Bundel van de Archief - Politieke Maandag (i/m) van 12 juni 2017

Agenda bijlagen

Raadskamerindeling PM 12 juni 2017.doc

1 Raadzaal

1.1.RZ De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Tijd: 19:30 - 21:00 uur
Fase: meningsvormend

Dossier 231 voorblad

Raadsvoorstel

Rapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"

Zienswijzerapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"

Behandeladvies 8 mei 2017 informatieve behandeling

Insprekers 8 mei 2017

inspreektekst de heer G. Velthuizen namens Platform Binnenstad Arnhem

Inspreektekst de heer B. van Meer namens Vereniging Eigenaren Citycenter Arnhem (VECA)

Zienswijze VECA op concept bereikbaarheidsvisie en raadsvoorstel

Inspreektekst de heer H.R. van der Doe namens Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA)

Inspreektekst de heer M. van Empel namens Arnhem6811

Inspreektekst mevrouw V. Gallé namens City Centrum Arnhem (CCA)

inspreektekst de heer R. Gremmen namens ANWB

ANWB - artikel Volkskrant d.d. 1 juni 17 Het stikt van de karretjes (toegevoegd 12 juni 2016)

Behandeladvies 15 mei 2017, informatieve behandeling

Reactie Fietsersbond, afdeling Arnhem, reactie nota Arnhemse binnenstad binnen bereid, d.d. 14-05-17

Mail dhr. H. Schreuder (organisator Stadswerkplaats Fiets) inzake "Bereikbaarheid Binnenstad", d.d. 12-05-17

Reactie Arnhems Platform Chronisch Zieken en Gehandicapten (Apcg)

Reactie Arnhems Hart

Behandelresultaat 8 en 15 mei 2017 informatieve behandeling

Behandeladvies 22 mei 2017 tweede informatieve behandeling

Memo wethouder m.b.t. toezeggingen die op 15 mei tijdens de behandeling van De Arnhemse Binnenstad binnen bereik zijn gedaan

Brief VECA waarin opmerkingen van het college zijn verwerkt

Behandelresultaat 22 mei 2017 tweede informatieve behandeling

Mailreactie 5-4-2017 van Familie Jansen-Nootenboom (op 23-5 ontvangen via CCA)

Raadskamerbrief 6-6-2017 "beantwoording toezeggingen Arnhemse binnenstad binnen bereik"

Bijlage 1 bij raadskamerbrief: Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak

Bijlage 2 bij raadskamerbrief: Beantwoording technische vragen

Behandeladvies 12 juni 2017 meningsvormende behandeling

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Upgrade verouderde parkeergarages"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Behoud huidig aantal parkeerplaatsen Blauwegolven"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie VVD "1 amendement en motie is blijkbaar niet genoeg"

concept- motie 12 juni 2017 fractie VVD "Fietser te gast"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Buiten het gemeentehuis weten ze (nog) meer"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Pleyroute uit de file top 10"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Waar is de financiele dekking bij de visie"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Motie rode loper uit voor (parkeer)initiatieven uit de stad"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Dagkaart voor gastvrij parkeren"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Weer parkeren op de Markt tot 21 maart 2018 en daarna"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Onderzoek singelgarage"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Waarom komt u niet naar Arnhem"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie GroenLinks "Bezoeker lang in de stad"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie GroenLinks "Inzetten op de fiets"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie GroenLinks "Maak van P&R een succes"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie ChristenUnie "Transitie tot transferium"

concept-motie 12 juni 2017 fractie ChristenUnie "Ruimte genoeg voor een busbaan"

concept-motie 12 juni 2017 fractie PvdA "Parkeren bewoners binnenstad"

concept-motie 12 juni 2017 fractie PvdA "Gaan voor minimaal een 8!"

concept-motie 12 juni 2017 fractie PvdA "Gastvrije binnenstad voor iedereen!"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie D66 "Geen (specifieke) uitsluiting"

concept-motie 12 juni 2017 fractie D66 "Strakkere (fysieke) handhaving venstertijden"

concept-motie 12 juni fractie D66 "Intensiveer fietsparkeerbeleid (tandje erbij)"

concept-motie 12 juni 2017 fractie D66 "Meer aandacht voor transferia"

concept-motie 12 juni 2017 fractie D66 "Project flits parkeren goed neerzetten"

concept-motie 12 juni 2017 fractie D66 "Kwaliteit parkeren in stappen omhoog"

concept-motie 12 juni 2017 fractie Arnhem Centraal "Arnhem meer gastvrij"

concept-motie 12 juni 2017 fractie Arnhem Centraal "Aantal parkeerplaatsen niet verminderen de komende 5 jaar"

concept-motie 12 juni 2017 fractie SP "Duurzaam vervoer voorop"

concept-motie 12 juni 2017 fractie SP "Oostboog"

Totaalbundel concept-amendementen en -moties 12 juni 2017

Behandelresultaat 12 juni 2016 meningsvormende behandeling

1.2.RZ Pauze

Tijd: 21:00-21:15 uur

1.3.RZ Agenderingsverzoek fractie VVD "Collegebesluit subsidieverstrekking aan Portaal i.c.m. verkoop Het Palet Witsenstraat"

Tijd: 21:15-22:15 uur

Agenderingsverzoek fractie VVD

Vragen fractie VVD en behandelresultaat IRM 3 april 2017

Memo antwoord wethouder 11-4-2017 m.b.t. toezegging Witsenstraat

Bijlage bij memo antwoord wethouder m.b.t. toezegging Witsenstraat

Behandeladvies 12 juni 2017 agenderingsverzoek

Brief inzake subsidiebeschikking Witsenstraat d.d. 28-03-17

Behandelresultaat 12 juni 2017 agenderingsverzoek

1.4.RZ ODRA Jaarstukken 2016, Begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018-2021

Tijd: 22:15-23:15 uur
Fase: informatief/meningsvormend

Dossier 283 voorblad

Raadsvoorstel

Zienswijze

concept 1e Begrotingswijziging 2017

Aanbiedingsbrief raden

Jaarstukken 2016

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

Behandeladvies 12 juni 2017 informatieve/meningsvormende behandeling

Raadskameradvies 12 juni 2017 t.b.v. besluitvorming 19-6-2017

2 Rijnstroom

2.1.RS Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven

Tijd: 19:30-20:00 uur (gezamenlijk behandeld met zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven)
Fase: informatief/meningsvormend

Dossier 290 voorblad

Raadsvoorstel

Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven

Aanbiedingsbrief Presikhaaf Bedrijven d.d. 13-04-17

Concept-begroting 2018

Behandeladvies 12 juni 2017 informatieve/meningsvormende behandeling

Raadskameradvies 12 juni 2017 t.b.v. besluitvorming 19-6-2017

2.1.RS Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf bedrijven

Tijd: 19:30-20:00 uur (gezamenlijk behandeld met zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven)
Fase: informatief/meningsvormend

Dossier 292 voorblad

Raadsvoorstel

Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven

Aanbiedingsbrief Presikhaaf Bedrijven d.d. 13-04-17

Jaarstukken 2016

Behandeladvies 12 juni 2017 informatieve/meningsvormende behandeling

Raadskameradvies 12 juni 2017 t.b.v. besluitvorming 19-6-2017

2.2.RS Zienswijze begrotingen volwasseneducatie, leerplicht en RMC (RBL) 2018

Tijd: 20:00-20:30 uur
Fase: informatief/meningsvormend

Dossier 288 voorblad

Raadsvoorstel

concept zienswijzebrief "Begrotingen leerplicht en RMC (RBL) en volwasseneneducatie 2018"

concept jaarrekening 2016 en concept begroting 2018 Regionaal bureau leerlingzaken Midden-Gelre

Concept jaarrekening 2016 en concept begroting 2018 VE

Behandeladvies 12 juni 2017 informatieve/meningsvormende behandeling

Raadskameradvies 12 juni 2017 t.b.v. besluitvorming 19-6-2017

2.3.RS Begroting 2018 en jaarrekening 2016 Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Tijd: 20:30-21:00 uur
Fase: informatief/meningsvormend

Dossier 325 voorblad

Raadsvoorstel Zienswijze begroting 2018 en jaarrekening 2016 Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Concept zienswijze aan Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen m.b.t. begroting 2018 en jaarrekening 2016

Aanbiedingsbrief conceptbegroting 2018 Regio Arnhem Nijmegen

Aanbiedingsbrief Voorlopige jaarrekening 2016

Conceptbegroting 2018 Regio Arnhem Nijmegen

Jaarrekening 2016

Vastgestelde begroting 2016

Behandeladvies 12 juni 2017 informatieve/meningsvormende behandeling

Raadskameradvies 12 juni 2017 t.b.v. besluitvorming 19-6-2017

2.4.RS Pauze

Tijd: 21:00-21:15 uur

2.5.RS Jaarstukken 2016 Gemeente Arnhem (incl. Financiële Jaarrapportage Projecten 2016)

Tijd: 21:15-22:15 uur
Fase: informatief

Raadsvoorstel "Jaarstukken 2016"

Jaarstukken 2016 (boekwerk, website te bekijken via https://jaarstukken2016.arnhem.nl/)

Accountantsverslag 2016, opgesteld door Deloitte

Begrotingswijziging Financiële Jaarrapportage Projecten 2016

Behandeladvies 12 juni 2017 informatieve behandeling

Behandelresultaat 12 juni 2017 informatieve behandeling

2.6.RS Gele Rijders Plein

Tijd: 22:15-23:15 uur
Fase: meningsvormend

Dossier 266 voorblad

Raadsvoorstel "Gele Rijders Plein"

Bijlage: Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017

Bijlage: Inspiratieboek "Plein zoekt Smoel"

Bijlage: Scenariostudie van R.J. Kokke

Bijlage: Vastgestelde visie op het Gele Rijders Plein

Bijlage: Begrotingswijziging

Raadskamerbrief Gele Rijdersplein [13-12-2016]

Persbericht Gele Rijders Plein, d.d. 13-04-17

Brief PBA namens JMA Real Estate B.V. en het Comité revitalisering Gele Rijdersplein inzake "Planuitwerking Gele Rijdersplijn 2017", d.d. 1 mei 2017

Mail dhr. P.H. van den Heuvel "Inspraak nieuw voorstel AKU fontein" d.d. 08-05-17

Nota Arnhemse Binnenstad 2015

Dossier Gele Rijdersplein in oude RIS [vanaf 2006 tot mei 2016]

Behandeladvies 15 mei 2017, informatieve behandeling

Overzicht insprekers 15 mei 2017

Inspreektekst mevrouw L. Kessler

Inspreektekst de heer E.P. Machielse

Inspreektekst de heer Brouwer en mw. Tajiri

Foto's / presentatie de heer Brouwer

Bijlage inspreken dhr. J.C.M. Wolthuis Brief en bijlage bestuur van Stichting Jansbeek boven Water

Inspreektekst dhr. J. Reijnen namens Erfgoed Heemschut

Bijlage inspreken dhr. J. Reijnen "Gedachten bij mogelijke ontwikkelingen rond de AKU-fontein met het kunstwerk 'de ontembare krachten van de natuur'", d.d. 10 maart 2014

Inspreektekst dhr. P. Kegels namens ondernemers Gele Rijdersplein

Inspreektekst dhr. Wortmann namens Platform Binnenstad Arnhem (PBA)

Brief Arnhems Hart inzake Gele Rijdersplein d.d. 15-05-17

Behandelresultaat 15 mei 2017, eerste informatieve behandeling

Behandeladvies 22 mei 2017, tweede informatieve behandeling

Behandelresultaat 22 mei 2017, tweede informatieve behandeling

Bijlage bij behandelresultaat: subsidievoorwaarden van het programma Steengoed benutten uit de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen

Behandeladvies 12 juni 2017 meningsvormende behandeling

Brief Provincie Gelderland - Reactie op email discussie monument AKU-fontein, pergola d.d. 07-06-17 (op verzoek van mw. Manders toegevoegd aan de stukken)

Brief ministerie van OCW aan gemeente Arnhem d.d. 17-6-2016 aanwijzing beschermd monument AKU fonteit

Brief ministerie van OCW aan college van B&W van de gemeente Arnhem als bevoegd gezag d.d. 17-6-2016 aanwijzing beschermd monument AKU fonteit

Besluit de AKU fontein aan te wijzen als beschermd monument

Motivering besluit de AKU fontein aan te wijzen als beschermd monument

concept-amendement 12 juni 2017 fractie ChristenUnie "Creatief"

concept-motie 12 juni 2017 fractie VVD "Zinvol onderzoek Gele Rijders Plein"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie Arnhem Centraal "Monumentale pergola handhaven"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie Arnhem Centraal "Geen bebouwing als roomdivider"

concept-motie 12 juni 2017 fractie Groenlinks "Rijders aan de randen van het Gele Rijdersplein"

concept-amendement 12 juni 2017 fractie Partij voor de Dieren "Geen roomdivider op Gele Rijdersplein"

concept-motie 12 juni 2017 fractie CDA "Gele Rijdersplein boven Jan(sbeek)"

Raadskamerindeling Politieke Maandag 12 juni 2017

<table>
<tr><th colspan="2">Raadszaal</th></tr>
<tr><td colspan="2">18.45 uur – 19.30 uur

Inspreken voor burgers, rondvraag raadsleden/fractievolgers, mededelingen college van B&W</td></tr>
<tr><th>Raadszaal</th><th>Rijnstroom</th></tr>
<tr><td>19.30 uur - 21.00 uur

De Arnhemse Binnenstad binnen bereik (m)</td><td>19.30 uur - 21.00 uur

Gemeenschappelijke regelingen (i/m),
30 minuten per regeling

Zienswijze concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven & Zienswijze Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven (i/m)

Zienswijze begrotingen volwasseneneducatie, leerplicht en RMC (RBL) 2018 (i/m)

Begroting 2018 en jaarstukken 2016 Regio Arnhem Nijmegen (i/m)</td></tr>
<tr><th colspan="2">21.00 uur - 21.15 uur: Pauze</th></tr>
<tr><th>Raadszaal</th><th>Rijnstroom</th></tr>
<tr><td>21.15 uur - 22.15 uur

Agenderingsverzoek fractie VVD "Collegebesluit subsidieverstrekking aan Portaal i.c.m. verkoop Het Palet Witsenstraat"</td><td>21.15 uur - 22.15 uur

Jaarstukken 2016 Gemeente Arnhem (incl. Financiële Jaarrapportage Projecten 2016) (i)</td></tr>
<tr><td>22.15 uur - 23.15 uur

ODRA Jaarstukken 2016, Begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018-2021 (i/m)</td><td>22.15 uur - 23.15 uur (60)

Gele Rijdersplein (m)</td></tr>
</table>

Archief - Politieke Maandag (i/m)

Dossiernummer	231
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	12 juni 2017
Agendapunt	1.1.RZ
Omschrijving	De Arnhemse binnenstad binnen bereik
Organisatieonderdeel	Cluster Strategie, Control en Ontwikkeling
Steller	Paul van Hoof
Portefeuillehouder	Geert Ritsema
Fatale termijn	
Behandelresultaat	

Geagendeerd	Vergaderdatum
Politieke Maandag (i/m)	8 mei 2017
Archief - Politieke Maandag (i/m)	15 mei 2017
Politieke Maandag (i/m)	22 mei 2017
Archief - Politieke Maandag (i/m)	**12 juni 2017**
Archief - Politieke Maandag (i/m)	18 september 2017
Archief - Politieke Maandag (i/m)	13 november 2017
Archief - Politieke Maandag (i/m)	20 november 2017
Archief - Politieke Maandag (b)	27 november 2017

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **125557**

ONDERWERP: De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Voorstel

1. Instemmen met de visie: "De Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017
2. Instemmen met uitvoering van de Bereikbaarheidsaanpak 2017 (is hoofdstuk 5 van "de Arnhemse Binnenstad binnen bereik")
3. Kennisnemen van zienswijzenrapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017.

Inleiding

Arnhem heeft in 'De Arnhemse Binnenstad 2015' gekozen voor een binnenstad die naast een plek om te winkelen ook een plek is om te ontmoeten, te wonen en te werken. Daarvoor versterken we de binnenstad langs de lijnen zoals die in de nota zijn uitgezet:

- De ruimtelijke kwaliteit is op orde;
- Zorg voor en gastvrije bereikbare binnenstad, en
- Zorg voor een creatieve en aantrekkelijke programmering.

In de rapportage van de nota (mei, 2016) is de visie uit 2015 bekrachtigd. Echter is ook geconstateerd dat trends en ontwikkelingen vragen om aanscherpingen op de ingeslagen koers. Er zijn nog stappen te maken om de doelstelling om terug te komen in de top 10 van meest aantrekkelijke binnensteden van Nederland te realiseren. De compacte binnenstad vraagt vooral om innovatief ondernemerschap en investeringen door overheid en ondernemers. Om die reden is bovenop de agenda van 2015 focus gelegd op drie samenhangende opgaven:

- Retail is aan voortdurende veranderingen onderhevig,
- Herbevestiging van het belang van de ruimtelijke en openbare kwaliteit voor een aantrekkelijke binnenstad
- Zorgdragen voor een goede bereikbaarheid voor fiets, openbaar vervoer, voetganger en auto.

Aan de eerste opgave is invulling gegeven met de detailhandelsvisie en horecavisie. De tweede opgave wordt uitgewerkt in de nota 'Aantrekkelijke Binnenstad Arnhem' die gaat over de beleving en uitstraling van de openbare ruimte van de binnenstad. Deze wordt afgerond in 2e kwartaal 2017. De voorliggende nota " De Arnhemse binnenstad binnen bereik" geeft invulling aan de derde opgave. De bereikbaarheid van regio, stad

Gemeente Arnhem

en binnenstad is cruciaal voor het functioneren van de binnenstad. Daarnaast is bereikbaarheid een belangrijke economische vestigingsfactor.
Met het vaststellen van de nota "De Arnhemse Binnenstad 2015", het speerpunt bereikbaarheid uit de rapportage in 2016 en het aannemen van de moties Gedifferentieerd parkeren in de binnenstad (november 2015) en Rechte rug (1): verlagen parkeertarieven en het amendement Rechte rug (1): verlagen parkeertarieven (november 2016), heeft u een duidelijke opdracht bij de het college neergelegd om werk te maken van de bereikbaarheid van de binnenstad. Met deze nota worden deze moties afgedaan. De pamfletten van Platform Binnenstad Arnhem (PBA), Arnhem6811 en Arnhems Hart hebben dit onderwerp nog verder aangescherpt. Deze nota bepaalt wat een bruisende binnenstad nodig heeft in termen van bereikbaarheid, vindbaarheid, en gastvrijheid en kwaliteit leefomgeving.
Op 20 december 2016 heeft het college van B&W het plan van aanpak voor de Bereikbaarheidsaanpak vastgesteld en u hierover geïnformeerd. Hierin werd de aanpak geschetst om te komen tot een bereikbaarheidsvisie op de Arnhemse binnenstad.

Beoogd effect

Een visie op de ontwikkelingen die van invloed zijn op de bereikbaarheid van de Arnhemse binnenstad die aan het transformeren is van een "place to buy" naar een "place to meet" inclusief een uitvoeringsagenda met maatregelen gericht op zowel de korte als lange termijn.

Argumenten

1.1. Trends en ontwikkelingen

Overal in de wereld, ook in Nederland, groeien stedelijke regio's. Daarmee is de stad weer in trek. Ook in Arnhem groeit het aantal inwoners. De binnenstad wint aan aantrekkingskracht. Het aantal woningen, bewoners en bedrijfsvestigingen groeit en de binnenstad verandert van een "place to buy naar een place to meet". De maatschappij verandert hiermee. We zien minder hang naar bezit, meer delen en meer behoefte aan ontmoeten, dynamiek, lifestyle, cultuur, beleven en shoppen.

Dit heeft gevolgen voor de bereikbaarheid en mobiliteit van bezoekers, bewoners en ondernemers als het gaat om de invulling van de schaarse ruimte en de kwaliteit en functionaliteit daarvan. Daarnaast verandert mobiliteit in zichzelf door technologische ontwikkelingen die kansen biedt, maar ook noodzakelijk is, alleen al vanuit duurzaamheid. Dit vraagt om een binnenstad binnen bereik die aantrekkelijk en leefbaar is.

1.2. Visie, koers en opgaven

We hebben een beeld geschetst van de ontwikkeling van de stad en de binnenstad in het bijzonder. Vanuit gesignaleerde trends, ontwikkelingen en kennis uit de stad is een visie en koers bepaald en zijn de opgaven voor de komende jaren benoemd. We maken daarbij een onderscheid in de bereikbaarheid van de hele stedelijke agglomeratie Arnhem - Nijmegen met een omvang van 800.000 inwoners en die van de binnenstad in het bijzonder:

- Voor de bereikbaarheid van agglomeratie Arnhem - Nijmegen in (inter-)nationaal en regionaal verband pleiten we voor:

1. het voortzetten van de gezamenlijke aanpak van wegbeheerders en bedrijfsleven om het aantal autoritten in de spitsen terug te dringen (Beter Benutten); en,

2. het opstellen van een regionale mobiliteitsaanpak die aandacht besteedt aan:

    a. het verbeteren van de bereikbaarheid van de stedelijke agglomeratie, A12, A15 en ICE;

    b. het verbeteren van het onderliggend wegennet als een excellent OV- en fietsnetwerk, stations Arnhem Velperpoort en Arnhem Presikhaaf, Trolley 2.0, fietsverbindingen, Beter Benutten, Intelligente Transportsystemen ITS, verbeteren verbinding tussen binnenstad en campussen Arnhem en Nijmegen, en

    c. het onderzoeken van de mogelijkheden om het (inter-)nationaal en regionaal verkeer te "ontvlechten", waarvoor de MIRT-studie goederencorridor-oost gestart is.

Arnhemse Binnenstad; Arnhem zet zich in om de bereikbaarheid, vindbaarheid, gastvrijheid & kwaliteit leefomgeving van de binnenstad te vergroten. Arnhem zet bewust in op de combinatie van maatregelen die hieraan bijdragen. Dit is voor alle doelgroepen van de binnenstad relevant, van consument tot werknemer, van ondernemer tot bewoner. De consument wil graag gastvrij ontvangen worden en de stallingen of garages gemakkelijk kunnen vinden, terwijl voor de werknemer een betrouwbare reistijd van belang is.

De belangrijkste opgaves en doelen als het gaat om Bereikbaarheid, Vindbaarheid, Gastvrijheid en Kwaliteit leefomgeving zijn:

- Stimuleren van duurzame mobiliteit (Duurzaam bereikbaar)
- Beter benutten verkeersruimte en parkeren (Bereikbaar)
- Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten (Vindbaar)
- Verbeteren leefbaarheid binnenstad en ruimtelijk kwaliteit (Gastvrij)
- Ruimte bieden aan stedelijke- en economische ontwikkeling (Gastvrij, kwaliteit en leefomgeving)

2.1. Bereikbaarheidsaanpak 2017

De opgaven zijn vertaald naar concrete maatregelen. Hiermee doen we tevens een aanbod aan ondernemers op basis van hun pamflet van 2016 en de toezegging van 4 x 2 ton in relatie tot daltarieven. Voor dit aanbod zijn intensieve gesprekken gevoerd met ondernemers en is met ze afgesproken dat de opbrengst hiervan in de vorm van inzicht in de kosten en de prioritering daarvan met andere maatregelen terugkomen in het vervolgproces.

De maatregelen zijn geordend in een drietal categorieën, die:

- Vanaf 2017 worden onderzocht en/of uitgevoerd en financiering geregeld is. Hierin zijn ook maatregelen opgenomen die door andere partijen (bv PBA) worden uitgevoerd.
- Vanaf 2017 worden onderzocht en/of worden uitgevoerd en samen met bewoners en ondernemers in schouw praktisch worden bekeken en geprioriteerd.
- Vanaf 2017 worden onderzocht en/of worden uitgevoerd maar waar samen met ondernemers geprioriteerd moet worden in het kader van financieringskader 4 keer 2 ton.

Het college is specifiek in overleg met de ondernemers om een pilot te starten om na te gaan of het verlagen van parkeertarieven in de daluren structureel tot meer bezoekers in de daluren en een afname van de piek in de piekuren leidt. Het aspect structureel is van belang want naast een korte termijn effect willen we ook vaststellen of deze maatregel blijvend effect heeft op het gedrag van bezoekers die met de auto naar onze binnenstad komen. Binnen het financiële kader is het ook mogelijk dat de piekuren een hoger tarief krijgen dan nu het geval is en de daluren een lager tarief, waarbij de totale parkeerinkomsten gelijk blijven. Derving

van parkeerinkomsten kunnen voor maximaal met €200.000 voor 4 jaar worden gecompenseerd. Hiervoor is in paragraaf 5.3. van de visie een projectvoorstel opgenomen.

Deze maatregelen vormen samen de bereikbaarheidsaanpak 2017. De bereikbaarheidsaanpak en de opgaves die zijn benoemd vragen blijvende aandacht en oog voor ontwikkelingen en kansen. Deze voortrollende agenda zal dan ook blijvend geëvalueerd worden en aangevuld worden met nieuwe maatregelen, die eerder niet mogelijk zijn door bijvoorbeeld ontbreken financiën, inzicht of kansen om de Arnhemse binnenstad bruisend en binnen bereik te houden.

3.1. Zienswijzen

Het speerpunt bereikbaarheid is door de stad nadrukkelijk geagendeerd en naast pamfletten van PBA, Arnhem6811 en Arnhems Hart zijn door velen onder andere op de bijeenkomst op 25 januari jongsleden bij CASA maar ook op andere momenten vele reacties en suggesties aangeleverd. Deze zienswijzen zijn gebruikt bij de totstandkoming van de "De Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017. In het zienswijzenrapport is terug te vinden op welke wijze is omgegaan met de zienswijzen uit de stad.

Kanttekeningen

De Arnhemse binnenstad binnen bereik vraagt blijvende aandacht
De Visie schetst een ontwikkeling van de stad als geheel en binnenstad binnen bereik in het bijzonder. De transformatie van " place tot buy naar place to meet" en het doel om "bruisende binnenstad" te zijn en te blijven, vragen komende jaren blijvende inspanning van de stad en het gemeentebestuur. "De Arnhemse binnenstad binnen bereik" zet een stap naar dit doel. Het volgen van de ontwikkelingen, monitoren van bereikbaarheidsbehoeften en daaruit volgende investeringen blijft nodig. Deze nota geeft daar nog geen invulling aan. Ontwikkelingen en inzichten vragen waarschijnlijk aanvullende maatregelen en financiering in de komende jaren en de nota zal daarom blijvend geëvalueerd worden en waar nodig zal met aanvullende voorstellen worden gekomen. In dat kader is tevens relevant wat de regionale ontwikkelingen zijn. Deze zijn in de Visie opgenomen, maar kennen een traject dat buiten deze nota een vervolg krijgt in Investeringsagenda Arnhem Nijmegen.

Het nemen van maatregelen wordt beperkt door financieel kader
Het nemen van korte termijn maatregelen en opmaat naar langere termijn wordt beperkt door uitvoeringsbudget en -capaciteit. Hierdoor wordt een aantal maatregelen vooralsnog niet uitgevoerd. Tegelijkertijd constateren we dat de ontwikkelingen en (overheids)investeringen in de binnenstad in de afgelopen jaren exponentieel gegroeid zijn en dat met deze aanvullende aanpak een koers wordt ingezet. De effecten daarvan zien we komende jaren en afhankelijk van die effecten, ontwikkelingen en de monitoring daarvan wordt gekomen tot bijsturing en aanvullende maatregelen.

Handhaving
Om de opgaven van de "Arnhemse binnenstad binnen bereik" te realiseren is ondersteuning vanuit handhaving nodig op een aantal maatregelen. Capaciteits-inzet bij handhaving van zowel gemeente als ODRA staat onder druk van vele aandachtsvelden en onvoldoende capaciteit. Indien dit tot problemen bij de uitvoering van de aanpak leidt, zullen we hiervan melding doen en met voorstellen komen.

Financiën

De in de visie "de Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017 opgenomen bereikbaarheidsaanpak 2017 en uitvoeringsagenda kent een tweetal al door raad vastgestelde financiële dekkingsvormen:
1. Maatregelen vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017-2020).
2. Maatregelen vanuit door gemeenteraad aangenomen amendement en motie van 4 keer €200.000 in de jaarschijven 2016 - 2019.
Binnen het pakket van de maatregelen zal, rekening houdend met het financiële kader, prioritering met binnenstadondernemers en -bewoners plaatsvinden.

Uitvoering

De in de visie "de Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017 opgenomen Bereikbaarheidsaanpak 2017 opgenomen maatregelen worden, voor de delen waar nog besluitvorming voor nodig is, na besluitvorming opgepakt. Voor de invulling van de maatregelen binnen de 4 keer €200.000,- vindt dit plaats in overleg en na prioritering door binnenstadondernemers en -bewoners. Hierover zult u geïnformeerd worden.

Communicatie

Over de besluitvorming van het college zal een persbericht worden verstuurd en de bij het proces betrokken partijen worden geïnformeerd.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Visie "De Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017
- Zienswijzenrapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

n.v.t.

Besluit van

Zaaknummer 125557

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 21 maart 2017, Cluster Strategie, Control en Ontwikkeling;

besluit:

1. In te stemmen met de visie: "De Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017.
2. In te stemmen met uitvoering van de Bereikbaarheidsaanpak 2017 (is hoofdstuk 5 van "de Arnhemse Binnenstad binnen bereik").
3. Het zienswijzenrapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017 voor kennisgeving aan te nemen.

De griffier, De voorzitter,

DE ARNHEMSE BINNENSTAD BINNEN BEREIK

AANTREKKELIJK EN LEEFBAAR

made in [Arnhem]

DE ARNHEMSE BINNENSTAD BINNEN BEREIK

Arnhem: bereikbaar, leefbaar en gastvrij

Arnhem is een geweldige stad. In onderzoeken en analyses lees je dat we de afgelopen jaren veel bereikt hebben: de binnenstad bruist, ontwikkelt zich volop en krijgt prima rapportcijfers van bezoekers. Uit deze onderzoeken blijkt dat ook de bereikbaarheid van de binnenstad op dit moment, zowel lopend, op de fiets, met het OV als met de auto prima is. Omdat de binnenstad als woonomgeving, maar ook als werk- en beleefomgeving voortdurend aan populariteit wint, is het echter belangrijk dat we nu keuzes gaan maken om de binnenstad ook in de toekomst bereikbaar, leefbaar en gastvrij te houden. Hier zijn zowel winkeliers, bewoners als bezoekers bij gebaat.

Voor de lange termijn kiezen we daarom vol overtuiging voor duurzame manieren om de binnenstad te bereiken: de bezoeker die lopend de binnenstad bereikt, het OV gebruikt of op de fiets komt krijgt ruim baan. We bouwen hiertoe de geweldige OV-infrastructuur die we al hebben, waaronder Trolley 2.0, verder uit. Tegelijkertijd vergeten we de auto niet. Voor automobilisten geldt dat zij in de toekomst het snelst en voordeligst in de binnenstad komen door gebruik te maken van Park & Drive voorzieningen aan de randen van de stad.

En we kijken niet alleen naar de lange termijn. Op basis van gesprekken die ik had met ondernemers, bewoners en bezoekers van de binnenstad en op voorstel van de gemeenteraad kom ik in deze visie met voorstellen die de leefbaarheid en bereikbaarheid van de binnenstad al op de korte termijn kunnen vergroten. Bijvoorbeeld door vergroten van het aantal fietsenstallingen, het verder verbeteren van het OV-netwerk en het verbeteren van de vindbaarheid van de parkeervoorzieningen.

Onze stad bruist. Met de lange en korte termijn maatregelen in deze visie kunnen we er voor zorgen dat de binnenstad ook in de toekomst blijft bruisen en bereikbaar, leefbaar en gastvrij is.

Geert Ritsema
Wethouder mobiliteit

INHOUDSOPGAVE

De Arnhemse binnenstad binnen bereik 2
Inleiding 4
Leeswijzer en Doel 4

1 Trends binnenstad 5

2 Facts en Figures Mobiliteit 12

3 Uit de stad 19

4 Visie, Koers en Opgaven 22
4.1 Visie de Arnhemse binnenstad 22
4.2 Koers de bereikbare binnenstad 23
4.3 De opgaven 24

5 Bereikbaarheidsaanpak 2017 27
5.1 Uitvoeringsagenda de Arnhemse binnenstad binnen bereik 27
5.2 Maatregelen bereikbaarheidsaanpak 29
5.3 Projectvoorstellen 34

INLEIDING

Arnhem heeft in 'De Arnhemse Binnenstad 2015' gekozen voor een binnenstad die naast een plek om te winkelen ook een plek is om te ontmoeten, te wonen en te werken. Daarvoor versterken we de binnenstad langs de lijnen zoals die in de nota zijn uitgezet:

- De ruimtelijke kwaliteit is op orde;
- Zorg voor een gastvrije bereikbare binnenstad;
- Zorg voor een creatieve en aantrekkelijke programmering.

In de rapportage van de nota (mei, 2016) is de visie uit 2015 bekrachtigd. Echter is ook geconstateerd dat trends en ontwikkelingen vragen om aanscherpingen op de ingeslagen koers. Er zijn nog stappen te maken om de doelstelling om terug te komen in de top 10 van meest aantrekkelijke binnensteden van Nederland te realiseren. De compacte binnenstad vraagt vooral om innovatief ondernemerschap en investeringen door overheid en ondernemers. Om die reden is bovenop de agenda van 2015 focus gelegd op drie samenhangende opgaven:

1. Retail is aan voortdurende veranderingen onderhevig;
2. Herbevestiging van het belang van de ruimtelijke en openbare kwaliteit voor een aantrekkelijke binnenstad;
3. Zorgdragen voor een goede bereikbaarheid voor fiets, openbaar vervoer, voetganger en auto.

Aan de eerste opgave is invulling gegeven met de detailhandelsvisie en horecavisie. De tweede opgave wordt uitgewerkt in de nota 'Aantrekkelijke Binnenstad Arnhem' die gaat over de beleving en uitstraling van de openbare ruimte van de binnenstad.
De voorliggende nota "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar" geeft invulling aan de derde opgave. De bereikbaarheid van regio, stad en binnenstad is cruciaal voor het functioneren van de binnenstad. Daarnaast is bereikbaarheid van de (binnen)stad een belangrijke economische factor voor het Arnhemse vestigingsklimaat. De nota schetst om die reden een ontwikkeling van de stad als geheel en de binnenstad binnen bereik in het bijzonder.

Met het vaststellen van de nota "De Arnhemse Binnenstad 2015", het speerpunt bereikbaarheid uit de rapportage in 2016 en het aannemen van de moties "Gedifferentieerd parkeren in de binnenstad" (november 2015) en "Rechte rug(1): verlagen parkeertarieven" en het amendement "Rechte rug (1): verlagen parkeertarieven" (november 2016), heeft de raad een duidelijke opdracht bij de het college neergelegd om werk te maken van de bereikbaarheid van de binnenstad. De pamfletten van Platform Binnenstad Arnhem (PBA), Arnhem6811 en Arnhems Hart hebben dit onderwerp nog verder aangescherpt.

Leeswijzer en Doel

De nota heeft belangrijke raakvlakken met de kwaliteit van de leefomgeving, economie en wonen. Hoofdstuk 1 schetst de beleidsmatige, ruimtelijke en economische trends van de stad en de binnenstad in het bijzonder die van invloed zijn op de mobiliteit in brede zin. Hoofdstuk 2 geeft een weergave van de huidige feitelijke situatie in de Arnhemse binnenstad rondom mobiliteit met Facts & Figures. In hoofdstuk 3 staan we stil bij de signalen, wensen en behoeften uit de stad waar we in het zienswijzenrapport antwoorden op formuleren.
Daarna volgt in hoofdstuk 4 de visie met de Koers en Opgaven die bepaald zijn op basis van de inzichten uit de eerste 3 hoofdstukken. In hoofdstuk 5 wordt de uitvoeringsagenda gepresenteerd aan de hand van een maatregelenmatrix en projectvoorstellen om uitvoering te geven aan de opgaven. Dit doen we via de weg van de geleidelijkheid. Sommige maatregelen kunnen direct worden uitgevoerd, terwijl enkele opgaven nader onderzoek verlangen. Tot slot wordt in het zienswijzenrapport heel concreet ingegaan op de gewenste maatregelen van PBA, Arnhem6811, Arnhems Hart, de Fietsersbond, ANWB en Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten (APCG).

Met deze nota wordt uitvoering gegeven aan de opgaven uit de nota "De Arnhemse binnenstad 2015" en de rapportage uit 2016. Zo werken we toe naar een aantrekkelijke, leefbare en bruisende binnenstad binnen bereik in termen van bereikbaar, vindbaar en gastvrij & kwaliteit leefomgeving.

1 TRENDS BINNENSTAD

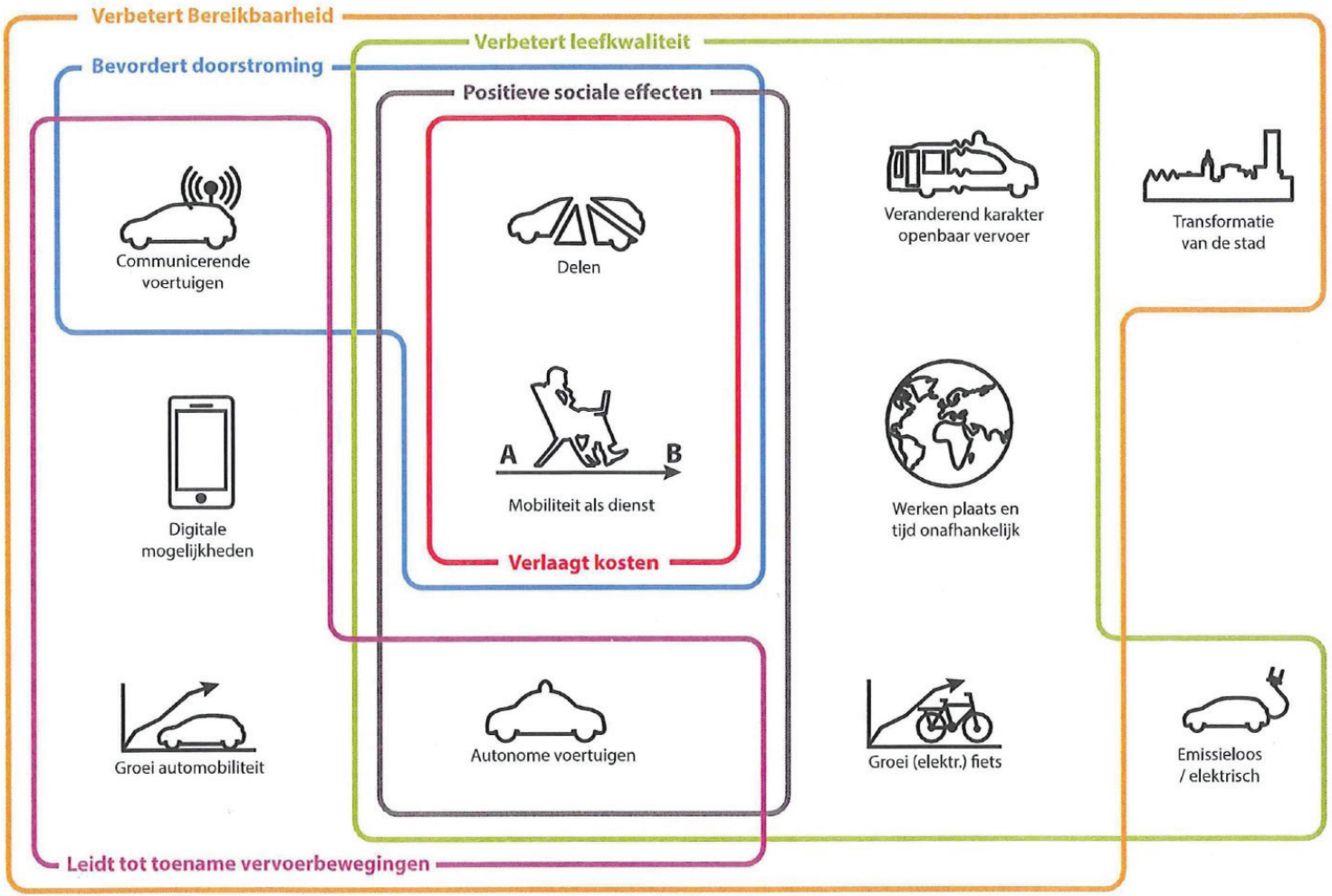

De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur heeft in december 2016 in haar rapport "Dichterbij en sneller" 11 ontwikkelingen en trends omschreven die van aanzienlijke invloed zijn op de bereikbaarheid van stedelijke regio's. Naar deze trends en ontwikkelingen wordt verwezen in hoofdstuk 1 van de nota binnen de thema's economie, wonen, verkeer en parkeren, duurzaamheid en technologie.

Leve de stad

"Overal in de wereld, ook in Nederland, groeien stedelijke regio's. Onder een stedelijke regio verstaat de raad een aaneengesloten gebied van een stad (of dubbelstad) en haar omliggende forensengemeenten, waarbinnen mensen zich verplaatsen om hun dagelijkse activiteiten uit te voeren (in vakjargon het daily urban system). Hier wordt gewoond, gewerkt en gebruik gemaakt van een breed scala aan voorzieningen" (Bron: Raad van de Leefomgeving, Dichterbij en sneller, 2016).

Daarmee is de stad weer in trek. Ook in Arnhem groeit het aantal inwoners. Dit door zowel natuurlijke aanwas, de grote aantrekkingskracht op jongvolwassenen, als door een positief binnen- en buitenlands migratiesaldo. Die groei zet door en naar verwachting wonen er in 2030 ongeveer 168.000 mensen in Arnhem. Ook de Arnhemse binnenstad wint aan aantrekkingskracht. Het aantal woningen en bewoners in de binnenstad groeit. Het aantal bedrijfsvestigingen stijgt en de binnenstad wordt veel meer een ontmoetingsplaats waar shoppen, beleven, werken, cultuur en evenementen hand in hand gaan. Dit resulteert in een stijging van de bezoekersaantallen aan onze binnenstad en een nadrukkelijke toevoeging van functies in de binnenstad.

Tegelijk met het toenemende belang van stedelijke regio's verandert de samenleving in al zijn facetten, met aanzienlijke invloed op bereikbaarheid. Het staat nog niet altijd vast hoe deze veranderingen zich precies zullen voltrekken, maar wel dat ze onontkoombaar zijn. De tijd waarin mensen hun leven lang wonen, werken en winkelen in een vast patroon en binnen een vast gebied is voorbij. Dat dit consequenties heeft voor de binnenstad en het gebruik van de beschikbare ruimte is evident. Het intensieve gebruik dat bewoners, ondernemers en bezoekers maken van de openbare ruimte, beïnvloedt de bruikbaarheid en de beleving van het woon- en leefklimaat in de binnenstad. We staan om die reden voor de uitdaging om in te spelen op trends op het gebied van economie, wonen, verkeer, duurzaamheid en technologie.

Economie

De binnenstad is het centrum van economie, kunst, cultuur, onderwijs en toerisme. Hoewel de binnenstad van Arnhem slechts een klein gebied bestrijkt fungeert het gebied als de economische motor van stad en regio. De binnenstad met haar straten, pleinen, groen en blauw, maar vooral met de aanwezige voorzieningen krijgt steeds meer economische betekenis. Een bruisende binnenstad is een vestigingsvoorwaarde voor bedrijven en mensen, maar ook steeds meer een productie- en ontmoetingsplaats. Waar voorheen functies als wonen, werken en recreëren strikt gescheiden waren, vloeien functies in elkaar over en worden nieuwe functies toegevoegd. Hiermee is de *transformatie van de stad* ingezet. We willen wonen in het centrum, mobiel werken in de openbare ruimte of in horecagelegenheden en geïnspireerd worden door de aanwezige kunst en cultuur. Voor het functioneren van de kennisintensieve economie wordt het ontmoeten steeds belangrijker en wordt *werken plaats en tijd onafhankelijk*.

Ook in de retail is deze verschuiving zichtbaar. In de afgelopen periode was vooral de recreatieve winkelfunctie in de binnenstad dominant. Nu staat deze functie als gevolg van economische, technologische en maatschappelijke ontwikkelingen onder druk. Het gaat de consument in toenemende mate om ontmoeten, dynamiek, lifestyle, cultuur, beleven en shoppen. De aankoop van een enkel product is niet de enige reden waarom mensen een bezoek brengen aan de binnenstad. Bezoekers hebben een meervoudig bezoekmotief: Zij komen én om te winkelen,én voor het cultuuraanbod, én voor een hapje en een drankje. De meer praktische aankopen worden via internet gedaan en de grotere goederen worden gehaald op een makkelijk met de auto bereikbare locatie. Voor een bezoek aan de binnenstad staan daarmee ontmoeten en beleven centraal. We zien nieuwe concepten in onze binnenstad landen en het fenomeen "blurring", het vermengen van functies, neemt een vlucht. Daarmee wordt de binnenstad veel meer een "place to meet" dan een "place to buy". Deze trend is zichtbaar in de afname van de werkgelegenheid in de detailhandel en de toename van de werkgelegenheid in de horeca. Daarnaast zien we een toename van het aantal toeristische en zakelijke overnachtingen in de stad.

Het economisch belang van de binnenstad voor de werkgelegenheid in Arnhem is nog altijd groot. Bijna 16% van alle banen in de stad bevinden zich in de binnenstad: 15.780. Hoewel de werkgelegenheid in de binnenstad de afgelopen jaren is afgenomen, neemt het aantal bedrijfsvestigingen toe. Dit is te verklaren door o.a. de economische crisis en bijbehorende reorganisaties, de toename van het aantal kleine bedrijven in de binnenstad en de grote concentratie van ZZP'ers in de binnenstad. Veel van deze eenmansbedrijven profiteren van het aanbod aan faciliteiten voor kleine ondernemers. Vooral creatieve en zakelijke dienstverlening groeide de afgelopen jaren sterk. Voor deze groep en voor de creatieve makers is het veelzijdige horeca-aanbod een belangrijke vestigingsvoorwaarde. Daarnaast hechten ondernemers vooral waarde aan de combinatie van autobereikbaarheid, parkeren en optimale bereikbaarheid via het openbaar vervoer. De binnenstad is als vestigingslocatie weer in trek vanwege de aanwezigheid van hooggekwalificeerd creatief personeel, branchegenoten en de inspirerende omgeving.

Wonen

Wonen in de binnenstad is populair. Deze trend is ingezet door de vergrijzing en de toename van één- en tweepersoons huishoudens, maar ook gezinnen blijven steeds vaker in de stad wonen. Het binnenstedelijk woonmilieu biedt nabijheid van werk, goede bereikbaarheid, een hoge dichtheid aan voorzieningen en attractiviteit. De hoge kwaliteit van de openbare ruimte en de interessante mix aan functies trekken veel bewoners naar de binnenstad. Ook in de Arnhemse binnenstad is het aantal inwoners de afgelopen 10 jaar flink gegroeid.

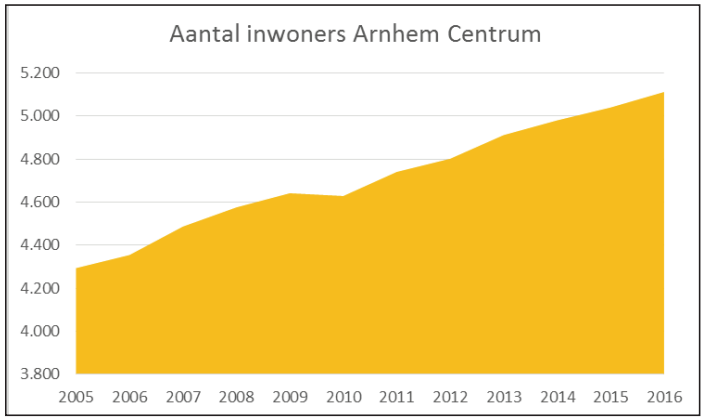

De groei van het aantal binnenstadsbewoners in de periode tussen 2005 en 2016 bedraagt bijna 20%: van 4.300 in 2005 naar 5.100 in 2016. Het aantal inwoners van Arnhem is in deze periode met bijna 9% toegenomen tot 153.817 inwoners op 1 januari 2016. Deze cijfers onderschrijven de populariteit van wonen in de binnenstad. Opgemerkt moet worden dat de bevolkingsdichtheid in de Arnhemse binnenstad nog steeds laag is ten opzichte van vergelijkbare steden als Nijmegen en Leiden. Arnhem heeft een inhaalslag te maken. De woonfunctie vergroot de attractiviteit van de binnenstad, geeft antwoord op het krimpende kernwinkelgebied en creëert draagvlak voor het toevoegen van voorzieningen in de binnenstad die het woonmilieu ondersteunen.

Met de Arnhemse transformatie-aanpak, die in de periode 2013-2016 ongeveer 450 woon-eenheden in de binnenstad opleverde, geven we invulling aan de behoefte voor binnenstedelijk wonen die vooral aantrekkelijk is voor studenten, jongere inwoners en alleenstaanden. Deze doelgroep is en blijft ook in de toekomst sterk vertegenwoordigd in de Arnhemse binnenstad.

Camelot, het gebouw op de hoek van de Rodenburgstraat en het Eusebiusplein is getransformeerd van kantoorgebouw naar huisvesting voor jongeren en studenten.

Winkelen	323.000 bezoekers per week
Aantal bedden	1960
Werken	15.780 banen
Bewoners	5.112 bewoners
Woningen	3.245 woningen
Baanontwikkeling detailhandel vs. Horeca	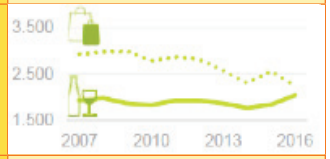
Cultuur	Musis: 91.500 Focus: 65.285 Luxor live: 76.213
OV	25.000 - 30.000 unieke busreizigers per werkdag

Een nieuwe trend die het CPB in 2015 "de opmars van het stadsgezin" noemde, wordt zichtbaar in de zuidelijke binnenstad. Dit deel van de binnenstad verschijnt steeds meer in haar nieuwe gedaante. Vanwege de vele ontwikkelingen die nu al of in de nabije toekomst gaan plaatsvinden, ontstaat hier een geheel nieuw milieu waarin wonen, cultuur en leisure de boventoon voeren. Er verrijzen binnenstedelijke woonbuurten zoals Paradijs en Bartok en leggen levendige straten de verbinding met de Rijn. Zo ontstaat er een geheel nieuw woonmilieu in de binnenstad waar ook gezinnen hun plek vinden. Dat dit voorziet in een behoefte werd duidelijk bij de run op de kavels aan de Rodenburgstraat die zelfs het landelijke nieuws wist te halen. De nieuwe koophuizen in de binnenstad gaan als warme broodjes over de toonbank. De groei van het aantal woningen in de binnenstad zet de komende jaren met de bouwontwikkeling en transformatieaanpak door.

Met de groei van de economie en de welvaart groeien de automobiliteit en het autobezit in Nederland. Tegen deze trend in daalt het autobezit van bewoners in de binnenstad. In Arnhem is een duidelijke daling van het autobezit in de binnenstad zichtbaar tegenover een stijging van het autobezit in de gehele stad.

	Jaartal	Binnenstad	Totaal Arnhem
aantal inwoners	2000	4.100	138.000
aantal wegvoertuigen	2000	2.350	58.000
aantal voertuigen pp	2000	0,57	0,42
aantal inwoners	2015	5.000	152.000
aantal wegvoertuigen	2015	2.450	88.000
aantal voertuigen pp	2015	0,49	0,58

De ontwikkeling van de woonfunctie in de binnenstad heeft ruimtelijke consequenties voor parkeren, stallen en verblijven. Voor ontwikkelingen waar de gemeente positie heeft en/of haar ruimtelijke juridisch instrumentarium kan inzetten wordt een parkeernorm gehanteerd. Ontwikkelaars zijn echter steeds meer bereid om appartementen in de binnenstad te bouwen voor jongere doelgroepen of alleenstaanden waar geen parkeergelegenheid voor de auto is. Voor woonmilieus die het stadsgezin huisvesten stuurt de gemeente op parkeeroplossingen op, onder of in het pand dan wel op de eigen kavel.

Verkeer en Parkeren

De lokale levensstijl van veel stedelingen vertaalt zich in hun mobiliteitsgedrag. In een stad met goede fietsvoorzieningen en verschillende bestemmingen op geringe afstand van elkaar is de fiets een aantrekkelijk alternatief voor auto en openbaar vervoer. In het algemeen worden dichtbij en ver weg relatieve begrippen. Het gaat steeds meer om het doel dat mensen hebben met een verplaatsing, namelijk een activiteit uitvoeren en minder om de manier waarop men bij de activiteit komt.

We zien steeds meer producten op de markt komen die mobiliteit als dienst aanbieden en concurreren met het klassieke autobezit. Daarnaast kunnen auto's steeds beter met elkaar en met de infrastructuur communiceren, is autonoom rijden niet langer fictie en verandert het karakter van het openbaar vervoer door flexibelere inzet en het toevoegen van diensten. Voor de reiziger ontstaan hierdoor nieuwe mogelijkheden die beter aansluiten op zijn of haar behoefte aan flexibiliteit in het dagelijks leven.

In de binnenstad is deze ontwikkeling zichtbaar. Het is vooral hier dat het autogebruik veel minder dominant is geworden. Gelijktijdig heeft de fiets een renaissance doorgemaakt. De fiets lijkt hét vervoermiddel in de binnenstad te zijn. In stedelijke regio´s is er sprake van een exponentiële groei in het (elektrisch) fietsgebruik. Met het grotere aanbod aan allerlei fietstypen is de fiets ook voor meer doelgroepen in de stad een handig en snel vervoermiddel geworden. De elektrische fiets, de bakfiets, de OV-fiets en zelfs de speed-pedelec[1] zijn diverse verschijningsvormen die in het straatbeeld tegenwoordig zichtbaar zijn. De keerzijde van de groei van het fietsgebruik is de ruimte die geparkeerde fietsen innemen. Dit is vooral zichtbaar in stationsomgevingen en de binnenstad. Binnensteden transformeren naar "place to meet", binnenstedelijk wonen is populair en werken blijft van belang. Dit vraagt steeds meer om een hoge kwaliteit van de leefomgeving in binnensteden waar het voor bezoekers, bewoners en werkers prettig verblijven is. Een goede inrichting van de openbare ruimte is daarbij cruciaal. In binnensteden verrijzen daarom in hoog tempo overdekte en bewaakte fietsenstallingen en wordt de auto zichtbaar uit het straatbeeld gehaald. Ook in Arnhem is de afgelopen jaren fors ingezet om het parkeren in parkeergarages te stimuleren en het maaiveldparkeren terug te dringen. Dat deze aanpak effect heeft laten de stijgende bezettingsgraden van overdekte stallings- en parkeergarages zien.

Duurzaamheid

Gemotoriseerd verkeer heeft tal van nadelen voor de omgeving. Verkeersonveiligheid, luchtvervuiling, energieverbruik, geluidemissies en een groot ruimtebeslag zijn maatschappelijke kosten van het autogebruik. Elektrisch rijden is aan een sterke opmars bezig. De (technische) ontwikkelingen bevinden zich in een stroomversnelling en elektrisch rijden lijkt een deel van de oplossing te kunnen zijn voor grote maatschappelijke problemen zoals klimaatverandering, slechte luchtkwaliteit en de eindigheid van fossiele brandstoffen (Groenhuijsen & Rijpert, 2016). Daarnaast wordt ook de emissie van auto's met brandstofmotoren steeds verder teruggedrongen.

In november 2014 heeft de gemeente Arnhem de Green Deal Zero emissie ondertekend met o.a. de rijksoverheid, gemeenten, verladers, belangenorganisaties en ING. De Green Deal is een uitwerking van het energieakkoord en is bedoeld om alle deelnemende partijen gezamenlijk te doen streven naar zero emissie van CO2 en zo min mogelijk fijnstof, roet en geluid op weg naar 2025. Dit moet worden bereikt door middel van innovatie in voertuigtechniek en het slimmer benutten van voertuigbewegingen. Om de doelstellingen van het akkoord te realiseren zal ook het gebruik van 'stille emissieloze voertuigen" moeten worden gestimuleerd.
Om veranderende goederenstromen efficiënter te kunnen organiseren, is de verwachting dat speciale ontkoppelpunten aan de rand van de stad (stadsdistributiecentra) de toekomst hebben. Kleinere zendingsgrootte in combinatie met toenemende leveringsfrequentie vraagt om logistieke inrichting, waarbij sneller op de vraag van winkeliers wordt ingespeeld. Vanuit de distributiecentra kan vervoer met kleinere en schonere (elektrische) voertuigen naar de binnenstad worden georganiseerd.

Technologie

De binnenstad is bij uitstek een gebied waarin innovaties op het gebied van 'smart city' en 'smart mobility' een plek krijgen. In de mobiliteitswereld hebben allerlei soorten van data hun intrede gedaan. Routeplanners via de mobiele telefoon voor de fietser, realtime reisinformatie voor de openbaar vervoer-reiziger en verkeersinformatieapps voor de automobilist. De digitale mogelijkheden zijn enorm en lijken alleen maar toe te nemen.

[1] De speed-pedelec is een elektrische fiets met een hoge snelheid (tot 45 km/h)

Met de app Waze delen weggebruikers diverse informatie als vertragingen, wegopbrekeningen en benzineprijzen met elkaar

Auto's zullen steeds beter met elkaar kunnen communiceren en in de nabije toekomst kunnen worden verbonden met het huis en kantoor van de bestuurder. Ook zullen ze zullen gaan communiceren met de infrastructuur. Met het gebruik van deze data kunnen verbeteringen in het mobiliteitssysteem worden aangebracht. Met TomTom HD raakt de automobilist bijvoorbeeld nooit de weg kwijt en biedt dit systeem alternatieve routes bij verstoringen onderweg. Diverse parkeerapps faciliteren de parkeerder om het om het gebruik van het parkeren af te rekenen. Anno 2016 maakt ongeveer 1 op de 3 parkeerders in de Arnhemse binnenstad reeds gebruik van de mogelijkheden van belparkeren.

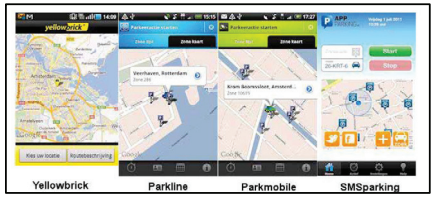

Het vinden van een vrije parkeerplaats en direct betalen via smartphone al gemeengoed bij de consument.

Meer en meer informatie zal in de auto bij de automobilist komen. Dit betekent dat op termijn allerlei informatie in het straatbeeld overbodig zal worden.

"Smart cars need stupid infrastructure"
Carlo van de Weijer, Inspiratiebijeenkomst bereikbare binnenstad

Autonome voertuigen zijn geen fictie meer en versnelt deze ontwikkeling. Zo bestaat de connected car al, die communiceert met wegkantsystemen en met in zijn nabijheid rijdende voertuigen. Communicerende voertuigen, zoals auto's die de snelheid automatisch regelen op basis van de voorganger worden gemeengoed en maakt dat dit soort auto's bijvoorbeeld op autosnelwegen al bijna zelf kunnen rijden.

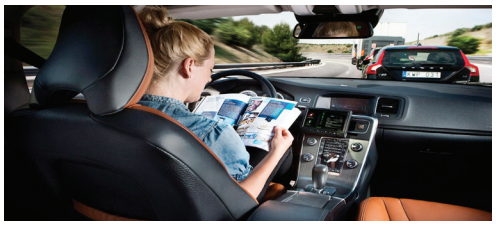

Terwijl Google experimenteert met de zelfrijdende auto heeft de provincie Gelderland op de route tussen het station Ede-Wageningen en de universiteit van Wageningen (WUR) en op de campus van Wageningen geëxperimenteerd met zelfrijdende voertuigen tussen het normale verkeer (wepods.nl). De verwachting is dat steeds meer voertuigen op de weg komen, die steeds meer taken van de bestuurder kunnen overnemen.

De verschillende scenario's van de zelfrijdende auto laten zien dat het bezit en gebruik van de auto - een trend van nu - steeds verder uit elkaar gaan lopen. Straks activeert iemand met een app het voorrijden van zijn eigen, dan wel huur- of deelauto. Na gebruik vervolgt deze auto zelf zijn eigen weg.

"Auto's moeten rijden, klaar staan, nooit stilstaan"
Quote uit Inspiratiebijeenkomst

Gefaciliteerd door internet en de mobiele telefoon is het delen en/ of verhuren van bezittingen steeds gemakkelijker. Door de opkomst van deelplatforms waarop consumenten onderling goederen verhuren of delen. Met Greenwheels huren we deelauto's vanaf een vaste plek, met SnappCar en BlablaCar kunnen particulieren hun auto met elkaar delen of verhuren.
Deze ontwikkelingen leiden uiteindelijk tot minder autobezit en ruimtebeslag en tot een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Het aantal toepassingen in de mobiliteitswereld zal de komende periode doorgroeien en mobiliteit als dienst verstevigen. Denk aan de mogelijkheden die de OV-chipkaart biedt voor vervoerders om de prestaties van trein en bus te meten en op basis hiervan de dienstverlening voor de reiziger te verbeteren. Of diensten die reizigers over de gekozen route leiden met verschillende vervoersmiddelen en deze faciliteren met een zitplaats in het OV op de overstap of nabij de bestemming een (fiets)parkeerplaats reserveren. Met Breng Flex kan de Arnhemse OV-reiziger flexibel gebruik maken van vervoerservice op bestelling. Breng Flex brengt de reiziger van halte naar halte. Welke haltes? Dat bepaalt de reiziger zelf. Een reis reserveer je via de app en je bepaalt zelf wanneer je wordt opgehaald bij de halte en waar je naar toe reist.

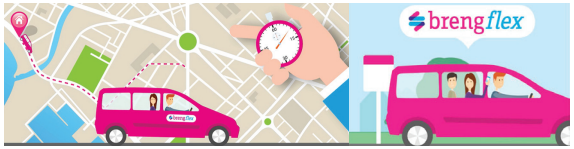

Breng Flex, de slimme rit binnen Arnhem op bestelling

Ook de online dienst Uber is de veelbesproken alternatieve taxidienst. In Nederland vooralsnog alleen in de steden Amsterdam en Rotterdam, maar naar schatting rijden al ongeveer 1.000 auto's met de Uber-app rond.

Duidelijk is dat diverse marktpartijen data verrijken tot informatie voor de reiziger. De rol van de overheid is om binnen de kaders van de privacy data openbaar beschikbaar te maken. De gemeente Arnhem levert zowel de statische als dynamische parkeerdata aan het Nationaal Parkeer Register (NPR). Het NPR is onderdeel van de Rijkdienst voor het Wegverkeer (RDW). Met het openbaar maken van deze data zijn allerlei mobiliteitsdiensten voor de consument door de marktpartijen te maken. Denk aan systemen voor het maken van parkeerreservering, informatie delen over beheer en onderhoud of het uitwerken van loyaliteitsdiensten.

Effect trends en ontwikkelingen op de binnenstad binnen bereik

De beleving van de bezoeker, bewoner en werknemer staat als gevolg van de omschreven trends centraal. Technologische ontwikkelingen maken dat de ruimte in de binnenstad efficiënter kan worden ingericht.
Hoe verder voertuigen geautomatiseerd zijn en gedeeld kunnen worden, hoe minder ruimte nodig is. Het VPRO-programma Onzichtbaar Nederland heeft de ruimtelijke consequenties van zelfrijdende voertuigen in de stad verbeeld. Kruispunten zonder verkeerslichten, minder ruimte voor asfalt, voertuigen die autonoom door de stad rijden en onderling met elkaar communiceren en kriskras door elkaar kunnen rijden en geen wegmarkeringen.

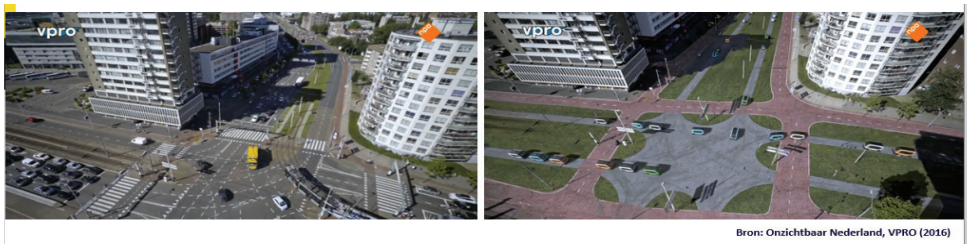

De ruimtelijke consequenties van zelfrijdende auto's verbeeld (Bron: onzichtbaar Nederland, VPRO 2016)

Deze ontwikkelingen spelen ruimte vrij, zodat de gebruikers van de stad optimaal kunnen genieten van de kwaliteit van de leefomgeving en alle functies een plek krijgen in de binnenstad. Anhem speelt in op dit toekomstbeeld door in hoofdstuk 4 opgaven te formuleren in termen van bereikbaarheid, vindbaarheid en gastvrijheid & kwaliteit.

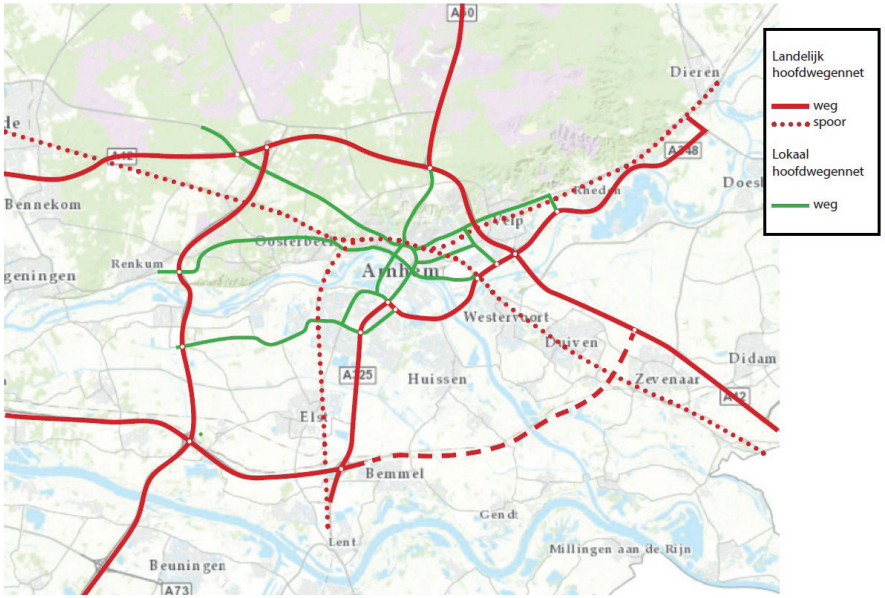

2 FACTS AND FIGURES MOBILITEIT

Arnhem bereikbaar?

Bereikbaarheid is essentieel voor het economisch functioneren van een bruisende binnenstad. Voor veel OV-reizigers vormt het futuristische Arnhem Centraal de entree naar de Arnhemse binnenstad. De automobilist rijdt via de centrumring naar de diverse parkeerlocaties in de garages of op straat van de binnenstad. De bezoekers per fiets fietsen via de autoluwe binnensingel of door de zuidelijke binnenstad naar de verspreide (bewaakte) stallingen en de voetganger wordt via de 'rode lopers' onthaald.

De Arnhemse hoofdwegenstructuur, weg en spoor

Landelijk/regionaal hoofdwegennet

Arnhem ligt op een kruispunt van autosnelwegen: noord-zuid de A50 en west-oost de A12 en de A15. Dat maakt Arnhem bereikbaar. De voorgenomen capaciteitsverhogende maatregelen aan deze wegen zijn van groot belang. De verbreding van de A12 en A50 is voor een deel gerealiseerd, verbreding van de A12 tussen Westervoort en Oud-Dijk (A18) en de doortrekking van de A15 zijn aanstaande (geplande ingebruikname in 2023). Hierdoor zal er in de toekomst sprake zijn van een robuust regionaal hoofdwegennet Arnhem kent dan een gesloten net/ring/ruit van autosnelwegen rond haar stad. Hoe robuust ook, bij toenemende verkeersdruk blijft het kwetsbaar.
Arnhem plaatst een kanttekening bij de tolheffing op de doorgetrokken A15. Wij vrezen dat daardoor de hoeveelheid autoverkeer op de Pleijroute minder vermindert dan zonder tolheffing. Het landelijke en regionale hoofdwegennet rond Arnhem is kwetsbaar. In de spitsen grenzen de verkeersintensiteiten aan de capaciteit van het net. Een kleine verstoring kan leiden tot file-vorming en vertraging.

Lokaal hoofdwegennet

De lokale hoofdwegenstructuur bestaat in Arnhem ten noorden van de Nederrijn uit een centrumring met radialen en in Arnhem-Zuid uit een meer rechthoekige hoofdwegenstructuur. Opvallend is dat Arnhem geen tweede ring kent. In veel andere steden is dit wel zo.

De Rijn en de stuwwal - hoe mooi ligt Arnhem - hebben de aanleg van een tweede ring tegengehouden. Daardoor heeft de centrumring naast de functie van parkeerverdeelring ook een functie voor de afwikkeling van het niet-binnenstadsgebonden autoverkeer. Meer dan de helft van de automobilisten op de centrumring hoeft niet in de binnenstad te zijn en komt er niet vandaan. Zij gebruiken de centrumring om bijvoorbeeld van de Geitenkamp naar Elden te rijden.
In Arnhem-Noord is de hoofdwegenstructuur kwetsbaar. Ook hier benaderen de spitsintensiteiten de capaciteit. Bij verstoringen op het landelijke/regionale hoofdwegennet wijken automobilisten uit via de stad, wat de verkeerafwikkeling op de radialen en de centrumring in Arnhem frustreert. Als gevolg hiervan ontstaan - gelukkig nog incidenteel - files op de radialen Amsterdamse- en Apeldoornseweg en op de Pleijroute. De filosofie die we hanteren voor de autoverkeersafwikkeling is dat we het autoverkeer op de centrumring rijdend houden en dat doen we door te doseren op de overgangen van de radialen naar de centrumring.
De hoofdwegenstructuur van Arnhem-Zuid is minder kwetsbaar met uitzondering van de Pleijroute. De lokale hoofdwegen in Zuid zijn ruim gedimensioneerd, op sommige plaatsen zelfs overdadig wat autoverkeersruimte betreft.

Spoor

Arnhem is goed ontsloten per trein en heeft als enige gemeente buiten de Randstad een HST-station. Naast de internationale trein – de ICE – halteren intercitytreinen noord-zuid en oost-west in Arnhem. Daarnaast doen regionale en overige stoptreinen Arnhem aan. Het belangrijkste knooppunt voor vervoer is station Arnhem-Centraal. Verder kent Arnhem de stations Arnhem-Velperpoort, Arnhem-Presikhaaf en Arnhem-Zuid.
Per april 2017 rijdt Abellio tussen Arnhem en Düsseldorf. Arnhem grijpt deze nieuwe verbinding aan om de (binnen-)stad en haar attracties in Duitse steden aan te prijzen.
Arnhem volgt met belangstelling het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer PHS, dat spoorboekloos reizen introduceert. Voor personenvervoer kent PHS voor Arnhem voordelen, voor het goederenvervoer niet. Een toename van het goederenvervoer op de IJssellijn (Arnhem-Zutphen-Deventer-Zwolle) vindt Arnhem alleen dan acceptebal als de omgeving er geen nadelen van ondervindt. Arnhem volgt dan ook kritisch de maatregelen die het kabinet beoogt voor de IJssellijn.

Arnhem krijgt positieve rapportcijfers van haar bezoekers

Studenten van de HAN hebben voor het Huis van de Binnenstad Nijmegen een onderzoek uitgevoerd waarin o.a. de waardering van de bereikbaarheid van de steden Arnhem, Nijmegen en ‘s-Hertogenbosch onder de bezoekers is onderzocht. Arnhem scoort in dit onderzoek goed.

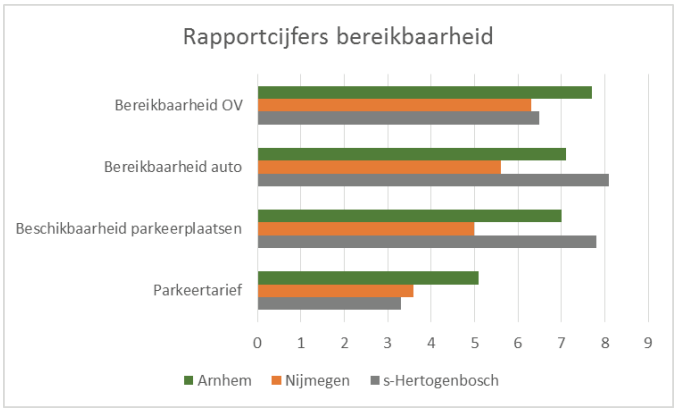

Bron: Onderzoek HAN, 2016

De bereikbaarheid van de binnenstad per openbaar vervoer scoort in Arnhem met een 7,7 fors beter dan Nijmegen en Den Bosch. De bereikbaarheid per auto en de beschikbaarheid van parkeerplaatsen krijgen met een 7,1 en een 7,0 een voldoende en scoren daarmee tussen de beide andere steden in. Terwijl het parkeertarief in de parkeergarages tussen de tarieven van Nijmegen en ‘s-Hertogenbosch in ligt, wordt het parkeertarief in Arnhem beter gewaardeerd.
(Bron: onderzoek studenten HAN)

De beste rapportcijfers uit de bezoekersenquête van 2016 (Binnenstadsmonitor 2016) geven de bezoekers aan de binnenstad aan de bereikbaarheid per fiets (8,3) en de bereikbaarheid per OV (8,1). De bereikbaarheid van de binnenstad per auto en de kwaliteit van de parkeerplaatsen op straat verdienen aandacht, met lage waarderingen van een 6,2 en een 5,8 van de bezoekers.

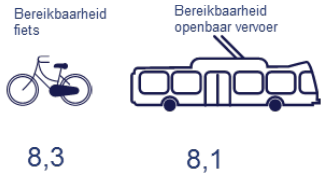

	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014*	2016*
Bereikbaarheid auto	4,9	5,4	5,5	4,9	5,6	5,9	5,4	6,1	6,0	6,2
Bereikbaarheid fiets	7,5	7,7	7,7	7,4	7,9	8,2	8,1	7,8	8,3	8,3
Bereikbaarheid OV	7,4	7,5	7,2	7,3	7,6	7,8	7,6	7,8	8,0	8,1
Autoparkeer-mogelijkheden	5,0	5,2	5,6	5,5	6,1	6,4	5,9	6,3	6,3	6,3
Fietsstallings-mogelijkheden	6,1	5,9	6,4	6,3	7,1	7,8	7,5	7,6	7,6	7,6
Kwaliteit parkeergarages	-	-	6,4	6,3	6,8	7,0	6,8	7,0	7,0	7,1
Kwaliteit parkeerplaatsen	-	-	5,7	5,8	5,9	6,1	5,7	5,9	5,9	5,8
Vindbaarheid Parkeergarages	-	-	-	-	-	-	-	-	7,0	7,0

*Bron: Binnenstadsmonitoren Arnhem 1998-2016 * Inclusief koopzondag*

De rapportcijfers die de bezoekers aan de Arnhemse binnenstad geven laten de afgelopen 18 jaar een stijgende lijn zien. Het aspect van de kwaliteit van de parkeerplaatsen is hierop de uitzondering. Deze scoort al jaren onder de 6.

Opvallend gegeven is dat bezoekers van buiten Arnhem positiever zijn over de bereikbaarheid van de binnenstad dan de Arnhemmer zelf. Dit verklaart deels de hogere waarderingen in de afgelopen jaren. Gelijktijdig is het aandeel van de groep bezoekers van buiten Arnhem gestegen.
In 2015 is in opdracht van Platform Binnenstad Arnhem een Mystery Review uitgevoerd. De mystery shoppers hebben zowel de positieve ervaringen als verbeterpunten in kaart gebracht die bezoekers aan de Arnhemse binnenstad kunnen ervaren. De mystery guests zijn positief in hun oordeel over zowel de loopafstanden vanaf de parkeervoorzieningen als de vindbaarheid van de route vanaf de parkeervoorzieningen naar de binnenstad. Daarentegen wordt de vindbaarheid van de looproute vanaf Arnhem Centraal naar de binnenstad als onduidelijk ervaren. Ook de vindbaarheid per fiets naar de binnenstad en naar de stallingen verdient meer aandacht.

Wie zijn de bezoekers van de Arnhemse binnenstad?
Iets meer dan de helft van de bezoekers aan de Arnhemse binnenstad komt uit Arnhem zelf (52% in 2016). Het aandeel bezoekers van buiten de stad neemt de afgelopen jaren toe. Ruim driekwart van de bezoekers komt anno 2016 uit de regio Arnhem Nijmegen. Bezoekers komen vooral uit omliggende gemeenten Rheden (oa Velp), Renkum (o.a. Oosterbeek), Lingewaard (o.a. Huissen) en Overbetuwe (o.a. Elst).

De reden om specifiek voor de Arnhemse binnenstad te kiezen heeft voor bijna de helft van de bezoekers te maken met de nabijheid. Vooral Arnhemse bezoekers geven dit aan (67% van de ondervraagden uit Arnhem geeft nabijheid als reden om specifiek de binnenstad te bezoeken). Desalnietemin komt een kwart van de bezoekers van buiten de regio. Belangrijkste reden voor deze bezoekers is het gevarieerde winkelaanbod.

Hoe komen de bezoekers naar de binnenstad?
Voor het bezoek van de binnenstad is de auto nog steeds de meest gebruikte vervoerwijze. Het belang van de fiets neemt afgelopen jaren fors toe naar bijna 1 op de 4 verplaatsingen. Het lopen naar de binnenstad is met 1 op de 5 verplaatsingen een niet te onderschatten factor. Ruim een kwart van de bezoekers komt met het openbaar vervoer. Het aandeel bus is daarin ongeveer 17% en de trein 11%.

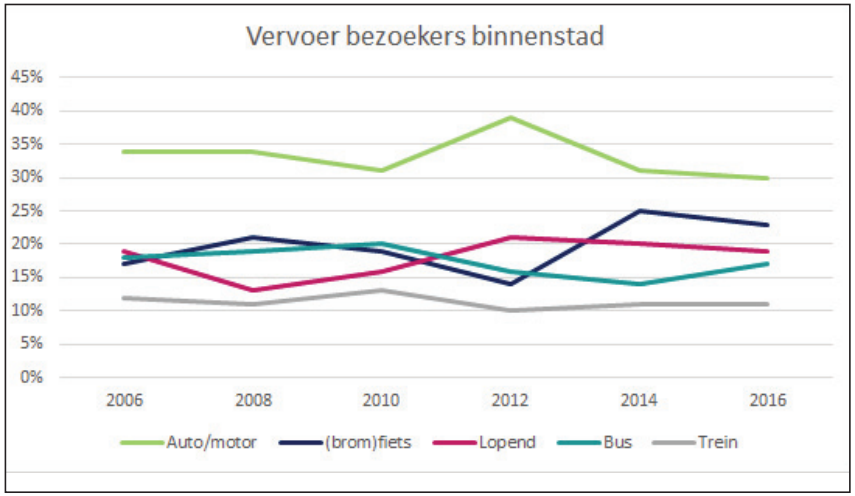

Vervoermiddelkeuze van bezoekers binnenstad, Binnenstadsmonitor 2006-2014

Er zijn flinke verschillen in de vervoermiddelkeuze tussen de Arnhemse bezoekers en de bezoekers van buiten de stad. 70% van de bezoekers uit Arnhem zelf komen met de fiets of te voet. Terwijl juist bezoekers van buiten de stad gericht zijn op de auto (circa 50%). Ook het aandeel OV is niet te onderschatten. Circa 40% komt met de trein of de bus.

	2016*	Arnhem	Buiten Arnhem
Auto/motor	30%	13%	49%
(Brom)fiets	23%	35%	11%
Lopend	19%	34%	2%
Bus	17%	17%	17%
Trein	11%	1%	21%
Anders	1%	1%	1%

Vervoermiddelkeuze van bezoekers binnenstad, Binnenstadsmonitor 2016

Fietsen en stallen

In het vorige hoofdstuk is de opmars van de fiets als vervoermiddel als trend gesignaleerd. Met het grotere aanbod aan allerlei fietstypen is de fiets voor meer doelgroepen in de stad een handig en snel vervoermiddel geworden. Ook voor de bezoekers van buiten de stad heeft de fiets potentie. Met de aanleg van snelfietsroutes vanuit de omliggende plaatsen in de regio wordt hierop ingespeeld. Arnhem investeert samen met regionale partners in snelfietsroutes van en naar de binnenstad. Bijvoorbeeld van en naar Velp en Dieren (realisatie eerste fase najaar 2017) en naar Oosterbeek, Renkum en Wageningen (realisatie 2018). Evenals de bestaande snelfietsroute naar Nijmegen (RijnWaalPad) en Westervoort-Zevenaar (Liemersroute) sluiten deze regionale fietsroutes aan op het Airborneplein.

De Arnhemmer komt met de fiets of te voet, de bezoeker van buiten met de auto of het OV uit: Binnenstadsmonitor 2016

De keerzijde van de groei van het fietsgebruik is de ruimte die geparkeerde fietsen innemen. Vooral rondom de stationsomgevingen van Arnhem Centraal en Arnhem Velperpoort en de diverse stallingsplekken in de binnenstad puilen uit.

De binnenstad kent op dit moment 3 stallingen waar bezoekers de fiets bewaakt kunnen stallen. De grootste stalling is Arnhem Centraal, waar 24 uur lang de fiets gratis bewaakt mag staan. Hiervoor is een OV-chipkaart vereist. De stalling Johnny van Doornplein/ Musiskwartier biedt ruimte aan 700 fietsen.

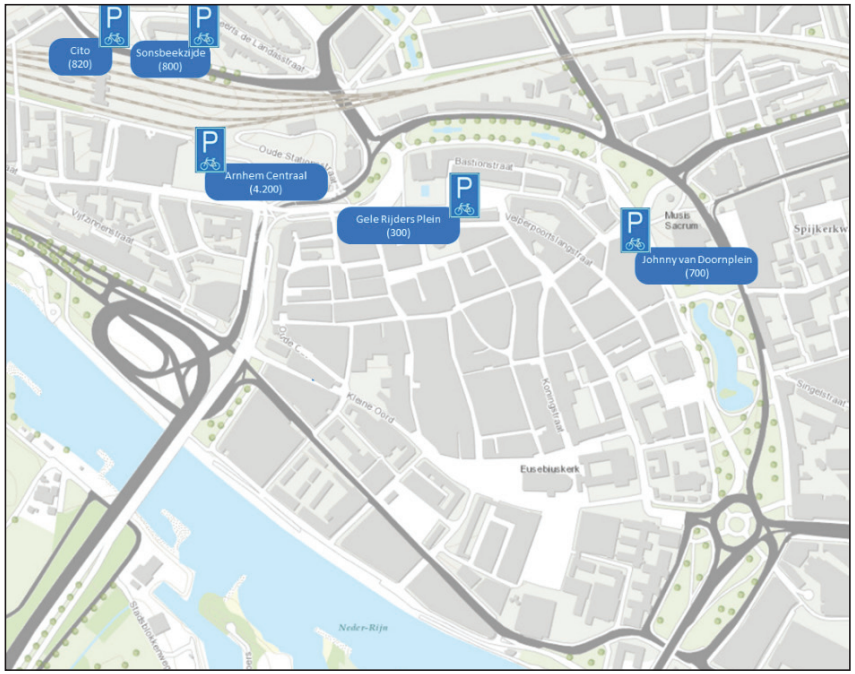

De stalling aan het Gele Rijders Plein had een beperktere capaciteit dan de stalling in het Musiskwartier. Toch is deze op jaarbasis bij fietsers bijna even populair als de stalling in het Musiskwartier. De stalling aan het Gele Rijders Plein kent jaarlijks circa 150.000 gebruikers. De piek in het gebruik ligt in juli en september. De stalling in het Musiskwartier heeft een jaarlijkse bezetting van circa 185.000 fietsers. Het patroon in gebruik over de maanden is vergelijkbaar met de stalling aan het Gele Rijdersplein. Ook juli is de drukste maand. De zomermaanden zijn ongeveer 2x zo druk als de wintermaanden.

Gebruik stallingen per maand (2016)

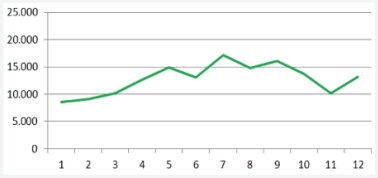

Gebruik stalling Gele Rijders Plein

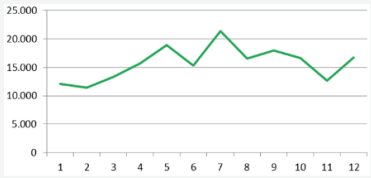

Gebruik stalling Musiskwartier

Arnhem werkt hard aan het uitbreiden van het aantal stallingsplaatsen voor de fiets. De eerste tranche fietsstalplekken - als onderdeel van het 1.000 fietsenklemmenplan uit het coalitieakkoord - is gerealiseerd. 350 fietsstalplekken zijn in de periode 2015-2016 in de binnenstad toegevoegd. In het voorjaar 2017 volgt de tweede tranche van extra fietsstalplekken. De capaciteit van de stalling op het Gele Rijders Plein is verdubbeld. De exacte inpassing van de definitieve stalling is nog onderwerp van gesprek.

OV en halten

De opening van Arnhem Centraal Station in november 2015 betekende een forse kwaliteitsprong voor de stad en de OV-reizigers in het bijzonder en betekent een impuls voor het OV-gebruik. De looproutes van en naar de binnenstad moeten nog verder worden verbeterd. Arnhem Centraal is een etalage voor de binnenstad en geeft rechtstreekse (inter)nationale spoorverbindingen naar omliggende stedelijke regio's en Europa.

Met de vernieuwing van Arnhem Centraal zijn ook de busvoorzieningen verbeterd. Dagelijks gebruiken ruim 30.000 busreizigers het vernieuwde busstation Arnhem Centraal. De drukste bushalten van de binnenstad zijn daarnaast Velperplein, Willemsplein en de Rijnstraat. Opvallend is het verschil in het aantal instappers en uitstappers per halte. Willemsplein en Rijnstraat (op de Mandelabrug) zijn voor veel reizigers handige plekken om uit te stappen. Terwijl juist Velperplein en Arnhem Centraal vooral voor instappers een handige locatie is. Bezoekers van de binnenstad benutten andere haltes voor de heen- en de terugreis.

Het gebruik van het openbaar vervoer zit in de lift. Zowel per spoor als per bus.
Ten opzichte van 2012 stijgt het gebruik van het busvervoer jaarlijks in de regio met 7% (landelijk is de stijging 5%). In 2016 is in Arnhem het gebruik met ongeveer 30% gestegen ten opzichte van 2012. In tegenstelling tot het gebruik van de fietsenstallingen is de piek in het busgebruik vooral in de maanden oktober en november. In de zomermaanden, als ook het onderwijs stil ligt, is het busgebruik lager. Voor een bezoek aan de binnenstad blijkt uit de binnenstadsmonitor 2016 dat het gebruik van de bus t.o.v. 2014 is gestegen. In de zuidelijke binnenstad is de openbaar vervoerroute dichter tegen het winkelgebied gelegd, zodat de busreiziger ook aan deze kant van de binnenstad gastvrij wordt onthaald.

Drukste bushalten rondom de binnenstad

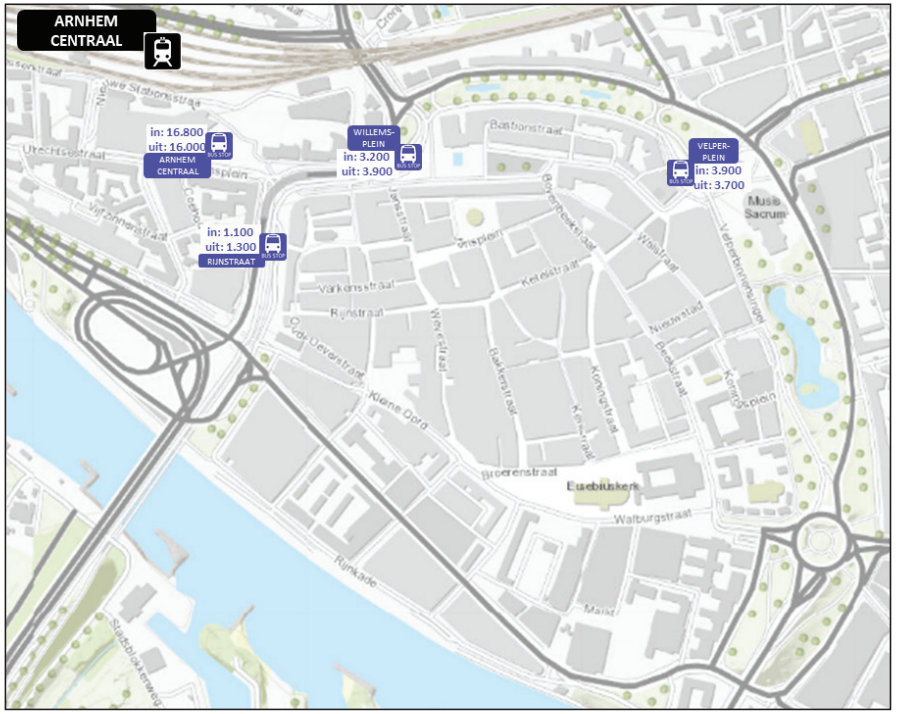

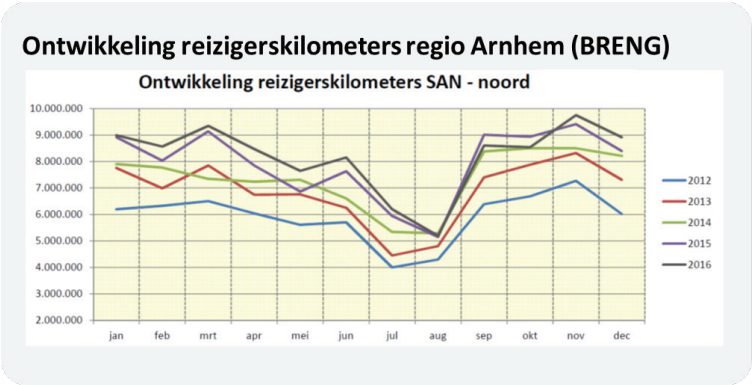

Auto en parkeren

De bezoekende automobilist kan gebruik maken van 5 parkeergarages en 3 maaiveld parkeergelegenheden in de binnenstad. In het weekend wordt de keuze uitgebreid met twee extra parkeergelegenheden. De parkeergarages Rozet, Musis en Centraal hebben de meeste parkeercapaciteit. Deze zijn in bezit en beheer van de gemeente Arnhem. De parkeergarage aan de Broerenstraat en de parkeergarage Velperplein (onder de Media Markt), met respectievelijk 380 en 160 plekken, zijn in beheer van private partijen.

De garage Prinsenhof is in bezit van de provincie Gelderland. Bezoekers kunnen gebruik maken van deze 228 plaatsen op de koopavond en op de weekenddagen. Een vergelijkbaar intiatief is sinds eind november 2016 opgestart in samenwerking met Volkshuisvesting. De parkeergelegenheid van Volkshuisvesting wordt buiten werktijden door de stichting 't Broek Omhoog uitgebaat. De parkeerplaats met de naam Dienst P7 ligt onder de John Frostbrug en biedt, alleen in het weekeinde, ruimte aan 100 auto's.

Parkeeraanbod in kaart

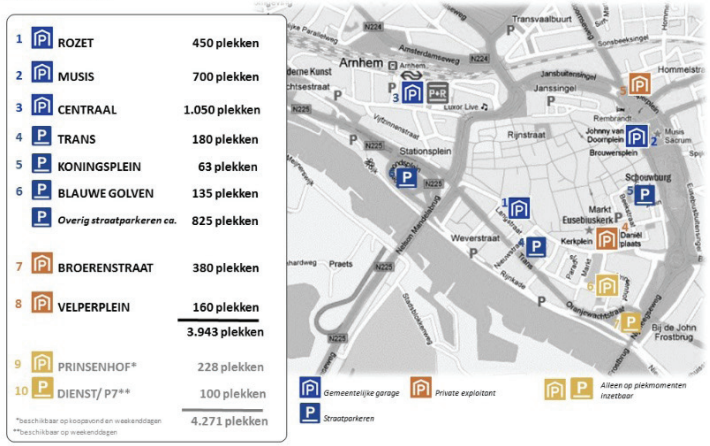

Dit brengt het totaal aantal beschikbare betaald parkeerplaatsen op 4.271 in de Arnhemse binnenstad. In 2011 bestond het parkeeraanbod in de Arnhemse binnenstad uit 4.280 beschikbare betaald parkeerplaatsen

In de binnenstad (= gebied binnen de buitensingels en Rijn, inclusief Arnhem Centraal en Roermondsplein) is het volgende aantal betaald parkeerplaatsen aanwezig:

- In de gemeentelijke parkeergarages Centraal, Langstraat, Musis, en particuliere garages Broerenstraat en Velperplein: 2740
- Op straat: 1130
- Op donderdagavond, zaterdag en koopavonden, extra plaatsen bij Provinciehuis en Stadhuis: 410
- **Totaal op donderdagavond, zaterdag en koopavonden: 4280 betaald p.p.**

bron: Parkeervisie Binnenstad, 2011

Arnhem stimuleert het parkeren in garages door lagere tarieven te hanteren voor het parkeren in de garages (€ 2,46 per uur) dan op straat (€ 2,85 per uur). Een extra stimulans voor het parkeren in de garages is het lagere parkeertarief in de avonduren. Tussen 18.00u en 6.00u geldt een tarief van € 0,50 per uur.

Voor het parkeren op straat in de nachtelijke uren en de vroege ochtend (tussen 23:00u en 09:00u) geldt geen parkeertarief. Een aantal grote parkeerterreinen is hiervoor beschikbaar.

Voorbeelden hiervan zijn Trans, de Blauwe Golven/ Oude Kraan, Lage Kade bij de Rijn en het Koningsplein (achter Stadstheater). Bewoners met een vergunning mogen zowel op straat als in de parkeergarages staan. Ook voor zakelijke vergunninghouders wordt dit mogelijk.

Op zaterdag is de parkeervraag in de binnenstad het hoogst. Op zondag zien we een toename van deze vraag mede als gevolg van de invoering van de wekeljkse koopzondag in 2013. Dit gaat ten koste van de parkeervraag op de donderdag (koopavond). Op maandag is de parkeervraag veruit het laagst.

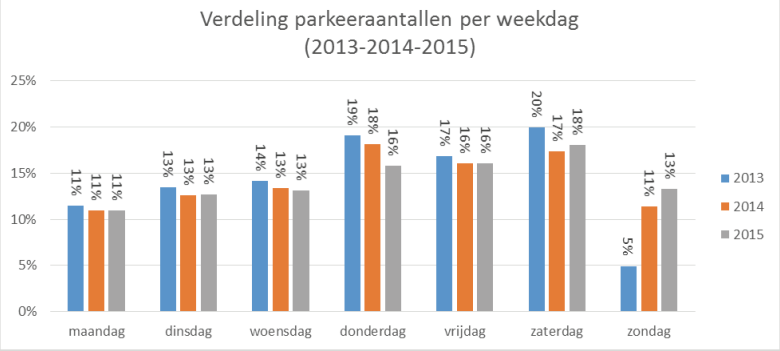

Parkeervraag op diverse dagen

De bezettingscijfers van de parkeerfaciliteiten in de binnenstad, uitgevoerd in 2016 door bureau Groot Volker, laten hetzelfde beeld zien als de parkeervraag op de verschillende dagen.

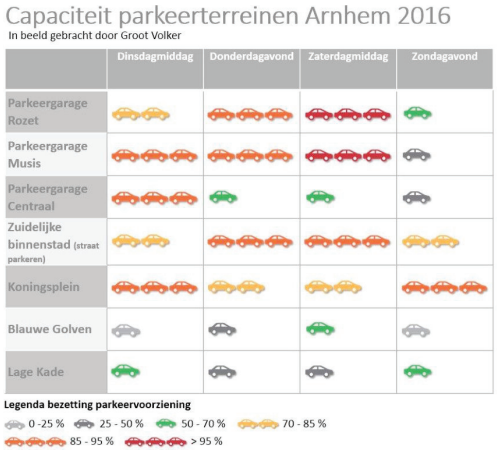

Op zaterdagmiddag is de piek het hoogst. Zowel de parkeergarage Rozet als Musis zijn dan nagenoeg vol. Ook de capaciteit van het straatparkeren in de zuidelijke binnenstad is op dit moment bijna opgesoupeerd. Opvallend is dat tegelijkertijd nog ruime capaciteit is op de de Lage Kade, Blauwe Golven en Centraal. Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat parkeren op de Blauwe Golven en Lage Kade minder populair zijn. Met het autovrij maken van de Markt is aanvullend gekeken naar de parkeerdruk op een aantal terreinen in de zuidelijke binnenstad. Zowel de Trans als de parkeergelegenheden om de Markt kennen een hoge bezetting en zijn op de piekmomenten van het binnenstadsbezoek vol. Tegelijkertijd zijn de parkeerplekken van Prinsenhof en Dienst P7 nagenoeg onbezet.

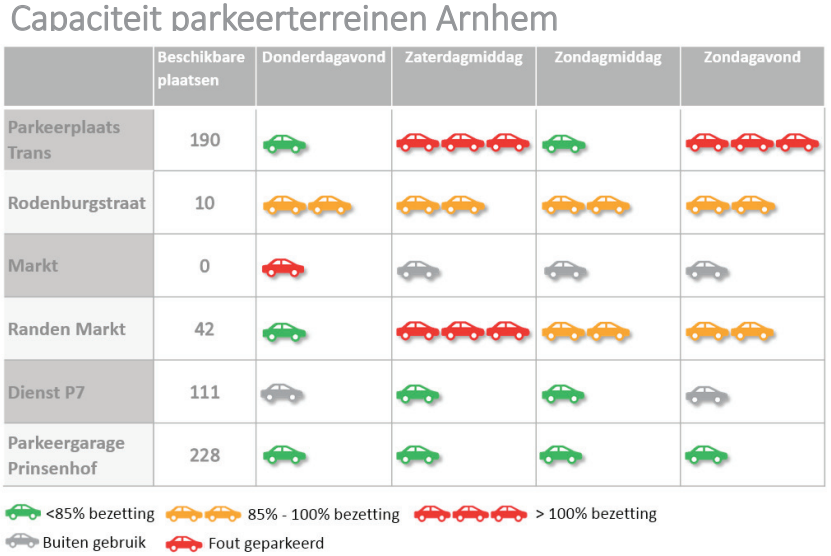

Telling maart 2017

3
UIT DE STAD

Ook bij bewoners, ondernemers en werkers in de stad heeft bereikbaarheid prioriteit. Dat blijkt uit de aandacht die het krijgt maar ook de aandacht die er voor gevraagd wordt zoals bleek tijdens de inspiratieavond op 25 januari 2017 en de pamfletten, brieven en moties die deze onderwerpen behandelen. In het bij deze nota horende zienswijzenboek wordt inhoudelijk ingegaan op al deze reacties.

D66 / M03

D66 SP CDA Arnhem

Motie: Gedifferentieerd parkeren in de binnenstad

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 3 november 2015, bij de behandeling van het vaststellen van de belastingverordeningen 2015

Constaterende dat,

1. In het coalitieakkoord geschreven staat: "We kijken of we meer mensen naar de stad kunnen trekken, door parkeerplaatsen op rustige tijdstippen goedkoper te maken.";
2. In de belastingplannen voor 2015 wel uitvoering gegeven wordt aan de invoering van betaald avondparkeren, maar niet aan het goedkoper maken op rustige tijdstippen.

Overwegende dat,

1. Parkeerbelasting tot doel heeft de schaarste te reguleren en niet primair om inkomsten voor de gemeenten te verwerven;
2. Vooral op de ochtenden in het begin van de week van parkeerdrukte in het centrum geen sprake is.

Verzoekt het college:

Dat wanneer het betaald avondparkeren meer opbrengt dan op basis van het coalitieakkoord is geraamd (200k) dit eerst wordt aangewend voor het goedkoper maken van de tarieven in daluren, en hiervoor de mogelijkheden te verkennen met de binnenstadondernemers.

En gaat over tot de orde van de dag.

66	SP	CDA
bine Andeweg	Cris Lenting	Gerben Karssenberg

AANGENOMEN

16A 40g

VVD Arnhem D66 CDA Arnhem

Amendement Rechte rug (1); verlagen parkeertarieven

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 7 november 2016 ter bespreking van de MJPB 2017-2020;

Is van mening dat:
- de aangenomen motie gedifferentieerd parkeren in de binnenstad (3 november 2014) niet is uitgevoerd en dat dit wel conform die motie moet gebeuren

Besluit:
Pagina 16 de tekst onder 'Toezegging meeropbrengst betaald avondparkeren' te vervangen door:
Wanneer het betaald avond parkeren de komende jaren 2017 – 2020 meer opbrengt wordt dit (na aftrek van 200K (coalitieakkoord)) en vooralsnog met een maximum van 200 K per jaar, waarbij de dan nog resterende meeropbrengst naar het bereikbaarheidsfonds gaat) aangewend voor het goedkoper maken van de tarieven in daluren en worden de mogelijkheden hiervoor verkend met de binnenstadondernemers. De raad voor 1 april 2017 te rapporteren over het resultaat en de aanwending daarvan en al dan niet het gestelde maximum aan te passen.

VVD Arnhem D66 Arnhem CDA Arnhem

Leendert Combée Sabine Andeweg Gerben Karssenberg

AANGENOMEN

VVD Arnhem D66 CDA Arnhem

Motie Rechte rug (1); verlagen parkeertarieven

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 7 november 2016 ter bespreking van de MJPB 2017-2020;

Is van mening dat:
- de aangenomen motie gedifferentieerd parkeren in de binnenstad (3 november 2014) niet is uitgevoerd en dat dit wel conform die motie moet gebeuren. Zie ook amendement rechte rug (1); verlagen parkeertarieven

Draagt het college op:
In aanvulling op het amendement 'Rechte rug (1): verlagen parkeertarieven', de bepaling van de meeropbrengst van het avondparkeren plaats te laten vinden vanaf 1 januari 2016. Met andere woorden: de teller start 1 januari 2016 (met een maximum van 200 K).

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD Arnhem D66 Arnhem CDA Arnhem

Leendert Combée Sabine Andeweg Gerben Karssenberg

AANGENOMEN

Pamflet Bereikbaarheid en Parkeren

Gastvrij Arnhem: bereikbaar voor iedereen

De Arnhemse binnenstad weer in de top 10 van aantrekkelijke binnensteden. Dat is het doel dat de gezamenlijke ondernemersorganisaties i… h hebben gesteld.

Een goede bereikbaarheid per auto, fiets, OV of lopend is van gr… PBA een aantal concrete acties voor op het gebied van bereikb… pamflet noemen wij concrete acties die op korte termijn inge… o… …nen die een belangrijke plaats op de beleidsagenda…

…d altijd bereid tot toelichting, overleg e… van het draagvlak.

…an op korte termijn gerealiseerd w… …en worden:

Rijdersplein / Looierstraat

…aken van Gel… …rsplein en Looierstraa…

…uimte bieden voor kort parke… …g Rozet, Looierstraat/Gele Rijd…

…ar én in de parkeergarages. Parkeergarage… …extra voorzieningen als toiletten, paraplu… …t etc.

…ment

…mers de parkeerkosten van hun klanten te late… …beter onder de aandacht brengen. (De ondernemer betaa… …lijk gemaakte parkeerkosten.)

…anpak fietsparkeren

- Betere handhaving gericht op de bestrijding van zwerf- en weesfietsen. Uitbreiding van de fietsparkeercapaciteit met name op die punten waar nu overlast ontstaat (Weverstraat, Willemsplein, Walstraat, Johny van Doornplein).
- Uitbreiding van het aantal bewaakte gratis fietsparkeerplekken op logische, goed vindbare en aanrijdbare plekken (niet alleen sturen op aantallen).

Pamflet Bereikbaarheid en Parkeren

De Arnhemse binnenstad weer in de top 10 van aantrekkelijke binnensteden. Dat willen bewoners en ondernemers in de Arnhemse binnenstad allemaal.

Een bruisende, veilige, gezonde binnenstad met gebruiksgemak voor haar bewoners is van groot belang. Juist door bewoning in de binnenstad mogelijk te maken en te stimuleren blijft de stad ook na sluitingstijd van de winkels levendig en veilig. Een goede bereikbaarheid per auto, fiets, OV of te voet vindt Arnhem 6811 eveneens van groot belang. Daarom stelt Arnhem 6811 10 concrete acties voor op het gebied van bereikbaarheid en parkeren.

Arnhem 6811 is uiteraard altijd bereid tot toelichting, overleg en hulp bij de uitvoering van onderstaande acties.

Onderzoeksresultaten door Arnhems Hart, inzake mobiliteit en parkeren in de binnenstad van Arnhem.

4
VISIE, KOERS EN OPGAVEN

4.1 Visie de Arnhemse binnenstad

Binnensteden: ontspanning en vermaak voorop

Binnensteden zijn het kloppend hart van de stad. Daar wordt gewerkt, gewinkeld, gewoond, we gaan er uit en we ontmoeten elkaar. Het lijkt zo vanzelfsprekend, een centrum vol beleving. Toch staan binnensteden onder druk. Waar tot voor kort de recreatieve winkelfunctie dominant was in de binnenstad, werken we in Arnhem aan de transformatie van “place to buy” naar “place to meet”.

Quote uit inspiratiebijeenkomst: “De binnenstad gaat over ontmoeten, ontmoeten, ontmoeten. Zie de enorme groei aan koffiebarretjes.”

Het gaat bij de consument in toenemende mate om ontmoeten, lifestyle, cultuur, beleven en shoppen. Het krimpend winkelbestand zorgt voor leegstand in de gebieden om het kernwinkelgebied heen. De aanloopstraten naar dit kernwinkelgebied verlangen een aanpak die moet voorkomen dat het kernwinkelgebied een drijvend eiland temidden van de leegstand wordt en zo de aansluiting op de omgeving verliest. Juist in die aanloopgebieden pakt de gemeente een rol. Dit betekent dat we in Arnhem toewerken naar een compacter kernwinkelgebied en ruimte bieden voor nieuwe concepten en functies buiten het kernwinkelgebied. We zoeken daarbij naar functies die de attractiviteit van de binnenstad vergroten en een kwalitatieve toevoeging bieden aan de functie van het gebied. De veranderingen en het compacter worden van het kernwinkelgebied vragen om aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit, waarbij schoon, heel en veilig de basisingrediënten zijn. Hierbij streven we naar een prettig verblijfsgebied waar het voor zowel de bezoeker als de bewoner prettig vertoeven is. Wonen in de binnenstad is hip! We werken om die reden actief mee aan de ontwikkeling van het woonaanbod in de binnenstad.

Dat ontmoeten voor de bezoeker centraal staat, zien we terug in de forse toename van het aantal banen in de horeca, toename internetaankopen in Nederland naar 2,0 miljard euro in 2016 en de afname van het aantal banen in de detailhandel.

> Quote uit inspiratiebijeenkomst: "Doe dingen in de binnenstad die je niet op internet kunt beleven!"

De binnenstad moet goed bereikbaar, vindbaar en gastvrij zijn. Vanuit de periferie van Arnhem is onze binnenstad snel ontsloten. Via de radialenstructuur rijd je gericht met bus, fiets en auto naar en van de stad. Onze ring werkt soepel. In de basis werkt deze structuur goed.

> Quote uit inspiratiebijeenkomst: "De Weerdjesstraat is de sleutel tot de parkeervoorzieningen in het zuidelijke deel van de binnenstad."

Voornoemde koers is in 2015 ingezet met "De Arnhemse binnenstad 2015" en zetten we door in bijvoorbeeld de onlangs gepresenteerde detailhandels- en horecavisie. Het is nadrukkelijk een gezamenlijke koers met alle stakeholders in de binnenstad. Het Platform Binnenstad Arnhem dat in 2016 is opgericht, vormt de spil waarin al deze stakeholders zijn vertegenwoordigd.
Als gemeente blijven we investeren in de openbare ruimte, ruimtelijke en infrastructurele projecten, zoals begin dit jaar bekrachtigd is met het ondertekenen van de Investeringsagenda Arnhem Nijmegen met de provincie Gelderland. Doel is om fors in te zetten op de Bruisende Binnensteden. Deze overheidsinvesteringen lokken private investeringen uit en zorgen voor nieuwe dynamiek en een prettige verblijfsomgeving.

4.2 Koers de bereikbare binnenstad

Arnhem zet vol in op bus en fiets om zo de stad bereikbaar te houden. Het coalitieakkoord 2014-2018, Met de stad! getuigt daarvan. En is ook tastbaar op straat: verlegging/uitbreiding van de busontsluiting in de zuidelijke binnenstad is in voorbereiding, fietsstalplekken in de binnenstad breiden we uit en nieuwe snelfietsroutes leggen we aan. We geloven in dat laatste - de fiets - zo sterk, dat we daar in 2017 internationaal aandacht voor vragen door het organiseren van Velo-city 2017[1] in Nijmegen en Arnhem. Dat wil niet zeggen dat Arnhem geen aandacht besteedt aan de auto. Arnhem benut vooral de autoverkeersruimte beter.

In de bereikbare stad van de toekomst verenigen we de voetgangers, de fietsers, het "zero emissie" openbaar vervoer en het "zero emissie" autoverkeer optimaal met efficiëntere en hoogwaardige inrichting van straten en pleinen. Gastvrijheid staat centraal en bezoekers, bewoners, en ondernemers verdelen de schaarse ruimte. Leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit zijn daarom essentieel in de verdeling van die schaarste.

> Quote uit Beleidsnota Openbaar Vervoer: "Met een kwaliteitsslag maken we het openbaar vervoer toekomstvast. Daarvoor zijn maatregelen nodig: een hoogwaardig openbaar-vervoernetwerk, reiziger centraal, mobiliteit voor iedereen, emissieloos openbaar vervoer."

De keuze voor kwalitatief betere openbare ruimte, een afname van "niet noodzakelijk" autoverkeer en het zo goed mogelijk faciliteren van fiets, OV en verkeer met een bestemming werken positief in het streven om de binnenstad goed bereikbaar, leefbaar en economisch gezond te houden.

> Quote uit inspiratiebijeenkomst: "Schoon, heel, veilig, maar ook parkeren en bereikbaarheid zijn dissatisfiers en geen attractiefactoren. Dissatisfiers moeten op orde zijn."

[1] Een jaarlijks vierdaags wereldcongres over de fiets met meer dan 1.500 deelnemers

4.3 De opgaven

Arnhem zet zich in om de bereikbaarheid, vindbaarheid, gastvrijheid & kwaliteit leefomgeving van de binnenstad te vergroten. Dit is voor alle doelgroepen van de binnenstad relevant, van consument tot werknemer, van ondernemer tot bewoner. De consument wil graag gastvrij ontvangen worden en de stallingen of garages gemakkelijk kunnen vinden, terwijl voor de werknemer een betrouwbare reistijd van belang is. De kracht is om op alle 3 de aspecten goed te scoren, voor een aantrekkelijke en leefbare binnenstad voor alle doelgroepen.

Dit leidt tot de volgende opgaven:

Stimuleren duurzame mobiliteit (duurzaam bereikbaar)

Vanuit de Investeringsagenda Arnhem Nijmegen, die beide gemeenten met de provincie in een bestuursakkoord hebben afgesproken, wordt een onderzoek uitgevoerd naar de regionale mobiliteitsvraagstukken in relatie tot het economisch functioneren van de regio in de toekomst.

Duurzaamheid is onderdeel van het Arnhemse mobiliteitsbeleid. Vooral met de trolleybus laat Arnhem zien schoon vervoer serieus te nemen. Datzelfde geldt voor elektrisch rijden door fiets en auto. Arnhem vindt dat belangrijk en investeert daarin. De duurzaamheidsdoelstellingen van Arnhem zijn vastgelegd in het programma New Energy made in Arnhem, en hebben op drie manieren invloed op de bereikbaarheid:

1. Parkeren en laden elektrisch vervoer;
2. Toegang voertuigen tot het voetgangersgebied, stadsdistributie;
3. Toegang tot de binnenstad in verband met de milieuzone.

In het programma zijn verschillende doelen geformuleerd: klimaatdoelen en luchtkwaliteitsdoelen. Beide doelen leiden tot een aanpak waarbij Arnhem nul emissievervoer stimuleert. De middelen zijn het plaatsen van laadinfrastructuur, het bouwen van een waterstoftankstation én door samen met de provincie te werken aan zero emissie busvervoer.

Beter benutten verkeersruimte en parkeren (Bereikbaar en vindbaar)

Voor het beter benutten van de verkeersruimte maken we onderscheid in de bereikbaarheid van de stad en de bereikbaarheid van de binnenstad.

- Bereikbaarheid van de stad

In de voorgaande hoofdstukken zien we dat de verkeerafwikkelingsproblemen zich nu al voordoen op de hoofdwegen rond Arnhem (zoals de A12, A325 en de Pleijroute). Naar verwachting nemen de verkeersintensiteiten de komende jaren alleen maar toe. Arnhem vindt dat een vitale regio een bereikbare regio moet zijn. Arnhem ondersteunt de regionale dubbelaanpak:

1. voortzetten van de gezamenlijke aanpak van wegbeheerders en bedrijfsleven om het aantal autoritten in de spitsen terug te dringen. De regio Arnhem Nijmegen werkt hier samen met het bedrijfsleven, provincie en rijk aan (zie onder Beter Benutten en gedrag verderop in dit hoofdstuk). De regio vraagt het huidige kabinet dit onderwerp met een stevig advies van voortzetting aan de makers van de nieuwe regeringscoalitie mee te geven;
2. in de Investeringagenda Arnhem Nijmegen is het onderwerp bereikbaarheid randvoorwaardelijk voor het welslagen van de drie iconen, waarop de gezamenlijke overheden zich de komende jaren concentreren: 1) bruisende binnensteden aan de rivier, 2) slimme duurzaamheid en 3) ruimte voor werk, kennis en innovatie in health en energy.
   De gezamenlijke gemeenten van de regio Arnhem Nijmegen hebben de opgave om de regio bereikbaar te houden, omarmd. Concreet bereiden de regiogemeenten een regionale mobiliteitsvisie voor. Deze leidt tot eenheid in en prioritering van bovenlokale mobiliteits-kwesties als input voor het MIRT[2] -overleg van het landsdeel-oost met de nieuwe minister van Infrastructuur en Milieu eind van 2017.

[2] MIRT: Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport

Arnhem vindt dat deze gezamenlijke aanpak de gewenste vorming van een robuust landelijk en regionaal hoofdwegennet borgt.

- Bereikbaarheid van de binnenstad

Maar ook op het lokale hoofdwegennet neemt de verkeersdruk toe. De huidige weginfrastructuur binnen de stad raakt aan haar capaciteit. Uitbreiding van de infrastructuur is in de stad vaak niet haalbaar of niet wenselijk vanwege de schaarse ruimte en altijd kostbaar. Ook beïnvloedt het de leefbaarheid in negatieve zin. Arnhem blijft dan ook inzetten om de beschikbare capaciteit van het wegennetwerk beter te benutten. We herbevestigen het principe van de centrumring en radialen. In één richting tegen de wijzers van de klok in rijdt het autoverkeer op de centrumring. Wel afslaan via de bestaande lussen vanaf de centrumring de binnenstad/parkeervoorziening in, maar in principe geen nieuwe doorsteken vanaf de radialen over de centrumring en geen nieuwe doorsteken tussen buiten- en binnensingel. We willen succesvol blijven in het rijdend houden van het autoverkeer op de centrumring. Dat heeft onze permanente aandacht. In de werking van de verkeersregelingen en bijvoorbeeld in de “afronding” van de centrumring van Nieuwe Plein naar Weerdjesstraat, die we in 2018 realiseren.

We blijven ons inzetten in het verbeteren van de afwikkelingskwaliteit van bus en fiets.

Een andere insteek is om verplaatsingen in de tijd te spreiden. Ook het verkeer bij grote drukte afvangen aan de rand van de stad op transferia hoort daarbij. Het laatste stuk naar de binnenstad kan dan worden afgelegd met alternatieve vervoersmiddelen als de bus (P+R) of fiets (P+B).

Als trend hebben we geconstateerd dat we van bezit naar gebruik gaan. Wat spotify is voor muziek ontstaat ook voor mobiliteit. Deze trend en de ontwikkeling van een autonoom (zelf-)rijdende auto pakken we op om ons sterk te maken voor de ontwikkeling van mobiliteitsdiensten. Mobiliteit als een Service (MaaS) dient zich aan. Arnhem wil diegenen die zich naar, in en van Arnhem wensen te verplaatsen - laten - informeren over wat mogelijk is. Moet je je wel verplaatsen? Kan het op een ander moment? Kan het met een andere vervoerwijze dan de auto? Kan het via een andere route? Informatie ook over de kosten van een verplaatsing en over het milieubeslag. Als je dan ook nog eens via een app ritten/voertuigen kunt reserveren en betalen, bieden we de moderne consument keuzemogelijkheden. Het ultieme doel is om zodoende ruimte te bieden aan allen die zich willen verplaatsen naar en van de Arnhemse binnenstad.

- Parkeren

De binnenstad van Arnhem beschikt over voldoende parkeerplaatsen. Zelfs als op piekmomenten de parkeergarages als Rozet en Musis de grenzen van hun capaciteit bereiken, dan nog zijn er voldoende parkeerplaatsen in de binnenstad. Deze liggen niet altijd op de meest logische plekken en ook het kwaliteitsniveau is niet altijd voldoende. Reden waarom we de vindbaarheid en de kwaliteit willen verbeteren, zodat de gebruiker goed inzicht krijgt in waar beschikbare plaatsen zijn en hoe zij/hij er komt.
We erkennen dat recente ruimtelijke ontwikkelingen van invloed zijn op het aantal parkeerplaatsen. Daarom blijven wij het gebruik van de openbare parkeerplaatsen in de binnenstad - in de garages en op straat - monitoren. Dat doen we twee maal per jaar. Uit deze bezettingscijfers en kwaliteitsbeoordelingen (Binnenstadsmonitor bijvoorbeeld) kunnen we beoordelen of het aantal momenten waarop er nauwelijks tot geen parkeerplaatsen beschikbaar zijn, toeneemt en ingrijpen nodig is.

Met de voorgestelde maatregelen - waaronder de parkeergarage Prinsenhof opnemen in het parkeerverwijssysteem - brengen we het huidige parkeerverwijssysteem op orde.

Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten (Vindbaar en gastvrij)

De hernieuwde populariteit van de fiets zorgt voor de nodige uitdagingen, zoals voldoende stallingen voor de vele fietsers. Fietsers naar de Arnhemse binnenstad vragen om goede, veilige en vooral gratis stallingen die op korte loopafstand van de eindbestemming liggen. Ondanks de beschikbaarheid van gratis en bewaakte stallingen treffen we gestalde fietsen in de openbare ruimte aan. Deze fietsen zorgen regelmatig voor overlast en dus neemt de roep om handhaving toe. De uitdaging is om het stallingsgebruik te stimuleren zodat de overlast van gestalde fietsen vermindert.

Beter Benutten Vervolg en gedrag

Arnhem is partner in het landelijk programma Beter Benutten Vervolg 2015-2017 en werkt daarin nauw samen met de provincie Gelderland, de gemeente Nijmegen en het bedrijfsleven. Het programma heeft als doel het aantal zwaarst vertraagde autoritten in de regio met 10% te verminderen. In Arnhem gebeurt dat in de vier economische kerngebieden Arnhem Centrum, Velperweg, Presikhaaf en rondom Rijnstate.
Het middel is gedragsbeïnvloeding; daarmee verleiden we forensen, bezoekers, studenten en bewoners om in de spits de auto te laten staan. De alternatieven zijn om buiten de spits te reizen, de auto te delen, met het OV of de fiets te gaan of de auto te combineren met fiets of OV (via transferia).
In de huidige opgave wordt vooral ingezet op participatie met intermediaire partijen om de doelgroep te bereiken, zoals werkgevers, onderwijsinstellingen, ondernemers in de binnenstad (voor bezoekers) en de wijkraad (voor bewoners). Voorbeelden van lopende acties zijn:

- met 12 grote werkgevers in een community het stimuleren van slim werken en ride-sharing met een slimme app;
- het stimuleren van fietsen naar je werk of school (programma bike to work);
- gratis buskaartjes tussen 18-19 uur voor bezoekers aan de binnenstad (via 'Ervaar het OV');
- met enkele grote werkgevers transferium Gelredome opnieuw leven inblazen als Park & Bike en Park & Ridelocatie.

De gemeente Arnhem doet als grote werkgever in het centrum vanzelfsprekend mee aan acties. Voor veel werkgevers zijn doelen als een groen, duurzaam bedrijf of fittere werknemers van even groot of nog groter belang dan een betere bereikbaarheid.

Verbeteren leefbaarheid binnenstad en ruimtelijke kwaliteit (Gastvrij, kwaliteit en leefomgeving)

De kwaliteit van de openbare ruimte en de beleving van de stad zijn essentieel. Dat hoort bij de transformatie van 'place to buy' naar 'place to meet'. Het gaat de consument in toenemende mate om dynamiek, lifestyle, cultuur, beleven en shoppen. Arnhem investeert in de kwaliteit van de openbare ruimte en daarbij dienen afwegingen gemaakt te worden tussen de parkeer- of stallingsfunctie ten opzichte van andere functies van de openbare ruimte.

In de zuidelijke binnenstad ronden we de kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte in de komende jaren af. Waarbij de vergroening, de Jansbeek en de inrichting van ontmoetingsplekken als pleinen een belangrijke bijdrage zullen gaan leveren aan de beleving van de binnenstad.

> Quote uit inspiratiebijeenkomst: "mensen komen niet naar de binnenstad om naar geparkeerde auto's te kijken"

Meer verblijfskwaliteit in de binnenstad is een voortdurende uitdaging. Samen met de stad willen we verrommeling tegengaan. De paaltjes, weesfietsen en gestalde fiets, maar ook graffiti en zwerfvuil.

Ruimte bieden aan stedelijke en economische ontwikkeling en transformatie (Gastvrij, kwaliteit en leefomgeving)

De economische vitaliteit van de Arnhemse binnenstad is een groot goed. Arnhem zet daarom ook in op transformatie en is daar afgelopen jaren succesvol in geweest. Kantoren worden omgebouwd tot appartementen. Verder leidt de ontwikkeling van de zuidelijke binnenstad tot extra woningen. Daarbij geldt bovendien dat transformatie naar woningen niet altijd gepaard gaat met parkeren op eigen terrein. Met het stimuleren van de stedelijke ontwikkeling in de binnenstad neemt ook het ruimtebeslag voor de verkeersfunctie en het aantal verkeersbewegingen van en naar de binnenstad toe. Nu wordt in parkeerbehoefte voorzien door uitgifte van parkeervergunningen.

Dit levert op termijn een probleem op als parkeervoorzieningen niet worden gerealiseerd bij de transformatie. Dat is op de lange termijn onhoudbaar en onwenselijk. Wij willen ruimte bieden aan stedelijke en economische ontwikkeling en transformatie zonder dat dit tot overlast leidt. We experimenteren met (ver-)-nieuwbouw in de binnenstad met minder parkeerplaatsen dan de norm. De nieuwe gebruikers-bewoners sluiten we uit van de mogelijkheid om een beroep te doen op een gemeentelijke parkeervergunning.

5 BEREIKBAARHEIDSAANPAK 2017

5.1 Uitvoeringsagenda de Arnhemse binnenstad binnen bereik

In voorgaande hoofdstukken is een beeld geschetst van de ontwikkeling van de stad en de binnenstad in het bijzonder. Vanuit gesignaleerde trends, ontwikkelingen, kennis uit de stad en moties van de raad zijn een visie en koers bepaald en zijn de opgaven voor de komende jaren benoemd.

De belangrijkste opgaves en doelen als het gaat om Bereikbaarheid, Vindbaarheid, Gastvrijheid een Kwaliteit leefomgeving zijn:

- Stimuleren van duurzame mobiliteit (Duurzaam bereikbaar)
- Beter benutten verkeersruimte en parkeren (Bereikbaar)
- Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten (Vindbaar)
- Verbeteren leefbaarheid binnenstad en ruimtelijk kwaliteit (Gastvrij)
- Ruimte bieden aan stedelijke en economische ontwikkeling en transformatie (Gastvrij, kwaliteit en leefomgeving)

Deze opgaven zijn vertaald naar concrete maatregelen in paragraaf 5.2. De maatregelen zijn geordend naar maatregelen die:

- Vanaf 2017 worden onderzocht en/of uitgevoerd en financiering geregeld is. Hierin zijn ook maatregelen opgenomen die door andere partijen (bv PBA) worden uitgevoerd.
- Vanaf 2017 worden onderzocht en/of worden uitgevoerd en samen met bewoners en ondernemers in schouw praktisch worden bekeken en geprioriteerd;
- Vanaf 2017 worden onderzocht en/of worden uitgevoerd maar waar samen met ondernemers geprioriteerd moet worden in het kader van financieringskader 4 keer 2 ton;
- Lange termijn.

Voor een aantal onderwerpen zijn de maatregelen in een projectvoorstel gefomuleerd in paragraaf 5.3. Projectvoorstellen:

- Monitoring parkeerbezetting;
- Project daltarieven en parkeertarieven;
- Project Venstertijden en omvang voetgangersgebied;
- Pilot kort parkeren;
- Project Wrakken en weesfietsen;
- Onderzoek fietsparkeren Arnhem centraal;
- Schouw.

Deze maatregelen vormen samen de bereikbaarheidsaanpak 2017. De bereikbaarheidsaanpak en de opgaves die zijn benoemd vragen blijvende aandacht en oog voor ontwikkelingen en kansen. Deze voortrollende agenda zal dan ook blijvend geëvalueerd worden en aangevuld worden met nieuwe maatregelen, die eerder niet mogelijk zijn door bijvoorbeeld ontbreken financiën, inzicht of kansen om de Arnhemse binnenstad bruisend en binnen bereik te houden.

5.2 Maatregelen bereikbaarheidsaanpak

Maatregelen Bereikbaarheidsaanpak						
Voetganger en openbare ruimte						
		Reeds besloten (en gefinancierd)	**Schouw (@)**	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)	**lange termijn**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid						
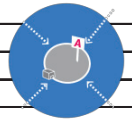	Verbeteren rode lopers van en naar de binnenstad					
	- Marktcorridor Sabelspoort/ Airborne at the Bridge	X				
	- Creatieve corridor/ Oude Kraan	X				
	- Verbeteren veiligheid oversteek binnensingel bij Johnny van Doornplein (van en naar Musis)	X				
	- Corridor Nieuwstraat	X				
Vindbaarheid						
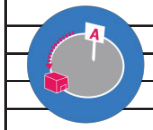	Bewegwijziging vanaf bronpunten en rode lopers naar de binnenstad (inclusief kwartierindeling)	X				
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving						
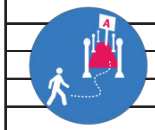	**Leefomgeving schoon heel en veilig**					
	- Opruimacties overtallige oude borden en verwijzingen		X			
	Impuls kwaliteit leefomgeving					
@	- Aanpak verkeerd gestalde fietsen, wezen en wrakken	X				PBA/6811/AH
	- Afspraken maken over fietsen in de binnenstad (stallen en rijden) en handhaven		X			PBA/6811/AH
@	- onderzoek omvang voetgangersgebied	X				PBA/6811
	- Aanpak overlast Rijnkade	X				6811
	Gastvrije binnenstad					
	- Stadsplattegronden op sleutelplekken (bij winkeliers en poorten van de stad) aanbieden	X				
	- In overleg met ondernemers inzetten digitale middelen voor verhogen gastvrijheid	X			X	
@	= zie projectvoorstel					

Maatregelen Bereikbaarheidsaanpak							
Fiets en stallen							
		Reeds besloten (en gefinancierd)	**Schouw**	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)	**lange termijn**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid							
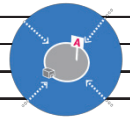	Veiliger maken oversteek binnensingel bij Johnny van Doornplein	X				
	Compleet maken wachttijdvoorspellers bij oversteken centrumring			X		
		X				
	Aanleg snelfietsroutes naar omliggende gemeenten					
	- Snelfietsroute Dieren-Velp-Arnhem	X				
	- Snelfietsroute Wageningen-Oosterbeek-Arnhem	X				
	- Verbeteren fietsontsluiting binnen creatieve corridor (Oude Kraan) als onderdeel snelfietsroute Wageningen	X				
	Stimuleren fietsgebruik forenzen en studenten dmv belonen (Programma Beter Benutten Vervolg)	X				
Vindbaarheid							
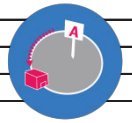	Afronden van plan extra 1.000 fietsklemmen in de binnenstad	X				PBA/6811
	Vergroten vindbaarheid bewaakte fietsenstallingen			X		PBA
	Onderzoeken mogelijkheid tot realisatie nieuwe fietsenstalling(en) zuidelijke binnenstad				X	PBA
	Startpunten snelfietsroutes duidelijk markeren en bewegwijzeren (Stadswerkplaats Fiets)				X	
	Verdubbelen capaciteit fietsenstalling Gele Rijders Plein	X				
	Experimenteren met (brom)fietspakeervakken in binnenstad		X			PBA/6811
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving							
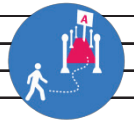	Maak fietsenstallingen voor diverse typen tweewielers (scooters, E-bikes, etc.)			X		PBA/6811
	Verbeteren communicatie over verbod scooters/ bromfietsers in voetgangersgebied	X				PBA/6811/AH
@	Maken visie op stallen fiets omgeving Arnhem Centraal	X				
	Investeer in extra laadpunten voor elektrische fietsen			X		
	Onderzoek mogelijkheden voor fietsvoorzieningen voor bewoners binnenstad		X			6811/AH
	Inzetten gastheren/ gastvrouwen bij stallen fietsen				X	
	Ontwikkelen Arnhemse deelfiets (Stadswerkplaats Fiets)				X	
	Pilot "Fietsparkeren loont", sparen met "Dit is Pas Arnhem" (BBV)	X				
@	= zie projectvoorstel					

Maatregelen Bereikbaarheidsaanpak							
OV en halten							
		Reeds besloten (en gefinancierd)	**Schouw**	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)	**lange termijn**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid						
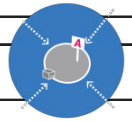	Structurele inzet op verbeteren van de OV-bereibaarheid					
	- Inzetten op sneller, vaker en betrouwbaarder van de ICE (Amsterdam-Arnhem-Frankfurt)	X			X	
	- Het naar de regio brengen van het stedelijk hoogwaardig openbaar vervoer (Trolley 2.0), Huissen, Elst, Wageningen, Velp/Zuid, Westervoort	X			X	
	- Onderzoek verhogen van frequentie van trolleylijn 2 van en naar Arnhem-Zuid	X				
	- Introductie lijn Abellio Arnhem-Dusseldorf 1x per uur					
	Stimuleren OV-gebruik van en naar de binnenstad (BBV Ervaar het OV)	X				
	Onderzoeken functioneren OV Noordzijde Arnhem Centraal/ Sonsbeekzije (FLIXbus, treinvervangend vervoer)				X	
	Ontwikkelen van vraaggericht OV (BrengFlex)	X			X	
	Onderzoeken naar beter gebruik dal-uren OV-vervoer	X				
Vindbaarheid						
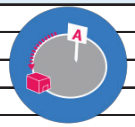						
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving						
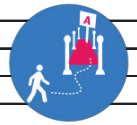	Schoon, heel en veilige halte-voorzieningen		X			
	Promotieactie richting Duitse bezoekers tijdens opstart Abellio (Arnhem-Düsseldorf)	X				
	Plaatsen van kaartautomaten bij Willemsplein, Velperplein en Velperpoort	X				
	plaatsen van kaartautomaten van Abellio om Arnhem CS	X				
	Pilot probeeracties OV voor nieuwe inwoners Arnhem	X				
	Meer taxistandplaatsen			X		PBA
@	= zie projectvoorstel					

Maatregelen Bereikbaarheidsaanpak							
Auto en parkeren							
		Reeds besloten (en gefinancierd)	**Schouw**	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)	**lange termijn**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid							
	Inzet P&R tijdens evenementen en piekdrukte (Gelredome, Waterberg en Kleefsewaard)				X	
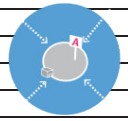	Inzet op technologische innovatie op verdere verbetering verkeersafwikkeling radialen en centrumring	X			X	
	Pilot langparkeren/ toeristisch bezoek				X	
	Inzetten Programma Beter Benutten Vervolg					
	- Werkgeversaanpak/ mobiliteitsmakelaar inclusief pilot parkeren op afstand voor werknemers	X				
	- Bezoekersaanpak binnenstad (happy hour actie gratis parkeren van 17-18)	X				
	Onderzoek faciliteren deelautosystemen	X				
	Verkeersafwikkeling centrumring verder verbeteren door ontknoping Roermondsplein	X				PBA/6811
	Verkeersafwikkeling centrumring waar nodig verder verbeteren				X	PBA/6811
	Verkeersafwikkeling zuidelijke binnenstad met herinrichting Weerdjesstraat	X				PBA
	Pilot Park&Bike transferium Gelredome gericht op forenzen en bezoekers (BBV)	X				
	Onderzoek introductie Mobility as a Service (MaaS)	X				
Vindbaarheid							
@	Monitoren gebruik parkeervoorzieningen	X			X	PBA
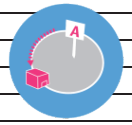	Stimuleren parkeren in garages	X			X	
	Inzetten op een goed functionerend parkeerverwijssysteem	X				6811/PBA
	Uitbreiden parkeerverwijssysteem met beschikbaarheid parkeren op Trans				X	
	Maak werk van parkeerbezettingssensoren op maaiveldplekken				X	
	Beschikbaarheid laadpalen in het centrum		X			
	Betere vindbaarheid en herkenbaarheid van P+R Gelredome				X	
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving							
	Parkeergagares laten functioneren als sociaal veilige service centers				X	PBA/AH
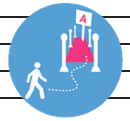 @	Pilot flitsparkeren			X		PBA
@	Pilot daltarieven			X		PBA
	Groen- rood aanduiding beschikbaarheid parkeerplaatsen in gemeentelijke parkeergarages				X	
	Aanduiden looproutes naar belangrijke bestemmingen			X		
	Plan maken voor differentieren vergunningshouderstarieven en schoon vervoer			X		
	Stel parkeerdata in gemeentelijke parkeergarages beschikbaar (real time)				X	
	Parkeren als loyaliteitsinstrument			X		PBA
	Parkeergarages toegankelijk maken voor zakelijk vergunninghouders	X				PBA/6811
	Afspraken gebruik parkeervoorzieningen derden	X				PBA/AH
	Kwaliteitsverbetering parkeren Blauwe golven	X				PBA
@	= zie projectvoorstel					

Maatregelen Bereikbaarheidsaanpak							
Stadsdistributie							
		Reeds besloten (en gefinancierd)	**Schouw**	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)	**lange termijn**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid							
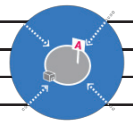	Milieuzones vrachtwagens	X				
	Milieuzones bestelauto's en personenauto's				X	
	Stimuleren fietskoeriers studenten (Stadswerkplaats Fiets)				X	
Vindbaarheid							
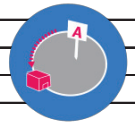							
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving							
@	Betere handhaving venstertijden			X		6811/PBA/AH
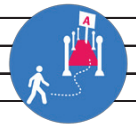	Onderzoek gezamenlijke oplossingen stadsdistributie (Stadswerkplaats Fiets)				X	
	Stimuleren zero emissievoertuigen tbv stadsdistributie				X	
@	= zie projectvoorstel					

5.3 Projectvoorstellen

Een aantal maatregelen in de stad die bijdragen aan de gastvrijheid, leefbaarheid, vindbaarheid en bereikbaarheid kunnen op korte termijn opgepakt worden. Sommige zaken kunnen direct uitgevoerd worden, voor andere zaken is eerst nog nadere inventarisatie nodig. Van de zaken waarmee we op kort termijn aan de slag kunnen zijn projectvoorstellen opgesteld.

Projectvoorstel monitoring parkeren in de binnenstad

Doel

De ontwikkelingen in de stad zijn van invloed zijn op het aantal parkeerplaatsen. Om te bepalen of ingrijpen nodig is, blijven wij het gebruik van de openbare parkeerplaatsen in de binnenstad - in de garages en op straat - monitoren.

Aanpak

Om te komen tot een goed overzicht dient twee keer per jaar een volledig parkeeronderzoek uitgevoerd te worden waarbij zowel wordt gekeken naar de daadwerkelijk aanwezige aantallen parkeerplaatsen in/nabij de binnenstad alsmede de bezetting ervan. De gegevens kunnen aangevuld worden met de (dagelijkse) data van de parkeergarages.
De parkeerregisseur van de gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderzoek en bewaakt planning en data.

Resultaat

Uit deze bezettingscijfers en kwaliteitsbeoordelingen (Binnenstadsmonitor bijvoorbeeld) kunnen we beoordelen of het aantal momenten waarop er nauwelijks tot geen parkeerplaatsen beschikbaar zijn, toeneemt en ingrijpen nodig is.
Stel dat uit de bezettingscijfers en kwaliteitsbeoordelingen (Binnenstadsmonitor bijvoorbeeld) blijkt, dat het aantal momenten waarop er nauwelijks tot geen parkeerplaatsen voor bezoekers beschikbaar zijn, toeneemt en ingrijpen nodig is, dan zijn de volgende maatregelen mogelijk:

1. aanwezige vrije maaiveldplaatsen betaald maken. Denk hierbij aan de lage kade, de Boterdijk en wellicht Onderlangs. Dit biedt ook de mogelijkheid om in tarief te differentiëren: een hoog tarief dicht bij de bestemming en een laag tarief op de plaatsen die wat verder weg liggen;
2. parkeren op afstand. Parkeren op enige afstand van de binnenstad met een goede reismogelijkheid naar en van de binnenstad. Voordat de parkeergarage Centraal openging, functioneerde het transferium Gelredome als zodanig;
3. verhogen parkeertarief. Een economische wetmatigheid zegt dat als de vraag stijgt, de prijs stijgt. We kunnen ook denken aan een hoger tarief in drukke perioden en een lager tarief daarbuiten. Let wel dat het huidige coalitieakkoord een prijsverhoging van het parkeren boven de inflatie niet toestaat.

Projectvoorstel verlagen parkeertarieven in daluren

Doel

Tariefdifferentiatie parkeren heeft als doel om bezoekers die met de auto naar de binnenstad komen meer naar de binnenstad te trekken in de daluren en tevens de piekuren te verlichten.

Plan van aanpak

Het college gaat in overleg met de ondernemers een pilot starten om na te gaan of het verlagen van parkeertarieven in de daluren structureel tot meer bezoekers in de daluren en een afname van de piek in de piekuren leidt. Het aspect structureel is van belang want naast een korte termijn effect willen we ook vaststellen of deze maatregel een blijvend effect heeft op het gedrag van bezoekers die met de auto naar onze binnenstad komen.

In overleg met het PBA is reeds gekeken welke momenten in de daluren naar mening van de ondernemers geschikt zijn voor tariefacties. De gemeente heeft voor die momenten de kosten berekend. In nader overleg, waarbij tevens de binnenstadsbewoners worden betrokken, wordt dit verder uitgewerkt en uitgevoerd.

Resultaat

Een uitgevoerde pilot en daarmee inzicht in de effecten van het verlagen van parkeertarieven in de daluren op de bezoekersstromen naar de binnenstad.

De raad heeft in november 2016 een amendement aangenomen waarin opgenomen is dat van de meeropbrengsten van het betaald avondparkeren voor 4 jaar € 200.000,- beschikbaar wordt gesteld voor het verlagen van de parkeertarieven in de daluren. Dit is daarmee het kader voor deze pilot. Binnen dit kader is het ook mogelijk dat de piekuren een hoger tarief krijgen dan nu het geval is en de daluren een lager tarief, waarbij de totale parkeerinkomsten gelijk blijven. Derving van parkeerinkomsten kunnen voor maximaal met € 200.000 voor 4 jaar worden gecompenseerd. Een en ander is mede afhankelijk van prioritering van overige maatregelen binnen dit financiële kader zoals in paragraaf 5.2 is verwoord.

Om de werking van de maatregel optimaal te maken is heldere communicatie hierover van belang.

Projectvoorstel venstertijden en omvang voetgangersgebied

Doel

Arnhem was in 1995 één van de eerste steden in Nederland, waar de binnenstad werd afgesloten voor gemotoriseerd verkeer. In het voetgangersgebied krijgen leefbaarheid, verkeersveiligheid en een rustige winkelomgeving prioriteit. Bevoorrading en andere werkzaamheden waarvoor (vracht) auto's nodig zijn, dienen zoveel mogelijk plaats te vinden binnen de zogenaamde venstertijden. Een beperkt aantal mensen en bedrijven krijgt van de gemeente een ontheffing om ook buiten de venstertijden in de binnenstad te mogen rijden. Het grootste deel van de dag worden geen voertuigen toegelaten in het gebied. In de zogenaamde venstertijden (06.00-11.00) kunnen voertuigen vrij het gebied inrijden met als belangrijkste doel bevoorrading. De ondernemers en bewoners hebben aangegeven dat de venstertijden onvoldoende strak gehandhaafd worden waardoor er ook buiten de venstertijden voertuigen in het voetgangersgebied rijden.

Plan van aanpak

Om te komen tot een resultaat waarbij er minder voertuigen in het gebied aanwezig zijn, dienen de volgende stappen gezet te worden:

1. Nazien bestaand beleid/regelgeving (o.a. t.a.v. verswaar);
2. Veldonderzoek aantal voertuigen tijdens en na venstertijden.

Resultaat

Op basis hiervan worden venstertijden eventueel herijkt en opnieuw vastgesteld, waarbij ook gekeken wordt naar de omvang van het gebied en zal na communicatie strikter worden gehandhaafd.

Projectvoorstel kort parkeren nabij de binnenstad

Doel

Uit het oogpunt van gastvrijheid is het wenselijk om op een aantal locaties (zeer) kort te kunnen parkeren. Deze parkeerplekken voorzien daarmee in de (verwachte) behoefte van bezoekers om voor een korte boodschap even snel de auto op een parkeerplaats dicht nabij het centrum te kunnen parkeren.

Plan van aanpak

Het kort parkeren wordt gerealiseerd door een pilot te starten met twee locaties nabij het centrum. Het gaat om 3 a 4 plaatsen per locatie. De locaties worden samen met de ondernemers bepaald. Om de werking van de plaatsen optimaal te houden worden er afspraken gemaakt over intensieve handhaving aangezien daarmee het maximale effect van de kortparkeerplaatsen gerealiseerd zal worden. Duidelijke communicatie over locatie, tarief en parkeerduur zijn van belang. Deze communicatie zal samen met het PBA vormgegeven worden.

Resultaat

De pilot zal een jaar na starten worden geëvalueerd.

Projectvoorstel wrakken en weesfietsen

Doel

Bereikbaarheid vraagt om voldoende te faciliteren om per fiets naar de stad te komen, dus fiets-parkeerplaatsen. Hierbij hoort een optimaal beheerregime om de aanwezige plekken zoveel mogelijk vrij te houden van wezen en wrakken.
Bij Gastvrijheid hoort een binnenstad met zo min mogelijk verrommeling door fietsen. Echter beheer respectievelijk handhaving van weesfietsen en wrakken en verkeerd gestalde fietsen heeft ook een keerzijde voor de gastvrijheidsbeleving. Namelijk als je fiets is verwijderd door de gemeente Arnhem.

Plan van aanpak

Plan is om hier een goede en heldere administratieve methode voor te volgen. Zodat na registratie fietsen online kunnen worden opgezocht. Ook zal een screening op aangifte diefstal en eventueel uitkering van diefstalverzekering gebeuren. Voor deze handling bestaan uitstekende softwarepakketten (apps).
Qua uitvoering zal in goed overleg moeten worden samengewerkt tussen de voormalige medewerkers van fietsenstalling Rozet, 2Switch, Handhaving en Wijkonderhoud van de cluster Openbare Ruimte.
Een goede communicatie en voorlichting zijn van groot belang:

- ter voorkoming van verkeerd gestalde fietsen;
- voor fietseigenaren die te maken krijgen met een geruimde fiets.

Resultaat

Aanpak volgens een duidelijk beschreven proces voor verwijderen en eventueel terugbrengen in circulatie van wrakken, weesfietsen en verkeerd gestalde fietsen. Helderheid in taken en rollen, administratieve en juridische aspecten en logistiek.

Projectvoorstel onderzoek fietsparkeren Arnhem Centraal

Doel

In de opzet van het masterplan Arnhem Centraal is voor alle gebruikers van het gebied voorzien in overdekte fietsenstalling door het bouwen van een ruime fietsenkelder onder de terminal en een aanvullende voorziening in het Cito-pand aan de noordzijde. Door het betaald maken van het stallen en de invoering van het verplicht gebruik van de OV-chipcard is nu sprake van een scheve klantgerichtheid van reizigers t.o.v. bv bioscoopbezoekers. Gevolg is een onvolledig benutte fietsparkeerkelder en overlast van bovengronds geparkeerde fietsen in het gebied. Hier streng op handhaven is lastig ivm de claim die ondernemers zoals Pathé, leggen op de oorspronkelijke afspraken.
Er is ontevredenheid over het regime ("slechtst" 24 uur gratis en OV-kaart) en zorgen hoe dat straks moet. Dit geldt zowel voor Sonsbeekzijde als voor Centrumzijde. De "tijdelijk" ingerichte fietsenstalling aan de Sonsbeekzijde zal over enkele jaren moeten wijken in verband met de ontwikkelingen. Ook de "lucht" die nu nog aanwezig is om evt geparkeerde fietsen te gedogen op onbebouwde plekken (de asfaltstrook voor Pathé) zal medio 2018 verdwijnen. Er is geen duidelijk beeld van capaciteit versus vraag en bijbehorende doelgroepen (reizigers, bewoners, bezoekers van de stad).

Plan van aanpak

Plan is om aan de hand van veldwerk hier zicht op te krijgen.

Resultaat

Een compleet beeld van capaciteit en vraag van stallingen in-en-rond het gebied Arnhem Centraal. Vervolgens zal samen met de stakeholders naar een oplossingen worden gezocht. Ook hier zal het uitvoeren van het regime van verkeerd gestalde fietsen, weesfietsen en wrakken worden opgepakt. Een groot deel van het stationsgebied is hierbij reeds aangewezen als fietsparkeerverbodszone (APV). Indien nodig zal extra capaciteit moeten worden gecreëerd.

Projectvoorstel schouw en uitvoering (kleine) maatregelen binnenstad

Doel

Door diverse partijen in de stad zijn maatregelen benoemd die eenvoudig en snel uit te voeren zijn op basis van een schouw ter plaatse; denk hierbij aan vakken voor scooters en plaatsen van extra fietsklemmen. Deze maatregelen leveren een bijdrage aan met name de gastvrijheid van de Arnhemse binnenstad.

Plan van aanpak

De schouw is de aanpak om snel en direct "met de stad" maatregelen te nemen die een bijdrage kunnen leveren aan de gastvrijheid, leefbaarheid, vindbaarheid en bereikbaarheid van de stad.
De maatregelen zijn snel en eenvoudig uit te voeren. De schouw en de uitwerking ervan dienen afgestemd te zijn met de uitvoering van andere werkzaamheden; zo wordt dubbel werk en/of verrommeling voorkomen. De schouw wordt in gezamenlijkheid door de gemeente en betrokkenen uit de stad uitgevoerd. De maatregelen worden uitgevoerd binnen de mogelijkheden van de afdeling beheer van de gemeente Arnhem.

Resultaat

Ter plaatse beoordelen of en op welke wijze (kleine) maatregelen uitgevoerd kunnen worden die een bijdrage leveren aan de gastvrijheid van de Arnhemse binnenstad. De schouw is opmaat tot uitvoering van de maatregelen.

Programmateam binnenstad
Maart 2017

made in [Arnhem]

ZIENSWIJZENRAPPORT

De Arnhemse binnenstad binnen bereik
aantrekkelijk en leefbaar

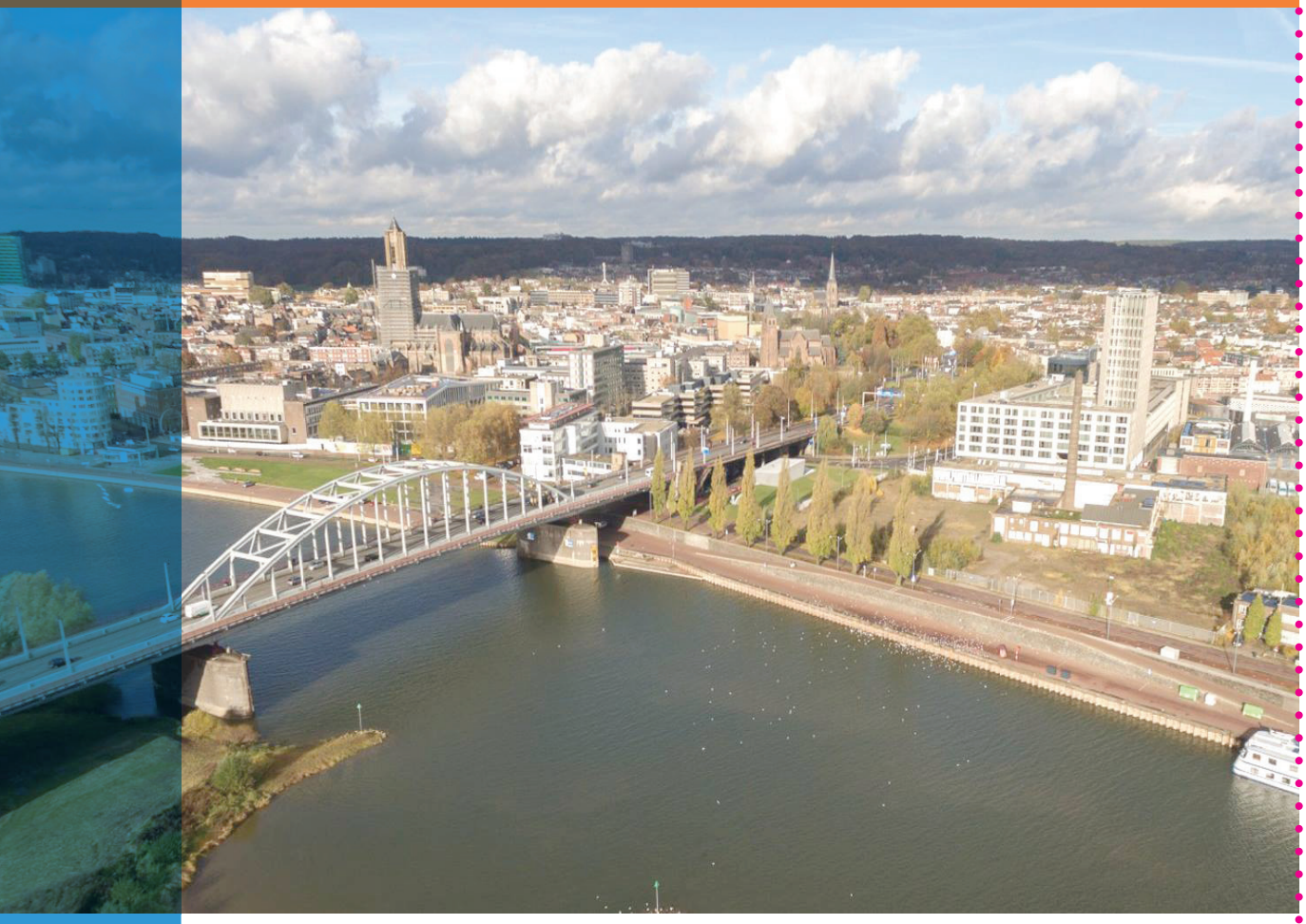

d.d. 21 maart 2017

GEMEENTE Arnhem

Inleiding

Bereikbaarheid is een belangrijk onderwerp voor de stad en haar bewoners, ondernemers en bezoekers. Vanuit de stad zijn door verschillende partijen in de afgelopen periode gedachten geuit over de bereikbaarheid van en het parkeren in de binnenstad. Zo hebben het PBA, Arnhem6811 en Arnhems Hart een pamflet c.q. memo aangeboden aan de gemeente. Met andere organisaties zoals de Fietsersbond, ANWB en APCG hebben gesprekken plaatsgevonden om hun aandachts- en zorgpunten over de bereikbaarheid van de stad te duiden. Een aantal van de genoemde punten kunnen we realiseren. Die zijn opgenomen in het maatregelenoverzicht van de bereikbaarheidsaanpak. Daarnaast is er een aantal voorstellen waarvan de realisatie niet wenselijk of haalbaar is. De redenen hiervoor benoemen we.

Leeswijzer
Deze bijlage is zo opgebouwd dat de integrale tekst van de pamfletten en zienswijzen is opgenomen waarna per onderdeel een wordt reactie gegeven.
Deze bijlage hoort bij de nota De Arnhemse binnenstad binnen bereik.

Pamflet Bereikbaarheid en Parkeren

Gastvrij Arnhem: bereikbaar voor iedereen

De Arnhemse binnenstad weer in de top 10 van aantrekkelijke binnensteden. Dat is het doel dat de gezamenlijke ondernemersorganisaties in Arnhem zich hebben gesteld.

Een goede bereikbaarheid per auto, fiets, OV of lopend is van groot belang. Daarom stelt PBA een aantal concrete acties voor op het gebied van bereikbaarheid en parkeren. In dit pamflet noemen wij concrete acties die op korte termijn ingevuld kunnen worden en onderwerpen die een belangrijke plaats op de beleidsagenda verdienen.

Het PBA is uiteraard altijd bereid tot toelichting, overleg en hulp bij de uitvoering en/of het verder uitbouwen van het draagvlak.

Korte termijn

Een aantal acties kan op korte termijn gerealiseerd worden, dan wel lopende initiatieven die versneld kunnen worden:

1. Aanpak Gele Rijdersplein / Looierstraat

Toegankelijk maken van Gele Rijdersplein en Looierstraat voor autoverkeer en parkeren.

2. Introductie Flitsparkeren

Op diverse plekken in de binnenstad ruimte bieden voor kort parkeren (30 tot 60 minuten). Denk hierbij aan de omgeving Rozet, Looierstraat/Gele Rijdersplein en Beekstraat.

3. Gastvrijheid parkeergarages verhogen

Zorgen voor een goede bewegwijzering naar én in de parkeergarages. Parkeergarages opplussen tot 'city service centers' dus met extra voorzieningen als toiletten, paraplu-uitleen, kluisjes, buggyverhuur, pinautomaat etc.

4. Parkeren inzetten als loyaliteits-instrument

De mogelijkheid om ondernemers de parkeerkosten van hun klanten te laten betalen verder uitbreiden en beter onder de aandacht brengen. (De ondernemer betaalt achteraf de daadwerkelijk gemaakte parkeerkosten.)

5. Aanpak fietsparkeren

- Betere handhaving gericht op de bestrijding van zwerf- en weesfietsen. Uitbreiding van de fietsparkeercapaciteit met name op die punten waar nu overlast ontstaat (Weverstraat, Willemsplein, Walstraat, Johny van Doornplein).
- Uitbreiding van het aantal bewaakte gratis fietsparkeerplekken op logische, goed vindbare en aanrijdbare plekken (niet alleen sturen op aantallen).

6. Handhaving venstertijden

Ter verhoging van de gastvrijheid en de veiligheid in het winkelgebied ondernemers beter voorlichten over de venstertijden (regels op 1 A4), het scherper oordelen over het uitgeven van vergunningen (zijn uitzonderingen 'verse producten' nodig?) en het strenger handhaven.

Lange(re) termijn

7. Doorstroming

Het verbeteren van de doorstroming richting Oosterbeek ter plaatse van de Langstraat, o.a. door het instellen van tweerichtingsverkeer, het verwijderen van de vluchtheuvel en het aanpassen van signing.

8. Parkeermaatregelen

- Parkeercapaciteit blauwe golven handhaven en deze toezegging bevestigen;
- Parkeergarages toegankelijk maken voor (zakelijke) vergunninghouders (niet op kenteken) zodat gasten op maaiveld kunnen parkeren;
- Op marktdagen extra parkeerplaatsen op maaiveld creëren ten behoeve van marktbezoekers.

Beleidsvorming

9. Helder, consequent parkeerbeleid

Komen tot een helder, consequent en toekomstbestendig parkeerbeleid dat bijdraagt aan de aantrekkelijkheid van de Arnhemse binnenstad.

- Het aantal parkeerplaatsen niet verminderen, maar uitbreiden gelijkelijk verdeeld langs de hele ring. Ten behoeve van de bezoekers juist ook op maaiveldniveau;
- Komen tot een vast en laag parkeertarief, voor de periode van 09.00 tot 23.00 uur van 1,50 per uur;
- Het tarief voor abonnementhouders verlagen.

10. Doorsteken en keerlussen

Wij stellen het eenrichtingsprincipe van de ring niet ter discussie. Wel moeten op zes á zeven plekken doorsteek- en keerlussen gemaakt worden zodat:

- De binnensingels makkelijker en veiliger bereikt kunnen worden;
- Er bij het missen van een afslag een herstelmogelijkheid is (het ontbreken hiervan wordt als ongastvrij ervaren).

11. Omvang voetgangersgebied

Onderzoek naar de mogelijkheden om het exclusieve voetgangersgebied te verkleinen door bijvoorbeeld shared space voor voetgangers, fietsers en auto's om zo in te spelen op de veranderende functie van de, compacte, binnenstad.

Platform Binnenstad Arnhem is een samenwerking van: OndernemersKontakt Arnhem, Vereniging City Centrum Arnhem, Koninklijke Horeca Nederland afdeling Arnhem, CultuurNetwerk Arnhem, Vereniging van Eigenaren Citycenter Arnhem en Grootwinkelbedrijf Arnhem.

Reactie op Pamflet Bereikbaarheid en Parkeren van Platform Binnenstad Arnhem

1. Aanpak Gele Rijders Plein / Looijerstraat
In het coalitieakkoord is vastgelegd dat het parkeren op het Gele Rijders Plein wordt opgeheven. Deze maatregel is per 1 maart 2017 uitgevoerd.

2. Introductie Flitsparkeren
De gemeente Arnhem staat positief tegenover een pilot flitsparkeren. Indien deze pilot in afstemming met PBA is te prioriteren uit de 2 ton kan de pilot uitgevoerd worden in 2017/2018

3. Gastvrijheid parkeergarages verhogen
Voor een goede bewegwijzering naar de parkeergarages zetten we in op een goed functionerend parkeerverwijssysteem.
Voor de rood-groenaanduidingen en de city service centers zijn op dit moment geen financiele mogelijkheden en hebben we op de langere termijn gezet (zie hoofdstuk 5.2)

4. Parkeren inzetten als loyaliteitsinstrument
Op dit moment onderzoeken PBA en de gemeente of parkeren als loyaliteitsinstrument te koppelen is aan "Dit is Pas Arnhem". Indien deze maatregel in afstemming met PBA is te prioriteren uit de 2 ton kan de maatregel worden uitgerold op het moment dat de techniek hiervoor de mogelijkheden biedt.

5. Aanpak fietsparkeren
Er is een projectvoorstel opgenomen voor een aanpak verkeerd gestalde fietsen, weesfietsen en wrakken om zwerf- en weesfietsen te bestrijden (zie hoofdstuk 5.3). De huidige bewaakte fietsenstallingen functioneren goed, maar er kan een verbeterslag gemaakt worden in de vindbaarheid van deze plaatsen en is als maatregel opgenomen. Daarbij hoort tevens een onderzoek naar de mogelijkheid van een realisatie van een nieuwe fietsenstalling in de zuidelijke binnenstad. Middels een schouw willen we met stakeholders bepalen waar we kunnen experimenteren met (brom)fietsparkeervakken in de binnenstad (zie hoofdstuk 5.2).

6. Handhaving venstertijden
Er is een projectvoorstel ingesloten voor betere handhaving van de venstertijden (hoofdstuk 5.3). De uitkomsten en noodzakelijke investeringen zijn nog niet bekend. Mogelijk kunnen deze worden uitgevoerd indien dit project in afstemming met PBA is te prioriteren uit de 2 ton.

7. Doorstroming
We erkennen het belang van een goede afwikkeling van het verkeer vanuit de Langstraat richting Oosterbeek. De Weerdjesstraat wordt aangepakt en verbeterd. Vanuit parkeergarage Rozet blijft het mogelijk om via de Vossenstraat de Weerdjesstraat in twee richtingen te gebruiken.

8. Parkeermaatregelen
De geplande transformatie van dit gebied naar een creatieve corridor levert een win-winsituatie op. Naast de opwaardering van het gebied en de openbare ruimte functioneren de huidige Blauwe Golven niet optimaal als parkeervoorziening. Kwalitatieve verbetering van die parkeerfunctie wordt dan ook onderdeel van de plannen en dat is ons inziens belangrijker dan capaciteit (zie ook projectvoorstel monitoring in hoofdstuk 5.3).

Parkeergarages worden toegankelijk gemaakt voor zakelijke vergunninghouders.
Op vrijdag is er voldoende beschikbaarheid van parkeerplaatsen (zie ook projectvoorstel monitoring in hoofdstuk 5.3). Op de zaterdagse marktdag is er extra parkeercapaciteit bij Prinsenhof en P7.

9. Helder, consequent parkeerbeleid
De binnenstad van Arnhem beschikt met de huidige inzichten over voldoende parkeerplaatsen (zie hoofdstuk 2). Met het ingesloten projectvoorstel in hoofdstuk 5.3 monitoren we het gebruik van de parkeervoorzieningen. Parkeren op maaiveld verdient daarbij uit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteit niet de voorkeur.
Het is niet wenselijk en niet nodig om te komen tot een vast laag parkeertarief van € 1.50 omdat onderzoek heeft uitgewezen dat dit geen of nauwelijks invloed heeft op de keuze om naar de stad te komen.
Prijsdifferentiatie is een projectvoorstel dat in overleg met binnenstadsondernemers kan worden geprioriteerd (zie hoofdstuk 5.3). Het tarief voor abonnementhouders is in Arnhem vergeleken met andere steden laag en er is op dit moment geen aanleiding om deze te verlagen.

10. Doorsteken en keerlussen
Een goede doorstroming op de centrumring is van essentieel belang voor de bereikbaarheid van de stad; stokt het verkeer op de centrumring, dan stokt het ook op andere plaatsen in de stad en beïnvloedt dit in negatieve zin de bereikbaarheid. We herbevestigen daarmee het principe van de centrumring en radialen. In één richting tegen de wijzers van de klok in rijdt het autoverkeer op de centrumring. Wel afslaan via de bestaande lussen vanaf de centrumring de binnenstad/parkeervoorziening in, maar geen nieuwe doorsteken vanaf de radialen over de centrumring en geen nieuwe doorsteken tussen buiten- en binnensingel.

11. Omvang voetgangersgebied
Nader onderzoek is nodig om te bepalen of en waar het voetgangersgebied verkleind kan worden. Niet alleen de autobereikbaarheid van gebieden speelt daarbij een rol, maar ook de (beleving van) de ruimtelijke kwaliteit. Er is een projectvoorstel ingesloten om onderzoek te doen naar de venstertijden en de omvang van het voetgangersgebied (hoofdstuk 5.3).

Platform Binnenstad Arnhem

Aan: College van Burgemeester en Wethouders gemeente Arnhem
t.a.v. de heer drs. G. Ritsema
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Arnhem, 17 februari 2017

Betreft: **voorstellen voor snel te nemen maatregelen Bereikbaarheid & Parkeren**

Geachte heer Ritsema,

Hierbij geven wij graag gevolg aan de mogelijkheid die u aan ons heeft geboden om voorstellen te doen voor snel te nemen maatregelen voor de verbetering van bereikbaarheid en parkeren van en in de Arnhemse binnenstad. Een en ander zoal besproken tussen u en Hans-Robert van der Doe.

In de gesprekken rond het komen tot een bereikbaarheidsaanpak voor de Arnhemse binnenstad is aangegeven dat snel te nemen, politiek onomstreden maatregelen gewoon doorgevoerd kunnen worden. Het is dan niet nodig te wachten tot de behandeling van de Bereikbaarheidsaanpak.

Desgevraagd doen wij hierbij een aantal concrete voorstellen.

1. Fietsparkeren

Voor het plaatsen van de nog beschikbare nietjes worden de volgende plekken gesuggereerd:

1.1. Weverstraat: De bankjes tegen de gevel van H&M vervangen door nietjes, eventueel evenwijdig aan de looprichting.
1.2. Bakkerstraat, evenwijdig aan de looprichting
1.3. Wielakkerstraat, ter hoogte van de Vissteeg
1.4. Schouwburg, de bestaande capaciteit aanvullen
1.5. Jansplein
1.6. Velperbinnensingel aan de overzijde van Topshelf
1.7. Doelenstraat, bestaande capaciteit uitbreiden

Zie bijlage voor foto's.

Onderzoeksvraag:

Naast bovenstaande lijst met uitbreiding van de bekende fietsnietjes, kan de fietsparkeercapaciteit wellicht nog veel fijnmaziger ingevuld worden. In Den Haag heeft men goede ervaring met gemarkeerde vakken zonder nietjes. Zo ontstaat een combinatie van de gewenste duidelijkheid met een grotere capaciteit. Onderzocht zou moeten worden of deze aanpak ook in Arnhem past. Daarnaast heeft Den Haag een zeer helder leesbare format voor fietsroute binnenstad en fietsparkeerverwijzing. Ook daar zou naar gekeken moeten worden.

2. Handhaven fietsparkeren – verwijderen zwerffietsen

Bij het creëren van extra plaatsen voor het goed en veilig stallen van fietsen hoort volgens het PBA ook het intensiever toezien op en verwijderen van zwerf- en weesfietsen.

Stichting Platform Binnenstad Arnhem | Bovenbeekstraat 21, 6811 CV ARNHEM | info@binnenstadarnhem.nl
KvK: 09191865 | IBAN: NL 89 RABO 0303 5819 72 | BTW: NL.8203.36.816.B01

3. Fietsers te gast

Het PBA zou graag een experiment 'Fietsers te gast' uitgevoerd zien. In andere steden blijken fietsers en voetgangers de ruimte goed te kunnen delen. Met uitzondering van de hoofdwinkelas (gezien de drukte), lijkt de binnenstad van Arnhem zich hier goed voor te lenen.

Bij 'Fietsers te gast' ontstaat duidelijkheid die nu ontbreekt. Het is nu aan de handhavers om al dan niet te gedogen. Durf borden toe te passen die misschien niet 'uit het boekje zijn', maar die iedereen wel begrijpt. (Fotocollage beschikbaar). Uiteraard i.c.m. goede introductie-communicatiecampagne.

4. Scooterparkeren

Fietsers leveren, ook met de fiets aan de hand, weinig hinder op voor de overige binnenstad bezoekers. Scooters nemen meer ruimte in. Het PBA stelt dan ook voor goede, aantrekkelijke scooterparkeerplaatsen te creëren. Dat kan eenvoudig door scootervakken op het wegdek te schilderen.

Voor scooterparkeerplaatsen komen, onder andere, de volgende locaties in aanmerking:

4.1 Velperbinnensingel ter hoogte van Topshelf aan de Musis-zijde.

4.2 Koningsplein ter hoogte van Vicini

4.3 Beekstraat, een parkeerplaats op te offeren voor 6 scooters

4.4 Kleine Oord / Vossenstaat

4.5 Hoek Beekstraat / St. Catherinaplaats.

Het is dan van belang om in directe omgeving van een scooterparkeerplaats daadwerkelijk op te treden tegen foutparkeerders.

5. Taxistandplaatsen

Creëer meer taxistandplaatsen in en rondom het centrum. Spreiding maakt de taxi's voor het publiek sneller bereikbaar en vermindert de druk en de spanning op de thans gebruikte standplaats.

Mogelijkheden worden gezien op de volgende locaties:

5.1 Rozet / Holiday Inn Express (hier staan vaak al taxi's, de situatie dus formaliseren)

5.2 Kleine Oord / Trans

5.3 Markt

5.4 Koningsplein

5.5 Ingang Q-Park – Beekstraat (met het oog op toekomstig Filmhuis)

5.6 Velperbinnensingel ter hoogte van Topshelf

Daarnaast is het idee ontstaan om in de nachturen een van de dan niet gebruikte bushaltes op het Willemsplein te gebruiken als taxistandplaats.

6. Kort Parkeren

Even snel de bestelde visschotel ophalen of een pantalon wegbrengen. Dat is op dit moment heel lastig in de binnenstad. De oproep om te komen tot divers verspreide plekken voor kort parkeren wordt dan ook herhaald.

Dit kort parkeren hoeft zeker niet gratis. De parkeertijd dient, zeker in de opstartfase, ook goed gehandhaafd te worden. De parkeertijd kan volgens PBA maximaal 30 minuten zijn. Daarbij hoort uiteraard wel dat met álle soorten betaalkaarten (pasjes) en apps betaald moet kunnen worden.

Voor het kort parkeren liggen straatplekken voor de hand. Ook in het licht van deze voorziening is het goed als vergunninghouders worden gestimuleerd in de garages te parkeren.

Mogelijke locaties:

6.1 Rozet; met name deze locatie wordt gezien als belangrijke kortparkeerplek met het oog op het afzetten van bezoek aan bibliotheek en muziekschool. De laad- en loszone tegenover het politiebureau

6.2 Nieuwstraat

6.3 Jansbinnensingel

6.4 Beekstraat ter hoogte van nummer 40

6.5 Oude Oeverstraat

6.6 Stationsplein ter hoogte van Hotel Haarhuis

6.7 Willemsplein ter hoogte van de RABO Bank aan linkerzijde van de weg

6.8 Gele Rijdersplein (ook mogelijk invalidenparkeerplaatsen)

6.9 Looierstraat (ook mogelijk invalidenparkeerplaatsen

6.10 Nieuwe plein (in aanvulling op invalidenparkeerplaatsen)

7. Kwaliteit en vindbaarheid parkeergarages - serviceniveau

Op één na (Arnhem Centraal) zijn eigenlijk alle parkeergarages in de binnenstad sterk verouderd, donker, vervuild, van een laag serviceniveau en krap bemeten. Aan dat laatste is weinig te doen, maar daarom moet veel meer ingezet worden op die aspecten waar wél op te sturen valt. Zodat alle 5jes en 6jes naar een 8 of 9 gaan.

Om de mogelijke verbeteringen goed in beeld te brengen stellen wij een objectief onderzoek voor waarmee de 'klantreis' van de parkeerder door een significant aantal *mystery guests* wordt beoordeeld. Samenwerking Parkeerbedrijf / P1 en Q-Park!

Serviceniveau

Wij pleiten ervoor om, vooruitlopend op het hierboven voorgestelde onderzoek, op korte termijn te inventariseren wat er zoal mogelijk is om het serviceniveau van alle garages / parkeergelegenheden over de gehele breedte te vergroten: alle betaalmogelijkheden, paraplu-uitleen, buggy-uitleen, pinautomaten, kluisjes, toiletten, etc.
Ter inspiratie een specifiek idee in dit kader uit onze achterban: een conciërgedienst in het stadscentrum, waarbij bezoekers hun boodschappentassen kunnen droppen, die ze dan bij de ingang van hun parkeergarage weer kunnen ophalen voordat ze uit de stad vertrekken. Misschien starten alleen op drukste dagen van de week en eventueel uitbreiden als er veel positief gebruik van wordt gemaakt?

Ook hier weer: samenwerking Parkeerbedrijf / P1 en Q-Park!

Avondparkeren

Het goedkope parkeertarief van € 0,50 voor avondparkeren beter communiceren.

8. Handhaving Venstertijden

PBA dringt aan op een goede handhaving van de venstertijden in de binnenstad. Vrachtverkeer dient zo veel mogelijk te worden voorkomen om gastvrij voor onze bezoekers te zijn. Dat betekent

ook dat uiterste terughoudendheid betracht dient te worden in het uitgeven van vergunningen. Ook gemeentelijke en aanverwante diensten (stadsbeheer, afvalophaaldiensten) dienen zich zo veel mogelijk aan de venstertijden te houden.

9. Flexibiliteit in ruimtegebruik / verhogen levendigheid

Volgens PBA kan op diverse plekken flexibel met de beschikbare ruimte omgegaan worden.

Evenementen

Zo werd tijdens de kerstmarkt het parkeren op de Markt gedoogd. Dat zou bij grote evenementen (niet plaatsvindend op de Markt) de standaard moeten worden!

Daarnaast kan zeker bij evenementen het Transferium Gelredome goede diensten bewijzen. Daarmee kan vooruitgelopen worden op een permanente 're-activering' van het Transferium.

Meervoudig ruimtegebruik

Ruimte die overdag bestemd is voor kort parkeren of laden en lossen kan gedurende de avonduren worden ingezet als taxistandplaats. Dat geldt bijvoorbeeld voor de voorgestelde kortparkeerplaatsen bij Rozet.

Daarnaast het aanwenden van parkeerterreinen van bedrijven en instanties als extra parkeerplaatsen in het weekend (van het Gelredome tot het kantoor van Volkshuisvesting).

Levendigheid en sociale controle

Door de verschillende functies te combineren wordt ook de sociale controle en daarmee de leefbaarheid verhoogd. Denk aan het combineren van fietsplekken, scooterplekken en taxistandplaats aan de Jansbinnensingel ter hoogte van Topshelf. Of het creëren van de scooterplekken op de st. Catharinaplaats.

10. Duidelijkheid

Communicatie vooraf

Het is voor ondernemers, bewoners en (in mindere mate) voor bezoekers van de Binnenstad van belang dat er goed, eenduidig en tijdig gecommuniceerd wordt over te nemen maatregelen of aanpassingen. Immers, ingrepen in bereikbaarheid en parkeren hebben direct invloed op de bedrijfsvoering (lees investeringsbereidheid) of het woongenot.

Zo is er, bijvoorbeeld, nog altijd onduidelijkheid over de Blauwe Golven. Valt er parkeergelegenheid weg? Zo ja, wanneer en hoeveel? En dan eerst helder maken: waar wordt vervangende capaciteit gerealiseerd? [1]

Communicatie in openbare ruimte

Daarnaast – en dit geldt bij uitstrek wel voor bezoekers ! – kan er nog heel wat worden verbeterd in de bewegwijzering en parkeerverwijzing. Zonder nu op voorbeelden in te gaan, is ons voorstel dat de verbetermogelijkheden worden geïdentificeerd d.m.v. een mystery (parkeer/bezoek)guest onderzoek.

[1] NB: parkeren op de Blauwe Golven is essentieel voor de bezoeker uit een plaats als Oosterbeek. Parkeermogelijkheid moet op deze plaats gewoon gehandhaafd blijven, in elk geval totdat er een gelijkwaardig alternatief rond die locatie zou zijn (Blikken Bioscoop?) waarbij de automobilist niet de centrumring hoeft rond te rijden.

Platform Binnenstad Arnhem

\ 5 PBA/brfB&W/cw 17 februari 2017

Tenslotte

Wij danken u voor de geboden mogelijkheid om deze voorstellen in te brengen, waarmee wij hopen te bereiken dat we op korte termijn zichtbare verbeteringen en resultaten kunnen gaan zien en aanwijzen.

Dit zal ons in gezamenlijkheid ook meer tijd en ruimte geven om te werken aan verdere en meer structurele plannen en verbeteringen die ook meer tijd vragen voor een goede uitwerking.

Graag blijven wij nauw betrokken bij de uitwerking van deze en de verdere plannen.

Met vriendelijke groet,

bestuur Stichting Platform Binnenstad Arnhem

ir. Caspar Wortmann MRICS
secretaris / bestuurder

kopie aan: - gemeente Arnhem: dhr. R. König, dhr. A. Roest, dhr. A. van Oirschot, dhr. J. Vermeulen

bijlage: fietsparkeren in Arnhem

Reactie op brief Platform Binnenstad Arnhem 17 februari 2017 Voorstellen voor snel te nemen maatregelen Bereikbaarheid en parkeren

1. Fietsparkeren
Het fietsparkeren wordt uitgebreid. De uitbreiding wordt uitgevoerd door buiten te schouwen waar plaats en behoefte is aan (extra) fietsparkeerplekken. De aangevoerde locaties zullen meegenomen worden (zie maatregelen hoofdstuk 5.2 en projectvoorstel hoofdstuk 5.3).

2. Handhaven fietsparkeren - verwijderen zwerffietsen
Strikter handhaven op fietsparkeren kan pas ten volle ten uitvoer gebracht worden als er een compleet beleid is, inclusief de uitvoering van het verwijderen van weesfietsen en fietswrakken. Er is een projectvoorstel opgesteld waarin de vorming en vervolgens uitvoering van beleid beschreven staat. Opstellen van beleid start dus op korte termijn; uitvoering start daarna en is mede afhankelijk van onder andere beschikbare middelen voor bijvoorbeeld de verwijdering en opslag van weesfietsen, fietswrakken en handhavingscapaciteit.

3. Fietsers te gast
Het huidige gedoogbeleid is hierop gebaseerd en laat dit dus toe. In de zijstraten wordt fietsen toegestaan (uitgezonderd drukke dagen). Het huidige beleid is bij gebruikers van de openbare ruimte nu echter onvoldoende bekend; betere communicatie hierover zal worden gerealiseerd.

4. Scooterparkeren
Realisatie van scooterparkeerplaatsen is mogelijk. Door middel van een schouwronde zullen gezamenlijk plekken aangewezen worden waarna deze op de bestrating aangeduid worden (zie projectvoorstel schouw in hoofdstuk 5.3).

5. Taxistandplaatsen
Om te kunnen bepalen welke plaatsen verantwoord ingezet kunnen worden als taxistandplaats (en gedurende welke tijden) is nader onderzoek nodig. Indien er overeenstemming is over de taxistandplaatsen, zal uitvoering nog afhankelijk zijn van prioritering binnen de 2 ton. Gebruik van het voorbeeld van de bushaltes in nachtelijke uren vraagt tevens afstemming met BRENG.

6. Kort parkeren
De gemeente Arnhem staat positief tegenover een pilot flitsparkeren. Indien deze pilot in afstemming met PBA is te prioriteren binnen de 2 ton kan de pilot uitgevoerd worden in 2017/2018 (zie projectvoorstel kort parkeren nabij binnenstad in hoofdstuk 5.3).

7. Kwaliteit en vindbaarheid parkeergarages - serviceniveau
Ook de gemeente onderschrijft de noodzaak om de parkeergarages op te plussen. Voor dit moment ontbreken echter de financiële middelen en is de maatregel op langere termijn geplaatst (zie hoofdstuk 5.2).

8. Handhaving venstertijden
Er is een projectvoorstel ingesloten voor betere handhaving van de venstertijden (hoofdstuk 5.3). De uitkomsten en noodzakelijke investeringen zijn nog niet bekend. Mogelijk kunnen deze worden uitgevoerd indien dit project in afstemming met PBA is te prioriteren binnen de 2 ton.

9. Flexibiliteit in ruimtegebruik / verhogen levendigheid
Ook de gemeente is voorstander van flexibiliteit in ruimtegebruik en zal waar mogelijk samen met ondernemers en bewoners bekijken hoe dit mogelijk is. Het voorstel om de Markt af en toe beschikbaar te maken voor parkeren is daarbij niet wenselijk, maar zaken als het gebruik van parkeerterreinen van derden zeker wel.

10. Duidelijkheid
De gemeente heeft voortdurend aandacht voor de communicatie over haar plannen voor het centrum en zal blijven samenwerken om dit te verbeteren.
Voor bewegwijzering zie de maatregelen in hoofdstuk 5.2.

Pamflet Bereikbaarheid en Parkeren

De Arnhemse binnenstad weer in de top 10 van aantrekkelijke binnensteden. Dat willen bewoners en ondernemers in de Arnhemse binnenstad allemaal.

Een bruisende, veilige, gezonde binnenstad met gebruiksgemak voor haar bewoners is van groot belang. Juist door bewoning in de binnenstad mogelijk te maken en te stimuleren blijft de stad ook na sluitingstijd van de winkels levendig en veilig. Een goede bereikbaarheid per auto, fiets, OV of te voet vindt Arnhem 6811 eveneens van groot belang. Daarom stelt Arnhem 6811 10 concrete acties voor op het gebied van bereikbaarheid en parkeren.

Arnhem 6811 is uiteraard altijd bereid tot toelichting, overleg en hulp bij de uitvoering van onderstaande acties.

Legenda symbolen

Bruisend Veilig Geluidsvriendelijk Gezond

10 Concrete acties

1 - 'Italiaanse' aanpak tegen scooters

De overlast van scooters (en fietsers) in de binnenstad neemt ergerlijke vormen aan en heeft met een bruisende binnenstad niets meer te maken. Integendeel. Kinderen en ouderen worden van hun sokken gereden door scooters die overal rijden. Arnhem 6811 stelt de volgende oplossingen voor:

- gedoogbeleid afschaffen, duidelijke regels en deze handhaven (met bijvoorbeeld kentekenherkenning (1));
- hoofdas alleen voetgangers, zijstraten vrijgeven voor fietsers;
- indicatie aanbrengen op zijstraten voor fietszone;
- parkeerplaatsen voor scooters rondom centrum;
- niet sneller dan 10 km per uur scooter in de zij straten;

1 http://www.tubantia.nl/regio/enschede-en-omgeving/enschede/italiaanse-aanpak-tegen-scooters-in-enschedesebinnenstad-1.5735798

2 – Aanpak overlast Rijnkade

Op de Rijnkade wordt hevige overlast ondervonden van straatracers, vervuilers en rijdende disco's. Dit is voor bezoekers en bewoners van de binnenstad onprettig. Arnhem 6811 stelt voor om:

- een streng beleid in te voeren tegen hardrijders en asociaal weggedrag met handhaving in de avonden en de weekenden;
- verkeersdrempels aan te brengen;

3 - Overlast door distributie binnenstad binnen en buiten venstertijden

De overlast van distributieverkeer in de binnenstad neemt toe.(2) Arnhem 6811 stelt de volgende oplossingen voor:

- strengere handhaving van de venstertijden en/of met behulp van nummerplaat herkenning
- stimuleren milieuvriendelijke vrachtwagens (elektrisch, schoner)
- aantal vervoerdersbewegingen verminderen in de binnenstad door centraal omslag- en distributiepunt buiten de stad en verhoging ladingsgraad (stadsdistributie).

2 http://www.gelderlander.nl/regio/arnhem-e-o/arnhem/arnhemse-binnenstad-stroomt-vol-met-verkeer-1.6312947

ARNHEM6811

4 – Meer parkeerplaatsen voor bewoners op maaiveldniveau

Sinds de afsluiting van de binnenstad ervaren de binnenstadbewoners meer overlast van vandalisme en kleine criminaliteit. Door het vrijgeven van parkeerplaatsen van vergunninghouders zijn er minder parkeerplaatsen beschikbaar voor bewoners. Arnhem 6811 stelt de volgende oplossingen voor:

- afgesloten binnenstad 's avonds en 's nachts weer vrij maken voor bewoners (= meer parkeerplaatsen voor bewoners, meer sociale controle);
- parkeren in afgesloten binnenstad 's avonds en 's nachts toestaan voor bewoners op aangewezen locaties.

5 – Invoeren van een nieuw parkeerroute informatie systeem

Wij zien veel bezoekers aan de Arnhemse binnenstad zoeken naar een parkeerplaats. Dit levert niet alleen een negatieve beleving op, maar ook extra uitstoot van CO_2 en fijnstof. Arnhem 6811 pleit voor een nieuw parkeerroute informatie systeem, waarbij al op de invalswegen informatie aan de automobilist wordt gegeven over kort en lang parkeren (P&R), eventuele hinder, etc.

6 – Invoeren van een groene golf (50 km/u) op de binnenring

De Arnhemse binnenring is één van de plekken in Gelderland met de hoogste concentratie fijnstof. Dat is niet zo verwonderlijk als de automobilist zowel bij het Airborneplein, het Willemsplein en de Trans onnodig vaak en lang voor het stoplicht moet staan. Zeker met éénrichtingsverkeer is het zaak dit aan te pakken. Arnhem 6811 pleit voor de invoering van een herkenbare groene golf op de binnenring. Dit zorgt er voor dat automobilisten minder hard rijden, de doorstroming verbetert, er minder fijnstof en CO_2 wordt uitgestoten en de beleving van de bezoeker een positieve impuls krijgt.

7 – Gelijke behandeling bij aanvragen van parkeervergunningen.

Sinds 2012 is er een ongelijkheid in het toewijzen van vergunningen aan binnenstadbewoners. Voor die tijd was er een scheiding tussen plaatsen voor eigenaren (eigen plaats, koopplek in openbare garage) en vergunninghouders (vergunning voor parkeren op straat). Concreet betekent dit dat sinds 2012 een koper van een nieuwbouwappartement geen recht meer heeft op een vergunning. Bovendien mag de vergunninghouder ook gratis parkeren in de openbare garages, terwijl eigenaren hiervoor een uurprijs moeten betalen. Arnhem 6811 pleit voor gelijke rechten op een vergunning voor alle bewoners van de binnenstad, zowel huurders als eigenaren.

8 – Aanpak Gele Rijdersplein / Looierstraat

De bewoners in Looierstraat en het Gele Rijdersplein ervaren voor het merendeel overlast bij het sluipverkeer in de Looierstraat en het Gele Rijdersplein (24h verkeer winkelen/uitgaan, shortcut voor centrumring). Arnhem 6811 is van mening dat er betere plekken zijn in Arnhem voor kort parkeren (de Markt bijvoorbeeld), aangezien het noordelijk deel van de Arnhemse binnenstad een hoge bewoningsgraad kent.

9 – Betere ontsluiting binnenstad voor hulpdiensten

Bewoners ervaren dat de bereikbaarheid van de binnenstad voor hulpdiensten gehinderd wordt door paaltjes. Arnhem 6811 stelt voor dit probleem met kentekenherkenning op te lossen en de paaltjes weg te halen. Deze investering zal tevens leiden tot minder administratieve handelingen voor het parkeerbedrijf, inkomsten uit handhaving en minder onderhoudskosten aan kapotte paaltjes.

10 – Extra fietsvoorzieningen en toegang voor bewoners

Bewoners kunnen vaak hun fietsen en scooters niet kwijt in hun eigen woning. Arnhem 6811 stelt voor om:

- 24/7 uur toegang voor bewoners tot overdekte bewaakte fietsen/scooter stallingen te realiseren (nu worden bewoners weggestuurd als de fiets er langer als een dag staat);
- oplaadpunten voor elektrische fietsen te realiseren;
- sneller zwerf- en weesfietsen van de straat halen.
- extra fietsvoorzieningen voor fietsers en scooters te realiseren;

ARNHEM6811

Beleidsvorming

Gelijke beprijzing voor binnenstadbewoners

Op dit moment is er in de beprijzing van parkeren voor binnenstadbewoners geen gelijk speelveld. De prijzen variëren van 138 Euro voor een parkeervergunning tot 1764 euro voor een abonnement tot 30.000 Euro voor de koop van een parkeerplek (Musis). Bewoners wensen een gelijk speelveld. De prijs voor een parkeerplaats voor een bewoner op een openbare plek of in een garage mag niet afhangen van je inkomen, oud- of nieuwbouw of het feit dat je huurder of eigenaar bent. Wij adviseren de gemeente dit te moderniseren en in overleg met de bewoners met een voorstel te komen.

Invoeren van kentekenherkenning binnenstad

Met de ontwikkeling van nieuwe technologie en elektrificatie van het autopark vinden wij het wenselijk dat Arnhem de volgende ontwikkelingen serieus gaat onderzoeken:

- toegang tot de binnenstad via Automatische Nummerplaat Herkenning (ANPR) in plaats van het huidige systeem van de onvriendelijke 'paaltjes';(3,4)
- het vrijgeven van parkeren voor alle bewoners buiten de winkeltijden;
- het online kunnen aanvragen van een ontheffing voor binnenstadbewoners voor verhuizingen en grote inkopen tijdens winkeltijden;
- het creëren van shared-space gebieden op die plekken waar dat 'met de stad' wenselijk wordt gevonden;

het reguleren van stadsdistributie (via ANPR).(5)

ARNHEM0811

Gastvrij voor bezoekers

De afgelopen jaren is het gemeentelijke beleid gericht op het terugdringen van het aantal parkeerplaatsen op maaiveldniveau. Daarnaast is het voor bezoekers van de binnenstad nog steeds een moeilijke opgave om Arnhem anno 2016 binnen te komen.

- Wij stellen het eenrichtingsprincipe van de ring niet ter discussie. Wel moeten op zes á zeven plekken doorsteek en keerlussen gemaakt worden zodat:
  - o de binnensingels makkelijker en veiliger bereikt kunnen worden;
  - o er bij het missen van een afslag een herstelmogelijkheid is (het ontbreken hiervan wordt als ongastvrij ervaren).
- Het aantal parkeerplaatsen niet verminderen, maar uitbreiden door:
  - o Op strategische plaatsen langs de ring parkeerplaatsen voor flitsbezoek aan de binnenstad makkelijker te maken. Ten behoeve van de bezoekers juist ook op maaiveldniveau. Het autovrij maken van de Markt vinden wij daarom geen goed idee.
  - o Op bestaande parkeerterreinen (Gelredome, IPKW) die zich binnen 5 minuten van de binnenstad bevinden P&R voorzieningen te creëren voor 5 Euro per dag (inclusief OV). Gecombineerd met een hoogfrequente busverbinding wordt voor de bezoeker aan de binnenstad een betere beleving gecreëerd die goedkoper is. Immers, een parkeerplaats vinden op zaterdag in de Musisgarage duurt zo'n 6-8 minuten en kost 2,85 Euro per uur. In dezelfde tijd is de bezoeker voor minder geld daadwerkelijk in de binnenstad en heeft de bezoeker een keuze!

3 http://www.pzc.nl/regio/walcheren/middelburg-overweegt-systeem-met-kentekenherkenning-in-binnenstad1.5961736
4 http://delftsepost.nl/nieuws/kentekenherkenning-binnenstad-gestart-komende-weken-nog-waarschuwing1.6072124
5 http://www.gelderlander.nl/regio/arnhem-e-o/arnhem/arnhemse-binnenstad-stroomt-vol-met-verkeer-1.6312947

Over Arnhem6811

Samen met de bewoners, zetten we ons in om wonen in de binnenstad van Arnhem aangenamer te maken en houden. Arnhem 6811 richt zich op de thema's wonen, veiligheid, groen, onderhoud, zorg en welzijn, parkeren en bereikbaarheid. Om dit uit te voeren, stelt Arnhem 6811 de binnenstadsbewoners centraal en zien wij ons zelf slechts als ondersteunende factor. We willen graag de binnenstadsbewoners betrekken en stimuleren om mee te doen aan de ontwikkeling van een mooie binnenstad.

Over het opstellen van het pamflet over parkeren en bereikbaarheid

We zijn benaderd door het college van B&W om vanuit de belangen van bewoners een plan voor het parkeren en de bereikbaarheid van de binnenstad op te stellen. Wij hebben deze uitdaging aangepakt en met actieve betrokken bewoners 28 acties geïdentificeerd. De top 10 treft u aan in deze folder. Deze folder gaan we in de komende weken via onze website, de publiciteit, sociale media, bewonersbijeenkomsten of anderszins met de bewoners bespreken en prioriteren. Dit moet uiteindelijk een definitieve en gedragen versie opleveren van de bewonerswensen. Arnhem 6811 is uiteraard altijd bereid tot toelichting, overleg en hulp bij de uitvoering en/of het verder uitbouwen van het draagvlak.

ARNHEM6811

ARNHEM 6811

Reactie op Pamflet Bereikbaarheid en parkeren van Arnhem6811

1. 'Italiaanse' aanpak tegen scooters
Kentekenherkenning bij scooters vergt een forse investering in cameratechniek. De budgetten hiervoor zijn niet voorhanden, dus deze aanpak wordt niet overgenomen. De snelheid van 10 km/uur van de scooters is niet handhaafbaar, omdat dit geen wettelijke snelheid is. Het handhaven op fietsen is nu reeds van toepassing: fietsen in de zijstraten wordt toegelaten en op de hoofdas (rode loper) niet. Tijdens de schouw (zie projectvoorstel in hoofdstuk 5.3) zal gezamenlijk met ondernemers en bewoners worden bekeken waar scooterplaatsen rondom het centrum kunnen komen (zie hoofdstuk 5.2).

2. Aanpak overlast Rijnkade
De lage rkade wordt de komende jaren op diverse manieren minder aantrekkelijk gemaakt voor hard rijden. De aanleg van de Jansbeek en het vervangen van de primaire waterkering geven mogelijkheden om de snelheid met een betere inrichting te remmen.

3. Overlast door distributie binnenstad binnen en buiten venstertijden
Er is een projectvoorstel ingesloten voor betere handhaving van de venstertijden (hoofdstuk 5.3). De uitkomsten en noodzakelijke investeringen zijn nog niet bekend. Mogelijk kunnen deze worden uitgevoerd indien dit project in afstemming met PBA is te prioriteren binnen de 2 ton.

4. Meer parkeerplaatsen voor bewoners op maaiveldniveau
Het is niet wenselijk om in het voetgangersgebied auto's te parkeren; er is geen vakaanduiding en mogelijk is er niet overal voldoende ruimte. Dit kan leiden tot een verminderde bereikbaarheid voor de hulpdiensten. De gemeente zal het de parkeerdruk continu monitoren (zie projectvoorstel hoofdstuk 5.3). Bewoners met een vergunning kunnen daarbij tegenwoordig ook in de garages parkeren.

5. Invoeren van een nieuw parkeerroute informatiesysteem (PRIS)
Er komt vooralsnog geen nieuw PRIS-systeem omdat het huidige systeem voldoet. Door de komst van steeds meer in-carinformatie lijkt een PRIS-systeem daarbij over een aantal jaar ook overbodig. Wel zal bij de herinrichting van de Weerdjesstraat de parkeerverwijzing naar Prinsenhof worden meegenomen. Zie ook maatregelen in kader van duurzaam bereikbaar in hoofdstuk 5.2.

6. Invoeren van een groene golf (50 km/u) op de binnenring
We werken continu aan de optimale afstelling van de verkeerslichten op de ring, zodanig dat de doorstroming van het verkeer optimaal is en we daarmee onnodig wachten en onnodige uitstoot voorkomen. Zie ook maatregelen in kader van duurzaam bereikbaar in hoofdstuk 5.2.

7. Gelijke behandeling bij aanvragen van parkeervergunningen
Dit verschil zal niet wijzigen, er is in de bouw- en parkeerverordening vastgelegd dat de ontwikkelaar van (koop)appartementen voor parkeerruimte zorgt of dit neerlegt bij de koper. Als er geen parkeervoorziening gerealiseerd is bij een ontwikkeling zal de eigenaar zelf een parkeerplaats moeten kopen of huren.

8. Aanpak Gele Rijdersplein / Looierstraat
In het coalitieakkoord is vastgelegd dat het parkeren op het Gele Rijders Plein wordt opgeheven. Deze maatregel is per 1 maart 2017 uitgevoerd.

9. Betere ontsluiting binnenstad voor hulpdiensten
De bereikbaarheid voor de hulpdiensten voldoet; zij kunnen inrijden bij alle verzinkbare afsluitingen. De hulpdiensten geven niet aan problemen te ondervinden met de toegang naar de binnenstad

10. Extra fietsvoorzieningen en toegang voor bewoners
Zie hiervoor het projectvoorstel Schouw in hoofdstuk 5.3.

Gelijke beprijzing
Zie beantwoording onder punt 7 van dit pamflet.

Invoeren kentekenherkenning
Zie hiervoor de maatregelen in hoofdstuk 5.2 en het projectvoorstel Venstertijden in hoofdstuk 5.3.

Gastvrij voor bezoekers
Een goede doorstroming op de centrumring is van essentieel belang voor de bereikbaarheid van de stad; stokt het verkeer op de centrumring, dan stokt het ook op andere plaatsen in de stad en beïnvloedt dit in negatieve zin de bereikbaarheid. We herbevestigen daarmee het principe van de centrumring en radialen. In één richting tegen de wijzers van de klok in rijdt het autoverkeer op de centrumring. Wel afslaan via de bestaande lussen vanaf de centrumring de binnenstad/parkeervoorziening in, maar geen nieuwe doorsteken vanaf de radialen over de centrumring en geen nieuwe doorsteken tussen buiten- en binnensingel.

De binnenstad van Arnhem beschikt met de huidige inzichten over voldoende parkeerplaatsen (zie hoofdstuk 2). Met het ingesloten projectvoorstel in hoofdstuk 5.3 monitoren we het gebruik van de parkeervoorzieningen. Parkeren op maaiveld verdient daarbij uit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteit niet de voorkeur.

De gemeente Arnhem staat positief tegenover een pilot flitsparkeren. Indien deze pilot in afstemming is te prioriteren binnen de 2 ton kan de pilot uitgevoerd worden in 2017/2018

Arnhem, 29 november 2016.

Onderzoeksresultaten door Arnhems Hart, inzake mobiliteit en parkeren in de binnenstad van Arnhem.

Bewegwijzeringen en routes verduidelijken:

Het is zeer opgevallen dat er veel onduidelijkheid is over het bereiken van parkeerplaatsen, parkeergarages, lage kade, Boterdijk, Rijnkade en vooral ook Arnhem Centraal (Kis&Ride). Daarnaast werkt de rondweg ook niet echt mee om een bepaalde straat en/of zaak te bereiken. Vaak staan mensen al 500 meter verder van hun bestemming af, en moeten dan weer de hele stad rond om de juiste locatie te bereiken. Dit is voor een gewone automobilist nog een loopbare afstand, maar we zien ook vrachtverkeer deze fout steeds meer ondervinden. En deze heeft geen zin om met een pompwagen de hobbelige straat 500 meter af te gaan. Dus milieu technisch al een probleem om beter aan te pakken.

- Doordat de Kis&Ride niet (goed) staat aangegeven parkeren veel t.h.v. Tempo Team/Rabobank voor de blokken/paaltjes. Men kan hier zelfs nog tussendoor hebben we ondervonden. >>Geeft een gevaarlijke situatie.
- Daarnaast gaat de voorgenomen afsluiting vanaf de Rodenburgstraat richting Parkeergarage Rozet ook niet het verkeersbeeld bevorderen. Volgens een verkeersbesluit gaat de Broerenstraat straks afgesloten worden voor het verkeer, hierdoor is de parkeergarage Rozet niet meer direct bereikbaar. Men is dan weer verplicht om helemaal rond het centrum te rijden.

Fietsers en scooters e.d.:

Het is voor de Gemeente Arnhem een goede zaak om fietsers/scooters meer de gelegenheid te geven om hun ijzeren paard ergens goed te stallen. We zien dit vooral als pluspunt zodat men iedereen ook meer pusht om met de fiets/scooter te komen. We merken ook dat de fietsenstallingen aan de J. van Doornplein en Willemsplein goed gebruikt worden. De ondergrondse fietsenstalling bij Rozet is heel veel minder doordat men een trap af moet en dat is voor velen geen pluspunt om hier heen te gaan.

- Afgelopen week is gelukkig ook besloten om deze te sluiten per 1 december a.s., maar we dringen zeer aan om naar een andere locatie dichtbij te gaan zoeken.

Hierdoor is het om Rozet heen ook een soort vuilnisbelt aan ijzeren paarden. Dit geeft ook niet de uitstraling naar buiten die eigenlijk Rozet zou moeten afgeven.

- Aanpakken van deze puinhoop zou ook zeer gewenst zijn. Echter met het plaatsen van extra nietjes maakt dit punt een meer onverzorgde indruk en trekt ook hangjongeren e.d. aan zoals reeds al het geval is.
- Dit betreft ook eigenlijk de Weverstraat t.h.v. de HEMA, hierdoor wordt de weg vaak te smal.

Als men een rondje maakt langs het centrum en ook echt let op de geplaatste nietjes die de Gemeente reeds al heeft neergezet van de vele honderden, dan valt het op dat deze uitstraling eigenlijk bij 80% telt. Bij de meeste nietjes is het dan ook een zooitje. Bij en rond Arnhem Centraal is het vaak wel schrikken om te zien hoe fietsen her en der staan en zelfs naast de nietjes liggen of zelfs half op de rijbaan/stoep liggen.

Zelfs het verplichte bord, geen fietsen, bij Arnhem Centraal heeft totaal geen nut. Er staan vaak vele fietsen en scooters die nooit verwijderd zullen worden door de Gemeente.

- Arnhems hart vraagt zich dan ook zeer af waarom op die plek geen fietsenstalling is gemaakt zoals op het Willemsplein.
- En of het gebruik van nietjes juist meer dergelijke zooi e.d. aantrekt? Oplossing kan ook zijn om z.g. niet-vakjes te maken, een 8-tal nietjes omlijsten met b.v. een groene haag.

Bewoners maar ook ondernemers geven aan dat men niet echt een fiets of scooter ergens bewaakt en/of beheerd steeds kan plaatsen. Dit heeft meer betrekking op de nachtelijke uren en wanneer bv een stalling gesloten is.

www.arnhemshart.nl

- Optie zou zijn om de fietsenstalling aan de J. van Doornplein 24/7/365 (ook) toegankelijk te maken voor bewoners/ondernemers d.m.v. een contract en sleutel o.i.d..

Ook de openbare fietsenrekken aan de J. van Doornplein e.o. stralen niet echt een schoonheidsprijs uit. Vermoeden bestaat dan ook dat deze meer gebruikt worden door aangrenzende bewoners welk een eigen berging o.i.d. hebben.

- T.h.v. Musis staan nu een paar nietjes terwijl deze nauwelijks worden gebruikt. Maak hier een fietsenstalling van als op het Willemsplein en maak van de J. van Doornplein een mooi frisse ingang met meer groen en bankjes.

Wel willen we aangeven om te kijken naar fietsenstallingen waar ook scooters e.d. ruimte hebben in de toekomst. De scooterplekken bij de Janspoort zijn een mooie aanvulling als voorbeeld.

Gele rijdersplein:
Daarin zijn we kort en krachtig: gewoon weer openstellen voor betaald parkeren en vergunninghouders. Nu maakt men zelfs (gevaarlijke) capriolen om toch bij dit plein te kunnen parkeren/komen.
Tevens zal dit de leefbaarheid en het weer opvullen van de winkels enorm bevorderen.

Flits parkeren:
Er wordt door de ondernemers gesproken om flits parkeren in te stellen. Men kan nu reeds gewoon per minuut betalen dus waarom deze optie extra? Om parkeerplaatsen speciaal aan te maken hiervoor is ook overbodig en onnodig.

Parkeren op maaiveld:
Ondernemers geven aan om te kijken naar mogelijkheden om te parkeren op maaiveld, Arnhems Hart raad dat ten zeerste af. Uit vele nare ervaringen van (aanwonende) bewoners is gebleken dat bv bij een evenement diverse grasvelden beschadigd achterblijven.

- We adviseren om bij drukte het Gelredome er meer bij te betrekken en dan extra bussen in te zetten. Eerder werd dit ook geregeld gedaan maar jammer genoeg niet meer echt gepromoot.

Parkeervergunningen ondernemers:
Ondernemers geven aan dat zij graag de tarieven van hun parkeervergunningen omlaag willen zien. De Gemeente zou kunnen overwegen dat ondernemers en hun personeel, met vergunningen, alleen in de parkeergarage Centraal mogen staan. Eventueel met een korting als zijnde een beloning.
Hierdoor ontlasten de ondernemers ook de parkeerplaatsen op de straat!

- Wil men toch buiten deze parkeergarage Centraal staan, dan het gewone tarief voor de betreffende vergunning.
- Parkeergarage Centraal is voor elke ondernemer van de binnenstad op loopbare afstand en ook een veiliger onderkomen als men praat over camera's en toezicht als met de ondernemer iets gebeurt.

Bewoners en bezoekersvergunningen:
Bewonersvergunningen: De huidige prijs die men daarvoor moet betalen is zeer acceptabel.

Bezoekersvergunningen: Een hele goede aanvulling voor onze bewoners. Ook bewoners zelf gebruiken deze veel als ze geen vaste auto hebben en/of een huurauto gebruiken.

- Momenteel heeft men 300 uur staan voor de bezoekersvergunning. Aangezien er nu tot 23.00 uur betaald moet worden zou het goed zijn om deze te verhogen tot 500 uur. Of de aanvrager zelf laten kiezen hoeveel uur deze wil kopen voor dat jaar. Natuurlijk met het reële prijskaartje.

www.arnhemshart.nl

- En het automatisch laten stoppen om 23.00 uur i.p.v. 00.00 uur online.

Parkeertarieven bezoekers:
De omliggende gemeentes schrappen het betaald parkeren af of verlagen deze sterk. Dit zou Arnhem ook eens moeten overwegen. We geven geen advies wat dit zou moeten zijn, we adviseren het alleen zeer sterk.

- Wel adviseren we voor elke parkeergarage een vaste prijs te maken voor een dagkaart of een dagdeel. Dit verschilt zeer momenteel.
- Voor straat parkeren zou een dagkaart ook een aanwinst zijn en raden we dat ook ten zeerste aan.

Verkeer binnen de paaltjes:
Per 1 januari a.s. gaat P1 de verkeershandhaving overnemen. Het zou een goede gelegenheid zijn om dan goede directe afspraken te maken inzake de controle van het binnenstad verkeer.

- Eerder werd er direct om 09.30 uur begonnen met het controleren van de binnenstad op illegale parkeerbewegingen, nu word dat niet meer gedaan. Dit heeft ook te maken met het fiscaal en Wet Mulder bekeuren. De Gemeente wil graag geld innen zodat fiscaal bekeuren voorrang heeft. Daarnaast heeft Parkeerbeheer te weinig mensen in dienst voor geheel Arnhem.

Ook is de afspraak dat Hoeklijn zorg draagt voor de afzet paaltjes aan de zijde van het Kerkplein op de markt dagen, dit doet Hoeklijn niet zoals afgesproken. En kan het verkeer vanaf vrijdagochtend tot zaterdagavond 19.00 uur gewoon de binnenstad in en uit rijden. Hoeklijn ontvangt zelfs een vergoeding voor deze dienst maar voert het niet uit. (Dit laatste van horen zeggen door een Gemeente ambtenaar.)

Daarnaast is het opvallend dat ondernemers ook enorm klagen over het (vracht)verkeer terwijl zij vaak hun voertuig parkeren voor hun pand. En dat terwijl er geen uit- of inpak handelingen plaats vinden.

- Geadviseerd wordt om de laad- en loshavens beter te gaan bekijken. Op Willemsplein zijn deze te klein en geeft heel veel hinder. Bij drukte lost men gewoon op het fietspad/stoep.

Parkeergarages:
Er word gepraat over het zgn. opplussen van de parkeergarages. Elke parkeergarage heeft toiletten en kan men steeds terecht om iets in de auto te leggen na de aankoop. Dus kluisjes zijn dan ook niet nodig, wel meer info over de binnenstad (plattegrond VVV) of het kunnen huren van een fiets of buggy.

Fiets-gedoogbeleid:
Dit is toen opgezet om fietsers gelegenheid te geven om sneller maar ook beter de binnenzijde van het winkelcentrum te laten bereiken. Hierdoor is het overzicht voor velen ook onderhand weg, mag men wel of niet die straat in fietsen. Zelfs Handhaving heeft aangegeven niet op te treden, vanwege dit gedoogbeleid, omdat de wet zeer duidelijk is en men er gewoon niet mag fietsen! Vreemd als het duidelijk is moet je zelfs optreden. We kunnen ons voorstellen dat als het onduidelijk is, dat Handhaving vanwege redelijkheid en billijkheid niet optreedt.

Daarnaast is het gedogen ook voor velen een doorn in het oog en wordt men soms wel eens aangereden of vinden bijna ongelukken plaats. Zeer jammer is ook dat indertijd tijdens de evaluatie geen enkele andere ondernemer of bewoner erbij was betrokken. Dit vond alleen tussen de Burgemeester en de toenmalige bakkersvrouw van het Grofje plaats.

www.arnhembank.nl

Slot:
Het valt ons erg op dat er steeds meer woningen bij komen en ook zakelijke panden worden gesplitst en/of omgebouwd tot kamers/woningen/appartementen. Natuurlijk is dat een hele goede zaak tot het aantrekken van meer bewoners in het centrum van Arnhem.

Maar dat heeft ook wel een keerzijde inzake het parkeren en toegankelijkheid van onze binnenstad. Immers er verdwijnen door de vele herinrichtingen en aanpassingen heel veel parkeerplaatsen op straat. Maar ook de goede bereikbaarheid van o.a. Parkeergarage Rozet aan de Langstraat als de geplande afsluiting Broerenstraat/De Trans daadwerkelijk doorgaat.

Globaal verdwijnen er nu zo rond de 500 parkeerplaatsen, en daar komen er nog 98 bij als ook het Koningsplein op de schop gaat.

Opgemerkt wordt ook dat de afdeling Handhaving zwaar onderbezet is, al vele maanden. In de binnenstad zien we deze niet tot bijna niet meer lopen en/of op de fiets controleren. Door deze onderbezetting moet Handhaving ook vele vaste dingen laten lopen zoals de weekmarkten op vrij- en zaterdag.

Parkeerbeheer moet gewoon zijn functie uitoefenen en niet kijken of er fiscaal of volgens de Wet Mulder die dag bekeurd moet worden. Een goede samenwerkende en uitvoerende koppeling tussen Handhaving en Parkeerbeheer ten aanzien van handhaving binnen 6811, en ook totaal Arnhem, zou een heel warm welkom zijn.

In kader van veiligheid dringen we ten zeerste aan om op hele korte termijn de oversteek bij J. van Doornplein richting Musis sacrum te verbeteren. Momenteel worden voetgangers/fietsers e.d. gewaarschuwd door een bliep en een verkeerslamp als er een naderende bus of auto aan komt. Echter deze waarschuwing gaat ook af bij een (elektrische) rolstoel of pas als een voertuig er al op 1 meter vanaf is. De voormalige Wethouder Mink had dit toen al op zijn bordje liggen.

Arnhems Hart hoopt ten zeerste dat jullie wat hebben aan bovenstaande informatie en onderzoek welk is uitgevoerd door diverse binnenstadbewoners het afgelopen jaar.

Met vriendelijke groeten,

Arnhems Hart,
p/a Sint Walburgisplein 45,
6811 BZ Arnhem.

© www.ArnhemsHart.nl

Reactie op Onderzoeksresultaten Arnhems Hart

1. **Bewegwijzering en routes verduidelijken**
   Er komt vooralsnog geen nieuw PRIS-systeem omdat het huidige systeem voldoet. Door de komst van steeds meer in-carinformatie lijkt een PRIS-systeem daarbij over een aantal jaar ook overbodig. Wel zal bij de herinrichting van de Weerdjesstraat de parkeerverwijzing naar Prinsenhof worden meegenomen.

2. **Fietsers en scooters e.d.**
   Realisatie van scooterparkeerplaatsen is mogelijk. Door middel van een schouwronde zullen gezamenlijk plekken aangewezen worden waarna deze op de bestrating aangeduid worden (zie projectvoorstel schouw in hoofdstuk 5.3). Strikter handhaven op fietsparkeren kan pas ten volle ten uitvoer gebracht worden als er een compleet beleid is, inclusief de uitvoering van het verwijderen van weesfietsen en fietswrakken. Er is een projectvoorstel opgesteld waarin de vorming en vervolgens uitvoering van beleid beschreven staat (zie projectvoorstellen in hoofdstuk 5.3.)

3. **Gele Rijders Plein**
   In het coalitieakkoord is vastgelegd dat het parkeren op het Gele Rijders Plein wordt opgeheven. Deze maatregel is per 1 maart 2017 uitgevoerd.

4. **Flitsparkeren**
   De gemeente Arnhem staat positief tegenover een pilot flitsparkeren. Indien deze pilot in afstemming met PBA is te prioriteren binnen de 2 ton kan de pilot uitgevoerd worden in 2017/2018

5. **Parkeren op maaiveld**
   De gemeente hecht belang aan een kwalitatief goede openbare ruimte met zo min mogelijk "blik in zicht". Dat betekent dus dat er bij voorkeur zo min mogelijk parkeren op maaiveld is. Wel is de parkeercapaciteit als totaal van belang, zie projectvoorstel monitoring in hoofdstuk 5.3 en een aantal maatregelen in 5.2.

6. **Parkeervergunningen ondernemers**
   De gemeentelijke parkeergarages worden toegankelijk gemaakt voor zakelijke vergunninghouders.

7. **Bewoners- en bezoekersvergunningen**
   De mededeling dat het Arnhems Hart de huidige prijs van bewoners- en bezoekersvergunningen zeer acceptabel vindt, nemen wij als kennisgeving aan.

   Wij zijn bereid te analyseren hoe het gebruik van de bezoekersvergunningen door bewoners van de binnenstad is. De uitkomst hiervan vormt input voor het overwegen van aanpassingen aan het aantal af te nemen uren (nu vast 300 uren per jaar) en de wijze waarop dat kan (nu maximaal één bezoekersvergunning per adres per jaar voor €20,00).

   Het automatisch laten stoppen van 00:00 uur naar 23:00 uur kunnen wij niet honoreren, omdat bezoekers via de bezoekersvergunning ook in de gemeentelijke parkeergarages kunnen parkeren.

Het is zaak om als bewoner zelf de parkeeractie van de bezoeker - telefonisch dan wel digitaal - af te melden. Op die manier gaat het daadwerkelijke aantal geparkeerde uren van het tegoed af.

8. Parkeertarieven bezoekers

Wij nemen kennis van het advies om de parkeertarieven af te schaffen of te verlagen. Wij hebben eerder aangegeven dat het niet wenselijk en ook niet nodig is om te komen tot een vast laag parkeertarief van €1,50 per uur, omdat onderzoek heeft uitgewezen dat dit nauwelijks invloed heeft op de keuze om naar de stad te komen.

De dagkaart voor de gemeentelijke parkeergarages kent één tarief, €15,00. Wij hebben geen invloed op de tarieven die private parkeergarage-exploitanten hanteren.

Een dagkaart voor straatparkeren wijzen we af, omdat wij het gebruik van de parkeergarages stimuleren, zeker voor langer verblijf.

9. Verkeer binnen de paaltjes

Er is een projectvoorstel ingesloten voor betere handhaving van de venstertijden (hoofdstuk 5.3). De uitkomsten en noodzakelijke investeringen zijn nog niet bekend. Mogelijk kunnen deze worden uitgevoerd indien dit project in afstemming met PBA is te prioriteren binnen de 2 ton.

10. Parkeergarages

Ook de gemeente onderschrijft de noodzaak om de parkeergarages op te plussen. Voor dit moment ontbreken echter de financiële middelen en is de maatregel op langere termijn geplaatst (zie hoofdstuk 5.2).

11. Fietsgedoogbeleid

Het huidige gedoogbeleid is hierop gebaseerd en laat dit dus toe. In de zijstraten wordt fietsen toegestaan (uitgezonderd drukke dagen). Het huidige beleid is bij gebruikers van de openbare ruimte nu echter onvoldoende bekend; betere communicatie hierover zal worden gerealiseerd

12. Slot

De binnenstad van Arnhem beschikt met de huidige inzichten over voldoende parkeerplaatsen (zie hoofdstuk 2). Met het ingesloten projectvoorstel in hoofdstuk 5.3 monitoren we het gebruik van de parkeervoorzieningen. Parkeren op maaiveld verdient daarbij uit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteit niet de voorkeur.
Een groot aantal concrete zorg- en aandachtspunten wordt meegenomen in de schouw die uitgevoerd gaat worden. Het idee is daarbij dat zaken die eenvoudig, snel en zonder grote kosten uitgevoerd kunnen worden op korte termijn gerealiseerd worden (zie projectvoorstel schouw 5.3).

Uit de stad

In het kader van de bereikbaarheidsaanpak zijn gesprekken gevoerd met de APCG, de ANWB en de Fietsersbond.

APCG (Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten)

Ook mensen met een beperking gaan graag naar de binnenstad voor cultuur, horeca en winkels. Voor hen is met name de toegankelijkheid voor mindervaliden van belang. Het APCG vraagt dan ook aandacht voor een goede bereikbaarheid en toegankelijkheid van haltes in het centrum, (regio)taxi's die ook tot in het voetgangersgebied kunnen komen en goede routes (breed genoeg en vlak) van parkeervoorzieningen naar het centrum.

Reactie

De gemeente Arnhem vindt de genoemde aspecten van belang en deze worden ook meegenomen bij de planvorming en de inrichting van de openbare ruimte.

ANWB

De ANWB heeft aangegeven dat een goede bereikbaarheid van de binnenstad voor het autoverkeer van belang is en dat garages veilig en comfortabel dienen te zijn. De autobereikbaarheid is echter niet het enige wat telt; met name goede voorzieningen voor fietsers zijn in binnensteden van belang, zeker gezien de opkomst van de E-bike. Zorg dus voor voldoende en veilige stallingsvoorzieningen.

Reactie

Zie hiervoor de maatregelen in hoofdstuk 5.2.

Fietsersbond

De Fietsersbond vraagt aandacht voor het veilig en comfortabel stallen van fietsen, maar ook de routes naar het centrum verdienen blijvende aandacht. Specifiek punt zijn de oversteken over de singels. Op een aantal punten is verbetering gewenst.

Reactie

Zie hiervoor de maatregelen in hoofdstuk 5.2.

Oogst van de Inspiratieavond op 25 januari 2017

Op 25 januari 2017 heeft er een inspiratiebijeenkomst plaatsgevonden met als thema de bereikbaarheid van en het parkeren in de Arnhemse binnenstad (in toekomstperspectief). De inspiratie voor de tafelsessies tijdens het tweede deel van de avond werd geleverd door een zestal presentaties. De presentaties, waarvan hieronder de sprekers en titels staan, gaven een verschillende invalshoek op de aspecten bereikbaarheid, mobiliteit, parkeren en economisch functioneren.

Toy Hertoghs, CEO WEGO; toekomst van mobiliteit, elektrisch rijden en autodelen
Andy Berkouwer, CEO BeMobile NL en Flitsmeister; een nieuwe blik op een rit naar je bestemming
Carlo van de Weijer, CEO TomTom, hoogleraar TUe; ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit
Guliano Mingardo, onderzoeker Erasmus Universiteit; vindbaarheid parkeerplaats belangrijker dan tarief
Huib Lubbers, directeur RMC retail management; succesvolle winkelstad Arnhem
Frans Bekhuis, projectleider CROW; bereikbare binnensteden

De sprekers gaven vanuit verschillende perspectieven een blik op de ontwikkelingen op het gebied van de mobiliteit en bereikbaarheid. Zo schetste Toy Hertoghs van WEGO het beeld van steeds meer elektrische auto's die de komende jaren op de markt komen en het gedeelde bezit ervan. Carlo van de Weijer ziet de komende jaren een uberfication van de mobiliteit oftewel, een auto haal je op waar je bent en brengt je waar je moet zijn oftewel het (auto)bezit wordt minder belangrijk. Dat ontwikkelingen er vaak sneller zijn dat men denkt, schetste Andy Berkouwer tijdens zijn presentatie; al binnen enkele jaren zorgen de smartphone en andere hulpmiddelen voor een actieve begeleiding van de snelste reis naar de eindbestemming. Dat betekent soms ook een wisseling van vervoermiddel omdat de auto niet altijd de snelste en makkelijkste modaliteit is om op de eindbestemming te komen.
Guliano Mingardo van de Erasmus Universiteit die veel onderzoek heeft gedaan naar beweegredenen om een binnenstad te bezoeken, schetste het belang van de verschillende aspecten op dit vlak. Zo bleek het aspect "dicht bij huis" met afstand het belangrijkste te zijn, terwijl het parkeertarief door de bezoekers als minst belangrijk wordt beschouwd. Huib Lubbers van RMC schetst dat daarnaast een duidelijke focus en identiteit van het winkelgebied van belang zijn. Zaken als parkeren dienen natuurlijk op orde te zijn, maar juist de identiteit zorgt samen met een gevarieerd winkelaanbod of een bezoeker naar de stad komt. Frans Bekhuis van het CROW tenslotte laat zien dat de groei van de economie de automobiliteit verder laat stijgen terwijl het wegennet verzadigd raakt. Regionale bereikbaarheid kan dan ook niet zonder de verdere ontwikkeling van alternatieven en een "wijde blik".

Na de presentaties was het de uitdaging voor de aanwezigen om met elkaar in gesprek te gaan over welke ontwikkelingen op het vlak van mobiliteit, parkeren en bereikbaarheid nodig en wenselijk zijn voor de Arnhemse binnenstad.
Aan vier tafels werd onder leiding van een tafelheer/dame gesproken over welke aanpak op korte en lange termijn nodig is om de (beleefde) bereikbaarheid van de binnenstad verder te optimaliseren. Doordat aan elke tafel verschillende "bloedgroepen" zaten waren de discussies open en breed.

Per tafel heeft vervolgens een vertegenwoordiger de "oogst" toegelicht. Begrippen die daarbij vaak naar voren kwamen waren:

- Gastvrijheid
- Goede vindbaarheid parkeerplaatsen/garages
- Houdt de stad (kernwinkelgebied) compact
- Zorg voor opvang aan de randen van de stad, maak daar goede P&R-locaties
- De fiets heeft de toekomst, het reguliere OV minder
- Gebruik de USP's van Arnhem zoals het Centraal Station meer en beter.

Titel/onderwerp: # De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Paul van Hoof
Portefeuillehouder:	G. Ritsema	Telefoonnr:	3773710
		E-mailadres:	paul.van.hoof@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' aan, om mee in te stemmen. **Inleiding** In 'De Arnhemse Binnenstad 2015' heeft Arnhem de visie vastgelegd op de ontwikkeling van de binnenstad, om deze terug te brengen in de top 10 van aantrekkelijke binnensteden van Nederland. Extra op de inspanningen uit deze visie zijn een 3-tal extra opgaven geformuleerd, waarvan een goede bereikbaarheid voor fiets, openbaar vervoer, voetganger en auto er één van is. De voorliggende nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' is daar de invulling van. **Inhoud van het plan** Het plan geeft zowel een visie op relevante ontwikkelingen voor de bereikbaarheid van de binnenstad, als ook een uitvoeringsagenda van maatregelen voor de korte en lange termijn. Inzet is om de bereikbaarheid, vindbaarheid, gastvrijheid & kwaliteit leefomgeving van de binnenstad te vergroten. Dit is vertaald in de volgende opgaven en doelen: - Stimuleren van duurzame mobiliteit - Beter benutten verkeersruimte en parkeren - Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten - Verbeteren leefbaarheid binnenstad en ruimtelijke kwaliteit - Ruimte bieden aan stedelijke- en economische ontwikkeling De opgaven zijn vertaald naar concrete maatregelen. **Proces** Deze nota komt tegemoet aan de wens van uw raad - vastgelegd in eerder vastgestelde nota's en aangenomen moties - om werk te maken van de bereikbaarheid van de binnenstad. Ook pamfletten van Platform Binnenstad Arnhem (PBA), Arnhem 6811 en Arnhems Hart hebben input geleverd voor deze nota. Ook de stad heeft een bijdrage kunnen leveren op de bijeenkomst bij CASA op 25 januari 2017. De zienswijzen zijn gebundeld in een apart zienswijzenrapport. **Kanttekeningen** De uitvoering van de voorgenomen maatregelen wordt beperkt door de beschikbare financiële ruimte. Realisatie van de opgaven vraagt inzet van handhavingscapaciteit van gemeente en ODRA. Deze capaciteit staat onder druk en dit zou tot problemen bij de aanpak kunnen leiden. Deze visie is een stap in een continu proces. Blijvende inspanning van stad en gemeentebestuur zal nodig zijn om de voorgestelde doelen en behoeften te kunnen (blijven) invullen. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. U bent in de gelegenheid informatieve vragen te stellen aan (eventuele) insprekers en		

	aan de portefeuillehouder.			
Bijlagen				

Raadsvoorstel			
Rapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"			
Zienswijzenrapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"			

De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Inspreker	Namens
Dhr. G. Velthuizen	Platform Binnenstad Arnhem (PBA)
Dhr. B. van Meer	Vereniging Eigenaren Citycenter Arnhem (VECA)
Dhr. H.R. van der Doe	Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA
Mw. V. Gallé	City Centrum Arnhem (CCA)
Dhr. M. van Empel	Namens Arnhem6811
Dhr.R. Gremmen	ANWB

Platform Binnenstad Arnhem

Politieke maandag 8 mei 2017 – inspreektekst Bereikbaarheidsvisie

- PBA heeft kennis genomen van de Bereikbaarheidsvisie.
- Herkent een groot aantal van de voorgestelde maatregelen.
- Is in die zin verheugd dat het belang van een bereikbare binnenstad inmiddels goed op de gemeentelijke agenda is gekomen.
- Is daarmee ook hoopvol gestemd dat de wensen en ideeën van samenwerkende partners in de binnenstad, voor de korte en voor de lange termijn, serieus genomen zullen worden.
- Wensen en ideeën die overigens al ruim vóór de vorige zomer bij het college bekend waren. Deze hadden wij immers handzaam in 2 A4tjes samengevat in ons 'pamflet bereikbaarheid en parkeren'.
- Wensen die bovendien ook voor een groot deel gedragen worden door bewonersplatform Arnhem6811.
- Dat onze wensen al in een pamflet stonden is maar goed ook. Immers in de aanloop naar deze visie hadden wij slechts zeer beperkt contact met de gemeente.
- Wij zijn in die zin zeer teleurgesteld in het gevolgde proces. PBA voelt zich, als brede coalitie van partners in de binnenstad, bij bepaalde onderwerpen nog regelmatig door de gemeente onvoldoende of geheel niet betrokken bij ontwikkelingen die de binnenstad aangaan.
- Inhoudelijk zijn wij zeer teleurgesteld door de *framing* van de nota:
  Op de bereikbaarheid voor voetganger, voor fietser en met openbaar vervoer wordt hoog ingezet, en daar willen wij niets op afdingen.
  Maar de bereikbaarheid voor de auto staat in deze visie achteraan in de rij. De auto als noodzakelijk kwaad. En dat, terwijl in diverse enquêtes juist de autobereikbaarheid en het autoparkeren het laagst scoren!
  Echter, een positie in de top 10 van beste binnensteden gaan we niet krijgen met het regelmatige bezoek en de waardering van alleen de eigen inwoners. De regionale centrumpositie van Arnhem staat of valt met OOK een goede bereikbaarheid en een zichtbare gastvrijheid voor de auto.
- PBA wil een gastvrije binnenstad. Gastvrij ook voor de gasten die per auto willen of moeten komen.
  Wij voelen ons nu in een hoek gedrukt waar wij niet willen zijn: wij zijn niet van de 'autolobby'. De waardering van onze binnenstad door bezoekers die per auto komen, blijft steken op vijfjes en zesjes en dat is onvoldoende. PBA en haar stakeholders zijn ontevreden over de inzet om dat te verbeteren, ook vanuit de 'economische hoek' binnen de gemeente..
- Die gastvrijheid is nodig in het belang van de economie van de stad, voor al onze stakeholders maar vooral voor de werkgelegenheid in onze stad. Wij vinden iets van de kwaliteit en de locatie van de parkeermogelijkheden.
- Arnhem terug in de top 10, maatregelen om de gastvrijheid voor bezoekers die per auto komen levert *drie keer woordwaarde* op! De bezoeker per auto blijft langer en spendeert meer, maar wordt beleidsmatig stelselmatig vergeten.

- Voor wat betreft de ontwikkelingen in automobiliteit zet deze visie haar blik op verre toekomst. Dat is op zich goed, maar voor het hier en het nu, en voor de kortere en middellange termijn zijn hoegenaamd geen ideeën en maatregelen opgenomen!
- De onderzoeksgegevens die we hebben (over de waardering van de bezoeker voor de autobereikbaarheid en de kwaliteit van het parkeren) zijn gebaseerd op enquêtes van bezoekers die nog wel in Arnhem komen. Maar eigenlijk zouden we ook de mening moeten weten van mensen die nu – bijvoorbeeld – in Oosterbeek winkelen, of die al jaren niet meer naar Arnhem gaan. Wij willen een gericht onderzoek samen met de gemeente naar automobilisten die Arnhem nu niet bezoeken.
- Tenslotte zijn we teleurgesteld in de mate waarin de gemeente ook daadwerkelijk invulling kan geven aan de voorstellen. Want, kort gezegd: ER IS GEEN GELD !
- De enige ruimte die er lijkt te zijn, is de opbrengst van het avondparkeren. Voor vier jaar 200k per jaar. Beslist ontoereikend voor de diverse maatregelen die wel nodig zijn, maar die allemaal uit dit potje zouden moeten komen.
- Het genoemde potje zou overigens in overleg met de binnenstadspartners besteed moeten worden. Daarmee vraagt de gemeente dus in feite aan ons om invulling te geven aan het gemeentelijk bereikbaarheidsbeleid. Als we die redenering doorzetten, dan is het heel jammer dat er niet meteen is doorgepakt op ons pamflet van mei 2016. Dat had een hoop tijd en ergernis gescheeld.
- De inhoudelijke samenvatting van onze inspraak is deze:
    1. Welke stad wil Arnhem zijn? Om de regionale centrumpositie waar te kunnen maken moeten de bereikbaarheid en gastvrijheid voor de auto een veel prominentere plek krijgen in dit beleidsstuk.
    2. Het potje van 4 x € 2ton is beslist ontoereikend voor de noodzakelijke ingrepen en verbeteringen, en er zal structureel geld bij moeten.
    3. Neemt u ons Pamflet a.u.b. ook inhoudelijk serieus. Niet alles daarin zal letterlijk zo kunnen worden uitgevoerd als daar staat, maar neemt u ons dan alstublieft wel mee bij het maken van nadere keuzes.
- Dit is even de hoofdlijn. Voor meer specifieke en inhoudelijke opmerkingen en suggesties verwijs ik graag naar de afzonderlijke inbreng van onze stakeholders.

Inspreektekst VECA m.b.t. Bereikbaarheidsvisie versie 8 mei 2017

Wie / wat is VECA

- VECA is de belangenvereniging van eigenaren van commercieel vastgoed in de Arnhemse binnenstad. Eigenaren van binnen en van buiten Arnhem. Van particulieren met 1 pand tot pensioenfondsen met grote landelijke portefeuilles.

- Opgericht in 2015 door 6 initiatiefnemers.
  Thans zijn er 30 leden die samen 145 panden hebben, met een gezamenlijke WOZ-waarde van over de € 215 miljoen, alleen in de binnenstad. Oppervlakte in totaal zo'n 100.000 m² bruto vloeroppervlak.

Waarom investeren

- Voor een binnenstad is het van levensbelang dat vastgoedeigenaren blijven investeren in de stad.
  Beleggers kijken daarbij naar de lange termijn, en kiezen met hun investeringen voor steden waar 'het gebeurt' en waar alle randvoorwaarden kloppen. Waar bezoekers dus graag *willen* komen ….. en waar deze bezoekers dus ook makkelijk moeten *kúnnen* komen, goed de weg kunnen vinden en zeer gastvrij worden ontvangen.

- Maar juist bereikbaarheid en parkeren – ik heb het dan over de auto – krijgen in Arnhem al jaren lang van de bezoeker het allerlaagste rapportcijfer. Dat is onacceptabel. De bereikbaarheid vanuit de regio en Duitsland, en daardoor de economische kracht van onze stad wordt daarmee ondergraven.
  Op bereikbaarheid voor de auto en gastvrij parkeren moet juist nú stevig worden ingezet.

Over de Bereikbaarheidsvisie - proces

- Waarom is hier niet de route gevolgd van de Horecavisie en de Detailhandelsvisie? Toen zijn de stakeholders op een goede manier in een aantal stappen meegenomen in de ontwikkeling van beide visies, en daar werd ook echt wat gedaan met de inbreng.

- Bij dit stuk is dat anders gegaan: nadat PBA in mei vorig jaar haar Pamflet lanceerde, en uw raad daarop een motie aannam die opriep tot voortvarende response, werd het een tijd stil. In oktober 2016 zijn we één keer ambtelijk op de koffie gevraagd, en daarna werd het weer stil. Er lag eind maart – out of the blue – een stuk dat ook direct bij de raad werd neergelegd. In het behandeladvies staat dat stakeholders hun input hebben geleverd. Maar dat wil nog niet zeggen dat wij ook voldoende herkennen dat daar wat mee gedaan is!

Over de Bereikbaarheidsvisie - inhoud

- Een visie (paragraaf 4) voor lange termijn kan alleen geëffectueerd worden als **er voldoende financiële middelen** zijn om maatregelen uit te voeren. Echter, alleen in paragraaf 5.1 wordt 2 ton per jaar genoemd, gedurende 4 jaar. Deze dekking is onvoldoende. Wij zien kansen om daar meer van te maken, en komen daar bij de afsluiting op terug.

- ***Relatie met economisch beleid.*** In de Detailhandelsvisie staat: "*Relevant is dat de binnenstad voor alle typen vervoer vanuit alle richtingen goed te bereiken is, want de beleving van*

winkelen begint bij de aanrijroute en de bereikbaarheid." Deze belofte wordt met Hoofdstuk 5 van de bereikbaarheidsvisie helaas dus NIET ingelost.

- ***"Automelaatsheid".*** Het hele stuk ademt een weerzin tegen auto's, terwijl 50% van de bezoekers van buiten Arnhem hier op aangewezen is. Autogastvrijheid is een must! Inzetten op fiets is prima, maar actieradius daarvan is beperkt, en het is weersafhankelijk. Dus niet afdoend. Nogmaals: welke stad wil je zijn. Arnhem is de binnenstad voor een hele regio!
  Rapportcijfers laten 18 jaar een stijgende lijn zien, maar de grote uitzondering is de kwaliteit van de parkeerplaatsen, die al jaren onder de 6 scoort. *En daar wordt vervolgens geen geld voor ingezet!?! Hoezo niet?*

- ***Geld.*** Budgetteren is een kwestie van prioriteren. Maar waar een wil is, is een weg. De provincie biedt mobiliteitsinvesteringen aan (ook in infrastructuur) in haar 'Agenda binnensteden en detailhandel'. En ook in de Investeringsagenda stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen zitten aanknopingspunten.

- ***Tijdspad.*** Wat ook opvalt in Hoofdstuk 5, is dat de ´maatregelen bereikbaarheidsaanpak´ allemaal vanaf 2017 worden onderzocht, soms (afhankelijk van budget) worden uitgevoerd. Geen enkele maatregel met een concrete einddatum wordt genoemd. Waar zit de urgentie?

- ***Bewoners***. In 10 jaar tijd een groei aantal binnenstadsbewoners met bijna 20%. Er lijkt niet geïnvesteerd te worden in bewonersparkeren. Op het moment dat je ook grotere woningen wilt bieden (en dat willen we) loop je zonder meer vast. Ofwel: er moet geïnvesteerd worden in bewonersparkeren. VECA zal in een aparte en wat meer uitgebreide brief hierop ingaan.

- ***Radialen.*** In Arnhem-Noord staan de verbindingen tussen de rijkswegen en de binnenstad (de 'radialen') regelmatig vast. De Amsterdamseweg en de Apeldoornseweg/Sonsbeekweg zijn soms een crime. En vanuit het oosten wordt de bezoeker langs kwalitatief zeer laagwaardige en onaantrekkelijke routes geleid. De analyse hierop missen we volledig in het stuk.

- ***Looproute Station-binnenstad.*** In de visie is neergelegd dat deze route moet worden verbeterd, alleen wordt er bij de maatregelen/projectvoorstellen niet meer op teruggekomen.
  De verbinding Oude Stationsstraat – Jansstraat slaat niet de 'brug' die ze daar wel moet slaan. Wij pleiten wij voor een eyecatcher die verbinding heel erg zichtbaar en aantrekkelijk maakt, en die een alternatief biedt voor de 120 seconden die je daar voor het stoplicht staat te wachten. Ook hier zullen wij in onze brief op terugkomen.
  Het 'Icoonprogramma bruisende binnensteden aan de rivier' biedt een duidelijk aanknopingspunt voor financiële steun hierbij.

- ***Verdeling parkeren rondom het centrum.*** Op piekmomenten zijn Prinsenhof en P7 nagenoeg onbezet. Dat is heel logisch, ze liggen te ver weg van het kernwinkelgebeid (want over die piek hebben we het). Hier heb je het bewijs dat je moet zorgen voor een betere verdeling van het parkeren rondom het centrum.

- ***Vindbaarheid en kwaliteit van garages.*** In de visie staat de wens om de kwaliteit te willen verbeteren, m*aar hier wordt dus geen geld voor gereserveerd!* We worden hier dus blij gemaakt met een dode mus.

- ***Blauwe Golven:*** kwaliteitsverbetering parkeren Blauwe Golven is prima, maar géén verlaging van de capaciteit!

- ***Flitsparkeren in de binnenstad.*** Er worden nog locaties gezocht. Voor ons is dat in elk geval de Looierstraat. Door kortparkeren zal hier lucht ontstaan voor de vestiging van (maatschappelijke) dienstverlening, commerciële ruimte en praktijkruimte. In onze brief komen wij hier nader op terug.

Tenslotte

- Bereikbaarheid is een noodzakelijke service die je als stad moet bieden om mee te blijven doen. Goed en dichtbij parkeren is niet meer dan gastvrijheid.

- Arnhem wordt de laatste jaren **gekenmerkt** door:

    - Afname aantal parkeerplekken in en om de binnenstad

    - Geen noemenswaardige investeringen in (grote) bereikbaarheidsverbetering(en) in en om de binnenstad

    - Een onduidelijke routing voor verkeer naar de binnenstad.

- De gezamenlijke doelstelling van gemeente en alle belangenverenigingen, "**Arnhem terug in de top 10 binnensteden**", zal met déze visie op bereikbaarheid **nimmer gehaald** worden!

- Er is een stevige meerjaren aanpak nodig voor verbetering van bereikbaarheid en parkeren. Wij stellen u voor om een **bereikbaarheidsfonds** te creëren waaruit maatregelen voor bereikbaarheid betaald kunnen worden.
  In de afgelopen jaren zijn de **aanslagen OZB** buitenproportioneel omhooggaan in Arnhem! Laat deze extra gelden dan alstublieft besteed worden aan de verbetering van de bereikbaarheid voor zowel auto's, fietsers, OV als voetgangers en aan gastvrij parkeren!!

VECA VERENIGING EIGENAREN CITYCENTER ARNHEM

Aan: gemeenteraad Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
per mail: griffie@arnhem.nl

Arnhem, 11 mei 2017

Betreft: **concept bereikbaarheidsvisie en raadsvoorstel**

Geachte leden gemeenteraad Arnhem,

Zoals aangekondigd bij onze inspreekbeurt op 8 mei bij de informatieve behandeling van het raadvoorstel, geven wij hierbij meer in detail onze opmerkingen op de nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' en doen wij een aantal suggesties ter verbetering.

Wij vragen u om de nota aan te passen op basis van onze opmerkingen.

Afzender

- VECA is de belangenvereniging van eigenaren van commercieel vastgoed in de Arnhemse binnenstad. Eigenaren van binnen en van buiten Arnhem. Van particulieren met 1 pand tot pensioenfondsen met grote landelijke portefeuilles.
- De vereniging is opgericht in 2015 door 6 initiatiefnemers.
  Thans zijn er 30 leden die samen 145 panden hebben, met een gezamenlijke WOZ-waarde van over de € 215 miljoen, alleen in de binnenstad. Oppervlakte in totaal zo'n 100.000 m² bruto vloeroppervlak.

Belang van investeren

- Voor een binnenstad is het van levensbelang dat vastgoedeigenaren blijven investeren in de stad. Beleggers kijken daarbij naar de lange termijn, en kiezen met hun investeringen voor steden waar 'het gebeurt' en waar alle randvoorwaarden kloppen. Waar bezoekers dus graag *willen* komen ….. en waar deze bezoekers dus ook makkelijk moeten *kúnnen* komen, goed de weg kunnen vinden en zeer gastvrij worden ontvangen.
- Maar juist bereikbaarheid en parkeren – wij hebben het dan over de auto – krijgen in Arnhem al jaren lang van de bezoeker het allerlaagste rapportcijfer. Dat kan Arnhem zich niet permitteren: daarmee ondergraaf je de bereikbaarheid vanuit de regio en vanuit Duitsland, en daarmee ondergraaf je de economische kracht van onze stad. Dat is onacceptabel.
- Daarom moet op bereikbaarheid voor de auto en gastvrij parkeren juist nú stevig worden ingezet.

Het gevolgde proces tot deze visie

- Waarom is hier niet de route gevolgd van de Horecavisie en de Detailhandelsvisie? Toen zijn de stakeholders op een goede manier in een aantal stappen meegenomen in de ontwikkeling van beide visies, en we voelden ons serieus genomen in wat er werd gedaan met de inbreng.

VECA Vereniging Eigenaren Citycenter Arnhem

Bovenbeekstraat 21 6811 CV Arnhem info@veca.nu
Tel +31 6 11330095 www.veca.nu

IBAN NL98 INGB 0006 7659 46 KvK 63660571
BIC INGBNL2A

- Bij dit stuk is dat anders gegaan: nadat PBA in mei vorig jaar haar Pamflet lanceerde, en uw raad daarop een motie aannam die opriep tot voortvarende response, werd het een tijd stil. In oktober 2016 zijn we één keer ambtelijk op de koffie gevraagd, en daarna werd het weer stil. Er lag eind maart – *out of the blue* – een stuk dat ook direct bij de raad werd neergelegd. In het behandeladvies staat dat stakeholders hun input hebben geleverd. Dat klopt. Maar dat wil nog niet zeggen dat wij ook voldoende herkennen dat daar wat mee gedaan is, of dat wij 'meegenomen' zijn in wat er allemaal *niet* mee gedaan is!

Algemeen beeld bereikbaarheid Arnhemse binnenstad en deze Bereikbaarheidsvisie

- De visie is gericht op de lange termijn. Maar wat ga je NU doen? Wat moet er verbeterd en geregeld zijn in 2019, 2021, 2024? Zoals een van de insprekers bevestigde, zal de zelfrijdende auto in die jaren nog geen gemeengoed zijn. Trouwens, ook die zelfrijdende auto's moeten de stad in en uit kunnen. Ofwel, het is goed om naar die verdere scenario's te kijken, maar de nota lijkt de tussenliggende jaren over te slaan.

- Een visie voor (middel)lange termijn kan alleen geëffectueerd worden als er voldoende financiële middelen zijn om maatregelen ook uit te voeren. Echter, alleen in paragraaf 5.1 wordt 2 ton per jaar genoemd, gedurende 4 jaar. Daarmee moeten wij het voorgestelde maatregelenpakket helaas grotendeels zien als wensdenken.

- De wethouder acht de binnenstad goed bereikbaar. Dat is juist als je het hebt over OV en fiets, maar het geldt niet voor de auto, waarmee het gros van de regionale/landelijke bezoeker Arnhem bezoekt. Sterker, de nota ademt zelfs een zekere weerzin tegen auto's, terwijl 50% van de bezoekers van buiten Arnhem hier op aangewezen is. Autogastvrijheid is een must!

- Inzet op fiets is dus prima, en die steunen wij ook. Maar je kunt er niet al je gasten mee bedienen: de actieradius van de fiets is beperkt, en het is weersafhankelijk.
  Nogmaals: Arnhem, welke stad wil je zijn. Je bent de binnenstad voor een hele regio! Daarbij hoort een gelijkwaardige benadering van alle modaliteiten.

- Wat is de relatie met uw economisch beleid? In de Detailhandelsvisie staat bijvoorbeeld: "Relevant is dat de binnenstad voor *alle typen vervoer vanuit alle richtingen* goed te bereiken is, want de beleving van winkelen begint bij de aanrijroute en de bereikbaarheid."
  De Bereikbaarheidsvisie wordt wel gepresenteerd als een uitvloeisel van bijvoorbeeld de Detailhandelsvisie, maar wat in díe visie geschreven is over bereikbaarheid ('alle typen vervoer, alle richtingen), wordt in deze bereikbaarheidsvisie helaas niet waargemaakt.

- Wij zoeken dus naar de integrale benadering, zonder last te willen hebben van schotten tussen gemeentelijke afdelingen, beleidsvelden of bestuurlijke portefeuilles. In dat kader wijzen wij u ook graag op de conceptueel sterke visiekaart uit de nota 'De Arnhemse Binnenstad' (zie hiernaast de door PBA verrijkte versie daarvan). Op die kaart, en in de genoemde nota, wordt terecht uitgegaan van het feit dat het kernwinkelgebied compacter wordt (resp. zou moeten worden) en dat er dus een schil ontstaat met een meer gemengd milieu, met luwtegebieden en met een verandering van functieprofiel. Maar bij een veranderend *functie*profiel hoort ook een verandering van *bereikbaarheids*profiel. Déze notie – en de consequenties daarvan – lezen wij onvoldoende terug in de Bereikbaarheidsvisie.

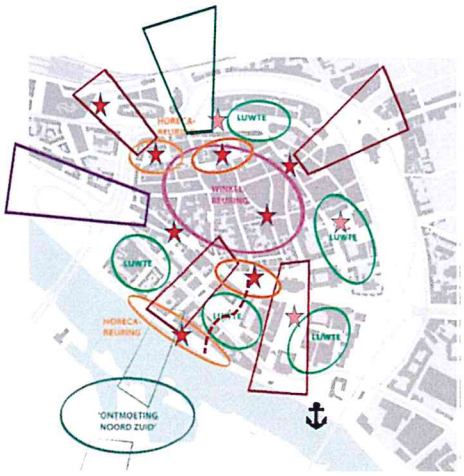

- Van alle bezoekerswaarderingen scoren de autobereikbaarheid en de kwaliteit van de parkeervoorzieningen het allerlaagst. Er staat droogjes op pagina 14 dat die twee aspecten 'aandacht verdienen', maar er wordt geen structureel geld voor ingezet! Maar dit rapportcijfer móet omhoog – zie onze inleiding waarom.
  Het werken hieraan heeft een (infra)structurele kant (fysieke maatregelen) en een communicatieve kant (verbeteren vindbaarheid). Allebei zijn van belang en 'verdienen aandacht'.

- Er is wel een analyse gedaan van het doorstroomgedrag van de ring zelf, maar niet van de radialen tussen de ring en het rijkswegennet. Dit moet wel gebeuren.

- Bij de reconstructie in de zuidelijke binnenstad zijn per saldo 195 parkeerplaatsen komen te vervallen. Je kunt niet ongestraft aantallen blijven verminderen en/of verder weg van het centrum leggen. VECA maakt zich grote zorgen over het gemak, of de 'bureauwijsheid', waarmee dit wel lijkt te gebeuren.

- Er wordt meer gewoond in de binnenstad, en dat wordt ook verder gestimuleerd. Wat we ook weten, is dat vanuit het woonbeleid gestuurd wordt op 'niet alleen kleine units'. Wij staan er ook zeer achter dat er brede keus gaat komen aan wonen in de binnenstad. Maar bij een deel van de doelgroep hoort absoluut parkeren. En dat wordt op basis van deze visie niet mee-ontwikkeld. De visie zegt er weinig méér over dan dat we geen vergunningen meer moeten uitgeven. Visie?

- Er is een groot verschil in kwaliteit en gastvrijheid tussen de verschillende parkeergarages. Praten de gemeente en de commerciële aanbieders wel eens met elkaar? Van Rozet en Musis is algemeen bekend dat die verouderd, vuil en ongastvrij zijn. Maar wie goed kijkt ziet ook dat de 'parel', Arnhem Centraal, heel snel sleets aan het worden is. En dan hebben we het nog niet eens over het feit dat je, bijvoorbeeld, vanuit de stationshal echt de ingang niet zomaar terugvindt!
  Laat het niet zo ver komen als in Venlo, waar eind vorig jaar, als gevolg van ernstig achterstallig onderhoud, twee garages werden gesloten omdat de veiligheid ter discussie kwam te staan – met alle gevolgen van dien.

Gedetailleerd commentaar op de nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik'

- P.4: Er wordt verwezen naar de Nota 'Aantrekkelijke Binnenstad Arnhem'. Wij kennen dit stuk niet.

- P.7: In 10 jaar tijd een groei aantal binnenstadsbewoners met bijna 20%, en dat zal verder groeien (hetgeen ook gewenst is). Daarbij is niet geïnvesteerd in **bewonersparkeren**, en het *lijkt* nog goed te gaan door de bewonerscategorieën. Maar op het moment dat je bijvoorbeeld ook gezinnen gaat bedienen (en dat willen we) dan loop je echt vast. Ofwel: er moet geïnvesteerd worden in bewonersparkeren, en dat moet beleidsmatig worden 'mee-ontwikkeld' in deze visie. Investeren in bewonersparkeren kan overigens ook rendabel.

- P.10: "Meer en meer info komt bij de automobilist. Dit betekent dat op termijn allerlei informatie in het straatbeeld overbodig zal worden." Hmmm.. Ten eerste is algemeen bekend dat **fysieke verwijsinformatie** ook van belang is **ter bevestiging** van de zoekende bezoeker. Ten tweede wordt hier even niet gedacht aan buitenlandse toeristen, of simpelweg mensen die niet alle snufjes in hun auto hebben.

- P.12: kaartje: het rode systeem (van rijkswegen) is ver verwijderd van de binnenstad, dus het groene **systeem van de radialen** is des te belangrijker. In Arnhem-Noord staan die radialen regelmatig vast, de Amsterdamseweg en de Apeldoornseweg/Sonsbeekweg zijn soms een crime. En vanuit het oosten wordt de bezoeker langs kwalitatief zeer laagwaardige en onaantrekkelijke routes geleid. De analyse hierop missen we volledig en deze zal wel moeten worden uitgevoerd.

- P.13: Positieve rapportcijfers voor bereikbaarheid? Een aantal zeker, maar niet alles is positief. Het wordt wel zo gebracht, als een **goed nieuwsshow**. Saillant is het feit dat op deze pagina wel fiets- en bus-icoontjes worden afgebeeld met een 8,3 en een 8,1, maar dat er geen icoontjes zijn afgebeeld voor de 6,2 voor de autobereikbaarheid en voor de 5,8 voor kwaliteit parkeren. Op deze manier wordt de meest belangrijke aanleiding die de juiste keuzes zou moeten motiveren voor de 'visuele lezer' uit beeld gemanipuleerd.
- P.14: Diverse rapportcijfers laten 18 jaar een stijgende lijn zien, maar grote uitzondering is de kwaliteit van de parkeerplaatsen, die al jaren onder de 6 scoort. *En daar wordt vervolgens geen geld voor ingezet!?! Hoezo niet?* Wij vinden het onvoorstelbaar. Tegen je kind dat allemaal zevens en achten staat, en voor één vak een vijf, zeg je toch niet: 'laat die vijf maar lekker zitten, ik wil dat je van die acht een acht-en-half maakt'. ?
- P.15: Op het kaartje is goed te zien dat de grote **fietsenstallingen zeer onevenwichtig verdeeld** zijn over de binnenstad.
- **Fietsenstallingen moeten**:
    - Veel beter verspreid zijn
    - Veel fijnmaziger dan 3 grote bakken
    - En daar waar je wel grootschalig kiest: maak er dan iets bijzonders van – (ref. de Appel uit Alphen, zie hieronder)

- P.16: Exacte inpassing van de vergrote **fietsenstalling Gele Rijdersplein**: laat die a.j.b. volgen op de ruimtelijk-functionele visie voor dit plein! De suggestie om deze te schuiven onder een nieuw te maken podium-met-kap ter plaatse van de 'pergola' vinden wij heel sterk.

- P.16: **looproute Station-binnenstad** moet nog worden verbeterd: dat is een juiste constatering, alleen wordt er bij de maatregelen/projectvoorstellen niet meer op teruggekomen.
  De verbinding Oude Stationsstraat – Jansstraat slaat niet de visuele 'brug' die ze daar wel moet slaan. De Willemstunnel had wat dat betreft eigenlijk 100 meter eerder moeten beginnen. Maar dat kunnen we niet veranderen, en met dit gegeven pleiten wij voor een *eyecatcher* die de verbinding heel erg zichtbaar en aantrekkelijk maakt, en die een alternatief biedt voor de 120 seconden die je daar voor het stoplicht staat te wachten.

- P.17: Het kaartje van auto(parkeer)kaart graag op dezelfde schaal afbeelden als de fiets- en de buskaart op p.15 en p.16. (gelijkwaardige behandeling?).
  Dán wordt goed zichtbaar dat het **autoparkeren niet gelijkmatig rond de binnenstad verdeeld** is. Dat zou wel het streven moeten zijn.
  De **noordflank van het centrum is onderbedeeld** voor wat betreft de nabijheid van voldoende parkeerplaatsen, en dit moet als een opgave gezien worden om wat aan te willen doen. De door CCA weer opgehaalde 'Singelgarage' verdient het om serieus genomen te worden. Maar een alternatief zou ook kunnen zijn dat één van de al langer leegstaande kantoorgebouwen aan de Jansbuitensingel door de eigenaar omgebouwd wordt tot een parkeergarage. Dat zou zelfs vanuit particuliere investering opgepakt kunnen worden, mits het planologisch bespreekbaar is.

- P.17: De optelsom van totaal aantal parkeerplaatsen van 2011 is redelijk navolgbaar.
  De optelsom van 2017 is echter niet te verifiëren. Sterker, de **optelsom van 2017 lijkt onjuist**.
  Want hoe kan het dat er – als wij terugrekenen – in 2017 ineens 1.203 plaatsen op maaiveld zijn (tegen 1.130 in 2011), terwijl er vorig jaar per saldo 195 plaatsen zijn komen te *vervallen* op en rond de Markt?
  Wij zien dit graag glashelder in beeld gebracht, dat is het nu sowieso niet.

- P.18: Vreemd dat de **parkeeraantallen van 2016** niet in het diagram zitten. Die aantallen moeten gewoon bekend zijn. Graag toevoegen voor een relevant beeld.

- P.18: 'Op piekmomenten zijn **Prinsenhof en P7** nagenoeg onbezet'. Dat is heel logisch, ze liggen te ver weg van het kernwinkelgebeid (want over die piek hebben we het). Hier heb je het bewijs dat je moet zorgen voor een betere verdeling van het parkeren rondom én dicht bij het centrum.

- P.19: We zien enkele foto's van de 'inspiratiesessie', waarbij toekomstige ontwikkelingen werden verkend. De inspreker van ANWB merkte terecht op dat we daarbij de **LEV's vergeten** zijn.
- P.23: "Arnhem zet **vol in op bus en fiets**". Prima, maar voor het gros van de mensen in de regionale schil rond Arnhem gaat dat niet helpen, en zul je **van de auto moeten blijven uitgaan**.
- P.23: "Dat wil niet zeggen dat Arnhem **geen aandacht besteedt aan de auto**. Arnhem benut vooral de autoverkeersruimte beter." *Gratuite zin. Hoe dan? Wij zien deze 'aandacht' in de uitvoeringsagenda niet vertaald in voldoende en concrete maatregelen. Gaat u rustig slapen?*
- P.25: Onder de 'bereikbaarheidsopgave' wordt gesproken over inzet om de **beschikbare capaciteit van het wegennetwerk beter te benutten**. Maar daarin is vervolgens geen enkele fysieke investering voorzien, alleen wordt gekeken naar 'gedrag'. Dat is ook goed, maar hoe realistisch en afdoende is dit? Waar zit die betere benutting? We vragen niet om uitbreiding van de infrastructuur, maar wel om slimme maatregelen. Het weghalen van de lus op het Roermondsplein is zo'n voorbeeld. Maar zo zijn er meer te bedenken – hetgeen dus nog niet gebeurd is –, meer met verkeerskundig slimme ingrepen dan met veel infrastructuur.
- P.25: we blijven stellig in de wens dat er WEL **keerlussen komen op de centrumring**. Misschien geen 5 of 6, maar wel 2 of 3. We moeten er wel over mogen praten en naar zoeken, uiteraard met behoud van de doorstroming van de ring. 2 of 3 extra keerlussen zorgen voor herstelmogelijkheid voor de automobilist, en voor betere bereikbaarheid van de binnensingels. We vragen niet om 'doorsteken'. Maar in de inspraaknota worden PBA en Arnhem6811 nu afgedaan door 'kannietambtenaren'. We voelen ons daarmee niet serieus genomen.
- P.25: "Reden waarom we de vindbaarheid en de **kwaliteit [van de garages]** willen verbeteren, zodat..." Prachtig, m*aar hier wordt dus geen geld voor gereserveerd!* We worden hier dus blij gemaakt met een dode mus.
- P.25: Het **parkeerverwijssysteem** moet niet alleen simpel aangevuld worden met verwijzing naar Prinsenhof (dat is de enige maatregel die nu genoemd wordt), maar het systeem moet in z'n geheel kritisch worden bekeken en robuust-dynamisch gemaakt.
  Er is namelijk véél meer aan de hand, in negatieve zin! Zie onderstaand, als voorbeeld, een belangrijk keuzemoment waarop je als automobilist wilt weten welke garage de meeste plekken vrij heeft.... Dit staat er al weer 2 jaar zo bij!

- P.25: "Ondanks de beschikbaarheid van gratis en bewaakte stallingen treffen we gestalde fietsen in de openbare ruimte aan."
  Dat zou niet mogen verbazen. Dat heeft dus alles te maken met het feit dat die gratis en bewaakte stallingen niet goed over het centrum verdeeld zijn en niet voldoende fijnmazig. Zie hiernaast een foto uit de binnenstad van Den Haag van de diverse **'fietsparkeerpockets'** die daar gemaakt zijn: het kán dus wel.
  Wij roepen op om creatief en met open blik te bekijken welke mogelijkheden – ook in sturing van gedrag – hierin zijn. Den Haag is hierin echt een goed voorbeeld, ook met het fietsparkeerverwijssysteem in de binnenstad. Ga kijken.

- P.26: Meer wonen in de binnenstad: daar hoort ook meer parkeren bij (en niet alleen 'geen vergunningen meer uitgeven').
  → Wij willen heel ver gaan om aan te tonen dat het mogelijk is (verkeerstechnisch, ruimtelijk, financieel) om aan het **Gele Rijdersplein een stallingsgarage** te realiseren voor vergunninghouders. Uiteraard hoort daar flankerend beleid bij, maar het mes gaat hierbij aan meerdere kanten snijden. Graag gaan wij hierover met u, met ambtenaren en met de eigenaren het gesprek aan.

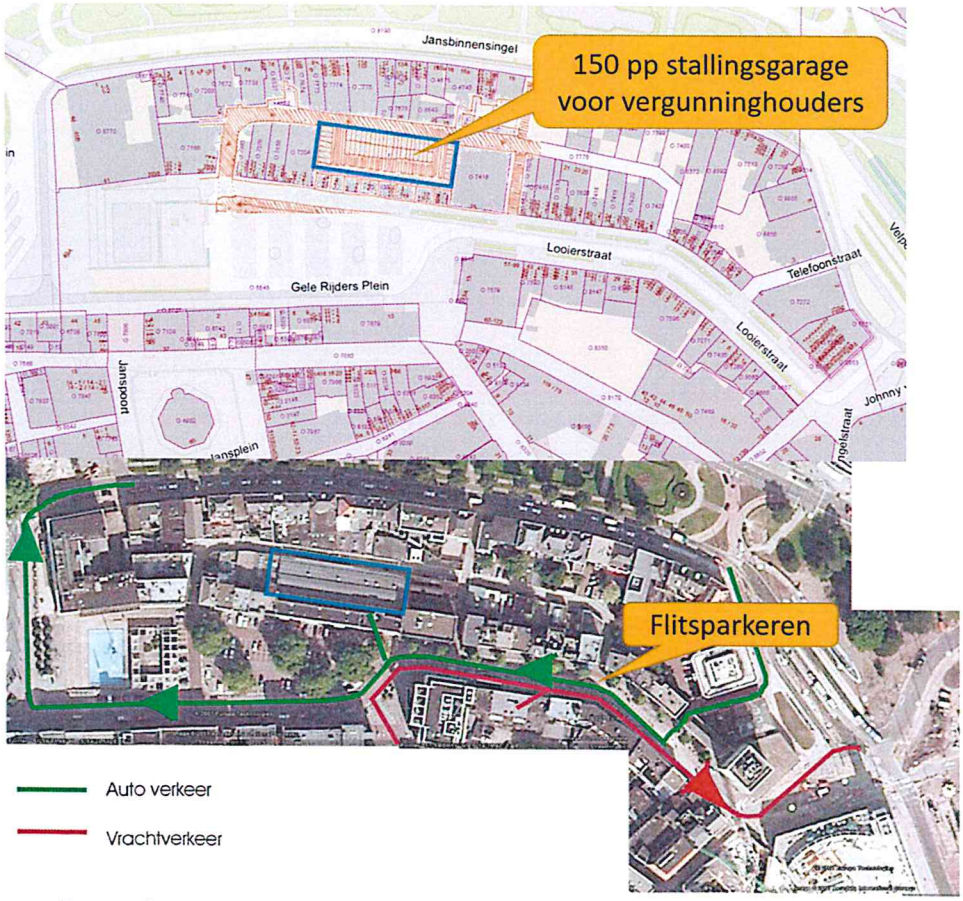

Toevoegen parkeren t.b.v. vergunningen voor huidige en nieuwe bewoners van noordschil Binnenstad, en ondernemers.

Stel 150 plaatsen (is mogelijk op Bristol-kavel)

Figuur 1: Eenrichtingsverkeer voor auto's en afwikkelen langs Willemsplein (bron Google Earth).

- P.29 e.v.: **Tijdspad.** Wat pregnant opvalt in Hoofdstuk 5, is dat de ´maatregelen bereikbaarheidsaanpak´ allemaal vanaf 2017 worden onderzocht, en dat deze *soms* – afhankelijk van al dan niet beschikbaar budget – worden uitgevoerd. Maar voor geen enkele maatregel wordt een concrete einddatum genoemd. ! Waar zit de urgentie?

- P.29: Onder bereikbaarheid voetganger / openbare ruimte ontbreekt de **verbinding Oude Stationsstraat – Jansstraat**. De graag toevoegen en incalculeren.

- P.30: Onder **bereikbaarheid / vindbaarheid fietsparkeren**: inzetten op veel betere en meer fijnmazige verdeling over / door de binnenstad. Zie P.25.

- P.31: Onder bereikbaarheid OV: toevoegen: in ere herstellen **Transferium Gelredome**, permanent, incl. hoogfrequente busconnectie.

- P.32: Achter de 3 maatregelen 'verkeersafwikkeling centrumring/zuidelijke binnenstad' staat PBA/6811. Dit suggereert dat PBA/6811 gevraagd hebben om de maatregelen zoals ze in het stuk staan verwoord. Maar dat is niet het geval. De **uitwerking is anders dan wij vroegen**.

- P.32: Onder 'Gastvrij' wordt budget voor **kwaliteitsverbetering garages** (sociaal veilige centers) naar de lange termijn geschoven (of het 'mag' betaald worden 'uit de 2 ton'). Ridicuul!!! Kijk naar alle 'rapportcijfers' van de bezoekers en wees eerlijk. **Hier moet hard bijgestuurd worden op de prioritering**.

- P.32: Onder gastvrij/kwaliteit: kwaliteitsverbetering **parkeren Blauwe Golven**: prima, wethouder Elferink liet onlangs inspirerende beelden zien. Maar laat het géén carte blanche zijn voor verlagen van de capaciteit.

- P.34: onderzoek **parkeermonitoring**: Is dit inclusief de particuliere garages of alleen voor de gemeentelijke? Wij vragen dan natuurlijk het eerste!

- P.35: Dus **2 ton per jaar** beschikbaar voor verlagen van parkeertarieven in de daluren. Maar we vrezen met groten vreze voor de gemakzucht waarmee voor allerlei andere prioriteiten verwezen wordt naar de zelfde 2 ton. Dat kan alleen maar strijd en loze beloftes gaan opleveren.

- P.36: **Flitsparkeren nabij [nee: ín] de binnenstad**. Er worden nog locaties gezocht. Voor ons is dat in elk geval de **Looierstraat**. Door kortparkeren zal hier lucht ontstaan voor de vestiging, *níet van retail*, maar van (maatschappelijke) dienstverlening, commerciële ruimte en praktijkruimte.

Flitsparkeren brengt de plint weer tot leven (geen retail, maar dienstverlening / commerciële ruimte / praktijkruimte)

Geld

- Er is een **stevige meerjaren aanpak** nodig voor verbetering van bereikbaarheid en parkeren. Budgetteren is een kwestie van prioriteren. Maar waar een wil is, is een weg. **De provincie** biedt mobiliteitsinvesteringen aan (ook in infrastructuur) in haar 'Agenda binnensteden en detailhandel'. En ook in de Investeringsagenda stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen zitten aanknopingspunten.

- Daarnaast willen wij u voorstellen om een **bereikbaarheidsfonds te creëren** waaruit maatregelen voor bereikbaarheid betaald kunnen worden.
  Hoe dat fonds gevuld kan worden? In de afgelopen jaren zijn de **aanslagen OZB voor niet-woningen** buitenproportioneel omhoog gegaan in Arnhem! Laat deze extra gelden dan alstublieft besteed worden aan de verbetering van de bereikbaarheid voor zowel auto's, fietsers, OV als voetgangers en aan gastvrij parkeren!!

Tenslotte

Bereikbaarheid is een noodzakelijke service die je als stad moet bieden om mee te blijven doen. Goed en dichtbij parkeren is niet meer dan gastvrijheid.

Arnhem is de laatste jaren gekenmerkt door:

- Afname aantal parkeerplekken in en om de binnenstad
- Geen noemenswaardige investeringen in (grote) bereikbaarheidsverbetering(en) in en om de binnenstad
- Een onduidelijke routing voor verkeer naar de binnenstad.

De gezamenlijke doelstelling van gemeente en alle belangenverenigingen, "Arnhem terug in de top 10 binnensteden", zal met déze visie op bereikbaarheid nimmer gehaald worden!

Wij willen u verzoeken om onze bovenstaande opmerkingen en suggesties te verwerken in de vast te stellen nota resp. uw raadsbesluit.

Uiteraard zijn wij bereid om onze opmerkingen in een gesprek met u te bespreken en in constructief overleg in te brengen in open gesprekken met de betrokken ambtenaren.

Met vriendelijke groet,
Vereniging Eigenaren Citycenter Arnhem

Mr. B.M.J. van Meer
voorzitter

ir. C. Wortmann MRICS
directeur

kopie aan:
- bestuur Platform Binnenstad Arnhem
- gemeente Arnhem, college B&W, de heer G. Ritsema, wethouder mobiliteit en wonen&vastgoed
- gemeente Arnhem, dhr A. Roest, dhr. P. van Hoof

Inspreektekst d.d. 8 mei 2017 H-R van der Doe / OKA

Oka is niet positief over de nota. De maatregelen die genoemd worden of reeds zijn genomen, moeten worden betaald uit de bekende 2 ton -en dat gaat in veel gevallen niet gebeuren- en voor de maatregelen op langere termijn is geen geld.
Waar gaat het dan nog over? Over wensdenken en vooral hoe we moeten voorkomen dat mensen met de auto naar onze stad komen om te werken, eten drinken, winkelen en te wonen. Oka vraagt om een gelijkwaardige behandeling van de automobilist. In deze nota is daar geen sprake van.
Wil Arnhem mee blijven doen, eerst op korte en middellange termijn, dan zal er serieuze en oprechte aandacht moeten zijn voor de automobilist. De stad wil een bovenregionale functie vervullen zowel als het gaat om mensen die de stad bezoeken als voor mensen die er werken en wonen. Daar hoort autogebruik bij.

Voor de meeste zaken waar wij voor staan volstaat het verwijzen naar het opgestelde pamflet waarover inhoudelijk nooit met de wethouder is overlegd. Graag steken wij daar nog meer tijd in.

Ik kies er hier voor eens te kijken naar de maatregelen waarover nog moet worden besloten in relatie tot het vorig jaar uitgebrachte pamflet. Met het oog van een ondernemer met ambitie, waar een 5 of 6 als cijfer niet genoeg is.

Bij fietsers en voetgangers bijvoorbeeld.

Er moeten ‘afspraken’ worden gemaakt over fietsen in de binnenstad het handhaven en het stallen van de fietsen.

Hoezo nog afspraken? Plaats een bord ‘fietsers te gast’ in de aanrij straten en maak op meerdere plekken fietsparkeervakken.

Ondenkbaar is dat wachttijdvoorspellers voor fietsers betaald zullen worden uit de -door automobilisten opgebrachte- 2 ton.

Dat geldt ook voor het meebetalen aan de vindbaarheid van de fietsstallingen. Zeker niet wanneer deze worden verstopt in kelders. Wij willen meer plekken voor het parkeren van fietsen in de binnenstad op logische plaatsen.

Scooters moeten aan de randen van het winkelgebied geparkeerd worden. Ons idee is daarvoor speciale parkeervakken te maken. In de nota staat experimenteren na de schouw. Verf en kwast…. en klaar.

Stallingen en oplaadpunten voor e bikes en scooters, goed idee. Ook uit de 2 ton? Nee.

Wat er verbeterd is aan de communicatie over het verbod van scooters en bromfietsers, zoals is aangegeven in de nota, is mij niet duidelijk.

Voor wat betreft het OV komt het pamflet terug in de nota wanneer het gaat om extra taxiplaatsen. Hier is blijkbaar geen schouw nodig, maar het wordt ook niet concreet gemaakt. Het kruisje staat er maar, het betekend voor mijn gevoel zoveel als ‘zien we later wel’. En uiteraard, het moet weer betaald worden uit de 2 ton.

Voor de auto en het parkeren geldt, alles op de langere termijn er is nu toch geen geld, behalve voor een voorgestelde maatregel uit het pamflet -daar komt de sigaar uit eigen doos’ weer; het flits parkeren. Even los van wie het gaat betalen, de voorgestelde aantal plaatsen en het aantal parkeerplekken moet omhoog. Het flits parkeren mag niet ten kosten gaan van bestaande plaatsen. De wens is al een jaar bekend, jammer dat nog geen plaatsen zijn aangewezen.

Het aangeven van looproutes naar de parkeerplaatsen neem ik aan, ook weer, uit de 2 ton. Wanneer de parkeerplaatsen dichtbij zijn en/of op maaiveld is dat niet nodig. Natuurlijke plaatsen daarvoor zijn Looierstraat, Gele Rijdersplein en de Markt.

Wij willen graag meedoen met ‘onze’ 2 ton aan een loyaliteits instrument en een goedkope dag parkeerkaart.

Dan staat er nog een vaag kruisje bij PBA en de blauwe golven. Laat ik duidelijk zijn. Er mogen daar geen plaatsen van het maaiveld verdwijnen. Er is ruimte genoeg.

Tenslotte wil de nota de sigarenkist echt helemaal leeg maken, door voor te stellen dat de 2 ton ingezet wordt om de venstertijden te handhaven. Doe de paal omhoog bij de toegang en klaar.

OKA is van mening dat deze nota het economische belang van de stad en met name de binnenstad niet serieus neemt en is daarover teleurgesteld.

Geachte gemeenteraad, geacht college, geachte aanwezigen.

Namens de bewoners van de Arnhemse binnenstad, verenigd in het Platform Arnhem6811,
wil ik graag reageren op uw visie "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar.
onder andere inzake het fietsen en handhaving in de binnenstad.

slok water nemen..

Het huidige fiets gedoogbeleid zorgt voor veel irritatie bij zowel bewoners als bezoekers.

Arnhem6811 wil dat de gemeente een duidelijk beleid ontwikkelt en dat zo'n beleid geen vraagtekens oproept. Dat is nu wel het geval.

Voor iedere bezoeker van de binnenstad, per fiets, te voet of met de auto, moet het straks duidelijk zijn welke regels worden gehandhaafd.
En dan moet er ook gehandhaafd worden.

Want daarmee valt of staat dit beleid. Daar ontbreekt het nu aan en daarom is er zoveel onduidelijkheid.

Dat gebrek aan handhaven geldt voor meer zaken in onze mooie binnenstad.

Bijvoorbeeld wordt er nauwelijks gecontroleerd als vooral motorrijders met veel te hoge snelheid over de onderkade racen.
Ook aan de geluidsoverlast van deze motoren wordt nauwelijks aandacht besteed.

In de binnenstad worden ook tal van verkeersregels, bijvoorbeeld in de Looierstraat, met voeten getreden.

De road barriers (de paaltjes die omhoog en omlaag gaan) worden genegeerd of zijn regelmatig stuk.
En er rijden scooters die er niet mogen rijden.
En dat geldt voor meer straten of plekken in de binnenstad.

Arnhem6811 verzoekt ook voor scherpere handhaving op de expeditietijden in de binnenstad,
en dan vooral voor het vrachtverkeer voor 6 uur morgens.
Ook hier zou meer op gehandhaafd moeten worden.

Maar we zij ook graag bereid om mee te praten en te denken met de gemeente en andere partijen om met oplossingen te komen voor al deze problemen.

hartelijk dank voor u aandacht.

Kort samengevat: duidelijke regels EN geen regels zonder handhaving!

dank

Als u vragen heeft, hoor ik ze graag.

Reactie CCA op bereikbaarheidsvisie en parkeerbeleid Gemeente Arnhem

Op 8 mei jl. is CCA bij de Gemeente Arnhem geweest, onderstaande punten zijn hier besproken:

- ***Bereikbaarheid***
  Wij zien positieve cijfers m.b.t. de bereikbaarheid. Dit zullen er zeker een aantal zijn maar dan in de verkeerde volgorde. Eerst fiets, OV, voetganger en dan pas automobilist? Het is ontoelaatbaar dat dit cijfer al jaren blijft steken op een kleine voldoende. Bestedingen van de automobilist liggen immers hoger dan de consument die met de fiets of OV komt.

  Wij als CCA zijn pas tevreden, als iedere consument, dus ook de automobilist, de stad met een tevreden gevoel verlaat. De binnenstad is de motor/pijler van Arnhem!

- ***Aantal parkeerplaatsen***
  De cijfers zijn gefingeerd – er zijn 400 stuks minder parkeerplaatsen dan in 2011! Parkeren bij het Provinciehuis bestond toen nog niet en is ook niet meegerekend.

- ***Parkeergarages***
  Economisch gaat het met de BV Nederland weer beter. De bezoekersaantallen nemen toe, ook in Arnhem en de capaciteit van de parkeergarages is bijna bereikt. Het CCA stelt dan ook voor om onder de singels een nieuwe parkeergarage te bouwen, dit volgens de gemaakte afspraken van 10 jaar geleden. Mocht de gemeente dit niet willen, dan zijn er wellicht marktpartijen die hier oren naar hebben.

- ***Blauwe golven***
  Deze parkeerplaatsen moeten blijven! Deze zijn van essentieel belang voor dit deel van de binnenstad. Juist zeker voor de automobilisten die niet in de parkeergarages durven en voor de bezoekers uit Oosterbeek, Doorwerth (gemeente Renkum) die (snel) even Arnhem met de auto willen bezoeken zonder de ring te betreden.

  Opmerking: Kwaliteit van deze parkeerplaatsen kan worden verbeterd, wij juichen groen toe op deze plek, Schaduwrijk parkeren.

- ***Gele Rijdersplein en Looierstraat***
  Voor flits parkeren en invalide parkeerplaatsen.
  Ondernemers in de Jansstraat en aangelegen straten zijn hiermee geholpen en kunnen bezoekers van dichtbij snel de stad betreden. Tevens is ontsluiting via het Willemsplein een pré.
  Hiermee wordt het Johnny van Doorn plein ontlast van al het verkeer en is het zo tevens mogelijk om verdere herontwikkeling van dit plein te starten.

- ***Marktplein***
  Betaald parkeren op niet marktdagen, zeker bij evenementen – wanneer deze niet plaatsvinden op dit plein – levert de gemeente weer extra gelden op.

- ***Opbrengst Avondparkeren***
  De opbrengst van het avond parkeren (de jaarlijkse € 200.000,-) besteden in overleg met de stakeholders! Zoals dit het afgelopen jaar is gegaan verdient het geen schoonheidsprijs!

- ***Bewegwijzering vanuit zowel Noord als Zuid***
  De bewegwijzering vanuit zowel Arnhem Noord als Arnhem Zuid moet beter – zeker nu Arnhem op de schop ligt. In deze tijd van moderne technologie, zou u denken dat iedere consument wel kan navigeren naar een goede parkeergelegenheid, maar niet zonder WIFI.
  Dus deze infrastructuur moet er zeker komen en draagt bij aan een gastvrije stad.

- ***Vergunninghouders naar de parkeergarages*.**
  Hier was 4 jaar geleden al sprake van, waarom moet dit zolang duren?
  Het aantal bewoners in de binnenstad neemt al jaren toe, kantoren worden omgebouwd tot appartementen. Vergunningen dus mee laten lopen in gelijke tred – dus faciliteren. Bij nieuw te bouwen woningen, parkeerplaatsen verplichten bij de bouw.

- ***Transferia***
  Oude plekken nieuw leven in blazen, zoals het GelreDome, maar ook nieuwe plekken benoemen in Arnhem Noord. Dit alles professioneel aanpakken. Kijk bijvoorbeeld naar Den Bosch.

- ***Fietsbeleid***
  Geen zwerffietsen en handhaven. Er moeten naast grotere ook meerdere kleinere fietsenstallingen midden in de stad komen. De consument komt zo dichter bij het doel, daarom kom je met de fiets naar de stad toe. Hiervoor kun je gebruik maken van de zogenaamde 'Fietsnietjes'. Kijk als voorbeeld hiervoor naar Nijmegen. De fietser te gast!

Mocht u naar aanleiding van bovenstaande punten nog vragen of opmerkingen hebben dan kunt u een mail sturen naar: info@arnhemcentrum.com. Voor informatie over het CCA kunt u terecht op onze website: www.arnhemcentrum.com.

Namens Vereniging City Centrum Arnhem (CCA)

Gemeente Arnhem, 'Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar'.
Behandeling 8 mei
Bijdrage ANWB; inspreker Rob Gremmen, rgremmen@anwb.nl

Het document "Arnhemse binnenstad binnen bereik" gaat in

- op de transformatie van binnensteden in het algemeen en van Arnhem in het bijzonder.
- op de ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit

Van belang is dat ook 'mobiliteit' de gewenste transformatie van de binnenstad ondersteunt: "duurzaam bereikbaar" is naar onze mening een vlag die de gewenste lading dekt.

In dit verband noemen we twee zaken die wat ons betreft meer benadrukt mogen worden. Twee zaken die verschillen qua tijdshorizon, wel in elkaars verlengde liggen.

1. Verkeersveiligheid en de fiets
2. Visie op toedeling van de bestaande verkeersruimte

Ad 1 De fiets:
De toenemende populariteit en het belang van de fiets worden in 'Arnhemse binnenstad binnen bereik' afdoende onderkend. Schoon, gezond, ruimte – efficiënt: de (e-)fiets heeft het in zich. In het document wordt ingegaan op de snelfietsroutes die recent zijn - of nog worden- aangelegd en bv op stallingsmogelijkheden. Maar hoe liggen de bestaande fietspaden en fietswegen erbij? Met het oog op prioritering in beheer en onderhoud van deze bestaande voorzieningen (en wellicht op verdere investeringen daarin in de nabije toekomst) is een goede inventarisatie wenselijk van de bestaande routes 'van – en naar de binnenstad en in de binnenstad'. Onder verwijzing naar steeds hogere ongevallencijfers – nationaal - is het zaak dat die inventarisatie wordt gedaan met als primaire invalshoek 'verkeersveiligheid'. En "veilig" betekent doorgaans ook prettig; comfortabel.
Inmiddels is voor zo'n inventarisatie een efficiënte; effectieve en objectieve methodiek beschikbaar; ontwikkeld door de SWOV[1]. Onze aanbeveling:
Breng de veiligheid van het bestaande fietsnetwerk in kaart. Hoofdnet, (school-)routes van / naar de binnenstad voor jong en oud: het fietsnetwerk moet op orde zijn.

Ad 2. Toedeling verkeersruimte:
De groeiende populariteit van de (e-)fiets heeft veel voordelen, maar als het te druk wordt leidt dat ook tot nieuwe uitdagingen, die verder reiken dan 'veilige fietsroutes': Hoe geven we de fietser de ruimte waar hij 'recht op heeft'? Hoe komen we zo nodig tot een andere verdeling van de openbare ruimte? Hierin zit ook vervat de accentverschuivingen in de functionaliteiten van een binnenstad: "meer ontmoeten".
De opgave gaat nog verder, want met bereikbaarheid per bus, auto, fiets zijn we er nog niet: nieuwe duurzame vervoermiddelen zijn aanstaande[2].
Of en hoe die gewenste ontwikkelingen te faciliteren: daarop moet een gemeente als Arnhem ons inziens visie ontwikkelen. "Weigeren" is met het oog op duurzaamheid eigenlijk geen optie; hoe te faciliteren binnen de beschikbare verkeersruimte is de vraag. Daarover wil de ANWB graag meedenken[3].

[1] Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid.
[2] Google 'light electric vehicles'
[3] Zie www.anwb.nl/verkeerindestad

Kon pagina 1 uit document ANWB - artikel Volkskrant d.d. 1 juni 17 Het stikt van de karretjes (toegevoegd 12 juni 2016) niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 2 uit document ANWB - artikel Volkskrant d.d. 1 juni 17 Het stikt van de karretjes (toegevoegd 12 juni 2016) niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Titel/onderwerp: # De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Paul van Hoof
Portefeuillehouder:	G. Ritsema	Telefoonnr:	3773710
		E-mailadres:	paul.van.hoof@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' aan, om mee in te stemmen. **Inleiding** In 'De Arnhemse Binnenstad 2015' heeft Arnhem de visie vastgelegd op de ontwikkeling van de binnenstad, om deze terug te brengen in de top 10 van aantrekkelijke binnensteden van Nederland. Extra op de inspanningen uit deze visie zijn een 3-tal extra opgaven geformuleerd, waarvan een goede bereikbaarheid voor fiets, openbaar vervoer, voetganger en auto er één van is. De voorliggende nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' is daar de invulling van. **Inhoud van het plan** Het plan geeft zowel een visie op relevante ontwikkelingen voor de bereikbaarheid van de binnenstad, als ook een uitvoeringsagenda van maatregelen voor de korte en lange termijn. Inzet is om de bereikbaarheid, vindbaarheid, gastvrijheid & kwaliteit leefomgeving van de binnenstad te vergroten. Dit is vertaald in de volgende opgaven en doelen: - Stimuleren van duurzame mobiliteit - Beter benutten verkeersruimte en parkeren - Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten - Verbeteren leefbaarheid binnenstad en ruimtelijke kwaliteit - Ruimte bieden aan stedelijke- en economische ontwikkeling De opgaven zijn vertaald naar concrete maatregelen. **Proces** Deze nota komt tegemoet aan de wens van uw raad - vastgelegd in eerder vastgestelde nota's en aangenomen moties - om werk te maken van de bereikbaarheid van de binnenstad. Ook pamfletten van Platform Binnenstad Arnhem (PBA), Arnhem 6811 en Arnhems Hart hebben input geleverd voor deze nota. Ook de stad heeft een bijdrage kunnen leveren op de bijeenkomst bij CASA op 25 januari 2017. De zienswijzen zijn gebundeld in een apart zienswijzenrapport. Tijdens de informatieve behandeling op 8 mei zijn alle insprekers, die zich hebben aangemeld, aan het woord geweest. Ook zijn zij bevraagd door (leden van) de raad. De informatieve behandeling is daramee nog niet afgerond en wordt een volgende keer, waarschijnlijk 15 mei, voortgezet. **Kanttekeningen** De uitvoering van de voorgenomen maatregelen wordt beperkt door de beschikbare financiële ruimte. Realisatie van de opgaven vraagt inzet van handhavingscapaciteit van gemeente en ODRA. Deze capaciteit staat onder druk en dit zou tot problemen bij de aanpak kunnen leiden. Deze visie is een stap in een continu proces. Blijvende inspanning van stad en gemeentebestuur zal nodig zijn om de voorgestelde doelen en behoeften te kunnen (blijven) invullen. Belangstellenden hebben op 8 mei kunnen inspreken. Een 6-tal insprekers heeft daarvan gebruik gemaak.		
Voorgesteld	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase.		

resultaat van de bespreking				
Spreekrecht publiek	Nee			
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. U bent in de gelegenheid informatieve vragen te stellen aan (eventuele) insprekers en aan de portefeuillehouder.			
Bijlagen				
Raadsvoorstel				
Rapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"				
Zienswijzenrapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"				
Behandeladvies 8 mei 2017 Informatieve behandeling				
Overzicht insprekers en inspreekteksten				

Geachte griffie / raadsadviseur,

Helaas waren we op 8 mei niet in de gelegenheid om in te spreken en ook morgen, 15 mei, zijn we verhinderd.
Bijgaand wel onze reactie op de bereikbaarheidsvisie 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik'.
Ons vriendelijk verzoek deze visie te publiceren en onder de raadsleden en B&W te verspreiden.

Met vriendelijke groet,
Jan Kelderman

Fietsersbond, afdeling Arnhem
arnhem@fietsersbond.nl

Nota ‘Arnhemse binenstad binnen bereik’

Politieke Maandagen 8 en 15 mei 2017 (informatieve behandeling)

Reactie Fietsersbond, afdeling Arnhem

Fietsersbond
Afdeling Arnhem

Arnhem, 14 mei 2017

Geachte raadsleden en leden van B&W,

Fietsersbond, afdeling Arnhem heeft kennis genomen van de gemeentelijke nota ‘Arnhemse binnenstad binnen bereik’ en wil naar aanleiding daarvan het volgende onder uw aandacht brengen.
Uit de nota ‘Arnhemse binnenstad binnen bereik’ blijkt een streven om te komen tot een excellent OV- en fietsnetwerk. Dit ondersteunen wij van harte.
Ook blijkt uit de nota dat de bereikbaarheid van de binnenstad per fiets en de fietsenstallingsmogelijkheden door de bezoeker als goed worden beoordeeld. Wij zijn dan ook verheugd over de maatregelen die in het belang van de fietser genomen zijn om de bereikbaarheid verder te verbeteren.
We hebben er alle vertrouwen in dat het gemeentebestuur nu doorpakt en de bereikbaarheid van de binnenstad ook voor de toekomst op peil houdt.
Daarom hebben wij de volgende aandachtspunten**:**

1. Het autoverkeer op de singels is te maatgevend voor de verkeersregeling en verslechtert het fietscomfort en de fietsbereikbaarheid van en naar de binnenstad.
2. Het verkeer op de binnensingels vormt een barrière voor de fietser. Dit belemmert de bereikbaarheid en het comfort van de fietser. Wij benadrukken het belang van veilige oversteken voor de fietser, onder andere bij het Johnny van Doornplein.
3. Het is in verband met de veiligheid gewenst dat er, op de binnenring van de centrumring, een maximumsnelheid van 30 km/uur wordt ingesteld.
4. De kwaliteit van de fietsring om de binnenstad laat op verschillende plekken te wensen over. Vervlechting van allerlei verkeersmodaliteiten op de binnenring draagt ons inziens niet bij aan de verkeersveiligheid en fietscomfort en moet daarom zoveel mogelijk vermeden worden.
5. Het belang van voldoende en goede (bewaakte) fietsenstallingen beamen wij. Ook de zuidelijke binnenstad moet voorzien zijn van voldoende stallingsmogelijkheden. Fietsparkeervakken verspreid over de binnenstad dragen eveneens bij aan het fietscomfort.
6. Voor de bewoners van de binnenstad die niet beschikken over goede (overdekte) fietsstallingen is het wenselijk dat er gezocht wordt naar mogelijkheden hiervoor in bijvoorbeeld bestaande nabije (leegstaande?) panden.
7. Fietswrakken en weesfietsen horen niet thuis in een gastvrije en kwalitatieve woon-werkomgeving. Verwijdering creëert meer stallingsruimte. Een goede administratie hiervan voorziet erin dat fietsen desgewenst door de eigenaar kunnen worden teruggehaald. Voor een groter draagvlak bij de bestrijding van dit probleem is duidelijke regelgeving hierover zeer gewenst, waarbij het ook belangrijk is dit goed en via de juiste kanalen aan het publiek te communiceren.
8. Flitsparkeren door automobilisten, waarvoor door verschillende partijen regelmatig gepleit wordt, is voor ons alleen bespreekbaar als dit absoluut niet ten koste gaat van de verkeersveiligheid van de fietser.
9. Fietsers zijn te gast in de binnenstad. Voorzie er in dat het voor de fietser duidelijk herkenbaar is waar gefietst kan worden. Bijvoorbeeld door middel van kleurmarkeringen. Tegen aso-gedrag dient ten alle tijden opgetreden te worden, ongeacht waar en met of in welk voertuig (of zonder) men zich voortbeweegt.

10. Het gebruik van transferia buiten het centrum, zoals bij Gelredome, draagt bij aan een minder milieuvervuilende en hierdoor gezondere binnenstad. Naast een goed openbaar vervoer bij deze transferia moet ook voorzien worden in goede (leen)fietsfaciliteiten.
11. Met de inbreng de ANWB over het belang van de fiets en de toedeling van de verkeersruimte in de toekomst en om hierover een visie te ontwikkelen, stemmen wij van harte mee in. Hieruit blijkt duidelijk dat in de toekomst er meer duurzame vervoermiddelen (zonder verbrandingsmotor) zullen komen. Verkeersveiligheid van de relatief kwetsbare fietser moeten we hier echter niet uit het oog verliezen.
12. Fietscomfort en fietsveiligheid op de Rijnbruggen (en de IJsselbrug) draagt bij aan een positieve keuze voor de fiets in plaats van de auto voor alle bezoekers van de binnenstad vanaf de andere kant van de rivieren Rijn en IJssel. Ook een mooie beeldbepalende extra fietsbrug over de Rijn zou voor Arnhem en het binnenstadsbezoek een enorm positieve impuls geven.

Omdat de prioritering en de financiering van in de raad aangenomen maatregelen nog niet in alle gevallen zijn vastgesteld, willen wij graag hierover het volgende opmerken.

1. In het geval dat er maatregelen betreffende fietsbeleid worden beperkt door het financieel kader, worden wij hierover graag geïnformeerd.
2. Over de prioritering van de werkzaamheden die de fietser betreffen, willen wij ook graag bij dit overleg betrokken worden.

Tot slot merken wij op dat het gewenst is dat nader wordt uitgewerkt hoe zal worden voorzien in de facilitering van de fietser.
Uiteraard zijn wij bereid om onze visie en opmerkingen nader toe te lichten.

Het spijt ons ten zeerste dat we niet in de gelegenheid zijn geweest om op 8 mei in te komen spreken en voor 15 mei geldt hetzelfde, waarvoor ons welgemeend excuus.

Met vriendelijke groet,
Jan Kelderman

Fietsersbond, afdeling Arnhem
arnhem@fietsersbond.nl
026-3700087

Jongstleden maandag heb ik de Politieke Maandag bijgewoond waarin de Bereikbaarheidsvisie Binnenstad werd besproken. Vooraf werd ik in de gelegenheid gesteld mij als inspreker aan te melden. Ik heb daarvan geen gebruik gemaakt aangezien ik de indruk had dat er in het document voorlopig voldoende aandacht was voor een focus op fiets en OV en ik wilde voorkomen daar als inspreker teveel nadruk op te leggen. Ik was uitgenodigd als organisator van het project Stadswerkplaats Fiets, waar, in samenwerking met de gemeente, in een reeks seminars en workshops met in totaal ongeveer 80 deelnemers is nagedacht over visies, strategieën en ideeën om in onze stad meer mensen op de fiets te krijgen. De uitkomsten van Stadswerkplaats Fiets waren helder: verschuiven van de aandacht van de auto naar fiets en voetganger. Zie www.stadswerkplaatsfiets.nl Het motto: Arnhem geeft de Fietsers voorrang!

Ik moet achteraf constateren dat ik het sentiment rondom dit visie-document verkeerd heb ingeschat. Vrijwel alle insprekers meenden een lans te moeten breken voor de automobilist en met name de potentiële parkeerder. Enkele insprekers hadden wel een punt dat het gepresenteerde stuk weinig concreet was wat betreft te nemen maatregelen. Maar verder gaven de sprekers weinig blijk van een heldere visie op de stad en de transitie die in vrijwel alle steden op handen is. Gelukkig was dhr. Gremme van de ANWB er nog om duidelijk te maken wat de uitdaging echt is de komende 5 tot 10 jaar! Wat mij opviel is dat vrijwel alle andere sprekers eerder stokpaardjes bereden dan dat zij spraken gebaseerd op feiten of visie. Steeds werd als argument gebruikt dat automobilisten langer verblijven en daarom meer besteden, en even vaak ging het weer over flits-parkeren. Dat kun je niet allebei overeind houden. Het is het een of het ander. Als automobilisten meer besteden omdat ze langer blijven moet het beleid er dus op gericht zijn dat langere verblijf te faciliteren. Flitsparkeren voor het ophalen van kleine boodschappen is juist iets dat je om meerdere redenen wilt voorkomen, door het bieden van aantrekkelijke alternatieven. Als dat ophalen net zo gemakkelijk in Velp of Oosterbeek kan, des te beter. Want tijdens zo'n flitsbezoek wordt er toch weinig omzet gegenereerd terwijl de maatschappelijke kosten hoog zijn.

Parkeren moet een prijskaartje hebben. En of die prijs nu door de automobilist wordt betaald of door de ondernemer die zo graag wil dat zijn klanten met de auto komen is eigenlijk niet zo relevant. Maar dat prijskaartje wil ik natuurlijk niet voor mijn rekening nemen als fietser! Wat in uw visie is voorgesteld, dat je als je lang blijft met de auto je een deel van je parkeergeld terugkrijgt, is een interessant model, maar die korting moet dan wel bij de ondernemers vandaan komen waar wat is verteerd of omzet gemaakt, want anders blijven we autobezoek subsidiëren. CROW heeft een heel goed stuk geschreven over de valse subsidiëring van autoparkeren: https://www.crow.nl/vakgebieden/verkeer-en-vervoer/bibliotheek/kennisdocumenten/elf-waarheden-over-parkeren,-mobiliteit-en-retail We moeten er veel helderder over zijn dat in een leefbare, groene stad geen plaats is voor subsidie aan autoverkeer. "De vervuiler betaalt" is immers het beleid. Als ondernemers belang hechten aan het faciliteren van autoparkeren kunnen ze daar prima zelf een fonds voor oprichten en een bijbehorend spaarprogramma waarmee automobilisten parkeergeld terugontvangen bij aankoop of vertering. Het heeft me dan ook verbaasd en teleurgesteld dat dhr. van Meer maandag wel voorstelde een bereikbaarheidsfonds op te zetten, maar dat zijn leden, de eigenaren van commercieel vastgoed die het meeste belang lijken te hebben bij voldoende autoparkeren, er kennelijk niets in zagen zelf het eerste miljoen Euro in dat fonds te storten. Het was weer van het oude liedje: het autoparkeren moet worden betaald uit algemene middelen. Dat is wat mij betreft niet van deze tijd.

Ik wil u dan ook vragen de rug recht te houden en onverkort en helder te kiezen voor een leefbare stad. Daarin mag best gastvrij naar de automobilist worden omgekeken, maar zal er steeds minder plaats zijn voor vervuilend vervoer en verspillend individueel ruimtegebruik. De fiets wordt in vrijwel alle steden in Europa, en misschien wel wereldwijd, gezien als het smeermiddel voor de stedelijke mobiliteit, ook door het Kennisinstituut voor de Mobiliteit (KiM). Zie ook: https://www.kimnet.nl/publicaties/rapporten/2015/10/26/fietsen-en-lopen-de-smeerolie-van-onze-mobiliteit Fietsen verenigt de snelheid en actieradius van gemotoriseerd verkeer (in de context van de stad) met de flexibiliteit, gezondheid en ontbrekende uitstoot van de voetganger. Een stad waarin veel ruimte beschikbaar komt door steeds minder geparkeerde auto's zal zich kunnen ontwikkelen tot een leefbare, duurzame stad. Dat kan niet van vandaag op morgen, maar het is aan u een heldere keuze te maken voor een beweging in die richting. De nu gepresenteerde visie is een kleine stap in die richting, waarvoor mijn waardering. Ik zou u willen aansporen de richting vast te houden, beter uit te dragen waarom deze richting wordt ingezet en geen tijd te verdoen in achterhoedegevechten met de autolobby.

Met vriendelijke groeten, Hans Schreuder

Stadswerkplaats Fiets
www.stadswerkplaatsfiets.nl

Beste Raadsleden,

Zoals u in het zienswijzenrapport heeft kunnen lezen heeft het Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg) wel aandachtspunten doorgegeven over de bereikbaarheid van de binnenstad. Dit hebben wij niet gedaan in de vorm van een prioriteiten- of wensenlijst, aangezien het voor ons van belang is dat mensen met een beperking met elke wijze van vervoer de binnenstad optimaal kunnen bereiken. Denk aan voetgangers, inwoners die met het OV komen, met AVAN[1], met de eigen rolstoel, of met de eigen auto. Hieronder de belangrijkste aandachtspunten.

1. Het is belangrijk dat er voldoende gehandicaptenparkeerplaatsen blijven in de binnenstad. Als gevolg van de herinrichting is het aantal afgenomen. Door de grootte van het centrum, worden gehandicaptenparkeerplaatsen steeds meer naar de buitenkant verplaatst. Vooral voor grotere bussen is parkeren in een zijwaartse parkeerplaats lastig (je moet er aan de achterkant uit). Er zijn geen parkeerplaatsen bij het station, of in de buurt van Pathé. Bussen kunnen vanwege de hoogte niet parkeren in een parkeergarage. Het beleid in Arnhem is dat mensen met een gehandicaptenparkeerkaart, gratis kunnen parkeren op een betaalde plaats. Met de afname van die plaatsen, neemt deze optie dus ook af.
2. Handhaving is belangrijk bij de gehandicaptenparkeerplaatsen (worden vaak frauduleus gebruikt), ook bij evenementen! Voor mensen met een visuele beperking zijn reclameborden die worden geplaatst op de geleidelijnen obstakels, net als geparkeerde fietsen bij gebouwen bij het volgen van gidslijnen[2] op de hoofdwandelroutes.
3. Wij pleiten er voor dat de route van het Kerkplein naar de Rijn (nieuwe belangrijke looproute), wordt opgenomen in de centrale routing in de Gele Bundel, zodat, indien nodig, hier geleidelijnen kunnen worden aangelegd.
4. De loopafstand van bushalte naar publieke of culturele voorzieningen moet niet te ver zijn, er moeten voldoende bankjes zijn om uit te rusten, en voldoende opstaphaltes voor AVAN, als mensen willen worden opgehaald uit de stad. Duidelijk moet zijn, ook voor de bewoners, tot waar de regiotaxi de stad in mag.
5. Routes en oversteekplaatsen moeten veilig zijn! De situatie rond Musis/Velperplein is nog steeds niet afdoende opgelost. Voor mensen met een beperking is Shared Space niet prettig. Essentieel daarbij is namelijk dat je interactie hebt met je medeweggebruiker om ‘af te spreken’ wie voor gaat, en dat doe je meestal non-verbaal en via oogcontact. Dit is moeilijk of ondoenlijk voor mensen met een visuele beperking, maar kan ook voor mensen met autisme lastig zijn, bovendien kost het hen meer inspanning om overzicht te krijgen. Dit kan tot gevolg hebben, dat dergelijke plekken worden vermeden.

Met vriendelijke groet,

Dick Cochius, duo-voorzitter Apcg
Raymond Klaassen, duo-voorzitter Apcg

[1] Aanvullend vervoer Arnhem-Nijmegen, bekend als regiotaxi

[2] Gidslijnen (natuurlijke gidslijnen) zijn niet specifiek voor blinden en slechtziende aangelegd. Ze zijn van “nature” al aanwezig. Je kunt hierbij denken aan stoepranden, watergoten, gevels van gebouwen etc. Een geleidelijn echter is specifiek aangelegd voor visueel gehandicapten om hun weg in de stad te kunnen vinden.

Gemeenteraad Arnhem,
Koningsstraat 38,
6811DG Arnhem

Arnhem, 15 mei 2017.

Geachte gemeenteraad,

De Arnhemse binnenstad even buiten bereik was de titel op Arnhems Hart laatst.
(http://www.arnhemshart.nl/nieuws/arnhemse-binnenstad-even-buiten-bereik/)

Zo hebben we de vorige week informatieve behandeling inzake de bereikbaarheidsvisie genoemd. Kortom…….een zoveelste soap die de binnenstad weer rijk eens geworden. En ook zeer jammer dat bewoners weer eigenlijk het zoveelste onderspit moeten delven.

We vragen ons zeer af welke ambtenaar de statistieken maakt ten aanzien van de zoveelste opmerking: "*De parkeerplaats aantallen zijn hetzelfde gebleven".* Is dit dezelfde die aangaf de parkeerplaatsen d.m.v. Google maps geteld te hebben?
Arnhems Hart heeft in 2016 de parkeerplaatsen in de binnenstad geteld en genoteerd. Waar de ondernemers nog steeds zoet worden gehouden door cijfers te geven als: *met een plekje of 200 zijn het minder geworden*. Komen wij op een hogere aantal parkeerplaatsen uit.

En dan nog te zwijgen over de 28 stuks na herinrichting Weerdjesstraat-Oranje Wachtstraat, voornemen Koningsplein nieuwbouw en Blauwe Golven.
Ter verduidelijking: Met het Gele Rijdersplein en De Markt verloren we al ruim 350 parkeerplaatsen! Dus waar zijn die ruim 350 plekken dan gebleven in de statistieken?

Door het opheffen van de zgn. parkeervergunning plaatsen is het alleen maar achteruit gegaan voor de binnenstadbewoners. Vele bewoners zouden ook weer die mogelijkheid graag terug zien. Sommigen zien graag een extra goede parkeergarage verschijnen maar dit vindt de gemeente steeds te duur… Wel vreemd dat laatste, aangezien men heel veel geld uitgeeft aan het opheffen van parkeerplaatsen en de bewoners geen echt alternatief geeft.

Inzake het Gele Rijdersplein werden er 73 gewone en 3 gehandicapten parkeerplaatsen (excl. Bastionstraat) verwijderd. Als oplossing geeft men aan om in de Musisgarage te parkeren. Gehandicapten worden geadviseerd om op de singel hun auto te plaatsen…….heeft de wethouder wel eens gezien hoe vol het nu is op de singel en überhaupt ervaren hoe een gehandicapte zich nu moet redden? En hoe vereffend men die 3 voor gehandicapten op het plein met maar 1 op de Jansbinnensingel? Nog te zwijgen over de lange loopafstand.

Daarnaast vragen bewoners zich na het opheffen van o.a. het Gele Rijdersplein af, hoe zij hun boodschappen e.d. thuis moeten krijgen. Er bestaan geen kaartjes om als bewoner even door de palen heen te kunnen. Tjah of men moet een ontheffing *kopen* om even te laden/lossen.

De wethouder heeft graag minder blik op de straat en meer in de parkeergarages. Maar door het opheffen van parkeerplaatsen worden de garages steeds voller en drukker en staat er geregeld wel een file voor een parkeergarage zoals Rozet in de Langstraat. Een garage bijbouwen kan niet want dat is te duur vindt de gemeenteraad.

Tevens hadden we volle verwachtingen na ons gesprek met de wethouder op zijn kantoor. Een vervolg zou er komen maar deze is herhaaldelijk afgezegd en nooit gekomen. Wel een megavisie met

www.Arnhemshart.nl

veel voorwoord maar echter zonder eerst te hebben overlegd. En ook zonder echte duidelijke oplossingen voor bewoners en zelfs onze gasten.

Reeds de eerste dagen sedert het gastheerproject, de mannen in het groen, verbazen de gastheren zich dan ook al over hoeveel fietsers ze steeds moeten vragen om verder te lopen. Mede door een onduidelijke fietsgedoogbeleid hebben vele fietsers maling hieraan en fietsen overal. Dit laatste werkt ook veel frustratie op bij voetgangers en geeft geregeld (bijna) ongelukken.

Een fietser die zij aanspraken in de binnenstad had een mooi woordje al klaar staan ter verdediging: “Ik moet verder lopen maar die stinkende vrachtwagens mogen wel in het winkelcentrum rijden?”. De gastheren moesten hem toch wel gelijk geven.

Arnhems Hart heeft, namens vele bewoners, aangedrongen bij wethouder Geert Ritsema om de venstertijden harder te gaan handhaven voor al het gemotoriseerd verkeer. (Tot 11.00 uur laden/lossen in het centrum.) Alsmede het fietsgedoogbeleid volledig te schrappen.

Arnhems Hart heeft het in zijn artikel op de website over rondjes rijden, bewoners met bezoekers. Dat heet eigenlijk dus: Samen met de stad en Gastvrij met onze bezoekers.

Met vriendelijke groeten,

Arnhems Hart,
P/a Walburgisplein 45,
6811BZ Arnhem,
www.arnhemshart.nl,
Tel: 06-39872028.

www.ArnhemsHart.nl

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve bijeenkomst 8 en 15 mei 2017

De Arnhemse Binnenstad binnen bereik

Zaaknummer:	125557
Portefeuillehouder:	G. Ritsema

Resultaat van bespreking:

Insprekers
Er hebben op 8 mei in totaal 8 insprekers het woord gevoerd.

Toezeggingen
Wethouder Ritsema zegt toe:
- Voor het einde van week 20 een overzicht te presenteren van alle beschikbare parkeerplaatsen in 2011 en in 2017 op maaiveld binnen de ring tot aan de Rijn, inclusief een beoordeling van de kwaliteit daarvan.
- Voor het einde van week 20 een antwoord te presenteren op de brief van de VECA van 11 mei m.b.t. het raadsvoorstel.
- Voor het einde van week 20 een lijst met bronnen te presenteren, waaruit per vervoersmodaliteit is af te leiden wat per bezoek wordt uitgegeven en hoe vaak de stad wordt bezocht
- Voor de meningsvormende behandeling van het voorstel aan te geven wat er nodig is t.b.v. het parkeren van minder-validen en waar/hoe dat kan worden gerealiseerd, dit n.a.v. de reactie van de APCG.

Conclusie
Er is een begin gemaakt met de informatieve bijeenkomst.
De voorzitter concludeert dat de informatieve bijeenkomst niet is afgerond. Het voorstel zal opnieuw informatief geagendeerd worden.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

Y. van Hamersveld

Titel/onderwerp: # De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Paul van Hoof
Portefeuillehouder:	G. Ritsema	Telefoonnr:	3773710
		E-mailadres:	paul.van.hoof@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' aan, om mee in te stemmen. **Inleiding** In 'De Arnhemse Binnenstad 2015' heeft Arnhem de visie vastgelegd op de ontwikkeling van de binnenstad, om deze terug te brengen in de top 10 van aantrekkelijke binnensteden van Nederland. Extra op de inspanningen uit deze visie zijn een 3-tal extra opgaven geformuleerd, waarvan een goede bereikbaarheid voor fiets, openbaar vervoer, voetganger en auto er één van is. De voorliggende nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' is daar de invulling van. **Inhoud van het plan** Het plan geeft zowel een visie op relevante ontwikkelingen voor de bereikbaarheid van de binnenstad, als ook een uitvoeringsagenda van maatregelen voor de korte en lange termijn. Inzet is om de bereikbaarheid, vindbaarheid, gastvrijheid & kwaliteit leefomgeving van de binnenstad te vergroten. Dit is vertaald in de volgende opgaven en doelen: - Stimuleren van duurzame mobiliteit - Beter benutten verkeersruimte en parkeren - Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten - Verbeteren leefbaarheid binnenstad en ruimtelijke kwaliteit - Ruimte bieden aan stedelijke- en economische ontwikkeling De opgaven zijn vertaald naar concrete maatregelen. **Proces** Deze nota komt tegemoet aan de wens van uw raad - vastgelegd in eerder vastgestelde nota's en aangenomen moties - om werk te maken van de bereikbaarheid van de binnenstad. Ook pamfletten van Platform Binnenstad Arnhem (PBA), Arnhem 6811 en Arnhems Hart hebben input geleverd voor deze nota. Ook de stad heeft een bijdrage kunnen leveren op de bijeenkomst bij CASA op 25 januari 2017. De zienswijzen zijn gebundeld in een apart zienswijzenrapport. Op 8 mei zijn 8 insprekers aan het woord geweest en door de raad bevraagd. De informatieve behandeling is op 15 mei voortgezet, maar niet afgerond. De wethouder heeft op 15 mei een 4-tal toezeggingen gedaan (behandelresultaat 15 mei) en zal voor de meningsvormende behandeling daar op terugkomen. **Kanttekeningen** De uitvoering van de voorgenomen maatregelen wordt beperkt door de beschikbare financiële ruimte. Realisatie van de opgaven vraagt inzet van handhavingscapaciteit van gemeente en ODRA. Deze capaciteit staat onder druk en dit zou tot problemen bij de aanpak kunnen leiden. Deze visie is een stap in een continu proces. Blijvende inspanning van stad en gemeentebestuur zal nodig zijn om de voorgestelde doelen en behoeften te kunnen (blijven) invullen. Belangstellenden hebben op 8 mei kunnen inspreken. Een 6-tal insprekers heeft daarvan gebruik gemaak.		

Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase.			
Spreekrecht publiek	Nee			
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. U bent in de gelegenheid informatieve vragen te stellen aan de portefeuillehouder.			
Bijlagen				
Raadsvoorstel				
Rapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"				
Zienswijzenrapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"				
Behandeladvies 8 mei 2017 Informatieve behandeling				
Overzicht insprekers, inspreekteksten en toelichtende mails ter informatie				
Behandeladvies 15 mei informatieve behandeling				
Behandelresultaat 8 en 15 mei informatieve behandeling				

Memo

Datum : vrijdag 19 mei 2017

Aan : de Raad

Van : Geert Ritsema

Betreft : toezeggingen De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Op maandag 15 mei heb ik u toegezegd:

1) Voor het einde van week 20 een overzicht te presenteren van alle beschikbare parkeerplaatsen in 2011 en in 2017 op maaiveld binnen de ring tot aan de Rijn, inclusief een beoordeling van de kwaliteit daarvan.
2) Voor het einde van week 20 een antwoord te presenteren op de brief van de VECA van 11 mei m.b.t. het raadsvoorstel.
3) Voor het einde van week 20 een lijst met bronnen te presenteren, waaruit per vervoersmodaliteit is af te leiden wat per bezoek wordt uitgegeven en hoe vaak de stad wordt bezocht
4) Voor de meningsvormende behandeling van het voorstel aan te geven wat er nodig is t.b.v. het parkeren van minder-validen en waar/hoe dat kan worden gerealiseerd, dit n.a.v. de reactie van de APCG.

Ad 1) Voor de jaren 2011 en 2017 is een overzicht weergegeven van alle betaalde parkeerplaatsen in het gebied tussen de Singelring tot aan de Rijn, zie tabel 1. De gegevens 2017 dateren van de meest recente inventarisatie dit voorjaar. De tabel laat zien dat tijdens weekdagen het aantal betaalde parkeerplaatsen licht is toegenomen (+97), terwijl het aantal tijdens weekenddagen licht is gedaald (-57). Belangrijk aandachtspunt is dat 380 vergunninghoudersparkeerplaatsen op straat zijn 'vrijgegeven' voor bezoekers waardoor dubbelgebruik mogelijk is.

Ad 2) Voor beantwoording verwijs ik naar de bijgevoegde brief waar in de reactie is opgenomen.

Ad 3) De binnenstadsmonitor 2016 geeft meerdere tabellen, zoals de bezoekfrequentie (tabel 2), de vervoerswijze van bezoekers (tabel 3) en ook wat bezoekers per vervoerswijze besteden in de binnenstad (tabel 4). Voor de Binnenstadsmonitor 2016 is gebruikt gemaakt van de volgende 3 bronnen:

- Bezoekersenquête. Gehouden in de binnenstad op woensdag 5, donderdag 6 (avond), zaterdag 8 en zondag 9 oktober; 1330 bezoekers (16 jaar en ouder) hebben deze enquête ingevuld. Veldwerk en rapportage is gedaan door onderzoeksbureau I&O; coördinatie door O&S, gemeente Arnhem
- digipanel. In de tweede helft van oktober zijn vragen over de bereikbaarheid van de stad en de waardering van de binnenstad voorgelegd aan het Arnhemse digipanel. Ruim 2000 leden (47%) hebben deze enquête ingevuld. Het digipanel dient m.n. als onderbouwing voor en aanvulling op de gevraagde rapportcijfers uit de bezoekersenquête. We proberen dan een antwoord te vinden op de vraag waarom bezoekers/bewoners de bereikbaarheid van de binnenstad als verbeterpunt noemen (open antwoorden).
- Locatustellingen. Deze geven inzicht in de bezoekersaantallen van de binnenstad. Laatste telling is van zaterdag 2 april 2016. In juni volgt weer een nieuwe telling.

De besteding van bezoekers per vervoerswijze is een momentopname, het is het uitgavebedrag op de enquêtedag. Je kunt dus niet zeggen dat bij elk bezoek aan de binnenstad dit bedrag wordt uitgegeven. In alle jaren van de Binnenstadsmonitor is te zien dat de automobilisten aangeven het meest uit te geven en de fietsers/lopenden het minst. Het gaat om een gemiddeld bedrag dat tijdens de enquêtedagen is uitgegeven.

Als de tabellen van bezoekfrequentie en van vervoerswijze worden gekoppeld ontstaat een kruistabel, zie tabel 5, waaruit blijkt dat bij minder frequent bezoek de auto vaker wordt gebruikt en bij frequenter bezoek vaker wordt gefietst en gelopen. De koppeling met bestedingen is statistisch niet verantwoord.

Ad 4) Tijdens een reeds eerder geplande schouw, die afgelopen woensdag is uitgevoerd is de brief met vertegenwoordigers van Apcg en de gemeente besproken. Er is sprake van reglelmatig overleg waarbij ook de in de brief genoemd aspecten zoals invalidenparkeerplaatsen, de routing van het openbaar vervoer worden besproken en waarbij afspraken gemaakt worden over deze onderwerpen en vragen.

Tabel 1: aantallen betaald-parkeerplaatsen in 2011 en 2017 in het gebied binnen de singels en de Rijn in Arnhem onderscheiden naar vergunninghoudersparkeerplaatsen, bezoekersparkeerplaatsen op straat en garageparkeerplaatsen.

	2011		2017	
	werkdagen	weekenddagen	werkdagen	weekenddagen
Vergunninghoudersparkeerplaatsen op straat				
- vergunningplaatsen (excl Trans en Markt)	288	288	82	82
- parkeerterrein Trans	120	120		
- Markt (randen)	54	54		
- subtotaal	462	462	82	82
Betaald-bezoekersparkeerplaatsen op straat				
- parkeerterrein Trans	30	30	178	178
- Markt	243	243	39	39
- Blauwe Golven	161	161	161	161
- overig straatparkeren	696	696	849	849
- Broerenstraat naast stadhuis		28		28
- Provincie/ Prinsenhof		382		228
- P7				111
- subtotaal	1.130	1.540	1.227	1.483
Garageparkeerplaatsen				
- Musis	700	700	700	700
- Centraal	1.050	1.050	1.050	1.050
- Rozet	450	450	450	450
- Broerenstraat	380	380	380	380
- Velperplein	160	160	160	160
- subtotaal	2.740	2.740	2.740	2.740
TOTAAL BETAALD-PARKEERPLAATSEN	**3.870**	**4.280**	**3.967**	**4.223**

Tabel 2 Bezoekfrequentie

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014*	2016*
Dagelijks	16%	16%	21%	16%	15%	17%	21%	11%	13%
3-4x p.w.	15%	11%	11%	14%	13%	14%	12%	13%	11%
2x p.w.	16%	15%	13%	16%	14%	15%	14%	10%	10%
1x p.w.	19%	19%	20%	19%	18%	18%	18%	20%	16%
2x p.m.	10%	13%	10%	8%	12%	11%	12%	13%	13%
1x p.m.	6%	10%	7%	9%	10%	11%	10%	11%	11%
< 1x p.m.	18%	16%	17%	18%	18%	15%	14%	23%	27%
Totaal	***1.181***	***1.157***	***1.379***	***1.106***	***1.111***	***1.267***	***1.181***	***1595***	***1151***

* inclusief koopzondag

Tabel 3 Vervoerswijze

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014*	2016*
Auto/motor	35%	32%	35%	34%	34%	31%	39%	31%	30%
(brom)fiets	11%	17%	16%	17%	21%	19%	14%	25%	23%
Lopend	17%	17%	19%	19%	13%	16%	21%	20%	19%
Bus	23%	22%	20%	18%	19%	20%	16%	14%	17%
Trein	13%	11%	9%	12%	11%	13%	10%	11%	11%
Anders	1%	2%	1%	1%	1%	1%	0%	0%	1%
Totaal	***1.182***	***1.158***	***1.377***	***1.110***	***1.103***	***1.130***	***1.181***	***1595***	***1329***

* inclusief koopzondag

Tabel 4: besteding per vervoerswijze

Vervoerswijze 2010		**Vervoerswijze 2016**	
Auto	€ 123,-	Auto	€ 120,-
Fiets/lopend	€ 56,-	Fiets/lopend	€ 58,- (fiets € 68)
OV	€ 69,-	OV	€ 73,-
Anders	€ 66,-	Anders	€ 60,-

Tabel 5,kruistabel bezoekfrequentie en vervoerwijze

4a. Hoe vaak brengt u gemiddeld een bezoek aan de Arnhemse binnenstad? * 5. Hoe of met welk vervoermiddel bent u hier vandaag naartoe gekomen? Crosstabulation

		gekomen?						
		1 auto/motor	2 (brom)fiets	3 lopend	4 bus	5 trein	6 anders	Total
4a. Hoe vaak brengt u gemiddeld een bezoek aan de Arnhemse binnenstad?	1 dagelijks	13	32	67	27	5	1	145
		9,0%	22,1%	46,2%	18,6%	3,4%	,7%	100,0%
	2 3/4 p.w.	16	36	35	25	9	2	123
		13,0%	29,3%	28,5%	20,3%	7,3%	1,6%	100,0%
	3 2x p.w.	20	38	28	20	8	1	115
		17,4%	33,0%	24,3%	17,4%	7,0%	,9%	100,0%
	4 wekelijks	46	62	27	35	11	2	183
		25,1%	33,9%	14,8%	19,1%	6,0%	1,1%	100,0%
	5 2x p mnd	46	42	10	37	10	1	146
		31,5%	28,8%	6,8%	25,3%	6,8%	,7%	100,0%
	6 1x p mnd	46	26	7	23	25	2	129
		35,7%	20,2%	5,4%	17,8%	19,4%	1,6%	100,0%
	7 <1x p mnd	189	18	7	29	66	0	309
		61,2%	5,8%	2,3%	9,4%	21,4%	0,0%	100,0%
Total		376	254	181	196	134	9	1150

Aan: gemeenteraad Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
per mail: griffie@arnhem.nl

Arnhem, 11 mei 2017

Betreft: **concept bereikbaarheidsvisie en raadsvoorstel**

In rood en cursief reactie gemeente Arnhem

Geachte leden gemeenteraad Arnhem,

Zoals aangekondigd bij onze inspreekbeurt op 8 mei bij de informatieve behandeling van het raadvoorstel, geven wij hierbij meer in detail onze opmerkingen op de nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' en doen wij een aantal suggesties ter verbetering.

Wij vragen u om de nota aan te passen op basis van onze opmerkingen.

Afzender

- VECA is de belangenvereniging van eigenaren van commercieel vastgoed in de Arnhemse binnenstad. Eigenaren van binnen en van buiten Arnhem. Van particulieren met 1 pand tot pensioenfondsen met grote landelijke portefeuilles.
- De vereniging is opgericht in 2015 door 6 initiatiefnemers.
  Thans zijn er 30 leden die samen 145 panden hebben, met een gezamenlijke WOZ-waarde van over de € 215 miljoen, alleen in de binnenstad. Oppervlakte in totaal zo'n 100.000 m² bruto vloeroppervlak.

Belang van investeren

- Voor een binnenstad is het van levensbelang dat vastgoedeigenaren blijven investeren in de stad. Beleggers kijken daarbij naar de lange termijn, en kiezen met hun investeringen voor steden waar 'het gebeurt' en waar alle randvoorwaarden kloppen. Waar bezoekers dus graag *willen* komen ….. en waar deze bezoekers dus ook makkelijk moeten *kúnnen* komen, goed de weg kunnen vinden en zeer gastvrij worden ontvangen.
- Maar juist bereikbaarheid en parkeren – wij hebben het dan over de auto – krijgen in Arnhem al jaren lang van de bezoeker het allerlaagste rapportcijfer. Dat kan Arnhem zich niet permitteren: daarmee ondergraaf je de bereikbaarheid vanuit de regio en vanuit Duitsland, en daarmee ondergraaf je de economische kracht van onze stad. Dat is onacceptabel.
- Daarom moet op bereikbaarheid voor de auto en gastvrij parkeren juist nú stevig worden ingezet.

Het gevolgde proces tot deze visie

- Waarom is hier niet de route gevolgd van de Horecavisie en de Detailhandelsvisie? Toen zijn de stakeholders op een goede manier in een aantal stappen meegenomen in de ontwikkeling van beide visies, en we voelden ons serieus genomen in wat er werd gedaan met de inbreng.

VECA Vereniging Eigenaren Citycenter Arnhem
Bovenbeekstraat 21 6811 CV Arnhem info@veca.nu
Tel +31 6 11330095 www.veca.nu
IBAN NL98 INGB 0006 7659 46 KvK 63660571
BIC INGBNL2A

In divers vooroverleg, o.a. binnen de werkgroep Bereikbaarheid & Parkeren van PBA, zijn binnenstadspartners gekomen tot hun inzet in pamfletvorm en input voor de nota en zijn nadrukkelijk de wensen van de ondernemers geïnventariseerd en ook indien mogelijk uitgewerkt in maatregelen. Tijdens het proces werd ook duidelijk dat op we op bepaalde punten niet nader tot elkaar zouden komen. De nota bevat elementen met scherpe keuzes, er spelen verschillende belangen sommige maatregelen kosten veel geld die andere afwegingen vragen. Dit maakt dat we vertegenwoordigers van ondernemerscollectieven ook de ruimte willen bieden om nu als belangenvereniging op te treden om hun inzichten te delen. De reden dat het college het besluit heeft genomen op de visie zoals gepresenteerd in nota "De Arnhemse binnenstad binnen bereik". In het zienswijzerapport is opgenomen hoe we zijn omgegaan met de wensen van o.a. ondernemers. Deze nota is inderdaad niet in conceptvorm met de partners besproken. Wel is het proces rondom de totstandkoming en structuur van de nota op hoofdlijnen toegelicht voordat de nota is gepresenteerd aan een delegatie van PBA. De raad stuurt nu op hoofdlijnen richting uitvoeren projecten. Daarna volgt de concretisering van de maatregelen in overleg en afstemming met de binnenstadspartners, ondernemers, bewoners en gemeente. De partners vragen daar ook om.

- Bij dit stuk is dat anders gegaan: nadat PBA in mei vorig jaar haar Pamflet lanceerde, en uw raad daarop een motie aannam die opriep tot voortvarende response, werd het een tijd stil. In oktober 2016 zijn we één keer ambtelijk op de koffie gevraagd, en daarna werd het weer stil. Er lag eind maart – *out of the blue* – een stuk dat ook direct bij de raad werd neergelegd. In het behandeladvies staat dat stakeholders hun input hebben geleverd. Dat klopt. Maar dat wil nog niet zeggen dat wij ook voldoende herkennen dat daar wat mee gedaan is, of dat wij ‘meegenomen’ zijn in wat er allemaal *niet* mee gedaan is!

  Zie hiervoor.

Algemeen beeld bereikbaarheid Arnhemse binnenstad en deze Bereikbaarheidsvisie

- De visie is gericht op de lange termijn. Maar wat ga je NU doen? Wat moet er verbeterd en geregeld zijn in 2019, 2021, 2024? Zoals een van de insprekers bevestigde, zal de zelfrijdende auto in die jaren nog geen gemeengoed zijn. Trouwens, ook die zelfrijdende auto’s moeten de stad in en uit kunnen. Ofwel, het is goed om naar die verdere scenario’s te kijken, maar de nota lijkt de tussenliggende jaren over te slaan.

  De nota gaat nadrukkelijk ook in op te nemen maatregelen op de korte termijn. De opgaven zijn vertaald naar concrete maatregelen. Hiermee doen we tevens een aanbod aan ondernemers op basis van hun pamflet van 2016 en de toezegging van 4 x € 200.000,- in relatie tot daltarieven. De maatregelen zijn geordend in een drietal categorieën, die:
  - *Vanaf 2017 worden onderzocht en/of uitgevoerd en financiering geregeld is.*
  - *Vanaf 2017 worden onderzocht en/of worden uitgevoerd en samen met bewoners en ondernemers in schouw praktisch worden bekeken en geprioriteerd.*
  - *Vanaf 2017 worden onderzocht en/of worden uitgevoerd maar waar samen met ondernemers geprioriteerd moet worden in het kader van financieringskader 4 keer 2 ton.*

- Een visie voor (middel)lange termijn kan alleen geëffectueerd worden als er voldoende financiële middelen zijn om maatregelen ook uit te voeren. Echter, alleen in paragraaf 5.1 wordt 2 ton per jaar genoemd, gedurende 4 jaar. Daarmee moeten wij het voorgestelde maatregelenpakket helaas grotendeels zien als wensdenken.

  Voor de aanpak zijn de reguliere middelen voor bereikbaarheid (Bereikbaarheidsfonds), Beter-Benuttengelden en de toezegging van 4 x €200.000 beschikbaar. Daarmee kunnen niet alle voorgestelde maatregelen direct worden uitgevoerd. Deze voortrollende agenda zal dan ook blijvend geëvalueerd worden en aangevuld worden met nieuwe maatregelen, die eerder niet mogelijk zijn

door bijvoorbeeld ontbreken financiën, inzicht of kansen om de Arnhemse binnenstad bruisend en binnen bereik te houden.

- De wethouder acht de binnenstad goed bereikbaar. Dat is juist als je het hebt over OV en fiets, maar het geldt niet voor de auto, waarmee het gros van de regionale/landelijke bezoeker Arnhem bezoekt. Sterker, de nota ademt zelfs een zekere weerzin tegen auto's, terwijl 50% van de bezoekers van buiten Arnhem hier op aangewezen is. Autogastvrijheid is een must!

  Ook de bezoeker die aangewezen is op de auto moet kunnen rekenen op een gastvrije ontvangst. De nota stelt evenwichtig voor alle vervoerwijzen maatregelen voor, zoals gepresenteerd in paragraaf 5.2 van de nota. .

- Inzet op fiets is dus prima, en die steunen wij ook. Maar je kunt er niet al je gasten mee bedienen: de actieradius van de fiets is beperkt, en het is weersafhankelijk.
  Nogmaals: Arnhem, welke stad wil je zijn. Je bent de binnenstad voor een hele regio! Daarbij hoort een gelijkwaardige benadering van alle modaliteiten.

  Is juist. De binnenstadsnota's uit 2015 en 2016 geven aan wat voor binnenstad Arnhem wil zijn, waarbij het ontmoeten centraal staat. Het college ondersteunt de doelstelling om terug te keren in de top 10 van meest aantrekkelijke binnensteden van Nederland.

- Wat is de relatie met uw economisch beleid? In de Detailhandelsvisie staat bijvoorbeeld: "Relevant is dat de binnenstad voor *alle typen vervoer vanuit alle richtingen* goed te bereiken is, want de beleving van winkelen begint bij de aanrijroute en de bereikbaarheid."
  De Bereikbaarheidsvisie wordt wel gepresenteerd als een uitvloeisel van bijvoorbeeld de Detailhandelsvisie, maar wat in díe visie geschreven is over bereikbaarheid ('alle typen vervoer, alle richtingen), wordt in deze bereikbaarheidsvisie helaas niet waargemaakt.

  De nota schetst ontwikkelingen van de stad als geheel en maatregelen voor de binnenstad in het bijzonder. Vigerend beleid pakt radialen aan. Gerealiseerd: Amsterdamseweg, Boulevard Heuvelink/Johan de Wittlaan en Westervoortsedijk. Gepland: Apeldoornseweg en Velperweg.

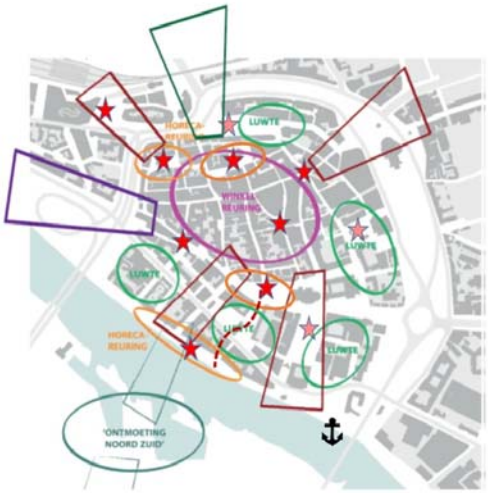

- Wij zoeken dus naar de integrale benadering, zonder last te willen hebben van schotten tussen gemeentelijke afdelingen, beleidsvelden of bestuurlijke portefeuilles. In dat kader wijzen wij u ook graag op de conceptueel sterke visiekaart uit de nota 'De Arnhemse Binnenstad' (zie hiernaast de door PBA verrijkte versie daarvan).
  Op die kaart, en in de genoemde nota, wordt terecht uitgegaan van het feit dat het kernwinkelgebied compacter wordt (resp. zou moeten worden) en dat er dus een schil ontstaat met een meer gemengd milieu, met luwtegebieden en met een verandering van functieprofiel. Maar bij een veranderend *functie*profiel hoort ook een verandering van *bereikbaarheids*profiel. Déze notie – en de consequenties daarvan – lezen wij onvoldoende terug in de Bereikbaarheidsvisie.

  Is aangekondigd in het projectvoorstel venstertijden en omvang voetgangersgebied (blz. 35 van de nota).

- Van alle bezoekerswaarderingen scoren de autobereikbaarheid en de kwaliteit van de parkeervoorzieningen het allerlaagst. Er staat droogjes op pagina 14 dat die twee aspecten

‘aandacht verdienen’, maar er wordt geen structureel geld voor ingezet! Maar dit rapportcijfer móet omhoog – zie onze inleiding waarom.
Het werken hieraan heeft een (infra)structurele kant (fysieke maatregelen) en een communicatieve kant (verbeteren vindbaarheid). Allebei zijn van belang en ‘verdienen aandacht’.

Verbetering wordt voorgesteld met maatregelen in de nota. De maatregelen waar geen financiële dekking voor is staan geagendeerd.

Ten behoeve van de transparantie de bezoekerswaarderingen uit de binnenstadsmonitor 2016 op deze thema's:
Bezoekers van buiten Arnhem zijn positiever dan Arnhemmers over de bereikbaarheid van de binnenstad per auto (respectievelijk 6,6 en 5,8), autoparkeermogelijkheden nabij de binnenstad (6,6 en 6,1) en de vindbaarheid van de parkeergarages (7,2 en 6,9)

- Er is wel een analyse gedaan van het doorstroomgedrag van de ring zelf, maar niet van de radialen tussen de ring en het rijkswegennet. Dit moet wel gebeuren.

  Het landelijk hoofdwegennet en het Arnhemse hoofdwegennet zijn communicerende vaten. Arnhem merkt direct verstoringen op het hoofdwegennet waardoor automobilisten door Arnhem gaan rijden met alle verstoringen en vertragingen van dien op de Arnhemse hoofdwegen. De aanpak hiervan ligt niet in Arnhem maar daarbuiten. Arnhem steunt het initiatief van de regio Arnhem Nijmegen om een regionale bereikbaarheidsaanpak op te stellen.

- Bij de reconstructie in de zuidelijke binnenstad zijn per saldo 195 parkeerplaatsen komen te vervallen. Je kunt niet ongestraft aantallen blijven verminderen en/of verder weg van het centrum leggen. VECA maakt zich grote zorgen over het gemak, of de ‘bureauwijsheid’, waarmee dit wel lijkt te gebeuren.

  Zie gedetailleerd overzicht aantallen parkeerplaatsen 2011 en 2017. Op werkdagen is het aantal betaald-parkeerplaatsen in 2017 ten opzichte van 2011 iets toegenomen (van 3.870 naar 3.967), in weekenddagen licht gedaald (van 4.280 naar 4.223).

  Er wordt meer gewoond in de binnenstad, en dat wordt ook verder gestimuleerd. Wat we ook weten, is dat vanuit het woonbeleid gestuurd wordt op ‘niet alleen kleine units’. Wij staan er ook zeer achter dat er brede keus gaat komen aan wonen in de binnenstad. Maar bij een deel van de doelgroep hoort absoluut parkeren. En dat wordt op basis van deze visie niet mee-ontwikkeld. De visie zegt er weinig méér over dan dat we geen vergunningen meer moeten uitgeven. Visie?

  We experimenteren in bepaalde projecten met een lagere parkeernorm, bijvoorbeeld in combinatie met deelauto's en aanpassing van de parkeerverordening, waardoor bewoners van bepaalde complexen niet in aanmerking komen voor een parkeervergunning. Deze experimenten in combinatie met "projectvoorstel monitoring parkeren in de binnenstad" leveren data en inzichten op die bepalen of verdere maatregelen wenselijk zijn zoals verwoord op pag. 34 van de nota.

- Er is een groot verschil in kwaliteit en gastvrijheid tussen de verschillende parkeergarages. Praten de gemeente en de commerciële aanbieders wel eens met elkaar? Van Rozet en Musis is algemeen bekend dat die verouderd, vuil en ongastvrij zijn. Maar wie goed kijkt ziet ook dat de ‘parel’, Arnhem Centraal, heel snel sleets aan het worden is. En dan hebben we het nog niet eens over het feit dat je, bijvoorbeeld, vanuit de stationshal echt de ingang niet zomaar terugvindt!
  Laat het niet zo ver komen als in Venlo, waar eind vorig jaar, als gevolg van ernstig achterstallig onderhoud, twee garages werden gesloten omdat de veiligheid ter discussie kwam te staan – met alle gevolgen van dien.

Er is overleg met private parkeergarage-exploitanten. De parkeergarages Rozet en Musis zijn verouderd. Veiligheid van de garages staat vanzelfsprekend voorop en opgenomen in het reguliere onderhoud van gemeentelijke parkeergarages.

Gedetailleerd commentaar op de nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik'

- P.4: Er wordt verwezen naar de Nota 'Aantrekkelijke Binnenstad Arnhem'. Wij kennen dit stuk niet.

  De werktitel "aantrekkelijke binnenstad Arnhem" roept waarschijnlijk de verwarring op. Dit betreft de visie op de openbare ruimte in de binnenstad die nadrukkelijk onderwerp van gesprek is tijdens de werkgroep "Openbare Ruimte" van PBA. Hierin is tevens de gezamenlijke uitvoeringsagenda opgenomen. De visie is op hoofdlijnen recent gepresenteerd aan het bestuur van PBA en Raad van Advies.

- P.7: In 10 jaar tijd een groei aantal binnenstadsbewoners met bijna 20%, en dat zal verder groeien (hetgeen ook gewenst is). Daarbij is niet geïnvesteerd in **bewonersparkeren**, en het *lijkt* nog goed te gaan door de bewonerscategorieën. Maar op het moment dat je bijvoorbeeld ook gezinnen gaat bedienen (en dat willen we) dan loop je echt vast. Ofwel: er moet geïnvesteerd worden in bewonersparkeren, en dat moet beleidsmatig worden 'mee-ontwikkeld' in deze visie. Investeren in bewonersparkeren kan overigens ook rendabel.

  Zie hierboven.

- P.10: "Meer en meer info komt bij de automobilist. Dit betekent dat op termijn allerlei informatie in het straatbeeld overbodig zal worden." Hmmm.. Ten eerste is algemeen bekend dat **fysieke verwijsinformatie** ook van belang is **ter bevestiging** van de zoekende bezoeker. Ten tweede wordt hier even niet gedacht aan buitenlandse toeristen, of simpelweg mensen die niet alle snufjes in hun auto hebben.

  Neemt zeker niet weg dat wij nu nog steeds investeren in bebording, markering en parkeerverwijssysteem. Geschetst beeld is toekomstbeeld en geeft aan dat communicatie tussen de weg en het voertuig en ook tussen voertuigen verandert.

- P.12: kaartje: het rode systeem (van rijkswegen) is ver verwijderd van de binnenstad, dus het groene **systeem van de radialen** is des te belangrijker. In Arnhem-Noord staan die radialen regelmatig vast, de Amsterdamseweg en de Apeldoornseweg/Sonsbeekweg zijn soms een crime. En vanuit het oosten wordt de bezoeker langs kwalitatief zeer laagwaardige en onaantrekkelijke routes geleid. De analyse hierop missen we volledig en deze zal wel moeten worden uitgevoerd.

  Zie eerdere verwijzing naar het initiatief van de regio Arnhem Nijmegen om een regionale bereikbaarheidsaanpak op te stellen.

- P.13: Positieve rapportcijfers voor bereikbaarheid? Een aantal zeker, maar niet alles is positief. Het wordt wel zo gebracht, als een **goed nieuwsshow**. Saillant is het feit dat op deze pagina wel fiets- en bus-icoontjes worden afgebeeld met een 8,3 en een 8,1, maar dat er geen icoontjes zijn afgebeeld voor de 6,2 voor de autobereikbaarheid en voor de 5,8 voor kwaliteit parkeren. Op deze manier wordt de meest belangrijke aanleiding die de juiste keuzes zou moeten motiveren voor de 'visuele lezer' uit beeld gemanipuleerd.

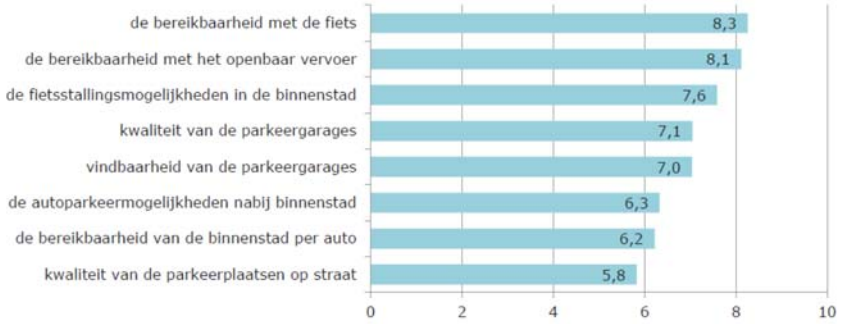

Ten behoeve van een transparante weergave wordt bijgevoegde figuur met bezoekerswaarderingen over bereikbaarheid per auto (6.2), kwaliteit van parkeerplaatsen op straat (5.8) en parkeergarages (7.1) toegevoegd aan de nota.

- P.14: Diverse rapportcijfers laten 18 jaar een stijgende lijn zien, maar grote uitzondering is de kwaliteit van de parkeerplaatsen, die al jaren onder de 6 scoort. *En daar wordt vervolgens geen geld voor ingezet!?! Hoezo niet?* Wij vinden het onvoorstelbaar. Tegen je kind dat allemaal zevens en achten staat, en voor één vak een vijf, zeg je toch niet: 'laat die vijf maar lekker zitten, ik wil dat je van die acht een acht-en-half maakt'. ?

Tabel 13 Rapportcijfers bereikbaarheid en parkeergelegenheid, 2000-2016

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014*	2016*
Bereikbaarheid auto	5,4	5,5	4,9	5,6	5,9	5,4	6,1	6,0	6,2
Bereikbaarheid fiets	7,7	7,7	7,4	7,9	8,2	8,1	7,8	8,3	8,3
Bereikbaarheid OV	7,5	7,2	7,3	7,6	7,8	7,6	7,8	8,0	8,1
Autoparkeer-mogelijkheden	5,2	5,6	5,5	6,1	6,4	5,9	6,3	6,3	6,3
Fietsstallings-mogelijkheden	5,9	6,4	6,3	7,1	7,8	7,5	7,6	7,6	7,6
Kwaliteit parkeergarages	-	6,4	6,3	6,8	7,0	6,8	7,0	7,0	7,1
Kwaliteit parkeerplaatsen	-	5,7	5,8	5,9	6,1	5,7	5,9	5,9	5,8
Vindbaarheid Parkeergarages	-	-	-	-	-	-	-	7,0	7,0

*inclusief koopzondag

Bovenstaande figuur (binnenstadsmonitor 2016) onderstreept dat de kwaliteit van parkeerplaatsen op straat al jaren onder de 6 scoort. Recent is "de Trans" vernieuwd en toegevoegd aan betaald parkeren. Op de markt zijn de bezoekersparkeerplaatsen verwijderd. Dit college stimuleert parkeren in garages. In deze collegeperiode is geen geld voor gereserveerd voor kwaliteitsverbetering, maar staat geagendeerd voor de lange termijn.

- P.15: Op het kaartje is goed te zien dat de grote **fietsenstallingen zeer onevenwichtig verdeeld** zijn over de binnenstad.
- **Fietsenstallingen moeten**:
    - Veel beter verspreid zijn
    - Veel fijnmaziger dan 3 grote bakken
    - En daar waar je wel grootschalig kiest: maak er dan iets bijzonders van – (ref. de Appel uit Alphen, zie hieronder)

Arnhem werkt aan de uitbreiding van het aantal fietsstalplekken in de binnenstad in overleg met de binnenstadspartners. Daar hoort het afronden van het plan 1.000 fietsklemmen in de binnenstad bij en bij de schouw het experimenteren met (brom)fietsparkeervakken in de binnenstad.

- P.16: Exacte inpassing van de vergrote **fietsenstalling Gele Rijdersplein**: laat die a.j.b. volgen op de ruimtelijk-functionele visie voor dit plein! De suggestie om deze te schuiven onder een nieuw te maken podium-met-kap ter plaatse van de ‘pergola’ vinden wij heel sterk.

  Huidige uitbreiding van de fietsenstalling op het Gele Rijders Plein is tijdelijk en met beperkte middelen gerealiseerd. Half verdiept of verdiept aanleggen van fietsstalplekken is onderdeel van de planvorming voor het Gele Rijders Plein dat nu aan de raad wordt voorgelegd.

- P.16: **looproute Station-binnenstad** moet nog worden verbeterd: dat is een juiste constatering, alleen wordt er bij de maatregelen/projectvoorstellen niet meer op teruggekomen.
  De verbinding Oude Stationsstraat – Jansstraat slaat niet de visuele 'brug' die ze daar wel moet slaan. De Willemstunnel had wat dat betreft eigenlijk 100 meter eerder moeten beginnen. Maar dat kunnen we niet veranderen, en met dit gegeven pleiten wij voor een *eyecatcher* die de verbinding heel erg zichtbaar en aantrekkelijk maakt, en die een alternatief biedt voor de 120 seconden die je daar voor het stoplicht staat te wachten.

.

- P.17: Het kaartje van auto(parkeer)kaart graag op dezelfde schaal afbeelden als de fiets- en de buskaart op p.15 en p.16. (gelijkwaardige behandeling?).
  Dán wordt goed zichtbaar dat het **autoparkeren niet gelijkmatig rond de binnenstad verdeeld** is. Dat zou wel het streven moeten zijn.
  De **noordflank van het centrum is onderbedeeld** voor wat betreft de nabijheid van voldoende parkeerplaatsen, en dit moet als een opgave gezien worden om wat aan te willen doen. De door CCA weer opgehaalde 'Singelgarage' verdient het om serieus genomen te worden. Maar een alternatief zou ook kunnen zijn dat één van de al langer leegstaande kantoorgebouwen aan de Jansbuitensingel door de eigenaar omgebouwd wordt tot een parkeergarage. Dat zou zelfs vanuit particuliere investering opgepakt kunnen worden, mits het planologisch bespreekbaar is.

  De ontwikkelingen in de stad zijn van invloed zijn op het aantal parkeerplaatsen. Om te bepalen of ingrijpen nodig is, blijven wij het gebruik van de openbare parkeerplaatsen in de binnenstad - in de garages en op straat - monitoren. Uit deze bezettingscijfers en kwaliteitsbeoordelingen (Binnenstadsmonitor bijvoorbeeld) kunnen we beoordelen of het aantal momenten waarop er nauwelijks tot geen parkeerplaatsen beschikbaar zijn, toeneemt en ingrijpen nodig is met maatregelen zoals benoemd op pag. 34 van de nota (projectvoorstel monitoring).

- P.17: De optelsom van totaal aantal parkeerplaatsen van 2011 is redelijk navolgbaar.
  De optelsom van 2017 is echter niet te verifiëren. Sterker, de **optelsom van 2017 lijkt onjuist**.
  Want hoe kan het dat er – als wij terugrekenen – in 2017 ineens 1.203 plaatsen op maaiveld zijn (tegen 1.130 in 2011), terwijl er vorig jaar per saldo 195 plaatsen zijn komen te *vervallen* op en rond

de Markt?
Wij zien dit graag glashelder in beeld gebracht, dat is het nu sowieso niet.

Zie eerder antwoord met actuele en gedetailleerde cijfers over de aantallen parkeerplaatsen dat separaat wordt gepresenteerd.

- P.18: Vreemd dat de **parkeeraantallen van 2016** niet in het diagram zitten. Die aantallen moeten gewoon bekend zijn. Graag toevoegen voor een relevant beeld.

  Cijfers over de aantallen parkeerplaatsen zijn geactualiseerd naar 2017.

- P.18: 'Op piekmomenten zijn **Prinsenhof en P7** nagenoeg onbezet'. Dat is heel logisch, ze liggen te ver weg van het kernwinkelgebeid (want over die piek hebben we het). Hier heb je het bewijs dat je moet zorgen voor een betere verdeling van het parkeren rondom én dicht bij het centrum.

  Wij willen het gebruik van Prinsenhof en P7 stimuleren door deze plaatsen beter onder de aandacht van automobilisten te brengen.

- P.19: We zien enkele foto's van de 'inspiratiesessie', waarbij toekomstige ontwikkelingen werden verkend. De inspreker van ANWB merkte terecht op dat we daarbij de **LEV's vergeten** zijn.

  Dat is juist. Daarnaast zijn er waarschijnlijk nog meer trends, innovaties en ontwikkelingen die nauwlettend gevolgd moeten worden om in te kunnen spelen op wensen en behoeften in het kader van een bereikbare binnenstad.

- P.23: "Arnhem zet **vol in op bus en fiets**". Prima, maar voor het gros van de mensen in de regionale schil rond Arnhem gaat dat niet helpen, en zul je **van de auto moeten blijven uitgaan**.

  Alle modaliteiten moeten een plekje krijgen in de aanpak voor een gastvrije, bereikbare binnenstad, zoals opgenomen in de maatregelen (paragraaf 5.2) van de nota. .

- P.23: "Dat wil niet zeggen dat Arnhem **geen aandacht besteedt aan de auto**. Arnhem benut vooral de autoverkeersruimte beter." *Gratuite zin. Hoe dan? Wij zien deze 'aandacht' in de uitvoeringsagenda niet vertaald in voldoende en concrete maatregelen. Gaat u rustig slapen?*

  In het plan staan ook voor de auto kortetermijnmaatregelen opgenomen.

- P.25: Onder de 'bereikbaarheidsopgave' wordt gesproken over inzet om de **beschikbare capaciteit van het wegennetwerk beter te benutten**. Maar daarin is vervolgens geen enkele fysieke investering voorzien, alleen wordt gekeken naar 'gedrag'. Dat is ook goed, maar hoe realistisch en afdoende is dit? Waar zit die betere benutting? We vragen niet om uitbreiding van de infrastructuur, maar wel om slimme maatregelen. Het weghalen van de lus op het Roermondsplein is zo'n voorbeeld. Maar zo zijn er meer te bedenken – hetgeen dus nog niet gebeurd is –, meer met verkeerskundig slimme ingrepen dan met veel infrastructuur.

  Het Programma Beter Benutten Vervolg voorziet in gedrag beïnvloedende maatregelen om de beschikbare capaciteit van het wegennetwerk beter te benutten. Dit doen we via verschillende concrete acties om spitsmijdingen te realiseren, langer bezoek aan de binnenstad te stimuleren en met de werkgeversaanpak in samenwerking met VNO-NCW Arnhem-Nijmegen.

- P.25: we blijven stellig in de wens dat er WEL **keerlussen komen op de centrumring**. Misschien geen 5 of 6, maar wel 2 of 3. We moeten er wel over mogen praten en naar zoeken, uiteraard met behoud van de doorstroming van de ring. 2 of 3 extra keerlussen zorgen voor herstelmogelijkheid voor de automobilist, en voor betere bereikbaarheid van de binnensingels. We vragen niet om 'doorsteken'. Maar in de inspraaknota worden PBA en Arnhem6811 nu afgedaan door 'kannietambtenaren'. We voelen ons daarmee niet serieus genomen.

Zoals verwoord in de nota op pag. 13 en 25 zien wij geen reële mogelijkheden voor keerlussen op de centrumring.

- P.25: “Reden waarom we de vindbaarheid en de **kwaliteit [van de garages]** willen verbeteren, zodat…” Prachtig, m*aar hier wordt dus geen geld voor gereserveerd!* We worden hier dus blij gemaakt met een dode mus.

  Het verbeteren van de vindbaarheid van de garages staat gepland op de korte termijn, de gewenste kwaliteitsverbetering van de garages op de lange termijn.

- P.25: Het **parkeerverwijssysteem** moet niet alleen simpel aangevuld worden met verwijzing naar Prinsenhof (dat is de enige maatregel die nu genoemd wordt), maar het systeem moet in z’n geheel kritisch worden bekeken en robuust-dynamisch gemaakt.
  Er is namelijk véél meer aan de hand, in negatieve zin! Zie onderstaand, als voorbeeld, een belangrijk keuzemoment waarop je als automobilist wilt weten welke garage de meeste plekken vrij heeft…. Dit staat er al weer 2 jaar zo bij!

Parkeerverwijssysteem kan uitbreiding van aantal parkeerlocaties aan. Ingewikkelder en kostbaarder is het aansluiten van parkeerterreinen daarop in verband het tellen van aankomende en vertrekkende voertuigen.

Wat bovenstaande Apeldoornseweg betreft, aanpassing van deze aansluiting inclusief de parkeerverwijzing is onderwerp van de voorgenomen reconstructie van dit wegvak Apeldoornseweg.

- P.25: “Ondanks de beschikbaarheid van gratis en bewaakte stallingen treffen we gestalde fietsen in de openbare ruimte aan.”
  Dat zou niet mogen verbazen. Dat heeft dus alles te maken met het feit dat die gratis en bewaakte stallingen niet goed over het centrum verdeeld zijn en niet voldoende fijnmazig. Zie hiernaast een foto uit de binnenstad van Den Haag van de diverse **‘fietsparkeerpockets’** die daar gemaakt zijn: het kán dus wel.
  Wij roepen op om creatief en met open blik te bekijken welke mogelijkheden – ook in sturing van gedrag – hierin zijn. Den Haag is hierin echt een goed voorbeeld, ook met het fietsparkeerverwijssysteem in de binnenstad. Ga kijken.

  Gaan we doen. Zie ook projectvoorstel schouw en (kleine) maatregelen binnenstad.

- P.26: Meer wonen in de binnenstad: daar hoort ook meer parkeren bij (en niet alleen ‘geen vergunningen meer uitgeven’).
  → Wij willen heel ver gaan om aan te tonen dat het mogelijk is (verkeerstechnisch, ruimtelijk, financieel) om aan het **Gele Rijdersplein een stallingsgarage** te realiseren voor vergunninghouders. Uiteraard hoort daar flankerend beleid bij, maar het mes gaat hierbij aan meerdere kanten snijden. Graag gaan wij hierover met u, met ambtenaren en met de eigenaren het gesprek aan.

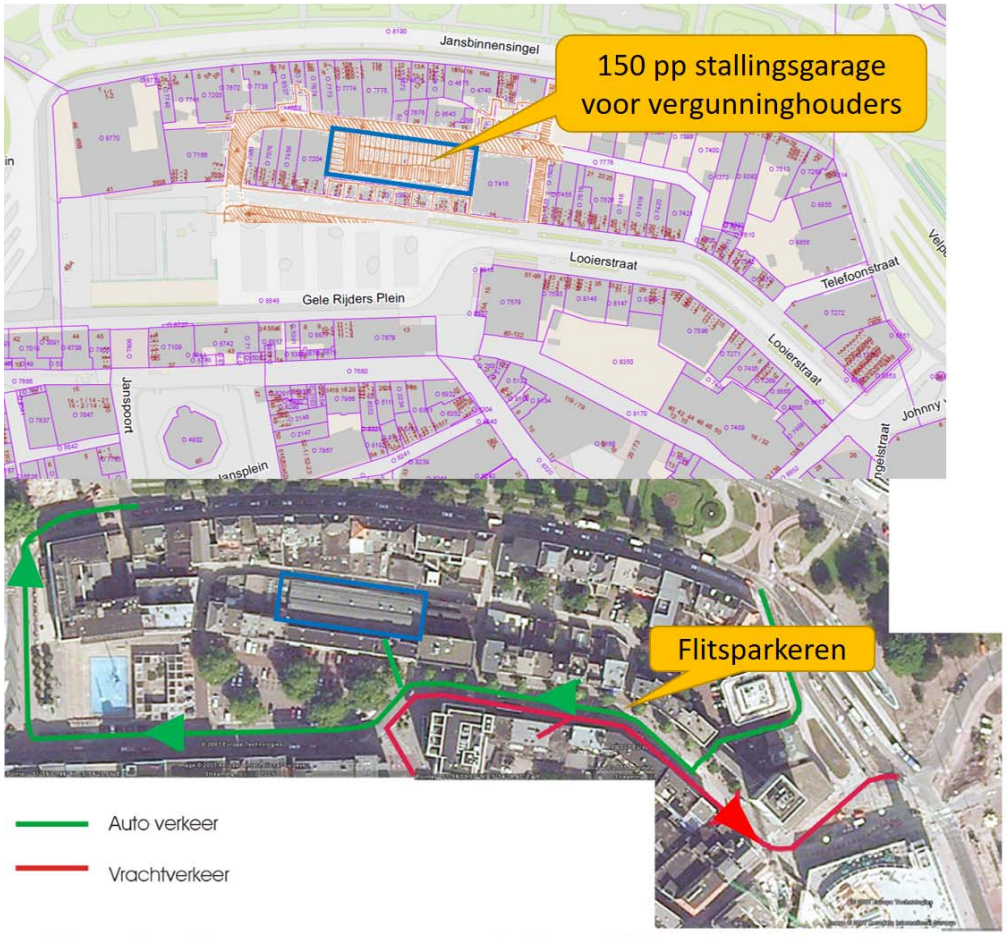

Figuur 1: Eenrichtingsverkeer voor auto's en afwikkelen langs Willemsplein (bron Google Earth).

Toevoegen parkeren t.b.v. vergunningen voor huidige en nieuwe bewoners van noordschil Binnenstad, en ondernemers.

Stel 150 plaatsen (is mogelijk op Bristol-kavel)

We wachten de uitnodiging voor het gesprek af.

- P.29 e.v.: **Tijdspad.** Wat pregnant opvalt in Hoofdstuk 5, is dat de ´maatregelen bereikbaarheidsaanpak´ allemaal vanaf 2017 worden onderzocht, en dat deze *soms* – afhankelijk van al dan niet beschikbaar budget – worden uitgevoerd. Maar voor geen enkele maatregel wordt een concrete einddatum genoemd. ! Waar zit de urgentie?

  Uit te werken in op te stellen uitvoeringsprogramma na raadsbesluit.

- P.29: Onder bereikbaarheid voetganger / openbare ruimte ontbreekt de **verbinding Oude Stationsstraat – Jansstraat**. De graag toevoegen en incalculeren.

  In deze route zijn geen aanpassingen voorzien.

- P.30: Onder **bereikbaarheid / vindbaarheid fietsparkeren**: inzetten op veel betere en meer fijnmazige verdeling over / door de binnenstad. Zie P.25.

  Zie projectvoorstel schouw en (kleine) maatregelen binnenstad. Is hierin opgenomen.

- P.31: Onder bereikbaarheid OV: toevoegen: in ere herstellen **Transferium Gelredome**, permanent, incl. hoogfrequente busconnectie.

De P&R-terreinen Waterberg en Gelredome zijn nu te gebruiken als gratis parkeerplaats met opstapplaats voor regulier OV. Het inzetten van P&R bij evenementen is vigerend beleid (en onderdeel van de milieuvergunning Gelredome).
Om te bepalen of parkeren op afstand moet worden geactiveerd, monitoren wij het gebruik van de openbare parkeerplaatsen in de binnenstad - in de garages en op straat. Uit deze bezettingscijfers en kwaliteitsbeoordelingen (Binnenstadsmonitor bijvoorbeeld) kunnen we beoordelen of het aantal momenten waarop er nauwelijks tot geen parkeerplaatsen beschikbaar zijn, toeneemt en ingrijpen nodig is met maatregelen (zoals bijvoorbeeld parkeren op afstand).

- P.32: Achter de 3 maatregelen 'verkeersafwikkeling centrumring/zuidelijke binnenstad' staat PBA/6811. Dit suggereert dat PBA/6811 gevraagd hebben om de maatregelen zoals ze in het stuk staan verwoord. Maar dat is niet het geval. De **uitwerking is anders dan wij vroegen**.

  In nader overleg te bespreken.

- P.32: Onder 'Gastvrij' wordt budget voor **kwaliteitsverbetering garages** (sociaal veilige centers) naar de lange termijn geschoven (of het 'mag' betaald worden 'uit de 2 ton'). Ridicuul!!! Kijk naar alle 'rapportcijfers' van de bezoekers en wees eerlijk. **Hier moet hard bijgestuurd worden op de prioritering**.

  Vraagt om meer geld dan beschikbaar.

- P.32: Onder gastvrij/kwaliteit: kwaliteitsverbetering **parkeren Blauwe Golven**: prima, wethouder Elfrink liet onlangs inspirerende beelden zien. Maar laat het géén carte blanche zijn voor verlagen van de capaciteit.

  Kwaliteit en functioneren van de parkeerplaatsen zijn uitgangspunt voor plannen voor de Blauwe Golven. Het ontwerp inclusief de capaciteit van het parkeren wordt rond de zomer voorgelegd aan de raad.

- P.34: onderzoek **parkeermonitoring**: Is dit inclusief de particuliere garages of alleen voor de gemeentelijke? Wij vragen dan natuurlijk het eerste!

  Is alleen voor de gemeentelijke parkeerplaatsen. We begrijpen de wens voor een complete monitoring inclusief particuliere garages, echter worden deze cijfers niet gedeeld met de gemeente Arnhem.

- P.35: Dus **2 ton per jaar** beschikbaar voor verlagen van parkeertarieven in de daluren. Maar we vrezen met groten vreze voor de gemakzucht waarmee voor allerlei andere prioriteiten verwezen wordt naar de zelfde 2 ton. Dat kan alleen maar strijd en loze beloftes gaan opleveren.

  Invulling van de 4 x €200.000 in overleg met de ondernemers. De raad geeft daarvoor de kaders aan.

- P.36: **Flitsparkeren nabij [nee: ín] de binnenstad**. Er worden nog locaties gezocht. Voor ons is dat in elk geval de **Looierstraat**. Door kortparkeren zal hier lucht ontstaan voor de vestiging, *níet van retail*, maar van (maatschappelijke) dienstverlening, commerciële ruimte en praktijkruimte.

Flitsparkeren brengt de plint weer tot leven (geen retail, maar dienstverlening / commerciële ruimte / praktijkruimte)

Wij zien wij geen mogelijkheid voor flitsparkeren aan de Looierstraat. Zoals opgenomen in het projectvoorstel "kort parkeren" (pag. 36) gaan wij graag in overleg met ondernemers over geschikte locaties.

Geld

- Er is een **stevige meerjaren aanpak** nodig voor verbetering van bereikbaarheid en parkeren. Budgetteren is een kwestie van prioriteren. Maar waar een wil is, is een weg. **De provincie** biedt mobiliteitsinvesteringen aan (ook in infrastructuur) in haar ‘Agenda binnensteden en detailhandel’. En ook in de Investeringsagenda stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen zitten aanknopingspunten.

  Standaard werkwijze van Arnhem is maximaal benutten van cofinanciering door derden.

- Daarnaast willen wij u voorstellen om een **bereikbaarheidsfonds te creëren** waaruit maatregelen voor bereikbaarheid betaald kunnen worden.
  Hoe dat fonds gevuld kan worden? In de afgelopen jaren zijn de **aanslagen OZB voor niet-woningen** buitenproportioneel omhoog gegaan in Arnhem! Laat deze extra gelden dan alstublieft besteed worden aan de verbetering van de bereikbaarheid voor zowel auto's, fietsers, OV als voetgangers en aan gastvrij parkeren!!

  Arnhem kent al een Bereikbaarheidsfonds. Besteding OZB aan bereikbaarheid is aan college en raad.

Tenslotte

Bereikbaarheid is een noodzakelijke service die je als stad moet bieden om mee te blijven doen. Goed en dichtbij parkeren is niet meer dan gastvrijheid.

Arnhem is de laatste jaren gekenmerkt door:

- Afname aantal parkeerplekken in en om de binnenstad
- Geen noemenswaardige investeringen in (grote) bereikbaarheidsverbetering(en) in en om de binnenstad

- Een onduidelijke routing voor verkeer naar de binnenstad.

De gezamenlijke doelstelling van gemeente en alle belangenverenigingen, “Arnhem terug in de top 10 binnensteden”, zal met déze visie op bereikbaarheid nimmer gehaald worden!

Wij willen u verzoeken om onze bovenstaande opmerkingen en suggesties te verwerken in de vast te stellen nota resp. uw raadsbesluit.

Uiteraard zijn wij bereid om onze opmerkingen in een gesprek met u te bespreken en in constructief overleg in te brengen in open gesprekken met de betrokken ambtenaren.

Met vriendelijke groet,
Vereniging Eigenaren Citycenter Arnhem

Mr. B.M.J. van Meer
voorzitter

ir. C. Wortmann MRICS
directeur

kopie aan:
- bestuur Platform Binnenstad Arnhem
- gemeente Arnhem, college B&W, de heer G. Ritsema, wethouder mobiliteit en wonen&vastgoed
- gemeente Arnhem, dhr A. Roest, dhr. P. van Hoof

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve bijeenkomst 8, 15 en 22 mei 2017

De Arnhemse Binnenstad binnen bereik

Zaaknummer:	125557
Portefeuillehouder:	G. Ritsema

Resultaat van bespreking:

Insprekers
Er hebben op 8 mei in totaal 8 insprekers het woord gevoerd.

Toezeggingen
Tijdens de 2e informatieve behandeling op 22 mei heeft wethouder Ritsema toegezegd:
- Na de collegetweedaagse van 21/22 juni een uitspraak te doen of er volgens het college op basis van het amendement (16A40g) en de motie (16M114) sprake is van 4 x € 200.000,-- of van 5 x.
- Dat de € 200.000,-- wordt besteed zoals in het amendement (16A40g) en de motie (16M114) daarover is aangegeven.
- Voor 12 juni een actueel financieel kader m.b.t. deze nota aan de raad te sturen.
- Dat op grond van de schouw samen met de APCG een aantal extra parkeerplaatsen voor de doelgroep zal worden gerealiseerd. Ook worden z.s.m. een aantal parkeerplekken fysiek vergroot.

Conclusie
De resterende vragen uit de raadskamer zullen schriftelijk worden ingediend en beantwoord. Vragen, die woensdag 24/5 zijn ingediend, en de gedane toezeggingen worden uiterlijk 5 juni door de wethouder beantwoord.
De voorzitter concludeert dat de informatieve bijeenkomst met bovenstaande toevoeging is afgerond. Het voorstel zal worden doorgeleid naar de meningsvormende fase.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

G.A. Karssenberg

Mail ontvangen op 5 april 2017 om 17.05 uur.

Wij hadden vandaag een dagje stad-ten in Arnhem gepland.
Normaliter parkeren wij in de parkeergarage nabij de Weerdjesstraat.
Vandaag: omleidingsroute naar garage met twee passerende stadsbussen, wachtende betonmixer-auto's en het overladen van betonmortel in een beton verdeelbak van een bouwkraan. (En dat alles dus ín de omleidingsroute). Gezien de parkeergarage onbereikbaar bleek, via de nieuwe- en oude Rijnbrug, naar de parkeergarage aan de achterzijde van de Beekstraat, t.o. het Politiebureau. Daar: af- en aan rijdende zandauto's, bulldozers en werkbusjes. Tevens een afgesloten kerkplein waardoor keren niet tot de mogelijkheden behoorde. Achterwaarts deze plaats verlaten en via de singels naar de particuliere parkeergarage nabij de Velperpoort geparkeerd.

Advies: Let, inzake uw gastvrijheid en bereikbaarheid, op uw zaak CCA-leden, want gezien de grote hoeveelheid leegstaande winkelpanden, kunt u zich echt niet deze slechte bereikbaarheid veroorloven.

Met vriendelijke groet, (de oud-Arnhemse) familie Jansen-Nootenboom.

Aan de gemeenteraad

Datum	:	6 juni 2017
Zaaknummer	:	151773
Contactpersoon	:	Paul van Hoof
Telefoonnummer	:	(026) 377 3710

Onderwerp : De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Geachte voorzitter en leden,

Op 21 maart heeft het college ingestemd met de Nota “De Arnhemse binnenstad binnen bereik” en deze aan u voorgelegd. In de maand mei heeft u de nota informatief behandeld en heeft een aantal partijen ingesproken. Ter afsluiting heeft wethouder Ritsema een aantal toezeggingen gedaan alvorens over te gaan tot de meningsvormende behandeling. Hierover het volgende.

Inleiding
De nota “De Arnhemse binnenstad binnen bereik” geeft inzicht in de huidige situatie, geeft een doorkijk naar de toekomst in bereikbaarheid, formuleert een opgave en benoemd maatregelen die hieraan zullen bijdragen. Deze zijn mede gebaseerd op gesprekken in en met de stad. Daarnaast wordt in veel projecten in de binnenstad gewerkt aan de versterking van onze Arnhemse binnenstad en daarmee de bereikbaarheid (zie ook "De Arnhemse binnenstad" maart 2015 en rapportage mei 2016). Deze projecten hebben hun eigen door uw raad vastgestelde financiële kaders zoals bijvoorbeeld de “Zuidelijke binnenstad”.

De in de visie "de Arnhemse binnenstad binnen bereik", maart 2017 opgenomen bereikbaarheidsaanpak 2017 en de uitvoeringsagenda kent een tweetal al door uw raad vastgestelde financiële dekkingsvormen:

1. Maatregelen vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).
2. Maatregelen vanuit door uw aangenomen amendement en motie van 4 keer €200.000 in de jaarschijven 2016 - 2019. Binnen het pakket van de maatregelen zal, rekening houdend met het financiële kader, prioritering met binnenstadsondernemers en -bewoners plaatsvinden

De financiële paragraaf in de nota is daarmee leidend voor de uit te voeren maatregelen op korte termijn. Na vaststelling in uw raad zullen wij de maatregelen samen met binnenstadsondernemers binnen uw kaders prioriteren en uitvoeren. De nota zal verder vooral agenderend zijn voor de periode 2018 en verder.

Toezeggingen 22 mei
Op 8,15 en 22 mei is de nota informatief behandeld. Naast de beantwoording van diverse inhoudelijke vragen heeft wethouder Ritsema een aantal toezeggingen gedaan:

1. Na de collegetweedaagse van 21/22 juni een uitspraak doen of er volgens het college op basis van het amendement (16A40g) en de motie (16M114) sprake is van 4 x € 200.000,-- of van 5 x.
2. Dat de € 200.000,-- wordt besteed zoals in het amendement (16A40g) en de motie (16M114) daarover is aangegeven.
3. Voor 12 juni een actueel financieel kader m.b.t. deze nota aan de raad sturen.
4. Dat op grond van de schouw samen met de APCG een aantal extra parkeerplaatsen voor de doelgroep zal worden gerealiseerd. Ook worden z.s.m. een aantal parkeerplekken fysiek vergroot.
5. Dat het college een aantal technische vragen zal beantwoorden voor de meningsvormende behandeling van de nota in juni.

Financieel kader

Vier maal €200.000,--

Maandag 22 mei 2017 heeft wethouder Ritsema de raad toegezegd om de viermaal € 200.000 zoals opgenomen in de nota uitsluitend in te zetten voor parkeertariefsverlaging in de daluren en daaraan verbonden maatregelen, zoals beoogd in amendement (16A40g). Denk daarbij aan loyaliteitssystemen waarmee winkeliers hun klanten bijvoorbeeld met parkeertegoed "belonen".

Vijf maal €200.000,--

Het college is van mening dat in lijn met het amendement (16A40g) en de motie (16M114) sprake is van 5 x € 200.000, --.

Geactualiseerd financieel kader

Het gevolg van de toezegging, mede als reactie op inspraakreacties van ondernemers, om de middelen zoals hierboven genoemd in te zetten voor parkeertariefsverlaging, is dat een deel van de overige maatregelen geen financiële dekking meer kent.

Uit de actualisatie van het bereikbaarheidsfonds voor de Perspectiefnota 2018-2021 blijkt echter dat het mogelijk is om extra middelen vrij te spelen. Daarnaast is onderdeel van de toezegging een grove raming van de overige maatregelen te maken om zo meer inzicht te krijgen in de haalbaarheid in relatie tot het beschikbaar budget. Deze zijn opgenomen in bijlage 1 "Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak".

Door de gunstige ontwikkeling in het bereikbaarheidsfonds is het mogelijk om het extra jaar van €200.000 ter invulling het amendement en de motie te bekostigen en daarnaast een extra bijdrage van €175.000,-- voor de overige maatregelen te doen. Het college zal deze € 175.000,-- inzetten ter uitvoering van (een deel) van de maatregelen uit de uitvoeringsagenda die buiten de reikwijdte van het bovengenoemde amendement vallen. Het bereikbaarheidsfonds heeft voldoende ruimte om deze extra bijdragen op te vangen. We zullen deze extra uitnamen uit het Bereikbaarheidsfonds meenemen in onze voorstellen voor de meerjarenprogrammabegroting 2018-2021.

Dit leidt tot het volgende overzicht van maatregelen en mogelijke dekking.

Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak			
Totaal			
		Binnen 5 x 2 ton te prioriteren	Eenmalig € 175.000 bereikbaarheidsfonds
Voetganger			
Fiets			
	Compleet maken wachttijdvoorspellers bij oversteken centrumring		75k - 100k
	Vergroten vindbaarheid bewaakte fietsenstallingen		5k - 10k
	Maak fietsenstallingen voor diverse typen tweewielers (scooters, E-bikes, etc.)		10k - 25k
	Investeer in extra laadpunten voor elektrische fietsen		10k - 25k
	Ontwikkelen Arnhemse deelfiets (Stadswerkplaats Fiets)		100k - 200k
OV			
	Meer taxistandplaatsen		25k - 50k
Auto			
	Pilot daltarieven	100k - 200k	
	Plan maken voor differentieren vergunningshouderstarieven en schoon vervoer	5k - 10k	
	Parkeren als loyaliteitsinstrument	75k - 100k	
	Pilot flitsparkeren	50k -100k	
	Aanduiden looproutes naar belangrijke bestemmingen		5k - 10k
Logistiek			
	Betere handhaving venstertijden		10k - 25k
TOTAAL			
		230k - 360k	240k - 445k

Bovenstaande raming per maatregel geeft een bandbreedte van de te verwachten kosten. Na besluitvorming en prioritering zal uitwerking plaatsvinden van de maatregelen en worden kosten gedetailleerder uitgewerkt.

Technische vragen

Na behandeling op 22 mei hebben wij nog een viertal vragen ontvangen. De beantwoording van deze vier vragen en de nog openstaande 2 vragen zijn beantwoord in bijlage 2 "Beantwoording technische vragen".

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage: - Bijlage 1 "Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak"
- Bijlage 2 "Beantwoording technische vragen"

Bijlage "Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak"								
Voetganger en openbare ruimte								
		Reeds besloten (en gefinancierd)*	**Schouw** (@)**	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)***	**Eenmalig € 175.000** bereikbaarheidsfonds 2018****	**lange termijn**	Schatting/bandbreedte **Kosten Maatregel**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid								
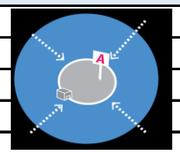	Verbeteren rode lopers van en naar de binnenstad							
	- Marktcorridor Sabelspoort/ Airborne at the Bridge	X						
	- Creatieve corridor/ Oude Kraan	X						
	- Verbeteren veiligheid oversteek binnensingel bij Johnny van Doornplein (van en naar Musis)	X						
	- Corridor Nieuwstraat	X						
Vindbaarheid								
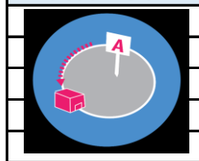	Bewegwijziging vanaf bronpunten en rode lopers naar de binnenstad (inclusief kwartierindeling)	X						
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving								
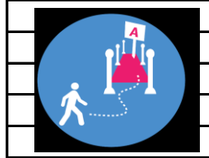	**Leefomgeving schoon heel en veilig**							
	- Opruimacties overtallige oude borden en verwijzingen		X					
	Impuls kwaliteit leefomgeving							
@	- Aanpak verkeerd gestalde fietsen, wezen en wrakken	X[1]					**10k-25k**	PBA/6811/AH
	- Afspraken maken over fietsen in de binnenstad (stallen en rijden) en handhaven		X					PBA/6811/AH
@	- onderzoek omvang voetgangersgebied	X					**10k-25k**	PBA/6811
	- Aanpak overlast Rijnkade	X						6811
	Gastvrije binnenstad							
	- Stadsplattegronden op sleutelplekken (bij winkeliers en poorten van de stad) aanbieden	X						
	- In overleg met ondernemers inzetten digitale middelen voor verhogen gastvrijheid	X				X	**100k-200k**	

@ = zie projectvoorstel

* reeds besloten en gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).

** gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).

*** De € 200.000,-- wordt voor een looptijd van 5 jaren besteed zoals in het amendement (16A40g) en de motie (16M114) aangegeven.

**** gefinancierd met een uitname van eenmalig € 175.000 in 2018 ten gunste van investeringen in de bereikbaarheid van de binnenstad.

[1] We voorzien in incidentele opruimacties en onderzoek naar aanpak

Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak								
Fiets en stallen								
		Reeds besloten (en gefinancierd)*	**Schouw****	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)***	**Eenmalig € 175.000** bereikbaarheidsfonds 2018****	**Lange Termijn**	Schatting/bandbreedte **Kosten Maatregel**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid								
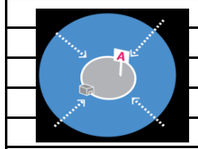	Veiliger maken oversteek binnensingel bij Johnny van Doornplein	**X**						*
	Compleet maken wachttijdvoorspellers bij oversteken centrumring				X		**75k-100k**	
		X						
	Aanleg snelfietsroutes naar omliggende gemeenten						**1.500k[1]**	
	- Snelfietsroute Dieren-Velp-Arnhem	**X**						
	- Snelfietsroute Wageningen-Oosterbeek-Arnhem	**X**						
	- Verbeteren fietsontsluiting binnen creatieve corridor (Oude Kraan) als onderdeel snelfietsroute Wageningen	**X**						
	Stimuleren fietsgebruik forenzen en studenten dmv belonen (Programma Beter Benutten Vervolg)	**X**					**400k[1]**	
Vindbaarheid								
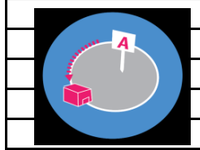	Afronden van plan extra 1.000 fietsklemmen in de binnenstad	**X**						PBA/6811
	Vergroten vindbaarheid bewaakte fietsenstallingen				X		**5k-10k**	
	Onderzoeken mogelijkheid tot realisatie nieuwe fietsenstalling(en) zuidelijke binnenstad					**X**	**10k-25k**	
	Startpunten snelfietsroutes duidelijker markeren en bewegwijzeren (Stadswerkplaats Fiets)					**X**	**10k-25k**	
	Verdubbelen capaciteit fietsenstalling Gele Rijders Plein	**X**						
	Experimenteren met (brom)fietspakeervakken in binnenstad		**X**					PBA/6811
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving								
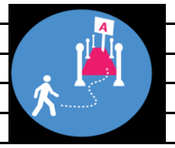	Maak fietsenstallingen voor diverse typen tweewielers (scooters, E-bikes, etc.)				X		**10k-25k**	PBA/6811
	Verbeteren communicatie over verbod scooters/ bromfietsers in voetgangersgebied	**X**						PBA/6811/AH
@	Maken visie op stallen fiets omgeving Arnhem Centraal	**X**					**10k-25k**	
	Investeer in extra laadpunten voor elektrische fietsen				X		**10k-25k**	
	Onderzoek mogelijkheden voor fietsvoorzieningen voor bewoners binnenstad		**X**					6811/AH
	Inzetten gastheren/ gastvrouwen bij stallen fietsen					**X**	**75k-100k**	
	Ontwikkelen Arnhemse deelfiets (Stadswerkplaats Fiets)					**X**	**100k-200k**	
	Pilot "Fietsparkeren loont", sparen met "Dit is Pas Arnhem" (BBV)	**X**					**30k[1]**	

@ = zie projectvoorstel
* reeds besloten en gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).
** gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).
*** De € 200.000,-- wordt voor een looptijd van 5 jaren besteed zoals in het amendement (16A40g) en de motie (16M114) aangegeven.
**** gefinancierd met een uitname van eenmalig € 175.000 in 2018 ten gunste van investeringen in de bereikbaarheid van de binnenstad
[1] Financiering uit het project Beter Benutten Vervolg (BBV)

Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak								
OV en halten								
		Reeds besloten (en gefinancierd)*	**Schouw****	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)***	**Eenmalig € 175.000** bereikbaarheidsfonds 2018****	**lange termijn**	Schatting/bandbreedte **Kosten Maatregel**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid								
	Structurele inzet op verbeteren van de OV-bereibaarheid							
	- Inzetten op sneller, vaker en betrouwbaarder van de ICE (Amsterdam-Arnhem-Frankfurt)	**X**				**X**	*regulier*	
	- Het naar de regio brengen van het stedelijk hoogwaardig openbaar vervoer (Trolley 2.0), Huissen, Elst, Wageningen, Velp/Zuid, Westervoort	**X**				**X**	*regulier*	
	- Onderzoek verhogen van frequentie van trolleylijn 2 van en naar Arnhem-Zuid	**X**						
	introductie lijn Abellio Arnhem-Dusseldorf 1 maal per uur	**X**						
	Stimuleren OV-gebruik van en naar de binnenstad (BBV Ervaar het OV)	**X**					**120k**[1]	
	Onderzoeken functioneren OV Noordzijde Arnhem Centraal/ Sonsbeekzije (FLIXbus, treinvervangend vervoer)					**X**	**10k-25k**	
	Ontwikkelen van vraaggericht OV (BrengFlex)	**X**				**X**	*prv & opdrachtgevers*	
	Onderzoeken naar beter gebruik dal-uren OV-vervoer	**X**						
Vindbaarheid								
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving								
	Schoon, heel en veilige halte-voorzieningen		**X**					
	Promotieactie richting Duitse bezoekers tijdens opstart Abellio (Arnhem-Düsseldorf)	**X**						
	Plaatsen van kaartautomaten bij Willemsplein, Velperplein en Velperpoort	**X**						
	plaatsen van kaartautomaten van Abellio om Arnhem CS	**X**						
	Pilot probeeracties OV voor nieuwe inwoners Arnhem	**X**						
	Meer taxistandplaatsen				**X**		**25k-50k**	PBA

@ = zie projectvoorstel

* reeds besloten en gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).

** gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).

*** De € 200.000,-- wordt voor een looptijd van 5 jaren besteed zoals in het amendement (16A40g) en de motie (16M114) aangegeven.

**** gefinancierd met een uitname van eenmalig € 175.000 in 2018 ten gunste van investeringen in de bereikbaarheid van de binnenstad

[1] Financiering uit het project Beter Benutten Vervolg (BBV)

Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak								
Auto en parkeren								
		Reeds besloten (en gefinancierd)*	**Schouw****	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)***	**Eenmalig € 175.000** bereikbaarheidsfonds 2018****	**lange termijn**	Schatting/bandbreedte **Kosten Maatregel**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid								
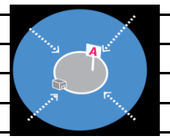	Inzet P&R tijdens evenementen en piekdrukte (Gelredome, Waterberg en Kleefsewaard)					**X**	**50k-100k**	
	Inzet op technologische innovatie op verdere verbetering verkeersafwikkeling radialen en centrumring	**X**				**X**	**25k-50k**	
	Pilot langparkeren/ toeristisch bezoek					**X**	**25k-50k**	
	Inzetten Programma Beter Benutten Vervolg							
	- Werkgeversaanpak/ mobiliteitsmakelaar inclusief pilot parkeren op afstand voor werknemers	**X**						
	- Bezoekersaanpak binnenstad (happy hour actie gratis parkeren van 17-18)	**X**					**80k[1]**	
	Onderzoek faciliteren deelautosystemen	**X**						
	Verkeersafwikkeling centrumring verder verbeteren door ontknoping Roermondsplein	**X**				**X**	*regulier*	PBA/6811
	Verkeersafwikkeling centrumring waar nodig verder verbeteren					**X**	*regulier*	PBA/6811
	Verkeersafwikkeling zuidelijke binnenstad met herinrichting Weerdjesstraat	**X**						PBA
	Pilot Park&Bike transferium Gelredome gericht op forenzen en bezoekers (BBV)	**X**					**80k[1]**	
	Onderzoek introductie Mobility as a Service (MaaS)	**X**						
Vindbaarheid								
@	Monitoren gebruik parkeervoorzieningen	**X**				**X**	**10k-25k**	PBA
	Stimuleren parkeren in garages	**X**				**X**		
	Inzetten op een goed functionerend parkeerverwijssysteem	**X**						6811/PBA
	Uitbreiden parkeerverwijssysteem met beschikbaarheid parkeren op Trans					**X**	**100k-200k**	
	Maak werk van parkeerbezettingssensoren op maaiveldplekken					**X**	**100k-200k**	
	Beschikbaarheid laadpalen in het centrum		**X**					
	Betere vindbaarheid en herkenbaarheid van P+R Gelredome					**X**	**50k-75k**	
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving								
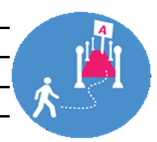	Parkeergagares laten functioneren als sociaal veilige service centers					**X**	**200k-500k**	PBA/AH
@	Pilot flitsparkeren	**X**		**X**			**50k-100k**	PBA
@	Pilot daltarieven	**X**		**X**			**100k-200k**	PBA
	Groen- rood aanduiding beschikbaarheid parkeerplaatsen in gemeentelijke parkeergarages					**X**	**200k-500k**	
	Aanduiden looproutes naar belangrijke bestemmingen				**X**		**5k-10k**	
	Plan maken voor differentieren vergunningshouderstarieven en schoon vervoer			**X**			**5k-10k**	
	Stel parkeerdata in gemeentelijke parkeergarages beschikbaar (real time)					**X**	*gerealiseerd*	
	Parkeren als loyaliteitsinstrument			**X**			**75k-100k**	PBA
	Parkeergarages toegankelijk maken voor zakelijke vergunninghouders	**X**						PBA/6811
	Afspraken gebruik parkeervoorzieningen derden	**X**						PBA/AH
	Kwaliteitsverbetering parkeren Blauwe golven	**X**						PBA

@ = zie projectvoorstel

* reeds besloten en gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).

** gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).

*** De € 200.000,-- wordt voor een looptijd van 5 jaren besteed zoals in het amendement (16A40g) en de motie (16M114) aangegeven.

**** gefinancierd met een uitname van eenmalig € 175.000 in 2018 ten gunste van investeringen in de bereikbaarheid van de binnenstad

[1] Financiering uit het project Beter Benutten Vervolg (BBV)

Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak								
Stadsdistributie								
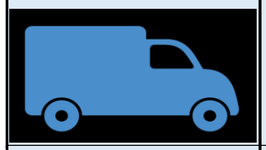		**Reeds besloten** (en gefinancierd)*	**Schouw****	**Binnen 2 ton te prioriteren** (met ondernemers)***	**Eenmalig € 175.000** bereikbaarheidsfonds 2018****	**lange termijn**	Schatting/bandbreedte **Kosten Maatregel**	**benoemd in pamfletten**
Bereikbaarheid								
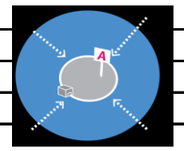	Milieuzones vrachtwagens	**X**						
	Milieuzones bestelauto's en personenauto's					**X**	*volgt in seperaat voorstel*	
	Stimuleren fietskoeriers studenten (Stadswerkplaats Fiets)					**X**	*Aan marktpartijen*	
Vindbaarheid								
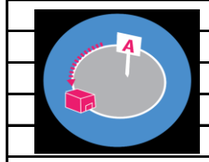								
Gastvrij en kwaliteit leefomgeving								
	@ Betere handhaving venstertijden				X		**10k-25k**	6811/PBA/AH
	Onderzoek gezamenlijke oplossingen stadsdistributie (Stadswerkplaats Fiets)					**X**	**10k-25k**	
	Stimuleren zero emissievoertuigen tbv stadsdistributie					**X**	**25k-50k**	

@ = zie projectvoorstel

* reeds besloten en gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).

** gefinancierd vanuit programma's Meerjarenprogrammabegroting Mobiliteit, Openbare ruimte (MJPB 2017- 2020).

*** De € 200.000,-- wordt voor een looptijd van 5 jaren besteed zoals in het amendement (16A40g) en de motie (16M114) aangegeven.

**** gefinancierd met een uitname van eenmalig € 175.000 in 2018 ten gunste van investeringen in de bereikbaarheid van de binnenstad

Raming maatregelen bereikbaarheidsaanpak			
Totaal			
		Binnen 5 x 2 ton te prioriteren	**Eenmalig € 175.000** bereikbaarheidsfonds
Voetganger			
Fiets			
	Compleet maken wachttijdvoorspellers bij oversteken centrumring		75k - 100k
	Vergroten vindbaarheid bewaakte fietsenstallingen		5k - 10k
	Maak fietsenstallingen voor diverse typen tweewielers (scooters, E-bikes, etc.)		10k - 25k
	Investeer in extra laadpunten voor elektrische fietsen		10k - 25k
	Ontwikkelen Arnhemse deelfiets (Stadswerkplaats Fiets)		100k - 200k
OV			
	Meer taxistandplaatsen		25k - 50k
Auto			
	Pilot daltarieven	100k - 200k	
	Plan maken voor differentieren vergunningshouderstarieven en schoon vervoer	5k - 10k	
	Parkeren als loyaliteitsinstrument	75k - 100k	
	Pilot flitsparkeren	50k -100k	
	Aanduiden looproutes naar belangrijke bestemmingen		5k - 10k
Logistiek			
	Betere handhaving venstertijden		10k - 25k
TOTAAL			
		230k - 360k	**240k - 445k**

Bijlage: "Beantwoording technische vragen"
Datum: 6 juni 2017

VVD

1 Op pag 14 staat: "het aandeel bezoekers van buiten de stad neemt de afgelopen jaren toe". Kan het college dit cijfermatig onderbouwen (in absolute cijfers en procentueel (aandeel van buiten de stad vs vanuit Arnhem))? Bij voorkeur vanaf 2009 tot nu.

Antwoord: In de Binnenstadsmonitor 2016 staan de gegevens van de bezoeker enquête 2000 t/m 2016. Het aandeel Arnhemmers neemt procentueel vanaf 2010 met 8% af, terwijl het aandeel van buiten Arnhem met 8% toeneemt. In de enquête gehouden op woensdag 5, donderdag 6 (avond), zaterdag 8 en zondag 9 oktober 2016 komen van de 1330 ondervraagde bezoekers dus 692 uit Arnhem en 638 van buiten de stad (in 2010 zijn dit 830 respectievelijk 554 personen).

Tabel 5 Herkomst van bezoekers, 2000-2016

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014*	2016*
Arnhem	54%	59%	59%	62%	55%	60%	58%	55%	52%
Buiten	46%	41%	41%	38%	45%	40%	42%	45%	48%
Totaal	***1.245***	***1.215***	***1.434***	***1.203***	***1.179***	***1.384***	***1.016***	***1595***	***1330***

* inclusief koopzondag

2. In het memo van 19 mei staat tabel 1 (aantallen betaald parkeerplaatsen).

A. Kan het college aangeven wat in 2011 en 2017 het aantal 'fysiek aanwezige parkeerplaatsen op straat' is (in het gebied waar tabel 1 over gaat; binnen de singels en de Rijn). Dus gewoon het aantal plaatsen waar je een auto neer kan zetten, ongeacht of het al dan niet een vergunninghoudersplaats is/was. Ook rekening houdend met de consequenties tav parkeren van in gang gezette plannen als onder andere Jansbeek boven water.

Antwoord: De aantallen fysiek aanwezige parkeerplaatsen op straat staan op de geactualiseerde tabel: aantallen betaald-parkeerplaatsen in 2011 en 2017 in het gebied binnen de singels en de Rijn in Arnhem onderscheiden naar *vergunninghoudersplaatsen, *bezoekersparkeerplaatsen op straat en *garageplaatsen. De som van het subtotaal vergunninghoudersparkeerplaatsen op straat en het subtotaal betaald-bezoekersparkeerplaatsen op straat vormt het aantal fysiek aanwezige parkeerplaatsen op straat. Hieronder nogmaals afgedrukt.

	2011		2017	
	werkdagen	weekenddagen	werkdagen	weekenddagen
Vergunninghoudersparkeerplaatsen op straat				
- vergunningplaatsen (excl Trans en Markt)	288	288	82	82
- parkeerterrein Trans	120	120		
- Markt (randen)	54	54		
- subtotaal	462	462	82	82
Betaald-bezoekersparkeerplaatsen op straat				
- parkeerterrein Trans	30	30	178	178
- Markt	243	243	39	39
- Blauwe Golven	161	161	161	161
- overig straatparkeren	696	696	849	849
- Broerenstraat naast stadhuis		28		28
- Provincie/ Prinsenhof		382		228
- P7				111
- subtotaal	1.130	1.540	1.227	1.483
Garageparkeerplaatsen				
- Musis	700	700	700	700
- Centraal	1.050	1.050	1.050	1.050
- Rozet	450	450	450	450
- Broerenstraat	380	380	380	380
- Velperplein	160	160	160	160
- subtotaal	2.740	2.740	2.740	2.740
TOTAAL BETAALD-PARKEERPLAATSEN	**3.870**	**4.280**	**3.967**	**4.223**
Tabel: aantallen betaald-parkeerplaatsen in 2011 en 2017 in het gebied binnen de singels en de Rijn in Arnhem onderscheiden naar				
* vergunninghoudersparkeerplaatsen				
* bezoekersparkeerplaatsen op straat				
* garageparkeerplaatsen				

B in de memo wordt 'dubbelgebruik' genoemd omdat vergunninghoudersplaatsen zijn 'vrijgegeven'. Kan het college een gedetailleerde onderbouwing geven welke efficiencywinst/optimalere bezetting hiermee wordt gerealiseerd. Verdeeld over werkdagen en weekenddagen en verdeeld over dag en avond/nacht.

Antwoord: Door het omzetten van vergunninghoudersplaatsen ('vrijgeven' van vergunninghoudersplaatsen) in betaalde parkeerplaatsen is veel meer dubbelgebruik mogelijk. Een vergunninghoudersplaats is uitsluitend te gebruiken door een vergunninghouder. Door de vergunninghoudersplaatsen om te zetten naar betaalde plaatsen is deze parkeerplaats ook te

gebruiken voor bezoekers aan de stad of bezoekers van bewoners. Het is dan uiteraard toegestaan om met de vergunning op alle betaalde plaatsen te parkeren. In Arnhem hebben we het tevens mogelijk gemaakt om met de bewonersvergunning te parkeren in de 3 gemeentelijk parkeergarages. Het is niet mogelijk om exact aan te geven hoeveel vergunninghouders er op welk moment geen gebruik maken van hun vergunning. Ervaringen hebben ons geleerd dat op doordeweekse werkdagen meer dan de helft van de vergunninghoudersplaatsen leeg stonden. Aan de hand daarvan mag je dus aannemen dat de helft van de bewonersvergunningen dan geen gebruik maken van hun vergunning. Aan het eind van de middag neemt het aantal gebruikers weer toe, in de avond neemt het dan weer iets af (minder dan overdag). Op de late avond / nacht worden de meeste bewonersvergunningen gebruikt. Het gebruik in de weekenden is redelijk vergelijkbaar met de avonduren.
De zakelijke vergunninghouder maakt juist tijdens doordeweekse werkdagen gebruik van zijn vergunning en veel minder in de avonduren en de nachtelijke uren.
Het is niet mogelijk om de efficiencywinst / optimalere bezetting gedetailleerd te onderbouwen maar de winst en duidelijkheid aan de bezoekers van de binnenstad is enorm.

Arnhem Centraal

1. In het verleden is transferium Gelredome geen succes geweest. Nu wordt er opnieuw een dergelijke maatregel voorgesteld. Wat gaat er dan anders worden, zodat men het wel gaat gebruiken?

Antwoord: Vanaf het moment dat regulier OV gebruikt moest worden om naar de stad te reizen, is de animo bij het grote publiek verdwenen. Vanuit Beter Benutten Vervolg worden nu gesprekken gevoerd met bedrijven in en nabij het centrum die een parkeerprobleem hebben. Hun werknemers kunnen parkeren bij Gelredome en per shuttle verder reizen naar de werklocatie. Alliander heeft interesse getoond voor een sluitende businesscase . Ook de optie met elektrische fietsen vanaf Gelredome wordt verkend. Overigens zijn er individuele forenzen die er op deze manier al gebruik van maken. Het verschil is dus een gerichte aanpak met grote werkgevers, gecombineerd met gedragsmaatregelen en promotie.

2. Er is geen geld de parkeergarages op te knappen, hetgeen een ongastvrij beeld geeft. In hoeverre is het wel mogelijk een aantal zaken te verbeteren? Wij hebben al eerder aangegeven dat mensen niet in de garages verwezen worden naar gemeentemuseum, Sonsbeek, etc. Misschien kan ook een stadskaart oid. via de garages uitgegeven worden. Zijn dit maatregelen die mogelijk en zinvol kunnen zijn zonder al te veel kosten?

Antwoord: De maatregel "parkeergarages laten functioneren als sociaal veilige service centers" staat geagendeerd voor de lange termijn. Dit zijn maatregelen die bijdragen aan de "Binnenstad binnen bereik" maar op de lange termijn worden uitgevoerd, wanneer financiering beschikbaar is. Ook in afgeslankte vorm levert deze maatregel een bijdrage aan de doelstellingen. Op dit moment is daar geen financiële dekking voor.

Vraag gesteld d.d. 15/5 die nog beantwoord moet worden PvdD

- Bij laadpalen elders is het tarief 0,2/Kwh, in Arnhem bij Allegro is dat het dubbele, hoe kan dat? Zijn alle tarieven in Arnhem gelijk? Zijn de tarieven bekend bij de gebruikers? En wordt het aantal laadpalen uitgebreid? (PvdD)

Antwoord: De laadtarieven in Nederland variëren per concessie of aanbesteding. De tarieven zijn in de loop van de afgelopen jaren vastgesteld en variëren daarom ook nog eens in hoogte. De laagste tarieven die nu bekend zijn, € 0,22 /kWh excl. BTW zijn zeer recentelijk vastgesteld in de concessie van Noord-Brabant en Limburg en tevens in Rotterdam (allemaal dit jaar). Gemiddeld genomen zijn de tarieven in Nederland rond de € 0,28/kWh. Het tarief in Arnhem is momenteel € 0,31/kWh, dus zeker niet het dubbele van elders. Het tarief in Arnhem is de laatste drie jaar gedaald van € 0,37/kWh naar € 0,31 /kWh.

De laadtarieven zijn in heel Arnhem (nu) gelijk, omdat wij de laadpalen van E-laad overgenomen hebben en hebben opgenomen in ons contract met Allego. Dit contract eindigt eind 2017. Een nieuw contract kan leiden tot een lagere prijs, gezien de trend in Nederland.

De prijs die een gebruiker betaalt, is alleen duidelijk als hij direct aan Allego betaalt (via een app of via de laadpas van Allego). Indien een gebruiker een andere provider heeft (b.v. ANWB-pas of New Motion-pas) dan hangt de prijs die hij/zij betaalt af van de afspraken die zij met hun provider hebben. De prijs aan de laadpaal staat uiteraard vast, want die hebben wij in een contract vastgelegd voor 10 jaar.

Het aantal laadpalen groeit nog steeds. De groei is afhankelijk van het aantal aanvragen. Momenteel hebben wij in Arnhem 120 openbare laadpalen. Bij de huidige groeisnelheid verwachten wij in 2020 ongeveer 300 laadpalen. Ondertussen worden er experimenten uitgevoerd met andere manieren van laden, die minder impact hebben op de openbare ruimte, zoals het eerste openbare laadplein op de parkeerplaats Trans (16 laadpunten met slechts één aansluiting op het net).

Nog te beantwoorden technische vraag uit raad 22/5 van Groen Links en PvdA inzake dynamische bewegwijzering.

Waarom kan de Trans niet worden meegenomen in de dynamische bewegwijzering?

Antwoord: Op dit moment zijn alleen parkeergarages opgenomen in het dynamische systeem omdat dit technisch goed te realiseren is, één ingang en één uitgang, het aantal geparkeerde auto's is daardoor relatief eenvoudig te monitoren en is het bijhouden van het aantal beschikbare parkeerplekken relatief eenvoudig.
Bij een parkeerterrein op maaiveld als de Trans, met meerdere op- en afritten waar overal meetapparatuur moet worden geïnstalleerd en met een daardoor ingewikkelder technische 'achterkant', ís de uitwerking kostbaar. Daarvoor is tot heden niet in voorzien.

Titel/onderwerp: # De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Paul van Hoof
Portefeuillehouder:	G. Ritsema	Telefoonnr:	3773710
		E-mailadres:	paul.van.hoof@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' aan, om mee in te stemmen. **Inleiding** In 'De Arnhemse Binnenstad 2015' heeft Arnhem de visie vastgelegd op de ontwikkeling van de binnenstad, om deze terug te brengen in de top 10 van aantrekkelijke binnensteden van Nederland. Extra op de inspanningen uit deze visie zijn een 3-tal extra opgaven geformuleerd, waarvan een goede bereikbaarheid voor fiets, openbaar vervoer, voetganger en auto er één van is. De voorliggende nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' is daar de invulling van. **Inhoud van het plan** Het plan geeft zowel een visie op relevante ontwikkelingen voor de bereikbaarheid van de binnenstad, als ook een uitvoeringsagenda van maatregelen voor de korte en lange termijn. Inzet is om de bereikbaarheid, vindbaarheid, gastvrijheid & kwaliteit leefomgeving van de binnenstad te vergroten. Dit is vertaald in de volgende opgaven en doelen: - Stimuleren van duurzame mobiliteit - Beter benutten verkeersruimte en parkeren - Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten - Verbeteren leefbaarheid binnenstad en ruimtelijke kwaliteit - Ruimte bieden aan stedelijke- en economische ontwikkeling De opgaven zijn vertaald naar concrete maatregelen. **Proces** Het voorstel is in een 3-tal informatieve bijeenkomsten besproken: - Op 8 mei zijn 8 insprekers aan het woord geweest en door de raad bevraagd. - Op 15 mei is de informatieve behandeling voortgezet, maar niet afgerond. De wethouder heeft op 15 mei een 4-tal toezeggingen gedaan (behandelresultaat 15 mei) en heeft deze per memo van 19 mei beantwoord. - Op 22 mei is de informatieve behandeling nogmaals voortgezet en uiteindelijk afgerond. De wethouder heeft op 22 mei een 4-tal aanvullende toezeggingen gedaan (behandelresultaat 22 mei) en heeft deze per raadsbrief van 7 juni beantwoord. Van dezelfde datum is de beantwoording van een aantal technische vragen. **Kanttekeningen** De uitvoering van de voorgenomen maatregelen wordt beperkt door de beschikbare financiële ruimte. Realisatie van de opgaven vraagt inzet van handhavingscapaciteit van gemeente en ODRA. Deze capaciteit staat onder druk en dit zou tot problemen bij de aanpak kunnen leiden. Deze visie is een stap in een continu proces. Blijvende inspanning van stad en gemeentebestuur zal nodig zijn om de voorgestelde doelen en behoeften te kunnen (blijven) invullen. Belangstellenden hebben op 8 mei kunnen inspreken. Een 6-tal insprekers heeft daarvan gebruik gemaakt.		
Voorgesteld resultaat van de	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.		

bespreking	
Spreekrecht publiek	Nee
Behandeladvies	De meningsvormende fase bestaat uit twee termijnen: 1e termijn: fracties geven hun standpunt weer, te beginnen met de fracties die tegen het voorstel zijn of het voorstel willen wijzigen. Interrupties zijn toegestaan. 2e termijn: Na de reactie van de portefeuillehouder wordt de discussie gevoerd.
Bijlagen	

Raadsvoorstel			
Rapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"			
Zienswijzenrapport "De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar"			
Behandeladvies 8 mei 2017 Informatieve behandeling			
Overzicht insprekers, inspreekteksten en toelichtende mails ter informatie			
Behandeladvies 15 mei informatieve behandeling			
Behandelresultaat 8 en 15 mei informatieve behandeling			
Behandeladvies 22 mei informatieve behandeling			
Memo wethouder m.b.t. toezeggingen, die op 15 mei tijdens de behandeling van 'De Arnhemse Binnenstad binnen bereik' zijn gedaan			
Brief VECA, waarin de opmerkingen van het college zijn verwerkt			
Behandelresultaat 22 mei 2017 tweede informatieve behandeling			
Mailreactie 5-4-2017 van fam. Jansen-Nootenboom (ontvangen via CCA)			
Raadsbrief Arnhemse binnenstad d.d. 7-6-2017 met 2 bijlagen			

Motie upgrade verouderde parkeergarages

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:

- Het PBA (Platform Binnenstad Arnhem) op dit moment een mystery-guest parkeeronderzoek doet waarvan de resultaten in de tweede helft van juni worden verwacht.

Is van mening dat:

- In een gastvrije stad ook de parkeergarages aantrekkelijk en servicegericht horen te zijn.

Draagt het college op:
Om in nauw overleg met het PBA (Platform Binnenstad Arnhem) op basis van de resultaten van het mystery-guest onderzoek de raad vóór de behandeling van de MJPB 2017 een plan van aanpak voor de leggen (inclusief doorlooptijd en financiële onderbouwing). Hierin met name aandacht te hebben voor een kwaliteitsimpuls van de verouderde parkeergarages.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie behoud huidig aantal parkeerplaatsen Blauwe golven e.o.

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:

- Onder ander het CCA (City Centrum Arnhem) en OKA (Ondernemers Kontakt Arnhem) in hun bijdragen over de bereikbaarheidsvisie hebben aangegeven veel belang te hechten aan het behoud van de parkeerplaatsen op de Blauwe golven;

Is van mening dat:

- Je in een gastvrije stad goed en eenvoudig kan parkeren;
- Juist parkeren op maaiveld (straat) makkelijk en snel is;
- De Blauwe golven met name belangrijk zijn voor de bezoekers uit de richting Oosterbeek, Doorwerth. Zij kunnen Arnhem met de auto bezoeken zonder de centrumring te gebruiken;
- Het aantal parkeerplaatsen op en in de directe omgeving (waaronder Oude Kraan) van de Blauwe golven ten minste gehandhaafd moet blijven.

Draagt het college op:

Tenminste het bestaande aantal parkeerplaatsen op en in de directe omgeving (waaronder Oude Kraan) van de Blauwe golven te handhaven.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Amendement ‘1 aangenomen amendement en motie is blijkbaar niet genoeg’

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het aangenomen amendement (rechte rug) en de aangenomen motie (rechte rug) d,d, 7 november 2016 niet juist zijn verwerkt in de bereikbaarheidsvisie

Besluit:
Daar waar in de bereikbaarheidsvisie staat vermeld (oa pagina 35) dat er 4 jaar maximaal €200.000 beschikbaar is, dit vervangen wordt in ‘5 jaar (2016 t/m 2020) vooralsnog €200.000 beschikbaar is’. Aangevuld met:
‘Dit bedrag wordt iom het Platform Binnenstad Arnhem besteed aan maatregelen om de parkeertarieven voor automobilisten te verlagen en/of te differentiëren. Ook bijvoorbeeld loyalty-programma’s kunnen onderdeel uitmaken van dat pakket aan maatregelen’.

VVD

Leendert Combée

Motie ‘fietser te gast’

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:
- Zowel bewonersplatform Arnhem6811 als OKA (Ondernemers Kontakt Arnhem) tijdens het inspreken het idee hebben geopperd om bordjes te plaatsen ‘fietser te gast’.

Is van mening dat:
- In een gastvrije stad -in navolging van het gastvrije park Sonsbeek- fietsers en voetgangers in grote delen gezamenlijk gebruik kunnen maken van de openbare ruimte;
- Het wel belangrijk is dat fietsers en voetgangers rekening met elkaar houden. In het voetgangersgebied zijn fietsers te gast en dienen zich ook als zodanig te gedragen. Bordjes met de tekst ‘fietser te gast’ zijn daarbij een nuttige reminder.

Draagt het college op:
Om in nauw overleg met het PBA (Platform Binnenstad Arnhem) en het bewonersplatform Arnhem6811 te bepalen voor welk gebied dit regime met bijbehorende bordjes gewenst is.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie buiten het gemeentehuis weten ze (nog) meer

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Er veel is misgegaan bij de totstandkoming van de bereikbaarheidsvisie. Belangrijke partners/organisaties in de stad zijn onvoldoende geïnformeerd en erger nog, daardoor is hun kennis en kunde onvoldoende benut.

Draagt het college op:
Om bij de vele -nader te maken- keuzes en uitwerkingen van de bereikbaarheidsvisie incl. moties/amendementen, gebruik te maken van de praktijkkennis en het gastvrijheidsdenken van de partners in de binnenstad. En de raad vóór 1 januari 2018 over de voortgang te informeren.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie Pleyroute uit de file top 10

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het voor de economie van de stad en van de regio niet goed is dat de Pleyroute in de ANWB file top 10 staat;
- Het van belang is om samen met overheden, Economic Board en belangenorganisaties (TLN, OKA, VNO-NCW, ANWB etc) te zoeken naar oplossingen.

Draagt het college op:
Pro-actief in overleg te gaan met de provincie om mogelijke oplossingsrichtingen in kaart te brengen en gezamenlijk te bekijken welke (belangen)organisaties een bijdrage kunnen leveren aan een snelle realisatie. En de raad hierover actief te informeren.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie ‘Waar is de financiële dekking bij de visie?’

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het gebruikelijk is dat de gemeenteraad maar dus ook het college voorstellen doet die voorzien zijn van een deugdelijke dekking.

Draagt het college op:
Vóór de besluitvormende vergadering over de bereikbaarheidsvisie, te komen met een gedegen overzicht van de plannen die voortkomen uit de visie en hoe cq in hoeverre deze financieel gedekt zijn, en -voor zover plannen niet gedekt zijn- aan te geven op welke wijze het college wil zorgen voor de benodigde dekking. Uitgangspunt moet hierbij zijn dat de genoemde €200.000 per jaar (totaal € 1.000.000) alleen wordt benut voor tariefverlagende maatregelen (in overleg met het PBA; zie ook het amendement ‘1 aangenomen amendement en motie is blijkbaar niet genoeg’).

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie rode loper voor (parkeer)initiatieven uit de stad

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Bij een gastvrije stad –die meer bezoekers en bewoners wil aantrekken- hoort dat het aantal parkeerplaatsen niet alleen ruim voldoende is, maar ook evenwichtig rondom de binnenstad is verspreid;
- Het argument dat een extra garage niet goed is voor de exploitatie van de overige gemeentelijke garages van tafel moet. College en gemeenteraad moeten niet de boekhouder van de parkeergarages zijn maar de boekhouder van de stad! Gastvrijheid tav parkeren levert de stad veel op;
- Het belangrijk is om voor commerciële initiatieven voor parkeren de 'rode loper' uit te rollen.

Draagt het college op:

Zich zeer pro-actief op te stellen bij commerciële initiatieven voor parkeren/stallen van auto's voor bezoekers en/of bewoners van de binnenstad en zich daarbij in te spannen om eventueel noodzakelijk flankerend beleid mee te ontwikkelen.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie dagkaart voor gastvrij parkeren

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:
- Koninklijke Horeca Nederland Arnhem en omgeving in haar reactie op de visie onder andere heeft gevraagd naar een dagkaart voor €10;

Is van mening dat:
- Een aantrekkelijk geprijsde dagkaart het verblijf in de binnenstad verlengt en dat is goed voor de binnenstadseconomie;
- Een gecombineerde dagkaart voor attracties in de stad (zoals bijvoorbeeld Burgers Zoo en het Nederlands Openluchtmuseum) en parkeren in de binnenstad, het bezoek aan de binnenstad -na een bezoek aan een van de attracties- kan stimuleren.

Draagt het college op:
Te onderzoeken:
1 wat het rendement is van een dagkaart van €10 in de parkeergarages (lagere tarief versus meer gebruik) mogelijk als onderdeel van te ontwikkelen loyaltyprogramma's (door/iom het PBA);
2 wat de mogelijkheden zijn voor een combikaart met attracties in de stad (bijvoorbeeld Burgers Zoo en het Nederlands Openluchtmuseum) zodat bezoekers van deze attracties daarna eenvoudig de binnenstad kunnen bezoeken.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie weer parkeren op de Markt tot 21 maart 2018 en daarna

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het in een gastvrije stad eenvoudig is om een parkeerplaats te vinden. Zowel in de garages als op straat;
- Het college tot 21 maart 2018 kan organiseren dat de Markt op niet-marktdagen optimaal wordt benut;
- Er na 21 maart 2018 weer kansen zijn voor structureel nog betere oplossingen voor de warenmarkt en de gastvrijheid richting de bezoekers van onze mooi stad.

Draagt het college op:

Het mogelijk te maken om op niet-marktdagen weer te kunnen parkeren op de Markt.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie onderzoek singelgarage

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het van belang is dat bezoekers die het centrum vanuit het noorden van de stad benaderen goed en snel kunnen parkeren.
- Het argument dat een extra garage niet goed is voor de exploitatie van de overige gemeentelijke garages van tafel moet. College en gemeenteraad moeten niet de boekhouder van de parkeergarages zijn maar de boekhouder van de stad! Gastvrijheid tav parkeren levert de stad veel op.

Draagt het college op:

Voor 1 maart 2018 een onderzoek te doen naar de mogelijkheden en interesse van marktpartijen voor het aanleggen van een singelgarage onder de Janssingel.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

Motie ‘Waarom komt u niet naar Arnhem?’

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:
- Het Platform Binnenstad Arnhem heeft gevraagd om te onderzoeken waarom mensen de Arnhemse binnenstad niet / niet meer bezoeken;

Is van mening dat:
- Het voor het nemen van de juiste maatregelen van belang is om te weten waarom potentiele bezoekers de Arnhemse binnenstad niet of niet meer bezoeken.

Draagt het college op:
In overleg met het PBA een onderzoek te verrichten naar de redenen voor potentiele bezoekers van de Arnhemse binnenstad, om de stad niet / niet meer te bezoeken.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

GROENLINKS

Amendement bezoeker lang in de stad

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017 bij de vaststelling van De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Constaterende dat:

- In de huidige parkeergarages en parkeerplekken al mogelijk is om kort te parkeren
- De binnenstad transformeert van een 'place to by' tot een 'place to meet'
- Praktische aankopen steeds meer via internet worden gedaan en de grote goederen worden opgehaald op een bereikbare locatie buiten de binnenstad
- Het steeds beter mogelijk wordt om met andere vervoersmiddelen de binnenstad te bereiken die minder openbare ruimte in beslag nemen

Overwegende dat:

- We de bezoeker van de binnenstad zo lang mogelijk in de stad willen houden
- We zo min mogelijk onnodige verkeersbewegingen in de binnenstad willen, zeker geen zoekverkeer naar 'flitsparkeerplaatsen'
- We de schaarse ruimte in de binnenstad zo optimaal willen benutten en parkeren het liefs in parkeergarages zien

Besluit:

De pilot flitsparkeren te schrappen uit hoofdstuk 5.2 'Maatregelen bereikbaarheidsaanpak'.

Tobias de Groot
Mark Coenders
GroenLinks

GROENLINKS

Amendement inzetten op de fiets

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017 bij de vaststelling van De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Constaterende dat:

- De fiets hét vervoermiddel in de Nederlandse binnensteden is
- In de stedelijke regio's er sprake is van een exponentiele groei in het (elektrisch) fietsgebruik
- Naast de gewone fiets, steeds meer mensen de binnenstad bereiken met de elektrische fiets, de bakfiets, de OV-fiets en de speed-pedelec en in de toekomst dit nog veel meer gaat gebeuren, o.a. met de Light Electric Vehicle
- Er helaas steeds minder plek is om deze fietsen veilig te stallen in de binnenstad
- Bewoners van de binnenstad minder ruimte hebben voor het stallen van hun fietsen
- De bezettingsgraad van de fietsenstallingen in Arnhem steeds stijgen

Besluit:

De maatregelen 'Onderzoeken mogelijkheid tot realisatie nieuwe fietsenstallingen zuidelijke binnenstad' en 'Startpunten snelfietsroutes duidelijk markeren en bewegwijzeren' te verplaatsen naar 'Binnen 2 ton prioriteren'.

Zo snel mogelijk zogenaamde 'Pop-up fietsenstallingen' te realiseren op plekken waar dat nodig is in de binnenstad en in de buurt van evenementen.

Tobias de Groot
Mark Coenders
GroenLinks

GROENLINKS

Amendement maak van P+R een succes

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017 bij de vaststelling van De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Constaterende dat:

- De centrumring geregeld heel druk is (o.a. door verkeer wat er niet hoeft te zijn en door het ontbreken van een tweede ring)
- Bezoekers van de binnenstad eerder in de binnenstad zijn als ze snel hun auto kunnen parkeren
- Parkeren op transferia i.p.v. in de binnenstad een positieve werking heeft op de luchtkwaliteit
- Grote werkgevers ook gebaat zijn bij een goed werkend transferium
- Bezoekers van de binnenstad zo snel mogelijk willen parkeren, duidelijkheid in de beschikbaarheid van parkeergarages bijdraagt aan een gastvrije stad
- Onnodig zoekgedrag naar vrije parkeerplaatsen irritatie oplevert en negatief effect heeft op de luchtkwaliteit
- Succesfactoren voor een goed werkend P+R zijn;
    - Een duidelijkheid, herkenbaarheid wb. concept; communicatie
    - Veilig, betrouwbaar en beschikbaar
    - Gemak, financiën en reistijd
    - Betalingsgemak, flexibiliteit in kaartsoorten
    - Arrangementen: zekerheid vooraf
    - Extra voorzieningen en functies
    - Fiets als natransport vergroot bereik enorm

Besluit:

De onderstaande maatregelen te verplaatsen naar 'Binnen 2 ton prioriteren'

- Betere vindbaarheid en herkenbaarheid van P+R Gelredome'
- Inzet P&R tijdens evenementen en piekdrukte (Gelredome, Waterberg en Kleefsewaard)
- Ontwikkelen Arnhemse deelfiets

Tobias de Groot
Mark Coenders

GroenLinks

ChristenUnie
Arnhem

Amendement
Transitie tot transferium

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 29 Mei 2017, bij de behandeling van het agendapunt ‘de Arnhemse binnenstad binnen bereik’.

Constaterende dat:

- Er in Arnhem Zuid bij het Gelredome een P & R parkeerplaats is waar gratis geparkeerd kan worden;
- Er in Arnhem Noord nabij knooppunt Waterberg een carpoolplaats gesitueerd is;
- Er bij deze carpoolplaats geen faciliteiten zoals toiletten of een kiosk voorhanden zijn;
- Er op bovengenoemde carpoolplaats geen structureel fysiek toezicht op de geparkeerde auto's is;
- Er op bovengenoemde carpoolplaats geen frequente verbinding met de binnenstad is door middel van het openbaar vervoer;

Overwegende dat:

- Bezoekers van de stad wel hun auto in één van de parkeergarages kunnen parkeren maar dat de binnenstad (en daarmee deze garages) op piekmomenten slecht bereikbaar is;
- De bereikbaarheid van de binnenstad in de komende jaren zal verslechteren door toenemende druk op het wegennet;
- Elke auto die niet de binnenstad aandoet het wegennet in de binnenstad ontlast en het leefklimaat niet benadeelt;
- P & R Waterberg nu een onaantrekkelijke locatie is zonder toezicht of sanitaire voorzieningen;

Voegt toe aan:
Paragraaf 1.2 (Visie, koers en opgaven) uit het raadsvoorstel de Arnhemse binnenstad binnen bereik (na … het verbeteren van de bereikbaarheid van de stedelijke agglomeratie A12, A15 en ICE)
Onder andere door de carpoolplaats Waterberg te ontwikkelen tot een volwaardig transferium:

- *waar bezoekers van de stad gratis of tegen een zeer geringe vergoeding kunnen parkeren;*
- *met structureel fysiek toezicht op locatie;*
- *met sanitaire voorzieningen;*
- *met een deugdelijke aansluiting op het openbaar vervoer.*

Bovenstaande te dekken uit (onder verwijzing naar de Perspectiefnota 2018 – 2021, blz. 25) het budget voor mobiliteit of specifiek het bereikbaarheidsfonds.

En gaat over tot de orde van de dag,

Daniël Becker, namens de ChristenUnie

ChristenUnie
Arnhem

Motie

Ruimte genoeg voor een busbaan?

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 29 Mei 2017, bij de behandeling van het agendapunt ‘de Arnhemse binnenstad binnen bereik’.

Constaterende dat:

- Er in Arnhem Noord nabij knooppunt Waterberg een carpoolplaats gesitueerd is;
- Er op bovengenoemde carpoolplaats geen frequente verbinding met de binnenstad is door middel van het openbaar vervoer;
- Bussen van het openbaar vervoer op het traject N784 / Apeldoornseweg richting Arnhem Centraal vertraging ondervinden bij verkeersdrukte in de spits;

Overwegende dat:

- De bereikbaarheid van de binnenstad in de komende jaren zal verslechteren door toenemende druk op het wegennet;
- Elke auto die niet de binnenstad aandoet het wegennet ontlast;

Verzoekt het college:
Het nut en de mogelijkheid te onderzoeken van een busbaan over (een gedeelte van) de N784 / Apeldoornseweg en de raad te informeren omtrent de resultaten hiervan.

En gaat over tot de orde van de dag,

Daniël Becker, namens de ChristenUnie

Motie: Parkeren bewoners binnenstad

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op xx xx 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie.

Overwegende dat:

- Het de doelstelling is dat meer mensen in de binnenstad gaan wonen;
- Transformatie van kantoren naar woningen en de ontwikkeling van de zuidelijke binnenstad voor meer woningen zorgen in de binnenstad;
- Op dit moment in de parkeerbehoefte wordt voorzien door de uitgifte van parkeervergunningen. Een systeem dat volgens het college op de lange termijn onhoudbaar en onwenselijk is;
- Nieuwe gebruikers-bewoners worden uitgesloten van de mogelijkheid om een beroep te doen op een gemeentelijke parkeervergunning;
- Veel mensen nog altijd afhankelijk zijn van de auto voor vervoer van en naar werk.

Verzoekt het college:

- Er niet zondermeer vanuit te gaan dat er minder parkeerplaatsen nodig zijn voor bewoners van de binnenstad;
- Inzichtelijk te maken hoe de behoefte van bewoners parkeren in de binnenstad zich ontwikkelt en de raad hierover binnen een jaar te informeren;
- Tot die tijd de parkeernorm bij nieuwbouw te blijven hanteren en nieuwe bewoners een partkeervergunning te blijven verstrekken.

En gaat over tot de orde van de dag.

Martien Louwers

PvdA

Motie: Gaan voor minimaal een 8!

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op xx xx 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie.

Overwegende dat:

- Het de wens is om weer in de top 10 te komen van de beste binnensteden van Nederland;
- Het van daarvoor van belang is dat álle bezoekers tevreden zijn over de bereikbaarheid van de stad;
- De automobilist de bereikbaarheid veel lager waardeert dan de fietser of de voetganger;
- De binnenstad met 15.000 banen een belangrijke bijdrage levert aan de Arnhemse werkgelegenheid;
- Iemand die met de auto de stad bezoekt meer geld uitgeeft dan iemand die met de fiets of te voet komt.

Verzoekt het college:

- De ambitie uit te spreken ervoor te gaan dat de automobilist de bereikbaarheid van de binnenstad met minimaal een 8 waardeert;
- Hiervoor in ieder geval en zo spoedig mogelijk de bewegwijzering van de parkeergarages en andere parkeerplaatsen te verbeteren zodat de vindbaarheid van parkeerplaatsen toeneemt.

En gaat over tot de orde van de dag.

Martien Louwers

PvdA

Motie: Gastvrije binnenstad voor iedereen!

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op xx xx 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie.

Overwegende dat:

- Er een zeer beperkt aantal gehandicaptenparkeerplaatsen is in de binnenstad;
- Deze niet evenredig zijn verspreid over de stad;
- De gemeenteraad een inclusieve samenleving van groot belang vindt;
- Toegankelijkheid de norm moet zijn en ontoegankelijkheid de uitzondering;
- De binnenstad daarom voor mensen met een handicap of die slecht ter been zijn toegankelijk moet zijn.

Verzoekt het college:

- Met het APCG en de cliëntenraden te bepalen hoeveel en op welke plekken gehandicaptenparkeerplaatsen moeten worden gerealiseerd;
- De gewenste gehandicaptenparkeerplaatsen zo snel mogelijk te realiseren.

En gaat over tot de orde van de dag.

Martien Louwers

PvdA

AMENDEMENT: GEEN (SPECIFIEKE) UITSLUITING

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 uni 2017 bij vaststelling van de visie: “De Arnhemse Binnenstad binnen bereik”,

constaterende dat:

- de Gemeente wil experimenteren met (ver-)nieuwbouw in de binnenstad met minder parkeerplaatsen dan de norm en de nieuwe bewoners wil uitsluiten van de mogelijkheid om een beroep te doen op een gemeentelijke parkeervergunning.

overwegende dat:

- de aantrekkelijkheid van de binnenstad voor nu en de toekomst wil verbeteren en daarbij (ook) de woonfunctie wil versterken;
- de gemeente diverse instrumenten voorhanden heeft om voorwaarden te verbinden aan de ontwikkeling van een gediversifieerde woonfunctie in de binnenstad (zoals het vaststellen van aard en omvang van functies, de verschillende vormen van woningbouw, zo als ook het hanteren van een parkeernorm);
- de omstandigheden (zoals woonbehoeften) van huidige, nieuwe en toekomstige binnenstadsbewoners kunnen veranderen;
- het uitsluiten van (een specifieke groep) om een beroep te doen op de mogelijkheid om in aanmerking te komen voor het verkrijgen van een parkeerfaciliteit - ten principale - ongewenst is (laat op dit punt de markt haar werk doen) en
- het bovendien de voorkeur heeft regelgeving die niet strikt noodzakelijk is te voorkomen;

besluit:

- op pagina 26, te schrappen de zin:

  “ De nieuwe gebruikers-bewoners sluiten we uit van de mogelijkheid om een beroep te doen op een gemeentelijke parkeervergunning. ”

en gaat over tot de orde van de dag

Hans de Vroome
D66

MOTIE: STRAKKERE (FYSIEKE) HANDHAVING VENSTERTIJDEN

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: “De Arnhemse Binnenstad binnen bereik”,

constaterende dat:

- de bewoners en de ondernemers hebben aangegeven dat de venstertijden onvoldoende strak gehandhaafd worden;
- een projectvoorstel beoogt te voorzien in het eventueel herijken van de venstertijden, het bezien van de omvang van het voetgangersgebied en het - na communicatie - strikter handhaven;

overwegende dat:

- er weliswaar een samenhang is tussen de venstertijden, de omvang van het voetgangersgebied en handhaving, maar dat handhaving altijd aan de orde is;
- handhaving - bij voorkeur technisch - moet worden gewaarborgd;

van mening dat:

- strakkere handhaving te realiseren is, door:
  - het aanscherpen van de venstertijdenregeling door alleen hulpdiensten toe te staan buiten het venster toegang te krijgen;
  - om 11:00 uur de toegang tot het gebied voor al het verkeer (anders dan de hulpdiensten) fysiek onmogelijk te maken (de verkeerspoorten reageren niet meer tussen 11:00 uur ‘s-ochtends en de volgende dag 06:00 uur ‘s-ochtends);
  - het verlaten van het gebied na 11:00 uur alleen mogelijk te maken na het beboeten met behulp van kentekenregistratie dan wel door tussenkomst van opgeroepen handhavers, die de overtreder in verhouding (bijvoorbeeld met het wegsleeptarief) beboeten en daarna de betreffende verkeerspoort, voor het verlaten van het voetgangersgebied door het voertuig, vrijmaken en
- in zeer beperkte mate (voor zeer uitzonderlijke gevallen) vooraf een incidentele ontheffing op dit regiem mag worden verleend;

verzoekt het college

- de Raad in september 2017 (in ieder geval voor aanvang van de behandeling van de MJPB) te informeren over de uitwerking van deze strakkere handhaving.

en gaat over tot de orde van de dag.

H.E. de Vroome D66

MOTIE: INTENSIVEER FIETSPARKEERBELEID (TANDJE ERBIJ)

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: “De Arnhemse Binnenstad binnen bereik”,

constaterende dat:

- in het coalitieakkoord de afspraak is gemaakt om 1000 extra fietsparkeerplaatsen te realiseren en dat hiervan in 2015-2016: 350 fietsstalplekken zijn gerealiseerd;

overwegende dat:

- aandacht nodig is voor (verschillende) parkeervoorzieningen voor fietsen en voor scooters,
- bij de uitwerking van het fietsparkeerbeleid een voorkeur uitgaat naar meerdere, goed gespreide, kleinere faciliteiten aan alle randen van de binnenstad boven enkele geconcentreerde, grootschalige faciliteiten;
- extra fietsbeugels of “nietjes” de voorkeur hebben boven “klemmen”;
- zo mogelijk PHB mensen worden ingezet bij bewaakte, betaalde of gratis, fietsparkeerfaciliteiten;

verzoekt het college:

- het fietsparkeerbeleid op korte termijn zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin te intensiveren en
- de Raad in september 2017 (in ieder geval voor aanvang van de behandeling van de MJPB) te informeren over deze intensivering van het fietsparkeerbeleid;

en gaat over tot de orde van de dag.

H.E. de Vroome D66

MOTIE: MEER AANDACHT VOOR TRANSFERIA

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: " Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- in de visie aan het belang en de uitwerking van "lang-parkeren", in de zin van de (potentiele) rol voor transferia weinig aandacht wordt besteed (het blijft slechts bij teksten zoals: "het afvangen bij grote verkeersdrukte" en "het met enkele werkgevers als lopende actie nieuw leven inblazen van het Transferium Gelredome");

overwegende dat:

- er hele goede (succesvolle) voorbeelden van transferia zijn (zoals in Groningen en in Den Bosch) met scherpe aanbiedingen van het openbaar vervoer (€ 4 per voertuig voor het (dag-) parkeren en inclusief het retour vervoer met het OV voor de inzittenden);

van mening dat:

- onderzocht moet worden of de parkeercapaciteit aan de randen van de stad op locaties welke goed ontsloten zijn door het openbaar vervoer of goed ontsloten kunnen worden door het openbaar vervoer, al dan niet voor bepaalde tijdsperioden (dag soorten, weken of maanden), geschikt kunnen zijn voor de inrichting als transferium voor (dagdeel-) parkeren;
- deze geschiktheid (en de benodigde voorzieningen daarvoor) voor de verschillende locaties (in overleg met het openbaar vervoer en het bedrijfsleven) in beeld moeten worden gebracht;
- het gewenst is aan te sluiten bij grote parkeerlocaties in de nabijheid van de belangrijke invalswegen van Arnhem (A12 (N224), A48, A50 en A325) en dat naast Waterberg, Gelredome en Kleefsewaard ook locaties zoals het Open Lucht Museum, Burgers Zoo, Papendal, Rijksweg West Elden en IJsseloord II mee te nemen;
- de uitvoering van dit onderzoek een hogere prioriteit verdient dan op "lange termijn"

verzoekt het College:

een transferium onderzoek uit te voeren en de Raad hierover voor 01-12- 17 te informeren;

en gaat over tot de orde van de dag

Hans de Vroome D66

MOTIE: PROJECT FLITS PARKEREN GOED NEERZETTEN

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: " Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- in de visie voor kort-parkeren (flits-parkeren) een qua omvang wel zeer beperkt projectvoorstel is opgenomen (namelijk 2 locaties met 3 a 4 plaatsen);

overwegende dat:

- een projectvoorstel voor kort-parkeren substantiëler moet worden opgezet teneinde op een goed wijze antwoord te kunnen geven op de vraag of kort-parkeren een aanvulling zal kunnen zijn op de bestaande parkeerfaciliteiten;

van mening dat:

- het project een proef moet bevatten, waarbij aan de verschillende randen van het centrum (nabij de verschillende entrees op de ring), parkeerplaatsen specifiek voor kort-parkeren worden ingericht,
- daarbij gedacht moet worden aan 6 tot 8 locaties met elk tussen de 4 en 8 parkeerplaatsen (waarbij het kort parkeren een tijdsduur kent van maximaal 30 minuten) en waarbij ook een gedeelte van een bestaande parkeerstrook als zodanig moet kunnen worden ingericht (gedeelte van de strook op de Jansbinnensingel);
- een proef van een substantiële omvang beter kan worden gecommuniceerd en tot een meer representatief oordeel zal kunnen leiden over deze voorziening;

- **verzoekt het College:**

het in de nota opgenomen projectvoorstel voor kort parkeren (flits parkeren) aan te passen waarbij bovenstaande meningen zijn verwerkt

en gaat over tot de orde van de dag

Hans de Vroome
D66

D66

MOTIE: KWALITEIT PARKEREN IN STAPPEN OMHOOG

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: " Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- veel belanghebbenden (waaronder PBA, AH en VECA) aandacht vragen voor de kwaliteit van de parkeergarages;
- ook het college van mening is dat het kwaliteitsniveau van de parkeerplaatsen in de binnenstad niet altijd voldoende is (pag. 25);
- de maatregel om parkeergarages te laten functioneren als sociaal veilige service centers op "lange termijn" aan de orde is (pag. 32);

overwegende dat:

- in de uitwerking om de kwaliteit van de parkeergarages en plaatsen te verbeteren gradaties van maatregelen (van minder tot meer ingrijpend) denkbaar zullen zijn;

van mening dat:

- ook het nemen van maatregelen op korte termijn wenselijk is en aan de orde moet zijn;

verzoekt het College:

- op korte termijn een schouw te organiseren waarbij wordt vastgesteld waar (bij welke parkeerfaciliteiten, zoals de parkeergarages en de parkeerterreinen) welke maatregelen gewenst zijn;
- hierbij onderscheid te maken tussen minder en/of meer ingrijpende maatregelen zoals verlichting, schilderonderhoud en (interne) informatie, eventuele camera beveiliging respectievelijk echte bouwtechnische aanpassingen, zoals fysieke infrastructuur etc.;

- de Raad in september 2017 (in ieder geval voor aanvang van de behandeling van de MJPB) te informeren over de uitkomst van de schouw vertaald naar korte en lange termijn maatregelen;

en gaat over tot de orde van de dag

Hans de Vroome
D66

Motie: Arnhem meer gastvrij

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op .., bij de behandeling van het agendapunt *de Arnhemse Binnenstad binnen bereik:*

Overwegende dat:

- Arnhem een aantrekkelijke stad wil zijn voor toeristen.
- Ook de binnenkomst en het verlaten van de stad prettig moeten zijn.
- Nu nabij de achteringang van het station een niet goed aangegeven hoge verkeersdrempel ligt, die een automobilist kan doen schrikken.
- De achterkant van het station nu een onaantrekkelijke aanblik geeft.
- In sommige parkeergarages voor bezoekers bij sommige ingangen niet helder aangegeven staat waar zich betaalautomaten bevinden.
- Parkeergarages niet of nauwelijks verwijzen naar de uitgang die men moet nemen voor bijvoorbeeld musea of Sonsbeek, waardoor gasten onnodig moeten zoeken.
- Het gastvrij zou aanvoelen als er in de garages een gratis boekje met kaartje van Arnhem beschikbaar zou zijn.
- Bovengenoemde punten veelal zonder grote budgetten op te lossen zijn.

Verzoekt het college

Bovenstaande punten te verbeteren of op te lossen.

Namens de fractie van Arnhem Centraal

Lea Manders

Motie: aantal parkeerplaatsen niet verminderen de komende 5 jaar

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op .., bij de behandeling van het agendapunt *de Arnhemse Binnenstad binnen bereik:*

Overwegende dat:

- Arnhem een aantrekkelijke stad wil zijn voor toeristen.
- Parkeren daarom gemakkelijk moet zijn en een vermindering van parkeermogelijkheden in en rond het centrum niet verstandig is.
- Er zeker nieuwe mobiliteitsontwikkelingen kunnen komen, maar de toekomst daarvan nog geheel onzeker is.
- Er veel nieuwe ontwikkelplannen zijn, zoals op het Koningsplein en bij de Nelson Mandelabrug.

Verzoekt het college

Het huidige aantal parkeerplaatsen in en om de binnenstad in elk geval de komende 5 jaar te handhaven.

Namens de fractie van Arnhem Centraal

Lea Manders

Motie: Duurzaam vervoer voorop

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017, bij de behandeling van het agendapunt; De Arnhemse binnenstad binnen bereik.

Constaterende dat:

. Er € 175.000, - extra beschikbaar komt vanuit het bereikbaarheidsfonds voor maatregelen die buiten de reikwijdte van amendement 16A40G en motie 16M114 vallen.

Overwegende dat:

. Nagenoeg alle maatregelen die genomen worden en gefinancierd worden binnen de reikwijdte van amendement 16A40g en motie 16M114 ten faveure komen van 'de auto'.

. De fiets, bus en trein als duurzaam(er)e vervoermiddelen gezien mogen worden dan de auto.

. Hoe aantrekkelijker we de (binnen)stad maken voor een bezoek met: Fiets, bus, trein of te voet des te groter de kans dat bezoekers voor een van deze vervoermiddelen kiezen i.p.v. de auto.

. Het hierboven genoemde de parkeerdruk op de (binnen)stad zal doen verminderen.

. Het tevens de uitstoot van fijnstof doet verminderen wat ten goede komt aan gemaakte afspraken m.b.t. klimaatdoelstellingen.

. We de morele plicht hebben om ons milieu zo schoon mogelijk achter te laten voor toekomstige generaties.

Draagt het college op:

. Het gehele extra beschikbaar gekomen bedrag uit het bereikbaarheidsfonds a € 175.000,- te besteden aan maatregelen die het aantrekkelijker maken om voor de: Voetganger, fiets, bus of trein te kiezen wanneer mensen de binnenstad willen bezoeken.

SP

Gedeon Noordzij

Motie: Oostboog

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017, bij de behandeling van het agendapunt; De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Constaterende dat,

. Er door de Provincie 30 miljoen Euro wordt geïnvesteerd in verdubbeling van het spoor tussen Didam en Doetinchem.

.Veel treinen vanuit zowel de Achterhoek als ook vanuit Zutphen en Duitsland ten Oosten van Arnhem op elkaar moeten wachten wat voor veel vertraging zorgt.

. Dat het ontbreken van een vrije spoorkruising ten Oosten van Arnhem hiervan de oorzaak is.

Overwegende dat,

. De realisatie van een vrije spoorkruising ten Oosten van Arnhem ervoor zorgt dat treinen vanuit de Achterhoek als ook treinen vanuit Zutphen en Duitsland niet meer op elkaar hoeven te wachten en dat vertragingen hierdoor aanzienlijk minder zullen worden.

. Snelle en stabiele OV verbindingen richting Arnhem ertoe bijdragen dat bezoekers van deze stad vaker voor de trein zullen kiezen i.p.v. de auto.

. Dat dit gegeven de parkeerdruk op de stad vermindert.

. Dat dit gegeven bijdraagt aan vermindering van de uitstoot van fijnstof in de stad.

. Dat dit gegeven bijdraagt aan de versterking van de economie van Arnhem.

Verzoekt het college,

Zich maximaal in te spannen om de realisatie van een vrije spoorkruising te bevorderen, hierin samen op te trekken met de provincie en andere belanghebbende partijen en de raad zo vaak als nodig is schriftelijk te informeren over de vorderingen.

SP

Gedeon Noordzij

VVD ARNHEM

1 M
12 juni 2017

Motie upgrade verouderde parkeergarages

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:

- Het PBA (Platform Binnenstad Arnhem) op dit moment een mystery-guest parkeeronderzoek doet waarvan de resultaten in de tweede helft van juni worden verwacht.

Is van mening dat:

- In een gastvrije stad ook de parkeergarages aantrekkelijk en servicegericht horen te zijn.

Draagt het college op:

Om in nauw overleg met het PBA (Platform Binnenstad Arnhem) op basis van de resultaten van het mystery-guest onderzoek de raad vóór de behandeling van de MJPB 2017 een plan van aanpak voor de leggen (inclusief doorlooptijd en financiële onderbouwing). Hierin met name aandacht te hebben voor een kwaliteitsimpuls van de verouderde parkeergarages.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

VVD ARNHEM

2 17
12 juni 2017

Motie behoud huidig aantal parkeerplaatsen Blauwe golven e.o.

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:

- Onder ander het CCA (City Centrum Arnhem) en OKA (Ondernemers Kontakt Arnhem) in hun bijdragen over de bereikbaarheidsvisie hebben aangegeven veel belang te hechten aan het behoud van de parkeerplaatsen op de Blauwe golven;

Is van mening dat:

- Je in een gastvrije stad goed en eenvoudig kan parkeren;
- Juist parkeren op maaiveld (straat) makkelijk en snel is;
- De Blauwe golven met name belangrijk zijn voor de bezoekers uit de richting Oosterbeek, Doorwerth. Zij kunnen Arnhem met de auto bezoeken zonder de centrumring te gebruiken;
- Het aantal parkeerplaatsen op en in de directe omgeving (waaronder Oude Kraan) van de Blauwe golven ten minste gehandhaafd moet blijven.

Draagt het college op:

Tenminste het bestaande aantal parkeerplaatsen op en in de directe omgeving (waaronder Oude Kraan) van de Blauwe golven te handhaven.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

3 A
12 juni 2017

Amendement '1 aangenomen amendement en motie is blijkbaar niet genoeg'

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het aangenomen amendement (rechte rug) en de aangenomen motie (rechte rug) d,d, 7 november 2016 niet juist zijn verwerkt in de bereikbaarheidsvisie

Besluit:
Daar waar in de bereikbaarheidsvisie staat vermeld (oa pagina 35) dat er 4 jaar maximaal €200.000 beschikbaar is, dit vervangen wordt in '5 jaar (2016 t/m 2020) vooralsnog €200.000 beschikbaar is'. Aangevuld met:
'Dit bedrag wordt iom het Platform Binnenstad Arnhem besteed aan maatregelen om de parkeertarieven voor automobilisten te verlagen en/of te differentiëren. Ook bijvoorbeeld loyalty-programma's kunnen onderdeel uitmaken van dat pakket aan maatregelen'.

VVD

Leendert Combée

4 M
12 juni 2017

Motie 'fietser te gast'

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:

- Zowel bewonersplatform Arnhem6811 als OKA (Ondernemers Kontakt Arnhem) tijdens het inspreken het idee hebben geopperd om bordjes te plaatsen 'fietser te gast'.

Is van mening dat:

- In een gastvrije stad -in navolging van het gastvrije park Sonsbeek- fietsers en voetgangers in grote delen gezamenlijk gebruik kunnen maken van de openbare ruimte;
- Het wel belangrijk is dat fietsers en voetgangers rekening met elkaar houden. In het voetgangersgebied zijn fietsers te gast en dienen zich ook als zodanig te gedragen. Bordjes met de tekst 'fietser te gast' zijn daarbij een nuttige reminder.

Draagt het college op:
Om in nauw overleg met het PBA (Platform Binnenstad Arnhem) en het bewonersplatform Arnhem6811 te bepalen voor welk gebied dit regime met bijbehorende bordjes gewenst is.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

VVD ARNHEM

S M
12 juni 2017

Motie buiten het gemeentehuis weten ze (nog) meer

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Er veel is misgegaan bij de totstandkoming van de bereikbaarheidsvisie. Belangrijke partners/organisaties in de stad zijn onvoldoende geïnformeerd en erger nog, daardoor is hun kennis en kunde onvoldoende benut.

Draagt het college op:
Om bij de vele -nader te maken- keuzes en uitwerkingen van de bereikbaarheidsvisie incl. moties/amendementen, gebruik te maken van de praktijkkennis en het gastvrijheidsdenken van de partners in de binnenstad. En de raad vóór 1 januari 2018 over de voortgang te informeren.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

6 M
12 juni 2017

Motie Pleyroute uit de file top 10

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het voor de economie van de stad en van de regio niet goed is dat de Pleyroute in de ANWB file top 10 staat;
- Het van belang is om samen met overheden, Economic Board en belangenorganisaties (TLN, OKA, VNO-NCW, ANWB etc) te zoeken naar oplossingen.

Draagt het college op:
Pro-actief in overleg te gaan met de provincie om mogelijke oplossingsrichtingen in kaart te brengen en gezamenlijk te bekijken welke (belangen)organisaties een bijdrage kunnen leveren aan een snelle realisatie. En de raad hierover actief te informeren.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

7 M
12 juni 2017

Motie 'Waar is de financiële dekking bij de visie?'

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het gebruikelijk is dat de gemeenteraad maar dus ook het college voorstellen doet die voorzien zijn van een deugdelijke dekking.

Draagt het college op:
Vóór de besluitvormende vergadering over de bereikbaarheidsvisie, te komen met een gedegen overzicht van de plannen die voortkomen uit de visie en hoe cq in hoeverre deze financieel gedekt zijn, en -voor zover plannen niet gedekt zijn- aan te geven op welke wijze het college wil zorgen voor de benodigde dekking. Uitgangspunt moet hierbij zijn dat de genoemde €200.000 per jaar (totaal € 1.000.000) alleen wordt benut voor tariefverlagende maatregelen (in overleg met het PBA; zie ook het amendement '1 aangenomen amendement en motie is blijkbaar niet genoeg').

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

8 M
12 juni 2017

Motie rode loper voor (parkeer)initiatieven uit de stad

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Bij een gastvrije stad –die meer bezoekers en bewoners wil aantrekken- hoort dat het aantal parkeerplaatsen niet alleen ruim voldoende is, maar ook evenwichtig rondom de binnenstad is verspreid;
- Het argument dat een extra garage niet goed is voor de exploitatie van de overige gemeentelijke garages van tafel moet. College en gemeenteraad moeten niet de boekhouder van de parkeergarages zijn maar de boekhouder van de stad! Gastvrijheid tav parkeren levert de stad veel op;
- Het belangrijk is om voor commerciële initiatieven voor parkeren de 'rode loper' uit te rollen.

Draagt het college op:
Zich zeer pro-actief op te stellen bij commerciële initiatieven voor parkeren/stallen van auto's voor bezoekers en/of bewoners van de binnenstad en zich daarbij in te spannen om eventueel noodzakelijk flankerend beleid mee te ontwikkelen.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

VVD ARNHEM

9 M
12 juni 2017

Motie dagkaart voor gastvrij parkeren

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:
- Koninklijke Horeca Nederland Arnhem en omgeving in haar reactie op de visie onder andere heeft gevraagd naar een dagkaart voor €10;

Is van mening dat:
- Een aantrekkelijk geprijsde dagkaart het verblijf in de binnenstad verlengt en dat is goed voor de binnenstadseconomie;
- Een gecombineerde dagkaart voor attracties in de stad (zoals bijvoorbeeld Burgers Zoo en het Nederlands Openluchtmuseum) en parkeren in de binnenstad, het bezoek aan de binnenstad -na een bezoek aan een van de attracties- kan stimuleren.

Draagt het college op:
Te onderzoeken:
1 wat het rendement is van een dagkaart van €10 in de parkeergarages (lagere tarief versus meer gebruik) mogelijk als onderdeel van te ontwikkelen loyaltyprogramma's (door/iom het PBA);
2 wat de mogelijkheden zijn voor een combikaart met attracties in de stad (bijvoorbeeld Burgers Zoo en het Nederlands Openluchtmuseum) zodat bezoekers van deze attracties daarna eenvoudig de binnenstad kunnen bezoeken.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

VVD ARNHEM

1 o M
12 juni 2017

Motie weer parkeren op de Markt tot 21 maart 2018 en daarna

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het in een gastvrije stad eenvoudig is om een parkeerplaats te vinden. Zowel in de garages als op straat;
- Het college tot 21 maart 2018 kan organiseren dat de Markt op niet-marktdagen optimaal wordt benut;
- Er na 21 maart 2018 weer kansen zijn voor structureel nog betere oplossingen voor de warenmarkt en de gastvrijheid richting de bezoekers van onze mooi stad.

Draagt het college op:
Het mogelijk te maken om op niet-marktdagen weer te kunnen parkeren op de Markt.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

VVD ARNHEM

11 M
12 juni 2017

Motie 'Waarom komt u niet naar Arnhem?'

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Constaterende dat:
- Het Platform Binnenstad Arnhem heeft gevraagd om te onderzoeken waarom mensen de Arnhemse binnenstad niet / niet meer bezoeken;

Is van mening dat:
- Het voor het nemen van de juiste maatregelen van belang is om te weten waarom potentiele bezoekers de Arnhemse binnenstad niet of niet meer bezoeken.

Draagt het college op:
In overleg met het PBA een onderzoek te verrichten naar de redenen voor potentiele bezoekers van de Arnhemse binnenstad, om de stad niet / niet meer te bezoeken.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

VVD ARNHEM

12 M
12 juni 2017

Motie onderzoek singelgarage

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie;

Is van mening dat:

- Het van belang is dat bezoekers die het centrum vanuit het noorden van de stad benaderen goed en snel kunnen parkeren.
- Het argument dat een extra garage niet goed is voor de exploitatie van de overige gemeentelijke garages van tafel moet. College en gemeenteraad moeten niet de boekhouder van de parkeergarages zijn maar de boekhouder van de stad! Gastvrijheid tav parkeren levert de stad veel op.

Draagt het college op:
Voor 1 maart 2018 een onderzoek te doen naar de mogelijkheden en interesse van marktpartijen voor het aanleggen van een singelgarage onder de Janssingel.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Leendert Combee

GROENLINKS

13 A
12 juni 2017

Amendement bezoeker lang in de stad

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017 bij de vaststelling van De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Constaterende dat:

- In de huidige parkeergarages en parkeerplekken al mogelijk is om kort te parkeren
- De binnenstad transformeert van een 'place to by' tot een 'place to meet'
- Praktische aankopen steeds meer via internet worden gedaan en de grote goederen worden opgehaald op een bereikbare locatie buiten de binnenstad
- Het steeds beter mogelijk wordt om met andere vervoersmiddelen de binnenstad te bereiken die minder openbare ruimte in beslag nemen

Overwegende dat:

- We de bezoeker van de binnenstad zo lang mogelijk in de stad willen houden
- We zo min mogelijk onnodige verkeersbewegingen in de binnenstad willen, zeker geen zoekverkeer naar 'flitsparkeerplaatsen'
- We de schaarse ruimte in de binnenstad zo optimaal willen benutten en parkeren het liefs in parkeergarages zien

Besluit:

De pilot flitsparkeren te schrappen uit hoofdstuk 5.2 'Maatregelen bereikbaarheidsaanpak'.

Tobias de Groot
Mark Coenders
GroenLinks

GROENLINKS

14 A
12 juni 2017

Amendement inzetten op de fiets

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017 bij de vaststelling van De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Constaterende dat:

- De fiets hét vervoermiddel in de Nederlandse binnensteden is
- In de stedelijke regio's er sprake is van een exponentiele groei in het (elektrisch) fietsgebruik
- Naast de gewone fiets, steeds meer mensen de binnenstad bereiken met de elektrische fiets, de bakfiets, de OV-fiets en de speed-pedelec en in de toekomst dit nog veel meer gaat gebeuren, o.a. met de Light Electric Vehicle
- Er helaas steeds minder plek is om deze fietsen veilig te stallen in de binnenstad
- Bewoners van de binnenstad minder ruimte hebben voor het stallen van hun fietsen
- De bezettingsgraad van de fietsenstallingen in Arnhem steeds stijgen

Besluit:

De maatregelen 'Onderzoeken mogelijkheid tot realisatie nieuwe fietsenstallingen zuidelijke binnenstad' en 'Startpunten snelfietsroutes duidelijk markeren en bewegwijzeren' te verplaatsen naar 'Binnen 2 ton prioriteren'.

Zo snel mogelijk zogenaamde 'Pop-up fietsenstallingen' te realiseren op plekken waar dat nodig is in de binnenstad en in de buurt van evenementen.

Tobias de Groot
Mark Coenders
GroenLinks

GROENLINKS

15 A
12 juni 2017

Amendement maak van P+R een succes

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017 bij de vaststelling van De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Constaterende dat:

- De centrumring geregeld heel druk is (o.a. door verkeer wat er niet hoeft te zijn en door het ontbreken van een tweede ring)
- Bezoekers van de binnenstad eerder in de binnenstad zijn als ze snel hun auto kunnen parkeren
- Parkeren op transferia i.p.v. in de binnenstad een positieve werking heeft op de luchtkwaliteit
- Grote werkgevers ook gebaat zijn bij een goed werkend transferium
- Bezoekers van de binnenstad zo snel mogelijk willen parkeren, duidelijkheid in de beschikbaarheid van parkeergarages bijdraagt aan een gastvrije stad
- Onnodig zoekgedrag naar vrije parkeerplaatsen irritatie oplevert en negatief effect heeft op de luchtkwaliteit
- Succesfactoren voor een goed werkend P+R zijn;
    - Een duidelijkheid, herkenbaarheid wb. concept; communicatie
    - Veilig, betrouwbaar en beschikbaar
    - Gemak, financiën en reistijd
    - Betalingsgemak, flexibiliteit in kaartsoorten
    - Arrangementen: zekerheid vooraf
    - Extra voorzieningen en functies
    - Fiets als natransport vergroot bereik enorm

Besluit:

De onderstaande maatregelen te verplaatsen naar 'Binnen 2 ton prioriteren'

- Betere vindbaarheid en herkenbaarheid van P+R Gelredome'
- Inzet P&R tijdens evenementen en piekdrukte (Gelredome, Waterberg en Kleefsewaard)
- Ontwikkelen Arnhemse deelfiets

Tobias de Groot
Mark Coenders

GroenLinks

ChristenUnie
Arnhem

16 A
12 juni 2017

Amendement
Transitie tot transferium

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 29 Mei 2017, bij de behandeling van het agendapunt 'de Arnhemse binnenstad binnen bereik'.

Constaterende dat:

- Er in Arnhem Zuid bij het Gelredome een P & R parkeerplaats is waar gratis geparkeerd kan worden;
- Er in Arnhem Noord nabij knooppunt Waterberg een carpoolplaats gesitueerd is;
- Er bij deze carpoolplaats geen faciliteiten zoals toiletten of een kiosk voorhanden zijn;
- Er op bovengenoemde carpoolplaats geen structureel fysiek toezicht op de geparkeerde auto's is;
- Er op bovengenoemde carpoolplaats geen frequente verbinding met de binnenstad is door middel van het openbaar vervoer;

Overwegende dat:

- Bezoekers van de stad wel hun auto in één van de parkeergarages kunnen parkeren maar dat de binnenstad (en daarmee deze garages) op piekmomenten slecht bereikbaar is;
- De bereikbaarheid van de binnenstad in de komende jaren zal verslechteren door toenemende druk op het wegennet;
- Elke auto die niet de binnenstad aandoet het wegennet in de binnenstad ontlast en het leefklimaat niet benadeelt;
- P & R Waterberg nu een onaantrekkelijke locatie is zonder toezicht of sanitaire voorzieningen;

Voegt toe aan:
Paragraaf 1.2 (Visie, koers en opgaven) uit het raadsvoorstel de Arnhemse binnenstad binnen bereik (na ... het verbeteren van de bereikbaarheid van de stedelijke agglomeratie A12, A15 en ICE)
Onder andere door de carpoolplaats Waterberg te ontwikkelen tot een volwaardig transferium:

- *waar bezoekers van de stad gratis of tegen een zeer geringe vergoeding kunnen parkeren;*
- *met structureel fysiek toezicht op locatie;*
- *met sanitaire voorzieningen;*
- *met een deugdelijke aansluiting op het openbaar vervoer.*

Bovenstaande te dekken uit (onder verwijzing naar de Perspectiefnota 2018 – 2021, blz. 25) het budget voor mobiliteit of specifiek het bereikbaarheidsfonds.

En gaat over tot de orde van de dag,

Daniël Becker, namens de ChristenUnie

ChristenUnie
Arnhem

17 M

Motie

Ruimte genoeg voor een busbaan?

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 29 Mei 2017, bij de behandeling van het agendapunt 'de Arnhemse binnenstad binnen bereik'.

Constaterende dat:

- Er in Arnhem Noord nabij knooppunt Waterberg een carpoolplaats gesitueerd is;
- Er op bovengenoemde carpoolplaats geen frequente verbinding met de binnenstad is door middel van het openbaar vervoer;
- Bussen van het openbaar vervoer op het traject N784 / Apeldoornseweg richting Arnhem Centraal vertraging ondervinden bij verkeersdrukte in de spits;

Overwegende dat:

- De bereikbaarheid van de binnenstad in de komende jaren zal verslechteren door toenemende druk op het wegennet;
- Elke auto die niet de binnenstad aandoet het wegennet ontlast;

Verzoekt het college:
Het nut en de mogelijkheid te onderzoeken van een busbaan over (een gedeelte van) de N784 / Apeldoornseweg en de raad te informeren omtrent de resultaten hiervan.

En gaat over tot de orde van de dag,

Daniël Becker, namens de ChristenUnie

PARTIJ VAN DE ARBEID

18 M
12 juni 2017

Motie: Parkeren bewoners binnenstad

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op xx xx 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie.

Overwegende dat:

- Het de doelstelling is dat meer mensen in de binnenstad gaan wonen;
- Transformatie van kantoren naar woningen en de ontwikkeling van de zuidelijke binnenstad voor meer woningen zorgen in de binnenstad;
- Op dit moment in de parkeerbehoefte wordt voorzien door de uitgifte van parkeervergunningen. Een systeem dat volgens het college op de lange termijn onhoudbaar en onwenselijk is;
- Nieuwe gebruikers-bewoners worden uitgesloten van de mogelijkheid om een beroep te doen op een gemeentelijke parkeervergunning;
- Veel mensen nog altijd afhankelijk zijn van de auto voor vervoer van en naar werk.

Verzoekt het college:

- Er niet zondermeer vanuit te gaan dat er minder parkeerplaatsen nodig zijn voor bewoners van de binnenstad;
- Inzichtelijk te maken hoe de behoefte van bewoners parkeren in de binnenstad zich ontwikkelt en de raad hierover binnen een jaar te informeren;
- Tot die tijd de parkeernorm bij nieuwbouw te blijven hanteren en nieuwe bewoners een partkeervergunning te blijven verstrekken.

En gaat over tot de orde van de dag.

Martien Louwers

PvdA

PARTIJ VAN DE ARBEID

19 M
12 juni 2017

Motie: Gaan voor minimaal een 8!

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op xx xx 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie.

Overwegende dat:

- Het de wens is om weer in de top 10 te komen van de beste binnensteden van Nederland;
- Het van daarvoor van belang is dat álle bezoekers tevreden zijn over de bereikbaarheid van de stad;
- De automobilist de bereikbaarheid veel lager waardeert dan de fietser of de voetganger;
- De binnenstad met 15.000 banen een belangrijke bijdrage levert aan de Arnhemse werkgelegenheid;
- Iemand die met de auto de stad bezoekt meer geld uitgeeft dan iemand die met de fiets of te voet komt.

Verzoekt het college:

- De ambitie uit te spreken ervoor te gaan dat de automobilist de bereikbaarheid van de binnenstad met minimaal een 8 waardeert;
- Hiervoor in ieder geval en zo spoedig mogelijk de bewegwijzering van de parkeergarages en andere parkeerplaatsen te verbeteren zodat de vindbaarheid van parkeerplaatsen toeneemt.

En gaat over tot de orde van de dag.

Martien Louwers

PvdA

PARTIJ VAN DE ARBEID

20 M
12 juni 2017

Motie: Gastvrije binnenstad voor iedereen!

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op xx xx 2017 ter bespreking van de bereikbaarheidsvisie.

Overwegende dat:

- Er een zeer beperkt aantal gehandicaptenparkeerplaatsen is in de binnenstad;
- Deze niet evenredig zijn verspreid over de stad;
- De gemeenteraad een inclusieve samenleving van groot belang vindt;
- Toegankelijkheid de norm moet zijn en ontoegankelijkheid de uitzondering;
- De binnenstad daarom voor mensen met een handicap of die slecht ter been zijn toegankelijk moet zijn.

Verzoekt het college:

- Met het APCG en de cliëntenraden te bepalen hoeveel en op welke plekken gehandicaptenparkeerplaatsen moeten worden gerealiseerd;
- De gewenste gehandicaptenparkeerplaatsen zo snel mogelijk te realiseren.

En gaat over tot de orde van de dag.

Martien Louwers

PvdA

D66

21 A
12 juni 2017

AMENDEMENT: GEEN (SPECIFIEKE) UITSLUITING

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 uni 2017 bij vaststelling van de visie: "De Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- de Gemeente wil experimenteren met (ver-)nieuwbouw in de binnenstad met minder parkeerplaatsen dan de norm en de nieuwe bewoners wil uitsluiten van de mogelijkheid om een beroep te doen op een gemeentelijke parkeervergunning.

overwegende dat:

- de aantrekkelijkheid van de binnenstad voor nu en de toekomst wil verbeteren en daarbij (ook) de woonfunctie wil versterken;
- de gemeente diverse instrumenten voorhanden heeft om voorwaarden te verbinden aan de ontwikkeling van een gediversifieerde woonfunctie in de binnenstad (zoals het vaststellen van aard en omvang van functies, de verschillende vormen van woningbouw, zo als ook het hanteren van een parkeernorm);
- de omstandigheden (zoals woonbehoeften) van huidige, nieuwe en toekomstige binnenstadsbewoners kunnen veranderen;
- het uitsluiten van (een specifieke groep) om een beroep te doen op de mogelijkheid om in aanmerking te komen voor het verkrijgen van een parkeerfaciliteit - ten principale - ongewenst is (laat op dit punt de markt haar werk doen) en
- het bovendien de voorkeur heeft regelgeving die niet strikt noodzakelijk is te voorkomen;

besluit:

- op pagina 26, te schrappen de zin:

  " De nieuwe gebruikers-bewoners sluiten we uit van de mogelijkheid om een beroep te doen op een gemeentelijke parkeervergunning. "

en gaat over tot de orde van de dag

Hans de Vroome
D66

D66

22 M
12 juni 2017

MOTIE: STRAKKERE (FYSIEKE) HANDHAVING VENSTERTIJDEN

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: "De Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- de bewoners en de ondernemers hebben aangegeven dat de venstertijden onvoldoende strak gehandhaafd worden;
- een projectvoorstel beoogt te voorzien in het eventueel herijken van de venstertijden, het bezien van de omvang van het voetgangersgebied en het - na communicatie - strikter handhaven;

overwegende dat:

- er weliswaar een samenhang is tussen de venstertijden, de omvang van het voetgangersgebied en handhaving, maar dat handhaving altijd aan de orde is;
- handhaving - bij voorkeur technisch - moet worden gewaarborgd;

van mening dat:

- strakkere handhaving te realiseren is, door:
  - het aanscherpen van de venstertijdenregeling door alleen hulpdiensten toe te staan buiten het venster toegang te krijgen;
  - om 11:00 uur de toegang tot het gebied voor al het verkeer (anders dan de hulpdiensten) fysiek onmogelijk te maken (de verkeerspoorten reageren niet meer tussen 11:00 uur 's-ochtends en de volgende dag 06:00 uur 's-ochtends);
  - het verlaten van het gebied na 11:00 uur alleen mogelijk te maken na het beboeten met behulp van kentekenregistratie dan wel door tussenkomst van opgeroepen handhavers, die de overtreder in verhouding (bijvoorbeeld met het wegsleeptarief) beboeten en daarna de betreffende verkeerspoort, voor het verlaten van het voetgangersgebied door het voertuig, vrijmaken en
- in zeer beperkte mate (voor zeer uitzonderlijke gevallen) vooraf een incidentele ontheffing op dit regiem mag worden verleend;

verzoekt het college

- de Raad in september 2017 (in ieder geval voor aanvang van de behandeling van de MJPB) te informeren over de uitwerking van deze strakkere handhaving.

en gaat over tot de orde van de dag.

H.E. de Vroome D66

D66

23 M
12 juni 2017

MOTIE: INTENSIVEER FIETSPARKEERBELEID (TANDJE ERBIJ)

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: "De Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- in het coalitieakkoord de afspraak is gemaakt om 1000 extra fietsparkeerplaatsen te realiseren en dat hiervan in 2015-2016: 350 fietsstalplekken zijn gerealiseerd;

overwegende dat:

- aandacht nodig is voor (verschillende) parkeervoorzieningen voor fietsen en voor scooters,
- bij de uitwerking van het fietsparkeerbeleid een voorkeur uitgaat naar meerdere, goed gespreide, kleinere faciliteiten aan alle randen van de binnenstad boven enkele geconcentreerde, grootschalige faciliteiten;
- extra fietsbeugels of "nietjes" de voorkeur hebben boven "klemmen";
- zo mogelijk PHB mensen worden ingezet bij bewaakte, betaalde of gratis, fietsparkeerfaciliteiten;

verzoekt het college:

- het fietsparkeerbeleid op korte termijn zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin te intensiveren en
- de Raad in september 2017 (in ieder geval voor aanvang van de behandeling van de MJPB) te informeren over deze intensivering van het fietsparkeerbeleid;

en gaat over tot de orde van de dag.

H.E. de Vroome D66

D66

24 M
12 juni 2017

MOTIE: MEER AANDACHT VOOR TRANSFERIA

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: " Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- in de visie aan het belang en de uitwerking van "lang-parkeren", in de zin van de (potentiele) rol voor transferia weinig aandacht wordt besteed (het blijft slechts bij teksten zoals: "het afvangen bij grote verkeersdrukte" en "het met enkele werkgevers als lopende actie nieuw leven inblazen van het Transferium Gelredome");

overwegende dat:

- er hele goede (succesvolle) voorbeelden van transferia zijn (zoals in Groningen en in Den Bosch) met scherpe aanbiedingen van het openbaar vervoer (€ 4 per voertuig voor het (dag-) parkeren en inclusief het retour vervoer met het OV voor de inzittenden);

van mening dat:

- onderzocht moet worden of de parkeercapaciteit aan de randen van de stad op locaties welke goed ontsloten zijn door het openbaar vervoer of goed ontsloten kunnen worden door het openbaar vervoer, al dan niet voor bepaalde tijdsperioden (dag soorten, weken of maanden), geschikt kunnen zijn voor de inrichting als transferium voor (dagdeel-) parkeren;
- deze geschiktheid (en de benodigde voorzieningen daarvoor) voor de verschillende locaties (in overleg met het openbaar vervoer en het bedrijfsleven) in beeld moeten worden gebracht;
- het gewenst is aan te sluiten bij grote parkeerlocaties in de nabijheid van de belangrijke invalswegen van Arnhem (A12 (N224), A48, A50 en A325) en dat naast Waterberg, Gelredome en Kleefsewaard ook locaties zoals het Open Lucht Museum, Burgers Zoo, Papendal, Rijksweg West Elden en IJsseloord II mee te nemen;
- de uitvoering van dit onderzoek een hogere prioriteit verdient dan op "lange termijn"

verzoekt het College:

een transferium onderzoek uit te voeren en de Raad hierover voor 01-12- 17 te informeren;

en gaat over tot de orde van de dag

Hans de Vroome D66

D66

25 M
12 juni 2017

MOTIE: PROJECT FLITS PARKEREN GOED NEERZETTEN

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: " Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- in de visie voor kort-parkeren (flits-parkeren) een qua omvang wel zeer beperkt projectvoorstel is opgenomen (namelijk 2 locaties met 3 a 4 plaatsen);

overwegende dat:

- een projectvoorstel voor kort-parkeren substantiëler moet worden opgezet teneinde op een goed wijze antwoord te kunnen geven op de vraag of kort-parkeren een aanvulling zal kunnen zijn op de bestaande parkeerfaciliteiten;

van mening dat:

- het project een proef moet bevatten, waarbij aan de verschillende randen van het centrum (nabij de verschillende entrees op de ring), parkeerplaatsen specifiek voor kort-parkeren worden ingericht,
- daarbij gedacht moet worden aan 6 tot 8 locaties met elk tussen de 4 en 8 parkeerplaatsen (waarbij het kort parkeren een tijdsduur kent van maximaal 30 minuten) en waarbij ook een gedeelte van een bestaande parkeerstrook als zodanig moet kunnen worden ingericht (gedeelte van de strook op de Jansbinnensingel);
- een proef van een substantiële omvang beter kan worden gecommuniceerd en tot een meer representatief oordeel zal kunnen leiden over deze voorziening;

- **verzoekt het College:**

het in de nota opgenomen projectvoorstel voor kort parkeren (flits parkeren) aan te passen waarbij bovenstaande meningen zijn verwerkt

en gaat over tot de orde van de dag

Hans de Vroome
D66

D66

26 M
12 juni 2017

MOTIE: KWALITEIT PARKEREN IN STAPPEN OMHOOG

De Gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 10 juli 2017 bij de bespreking van het agendapunt: " Arnhemse Binnenstad binnen bereik",

constaterende dat:

- veel belanghebbenden (waaronder PBA, AH en VECA) aandacht vragen voor de kwaliteit van de parkeergarages;
- ook het college van mening is dat het kwaliteitsniveau van de parkeerplaatsen in de binnenstad niet altijd voldoende is (pag. 25);
- de maatregel om parkeergarages te laten functioneren als sociaal veilige service centers op "lange termijn" aan de orde is (pag. 32);

overwegende dat:

- in de uitwerking om de kwaliteit van de parkeergarages en plaatsen te verbeteren gradaties van maatregelen (van minder tot meer ingrijpend) denkbaar zullen zijn;

van mening dat:

- ook het nemen van maatregelen op korte termijn wenselijk is en aan de orde moet zijn;

verzoekt het College:

- op korte termijn een schouw te organiseren waarbij wordt vastgesteld waar (bij welke parkeerfaciliteiten, zoals de parkeergarages en de parkeerterreinen) welke maatregelen gewenst zijn;
- hierbij onderscheid te maken tussen minder en/of meer ingrijpende maatregelen zoals verlichting, schilderonderhoud en (interne) informatie, eventuele camera beveiliging respectievelijk echte bouwtechnische aanpassingen, zoals fysieke infrastructuur etc.;

- de Raad in september 2017 (in ieder geval voor aanvang van de behandeling van de MJPB) te informeren over de uitkomst van de schouw vertaald naar korte en lange termijn maatregelen;

en gaat over tot de orde van de dag

Hans de Vroome
D66

Arnhem Centraal

27 M
12 juni 2017

Motie: Arnhem meer gastvrij

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op .., bij de behandeling van het agendapunt *de Arnhemse Binnenstad binnen bereik:*

Overwegende dat:

- Arnhem een aantrekkelijke stad wil zijn voor toeristen.
- Ook de binnenkomst en het verlaten van de stad prettig moeten zijn.
- Nu nabij de achteringang van het station een niet goed aangegeven hoge verkeersdrempel ligt, die een automobilist kan doen schrikken.
- De achterkant van het station nu een onaantrekkelijke aanblik geeft.
- In sommige parkeergarages voor bezoekers bij sommige ingangen niet helder aangegeven staat waar zich betaalautomaten bevinden.
- Parkeergarages niet of nauwelijks verwijzen naar de uitgang die men moet nemen voor bijvoorbeeld musea of Sonsbeek, waardoor gasten onnodig moeten zoeken.
- Het gastvrij zou aanvoelen als er in de garages een gratis boekje met kaartje van Arnhem beschikbaar zou zijn.
- Bovengenoemde punten veelal zonder grote budgetten op te lossen zijn.

Verzoekt het college

Bovenstaande punten te verbeteren of op te lossen.

Namens de fractie van Arnhem Centraal

Lea Manders

28 M
12 juni 2017

Arnhem Centraal

Motie: aantal parkeerplaatsen niet verminderen de komende 5 jaar

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op .., bij de behandeling van het agendapunt *de Arnhemse Binnenstad binnen bereik:*

Overwegende dat:

- Arnhem een aantrekkelijke stad wil zijn voor toeristen.
- Parkeren daarom gemakkelijk moet zijn en een vermindering van parkeermogelijkheden in en rond het centrum niet verstandig is.
- Er zeker nieuwe mobiliteitsontwikkelingen kunnen komen, maar de toekomst daarvan nog geheel onzeker is.
- Er veel nieuwe ontwikkelplannen zijn, zoals op het Koningsplein en bij de Nelson Mandelabrug.

Verzoekt het college

Het huidige aantal parkeerplaatsen in en om de binnenstad in elk geval de komende 5 jaar te handhaven.

Namens de fractie van Arnhem Centraal

Lea Manders

29 M
12 juni 2017

Motie: Oostboog

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017, bij de behandeling van het agendapunt; De Arnhemse binnenstad binnen bereik

Constaterende dat,

. Er door de Provincie 30 miljoen Euro wordt geïnvesteerd in verdubbeling van het spoor tussen Didam en Doetinchem.

.Veel treinen vanuit zowel de Achterhoek als ook vanuit Zutphen en Duitsland ten Oosten van Arnhem op elkaar moeten wachten wat voor veel vertraging zorgt.

. Dat het ontbreken van een vrije spoorkruising ten Oosten van Arnhem hiervan de oorzaak is.

Overwegende dat,

. De realisatie van een vrije spoorkruising ten Oosten van Arnhem ervoor zorgt dat treinen vanuit de Achterhoek als ook treinen vanuit Zutphen en Duitsland niet meer op elkaar hoeven te wachten en dat vertragingen hierdoor aanzienlijk minder zullen worden.

. Snelle en stabiele OV verbindingen richting Arnhem ertoe bijdragen dat bezoekers van deze stad vaker voor de trein zullen kiezen i.p.v. de auto.

. Dat dit gegeven de parkeerdruk op de stad vermindert.

. Dat dit gegeven bijdraagt aan vermindering van de uitstoot van fijnstof in de stad.

. Dat dit gegeven bijdraagt aan de versterking van de economie van Arnhem.

Verzoekt het college,

Zich maximaal in te spannen om de realisatie van een vrije spoorkruising te bevorderen, hierin samen op te trekken met de provincie en andere belanghebbende partijen en de raad zo vaak als nodig is schriftelijk te informeren over de vorderingen.

SP

Gedeon Noordzij

30M
12 juni 2017

Motie: Duurzaam vervoer voorop

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op 19 juni 2017, bij de behandeling van het agendapunt; De Arnhemse binnenstad binnen bereik.

Constaterende dat:

. Er € 175.000, - extra beschikbaar komt vanuit het bereikbaarheidsfonds voor maatregelen die buiten de reikwijdte van amendement 16A40G en motie 16M114 vallen.

Overwegende dat:

. Nagenoeg alle maatregelen die genomen worden en gefinancierd worden binnen de reikwijdte van amendement 16A40g en motie 16M114 ten faveure komen van 'de auto'.

. De fiets, bus en trein als duurzaam(er)e vervoermiddelen gezien mogen worden dan de auto.

. Hoe aantrekkelijker we de (binnen)stad maken voor een bezoek met: Fiets, bus, trein of te voet des te groter de kans dat bezoekers voor een van deze vervoermiddelen kiezen i.p.v. de auto.

. Het hierboven genoemde de parkeerdruk op de (binnen)stad zal doen verminderen.

. Het tevens de uitstoot van fijnstof doet verminderen wat ten goede komt aan gemaakte afspraken m.b.t. klimaatdoelstellingen.

. We de morele plicht hebben om ons milieu zo schoon mogelijk achter te laten voor toekomstige generaties.

Draagt het college op:

. Het gehele extra beschikbaar gekomen bedrag uit het bereikbaarheidsfonds a € 175.000,- te besteden aan maatregelen die het aantrekkelijker maken om voor de: Voetganger, fiets, bus of trein te kiezen wanneer mensen de binnenstad willen bezoeken.

SP

Gedeon Noordzij

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende bijeenkomst 12 juni 2017

De Arnhemse Binnenstad binnen bereik

Zaaknummer:	125557
Portefeuillehouder:	G. Ritsema

Resultaat van bespreking:

Conclusie
De meerderheid van de raad (D66, PvdA, VVD, GroenLinks, CDA, Arnhem Centraal, ChristenUnie, Verenigd Arnhem) geeft aan te hechten aan een zorgvuldige en heldere besluitvorming. Een dergelijke besluitvorming wordt, mede door de onduidelijkheid die is ontstaan rond de interpretatie van de raadskamerbrief van 6 juni in verhouding tot de visienota uit het raadsvoorstel, op dit moment niet mogelijk geacht.

De meerderheid van de raad wil het voorstel nu niet verder behandelen en stelt voor dat het college:
- de raadskamerbrief van 6 juni integreert met het raadsvoorstel en de visienota;
- de vele ingediende concept moties en amendementen in ogenschouw neemt in relatie tot het raadsvoorstel;
- het overlegrondje met de stad afmaakt;
- uiterlijk 1 oktober 2017 een nieuw voorstel aan de raad voorlegt.

De fractie van de Arnhemse Ouderen partij was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

De voorzitter stelt vast dat de beraadslagingen voor dit moment beëindigd zijn en sluit daarmee de vergadering.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

G.A. Karssenberg

Arnhem, 31 mei 2017

Agenderingsverzoek Collegebesluit subsidieverstrekking aan Portaal i.c.m. verkoop Het Palet Witsenstraat.

Geacht DB van de gemeenteraad Arnhem,
Bij deze verzoeken wij om agendering van het onderwerp “verkoop Het Palet en subsidieverstrekking aan Portaal”.

Namens de gemeenteraadsfractie VVD, Roeland van der Zee

Toelichting:
Op 3 april jl zijn mondelinge vragen gesteld aan het college over dit onderwerp. Het betrof de volgende vragen:

> **Subsidie aan Portaal betreffende Witsenstraat**
>
> Het college heeft besloten om aan Portaal een subsidie toe te kennen van € 150.000,- ten behoeve van de verbouwing van Het Palet aan de Witsenstraat. De vragen: 1. Is de betreffende bestemmingsreserve hiervoor toereikend en welke criteria zijn gehanteerd? 2. Is de subsidie besproken of toegezegd voorafgaand aan de verkoop, zijn er geen voorwaarden gesteld? 3. Zijn er andere afspraken of geldstromen richting wooncorporaties?

Ook andere partijen hadden vragen over dit onderwerp. Dit heeft o.a. geleid tot een schriftelijke beantwoording over de termijn van realisatie.

Graag willen wij in raadsbehandeling de volgende onderwerpen en vragen nader aan de orde stellen:

- Interesse andere partijen / doelmatigheid
  - Een corporatie doet nu een flinke investering, met subsidie, in een gebouw waarvoor ook belangstelling was van anderen. Die ook woningen voor statushouders wilden inpassen. Klopt het dat andere partijen interesse hebben getoond? En was dit bekend voor het moment van het van de markt halen? Soortgelijke panden werden op hetzelfde moment overboden. De vraag is, is dit geld zo goed besteed? Kunt u zich voorstellen dat marktpartijen met gelijke plannen zich onheus bejegend voelen? Is de subsidie overigens voor het vestigen van statushouders of voor het omvormen van het pand naar sociale woningen? Op welke berekening en welke aanvraag is de hoogte van de subsidie gebaseerd? Hoe zou Portaal hebben gereageerd indien de subsidie (nadat die met hen besproken is) niet zou zijn toegekend? Is er een schriftelijke overeenkomst opgesteld voorafgaand aan de subsidieverstrekking? Is er een voorlopige koopovereenkomst opgesteld en zo ja, staat daarin iets vermeld over mogelijke subsidie? Zou er grond zijn voor het terugdraaien van de overeenkomst?

- Benutting/uitputting van de bestemmingsreserve
  - in hoeverre is deze bestemmingsreserve geoormerkt, we hebben eerder begrepen dat hierin geen “vrije middelen” meer zaten. Past het geven van een korting op de verkoopprijs binnen de doelstelling van de bestemmingsreserve?

- Subsidievoorwaarden
  - In de brief aan Portaal staan niet duidelijk alle voorwaarden en termijnen aangegeven. Wat is er officieel allemaal gecommuniceerd en als beschikking te beschouwen?

- Totaaloverzicht huisvesting statushouders
    - In hoeverre is het collegebesluit door te vertalen naar een consistente gedragslijn, waarbij partijen een aanvraag kunnen doen voor omvorming tot sociale woningbouw en/of huisvesting van statushouders? Hoeveel zijn er in het afgelopen jaar gehuisvest, hoeveel staan er op een wachtlijst en wat zijn de verwachte/geplande aantallen voor de komende jaren?

- Subsidiering van wooncorporaties
    - Er zijn verschillende gemeentelijke regelingen, afspraken en geldstromen richting wooncorporaties. Zijn alle Arnhemse wooncorporaties bekend met alle afspraken en wordt er geen onderscheid gemaakt naar corporatie bij de toekenning van financiële ondersteuning? In hoeverre wordt gebruik gemaakt van de subsidie voor milieubesparingsmaatregelen door de corporaties?

BEHANDELRESULTAAT

Politieke Maandag 3 april 2017

GEMEENTE Arnhem

Inspreken voor burgers, Rondvraag raadsleden fractievolgers & Mededelingen college van B&W

Resultaat van bespreking:

Insprekers:

Geen.

Statement burgemeester Staal

Burgemeester Boele Staal legt een verklaring af naar aanleiding van het incident van afgelopen weekend. [*Statement burgemeester Staal voor diversiteit is bijgevoegd*]

Rondvraag

Roeland van der Zee (VVD) stelt vragen over de subsidie van €150.000, -, die Portaal ontvangen heeft voor de **verbouwing van Het Palet** op de Witsenstraat. Hij wil weten of de subsidie gerelateerd is/was aan de verkoop en of er misschien nog andere geldstromen richting de corporaties bestaan.
Wethouder Geert Ritsema geeft aan dat de subsidie bedoeld is voor de huisvesting van statushouders. Met andere partijen was daar geen overeenstemming over te bereiken.
De subsidie is besproken tijdens de gesprekken over de koop, maar er zijn geen toezeggingen gedaan.
Er zijn andere afspraken met de corporaties met mogelijk financiële consequenties, bijvoorbeeld de gemaakte prestatieafspraken. Ook heeft de gemeente financieel bijgedragen aan maatregelen van de corporaties ten behoeve van verduurzaming.

Toezegging:
Wethouder Ritsema zegt toe uit te zoeken wanneer Portaal met de werkzaamheden t.b.v. de woningen voor statushouders (bij het Palet op de Witsenstraat) gaat starten.

Videoverslag

Het videoverslag van dit agendapunt is te bekijken via de website http://arnhem.raadsinformatie.nl/.

De raadsadviseur,
E. Dirksen

De voorzitter,
H. de Vroome

Zaaknummer 2017:

Memo

Datum : dinsdag 11 april 2017

Aan : de gemeenteraad

Kopie aan : Griffie

Van : Wethouder G. Ritsema

Betreft : beantwoording gedane toezegging subsidie Witsenstraat

---

Tijdens de behandeling in de raadsvergadering van 3 april 2017 van het agendapunt Subsidie aan Portaal betreffende de Witsenstraat heb ik toegezegd om aan te geven binnen welke termijn de woningen worden gerealiseerd.

In het koopcontract is opgenomen dat uiterlijk 2 jaar na overdrachtsdatum (uitgezonderd bezwaar- en beroepsprocedures) de benodigde bestemming/omgevingsvergunning moet zijn verkregen en minimaal is gestart met de uitvoering van de noodzakelijke (verbouwings-)werkzaamheden.
Daarom zijn in de subsidiebeschikking Witsenstraat de volgende termijnen opgenomen: start uiterlijk 1 april 2019 en afronding 1 april 2020.

Portaal geeft zelf aan er naar te streven om de woningen eind 2018 op te leveren, zie bijgevoegde uitnodigingsbrief voor een informatiebijeenkomst voor omwonenden, gehouden op 21 maart 2017.

Met vriendelijke groet,
Geert Ritsema

Aanhef
Straat Huisnummer
Postcode Plaats

Datum
24 februari 2017

Betreft
Realisatie appartementencomplex krijgt vervolg

Ons kenmerk
20170224-SIRID

Behandeld door
Simon de Ridder

Geachte heer/mevrouw,

Graag informeren wij u dat woningcorporatie Portaal vandaag de nieuwe eigenaar is geworden van schoolgebouw Het Palet aan de Witsenstraat. Het is onze bedoeling om dit pand een nieuwe bestemming te geven als appartementencomplex. Er komen ongeveer 20 appartementen, waarvan 7 voor statushouders en 7 geschikt voor senioren. Daarmee komt een einde aan een lange periode van leegstand.

Behoefte aan kleine en betaalbare huurwoningen
Het is een bewuste keuze van de gemeente Arnhem en woningcorporatie Portaal om het schoolgebouw in de Hoogkamp om te vormen tot sociale huurwoningen. Er is veel behoefte aan kleine en betaalbare huurwoningen. Daarnaast heeft de gemeente een de taakstelling vanuit de Rijksoverheid voor het plaatsen van statushouders. De gemeenteraad heeft zich uitgesproken voor spreiding van statushouders in de stad, om de integratie te bevorderen.

Vervolg snel oppakken
U weet dat er enige tijd overheen gegaan is, sinds wij afgelopen zomer onze intentie tot koop van dit pand uitspraken. Het is vanwege bovengenoemde doelstellingen dat wij het vervolg van dit project snel op willen pakken. Portaal zal in maart een verzoek doen voor een kleine planologische afwijking van het bestemmingsplan, zodat wonen mogelijk wordt in het gebouw. Daarna zal Portaal de noodzakelijke bouwvergunning aanvragen. De verwachting is dat de appartementen in 2018 worden opgeleverd.

Uitnodiging inloopbijeenkomst
Graag spreken wij u als direct omwonende persoonlijk over deze procedures en over de grove schetsmatige invulling van het pand (plattegronden). Wij nodigen u van harte voor een inloopbijeenkomst op dinsdag 21 maart van 19.30 uur tot 21.00 uur in basisschool 't Panorama, Mesdaglaan 70. Mocht u op dat moment niet in de gelegenheid zijn, dan kunt u mij direct bereiken op martijn.bakers@portaal.nl of telefonisch via 06 1029 6739.

Ik hoop u op dinsdag 21 maart te ontmoeten.

Met vriendelijke groet,

Martijn Bakers
Projectleider

Titel/onderwerp: # Agenderingsverzoek verkoop Het Palet en subsidieverstrekking aan Portaal

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	VVD	Ambtenaar:	Gert van Putten
Portefeuillehouder:	G. Ritsema	Telefoonnr:	026-3775104
		E-mailadres:	gert.van.putten@arnhem.nl
Doel activiteit	De bespreking van het onderwerp stelt de raadskamer in staat om het door het college gevoerde beleid te controleren.		
Toelichting	De fractie van de VVD heeft een agenderingsverzoek ingediend betreffende het onderwerp "verkoop Het Palet en subsidieverstrekking aan Portaal". Op 3 april jl. heeft de fractie van de VVD mondelinge vragen gesteld aan het college over de subsidie aan Portaal betreffende Witsenstraat. Dit n.a.v. het feit dat het college besloten heeft om aan Portaal een subsidie toe te kennen van €150.000, - ten behoeve van de verbouwing van Het Palet aan de Witsenstraat. Ook andere partijen hadden vragen over dit onderwerp, wat geleid heeft tot een toezegging van de portefeuillehouder om met een schriftelijke beantwoording over de termijn van realisatie te komen. De gestelde vragen van de VVD, het antwoord en de memo van het college zijn hieronder bijgevoegd. De fractie van de VVD wil in de raadsbehandeling de volgende onderwerpen nader aan de orde stellen: - Interesse andere partijen/doelmatigheid - Benutting/uitputting van de bestemmingsreserves - Subsidievoorwaarden - Totaaloverzicht huisvesting statushouders - Subsidiëring van wooncorporaties De bijbehorende vragen kunt u vinden in het bijgevoegde agenderingsverzoek. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Er is geen vervolgbehandeling voorzien. Een eventueel vervolg hangt af van het initiatief dat een of meerdere fracties neemt.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	(Een vertegenwoordiger van) de fractie VVD krijgt het woord om het agenderingsverzoek toe te lichten. Aansluitend wordt het college in de gelegenheid gesteld te reageren. Daarna worden de leden van de raadskamer uitgenodigd aan de bespreking deel te nemen. De behandeling vindt plaats in één termijn, hierbij is een afwisseling van het stellen van informatieve vragen en het uitwisselen van gedachten toegestaan. Interrupties zijn toegestaan.		
Bijlagen			

Agenderingsverzoek VVD
Behandeladvies agenderingsverzoek
Vragen fractie VVD en behandelresultaat IRM 3 april 2017
Memo antwoord wethouder 11-4-2017 m.b.t. toezegging Witsenstraat (met bijlage)

GEMEENTE
Arnhem

Het bestuur van Stichting Portaal
Beneluxlaan 9
3527 HS Utrecht

Datum beschikking : 28 maart 2017
Zaaknummer : 124384
113053
K2Subs kenmerk :
Contactpersoon : Mira Jansen
Telefoonnummer : 026- 377 5861

Onderwerp: Subsidie Witsenstraat

Geachte heer, mevrouw,

Portaal en de gemeente Arnhem zijn overeengekomen dat Portaal het pand aan de Witsenstraat 2 van de gemeente koopt voor een bedrag van € 750.000,-. De geplande datum voor deze overdracht is 1 april 2017. Portaal zal in het oude schoolgebouw 'Het Palet' aan de Witsenstraat 2, 20 wooneenheden realiseren met een sociale huur, waarvan er zeven zullen worden bestemd en toegewezen aan statushouders .Een deel van de overige wooneenheden wordt geschikt gemaakt voor oudere bewoners. Het college van burgemeester en wethouders wil statushouders verspreid over de stad huisvesten en we vinden het belangrijk dat in deze wijk sociale huurwoningen, waaronder voor ouderen, worden toegevoegd, omdat die er weinig zijn. Ten behoeve van het realiseren van de wooneenheden hebben wij in dit geval besloten u uit het BR Stimuleringsfonds Woningbouw een incidentele subsidie toe te kennen van € 150.000,-.

Wij hebben vastgesteld dat dit een Dienst van Algemeen Economisch Belang (DAEB) is, waardoor bij subsidieverlening geen sprake is van ongeoorloofde staatssteun.
Op de aan u verleende subsidie zijn de hierna opgenomen verplichtingen van toepassing.

Verplichtingen
De fysieke uitvoering van het project waarvoor subsidie is verleend moet binnen 2 jaar na overdrachtsdatum starten. Vervolgens geldt een uitvoeringstermijn van 1 jaar. Op basis hiervan gaan wij ervan uit dat uw werkzaamheden uiterlijk op 1 april 2019 starten en op 1 april 2020 in hun geheel zijn uitgevoerd. Na afronding van het project stelt u de gemeente op de hoogte van het feit dat de activiteiten zijn verricht en aan de voorwaarden is voldaan. U verzoekt de gemeente daarbij tot vaststelling van de subsidie. Indien blijkt dat niet aan de verplichtingen van subsidieverlening is voldaan, kan het college van burgemeester en wethouders besluiten de subsidie lager vast te stellen. Eventuele uitgekeerde voorschotten kunnen dan worden teruggevorderd.

Betalingen
Wij verstrekken u een voorschot van € 150.000,-. Betaling van dit voorschot zal zo snel mogelijk nadat de koopsom voor het pand door u is voldaan, geschieden.

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

Het subsidiebedrag wordt overgemaakt op uw rekeningnummer van Stichting Portaal NL15BNGH0285162624, onder vermelding van S 2017/00249

Vaststelling
De subsidieontvanger dient uiterlijk 3 maanden na afloop van voltooiing van de activiteit een aanvraag tot vaststelling van de subsidie in bij het college;
De aanvraag dient vergezeld te gaan van een financieel verslag van het project, een inhoudelijk verslag en de jaarrekening van de instelling;
Desgevraagd geeft de instelling aanvullende informatie inzake de financiële afwikkeling van het project, als er aanleiding toe is ook een accountantsverklaring.

Het college stelt de subsidie vast 3 maanden na ontvangst van de aanvraag tot vaststelling. Het college maakt deze beslissing schriftelijk bekend aan de aanvrager binnen drie weken nadat zij is genomen. Deze periode kan in onderling overleg worden verlengd.

Bezwaar
Indien u het met deze beslissing niet eens bent, kunt u op grond van de Algemene wet bestuursrecht binnen 6 weken na de dag waarop deze beslissing is verzonden een bezwaarschrift bij het college van burgemeester en wethouders (t.a.v. Cluster Intern Advies, postbus 9029, 6800 EL Arnhem).
Uw bezwaarschrift dient door u te worden ondertekend en ten minste te bevatten (artikel 6.5 van de Algemene wet bestuursrecht):
a. uw naam en adres;
b. de dagtekening;
c. een omschrijving van het besluit waartegen uw bezwaarschrift is gericht;
d. de gronden van uw bezwaar.
Tevens kan, nadat bezwaar is gemaakt, op grond van artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht een verzoek om voorlopige voorziening worden gedaan bij de voorzieningenrechter. Het adres van de rechtbank is: Rechtbank Gelderland, Afdeling Bestuursrecht, Postbus 9030, 6800 EM Arnhem.

Hoogachtend
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Verwijzing: - algemene subsidieverplichtingen
http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Arnhem/419457/419457_1.html

i.a.a. Mira Jansen (B&R), Ilse de Vries (PIM), Wim Reusken (subsidiebureau)

BEHANDELRESULTAAT

AGENDERINGSVERZOEK 12 juni 2017

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek Collegebesluit subsidieverstrekking aan Portaal i.c.m. verkoop Het Palet Witsenstraat

Portefeuillehouder:	G. Ritsema

Resultaat van bespreking:

Insprekers
Er zijn geen insprekers.

Proces
De fractie van de VVD heeft in het agenderingsverzoek aangegeven vragen te hebben over:
- Interesse van andere partijen en relatie tussen verkoop en subsidie
- Benutting/uitputting van de bestemmingsreserve
- Subsidievoorwaarden
- Overzicht huisvesting statushouders
- Subsidiëring van woningbouwcorporaties

Toezeggingen
De wethouder zegt toe de raadskamer binnen 2 à 3 weken schriftelijk te informeren over:

1. Een overzicht van geldstromen (bedragen, doelen en herkomst) richting woningbouwcorporaties.
   (De € 10.000,--, die Portaal in het kader van dit project uit het vluchtelingenbudget zou hebben ontvangen is onderdeel van dit overzicht)
2. Waarom geen beroep is gedaan op de Tijdelijke regeling Stimulering Huisvesting vergunninghoudersvan het Rijk.
3. Wat precies de uitvraag is geweest richting externe (markt)partijen en wie er belangstelling heeft getoond.
4. De passages (in beleidsstukken als de 'Woonprincipes'), waarin is aangegeven dat huisvesting van statushouders in combinatie met sociale woningbouw uitgangspunt van beleid is.
5. De voorwaarden, verbonden aan de subsidiebeschikking.
6. Wat er in de voorgeschiedenis is gecommuniceerd met de wijk met betrekking tot dit plan van Portaal..

Conclusie
De fractie van de VVD - de indiener van het agenderingsverzoek - wacht de schriftelijke reactie van de wethouder af.
De voorzitter concludeert dat de behandeling voor vanavond is afgerond.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

Y. van Hamersveld

Archief - Politieke Maandag (i/m)

Dossiernummer	283
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	12 juni 2017
Agendapunt	1.4.RZ
Omschrijving	ODRA Jaarstukken 2016, Begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018-2021
Organisatieonderdeel	Cluster beleid en regie
Steller	Leo den Uil
Portefeuillehouder	Geert Ritsema
Fatale termijn	2 mei 2017
Behandelresultaat	

Geagendeerd	Vergaderdatum
Archief - Politieke Maandag (i/m)	**12 juni 2017**
Archief - Politieke Maandag (b)	19 juni 2017

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **140511**

ONDERWERP: ODRA Jaarstukken 2016, Begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018-2021

Voorstel

1. Kennis te nemen van de jaarstukken 2016

2. In te stemmen met het indienen van een zienswijze op de begrotingswijziging 2017

3. In te stemmen met het indienen van een zienswijze op de meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

4. In te stemmen met bijgevoegde zienswijzenbrief aan ODRA

Inleiding

Arnhem is een belangrijke deelnemer aan de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (GR ODRA) en heeft veel vergunning- en toezichttaken op het gebied van bouwen, wonen en milieu ondergebracht bij de ODRA. Jaarlijks brengt ODRA een begroting en een jaarrekening uit. Ook wordt nu een begrotingswijziging 2017 voorgelegd. ODRA vraagt de deelnemende partners te reageren op de begroting 2018-2021 en de begrotingswijziging 2017.

Jaarstukken 2016

Op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) heeft ODRA de jaarstukken 2016 ter informatie naar uw raad gestuurd. De Wgr voorziet niet in een mogelijkheid voor het indienen van een zienswijze op de jaarstukken. De jaarstukken 2016 zijn vastgesteld door het Algemeen Bestuur ODRA en goedgekeurd door de accountant.

Met het amendement "*80% op tijd*" heeft uw raad vorig jaar bij de behandeling van de MJPB ODRA gevraagd voortaan jaarlijks te rapporteren op de norm dat 80% van de aangevraagde reguliere bouwvergunningen binnen de reguliere termijn van 8 weken dient te zijn afgehandeld. In 2016 zijn voor Arnhem 877 reguliere vergunningaanvragen wabo ingediend. Daarvan zijn er 638 verleend, waarvan 330 binnen de termijn van 8 weken. Van de overige 308 verleende vergunningen is de termijn verlengd. In de meeste gevallen was dit vanwege incomplete aanvragen of op verzoek van de indiener. In 66 gevallen was de verlenging op verzoek van ODRA vanwege tijdsdruk.

1e Begrotingswijziging 2017

ODRA stelt voor de begroting 2017 op een aantal punten te wijzigen. Voor Arnhem zijn twee aspecten het meest relevant. Als eerste wordt nu in 2017 een tekort verwacht van €352.000 voor ODRA totaal. Belangrijke oorzaken zijn een nieuwe regeling woon/werk verkeer en verhoging van de pensioenpremie. Arnhem heeft zich in het Algemeen Bestuur ODRA tot het laatst tegen de nieuwe regeling woon/werkverkeer verzet. Voorgesteld wordt om de post onvoorzien van €60.000 in te zetten en het grootste deel te dekken uit

Arnhem GEMEENTE

de algemene reserve, die dan krimpt van €0,5 mln. naar €0,2 mln. ODRA spant zich in om het tekort zoveel mogelijk te beperken. Het tweede relevante aspect is dat ODRA verwacht voor Arnhem voor €0,2 mln. extra bouwtaken uit te moeten voeren. Dit vanwege een stijgende lijn in de aanvragen voor bouwvergunningen. Het bedrag is ondergebracht bij de post 'baten partners extra bouwtaken'.

Op grond van de Wgr heeft de gemeenteraad het recht een zienswijze op de begroting of begrotingswijziging in te dienen bij ODRA. Ons college stelt voor een zienswijze in te dienen over de verwachte extra kosten bouwtaken.

Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

Ten opzichte van de begroting 2017 is in de MJPB 2018-2021 voor de partners een aantal nieuwe begrotingsposten toegevoegd. Daarmee zouden de kosten voor Arnhem zo'n €180.000 verder oplopen boven het beschikbare budget.

In 2018 gaat volgens planning de outputfinanciering van start. Uw raad is hierover eerder geïnformeerd. De gemeenteraad kan over de MJPB, inclusief de invoering van outputfinanciering, een zienswijze indienen. Ons college stelt voor een zienswijze in te dienen over de begrotingsposten waarvoor het Arnhemse budget op dit moment niet dekkend is.

Beoogd effect

Een effectieve en efficiënte invulling van de aan ODRA gemandateerde taken in vergunningverlening en handhaving.

Argumenten

2.1 Arnhem krijgt vooralsnog geen extra kosten door het verwachte tekort van ODRA

Omdat een beroep wordt gedaan op de reserves voor dekking van het verwachte tekort volgt hiervoor geen verrekening met de partners aan het eind van 2017.

2.2 en 3.1 Zienswijze: begroting Arnhem laat geen ophoging van het budget voor bouwtaken toe

Omdat ODRA anticipeert op een verwachte stijging aan bouwtaken stijgt het Arnhemse aandeel in de begroting van ODRA. Hierdoor sluit de Arnhemse begroting echter niet meer aan op die van ODRA. ODRA heeft de opdracht gekregen om te sturen op het niet overschrijden van het beschikbare Arnhemse budget.

3.2 Zienswijze: voorstel voor uitbreiding van capaciteit op het gebied van Energie en Natuurwetgeving eerst inhoudelijk beoordelen

ODRA stelt voor dat Arnhem in 2018 aanvullende bedragen reserveert voor drie posten: Projectleider Energie, handhaving erkende maatregelenlijst (energie-aspecten) en natuurbeschermingswet. Arnhem is echter zelf nog onvoldoende in staat is geweest om hiervoor een nut- en noodzaak analyse te maken. Arnhem heeft nog geen budget voor deze posten opgenomen in de eigen begroting. Voorgesteld wordt voor

deze drie posten de zienswijze in te dienen om vooralsnog geen aanvullend budget op te nemen in de MJPB van ODRA.

3.3 Zienswijze: voorstel voor toevoegen budget EED-gelden pas opnemen als het beschikbare budget bekend is

ODRA stelt voor dat Arnhem voor 2018 een bedrag van €47.500 reserveert voor zogenaamde EED taken, het laten uitvoeren van energie-audits bij grote bedrijven conform de Europese richtlijn "Energy Efficiency Directive". Gemeenten ontvangen van het rijk budget voor deze taak. Voor 2018 is echter nog niet bekend hoe hoog de rijksbijdrage uitvalt. In tegenstelling tot 2017 is de verwachting dat de bijdrage in 2018 lager zal zijn dan het bedrag dat ODRA opneemt. Voorgesteld wordt de zienswijze in te dienen dat op deze plaats nog geen budget wordt opgenomen, maar dit pas te doen wanneer bekend is hoe hoog de rijksbijdrage voor de gemeente uitvalt.

3.4 Zienswijze: outputfinanciering mag niet leiden tot overschrijding budget

Als gevolg van afspraken bij de oprichting zal ODRA overgaan op outputfinanciering, gepland per 2018. Hierover bent u al eerder geïnformeerd. ODRA heeft aangegeven dat outputfinanciering de kans vergroot dat de kosten voor de partners aan het eind van het jaar afwijken van de begrote kosten. Arnhem vraagt ODRA gedurende het jaar actief te sturen op het niet overschrijden van het beschikbare budget.

Kanttekeningen

2.1 Dekken van tekorten uit de reserve is slecht voor het weerstandsvermogen

Door de verwachte krimp van de algemene reserve neemt het weerstandsvermogen af. Er zijn echter geen andere mogelijkheden voorhanden om het verwachte tekort 2017 te dekken.

2.2 Reserveren van budget voor extra kosten bouw is in lijn met resultaten 2016

Over 2016 heeft ODRA ruim €0,2 mln. extra kosten gemaakt voor de uitvoering van bouwtaken in Arnhem. Ook het eerste kwartaal van 2017 laat nog steeds een productie zien die flink hoger is dan begroot. Omdat de opbrengsten aan bouwleges in 2016 echter juist tegenvielen is het raadzaam om te sturen op het niet overschrijden van het beschikbare budget in plaats van een reservering voor extra uitgaven te maken.

3.1 Later alsnog laten opnemen van budgetten heeft nadelen

ODRA heeft twee redenen om de genoemde posten Energie en Natuurwetgeving al op te nemen in de MJPB terwijl besluitvorming bij de gemeente hierover nog niet is afgerond. Ten eerste verwacht ODRA moeite te hebben om snel aan gekwalificeerd personeel te kunnen komen. Ten tweede geeft ODRA aan dat een begrotingswijziging later in het jaar kan leiden tot een verhoging van de uurtarieven.

Vooralsnog is echter nog niet duidelijk of het voor Arnhem wenselijk is om de opgevoerde taken in deze vorm uit te voeren, noch op welke wijze de kosten gedekt worden.

Financiën

De voorgestelde zienswijzen zijn er op gericht om de taken van ODRA binnen het beschikbare Arnhemse budget uit te kunnen voeren.

Uitvoering

De jaarstukken 2016 zijn door het Algemeen Bestuur ODRA vastgesteld en zullen voor 15 juli aan de minister worden toegezonden.

Voor de begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018-2021 vraagt ODRA de partners uiterlijk 23 juni eventuele zienswijzen in te dienen. Het Algemeen Bestuur stelt de stukken vervolgens op 6 juli vast, rekening houdend met de ingebrachte zienswijzen.

Communicatie

n.v.t.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- jaarstukken 2016 ODRA
- 1e begrotingswijziging 2017 ODRA
- ontwerp MJPB 2018-2021 ODRA
- concept Zienswijzenbrief

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

n.v.t.

Besluit van

Zaaknummer 140511

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 2 mei 2017, Cluster B&R nummer: 140511;

gelet op artikel 58 van de wet Gemeenschappelijke regelingen;

besluit:

1. Kennis te nemen van de jaarstukken 2016
2. In te stemmen met het indienen van een zienswijze op de begrotingswijziging 2017
3. In te stemmen met het indienen van een zienswijze op de meerjarenprogrammabegroting 2018-2021
4. In te stemmen met bijgevoegde zienswijzenbrief aan ODRA

De griffier, De voorzitter,

Dagelijks bestuur ODRA
Postbus 3066
6802 DB ARNHEM

Datum : 29 mei 2017
Zaaknummer : 140511
Contactpersoon : Leo den Uil
Telefoonnummer : (026) 377 4309

Onderwerp : Zienswijzen Begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018-2021

Geachte heer, mevrouw,

Op 14 april 2017 ontvingen wij van u een drietal documenten met begeleidend schrijven. Deze documenten zijn behandeld in de raadsvergadering van 29 mei 2017. De raad van de gemeente Arnhem dient op een aantal aspecten van deze stukken een zienswijze in. De zienswijzen zijn er op gericht om overschrijdingen van de beschikbare Arnhemse budgetten te voorkomen.

1e Begrotingswijziging 2017

> ODRA anticipeert op een verwachte stijging aan bouwtaken voor Arnhem. De begroting van Arnhem laat echter geen ophoging van het budget voor bouwtaken toe. Hierdoor zou de Arnhemse begroting niet meer aansluiten op die van ODRA. Wij verzoeken u om de voorgestelde ophoging van het budget voor Arnhemse bouwtaken niet op te nemen, maar in overleg met de opdrachtgever te sturen op het niet overschrijden van het beschikbare Arnhemse budget.

Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

> De hierboven gegeven zienswijze op budget voor de bouwtaken gaat ook op voor de begroting 2018.

> ODRA stelt voor dat Arnhem in 2018 aanvullende bedragen reserveert voor de posten Projectleider energie, Handhaving erkende maatregelenlijst en Natuurbeschermingswet. Arnhem is echter zelf nog onvoldoende in staat is geweest om hiervoor een nut- en noodzaak analyse te maken. Arnhem heeft nog geen budget voor deze posten opgenomen in de eigen begroting. Hierdoor zou de Arnhemse begroting niet meer aansluiten op die van ODRA. Wij verzoeken u de voorgestelde ophoging van het budget voor genoemde drie taken vooralsnog niet op te nemen.

> ODRA stelt voor dat Arnhem in 2018 een bedrag van €47.500 reserveert voor EED taken. Gemeenten ontvangen van het rijk budget voor deze taken. Voor 2018 is echter nog niet bekend hoe hoog de rijksbijdrage uitvalt. De verwachting is dat de bijdrage in 2018 lager zal zijn dan het bedrag dat ODRA opneemt. Wij verzoeken u op deze plaats dan ook nog geen budget op te nemen, maar dit pas te doen wanneer bekend is hoe hoog de rijksbijdrage voor Arnhem uitvalt.

> Als gevolg van afspraken bij de oprichting zal ODRA per 2018 overgaan op outputfinanciering. Outputfinanciering kan de kans vergroten dat de kosten voor de partners aan het eind van het jaar afwijken van de begrote kosten. Wij verzoeken u om in samenwerking met de Arnhemse opdrachtgever gedurende het jaar actief te sturen op het niet overschrijden van het beschikbare Arnhemse budget.

Hoogachtend,
De griffier, De voorzitter,

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

1e Begrotingswijziging 2017

(concept)

Inhoud

1.0 Inleiding 3
2.0 Toelichting op de 1e begrotingswijziging 2017 3
2.1 Toelichting op de lasten 3
2.2.1 Toelichting op de baten 6
3.0 Overzicht van Baten en Lasten 2017 na 1e wijziging 2017 9
4.0 Wijziging van de programmabegroting 2017 11
4.1 Programma Algemeen 11
4.1.1 Toelichting op de wijziging "Programma Algemeen" 11
4.2 Programma Vergunningverlening Bouw 11
4.2.1 Toelichting op de wijziging "Programma Vergunningverlening Bouw" 11
4.3 Programma vergunningverlening Milieu 11
4.3.1 Toelichting op de wijziging "Programma Vergunningverlening Milieu" 11
4.4 Programma Handhaving Milieu 11
4.4.1 Toelichting op de wijziging "Programma Handhaving Milieu" 11
4.5 Programma Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk 11
4.5.1 Toelichting op de wijziging "Programma Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk" 11
4.6 Programma Advies en Overige Taken 11
4.6.1 Toelichting op de wijziging "Programma Advies en Overige Taken" 11
4.7 Totaal overzicht Programma's 11
4.7.1 Toelichting op het "Totaal overzicht Programma's" 11
5.0 Ondertekening 12
Bijlage 1.0 Bijdrage primair proces per deelnemer na 1e wijziging 2017 13
Bijlage 1.1 Bijdrage RVMK 2017 per deelnemer 14
Bijlage 1.2 Bijdrage Implementatie Omgevingswet 14
Bijlage 1.3 Bijdrage ORM 2017 15
Bijlage 1.4 Bijdrage EED 2017 obv uitkering gemeentefonds 15

1.0 Inleiding

Op 8 juli 2016 heeft u de Meerjaren programmabegroting 2016-2017 vastgesteld. Naar aanleiding van de jaarresultaten 2016, de ingevulde werkprogramma's van onze partners en diverse overige wijzigingen treft u hierbij een voorstel tot wijziging van de begroting aan. De wijzigingen zullen niet leiden tot een wijziging van het vastgesteld uurtarief van € 77,85. Wel wordt rekening gehouden met een tekort van € 352.000. Dit tekort wordt vooral veroorzaakt door externe factoren zoals de verhoging van de pensioenpremie en de regeling woonwerk-verkeer. Voorgesteld wordt om de post "onvoorzien" van € 60.000 in te zetten. Om de begroting sluitend te krijgen zal vervolgens worden voorgesteld om het resterende tekort van € 292.000 te onttrekken aan de algemene reserve. Uiteraard zal ODRA zich inspannen om het tekort zo veel mogelijk te beperken.

2.0 Toelichting op de 1e begrotingswijziging 2017

De scheiding tussen de exploitatielasten en baten en de "programmalasten en -baten" zoals de budgetten WABO die gemeenten Arnhem en Lingewaard ter beschikking stellen zijn mede op verzoek van onze accountant samengevoegd in één overzicht. In financieel opzicht heeft deze verschuiving geen voor- of nadelen tot gevolg.

Alleen die posten waar een wijziging in het budget wordt voorgesteld zullen worden toegelicht.

2.1 Toelichting op de lasten

In de in juli 2016 vastgestelde begroting 2017 werd rekening gehouden met een productieve formatie van 111,55 fte. Nu de werkprogramma's 2017 voor de partners zijn opgesteld blijkt dat er een toename van het aantal productieve fte's van 4,78 benodigd zal zijn. Daarnaast zal er vanwege diverse overige te verwachten ontwikkelingen per saldo een toename van het aantal productieve fte's van 0,72 benodigd zijn. In totaal zal het aantal productieve fte met 5,50 toenemen ten opzichte van de vastgestelde begroting. De toename van het aantal productieve fte zal op diverse posten een verhoging van de lasten tot gevolg hebben. Naast de stijging van de lasten door de toename van het aantal productieve fte is in deze wijziging ook rekening gehouden met de jaarresultaten 2016 en overige te verwachten ontwikkelingen.

1. Salariskosten en inhuur derden

   De kosten van salarissen en inhuur derden stijgen ten opzichte van de primitieve begroting 2017 met € 838.200 naar en bedrag van € 9.813.800. Voor ongeveer € 408.000 wordt deze stijging veroorzaakt door de toename van het aantal productieve fte. Daarnaast is gebleken dat de bruto salariskosten die in 2017 zullen worden uitbetaald € 250.000 hoger zijn dan waar bij de opstelling van de begroting 2017 rekening mee was gehouden door onder andere de niet voorziene stijging van de pensioenpremies. Daarnaast hebben er diverse functiewijzigingen (o.a. door functiewaardering) plaatsgevonden waardoor de lasten met ongeveer € 130.000 zijn gestegen. Het restant van € 50.000 kan worden verklaard omdat vacatures voor gemiddeld schaal 10 worden ingeschat terwijl dit in de primitieve begroting gemiddeld schaal 9 was.

2. Opleidingskosten

   De opleidingskosten zijn gebaseerd op 2% van de brutosalariskosten. Als gevolg van de stijging van de salariskosten zullen deze kosten met € 16.600 naar € 196.300.

3. Algemene personeelskosten

   De algemene personeelskosten zullen stijgen met een bedrag van € 11.400 naar € 453.000. De kosten zullen met een bedrag van € 48.600 dalen op basis van de resultaten 2016. Daarentegen zullen ze stijgen met € 60.000 omdat onlangs tussen de werkgevers en werknemers van alle omgevingsdiensten in Gelderland is overeengekomen om met ingang van 1 mei 2017 over te gaan tot een vergoeding van de kosten van woon-werkverkeer voor alle werknemers die in dienst zijn van een Omgevingsdienst. De kosten op jaarbasis voor deze regeling zullen € 80.000 bedragen. Voor de periode vanaf 1 mei is daarom een bedrag van € 60.000 opgenomen. Dit bedrag is inclusief de kosten van een overgangsregeling voor medewerkers die gebruik maakten van de "oude" regeling. Voorgesteld wordt om deze lasten te dekken uit de post onvoorzien.

4. Overige uitgaven

   De kosten die zijn opgenomen voor overige uitgaven zoals contributies en lidmaatschappen, porti, abonnementen ed. kunnen op basis van de resultaten 2016 met € 32.000 worden verlaagd naar een bedrag van € 48.000.

5. Huisvesting (gastheer)

   De kosten van huisvesting kunnen op basis van de resultaten van 2016 met € 22.000 worden verlaagd naar een bedrag van € 635.000.

6. Ondersteunende taken (gastheer)

   Op basis van de resultaten 2016 dienen de kosten van ondersteunende taken, met name door een toename in de kosten voor de financiële administratie die de gastheer voor ODRA uitvoert, met € 16.000 stijgen naar een bedrag van € 200.000.

7. ICT (gastheer)

   In 2016 zijn met name de kosten voor ICT-licenties dei de gastheer in rekening brengt. De raming voor 2017 dient daarom met € 58.000 naar een bedrag van € 950.000 te worden bijgesteld.

8. ICT (overig)

   Op basis van de werkelijke uitgaven in 2016 kan deze raming voor ICT-uitgaven die in eigen beheer plaatsvinden worden verlaagd met € 50.000 naar een bedrag van € 350.000.

9. Wagenpark

   De lasten voor het wagenpark kunnen op basis van de resultaten 2016 met een bedrag van € 9.500 worden verlaagd tot een bedrag van € 33.500.

10. Kosten accountant en overige advieskosten (voorheen kosten accountant en financieel advies).

    Naast de kosten voor de accountant worden op deze post vooral advieskosten van derden geboekt in de breedste zin van het woord. Op basis van de resultaten in 2016 is het daarom noodzakelijk om deze post met € 50.000 te verhogen naar € 100.000.

11. Onvoorzien

    Onder punt 3 wordt melding gemaakt van de kosten die verband houden met de regeling woon-werkverkeer voor de Gelderse Omgevingsdiensten voor een bedrag van € 60.000. Voorgesteld wordt om deze onvoorzien uitgaven te dekken uit de post onvoorzien.

12. Bijdrage Bovenregionale Taken

    De bijdrage voor bovenregionale taken zoals Kennis en Portaal, Ketenhandhaving, Kwaliteit, BSBm en P&O dient op basis van afspraken die zijn gemaakt binnen het Gelderse Stelsel met een bedrag van € 20.400 te worden verhoogd naar € 235.900.

13. Dotatie/Onttrekking aan voorzieningen

    Wegens het vertrek van voormalig medewerkers van provincie Gelderland zal er een bedrag van € 1.200 minder aan deze voorziening worden onttrokken.

14. Lasten Externe Veiligheid

    In de primitieve begroting 2017 is rekening gehouden dat naast de kosten van formatie (uren x tarief) ook een bedrag van € 15.000 aan overige goederen en diensten zou worden besteed. Nu blijkt dat er alleen kosten worden gemaakt van inzet van personeel.

15. Lasten RVMK

    Naast kosten voor overige goederen en diensten ad € 88.900 wordt een deel van de kosten ad € 16.100 (uren x tarief) gemaakt voor inzet van personeel.

16. Lasten ORM

    Met de vaststelling van de 2^{e} begrotingswijziging 2016 is besloten om een bedrag van € 71.300 op te nemen voor de kosten van ORM ter dekking van kosten van vakberaden e.d.. In deze begrotingswijziging worden deze kosten nu ook opgenomen.

2.2.1 Toelichting op de baten

1. Baten Partners

   De baten van de partners zijn met een bedrag van € 15.000 naar boven bijgesteld tot een bedrag van € 11.132.300 als gevolg van de opgestelde werkprogramma's. In het overzicht "bijdragen per partners is aangegeven welke mutaties er in financieel opzicht hebben plaatsgevonden.
   De gemeenten Doesburg, Overbetuwe, Zevenaar en provincie Gelderland hebben in de werkprogramma's 2017 aangegeven dat zij meer producten van ODRA willen afnemen voor in totaal een bedrag van € 256.800 ten opzicht van de oorspronkelijke input. Omdat vooraf moeilijk in te schatten is of de gevraagde productie ook daadwerkelijk geleverd zullen worden wordt bij de voorschotnota's de oorspronkelijke opgenomen bedragen in rekening gebracht. Indien blijkt dat voor deze partners daadwerkelijk meer uren/producten zijn geleverd zal op basis van nacalculatie een aanvullende factuur worden gestuurd. Onder punt 3 "partners extra milieutaken" worden deze aanvullende inkomsten geraamd.

2. Baten Partners extra bouwtaken

   Op basis van de resultaten van 2016 is gebleken dat er door de aantrekkende economie meer werkzaamheden voor bouwgerelateerde taken worden verricht. Het betreft in 2016 met name gemeente Arnhem. Voor 2017 is een inschatting gemaakt dat er voor een bedrag van € 241.700 aan extra bouw gerelateerde producten zullen worden afgenomen. Uiteraard zullen deze op basis van nacalculatie met de betreffende partners worden afgerekend.

3. Baten Partners extra milieutaken

   Onder punt 1 "Baten Partners" is vermeld dat gemeenten Doesburg, Overbetuwe, Zevenaar en provincie Gelderland meer uren/producten willen afnemen dan oorspronkelijk geraamd. De baten voor een bedrag van € 256.800 zijn onder dit punt opgenomen en worden alleen gefactureerd indien er daadwerkelijk meer uren/producten voor deze partners zijn geleverd.

4. ISV-Arnhem

   In de 2e begrotingswijziging 2016 is een ten onrechte opgenomen bedrag voor werkzaamheden ISV-Arnhem uit de begroting geschrapt. In deze wijziging wordt als gevolg van het besluit in 2016 dit bedrag structureel uit de begroting gehaald voor een bedrag van € 92.400.

5. Derden Externe Veiligheid

   Op basis van de nu bekende gegevens kan het bedrag dat aan subsidie zal worden ontvangen ten behoeve van externe veiligheid met € 5.000 verhoogd kunnen worden naar € 128.900.

6. Derden Bovenregionale taken

   Ten behoeve van een 3-tal omgevingsdiensten in Gelderland verricht ODRA taken voor wat betreft complexe handhaving. Daarnaast verricht ODRA een aantal werkzaamheden in het kader van VVGB voor de Gelderse Omgevingsdiensten. Op basis van de werkprogramma's 2017 dient de oorspronkelijke raming van € 615.600 met € 205.200 naar beneden te worden bijgesteld.

7. Derden RVMK

   De ontvangsten voor RVMK van oorspronkelijk € 105.000 wordt met deze wijziging gesplist in een bedrag dat ontvangen wordt voor uren x tarief (€ 16.100) en een bedrag van € 89.400 voor overige goederen en diensten. In totaal blijft het bedrag gelijk aan het oorspronkelijke bedrag van € 105.000. (zie ook punt 15 lasten en punt 15 baten).

8. Derden EED

   In het kader van EED gelden zal in 2017 een bedrag van € 117.100 aan bijdragen worden ontvangen.

9. Derden Overig

   Personeel van ODRA levert op aanvraag diensten voor wat betreft juridische ondersteuning en taken in het kader van bouw aan andere omgevingsdiensten en gemeenten. De opbrengsten die op basis het voorgaande jaar wordt verwacht bedragen € 155.800.

10. Energie ODNL

    Op basis van recente informatie is bekend geworden dat ODRA aanspraak kan maken op een bedrag van € 80.600 dat ontvangen zal worden van ODNL ten behoeve van de inzet op energie.

11. Overige inkomsten

    De inkomsten die worden geraamd op deze post betreffen vooral de bijdrage in de harmonisatiekosten die in rekening wordt gebracht bij de partners van ODRA. De bijdrage op basis van de huidige inzichten kan met € 5.900 worden verhoogd naar € 100.000.

12. Bijdrage frictiekosten

    Gemeente Arnhem heeft in 2017 op een aantal taken een bezuiniging doorgevoerd. Als gevolg daarvan zou Arnhem een bijdrage in de frictiekosten betalen dat in 3 jaar zou worden afgebouwd. In punt 3 onder het kopje lasten is gemeld dat door een toenemende vraag naar bouw gerelateerde producten door met name gemeente Arnhem de bijdrage is verhoogd. Door een toenemende vraag van Arnhem kunnen, mits Arnhem dit jaar ook een grotere afname dan begroot heeft, de frictiekosten komen te vervallen.

13. Onttrekking aan reserves

    Alle bovenstaande mutaties kunnen niet worden doorgevoerd zonder een verhoging van het vastgesteld uurtarief van € 77,85. ODRA vindt een tussentijdse aanpassing van het tarief ongewenst. Om de begroting sluitend te krijgen wordt nu voorgesteld om bij een eventueel tekort een bedrag van maximaal € 292.000 aan de Algemene reserve te onttrekken.

14. Baten externe Veiligheid

    Zie punt 14 bij lasten (geen budgettaire consequenties)

15. Baten RVMK

    Zie 15 bij lasten (geen budgettaire consequenties)

16. Baten ORM

    Dit betreft de dekking van de kosten die onder punt 16 bij de lasten is genoemd. Voor- en nadelen worden alleen met de deelnemende partners verrekend.

3.0 Overzicht van Baten en Lasten 2017 na 1e wijziging 2017

	Rekening 2016	Begroting 2017	1e Wijziging 2017	Begroting 2017 na 1e wijziging
Lasten				
Salariskosten	8.121.229	7.433.800	1.298.800	8.732.600
Inhuur personeel	2.411.354	1.541.800	-460.600	1.081.200
Opleidingskosten	289.047	179.700	16.600	196.300
Algemene Personeelskosten	405.066	441.600	11.400	453.000
Overige Uitgaven	57.082	80.000	-32.000	48.000
Huisvesting (gastheer)	632.606	657.000	-22.000	635.000
Ondersteunende taken (gastheer)	197.492	184.000	16.000	200.000
ICT (gastheer)	948.465	892.000	58.000	950.000
ICT (overig)	344.253	400.000	-50.000	350.000
Wagenpark	22.232	43.000	-9.500	33.500
Accountant en overige advieskosten	116.652	50.000	50.000	100.000
Onvoorzien	0	60.500	-60.500	0
			0	
Bijdrage Bovenregionale Taken	162.092	215.500	20.400	235.900
Dotatie/onttrekking aan voorzieningen	-112.797	-49.500	1.200	-48.300
Dotaties aan reserves				
Doorbelasting aan projecten	-69.826			
Lasten Provincie Milieumetingen	296.820	206.000		206.000
Lasten WABO Arnhem	35.390	50.000		50.000
Lasten WABO Lingewaard	92.753	123.000		123.000
Lasten Externe Veiligheid	0	15.000	-15.000	0
Lasten RVMK	90.825	105.000	-16.100	88.900
Lasten ORM	24.050		71.300	71.300
Lasten Implementatie Omgevingswet		75.000	0	75.000
Lasten Overige projecten	224.320	0	0	0
Lasten Incidenteel	0	0	0	0
Lasten Exploitatie	14.289.105	12.703.400	878.000	13.581.400

	Rekening 2016	Begroting 2017	1e Wijziging 2017	Begroting 2017 na 1e wijziging
Baten				
Baten Partners	-11.735.080	-11.117.300	-15.000	-11.132.300
Baten partners extra bouwtaken			-241.700	-241.700
Baten partners extra milieutaken			-256.800	-256.800
Derden Nijmegen	0	-35.500	0	-35.500
Derden ISV-Arnhem	0	-92.400	92.400	0
Derden Externe Veiligheid	-134.564	-123.500	-5.400	-128.900
Derden Bovenregionale Taken	-664.683	-615.600	205.200	-410.400
Derden RVMK			-16.100	-16.100
Derden EED			-117.100	-117.100
Derden Overig	-224.957		-155.800	-155.800
Energie ODNL			-80.600	-80.600
Overige Inkomsten	-283.582	-94.100	-5.900	-100.000
Bijdrage frictiekosten		-51.000	51.000	
Onttrekking aan reserves	-436.363		-292.000	-292.000
Baten Provincie Milieumetingen	-301.679	-206.000	0	-206.000
Baten WABO Arnhem	-35.390	-50.000	0	-50.000
Baten WABO Lingewaard	-92.753	-123.000	0	-123.000
Baten Externe Veiligheid	0	-15.000	15.000	0
Baten RVMK	-140.441	-105.000	16.100	-88.900
Baten ORM	-24.050		-71.300	-71.300
Baten Implementatie Omgevingswet		-75.000	0	-75.000
Baten Overige projecten	-224.320	0	0	0
Baten Incidenteel	-51.500	0	0	0
			0	
Baten Exploitatie	-14.349.361	-12.703.400	-878.000	-13.581.400
Geraamd totaal van Baten en Lasten	-60.255	0	0	
Aantal productieve fte		111,55		117,62
Aantal productieve uren per fte		1.380		1.380
Uurtarief		77,85		77,85

4.0 Wijziging van de programmabegroting 2017

De wijziging in de programma's zal zo spoedig mogelijk worden aangeleverd

4.1 Programma Algemeen
4.1.1 Toelichting op de wijziging "Programma Algemeen"

4.2 Programma Vergunningverlening Bouw
4.2.1 Toelichting op de wijziging "Programma Vergunningverlening Bouw"

4.3 Programma vergunningverlening Milieu
4.3.1 Toelichting op de wijziging "Programma Vergunningverlening Milieu"

4.4 Programma Handhaving Milieu
4.4.1 Toelichting op de wijziging "Programma Handhaving Milieu"

4.5 Programma Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk
4.5.1 Toelichting op de wijziging "Programma Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk"

4.6 Programma Advies en Overige Taken
4.6.1 Toelichting op de wijziging "Programma Advies en Overige Taken"

4.7 Totaal overzicht Programma's
4.7.1 Toelichting op het "Totaal overzicht Programma's"

5.0 Ondertekening

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van Omgevingsdienst regio Arnhem van 6 juli 2017,

De voorzitter,	de secretaris,
Mevrouw W. Ruwhof	de heer ing. J.B.H. Robben

Bijlage 1.0 Bijdrage primair proces per deelnemer na 1e wijziging 2017

Bijdragen per deelnemer 2017						1e begrotingswijziging 2017								
	primair proces 2017	RVMK 2017	Implementatie Omgevingswet 2017	WABO Milieumetingen 2017	Totaal per partner 2017	1e wijziging primair proces	EED 2017	Projectleider Energie 2017	Natuur beschermingswet 2017	HH Erkende Maatr. Lijst 2017	ORM 2017		Totaal na 1e wijziging per partner 2017		Verschil 1e wijziging tov primitieve begroting 2017
Gemeente Arnhem	-3.964.300	-35.500	-26.200	-50.000	-4.076.000	0	-46.200				-26.000		-4.148.200		-72.200
Gemeente Doesburg	-62.300	-2.600	-400		-65.300	0	-2.700				-1900		-69.900		-4.600
Gennete Duiven	-118.200	-5.900	-800		-124.900	0	-6.400				-4.400		-135.700		-10.800
Gemeente Lingewaard	-2.135.800	-10.600	-14.500	-123.000	-2.283.900	0	-11800				-7.800		-2.303.500		-19.600
Gemeente Overbetuwe	-481300	-10.900	-3.300		-495.500	0	-14.200				-8.000		-517.700		-22.200
Gemeente Renkum	-1055.000	-7.300	-7.200		-1069.500	0	-10.000				-5.400		-1084.900		-15.400
Gemeente Rheden	-460.900	-10.100	-3.100		-474.100	0	-11400				-7.500		-493.000		-18.900
Gemeente Rijnwaarden	-183.700	-2.500	-1300		-187.500	0	-2.600				-1900		-192.000		-4.500
Gemeente Zevenaar	-276.100	-7.500	-1900		-285.500	0	-8.100				-5.500		-299.100		-13.600
Gemeente Westervoort	-55.900	-3.500	-400		-59.800	0	-3.100				-2.600		-65.500		-5.700
Provincie Gelderland	-2.323.800		-15.900	-206.000	-2.545.700	0							-2.545.700		0
Gemeente Rozendaal	0	-400			-400	-15.000	-600				-300		-16.300		-15.900
					0								0		0
Gemeente Montferland		-8.200			-8.200								-8.200		0
					0								0		0
Derden Nijmegen	-35.500				-35.500	0							-35.500		0
Derden Externe Veiligheid	-138.500				-138.500	9.600							-128.900		9.600
Derden Bovenregionale Taken	-615.600				-615.600	205.200							-410.400		205.200
Derden Overig	0				0	-155.800							-155.800		-155.800
Baten partners extra bouwtaken	0				0	-241700							-241700		-241700
Baten partners extra milieutaken					0	-256.800							-256.800		-256.800
Derden Energie ODNL	0				0	-80.600							-80.600		-80.600
Derden ISV-Arnhem	-92.400				-92.400	92.400							0		92.400
Frictiekosten Arnhem	-51000				-51000	51000							0		51000
Onttrekking reserves					0	-292.000							-292.000		-292.000
					0								0		0
Overig	-94.100				-94.100	-5.900							-100.000		-5.900
													0		
Totaal bijdrage partners DVO	-12.144.400	-105.000	-75.000	-379.000	-12.703.400	-689.600	-117.100	0	0	0	-71300		-13.581400		-878.000

Bijlage 1.1 Bijdrage RVMK 2017 per deelnemer

Specificatie bijdrage RVMK 2017 obv aantal inwoner

	Aantal inwoners per	1-1-2015		bijdrage RVMK
	Gemeente Arnhem	152.293		-35.500,00
	Gemeente Doesburg	11.355		-2.600,00
	Gemeente Duiven	25.548		-5.900,00
	Gemeente Lingewaard	45.788		-10.600,00
	Gemeente Overbetuwe	46.883		-10.900,00
	Gemeente Renkum	31.408		-7.300,00
	Gemeente Rheden	43.625		-10.100,00
	Gemeente Rijnwaarden	10.912		-2.500,00
	Gemeente Rozendaal	1.509		-400,00
	Gemeente Westervoort	14.922		-3.500,00
	Gemeente Zevenaar	32.265		-7.500,00
				0,00
	Gemeente Montferland	35.150		-8.200,00
	Totaal	451.658		-105.000,00

Bijlage 1.2 Bijdrage Implementatie Omgevingswet

Specificatie bijdrage Implementatie Omgevingswet 2017

	Gemeente Arnhem			-26.200
	Gemeente Doesburg			-400
	Gemeente Duiven			-800
	Gemeente Lingewaard			-14.500
	Gemeente Overbetuwe			-3.300
	Gemeente Renkum			-7.200
	Gemeente Rheden			-3.100
	Gemeente Rijnwaarden			-1.300
	Gemeente Rozendaal			0
	Gemeente Westervoort			-400
	Gemeente Zevenaar			-1.900
	Provincie Gelderland			-15.900
	Totaal			-75.000

Bijlage 1.3 Bijdrage ORM 2017

Specificatie bijdrage ORM 2017 obv aantal inwoners	
Gemeente Arnhem	-26.000
Gemeente Doesburg	-1900
Gemeente Duiven	-4.400
Gemeente Lingewaard	-7.800
Gemeente Overbetuwe	-8.000
Gemeente Renkum	-5.400
Gemeente Rheden	-7.500
Gemeente Rijnwaarden	-1900
Gemeente Rozendaal	-300
Gemeente Westervoort	-2.600
Gemeente Zevenaar	-5.500
Provincie Gelderland	
Totaal	-71300

Bijlage 1.4 Bijdrage EED 2017 obv uitkering gemeentefonds

Specificatie bijdrage EED 2017 obv uitkering uit gemeentefonds		
Gemeente Arnhem	152.293	-46.100
Gemeente Doesburg	11355	-2.700
Gemeente Duiven	25.548	-6.400
Gemeente Lingewaard	45.788	-11700
Gemeente Overbetuwe	46.883	-14.100
Gemeente Renkum	31408	-10.000
Gemeente Rheden	43.625	-11400
Gemeente Rijnwaarden	10.912	-2.600
Gemeente Rozendaal	1509	-600
Gemeente Westervoort	14.922	-3.100
Gemeente Zevenaar	32.265	-8.100
Provincie Gelderland		
Totaal	416.508	-116.800

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

Aan de Raden en Staten van de deelnemende partners
van de Gemeenschappelijke Regeling ODRA

Datum : 14 april 2017
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : 20170414.01
Contactpersoon : M. Schaart
Telefoonnummer : (026) 377 5853

Onderwerp : Jaarstukken 2016,
1e begrotingswijziging 2017 en
ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

Geachte heer of mevrouw,

Met deze brief wil ik u informeren over het besluitvormingstraject van de jaarstukken 2016, de 1e begrotingswijziging 2017 en de ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2018-2021.

De stukken zijn, na behandeling in het Algemeen Bestuur d.d. 13 april jl. op grond van de Wet gemeenschappelijke Regelingen, rechtstreeks naar de raden en staten gestuurd en zijn nog niet behandeld in de colleges van burgemeester en wethouders of gedeputeerde staten. Een voorstel voor behandeling in de raad zal worden voorbereid door de colleges van burgemeester en wethouders of gedeputeerde staten.

Jaarstukken 2016
Hierbij treft u de jaarstukken 2016 ter kennisgeving aan. De jaarstukken zijn voorzien van een goedkeurende verklaring van de accountant.

De concept jaarstukken zijn op 30 maart jl. door het Dagelijks Bestuur vastgesteld en vervolgens ter besluitvorming aan het Algemeen Bestuur d.d. 13 april ter vaststelling aangeboden. De jaarstukken 2016 zijn in deze vergadering door het Algemeen bestuur vastgesteld.

Het financiële resultaat over het jaar 2016 bedraagt € 60.255,47. Een bedrag van € 49.616 zal conform besluit van het Algemeen Bestuur worden toegevoegd aan een reserve RVMK (Regionale Verkeers Milieukaart) ter dekking van toekomstige uitgaven, voor een bedrag van € 4.859,01 aan de reserve Milieumetingen ter dekking van toekomstige uitgaven en het restant van € 5.780,46 aan de Algemene Reserve. De Algemene Reserve komt hiermee tijdelijk boven het maximale vastgestelde bedrag van € 500.000.

Conform Artikel 58b van de Wet gemeenschappelijke regelingen zendt het Dagelijks Bestuur voor 15 april de voorlopige jaarrekening aan de raden van de deelnemende gemeenten en aan provinciale staten.

De door het Algemeen Bestuur vastgestelde jaarstukken 2016 zullen voor 15 juli a.s., aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties worden toegezonden.

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 3066 • 6802 DB Arnhem
Telefoon 026 - 3771600 • postbus@odra.nl

1e Begrotingswijziging 2017

De werkprogramma's 2017 zijn door alle partners ingevuld. De ingevulde werkprogramma's vormen de basis voor de 1e begrotingswijziging 2017 en leiden tot een uitbreiding van de formatie met 2,53 fte. Naast dat er rekening is gehouden met de ingevulde werkprogramma's 2017 is er rekening gehouden met de resultaten 2016, met name op het gebied van bouwtaken. Op basis van werkelijk gerealiseerde uren ten behoeve van bouw en de verwachting dat deze trend zich zal voortzetten zal de formatie ten behoeve van bouw met 2,25 fte moeten worden uitgebreid. Daarnaast is op basis van de huidige inzichten per saldo een toename van het aantal fte te verwachten van 0,72 voor diverse onderdelen. In totaal is er een toename van 5,50 fte ten opzichte van de primitieve begroting 2017.

In de vergadering van het Dagelijks Bestuur d.d. 30 maart jl. is de 1e begrotingswijziging 2017 besproken. Vervolgens is deze met enkele kleine aanpassingen ter kennisgeving aan het Algemeen bestuur d.d. 13 april aangeboden.

De begrotingswijziging die u als bijlage aantreft bevat op dit moment alleen de wijzigingen voor wat betreft het financiële gedeelte. De wijzigingen in de programma's moeten nog worden samengesteld. Zo spoedig mogelijk zal u de gehele wijziging van de begroting 2017 worden toegezonden.

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

De werkprogramma's 2017 zijn door alle partners ingevuld. De ingevulde werkprogramma's vormen de basis voor de ontwerp-meerjarenprogrammabegroting 2018-2021. Daarnaast zijn er diverse ontwikkelingen die leiden tot een uitbreiding van de productieve formatie met 4,15 fte ten opzichte van de begroting 2017 na 1e wijziging.
De uitbreiding is het gevolg van te verwachten werkzaamheden voor:

- 0,45 fte uitbreiding projectleider Energie
- 2,00 fte uitbreiding van taken Wet natuurbescherming
- 1,70 fte uitbreiding van taken Handhaving Erkende Maatregelenlijst Energie
- 0,20 fte afname gemeente Lingewaard als gevolg van afname werkzaamheden duurzaamheid.

Ook de Ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2018-2021 is in de vergadering van het Dagelijks Bestuur d.d. 30 maart jl. besproken en vervolgens met enkele kleine aanpassingen aan het Algemeen bestuur d.d. 13 april ter kennisgeving aangeboden.

De Ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2017-2020 die u als bijlage aantreft bevat op dit moment alleen het financiële gedeelte. De programmabegroting en de uitwerking als gevolg van het wijzigingen in het Besluit Begroten en Verantwoording moeten nog worden samengesteld. Zo spoedig mogelijk zal u het complete ontwerp van de meerjarenprogrammabegroting 2017-2021 worden toegezonden.

Besluitvormingstraject 1e begrotingswijziging 2017 en Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

- Conform artikel 28 lid 1 van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem geschiedt de vaststelling van de begroting door het Algemeen Bestuur, zoals bedoeld in artikel 58, eerste lid, van de Wet niet eerder dan 8 weken nadat deze aan de raden en staten van de deelnemers is verzonden in het jaar voorafgaande aan dat waarvoor zij dient.

- Conform lid 5 van artikel 28 wordt de ontwerpbegroting door de deelnemers voor eenieder ter inzage gelegd en algemeen verkrijgbaar gesteld. Van de terinzagelegging en de verkrijgbaarstelling wordt openbaar kennis gegeven.

- Conform lid 6 van artikel 28 vergaderen Provinciale Staten en de gemeenteraden vergaderen niet eerder dan twee weken na de openbare kennisgeving over de ontwerpbegroting. Zij kunnen bij het Dagelijks Bestuur hun zienswijze over de ontwerpbegroting naar voren brengen. Het Dagelijks Bestuur voegt deze zienswijzen, voorzien van zijn reactie, toe aan de ontwerpbegroting zoals deze aan het Algemeen Bestuur wordt aangeboden. Wij verzoeken u uw zienswijzen uiterlijk 23 juni a.s. bij ons in te dienen.

- Vervolgens zal de ontwerp- meerjarenprogrammabegroting 2017-2020 op 6 juli voor vaststelling aan het Algemeen Bestuur worden aangeboden.

- Na de vaststelling van de begroting zendt het Algemeen Bestuur de begroting aan Provinciale Staten en de gemeenteraden, die ter zake bij de minister hun zienswijze naar voren kunnen brengen.

- Het Dagelijks Bestuur zendt de begroting binnen twee weken na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 1 augustus van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, aan de minister.

Met vriendelijke groet,
Het dagelijks bestuur van de Omgevingsdienst regio Arnhem,
Namens deze:
De directeur van de Omgevingsdienst regio Arnhem,

Ing. J.B.H. Robben

Bijlagen: Jaarstukken 2016, 1e begrotingswijziging 2017 en ontwerp MJPB 2018-2021

i.a.a. de griffiers van de deelnemende partners, de leden van het Algemeen Bestuur van de ODRA en de leden van het ambtelijk partneroverleg ODRA

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 3066 • 6802 DB Arnhem
Telefoon 026 - 3771600 • postbus@odra.nl

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

Jaarstukken 2016

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3

2 Jaarverslag 7

2.1 Inleiding 7

2.2 Uitvoering programma's 7

2.2.1 Programma Omgevingsdienst algemeen 8

2.2.2 Programma vergunningverlening bouw 12

2.2.3 Programma vergunningverlening milieu 17

2.2.4 Programma handhaving milieu 22

2.2.5 Programma handhaving bouw, bodem en vuurwerk 27

2.2.6 Programma advies en overige taken 34

2.2.7 Totaal overzicht programma's 2016 40

2.3 Stelseltaken 41

2.4 Complexe handhaving ODRA 41

2.5 Evaluatie samenwerking Gelderse Omgevingsdiensten 41

3 Verplichte paragrafen 43

3.1 Inleiding 43

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 43

3.2.1 Bepaling weerstandscapaciteit 43

3.2.2 Inventarisatie risico's 44

3.2.3 Weerstandsvermogen 45

3.2.4 Kengetallen 46

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen 46

3.4 Financiering 46

3.5 Bedrijfsvoering 48

3.5.1 Dienstverleningsovereenkomsten 48

3.5.2 Rapporteren 49

3.5.3 Sociaal jaarverslag 49

3.5.4 ICT/Informatievoorziening/werkprocessen 49

3.6 Lokale heffingen 50

3.7 Verbonden partijen 50

3.8 Grondbeleid 50

4 Jaarrekening 51

4.1 Overzicht van Baten en Lasten naar categorie 2016 51

4.1.1 Toelichting op overzicht baten en lasten naar categorie 2016 53

4.2 Overzicht van baten en lasten 2016 60

4.2.1 Toelichting op overzicht van baten en lasten 2016 60

4.3 Saldo van de financieringsfunctie 60

4.4 Overzicht algemene dekkingsmiddelen 61

4.5 Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves 61

4.6 Overzicht incidentele baten en lasten per programma 62

4.6.1 Toelichting incidentele baten en lasten per programma 62

4.7 Vennootschapsbelasting 62

4.8 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen en publiek en semipublieke sector 62
4.9 Balans per 31-12-2016 71
4.9.1 Toelichting op de balans 74
4.10 Schatkistbankieren 80
4.11 Verantwoording SISA "Subsidieregeling sanering verkeerslawaai..... 81
5 Ondertekening..... 82
6 Controleverklaring 83

1 Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2016 van Omgevingsdienst Regio Arnhem.

In dit document leggen wij verantwoording af over:
- de bestede incidenteel beschikbare middelen en;
- de bestede structurele middelen voor de uitvoering van de ingebrachte taken.

Naast de toelichting op de jaarrekening treft u toelichtingen aan op de resultaten van de programma's. Ook het Sociaal Jaarverslag 2016 is integraal onderdeel van dit jaarverslag (bijlage 1). Omgevingsdienst Regio Arnhem blijft volop in beweging. Ook in 2016 volgden ontwikkelingen binnen en buiten ODRA zich in soms hoog tempo op. Graag nemen we u in de onderstaande inleiding en in de komende pagina's mee terug in 2016.

Productendienstencatalogus (PDC)
Omgevingsdienst Regio Arnhem heeft in 2015 een start gemaakt met de transitie van input- naar outputfinanciering. In 2016 heeft deze transitie een vervolg gekregen. De productendienstencatalogus 2016 is in juli 2016 vastgesteld door het Algemeen Bestuur. Deze catalogus bevat productkaarten die de partners van onze omgevingsdienst helderheid bieden, zowel op inhoud van de uitvoering van de taken als op kosten. Op basis van ervaringen heeft een doorontwikkeling van de productendienstencatalogus voor 2017 plaatsgevonden. De catalogus voor 2017 is in december 2016 door het Algemeen Bestuur vastgesteld. De kengetallen (productprijzen) zijn op basis van een steeds nauwkeuriger tijdschrijfmethodiek voor 2017 door het Algemeen Bestuur vastgesteld (als onderdeel van de productendienstencatalogus). De productendienstencatalogus van ODRA is een dynamisch document.

Outputfinanciering
Deze productendienstencatalogus is de basis voor de werkprogramma's 2017 die wij, samen met de regisseur van uw organisatie, in 2016 hebben opgesteld. Strikte toepassing van het systeem van outputfinanciering op basis van een productendienstencatalogus (PDC) betekent voor de partner dat hij betaalt voor het geleverde product. Deze prijzen/tarieven zijn in de PDC vastgelegd.

Het jaar 2017 is een proefjaar voor de outputfinanciering. ODRA rapporteert in 2017 zowel op basis van input (ingebrachte formatie) als op basis van output. Er zal echter op basis van input worden afgerekend.

Realisatie werkprogramma's
In 2016 zijn veel van de geplande onderdelen van de werkprogramma's van onze partners gerealiseerd. Voor de meeste partners geldt ook dat de raming van vraaggestuurde programma's in 2016 is behaald. Bij een aantal partners bleef de vraag, bijvoorbeeld om advies of vergunningen milieu, achter bij de raming. De bouwpartners van ODRA (Arnhem, Lingewaard, Renkum en de provincie Gelderland) hebben ervaren dat de aanvragen vergunningen bouw de raming in 2016 fors hebben overschreden. Om aan de toegenomen vraag te voldoen, is hiervoor is naast de flexibele schil ook extra capaciteit ingezet.

Ontwikkeling ODRA
In de jaren 2014 en 2015 hebben de voorbereidingen en de implementatie van S4O (Suite for Omgevingsdiensten; zaakgericht systeem) veel inzet en aandacht van de organisatie gevraagd. In 2016 heeft ODRA dit project afgerond. Daarmee is een krachtig fundament voor het zaakgericht werken (volgens de Gelderse zaaktypencatalogus) en het werken met

uniforme processen gebouwd.
Medewerkers hebben het werken met S4O steeds meer onder de knie gekregen. Hieraan gerelateerd is er ook een flinke slag met betrekking tot het tijdschrijven gemaakt. De tijdschrijfgegevens zijn van groot belang bij het bepalen van betrouwbare productprijzen (kengetallen).

Gegevensbeheer
Goede, actuele en volledige inrichtingsgegevens zijn van groot belang voor de uitvoering van werk door ODRA. Ook in 2016 is hard gewerkt om de inrichtingenbestanden voor de partners van ODRA actueel en kwalitatief goed op orde te krijgen. De eisen van het project I-GO binnen de Gelderse Omgevingsdiensten zijn hierin leidend geweest. De meest actuele kernregistratiemilieuinrichtingen (KRMI) is, samen met de risico-analyse en de handhavingsstrategie, de basis voor het bepalen van het aantal integrale controles voor de werkprogramma's 2017 geweest. Ook in 2017 wordt verder gewerkt aan het actueel houden van de inrichtingenbestanden. Voor het project I-GO moeten van veel bedrijven nog aanvullende gegevens worden verzameld.

Kwaliteit
Het leveren van kwaliteit blijft een belangrijk thema voor ODRA. Omgevingsdiensten zijn immers vanuit de wens tot kwaliteitsverbetering (in combinatie met een efficiënte uitvoering van taken) tot stand gekomen. De KPMG Kwaliteitscriteria 2.1 zijn leidraad. ODRA heeft zich tot doel gesteld te voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1 voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarom is ook in 2016 volop geïnvesteerd in het verhogen van het kennisniveau van onze medewerkers. Binnen het Gelders Stelsel zijn alle OD's geaudit op voldoen aan de kwaliteitscriteria. De resultaten van deze audit voor ODRA vindt u in de bijlage 2.1 en 2.2. Opleiden is een continu proces. Ook voor de komende jaren is een opleidingsplan opgesteld. Over de professionaliteit van onze organisatie en de ODRA-medewerkers leest u hierna onder "Professionaliteit en duurzame inzetbaarheid" meer.

Planning en control cyclus
In 2016 is ODRA gestart met het werken met een organisatiebrede planning & control-cyclus (P&C). De P&C cyclus 2017 voor het bestuurlijke traject is door het bestuur vastgesteld.

Professionaliteit en duurzame inzetbaarheid
Om de professionaliteit van organisatie en medewerkers verder te vergroten is ook in 2016 de HR jaarcyclus doorlopen. Deze cyclus houdt in dat iedere ODRA-medewerker een jaargesprek met zijn/haar leidinggevende heeft gehad. Daarbij zijn in een Individueel Werkplan (IWP) afspraken vastgelegd over de te leveren prestaties (kwantitatief en kwalitatief). Ook concrete bijdragen aan de ontwikkeling van de afdeling/organisatie en competentieontwikkeling komen aan bod. Daarnaast heeft iedere ODRA-medewerker door middel van een persoonlijk ontwikkelplan zijn/haar ambities in kaart gebracht. De beoordelingsgesprekken met medewerkers over 2016 vinden uiterlijk maart 2017 plaats.

Bij het professionaliseren van ODRA gelden de volgende uitgangspunten:
- ODRA is een permanent lerende organisatie;
- we leveren kwalitatief hoogwaardige producten en diensten;
- de medewerkers zijn taakvolwassen (dé professional);
- de medewerkers werken met plezier;
- de verantwoordelijkheid ligt laag in de organisatie;
- de klant staat centraal en;
- ODRA heeft meerwaarde voor de klant.

Duurzame inzetbaarheid is en blijft een belangrijk thema binnen ODRA.

U leest hierover meer in het Sociaal Jaarverslag 2016 van ODRA (bijlage 1).

Ziekteverzuim
In 2015 had ODRA een ziekteverzuimpercentage van 5,53%. Dat was primair het gevolg van enkele langdurige, niet bedrijfsgerelateerde ziektegevallen en ongevallen. In 2016 steeg het gemiddeld ziekteverzuim van 5,53% naar 6,07%.

ODRA-breed is de gemiddelde duur van het verzuim in 2016 ten opzichte van 2015 flink gestegen. De verzuimfrequentie daarentegen is flink gedaald. Vier medewerkers hebben een ernstige en langdurige ziekte. In 2016 kreeg de organisatie met twee sterfgevallen te maken.

ODRA heeft zich ervoor ingezet de gevolgen daarvan voor de bedrijfsvoering zo goed mogelijk op te vangen. Vanuit oogpunt van goed werkgeverschap is geïnvesteerd in adequate aandacht en begeleiding.

Organisatiewijziging
De komende Omgevingswet vraagt nog meer integraliteit in uitvoering van werkzaamheden. Samenwerking, flexibiliteit en wendbaarheid moeten optimaal zijn. In 2015 zijn daarom de voorbereidingen voor een wijziging van de organisatiestructuur gestart. Op 1 april 2016 is deze wijziging geëffectueerd. Vanaf die datum bestaat de organisatie uit 4 afdelingen en een (kleine) stafafdeling. Voor de afdelingshoofden betekende dit meer sparring partner zijn en minder 'op de inhoud' te opereren. Aan die verandering is op individueel niveau en met het MT gewerkt. De medewerkers van ODRA zijn snel gewend geraakt aan de nieuwe organisatie.

In 2016 heeft de organisatie van drie afdelingshoofden (vast en interim) afscheid genomen. Het MT bestond per 31 december 2016 uit 4 afdelingshoofden en de directeur (eveneens afdelingshoofd staf).

Omgevingswet
Naar verwachting treedt in 2019 de Omgevingswet in werking. De impact van de Omgevingswet voor gemeenten is groot. Van de gemeenten worden nieuwe, ingrijpende keuzes verwacht, zoals het maken van omgevingsplannen. De Omgevingswet heeft ook invloed op de werkprocessen en de producten van partners en ODRA. Daarom is in 2016 met de partners afgesproken om een platform te vormen. Zo kunnen we kennis met elkaar delen, elkaar versterken in het proces en uniforme werkafspraken maken.

Communicatie met partners
De regisseurs van de partners stellen het op prijs als zij tijdig worden geïnformeerd over ontwikkelingen binnen ODRA. Zowel in het partneroverleg als tijdens de gesprekken met onze accountmanagers hebben we in 2016 verder gewerkt aan een verbetering van de informatievoorziening. De ODRA-accountmanagers waren ook in 2016 het eerste aanspreekpunt voor partners om de resultaten, plannen, wederzijdse ambities en eventuele knelpunten te bespreken. ODRA kijkt positief terug op de constructieve partneroverleggen in 2016.

Tot slot
ODRA heeft in 2016 verder gebouwd aan de organisatie. De basis is op orde en voldoende krachtig om vol vertrouwen naar de toekomst te kijken. De komst van de Omgevingswet vraagt de nodige wendbaarheid, daadkracht en flexibiliteit van onze organisatie. Daarop is voorgesorteerd door per 1 april 2016 de nieuwe organisatiestructuur te implementeren.

De medewerkers hebben gewerkt aan hun deskundigheid door het volgen en succesvol afronden van opleidingen en trainingen. Daarmee is de robuustheid van ODRA in 2016 gegroeid.

De strategische inspanningsprojecten, voortvloeiend uit het strategisch plan 2016-2017, kregen in 2016 tijd en aandacht van de medewerkers. We hebben ervaren dat de hoeveelheid projecten, in combinatie met de reguliere werkzaamheden, veel werkdruk(beleving) veroorzaakte. Daarom hebben we voor 2017 meer focus aangebracht. Dit neemt niet weg dat ODRA een ambitieuze organisatie is en blijft. We willen graag vooruit, maar beseffen ook dat 'stilstaan en reflecteren' deel uitmaken van vooruitgang.

In 2016 hebben we tijd in het verbeteren van onze externe communicatie gestoken. Uniforme werkprocessen vragen om uniforme briefteksten. Teksten die voor een 'gemiddelde lezer' leesbaar en begrijpelijk zijn. Met het opstellen van deze teksten is in 2015 een start gemaakt. In 2016 is hieraan ODRA-breed verder gewerkt en heeft een gefaseerde uitrol plaatsgevonden. Correspondentie blijft ook in 2017 een aandachtspunt. In 2016 hebben we ook aan onze telefonische bereikbaarheid gewerkt. Verbeterplannen worden in 2017 uitgevoerd.

Vooruitblik
Het jaar 2017 kent een aantal belangrijke doelen. We werken verder aan de professionalisering van onze organisatie. Samenwerking, werkplezier en verbondenheid zijn daarbij van groot belang. Ook dit jaar zetten de ODRA-medewerkers hun deskundigheid en professionaliteit in om werkprogramma's te realiseren. Verder richten we onze pijlen op de projecten Omgevingswet, Energie en Asbest. Daarnaast zetten we in 2017 volop in op de verdere ontwikkeling van de werkprocessen, de P&C cyclus en informatiemanagement.
De werving en selectie van de nieuwe directeur voor ODRA zal in 2017 ook de nodige aandacht en energie vragen.

Ben Robben, directeur Omgevingsdienst Regio Arnhem

2 Jaarverslag

2.1 Inleiding

In 2016 is, via de partnerrapportages, verantwoording afgelegd over de gerealiseerde productie en bestede uren binnen de werkprogramma's. In dit hoofdstuk zijn de resultaten en bestede uren over het jaar 2016 per programma in beeld gebracht en toegelicht.

De 6 programma's binnen de rapportage zijn:

- Omgevingsdienst algemeen
- Vergunningverlening milieu
- Vergunningverlening bouw
- Handhaving milieu
- Handhaving bouw, bodem en vuurwerk
- Advies en overige taken

Inputfinanciering

Ook in 2016 werkte ODRA op basis van inputfinanciering. Dit betekent dat het budget en de formatie zijn ingebracht, die op de begroting van 2012 van de partners, ten behoeve van de betreffende taken waren geraamd.

2.2 Uitvoering programma's

In deze onderdeel van het jaarverslag leest u welke resultaten Omgevingsdienst Regio Arnhem per programma heeft behaald. De cijfers betreffen de periode van januari tot en met december 2016.

Programmabegroting 2016

Op grond van de financiële verordening ODRA (art. 3, lid 1) begroot ODRA op producten ingedeeld naar programma's: 'de programmabegroting'. In 2016 waren dat 6 programma's.

Volgens de Planning & Control cyclus ODRA is de programmabegroting 2016 in het eerste kwartaal van 2015 opgesteld. Op basis van ervaringscijfers zijn de producten per programma begroot.

Werkprogramma's 2016

Op basis van de productendienstencatalogus 2016 zijn de werkprogramma's in overleg met de partners opgesteld. Uitgangspunten bij het programma handhaving milieu zijn de probleem- en risicoanalyse en de handhavingsstrategie die in 2015 zijn vastgesteld.

Voldoen aan BBV

Om te voldoen aan het Besluit Begroting en Verantwoording wordt in dit jaarverslag verantwoording afgelegd over de realisatie van de productie ten opzichte van zowel de programmabegroting 2016 als de werkprogramma's 2016.

2.2.1 Programma Omgevingsdienst algemeen

Het programma 'Omgevingsdienst algemeen' is nieuw in de werkprogramma's van 2016, die zijn samengesteld op basis van de productendienstencatalogus 2016. In dit programma worden onder meer abonnementen, helpdesk, gegevensbeheer, klachtbehandeling, beleids- en bestuursondersteuning, projectleiding en ook onze juridische dienstverlening verantwoord.

Wat hebben we bereikt in 2016?

Doelstellingen binnen het programma Omgevingsdienst algemeen:

	Doelstelling
Productie	We zetten ons in om het werkprogramma conform afspraak te realiseren.
Tijdigheid	We zorgen ervoor dat zaken binnen de daarvoor afgesproken termijnen worden afgehandeld.
Kwaliteit	We leveren kwaliteit en streven naar kwaliteitsverbetering.
Klanttevredenheid	We streven naar tevreden klanten.

Binnen programma 'Omgevingsdienst algemeen' is er sprake van een grote verscheidenheid aan producten, diensten en abonnementen. De realisatie van dit onderdeel van het werkprogramma conform afspraak is uiteraard het doel. Daarbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat veel producten sterk vraaggestuurd zijn. Met andere woorden: in de uitvoeringspraktijk kunnen zich op basis van de actuele vraag/behoefte (grote) verschillen voordoen ten opzichte van de planning/raming. Dit blijkt ook uit de outputcijfers voor 2016 (zie hierna). Voor veel producten is een hogere dan geraamde productie gerealiseerd.
Voor wat betreft de doelstelling 'kwaliteit' is in 2016 verder gewerkt aan het voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1. Ook is er geïnvesteerd in verdere stroomlijning van ODRA-werkprocessen, gericht op het verder verbeteren van effectiviteit en efficiency. In 2017 zal gestart worden met het uitvoeren van structureel klanttevredenheidsonderzoek.

Bij de bovenstaande doelstellingen zijn de volgende normen vastgesteld:

Product	Norm
Toezicht (tijdigheid)	Ten minste 80% van de klachten is binnen twee weken behandeld.

Deze norm is door ODRA gerealiseerd.

Wat hebben we gerealiseerd?

Output

Programma 0, Omgevingsdienst (algemeen)	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
A.02.1 WOB verzoek behandelen		12
A.05.2 Klacht behandelen	1.128	1.593
A.06.1 Bezwaar behandelen	44	51
A.06.2 Beroep behandelen	29	33
A.06.3 Zienswijze behandelen	189	147
A.06.4 Voorlopige voorziening	12	8
A.07.6 Beheer risicokaart		1
H.01.1 Handhavingsverzoek behandelen	47	76
H.01.2 Handhavingsbesluit nemen	194	147
H.01.3 Last onder bestuursdwang uitvoeren	20	1
H.01.4 Last onder dwangsom uitvoeren	37	58
Totaal	1.700	2.127

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Verschil	
Lasten							
Algemeen uren x tarief				2.495.886	3.974.691	-1478.805	nadelig
directe kosten							
Totaal Lasten				2.495.886	3.974.691	-1478.805	nadelig
Baten							
Gemeente Arnhem				679.509	777.811	98.303	voordelig
Gemeente Doesburg				12.568	12.568		
Gemeente Duiven				30.108	30.108	1	voordelig
Gemeente Lingewaard				586.444	586.444		
Gemeente Overbetuwe				70.004	70.004		
Gemeente Renkum				391.904	391.904		
Gemeente Rheden				106.703	106.703		
Gemeente Rijnwaarden				58.804	58.804		
Gemeente Rozendaal				5.415	5.415		
Gemeente Westervoort				25.190	25.190		
Gemeente Zevenaar				40.124	40.124		
Provincie Gelderland				489.116	489.116		
Derden Bovenregionale Taken							
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem							
Derden Externe Veiligheid							
Derden Overig					3.083	3.083	voordelig
Derden Projecten							
Derden meetdienst							
MRA							
Overige baten							
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)							
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten							
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)							
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)							
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)							
Totaal Baten				2.495.886	2.597.271	101386	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves							
Toevoeging reserves							
Saldo					-1377.419	-1377.419	nadelig

Toelichting:

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma

zijn toegerekend dan waarmee met het opstellen van de 2e wijziging rekening mee was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

De reguliere partnerbijdragen zijn gefactureerd. Daarnaast is aan gemeente Arnhem een aanvullende factuur gestuurd in verband met extra uren in relatie tot de ingebrachte bouwtaken. Daarnaast is er voor een bedrag van afgerond € 3.000 aan derden gefactureerd.

2.2.2 Programma vergunningverlening bouw

Voor de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Renkum en provincie Gelderland verzorgt ODRA de meldingen en vergunningverlening die te maken hebben met bouwtaken. Daarbij geven we ook adviezen op het gebied van constructietechniek, de welstandstoets en monumentenzorg.

Bij planologische afwijkingen zoeken we afstemming met de partners. Voor gemeente Lingewaard behandelen we ook de bezwaar- en beroepsprocedures.

Ons uitgangspunt is dat we de burger en ondernemer professioneel en effectief willen ondersteunen bij de voorbereiding van zijn (bouw)plan ontwikkeling. Ter voorbereiding leveren we advies over de te zetten stappen. Vervolgens beoordelen we de aanvragen op juistheid en volledigheid. We zorgen ervoor dat deze aanvragen binnen de wettelijke termijnen afgehandeld zijn, meldingen beoordelen we op juistheid en volledigheid.

Wat hebben we bereikt in 2016?

Speerpunten binnen het programma vergunningverlening bouw zijn:

Product	Speerpunt
Vergunningverlening	De Omgevingsvergunning Bouw en alle daarmee samenhangende taken die door de partner aan ons zijn overgedragen, worden integraal behandeld en binnen de wettelijke termijnen voorzien van een besluit.
Ruimtelijke procedures	Procedures voor een planologische afwijking worden zo efficiënt mogelijk en afgestemd met de partner afgehandeld.
Meldingen	Meldingen worden binnen 2 weken afgehandeld.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren vastgesteld:

Product	Prestatie indicator
Vergunningverlening WABO	Bij minimaal 90 % van alle vergunningen zijn er geen inhoudelijke gebreken aan beschikkingen bij bezwaar- en beroepsprocedures Alle vergunningen worden binnen de fatale termijnen afgehandeld.
Ruimtelijke procedures	Minimaal 80 % van de ruimtelijke procedures kent geen essentiële inhoudelijke gebreken.
Meldingen	Van de meldingen wordt minimaal 90% binnen 2 weken afgehandeld (excl. opschorting).

Prestatie indicatoren bereikt ja/nee?

Product	Gerealiseerd Ja/nee	Toelichting
Vergunningverlening Wabo	Ja (binnen bandbreedte)	De vergunningen zijn in het algemeen binnen de termijn afgehandeld.
Ruimtelijke procedures	Ja (binnen bandbreedte)	Hoewel ruimtelijke procedures veel tijd kosten zijn deze in het algemeen tot een goed einde gebracht.
Meldingen	Ja	De meldingen zijn over het algemeen binnen de daarvoor gestelde termijnen afgehandeld.

Wat hebben we er voor gedaan?

We voeren de vergunningverlening uit met goed opgeleide medewerkers. Hun deskundigheid is essentieel. De Kwaliteitscriteria 2.1 zijn geïmplementeerd binnen het programma. In 2016 werden de vereiste opleidingen en trainingen afgerond. Door voortdurende scholing zorgen we dat het kennisniveau blijft voldoen aan de nieuwe (voortschrijdende wettelijke) kwaliteitscriteria. Ook beschikken de medewerkers over de juiste competenties:

- resultaatgericht en kostenbewust;
- denken in kansen en oplossingen;
- lef tonen;
- proactief en naar buiten gericht;
- initiatiefrijk en;
- communicatief vaardig.

De competenties hebben we in 2016 verder ontwikkeld. We houden ze op het gewenste niveau door sturing, coaching en intervisie.

Output

Programma 2 Vergunningverlening bouw	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
A.03.5 Beleids- bestuursondersteuning bouw		
E.03.1 Advies verstrekken bouw	38	248
E.03.2 Advies verstrekken kabels en leidingen	25	
E.03.3 Advies verstrekken politiekeurmerk veilig wonen		1
E.03.4 Advies verstrekken subsidie monument	28	19
E.03.5 Advies verstrekken aanwijzen monument	37	
VB.01.1 Quick scan	10	4
VB.01.2 Vooroverleg	171	166
VB.02.1 Vergunningaanvraag regulier behandelen (klein)	628	751
VB.02.2 Vergunningaanvraag regulier behandelen (middel)	229	298
VB.02.3 Vergunningaanvraag regulier behandelen (groot)	90	15
VB.02.4 Vergunningaanvraag uitgebreid behandelen (middel)	21	40
VB.02.5 Vergunningaanvraag uitgebreid behandelen (groot)	26	7
VB.02.6 Vergunningaanvraag splitsing, onttrekking of leegstand	180	71
VB.02.7 Intrekken vergunning		4
VB.02.8 Ontheffingen en APV	10	11
VB.03.1 Melding behandelen sloop/asbest	585	850
VB.03.2 Gebruiksmelding	133	223
Totaal	2.211	2.708

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Wat heeft het gekost?

		Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Verschil	
Lasten								
Vergunningverlening bouw	uren x tarief	2.816.362		2.633.600	1.956.411	2.397.247	-440.836	nadelig
	directe kosten	797.069		945.000	173.000	128.143	44.857	voordelig
Totaal Lasten		3.613.431		3.578.600	2.129.411	2.525.389	-395.978	nadelig
Baten								
Gemeente Arnhem		1.712.493		1.813.800	1.259.114	1.471.248	212.135	voordelig
Gemeente Doesburg					2.295	2.295		
Gemeente Duiven								
Gemeente Lingewaard		828.461		819.800	457.700	457.700		
Gemeente Overbetuwe						12.454	12.454	voordelig
Gemeente Renkum		62.520			237.303	237.303		
Gemeente Rheden						383	383	voordelig
Gemeente Rijnwaarden								
Gemeente Rozendaal								
Gemeente Westervoort		2.490						
Gemeente Zevenaar								
Provincie Gelderland		38.109				38.755	38.755	voordelig
Derden Bovenregionale Taken								
Derden Nijmegen								
Derden ISV-Arnhem								
Derden Externe Veiligheid								
Derden Overig		63.527				83.385	83.385	voordelig
Derden Projecten								
Derden meetdienst								
MRA								
Overige baten								
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)								
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)		682.493		802.000	50.000	35.390	-14.610	nadelig
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)		114.576		143.000	123.000	92.753	-30.247	nadelig
Derden GUOV programmakosten								
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)								
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)								
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten								
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)								
Totaal Baten		3.504.668		3.578.600	2.129.411	2.431.665	302.254	voordelig
Mutaties reserves								
Onttrekking reserves								
Toevoeging reserves								
Saldo		-108.763				-93.724	-93.724	nadelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Door het aantrekken van de economie werden er in 2016 meer bouwaanvragen ingediend. Dat heeft geresulteerd in een hogere productie dan geraamd en een hoger aantal bestede uren voor met name gemeente Arnhem. De uren voor provincie Gelderland zijn gefactureerd op basis van nacalculatie en zijn niet in de begroting opgenomen. De hogere kosten zijn voor een groot deel gecompenseerd door hogere baten van gemeente Arnhem en provincie Gelderland. Daarnaast werden er in 2016 binnen dit programma bouw gerelateerde werkzaamheden voor andere omgevingsdiensten uitgevoerd.

Zowel de programmalasten als de programmabaten voor de gemeenten Arnhem en Lingewaard zijn lager dan begroot.

2.2.3 Programma vergunningverlening milieu

Voor alle aangesloten partners verzorgen we de vergunningverlening milieu. Vergunningaanvragen en meldingen beoordelen we op juistheid en volledigheid. We zorgen ervoor dat ze binnen de wettelijke termijnen worden afgehandeld.

Wabo-procedures behandelen we, zoveel mogelijk integraal. Daarbij is aansluiting op de 'loketten' van de partners.

Voor complexe milieuvergunningen en meldingen vragen we, in het kader van de afspraken binnen het Gelders Stelsel, advies aan Omgevingsdienst Regio Nijmegen. De coördinatie en proceduregang van deze zaken behandelen we intern. BRZO-inrichtingen worden volledig door Omgevingsdienst regio Nijmegen zelf afgehandeld.

Wat willen hebben we bereikt?

Speerpunten binnen het programma vergunningverlening milieu zijn:

Product	Speerpunt
Vergunningverlening	Vergunningaanvragen regulier worden binnen 4 weken beoordeeld op volledigheid. Uitgebreide procedures worden binnen 8 weken beoordeeld op volledigheid. De procedure wordt zoveel mogelijk binnen de wettelijke termijn (uitgebreid: binnen termijn van orde) afgehandeld.
Meldingen	Meldingen worden binnen vier weken beoordeeld op volledigheid. Na ontvangst van aanvulling streven wij naar een afhandeling binnen 8 weken.
Maatwerkvoorschriften	Na aanvraag voor maatwerk wordt deze binnen 8 weken opgesteld.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren vastgesteld:

Product	Prestatie indicator
Vergunningverlening	Minimaal 80 % van de definitieve Wabo-beschikkingen is binnen de wettelijke termijn (termijn van orde) afgehandeld.
Meldingen	Minimaal 80 % van de meldingen is binnen 4 weken beoordeeld op volledigheid.
Juridisch	Minimaal 80 % van de bezwaar- en beroepsprocedures wordt binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

Prestatie indicatoren bereikt ja/nee?

Product	Gerealiseerd Ja/nee	Toelichting
Vergunningverlening	Ja	Er is voldaan aan de streefwaarden.
Meldingen	Ja	Meldingen worden in het algemeen binnen vier weken beoordeeld op volledigheid.
Juridisch	Ja	

Wat hebben we er voor gedaan?

In 2016 hebben we de opleidingstrajecten om te voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1 nagenoeg afgerond. Het is noodzaak de kwaliteit op peil te houden. Hiervoor heeft ODRA een verdeling van expertise-taken onder de verschillende vergunningverleners gemaakt. Hiermee waarborgen we tenminste het gewenste kwaliteitsniveau. Door het aannemen en opleiden van jonge(re) medewerkers waarborgen we het behoud van kennis.

Output

Programma 1 Vergunningverlening milieu	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
VM.01.1 Vooroverleg	36	20
VM.02.1 Vergunningaanvraag regulier behandelen	27	34
VM.02.2 Vergunningaanvraag uitgebreid behandelen	20	27
VM.02.3 Complexe milieuvergunningaanvraag behandelen	9	1
VM.02.4 Maatwerkvoorschriften regulier behandelen	32	27
VM.02.5 Maatwerkvoorschriften uitgebreid behandelen	16	10
VM.02.6 Intrekken vergunning	9	
VM.03.1 Melding behandelen (toestemming)	370	395
Totaal	519	514

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Verschil	
Lasten							
Vergunningverlening milieu uren x tarief	1651571		1386.400	980.960	1416.746	-435.787	nadelig
directe kosten							
Totaal Lasten	1651571		1386.400	980.960	1416.746	-435.787	nadelig
Baten							
Gemeente Arnhem	310.980		414.100	236.309	236.309		
Gemeente Doesburg	26.320		17.200	16.983	20.946	3.963	voordelig
Gemeente Duiven	30.210		31800	29.376	29.376		
Gemeente Lingewaard	235.410		257.400	143.744	143.744		
Gemeente Overbetuwe	157.990		101400	111002	111002		
Gemeente Renkum	40.990		27.400	38.480	38.480		
Gemeente Rheden	95.510		93.200	68.085	68.085		
Gemeente Rijnwaarden	38.320		43.400	40.469	40.469		
Gemeente Rozendaal	769			1377	1377		
Gemeente Westervoort	5.810		13.800	9.792	9.792		
Gemeente Zevenaar	85.650		69.800	84.609	84.609		
Provincie Gelderland	278.250		316.900	200.736	200.736		
Derden Bovenregionale Taken							
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem							
Derden Externe Veiligheid							
Derden Overig	8.897						
Derden Projecten							
Derden meetdienst							
MRA							
Overige baten							
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)							
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten							
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)							
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)							
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)							
Totaal Baten	1315.106		1386.400	980.960	984.922	3.963	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves					70.839	70.839	voordelig
Toevoeging reserves							
Saldo	-336.465				-360.985	-360.985	nadelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Er zijn hogere lasten dan geraamd. Er zijn meer uren zijn gemaakt dan begroot (met name voor provincie Gelderland). Vanwege deze extra uren is een bedrag van afgerond € 71.000 aan de reserve Provincietaken onttrokken. Deze reserve was ten laste van het resultaat in 2013 ingesteld omdat een aantal taken in 2013 niet was uitgevoerd. In 2016 is een gedeelte van deze werkzaamheden alsnog uitgevoerd. Alle reguliere baten zijn gefactureerd. Daarnaast zijn er baten vanwege een extra opdracht van gemeente Doesburg op dit programma verantwoord.

2.2.4 Programma handhaving milieu

Voor al onze partners voeren we het milieutoezicht bij bedrijven uit en behandelen we eventuele klachten over bedrijven. Het toezichtprogramma, zoals opgenomen in de werkprogramma's, is leidend.

Onze inzet is erop gericht om het naleefgedrag van bedrijven te verbeteren. Daarmee zorgen we voor een verbetering van de veiligheid en leefbaarheid. We toetsen de wettelijke voorschriften, zijn oplossingsgericht en bij een overtreding volgen we de vastgestelde sanctiestrategie.

Naast werkzaamheden voor onze ODRA partners voeren we ook toezicht uit bij complexe bedrijven voor drie andere omgevingsdiensten (Omgevingsdienst Veluwe IJssel, Omgevingsdienst Noord-Veluwe en Omgevingsdienst De Vallei). We zijn gespecialiseerd in de uitvoering van toezicht bij complexe bedrijven binnen het Gelders Stelsel (zie paragraaf 2.4).

Wat hebben we bereikt?

Speerpunten binnen het programma handhaving milieu zijn:

Product	Speerpunt
Toezicht	De controles worden uitgevoerd in overeenstemming met het werkprogramma.
Toezicht	Aan bedrijven wordt tijdig en duidelijk kenbaar gemaakt wat het resultaat is van de controle.
Klachten	Klachten worden snel opgepakt en een klager wordt geïnformeerd over voortgang en afhandeling van de klacht.
Kwaliteit	Kwaliteits- en efficiëntieverbetering zijn een continu onderdeel van ons werkproces.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren vastgesteld:

Product	Prestatie indicator
Toezicht	90-110% van het werkprogramma wordt uitgevoerd.
Toezicht	Bij 100% van de controles worden de resultaten aan het bedrijf kenbaar gemaakt.
Toezicht	De kwaliteit van het toezicht wordt verbeterd door ten minste 90% van de controles te voorzien van een bezoekverslag.
Klachten	Ten minste 80% van de klachten is binnen twee weken behandeld.

Product	Prestatie indicator	Gerealiseerd Ja/nee	Toelichting
Toezicht	90-110% uitgevoerd	Ja (zie outputtabel hierna)	-
Toezicht	100% terugkoppeling richting bedrijf	Ja	100%, geborgd in S4O
Toezicht	Tenminste 90% bezoekverslagen	Ja	100%, geborgd in S4O
Klachten	80% klachten < 2 weken behandeld	Nee	66% gerealiseerd als het gaat om schriftelijke afhandeling. Een veel hoger percentage (nagenoeg 100%) is gerealiseerd als het gaat om het bellen met de klager.

Wat hebben we er voor gedaan?

We voeren toezicht en handhaving uit met goed opgeleide medewerkers. Hun deskundigheid is essentieel. De Kwaliteitscriteria 2.1 zijn geïmplementeerd binnen het programma. In 2016 zijn de vereiste opleidingen en trainingen zo goed als afgerond. Door voortdurende scholing zorgen we dat het kennisniveau blijft voldoen aan de nieuwe (voortschrijdende wettelijke) kwaliteitscriteria.

Om efficiënter te kunnen gaan werken, werd onze werkwijze in 2016 zo veel mogelijk verder geüniformeerd. Niet alleen voor de uitvoering van toezicht maar ook voor de afhandeling van klachten en meldingen.

Output

Programma 3 Handhaving milieu	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
A.03.4 Lokaal handhavingsoverleg		
E.01.1 Rapport beoordelen milieu	63	21
E.04.1 Advies en informatie verstrekken milieuhandhaving		39
E.06.1 Ontwikkeling en afstemming LMA/afval		21
TM.01.1 Integrale controle categorie A1 en A2	134	9
TM.01.2 Integrale controle categorie B1 en B2	879	880
TM.01.3 Integrale controle categorie B3 t/m B6 en C1 t/m C3 (muv C3 agrarisch)	346	338
TM.01.4 Integrale controle categorie agrarisch C en D	37	39
TM.01.5 Integrale controle categorie C4 industrieel	49	78
TM.01.6 Integrale controle categorie C5/C6/D4/D5/D6	45	99
TM.02.1 Vervolgcontrole klein	2	10
TM.02.2 Vervolgcontrole middel	301	387
TM.02.3 Vervolgcontrole groot	48	68
TM.03.1 Aspectcontrole klein	388	136
TM.03.2 Aspectcontrole middel	147	149
TM.03.3 Aspectcontrole groot	3	39
TM.03.4 Aspectcontrole nav klacht	145	152
TM.04.1 Melden en registreren		19
TM.04.2 Meten en registreren		1
TM.04.3 Diepgaand administratief toezicht		1
TM.05.1 Beoordelen rapportageverplichting		414
TM.05.2 Beoordelen rapportageverplichting E-PRTR	37	58
Totaal	2.624	2.958

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Verschil	
Lasten							
Handhaving milieu uren x tarief	3.207.325		3.908.600	2.592.682	2.059.956	532.726	voordelig
directe kosten							
Totaal Lasten	3.207.325		3.908.600	2.592.682	2.059.956	532.726	voordelig
Baten							
Gemeente Arnhem	936.420		955.300	612.153	612.153		
Gemeente Doesburg	31.790		41.000	28.152	28.152		
Gemeente Duiven	111.590		105.500	55.692	55.692		
Gemeente Lingewaard	505.670		534.200	391.221	391.221		
Gemeente Overbetuwe	289.550		361.700	255.204	258.501	3.297	voordelig
Gemeente Renkum	264.100		163.800	152.006	152.006		
Gemeente Rheden	311.130		342.700	249.849	251.073	1.224	voordelig
Gemeente Rijnwaarden	127.620		122.100	81.090	81.090		
Gemeente Rozendaal	5.166			4.896	4.896		
Gemeente Westervoort	52.240		47.700	21.879	21.879		
Gemeente Zevenaar	151.160		163.900	112.455	112.455		
Provincie Gelderland	551.240		742.300	205.785	244.767	38.982	voordelig
Derden Bovenregionale Taken	598.753		260.800	354.700	664.683	309.983	voordelig
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem							
Derden Externe Veiligheid							
Derden Overig	160.302		67.600	67.600	54.450	-13.150	nadelig
Derden Projecten							
Derden meetdienst							
MRA							
Overige baten							
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)							
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten							
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)							
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)							
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)							
Totaal Baten	4.096.731		3.908.600	2.592.682	2.933.018	340.336	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves							
Toevoeging reserves							
Saldo	889.406				873.062	873.062	voordelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Er zijn lagere lasten omdat er minder uren op dit programma zijn verantwoord dan begroot. Hogere baten voor een bedrag van afgerond € 340.000 vanwege een extra bijdrage (€ 310.000) in het kader van VVGB. Daarnaast zijn er aanvullende opdrachten door partners voor een bedrag van € 30.000 verstrekt.

2.2.5 Programma handhaving bouw, bodem en vuurwerk

We verzorgen het toezicht en de handhaving bouw voor de volgende partners: provincie Gelderland en de gemeenten Arnhem, Lingewaard en Renkum. Daarmee zien we erop toe dat er veilig wordt gebouwd. Ook zien we erop toe dat bestaande panden veilig blijven en gebruikt worden volgens het bestemmingsplan. We houden toezicht op kamerverhuur, maar ook op de bescherming van monumenten. We zorgen ervoor dat bij sloop geen onnodige verspreiding van stof, geluid of asbest plaatsvindt.

Voor bodem zien we toe op het beschermen en zo nodig herstellen van de bodemkwaliteit. We controleren welke kwaliteit grond wordt gebruikt. Door de sanering van de bodem te begeleiden en te toetsen, dragen we bij aan een schone bodem in heel Gelderland. Bij bouw- en milieuactiviteiten beoordelen we vooraf de onderzoeken die de initiatiefnemers aanleveren. We merken steeds meer dat partners onze deskundigheid vragen dan een aantal jaren geleden.

We verlenen ontbrandingstoestemmingen voor vuurwerkevenementen in heel Gelderland. Deze vergunningaanvragen handelen we binnen de gestelde termijnen af. We zien ook toe op een juiste uitvoering van vergunde en gemelde vuurwerkevenementen. Hierbij bewaken we dat de exploitanten de veiligheidsafstanden in acht nemen en geen onnodige hinder voor omgeving en flora en fauna veroorzaken.

Wat hebben we bereikt?

Speerpunten binnen het programma handhaving bouw, bodem en vuurwerk zijn:

Product	Speerpunt
Toezicht asbest	We zien toe op uitvoering conform de regels. De basis is een goed inventarisatierapport zodat risico's voor verspreiding van losse vezels minimaal is. Bij overtreding treden we bestuursrechtelijk en zo nodig strafrechtelijk op, waarbij we nauw samenwerken met de inspectie sociale zaken en werkgelegenheid.
Toezicht Besluit bodemkwaliteit	We toetsen alle ingekomen meldingen waarbij grond wordt toegepast binnen de termijn. Op onduidelijke of incomplete meldingen zien we extra scherp toe. We letten ook op niet gemelde grondwerken, omdat juist daar grotere risico's zijn op toepassing van niet geschikte grond.
Toezicht bodemsanering	We houden toezicht op doelmatige en kosteneffectieve uitvoering van bodemsaneringen, volgens wettelijke eisen.
Uitvoeren controles Wabo bouw, bestaande voorraad en bestemmingsplan	We zien toe op bouwen en gebruik conform woningwet/bouwbesluit. Kleine werken bezoeken we tijdens de afronding. Grote werken bezoeken we meerdere malen.
Handhaving BAG	We inspecteren en rapporteren bestaande panden op voldoen aan BAG-eisen. Ook geven we een advies voor het toekennen van huisnummers.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren vastgesteld:

Product	Prestatie indicator
Toezicht asbest	Minimaal 1 controle per locatie.
Toezicht Besluit bodemkwaliteit	Het uitvoeren van milieutoezicht bij activiteiten die vallen onder het Besluit bodemkwaliteit en milieutoezicht bij bodemsanering. We toetsen alle meldingen administratief en controleren ten minste 80 % van de werken in het veld.
Toezicht bodemsanering	We controleren minimaal 70 % van de Wbb saneringsgevallen. Elke saneringslocatie die we bezoeken controleren we minimaal 1 maal. Daarnaast beoordelen we 100 % van de ingediende evaluatieverslagen.
Uitvoeren controles Wabo bouw, bestaande voorraad en bestemmingsplan	Elke vergunning controleren we minimaal 2 maal. De vergunningvrije werken controleren we in 70 % van de gevallen.
Toezicht vuurwerk	We controleren tweederde van alle evenementenlocaties.

Product	Prestatie indicator	Gerealiseerd	Toelichting
Toezicht asbest	Minimaal 1 controle per locatie	Ja	De locaties die we controleren op basis van prioritering (dus de risicovolle saneringen) bezoeken we minimaal 1 maal.
Toezicht Besluit bodemkwaliteit	We toetsen 100 % van de meldingen administratief. 80% van alle werken wordt vervolgens in het veld gecontroleerd.	Ja/Nee	Alle ingediende meldingen zijn getoetst en administratief afgehandeld. Door capaciteitstekort heeft toezicht in het veld echter in een minimale variant plaats gevonden.
Toezicht bodemsanering	70% van alle gevallen is tenminste 1 maal gecontroleerd. 100% van de ingediende evaluatieverslagen (prov) is getoetst.	Nee Ja	Door capaciteitstekort is gemiddeld 53% gerealiseerd. Alle ingediende evaluaties zijn getoetst.
Controles Bouw	Elke vergunning controleren we tenminste 1 maal.	Deels	Vanwege druk op de capaciteit en een bezuinigingsmaatregel hebben wij een achterstand opgelopen.
Toezicht vuurwerk	60% van alle locaties gecontroleerd.	Ja	Controles voeren wij uit volgens de criteria uit het provinciale toezichtsplan vuurwerk 2007. Het criterium voor minimaal te controleren locaties is 60%. Het gerealiseerde percentage is 65,1%.

Wat hebben we er voor gedaan?

Vuurwerk: voorop staat een veilig gebruik van vuurwerk. Zowel rond de jaarwisseling als bij evenementen door het jaar heen. Kern is een veilig gebruik van professioneel vuurwerk door de bezigers en bescherming van toeschouwers.

Bodem: bodemverontreinigingen (percelen) betekenen mogelijk een risico voor de gebruiker. Voorkomen van contact met de verontreiniging is daarom speerpunt. Zowel bij verontreiniging in de bodem als bij het ontgraven en toepassen van grond in werken. Daartoe houden we toezicht op bodemsaneringen en op werken met grond. Bodem kent ook het risico van niet-ontplofte munitie (CE/OCE). De daarmee verbonden risico's noodzaken in de regio Arnhem tot voorzichtigheid bij graafwerkzaamheden.

Archeologie: in de bodem bevindt zich ook nog steeds een belangrijk deel van ons erfgoed. We verzekeren ons van een degelijke toets vooraf op plaatsen die een hoge archeologische verwachting kennen.

Output

Programma 4 Handhaving bouw bodem vuurwerk	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
E.02.1 Advies verstrekken bodem	509	220
E.02.2 Rapport beoordelen archeologie	180	20
E.16.2 Advies verstrekken vuurwerk	5	1
TB.01.1 Controle bouw (klein)	1487	1076
TB.01.2 Controle bouw (gemiddeld)	805	1217
TB.01.3 Controle bouw (groot)	570	285
TB.01.4 Controle kamerverhuur	58	77
TB.02.1 Controle uitvoeren evenement	3	1
TB.03.1 Beoordelen rapportageverplichting		1243
TG.01.1 Melding behandelen bodemsanering		976
TG.01.2 Melding behandelen toepassen grond	293	278
TG.01.3 Beoordelen rapportageverplichting		4
TG.02.1 Controle uitvoeren bodemsanering	470	234
TG.02.2 Controle uitvoeren toepassen grond	50	26
TG.02.3 Controle uitvoeren puinbrekers	26	6
TV.01.1 Controle uitvoeren vuurwerk	220	96
TV.01.2 Beoordelen rapportageverplichting		39
VG.01.1 Beoordelen saneringsevaluatie	290	368
VV.01.1 Behandelen aanvraag ontbrandingstoestemming	83	51
VV.02.1 Melding behandelen vuurwerk	120	110
Totaal	5.169	6.328

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

Toelichting belangrijkste afwijkingen

TG.01.1 Melding behandelen bodemsanering: dit product is zowel bij de provincie als bij Arnhem niet opgenomen geweest in de werkprogramma's van 2016. Het is echter een vast onderdeel is van het werkproces. De uren zijn echter (grotendeels) begroot onder het product Controle uitvoeren bodemsanering (TG.02.1).

TG.02.1 Controle uitvoeren bodemsanering: vanwege capaciteitstekort bleef realisatie achter op begroot.

TG.02.2 Controle toepassen grond: vanwege capaciteitstekort bleef realisatie achter op begroot.

VG.01.1 Beoordeling saneringsevaluatie: dit product is vraaggestuurd. Wettelijk moet 100% behandeld worden waarop een besluit wordt genomen.

Wat heeft het gekost?

		Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Verschil	
Lasten								
Handhaving bouw, bodem en vuurwerk	uren x tarief directe kosten	3.056.491		2.833.600	2.944.707,00	2.528.170	416.537	voordelig
Totaal Lasten		3.056.491		2.833.600	2.944.707	2.528.170	416.537	voordelig
Baten								
Gemeente Arnhem		1370.537		1344.100	1206.558	1099.152	-107.406	nadelig
Gemeente Doesburg		6.440		6.300	4.973	4.973		
Gemeente Duiven		8.350		7.300	16.677	16.677		
Gemeente Lingewaard		590.160		584.500	468.333	468.333		
Gemeente Overbetuwe		68.390		66.900	63.036	63.036		
Gemeente Renkum		16.103		7.300	240.363	240.363		
Gemeente Rheden		61.660		42.300	44.523	44.523		
Gemeente Rijnwaarden		25.640		28.300	14.459	14.459		
Gemeente Rozendaal					612	612		
Gemeente Westervoort		5.860		5.000	6.579	6.579		
Gemeente Zevenaar		34.710		44.700	46.665	46.665		
Provincie Gelderland		799.910		696.900	797.130	797.130		
Derden Bovenregionale Taken								
Derden Nijmegen					34.800		-34.800	nadelig
Derden ISV-Arnhem								
Derden Externe Veiligheid								
Derden Overig								
Derden Projecten								
Derden meetdienst								
MRA								
Overige baten								
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)								
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)								
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)								
Derden GUOV programmakosten								
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)								
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)								
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten								
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)								
Totaal Baten		2.987.760		2.833.600	2.944.707	2.802.501	-142.206	nadelig
Mutaties reserves								
Onttrekking reserves								
Toevoeging reserves								
Saldo		-68.732				274.331	274.331	voordelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Er is een voordelig resultaat op uren x tarief omdat er minder uren zijn besteed dan begroot. Daartegenover staan lagere opbrengsten voor een bedrag van afgerond € 107.000 van gemeente Arnhem omdat er in 2016 minder handhavingsuren dan begroot zijn gemaakt in het kader van bouwtaken. Ook is een bedrag van afgerond € 35.000 niet aan gemeente Nijmegen gefactureerd omdat de overdracht van de betreffende taak pas eind 2016 concreet is gemaakt. De betreffende werkzaamheden zijn in 2016 ook niet uitgevoerd.

2.2.6 Programma advies en overige taken

We voeren op contractbasis diverse specifieke (advies)werkzaamheden uit op het gebied van o.a.:

- geluid: sanering (spoor)weglawaai, laag frequent geluid, trillinghinder, zonebeheer industrieterreinen, industrielawaai, besluiten hogere grenswaarden;
- externe veiligheid;
- (uitvoerings)beleid;
- programmering en verslaglegging;
- milieuadvisering i.r.t. ruimtelijke ordening en
- duurzaam bouwen.

Verder beschikt ODRA overeen geaccrediteerd Bureau Milieumetingen. Dit bureau voert metingen uit op het gebied van emissie, immissie en geluid, brengt over de uitkomsten (afhandelings)advies uit en verzorgt monsternemingen. In 2016 is ook gestart met uitvoering van lichthindermetingen en advisering over de uitkomsten. Ook worden werkzaamheden uitgevoerd voor de andere omgevingsdiensten in Gelderland, bijvoorbeeld emissiemetingen bij VVGB-inrichtingen. Op basis van specifiek verstrekte opdrachten worden incidenteel ook werkzaamheden voor omgevingsdiensten buiten Gelderland uitgevoerd.

Werkzaamheden op het gebied van externe veiligheid (GUOV) worden voor alle partners verricht.

Wat hebben we bereikt?

Er wordt onderscheid gemaakt tussen speerpunten die voor alle partners gelden en speerpunten die specifiek tussen één partner en ODRA zijn geformuleerd. Met name partner provincie Gelderland heeft specifieke speerpunten en daaraan gekoppelde prestatie-indicatoren ingebracht.

Speerpunten algemeen

Speerpunten binnen het programma advies en overige taken zijn:

Product	Speerpunt
Adviezen	Adviezen worden tijdig verstrekt, dus rekening houdend met wettelijke termijnen en/of gemaakte afspraken partner - ODRA.
Adviezen	Adviezen voldoen aan de daaraan te stellen wettelijke kwaliteitseisen en/of aan tussen partner en ODRA vastgelegde kwaliteitseisen.
Projecten	Projecten worden uitgevoerd conform vooraf tussen partner en ODRA vastgelegde projectcondities en resultaatbeschrijvingen.

Toelichting speerpunten algemeen:

De tijdigheid van advisering is in 2016 ten opzichte van 2015 verbeterd. Vacatures, ziekteverzuim en een hogere dan geraamde vraag naar bepaalde advisering (bijvoorbeeld geluidadvisering) hebben in 2016 wel incidenteel tot termijnoverschrijdingen geleid. Voor bepaalde specialismen is binnen ODRA maar een beperkt aantal deskundigen beschikbaar. Dat kan continuïteitsproblemen veroorzaken.

ODRA heeft in 2016 gewerkt aan het opleiden van medewerkers om te kunnen voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1. Verder is ook op het gebied van advisering gewerkt aan het verbeteren van werkprocessen.

In 2016 uitgevoerde projecten hebben specifiek betrekking op saneringsprojecten spoor- en wegverkeerslawaai. Projecten zijn uitgevoerd voor gemeenten Arnhem en Renkum. Verder is een aantal projecten uitgevoerd (en nog in uitvoering) in opdracht van Omgevingsdienst Veluwe IJssel (OVIJ). Bij deze projecten worden de werkzaamheden gesubsidieerd door Bureau Sanering Verkeerslawaai.

Speerpunten partner provincie Gelderland

Voor partner provincie Gelderland zijn de volgende speerpunten en daaraan gekoppelde prestatie-indicatoren vastgelegd:

Product	Speerpunt
Operationeel beleid	
Jaarverslag 2015	Het opstellen van het Jaarverslag Handhaving is een verplichting in het kader van de BOR. Onderdeel van het Jaarverslag is het overzicht van bedrijven waarover meer dan 20 klachten zijn binnengekomen.
Werkplan 2016	Het opstellen van een Werkplan voor handhaving is een verplichting in het kader van de BOR. Voor de provincie en de Gelderse Omgevingsdiensten is het van belang scherp te hebben wat de prioriteiten en werkzaamheden voor 2016 zijn.
Naleefgedrag	KPI naleefgedrag monitoren.
Kwaliteitscriteria	Voldoen aan de kwaliteitscriteria.
Milieumetingen	
Emissiemetingen	Uitvoering regulier meetprogramma 2016. Uitvoering project Stookinstallaties. Uitvoering project 4^{e} tranche Activiteitenbesluit.
Geluidmetingen	Uitvoering regulier meetprogramma en metingen in klachtsituaties.
Advisering	Ondersteuning vergunningverlening en toezicht/handhaving.
Luchtkwaliteitsmetingen	Metingen langs wegen van fijn stof, zwarte rook en NO2.
Monsternemingen	Reguliere monsternemingen indirecte lozingen o.b.v. regulier meetprogramma provincie Gelderland / project indirecte lozingen.

Prestatie indicatoren

Bij de bovenstaande speerpunten zijn de volgende prestatie indicatoren voor milieumetingen vastgesteld:

Product	Gerealiseerd Ja/nee	Toelichting
90 % van uitgevoerde milieumetingen vindt plaats conform de van toepassing zijnde werkvoorschriften	Ja	Score 100%. KPI is gerealiseerd.
90 % van de concept-rapporten milieumetingen is binnen een termijn van twee weken na binnenkomst van de analyseresultaten beschikbaar	Nee	Score 74%. KPI is niet gerealiseerd. Een KPI van 90% is niet realistisch. Door de voortgang in de uitvoering van metingen staat deze KPI altijd onder druk en is een score van 90% niet haalbaar.
90% van het jaarplan milieumetingen wordt uitgevoerd	Nee	Score 75%. KPI is niet gerealiseerd. Mede als gevolg van een vacature die per 1 juni 2016 pas is ingevuld en de uren die ingezet zijn op het project Natuurbeschermingswet en het project Enose.
90% van de definitieve rapporten milieumetingen wordt binnen een termijn van drie weken na verschijnen door handhaving verzonden aan de inrichtinghouder	Nee	Bureau Milieumetingen heeft in aanvraag en afhandeling aan opdrachtgevers opgenomen om het bureau binnen 3 weken na verschijning rapport een afschrift te sturen. Bij circa de helft van de rapporten verstuurd door handhaving ontvangen we een kopie van de brief. Daarmee is niet te bepalen, of aan de KPI is voldaan.

Wat hebben we er voor gedaan?

We hebben de werkzaamheden die vallen binnen het programma advies en overige taken uit met goed opgeleide en gedreven medewerkers uitgevoerd. De Kwaliteitscriteria 2.1 zijn daar waar relevant (o.a. externe veiligheid, geluid, lucht) geïmplementeerd binnen het programma. In 2016 zijn de in dat verband vereiste opleidingen en trainingen goeddeels afgerond. Daar waar de Kwaliteitscriteria 2.1. voor bepaalde advies- en overige taken niet van toepassing zijn streeft ODRA eveneens naar hoge kwaliteit van dienstverlening op basis van duurzame inzetbaarheid van medewerkers.

Output

Programma 5 Advies	Aantal producten begroot	Aantal gerealiseerde producten
E.07.2 Advies verstrekken geluid		33
E.08.1 Controle meting geluid	14	14
E.08.2 Onderzoek LFG en trillingen	2	17
E.08.3 Referentie meting geluid	10	1
E.09.1 Advies verstrekken lichthinder		2
E.10.3 Rapport beoordelen lucht complex	28	30
E.10.4 Rapport beoordelen lucht eenvoudig	73	51
E.11.1 Monsterneming afvalwater	12	7
E.12.1 Onderzoek en advies lucht klein		7
E.12.2 Onderzoek en advies lucht middel	44	20
E.12.3 Onderzoek en advies lucht groot		6
E.12.4 Onderzoek en advies meten en registreren	19	12
E.12.5 Luchtkwaliteitsmeting langs wegen		3
E.13.3 Advies verstrekken subsidie woningisolatie		74
E.14.2 Advies verstrekken omgevingsveiligheid		66
E.15.1 Advies verstrekken milieuzonering		128
Totaal	202	471

NB. In deze tabel is alleen het resultaat van geleverde producten (en dus niet het resultaat van verleende diensten en abonnementen) weergegeven.

De hiervoor gepresenteerde cijfers zijn voor wat betreft de levering door Bureau Milieumetingen beïnvloed door een vacature binnen dat team en uitvoering van omvangrijke werkzaamheden voor projecten in opdracht van provincie Gelderland. Verder is gegeven dat de levering van een aantal producten (sterk) vraaggestuurd is. In de praktijk kan hierdoor de realisatie afwijken van hetgeen geraamd is (bijvoorbeeld product referentie meting geluid, advies verstrekken geluid).

Wat heeft het gekost?

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Verschil	
Lasten							
Advies en overige taken uren x tarief	1.761.476		1.307.800	1.467.056	1.217.965	249.090	voordelig
directe kosten	770.413		257.500	343.800	566.188	-222.388	nadelig
Totaal Lasten	2.531.890		1.565.300	1.810.856	1.784.153	26.702	voordelig
Baten							
Gemeente Arnhem	232.340		152.600	152.159	152.159		
Gemeente Doesburg	1.850		2.000	1.530	1.530		
Gemeente Duiven	-6.650		-1.000	1.148	1.148		
Gemeente Lingewaard	152.100		116.100	93.560	93.560		
Gemeente Overbetuwe	11.270		-3.200	5.355	5.883	528	voordelig
Gemeente Renkum	14.960		-1.100	25.245	25.245		
Gemeente Rheden	13.000		3.200	12.240	12.240		
Gemeente Rijnwaarden	11.520		8.900	7.880	7.880		
Gemeente Rozendaal	586						
Gemeente Westervoort				3.060	3.060		
Gemeente Zevenaar	13.580		6.600	1.148	1.148		
Provincie Gelderland	656.670		671.000	590.733	615.596	24.863	voordelig
Derden Bovenregionale Taken							
Derden Nijmegen							
Derden ISV-Arnhem	138.040						
Derden Externe Veiligheid	134.557			121.400	134.564	13.164	voordelig
Derden Overig	30.445		140.400	232.600	84.039	-148.561	nadelig
Derden Projecten	503.433				224.320	224.320	voordelig
Derden meetdienst	13.346						
MRA			98.200				
Overige baten	125.780		114.100	114.000	283.582	169.582	voordelig
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)	206.000		206.000	206.000	301.679	95.679	voordelig
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)							
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)							
Derden GUOV programmakosten				15.000		-15.000	nadelig
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)				105.000	140.441	35.441	voordelig
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)				71.300	24.050	-47.251	nadelig
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)	247.200		51.500	51.500	51.500		
Totaal Baten	2.500.027		1.565.300	1.810.856	2.163.620	352.765	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves	175.614				365.524	365.524	voordelig
Toevoeging reserves							
Saldo	143.751				744.991	744.991	voordelig

Toelichting:

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

Bij het opstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2016-2019 was er sprake van 5 programma's. In de loop van 2017 bleek dat het noodzakelijk was om een programma Algemeen toe te voegen. Deze is bij de 2e begrotingswijziging 2016 aan de begroting toegevoegd. Uiteindelijk bleek dat er met name veel meer juridische uren aan dit programma zijn toegerekend dan waarmee tijdens het opstellen van de 2e wijziging rekening was gehouden. Dit verklaart veelal de grote afwijkingen voor de lasten van "uren x tarief" op alle programma's.

Er is een voordelig saldo op uren x tarief voor een bedrag van afgerond € 249.000 en een nadelig resultaat op de directe kosten van afgerond € 222.000.

De directe kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Kosten ORM: € 24.000

Kosten overige projecten: € 170.000

Kosten RVMK: € 76.000

Kosten Meetdienst: € 297.000

De baten op dit programma laten een voordelig saldo van afgerond € 353.000 ten opzichte van de begroting zien.

In dit programma wordt de onttrekking aan de volgende reserves verantwoord.

Reserve IKB (vakantiegeld juni 2016 tot en met december 2016)	€ 250.000
Reserve Opleidingsplan	€ 99.000
Reserve Externe Veiligheid	€ 17.000

2.2.7 Totaal overzicht programma's 2016

	Jaarrekening 2015		Begroting 2016 primair	Begroting 2016 na 2e wijziging	Jaarrekening 2016	Verschil	
Lasten							
TOTAAL uren x tarief	12.493.226		12.070.000	12.437.700	13.594.774	-1.157.074	nadelig
directe kosten	1.567.482		1.202.500	516.800	694.331	-177.531	nadelig
Totaal Lasten	14.060.708		13.272.500	12.954.500	14.289.105	-1.334.605	nadelig
Baten							
Gemeente Arnhem	4.562.770		4.679.900	4.145.800	4.348.831	203.031	voordelig
Gemeente Doesburg	66.400		66.500	66.500	70.463	3.963	voordelig
Gemeente Duiven	143.500		143.600	133.000	133.001	1	voordelig
Gemeente Lingewaard	2.311.801		2.312.000	2.141.000	2.141.000		
Gemeente Overbetuwe	527.200		526.800	504.600	520.879	16.279	voordelig
Gemeente Renkum	398.673		197.400	1.085.300	1.085.300		
Gemeente Rheden	481.300		481.400	481.400	483.007	1.607	voordelig
Gemeente Rijnwaarden	203.100		202.700	202.700	202.700		
Gemeente Rozendaal	6.520			12.300	12.300		
Gemeente Westervoort	66.400		66.500	66.500	66.500		
Gemeente Zevenaar	285.100		285.000	285.000	285.000		
Provincie Gelderland	2.324.179		2.427.100	2.283.500	2.386.100	102.600	voordelig
Derden Bovenregionale Taken	598.753		260.800	354.700	664.683	309.983	voordelig
Derden Nijmegen				34.800		-34.800	nadelig
Derden ISV-Arnhem	138.040						
Derden Externe Veiligheid	134.557			121.400	134.564	13.164	voordelig
Derden Overig	263.172		208.000	300.200	224.957	-75.243	nadelig
Derden Projecten	503.433				224.320	224.320	voordelig
Derden meetdienst	13.346						
MRA			98.200				
Overige baten	125.780		114.100	114.000	283.582	169.582	voordelig
Provincie Gelderland programmakosten (Meetdienst)	206.000		206.000	206.000	301.679	95.679	voordelig
Gemeente Arnhem programmakosten (WABO)	682.493		802.000	50.000	35.390	-14.610	nadelig
Gemeente Lingewaard programmakosten (WABO)	114.576		143.000	123.000	92.753	-30.247	nadelig
Derden GUOV programmakosten				15.000		-15.000	nadelig
Derden RVMK programmakosten (zie bijlage)				105.000	140.441	35.441	voordelig
Derden ORM programmakosten (zie bijlage)				71.300	24.050	-47.251	nadelig
Gemeente Arnhem , bijdrage frictiekosten							
Baten Incidenteel programmakosten (zie bijlage)	247.200		51.500	51.500	51.500		
Totaal Baten	14.404.293		13.272.500	12.954.500	13.912.997	958.497	voordelig
Mutaties reserves							
Onttrekking reserves							
Toevoeging reserves							
Vennootschapsbelasting							
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting							
Het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten	519.198			0	-376.108	-376.108	nadelig
Mutatie reserves							
Onttrekking reserves	175.614				436.363	436.363	voordelig
Het gerealiseerde resultaat	519.198			0	60.255	60.255	voordelig

Toelichting:

In het totaaloverzicht programma's is het totaal van de programma's weergegeven.

Het totaal van dit overzicht sluit aan bij de totalen die genoemd zijn in het overzicht van Baten en Lasten van paragraaf 4.1.

Voor de bedragen die genoemd zijn bij "derden RVMK" en "derden ORM" gelden specifieke verrekeningsleutels. Overzichten van de bijdragen per deelnemer zijn als bijlagen toegevoegd. Ook zijn voor de bijdragen "primair proces, "programmakosten" en "Incidenteel" per partner bijlagen opgenomen.

De cijfers die in de kolom jaarrekening 2015 zijn opgenomen wijken vanwege een andere rubricering af zoals die in de jaarrekening 2015 zijn opgenomen. De reden hiervoor is om de inzichtelijkheid te verhogen. Het totaalsaldo van het programma wijkt echter niet af van het saldo dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

2.3 Stelseltaken

Binnen het stelsel van Gelderse Omgevingsdiensten is afgesproken dat iedere omgevingsdienst een zogenaamde stelseltaak uitvoert. Dit houdt verband met efficiency en robuustheid (voldoen aan kwaliteitscriteria). ODRA staat opgesteld voor complexe handhaving. De budgetten voor deze stelseltaken zijn door de partners ingebracht bij de regionale omgevingsdienst. De uitvoerende omgevingsdienst brengt de kosten voor het uitvoeren van de stelseltaak in rekening bij de andere omgevingsdiensten. De kosten van de stelseltaken die ODRA uitvoert, worden in rekening gebracht bij de andere Gelderse Omgevingsdiensten. Hieronder leest u een toelichting op de stelseltaak van ODRA.

2.4 Complexe handhaving ODRA

Omgevingsdienst Regio Arnhem voert de stelseltaak met betrekking tot toezicht en handhaving bij complexe bedrijven uit. In elke regio van één van de zeven Gelderse Omgevingsdiensten zijn bedrijven gevestigd die vallen onder de categorie "complexe bedrijven". Voor deze bedrijven geldt de afspraak dat ze worden gecontroleerd door toezichthouders die voldoen aan de Kwaliteitscriteria 2.1 voor het onderdeel "complex". Drie omgevingsdiensten hebben onvoldoende complexe bedrijven (van een bepaalde categorie) in hun gebied liggen. Voor die categorie bedrijven voert ODRA - als stelsteltaak - het toezicht bij die bedrijven uit, zodat aan de kwaliteitscriteria wordt voldaan. Bij deze stelseltaak hoort ook het diepgaande administratieve toezicht, het specialisme melden en het registreren van afvalstoffen. Indien nodig worden door de ODRA medewerkers ook projecten bij complexe bedrijven uitgevoerd.

In 2016 heeft ODRA net als eerdere jaren toezicht uitgevoerd bij complexe bedrijven bij drie omgevingsdiensten in de Vallei, Noord-Veluwe en de regio Veluwe IJssel.

2.5 Evaluatie samenwerking Gelderse Omgevingsdiensten

In 2016 is de samenwerking binnen de Gelderse Omgevingsdiensten geëvalueerd. De evaluatie is door een extern bureau uitgevoerd. Het doel van de evaluatie was het inzicht krijgen in het functioneren van het Gelders Stelsel en het benoemen van ontwikkelpunten. Provincie en gemeenten hebben een bijdrage aan deze evaluatie geleverd. Uit de evaluatie bleek dat het stelsel de afgelopen jaren zijn meerwaarde heeft bewezen. De Gelderse Omgevingsdiensten hebben recht van bestaan. Ze zijn voldoende adaptief en stabiel gebleken. Uit de evaluatie bleek eveneens dat de Gelderse Omgevingsdiensten in staat zijn in te spelen op en zich aan te passen aan de (nieuwe) eisen en behoeften van partners binnen

en buiten het stelsel. Voor de ‘highlights’ van het stelsel verwijzen we u naar de bijlage 3, ‘Highlights Gelderse Omgevingsdiensten’. In bijlage 4 vindt u de eindrapportage projectportfolio 2016 van de Gelderse Omgevingsdiensten.

Wilt u meer weten over de stelselactiviteiten van de Gelderse Omgevingsdiensten in 2016? Lees dan het document ‘Eindrapportage projectportfolio 2016’. U vindt dit document in de bijlage.

3 Verplichte paragrafen

3.1 Inleiding

In deze paragrafen wordt ingegaan op het beleid met betrekking tot de beheersmatige aspecten van de organisatie. In het Besluit begroting en verantwoording (BBV) staat aangegeven dat in de begroting ten minste de volgende paragrafen opgenomen moeten zijn:

- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Lokale heffingen
- Verbonden partijen
- Grondbeleid

De paragrafen “lokale heffingen”, “verbonden partijen” en “grondbeleid” zijn niet op Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) van toepassing. De overige paragrafen staan hieronder.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate ODRA in staat is financiële tegenvallers op te vangen. Bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico’s zo goed mogelijk in beeld te worden gebracht.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:

- inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- inventarisatie van de risico’s
- inventarisatie van het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico’s

3.2.1 Bepaling weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Tot de aanwezige weerstandscapaciteit van de omgevingsdienst kunnen slechts twee posten worden gerekend:

- Reserves
- Post onvoorzien

In onderstaande tabel is de opbouw van het weerstandsvermogen per 01-01-2016 en per 31-12-2016 weergegeven.

	1-1-2016 (excl. bestemming rekeningresultaat 2015)	**31-12-2016** (excl. bestemming rekeningresultaat 2016)
Algemene Reserve	500.000	500.000
Bestemmingsreserves		
- Provincietaken	162.613	91.774
- Bureau Milieumetingen	186.925	202.650
- Opleidingsplan	98.546	0
- MRA Externe Veiligheid	16.978	0
Onvoorzien (niet gebruikt in 2016)	59.500	59.500
Totaal	**1.024.562**	**853.924**

Na uitnutting van de weerstandscapaciteit is de omgevingsdienst op de bijdrage van de deelnemers aangewezen.

De gekwantificeerde risico's dienen op de weerstandscapaciteit in mindering te worden gebracht.

3.2.2 Inventarisatie risico's

In 2015 heeft een uitgebreide risico-analyse plaatsgevonden. Hiervoor hebben de directeur, afdelingshoofden en de controller van ODRA input geleverd. Ten behoeve van de jaarstukken 2016 is bekeken of de risico's zich hebben voorgedaan en is gekeken of er aan deze lijst nieuwe risico's toegevoegd moesten worden.

De voornaamste risico's waren/zijn:

Risico's taak-uitvoering
Hieronder wordt verstaan het risico van aansprakelijkstelling bij de reguliere taakuitvoering, risico dat gedelegeerde bevoegdheden onduidelijk zijn en niet helder zijn vastgelegd.
Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Efficiency-taakstelling
ODRA moet hetzelfde werk verzetten met minder capaciteit.
Dit risico heeft zich in 2016 voorgedaan vanwege de efficiency taakstelling en is opgevangen door de flexibele schil te verkleinen.

ICT
Risico's als gevolg van het gebruik van verschillende (workflow)systemen
Eind 2015 is ODRA geheel over op het workflowsysteem S4O. Ook in 2016 zijn nog wel kinderziektes en afstemmingsproblemen met partners.

Informatie-huishouding
Gegevens zijn nog niet optimaal vindbaar, processen m.b.t. informatieverwerking etc. zijn nog niet sluitend.

Ultimo 2016 is er nog een aantal openstaande punten.

Invoering vennootschapsbelasting
Gevolgen van de invoering van vennootschapsbelasting voor ODRA.
In 2016 zijn door de omgevingsdiensten afspraken gemaakt met de Belastingdienst, waardoor het risico op het verschuldigd zijn van vennootschapsbelasting zich in 2016 niet heeft voor gedaan.

Outputfinanciering
Het risico van outputfinanciering is dat de vraag af kan wijken van de begroting. Hierover zijn in december 2016 in het Algemeen Bestuur afspraken gemaakt. Daardoor zal het genoemde risico zeer beperkt zijn.
Dit risico is niet opgetreden in 2016. In 2016 was nog sprake van inputfinanciering.

Externe ontwikkelingen m.b.t. bouwen
Risico's indien privatisering wordt doorgevoerd en taken uitgevoerd kunnen gaan worden door private partijen en/of wanneer er als gevolg van de bouwcrisis minder werk is.
Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Aanbesteden ipv quasi-inbesteden
Werkzaamheden mogen niet meer dan een bepaald deel van de omzet bedragen, wil er nog sprake zijn van quasi-aanbesteden bij haar deelnemers.
Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Mismatch aanwezige en benodigde capaciteit
Als gevolg van verschil in soort opdrachten en beschikbare mankracht, niet mee kunnen komen met de noodzakelijke ontwikkeling naar ondernemende ambtenaar of bij schoksgewijze opdrachtverstrekking.
Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Terugtreden deelnemers
Risico dat een partner besluit taken (gedeeltelijk) niet meer door ODRA te laten uitvoeren.
Dit risico heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Onderhanden werk
Uren die niet gefactureerd kunnen worden.
Dit risico heeft zich in 2016 voorgedaan. Niet alle gerealiseerde uren voor partners pasten binnen de inputfinanciering.

3.2.3 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Dit bedraagt 2,1 (€ 853.924 / € 401.125). Dit is ruim voldoende.

3.2.4 Kengetallen

Jaarverslag 2016	Verloop van de kengetallen		
Kengetallen:	Verslag 2015	Begroting 2016	Verslag 2016
netto schuldquote	-17,2%	9,5%	-11,2%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-17,2%	9,5%	-11,2%
solvabiliteitsrisico	29,2%	29,2%	20,1%
structurele exploitatieruimte	4,7%	4,7%	1,0%
grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen. Doel van deze kengetallen is inzicht te verschaffen of de begroting structureel en duurzaam in evenwicht is. De netto schuld quote en de netto schuld quote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen geven inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Aangezien de ODRA geen vaste schulden heeft en wel eigen middelen via het schatkistbankieren komt er een negatief percentage uit.
De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de ODRA in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het percentage is relatief laag. Dit komt met name door een hoog bedrag aan kortlopende passiva. De ODRA houdt dit percentage nauwlettend in de gaten.
Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Een percentage van 1% lijkt klein, maar kan als positief worden aangemerkt.

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen van ODRA betreffen auto's en apparatuur.

Hierbij gelden de volgende afschrijvingstermijnen:

Categorie	Subcategorie	afschrijvingstermijn
Vervoermiddelen:		
	Personenauto's	5 jaar
	Materieelvoertuigen (Meetdienst)	10 jaar
Machines, apparaten en installaties:		
	Hardware	4 jaar
	Apparaten	5 tot 10 jaar
Overige materiële vaste activa		
	Inventaris	5 jaar

3.4 Financiering

De financieringsparagraaf in de begroting is, in samenhang met de financiële verordening, een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de financieringsfunctie. In het treasurystatuut zijn de doelstellingen van de treasuryfunctie geformuleerd en geconcretiseerd naar de verschillende deelgebieden van treasury, namelijk risicobeheer, financiën en kasbeheer. Ook zijn de organisatorische randvoorwaarden weergegeven. Het Algemeen Bestuur heeft eind 2016 een

geactualiseerd treasurystatuut vastgesteld. De wijzigingen betreffen onder meer het opnemen van het in 2014 ingevoerde schatkistbankieren en het schrappen van bepalingen die niet relevant zijn voor ODRA.

Het financieringsvraagstuk van ODRA is van beperkte omvang. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de meeste bedrijfsvoeringsonderdelen worden afgenomen van gemeente Arnhem. Het grootste deel van de begroting bestaat uit personeelslasten of daaraan gerelateerde kosten. De financieringsrisico's zijn daarom slechts beperkt.

Algemene ontwikkelingen

De treasuryfunctie is gebaseerd op de Wet Fido. Een belangrijk element is het verkrijgen van meer zicht op de ontwikkeling van de financieringspositie, zowel op korte als op lange termijn.

Dit betreft dan met name het in beeld brengen van de behoefte aan financieringsmiddelen, gerelateerd aan de investeringsplanning en de inzet van vrijvallende dan wel beschikbaar komende financieringsmiddelen.

Schatkistbankieren is eind 2013 in werking getreden. Decentrale overheden dienen vanaf december 2013 banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het Ministerie van Financiën. Voor ODRA bedraagt de drempelwaarde € 1,75 miljoen.

Renterisicobeheer

Algemene uitgangspunten met betrekking tot het renterisicobeheer zijn:

- geen overschrijding van de renterisiconorm conform de Wet Fido;
- nieuwe leningen/uitzettingen worden afgestemd op de bestaande financiële positie en de liquiditeitsplanning;
- de rentetypische looptijd en het renteniveau van de betreffende lening/uitzetting wordt zo veel mogelijk afgestemd op de actuele rentestand en de rentevisie.

Kasgeldlimiet

Met de kasgeldlimiet is in de wet Fido een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de organisatie haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren. Deze norm bedraagt 8,2% van het begrotingstotaal aan lasten voor bestemming, dus met uitzondering van de stortingen in de reserves.

De liquide middelen betreffen rekening-courant tegoeden. Deposito's komen voort uit de financiering van het lopende bedrijf en de bestemmingsreserves. De huidige financiële positie geeft geen aanleiding om op de korte termijn maatregelen voor te stellen.

Renterisiconorm

Het renterisico op de lange financiering wordt wettelijk begrensd door de renterisiconorm. Als lange financiering wordt volgens de wet Fido aangemerkt: alle financieringsvormen met een rentetypische looptijd groter dan één jaar. Het renterisico wordt gedefinieerd als het minimum van de netto nieuw aangetrokken schuld en de betaalde aflossingen, vermeerderd met het saldo van de contractuele renteherzieningen op de opgenomen en uitgezette geldleningen. Het renterisico op de lange termijn wordt beperkt tot de in wet genoemde 20% van de restant hoofdsom van de rentetypische langlopende leningen. Achterliggende reden voor het gebruik van de renterisiconorm is de spreiding van het renterisico over de jaren.

Ultimo 2016 heeft ODRA geen leningen.

Relatiebeheer

Het betalingsverkeer is geconcentreerd bij de Bank Nederlandse Gemeenten.

3.5 Bedrijfsvoering

Omgevingsdienst Regio Arnhem staat voor een efficiënte en kwalitatief goede uitvoering van overgedragen taken door de partners. Samenwerking, vertrouwen, professionaliteit en flexibiliteit zijn hierbij van groot belang. ODRA voert deze werkzaamheden uit ter verbetering van de fysieke leefomgeving in Gelderland.

Dit doet ODRA door:

- een efficiënte, kwalitatief goede en prijsbewuste uitvoering van taken op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving (VTH);
- te werken vanuit gezamenlijk vertrouwen tussen partners en ODRA;
- medewerkers de ruimte te geven voor ontwikkeling en ondernemerschap.

Medewerkers vormen het kapitaal van ODRA. Onze kernwaarden die wij belangrijk vinden om succesvol te zijn naar de klanten zijn:

- Betrokkenheid
- Durf
- Innovatie
- Integriteit
- Kwaliteit
- Ondernemerschap
- Verantwoordelijkheid

3.5.1 Dienstverleningsovereenkomsten

De aan ODRA deelnemende partners zijn onze opdrachtgevers en partners. ODRA legt de aard en omvang van werkzaamheden (werkprogramma's) die opdrachtgevers aan ons overdragen vast in dienstverleningsovereenkomsten (DVO’s). Daarin nemen we ook de randvoorwaarden op, waarbinnen ODRA deze werkzaamheden uitvoert. De werkprogramma’s passen we jaarlijks, samen met de partners aan. De DVO enkel als daar aanleiding toe is.

3.5.2 Rapporteren

ODRA rapporteert per programma op productniveau aan haar partners. De rapportage kent qua structuur dezelfde opbouw als de werkprogramma's die ODRA met haar partners afspreekt. De partnerrapportage is in 2017 nog een overzicht van de geleverde prestaties en bestede uren. In 2017 maakt ODRA de overstap naar een outputbegroting. De focus in de rapportage verschuift daarmee van bestede uren naar geleverde producten. Vanaf 2017 rapporteert ODRA alleen nog de geleverde productie. De rapportages worden per 4 maanden opgesteld.

3.5.3 Sociaal jaarverslag

In bijlage 1 van dit jaarverslag vindt u het sociaal jaarverslag 2016 van ODRA. Hierin leest u onder meer over onze robuustheid (Kwaliteitscriteria 2.1.), het ziekteverzuim en duurzame inzetbaarheid.

Hieronder een aantal belangrijke feiten uit 2016:

- de implementatie organisatieontwikkeling met de aanstelling van 2 nieuwe afdelingshoofden;
- het invulling geven aan de participatiewet en doelgroepenbeleid Gelders Stelsel;
- het inzetten van de talentscan van alle medewerkers als instrument van strategische personeelsplanning;
- het werven en laten instromen van 3 jongeren onder 27 jaar in 2016 en 2017;
- de professionalisering van ODRA naar robuustheid op de VTH-Kwaliteitscriteria 2.1 heeft tot resultaat dat de organisatie op 14 van de 21 VTH deskundigheidsgebieden robuust is.

Vooruitblik
In 2017 blijven de professionalisering van mensen en werkprocessen belangrijke thema's. Ook zal er meer focus zijn op:

- het resultaat- en doelgericht sturen en werken;
- het realiseren van betere samenwerking tussen afdelingen en vakdisciplines;
- het verder ontwikkelen van de teamkwaliteit en;
- het versterken van de organisatieloyaliteit.

Het aspect 'duurzame inzetbaarheid' bij medewerkers wordt benaderd vanuit het perspectief van aantrekkelijk werkgeverschap 'en vanuit het perspectief kansen en mogelijkheden. De kwaliteit van individuele medewerkers versterkt de kwaliteit van de verschillende teams en afdelingen als geheel. Daarnaast wordt geïnvesteerd in strategische personeelsplanning en bijbehorende instrumenten om ook in de toekomst te kunnen voorzien in een goed kwalitatief en kwantitatief personeelsbestand.

3.5.4 ICT/Informatievoorziening/werkprocessen

Het project ROADmap en de implementatie van S4O (Suite for Omgevingsdiensten) heeft veel inzet en aandacht gevraagd. In 2016 is het project afgerond. ODRA heeft nu een samenhangende structuur waarin ze geautomatiseerd de procesmatige afhandeling van zaken die ODRA voor haar klanten uitvoert. Werkprocessen zijn het systeem opgenomen die borgen dat medewerkers juist en controleerbaar de zaaktypen volgens de afgesproken Gelderse zaaktypencatalogus uitvoeren. De productie is gekoppeld aan registraties voor bestede tijd, geleverde producten en financiële doorvertaling. Tenslotte is ook ingebouwd dat de stukken volgens een vaste procedure conform eisen van de Archiefwet worden samengesteld om aan

de partners over te dragen. We realiseren ons dat we hiermee een complexe informatie en processystematiek hebben gemaakt.

Na deze opstartfase werkt ODRA nu aan een transitie naar de beheersfase. Om verbeteringen structureel vorm te geven en goed in te bedden stelde ODRA een scrumteam in. We willen daarmee vereenvoudiging en efficiëncy bereiken.
Het zaaksysteem (S4O) en het zaakgericht werken betekenden voor de ODRA-medewerkers een periode van gewenning. Ook voor de partners betekende S4O een verandering. In deze verandering heeft ODRA hen meegenomen. De zogenoemde stekkerafspraken zijn hierin leidend. Daarnaast zijn voor individuele partners desgewenst tijdelijke oplossingen vastgelegd (workarounds) en partnerspecifieke afspraken gemaakt.
Een belangrijk punt van aandacht is nu nog de digitale uitwisseling met partners van archief (waardige) stukken. In 2017 hopen we hierin met alle partners afspraken te maken.

ODRA maakt voor ICT gebruik van faciliteiten en diensten van gastheer gemeente Arnhem. De gastheer draagt zorg voor architectuur, hardware en software. ODRA heeft de verantwoordelijkheid voor het functioneel beheer van applicaties.

3.6 Lokale heffingen

n.v.t.

3.7 Verbonden partijen

n.v.t.

3.8 Grondbeleid

n.v.t.

4 Jaarrekening

4.1 Overzicht van Baten en Lasten naar categorie 2016

	Rekening 2015	Begroting 2016 Primitief	Begroting 2016 na 2e wijziging	Rekening 2016	Verschil	
Exploitatie						
Salariskosten	7.447.249	7.393.100	7.885.400	8.121.229	-235.829	nadelig
Inhuur personeel	2.279.469	1.895.900	1.516.500	2.411.354	-894.854	nadelig
Opleidingskosten	315.492	185.800	188.000	289.047	-101.047	nadelig
Algemene Personeelskosten	495.186	439.400	440.600	405.066	35.534	voordelig
Overige Uitgaven	56.770	46.850	79.300	57.082	22.218	voordelig
Huisvesting (gastheer)	649.027	661.400	661.400	632.606	28.794	voordelig
Ondersteunende taken (gastheer)	180.880	178.800	178.800	197.492	-18.692	nadelig
ICT (gastheer)	881.867	837.100	837.100	948.465	-111.365	nadelig
ICT (overig)	121.738	175.250	275.000	344.253	-69.253	nadelig
Wagenpark	20.377	42.500	42.500	22.232	20.268	voordelig
Accountant en financieel advies	78.613	17.500	22.500	116.652	-94.152	nadelig
Onvoorzien	0	59.500	60.800	0	60.800	voordelig
Bijdrage Bovenregionale Taken	168.526	213.000	213.000	162.092	50.908	voordelig
Dotatie/onttrekking aan voorzieningen	-119.127	-76.100	-68.200	-112.797	44.597	voordelig
Dotaties aan reserves						
Doorbelasting aan projecten	-82.842			-69.826	69.826	voordelig
Lasten Exploitatie	12.493.226	12.070.000	12.332.700	13.524.948	-1.192.248	nadelig
Baten Partners	11.373.573	11.388.900	11.407.600	11.735.079,64	327.480	voordelig
Derden Overig	263.172	208.000	300.200	224.957	-75.243	nadelig
Derden Nijmegen	0	34.800	34.800	0	-34.800	nadelig
Derden ISV-Arnhem	73.311	0	0	0	0	
Derden Externe Veiligheid	134.557	0	121.400	134.564	13.164	voordelig
Derden RVMK	0	0	0	0	0	
Derden Bovenregionale Taken	598.753	226.000	354.700	664.683	309.983	voordelig
Overige Inkomsten	208.621	114.100	114.000	283.582	169.582	voordelig
Bijdrage frictiekosten	0	0	0	0	0	
Onttrekking aan reserves	175.614	0	0	436.363	436.363	voordelig
MRA		98.200	0	0	0	
Baten Exploitatie	12.827.600	12.070.000	12.332.700	13.479.229	1.146.529	voordelig
Saldo exploitatie	334.374	0	0	-45.720	-45.720	nadelig

	Rekening 2015	Begroting 2016 Primitief	Begroting 2016 na 2e wijziging	Rekening 2016	Verschil	
Programmabudgetten						
Lasten Provincie Milieumetingen	206.991	206.000	206.000	296.820	-90.820	nadelig
Baten Provincie Milieumetingen	222.716	206.000	206.000	301.679	95.679	voordelig
Saldo Provincie Milieumetingen	15.725	0	0	4.859	4.859	voordelig
Lasten ISV-geluid Arnhem	64.729	0		0	0	
Baten ISV-geluid Arnhem	64.729	0		0	0	
Saldo ISV-geluid Arnhem	0	0	0	0	0	
Lasten WABO Arnhem	682.493	802.000	50.000	35.390	14.610	voordelig
Baten WABO Arnhem	682.493	802.000	50.000	35.390	-14.610	nadelig
Saldo WABO Arnhem	0	0	0	0	0	
Lasten WABO Lingewaard	114.576	143.000	123.000	92.753	30.247	voordelig
Baten WABO Lingewaard	114.576	143.000	123.000	92.753	-30.247	nadelig
Saldo WABO Lingewaard	0	0	0	0	0	
Lasten Externe Veiligheid		0	15.000	0	15.000	voordelig
Baten Externe Veiligheid		0	15.000	0	-15.000	nadelig
Saldo Externe Veiligheid	0	0	0	0	0	
Lasten RVMK		0	105.000	90.825	14.175	voordelig
Baten RVMK		0	105.000	140.441	35.441	voordelig
Saldo RVMK	0	0	0	49.616	49.616	voordelig
Lasten ORM			71.300	24.050	47.251	voordelig
Baten ORM			71.300	24.050	-47.251	nadelig
Saldo ORM	0	0	0	0	0	
Lasten Overige projecten	441.608	0		224.320	-224.320	nadelig
Baten Overige projecten	441.608			224.320	224.320	voordelig
Saldo Overige projecten	0	0	0	0	0	
Lasten programma totaal	1.510.397	1.151.000	570.300	764.157	-193.857	nadelig
Baten programma totaal	1.526.122	1.151.000	570.300	818.632	248.332	voordelig
Saldo Programma's	15.725	0	0	54.475	54.475	voordelig
Lasten Incidenteel	78.102	51.500	51.500	0	51.500	voordelig
Baten Incidenteel	247.200	51.500	51.500	51.500	0	
Saldo incidenteel	169.099	0	0	51.500	51.500	voordelig
Totaal Lasten	14.081.724	13.272.500	12.954.500	14.289.105	-1.334.605	nadelig
Totaal Baten	14.600.922	13.272.500	12.954.500	14.349.361	1.394.861	voordelig
Totaal saldo van Baten en Lasten	519.197,51	0	0	60.255	60.255	voordelig

Grondslagen voor de exploitatieberekening

Besluit begroting en verantwoording (BBV)

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en de Financiële verordening Omgevingsdienst Regio Arnhem 2012. Baten worden verantwoord in het jaar dat zij gerealiseerd zijn. Lasten worden verantwoord in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Exploitatieresultaat
ODRA mag een Algemene Reserve vormen van maximaal 5% van de jaarlijkse exploitatielasten of € 500.000 en wel de laagste van deze twee. Daarnaast kan het Algemeen Bestuur besluiten tot het instellen van bestemmingsreserves. Mocht er na het verrekenen van het exploitatieresultaat 2016 met de Algemene Reserve en/of bestemmingsreserves nog een saldo resteren, dan wordt dit op basis van de gemeenschappelijke regeling op basis van stemverhouding afgerekend. Het boekjaar 2016 van ODRA wordt met een positief resultaat afgesloten.

Baten en lasten
De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Alle baten en lasten die betrekking hebben op het boekjaar en ten tijde van het opstellen van de jaarrekening bekend waren, zijn in het betreffende jaar verwerkt.

Opbrengsten
Onder de opbrengsten wordt verstaan: de bijdragen van de deelnemende gemeenten en de provincie, de bijdrage van overige partners, subsidies en overige inkomsten voor diensten die toegerekend kunnen worden aan het verslagjaar. Zij worden verantwoord in het jaar waarin de diensten zijn verricht. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin ze voorzienbaar zijn. Winsten worden slechts genomen wanneer ze zijn gerealiseerd.

4.1.1 Toelichting op overzicht baten en lasten naar categorie 2016

Algemeen

1e begrotingswijziging 2016

1. Provincie Gelderland heeft bij brief d.d. 12 mei 2015 een zienswijze ingediend over de ontwerp-programmabegroting 2016 omdat een deel van de bevoegdheden van de VTH-taken met ingang van 1 januari 2014 over was gedragen van de provincie naar gemeenten. Dit betekende dat de vastgestelde bijdrage voor provincie Gelderland voor 2016 € 144.000 te hoog was vastgesteld. De juiste bijdrage is in deze begrotingswijziging verwerkt. Budgettair heeft deze wijziging echter geen consequenties omdat het bedrag van € 144.000 kan worden gefactureerd bij de andere Gelderse Omgevingsdiensten.
2. Per 1 oktober 2015 draagt gemeente Renkum alle bouwtaken over aan ODRA. Met deze overdacht komt feitelijk 8,49 fte van gemeente Renkum over. Ten opzichte van de vastgestelde begroting 2016 zal de bijdrage van Renkum afgerond € 888.000 stijgen.
3. Verwacht wordt dat begin 2016 nog meer bouwtaken door partners naar ODRA worden overgedragen. Hiermee is 1,48 fte gemoeid. Totdat de besluitvorming hierover is afgerond wordt de extra bijdrage ad € 156.000 die hiervoor wordt verwacht op derden overig geraamd.
4. Per 1 januari 2016 zal de MRA worden geliquideerd en zullen de taken van de MRA worden geïncorporeerd bij de ODRA.
    - De bijdrage van de MRA ad € 98.000 die was begroot voor de werkzaamheden in het kader van Externe Veiligheid in 2016 zal uit de begroting worden geschrapt. Daartegenover staat een toename van inkomsten (GUOV-subsidie) van afgerond € 136.000. Hiervan zal afgerond € 121.000 worden omgezet in formatie. € 15.000 zal worden omgezet als programmabudget.
    - Jaarlijks werd ten behoeve van RVMK een bedrag van € 105.000 door MRA gefactureerd aan alle partners van ODRA met uitzondering van provincie Gelderland en met een toevoeging van gemeente Montferland.

Een en ander werd gefactureerd op basis van inwoneraantallen. De werkzaamheden in het kader van RVMK werden echter uitgevoerd door ODRA. Door de liquidatie van MRA zal ODRA in het vervolg aan alle aan de RVMK deelnemende partijen het voor RVMK benodigde bedrag van in totaal € 105.000 op basis van inwoneraantallen in rekening brengen. De baten en lasten zijn als programmabudget in de gewijzigde begroting 2016 opgenomen.

5. Ten behoeve van de door gemeente Arnhem ingebrachte bouwtaken is vanaf de start van ODRA een vacatureruimte van 5 fte aangehouden. Jaarlijks werden de salariskosten die met deze vacatureruimte waren gemoeid verrekend met gemeente Arnhem. Door de overkomst van bouwtaken van onder andere gemeente Renkum is het mogelijk om de vacatureruimte (na de ingeboekte efficiencyslag van 5%[1] nog 4,75 fte) niet meer in de begroting van ODRA op te nemen zonder dat dit consequenties heeft voor het uurtarief. De bijdrage van gemeente Arnhem zal ten opzichte van de vastgestelde begroting 2016 met afgerond € 501.000 dalen. Daarnaast bezuinigt Arnhem op bouw gerelateerde taken (in formatie) voor een bedrag van € 134.000. Op dit moment is het nog niet te zeggen of de betreffende formatie op een andere wijze kan worden ingezet. Er kunnen dus frictiekosten ontstaan. Om frictiekosten te voorkomen wordt deze formatieve bezuiniging daarom incidenteel van het ingebrachte programmabudget afgeraamd. Bij het opstellen van het werkprogramma 2016 wordt bekeken of dit structureel kan worden opgelost.
6. we dat incidenteel oplossen met programmabudget en dat we bij het opstellen van het werkprogramma 2016 zullen zien hoe we dat oplossen.
7. Evenals bij gemeente Arnhem is ook voor gemeente Lingewaard vacatureruimte aangehouden voor de ingebrachte bouwtaken van 0,7 fte die jaarlijks op basis van bespaarde salariskosten werd verrekend. Na verrekening met de 5% ingeboekte efficiencyslag resteert hiervan 0,67 fte die niet meer in rekening wordt gebracht bij gemeente Lingewaard. Onlangs is in overleg besloten om 1 fte ten behoeve van microplanologie niet meer door ODRA uit te laten voeren. Na de ingeboekte efficiencyslag van 5% resteert per saldo een formatie van 0,95 fte die niet meer in rekening zal worden gebracht bij gemeente Lingewaard. Ook deze verlaging van het aantal fte met in totaal 1,62 fte heeft geen consequenties voor het uurtarief.
8. Tot deze begrotingswijziging werd een groot deel van de ICT-kosten uit de programmabudgetten van Arnhem en Lingewaard betaald omdat met name voor deze partners ICT-systemen in de lucht werden gehouden. Voor de andere partners werd via het principe "verlengde kabels" gewerkt. Nu ODRA een eigen ICT-systeem S4O heeft dat voor elke partner wordt gebruikt is gezocht naar de mogelijkheid om de kosten van dit systeem in het uurtarief te verwerken.
   Omdat de overhead van ODRA niet is gewijzigd geeft een toename van het aantal fte bij een gelijkblijvend uurtarief van € 76,50 financiële ruimte. Deze ruimte is toegevoegd aan het budget ICT (overig) en komt daarmee op een bedrag van € 275.000 per jaar. De verwachting is dat de jaarlijkse kosten van onderhoud aan het programma S4O en andere eigen ICT gerelateerde kosten zoals de vervanging van I-pads, licenties en dergelijke uit dit budget bekostigd kunnen worden. Voor gemeente Arnhem betekent dit dat het programmabudget van € 802.000, waaruit de ICT-kosten ten behoeve van gemeente Arnhem werd betaald, verlaagd kan worden met € 134.000. Hiermee wordt de onder punt 5 genoemde bezuiniging van € 134.000 gerealiseerd.
   Voor gemeente Lingewaard betekent de verhoging van het ICT-budget dat de licentiekosten Squit niet meer uit het ter beschikking gestelde programmabudget ad € 143.000 betaald hoeven te worden.

[1] Feitelijk is meer dan 8% bezuinigd wegens het aanhouden van de 0-lijn ten opzichte van de begroting 2015

Bovenstaande wijzigingen hebben vooral een verhoging van het budget salariskosten (toename van het aantal fte door de overkomst van bouwtaken van Renkum) en een afname van de kosten van inhuur derden (minder fte wegens afname vacatureruimte bouwtaken van Arnhem en Lingewaard) tot gevolg. Ook is het budget ICT-overig gestegen. Per saldo is er een toename van het aantal fte ten opzichte van de vastgestelde begroting 2016 te zien van 2,49 fte.

Naast de wijzigingen in de budgetten van salariskosten, inhuur personeel en ICT (overig) zijn er diverse kleine aanpassingen in de begroting verwerkt zonder dat deze consequenties hebben voor het uurtarief. Voor die partners waar geen wijzigingen hebben plaatsgevonden zijn de bijdragen ten opzichte van de vastgestelde begroting 2016 ongewijzigd.

2e begrotingswijziging 2016

1. Met ingang van 1 januari 2016 zijn provincies bevoegd gezag voor wat betreft BRZO bedrijven geworden. De gemeenten Arnhem, Overbetuwe en Duiven, waarin BRZO-bedrijven gevestigd zijn, betaalden voorheen hun bijdrage voor deze BRZO bedrijven aan ODRA. De werkelijke taak werd uitgevoerd door Omgevingsdienst Regio Nijmegen die ODRA hiervoor een factuur stuurde. Nu het bevoegd gezag bij provincie Gelderland ligt is besloten dat vanaf 2016 zonder tussenkomst van ODRA provincie Gelderland BRZO met ODRN regelt zowel inhoudelijk als financieel. De bijdragen voor gemeenten Arnhem, Overbetuwe en Duiven zijn in deze begrotingswijziging daarom verlaagd.
2. In de begroting 2016 is een bedrag voor ISV-Arnhem opgenomen voor een bedrag van € 90.800. Dit bleek achteraf onterecht te zijn omdat deze taak onder door Arnhem ingebrachte bouwtaken viel. De begroting is voor dit onderdeel gewijzigd.
3. Gemeente Rozendaal heeft bij de start van ODRA in 2013 geen taken ingebracht. Wel neemt gemeente Rozendaal enkele producten van ODRA voor in totaal afgerond € 12.300. Hiervoor is in 2016 ook een werkprogramma opgesteld.
4. Het saldo van bovenstaande punten 1 tot en met 3 ad € 144.000 is opgenomen onder het kopje "Derden Overig". De verwachting is dat in totaal ongeveer € 300.000 aan opdrachten van derden door ODRA zal worden ontvangen.
5. Gemeente Arnhem heeft bij de start van ODRA ongeveer € 1.000.000 aan middelen (programmabudget) ingebracht ten behoeve van WABO-brede taken. De afgelopen jaren is het budget verlaagd naar € 668.000. Andere analyse heeft uitgewezen dat het meer praktisch is als gemeente Arnhem een groot deel van de facturen die ten laste van dit budget worden geboekt zelf betaald. Het budget wordt daarom in deze begrotingswijziging verlaagd naar € 50.000.
6. Gemeente Lingewaard heeft een budget ingebracht van € 143.000 (programmabudget) ten behoeve van WABO-brede taken. Een gedeelte van de ingebrachte WABO-brede taken wordt weer door gemeente Lingewaard zelf uitgevoerd. Een gedeelte van het aan deze werkzaamheden gerelateerd programmabudget van € 20.000 vloeit daarom ook terug naar gemeente Lingewaard.
7. Op 14 oktober jl. is er een vergadering geweest van het Algemeen Bestuur. Na deze vergadering hebben de aanwezige leden een besluit genomen over de financiering van met name de vakberaden van de voormalige MRA, nu de "Overlegstructuur Regionale Milieusamenwerking" (ORM). Besloten is dat de inkomsten en uitgaven van de ORM voor een bedrag van in totaal € 71.300 (bijdrage wordt verdeeld op basis van het aantal inwoners per deelnemende gemeente) in de begroting van ODRA wordt opgenomen en dat ODRA de administratie voor haar rekening neemt. Het bedrag van € 71.300 is in deze begrotingswijziging opgenomen. Voor- en nadelen op deze begrotingspost worden alleen verrekend met de deelnemende partners.

Lasten

Salariskosten

De totale formatie van ODRA mocht (na de 2e begrotingswijziging 2016) in 2016 134,37 fte bedragen. De totale geraamde loonsom bedroeg € 9.401.900 waarvan € 1.516.500 is geraamd op inhuur derden vanwege het aanhouden van een flexibele schil. De werkelijke loonsom in 2016 voor de formatie in dienst van ODRA bedroeg afgerond € 8.121.000. Dit is € 236.000 hoger dan geraamd. In verband met de invoering van het IKB (Individueel Keuze Budget) per 1 januari 2017 is ten laste van het resultaat 2015 in 2016 een reserve van € 250.000 ingesteld ter dekking van het opgebouwde vakantiegeld over de maanden juni t/m december 2016. In 2016 is deze reserve vrijgevallen en "omgezet" in een te betalen bedrag voor het opgebouwde vakantiegeld van juni t/m december 2016. Het te betalen vakantiegeld voor een bedrag van € 245.000 is verantwoord onder de post salariskosten. Het restant ad € 5.000 is ten gunste van de exploitatie 2016 geboekt.

Inhuur derden

Ongeveer 16% (€ 1.516.500) van de totale loonsom is geraamd op inhuur derden. Een bedrag van afgerond € 2.411.000 is in 2016 aan inhuur van personeel besteed. Een overschrijding van € 895.000. Naast de inzet voor ICT-gerelateerd onderwerpen zoals de invoering van S4O was ook inzet benodigd voor vervanging van (langdurig) ziek personeel en de toenemende vraag voor bouwgerelateerde producten.

Opleidingskosten

Het totale budget voor opleidingskosten bedroeg in 2016 € 188.000. Dit is 2% van de totale loonsom (eigen personeel en inhuur derden). In 2016 is er voor afgerond € 289.000 aan opleidingskosten uitgegeven. Dit is € 101.000 meer dan begroot. De dekking van deze hogere kosten heeft plaatsgevonden door de vrijval van het restant van de reserve opleidingsplan ad € 99.000.

Algemene personeelskosten

Het bedrag dat voor reis- en verblijfkosten, telefonie, verzekeringen etc. in 2016 is uitgegeven is afgerond € 405.000. Dit is € 36.000 lager dan de raming van € 441.000.

Overige uitgaven

Voor diverse overige uitgaven zoals portikosten, contributies en lidmaatschappen is in 2016 afgerond € 57.000 uitgegeven. Dit is € 22.000 lager dan de raming van € 79.000.

Huisvesting (gastheer)

De kosten van huisvesting die gastheer gemeente Arnhem bij ODRA over 2016 in rekening heeft gebracht zijn € 29.000 lager dan de raming van € 661.000.

Ondersteunende taken (gastheer)

De kosten voor ondersteunende taken zoals de personeels-en salarisadministratie, de financiële administratie en de standaardfaciliteiten in het kader van ICT, die gastheer gemeente Arnhem voor ODRA uitvoert, bedroegen in 2016 € 197.000. Dit is € 19.000 hoger dan geraamd.

ICT (gastheer)

De ICT-kosten die gastheer gemeente Arnhem in 2016 in rekening heeft gebracht bedroegen € 111.000 meer dan de raming van € 837.000. Dit komt met name doordat licentiekosten (bijvoorbeeld voor Microsoft) hoger uitvielen dan geraamd.

ICT (overig)

De kosten van ICT die direct door ODRA aan derden wordt betaald bedroegen in 2016 afgerond € 344.000. Dit is € 69.000 meer dan begroot. Ook bij dit onderdeel vielen de licentiekosten hoger uit dan begroot.

Wagenpark

De kosten voor het wagenpark bedragen afgerond € 22.000. Dit is € 21.000 lager dan begroot.

Accountant en financieel advies

Op deze post is een bedrag van € 22.500 begroot. Op deze post verantwoorden we de kosten van de accountant (€ 32.000) en de overige advieskosten (€ 84.000) die de bedrijfsvoering van ODRA raken. Dit heeft in 2016 een overschrijding van € 94.000 tot gevolg.

Onvoorzien

Van de post onvoorzien van € 60.800 is in 2016 geen gebruik gemaakt.

Bijdrage Bovenregionale Taken

De bijdrage aan bovenregionale taken valt afgerond € 51.000 lager uit dan geraamd met name vanwege lagere kosten voor de stelseltaak P&O en BSBm.

Dotatie/onttrekking aan voorzieningen

In 2014 is een aantal voorzieningen ingesteld ter dekking van harmonisatiekosten, reiskosten en opgebouwd stuwmeerverlof van voormalig personeel van provincie Gelderland. Voor 2016 was een onttrekking voorzien van € 68.200 ten behoeve van de dekking van harmonisatiekosten en reiskosten. In 2016 is een bedrag van € 113.000 aan de voorzieningen onttrokken met name door een niet in de raming opgenomen onttrekking van het de voorziening stuwmeerverlof. Daarnaast is gebleken dat vanwege het vertrek van een aantal medewerkers de voorziening Harmonisatiekosten Provincie Gelderland te hoog was om de toekomstige harmonisatiekosten te dekken. Een bedrag van € 25.000 is daarom extra vrijgevallen.

Doorbelasting aan projecten

ODRA voert een aantal projecten uit voor derden (o.a. ten behoeve van maatregelen in het kader van geluidsanering). Deze projecten zijn niet in de begroting meegenomen. De baten van afgerond € 70.000 worden evenals vorige jaren in mindering gebracht op de kosten.

Baten

Baten partners

De baten van de partners van ODRA waren in 2016 begroot op afgerond € 11.408.000. In totaal is een bedrag van afgerond € 11.736.000 gefactureerd. Dit is afgerond € 327.000 hoger dan geraamd. Dit komt omdat met name voor gemeente Arnhem (€ 203.000), provincie Gelderland (€ 103.000) en gemeente Overbetuwe (€ 16.000) meer (aanvullende) werkzaamheden zijn verricht in het kader van bouwtaken. Daarnaast zijn er door diverse partners nog kleinere aanvullende opdrachten aan ODRA verstrekt.

Derden overig

Deze baten van afgerond € 225.000 hebben betrekking op werkzaamheden die buiten de DVO's voor derden worden gedaan. De opbrengsten zijn € 75.000 lager dan geraamd.

Derden Nijmegen

Deze baten van afgerond € 35.000 voor werkzaamheden ten behoeve van bodem zijn in 2016 niet gefactureerd omdat de overdracht van de taken nog niet was geregeld. Eind 2016 is er overeenstemming bereikt over het uitvoeren van deze taak met ingang van 2017.

Derden Externe Veiligheid

De opbrengsten, gebaseerd op het te verwachten subsidiebedrag, van afgerond € 135.000 zijn € 14.000 hoger dan de begroting van € 121.000. Hier staat echter een lagere opbrengst tegenover van €15.000 bij de programmalasten.

Derden bovenregionale taken

ODRA voert een aantal complexe handhavingstaken uit voor omgevingsdiensten OVIJ, ODDV en ODNV. Daarnaast is, evenals in 2015, een bedrag van afgerond € 310.000 extra ontvangen. Deze ontvangst heeft te maken met de overdracht van VVGB-taken die in 2014 heeft plaatsgevonden.

Overige Inkomsten

Deze inkomsten hebben met name betrekking op de uitkering van WAO- en ziekengelden en de bijdragen van partners ten behoeve van de compensatie van harmonisatie- en reiskosten in het kader van het Gelders Sociaal Plan en zijn afgerond € 170.000 hoger dan begroot.

Onttrekking aan reserves

In de begroting 2016 waren er geen onttrekkingen aan reserves opgenomen. In 2016 zijn de volgende bedragen aan reserves onttrokken.

€ 17.000 aan de reserve Externe Veiligheid

> Deze reserve was ter dekking van extra kosten in 2015 ingesteld. Het restant van afgerond € 17.000 is in 2016 vrijgevallen.

€ 99.000 aan de reserve Opleidingsplan

> Ter dekking van een gedeelte van de kosten van het opleidingsplan was een reserve ingesteld. In 2015 is een bedrag aan deze reserve onttrokken. Het restant van € 99.000 is ter dekking van de hogere opleidingskosten in 2016 ingezet om de hoger opleidingskosten te dekken.

€ 250.000 aan de reserve Vakantiegeld 2016/IKB

Ten laste van het resultaat 2015 is een reserve ingesteld van €250.000 ter dekking van de lasten van vakantiegeld dat in de periode van juni 2016 t/m december 2016 is opgebouwd. Dit bedrag is in 2016 vrijgevallen en is als nog te betalen bedrag op de balans opgenomen.

€ 71.000 aan de reserve Provincietaken

Ten laste van het resultaat 2013 is een reserve ingesteld ten behoeve van werkzaamheden die in 2013 niet voor provincie Gelderland zijn uitgevoerd. In 2016 is een aantal werkzaamheden uitgevoerd die niet in het werkprogramma 2016 van provincie Gelderland was opgenomen. Ten behoeve van deze werkzaamheden is in 2016 een bedrag van afgerond € 71.000 aan de reserve onttrokken.

Programma's

Van de partners gemeente Arnhem, gemeente Lingewaard en provincie Gelderland zijn programmabudgetten overgekomen ten behoeve van specifieke taken.

WABO- Arnhem en Lingewaard

De baten en lasten van de overgekomen budgetten van de gemeenten Lingewaard en Arnhem zijn lager dan begroot. Voor gemeente Arnhem zijn de baten en lasten afgerond € 15.000 lager en voor de gemeente Lingewaard afgerond € 30.000.

Bureau Milieumetingen

Het saldo van de programmakosten milieumetingen is afgerond € 5.000 positief. Evenals in de afgelopen jaren wordt voorgesteld om dit batig saldo in de reserve Bureau Milieumetingen te storten om toekomstige uitgaven te kunnen bekostigen.

Externe Veiligheid

Bij het opstellen van de begroting 2016 werd er van uitgegaan dat er naast de formatieve lasten (uren x tarief) ook een budget ter dekking van overige kosten benodigd was. Er zijn echter geen overige kosten in 2016 gemaakt.

RVMK

Ten behoeve van de Regionale Verkeers Milieu Kaart worden er door ODRA werkzaamheden verricht die bij alle partners exclusief provincie Gelderland en inclusief gemeente Montferland op basis van een bijdrage per inwoner in rekening wordt gebracht. Deze taak was voorheen ondergebracht bij MRA. In 2016 is de MRA geliquideerd. Op het onderdeel RVMK bestond een reserve RVMK ter dekking van toekomstige kosten van afgerond € 35.000 en heeft een hoger baten voor dit bedrag bij ODRA als gevolg. Daarnaast zijn er minder kosten gemaakt dan begroot voor een bedrag van afgerond € 14.000. Voorgesteld zal worden om evenals bij MRA het batige saldo van afgerond € 50.000 te reserveren voor toekomstige kosten ten behoeve van RVMK.

ORM

In de vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 14 oktober 2016 is besloten dat ODRA de uitgaven en inkomsten van de Overlegstructuur Regionale Milieusamenwerking (ORM) in haar begroting zal opnemen voor een bedrag van afgerond € 71.000. In 2016 is een bedrag van afgerond € 24.000 aan baten en lasten verantwoord.

Overige projecten

Evenals in vorige jaren zijn in 2016 werken uitgevoerd voor projecten van derden. Het betreft o.a. werkzaamheden ten behoeve van met name gevelmaatregelen BSV. In 2016 gaat het om een bedrag van afgerond € 224.000

4.2 Overzicht van baten en lasten 2016

		Rekening 2015		Begroting 2016 Primitief	Begroting 2016 na 2e wijziging	Rekening 2016	Verschil	
Algemeen	Lasten	0		0	2.495.886	3.974.691	-1.478.805	nadelig
	Baten	0		0	2.495.886	2.597.271	101.386	voordelig
	Saldo	0		0	0	-1.377.419	-1.377.419	nadelig
Vergunningverlening Bouw	Lasten	3.613.431		3.578.600	2.129.411	2.525.389	-395.978	nadelig
	Baten	3.504.668		3.578.600	2.129.411	2.431.665	302.254	voordelig
	Saldo	-108.763		0	0	-93.724	-93.724	nadelig
Vergunningverlening Milieu	Lasten	1.651.571		1.386.400	980.960	1.416.746	-435.787	nadelig
	Baten	1.315.106		1.386.400	980.960	984.922	3.963	voordelig
	Saldo	-336.465		0	0	-431.824	-431.824	nadelig
Handhaving Milieu	Lasten	3.207.325		3.908.600	2.592.682	2.059.956	532.726	voordelig
	Baten	4.096.731		3.908.600	2.592.682	2.933.018	340.336	voordelig
	Saldo	889.406		0	0	873.062	873.062	voordelig
Handhaving Bouw, Bodem en Vuurwerk	Lasten	3.056.491		2.833.600	2.944.707	2.528.170	416.537	voordelig
	Baten	2.987.760		2.833.600	2.944.707	2.802.501	-142.206	nadelig
	Saldo	-68.732		0	0	274.331	274.331	voordelig
Advies en Overige Taken	Lasten	2.531.890		1.565.300	1.810.856	1.784.153	26.702	voordelig
	Baten	2.500.027		1.565.300	1.810.856	2.163.620	352.765	voordelig
	Saldo	-31.863		0	0	379.467	379.467	voordelig
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting				0	0	0	0	
Het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten		343.584		0	0	-376.108	-376.108	nadelig
Onttrekking reserves		175.614				436.363	436.363	voordelig
Het gerealiseerde resultaat		519.198		0	0	60.255	60.255	voordelig

4.2.1 Toelichting op overzicht van baten en lasten 2016

Voor een toelichting op het overzicht van baten en lasten 2016 wordt verwezen naar de paragrafen 2.2 tot en met 2.3.6 in het jaarverslag en paragraaf 4.1.1 van de jaarrekening.

4.3 Saldo van de financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie bestaat uit de ontvangen rentebaten over de uitzettingen, alsmede de betaalde rentelasten over de aangegane leningen en over de aangetrokken middelen in rekening-courant. Zowel de raming als de realisatie van de financieringsfunctie is minder dan € 1.000.

4.4 Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Omschrijving	Begroting voor wijziging			Begroting na wijziging			Realisatie 2016		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
									x € 1.000
Lokale heffingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Algemene uitkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dividend	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van de financieringsfunctie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige algemene dekkingsmiddelen	11.389	0	11.389	11.408	0	11.408	11.735	0	11.735
Totaal overige algemene dekkingsmiddelen	**11.389**	**0**	**11.389**	**11.408**	**0**	**11.408**	**11.735**	**0**	**11.735**

De overige algemene dekkingsmiddelen bestaan uit baten partners. Deze baten waren in 2016 begroot op afgerond € 11.408.000. In totaal is een bedrag aan afgerond € 11.735.000 gefactureerd. Dit is € 327.000 hoger dan begroot omdat aan diverse partners aanvullende facturen zijn verstuurd voor met name bouwgerelateerde producten.

4.5 Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Omschrijving	Begroting voor wijziging			Begroting na wijziging			Realisatie 2016		
Reservemutaties	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
x € 1.000									
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves:									
BR Provincietaken	0	0	0	0	0	0	71	0	71
BR Bureau Milieumetingen	0	0	0		0	0	0	16	-16
BR Opleidingsplan	0	0	0	0	0	0	99	0	99
BR MRA Externe Veiligheid	0	0	0	0	0	0	17		17
BR Individueel Keuzebudget	0	0	0			0	250	250	0
Totaal toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0	436	266	170

Aan de reserve Provincietaken is in 2016 afgerond € 71.000 onttrokken.

Aan de reserves Opleidingsplan en Externe Veiligheid is in totaal afgerond € 116.000 onttrokken. Tegenover de onttrekking aan de reserve Opleidingsplan stonden hogere kosten van opleidingen dan geraamd voor een bedrag van € 101.000.

Het restant van de reserve Externe Veiligheid van afgerond € 17.000 die ingesteld was van meerkosten in 2015 is in 2016 vrijgevallen.

Ten laste van het resultaat 2015 is conform besluit van het Algemeen Bestuur een bedrag van afgerond € 16.000 aan de reserve Bureau Milieumetingen toegevoegd.

Er waren in het begrotingsjaar 2016 geen structurele toevoegingen en/of onttrekkingen geraamd.

4.6 Overzicht incidentele baten en lasten per programma

	Algemeen	Vergunningverlening Bouw	Vergunningverlening Milieu	Handhaving Milieu	Handhaving Bouw, bodem en vuurwerk	Advies en Overige Taken
Incidentele lasten						
Projecten						224.320
Incidenteel						
RVMK						
Totaal incidentele lasten						224.320
Incidentele baten						
Projecten						224.320
Incidenteel						51.500
RVMK						35.441
Totaal incidentele baten						311.261

4.6.1 Toelichting incidentele baten en lasten per programma

Projecten

ODRA krijgt incidentele opdrachten om projecten uit te voeren. Deze projecten waaronder gevelmaatregelen/BSV, worden verantwoord onder het programma advies en overige taken. De baten en lasten bedragen in 2016 afgerond € 224.000.

Incidenteel

ODRA heeft in 2016 een bedrag ontvangen van € 51.500 om incidentele kosten in de eerste jaren van de opstartfase te kunnen bekostigen. Er zijn geen lasten op deze post in 2016 uitgegeven.

RVMK

Nadat de liquidatie van de MRA in 2016 was afgerond is het saldo van de reserve RVMK van afgerond € 35.000 overgeheveld naar ODRA. Voorgesteld zal worden om deze middelen aan een reserve te doteren om toekomstige uitgaven ten behoeve van RVMK te dekken.

4.7 Vennootschapsbelasting

In 2016 zijn door de omgevingsdiensten afspraken gemaakt met de Belastingdienst, waardoor ODRA geen vennootschapsbelasting verschuldigd is in 2016.

4.8 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen en publiek en semipublieke sector

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de Omgevingsdienst Regio Arnhem van toepassing zijnde regelgeving: Het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2016 voor de ODRA is €179.000.

Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen

Bedragen x € 1				***J.B.H. Robben***
	2015 Jaarrekening	2015 Nieuwe berekening	verschil oud-nieuw 2015	2016
Functie(s)				**Directeur**
Duur dienstverband	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1	1	1	1
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja	Ja
Individueel WNT-maximum	**178.000**	**178.000**	**178.000**	**179.000**
Bezoldiging				
Beloning	94.285,00	99.418,72	5.133,72	98.541
Belastbare onkostenvergoedingen		402,30	402,30	0
Beloningen betaalbaar op termijn	17.328,00	13.872,78	-3.455,22	14.291
Subtotaal				
-/- Onverschuldigd betaald bedrag				0
Totaal bezoldiging	**111.613,00**	**113.693,80**	**2.080,80**	**112.832**
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015				1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				1
Bezoldiging 2015				
Beloning				99.419
Belastbare onkostenvergoedingen				402
Beloningen betaalbaar op termijn				13.873
Totaal bezoldiging 2015				**113.694**
Individueel WNT-maximum 2015				178.000

De vermelde bedragen onder 2015 wijken af in verband met een achteraf geconstateerde onjuiste berekening. De bedragen voor wat betreft de beloning, belastbare onkostenvergoedingen en beloningen betaalbaar op termijn zijn in 2015 op een onjuiste wijze berekend. Hertoetsing van de gecorrigeerde cijfers aan de destijds van toepassing zijnde normen leidt echter niet tot onverschuldigde betalingen.

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking:

bedragen x € 1	**A. Mink**	**W. Ruwhof**	**H. Nijland**	**W. Ruwhof**
Functie(s)	DB voorzitter	DB voorzitter	DB lid	DB lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 – 29/3	7/10 – 31/12	1/1 – 12/9	1/1 – 7/10
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	Nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	Nee	nee	nee
Individueel WNT-maximum	**6.456**	**6.236**	**12.471**	**13.694**
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Subtotaal	*0*	*0*	*0*	*0*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	**0**	**0**	**0**	**0**
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	1/1-31/12	Nvt	1/1-31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	**0**	**0**	**0**	**0**
Individueel WNT-maximum 2015	26.700	0	17.800	17.800

bedragen x € 1	G. Ritsema	T. Spaargaren	M. Scheffer	T.Janssen
Functie(s)	DB lid	DB lid	DB lid	DB lid
Duur dienstverband in 2016	8/7 – 31/12	14/10 – 31/12	1/1-31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	Nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	nee	Nee	nee
Individueel WNT-maximum	**12.911**	**3.815**	**17.900**	**17.900**
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Subtotaal	*0*	*0*	*0*	*0*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	**0**	**0**	**0**	**0**
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	nvt	nvt	4/9-31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	**0**	**0**	**0**	**0**
Individueel WNT-maximum 2015	0	0	5.755	17.800

1c. Toezichthoudende topfunctionarissen:

bedragen x € 1	W. Ruwhof	W. Ruwhof	G. Ritsema	T.J. Spaargaren
Functie(s)	AB voorzitter	AB lid	AB lid	AB lid
Duur dienstverband in 2016	8/7 - 31/12	1/1 - 8/7	8/7 - 31/12	20/9- 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	nee	nee	nee
Individueel WNT-maximum	**12.911**	**9.243**	**12.911**	**4.989**
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Subtotaal	*0*	*0*	*0*	*0*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	**0**	**0**	**0**	**0**
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	1/1-31/12	1/1-31/12	Nvt	nvt
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	**0**	**0**	**0**	**0**
Individueel WNT-maximum 2015	26.700	17.800	0	0

bedragen x € 1	T. Janssen	B. Ross	N. Olland	G. van Gorkum
Functie(s)	AB lid	AB lid	AB lid	AB lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	nee	nee	nee
Individueel WNT-maximum	**17.900**	**17.900**	**17.900**	**17.900**
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Subtotaal	*0*	*0*	*0*	*0*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	**0**	**0**	**0**	**0**
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	**0**	**0**	**0**	**0**
Individueel WNT-maximum 2015	17.800	17.800	17.800	17.800

bedragen x € 1	P. Putman	H. Breunissen	T. van der Werf	M. Scheffer
Functie(s)	AB lid	AB lid	AB lid	AB lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0	0	0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	nee	nee	nee	nee
Individueel WNT-maximum	**17.900**	**17.900**	**17.900**	**17.900**
Bezoldiging				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Subtotaal	*0*	*0*	*0*	*0*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totaal bezoldiging	**0**	**0**	**0**	**0**
Gegevens 2015				
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	4/9 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)				
Bezoldiging 2015				
Beloning	0	0	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0	0	0
Totaal bezoldiging 2015	**0**	**0**	**0**	**0**
Individueel WNT-maximum 2015	17.800	17.800	17.800	5.755

bedragen x € 1	**A. Mink**	**F. Jansen**
Functie(s)	AB voorzitter	AB lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 – 29/3	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0	0
Gewezen topfunctionaris?	Nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Nee	nee
Individueel WNT-maximum	**6.456**	**17.900**
Bezoldiging		
Beloning	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0
Subtotaal	*0*	*0*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0
Totaal bezoldiging	**0**	**0**
Gegevens 2015		
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1-31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)		
Bezoldiging 2015		
Beloning	0	0
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	0	0
Totaal bezoldiging 2015	**0**	**0**
Individueel WNT-maximum 2015	26.700	17.800

4.9 Balans per 31-12-2016

Activa	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Vaste Activa		
Materiële vaste activa	**71**	**86**
Materiele vaste activa met economisch nut	71	86
Financiële vaste activa	**9**	**5**
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	9	5
Totaal vaste Activa	**80**	**91**
Vlottende activa		
Voorraden	**9**	**0**
Onderhanden Werk	9	0
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	**4.857**	**3.179**
Rekening Courantverhouding Rijk	4.000	436
Vorderingen op publiekrechtelijke lichamen	855	2.736
Overige vorderingen	2	8
Liquide middelen	**131**	**949**
Kassaldi	0	0
Banksaldi	131	949
Overlopende activa	**11**	**30**
Vooruitbetaalde bedragen	11	30
Totaal vlottende activa	**5.008**	**4.158**
Totaal generaal	**5.088**	**4.249**

Passiva	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Vaste Passiva		
Eigen Vermogen	**1.484**	**855**
Algemene Reserve	500	500
Bestemmingsreserves:	465	294
Provincietaken	163	92
Bureau Milieumetingen	187	203
Opleidingsplan	99	0
MRA Externe Veiligheid	17	0
Resultaat Boekjaar	519	60
Voorzieningen	**1.060**	**785**
Harmonisatietoelage Prov. Gelderland	826	756
Stuwmeer verlof Prov. Gelderland	41	21
Reiskosten woon-werkverk. Prov. Gelderland	25	8
Stuwmeer verlof Gemeente Arnhem	6	0
RVU 62+	163	0
Totaal vaste passiva	**2.545**	**1.640**
Vlottende Passiva		
Kortlopende schulden	**1.187**	**1.253**
Overige schulden aan publiekrechtelijke lichamen	1.005	1.082
Overige schulden	182	170
Overlopende passiva	**1.357**	**1.357**
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	555	586
de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren;	307	310
Overige vooruitontvangen bedragen	495	461
Totaal vlottende passiva	**2.543**	**2.609**
Totaal generaal	**5.088**	**4.249**

Grondslagen voor waardering

Besluit Begroting en Verantwoording

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de Financiële verordening Omgevingsdienst Regio Arnhem 2016.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa met economisch nut zijn geactiveerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met de ontvangen subsidies die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen worden onafhankelijke van het resultaat in aanmerking genomen. Zoals is bepaald in de financiële verordening wordt er lineair afgeschreven op basis van de economische levensduur.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, verminderd met de ontvangen subsidies die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen worden onafhankelijke van het resultaat in aanmerking genomen.

Vlottende Activa

De vorderingen, overlopende activa en liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met de noodzakelijk geachte voorzieningen.

Voorraden – Onderhanden werk

De "onderhanden werken" zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Eigen Vermogen

Onder het Eigen Vermogen zijn opgenomen de Algemene Reserve, de bestemmingsreserves en het saldo van de rekening van baten en lasten.

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vlottende Passiva

De vlottende passiva en vooruit ontvangen bedragen hebben betrekking op een resterende looptijd van minder dan een jaar en zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

4.9.1 Toelichting op de balans

Vaste activa

Materiële vaste activa

Specificatie Materiële vaste activa	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Investeringen met een economisch nut:		
Vervoermiddelen	47	65
Machines, apparaten en installaties	24	21
Overige materiële vaste activa	0	
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten heffing kan worden geheven	0	0
Totaal	**71**	**86**

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de materiële vaste activa gedurende het jaar 2016:

Verloopoverzicht van de materiële vaste activa							
x € 1.000	Boek-waarde 1 januari 2016	Investe-ringen	Des-invest-eringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden / reserves	Afwaar-deringen	Boek-waarde 31 decem-ber 2016
Investeringen met economisch nut							
Vervoermiddelen	47	27	0	9	0	0	65
Machines, apparaten en installaties	24	0	0	3	0	0	21
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	0	0	0
Totaal investeringen met economisch nut	71	27	0	12	0	0	86
Investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven							
nvt	0	0	0	0	0	0	0
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut							
nvt	0	0	0	0	0	0	0
Totaal materiële vaste activa	**71**	**27**	**0**	**12**	**0**	**0**	**86**

Financiële vaste activa

Specificatie Financiële vaste activa	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Regelingen werknemers (fiets)	9	5
Totaal	**9**	**5**

Vlottende Activa

Specificatie Onderhanden Werk	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Beheer RVMK	0	0
Saneringsproject W. Druckerstraat	0	0
Saneringsproject Vosselmanstraat	2	0
Saneringsproject Deventerstraat	2	0
Saneringsproject Anklaarseweg	1	0
Saneringsproject Zutphenerstraat	1	0
Saneringsproject Johannahoeve VBT	3	0
BSV Uitv Gevelmtr schermw.SPK 2016	0	0
Totaal	**9**	**0**

Specificatie uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Min.v. Financiën	4.000	436
Debiteuren Publiekrechtelijk	855	2.736
Overige vorderingen	2	8
Totaal	**4.857**	**3.179**

Specificatie Liquide Middelen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Bank	131	949
Totaal	**131**	**949**

Vaste passiva

Specificatie Eigen Vermogen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Algemene Reserve	500	500
Resultaat voor bestemming	519	60
BR Provincietaken (t.b.v. werkzaamheden die in 2013 niet zijn uitgevoerd)	163	92
BR Bureau Milieumetingen (ter dekking van toekomstige investeringen)	187	203
BR Opleidingsplan	99	0
BR MRA Externe Veiligheid	17	0
Totaal	**1.484**	**855**

Specificatie Voorzieningen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Harmonisatietoelage Prov. Gelderland	826	756
Stuwmeer verlof Prov. Gelderland	41	21
Reiskosten woon-werkverk. Prov. Gelderland	25	8
Stuwmeer verlof Gemeente Arnhem	6	0
RVU 62+	163	0
Totaal	**1.060**	**785**

Vlottende passiva

Specificatie Overige schulden publiekr. Lichamen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
BTW	228	472
Loonheffing	397	375
Afdracht IP/OP/NP premies	82	76
Afdracht premie FPU	14	12
Diversen	284	147
Totaal	**1.005**	**1.082**

Specificatie Overige Schulden	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Diversen	182	170
Totaal	**182**	**170**

Specificatie Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Vakantiegeld mei 2016 tm december 2016	0	245
Afrekening DVO gemeente Arnhem	0	104
Diverse facturen die in het in 2017 zijn ontvangen maar betrekking hadden op 2016	0	237
Diverse facturen die in het in 2016 zijn ontvangen maar betrekking hadden op 2015	555	0
	0	
Totaal	**555**	**586**

Specificatie van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Gevelisolatie ISV 3 Rheden	112	104
Uitvoeringsplan energiebesparing	62	62
Saneringsproject Trans eo VBT	34	30
Subsidie sanering verkeerslawaai (Arnhem) *	99	0
project W. van Pontl. 1141, Arnhem	0	114
Totaal	**307**	**310**

* Saldo op 31-12-2016 is -/- € 30.000. Dit wordt verantwoord onder de overlopende activa.

Specificatie Overige vooruitontvangen bedragen	31-12-2015	31-12-2016
		x € 1.000,=
Onderzoek General Electric	20	20
ISV-geluid gemeente Arnhem	420	420
BSV Aanv. Gevelmtr. Schermw. RL	14	
Project Automatisering Roxit	42	16
Spijkerkw.1129, Arnhem	0	5
Totaal	**496**	**461**

Verloop voorschotbedragen specifieke uitkeringen					
x € 1.000	Saldo 1 januari 2016	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen	Terug-betalingen	Saldo 31 december 2016
Subsidie sanering verkeerslawaai	112		8	0	104
Subsidie energiebesparing	62			0	62
Subsidie sanering verkeerslawaai (Arnhem)	99	63	191	0	-30
Subsidie sanering verkeerslawaai (Trans)	34		4	0	30
Subsidie sanering van Pontlaan		116	3	0	114
Totaal van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedrgen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	**307**	**179**	**205**	**0**	**280**

De subsidie sanering verkeerslawaai (Arnhem) betreft een subsidieregeling die in de SiSa wordt verantwoord. Het saldo van -/- € 30.000 voor dit project wordt verantwoord onder de post overlopende activa.

Verloopstaten reserves en voorzieningen

Verloop reserves

Omschrijving	Stand per 1-1-2016	Bestemming resultaat 2015	Toevoeging	Onttrekking	Uitkering deelnemers	Stand per 31-12-2016
Algemene Reserve	500.000					500.000
BR Provincietaken	162.613			-70.839		91.775
BR Individueel keuze budget	0		250.000	-250.000		0
BR Bureau Milieumetingen	186.925		15.725			202.650
BR Opleidingsplan	98.546			-98.546		0
BR MRA Externe Veiligheid	16.978			-16.978		0
Geraliseerd resultaat 2015	519.198	-265.725			-253.472	0
Totaal	1.484.260	-265.725	265.725	-436.363	-253.472	794.425

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Toelichting verloop reserves

Algemene Reserve
Geen mutaties in 2016.

Bestemmingsreserve Provincietaken
In 2013 is een aantal werkzaamheden voor provincie Gelderland niet uitgevoerd. Het Algemeen Bestuur heeft bij de resultaatbestemming 2013 besloten tot het instellen van deze bestemmingsreserve om kosten die met deze werkzaamheden zijn gemoeid te dekken.
In 2016 is afgerond € 71.000 onttrokken aan deze reserve.

Bestemmingsreserve Individueel Keuze Budget
Het Algemeen Bestuur heeft bij de resultaatbestemming 2015 besloten om een reserve IKB in te stellen. Dit ter dekking van het vakantiegeld dat in de maanden juni tm december 2016 op de balans moet worden verantwoord. Deze reserve is in 2016 vrijgevallen om het door medewerkers opgebouwde vakantiegeld in de maanden juni t/m december 2016 te dekken.

Bestemmingsreserve Bureau Milieumetingen

Ten behoeve van dekking van toekomstige kosten van het Bureau Milieumetingen heeft het Algemeen Bestuur in 2014 besloten om deze bestemmingsreserve in te stellen ten laste van het resultaat 2013. In 2016 is door het Algemeen Bestuur besloten om het resultaat van Bureau Milieumetingen over 2015 toe te voegen aan deze bestemmingsreserve.

Bestemmingsreserve Opleidingsplan
In 2015 is door het Algemeen Bestuur besloten om een gedeelte (€ 111.638) van het resultaat over 2015 toe te voegen aan deze reserve. Met de 1e begrotingswijziging 2015 heeft het Algemeen Bestuur ingestemd met een onttrekking aan deze reserve ter dekking van de kosten van het opleidingsplan. Het opleidingsplan is niet geheel in 2015 uitgevoerd. Het restant van de reserve van afgerond € 99.000 is in 2016 aan de reserve onttrokken vanwege de hoger opleidingskosten voor een bedrag van € 101.000.

Bestemmingsreserve MRA Externe Veiligheid
In 2015 heeft het Algemeen Bestuur besloten een bestemmingsreserve ad € 60.000 in te stellen ter dekking van een eventueel tekort op Externe Veiligheid. Het tekort op Externe Veiligheid bedroeg in 2015 afgerond € 43.000. Dit bedrag is in 2015 aan deze reserve onttrokken. Het restant van afgerond € 17.000 is in 2016 vrijgevallen.

Verloop voorzieningen

Verloop van voorzieningen in 2016

Omschrijving	Stand per 1-1-2016	Toevoeging	Onttrekking	Stand per 31-12-2016
Harmonisatietoelage Prov.Gelderland	826.329		70.083	756.246
Stuwmeer verlof Prov.Gelderland	41.229		20.442	20.787
Reiskst woon-werkverk. Prov.Gelderl.	24.509		16.673	7.836
Stuwmeer verlof gemeente Arnhem	5.599		5.599	0
Boete RVU 62+	162.592		162.592	0
Totaal voorzieningen	**1.060.258**	**0**	**275.389**	**784.869**

Voorziening Harmonisatietoelage
In 2014 is provincie Gelderland is een bedrag van € 925.288 ontvangen ter afkoop van harmonisatiekosten van voormalig personeel van provincie Gelderland dat nu in dienst is van ODRA. Dat bedrag is in 2014 aan de betreffende voorziening toegevoegd. In 2016 is een bedrag van € 45.083 aan deze voorziening onttrokken. Een aantal medewerkers heeft de dienst verlaten. Als gevolg van dit vertrek is gebleken dat de hoogte van deze voorziening, uitgaande van een inflatiecorrectie van 1,5%, € 25.000 te hoog was. Dit laatste bedrag is eveneens ten gunste van het resultaat 2016 vrijgevallen.

Voorziening Stuwmeerverlof Prov. Gelderland
Enkele voormalig medewerkers van provincie Gelderland hadden een verlofstuwmeer opgebouwd ter grootte van € 124.218. Dit bedrag is in 2014 ontvangen en aan de voorziening toegevoegd. In 2016 is voor een bedrag van afgerond € 20.000 aan verlof afgebouwd. Dit bedrag is aan de voorziening onttrokken.

Voorziening Reiskosten Woon-Werkverkeer Prov. Gelderland
Voormalig medewerkers van provincie Gelderland hadden recht op een reiskostenvergoeding woon-werkverkeer. In het Gelders Sociaal Plan is afgesproken dat medewerkers dit recht tot 1-4-2017 behouden. Ter afkoop van deze vergoeding is van provincie Gelderland een bedrag

van € 70.738 ontvangen. Een bedrag van afgerond € 17.000 is aan deze voorziening onttrokken ter dekking van de uitbetaalde kosten woon-werkverkeer. Het restant zal in 2017 aan de voorziening worden onttrokken.

Voorziening Stuwmeerverlof gemeente Arnhem
Van enkele voormalig medewerkers van gemeente Arnhem bedraagt het resterende opgebouwde stuwmeerverlof per 31-12-2015 € 5.600. In 2016 is deze voorziening afgebouwd.

Voorziening Boete RVU 62+
Per 1 december 2014 zijn 4 medewerkers met vervroegd pensioen gegaan. Het was te verwachten dat de Belastingdienst met een naheffing van maximaal € 162.592 zou komen. Dit bedrag is in 2014 aan de betreffende voorziening toegevoegd. In 2016 is het volledig opgebouwde bedrag aan de Belastingdienst betaald.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

ODRA heeft de volgende niet uit de balans blijkende verplichtingen:

Huurovereenkomsten

Gehuurd Item	Gehuurd van	Startdatum	Einddatum	Waarde resterend contract bedrag
Markt 23	Prov. Gelderland	01-04-2013	31-03-2019	€ 47.000

Diversen

Gastheerschap Gemeente Arnhem Stadhuis (gedeelte, incl. dienstverlening)

Gemeente Arnhem	01-04-2013	31-12-2017	€ 1.800.000

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen relevante gebeurtenissen na balansdatum.

4.10 Schatkistbankieren

Het drempelbedrag dat buiten het Schatkistbankieren mocht blijven bedroeg in 2016 € 1.750.000.

		Verslagjaar			
(1)	**Drempelbedrag**	**1.750**			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	62.622	111.862	79.294	72.302
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	688	1.229	862	786

4.11 Verantwoording SISA "Subsidieregeling sanering verkeerslawaai

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

I&M	**E3**	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 04*	Correctie over besteding (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 05*	
			1 lenM/BSK-2014/169607	€ 180.892	€ 0	€ 7.002	€ 0	
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 06*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 08*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 09*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 10*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 11*
			1 lenM/BSK-2014/169607	€ 0	€ 332.882	€ 0	€ 0	Ja

5 Ondertekening

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van Omgevingsdienst Regio Arnhem van 13 april 2017,

De voorzitter,	de secretaris,
Mevrouw W. Ruwhof	de heer ing. J.B.H. Robben

6 Controleverklaring

Building a better working world

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem op 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de relevante verordeningen, zoals opgenomen in het Controleprotocol 2015-2017 Omgevingsdienst Regio Arnhem voor de accountantscontrole op de jaarrekening.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- het overzicht van baten en lasten over 2016;
- Verantwoording SISA "Subsidieregeling sanering verkeerslawaai
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 18 december 2015 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit
Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 142.800, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 50.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:
- het jaarverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur voor de jaarrekening
Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van Omgevingsdienst Regio Arnhem, zoals opgenomen in Controleprotocol 2015-2017 Omgevingsdienst Regio Arnhem voor de accountantscontrole op de jaarrekening.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het algemeen bestuur is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Gemeentewet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het dagelijks bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 13 april 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. B. Smeenk RA

Omgevingsdienst
Regio Arnhem

ONTWERP MEERJARENPROGRAMMABEGROTING 2018-2021

Inhoud

1.0 Inleiding 3

1.1 Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) 2017 en uniformering begrotingen Gelderse Omgevingsdiensten 3

1.2 Uitgangspunten meerjarenprogrammabegroting 2018-2021 3

2.0 Overzicht van Baten en Lasten 2018 4

2.1 Toelichting op het overzicht van Baten en Lasten 2018 5

2.1.0 Toelichting op de lasten 5

2.1.1 Toelichting op de baten 8

Bijlage 1.0 Bijdragen per deelnemer 2018 11

Bijlage 1.1 Bijdrage RVMK per deelnemer 12

Bijlage 1.2 Bijdrage EED 2018 per deelnemer 12

Bijlage 1.3 Bijdrage projectleider Energie 2018 per deelnemer 13

Bijlage 1.4 Bijdrage Natuurbeschermingswet per deelnemer 13

Bijlage 1.5 Bijdrage Handhaving Erkende Maatregelenlijst 2018 per deelnemer 14

Bijlage 1.6 Bijdrage ORM 2018 per deelnemer 14

Bijlage 1.7 Bijdrage Implementatie Omgevingswet 2018 per deelnemer 15

1.0 Inleiding

Hierbij treft u de ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2018-2021 van Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) aan.

Op grond van artikel 28 lid 2 van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem dient door het Dagelijks Bestuur vóór 15 april van het jaar voorafgaand op het jaar waarvoor zij dient een ontwerpbegroting te worden gezonden aan de Raden en Staten van de deelnemers. Vervolgens hebben zij 8 weken de tijd om een zienswijze op deze begroting in te dienen, waarna het Algemeen Bestuur de begroting vaststelt.

1.1 Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) 2017 en uniformering begrotingen Gelderse Omgevingsdiensten

De publicatie van de wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording op 5 maart 2016 betekent voor alle Omgevingsdiensten in Nederland dat de begroting en de verantwoording (de jaarstukken) vanaf het boekjaar 2018 conform het BBV 2017 opgesteld moeten worden. Het nieuwe BBV schrijft verplicht voor hoe en waar lasten en baten geraamd en geboekt moeten worden. Hiervan mag niet worden afgeweken.

Ook schrijft het BBV 2017 voor dat een totaaloverzicht van lasten en baten per taakveld wordt opgenomen. Dit is een administratieve verplichting die geen toegevoegde waarde heeft voor de exploitatie van ODRA. De meeste lasten en baten zullen vallen onder het taakveld 7.4 Milieubeheer en 8.3 Wonen en bouwen.

Naast de wijzigingen in het BBV is in het Directeurenoverleg (DO) van het Gelderse Stelsel besloten om vanaf 2018 tot een meer uniforme opzet en indeling van de begroting en verantwoording van de 7 Gelderse Omgevingsdiensten te komen. Dit om de onderlinge vergelijkbaarheid te vergroten. Besloten is om vanaf 2018 de volgende programma's te hanteren:

- Programma 1 Vergunningverlening
- Programma 2 Toezicht en Handhaving
- Programma 3 Advies
- Programma 4 Stelseltaken
- Programma 5 Projecten

Bovenstaande wijzigingen hebben tot gevolg dat de vergelijkbaarheid met voorgaande jaren moeilijker is/zal zijn.

1.2 Uitgangspunten meerjarenprogrammabegroting 2018-2021

De onderstaande uitganspunten zijn gehanteerd voor het samenstellen van de meerjarenprogrammabegroting 2018-2021:

- De begroting 2018 is gebaseerd op de begroting 2017 tot en met de 1^{e} wijziging en het resultaat 2016;
- Het aantal productieve uren wordt vastgesteld op 1.380 uur per fte (conform 2017)
- De stijging van lonen en prijzen voor het jaar 2018 worden gebaseerd op de laatste prognose in de Macro Economische Verkenning van het CPB van september 2016. Dit betekent voor 2018 een loonindexatie van 1,4% (1,0% met een correctie van 0,4%

van voorgaand jaar) en voor de prijsindex 0,4% (0,8% met een correctie van -0,4% van voorgaand jaar).
- Er is een totaalbedrag van € 120.500 opgenomen ten behoeve van de uitvoering van de EED-richtlijn. Dit bedrag is bij de afzonderlijke partners toegevoegd aan het gemeentefonds. In de begroting worden de bedragen per partner uitgesplitst.
- Een bedrag van € 80.000 is opgenomen ten behoeve van een regeling woon-werkverkeer.
- Tot en met het begrotingsjaar 2017 mocht het overheadpercentage maximaal 52,6% van de salariskosten van het primaire proces bedragen. Het besluit Begroting en Verantwoording van gemeenten gaat uit van andere definities van overhead zodat dit percentage niet meer toepasbaar is op begrotingen van 2018 en verder.

2.0 Overzicht van Baten en Lasten 2018

Onderstaand is de financiële meerjarenbegroting van ODRA weergegeven. Per onderdeel zal een toelichting worden gegeven.

	Rekening 2016	Begroting 2017 na 1e wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten						
Salariskosten	8.121.229	8.732.600	9.170.000	9.170.000	9.170.000	9.170.000
Inhuur personeel	2.411.354	1.081.200	1.070.800	1.015.800	1.015.800	1.015.800
Opleidingskosten	289.047	196.300	204.800	203.700	203.700	203.700
Algemene Personeelskosten	405.066	453.000	464.000	463.800	463.800	463.800
Overige Uitgaven	57.082	48.000	48.200	48.200	48.200	48.200
Huisvesting (gastheer)	632.606	635.000	637.500	637.500	637.500	637.500
Ondersteunende taken (gastheer)	197.492	200.000	200.700	200.700	200.700	200.700
ICT (gastheer)	948.465	950.000	951.100	951.100	951.100	951.100
ICT (overig)	344.253	350.000	351.400	351.400	351.400	351.400
Wagenpark	22.232	33.500	33.600	33.600	33.600	33.600
Accountant en overige advieskosten	116.652	100.000	100.400	100.400	100.400	100.400
Onvoorzien	0	0	66.700	66.400	66.400	66.400
Bijdrage Bovenregionale Taken	162.092	235.900	236.900	236.900	236.900	236.900
Dotatie/onttrekking aan voorzieningen	-112.797	-48.300	-36.000	-36.000	-36.000	-36.000
Doorbelasting aan projecten	-69.826					
Lasten Provincie Milieumetingen	296.820	206.000	206.800	206.800	206.800	206.800
Lasten WABO Arnhem	35.390	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Lasten WABO Lingewaard	92.753	123.000	123.000	123.000	123.000	123.000
Lasten RVMK	90.825	88.900	88.800	88.800	88.800	88.800
Lasten ORM	24.050	71.300	71.300	71.300	71.300	71.300
Lasten Implementatie Omgevingswet		75.000	75.000	75.000		
Lasten Overige projecten	224.320	0	0	0	0	0
Lasten Exploitatie	14.289.105	13.581.400	14.115.000	14.058.400	13.983.400	13.983.400

	Rekening 2016	Begroting 2017 na 1e wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten						
Baten Partners	-11.735.080	-11.132.300	-11.717.900	-11.744.400	-11.744.400	-11.744.400
Baten partners extra bouwtaken		-241.700	-249.200	-249.200	-249.200	-249.200
Baten partners extra milieutaken		-256.800	0	0	0	0
Derden Nijmegen	0	-35.500	-36.500	-36.500	-36.500	-36.500
Derden Externe Veiligheid	-134.564	-128.900	-132.900	-132.900	-132.900	-132.900
Derden Bovenregionale Taken	-664.683	-410.400	-423.000	-423.000	-423.000	-423.000
Derden RVMK		-16.100	-16.600	-16.600	-16.600	-16.600
Derden EED		-117.100	-120.700	-120.700	-120.700	-120.700
Derden Overig	-224.957	-155.800	-160.600	-160.600	-160.600	-160.600
Projectleider Energie		0	-49.800	-49.800	-49.800	-49.800
Energie ODNL		-80600	-83.100	0	0	0
Taken Natuurbeschermingswet		0	-221.500	-221.500	-221.500	-221.500
Handhaving Erkende Maatregelen Lijst		0	-188.300	-188.300	-188.300	-188.300
Overige Inkomsten	-283.582	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
Onttrekking aan reserves	-436.363	-292.000	0			
Baten Provincie Milieumetingen	-301.679	-206.000	-206.800	-206.800	-206.800	-206.800
Baten WABO Arnhem	-35.390	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
Baten WABO Lingewaard	-92.753	-123.000	-123.000	-123.000	-123.000	-123.000
Baten RVMK	-140.441	-88.900	-88.800	-88.800	-88.800	-88.800
Baten ORM	-24.050	-71.300	-71.300	-71.300	-71.300	-71.300
Baten Implementatie Omgevingswet		-75.000	-75.000	-75.000		
Baten Overige projecten	-224.320	0	0	0	0	0
Baten Incidenteel	-51.500	0	0	0	0	0
Baten Exploitatie	-14.349.361	-13.581.400	-14.115.000	-14.058.400	-13.983.400	-13.983.400
Geraamd totaal van Baten en Lasten	-60.255		0	0	0	0
Aantal productieve fte		117,62	121,00	120,45	120,45	120,45
Aantal productieve uren per fte		1.380	1.380	1.380	1.380	1.380
Uurtarief		77,85	80,25	80,40	80,40	80,40

2.1 Toelichting op het overzicht van Baten en Lasten 2018

2.1.0 Toelichting op de lasten

1. Salariskosten en inhuur derden

- De kosten van salarissen en inhuur derden zijn gebaseerd op een formatie van 138,63 fte waarvan 121 fte productief/indirect productief en 17,53 fte overhead. Ten opzichte van de toegestane formatie na 1e begrotingswijziging 2017 is dit een stijging met 3,95 fte als volgt te verklaren:
    - 0,45 fte stijging door extra benodigde capaciteit t.b.v. projectleider Energie
    - 2,00 fte stijging door extra taken in het kader van de Wet natuurbescherming
    - 1,70 fte stijging door extra taken Handhaving Erkende Maatregelenlijst energie
    - 0,20 fte afname door wegvallen taken Lingewaard.
- De kosten voor salarissen en inhuur van derden zullen in totaal € 10.240.800 bedragen waarvan € 9.170.000 (124,26 fte) wordt geraamd op personeel in dienst van ODRA en € 1.070.800 (14,37 fte) op inhuur personeel. Hierbij is rekening gehouden met een salarisstijging van 1,4% ten opzichte van de salariskosten 2017 na 1e wijziging. De hiervoor genoemde bedragen zijn inclusief de bedragen die ODRA uitbetaalt aan medewerkers die recht hebben op een harmonisatietoelage. Deze

toelagen worden of bij de latende organisaties in rekening gebracht dan wel onttrokken uit de daarvoor ingestelde voorziening.

2. Opleidingskosten

   De opleidingskosten zullen in 2018 2% van de loonsom bedragen voor een bedrag van in totaal € 204.800.

3. Algemene personeelskosten

   In de uitgangspunten die zijn opgesteld ten behoeve van de begroting 2018 is rekening gehouden met de regeling woon-werkverkeer die met ingang van 1 april 2017 in werking zou treden. Hiervoor is in eerdere instantie een bedrag van € 60.000 op jaarbasis genoemd. Inmiddels is bekend dat de regeling op jaarbasis € 80.000 gaat kosten. Naast dit bedrag worden ook andere personeel gerelateerde kosten zoals telefoonkosten, kosten van Arbo, verzekeringspremies en kosten van dienstreizen op deze post verantwoordt. In totaal bedraagt de raming voor 2018 € 464.000.

4. Overige uitgaven

   Het bedrag dat in 2018 wordt geraamd voor overige niet personeel gerelateerde kosten zoals abonnementen, bankkosten en contributies bedraagt € 48.200.

5. Huisvestingskosten (gastheer)

   ODRA is gehuisvest in het Stadskantoor van de gemeente Arnhem. De totale kosten voor huisvesting bedragen voor 101 werkplekken € 637.500. Dit bedrag is gebaseerd op de DVO die met gemeente Arnhem is afgesloten.

6. Ondersteunende taken (gastheer)

   Een groot deel van de ondersteunende taken worden in gastheerschap uitgevoerd door gemeente Arnhem. Hieronder vallen o.a. de taken van de personeels- en salarisadministratie, de financiële administratie en de postregistratie. Voor 2018 is een bedrag geraamd van € 200.700.

7. ICT (gastheer)

   De ICT kosten zoals de standaard werkplek, licentiekosten, hardware en technisch applicatiebeheer die gastheer gemeente Arnhem in rekening zal brengen worden voor 2018 geraamd op een bedrag van € 951.100.

8. ICT (overig)

   Naast de ICT kosten die gastheer Arnhem in rekening brengt heeft ODRA ook eigen kosten ICT. Dit betreft licenties voor o.a. Digitale checklisten, Cyclorama, Cognos en andere specifieke ODRA-gerelateerde licenties. Ook worden hier kosten op geboekt van de periodiek te vervangen I-pads e.d. Voor 2018 is een bedrag geraamd van € 351.400.

9. Wagenpark

   De exploitatiekosten van de bedrijfswagens van ODRA worden voor 2018 geraamd op een bedrag van € 33.600.

10. Accountant en overige advieskosten

    Naast de kosten van de accountant voor een bedrag van € 30.100 worden hier ook de kosten van adviezen van juridische en financiële aard op verantwoordt voor een bedrag van € 70.300.

11. De kosten van onvoorzien bedragen 0,5% van de omzet en bedraagt voor 2018 € 66.700.

12. Bijdrage bovenregionale taken

    In het Gelders Stelsel van omgevingsdiensten zijn diverse taken belegd bij een aantal andere omgevingsdienste zoals Kennis en Portaal, Ketenhandhaving, Kwaliteit, BSBm en de Stelstaak P&O. In totaal worden deze kosten geraamd op € 236.900.

13. Dotatie/onttrekkingen aan Voorzieningen

    In 2014 heeft provincie Gelderland een bedrag betaald voor de afkoop van harmonisatiekosten, reiskosten en stuwmeerverlof. De voorziening voor reiskosten is in 2017 geheel besteed. Het bedrag van € 36.000 dat in 2018 is geraamd heeft alleen betrekking op de harmonisatiekosten

14. Lasten Provincie Milieumetingen

    Deze kosten ad € 206.800 hebben alleen betrekking hebben op de overige uitgaven van de Meetdienst en wordt alleen bij provincie Gelderland in rekening gebracht.

15. Lasten WABO Arnhem

    Het budget dat gemeente Arnhem zal bijdragen voor specifieke uitgaven in verband met de ingebrachte WABO brede taken bedraagt € 50.000. Een eventueel voor- of nadeel op deze kosten zal alleen met gemeente Arnhem worden verrekend.

16. Lasten WABO Lingewaard

    Het budget dat gemeente Lingewaard zal bijdragen voor specifieke uitgaven in verband met de ingebrachte WABO brede taken bedraagt € 123.000. Een eventueel voor- of nadeel op deze kosten zal alleen met gemeente Lingewaard worden verrekend.

17. RVMK
    ODRA voert voor alle partners (behalve provincie Gelderland) én gemeente Montferland de taak uit ten behoeve van de Regionale Verkeers Milieukaart (RVMK). De totale lasten voor RVMK zullen € 105.400 bedrage. Op dit onderdeel worden de kosten van overige uitgaven voor een bedrag van € 88.800 geraamd. (zie bijlage 1.1)

18. ORM

Op verzoek van de Overlegstructuur Regionale Milieusamenwerking (ORM) is een bedrag geraamd van € 71.300 ten behoeve van uitgaven die verband houden met de kosten van vakberaden van de voormalige Milieusamenwerking Regio Arnhem (MRA). Alle partners met uitzondering van Provincie Gelderland nemen deel aan de ORM.

19. Met de vaststelling van de begroting 2017 is besloten dat er 3 jaar lang een budget van € 75.000 opgenomen mocht worden ten behoeve van de implementatie van de Omgevingswet. Uitgaven mogen alleen worden gemaakt nadat het Dagelijks Bestuur een uitgewerkt plan hiervoor heeft goedgekeurd.

2.1.1 Toelichting op de baten

1. Baten partners

   De baten van de partners zijn berekend op basis van de gevraagde uren in de werkprogramma's 2017. Het totaal van de uren vermenigvuldigd met het uurtarief komt uit op een bedrag van € 11.717.900. Het uurtarief dat voor 2018 is berekend bedraagt € 80,25.

2. Baten partners extra bouwtaken

   In 2016 zijn meer uren besteed dan begroot aan ingebrachte formatie voor bouwtaken. De verwachting is dat deze trend zich zal voortzetten in 2017 en 2018. In de begroting 2018 is daarom gerekend met een extra opbrengst van € 249.200 van extra bouw gerelateerde werkzaamheden. Deze werkzaamheden worden alleen in rekening gebracht aan partners waarvoor deze taken worden uitgevoerd.

3. Derden Nijmegen

   Voor gemeente Nijmegen voert ODRA een aantal bodemtaken ut. Het bedrag dat in rekening zal worden gebracht voor deze taken wordt in 2018 geraamd op € 36.500.

4. Derden Externe Veiligheid

   Het bedrag dat naar verwachting aan subsidie voor de taak Externe Veiligheid zal worden ontvangen bedraagt in 2018 € 132.900. Voor latere jaren moet er mee rekening worden gehouden dat deze subsidie eindig is.

5. Derden Bovenregionale taken

   ODRA voert voor een 3-tal Gelderse omgevingsdiensten de taak complexe handhaving uit. Daarnaast worden taken in het kader van VVGB voor alle Gelderse Omgevingsdiensten uitgevoerd. De opbrengsten die hiermee gemoeid zijn bedragen € 423.000.

6. Derden RVMK

   De opbrengsten die ODRA ten behoeve van RVMK bij de deelnemende partners in rekening zal brengen in 2018 bedraagt € 105.400. Op dit onderdeel wordt de baten die verband houden met het aantal uren x tarief verantwoord voor een bedrag van

€ 16.600. De overige kosten zijn kosten die aan derden worden betaald voor onderzoeken en programmatuur. (zie bijlage 1.1.)

7. Derden EED

   Gemeenten ontvangen via de uitkering van het gemeentefonds bedragen die ingezet moeten worden ten behoeve van EED. Het bedrag dat voor 2018 wordt geraamd is geschat op € 120.700 en is structureel in de begroting opgenomen. (zie bijlage 1.2)

8. Derden Overig

   ODRA voert op verzoek (extra) werkzaamheden uit bij de overige Gelderse Omgevingsdiensten en reguliere partners. De baten die hiermee samenhangen worden geschat op € 160.600.

9. Projectleider Energie

   Energie is een complex werkveld. Om de ontwikkelingen de komende jaren goed vorm te kunnen geven is de formatie met 0,45 fte verhoogd ten behoeve van een projectleider energie. De kosten die hiermee gemoeid zijn bedragen in 2018 € 49.800. Voorgesteld wordt om deze kosten op basis van het aantal bedrijven per deelnemer te verdelen (o.b.v. het aantal bedrijven dat is genoemd in de verdeling van de kosten van de handhaving Erkende Maatregelenlijst). Voorlopig wordt uitgegaan van een periode van 4 jaar. (zie bijlage 1.3)

10. Energie OD.NL

    Voor de inzet van de taken Energie wordt in 2018 een incidentele subsidie verwacht van € 83.100.

11. Taken Natuurbeschermingswet

    Als gevolg van de ontwikkelingen op het gebied van de Wet Natuurbescherming en energie is een structurele extra formatie van 2 fte opgenomen. De baten worden geraamd op € 221.500. De verdeling van deze baten over de partners staat in bijlage 1.4 en heeft een structurele aard**.**

12. Handhaving Erkende Maatregelen lijst Energie

    Ook dit onderdeel is nieuw in de begroting van ODRA. De baten worden begroot op € 188.300 en zijn structureel van aard. De bijdrage van de partners zal als volgt worden geregeld. In het 1^{e} jaar (2018) zal de financiering voor 50% door de gemeenten plaatsvinden en 50% zal plaatsvinden door cofinanciering door Provincie Gelderland. In 2019 zal 75% moeten worden betaald door de gemeenten en zal 25% op basis van cofinanciering plaatsvinden. Vanaf 2020 zal 100% financiering door gemeenten plaatsvinden. In bijlage 1.5 is weergeven hoe de verdeling over de partners in 2018 zal worden geregeld.

13. Overige opbrengsten

    De overige opbrengsten betreffen de harmonisatiekosten die in rekening worden gebracht bij de partner (behalve provincie Gelderland) en worden geraamd op € 100.000.

14. Baten provincie Milieumetingen

    Dit is de tegenhanger van de lasten die worden gemaakt ten behoeve van de meetdienst en worden alleen bij provincie Gelderland in rekening gebracht. In 2018 een bedrag van € 206.800.

15. Baten WABO Arnhem

    Dit is de tegenhanger van de kosten die zijn opgenomen onder Lasten WABO Arnhem en worden alleen bij gemeente Arnhem in rekening gebracht. In 2018 voor een bedrag van € 50.000.

16. Baten WABO Lingewaard

    Dit is de tegenhanger van de kosten die zijn opgenomen onder Lasten WABO Lingewaard en worden alleen bij gemeente Lingewaard in rekening gebracht. In 2018 voor en bedrag van € 123.000

17. Baten RVMK

    Onder deze post worden de baten voor een bedrag van € 88.800 verantwoordt ten behoeve van overige kosten RVMK. De totale baten voor RVMK bedragen € 105.400 en worden verdeeld naar rato van het aantal inwoners per deelnemer. (zie bijlage 1.1)

18. Baten ORM

    Dit is de tegenhanger van de lasten die worden gemaakt ten behoeve van de Overlegstructuur regionale Milieusamenwerking (ORM). De baten ad € 71.300 worden verdeeld op basis van het aantal inwoners per deelnemer. (bijlage 1.6)

19. Baten Implementatie Omgevingswet

    De baten ad € 75.000 die verband houden met de Implementatie Omgevingswet zijn verdeeld op basis van de stemverhouding zoals die in de Gemeenschappelijke Regeling ODRA is opgenomen en mogen alleen worden besteed nadat een projectplan door het Dagelijks Bestuur is goedgekeurd. (zie bijlage 1.7)

Bijlage 1.0 Bijdragen per deelnemer 2018

Bijdragen per deelnemer 2018

	Totaal per partner 2017 na 1e wijzing		primair proces 2018	RVMK 2018	EED 2018	Projectleider Energie 2018	Natuur beschermingswet 2018	HH Erkende Maatr. Lijst 2018	ORM 2018	Implementatie Omgevingswet 2018	WABO Milieumetingen 2018		Totaal per partner 2018		Verschil 2018 tov begroting 2017 na 1e wijziging
Gemeente Arnhem	-4.148.200		-4.086.500	-35.700	-47.700	-19.800	-75.800	-37.700	-26.200	-26.200	-50.000		-4.405.600		-257.400
Gemeente Doesburg	-69.900		-66.400	-2.600	-2.800	-1.000	-2.800	-1.800	-1.900	-400			-79.700		-9.800
Gemeente Duiven	-135.700		-121.800	-5.900	-6.600	-3.100	-800	-5.900	-4.300	-800			-149.200		-13.500
Gemeente Lingewaard	-2.303.500		-2.179.500	-10.600	-12.100	-5.800	-62.200	-11.000	-7.800	-14.500	-123.000		-2.426.500		-123.000
Gemeente Overbetuwe	-517.700		-548.200	-11.000	-14.500	-5.900	-9.800	-11.100	-8.000	-3.300			-611.800		-94.100
Gemeente Renkum	-1084.900		-1087.500	-7.300	-10.300	-3.100	-56.100	-5.800	-5.300	-7.200			-1.182.600		-97.700
Gemeente Rheden	-493.000		-431.400	-10.200	-11.800	-4.700	-5.900	-8.800	-7.500	-3.100			-483.400		9.600
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)	-192.000		0	0	0	0	0	0	0	0			0		192.000
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	-299.100		-555.300	-10.100	-11.100	-5.500	-1.600	-10.300	-7.400	-3.200			-604.500		-305.400
Gemeente Westervoort	-65.500		-57.600	-3.500	-3.200	-800	-300	-1.500	-2.600	-400			-69.900		-4.400
Provincie Gelderland	-2.545.700		-2.568.200				-6.200	-94.200	0	-15.900	-206.800		-2.891.300		-345.600
Gemeente Rozendaal	-16.300		-15.500	-300	-600	-100	0	-200	-300	0			-17.000		-700
													0		0
Gemeente Montferland	-8.200			-8.200									-8.200		0
													0		0
Derden Nijmegen	-35.500		-36.500										-36.500		-1.000
Derden Externe Veiligheid	-128.900		-132.900										-132.900		-4.000
Derden Bovenregionale Taken	-410.400		-423.000										-423.000		-12.600
Derden Overig	-155.800		-160.600										-160.600		-4.800
Baten partners extra bouwtaken	-241.700		-249.200										-249.200		-7.500
Baten partners extra milieutaken	-256.800		0										0		256.800
Derden Energie ODNL	-80.600		-83.100										-83.100		-2.500
													0		0
Onttrekking reserves	-292.000												0		292.000
													0		0
Overig	-100.000		-100.000										-100.000		0
Totaal bijdrage partners DVO	-13.581.400		-12.903.200	-105.400	-120.700	-49.800	-221.500	-188.300	-71.300	-75.000	-379.800		-14.115.000		-533.600

Bijlage 1.1 Bijdrage RVMK per deelnemer

Specificatie bijdrage RVMK 2018 obv aantal inwoner

Aantal inwoners per	1-1-2016	bijdrage RVMK
Gemeente Arnhem	153.818	-35.700,00
Gemeente Doesburg	11.336	-2.600,00
Gemeente Duiven	25.433	-5.900,00
Gemeente Lingewaard	45.950	-10.600,00
Gemeente Overbetuwe	47.002	-11.000,00
Gemeente Renkum	31.254	-7.300,00
Gemeente Rheden	43.824	-10.200,00
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		
Gemeente Rozendaal	1.498	-300,00
Gemeente Westervoort	15.001	-3.500,00
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	43.135	-10.100,00
		0,00
Gemeente Montferland	35.173	-8.200,00
Totaal	451.658	-105.400,00

Bijlage 1.2 Bijdrage EED 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage EED 2017 obv uitkering uit gemeentefonds

Gemeente Arnhem	-47.500
Gemeente Doesburg	-2.800
Gemeente Duiven	-6.600
Gemeente Lingewaard	-12.100
Gemeente Overbetuwe	-14.500
Gemeente Renkum	-10.300
Gemeente Rheden	-11.800
Gemeente Rijnwaarden	-2.700
Gemeente Rozendaal	-600
Gemeente Westervoort	-3.200
Gemeente Zevenaar	-8.400
Provincie Gelderland	
Totaal	-120.500

Bijlage 1.3 Bijdrage projectleider Energie 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage projectleider Energie (obv aantal bedirjven zoals bij Handhaving Erkende Maatregelenlijst)

	1-1-2018	
Gemeente Arnhem	1448	-19.800,00
Gemeente Doesburg	71	-1000,00
Gemeente Duiven	228	-3.100,00
Gemeente Lingewaard	423	-5.800,00
Gemeente Overbetuwe	426	-5.900,00
Gemeente Renkum	222	-3.100,00
Gemeente Rheden	339	-4.700,00
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		0,00
Gemeente Rozendaal	6	-100,00
Gemeente Westervoort	57	-800,00
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	396	-5.400,00
Provinncie Gelderland		
Totaal	3.616	-49.700,00

Bijlage 1.4 Bijdrage Natuurbeschermingswet per deelnemer

Specificatie bijdrage Natuurbeschermingswet 2018 obv verwachte uren inzet

	1-1-2016	bijdr. Natuurbeschermingswet
Gemeente Arnhem	992	-75.800,00
Gemeente Doesburg	36	-2.800,00
Gemeente Duiven	11	-800,00
Gemeente Lingewaard	813	-62.100,00
Gemeente Overbetuwe	127	-9.700,00
Gemeente Renkum	733	-56.000,00
Gemeente Rheden	76	-5.800,00
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		0,00
Gemeente Rozendaal		0,00
Gemeente Westervoort	4	-300,00
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	21	-1600,00
Provinncie Gelderland	81	-6.200,00
Totaal	2.894	-221.100,00

Bijlage 1.5 Bijdrage Handhaving Erkende Maatregelenlijst 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage Handhaving Erkende Maatregelenlijst obv aantal bedrijven per partner

	1-1-2018	
Gemeente Arnhem	1448	-37.700,00
Gemeente Doesburg	71	-1850,00
Gemeente Duiven	228	-5.900,00
Gemeente Lingewaard	423	-11000,00
Gemeente Overbetuwe	426	-11050,00
Gemeente Renkum	222	-5.750,00
Gemeente Rheden	339	-8.800,00
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		0,00
Gemeente Rozendaal	6	-150,00
Gemeente Westervoort	57	-1500,00
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	396	-10.300,00
Provinncie Gelderland (co-financiering)		-93.900,00
Totaal	3.616	-187.900,00

Bijlage 1.6 Bijdrage ORM 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage ORM 2018 obv aantal inwoners per 01-01-2016

Gemeente Arnhem	153.818	-26.200
Gemeente Doesburg	11336	-1900
Gemeente Duiven	25.433	-4.300
Gemeente Lingewaard	45.950	-7.800
Gemeente Overbetuwe	47.002	-8.000
Gemeente Renkum	31254	-5.300
Gemeente Rheden	43.824	-7.500
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)		0
Gemeente Rozendaal	1498	-300
Gemeente Westervoort	15.001	-2.600
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	43.135	-7.400
Provincie Gelderland		
Totaal	418.251	-71300

Bijlage 1.7 Bijdrage Implementatie Omgevingswet 2018 per deelnemer

Specificatie bijdrage Implementatie Omgevingswet 2018	
Gemeente Arnhem	-26.200
Gemeente Doesburg	-400
Gemeente Duiven	-800
Gemeente Lingewaard	-14.500
Gemeente Overbetuwe	-3.300
Gemeente Renkum	-7.200
Gemeente Rheden	-3.100
Gemeente Rijnwaarden (samenvoeging met Zevenaar)	
Gemeente Rozendaal	0
Gemeente Westervoort	-400
Gemeente Zevenaar/Rijnwaarden	-3.200
Provincie Gelderland	-15.900
Totaal	-75.000

Titel/onderwerp: **ODRA Jaarstukken 2016, Begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018 - 2021**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Leo den Uil
Portefeuillehouder:	G. Ritsema	Telefoonnr:	3774309
		E-mailadres:	leo.den.uil@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief en meningsvormend		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel: "ODRA Jaarstukken 2016, Begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018 - 2021" aan, om vast te stellen. **Inleiding** Op grond van de WGR heeft de ODRA de jaarstukken 2016 ter kennisname aan de raad gestuurd. Tegelijkertijd heeft de ODRA per brief van 14 april 2017 de MJPB 2018-2021 en de 1e Begrotingswijziging 2017 aangeboden. M.b.t. deze stukken is uw raad bevoegd een zienswijze in te dienen. De ODRA heeft gevraagd eventuele zienswijzen uiterlijk 23 juni in te dienen t.b.v. definitieve vaststelling in het AB ODRA d.d. 6 juli 2017 **1e Begrotingswijziging 2017** De ODRA verwacht voor 2017 een (extra) stijging aan bouwtaken t.b.v. de gemeente Arnhem. ODRA raamt hiervoor een extra budget van € 0,2 mln. De begroting van de gemeente voorziet niet in dekking van deze extra kosten. Stijging van de bouwtaken vertaalt zich niet automatisch in een evenredige stijging van de bouwleges. Bouwleges zijn o.a. afhankelijk van het soort bouwproject en -volume en variëren over de jaren. In de voorgestelde zienswijze wordt ODRA gevraagd de verhoging van het budget niet op te nemen, maar om in overleg met de opdrachtgever (nadrukkelijk) te sturen op het niet overschrijden van het beschikbare Arnhemse budget. **MJPB 2018-2021** ODRA vraagt aan de gemeente extra budget voor de posten projectleider Energie, Handhaving erkende maatregelenlijst (energiemaatregelen) en Natuurbeschermings-wet. In de voorgestelde zienswijze wordt ODRA gevraagd de verhoging van het budget voor deze posten niet op te nemen en o.a. nadere informatie over beschikbaar (rijks)budget af te wachten. Nadrukkelijk wordt sturing voorgesteld op het voorkomen van overschrijding van het Arnhemse budget. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. U bent in de gelegenheid informatieve vragen te stellen aan (eventuele) insprekers en aan de portefeuillehouder. Na afronding van de informatieve fase wordt gestart met de meningsvormende fase. Deze fase bestaat uit twee termijnen: 1e termijn: fracties geven hun standpunt weer, te beginnen met de fracties die tegen het voorstel zijn of het voorstel willen wijzigen. Interrupties zijn toegestaan. 2e termijn: Na de reactie van de portefeuillehouder wordt de discussie gevoerd.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel			
Zienswijze			
Concept 1e begrotingswijziging 2017			
Aanbiedingsbrief raden			
Jaarstukken 2016			
Ontwerp-meerjarenprogrammabegroting 2018 - 2021			

ODRA Jaarstukken 2016, Begrotingswijziging 2017 en MJPB 2018 - 2021

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	19 juni 2017
Zaaknummer:	140511
Portefeuillehouder:	G. Ritsema

Raadskameradvies:

Aan de gemeenteraad, 13 juni 2017

Toezegging
Wethouder Ritsema zegt toe te proberen het Plan van aanpak Invoering Omgevingswet voor de zomer van 2017 aan de raad voor te leggen.

Moties/amendementen
De fractie van D66 overweegt een motie t.b.v. het verhogen van de kostendekkendheid van de bouwleges, bijv. door een snellere afhandeling van de bouwaanvraag.

Conclusie
De fracties van SP, PvdA, VVD, GroenLinks, CDA, Arnhem Centraal en ChristenUnie steunen het voorstel.

De fracties van de Verenigd Arnhem, Arnhemse Ouderen Partij en Partij voor de Dieren en waren niet aanwezig tijdens de meningsvormende raadskamerbehandeling.

De raadskamer adviseert het voorstel door te geleiden naar de besluitvormende vergadering.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

J. Elfrink

Archief - Politieke Maandag (i/m)

Dossiernummer	290
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	12 juni 2017
Agendapunt	2.1.RS
Omschrijving	Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven
Organisatieonderdeel	Cluster beleid en regie
Steller	Roland Kluskens
Portefeuillehouder	Ine van Burgsteden
Fatale termijn	2 mei 2017
Behandelresultaat	

Geagendeerd	Vergaderdatum
Archief - Politieke Maandag (i/m)	**12 juni 2017**
Archief - Politieke Maandag (b)	19 juni 2017

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **140669**

ONDERWERP: Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven

Voorstel

1. Het college van B&W op te dragen om de zienswijze van de gemeenteraad van Arnhem over de concept-begroting 2018 conform bijgaande brief over te brengen aan het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven'.

Inleiding

Op 13 april jl. hebben wij de brief met bijlage ontvangen over het besluit van het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven' (GR PHB) tot voorlopige vaststelling van de concept-begroting 2018. Aan uw raad wordt gevraagd de zienswijze hierover kenbaar te maken, zodat het bestuur van GR PHB de concept-begroting 2018 in de vergadering van 12 juli 2017 definitief kan vaststellen.

Beoogd effect

Uw raad inzicht te geven in de concept-begroting 2018 van PHB. Uw raad inzicht te geven in de (financiële) consequenties hiervan voor de gemeente Arnhem. Uw raad de gelegenheid geven om de zienswijze hierover uit te spreken opdat het college van B&W deze kan overbrengen aan het bestuur van GR PHB.

Arnhem GEMEENTE

Argumenten

1.1 De concept-begroting 2018 van PHB is een technische begroting

Momenteel bevindt PHB zich in een transitieproces, waarbij in de tweede helft van 2017 ingrijpende bestuurlijke besluiten worden genomen over de toekomst. Tegelijkertijd staat PHB voor de opgave om in afwachting van deze besluitvorming een begroting 2018 op en vast te stellen.

PHB heeft er voor gekozen om in bijgaande concept-begroting 2018 geen rekening te houden met de verwachte gevolgen van de transitie. De concept-begroting 2018 is gebaseerd op ongewijzigd beleid.

De concept-begroting 2018 van PHB is daarmee dus vooral een technische begroting, waarmee PHB invulling geeft aan het wettelijke kader om tijdig een begroting aan te leveren.

1.2 De concept-begroting 2018 van PHB kent dezelfde opbouw als die van 2016 en 2017 en sluit daarmee aan bij de wens van de gemeente Arnhem

De concept-begroting 2018 van PHB gaat uit van het principe dat gemeenten niet achteraf geconfronteerd worden met een tekort, maar vooraf een rekening krijgen voor diensten die voortvloeien uit Productie, Begeleiding en Verloning. Dit principe werd in de gewijzigde begroting 2016 van PHB geïntroduceerd en voor de begroting van 2017 en 2018 overgenomen. Wij onderschrijven het vasthouden van deze lijn.

De concept-begroting 2018 van PHB kiest voor een opzet waarbij Productie, Begeleiding, Verloning en Overig als activiteiten worden onderscheiden. Wij onderschrijven het vasthouden van deze onderverdeling, die ons meer inzicht geeft in de prestaties van de verschillende bedrijfsonderdelen en ons aanknopingspunten biedt om te sturen.

1.3 Ook bij ongewijzigd beleid verbetert het bedrijfsresultaat van PHB

De concept-begroting 2018 van PHB laat zien dat het bedrijfsresultaat ook bij ongewijzigd beleid verbetert:

- De noodzakelijke gemeentelijke bijdrage voor een sluitend Productieresultaat kan van € 0,27 mio (in de begroting 2017) worden verlaagd naar € 0. Dit met name ten gevolge van de verwachte inkoop van Activerend Werk-dienstverlening door gemeenten voor SW-medewerkers met de laagste loonwaarden.
- De noodzakelijke gemeentelijke bijdrage voor een sluitend Begeleidingsresultaat kan van € 2,87 mio (in de begroting 2017) worden verlaagd naar € 2,74 mio. Dit omdat het aantal SW-medewerkers vanwege natuurlijk verloop daalt (het gemiddelde begeleidingsresultaat per SW-medewerker blijft ca. gelijk).
- De noodzakelijke gemeentelijke bijdrage voor een sluitend Verloningsresultaat kan van € 62,33 mio (in de begroting 2017) worden verlaagd naar € 61,12 mio. Ook dit hangt samen met de daling van de SW-bezetting als gevolg van natuurlijk verloop en daarmee lagere salariskosten.

1.4 Terugdringen verzuim, vergroten inzetbaarheid

In de concept-begroting 2018 van PHB wordt ingezet op een daling van het ziekteverzuimpercentage naar het gemiddelde van vergelijkbare SW-bedrijven. Op basis van de jaarstukken 2016 is het ziekteverzuim 16,8%. Voor 2018 wordt uitgegaan van 13,6%. Dit is een ambitieuze, maar nadrukkelijk wenselijke inzet. Het bestuur van GR PHB gaat er vanuit dat (i) de uitvoering van het actieplan om in 2017 zowel de

beschikbaarheid van medewerkers voor werk, als de beschikbaarheid van werk voor medewerkers te vergroten stevige verbeteringen laat zien en (ii) hierop in 2018 kan/ zal worden doorgepakt.

Kanttekeningen

1.1 Gewijzigde begroting 2018

De concept-begroting 2018 van PHB wordt gebruikt om in afwachting van de keuze over de gewenste transitie van PHB toch tijdig een begroting 2018 vast te stellen. De kans dat deze begroting de werkelijke begroting voor 2018 wordt, is echter nihil. Alle mogelijke keuzes rondom de transitie hebben consequenties voor de begroting van 2018. Het bestuur van GR PHB gaat er dan ook vanuit dat na afronding van de bestuurlijke besluitvorming over de transitie in de loop van 2017, de begroting 2018 van PHB zal worden gewijzigd naar de nieuwe situatie.

Financiën

Op basis van de concept-begroting 2018 van PHB stellen wij vast dat het bestuur van GR PHB er vanuit gaat dat de gemeente Arnhem voor het jaar 2018 € 32,91 mio inbrengt. Dit is minder dan de € 38,55 mio van 2016 en de verwachte € 34,49 mio van 2017. Maar het is € 3,46 mio meer dan thans is opgenomen in de gemeentelijke MJPB 2017-2020 (€ 29,46 mio).

De verklarende factor hiervoor is dat wij ons, ten behoeve van het gemeentelijke meerjarenbeeld voor PHB, niet konden baseren op een meerjarige doorkijk van PHB zelf. Het bestuur van PHB heeft de afgelopen jaren namelijk geen meerjarige begroting vastgesteld.

Reden voor ons om in het kader van de voorbereidingen van de MJPB 2018-2021 (lees: Perspectiefnota 2018-2021) een systeemwijziging door te voeren voor wat betreft de begroting van het Arnhemse aandeel in de noodzakelijk bijdrage aan PHB. Voor de aanstaande gemeentelijke MJPB 2018-2021 hebben wij ervoor gekozen om op grond van een (historisch gerealiseerde) gemiddelde prijs per SW-medewerker te begroten (P x Q).

De door GR PHB verwachte bijdrage over 2018 van de gemeente Arnhem van € 32,91 mio past binnen het financiële kader dat wij voornemens zijn om in de MJPB 2018-2021 op te nemen.

Uitvoering

Indien uw raad instemt met de concept-reactie, wordt de brief naar het bestuur van GR PHB verzonden.

Communicatie

N.v.t.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Conceptbrief aan het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven' waarin de zienswijze van de raad met betrekking tot de concept-begroting 2018 is verwoord
- Aanbiedingsbrief van Presikhaaf Bedrijven
- Concept-begroting 2018 van Presikhaaf Bedrijven

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

n.v.t.

Besluit van	2 mei 2017
Zaaknummer	140669

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 2-5-2017, Cluster Beleid & Regie nummer: 140669;

gelet op artikel 34b van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;

besluit:

1. Het college van B&W op te dragen om de zienswijze van de gemeenteraad van Arnhem over de concept-begroting 2018 conform bijgaande brief over te brengen aan het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven'.

De griffier, De voorzitter,

Algemeen Bestuur
GR Werkvoorziening Gelderland-Midden (Presikhaaf Bedrijven)
Postbus 9038
6800 EX ARNHEM

Datum : 2 mei 2017
Zaaknummer : 140669
Contactpersoon : Roland Kluskens
Telefoonnummer : 026 377 4663

Onderwerp : Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven

Geacht bestuur,

Op 13 april jl. hebben wij de brief met bijlage ontvangen over het besluit van het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven' (GR PHB) tot voorlopige vaststelling van de concept-begroting 2018. Onze gemeenteraad is gevraagd de zienswijze hierover kenbaar te maken, zodat u de concept-begroting 2018 in de vergadering van 12 juli 2017 definitief kan vaststellen.

Zienswijze Concept-Begroting 2018 van Presikhaaf Bedrijven
Momenteel bevindt Presikhaaf Bedrijven zich in een transitieproces, waarbij in de loop van 2017 ingrijpende bestuurlijke besluiten worden genomen over de toekomst. Tegelijkertijd staat Presikhaaf Bedrijven voor de opgave om in afwachting van deze besluitvorming een begroting 2018 op en vast te stellen.

U heeft er voor gekozen om in de aan ons voorgelegde concept-begroting 2018 geen rekening te houden met de verwachte gevolgen van de transitie. De concept-begroting 2018 is gebaseerd op ongewijzigd beleid. De concept-begroting 2018 van Presikhaaf Bedrijven is daarmee dus vooral een technische begroting, waarmee u invulling geeft aan het wettelijke kader om tijdig een begroting aan te leveren.

Ondanks het technische karakter van de concept-begroting stellen wij, op basis van de inzichtelijke opbouw, vast dat het bedrijfsresultaat ook bij ongewijzigd beleid verbetert:

- De noodzakelijke gemeentelijke bijdrage voor een sluitend Productieresultaat kan van € 0,27 mio (in de begroting 2017) worden verlaagd naar € 0. Dit met name ten gevolge van de verwachte inkoop van Activerend Werk-dienstverlening door gemeenten voor SW-medewerkers met de laagste loonwaarden.
- De noodzakelijke gemeentelijke bijdrage voor een sluitend Begeleidingsresultaat kan van € 2,87 mio (in de begroting 2017) worden verlaagd naar € 2,74 mio. Dit omdat het aantal SW-medewerkers vanwege natuurlijk verloop daalt (het gemiddelde begeleidingsresultaat per SW-medewerker blijft ca. gelijk).

- De noodzakelijke gemeentelijke bijdrage voor een sluitend Verloningsresultaat kan van € 62,33 mio (in de begroting 2017) worden verlaagd naar € 61,12 mio. Ook dit hangt samen met de daling van de SW-bezetting als gevolg van natuurlijk verloop en daarmee lagere salariskosten.

Tegen deze achtergrond kan de Arnhemse gemeenteraad instemmen met de concept-begroting 2018, mits het bestuur van Presikhaaf Bedrijven invulling geeft aan de toezegging om na de besluitvorming over de transitie de begroting 2018 te wijzigen naar de nieuwe situatie.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Presikhaaf Bedrijven
Postbus 9038
6800 EX Arnhem

Bruningweg 10
6827 BM Arnhem

T 026 - 368 51 11
E info@presikhaaf.org
I www.presikhaaf.org
@PresikhaafBedr

Aan het College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente «naam»

«Postbus»

«Postcode__woonplaats»

Betreft Jaarstukken 2016 en conceptbegroting 2018
Uw ref --
Onze ref Dir/JHJ/EJ nr. 2017 - 028
Datum 13 april 2017

Geacht College,

Graag bieden wij u de jaarstukken 2016 en de conceptbegroting 2018 van Presikhaaf Bedrijven aan.
Het Algemeen Bestuur heeft deze jaarstukken en de conceptbegroting in haar vergadering van 12 april 2017 besproken en besloten het gevoelen van de aangesloten gemeenten te vragen.

Jaarstukken 2016:
Het Algemeen Bestuur heeft op 12 april 2017 de jaarstukken 2016 besproken, waarbij het volgende naar voren is gekomen.
Samengevat zijn de resultaten over 2016 als volgt:

(x € 1.000)	Rekening 2016	Prognose 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Resultaat uit productie	1.240	450	0	-2.978
Resultaat uit begeleiding	61	0	0	0
Resultaat uit verloning	563	859	0	-6.095
Resultaat uit overige posten	-1.013	0	0	-5.532
Gerealiseerd resultaat	**851**	**1.309**	**0**	**-14.605**
Personeelsgegevens				
SW-werknemers in fte	2.320,2	2.320,9	2.340,0	2.453,2
SW-werknemers in AJ	2.416,3	2.416,9	2.437,2	2.553,9
Werknemers BW in fte	46,6	46,7	48,0	54,3
Werknemers BW in AJ	49,6	49,5	50,0	57,6
Reguliere werknemers in fte	146,7	146,4	146,8	156,9
Percentage inzetbaarheidsverlof	16,8%	16,5%	16,0%	16,0%
Resultaten per fte (SW)				
Resultaat uit productie	534	194	0	-1.214
Resultaat uit begeleiding	26	0	0	0
Resultaat uit verloning	243	370	0	-2.485
Resultaat uit overige posten	-437	0	0	-2.255
Gerealiseerd resultaat	**366**	**564**	**0**	**-5.954**

Presikhaaf Bedrijven staat ingeschreven bij de KvK Centraal Gelderland te Arnhem onder nummer 09199122

Het jaar 2016 sluiten wij af met een positief resultaat van € 851k. Vooral het positievere resultaat uit productie met € 1.240k stemt ons zeer tevreden.

- Gedurende het jaar was de positieve tendens al zichtbaar uiteindelijk valt het resultaat uit productie € 800k hoger uit dan de laatste prognose, dit komt door hogere opbrengsten met € 400k als gevolg van hogere prijzen voor alle sectoren, hogere overige opbrengsten met € 200k door hogere huuropbrengsten en hogere jobcoachvergoedingen en lagere kosten voor alle posten met € 200k;
- Het resultaat uit begeleiding is ook € 100k beter als geprognosticeerd door lagere kosten;
- Het resultaat uit verloning valt lager uit dan de prognose met € 300k door iets hogere salariskosten SW als geprognosticeerd. Het resultaat uit verloning is positief ten opzichte van de begroting door een lagere SW-bezetting wat leidt tot lagere salariskosten SW;
- Het resultaat uit overige posten valt € 1.000k lager uit ten opzichte van de prognose doordat wij kosten naar voren hebben gehaald waardoor wij beter op de toekomst zijn voorbereid.

Het Algemeen Bestuur stelt voor het resultaat toe te voegen aan de algemene reserve om met de noodzakelijk opbouw van het weerstandsvermogen te beginnen.

Conceptbegroting 2018:

Op basis van wet- en regelgeving is Presikhaaf Bedrijven verplicht om tijdig een begroting in te dienen bij de provincie Gelderland. Aangezien op dit moment geen besluitvorming over de toekomst van Presikhaaf Bedrijven beschikbaar is, is de voorliggende begroting gebaseerd op ongewijzigd beleid (geen transitie).
De deelnemende gemeenten zijn op dit moment bezig om hun plannen te formuleren. Op basis van de signalen die ons hierover bereiken, verwacht het bestuur dat er per 1 januari 2018 een of meerdere werkbedrijven zijn opgericht, waarin de huidige activiteiten van Presikhaaf Bedrijven grotendeels worden ondergebracht. Met deze ontwikkeling is in de voorliggende begroting geen rekening gehouden.
Na afronding van de transitie en de bestuurlijke besluitvorming in de loop van 2017, zal de voorliggende begroting 2018 van Presikhaaf Bedrijven worden gewijzigd naar de nieuwe situatie.

De voorliggende begroting 2018, inclusief meerjarenraming 2019 tot en met 2021, is net zoals in 2016 en 2017 opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Productie;
- Begeleiding;
- Verloning;
- Overige posten.

Per onderdeel worden financiële resultaten gepresenteerd in vorm van een "resultaat uit productie" en "resultaat uit begeleiding" en "resultaat uit verloning" en "resultaat uit overige posten".

De conceptbegroting 2018 sluit op een resultaat van nihil doordat aan de voorkant van de gemeenten een bijdrage wordt ontvangen in de diverse dienstverleningen.

Om aan de norm uit de notitie Weerstandsvermogen te voldoen is er een post opbouw weerstandsvermogen opgenomen.

Voor meer achtergronden verwijzen wij u naar de conceptbegroting.

Presikhaaf Bedrijven staat ingeschreven bij de KvK Centraal Gelderland te Arnhem onder nummer 09199122

De verdeling van de bijdrage door de deelnemende gemeenten wordt bepaald op basis van het deelnamepercentage per 31 oktober 2017 voor het jaar 2018. De opgenomen verdeling in de conceptbegroting 2018 is gebaseerd op de verwachting voor het jaar 2018.

Vaststellen jaarstukken 2016 en conceptbegroting 2018
Wij willen de jaarstukken 2016 en de conceptbegroting 2018 in de vergadering van het Algemene Bestuur van 12 juli 2017 definitief kunnen vaststellen.

Wij vragen of u deze Jaarstukken 2016 en de conceptbegroting 2018 in mei of juni aan de orde wilt stellen in uw Raad met het verzoek om het gevoelen van uw gemeente voor 30 juni 2017 aan ons kenbaar te maken.

Indien u vragen en /of opmerkingen heeft of een toelichting wenst, dan kunt u hiervoor contact opnemen met de heer R.H.J. Bongers, of ondergetekende. U kunt ons bereiken via telefoonnummer 026 – 3685211.

Met vriendelijke groet,

Namens het Dagelijks Bestuur,

J.H. Janssen
algemeen directeur

bijlagen
- deze stukken hebben wij digitaal toegezonden aan de leden van ons Algemeen Bestuur en hun ambtelijke ondersteuning.
  Tevens staan de stukken op onze site: http://www.presikhaaf.org/index.php/bestuursvergadering-12-april-2017/

in afschrift aan
- leden Algemeen Bestuur

Presikhaaf Bedrijven staat ingeschreven bij de KvK Centraal Gelderland te Arnhem onder nummer 09199122

Presikhaaf Bedrijven
(Concept)
Begroting 2018

Inhoudsopgave

1 INLEIDING 3
2 BESCHRIJVING PRESIKHAAF BEDRIJVEN ONDERDELEN 5
2.1 BESCHRIJVING OPZET INHOUDELIJK PER ONDERDEEL 5
2.2 BESCHRIJVING OPZET FINANCIEEL PER ONDERDEEL 6
2.3 BESCHRIJVING GEVOLGEN TOTAAL PRESIKHAAF BEDRIJVEN EN GEMEENTEN 7
3 PERSONEEL 8
4 RISICO'S 10
5 BEGROTING 11
5.1 PROGRAMMABEGROTING PRESIKHAAF BEDRIJVEN 11
5.2 RESULTAAT UIT PRODUCTIE 12
5.3 RESULTAAT UIT BEGELEIDING 15
5.4 RESULTAAT UIT VERLONING 15
5.5 RESULTAAT UIT OVERIGE POSTEN 16
5.6 MEERJARENRAMING 18
5.7 BALANS 22
6 VERPLICHTE PARAGRAFEN 23

1 Inleiding

De begroting 2018 is gebaseerd op ongewijzigd beleid. Dit houdt in dat de begrotingsopzet overeenkomt met de begrotingsopzet 2017. Momenteel bevindt Presikhaaf Bedrijven zich in een transitieproces, waarbij de verwachting is dat er per 1 januari 2018 een of meerdere werkbedrijven zijn opgericht, waarin de huidige activiteiten van Presikhaaf Bedrijven grotendeels worden ondergebracht. Zodra hierover besluitvorming heeft plaatsgevonden zal de begroting 2018 worden gewijzigd naar de nieuwe organisatorische situatie.

In de begroting 2018 is de volgende onderverdeling in activiteiten gemaakt, namelijk:

- Productie
- Begeleiding
- Verloning
- Overig

In hoofdstuk 2 en 5 zullen we deze onderdelen toelichten.

Aandachtspunten in deze begroting:

- Begrotingsresultaat
  De begroting 2018 is financieel sluitend. De begrote uitgaven en inkomsten zijn in evenwicht. In de begroting is rekening gehouden met de wederopbouw van het financieel weerstandsvermogen. Hiervoor is een bedrag van € 0,6 mln. gereserveerd in de begroting. De komende vier jaar moet dit uitgroeien tot een vermogen van € 2,4 mln. om risico's op te vangen.

- Verrekening systematiek
  Presikhaaf Bedrijven verschaft inzicht in de kosten van de dienstverlening (met name begeleidingskosten) en wil voorkomen dat de deelnemende gemeente achteraf substantiële eenmalige bedragen in rekening gebracht krijgt. De begeleidingskosten vormen een substantiële kostenpost, die vanwege marktomstandigheden en aard van de werkzaamheden niet volledig doorberekend kunnen worden aan opdrachtgevers. Dit leidt tot een negatieve bijdrage aan het financieel resultaat van Presikhaaf Bedrijven. Het niet kostendekkende deel wordt daarom nu gedragen door de deelnemende gemeenten. Presikhaaf Bedrijven brengt dit onderdeel vooraf in rekening. Deze kosten worden afgezonderd van de integrale afrekening en apart via het deelnamepercentage afgerekend. Bij de berekening van de begeleidingskosten wordt rekening gehouden met de mate van begeleiding die een medewerker nodig heeft.

- Verloningsresultaat
  Presikhaaf Bedrijven erkent dat de verloning altijd een negatief resultaat heeft en neemt hiervoor een bijdrage van de gemeente op.

- Kosten in standhouden onrendabele werksoorten
  Tekorten uit onrendabele werksoorten worden gedekt uit de bijdragen van gemeenten en de omzet.

- Huisvesting
  Op dit moment is in de begroting 2018 nog niet voorzien dat de locatie op de Driepoortenweg in 2017 zal worden afgestoten. Indien de voorgenomen afstoting daadwerkelijk plaatsvindt, zullen geplande uitgaven voor groot onderhoud te zijner tijd niet meer nodig zijn. Voor het benodigde onderhoud aan de locatie Bruningweg wordt nog een kostenraming gemaakt. Hiervoor zijn nog geen middelen gereserveerd in de begroting. De eenmalige kosten voor het benodigde onderhoud aan de locatie Bruningweg kunnen waarschijnlijk financieel budgetneutraal worden opgevangen door het vervallen van onderhoudskosten bij de verwachte afstoting van de locatie Driepoortenweg.

- Wegvallen instroom SW
  Door het wegvallen van de SW instroom is er rekening gehouden met een natuurlijke reductie, daar waar mogelijk, van regulier personeel. Echter het wegvallen van de SW instroom wordt deels opgevangen door inzet van andere doelgroepen, zoals vanuit de Participatiewet.

- Frictie- en transitiekosten
  De intentie is om de geen frictie- en transitiekosten te verantwoorden in boekjaar 2018, dit wordt wel voorzien in 2017.
  Besluiten die leiden tot incidentele lasten in een begrotingswijziging te verwerken en de bijdrage van de gemeente daarmee te verhogen. Deze lasten worden apart afgerekend.

- Personen met een lage loonwaarde naar gemeenten.
  In 2017 worden met de gemeenten afspraken gemaakt met betrekking tot de overgang van de personen met een lage loonwaarde naar de deelnemende gemeenten. Deze afspraak is ook meegenomen in de begrote begeleidingskosten. Indien dit aantal niet wordt gehaald, zullen de begeleidingskosten hoger uitkomen dan nu begroot. Indien de afspraken niet worden gerealiseerd, zal dit financieel worden opgevangen door een vergelijkbare financiële gemeentelijke compensatie voor begeleidingskosten.
  De personele zaken worden in hoofdstuk 3 toegelicht.

- Risico's
  Momenteel zit Presikhaaf Bedrijven in de transitiefase, nu bekende globale risico's worden in hoofdstuk 4 toegelicht.

- Begroting en meerjarenraming
  In hoofdstuk 5 vindt u de financiële begroting, inclusief de meerjarenraming en toelichtingen.

- Verplichte paragrafen
  In dit hoofdstuk 6 vindt u o.a. meer informatie over de weerstandscapaciteit en financiering.

2 Beschrijving Presikhaaf Bedrijven onderdelen

In dit hoofdstuk vindt u een toelichting op de bundeling van activiteiten in de vier onderdelen, namelijk:

A. Productie
B. Begeleiding
C. Verloning
D. Overig

Hieronder vindt u informatie over de doelstelling en uitgangspunten van de onderdelen. Allereerst worden deze in paragraaf 2.1 inhoudelijk beschreven en daarna wordt per onderdeel in paragraaf 2.2 ingegaan op de financiële achtergronden. Tot slot worden in paragraaf 2.3 de gevolgen voor Presikhaaf Bedrijven en de gemeenten op hoofdlijnen uiteengezet.

2.1 Beschrijving opzet inhoudelijk per onderdeel

A. Productie
De productiefaciliteiten zijn in het verleden opgezet om werkgelegenheid voor de doelgroep te creëren of veilig te stellen. Het is langlopend beleid om de risico's te verkleinen door productiefaciliteiten buiten de deur te zetten. In een aantal gevallen zal de productiefaciliteit verliesgevend zijn, maar wordt deze welbewust in stand gehouden vanuit de gedachte van werkgelegenheid.

Uitgangspunten Presikhaaf Bedrijven zijn:
- Maakt voor de productie gebruik van mensen uit de doelgroep.
- Als aanvulling worden voor gemeenten opdrachten in het kader van re-integratie uitgevoerd.
- Wanneer de gemeenten het noodzakelijk vinden specifieke werkgelegenheid te behouden voor de doelgroep, kunnen zij enig financieel verlies bij de productie acceptabel vinden.

B. Begeleiding
Begeleiden van SW-medewerkers in den brede zin des woords is de core business bij uitstek. Presikhaaf Bedrijven is sterk in de individuele begeleiding van mensen uit de doelgroep of het begeleiden van bedrijven bij het inrichten van bedrijfsprocessen zodanig dat de doelgroep hier goed kan functioneren.

Uitgangspunten Presikhaaf Bedrijven zijn:
- Is in staat de productie te ontzorgen en mensen uit de doelgroep te voorzien van voor hen adequate begeleiding.
- Wordt betaald door de gemeente (af te nemen dienst).
- Heeft een kostprijs die afhankelijk is van het individu of van de karakteristieken van de groep, zodanig dat intensieve begeleiding meer kost dan beperkte begeleiding.

C. Verloning
Presikhaaf Bedrijven is een werkgever van 2.111,8 fte SW medewerkers. Deze mensen hebben vrijwel zonder uitzondering een vaste aanstelling. Er is geen groei van dit onderdeel, omdat Presikhaaf Bedrijven geen mensen uit de doelgroep meer in dienst neemt.

Uitgangspunten Presikhaaf Bedrijven zijn:
- Betaalt de werkgeverslasten van de SW-medewerkers.
- Kosten worden afgerekend op een norm bedrag via een deelnemingspercentage.

- Het onderdeel heeft als taak om SW personeel tegen zo min mogelijk begeleidingskosten en tegen zo groot mogelijke detacheringsopbrengst aan het werk te zetten. Om dit mogelijk te maken wordt ingezet op de ontwikkeling van de SW medewerker.

D. Overig

In dit onderdeel worden eventuele de transitie- en frictiekosten verantwoord. Bij de overgang naar het (Arnhems) werkbedrijf zullen frictiekosten ontstaan, deze zullen geheel in 2017 worden opgenomen**.**
Onder de post 'overig' is ook de opbouw van het weerstandsvermogen opgenomen. Daarnaast worden hier zaken verantwoord die niet vallen onder A, B of C.

2.2 Beschrijving opzet financieel per onderdeel

Het onderscheid in vier onderdelen (productie, begeleiding, verloning en overig) leidt tot onderstaande financiële ordening:

A. Productie
- Kent een opbrengst door verkoop van productie of dienstverlening.
- Maakt bedrijfskosten ten behoeve van het realiseren van de productie.
- Maakt salariskosten voor het personeel dat in dienst is van het onderdeel om de productie te kunnen leveren.
- Betaalt een detacheringsvergoeding voor zover personeel wordt ingehuurd ten behoeve van activerend werk.

B. Begeleiding
- De begeleiding bestaat uit het ondersteunen van de productie.
- Dit regulier personeel wordt betaald uit opbrengsten vanuit opdrachten door gemeenten.
- Begeleidingskosten zijn gedifferentieerd naar de zwaarte van begeleiding.
- De gemeenten betalen begeleidingskosten van SW personeel.

C. Verloning
- Hier worden alle werkgeverslasten betaald voor de SW-medewerkers.
- Deze worden bekostigd door de gemeenten.
- Dit onderdeel kent een jaarlijks afnemend volume.

D. Overig
- Hier worden de incidenteel geachte kosten en opbrengsten opgenomen.
- In dit onderdeel staan kosten en opbrengen die niet vallen onder deel A, B of C.

2.3 Beschrijving gevolgen totaal Presikhaaf Bedrijven en gemeenten

De opzet in de vier onderdelen leidt tot:

- Een heldere verdeling in de opbrengsten en kosten.
- Zichtbare begeleidings- detacheringskosten.
- Van specifieke onderdelen wordt duidelijk in welke mate zij gezond zijn.

Voor gemeenten ontstaan de volgende kosten:

- Een algemene bijdrage afhankelijk van het deelnamepercentage aan het werkgeversonderdeel.
- Een specifieke bijdrage per medewerker voor begeleidingskosten en specifieke inkomsten in de vorm van een detacheringsvergoeding.
- Hierdoor kan de gemeente deze kosten en baten afwegen tegenover andere mogelijkheden in de markt.

De begroting van Presikhaaf Bedrijven kent in deze situatie:

- Geen tekorten op het werkgeversonderdeel nu gemeenten vooraf de loonsommen voldoen.
- Geen tekorten met uitzondering van productieonderdelen die dan gesaneerd ofwel gestopt moeten worden ofwel er wordt een expliciete politieke keus gemaakt om hier voor langere tijd publieke middelen aan toe te voegen om de werkgelegenheid te behouden.
- Geen tekorten op de begeleidingskosten nu deze door de gemeenten vooraf vergoed worden. Bij te hoge kosten prijst het onderdeel zich vanzelf uit de markt.

In hoofdstuk 5 vindt u de begroting waarin het financiële resultaat per onderdeel is gepresenteerd.

3 Personeel

Vanaf 2017 is het centrale organisatiethema “duurzame inzetbaarheid” met als speerpunten:

1. verlagen van het verzuim;
2. investeren in doorstroom en mobiliteit van alle medewerkers;
3. voldoende werk genereren tegen een gezond tarief.

De verwachting is dat deze structurele aandacht voor de inzetbaarheid van medewerkers begin 2018 goed ingebed is en de organisatie daardoor klaar is voor de toekomst. Van belang daarbinnen is enerzijds de duurzame inzet van SW-personeel en andere doelgroepen uit de Participatiewet op zo regulier mogelijke arbeidsplaatsen. Hiervoor wordt een strategische personeelsplanning opgezet, met als kaders capaciteit, kwaliteit, passendheid en inzet op ontwikkeling van het individu. Anderzijds is het begeleidend en ondersteunend personeel goed voorbereid op een toekomst die mogelijk buiten de grenzen van de Presikhaaf-organisatie ligt. Medewerkers kennen hun eigen verantwoordelijkheid in dit proces en nemen eigenaarschap voor de eigen toekomst. Daar waar nodig/mogelijk zijn en worden medewerkers ondersteund in hun loopbaanontwikkeling of heeft uitstroom reeds plaatsgevonden. In dat kader zijn instrumenten ontwikkeld met en is samenwerking gezocht bij partners en externe partijen. Hierdoor kan ontwikkeling ook plaatsvinden op tijdelijke *oriëntatieplaatsen* of door middel van externe projectactiviteiten.

Met dit alles bereiken we een organisatiecultuur met leiderschap, eigenaarschap en werkgeverschap als kernwaarden en als resultaat:

1. lager verzuim;
2. hogere en duurzame inzetbaarheid;
3. meer productiviteit;
4. hogere betrokkenheid.

In alle lagen van de organisatie wordt dit ervaren en opgepakt: iedereen weet en ervaart dat hij ertoe doet en mede verantwoordelijk is voor de successen én de gemiste kansen van de organisatie.

De organisatie is zo ingericht dat gemeenten en andere relaties met vertrouwen hun hulpvragen en opdrachten bij ons neerleggen. Er is een goede verbinding met en aansluiting bij (sociale) wijkteams, scholen en AWBZ-instellingen. Ook hebben we ons verder geprofessionaliseerd als HR-begeleidingsorganisatie en kunnen van daaruit zorgdragen voor maximale benutting van de potentiële marktwaarde van SW-medewerkers en doelgroep uit de Participatiewet. Deze laatste groep is, met de krimp die door natuurlijke uitstroom van de SW-doelgroep ontstaat, ook noodzakelijk voor de continuïteit van de bedrijfsvoering.

<u>Actieplan naar aanleiding van onderzoek DEXIS Arbeid</u>

Het onderzoeksrapport van DEXIS Arbeid is begin 2017 aanleiding geweest om te komen tot een bredere opzet en uitwerking dan alleen aandacht voor verzuim. Voor 2018 verwachten we daarvan de volgende resultaten:

- leidinggevenden hebben een realistisch target op de verschillende organisatiedoelen, waaronder verzuim en inzetbaarheid;

- iedere leidinggevende is, door middel van training en met ondersteuning van instrumenten en/of *coaching on the job*, voldoende geoutilleerd om de leiderschapsrol op te pakken en waar te maken;

- de vernieuwde verzuimaanpak en het daarvoor ontwikkelde instrumentarium is op orde en goed bruikbaar. Ook voor de andere organisatiedoelen zijn instrumenten ontwikkeld. Door middel van periodieke evaluaties worden verbeteracties ingezet om de resultaten positief te beïnvloeden.

Verzuimdoelstelling

Voor 2017 is de doelstelling geformuleerd om over de gehele linie verzuimreductie te bewerkstelligen met 2% zodat we op gemiddeld 14,8% uitkomen. In dat jaar wordt, zoals hiervoor geschetst, gewerkt aan versterking van leidinggevenden in hun leiderschapskwaliteiten. In 2018 is de aandacht voor werkgeverschap dusdanig ingebed in de organisatie dat medewerkers doelgericht aangesproken worden op hun verzuim en inzetbaarheid. Daarmee moet bereikt kunnen worden dat we als organisatie het verzuim terug kunnen brengen tot ten minste het landelijk gemiddelde van SW-organisaties. Uit de benchmark 2016 blijkt dat dit landelijk gemiddelde voor de grootteklasse van Presikhaaf Bedrijven ligt op 13,6% (landelijke benchmark totaal op 12,8%).

Ontwikkeling duurzame inzetbaarheid met leer-/werkprogramma's

Het team Leren & Ontwikkelen biedt via de interne applicatie *Palet* een ruim aanbod aan trainingen en opleidingen voor alle medewerkers van Presikhaaf Bedrijven. De verwachting is dat ook voor 2018 een grote variatie beschikbaar zal zijn. Een deel zal, vanwege de functie of taken, verplicht gevolgd moeten worden (bijvoorbeeld BHV, VCA of Veilig werken langs de weg); op een ander deel zal meer op vrijwillige basis ingeschreven kunnen worden (assertiviteit, Excel, taaltrainingen Nt1/Nt2). In het kader van doorstroom, loopbaanontwikkeling en mobiliteit zal ook in 2018 een opleidings- en ontwikkelprogramma aangeboden worden aan het begeleidend en ondersteunend persoon. Dit in het kader van duurzame inzetbaarheid en de verwachting dat voor de toekomstige organisatie de formatie naar beneden zal worden bijgesteld.

Methodiek Werkstap

In 2017 zal de methodiek Werkstap volledig geïntegreerd zijn als ontwikkelprogramma voor SW-medewerkers en is een start gemaakt met het invoeren van andere doelgroepen uit de Participatiewet. Dat wil zeggen dat alle doelgroepen vanuit Werkstap gevolgd kunnen worden in hun ontwikkelmogelijkheden.

Alle leidinggevenden hebben de training Werkstap eind 2017 afgerond; de verwachting is dat ten minste 80% in de *Proeve van Bekwaamheid* een voldoende resultaat heeft behaald. In 2018 zullen ondersteunende herhalingslessen verzorgd blijven worden.

4 Risico's

De grootste risicofactoren voor Presikhaaf Bedrijven worden gevormd door de commerciële opbrengsten van diensten en producten. Daarnaast zijn de bestuurskracht en het weerstandsvermogen bekende risico's. Hieronder wordt ingegaan op deze risico's.

Commerciële opbrengst

De opbrengst kan door onverwachte mutaties in (grote) klanten en/ of grote orders onverwachts sterk toe- of afnemen. In het algemeen is hiervan het gevolg dat vrijwel direct en in gelijke verhoudingen het bedrijfsresultaat en daarmee ook het exploitatieresultaat aangetast kan worden.
Verlies aan opbrengsten kan niet eenvoudig worden hersteld door besparingen. Immers, de grootste kostenfactor, de personeelskosten zijn vast omdat Presikhaaf Bedrijven geen personeel kan ontslaan in verband met te weinig werk.
Als beheersingsmaatregel wordt er gewerkt aan verbetering van de commerciële slagkracht en aan de relaties met bestaande klanten met een hoog potentieel. Op die manier borgen we de continuïteit van werk.

Impact van economische omstandigheden op Presikhaaf Bedrijven en onduidelijkheid over de toekomst

Presikhaaf Bedrijven is sterk afhankelijk van economische omstandigheden. Onduidelijkheid over het toekomstperspectief en de berichtgeving in de media kan bij opdrachtgevers leiden tot twijfel over de continuïteit van de dienstverlening en tot verlies van opdrachten. Heldere communicatie met stakeholders over de strategie en de fase waarin de besluitvorming van de gemeenten zich bevindt, kan deze twijfel voorkomen.

Bestuurskracht

Onduidelijkheid in de strategieformulering en het daardoor ontbreken van een meerjarenperspectief leidt tot instabiliteit. Operationeel gezien kan dit leiden tot verlies van opdrachtgevers en personeel (door ziekte of vertrek) en lagere investeringen.
Als beheersingsmaatregel wordt vooral ingezet op heldere communicatie met de stakeholders over de strategie en de voorgang in de besluitvorming.

Personeel

Presikhaaf Bedrijven heeft te maken met een dalend SW-bestand aangezien er geen instroom van SW-ers meer is. Hierdoor zijn voor de invulling van de huidige en toekomstige opdrachten afhankelijk van instroom van andere doelgroepen waarbij zowel de kwaliteit als de kosten van de instroom een risico zijn. Voortdurende afstemming met gemeenten, het WSP en VSO-scholen over de instroom en de opdrachten is van belang.

Weerstandsvermogen

Door het ontbreken van weerstandsvermogen moeten financiële tegenvallers worden opgevangen in de exploitatie van Presikhaaf Bedrijven. Echter vanaf 2018 wordt er weer een financiële buffer opgebouwd. De komende vier jaar wordt er € 0,6 mln. gereserveerd om een weerstandsvermogen van € 2,4 mln. op te bouwen.

5 Begroting

In dit hoofdstuk wordt u geïnformeerd over begrote resultaten van Presikhaaf Bedrijven. Tevens zijn er begrotings- en balansspecificaties opgenomen.

5.1 Programmabegroting Presikhaaf Bedrijven

bedragen x € 1.000	Begroting 2018	Prognose 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Resultaat uit productie	0	1.003	0	1.240
Resultaat uit begeleiding	0	0	0	61
Resultaat uit verloning	0	930	0	563
Resultaat uit overige posten	0	-600	0	-1.013
Totaal resultaat	**0**	**1.333**	**0**	**851**
Personeelsgegevens				
SW-werknemers in fte	2.111,8	2.203,9	2.151,3	2.320,2
SW-werknemers in AJ	2.196,0	2.291,3	2.241,7	2.416,3
Werknemers BW in fte	42,8	44,2	46,7	46,6
Werknemers BW in AJ	45,5	47,0	49,5	49,6
P-wet doelgroep in fte	109,9	65,5	61,7	81,9
Reguliere werknemers in fte	149,8	154,7	149,0	146,7
Percentage inzetbaarheidsverlof	13,6%	14,8%	15,0%	16,8%
Resultaten per fte (SW)				
Resultaat uit productie	0	455	0	535
Resultaat uit begeleiding	0	0	0	26
Resultaat uit verloning	0	422	0	243
Resultaat uit overige posten	0	-272	0	-437
Totaal resultaat	**0**	**605**	**0**	**367**

De begroting 2018 is financieel sluitend. De begrote uitgaven en inkomsten zijn in evenwicht. In de begroting is rekening gehouden met de wederopbouw van het financieel weerstandsvermogen. Hiervoor is een bedrag van € 0,6 mln. gereserveerd in de begroting. De komende jaren moet dit uitgroeien tot een vermogen van € 2,4 mln. om risico's op te vangen.

In de volgende paragrafen wordt het resultaat per onderdeel toegelicht.

5.2 Resultaat uit productie

bedragen x € 1.000	Begroting 2018	Prognose 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Bruto opbrengst incl mutatie OHW	21.209	21.051	18.794	20.566
Materiaal verbruik + uitbesteed werk	4.099	4.264	3.612	4.140
Netto Opbrengst	**17.110**	**16.787**	**15.182**	**16.426**
Netto Opbrengst percentage	80,7%	79,7%	80,8%	79,9%
Overige opbrengsten	2.270	2.468	2.180	1.997
Som der bedrijfsopbrengsten	**19.380**	**19.256**	**17.362**	**18.423**
Lasten				
Salariskosten regulier personeel	7.376	7.646	6.993	7.054
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.340	2.420	2.420	2.553
Overige personeelskosten	604	602	434	746
Afschrijvingen	646	593	760	704
Financiële baten en lasten	439	504	511	612
Inzet P-wetters	3.020	1.911	1.800	1.880
Overige bedrijfskosten	4.955	4.846	4.714	6.024
Totaal lasten	**19.380**	**18.522**	**17.632**	**19.572**
Opbrengsten - Lasten	**0**	**733**	**-270**	**-1.149**
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken	0	270	270	2.390
Resultaat uit productie	**0**	**1.003**	**0**	**1.240**

In onderstaande analyse wordt de begroting 2018 afgezet ten opzichte van de prognose 2017 en waar noodzakelijk ook ten opzichte van de begroting 2017 en/of rekening 2016. Als gevolg van de doorgevoerde stelselwijziging is het resultaat uit productie budgetneutraal conform de begroting 2017.

Per onderdeel is het beeld ten opzichte van de begroting als volgt:

De netto-opbrengst stijgt met € 0,3 miljoen door:

- dat de uitstroom van het SW-personeel opgevangen door andere doelgroepen, omzetniveau 2016 wordt zoveel als mogelijk gehandhaafd;
- Verhoging van de opbrengsten bij Intratuin Arnhem;
- Prijsindexatie van de opbrengsten met 2%;
- meer efficiëntie wordt verwacht te behalen in verband met het thema verzuimverlaging, wat moet leiden tot meer inzetbare en verkoopbare uren.

De overige opbrengsten dalen ten opzichte van de prognose 2017 door over de gehele linie lagere opbrengsten.

De lasten stijgen met € 0,9 miljoen door:

- lagere kosten regulier personeel met € 0,3 miljoen;
- hogere lasten met betrekking tot inzet van P-wetters van € 1,1 miljoen;
- hogere kosten bij andere posten voor per saldo € 0,1 miljoen.

Netto-opbrengst
De begrote netto-opbrengst van de begroting komt per saldo uit op een bedrag van € 17,1 miljoen bij een gemiddeld netto-opbrengstpercentage van 80,7%. Het netto-opbrengstpercentage is gestegen ten opzichte van de begroting 2017. Dit komt door de stijging van opbrengsten die wij mede binnenhalen door inzet van andere doelgroepen en door hogere prijzen.

Overige bedrijfsopbrengsten
Onder deze post staat de doorbelasting van rente- en huisvestingskosten aan de op afstand gezette bedrijfsonderdelen, vergoedingen voor personen met een lage loonwaarde (‘module 8’) en overige opbrengsten.

De specificatie van de overige bedrijfsopbrengsten is als volgt:

bedragen x € 1.000	Begroting 2018	Prognose 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Doorbelasting huisvesting	363	363	295	431
Doorbelastingen personeel	210	210	219	524
Doorbelasting kosten module 8	1.420	1.450	1.425	383
Meeropbrengst voormalige ID-banen	148	148	156	165
Overig	129	297	85	494
Totaal	**2.270**	**2.468**	**2.180**	**1.997**

Salariskosten regulier personeel

De totale uitgaven komen uit op een bedrag van € 10,1 miljoen, inclusief salariskosten van € 2,7 miljoen voor de begeleiding van de doelgroep, bij een bezetting van 149,8 fte. Er is rekening gehouden met lagere bezetting als gevolg van de uitstroom van het SW-personeel, daarnaast stijgt de reguliere bezetting door vervanging van SW-ers door reguliere krachten en voor inzet voor andere doelgroepen.

Detacheringsvergoeding doelgroep
Dit zijn de kosten voor de inzet van werknemers uit de doelgroep voor personen in Activerend Werk. Deze kostenpost komt terug als detacheringsvergoeding bij het onderdeel ‘resultaat uit verloning’.

Overige personeelskosten
Ten opzichte van de prognose 2017 blijven deze kosten gelijk. Ten opzichte van 2016 dalen deze kosten, dit komt voornamelijk doordat de kosten van jubilea en de kosten van vergoeding van het lidmaatschap van de vakbond voor SW-ers wordt gepresenteerd onder het resultaat uit verloning.

Afschrijvingen
De afschrijvingskosten zijn geactualiseerd waarbij tevens rekening is gehouden met investeringen.

Financiële baten en lasten
Door de dalende rente en het lagere vermogensbeslag dalen de financiële baten en lasten.

Inzet P-wetters
Onder deze post staan de netto kosten van de P-wetters. Door de uitstroom van SW-ers en wij de netto-opbrengst willen houden voorzien wij instroom van P-wetters.

Overige bedrijfskosten
Onder de overige bedrijfskosten worden alle overige kosten gepresenteerd. Deze stijgen met € 0,1 miljoen ten opzichte van de prognose 2017.

De specificatie van de overige bedrijfskosten is als volgt:

bedragen x € 1.000	Begroting 2018	Prognose 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Huur- en leasekosten	400	407	303	406
Onderhoudskosten	700	688	1.067	989
Energieverbruik	500	491	602	600
Belastingen en verzekeringen	290	286	340	340
Algemene kosten	3.065	2.974	2.409	3.720
Subtotaal	**4.955**	**4.846**	**4.721**	**6.055**
Subsidie praktijkleren	0	0	-7	-31
Totaal overige bedrijfskosten	**4.955**	**4.846**	**4.714**	**6.024**
Specificatie van algemene kosten				
Indirecte productiekosten	70	61	51	76
Inkoop- en expeditiekosten	100	95	77	69
Verkoopkosten	300	298	258	242
Kosten dienstverlening door derden	850	812	828	1.880
Overige algemene kosten	1.745	1.690	1.011	1.120
Dotatie aan voorzieningen	0	0	0	-149
Diverse baten en lasten	0	19	184	-29
Inverdieneffect boventalligen				511
Totaal algemene kosten	**3.065**	**2.974**	**2.409**	**3.720**

De volgende toelichting per post ten opzichte van begroting 2017:

- De posten ‘huur- en leasekosten’, ‘onderhoudskosten’, ‘energieverbruik’ en ‘belastingen en verzekeringen’ blijven gelijk bij ongewijzigd beleid;
- De kosten dienstverlening door derden blijven gelijk. De daling ten opzichte van 2016 komt doordat wij geen ‘overig personeel’ meer hebben en veel minder personen die wij doorbelasten aan gemeenten;
- De overige algemene kosten stijgen licht bij ongewijzigd beleid;
- Inverdieneffecten boventalligen zijn nihil door het niet meer inzetten van boventallig personeel op activiteiten van Presikhaaf Bedrijven.

Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken
Deze bijdrage is noodzakelijk om de werkplekken voor Activerend Werk te kunnen bekostigen.

5.3 Resultaat uit begeleiding

bedragen x € 1.000	Begroting 2018	Prognose 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Kosten begeleiding	2.744	2.873	2.873	2.908
Bijdrage begeleiding door gemeenten	2.744	2.873	2.873	2.969
Resultaat uit begeleiding	**0**	**0**	**0**	**61**

Uitgangspunt voor de verrekening van begeleidingskosten is de mate van begeleiding van SW medewerkers enerzijds en de inzet op het gebied van begeleiding door reguliere medewerkers anderzijds. Voor de mate van begeleiding van SW-medewerkers is gekozen voor de methode werkladder. De kosten van begeleiding worden via het deelnemingspercentage verrekend met de gemeenten.

5.4 Resultaat uit verloning

bedragen x € 1.000	Begroting 2018	Prognose 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Bijdrage SW (oud)	61.117	64.289	62.327	67.404
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.340	2.420	2.420	2.553
Salariskosten SW	61.579	63.654	62.819	67.551
Personeelsgebonden kosten SW	1.878	2.000	1.928	1.693
Wet Werk en Zekerheid	0	125	0	150
Resultaat uit verloning	**0**	**930**	**0**	**563**

Bijdrage SW (oud)
Bij het opstellen van de begroting 2018 wordt uitgegaan van een gemiddelde SW bezetting van 2.111,8 fte. De bezetting daalt als gevolg van natuurlijk verloop.

De Bijdrage SW (oud) dekt volledig de kosten van de SW-ers.

Detacheringsvergoeding doelgroep
Dit zijn de opbrengsten van de inzet van werknemers uit de doelgroep voor personen in Activerend Werk. De kostenpost komt terug als detacheringsvergoeding bij het onderdeel ‘resultaat uit productie’

Salariskosten SW
De belangrijkste kostenpost wordt gevormd door de post salariskosten SW-personeel. Voor 2018 worden de totale uitgaven begroot op ruim € 61,6 miljoen. Dit cijfer is gebaseerd op een SW-bezetting voor 2018 van gemiddeld 2.069 fte, exclusief de SW-bezetting voor Begeleid Werken. Er is rekening gehouden met de effecten van het Lage Inkomensvoordeel.

De salariskosten SW per fte stijgen door de een prijsindexatie van 1%.

Personeelsgebonden kosten SW
Onder deze post worden de reiskosten woon-werkverkeer, de loonkostensubsidie van Begeleid Werken en overige personeelsgebonden kosten opgenomen, dit betreffen vooral de kosten van jubilea en de kosten van de vergoeding van het lidmaatschap van de vakbond.

Een specificatie van de personeelsgebonden kosten SW is als volgt:

bedragen x € 1.000	Begroting 2018	Prognose 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Kosten woon-werk	900	1.017	1.019	1.082
Kosten maatvervoer	30	32	52	47
Kosten Begeleid Werken	450	522	537	564
Overige personeelsgebonden kosten	498	429	320	
Totaal	**1.878**	**2.000**	**1.928**	**1.693**

5.5 Resultaat uit overige posten

bedragen x € 1.000	Begroting 2018	Prognose 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Resultaat verbonden partijen	0	0	0	32
Transitiekosten	0	-450	0	-600
Incidentele lasten	0	-150	0	-2.535
Opbouw weerstandsvermogen	-600	-600	-600	0
Bijdrage gemeenten overige posten	600	600	600	2.090
Resultaat overige posten	**0**	**-600**	**0**	**-1.013**

Resultaat verbonden partijen

Hieronder wordt het resultaat van Beverweerd Holding B.V. gepresenteerd. Voor de begroting verwachten wij geen resultaat uit Beverweerd Holding B.V.

Transitiekosten
Voor 2018 worden er geen transitiekosten voorzien.

Incidentele lasten
Voor 2018 worden er geen incidentele lasten voorzien. De incidentele lasten uit een reorganisatie in verband met de overgang naar het (Arnhems) werkbedrijf worden, naar verwachting, opgenomen in het jaar 2017.

Opbouw weerstandsvermogen
Om aan de norm uit de notitie Weerstandsvermogen te voldoen is er een post opbouw weerstandsvermogen opgenomen.

Bijdrage gemeenten overige posten
Voor 2018 wordt een bijdrage van de gemeenten voorzien met betrekking tot de opbouw van het weerstandsvermogen.

Overzicht bijdragen deelnemende gemeenten:

bedragen x € 1.000	verdeling	Begroting 2018	Begroting 2017
Bijdragen			
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken		0	270
Bijdrage begeleiding door gemeenten		2.744	2.873
Bijdrage SW (oud)		61.117	62.327
Bijdrage SW (oud) door niet deelnemende gemeenten		-2.410	-861
Bijdrage gemeenten overige posten		600	600
Totaal		**62.051**	**65.209**
Verdeling naar gemeenten			
Arnhem	53,04%	32.911	34.490
Doesburg	3,38%	2.097	2.158
Duiven	3,42%	2.122	2.237
Lingewaard	8,57%	5.318	5.549
Overbetuwe	6,68%	4.145	4.330
Rheden	11,60%	7.198	7.623
Rijnwaarden	2,81%	1.744	1.950
Rozendaal	0,04%	25	52
Westervoort	4,58%	2.842	2.973
Zevenaar	5,88%	3.649	3.847
Totaal	100,00%	**62.051**	**65.209**

De definitieve verdeling naar gemeenten moet nog worden vastgesteld op basis van bezettingsgegevens per 31 oktober 2017 voor het jaar 2018. Indicatief is de verdeling op basis van de gemiddelde SW bezetting 2017 gehanteerd.

Per 1 januari 2017 is de systematiek ‘betalende gemeente (werkgemeente)’ ingevoerd. Dit betekent dat vanaf 1 januari 2017 voor SW-ers die niet wonen in één van de deelnemende gemeenten een gemeente (meestal de centrumgemeente) als subsidiegemeente wordt aangewezen. Voor het jaar 2018 moet deze gemeente later in het jaar 2017 bepaald worden.

De realisatie vaan de bijdrage SW (oud) door niet deelnemende gemeenten zal op basis van het werkelijk aantal AJ en werkelijke bijdrage door het Rijk worden bepaald.

De gemeenten Rijnwaarden en Zevenaar zullen per 1 januari 2018 worden samengevoegd tot één gemeente.

De bijdrage door de deelnemende gemeenten is voor de begroting van het jaar 2018 lager dan voor de begroting 2017.
Dit komt door de volgende factoren:

- Lagere kosten organisatie;
- Lagere bezetting aantal SW-ers waardoor de bijdrage SW-oud is verlaagd;
- Geen transitie- en frictiekosten in 2018.

5.6 Meerjarenraming

bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021
Resultaat uit productie	0	0	0	0	0
Resultaat uit begeleiding	0	0	0	0	0
Resultaat uit verloning	0	0	0	0	0
Resultaat uit overige posten	0	0	0	0	0
Totaal resultaat	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Personeelsgegevens					
SW-werknemers in fte	2.151,3	2.111,8	2.013,6	1.926,1	1.839,0
SW-werknemers in AJ	2.241,7	2.196,0	2.094,4	2.003,8	1.913,1
Werknemers BW in fte	46,7	42,8	41,4	39,8	38,7
Werknemers BW in AJ	49,5	45,5	44,0	42,3	41,2
P-wet doelgroep in fte	61,7	109,9	106,3	102,2	99,4
Reguliere werknemers in fte	149,0	149,8	142,9	136,7	130,5
Percentage inzetbaarheidsverlof	15,0%	13,6%	13,6%	13,6%	13,6%
Resultaten per fte (SW)					
Resultaat uit productie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Resultaat uit begeleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Resultaat uit verloning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Resultaat uit overige posten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal resultaat	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Resultaat uit productie

bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021
Bruto opbrengst incl mutatie OHW	18.794	21.209	20.628	20.126	19.600
Materiaal verbruik + uitbesteed werk	3.612	4.099	4.089	4.082	4.074
Netto Opbrengst	**15.182**	**17.110**	**16.539**	**16.044**	**15.526**
Netto Opbrengst percentage	81%	81%	80%	80%	79%
Overige opbrengsten	2.180	2.270	2.165	2.070	1.975
Som der bedrijfsopbrengsten	**17.362**	**19.380**	**18.704**	**18.113**	**17.501**
Lasten					
Salariskosten regulier personeel	6.993	7.376	7.033	6.728	6.423
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.420	2.340	2.231	2.134	2.038
Overige personeelskosten	434	604	576	551	526
Afschrijvingen	760	646	646	646	646
Financiële baten en lasten	511	439	385	334	283
Inzet P-wetters	1.800	3.020	2.880	2.746	2.618
Overige bedrijfskosten	4.714	4.955	4.725	4.519	4.315
Totaal lasten	**17.632**	**19.380**	**18.476**	**17.658**	**16.849**
Opbrengsten - Lasten	**-270**	**0**	**228**	**456**	**652**
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken	270	0	-228	-456	-652
Resultaat uit productie	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Er wordt rekening gehouden met een stijging van de opbrengsten met 2% per jaar. De bruto-opbrengst daalt door het lagere aantal SW-ers.

Resultaat uit begeleiding

bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021
Kosten begeleiding	2.873	2.744	2.621	2.503	2.390
Bijdrage begeleiding door gemeenten	2.873	2.744	2.621	2.503	2.390
Resultaat uit begeleiding	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Resultaat uit verloning

bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021
Bijdrage SW (oud)	62.327	61.117	58.823	56.825	54.777
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.420	2.340	2.231	2.134	2.038
Salariskosten SW	62.819	61.579	59.264	57.246	55.179
Personeelsgebonden kosten SW	1.928	1.878	1.791	1.713	1.635
Wet Werk en Zekerheid	0	0	0	0	0
Resultaat uit verloning	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Er wordt rekening gehouden met een stijging van de salariskosten met ca 1%.

In de begroting is rekening gehouden met het Lage Inkomensvoordeel.

Resultaat overige posten

bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021
Resultaat verbonden partijen	0	0	0	0	0
Transitiekosten	0	0	0	0	0
Incidentele lasten	0	0	0	0	0
Opbouw weerstandsvermogen	-600	-600	-600	-600	0
Bijdrage gemeenten overige posten	600	600	600	600	0
Resultaat overige posten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

De opbouw van het weerstandsvermogen wordt doorgezet zoals deze in de begroting 2017 is opgenomen.

Bijdrage deelnemende gemeenten

bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021
Bijdragen					
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken	270	0	-228	-456	-652
Bijdrage begeleiding door gemeenten	2.873	2.744	2.621	2.503	2.390
Bijdrage SW (oud)	62.327	61.117	58.823	56.825	54.777
Bijdrage SW (oud) niet deelnemende gemeenten	-861	-2.410	-1.965	-1.873	-1.777
Bijdrage gemeenten overige posten	600	600	600	600	0
Totaal	**65.209**	**62.051**	**59.852**	**57.599**	**54.738**
Verdeling naar gemeenten					
Arnhem	34.490	32.911	31.746	30.533	29.011
Doesburg	2.158	2.097	2.023	1.976	1.910
Duiven	2.237	2.122	2.047	1.999	1.921
Lingewaard	5.549	5.318	5.129	4.959	4.735
Overbetuwe	4.330	4.145	3.998	3.813	3.580
Rheden	7.623	7.198	6.943	6.722	6.443
Rijnwaarden	1.950	1.744	1.682	1.613	1.522
Rozendaal	52	25	24	23	22
Westervoort	2.973	2.842	2.741	2.661	2.556
Zevenaar	3.847	3.649	3.519	3.300	3.038
Totaal	**65.209**	**62.051**	**59.852**	**57.599**	**54.738**

De definitieve verdeling naar gemeenten moet nog worden vastgesteld op basis van bezettings-gegevens per 31 oktober voorafgaande aan het begrotingsjaar. Indicatief is de gemiddelde SW formatie per jaar per gemeente gehanteerd.
De belangrijkste verklaring voor de daling van het aantal SW-ers is het uit dienst gaan bij pensionering. Daarnaast zijn grote andere factoren overlijden van medewerkers en medewerkers die na twee jaar ziekte uit dienst gaan. Daarnaast zijn er ook mutaties tussen gemeenten als gevolg van verhuizingen.

De gemeenten Rijnwaarden en Zevenaar zullen per 1 januari 2018 worden samengevoegd tot één gemeente.

5.7 Balans

Begrote balans Presikhaaf Bedrijven

bedragen x € 1.000		Prognose 31 december **2017**		Prognose 31 december **2018**
ACTIVA				
Vaste activa				
Immateriele vaste activa		-		-
Materiele vaste activa		12.700		12.300
Financiele vaste activa		350		350
Vlottende activa				
Voorraden	1.100		1.000	
Uitzettingen < 1 jaar:				
- Vorderingen < 1 jaar:	1.000		1.000	
- Overige uitzettingen	2.900		2.900	
Liquide middelen	500		250	
Overlopende activa	450		400	
		5.950		5.550
Totaal		**19.000**		**18.200**
PASSIVA				
Vaste passiva				
Eigen vermogen		2.800		3.500
Voorzieningen		1.000		800
Langlopende schulden		9.700		8.400
Vlottende passiva				
Vlottende schulden		3.500		3.500
Overlopende passiva		2.000		2.000
Totaal		**19.000**		**18.200**

6 Verplichte paragrafen

Artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bepaalt dat in de paragraaf weerstandsvermogen een relatie wordt gelegd tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. Onder weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden waarover Presikhaaf Bedrijven beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. De materiële vaste activa bevat naar alle waarschijnlijkheid geen 'stille reserve'.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op de onderwerpen:

- weerstandscapaciteit;
- risico's;
- beleid omtrent weerstandscapaciteit en de risico's.

Weerstandscapaciteit

Het gewenste eigen vermogen is in de notitie inzake weerstandsvermogen bepaald op 12,5% van het balanstotaal. Dit komt neer op een bedrag van circa € 2,275 miljoen. Het weerstandsvermogen is bedoeld om in moeilijke tijden eventuele exploitatieverliezen te kunnen opvangen.

Ervan uitgaande dat de positieve resultaten over de jaren 2016 en 2017 (prognose) worden ingezet als opbouw weerstandsvermogen is eind 2017 het gewenste weerstandsvermogen bereikt. De lijn uit de begroting 2017 om in vier jaar het gewenste weerstandsvermogen te laten opbouwen wordt in deze begroting doorgetrokken mocht er een andere resultaatbestemming komen en/of het geprognosticeerde resultaat niet worden behaald.

Risico's

Zie hoofdstuk 4 voor risico's op hoofdlijnen.

Beleid omtrent weerstandscapaciteit en de risico's

Uitgaande van het resultaat over 2017 en 2018 zoals is opgenomen in de programmabegroting, is het gewenste eigen vermogen ultimo 2018 aanwezig. Door de voorgestelde opbouw ontstaat wel het gewenste eigen vermogen.

Onderhoud kapitaalgoederen

Bij Presikhaaf Bedrijven heeft het onderhoud van kapitaalgoederen vooral betrekking op onderhoud van bedrijfsgebouwen, machines en installaties. Het gebruik van pand aan de Driepoortenweg vraagt gezien de ouderdom veel onderhoudskosten. Met vervanging van installaties om het pand geschikt te houden voor intensief gebruik door veel mensen, is bij de investeringen wel weer rekening gehouden. Indien nodig zullen uitgaven gedaan worden en als kosten moeten worden verantwoord. Uitgangspunt is dat de locatie aan de Driepoortenweg niet wordt afgestoten in 2018.

Ten behoeve van gebouwenbeheer (registergoed) wordt jaarlijks op basis van conditiemetingen, onderhoudsinspecties en een inventarisatie per actief een MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) opgesteld. Dit plan geeft een overzicht van het uit te voeren onderhoud en de benodigde investeringen aan het actief zowel op lange als op korte termijn en vormt qua kosten en investeringen de basis voor de begroting.

Voor een optimale werking en instandhouding van de infrastructuur zijn, daar waar gewenst dan wel noodzakelijk, onderhoudscontracten afgesloten met externe dienstverleners en leveranciers voor zowel het registergoed als voor de productiemiddelen.

Financiering

Met inachtneming van wat is beschreven in het ‘Treasurystatuut Presikhaaf Bedrijven’, wordt in deze paragraaf de financiering vastgelegd voor 2017.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

De kasgeldlimiet bepaalt de maximale omvang van de netto-vlottende schuld (schulden aan kredietinstellingen – liquide middelen). Op basis van de wet Fido bedraagt voor Presikhaaf Bedrijven de kasgeldlimiet € 7,356 miljoen, zijnde 8,2% van de totale begrotingsuitgaven voor 2018 ad € 89,706 miljoen.

De renterisiconorm is dat deel van de vaste schuld, waarover Presikhaaf Bedrijven renterisico mag lopen in casu waarvan de rente kan variëren. Op basis van de wet Fido bedraagt voor Presikhaaf Bedrijven de renterisiconorm € 17,941 miljoen, zijnde 20% van het begrotingstotaal.

Rentevisie

Op basis van de leningenportefeuille komt de gemiddelde rente van de langlopende leningen onder de 4,71% uit. Het percentage voor de financiering met kort geld, zijnde rekening courantkrediet en kasgeldleningen, is voor 2018 gesteld op gemiddeld 0,0%. De wet ‘Schatkistbankieren’ heeft geen invloed op onze financiering.

Verbonden partijen

In het kader van de primaire doelstelling heeft Presikhaaf Bedrijven een viertal rechtspersonen opgericht waarin activiteiten vanuit deze doelstelling zijn ondergebracht. Dit betreft Beverweerd Holding B.V., Stichting Motivaktie, Stichting Personeel Presikhaaf en Stichting Aan de Slag.

Beverweerd Holding B.V. heeft op haar beurt deelnemingen in Tuincentrum de Wuurde B.V., Presikhaaf Dienstverlening B.V. en B.V. Tuincentra Presikhaaf.

Tuincentrum de Wuurde B.V. heeft personen in dienst waarop de cao Fashion, Sport & Lifestyle (voorheen cao Tuincentra) van toepassing is. Voor het verwerven van gemeentelijke opdrachten is Presikhaaf Dienstverlening B.V. in 2011 opgericht. B.V. Tuincentra Presikhaaf is een vennootschap waarin geen activiteiten zijn ondergebracht.

Stichting Personeel Presikhaaf heeft tot doel het in dienst nemen van niet-SW-personeel. Stichting Motivaktie verloont personen uit de Participatiewet voor inzet op interne projecten en opdrachten.
Stichting Aan de Slag verloont personen uit de Participatiewet die zowel op interne projecten opdrachten worden ingezet als bij andere bedrijven werkzaam zijn. Al de drie de stichtingen zijn niet opgenomen in de resultaten van Presikhaaf Bedrijven aangezien er geen kapitaalbelang is.

Presikhaaf Bedrijven zal de verbonden partijen adequaat financieren.

Kengetallen

De volgende kengetallen kunnen uit de begroting worden gehaald:

	Begroting 2017	begroting 2018
Netto schuldquote	12,7%	11,5%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	12,7%	11,5%
Solvabititeitratio	14,7%	19,2%
Structurele exploitatieruimte	3,9%	2,9%

Titel/onderwerp: **Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Roland Kluskens
Portefeuillehouder:	Mw. I. van Burgsteden	Telefoonnr:	3774663
		E-mailadres:	roland.kluskens@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief en meningsvormend		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel: "Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake de concept-begroting 2018 Presikhaaf Bedrijven" aan, om vast te stellen. **Inleiding** Presikhaaf bedrijven (PHB) bevindt zich in een transitieproces. In de 2e helft van 2017 zullen er ingrijpende besluiten genomen worden. PHB heeft ervoor gekozen om een concept-begroting 2018 op te stellen, zonder rekening te houden met het transitieproces. Deze concept-begroting is gebaseerd op ongewijzigd beleid. PHB voldoet hiermee aan een wettelijk vereiste. De gemeenteraad is gevraagd voor 30 juni een zienswijze op deze begroting in te dienen. Het AB van PHB verwacht deze op 12 juli vast te stellen. **Voorstel** De begroting gaat uit van de geleverde diensten Productie, Begeleiding en Verloning. Ook bij ongewijzigd beleid blijken de bedrijfsresultaten op de 3 onderdelen te verbeteren. Daardoor daalt de benodigde inbreng van Arnhem tot € 32,91 mio in 2018 (in 2016: € 38,55 mio en verwacht voor 2017 € 34,49 mio). **Kanttekeningen** - Alle keuzes in het transitieproces hebben consequenties voor de begroting van PHB. Daarmee is de kans dat deze begroting ook de werkelijke begroting 2018 wordt, nihil. - De verwachte bijdrage van Arnhem is weliswaar lager dan in de afgelopen jaren, maar wel € 3,46 mio hoger dan geraamd in de MJPB 2017-2020, waar wordt uitgegaan van een gemeentelijke bijdrage van € 29,46 mio. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. U bent in de gelegenheid informatieve vragen te stellen aan (eventuele) insprekers en aan de portefeuillehouder. Na afronding van de informatieve fase wordt gestart met de meningsvormende fase. Deze fase bestaat uit twee termijnen: 1e termijn: fracties geven hun standpunt weer, te beginnen met de fracties die tegen het voorstel zijn of het voorstel willen wijzigen. Interrupties zijn toegestaan. 2e termijn: Na de reactie van de portefeuillehouder wordt de discussie gevoerd.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel			
Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting 2018 PHB			
Aanbiedingsbrief PHB d.d. 13-04-2017			
Concept-begroting 2018			

Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake concept-begroting Presikhaaf Bedrijven.

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	19 juni 2017
Zaaknummer:	140669
Portefeuillehouder:	I. Van Burgsteden

Raadskameradvies:

Aan de gemeenteraad, 19 juni 2017

Proces
De informerende en meningsvormende vergadering is afgerond.

Moties en amendementen
Er zijn geen moties en amendementen aangekondigd.

Conclusie
De voorzitter van de raadskamer concludeert dat het raadsvoorstel, als hamerstuk, doorgeleid kan worden naar de besluitvormende vergadering.

De griffier,

J.G.M. Kersten

De voorzitter,

H.E. de Vroome

Archief - Politieke Maandag (i/m)

Dossiernummer	292
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	12 juni 2017
Agendapunt	2.1.RS
Omschrijving	Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf bedrijven
Organisatieonderdeel	Cluster beleid en regie
Steller	Roland Kluskens
Portefeuillehouder	Ine van Burgsteden
Fatale termijn	
Behandelresultaat	

Geagendeerd	Vergaderdatum
Archief - Politieke Maandag (i/m)	**12 juni 2017**
Archief - Politieke Maandag (b)	19 juni 2017

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **140681**

ONDERWERP: Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven

Voorstel

1. Het college van B&W op te dragen om de zienswijze van de gemeenteraad van Arnhem over het Jaarverslag en de Jaarrekening 2016 conform bijgaande brief over te brengen aan het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven'.

Inleiding

Op 13 april jl. hebben wij de brief met bijlage ontvangen over het besluit van het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven' (GR PHB) tot voorlopige vaststelling van het Jaarverslag en de Jaarrekening 2016. Aan uw raad wordt gevraagd de zienswijze hierover kenbaar te maken, zodat het bestuur van GR PHB de jaarstukken in de vergadering van 12 juli 2017 definitief kan vaststellen.

Beoogd effect

Uw raad inzicht geven in het Jaarverslag en de Jaarrekening 2016 van PHB. Uw raad inzicht geven in de financiële consequenties hiervan voor de gemeente Arnhem. Uw raad de gelegenheid geven om de zienswijze hierover uit te spreken opdat wij deze kunnen overbrengen aan het bestuur van GR PHB.

Arnhem GEMEENTE

Argumenten

1.1 Het resultaat van GR PHB over 2016 is beter dan begroot

Wij hebben kennisgenomen van de jaarstukken en stellen vast dat het resultaat over het jaar 2016 positief is. € 851.000 positief, tegenover een eerder begroot resultaat van € 0. Uit de stukken blijkt dat de oorzaken hiervan de volgende zijn:

- Hoewel de positieve beweging al in de loop van 2016 zichtbaar werd, valt het resultaat van Productie met € 1,24 mio fors hoger uit door (i) hogere opbrengsten uit werk, (ii) hogere opbrengsten uit verhuur en jobcoachvergoedingen en (iii) lagere kosten.
- Het resultaat uit Begeleiding is met € 61.000 ook beter dan begroot door lagere kosten.
- Het resultaat uit Verloning is met € 563.000 positief ten opzichte van de begroting door een lagere SW-bezetting, wat leidt tot lagere salariskosten SW.
- Het resultaat uit Overige posten valt € 1,01 mio lager uit dan begroot omdat het bestuur van PHB ervoor gekozen heeft om een deel van de kosten die voortkomen uit de transitie (o.a. een afwaardering van vastgoed en een voorziening voor boventalligheid) op te nemen. Hiermee is PHB beter voorbereid op de toekomst.

1.2 Dat het positieve resultaat gebruikt wordt om het weerstandsvermogen versneld op te bouwen vinden wij niet opportuun

PHB heeft onvoldoende weerstandsvermogen. Daarom is bij de begroting 2017 besloten om het weerstandsvermogen door middel van een jaarlijkse dotatie van € 600.000 van de deelnemende gemeenten gefaseerd op te bouwen tot € 2,4 mio.

Het bestuur van PHB stelt voor om het positieve resultaat van € 851.000 over 2016 te gebruiken om het weerstandsvermogen versneld op te bouwen door het toe te voegen aan de Algemene Reserve (AR).

Wij onderschrijven dit voorstel. Het is wenselijk om (snel) voldoende weerstandsvermogen te hebben tegen de achtergrond van de risico's van de reguliere bedrijfsvoering en de transitie van PHB (en de hieruit voortvloeiende transitiekosten, frictiekosten en additionele risico's). Voorts geldt dat de AR alleen kan worden aangesproken met instemming van het Algemeen Bestuur. De gemeente heeft via het Algemeen Bestuur dus voldoende invloed over de eventuele inzet van de middelen.

1.3 Het ziekteverzuim over 2016 was zeer hoog

Duurzame inzetbaarheid van medewerkers is één van de belangrijkste doelstellingen van PHB. Deze duurzaamheid laat zich vertalen in de continuïteit van werken: zowel voor wat betreft de beschikbaarheid van medewerkers voor het werk; als de beschikbaarheid van werk voor de medewerkers. In 2016 was dit in

disbalans. Het gemiddelde verzuim was met 16,8% te hoog. Het gemiddelde van vergelijkbare SW-bedrijven is namelijk 13,6%.

Mede op aandringen van uw raad heeft het bestuur van PHB de opdracht gegeven onderzoek te doen naar de oorzaken van dit hoge verzuim. Conclusies van het externe bureau zijn:

- dat in de voorbereiding veel is gedaan en dat de vernieuwde verzuim- en inzetbaarheidsaanpakken en het bijbehorende instrumentarium op orde zijn;
- dat het vooral een kwestie is van het consequent uitvoeren van de afspraken en tonen van leiderschap;
- dat de belangrijkste oorzaken van het hoge verzuim liggen in (i) de onzekerheid die medewerkers ervaren over de toekomst van PHB en (ii) onvoldoende werk (dus onderdruk (en het gevoel dat men best gemist kan worden)).

De adviezen van het externe bureau zijn vertaald in een actieplan dat in 2017 wordt uitgevoerd.

Wij vragen het bestuur om uw raad in de kwartaalrapportages te informeren over de vorderingen die gemaakt worden.

1.4 Advies: instemmen met de jaarstukken

Wij stellen de raad voor als zienswijze uit te spreken dat de raad kan instemmen met het Jaarverslag en de Jaarrekening 2016 van GR PHB:

- Het positieve Productieresultaat stemt de raad tevreden.
- Het geringe eigen vermogen van GR PHB is tegen de achtergrond van de risico's van de reguliere bedrijfsvoering en de transitie van PHB een zorgpunt. Goed dat het bestuur voorstelt om het positieve resultaat van € 851.000 over 2016 te gebruiken om het weerstandsvermogen versneld op te bouwen door het toe te voegen aan de Algemene Reserve.
- Duurzame inzetbaarheid van medewerkers en daarmee het terugdringen van (de oorzaken van) het hoge ziekteverzuim is topprioriteit voor de organisatie in 2017. Goed dat, mede op aandringen van de Arnhemse gemeenteraad, de oorzaken zijn onderzocht en er een actieplan is opgesteld.
- De raad verwacht dat ze wordt geïnformeerd over de vorderingen van de uitvoering van dit actieplan.
- De raad verwacht dat de resultaten van de intensieve inzet op duurzame inzetbaarheid in de loop van 2017 zichtbaar zullen zijn.

Kanttekeningen

Het eigen vermogen van GR PHB is gering. Dat betekent dat GR PHB onvoldoende weerstandscapaciteit heeft voor het opvangen van onvoorziene tegenvallers. De deelnemende gemeenten staan hier borg voor.

(NB. Daarom zijn wij ook voor een versnelde opbouw van het weerstandsvermogen)

Financiën

Het resultaat na bestemming over het jaar 2016 bedraagt € 0. Het resultaat heeft daarmee geen additionele consequenties voor de begroting van de gemeente Arnhem. De bijdrage van de gemeente Arnhem aan GR PHB over 2016 van € 38,55 mio is gelijk aan de begroting.

Uitvoering

Wij zullen het gevoelen van uw raad conform bijgaande raadsbrief kenbaar maken aan het bestuur van PHB

Communicatie

Niet van toepassing.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel: zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven
- Conceptbrief d.d. … aan het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven' waarin de zienswijze van de raad met betrekking tot het Jaarverslag en de Jaarrekening 2016 is verwoord
- Jaarverslag en Jaarrekening 2016 met aanbiedingsbrief van Presikhaaf Bedrijven

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

n.v.t.

Besluit van	2 mei 2017
Zaaknummer	140681

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 2-5-2017, Cluster Beleid & Regie nummer: 140681;

gelet op artikel 34b van Wet Gemeenschappelijke Regelingen;

besluit:

1. Het college van B&W op te dragen om de zienswijze van de gemeenteraad van Arnhem over het Jaarverslag en de Jaarrekening 2016 conform bijgaande brief over te brengen aan het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven'.

De griffier, De voorzitter,

Algemeen Bestuur
GR Werkvoorziening Gelderland-Midden (Presikhaaf Bedrijven)
Postbus 9038
6800 EX ARNHEM

Datum : 2 mei 2017
Zaaknummer : 140681
Contactpersoon : Roland Kluskens
Telefoonnummer : 026 377 4663

Onderwerp : Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven

Geacht bestuur,

Op 13 april jl. hebben wij de brief met bijlage ontvangen over het besluit van het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf Bedrijven' (GR PHB) tot voorlopige vaststelling van het Jaarverslag en de Jaarrekening 2016. Onze gemeenteraad is gevraagd de zienswijze hierover kenbaar te maken, zodat u de jaarstukken in de vergadering van 12 juli 2017 definitief kan vaststellen.

Tijdens de vergadering van … heeft onze raad uitgesproken dat ze kan instemmen met het Jaarverslag en de Jaarrekening 2016 van PHB:

- Het positieve Productieresultaat stemt de raad tevreden.
- Het geringe eigen vermogen van GR PHB is tegen de achtergrond van de risico's van de reguliere bedrijfsvoering en de transitie van PHB een zorgpunt. Goed dat het bestuur voorstelt om het positieve resultaat van € 851.000 over 2016 te gebruiken om het weerstandsvermogen versneld op te bouwen door het toe te voegen aan de Algemene Reserve.
- Duurzame inzetbaarheid van medewerkers en daarmee het terugdringen van (de oorzaken van) het hoge ziekteverzuim is topprioriteit voor de organisatie in 2017. Goed dat, mede op aandringen van de Arnhemse gemeenteraad, de oorzaken zijn onderzocht en er een actieplan is opgesteld.
- De raad verwacht dat ze wordt geïnformeerd over de vorderingen van de uitvoering van dit actieplan.
- De raad verwacht dat de resultaten van de intensieve inzet op duurzame inzetbaarheid in de loop van 2017 zichtbaar zullen zijn.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Presikhaaf Bedrijven
Postbus 9038
6800 EX Arnhem

Bruningweg 10
6827 BM Arnhem

T 026 - 368 51 11
E info@presikhaaf.org
I www.presikhaaf.org
@PresikhaafBedr

Aan het College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente «naam»

«Postbus»

«Postcode__woonplaats»

Betreft Jaarstukken 2016 en conceptbegroting 2018
Uw ref --
Onze ref Dir/JHJ/EJ nr. 2017 - 028
Datum 13 april 2017

Geacht College,

Graag bieden wij u de jaarstukken 2016 en de conceptbegroting 2018 van Presikhaaf Bedrijven aan.
Het Algemeen Bestuur heeft deze jaarstukken en de conceptbegroting in haar vergadering van 12 april 2017 besproken en besloten het gevoelen van de aangesloten gemeenten te vragen.

Jaarstukken 2016:
Het Algemeen Bestuur heeft op 12 april 2017 de jaarstukken 2016 besproken, waarbij het volgende naar voren is gekomen.
Samengevat zijn de resultaten over 2016 als volgt:

(x € 1.000)	Rekening 2016	Prognose 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Resultaat uit productie	1.240	450	0	-2.978
Resultaat uit begeleiding	61	0	0	0
Resultaat uit verloning	563	859	0	-6.095
Resultaat uit overige posten	-1.013	0	0	-5.532
Gerealiseerd resultaat	**851**	**1.309**	**0**	**-14.605**
Personeelsgegevens				
SW-werknemers in fte	2.320,2	2.320,9	2.340,0	2.453,2
SW-werknemers in AJ	2.416,3	2.416,9	2.437,2	2.553,9
Werknemers BW in fte	46,6	46,7	48,0	54,3
Werknemers BW in AJ	49,6	49,5	50,0	57,6
Reguliere werknemers in fte	146,7	146,4	146,8	156,9
Percentage inzetbaarheidsverlof	16,8%	16,5%	16,0%	16,0%
Resultaten per fte (SW)				
Resultaat uit productie	534	194	0	-1.214
Resultaat uit begeleiding	26	0	0	0
Resultaat uit verloning	243	370	0	-2.485
Resultaat uit overige posten	-437	0	0	-2.255
Gerealiseerd resultaat	**366**	**564**	**0**	**-5.954**

Presikhaaf Bedrijven staat ingeschreven bij de KvK Centraal Gelderland te Arnhem onder nummer 09199122

Het jaar 2016 sluiten wij af met een positief resultaat van € 851k. Vooral het positievere resultaat uit productie met € 1.240k stemt ons zeer tevreden.

- Gedurende het jaar was de positieve tendens al zichtbaar uiteindelijk valt het resultaat uit productie € 800k hoger uit dan de laatste prognose, dit komt door hogere opbrengsten met € 400k als gevolg van hogere prijzen voor alle sectoren, hogere overige opbrengsten met € 200k door hogere huuropbrengsten en hogere jobcoachvergoedingen en lagere kosten voor alle posten met € 200k;
- Het resultaat uit begeleiding is ook € 100k beter als geprognosticeerd door lagere kosten;
- Het resultaat uit verloning valt lager uit dan de prognose met € 300k door iets hogere salariskosten SW als geprognosticeerd. Het resultaat uit verloning is positief ten opzichte van de begroting door een lagere SW-bezetting wat leidt tot lagere salariskosten SW;
- Het resultaat uit overige posten valt € 1.000k lager uit ten opzichte van de prognose doordat wij kosten naar voren hebben gehaald waardoor wij beter op de toekomst zijn voorbereid.

Het Algemeen Bestuur stelt voor het resultaat toe te voegen aan de algemene reserve om met de noodzakelijk opbouw van het weerstandsvermogen te beginnen.

Conceptbegroting 2018:

Op basis van wet- en regelgeving is Presikhaaf Bedrijven verplicht om tijdig een begroting in te dienen bij de provincie Gelderland. Aangezien op dit moment geen besluitvorming over de toekomst van Presikhaaf Bedrijven beschikbaar is, is de voorliggende begroting gebaseerd op ongewijzigd beleid (geen transitie).
De deelnemende gemeenten zijn op dit moment bezig om hun plannen te formuleren. Op basis van de signalen die ons hierover bereiken, verwacht het bestuur dat er per 1 januari 2018 een of meerdere werkbedrijven zijn opgericht, waarin de huidige activiteiten van Presikhaaf Bedrijven grotendeels worden ondergebracht. Met deze ontwikkeling is in de voorliggende begroting geen rekening gehouden.
Na afronding van de transitie en de bestuurlijke besluitvorming in de loop van 2017, zal de voorliggende begroting 2018 van Presikhaaf Bedrijven worden gewijzigd naar de nieuwe situatie.

De voorliggende begroting 2018, inclusief meerjarenraming 2019 tot en met 2021, is net zoals in 2016 en 2017 opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Productie;
- Begeleiding;
- Verloning;
- Overige posten.

Per onderdeel worden financiële resultaten gepresenteerd in vorm van een "resultaat uit productie" en "resultaat uit begeleiding" en "resultaat uit verloning" en "resultaat uit overige posten".

De conceptbegroting 2018 sluit op een resultaat van nihil doordat aan de voorkant van de gemeenten een bijdrage wordt ontvangen in de diverse dienstverleningen.

Om aan de norm uit de notitie Weerstandsvermogen te voldoen is er een post opbouw weerstandsvermogen opgenomen.

Voor meer achtergronden verwijzen wij u naar de conceptbegroting.

Presikhaaf Bedrijven staat ingeschreven bij de KvK Centraal Gelderland te Arnhem onder nummer 09199122

De verdeling van de bijdrage door de deelnemende gemeenten wordt bepaald op basis van het deelnamepercentage per 31 oktober 2017 voor het jaar 2018. De opgenomen verdeling in de conceptbegroting 2018 is gebaseerd op de verwachting voor het jaar 2018.

Vaststellen jaarstukken 2016 en conceptbegroting 2018
Wij willen de jaarstukken 2016 en de conceptbegroting 2018 in de vergadering van het Algemene Bestuur van 12 juli 2017 definitief kunnen vaststellen.

Wij vragen of u deze Jaarstukken 2016 en de conceptbegroting 2018 in mei of juni aan de orde wilt stellen in uw Raad met het verzoek om het gevoelen van uw gemeente voor 30 juni 2017 aan ons kenbaar te maken.

Indien u vragen en /of opmerkingen heeft of een toelichting wenst, dan kunt u hiervoor contact opnemen met de heer R.H.J. Bongers, of ondergetekende. U kunt ons bereiken via telefoonnummer 026 – 3685211.

Met vriendelijke groet,

Namens het Dagelijks Bestuur,

J.H. Janssen
algemeen directeur

bijlagen
- deze stukken hebben wij digitaal toegezonden aan de leden van ons Algemeen Bestuur en hun ambtelijke ondersteuning.
  Tevens staan de stukken op onze site: http://www.presikhaaf.org/index.php/bestuursvergadering-12-april-2017/

in afschrift aan
- leden Algemeen Bestuur

Presikhaaf Bedrijven staat ingeschreven bij de KvK Centraal Gelderland te Arnhem onder nummer 09199122

Jaarstukken
2016

Arnhem, 6 april 2017

INHOUDSOPGAVE

Jaarverslag

1 INLEIDING (Programmaverantwoording) 4

2 SOCIALE RESULTATEN EN ONTWIKKELINGEN 6

2.1 Algemeen 6
2.2 Transitie / voorbereiding op de reorganisatie 6
2.3 Inzetbaarheid in het kader van verzuim 6
2.4 Inzetbaarheid verhogen door ontwikkeling 7

3 FINANCIËLE RESULTATEN EN ONTWIKKELINGEN 9

3.1 Beschrijving opzet inhoudelijk per onderdeel 9
3.2 Balanspositie 11
3.3 Mutatieoverzicht liquide middelen 11
3.4 Onderhoud kapitaalgoederen 12
3.5 Financiering 12
3.6 Bedrijfsvoering 13
3.7 Verbonden partijen 14
3.8 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 15

Jaarrekening

4 BALANS 18

5 OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN IN DE JAARREKENING OVER HET BEGROTINGSJAAR 19

6 WAARDERINGSGRONDSLAGEN 21

6.1 Inleiding 21
6.2 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva 21
6.3 Grondslagen voor de bepaling van het resultaat 22

7 TOELICHTING OP DE BALANS 23

8 TOELICHTING OP HET OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN 31

9 RECHTMATIGHEID 40

10 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT 41

Jaarverslag
2016

1 INLEIDING (Programmaverantwoording)

Het afgelopen jaar was voor Presikhaaf Bedrijven een dynamisch jaar met veel veranderingen en een jaar dat in het teken stond van het verkennen van toekomstscenario's. Tegelijk is de organisatie ook volop aan de slag gegaan met het doorvoeren van verbeteringen, het inrichten en consolideren van nieuwe samenwerkingen (Presikhaaf Schoolmeubelen, WSP, activerend werk) en ook is de uitvoer ter hand genomen van een aantal deelopdrachten uit het BReSDO-rapport dat in 2015 is vastgesteld. Het jaar begon met een wisseling in de directie en omdat dit de 2e wisseling van de wacht was in relatief korte tijd heeft dat een grote impact gehad op de organisatie. In die periode werd ook duidelijk dat er naast de richting die gekozen was in het BReSDO-rapport een alternatief de moeite van het onderzoeken waard was. In dit alternatief was het plan om de activiteiten van Presikhaaf Bedrijven over te laten nemen door de stichting GoedWerkt. De teleurstelling was groot toen eind van het jaar bleek dat ondanks alle inzet, de kansen die gezien werden, het toch niet mogelijk bleek om alle voorwaarden in te vullen die nodig zijn om de overgang naar GoedWerkt plaats te laten vinden.

Verkenning scenario's strategie:

In februari is de opdracht verstrekt om in een korte doorlooptijd zowel het BReSDo scenario als het scenario om de onderneming in zijn geheel onder te brengen in een social firm met een business case te onderbouwen. De resultaten zijn gerapporteerd aan het bestuur in april en waren zodanig dat besloten is om het scenario van de social firm (met als aandeelhouder GoedWerkt) verder uit te werken. Dit heeft voor de zomer geleid tot een rapportage, die door een expert-team is beoordeeld en van een advies is voorzien. Na de zomer is een onderhandelingskader opgesteld en eind oktober zijn onderhandelingen opgestart. Al het werk om scenario's van inhoud en cijfers te voorzien zijn grotendeels uitgevoerd door het management en de staf van Presikhaaf Bedrijven en met inzet van het adviesteam van GoedWerkt. Dit proces heeft een grote wissel getrokken op de organisatie. Ten behoeve van de onderhandelingen is een team met adviseurs samen gesteld. Uiteindelijk is het dat onderhandelingsproces niet mogelijk gebleken om alle randvoorwaarden die nodig waren om met zekerheid te borgen dat de onderneming in de nieuwe setting duurzaam succesvol zou zijn, in te vullen en is eind december besloten om de onderhandelingen te staken. Gezien alle energie die er in het proces is gestoken is dit door alle partijen als een grote teleurstelling ervaren.

Uitvoering BReSDo en doorvoeren verbeteringen:

In 2016 zijn we ook begonnen om in samenwerking met de gemeente te bekijken welke mogelijkheden er zijn om een aantal medewerkers andere plekken te zoeken waar zij een betere besteding van hun dag zouden kunnen hebben. In samenwerking met het WSP, dat in de loop van 2016 steeds meer op stoom kwam, is gekeken naar nieuwe kansen om medewerkers te detacheren en wordt ook gewerkt om nieuwe mensen met afstand tot de arbeidsmarkt een werkplek te geven. Ook zijn we in samenwerking met een aantal zorg- en onderwijspartijen door gegaan met de pilot "activerend werk" en zijn de voorbereidingen gestart om daar vanaf 2017 full swing vorm aan te geven. In 2016 zijn er 52 medewerkers via activerend werk bij Presikhaaf Bedrijven aan de slag gegaan en hebben er (al dan niet via het WSP) gemiddeld 70 fte uit de bijstand een werkplek bij Presikhaaf Bedrijven gehad. Op basis van eigen ideeën en adviezen van GoedWerkt zijn er ook een aantal verbeter processen opgestart, die in 2017 moeten leiden tot een lager ziekteverzuim, en hogere productiviteit en een verdere groei van de opbrengsten.

Een belangrijke verbetering in 2016 is ook de gewijzigde begroting. Hierdoor wordt meer recht gedaan aan de opdracht van Presikhaaf Bedrijven en is vooraf duidelijk waar er op dit moment geld bij moet en waar de kosten gewoon door opbrengsten gedekt worden. Het resultaat laat een verbetering zien ten opzichte van die nieuwe begroting. Dit is een voorzichtige start en we sturen er op om in 2017 het resultaat verder te verbeteren.

Al met al een jaar waarin medewerkers, klanten, leveranciers en andere samenwerkingspartners zich met ons hebben ingezet ten behoeve van de werkvoorziening in onze regio. Wij danken iedereen hiervoor.

Resultaat
Onderstaand zijn de cijfers van Presikhaaf Bedrijven verkort weergegeven.

Tabel 1: Opbouw resultaat Presikhaaf Bedrijven

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Resultaat uit productie (1)	**1.240**	**0**	**-2.978**
Resultaat uit begeleiding (2)	**61**	**0**	**-**
Resultaat uit verloning (3)	**563**	**0**	**-6.095**
Resultaat uit overige posten (4)	**-1.013**	**0**	**-5.532**
Gerealiseerd resultaat	**851**	**0**	**-14.605**

Bovenstaande tabel is op basis van de gewijzigde begrotingsopzet 2016, hierbij worden de activiteiten van Presikhaaf Bedrijven verdeelt over vier bedrijfsonderdelen, namelijk:
A. Productie
B. Begeleiding
C. Verloning
D. Overige posten

Het gerealiseerd resultaat is € 0,9 miljoen hoger dan begroot door een beter verloningsresultaat van € 0,6 miljoen, een hoger operationeel resultaat van € 1,2 miljoen, een hoger begeleidingsresultaat van € 0,1 miljoen en een lager overig resultaat van € 1,0 miljoen.
Het gerealiseerd resultaat is € 15,5 miljoen hoger dan voorgaand jaar verdeeld over alle vier activiteiten. De resultaatsverbetering ten opzichte van voorgaand jaar komt vooral doordat de gemeenten aan de voorkant het negatieve resultaat financiert alsmede door verbeteringen in de bedrijfsvoering. Het resultaat uit productie en het resultaat uit begeleiding is gecorrigeerd voor de detacheringskosten en de bijdrage door de deelnemende gemeenten € 1,5 miljoen beter dan voorgaand jaar. Het resultaat uit overige posten is gecorrigeerd voor de bijdrage door deelnemende gemeenten € 2,4 miljoen beter dan voorgaand jaar.

Voor een nadere analyse van het resultaat en de cijfers zie hoofdstuk 3 en de jaarrekening.

2 SOCIALE RESULTATEN EN ONTWIKKELINGEN

2.1 Algemeen

"Inzetbaarheid" is een belangrijk thema voor Presikhaaf Bedrijven en wordt daarom ook als rode draad voor de sociale paragraaf van de periodieke rapportages gebruikt. Een optimale en daarmee duurzame inzetbaarheid van medewerkers is een van de belangrijkste doelstellingen van onze organisatie. Deze *duurzaamheid* laat zich vertalen in de continuïteit van het werken: zowel voor wat betreft de beschikbaarheid van medewerkers voor het werk als de beschikbaarheid van werk voor de medewerkers. Een bij de medewerker passende en zoveel mogelijk reguliere/externe plaatsing is daarvoor het uitgangspunt.

2.2 Transitie / voorbereiding op de reorganisatie

Veel tijd en energie is besteed aan het voorbereiden van de transitie naar GoedWerkt. Daarnaast zijn voorbereidingen gestart voor de reorganisatie die voorafgaande aan deze transitie vormgegeven zou worden. Er is veel gecommuniceerd over het transitieproces. Toch is het onrustig geweest op de werkvloer. De inschatting is dat dit de inzetbaarheid van medewerkers negatief beïnvloed heeft.

Informatiebijeenkomsten

Gedurende de gehele verkenning/oriëntatie op de mogelijke overname van de bedrijfsactiviteiten (door GoedWerkt) zijn medewerkers geïnformeerd. Uiteraard was de besluitvorming tijdens de AB-vergadering van 23 december hierin een belangrijk ijkpunt. Met het openbaar worden van de stukken voor deze vergadering, kon aan de organisatie de mededeling gedaan worden dat de onderhandelingen zouden worden stopgezet. Verwacht werd dat dit veel emotie zou brengen in de organisatie. Daarnaast zou het bericht kort voor de jaarwisseling komen; een moment waarop er weinig tot geen bedrijfsactiviteiten waren en communicatie een zorgpunt zou zijn.
Daarom is een uitgebreid *plan de campagne* opgezet zodat medewerkers goed geïnformeerd zouden kunnen worden:

- in de week voorafgaande aan de vergadering van het Algemeen Bestuur hebben alle leidinggevenden de opdracht gekregen om extra werkoverleg te organiseren over dit onderwerp;
- alle *reguliere* medewerkers zijn in deze week met een extra bijeenkomst geïnformeerd over de inhoud van de besluitvorming;
- alle extern geplaatste medewerkers zijn in speciale "inloopbijeenkomsten" bijgepraat;
- verder hebben alle SW-medewerkers in de week na de vergadering van het Algemeen Bestuur op het huisadres een brief ontvangen waarin het besluit van het Algemeen Bestuur is uitgelegd. Aan alle leidinggevenden is gevraagd *stand by* te zijn om (telefonisch) vragen van medewerkers te kunnen beantwoorden;
- in de tweede week van januari 2017 zijn medewerkersbijeenkomsten georganiseerd om een en ander ook mondeling toe te lichten.

Transitiegesprekken

Ter voorbereiding op de reorganisatie zijn met medewerkers met een ambtelijk of SPP-dienstverband eind 2016 op individueel niveau transitiegesprekken gevoerd om een eerste inzicht te krijgen in de wensen, verwachtingen en behoeften van de medewerker in het licht van de transitie. Hoewel deze transitie uitgesteld is, vormen deze transitiegesprekken nog steeds de basis om met medewerkers het gesprek te blijven voeren over hun duurzame inzetbaarheid.

Overleg met GO/vakbonden en Ondernemingsraad

Met het Georganiseerd Overleg/vakbonden en de Ondernemingsraad is regelmatig overleg gevoerd over de ontwikkelingen in het transitieproces. Het overleg is, wederzijds, als zeer constructief ervaren.

2.3 Inzetbaarheid in het kader van verzuim

Onderzoek naar verzuimoorzaken / opstellen plan van aanpak

In oktober 2016 is tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur aan de directie opdracht gegeven om onderzoek te doen naar de oorzaken van het structureel te hoge verzuim van de organisatie. Een extern bureau, DEXIS Arbeid, heeft dit onderzoek uitgevoerd. Het onderzoeksrapport van DEXIS Arbeid is in december besproken in zowel het Dagelijks als in het Algemeen Bestuur. Belangrijkste conclusies zijn:

- in de uitvoering is al veel gedaan. Het is vooral een kwestie van vasthouden van gemaakte afspraken en consequent implementeren om daar resultaten van te gaan ondervinden. Daarbij gaat het met name om het vertonen van leiderschap;
- in verlengde daarvan is gesteld dat de door de organisatie ontwikkelde vernieuwde verzuim aanpak en het daarbij behorende instrumentarium op orde, professioneel en goed bruikbaar is;
- onduidelijkheid over de strategie en richting van het bedrijf is cruciaal in zijn effecten op de bedrijfsvoering. De mate waarin dit van invloed is, is groter dan verwacht;
- belangrijk is ook de grote impact van de aanwezigheid van voldoende werk.

De adviezen van DEXIS Arbeid zijn vertaald naar een actieplan voor onze organisatie. Daarin wordt enerzijds aandacht besteed aan de noodzakelijke dialoog tussen bestuur en directie en tussen directie en sectormanagement en anderzijds aan het concretiseren van een aantal praktische uitvoeringsafspraken voor 2017.

Resultaten
De vernieuwde verzuimaanpak richt zich vooral op het samenspel tussen de HR-adviseurs en de leidinggevenden. Gezamenlijk werken zij aan het verbeteren van het re-integratieproces; zowel op individueel niveau als vanuit het proces zelf. Voor complexe problematiek wordt de inzetbaarheidsadviseur (de interne casemanager) bij het overleg en de ondersteuning betrokken. Zij coachen desgewenst leidinggevenden bij het voeren van het verzuimgesprek en/of het invullen van (Wvp-)formulieren. Door deze structurele aandacht komt er meer uniformiteit in de aanpak én weten leidinggevenden zich gesteund in dit proces.

Hoewel de aandacht voor en de ontwikkelingen rond de verzuimaanpak positief zijn, zien wij dat in het cijfermatige resultaat nog niet terug.

Het verzuim is met een twaalfmaands gemiddelde van 16,8% zeer hoog.
Uit de benchmark tussen SW-bedrijven in dezelfde grootteklasse blijkt dat wij ruim boven het gemiddelde van 13,6% zitten.

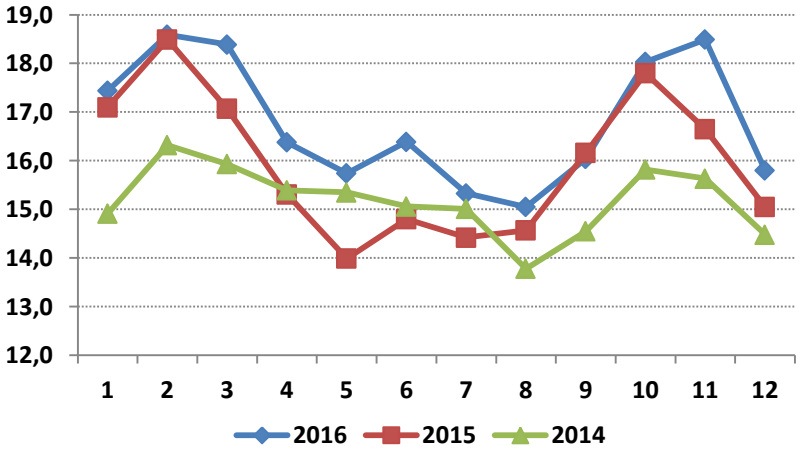

2.4 Inzetbaarheid verhogen door ontwikkeling

Voor het optimaliseren van de inzetbaarheid van medewerkers zijn opleiding en training nuttige instrumenten. Het coördineren van het opleidings- en trainingsaanbod voor al het personeel, wordt verzorgd door het team Leren & Ontwikkelen. Naast interne trainers worden opleiders vanuit het ROC RijnIJssel en andere opleidingsaanbieders ingezet.

Voor de ontwikkeling van medewerkers, het monitoren van deze ontwikkeling en het kunnen optimaliseren van de duurzame inzetbaarheid, is de methodiek ‘Werkstap’ begin 2016 geïntroduceerd. Alle werkcoaches nemen deel aan de training om ook met dit digitale instrument te kunnen gaan werken. Begin december zal de eerste helft in die geest de gesprekken met medewerkers voeren en ook het certificaat uitgereikt krijgen; de rest volgt in het voorjaar.
Een belangrijk onderdeel van Werkstap is het diagnosewerkplan. Dit is de basis van het ontwikkeltraject voor SW-medewerkers. Medio 2017 moet van alle medewerkers het diagnosewerkplan ingevuld en afgerond in Werkstap opgenomen zijn. Met behulp van de andere onderdelen van Werkstap kunnen (door middel van werkplannen) medewerkers naar een bepaald niveau ontwikkeld worden en (met behulp van werkprofielen) doorstromen naar een andere, beter passende, werkplek.

De ontwikkeling van medewerkers wordt gecoördineerd vanuit het team Leren & Ontwikkelen. Dit team bestaat onder andere uit trainers, die zowel voor intern, maar zeker ook voor externe opdrachtgevers (veelal gemeenten met behoefte aan WWB-trajecten) op maat een trainingsaanbod kunnen verzorgen. Ook intern is er voor SW-medewerkers en het begeleidend/ondersteunend personeel een

ruim aanbod aan trainingen en workshops. Zo zijn er voor SW-medewerkers cursussen “omgaan met geld” en een assertiviteitstraining en voor leidinggevenden bijvoorbeeld gericht op de omgang met ongewenst gedrag.

Trainingsaanbod
In totaal zijn in 2016 18 cursussen/trainingen verzorgd voor, in totaal, 417 medewerkers. Zo zijn er voor SW-medewerkers cursussen ‘omgaan met geld en een assertiviteitstraining en voor leidinggevenden bijvoorbeeld gericht op de omgang met ongewenst gedrag verzorgd. Om de inzetbaarheid van medewerkers te vergroten en/of een detacheringsplek een duurzaam karakter te geven, worden op individueel niveau studieaanvragen beoordeeld en gehonoreerd.

Naast dat het L&O-team voor interne activiteiten wordt ingezet, wordt ook voor externe opdrachtgevers op maat een trainingsaanbod verzorgd. Veelal betreft dit gemeenten met een behoefte aan WWB-trajecten.

Werkstap
Begin 2016 is de methodiek ‘Werkstap’ geïntroduceerd. Met Werkstap hebben leidinggevenden een digitaal instrument waarmee zij de ontwikkeling van medewerkers kunnen monitoren en optimaliseren. Alle werkcoaches hebben hiervoor een training gevolgd. Er zijn op twee niveaus trainingen georganiseerd, waardoor niet alleen de direct leidinggevende, maar ook de ondersteunende werkcoaches (ook SW) kunnen werken met het instrument en deeltaken kunnen uitvoeren.

- Een belangrijk onderdeel van Werkstap is het diagnosewerkplan. Dit is de basis van het ontwikkeltraject voor SW-medewerkers. Medio 2017 moet van alle medewerkers het diagnosewerkplan ingevuld en afgerond in Werkstap opgenomen zijn. Met behulp van de andere onderdelen van Werkstap kunnen (door middel van werkplannen) medewerkers naar een bepaald niveau ontwikkeld worden en doorstromen naar een andere, beter passende, werkplek;
- Door Werkstap te vullen met medewerker- en werkplekprofielen ontstaat een overzicht van het kennen en kunnen van medewerkers dat gematched kan worden met daarop passende werkplekprofielen. Deze matchingstool van Werkstap wordt mede gevormd en verder ontwikkeld door de implementatie en uitvoering van het instrument in de organisatie en overleg en afstemming met regionale partners;
- Verder kunnen leer-/werkplekken benut worden om medewerkers kennis te laten maken met nieuwe werksoorten, te toetsen in hoeverre deze werksoorten passend zijn en hen op de werksoort te ontwikkelen. In alle sectoren van de organisatie zijn leer-/werkplekken ingericht. De informatie over deze leer-/werkplekken is via Werkstap te benaderen;
- Naast deze methodische arbeidsontwikkeling zijn met regionale werkgevers gesprekken gevoerd om kansrijke werksoorten in de arbeidsmarktregio te bepalen. In samenwerking met werkgevers bepalen we welke vakvaardigheden nodig zijn bij kansrijke werksoorten. Gestart is met gesprekken met het WSP en de logistieke sector. In 2017 vindt een verdere verdieping met deze partijen plaats.

3 FINANCIËLE RESULTATEN EN ONTWIKKELINGEN

3.1 Beschrijving opzet inhoudelijk per onderdeel

Het resultaat van Presikhaaf bedrijven is, op basis van de gewijzigde begrotingsopzet 2016, verdeeld over vier bedrijfsonderdelen, namelijk:

E. Productie
F. Begeleiding
G. Verloning
H. Overige posten

A. Productie

De productiefaciliteiten zijn in het verleden opgezet om werkgelegenheid voor de doelgroep te creëren of veilig te stellen. Het is langlopend beleid om de risico's te verkleinen door productiefaciliteiten buiten de deur te zetten. In sommige gevallen zal de productiefaciliteit feitelijk niet concurrerend en dus verliesgevend zijn, maar wordt deze welbewust in stand gehouden vanuit de gedachte van werkgelegenheid. Uitgangspunten zijn:

- Maakt voor de productie in meer of mindere mate gebruik van mensen uit de doelgroep;
- Ontvangt vanuit de gemeente een loonkostensubsidie voor zover mensen een loonwaarde hebben onder de 100%;
- Neemt de mensen in dienst of vergoedt een marktconforme detacheringsvergoeding;
- Is concurrerend en maakt dus in beginsel geen verlies;
- Wanneer de gemeenten het noodzakelijk vinden specifieke werkgelegenheid te behouden voor de doelgroep, kunnen zij enig financieel verlies bij de productie acceptabel vinden;
- Er is – op termijn – geen onderscheid meer tussen productiefaciliteiten die onder de gemeenschappelijke regeling vallen en productiefaciliteiten die door derden worden geëxploiteerd. Daarmee is een eventuele overdracht van de GR naar een ondernemer van buiten ook een vrij eenvoudig proces geworden.

B. Begeleiding

Begeleiden van SW-medewerkers in den brede zin des woords is de core business bij uitstek. Presikhaaf Bedrijven is sterk in de individuele begeleiding van mensen uit de doelgroep of het begeleiden van bedrijven bij het inrichten van bedrijfsprocessen zodanig dat de doelgroep hier goed kan functioneren.
Uitgangspunten zijn:

- Presikhaaf Bedrijven is in staat de productie te ontzorgen en mensen uit de doelgroep te voorzien van voor hen adequate begeleiding;
- Wordt betaald door de gemeente (af te nemen dienst);
- Heeft een kostprijs die afhankelijk is van het individu of van de karakteristieken van de groep, zodanig dat intensieve begeleiding meer kost dan beperkte begeleiding;
- Staat los van de werkgeversrol van Presikhaaf Bedrijven.

C. Verloning

Presikhaaf Bedrijven is een werkgever van 2.400 fte medewerkers. Deze mensen hebben vrijwel zonder uitzondering een vaste aanstelling. Er is geen groei van dit onderdeel, omdat Presikhaaf Bedrijven geen mensen uit de doelgroep meer in dienst neemt.
Uitgangspunten zijn:

- Betaalt de werkgeverslasten van de SW-medewerkers;
- Gaat uit van onderlinge solidariteit tussen gemeenten. Kosten worden dus afgerekend op een norm bedrag via een deelnemingspercentage en niet op basis van werkelijke kosten per gemeente;
- Het onderdeel heeft als taak om SW personeel tegen zo min mogelijk begeleidingskosten en tegen zo groot mogelijke detacheringsopbrengst aan het werk te zetten.

D. Overige posten

Presikhaaf Bedrijven is bezig met een transitie waarbij de reguliere bedrijfsvoering wordt versterkt en ondersteund. Als gevolg van een transitie kunnen éénmalige kosten ontstaan door kosten van boventalligheid.
Uitgangspunten zijn:

- Betaalt de transitie- en frictiekosten;
- Wordt op basis van de begroting betaald door gemeenten.

Beschrijving opzet financieel per onderdeel

Het onderscheid in drie onderdelen (productie, begeleiding en verloning) leidt tot onderstaande financiële ordening:

A. Productie
- Kent een opbrengst door verkoop van productie of dienstverlening;
- Maakt bedrijfskosten ten behoeve van realiseren van de productie;
- Maakt salariskosten voor het personeel dat in dienst is van het onderdeel om de productie te kunnen leveren;
- Betaalt een detacheringsvergoeding voor zover personeel wordt ingehuurd. Deze detacheringsvergoeding wordt niet collectief, maar per gemeente afgerekend;
- Verkrijgt door gemeenten betaalde begeleiding.

B. Begeleiding
- Heeft regulier personeel wiens expertise zit in het begeleiden van (groepen van) mensen uit de doelgroep of bedrijven voor het inrichten van hun bedrijfsprocessen;
- Dit regulier personeel wordt betaald uit opbrengsten die zij verkrijgen vanuit opdrachten door gemeenten;
- Begeleidingskosten zijn gedifferentieerd naar de zwaarte van begeleiding;
- Deze begeleiding kan geleverd worden aan productiefaciliteiten binnen Presikhaaf Bedrijven, maar ook daarbuiten;
- Het onderdeel moet zich met een positief resultaat en concurrerend op de markt kunnen begeven.

C. Verloning
- Hier worden alle werkgeverslasten betaald voor de SW-medewerkers;
- Deze worden bekostigd door de gemeenten door middel van een vast bedrag per medewerker;
- Dit onderdeel kent een jaarlijks afnemend volume.

D. Overige posten
- Hier worden alle transitie- en frictiekosten weergegeven;
- Deze worden bekostigd door de gemeenten door middel van een vast bedrag;
- Dit onderdeel zal afnemen als de transitie en de reorganisatie is afgerond.

Beschrijving gevolgen totaal Presikhaaf Bedrijven en gemeenten

De begroting van Presikhaaf Bedrijven kent in deze situatie:
- Geen tekorten op het werkgeversonderdeel nu gemeenten vooraf de loonsommen voldoen.
- Geen tekorten met uitzondering van productieonderdelen die dan gesaneerd ofwel gestopt moeten worden ofwel er wordt een expliciete politieke keus gemaakt om hier voor langere tijd publieke middelen aan toe te voegen om de werkgelegenheid te behouden.
- Geen tekorten op de begeleidingskosten nu deze door de gemeenten vooraf vergoed worden. Bij te hoge kosten prijst het onderdeel zich vanzelf uit de markt.

De meeste van bovenstaande doelstellingen zijn gehaald, op het gebied van het doorbelasten van begeleidingskosten en de detacheringsvergoeding voor SW-ers kunnen verfijningsslagen plaatsvinden.

3.2 Balanspositie

Het balanstotaal bedraagt ultimo 2016 € 22,8 miljoen, dit is een daling van € 12,3 miljoen ten opzichte van 2015.

Tabel 2: Balanspositie

(afgerond x € 1.000)

Balanstotaal 31 december 2015		**+35.100**
Verlaging:		
Desinvestering en afschrijving (im)materiële vaste activa	1.000	
Daling vordering op openbare lichamen	14.300	
Verlaging overige uitzettingen	800	
Verlaging overlopende activa	200	
		-16.300
Verhoging:		
Stijging voorraden	100	
Stijging uitzettingen in 's Rijks schatkist	3.900	
		+4.000
Balanstotaal 31 december 2016		**+22.800**

De verlaging van het balanstotaal komt vooral doordat het gerealiseerd resultaat over 2015 in 2016 is ontvangen van de deelnemende gemeenten. Terughoudendheid in investeringen en een lagere debiteurenstand leidden tot een lagere waarde van de vaste activa respectievelijk de overige uitzettingen. In 2016 moest nog een lening worden aangegaan die begin 2017 zal worden afgelost.

3.3 Mutatieoverzicht liquide middelen

De stand van de liquide middelen minus schuld aan kredietinstellingen is met € 0,3 miljoen gedaald ten opzichte van 2015. In onderstaand overzicht worden de belangrijkste wijzigingen weergegeven.

Tabel 3: Mutatieoverzicht liquide middelen

(afgerond x € 1.000)

Stand 31 december 2015 liquide middelen minus schuld aan kredietinstellingen		**-1.500**
Verlaging liquide middelen		
Aflossing langlopende schulden	-14.600	
Investeringen in vaste activa	-300	
Uitgaven inzake voorzieningen	-200	
		-15.100
Verhoging liquide middelen		
Exploitatieresultaat, exclusief afschrijvingskosten, duurzame waardeverminderingen en dotatie voorzieningen	+3.000	
Aangetrokken langlopende schulden	+3.500	
Verlaging werkkapitaal	+10.400	
		+16.900
Stand 31 december 2016 liquide middelen minus schuld aan kredietinstellingen		**+300**

De verlaging werkkapitaal ontstaat vooral door de daling van de vordering op openbare lichamen.

3.3.1 Kengetallen

De volgende kengetallen kunnen uit de jaarrekening worden gehaald.

Tabel 4: Kengetallen:

	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Netto schuldquote	+13%	+15%	+16%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	+13%	+15%	+16%
Solvabiliteitsratio	3,7%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	+3%	0%	-10%

Deze tabel is toegevoegd op basis van nieuwe wetgeving.

3.4 Onderhoud kapitaalgoederen

Bij Presikhaaf Bedrijven heeft het onderhoud van kapitaalgoederen vooral betrekking op onderhoud van bedrijfsgebouwen, machines en installaties.

Ten behoeve van gebouwenbeheer (registergoed) wordt jaarlijks op basis van conditiemetingen, onderhoudsinspecties en een inventarisatie per actief een MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) opgesteld. Dit plan geeft een overzicht van het uit te voeren onderhoud en de benodigde investeringen aan het actief, zowel op lange als op korte termijn.

Voor een optimale werking en instandhouding van de infrastructuur zijn, daar waar gewenst dan wel noodzakelijk, onderhoudscontracten afgesloten met externe dienstverleners en leveranciers voor zowel het registergoed als voor de productiemiddelen.

3.5 Financiering

In deze paragraaf doen wij verslag van de zaken die in het kader van de financiering in 2016 hebben gespeeld. Waar mogelijk wordt een verklaring gegeven van de verschillen met de begroting voor het jaar 2016.

3.5.1 Liquiditeitsplanning en financieringsbehoefte

Ultimo 2016 bedroeg de stand van de liquide middelen minus schulden aan kredietinstellingen € 4,2 miljoen ten opzichte van begroot € 3,6 miljoen. De financieringsbehoefte wordt door de nieuwe financieringssystematiek geheel in het jaar zelf afgedekt behalve mogelijke investeringen.

3.5.2 Wet Fido

De wet Fido vormt een instrument voor het transparant maken van de financieringsfunctie, de sturing, beheersing en controle hierop.

Eén van de elementen uit de wet Fido is de zogenaamde kasgeldlimiet. Deze limiet bedraagt voor 2016 € 7,7 miljoen en is afgeleid van de begrote uitgaven.

In onderstaande tabel worden de kwartaaluitkomsten weergegeven. Wij zijn binnen de kasgeldlimiet gebleven in 2016.

Tabel 5: Kasgeldlimiet per kwartaal

(x € 1.000)	1e kw 2016	2e kw 2016	3e kw 2016	4e kw 2016
Totale begrote lasten	94.400	94.400	94.400	94.400
Vastgestelde percentage	8,2%	8,2%	8,2%	8,2%
Kasgeldlimiet (1)	**7.741**	**7.741**	**7.741**	**7.741**
Vlottende korte schuld				
Schuld in rekening courant financiële instellingen	0	0	0	0
Overige geldleningen	6.500	0	6.100	0
Totaal vlottende korte schuld (2)	**6.500**	**0**	**6.100**	**0**
Vlottende middelen				
Contante gelden in kas	37	35	34	59
Tegoeden in rekening courant	516	864	232	152
Totaal vlottende middelen (3)	**553**	**899**	**266**	**211**
Netto vlottende schuld (2) - overschot vlottende middelen (3)	**5.947**	**-899**	**5.834**	**-211**
Ruimte tot kasgeldlimiet (1) – (2) + (3)	**1.794**	**8.640**	**1.907**	**7.952**

Een ander element uit de wet Fido is de zogenaamde renterisiconorm. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Wij zijn binnen de renterisiconorm gebleven in 2016.

Tabel 6: Renterisico op vaste schuld

(x € 1.000)	2014	2015	2016
Betaalde aflossingen	7.495	4.814	14.617
Renterisico op vaste schuld	**7.495**	**4.814**	**14.617**
Renterisiconorm vanaf 2010			
Begrotingstotaal	105.287	94.056	94.400
Vastgestelde percentage	20%	20%	20%
Renterisiconorm	**21.057**	**18.811**	**18.880**
Ruimte	**13.562**	**13.997**	**4.263**

Rentekosten en –opbrengsten verbonden aan de financieringsfunctie
In 2016 is zowel gebruik gemaakt van rekening-courantkrediet als wel van kasgeldleningen. In de begroting is gerekend met een rentepercentage van gemiddeld 3,2% voor vaste leningen en met 0,5% voor financiering van kort geld. De vaste leningen kwamen uit op een gemiddelde rente van 3,20%. Het percentage voor financiering van kort geld kwam uit op 0,01%.

3.6 Bedrijfsvoering

Voor een toelichting op de bedrijfsvoering zie de paragrafen 2.1 tot en met 2.7.
De investeringen komen voor 2016 uit op een totaalbedrag van € 0,4 miljoen ten opzichte van een begroot bedrag van € 0,2 miljoen.

3.7 Verbonden partijen

In het kader van de primaire doelstelling, het plaatsen van personen met een afstand tot de arbeidsmarkt, heeft Presikhaaf Bedrijven een viertal rechtspersonen opgericht waarin activiteiten vanuit deze doelstelling zijn ondergebracht. Dit betreft Beverweerd Holding B.V., Stichting Motivaktie, Stichting Aan de Slag en Stichting Personeel Presikhaaf.

Beverweerd Holding B.V. heeft op haar beurt deelnemingen in Tuincentrum de Wuurde B.V., B.V. Tuincentra Presikhaaf en Presikhaaf Dienstverlening B.V. Het resultaat van Beverweerd Holding B.V. wordt opgenomen als resultaat verbonden partij. Beverweerd Holding B.V. is een houdstermaatschappij. In Tuincentrum de Wuurde B.V. en B.V. Tuincentra Presikhaaf zijn momenteel geen activiteiten ondergebracht. Presikhaaf Dienstverlening B.V. voert diensten uit ten behoeve van de deelnemende gemeenten.

Stichting Motivaktie voert externe re-integratietrajecten uit voor zowel gemeenten als het UWV. Via deze Stichting kunnen in de toekomst ook andersoortige trajecten op de externe markt worden uitgevoerd. Via Stichting Motivaktie hebben niet SW-personeel een dienstverband.

Stichting Personeel Presikhaaf heeft tot doel het in dienst nemen van niet-SW-personeel.

Stichting Aan de Slag wil het ontstaan van nieuwe werkgelegenheid stimuleren.

Al de drie stichtingen zijn niet opgenomen in de resultaten van Presikhaaf Bedrijven aangezien er geen kapitaalbelang is en omdat consolidatie op grond van het BBV niet is toegestaan.

De notitie inzake verbonden partijen is opgesteld met hierin het beleid ten aanzien van verbonden partijen, het governancemodel ten aanzien van verbonden partijen en een opsomming van de verbonden partijen.

Tabel 7: Overzicht verbonden partijen:

	Beverweerd Holding B.V. te Arnhem	Stichting Motivaktie te Arnhem	Stichting Personeel Presikhaaf te Arnhem	Stichting Aan de Slag te Arnhem
Belang op 1-1-2016	170	0	0	0
Belang op 31-12-2016	203	0	0	0
Eigen vermogen op 1-1-2016	170	294	0	0
Eigen vermogen op 31-12-2016	203	295	0	0
Vreemd vermogen op 1-1-2016	209	219	222	0
Vreemd vermogen op 31-12-2016	112	238	262	0
Financieel resultaat 2016	33	1	0	0

VERPLICHTE PARAGRAFEN

3.8 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bepaalt dat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een relatie wordt gelegd tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. Onder weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden waarover Presikhaaf Bedrijven beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. De materiële vaste activa bevatten naar alle waarschijnlijkheid geen 'stille reserve'.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op de volgende onderwerpen:

- weerstandscapaciteit;
- risico's;
- beleid omtrent weerstandscapaciteit en de risico's.

3.8.1 Weerstandscapaciteit

Het gewenste eigen vermogen is in de "notitie inzake weerstandsvermogen" bepaald op 12,5% van het (gecorrigeerde) balanstotaal. Dit komt ultimo 2016 neer op een bedrag van circa € 2,3 miljoen, bij het vaststellen van de notitie Weerstandsvermogen was dit bedrag nog € 7,0 miljoen. Ultimo 2016 is de hoogte van het eigen vermogen € 0,9 miljoen.

Aangezien in de begroting 2017 een eventueel tekort aan de voorkant in rekening wordt gebracht bij de deelnemende gemeenten en er ook een post opbouw weerstandsvermogen is opgenomen van € 0,6 miljoen per jaar zal in de komende jaar de vereiste weerstandscapaciteit worden opgebouwd.

3.8.2 Risico's

De grootste risicofactoren voor Presikhaaf Bedrijven worden gevormd door de commerciële opbrengsten van diensten en producten en de participatiewet met het daaraan verbonden gemeentelijk beleid en de rol van Presikhaaf Bedrijven, ten aanzien van de uitvoering van die nieuwe wet. Daarnaast is de bestuurskracht een bekend risico.
Hieronder wordt ingegaan op deze risico's.

Commerciële opbrengst:
De opbrengst kan door onverwachte mutaties in (grote) klanten en/ of grote orders onverwachts sterk toe- of afnemen. In het algemeen is hiervan het gevolg dat vrijwel direct en in gelijke verhoudingen het bedrijfsresultaat en daarmee ook het exploitatieresultaat aangetast kan worden.
Verlies aan opbrengsten kan niet eenvoudig worden hersteld door besparingen. Immers, de grootste kostenfactor, de personeelskosten zijn vast omdat Presikhaaf Bedrijven geen personeel kan ontslaan in verband met te weinig werk.

Impact van economische omstandigheden op Presikhaaf Bedrijven:
Presikhaaf Bedrijven is sterk afhankelijk van economische omstandigheden. Onduidelijkheid over het toekomstperspectief en de berichtgeving in de media kan bij opdrachtgevers leiden tot twijfel over de continuïteit van de dienstverlening en tot verlies van opdrachten.
Daarnaast voeren gemeenten bezuinigingen door op het participatiebudget met directe impact op Presikhaaf Bedrijven.

Bestuurskracht
Onduidelijkheid in de strategieformulering en het daardoor ontbreken van een meerjarenperspectief leidt tot instabiliteit. Operationeel gezien leidt dit tot verlies van opdrachtgevers en personeel (door ziekte of vertrek) en lagere investeringen.

3.8.3 Beleid omtrent weerstandscapaciteit en de risico's

Uitgaande van het resultaat over 2016, zoals is opgenomen in de balans, is het gewenste eigen vermogen ultimo 2016 (nog) niet aanwezig. Het beleid is er op gericht om de komende jaren weer weerstandscapaciteit op te bouwen.

Jaarrekening
2016

Arnhem, 6 april 2017

4 BALANS

(x € 1.000)	31 december 2016		31 december 2015	
ACTIVA				
Vaste activa				
Immateriële vaste activa		**18**		**43**
Materiële vaste activa		**12.473**		**13.438**
Financiële vaste activa:				
Deelnemingen	203		170	
Overige verbonden partijen	142		155	
		345		**325**
Vlottende activa				
Voorraden	1.257		1.159	
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar:				
- Vorderingen op openbare lichamen	1.150		15.451	
- Uitzettingen in 's Rijks schatkist	3.925		0	
- Overige uitzettingen	2.889		3.672	
Liquide middelen	319		341	
Overlopende activa	470		638	
		10.010		**21.261**
Totaal		**22.846**		**35.067**
PASSIVA				
Vaste passiva				
Algemene reserve	0		0	
Gerealiseerd resultaat	851		-14.605	
Vordering op deelnemende gemeenten	0		14.605	
Eigen vermogen		**851**		**0**
Voorzieningen		**1.159**		**397**
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		**15.177**		**26.294**
Vlottende passiva				
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		**3.684**		**6.556**
Overlopende passiva		**1.975**		**1.820**
Totaal		**22.846**		**35.067**
Afgegeven bankgaranties		23		23

5 OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN IN DE JAARREKENING OVER HET BEGROTINGSJAAR

Presikhaaf Bedrijven

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Resultaat uit productie	1.240	0	-2.978
Resultaat uit begeleiding	61	0	0
Resultaat uit verloning	563	0	-6.095
Resultaat uit overige posten	-1.013	0	-5.532
Gerealiseerd resultaat	**851**	**0**	**-14.605**
Personeelsgegevens			
SW-werknemers in fte	2.320,2	2.340,0	2.453,2
SW-werknemers in AJ	2.416,3	2.437,2	2.553,9
Werknemers BW in fte	46,6	48,0	54,3
Werknemers BW in AJ	49,6	50,0	57,6
Reguliere werknemers in fte	146,7	146,8	156,9
Percentage inzetbaarheidsverlof	16,8%	16,0%	16,0%
Resultaten per fte (SW) in €			
Resultaat uit productie	534	0	-1.214
Resultaat uit begeleiding	26	0	0
Resultaat uit verloning	243	0	-2.485
Resultaat uit overige posten	-437	0	-2.255
Gerealiseerd resultaat	**366**	**0**	**-5.954**

Resultaat uit productie

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Bruto-opbrengst inclusief mutatie OHW	20.566	19.829	23.154
Materiaal verbruik + uitbesteed werk	6.020	5.709	7.443
Netto-opbrengst	**14.546**	**14.120**	**15.711**
Netto-opbrengstpercentage	*70,7%*	*71,2%*	*67,9%*
Overige opbrengsten	1.997	1.656	1.484
Som der bedrijfsopbrengsten	**16.543**	**15.776**	**17.195**
Lasten			
Salariskosten regulier personeel	7.054	7.079	10.222
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.553	2.553	0
Overige personeelskosten	746	796	957
Afschrijvingen	704	762	978
Financiële baten en lasten	612	628	747
Overige bedrijfskosten	6.024	6.348	7.269
Totaal lasten	**17.693**	**18.166**	**20.173**
Opbrengsten - lasten	**-1.150**	**-2.390**	**-2.978**
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken	+2.390	+2.390	**0**
RESULTAAT UIT PRODUCTIE	**1.240**	**0**	**-2.978**

Resultaat uit begeleiding

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Kosten begeleiding	2.908	2.969	0
Bijdrage begeleiding door gemeenten	2.969	2.969	0
RESULTAAT UIT BEGELEIDING	**61**	**0**	**0**

Resultaat uit verloning

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Bijdrage SW (oud)	67.404	67.556	66.173
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.553	2.553	0
Salariskosten SW	67.551	68.223	70.102
Personeelsgebonden kosten SW	1.693	1.735	2.006
Wet Werk en Zekerheid	150	151	160
RESULTAAT UIT VERLONING	**563**	**0**	**-6.095**

Resultaat uit overige posten

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Resultaat verbonden partijen	32	0	28
Transitiekosten	-600	-590	0
Incidentele lasten	-2.535	-1.500	-5.560
Bijdrage gemeenten overige posten	2.090	2.090	0
RESULTAAT OVERIGE POSTEN	**-1.013**	**0**	**-5.532**

6 WAARDERINGSGRONDSLAGEN

6.1 Inleiding

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening
De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).
De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.
Voor zover het BBV niet anders voorschrijft, zijn baten en lasten toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Omrekening van vreemde valuta
Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum, voor zover het koersrisico is afgedekt. In die gevallen vindt waardering plaats tegen de overeengekomen termijnkoersen.

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

De uit de omrekening per balansdatum voortvloeiende koersverschillen worden opgenomen in het overzicht van baten en lasten.

6.2 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa
De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De jaarlijkse afschrijvingen bedragen een percentage van de verkrijgingprijs, welke is gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

Materiële vaste activa
De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De jaarlijkse afschrijvingen bedragen een percentage van de verkrijgingprijs, welke is gebaseerd op de verwachte economische levensduur.
Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering an de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. Dergelijke afwaarderingen worden teruggenomen als ze niet noodzakelijk blijken.

Voor de diverse actiefposten gelden de volgende afschrijvingstermijnen:

	Afschrijvingstermijn
Disagio van geldleningen	Oorspronkelijke resterende looptijd van de lening
Grond	Geen afschrijving
Terreinvoorzieningen	10 jaar
Gebouwen	Nieuwbouw 40 jaar, bestaande bouw 20 jaar
Kassen	20 jaar
Installaties	15 – 20 jaar
Machines, apparaten	4 – 10 jaar
Inventaris	5 – 10 jaar
Vervoermiddelen	4 – 8 jaar, rekening houdend met een restwaarde
Computerapparatuur	3 jaar
Software	5 jaar

Financiële vaste activa
De financiële vaste activa worden opgenomen tegen nominale waarde of verkrijgingprijs. Met duurzame waardeverminderingen en aflossingen wordt rekening gehouden.

Voorraden
De voorraden worden gewaardeerd tegen historische kostprijs, de vervaardigingprijs of tegen de lagere marktwaarde. De vervaardigingprijs omvat het directe materiaalverbruik, de directe loon- en machinekosten vermeerderd met een opslag voor indirecte kosten. Voor incourante voorraden is een voorziening getroffen bepaald op een historisch gemiddelde. De onderhanden werken zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingprijs verminderd met op de balansdatum reeds voorzienbare verliezen.

Uitzettingen, liquide middelen, voorzieningen en schulden
De vorderingen, liquide middelen, voorzieningen en schulden worden opgenomen tegen nominale waarde. Voor dubieuze vorderingen wordt een voorziening getroffen voor het risico van oninbaarheid op individuele basis.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve en het gerealiseerd resultaat. De algemene reserve dient als algemene buffer om toekomstige tegenvallers te kunnen opvangen.

Borg- en garantiestelling
Voor zover zekerheden door Presikhaaf Bedrijven zijn afgegeven, zijn buiten de balanstelling om, de geborgde bedragen per einde boekjaar opgenomen. De garantiestellingen zijn afgegeven voor nakoming van lopende opdrachten.

6.3 Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Resultaatbepaling
Het resultaat wordt bepaald door het verschil tussen de bruto-opbrengst en de kosten hiervan over het verslagjaar met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. Winsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin de goederen en diensten zijn geleverd, dan wel verricht. Verliezen op transacties worden verantwoord in het boekjaar, voor zover deze voorzienbaar zijn ten tijde van het opmaken van de jaarrekening.

Bijdragen gemeenten
Dit betreft de bijdragen van de deelnemende gemeenten voor de diverse onderdelen.

Netto-opbrengst
De netto-opbrengst is de bruto-opbrengst minus de kosten van materiaalverbruik en de kosten van uitbesteed werk. De bruto-opbrengst is de opbrengst van aan derden geleverde goederen en diensten, exclusief de over de omzet geheven belastingen en onder aftrek van kortingen.

Salarissen SW- en overig personeel
Onder salariskosten wordt verstaan het bruto bedrag van de aan het boekjaar toe te rekenen salarissen, vermeerderd met het uitbetaalde vakantiegeld, de eindejaarsuitkering, pensioen- en sociale lasten.

Afschrijvingen
Dit betreft de afschrijvingskosten van de vaste activa. De afschrijvingstermijn bedraagt maximaal de economische levensduur.

7 TOELICHTING OP DE BALANS

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Verloop immateriële vaste activa

(x € 1.000)	**Disagio van geldleningen**
Boekwaarde per 31 december 2015	43
Investeringen	0
Afschrijvingen	25
Boekwaarde per 31 december 2016	**18**
Cumulatieve aanschafwaarde	374
Cumulatieve afschrijvingen	356
Boekwaarde per 31 december 2016	**18**

Voor de diverse actiefposten gelden de volgende afschrijvingstermijnen:

	Afschrijvingstermijn
Disagio van geldleningen	Oorspronkelijke resterende looptijd van de lening

Materiële vaste activa
Een overzicht van de materiële vaste activa is onderstaand opgenomen. Het betreft uitsluitend activa met een economisch nut.

Verdeling materiële vaste activa

(x € 1.000)	**31-12-2016**	**31-12-2015**
Gronden	2.158	2.233
Bedrijfsgebouwen	6.731	7.257
Machines, apparaten en installaties	2.624	2.748
Overige materiële vaste activa	960	1.097
Subtotaal	**12.473**	**13.335**
Activa in uitvoering	0	103
Totaal	**12.473**	**13.438**

Verloop materiële vaste activa

(x € 1.000)	Gronden	Bedrijfs-gebou-wen	Machines en instal-laties	Overige materiële vaste activa	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2015	2.233	7.257	2.747	1.098	13.335
Investeringen	0	103	208	40	351
Desinvesteringen	0	0	6	8	14
Duurzame waardeverminderingen	75	343	100	0	519
Afschrijvingen	0	285	225	169	679
Boekwaarde per 31 december 2016	**2.158**	**6.731**	**2.624**	**960**	**12.473**
Cumulatieve aanschafwaarde	2.785	23.571	12.473	6.158	44.987
Cumulatieve afschrijvingen	626	16.841	9.848	5.198	32.514
Boekwaarde per 31 december 2016	**2.158**	**6.731**	**2.624**	**960**	**12.473**

Ultimo 2016 zijn er geen ‘activa in uitvoering’ tegen € 103.000 ultimo 2015.
Voor de diverse actiefposten gelden de volgende afschrijvingstermijnen:

	Afschrijvingstermijn
Grond	Geen afschrijving
Terreinvoorzieningen	10 jaar
Gebouwen	Nieuwbouw 40 jaar, bestaande bouw 20 jaar
Kassen	20 jaar
Installaties	15 – 20 jaar
Machines, apparaten	4 – 10 jaar
Inventaris	5 – 10 jaar
Vervoermiddelen	4 – 8 jaar, rekening houdend met een restwaarde
Computerapparatuur	3 jaar
Software	5 jaar

Activa in uitvoering

Het betreft hier de investering ten behoeve van:

Activa in uitvoering

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Diverse bouwkundige aanpassingen	0	103
Totaal	**0**	**103**

Financiële vaste activa

Verloop financiële vaste activa

(x € 1.000)	Deelnemingen	Overige verbonden partijen	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2015	**170**	**155**	**325**
Desinvestering	0	-10	-10
Overige mutaties	0	-2	-2
Resultaat	+33	-1	+32
Boekwaarde per 31 december 2016	**203**	**142**	**345**

Deelnemingen
Dit betreft Beverweerd Holding B.V., de waardering is als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Deelneming	203	170
Rekening-courant	0	0
Totaal	**203**	**170**

Beverweerd Holding B.V. heeft een positief eigen vermogen ultimo 2016 van € 203.000 (ultimo 2015: € 170.000).

Overige verbonden partijen

Specificatie overige verbonden partijen

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Deelname certificaat Intratuin Holding B.V.	5	5
Inkoopcombinatie Zuid Nederland B.V.	0	10
Vordering op Coöperatieve Bloemenveiling Flora Holland UA	115	118
Participatie Coöperatieve vereniging Bergerden u.a.	1	1
Veiling Plantion B.V.	21	21
Totaal	**142**	**155**

Vlottende activa

Voorraden

Specificatie voorraden

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Grond- en hulpstoffen	277	343
Gereed product en handelsgoederen	1.031	898
Onderhanden werk	15	22
Bruto waardering	**1.323**	**1.263**
Voorziening voorraden	-66	-104
Netto waardering	**1.257**	**1.159**

De voorziening bedraagt 5% (2015: 8%) van de bruto waardering.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Vorderingen op openbare lichamen

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Vordering in verband met uitvoering Wsw	525	846
Vordering inzake sectorplan SW	625	0
Vordering op deelnemende gemeenten in verband met negatief eigen vermogen	0	14.605
Totaal	**1.150**	**15.451**

Vordering op deelnemende gemeenten in verband met negatief eigen vermogen
De vordering op deelnemende gemeenten ultimo 2015 betreft de vordering in verband met het negatief eigen vermogen. Ultimo 2016 is door het positieve resultaat over 2016 geen vordering op deelnemende gemeenten.

Uitzettingen in 's Rijks schatikist

Specificatie uitzettingen in 's Rijks schatkist

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Schatkistbankieren	3.925	0
Totaal	**3.925**	**0**

Sinds 2014 is Presikhaaf Bedrijven verplicht om het saldo van liquide middelen boven het drempelbedrag bij de Rijksoverheid onder te brengen.

Schatkistbankieren

(x € 1.000)		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
1 drempelbedrag	708	708	708	708	708
2 Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen		811	1.003	626	743
Ruimte onder het drempelbedrag		0	0	82	0
Overschrijding van het drempelbedrag		103	295	0	35

Het begrotingstotaal bedraagt € 94,400 miljoen, hiervan 0,75% bedraagt € 0,708 miljoen.

Overige uitzettingen

Specificatie overige uitzettingen

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Debiteuren	2.889	3.672
Totaal	**2.889**	**3.672**

Debiteuren

Specificatie debiteuren

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Debiteuren	2.983	4.056
Voorziening dubieuze debiteuren	-94	-384
Totaal	**2.889**	**3.672**

In 2016 is een voorziening voor een debiteur afgewikkeld waardoor de voorziening dubieuze debiteuren fors is gedaald.

Liquide middelen

Specificatie liquide middelen

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Kasgelden	83	89
Banksaldi	236	252
Totaal	**319**	**341**

Banksaldi

Specificatie banksaldi

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Geld onderweg	62	23
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	28	0
ABN Amro Bank N.V.	146	229
Totaal	**236**	**252**

Ultimo 2016 is € 23k niet ter vrije beschikking in verband met een afgegeven bankgarantie.

Overlopende activa

Specificatie overlopende activa

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	470	638
Totaal	**470**	**638**

Vaste passiva

Eigen vermogen

Verloop eigen vermogen

(x € 1.000)	Algemene reserve	Gerealiseerd resultaat	Totaal
Gerealiseerd resultaat over 2015	0	-14.605	-14.605
Vordering op deelnemende gemeenten	0	14.605	14.605
Gerealiseerd resultaat over 2016	0	851	851
Boekwaarde per 31 december 2016	**0**	**851**	**851**

Voorzieningen

Specificatie voorzieningen

(x € 1.000)	**Reorganisatie-voorziening**
Saldo 31 december 2015	397
Onttrekking aan voorziening	-242
Dotatie aan voorziening	1.004
Saldo 31 december 2016	**1.159**

De reorganisatievoorziening is naar aanleiding diverse reorganisaties in het verleden getroffen.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

Binnenlandse banken en overige financiële instellingen
Alle geldleningen zijn verstrekt door de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten. Er zijn geen zekerheden verstrekt voor de langlopende leningen.

De leningen zijn af te lossen in gelijke jaarlijkse termijnen.

Verloopoverzicht langlopende leningen

(x € 1.000)	**Langlopende leningen**
Saldo 31 december 2015	26.294
Bij: aangetrokken 2016	3.500
Af: aflossingen 2016	14.617
Saldo 31 december 2016	**15.177**

Specificatie langlopende leningen:

	Groot x € 1,-	**Begin / Eind**	**Looptijd**	**Rente %**	**Schuldrest**
Leningen BNG:					
Leningnummer 93051	6.126.000	2002 / 2017	15 jaar	5,630	408.400
Leningnummer 94392	2.250.000	2002 / 2017	15 jaar	5,410	150.000
Leningnummer 94788	3.490.000	2002 / 2017	15 jaar	5,200	232.667
Leningnummer 97112	14.000.000	2003 / 2029	25 jaar	4,920	7.280.000
Leningnummer 97114	5.500.000	2003 / 2023	20 jaar	4,750	1.925.000
Leningnummer 97115	1.361.341	2003 / 2018	15 jaar	4,530	181.512
Leningnummer 106706	3.000.000	2012 / 2021	10 jaar	3,395	1.500.000
Leningnummer 417821	3.500.000	2016 / 2017	1 jaar	0,100	3.500.000
Totaal					**15.177.579**

Over 2016 bedraagt de rentelast over de vaste schulden € 624.049.

Vlottende passiva

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie netto-vlottende schulden

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Rekening-courant kredietinstellingen	0	1.798
Crediteuren	1.205	1.793
Overige schulden	2.479	2.965
Totaal	**3.684**	**6.556**

Rekening-courant kredietstellingen
Dit betreft ultimo 2015 de schuld in rekening-courant bij de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten. Ultimo 2016 is de vordering op de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten opgenomen onder de banksaldi.

Crediteuren
Dit betreft de schulden aan leveranciers.

Overige schulden

Specificatie overige schulden

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Schulden aan belastingen en sociale premies	2.479	2.451
Terug te betalen Gemeentelijke SW-bijdrage	0	514
Totaal	**2.479**	**2.965**

Overlopende passiva

Specificatie overlopende passiva

(x € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Te betalen rente	199	279
Rekening-courant Beverweerd Holding B.V.	18	177
Rekening-courant Stichting Motivaktie	522	505
Rekening-courant Stichting Personeel Presikhaaf	259	218
Verplichting vakantiegeld IKB	345	0
Vooruit ontvangen bedragen trajecten	0	59
Overig	632	582
Totaal	**1.975**	**1.820**

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

In de balans zijn niet de verplichtingen tot uitdrukking gebracht met betrekking tot betaling van:

- het opgebouwde vakantiegeld en de overlopende verlofuren bedragen ultimo 2016: € 7.162.000 en ultimo 2015: € 6.913.000;
- huur- en leaseverplichtingen voor in totaal € 1.024.000 en ultimo 2015 € 795.000.
  De verdeling naar categorie en naar jaar is als volgt (x € 1.000):

	2017	2018	2019	2020	2021	**Totaal**
Huur gebouwen	87	41	41	38	0	**207**
Huur zaken	12	0	0	0	0	**12**
Contracten	210	172	156	149	118	**805**
Totaal	**309**	**219**	**203**	**181**	**137**	**1.024**

- diverse overeenkomsten, onder anderen met energieleveranciers, waarvoor de verplichtingen niet te kwantificeren zijn.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er is geen sprake van gebeurtenissen na balansdatum met een materiële impact op de jaarrekening 2016.

Vennootschapsbelasting

Presikhaaf Bedrijven valt sinds 1 januari 2016 belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Wij kunnen voor 2016 gebruik maken van de zogenaamde ‘SW vrijstelling’ waardoor wij zijn vrijgesteld van vennootschapsbelasting. De vrijstelling is van toepassing op lichamen die voor 90% of meer activiteiten verrichten die bestaan uit het bieden van passende werkzaamheden aan mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking. Presikhaaf Bedrijven valt voor 2016 onder deze vrijstelling.

8 TOELICHTING OP HET OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN

Toelichting op het resultaat uit productie

Bruto- en netto-opbrengst
In onderstaande tabel worden per bedrijfsonderdeel de bruto-opbrengst en de netto-opbrengst weergegeven in vergelijking met de begroting 2016 en het jaar 2015.

Bruto- en netto-opbrengst per bedrijfsonderdeel

	Rekening 2016		Begroting 2016		Rekening 2015	
Industrie	4.535	3.964	4.192	3.743	4.853	4.178
Groen	4.451	3.720	4.346	3.687	4.507	3.365
Diensten	4.677	3.487	4.597	3.545	3.927	3.185
Werkfit	870	598	849	479	1.668	1.038
Schoolmeubelen	652	652	625	625	365	365
Intratuin Arnhem	5.381	2.125	5.220	2.041	5.264	2.059
Schoolmeubelen (act)	0	0	0	0	2.570	1.521
Totaal	**20.566**	**14.546**	**19.829**	**14.120**	**23.154**	**15.711**

De bruto- en de netto-opbrengst zijn ten opzichte van voorgaand jaar vooral gedaald door het afstoten van Presikhaaf Schoolmeubelen (opgenomen op de regel 'Schoolmeubelen (act)'). Wordt rekening gehouden met het effect van Presikhaaf Schoolmeubelen dan is de opbrengst gestabiliseerd ten opzichte van voorgaand jaar ondanks een lager aantal SW-ers.
Vrijwel over de gehele linie is de opbrengst in 2016 hoger dan begroot door hogere prijzen.

Overige opbrengsten

Specificatie overige opbrengsten

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Doorbelasting huisvesting	431	295	168
GR-bijdrage gemeente Montferland	43	40	0
Doorbelasting personeel	524	659	629
Doorbelastingen kosten module 8	383	315	0
Overeenkomst Dr. Schaepman Stichting	71	70	0
Meeropbrengsten voormalige ID-banen	165	165	174
Bonus Begeleid Werken	0	0	412
Management fee	50	15	45
Jobcoachvergoeding	186	66	0
Overig	144	31	56
Totaal	**1.997**	**1.656**	**1.484**

De overige opbrengsten zijn hoger dan begroot door meer huuropbrengsten uit onder meer de huurovereenkomst met Presikhaaf Schoolmeubelen en hogere jobcoachvergoedingen.
Met de invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 is de bonus Begeleid Werken vervallen, in 2015 heeft de bonus Begeleid Werken betrekking op de jaren 2013 en 2014. Vanaf 2016 worden de kosten van de personen in 'module 8' doorbelast aan de deelnemende gemeenten. In 2016, conform de afspraak met deelnemende gemeenten, voor 25% van de jaarkosten.

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Salariskosten (x € 1.000)	9.962	10.048	10.222
Gemiddeld aantal fte's	146,7	146,8	156,9
Gemiddelde salariskosten per fte (in €)	67.907	68.447	65.150

Het lagere aantal fte regulier personeel komt geheel door het afstoten van de activiteiten van Presikhaaf Schoolmeubelen.

De salariskosten regulier personeel zijn verdeeld over:

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Resultaat uit productie	7.054	7.079	10.222
Resultaat uit begeleiding	2.908	2.969	0
Totaal	**9.962**	**10.048**	**10.222**

Gemiddelde salariskosten regulier personeel per fte
In vergelijking met 2015 zijn de salariskosten per fte gestegen door extern ingehuurd personeel, de cao-stijging en de stijging van de pensioenpremies.

Opbouw van het regulier personeel per fte naar dienstverbanden

	Rekening 2016	Rekening 2015
Ambtelijk dienstverband	63,1	71,8
Dienstverband bij Stichting Personeel Presikhaaf	68,8	64,7
Dienstverband bij Stichting Motivaktie	3,8	10,2
Dienstverband bij Tuincentrum de Wuurde B.V.	7,3	7,4
Extern ingehuurd personeel	3,7	2,8
Totaal	**146,7**	**156,9**

Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen

Vanaf 1 januari 2013 is de WNT van toepassing voor Presikhaaf Bedrijven. Conform de beleidsregels toepassing WNT hebben wij in onderstaande tabel voor alle topfunctionarissen de voorgeschreven informatie opgenomen. Voor niet-topfunctionarissen is er geen informatie opgenomen omdat geen enkele medewerker boven de norm uitkomt. De WNT-normen bedragen voor het jaar 2016 voor Presikhaaf Bedrijven € 179.000 voor personeel in loondienst en € 252.000 (op jaarbasis) voor ingehuurd personeel.

Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking kalendermaand 1-12

Bedrage x € 1	G.P.F. van den Boorn	J.H. Janssen
Functiegegevens	Algemeen directeur	Algemeen directeur
Aanvang functievervulling Einde functievervulling	01-01-2016 28-01-2016	29-01-2016 nvt
Aantal kalendermaanden waarin functievervulling vóór 2016	4	0
Aantal kalendermaanden waarin functievervulling in 2016	1	11
Aantal uren functievervulling in 2016	160	1.920
Individueel WNT-maximum	24.000	234.000
Maximum uurtarief	175	175
Uitgekeerde bezoldiging in 2016	19.150	107.799
Bezoldiging per uur	133	62
-/- onverschuldigd betaald bedrag	0	0
Totaal bezoldiging	19.150	107.799
Verplichte motivering indien overschrijding	nvt	nvt

Toezichthoudende topfunctionarissen

a	b	c	d	e	f	g	h	i
W.P. van Burgsteden	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
P.G.M. Lunter	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
A. Haga	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
M.A.R. Leisink	Bestuurslid ((plv.-) voorzitter)	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
P.J. Bollen	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
H.C.M. Knuiman	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
J.H.A.P. Sluiter	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
B. Ross	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
T.M.N. Vugts	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
B. Elfrink	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
A. Logemann	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
J.H.J. Sluiter	Bestuurslid (voorzitter)	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0
S. Bijl	Bestuurslid	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0	0	0

Verklaring van de letters:
a. de naam
b. de functie
c. de duur en omvang van het dienstverband (tenzij anders weergegeven zijn de personen het gehele jaar bestuurslid geweest)
d. het jaar waarin het dienstverband is beëindigd
e. de beloning in €
f. belastbare onkostenvergoeding
g. beloningen betaalbaar op termijn
h. totaal bezoldiging in 2016
i. totaal bezoldiging in 2015

Detacheringsvergoeding doelgroep
Dit zijn de kosten voor de inzet van werknemers uit de doelgroep voor personen in Activerend Werk. Deze kostenpost komt terug als detacheringsvergoeding bij het onderdeel ‘resultaat uit verloning’.

Overige personeelskosten

Specificatie overige personeelskosten

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**	**Rekening 2015**
Opleidingskosten	64	116	256
Reiskostenvergoedingen niet SW-personeel	60	60	61
Bijzondere voorzieningen	349	370	335
Overige	273	250	305
Totaal	**746**	**796**	**957**

De overige personeelskosten zijn ten opzichte van 2015 en de begroting 2016 gedaald door lagere opleidingskosten.
In 2016 zijn de uitgaven voor opleidingen grotendeels ten laste van het sectorplan gebracht.

Afschrijvingen

Specificatie afschrijvingen

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Immateriële vaste activa	25	25	25
Bedrijfsgebouwen	285	318	382
Machines en installaties	225	241	356
Overige materiële vaste activa	169	178	191
Bijdragen aan activa van derden	0	0	24
Totaal	**704**	**762**	**978**

De afschrijvingskosten zijn ten opzichte van 2015 en de begroting 2016 gedaald doordat er zeer beperkt is geïnvesteerd en doordat activa is afgestoten.
De bijdrage aan activa van derden betrof de afschrijving op de productierechten van de kwekerij.

Financiële baten en lasten

De financiële lasten zijn gedaald door de aflossing op de langlopende leningen en de lagere rentepercentages.

Overige bedrijfskosten

Specificatie overige bedrijfskosten

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Huur- en leasekosten	406	327	415
Onderhoudskosten	989	1.093	1.187
Energieverbruik	600	612	844
Belastingen en verzekeringen	340	344	405
Overige kosten	3.720	4.022	4.667
Subtotaal	**6.055**	**6.398**	**7.518**
Subsidie praktijkleren	-31	-50	-249
Totaal	**6.024**	**6.348**	**7.269**

De lagere kosten van onderhoud en het energieverbruik ten opzichte van 2015 komt door het afstoten van de locatie in Bergerden.
Een nadere uitsplitsing van de post ‘overige kosten’ is als volgt:

(x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
Indirecte productiekosten	76	54	72
Inkoop- en expeditiekosten	69	81	109
Verkoopkosten	242	264	418
Kosten dienstverlening door derden	1.880	1.865	1.648
Overige algemene kosten	1.120	1.055	1.258
Diverse baten en lasten	-29	194	772
Mutatie voorzieningen	-149	0	-198
Inverdieneffect boventalligen	511	509	588
Totaal	**3.720**	**4.022**	**4.667**

De stijging van de kosten dienstverlening door derden is vooral toe te wijzen aan de hogere doorbelasting van tijdelijk personeel opgenomen onder de overige opbrengsten.

In 2016 zijn er diverse baten geweest waardoor de post 'diverse baten en lasten' een negatieve kostenpost is. In 2015 was onder de diverse baten en lasten de voorziening voor de ESF-subsidie opgenomen.
In 2016 is de voorziening voor debiteuren voor een groot bedrag vrijgevallen waardoor de post mutatie voorzieningen een negatieve kostenpost is.

Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken
Deze bijdrage is noodzakelijk om de werkplekken voor Activerend Werk te kunnen bekostigen.

Toelichting op het resultaat uit begeleiding
De kosten van begeleiding zijn iets lager uitgevallen door een lagere bezetting.

Toelichting op het resultaat uit verloning
Het resultaat van verloning is positief uitgevallen door een lagere SW-bezetting.

Bijdrage SW (oud)
De bijdrage SW (oud) van € 67.556k is geheel betaald. Het verschil van € 152k is ontstaan door verschillen in bijdragen van niet deelnemende gemeenten door een lagere bezetting en voor één gemeente een lagere bijdrage per AJ.

De Bijdrage SW (oud) dekt volledig de kosten van de SW-ers.

Detacheringsvergoeding doelgroep
Dit zijn de opbrengsten van de inzet van werknemers uit de doelgroep voor personen in Activerend Werk. Deze kostenpost komt terug als detacheringsvergoeding bij het onderdeel 'resultaat uit productie'

Salariskosten SW
De belangrijkste kostenpost wordt gevormd door de post salariskosten SW-personeel. De SW-bezetting (exclusief Begeleid Werken) is 18,4 fte lager uitgevallen dan begroot, daarnaast zijn ook de salariskosten per fte € 55 lager uitgevallen dan begroot. De salariskosten SW zijn hiermee € 672k lager dan begroot.

De salariskosten SW per fte zijn gestegen door de afgesproken salarisverhoging in de nieuwe cao voor de SW en door hogere sociale lasten.

Specificatie van de SW-werknemers in AJ naar gemeente

Arnhem	1.215,34	
Doesburg	75,66	
Duiven	78,51	
Lingewaard	196,18	
Overbetuwe	154,69	
Rheden	269,19	
Rijnwaarden	67,42	
Rozendaal	1,68	
Westervoort	105,03	
Zevenaar	137,63	
Montferland	53,04	
Renkum	19,73	
Nijmegen	8,50	
Neder-Betuwe	7,36	
Ede	4,51	
Apeldoorn	3,89	
Doetinchem	3,17	
Wageningen	2,25	
Bronckhorst	1,00	
Barneveld	1,00	
Berg & Dal	1,00	
Druten	1,00	
Gorinchem	1,00	
Lochem	1,00	
Rhenen	1,00	
West Maas en Waal	1,00	
Zutphen	1,00	
Beuningen	0,82	
Enschede	0,80	
Soest	0,69	
Berkelland	0,67	
Veenendaal	0,56	
Totaal	**2.416,32**	

Personeelsgebonden kosten SW
Onder deze post worden de reiskosten woon-werkverkeer en de loonkostensubsidie van Begeleid Werken.

Een specificatie van de personeelsgebonden kosten SW is als volgt:

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**	**Rekening 2015**
Kosten woon-werk	1.082	1.109	1.188
Kosten maatvervoer	47	56	142
Kosten Begeleid Werken	564	570	676
Totaal	**1.693**	**1.735**	**2.006**

Wet Werk en Zekerheid
Dit betreffen de kosten als gevolg van wettelijke verplichtingen voor vergoedingen aan medewerkers die ontslagen worden (bijvoorbeeld bij arbeidsongeschiktheid) en die een dienstverband van minstens twee jaar hebben. Er is vanuit gegaan dat de vergoedingen uitbetaald in de tweede helft van het jaar voor rekening komen van het UWV conform voorstel in de Tweede Kamer.

Toelichting op het resultaat overige posten

Resultaat verbonden partijen

Dit betreft het resultaat van de verbonden partijen Beverweerd Holding B.V., Tuincentrum de Wuurde B.V. en Presikhaaf Dienstverlening B.V. en de op afstand te zetten Presikhaaf Schoolmeubelen en Tuincentrum Arnhem.

Specificatie aandeel verbonden partijen

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**	**Rekening 2015**
Beverweerd Holding B.V.	33	0	28
Overige verbonden partijen	-1	0	0
Totaal	**32**	**0**	**28**

Transitiekosten
Dit betreffen de kosten die ontstaan in 2016 om Presikhaaf Bedrijven de noodzakelijke transitie te laten doormaken.

Incidentele lasten

Specificatie incidentele lasten

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**	**Rekening 2015**
Afbouw eigen productie *	0	0	3.710
Kosten boventalligen **	2.016	1.500	1.064
Afwaardering/verkoop bedrijfsgebouwen ***	519	0	786
Totaal	**2.535**	**1.500**	**5.560**

* de last ‘afbouw eigen productie’ in 2015 ontstaat door het op afstand zetten van de activiteiten van Presikhaaf Schoolmeubelen;
** in de begroting 2016 is rekening gehouden met extra kosten voor boventalligen uit voorgaande jaren. De hogere kosten ontstaan door extra lasten voor zowel boventalligen uit voorgaande jaren als boventalligen uit 2016;
*** De last ‘afwaardering/verkoop bedrijfsgebouwen’ in 2015 ontstaat door de verkoop van de kwekerij in Bergerden zoals besloten is door het Algemeen Bestuur op 30 september 2015. De last ‘afwaardering/verkoop bedrijfsgebouwen’ in 2016 ontstaat door een afwaardering van een pand.

Bijdragen gemeenten

Hieronder het overzicht van de in de exploitatie overzichten opgenomen bijdragen gemeenten.

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken	2.390	2.390
Bijdrage begeleiding door gemeenten	2.969	2.969
Bijdrage SW (oud)	67.404	67.556
Bijdrage SW (oud) aan buitenschappen	1.632	1.632
Bijdrage SW (oud) door niet deelnemende gemeenten	-2.872	-3.024
Bijdrage gemeenten overige posten	2.090	2.090
Totaal	**73.613**	**73.613**

Analyse begrotingsrechtmatigheid

Resultaat uit productie

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**	**Rekening 2015**
Bruto-opbrengst inclusief mutatie OHW	20.566	19.829	23.154
Materiaal verbruik + uitbesteed werk	6.020	5.709	7.443
Netto-opbrengst	**14.546**	**14.120**	**15.711**
Overige opbrengsten	1.997	1.656	1.484
Som der bedrijfsopbrengsten	**16.543**	**15.776**	**17.195**
Lasten			
Salariskosten regulier personeel	7.054	7.079	10.222
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.553	2.553	0
Overige personeelskosten	746	796	957
Afschrijvingen	704	762	978
Financiële baten en lasten	612	628	747
Overige bedrijfskosten	6.024	6.348	7.269
Totaal lasten	**17.693**	**18.166**	**20.173**
Opbrengsten - lasten	**-1.150**	**-2.390**	**-2.978**
Bijdrage gemeenten instandhouding werkplekken	+2.390	+2.390	**0**
RESULTAAT UIT PRODUCTIE	**+1.240**	**0**	**-2.978**

Resultaat uit begeleiding

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**	**Rekening 2015**
Kosten begeleiding	2.908	2.969	0
Bijdrage begeleiding door gemeenten	2.969	2.969	0
RESULTAAT UIT BEGELEIDING	**+61**	**0**	**0**

Resultaat uit verloning

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**	**Rekening 2015**
Bijdrage SW (oud)	67.404	67.556	66.173
Detacheringsvergoeding doelgroep	2.553	2.553	0
Salariskosten SW	67.551	68.223	70.102
Personeelsgebonden kosten SW	1.693	1.735	2.006
Wet Werk en Zekerheid	150	151	160
RESULTAAT UIT VERLONING	**+563**	**0**	**-6.095**

Resultaat uit overige posten

(x € 1.000)	**Rekening 2016**	**Begroting 2016**	**Rekening 2015**
Resultaat verbonden partijen	32	0	28
Transitiekosten	-600	-590	0
Incidentele lasten	-2.535	-1.500	-5.560
Bijdrage gemeenten overige posten	2.090	2.090	0
RESULTAAT OVERIGE POSTEN	**-1.013**	**0**	**-5.532**

Gerealiseerd resultaat	**+851**	**0**	**-14.605**

Uit bovenstaande analyse van de begrotingsrechtmatigheid blijkt dat de uitgaven op of onder het niveau van de begroting zijn. Hiermee is er over 2016 rechtmatig gehandeld.

9 RECHTMATIGHEID

Het Algemeen Bestuur heeft in haar vergadering van 23 december 2016 het normenkader ten behoeve van de financiële rechtmatigheid vastgesteld. Wetten in formele zin worden vanuit buiten opgelegd en zijn daardoor niet beïnvloedbaar door het Algemeen Bestuur. Deze vallen dus te allen tijde onder het normenkader. Onderstaand worden de belangrijkste genoemd:
Het normenkader omvat thans de volgende wet- en regelgeving:
Interne kaders:

- Regeling Werkvoorziening Midden-Gelderland;
- Treasurystatuut;
- Financiële en controle protocol;

Externe kaders:

- Grondwet;
- Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- Besluit Begroting en Verantwoording (BBV);
- Wet Financiering decentrale overheden (Fido);
- Participatiewet;
- Fiscale en sociale wetgeving;
- BTW-compensatiefonds;
- Regels omtrent (Europese) Aanbesteding;
- Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO);
- Houdbaarheid OverheidsFinancien (HOF);
- Wet Markt en Overheid;
- Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT);
- Wet sociale werkvoorziening.

10 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) te Arnhem

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de in deze jaarstukken jaarrekening 2016 van gemeenschappelijke regeling Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:
- Geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van gemeenchappelijke regeling Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) op 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).
- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van de gemeenschappelijke regeling, zoals opgenomen in het Normenkader 2016.

De jaarrekening bestaat uit:
- De balans per 31 december 2016.
- Het overzicht van baten en lasten over 2016.
- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) het door het algemeen bestuur op 23 december 2016 ter kennisgeving aangenomen Normenkader 2016 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van gemeenschappelijke regeling Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).
Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 991.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel *2* lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze con-

trole geconstateerde afwijkingen boven de € 250.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag (waaronder de paragrafen)

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is zoals bedoeld in artikel 213 lid 3 sub d Gemeentewet en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de voor de gemeenschappelijke regeling van toepassing zijnde vereisten in de Gemeentewet en aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening
Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van de gemeenschappelijke regeling, zoals opgenomen in het Normenkader 2016.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado en het Normenkader 2016 zoals deze ter kennisgeving is aangenomen door het algemeen bestuur en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Arnhem, 6 april 2017
Deloitte Accountants B.V.
Was getekend: drs. M. Knip RA

Titel/onderwerp: **Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf bedrijven**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Roland Kluskens
Portefeuillehouder:	Mw. I. van Burgsteden	Telefoonnr:	3774663
		E-mailadres:	roland.kluskens@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief en meningsvormend		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel: "Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven" aan, om vast te stellen. **Proces** Het AB van de GR Werkvoorziening Gelderland-Midden 'Presikhaaf bedrijven' (GR PHB) heeft het jaarverslag en de jaarrekening voorlopig vastgesteld. De gemeenteraad wordt gevraagd hierover een zienswijze in te dienen (voor 30 juni 2017). Het AB is voornemens de jaarstukken op 12 juli 2017 definitief vast te stellen. **Inhoud van de jaarstukken:** - Het resultaat van PHB over 2016 is € 851.000,-- positief (€ 0 eerder begroot) - Het positieve resultaat wordt gebruikt voor versnelde opbouw van het Weerstandsvermogen. - Het ziekteverzuim was in 2016 hoog: 16,8%. Andere SW-bedrijven hebben gemiddeld een percentage van 13,6%. Op aandringen van uw raad heeft een extern bureau onderzoek gedaan naar de oorzaken van het hoge verzuim. De adviezen van het bureau zijn vertaald in een actieplan voor 2017. **Voorstel** Het positieve resultaat stemt tot tevredenheid. Voorstel is om in te stemmen met het gebruik van het positieve resultaat voor opbouw van het weerstandsvermogen. Het is goed dat de oorzaken van het ziekteverzuim zijn onderzocht en dat er een actieplan is opgesteld. De raad verwacht over de uitvoering van dit plan geïnformeerd te worden en neemt aan dat de resultaten in de loop van 2017 zichtbaar zullen worden. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. U bent in de gelegenheid informatieve vragen te stellen aan (eventuele) insprekers en aan de portefeuillehouder. Na afronding van de informatieve fase wordt gestart met de meningsvormende fase. Deze fase bestaat uit twee termijnen: 1e termijn: fracties geven hun standpunt weer, te beginnen met de fracties die tegen het voorstel zijn of het voorstel willen wijzigen. Interrupties zijn toegestaan. 2e termijn: Na de reactie van de portefeuillehouder wordt de discussie gevoerd.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel			
Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake jaarverslag en jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven			
Aanbiedingsbrief Presikhaaf Bedrijven d.d. 13-04-2017			
Jaarstukken 2016			

Zienswijze gemeenteraad Arnhem inzake Jaarverslag en Jaarrekening 2016 Presikhaaf Bedrijven.

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	19 juni 2017
Zaaknummer:	140681
Portefeuillehouder:	I. Van Burgsteden

Raadskameradvies:

Aan de gemeenteraad, 19 juni 2017

Proces
De informerende en meningsvormende vergadering is afgerond.

Afspraak
De griffie spreekt af m.b.t. communicatie naar de raadsleden, dat indien de kwartaalcijfers in Ibabs worden geplaatst, hier extra op gewezen zal worden.

Moties en amendementen
Er zijn geen moties en amendementen aangekondigd.

Conclusie
De voorzitter van de raadskamer concludeert dat het raadsvoorstel, als hamerstuk, doorgeleid kan worden naar de besluitvormende vergadering.

De griffier,

J.G.M. Kersten

De voorzitter,

H.E. de Vroome

Archief - Politieke Maandag (i/m)

Dossiernummer	288
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	12 juni 2017
Agendapunt	2.2.RS
Omschrijving	Zienswijze begrotingen volwasseneducatie, leerplicht en RMC (RBL) 2018
Organisatieonderdeel	Cluster beleid en regie
Steller	Maria van Oorschot
Portefeuillehouder	Ron König
Fatale termijn	
Behandelresultaat	

Geagendeerd	Vergaderdatum
Archief - Politieke Maandag (i/m)	**12 juni 2017**
Archief - Politieke Maandag (b)	19 juni 2017

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **140651**

ONDERWERP: Zienswijze begrotingen volwasseneneducatie (VE) en leerplicht en RMC (RBL) 2018

Voorstel

1. Te besluiten tot de zienswijze dat de raad zich kan vinden in de voorliggende concept begrotingen 2018.

Inleiding

De Gemeenschappelijke Regeling voor Onderwijszaken (GRO) omvat drie percelen, te weten leerplicht (incl. kwalificatieplicht), RMC en volwasseneneducatie (VE). Op basis van artikel 35 lid 3 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR) wordt u in staat gesteld om uw zienswijze over de concept begrotingen kenbaar te maken aan het bestuur van de GRO.

Beoogd effect

Het beoogd effect van dit raadsvoorstel is u in staat te stellen een zienswijze over de concept begrotingen voor 2018 te formuleren en het Dagelijks Bestuur (DB) van de GRO over deze zienswijze te informeren.

Argumenten

1.1 Het DB van de GRO heeft de stukken opgesteld op basis van de daarvoor vastgestelde kaders

Het DB van de GRO heeft uw raad de concept jaarrekeningen 2016 en de concept begrotingen 2018 voor de percelen volwasseneneducatie, leerplicht en RMC toegestuurd. De financiële en beleidsmatige kaders blijven grotendeels gelijk aan de reeds bestaande kaders. De concept jaarrekening en concept begroting voor het perceel volwasseneneducatie zijn afzonderlijk opgesteld. In de concept jaarrekening en de concept begroting van het Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) Midden-Gelre zijn de percelen leerplicht en RMC/VSV opgenomen.

1.2 Concept Jaarrekeningen 2016 geven geen aanleiding tot bijstelling van de uitgangspunten voor de begroting voor 2018

Volgens artikel 16 van de GRO stelt het Algemeen Bestuur de jaarrekening van drie percelen (VE, leerplicht en VSV) vast.
Volwasseneneducatie (VE): Het bedrag van de uitgaven in 2016 voor het onderdeel VE was in totaal € 27.778,-. Dit bedrag is gelijk aan de begroting zoals die toentertijd door het Algemeen Bestuur van de GRO is vastgesteld.
Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL): Het RBL heeft in 2016 het tweede volledige financiële jaar gemaakt

Arnhem GEMEENTE

voor leerplicht van acht gemeenten en kwalificatieplicht en RMC voor tien gemeenten. De concept jaarrekening betreft feitelijk een exploitatieoverzicht. Het DB GRO adviseert het AB GRO het positieve exploitatieresultaat ad € 2.512 (0,1% van de begroting) toe te voegen aan de voorziening voor frictiekosten.

1.3 De totale bijdrage van Arnhem aan de GRO is in 2018 per saldo € 24.070 lager dan in 2017.

Volgens artikel 15 van de GRO stelt het Algemeen Bestuur (AB) jaarlijks de begroting vast. De zienswijzen van de raden op de concept begrotingen worden meegenomen bij de besluitvorming over de begroting. De concept begrotingen 2018 wijken niet substantieel af van eerdere begrotingen.
Volwasseneneducatie: De concept begroting voor het onderdeel VE is gebaseerd op de inzet in 2017. De totale uitgaven in 2018 zijn begroot op € 48.753. De bijdrage van de afzonderlijke gemeenten wordt naar rato van het inwoneraantal bepaald. Dit bedrag is € 1.533,75 hoger dan het bedrag dat voor 2017 was begroot. Dit is het gevolg van een cao aanpassing. **De bijdrage van de gemeente Arnhem in 2018 is begroot op € 18.252 (€ 527 meer dan in 2017).**
Regionaal Bureau Leerlingzaken: De concept begroting 2018 voor het Regionaal Bureau Leerlingzaken is opgesteld voor de uitvoering van de leerplichttaken (incl. de kwalificatieplicht) en uitvoeringstaken VSV (RMC) .
Leerplicht: De inkomsten en uitgaven van het RBL voor leerplicht voor 2018 zijn begroot op € 1.496.139. Dit is € 37.138 lager dan in 2017. Het AB GRO besloot in december 2016 om vanaf 2018 de gemeentelijke bijdragen aan te passen. **De bijdrage van de gemeente Arnhem bedraagt € 648.145 (€ 24.597 lager dan in 2017).**
RMC/VSV: De inkomsten en uitgaven van het RBL voor VSV voor 2018 zijn begroot op € 745.948. Dit is € 185.580 hoger dan in 2017. Deze verhoging wordt met name veroorzaakt door een extra inzet op vsv met middelen uit het regionale vsv programma.

Zienswijze: Gezien deze constateringen en het feit dat de begrotingen voldoen aan de geldende afspraken, stellen wij u voor om als zienswijze aan het Dagelijks Bestuur van de GRO kenbaar te maken dat u zich kunt vinden in de begrotingen voor 2018.

Kanttekeningen

Geen

Financiën

De conceptbegrotingen voor 2018 die door het Dagelijks Bestuur zijn aangeleverd, passen voor zowel leerplicht en RMC als volwasseneneducatie binnen de afspraken die hierover binnen de gemeente Arnhem door de raad en het college zijn gemaakt. De concept verantwoording voor 2016 laat een positief saldo zien van € 2.512. Het DB heeft besloten het positieve saldo vooralsnog niet naar rato terug te betalen aan de deelnemende gemeenten, maar aan de voorziening voor frictiekosten toe te voegen.

Uitvoering

De concept jaarrekeningen over 2016 en de concept begrotingen voor 2018 worden ter vaststelling voorgelegd aan het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling voor Onderwijszaken op 6 juli

2017. Voor deze datum ontvangt het bestuur van de GRO graag de zienswijze van de gemeenteraad van Arnhem.

Communicatie

Over dit raadsvoorstel en bijgevoegde financiële stukken vindt geen externe communicatie plaats. De zienswijze van de gemeenteraad dient aan het bestuur van de GRO gecommuniceerd te worden.

Bijlage

Stukken voor gemeenteraad

- Concept Jaarrekeningen 2016 en Concept Begrotingen 2018 Volwasseneneducatie en Leerplicht/RMC
- Zienswijzebrief

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

n.v.t.

Besluit van	
Zaaknummer	140651

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 2 mei 2017, Cluster Beleid en Regie nummer: 140651;

gelet op artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen en artikel 15 en 16 van de Gemeenschappelijke regeling voor onderwijszaken;

besluit:

tot de zienswijze dat de raad zich kan vinden in de concept begrotingen 2018 zoals die door het Dagelijks Bestuur van de Gemeenschappelijke regeling voor onderwijszaken aan de raad is toegestuurd

De griffier, De voorzitter,

Aan de voorzitter van het Algemeen Bestuur van de
Gemeenschappelijke Regeling voor Onderwijszaken
De heer R. König
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Datum :
Zaaknummer : 140651
Contactpersoon : Mária van Oorschot
Telefoonnummer : 5972

Onderwerp : begrotingen leerplicht en RMC (RBL) en volwasseneneducatie 2018

Geachte heer König,

In de vergadering van de gemeenteraad van ……. 2017 heeft de raad van de gemeente Arnhem kennis genomen van de concept jaarrekeningen 2016 en de concept begrotingen 2018 voor de percelen leerplicht en RMC (RBL) en volwasseneneducatie.

Concept jaarrekeningen 2016
De gemeenteraad heeft kennisgenomen van het feit dat u het exploitatieoverschot ad € 2.512 toevoegt aan de voorziening.

Concept begrotingen 2018
De gemeenteraad kan zich vinden in de concept begrotingen voor 2018, zoals die door uw bestuur aan haar zijn voorgelegd.

Hoogachtend
De raad van de gemeente Arnhem

de griffier, de voorzitter,

(concept) JAARREKENING 2016
REGIONAAL BUREAU LEERLINGZAKEN MIDDEN-GELRE

10 Maart 2017

1. Inleiding

Het RBL Midden-Gelre heeft in 2016, na de start in 2013 met leerplicht, en de toevoeging van RMC (Team VSV) in 2014, het tweede volledige financiële jaar gemaakt voor leerplicht van acht gemeenten en kwalificatieplicht en RMC voor tien gemeenten.

De financiële verantwoording van het RBL over het kalenderjaar 2016 wordt opgesplitst in een deel leerplicht en een deel Team VSV, vanwege de verschillen in bekostiging vanuit de gemeenten en het Ministerie van OCW.
Volgens artikel 16 van de GRO dient het Algemeen Bestuur deze jaarrekening van het perceel leerplicht en het perceel RMC vast te stellen. Hier volgt feitelijk een exploitatieoverzicht. Deze is tot stand gekomen met de ondersteuning van de financiële afdeling van de gemeente Arnhem. De middelen van het RBL zijn opgenomen in de financiële administratie van de gemeente Arnhem en maakt daarmee onderdeel uit van de Arnhemse accountantscontrole.

LEERPLICHT
Op basis van het bedrijfsplan Regionaal Bureau Leerplicht en VSV regio Arnhem (Densa BV, 2011) is een meerjarenbegroting opgesteld voor de pilotjaren 2013 - 2017. In het bedrijfsplan is het addendum 'startmodel RBL' opgenomen, die als basis dient voor de begrotingen. Daarin is de formatie bepaald op 17,7 fte.
Conform het bedrijfsplan zijn in de begroting de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De bijdragen van de deelnemende gemeenten zijn vastgesteld op basis van deelname voor 70 of 100%;
- de formatie stemt overeen met het bedrijfsplan en het addendum 'startmodel RBL';
- de uitvoeringskosten zijn niet hoger dan 28% van de loonsom;
- de RMC-middelen voor de kwalificatieplicht worden ingezet voor de uitvoering van de kwalificatieplicht op het MBO voor de tien gemeenten van de regio.

RMC
Nadat de gemeenteraad van Arnhem op 26 mei 2014 akkoord is gegaan met de toevoeging van Team VSV aan het RBL is dit team per 1 oktober 2014 overgekomen van ROC Rijn IJssel.

Team VSV wordt gefinancierd vanuit verschillende bronnen:

1. Regionaal RMC budget: de wettelijke RMC taken m.b.t. terugdringen voortijdig schoolverlaten en terugleiden naar school en/of werk van nieuwe voortijdige schoolverlaters (jongeren tussen 18 en 23 jaar zonder startkwalificatie). Deelname aan de Sluitende Keten (overgang vmbo-mbo) en begeleiden oud-VSVers zijn hier ook onderdeel van.
2. Regionaal budget convenant OCW: terugdringen van ongeoorloofd schoolverzuim bij jongeren tussen 18 en 23 jaar.
3. Gemeente Arnhem: aanvullende financiering van de genoemde taken bij punt 1 en een opdracht bij Werk & Inkomen voor loopbaanadvisering voor inwoners van 23 tot 27 jaar die zich melden voor werk of scholing.

2. Financieel overzicht

	Begroting		Realisatie		Verschil
INKOMSTEN					
Leerplicht					
Bijdragen gemeenten	€ 1.164.940,00		€ 1.164.940,00		
RMC OCW regio budget kwalificatieplicht	€ 350.051,00		€ 312.877,00		-€ 37.174,00
RMC reserve regio Arnhem	€ 45.000,00		€ 52.501,00		€ 7.501,00
ID subsidie	p.m.		€ 6.812,00		€ 6.812,00
Subtotaal Leerplicht	€ 1.559.991,00		€ 1.537.130,00		
RMC OCW regio budget VSV	€ 245.895,00		€ 274.534,00		€ 28.639,00
VSV middelen OCW regionaal programma	€ 150.000,00		€ 150.000,00		
VSV middelen gemeente Arnhem	€ 149.473,00		€ 149.473,00		
Loopbaanadvisering gemeente Arnhem	€ 30.725,00		€ 15.000,00		-€ 15.725,00
Subtotaal VSV	€ 576.093,00		€ 589.007,00		
TOTAAL	**€ 2.136.084,00**		**€ 2.126.137,00**		-€ 9.947,00
UITGAVEN					
Personele kosten leerplicht	€ 1.207.786,00		€ 1.247.751,00		€ 39.965,00
Personele kosten VSV	€ 480.554,00		€ 456.546,00		-€ 24.008,00
Uitvoeringskosten	€ 368.509,00		€ 344.647,00		-€ 23.862,00
Registratiesysteem	€ 34.235,00		€ 22.180,00		-€ 12.055,00
Ontwikkelopdrachten RBL	€ 45.000,00		€ 46.306,00		€ 1.306,00
Aanloopkosten schakelpunt			€ 6.195,00		€ 6.195,00
TOTAAL	**€ 2.136.084,00**		**€ 2.123.625,00**		-€ 12.459,00
Saldo / Overschot			**€ 2.512,00**		€ 2.512,00

3. Toelichting Inkomsten

De bijdragen van € 1.164.940 van de deelnemende gemeenten aan het RBL zijn vastgesteld conform de afspraken in het bedrijfsplan en begroting 2016.

De verdeling over de gemeenten was:

Bijdrage per gemeente (in €)	2016
Arnhem	664.437
Duiven	61.021
Overbetuwe	170.215
Rheden	135.127
Rijnwaarden	23.672
Rozendaal	3.682
Westervoort	37.349
Zevenaar	69.437
TOTAAL	**€ 1.164.940**

De bijdrage van € 639.912 uit het RMC regionaal budget is bestemd voor kwalificatieplicht mbo (€ 312.877), team vsv (€ 274.534), de ontwikkelopdrachten RBL (€ 46.306) en de aanloopkosten van het schakelpunt van onderwijs naar werk (€ 6.195). Er was ten opzichte van de begroting sprake van een lichte verschuiving tussen de bijdrage voor kwalificatieplicht mbo en team vsv. Deze verschuiving werd veroorzaakt door personele wisselingen (- € 37.174 en + € 28.639; per saldo € 8.535).
De bijdrage uit de RMC reserve was uiteindelijk hoger (€ 7.501) door het iets duurder uitvallen van de ontwikkelopdrachten RBL (€ 1.306) en de aanloopkosten van het schakelpunt (€ 6.195). De laatste post wordt vanaf 2017 gefinancierd uit de regionale convenantmiddelen van OCW.

De regionale convenantmiddelen (€ 150.000) waren bestemd voor de verzuimaanpak 18+. De subsidie van de gemeente Arnhem (€ 149.473) was bedoeld ter versterking van de lokale aanpak voortijdig schoolverlaten.

De inkomsten aan loopbaanadvisering zijn lager (€ 15.725) gecontracteerd, dan begroot. Bij de afdeling Werk & Inkomen van de gemeente Arnhem was minder loopbaanadvisering nodig.

De ontvangen ID subsidie van € 6.812 was niet begroot.

4. Toelichting Uitgaven

Uitgaven
De uitgaven zijn onderverdeeld in de kostensoorten:

- personele kosten;
- uitvoeringskosten;
- kosten voor het registratiesysteem
- ontwikkelopdrachten RBL
- aanloopkosten schakelpunt van onderwijs naar werk.

Personele kosten: De personele kosten betreffen de formatiekosten (loonsom en andere personeelskosten zoals reis- en opleidingskosten. Voor leerplicht waren de personele kosten € 39.935 hoger dan de begroting. Dit is 3,3% van de oorspronkelijke begroting. Deze overschrijding wordt m.n. veroorzaakt door het toenemend aantal payrollcontracten en ziektevervanging.
De personele kosten van team VSV waren € 24.008 lager dan begroot als gevolg van de bij de toelichting op de inkomsten genoemde personele verschuivingen. De werkzaamheden van team VSV bestaan niet alleen uit de begeleiding van voortijdig schoolverlaters (RMC OCW regiobudget vsv), maar ook uit het bestrijden van verzuim van jongeren van 18 jaar en ouder (vsv middelen regionaal programma), het benaderen van oud vsv'ers en loopbaanadvisering Werk & Inkomen.
De uitgaven voor Team VSV bestaan uit personele lasten en een kleine post voor diagnostische testen. Team VSV heeft vier bronnen voor de bekostiging, waarvan het RMC regiobudget het grootst is (middelen Ministerie van OCW). De middelen RMC worden apart aan het Ministerie van OCW verantwoord en deze verantwoording kent een sluitende begroting.
Over alle personele kosten wordt 28% kosten berekend als bijdrage aan de totale uitvoeringskosten van het RBL.

Uitvoeringskosten: De uitvoeringskosten bestaan grotendeels uit kosten, die door de gemeente Arnhem op basis van de Dienstverleningsovereenkomst 2016 worden doorbelast (o.a. huur, ICT e.d.). De kosten van de DVO zijn € 314.366 voor het gehele team per jaar. Daarnaast worden aanvullende kosten gemaakt voor contributies, teambuildingsactiviteiten en bedrijfsvoeringzaken zoals briefpapier, tolken en porti. Over 2016 is een bedrag van € 30.281 uitgegeven aan aanvullende kosten.

Registratiesysteem: Het voor de leerlingenadministratie benodigde registratiesysteem is contractueel voor vier jaar aangegaan met ELJAKIM information Technology bv. Daarmee zijn de structurele kosten van het systeem voor die periode vastgesteld. In 2016 is minder gebruik gemaakt van aanvullende inhuur voor extra werkzaamheden. Daardoor zijn de uitgaven € 12.055 lager dan begroot. De helft van de kosten voor het registratiesysteem worden gedragen door RMC.

Ontwikkelopdrachten RBL: In 2016 zijn extra kosten gemaakt voor het klanttevredenheidsonderzoek, advies over bestuur en organisatie en kosten voor het onderzoek sociale wijkteams. Deze kosten lagen iets hoger (+ € 1.306) dan medio 2015 was voorzien.

Aanloopkosten schakelpunt: Deze waren bij het opstellen van de begroting voor 2016 niet voorzien.

5. Tot slot

De financiële administratie van het RBL is feitelijk een exploitatie (zonder balans met schulden en bezittingen). Daarmee is het een sluitend systeem met jaarlijks positieve of negatieve resultaten, waar besluitvorming over nodig is.

In totaal is er in 2016 voor € 9.947 minder aan inkomsten en voor € 12.459 minder aan uitgaven dan begroot. Dit resulteert in een positief saldo van € 2.512. Het voorstel is dit saldo te bestemmen voor de projectkosten en frictiekosten 'overstap GRO naar MGR' uitgaande van positieve besluitvorming over het continueren van het RBL en het onderbrengen van de GRO bij de MGR.
Het saldo wordt daarmee toegevoegd aan het positieve saldo over 2015 van € 93.935. Het totaalbedrag voor de mogelijke frictiekosten van het traject GRO - MGR komt hiermee op € 96.447.

(Concept) Begroting 2018
Regionaal Bureau Leerlingzaken Midden-Gelre

13 maart 2017

Leeswijzer

Na de inleiding wordt onder punt 2 de begroting voor 2018 (vanaf pagina 6) weergegeven. Een toelichting op de inkomsten treft u aan onder punt 3 (pagina 8 en 9). Een toelichting op de uitgaven vindt u onder punt 4 (pagina 10 en 11). Afsluitende opmerkingen treft u aan onder punt 5 (pagina 11).

1. Inleiding

De begroting 2018 voor het Regionaal Bureau Leerlingzaken wordt opgesteld voor de uitvoering van de leerplichttaken van de acht deelnemende gemeenten en voor de regionale uitvoering van de kwalificatieplicht in het MBO en taken van Team VSV voor de tien gemeenten. De uitvoering van deze taken maakt deel uit van de Gemeenschappelijke Regeling voor Onderwijszaken (GRO).
Volgens artikel 15 van de GRO dient het AB voor het perceel leerplicht en voor het perceel RMC de jaarlijkse begroting vast te stellen.

Op 1 augustus 2017 loopt de pilotfase van het RBL af. De besluitvorming over het continueren van het RBL en het onderbrengen van de module Onderwijs in de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein vindt naar verwachting in maart 2017 plaats.
Voor eventuele frictiekosten is in 2015[1] en 2016 een voorziening van € 96.447 gecreëerd, welke is voortgekomen uit het positieve exploitatieresultaat in de jaarrekening van het RBL in beide jaren.

De voorliggende begroting is opgesteld voor het gehele kalenderjaar 2018 op basis van het bestaande Bedrijfsplan Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) en VSV regio Arnhem 2011 en het addendum 'startmodel RBL' voor de pilotfase.
In juli 2016 zijn de uitgangspunten voor de nieuwe financiële bijdragen van de gemeenten m.b.t. leerplicht door het Algemeen Bestuur (AB) van de GRO geaccordeerd. In oktober 2016 is de berekening van de nieuwe bijdragen naar de gemeenten verzonden. In december 2016 zijn de nieuwe bijdragen van de gemeenten in het AB GRO vastgesteld. Tevens zijn afspraken gemaakt over de duur en indexering van de gemeentelijke bijdragen.

Daarnaast is in september 2016 het regionale VSV programma 2017 - 2020 door de stuurgroep VSV vastgesteld. Het ministerie van OCW heeft inmiddels met dit regionale programma ingestemd en stelt de financiële middelen hiervoor beschikbaar.

[1] Het DB GRO heeft het voornemen van de gemeente Arnhem ondersteund om de manager van het RBL vanaf 1 december 2016 vast aan te stellen. Om het extra risico dat ontstaat als de manager na afloop van de pilotperiode van het RBL per 1 augustus 2017 onverhoopt niet zou worden geplaatst in de nieuwe constructie van het RBL, heeft het DB GRO een voorziening getroffen van € 93.935,-. Deze voorziening wordt gedekt uit het positieve exploitatieresultaat van het RBL over 2015.

Voor de begroting zijn vier uitgangspunten gehanteerd.
Voor leerplicht:

1. De bijdragen van de deelnemende gemeenten zijn aangepast conform besluitvorming in het AB GRO van december 2016. De hoogte van de gemeentelijke bijdragen en de indexering van de bijdragen voor de periode 2017 - 2020 zijn hiermee vastgelegd.
2. De formatie voor leerplicht stemt overeen met de besluitvorming over de gemeentelijke bijdragen.
3. De uitvoeringskosten zijn niet hoger dan 25% van de loonsom. Conform besluitvorming in AB GRO van december 2016.

Voor RMC:

4. De RMC middelen zijn bestemd voor de uitvoering de kwalificatieplicht op het MBO en de begeleiding van voortijdig schoolverlaters (Team VSV).

In de vergadering van de GRO op 7 juli 2016 is de begroting 2017 vastgesteld op basis van de meerjarenbegroting in het bedrijfsplan. De begroting van 2017 is aangepast conform de besluitvorming in het AB GRO van december 2016. Op grond van artikel 15 van de GRO wordt de begroting jaarlijks geactualiseerd. De begroting voor 2018 is evenals in 2017 een geïntegreerde begroting voor leerplicht en RMC.

2. Begroting 2018

De begroting 2018 volgt de lijn van de meerjarenbegroting in het bedrijfsplan en de besluitvorming van het AB GRO in december van 2016 over de hoogte, duur en indexering van de gemeentelijke bijdragen.
De meeste kosten zijn structureel van aard in de vorm van loonkosten voor de ingezette formatie, de uitvoeringskosten van het RBL en de kosten voor het registratiesysteem.

Voor de uitvoering van het RBL is in 2018 een bedrag van circa € 1,5 miljoen begroot voor leerplicht en een bedrag van ongeveer € 0,75 miljoen voor voortijdig schoolverlaten. Ter vergelijking worden ook de bedragen van 2017 weer gegeven.

	2017 (*1)	**2017 (*2)**	**2018 (*3)**
Leerplicht	€ 1.533.277	€ 1.498.407	€ 1.496.139
Voortijdig schoolverlaten	€ 560.368	€ 560.368	€ 745.948
Totaal	**€ 2.093.645**	**€ 2.058.775**	**€ 2.242.087**

*1 Goedgekeurde begroting door AB GRO juli 2016
*2 Bijgestelde begroting op basis van aanpassing gemeentelijke bijdragen (AB GRO december 2016)
*3 Gemeentelijke bijdragen conform memo duur en indexering (AB GRO december 2016)

In 2018 worden de volgende bedragen als inkomsten en uitgaven verwacht:

	2017 (*1)	**2017 (*2)**	**2018 (*3)**
INKOMSTEN			
Bijdragen gemeenten (*3)	€ 1.179.500	€ 1.144.630	€ 1.155.480
RMC OCW regio budget kwalificatieplicht	€ 353.777	€ 353.777	€ 340.659
RMC reserve regio Arnhem			
Loonkostensubsidie	p.m.	p.m.	p.m.
Subtotaal Leerplicht	**€ 1.533.277**	**€ 1.498.407**	**€ 1.496.139**
RMC OCW regio budget vsv	€ 245.895	€ 245.895	€ 245.948
VSV middelen gemeente Arnhem	€ 149.473	€ 149.473	€ 150.000
VSV OCW reg. progr. schakelpunt			€ 200.000
VSV OCW reg. progr. verzuim 18+	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000
Loopbaanadvisering gemeente Arnhem	€ 15.000	€ 15.000	p.m.
Subtotaal VSV	**€ 560.368**	**€ 560.368**	**€ 745.948**
TOTAAL	**€ 2.093.645**	**€ 2.058.775**	**€ 2.242.087**
UITGAVEN			
Personele kosten leerplicht	€ 1.163.977	€ 1.129.107	€ 1.182.840
Personele kosten VSV	€ 553.868	€ 553.868	€ 589.229
Uitvoeringskosten (*4)	€ 346.500	€ 353.000	€ 443.018
Registratiesysteem	€ 22.800	€ 22.800	€ 27.000
Testen	€ 6.500		
TOTAAL	**€ 2.093.645**	**€ 2.058.775**	**€ 2.242.087**

*1 Goedgekeurde begroting door AB GRO juli 2016

*2 Bijgestelde begroting op basis van aanpassing gemeentelijke bijdragen (AB GRO december 2016)

*3 Gemeentelijke bijdragen conform memo duur en indexering (AB GRO december 2016)

*4 Vanaf 2018 berekend op basis van 25% van de personele kosten (AB GRO december 2016)

3. Toelichting Inkomsten

Per begrotingspost wordt een korte toelichting gegeven.

a. Bijdragen gemeenten leerplicht

Het AB GRO besloot in december 2016 voor 2018 om af te wijken van het bedrijfsplan en heeft over de gemeentelijke bijdragen geen indexering van 1,25% toegepast. Dit was ingegeven door de aanpassing van gemeentelijke bijdragen op basis van salarisschalen per 1/1/2017 na de pilotfase van het RBL (vanaf 2017). De totale bijdrage van de acht gemeenten is voor 2018 begroot op € 1.155.480 en is als volgt verdeeld over de gemeenten:

	2017 (*1)	**2017 (*2)**	**2018 (*2) (*3)**
Arnhem	672.742	662.493	648.145
Duiven	61.783	61.783	74.473
Overbetuwe	172.343	154.496	129.511
Rheden	136.816	130.040	120.553
Rijnwaarden	23.968	23.968	35.949
Rozendaal	3.728	3.728	2.119
Westervoort	37.816	37.816	56.081
Zevenaar	70.305	70.305	88.648
	1.179.500	**1.144.630**	**1.155.480**

*1 Goedgekeurde begroting door AB GRO juli 2016
*2 Bijgestelde begroting op basis van aanpassing gemeentelijke bijdragen (AB GRO december 2016)
*3 Gemeentelijke bijdragen conform memo duur en indexering (AB GRO december 2016)

b. RMC middelen OCW regio budget kwalificatieplicht

De bijdrage van het regionale RMC budget kwalificatieplicht bedraagt € 340.659. De bijdrage is bedoeld voor de uitvoering van de kwalificatieplicht in tien gemeenten en bestaat uit:

- 3,6 fte aan personele kosten van de kwalificatieplicht consulenten. Vanwege de omvang van de werkzaamheden is de formatie tijdelijk 0,6 fte hoger dan de formatie die in het bedrijfsplan voor kwalificatieplicht is opgenomen.
- 25% van de personele kosten van het management, beleid en administratie;
- 1/6 deel van de kosten van het registratiesysteem;
- 25% uitvoeringskosten over de personele kosten.

c. Loonkostensubsidie

De loonkostensubsidie van de gemeente Arnhem voor een ID medewerker varieert per jaar en is opnieuw als p.m. post opgevoerd.

d. RMC middelen OCW regio budget vsv en vsv middelen gemeente Arnhem

Het totale bedrag van de RMC-taken die door team VSV worden uitgevoerd is € 395.948.
Vanuit OCW-middelen is € 245.948 begroot en vanuit middelen van de gemeente Arnhem € 150.000.
Het bedrag van de OCW middelen is conform de voorlopige beschikking voor 2017 van OCW minus de regionale coördinatiekosten. De middelen van de gemeente Arnhem zijn t.o.v. eerdere jaren afgerond vanaf 2018 vastgesteld op € 150.000.

De bijdrage is bedoeld voor de uitvoering van de RMC taken en bestaat uit:

- 5,5 fte aan personele kosten van de RMC consulenten en administratie;
- 15% van de personele kosten voor het management en beleid;
- 1/3 deel van de kosten van het registratiesysteem;
- vergoeding voor de uitvoering van testen;
- 25% uitvoeringskosten over de personele kosten.

e. VSV middelen OCW regionaal programma verzuim 18+

De bijdrage vanuit de middelen van OCW voor het regionaal vsv programma van € 150.000 is bedoeld voor de aanpak van verzuim 18+ en bestaat uit:

- 2,2 fte aan personele kosten van de verzuimconsulenten en administratie;
- 5% van de personele kosten voor het management;
- 25% uitvoeringskosten over de personele kosten.

f. VSV middelen OCW regionaal programma schakelpunt

De bijdrage vanuit de middelen van OCW voor het regionaal vsv programma van € 200.000 is bedoeld voor het schakelpunt van onderwijs naar werk. Dit schakelpunt richt zich op jongeren in een kwetsbare positie, die uitstromen uit Entree onderwijs of mbo 2 én ondersteuning nodig hebben bij het vinden (en behouden) van werk. De bijdrage bestaat uit:

- personele kosten van de consulenten/bemiddelaars;
- vergoeding van de kosten voor monitoring en administratie;
- 5% van de personele kosten voor het management;
- 25% uitvoeringskosten over de personele kosten.

g. Loopbaanadvisering gemeente Arnhem

De vergoeding van de gemeente Arnhem voor loopbaanadvisering daalt sinds 2016 van € 30.725 naar € 15.000. In 2017 worden minder aanvragen voor een uitkering verwacht van jongeren. De verwachting is dat deze ontwikkeling zich doorzet in 2018. Mogelijk stopt de loopbaanadvisering aan Arnhemse jongeren tussen 23 en 27 jaar (WWB bestand). Derhalve is hier een p.m. post voor opgenomen.

4. Toelichting Uitgaven

Per begrotingspost wordt een korte toelichting gegeven.

a. Personele kosten leerplicht

Het totaalbedrag voor de personele bekostiging van leerplicht is begroot op € 1.182.840, iets hoger dan in 2017. De verdeling van de formatie leerplicht over de verschillende functies is:

Functie	fte
Hoofd RBL	0,75
Beleidsmedewerker	0,50
Leerplichtconsulenten	9,90
Kwalificatieplicht consulenten*	3,60
Administratieve ondersteuning **	3,00
Gegevensbeheer	0,50
	18,25

* tijdelijke verhoging van de formatie kwalificatieplicht met 0,6 fte
** inclusief ID medewerker

b. Personele kosten Team VSV

Het totaalbedrag voor de bekostiging van Team VSV is begroot op € 589.229. Dit zijn voornamelijk personele kosten en uitvoeringskosten. De formatie is als volgt verdeeld:

Functie	fte
Hoofd RBL	0,25
Beleidsmedewerker	0,50
RMC consulenten	4,20
Verzuimconsulenten 18+	2,00
Consulenten schakelpunt	pm
Administratieve ondersteuning	1,00
Gegevensbeheer	0,50
	8,45

c. Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten zijn gebaseerd op de afspraak dat maximaal 25% van de loonsom in rekening wordt gebracht. Dit geldt zowel voor leerplicht als voor trajectbegeleiding VSV. Het totale begrote budget is
€ 443.018. Hiervan wordt afgerond € 295.000 ingebracht vanuit de middelen voor leerplicht en kwalificatieplicht en € 148.000 vanuit de middelen voor VSV ingebracht.
In de uitvoeringskosten zijn o.a. de volgende posten inbegrepen: kosten voor de werkplek (inclusief laptops, citrixomgeving en parkeren), kosten voor lidmaatschappen, portokosten en kosten voor teambuilding. De dienstverleningsovereenkomst met de gemeente Arnhem vormt het grootste deel van de uitvoeringskosten (80 tot 85%).

Indien nodig worden capaciteitentesten ingezet voor bepaling van het leerbare opleidingsniveau en interesseonderzoeken om te komen tot een studieadvies. Vanaf 2018 worden deze via de uitvoeringskosten verantwoord. Eerder werden deze kosten voor testen apart begroot.

d. Registratiesysteem

Het voor de leerlingenadministratie benodigde registratiesysteem wordt geleverd door ELJAKIM information Technology bv. De structurele kosten zijn constant en bestaan uit kosten voor: hosting, onderhoud, ontwikkeling, helpdesk en licenties. Het RMC draagt voor 50% bij aan de kosten voor het registratie systeem

5. Tot slot

Omdat de pilotfase van het RBL afloopt in augustus 2017, is mogelijk een bijstelling of aanpassing van de begroting 2018 noodzakelijk. Er ontstaan mogelijk frictiekosten door:

- de overbrugging van pilot naar een structurele situatie en
- de invulling van het werkgeverschap.

Deze factoren waren bij de opstelling van deze begroting nog te ongewis om de gevolgen ervan op te kunnen nemen. Wel is hier in 2015 en 2016 een voorziening van € 96.447 voor opgebouwd.
Inmiddels is door het DB GRO een verplichting aangegaan voor een projectleider voor het traject 'van GRO naar MGR' van € 56.000.

Gemeenschappelijke regeling voor Onderwijszaken

Jaarrekening 2016

Perceel Volwasseneneducatie

Lasten

kosten beleidsmedewerker (0,2 fte, salarisschaal 11a)	€ 16.859,00
kosten secretariële ondersteuning (0,15 fte salarisschaal 7)	€ 7.296,00
overhead-toeslag (15%)	€ 3.623,00 +
Totaal	€ 27.778,00

Baten

bijdragen deelnemende gemeenten	€ 27.778,00

bijdrage per inwoner (op basis van inwonertallen per 1 januari 2014 CBS)

totaal aantal inwoners : 403.938
bijdrage per inwoner : € 0,069

Gemeente	**Bijdrage**
Arnhem	€ 10.372
Duiven	€ 1.761
Lingewaard	€ 3.148
Overbetuwe	€ 3.209
Renkum	€ 2.172
Rheden	€ 3.001
Rijnwaarden	€ 751
Rozendaal	€ 103
Westervoort	€ 1.041
Zevenaar	€ 2.220

Gemeenschappelijke Regeling voor Onderwijszaken

Concept begroting 2018
Perceel Volwasseneneducatie

Lasten:

Kosten beleidsmedewerker	
(0,4 fte, schaal 11a)	€ 34.849
Kosten secretariële ondersteuning	
(0,15 fte, schaal 7)	€ 7.545
Overhead toeslag	
(15%)	€ 6.359 +
Totaal :	**€ 48.753**

Baten:

Gemeente	**Inwoneraantal (CBS 01-01-2016)**	**Bijdrage per inwoner**	**Bijdrage**
Arnhem	153.818	€ 0,119	€ 18.252
Duiven	25.433	€ 0,119	€ 3.018
Lingewaard	45.950	€ 0,119	€ 5.453
Overbetuwe	47.002	€ 0,119	€ 5.577
Renkum	31.254	€ 0,119	€ 3.709
Rheden	43.824	€ 0,119	€ 5.200
Rozendaal	1.498	€ 0,119	€ 178
Rijnwaarden	10.866	€ 0,119	€ 1.289
Westervoort	18.940	€ 0,119	€ 2.247
Zevenaar	32.269	€ 0,119	€ 3.829
Totaal	**410.854**		**€ 48.753**

Titel/onderwerp: **Raadsvoorstel zienswijze begrotingen volwasseneducatie, leerplicht en RMC (RBL) 2018**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Mária van Oorschot
Portefeuillehouder:	R. König	Telefoonnr:	026-3775972
		E-mailadres:	maria.van.oorschot@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief / meningsvormend		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel: "Zienswijze begrotingen volwasseneducatie (VE), leerplicht en RMC (RBL) 2018" aan, om vast te stellen. **Achtergrond** De Gemeenschappelijke regeling Onderwijszaken (GRO) heeft een 3-tal onderdelen, t.w. leerplicht (incl. kwalificatieplicht), RMC en volwasseneneducatie (VE). Op basis van art. 35 lid 3 van de WGR wordt aan de raad een zienswijze over de begroting voor het komende jaar gevraagd. U ontvangt ook, ter kennisname, de concept-jaarrekeningen van de 3 onderdelen van de GRO. Het bestuur van de GRO ontvangt graag voor 6 juli 2017 de zienswijze van de raad van Arnhem. **Inhoud van het voorstel** Op basis van de concept-jaarrekeningen is er geen aanleiding de uitgangspunten voor de begroting 2018 te wijzigen; deze blijven grotendeels gelijk aan de bestaande kaders. Het DB van de GRO adviseert het AB om het positieve exploitatieresultaat van € 2.512,-- toe te voegen aan de voorziening voor frictiekosten. De begroting voor volwasseneneducatie (VE) is gebaseerd op de inzet in 2017. De gemeentelijke bijdrage wordt bepaald naar rato van het aantal inwoners. Bijdrage van Arnhem is begroot op € 18.252,--, wat € 527,-- meer is dan in 2017. De bijdrage van Arnhem aan het RBL wordt voor 2018 geraamd op € 648.145,-- (€ 24.597,-- lager dan in 2017) door lagere inkomsten/uitgaven. De verhoging van de begroting voor RMC/VSV komt niet ten lasten van de gemeenten. Per saldo valt de begroting 2018 van de GRO voor Arnhem € 24.070,-- lager uit dan in 2017. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. U bent in de gelegenheid informatieve vragen te stellen aan (eventuele) insprekers en aan de portefeuillehouder. Na afronding van de informatieve fase wordt gestart met de meningsvormende fase. Deze fase bestaat uit twee termijnen: 1e termijn: fracties geven hun standpunt weer, te beginnen met de fracties die tegen het voorstel zijn of het voorstel willen wijzigen. Interrupties zijn toegestaan. 2e termijn: Na de reactie van de portefeuillehouder wordt de discussie gevoerd.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Zienswijze begrotingen volwasseneneducatie, leerplicht en RMC (RBL) 2018"			
Concept zienswijzebrief 'Begrotingen leerplicht en RMC (RBL) en			

volwasseneneducatie 2018'			
Concept jaarrekening 2016 en concept begroting 2018 Regionaal Bureau Leerlingzaken Midden-Gelre			
Concept jaarrekening 2016 en concept begroting 2018 VE			

Zienswijze begrotingen volwasseneducatie, leerplicht en RMC (RBL) 2018.

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	19 juni 2017
Zaaknummer:	140651
Portefeuillehouder:	R. König

Raadskameradvies:

Aan de gemeenteraad, 19 juni 2017

Proces
De informerende en meningsvormende vergadering is afgerond.

Toezegging
Portefeuillehouder Ron König zegt toe bij de vergadering van de behandeling betreffende het raadsvoorstel zienswijze begrotingen volwasseneducatie,leerplicht en RMC, dat hij voor de zomer met de cijfers van team VSV (voortijdig schoolverlaten) naar de raad komt.

Moties en amendementen
Er zijn geen moties en amendementen aangekondigd.

Conclusie
De voorzitter van de raadskamer concludeert dat het raadsvoorstel, als hamerstuk, doorgeleid kan worden naar de besluitvormende vergadering.

De griffier,

J.G.M. Kersten

De voorzitter,

H.E. de Vroome

Archief - Politieke Maandag (i/m)

Dossiernummer	325
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	12 juni 2017
Agendapunt	2.3.RS
Omschrijving	Begroting 2018 en jaarrekening 2016 Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen
Organisatieonderdeel	Cluster Strategie, Control en Ontwikkeling
Steller	Ron van der Linden
Portefeuillehouder	Geert Ritsema
Fatale termijn	
Behandelresultaat	

Geagendeerd	Vergaderdatum
Archief - Politieke Maandag (i/m)	**12 juni 2017**
Archief - Politieke Maandag (b)	19 juni 2017

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **149465**

ONDERWERP: Begroting 2018 en jaarrekening 2016 Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Voorstel

1. In te stemmen met bijgaande (concept) zienswijzenbrief aan het bestuur van het Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Inleiding

Het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Regio Arnhem Nijmegen zendt conform artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr), acht weken voordat de begroting wordt vastgesteld, deze aan de raden van de deelnemende gemeenten. Die kunnen dan vervolgens hun eventuele zienswijzen kenbaar maken, waarna het bestuur van het GO uiterlijk op 1 juli a.s. de begroting voor 2018 kan vaststellen.

De begroting van het GO past inhoudelijk bij de afspraken en qua gevraagde bijdrage bij onze eigen begroting.

Beoogd effect

Zienswijzen bekendmaken aan het bestuur van het GO.

Argumenten

1.1 Past inhoudelijk

De begroting van het GO qua opbouw identiek aan die van 2017 en conform de bedoelingen. Vanuit het GO wordt:

- de bijdrage aan de Economic Board verstrekt;
- Bureau Brussel en de (algemeen) secretaris van het GO bekostigt;
- de regiodag gefinancierd;
- gewerkt aan de zichtbaarheid en profilering (in afstemming met de Economic Board).

1.2 Past financieel

De gevraagde bijdrage voor 2018 (€ 233.582; uitgaande van 155.721 inwoners * € 1,50) past in onze eigen begroting (MJPB).

1.3 Jaarrekening 2016 is conform eerdere voorstellen

In het bestuur van het GO is in december al voorgesteld om het overschot van € 58.000,= op de begroting van het GO aan het budget 2017 toe te voegen, mede met het oog op de kosten voor het maken van de evaluatie. Ook heeft het bestuur van het GO kennis genomen van het exploitatieoverschot van € 362.091

Arnhem GEMEENTE

van de Economic Board, in het oprichtingsjaar 2016 is het budget niet volledig benut. Er worden voorstellen ontwikkeld om dit toe te voegen aan de begroting 2017 in meerjarenperspectief. In de brief wordt aangegeven dat de gemeente deze voorstellen afwacht alvorens hierover met een zienswijze te komen.

Kanttekeningen

Deze begroting voor 2018 is in lijn met 2017 opgesteld. Diverse portefeuilleoverleggen ontwikkelen voorstellen voor een intensivering van activiteiten die mogelijk ook tot meer inzet van financiële middelen kan leiden. In de brief wordt aangegeven dat deze voorstellen door de gemeente Arnhem separaat zullen worden beoordeeld. Tevens zal in juni 2017 de evaluatie besproken worden in het bestuur van het GO en ook daarop zal de gemeente Arnhem separaat reageren.

Financiën

In de MJPB is budget beschikbaar voor de gevraagde bijdrage van € 233.582.

Uitvoering

Indien akkoord, wordt namens de gemeente bijgaande zienswijzebrief verstuurd.

Communicatie

N.v.t.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Aanbiedingsbrief conceptbegroting 2018 regio Arnhem Nijmegen
- Conceptbegroting 2018 regio Arnhem Nijmegen
- Aanbiedingsbrief Voorlopige Jaarrekening 2016
- Vastgestelde begroting 2016
- Jaarrekening 2016, vastgesteld 06-04-17
- Concept brief zienswijzen aan het bestuur van het GO

Besluit van

Zaaknummer 149465 (2016-04-01145)

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 30 mei 2017, gelezen de brieven van het bestuur van het Gemeenschappelijk Orgaan d.d. 13 april 2017 en gelet op artikel 35 van de Wgr, alsmede op artikel 9 van de regeling Gemeenschappelijk Orgaan, besluit:

1. In te stemmen met het versturen van bijgaande zienswijzebrief aan het bestuur van het Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

De griffier, De voorzitter,

Het dagelijks bestuur van het Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Datum :
Zaaknummer : 149465
Contactpersoon : drs. H.K. van der Linden
Telefoonnummer : (026) 377 3902

Onderwerp: Zienswijze op begroting 2018 en jaarrekening 2016

Geacht bestuur,

19 april jl. ontvingen wij van u een brief met de conceptbegroting 2018 van het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Regio Arnhem Nijmegen. Middels deze brief nodigde u ons uit om onze zienswijze over de aangeboden begroting bij u naar voren te brengen voor donderdag 15 juni a.s. De Raad heeft hierover op 19 juni een besluit genomen zodat u in uw vergadering van 22 juni het standpunt van de gemeente Arnhem kunt meenemen in uw besluitvorming.

In voornoemde vergadering neemt u tevens een besluit over de evaluatie. Bij het opstellen van deze begroting is daarmee geen rekening gehouden en de begroting is qua opzet identiek aan de begroting 2017. De gemeente Arnhem onderschrijft deze opzet waarbij ingezet wordt op continuering van de vier portefeuillehoudersoverleggen, een bestuurlijk overleg, de inzet van Bureau Brussel, de regiodag etc. Tevens stellen wij ons op het standpunt dat voorstellen die door de verschillende portefeuille-overleggen worden gedaan voor intensivering van activiteiten, resp. tot extra inzet van financiële middelen, door de gemeente Arnhem separaat zullen worden beoordeeld.

De voorgestelde begroting past qua opzet bij de voorgestelde werkwijze en qua gevraagde bijdrage bij onze voorstellen die in het najaar voorliggen in het kader van de Meerjarenprogrammabegroting 2018-2021.

Tevens hebben wij kennis genomen van de Voorlopige Jaarrekening 2016. Wij hebben al in een eerdere fase kennis genomen van het voorstel voor toevoeging van het overschot 2016 van ruim € 58.000,= aan het budget 2017, mede met het oog op de kosten voor het maken van de evaluatie. Ook nemen wij kennis van het exploitatieoverschot 2016 van de Stichting Economic Board van ruim € 362.000,= en wachten de voorstellen voor de toevoeging aan de begroting 2017 in een meerjarenperspectief af. Naar aanleiding daarvan zullen wij u onze zienswijze doen toekomen.

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 (lokaal tarief) • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

Wij wensen u veel succes bij het realiseren van onze gemeenschappelijke ideeën, doelen en ambities.

Hoogachtend
De raad van de gemeente Arnhem,

de griffier, de burgemeester,

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 (lokaal tarief) • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

De gemeenteraden van 19 deelnemende gemeenten in het GO Regio Arnhem Nijmegen.
i.a.a. leden Bestuurlijk Overleg

Datum	: 13 april 2017
Uw kenmerk	: -
Ons kenmerk	: -
Contactpersoon	: Henk van den Berg
Telefoonnummer	: 06-46737374

Onderwerp: Conceptbegroting 2018 Regio Arnhem Nijmegen

Voorstel

De gemeenteraden worden uitgenodigd een zienswijze over de begroting 2018 van de Regio Arnhem Nijmegen naar voren te brengen voor 15 juni 2017.

Achtergrond

Op grond van artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) zendt het bestuur van het gemeenschappelijk orgaan acht weken voordat de begroting wordt vastgesteld deze aan de raden van de deelnemende gemeenten. De gemeenteraden kunnen hun zienswijze over de aangeboden begroting naar voren brengen. Het Bestuurlijk Overleg zal de begroting in haar vergadering van donderdag 22 juni 2017 vaststellen. U wordt uitgenodigd voor donderdag 15 juni te reageren.

Bij brief van 13 april 2017 bent u geïnformeerd over het feit dat het Bestuur op 8 april 2017 heeft besloten dat:
- geen wijzigingen plaatsvinden in de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor 2018;
- de inwonerbijdrage voor 2018 (ongewijzigd) € 1,50 bedraagt.

Deze brief is integraal opgenomen in de bijgevoegde begroting. De begroting 2018 is qua opbouw identiek aan de begrotingen voor 2016 en 2017 en is opgesteld conform de memo "Uitgangspunten en spelregels begrotingsopbouw Gemeenschappelijk Orgaan" (juli 2015).

Slot

Mocht u naar aanleiding van deze brief nadere informatie of een toelichting wensen, dan kunt u zich wenden tot de secretaris (06-46737374 of info@regioan.nl). Graag ontvangen wij uw (eventuele) zienswijzen voor 15 juni 2017.

Namens het Bestuur van de Regio Arnhem Nijmegen,

Carol van Eert
Vicevoorzitter

Henk van den Berg
secretaris

i.a.a. griffiers & secretarissen deelnemende gemeenten (per mail)

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
info@regioAN.nl 06-46737374

De gemeenteraden van 19 deelnemende gemeenten in
het GO Regio Arnhem Nijmegen.
i.a.a. leden van het Bestuurlijk Overleg.

Datum : 13 april 2017
Uw kenmerk : -
Ons kenmerk : -
Contactpersoon : Henk van den Berg
Telefoonnummer : 06-46737374

Onderwerp: Voorlopige jaarrekening 2016

Geachte voorzitter en leden,

Samenvatting
De gemeenteraden worden uitgenodigd een eventuele zienswijze over de jaarrekening 2016 van de Regio Arnhem Nijmegen naar voren te brengen voor 15 juni 2017.

Achtergrond
Op grond van artikel 10 van de regeling zendt het bestuur van het gemeenschappelijk orgaan voor 15 april de voorlopige jaarrekening aan de raden van de deelnemende gemeente. De raden kunnen hun zienswijze over de aangeboden jaarrekening naar voren brengen alvorens de begroting voor 1 juli wordt vastgesteld. Het Bestuurlijk Overleg stelt de begroting in haar vergadering van donderdag 22 juni 2017 vast. U wordt uitgenodigd voor donderdag 15 juni te reageren.

Jaarrekening 2016
De voorlopige jaarrekening, zoals deze door het Bestuurlijk Overleg van 6 april jl. voorlopig is vastgesteld, sluit met een overschot van € 58.194,00. Voorgesteld wordt deze (incidentele) meevaller door te schuiven naar 2017 en te gebruiken voor o.m. de kosten verbonden aan de gestarte evaluatie. Deze inzet van het overschot is in het Bestuurlijk Overleg van 7 december 2016 gedeeld.

Onderdeel van de jaarrekening is verantwoording door de Stichting Economic Board van de inwonerbijdrage (€ 1.00) over 2016. De Stichting heeft het jaarverslag 2016 en de jaarrekening 2016 (met accountantsverklaring) aangeboden. Deze zijn in de jaarrekening opgenomen*. De hoogte van het positieve exploitatiesaldo over 2016 was voor de het Bestuurlijk Overleg aanleiding de Board te verzoeken om in de begroting 2017, met meerjarenperspectief, te laten zien op welke het saldo groot € 326.091,00 wordt ingezet. Deze begroting ontvangt u zo spoedig mogelijk.

Slot
Mocht u naar aanleiding van deze brief nadere informatie of een toelichting wensen, dan kunt u zich wenden tot de secretaris (06-467373747 of info@regioan.nl)

Namens het Bestuur van de Regio Arnhem Nijmegen,

Carol van Eert
Vicevoorzitter

Henk van den Berg
secretaris

* De definitieve stukken zijn nog niet ontvangen. U ontvangt de jaarrekening zonder de stukken van de Economic Board. Volgende week ontvangt u de complete set.
i.a.a.: griffiers & secretarissen deelnemende gemeenten, secretarissen PFO's (allen per mail).

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
info@regioAN.nl | 06-46737374

Concept

Begroting 2018

Samen voor een krachtige regio!

Vastgesteld Bestuurlijk Overleg d.d. 6 april 2017.

Inrichting van het Gemeenschappelijk orgaan Regio Arnhem Nijmegen

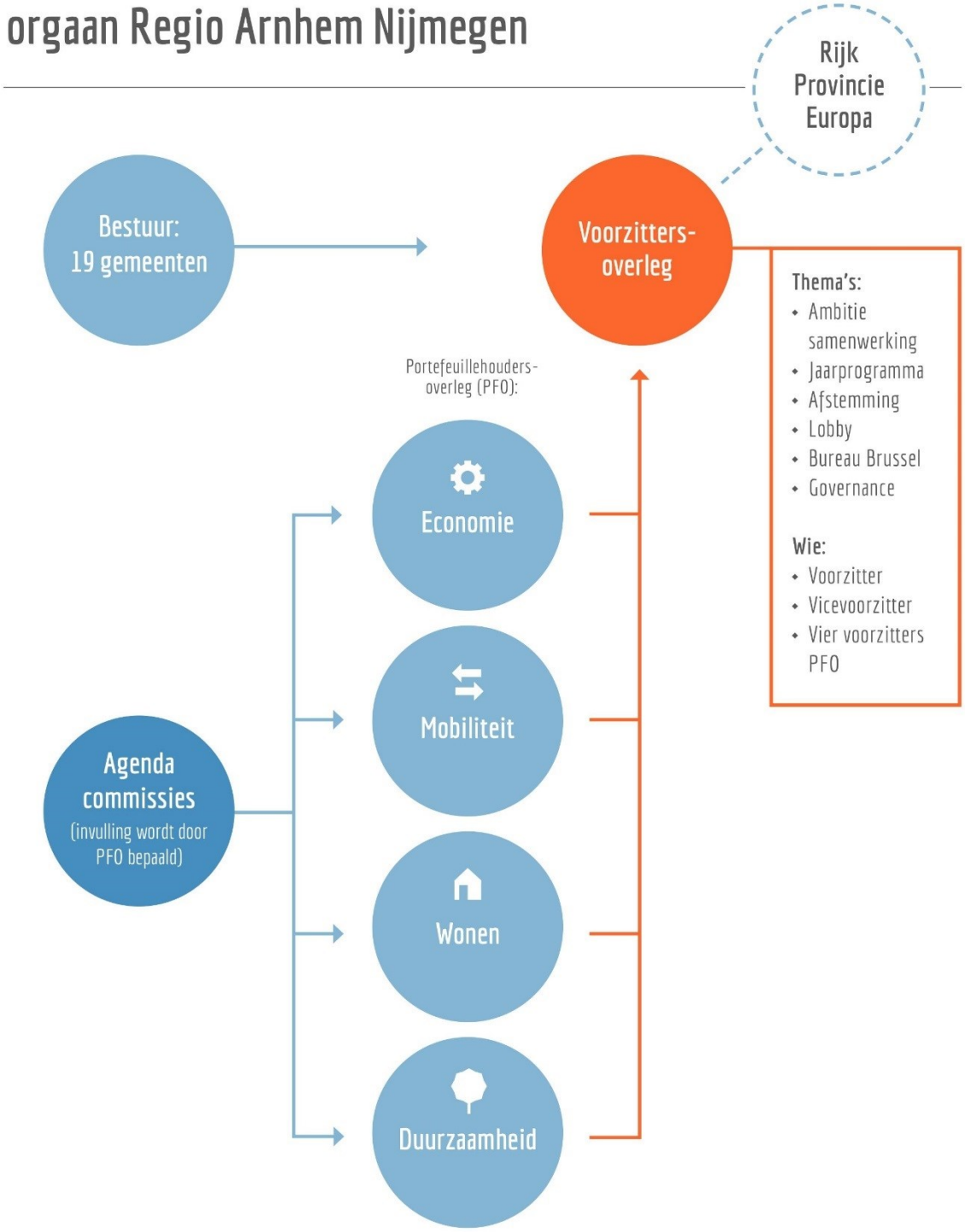

Begroting

Begroting 2018 Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen			
ONTVANGSTEN		UITGAVEN	
Gemeentelijke bijdrage (Bron aantal inwoners per 1-1-2017 x € 1,50 per inwoner)*	€ 1.134.989,00	Stichting Economic Board*	€ 748.193,00
		Bureau Brussel	€ 298.964,72
		Programmakosten G.O.	€ 63.213,26
		Regiodag	€ 12.500,00
		Overige kosten:	
		communicatie	€ 7.500,00
		overig	€ 4.618,02
Totaal ontvangsten	€ 1.134.989,00	Totaal uitgaven	€1.134.989,00

kader: bedrag per inwoner	€	1,50
inwonersaantal 1-1-2017		773.592

* Duiven heeft voor 2018 geen inwonersbijdrage toegezegd voor Triple Helix samenwerking en draagt € 0,50 bij.

De begroting 2018 is qua opbouw identiek aan de begroting 2017 en is opgesteld conform de memo "Uitgangspunten en spelregels begrotingsopbouw Gemeenschappelijk Orgaan" (juli 2015). Uitgangspunt voor de begroting 2018 is het besluit van het Bestuurlijk Overleg van 6 april 2017 over de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor 2018 en de vaststelling van de hoogte van de inwonerbijdrage op € 1,50.
Door een aantal gemeenten zijn zienswijzen ingediend over de conceptbegroting voor 2017. Voor zover deze zienswijzen betrekking hadden op de begrotingsopbouw is daarmee rekening gehouden. Het merendeel van de zienswijzen betrof evenwel inhoudelijke opmerkingen (evaluatie, Regiodag, inzicht geven in de activiteiten van Bureau Brussel en the Economic Board.

Toelichting begroting

De inwonerbijdrage voor 2018 is gebaseerd op het inwoneraantal per 1 januari 2017 van de deelnemende gemeenten.
Voor de gemeente Duiven is een inwonerbijdrage van € 0,50 opgenomen. Bij raadsbesluit van 13 oktober 2015 is de bijdrage aan de Economic Board toegezegd voor 2 jaren (2016 en 2017). Per 1 januari 2018 fuseren de gemeente Zevenaar en Rijnwaarden tot een nieuwe gemeente Zevenaar. De nu separaat opgenomen bijdragen voor beide gemeenten vallen dan samen. Door de stijging van het aantal inwoners is het budget voor het Gemeenschappelijk Orgaan beperkt toegenomen (toename inwoneraantal x € 0,50).

Aan de uitgavenkant is het bedrag opgenomen voor The Economic Board van 18 gemeenten, conform genomen raadsbesluiten. De bijdrage voor 2018 is het laatste jaar voor de gemeenten Montferland, Rijnwaarden, Zevenaar en Westervoort. Jaarlijks biedt de Stichting Economic Board voor 1 oktober een vastgestelde begroting aan voor het komende jaar. Deze begroting is voorzien van een meerjarig perspectief waarmee inzicht wordt gegeven in de financiering van meerjarige projecten, gebaseerd op het strategische plan 2016-2018 "Krachten bundelen!"

De verdere uitgaven liggen vast in de volgende posten:
- Bureau Brussel (salaris, huur, lidmaatschappen, programmakosten).

De kosten van Bureau Brussel zijn afkomstig van een begroting van Bureau Brussel en bevinden zich op hetzelfde niveau als voor 2017. Door Bureau Brussel is op 6 april 2017 haar jaarprogramma "2017 and beyond' gepresenteerd. Dit leidt niet tot wijzigingen in het kostenpatroon zoals we dit al enige jaren kennen.

- Programmakosten (kosten secretariaat c.a.). Dit zijn de kosten voor de secretarisfunctie inclusief administratieve, financiële en communicatieve ondersteuning die conform afspraak door de gemeente Arnhem wordt geleverd. Dit bedrag is gebaseerd op een opgave van de gemeente Arnhem en zijn nagenoeg gelijk aan 2016 en 2017.
Voor de kosten van de secretariaten van de 4 Portefeuillehoudersoverleggen geldt ook in 2017 het uitgangspunt dat de voorzitter voor zijn eigen secretariële ondersteuning van het overleg zorgt.
- Regiodag (jaarlijkse ontmoeting van de regio gericht op informeren, versterken betrokkenheid, verantwoording, presentatie). De kosten van de Regiodag, de ontmoeting voor raads- en collegeleden, is neerwaarts bijgesteld. Dit bedrag was € 20.000,00 in 2017 maar gelet op de ervaring van de Regiodag 2016 kan volstaan worden c.q. is de uitdaging op een lager bedrag gelegd.

De posten 'Overige kosten' zoals deze in 2017 werd gebruikt is gesplitst. De verwachte kosten voor “communicatie’ dekt de kosten van beheer, licenties (toegankelijkheidsverklaring Stichting Drempelvrij) en onderhoud van website en verdere (digitale) communicatie uitingen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de *actieve informatieopdracht* die in het reglement is vastgelegd.
De post “Overig” vormt de restantpost in deze begroting.

Het jaar 2018

De conceptbegroting voor het jaar 2018 is opgesteld in een periode dat de aanbevelingen uit de gestarte evaluatie nog niet bekend zijn en dus daarover nog geen besluitvorming heeft kunnen plaatsvinden. Daarnaast zijn er binnen de 4 thema's ontwikkelingen die mogelijkerwijs van invloed kunnen zijn op de begroting. Verwezen wordt naar de brief "Financiën 2018' zoals deze door het Bestuurlijk Overleg op 6 april 2017 is vastgesteld (bijlage 1). Bovengenoemd ontwikkelingen maken het niet eenvoudig op dit moment een doorkijk te maken naar 2018 en deze financieel te vertalen.

In 2017 is het accent gelegd op de profilering van de regio. Geconstateerd was dat veel werk, van de 4 Portefeuillehoudersoverleggen, Bureau Brussel en het Bestuurlijk Overleg, zich onttrekt aan de waarneming van raadsleden, bestuurders, burgers en andere partners. In de begroting 2017 is hieraan prioriteit gegeven. Sinds einde 2016 beschikt de samenwerking over een eigen website en nieuwsbrieven (GO Regio Arnhem Nijmegen en Bureau Brussel) en is actief op social media. Hiermee is de communicatie door en over de samenwerking ontwikkeld. Voor het realiseren van een steviger profiel van de regio vraagt nog de nodige inzet.

De inhoudelijke inzet van de 4 portefeuillehoudersoverleg vindt u niet in deze begroting. Jaarlijks stelt ieder overleg een jaaragenda op, die samengebundeld de Dynamische jaaragenda van de Regio vormt. Deze wordt geplaatst op de website.

Bureau Brussel gaat in 2018 onverminderd door met het behartigen van de belangen van de regio in Europa. Zij doet dit door subsidieverwerving, lobby & netwerken, advisering, kennisdeling en profilering van de regio *(vastgelegd in Jaarplan 2017 and beyond;: Bestuurlijk Overleg 6 april 2017))*.

Bijlage 1

Bijlage 2

Dynamische Jaaragenda Bureau Brussel

Dynamische Jaaragenda 2017 & beyond

Bureau Brussel - Regio Arnhem Nijmegen

region arnhem nijmegen

Dynamische Jaaragenda 2017 & beyond

Bureau Brussel
Regio Arnhem Nijmegen

Tijdens het Bestuurlijk Overleg van de Regio Arnhem Nijmegen (GO) op 6 april 2017 is de Dynamische Jaaragenda 2017 & beyond van Bureau Brussel besproken en aangenomen. De inzet is om vanaf 2017 versterkt in te zetten op de thema's Smart Energy, Sustainable Mobility en Health. Hierop acteert Bureau Brussel niet alleen, maar in samenwerking met en door nadrukkelijke voeding vanuit gemeenten en partijen uit de regio. Waar dit toe kan leiden is te lezen in deze jaaragenda en het bijgevoegde projectenoverzicht.

Cécile de Boer & Arnout Smit

Inhoud

Missie Bureau Brussel 3

1. Inleiding 3

2. Rol Bureau Brussel 4

3. Vanuit de regio: plannen & agenda's 6

Economische thema's Bureau Brussel 6

Regionale ambities van de Regio Arnhem Nijmegen 6

The Economic Board (Strategisch Plan) 6

Bestuursakkoord 'De kracht van het stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen' ('investeringsagenda') 7

Gelrestad (City Deal) 8

Slimme Specialisatie Oost Nederland (Kracht van Oost) 8

De Europese Agenda 9

4. Bureau Brussel in 2017 & beyond 12

4.1 Europese Projecten (subsidies en financiering) 12

Europese subsidieverwerving - aanpak 2017 & beyond 12

4.2 Profileren van de regio in Europa (Profile) 15

Profileren van de regio in 2017 & beyond 16

4.3 Netwerk(en) in de regio en in Brussel (Partners) 17

Netwerken in Brussel in 2017 & beyond 18

Netwerken in de regio in 2017 & beyond 18

4.4 Lobby (Public Affairs) 19

Lobby in 2017 & beyond 19

4.5 Kennisdisseminatie van, en advies over EU beleid in de regio (Policy) 20

Kennisdisseminatie en advies in 2017 & beyond 20

5. Terugblik en vooruitblik naar de toekomst. 21

Bijlage 1 Overzicht Europese projecten Arnhem Nijmegen 22

Bijlage 2: Overzicht Europese netwerken 36

Missie Bureau Brussel

“Bureau Brussel behartigt de belangen van de regio Arnhem Nijmegen in Europa. “

In opdracht van de Regio Arnhem Nijmegen werkt Bureau Brussel voor gemeenten (overheid), kennisinstellingen (onderwijs en onderzoek) en het bedrijfsleven (ondernemers) uit de regio. De basis hiervoor is de economische agenda van de regio (Uitvoeringsagenda MIRT, Investeringsagenda, Agenda Gemeenschappelijk Orgaan, Strategisch Plan The Economic Board). Bureau Brussel werkt voor de 19 gemeenten en in samenwerking met partners uit de “triple helix”. The Economic Board, opgericht in 2016, is een van de belangrijkste partners in de regio.

1. Inleiding

Regionale samenwerking is een veelbesproken thema in de regio Arnhem Nijmegen. Er wordt, inmiddels al bijna 30 jaar, ook daadwerkelijk samengewerkt: krachten worden gebundeld om de regio te versterken. Het afgelopen jaar is er, op vele fronten, concreet gewerkt aan het versterken van de samenwerking en door vele partijen de ambitie uitgesproken om de vierde economische regio van Nederland te blijven. Deze dynamische jaaragenda beschrijft de rol van Bureau Brussel hierbij: hoe kan Europa de regio verder brengen? We noemen het een dynamische jaaragenda, omdat de strategieën en thema’s hetzelfde blijven, maar de diverse activiteiten daarbinnen kunnen verschillen. Ook in de Europese agenda’s blijven de zwaartepunten voornamelijk hetzelfde tot de volgende budgetperiode in 2020. We beschrijven de functies die we vervullen, de thema’s en activiteiten die we ophalen en aan elkaar verbinden, en waartoe dat in Europa kan leiden. Zo staat er volgend jaar een vergelijkbaar stuk, met enkel de activiteiten en focuspunten die zullen verschillen.

In de tussentijd informeren we en halen we ook op via twee vernieuwde communicatiemiddelen. De website www.regioan.nl geeft nieuws en informatie over Bureau Brussel. Ook kunt u zich daar aanmelden voor onze nieuwsbrief 'Brussels Lof' (onder kop Bureau Brussel 'blijf op de hoogte', of hier een link als u dit digitaal leest).

2. Rol Bureau Brussel

Bureau Brussel vervult richting haar stakeholders, partners en opdrachtgevers de volgende rollen:

1. Als adviseur over Europese kansen, geschikte subsidieprogramma's en deelname aan Europese netwerken. Ook treedt Bureau Brussel op als facilitator, coördinator en adviseur bij subsidieaanvragen.
2. Als lobbyist en/of kennisbeheerder om Europees beleid te beïnvloeden en relevante kennis en informatie uit EU beleid te halen. Bij deze rol is van belang dat Bureau Brussel relevante Europese ontwikkelingen vertaalt en verbindt naar de prioriteiten en projecten binnen de regio Arnhem Nijmegen. Dit doet Bureau Brussel m.n. via de Europese netwerken waar de regio bij is aangesloten.
3. Representatie/profilering: Bureau Brussel profileert de regio Arnhem Nijmegen in Brussel in verschillende gremia en onderhoudt contacten met de Europese Commissie en het Europees Parlement. Daarnaast faciliteert en organiseert Bureau Brussel werk- en studiebezoeken van en naar Brussel.
4. Lobby ten behoeve van de regio op Europees (en indien gewenst nationaal) niveau. Bureau Brussel zal zich blijvend inzetten voor een lobby richting beleidsmakers en netwerken (Polis en ERRIN) op het gebied van stedelijk beleid, energie en duurzame mobiliteit en gezondheid.
5. Verbinder **in de regio**. De twee werknemers, die betaald worden vanuit het regionale budget, zijn de enige 2 fte medewerkers die full time voor de regio werken. Bureau Brussel heeft daardoor ook een verbindende functie voor alle actoren in de regio. Een sterke verbinding met het Economic Board is hiervoor cruciaal. Vanaf 2017 zal verder gewerkt worden aan de samenwerking met de EB, die in 2016 is gestart, en zal duidelijk gaan worden in welke hoedanigheid en vorm Bureau Brussel met en voor het EB samen gaat werken richting Europa. Daarnaast horen hier ook de werkzaamheden bij waarin we actief uit de regio projecten en activiteiten ophalen.

Voor wat betreft al deze verschillende rollen geldt dat Bureau Brussel actief de samenwerking zoekt met partners. Zo werkt zij samen met de provincie Gelderland en de Economic Board voor het signaleren van kansen en het organiseren van b.v. gemeenschappelijke werkbezoeken, met de strategen uit de regiogemeenten voor het bepalen van haar strategie, met de subsidiebureaus voor het inspelen op subsidiekansen, met de vakinhoudelijke ambtenaren wanneer er expertise op een bepaald gebied gewenst is en met (triple helix) partners als the Economic Board, kennisinstellingen, ondernemers (IPKW, Engie, etc.). We zijn dus schakelaar tussen de regio en Brussel/Europa. Waar we in Brussel veel ophalen, en aan de hand daarvan in de regio schakelen en adviseren, willen we ook vooral uit de regio opdrachten ophalen en ons 'lobbymandje' vullen. We hebben die werkwijze versimpeld weergegeven in een infographic:

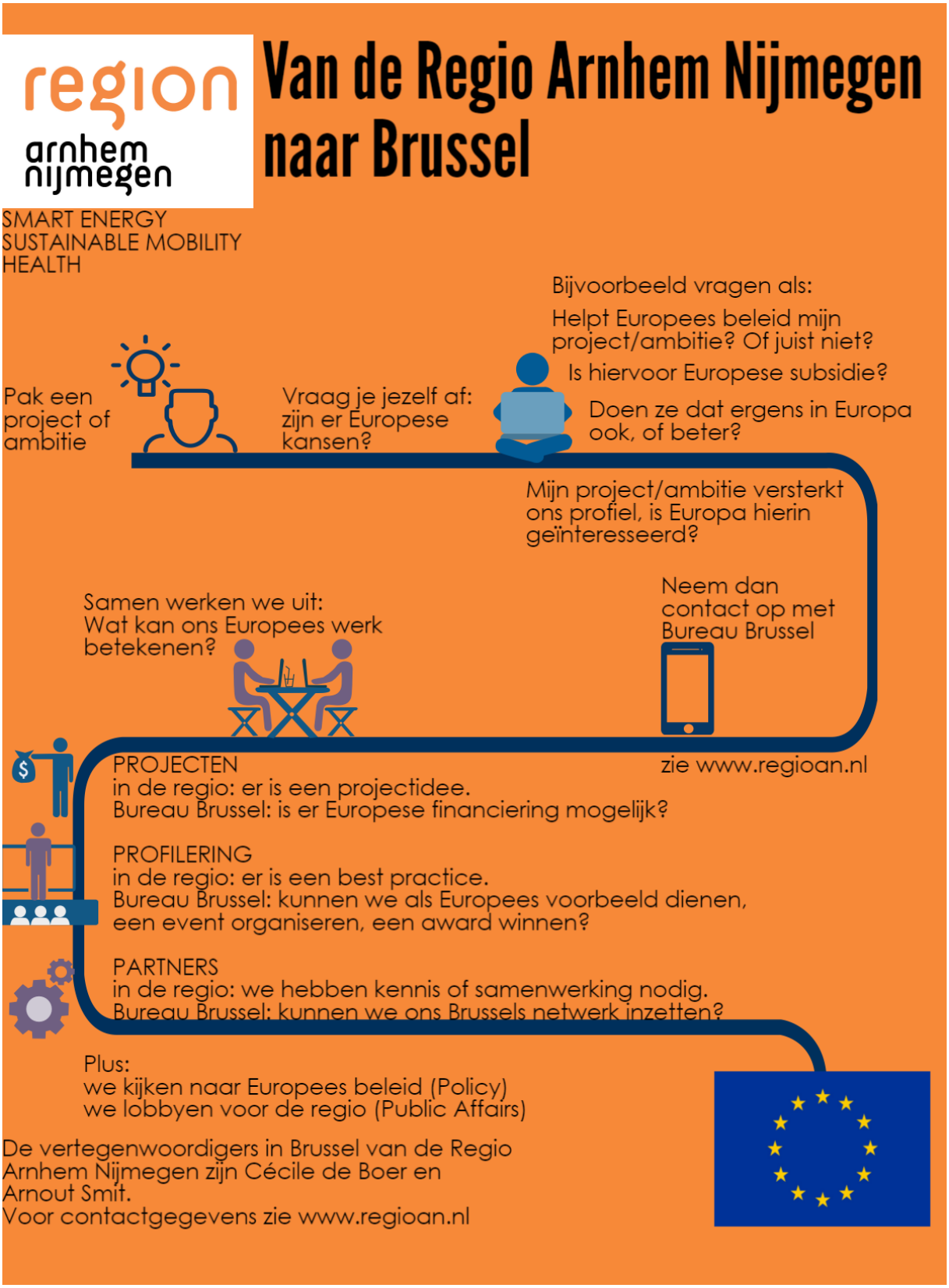

In feite is de ‘routekaart naar Brussel’ ook andersom te lopen. Daarin adviseert Bureau Brussel aan de hand van Europese thema’s en ontwikkelingen over kansen in de regio.

3. Vanuit de regio: plannen & agenda's

Zoals in het plaatje over de werkwijze van Bureau Brussel is weergegeven, vertrekken we vanuit de regionale agenda's naar Brussel. We focussen daarbij op Smart Energy, Sustainable Mobility en Health (plus aandacht voor food i.s.m. de lobbyist van Regio Foodvalley in Brussel, creatieve industrie en toerisme). Hier volgt een beknopt een overzicht van strategische agenda's aan de hand waarvan Bureau Brussel de mogelijkheden verkent voor Europese steun voor de agenda van de Regio Arnhem Nijmegen. Voor Bureau Brussel bieden deze agenda's en plannen een goede basis om in Europa o.a. op zoek te gaan naar kansen en mogelijkheden die deze koers versterken en de economische kracht van de regio nog verder kunnen uitbouwen.

Economische thema's Bureau Brussel

Op basis van de onderstaat agenda's, zal Bureau Brussel zich in 2017 en de jaren daarop volgend voornamelijk toespitsen op de economische thema's die van belang zijn voor de regio. De thema's verschillen daarmee niet ten opzichte van vorig jaar, en zijn:

- Energie- en milieutechnologie (SMART ENERGY)
    - waarvan onderdeel is: duurzame mobiliteit, transport en logistiek (SUSTAINABLE MOBILITY)
- Gezondheid (HEALTH)
- Grensoverschrijdende samenwerking (CROSS BORDER CO-OPERATION)

Hierbij zijn voornamelijk de zogenaamde *crossovers* bij de verschillende thema's van groot belang. *Crossovers* zijn ook te behalen met de andere thema's waar we ook aandacht aan besteden vanuit de kracht van de regio: food, creatieve industrie en toerisme. Grensoverschrijdende samenwerking is een horizontaal thema, waarvan rekenschap van gegeven dient te worden bij elke activiteit die Bureau Brussel onderneemt.

Regionale ambities van de Regio Arnhem Nijmegen

Bureau Brussel werkt direct in opdracht van de Regio Arnhem Nijmegen. Er zijn vier thema's waar de 19 deelnemende gemeenten aan werken: Duurzaamheid, Economie, Wonen en Mobiliteit. Deze vormen de ruggengraat van de regionale samenwerking. De huidige Dynamische Jaaragenda wordt gevormd door de jaarplannen van de vier Portefeuillehouderoverleggen. Tegelijkertijd wordt er nu gewerkt aan een bredere regionale ambitieagenda. Alle PFO's maken nu een ontwikkeling door. Bureau Brussel wil graag gericht ophalen wat voor vraagstukken eventueel door Europa versterkt kunnen worden. Zo zullen onder in ieder geval de PFO mobiliteit en duurzaamheid een verdere visie en ook concrete projecten komen.

The Economic Board (Strategisch Plan)

De afgelopen jaren was de regio gezakt op "de ranglijstjes"; er is inmiddels een duidelijke "sense of urgency" dat dit moet veranderen. In het in januari 2017 gepubliceerde strategische plan van The Economic Board (EB) staat het stevig verwoord en is het nu tijd voor actie: *"Gemeenten beseffen dat zij nu actie moeten ondernemen om morgen succesvol te kunnen zijn. Het voornemen om nu*

daadwerkelijk krachten te bundelen, is de basis om te komen tot een Economic Board voor deze regio" (strategisch plan, pag.5).

Bureau Brussel heeft afgelopen jaar een goede relatie opgebouwd met de EB en deze relatie zal de komende jaren versterkt en geïntensiveerd worden. Hierbij is te denken aan projecten op en tussen de thema's Food, Health en Energy en de werkzaamheden op het gebied van de (internationale) positionering, lobby en profilering van de regio.

Bestuursakkoord 'De kracht van het stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen' ('investeringsagenda')

Vanuit de overheden is er afgelopen jaar hard gewerkt aan een gezamenlijke investeringsagenda. De gemeenten Arnhem, Nijmegen en de provincie Gelderland laten zien met deze investeringsagenda dat zij serieus werken aan het terugbrengen van de regio in de top van best presterende regio's in Nederland. In december 2016 hebben de beide steden en de provincie Gelderland deze investeringsagenda van bijna 50 miljoen euro ondertekend en zijn o.a. de gemeenten in de regio uitgenodigd om hier verder vervolg en invulling aan te geven. De voorzitter van de Regio Arnhem Nijmegen, Carol van Eert reageerde tijdens de ondertekening op 20 december 2016 enthousiast op deze nieuwe agenda:

"Voor de Regio Arnhem Nijmegen is het van groot belang dat de gezamenlijke ambities die we hebben op het gebied van de circulaire economische ontwikkeling, het woon- en leefklimaat en de mobiliteitsopgave, er ook concrete investeringen worden gedaan. Dat we met deze Investeringsagenda ook onze partners, provincie en rijksoverheid kunnen interesseren om met ons mee te doen is daarbij van grote waarde. Alleen een gezamenlijke en gedeelde inspanning van alle partijen kan onze regio verder brengen naar een duurzame en economisch competitieve speler in een (inter)nationale omgeving."

De gemeenten Arnhem, Nijmegen en de provincie Gelderland bundelen dus hun krachten. De partijen richten zich daarbij op de bestaande sterke punten van het stedelijk netwerk, vormgegeven in drie icoonprogramma's:

- <u>Ruimte voor werk, kennis en innovatie in Health en Energy</u>

  Het stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen zet in op het ontwikkelen en verder versterken van een aantal hoogwaardige kennisconcentraties in de regio. Het is de bedoeling dat er 'hotspots' per stuwende sector ontstaan.

  De sterke nadruk op kennis, innovatie en de bijbehorende positionering, lobby en profilering van de regio op Health en Energy (in samenwerking met the Economic Board), zorgt wat Bureau Brussel betreft voor voldoende aanleiding voor het verkennen van Europese mogelijkheden.
- <u>Slimme Duurzaamheid</u>

  Slimme duurzaamheid haakt rechtstreeks in op wat wij 'Smart Energy' noemen. Vanuit dit sterke cluster wil de regio zich verder (economisch) ontwikkelen én het cluster gebruiken om bij te dragen aan de realisatie van de doelstelling tav energieneutraliteit in 2050 en de streefdoelen/mijlpalen op weg daarheen in 2030 (ook PFO Duurzaamheid, Energy Made in Arnhem, en agenda's van gemeenten, kennisinstellingen en ondernemers). Hier wordt

gewerkt aan regionale projecten op het gebied van circulaire economie, duurzame mobiliteit en energietransitie.
Dit zijn drie onderwerpen waar zowel de regio als Europa een sterke ontwikkeling in doormaakt. Het is de taak van Bureau Brussel dit elkaar te laten versterken. We adviseren projecten die voortkomen uit deze drie pijlers daarom gericht op Europese mogelijkheden (agendalid wanneer mogelijk in groene hub en duurzame mobiliteit. Energietransitie in oprichting).

- Bruisende Binnensteden aan de rivier
  Het doel is dat de binnensteden Arnhem en Nijmegen elkaar gaan aanvullen met elk hun eigen karakter en onderscheidende aanbod. Hier zijn (tot nu toe) minder aanleidingen voor verkenning van Europese mogelijkheden.

Gelrestad (City Deal)

We verbinden niet alleen binnen de Regio Arnhem Nijmegen, maar ook nadrukkelijk met onze partners in Gelderland en Oost Nederland. Zo bundelen ook de vier grote steden van Gelderland (Apeldoorn, Arnhem, Nijmegen en Ede) de krachten.
De Gelderse stedelijke regio's koppelen hoogwaardige kennis van energie, voeding en gezondheid aan een prachtig en waardevol leef- en vestigingsklimaat. De City Deal Gelrestad maakt daarom werk van grote maatschappelijke opgaven: energietransitie, duurzame voedselvoorziening en gezondheid (energy, food & health). Samen met de provincie willen zij bewerkstelligen dat de (middel)grote steden in Gelderland nog beter gaan profiteren van elkaars nabijheid en steviger op de kaart komen te staan in Den Haag en Brussel. Op de verschillende lobbythema's wordt daarom intensief afgestemd met de Gelrestad partners.

Slimme Specialisatie Oost Nederland (Kracht van Oost)

Ook uit het grote onderzoekstraject de Kracht van Oost komt de economische kracht en positie van Arnhem Nijmegen als onderdeel van Oost Nederland naar voren. Grofweg komt dit neer op dezelfde punten: Health en Energy, maar ook innovatiekracht en ondernemerschap in de volle breedte. Oost-Nederland is namelijk 'Smart & Healthy'. Tal van kennisinstellingen en bedrijven in de regio lopen voorop in Europa als het gaat om innovaties in de sectoren Agro-Food, Life Sciences and Health, High Tech Systemen and Materialen, Energie en Milieutechnologie. Dit vormt de context van waaruit de regio in Brussel handelt.

Hetzelfde betreft de 'Slimme specialisatiestrategie Oost-Nederland'. Hierin zijn al in 2013 Health en Energy als de belangrijkste regionale sectoren genoemd, naast High Tech en Food. Dit is van belang voor zowel de inbedding van Arnhem Nijmegen in de bredere regio, alsook dat veel Europees beleid en financiering is opgehangen aan de economische thema's benoemd in iedere slimme specialisatiestrategie. De strategie is uit 2013 speelt daarbij nog steeds door:

De Europese Agenda

Als bovenstaande thema's, zoals beschreven in de vorige pagina's, deel uitmaken van onze eigen regionale agenda en duidelijk is waar wij goed in zijn, waar haken we dan op in? De Europese Commissie heeft in haar Werkprogramma 2017 de belangrijkste aankomende punten voor 2017 aangestipt. Er zijn veel ontwikkelingen op onze speerpunten Smart Energy, Sustainable Mobility en Health. Hieronder volgt een kleine schets aan de hand van deze thema's.

De Energie Unie blijft een van de grootste prioriteiten van de Europese Unie waar bovendien sprake is en blijft van een 'drive forward' met betrekking tot Europese samenwerking. Eind 2016 heeft de Commissie haar 'Clean Energy Pakket' gepresenteerd, met hierin een serie plannen voor hernieuwbare energie en energie efficiëntie. Ondermeer d.m.v. het bijgewerkte Strategic Energy Technology (SET) Plan wordt verder ingezet op innovatie, hernieuwbare energie, slimme energiesystemen met de consument centraal, efficiënte energiesystemen en duurzaam transport. Ook heeft de Europese Commissie speciale aandacht voor duurzame gebouwen, en komt met voorstellen voor slimme (renovatie) financieringsconstructies. Dit gebeurt nu al binnen het ELENA programma van de Europese Investeringsbank. Met behulp van EFSI (European Fund for Strategic Investments) en meer ondersteuning om tot projectvoorstellen te komen wil Europa ook meer private investeringen van de grond krijgen.

> Wat heeft de regio hieraan? Naast het feit dat de mogelijkheden voor financiering concreter worden, steunt de Europese Commissie ook de ontwikkeling naar Regionale Energiesystemen die decentraal, duurzaam en min of meer onafhankelijk zijn. In dat kader past de gezamenlijke inkoop van regionaal geproduceerde duurzame energie in de Regio Arnhem Nijmegen.

Ook de plannen ten aanzien Circulaire Economie staat hoog op het lijstje van de EU's focus op 'zaken die ertoe doen'. Op dit gebied gebeurt ook veel in de Regio Arnhem Nijmegen, onder meer in de Groene Hub en de Investeringsagenda. 2017 staat voor de EU in het teken van implementatie van het Circulaire Economie Actie Plan. Zo wordt gewerkt aan herzien van afvalregelgeving om tot meer preventie, hergebruik en kwalitiatieve recycling ('upcyling') te komen, om zo meer circulaire business modellen mogelijk te maken. Hier worden ook de Europese investeringsprogramma's (Cohesiegelden, Horizon2020, EFSI) op gericht.

Duurzame mobiliteit staat ook centraal in Europa. Er is reeds een 'strategie voor emissiearme mobiliteit'. Die wordt in 2017 verder uitgewerkt, onder meer door ondersteuning voor geleidelijke overschakeling naar emissieloze voertuigen en de inkoop en aanbesteding daarvan eenvoudiger te maken (Better Regulation). Dit wordt voor de regio een belangrijk thema in de aanloop naar de nieuwe ov-concessie.

Naast dat er in 2017 concrete plannen worden uitgewerkt op het gebied van duurzame mobiliteit, staat de Regio Arnhem Nijmegen structureel goed op de Europese transportcorridor kaart. We liggen centraal op de assen van de Noordzee naar de Baltische Zee, van de Rijn naar de Europese Alpen en verder naar Zuid-Europa.

Dit heeft niet alleen een sterke economische betekenis voor onze regio, ook is hieraan veel Europees beleid en geld verbonden. Steeds meer gaat dit ook over duurzame mobiliteit, zoals waterstof.

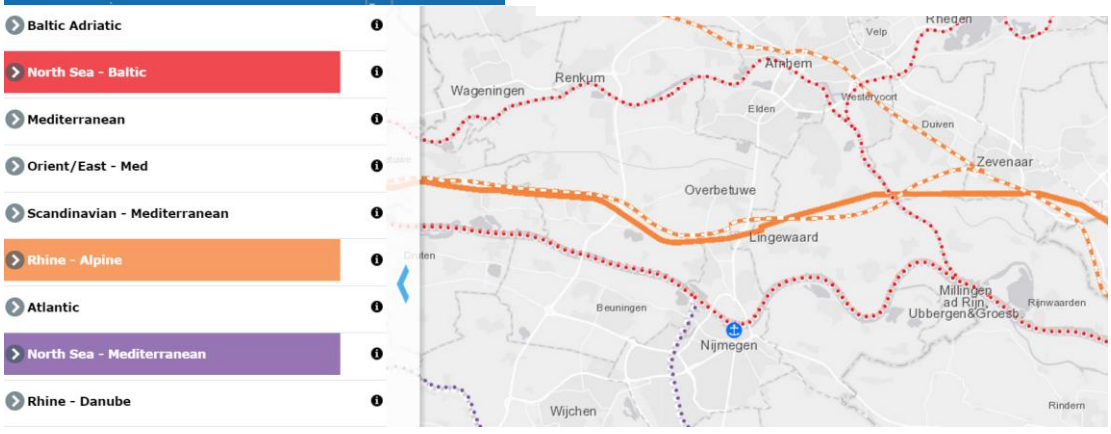

Ten aanzien van het speerpunt 'Health' komt de Europese Commissie met een initiatief rond gecoördineerde evaluaties van gezondheidstechnologie ter bevordering van de interne markt hierin. Bureau Brussel kijkt samen met Health Valley hoe we hiervan gebruik van kunnen maken, bijv. door gerichte samenwerking en uitwisseling met regio's in Noorwegen en Denemarken.

Op veel thema's zijn de acties van de Europese Commissie erop gericht om meer investeringen los te krijgen. Hiervoor stelt Europa ook bepaalde instrumenten voor. Een selectie:

- de Europese Commissie wil de looptijd en de financiële slagkracht van het Europees Fonds voor strategische investeringen (EFSI) verdubbelen. Dit is het mechanisme waarmee Europa private investeringen losweekt door het risicodragend kapitaal in te brengen voor grote projecten op het gebied van transport, energie, innovatie, etc.
- Het werkprogramma van Horizon 2020, de Europese middelen voor onderzoek en innovatie. Hier zit ondermeer €6 mlrd op het gebied van energie in. Al begin 2017 sluiten een aantal regelingen op de prioriteiten Low Carbon Economy en Energie-efficiëntie.
- Urban Innovative Actions: in 2017 aandacht voor duurzame stedelijke mobiliteit, circulaire economie en integratie van vluchtelingen en migranten.
- Wifi4EU: financiering van gratis lokaal draadloos internet in publieke ruimtes en openbare buitenruimten.

4. Bureau Brussel in 2017 & beyond

Zoals hierboven beschreven heeft Bureau Brussel 4 verschillende rollen te vervullen. Hiermee samenhangend zal er –ook in 2017- gewerkt worden op de volgende 5 gebieden:

1. Europese subsidieverwerving (PROJECTS)
2. Profileren van de regio (PROFILE)
3. Netwerk(en) in de regio en in Brussel (PARTNERS)
4. Lobby (PUBLIC AFFAIRS)
5. Kennisdisseminatie van, en advies over EU beleid in de regio (POLICY)

4.1 Europese Projecten (subsidies en financiering)

Het aantal Europese fondsen is enorm. Aan de hand van het regionale profiel, de ambities, en bestaande capaciteit scant Bureau Brussel actief welke kansen interessant zijn om projecten en activiteiten uit de regio te laten versterken door Europa (met kennis, netwerk en financiering). Een beknopt overzicht van de relevante fondsen is te vinden in Bijlage 2. Voor een totaaloverzicht, kan de website van Europa Nu worden geraadpleegd.

Europese subsidieverwerving - aanpak 2017 & beyond

Zoals beschreven in de missie behartigt Bureau Brussel de belangen van actoren uit de regio. Zo ook met subsidieverwerving. Bureau Brussel probeert een brug te zijn tussen wat er in de regio aan project (en/plannen) bij verschillende actoren speelt en wat er in Brussel aan kansen door Bureau Brussel wordt gesignaleerd. Hierbij staat de P van PROJECTEN boven aan in het prioriteiten lijstje van Bureau Brussel.

De afgelopen jaren heeft Bureau Brussel veel tijd en aandacht besteed aan het begeleiden van verschillende (Horizon 2020, LIFE, Interreg) subsidievoorstellen. Dit waren regelmatig projectvoorstellen, waarbij Bureau Brussel signaleerde dat er in Brussel een consortium met een idee was en verbond regionale partijen aan deze ideeën. Reeds in het afgelopen jaarplan is gesignaleerd dat we dit zoveel mogelijk proberen om te draaien: we proberen zoveel mogelijk te vertrekken vanuit initiatief *uit de regio*. Er moet in de regio een probleem of projectvoorstel zijn, dat met behulp van EU fondsen (deels) opgelost en uitgevoerd kan worden. Bureau Brussel intensiveert dan ook in 2017 de mate waarin zij aansluit bij regionale overleg/projectstructuren, zoals de portefeuillehoudersoverleggen binnen de Regio Arnhem Nijmegen, the Economic Board, de Investeringsagenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen projectoverleggen en de daaraan gelieerde (ambtelijke) projectgroepen als de Groene Hub, Duurzame Mobiliteit en Energietransitie. **Bureau Brussel nodigt hen dan ook allen uit om met voorstellen voor projecten te komen.**

Zo werken we aan gedragen projectvoorstellen die realiseerbaar zijn door beschikbare capaciteit (die overigens bij een succesvolle aanvraag dan Europees gefinancierd wordt). Voor het concretiseren van een projectvoorstel is namelijk inhoudelijke expertise en capaciteit nodig. Soms ontbreekt de personele capaciteit in gemeentelijke organisaties om op korte termijn snel stappen te kunnen

zetten. Dit is ook logisch, want iedereen is druk genoeg met het 'reguliere werk' en het Europees maken kan inhouden dat niet meteen 1-op-1 de (kans op) opbrengst te benoemen is. Bureau Brussel zet alles op alles om te zorgen dat kansen niet als 'last' ervaren worden, maar als natuurlijke versterking van het originele doel. Tegelijkertijd willen we uit de paradox wegblijven dat capaciteitstekort in het voortraject leidt tot het missen van Europees gefinancierde werkzaamheden. Vandaar dat we zoveel mogelijk willen **ophalen** en daarover adviseren, in plaats van enkel kansen aandragen.

Tegelijkertijd blijft Bureau Brussel ook sterk in Brussel scannen naar kansen. Daar ligt onze kracht: in onze contacten met andere Europese steden en regio's, in het lidmaatschap van de Europese netwerken zoals ERRIN en Polis, en in onze Brusselse contacten met oa. de Europese Commissie.

Het afgelopen jaar zijn er nieuwe Europese projecten goedgekeurd (zie overzicht in Bijlage 1) waarbij vooral de steden Arnhem en Nijmegen project partner zijn. We zien een positieve trend vanaf 2015, de afgelopen tijd is er veel energie gestoken in het versterken van de samenwerking met o.a. de collega's van de subsidiebureau's die actief zijn bij de gemeenten in de regio. Bureau Brussel heeft hierin altijd de rol van aanjager, schakelaar en het doorzetten van kansen voor anderen die de kans/mogelijkheid in dit geval pakken en uiteindelijk verzilveren.
Bureau Brussel heeft, naast advies aan de steden, ook b.v. de gemeente Lingewaard geadviseerd in het Next Garden project. Voor 2017 heeft Bureau Brussel de ambitie om, indien gewenst, intensiever samen te werken met de kleinere gemeentes en Europese kansen en mogelijkheden te verkennen voor mogelijke projecten die interessant zijn om b.v. Europese samenwerking of Europees geld naar de regio te halen.

Ook neemt Bureau Brussel, in samenwerking met the Economc Board, vanaf 2017 steeds meer een rol op zich richting triple helix partners (kennisinstellingen, bedrijven, andere initiatieven). Voorbeelden hiervan zijn the Economic Board zelf, het Clean Mobility Center, het IPKW, Windpark A15, het ENGIE-terrein, de DAR, de HAN, Radboud Innovation, de LECs (logistieke expertise centra), etc.

Op de thema's kunnen we alvast enkele activiteiten voor 2017 noemen die ondernomen worden:

- Smart Energy:
    - Voorbereidingen voor 'project brokerage sessie', met ERRIN te organiseren in Brussel in november 2017. Het doel is daar, in tegenstelling tot afgelopen jaar, met eigen projectvoorstellen te komen in plaats van aansluiting te zoeken bij andere partners.
    - Adviseren over Europese kansen lopende projectvoorstellen binnen PFO duurzaamheid, regionaal icoonprogramma slimme duurzaamheid (energietransitie, circulaire economie en duurzame mobiliteit), Energy Made in Arnhem, duurzaamheidsoverleg Nijmegen, en projecten regionale gemeenten.
    - Activiteiten Circulaire Economie: projectvoorstel op gebied van textiel en onderzoek evenementen met de DAR.
    - ELENA: projectvoorstel verduurzaming particuliere woningen. Indienen voor financiële ondersteuning Europese Investerings Bank voor voorbereiding investeringsprogramma.

    - "Europa sessie" organiseren met PFO Duurzaamheid als regionale ambitie/visie is afgerond.
- Sustainable Mobility:
    - Voorbereidingen voor 'project brokerage sessie', met ERRIN te organiseren in Brussel in november 2017. Het doel is daar, in tegenstelling tot afgelopen jaar, met eigen projectvoorstellen te komen in plaats van aansluiting te zoeken.
    - Adviseren over Europese kansen lopende projectvoorstellen binnen PFO mobiliteit, afzonderlijke gemeenten en overige partijen actief op duurzame mobiliteit (bijv. Waterstof: HAN, Connexxion, stadslogistiek, etc.).
    - Adviseren over mogelijk inbrengen activiteiten Clean Mobility Center in Europees consortium.
    - Begin 2017 heeft Bureau Brussel reeds samen met de Gemeente Arnhem (en andere genodigden/partners) een project verkenningssessie georganiseerd gericht op 'Urban Innovative Actions' en stedelijke mobiliteit. Hier is nog geen concreet projectvoorstel uit voortgekomen, maar wel veel ideeën die in mogelijke vervolgtrajecten terug zullen komen (andere fondsen, Europese partners).
    - Ophalen projectideeën om in voorportaal lidmaatschap Urban Mobility Partnership in te brengen.
    - Als de regionale mobiliteitsvisie is afgerond een "Europa sessie" organiseren en hiervoor Polis expert uitnodigen om gesprek te voeren met regionale stakeholders.
- Health:
    - Samen met Health Valley, de NovioTech Campus en Radboud Innovation (ReShape) toewerken naar een te organiseren project brokerage sessie na de zomer met ERRIN.
    - Nader uitwerken verkenning uitwisseling en wederzijdse versterking Health clusters (startups, scaleups). Gesprekken lopen met Health Valley, Stavanger (Noorwegen) en Zuid-Denemarken.
- Crossborder Cooperation, Creatieve Industrie, Toerisme, crossovers, overig:
    - Liberation Route Europe:
        - Advisering vervolg algemeen project op basis van eventuele behoefte betrokkenheid gemeenten.
        - Advisering over projectvoorstel 'hiking trails' op basis van eventuele behoefte betrokkenheid gemeenten.
        - Advisering over projectvoorstel scholen en herdenking WOII (reeds ingediend projectvoorstel).
    - Economic Board:
        - Advisering idee ambassadeursproject Health, Food, Energy, (studenten, talentbehoud, aansluiting arbeidsmarkt).
        - Gezamenlijk werkbezoeken ontvangen.
        - Gezamenlijke lobby agenda ontwikkelen (i.s.m. stakeholders uit de regio).

Voorstel:

(1) Bureau Brussel blijft sterke aansluiting zoeken bij the Economic Board en de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen met als doel concrete Europese projecten te ontwikkelen;

(2) Bureau Brussel sluit actief aan bij bestaande regionale projectgroepen (Groene Hub, duurzame mobiliteit, energietransitie, etc.) en adviseert daar over mogelijke Europese kansen en mogelijkheden;
(3) Bureau Brussel gaat actiever vragen om input bij (kleinere) regiogemeenten. De PFO's kunnen hierbij als platform dienen.
(4) Bureau Brussel blijft optreden als facilitator voor partners uit de regio die hulp/ruimte/partners nodig hebben voor projectontwikkeling. Dit doet zij o.a. door het beschikbaar stellen van vergaderruimte in het pand aan de Palmerstonlaan, het zoeken van partners binnen relevante netwerken, het vragen om hulp bij relevante netwerken etc.

4.2 Profileren van de regio in Europa (Profile)

Bureau Brussel zet de Regio Arnhem Nijmegen in Brussel in de spotlights. Waarom vinden we dit belangrijk? Naast dat het in de regio het idee versterkt waar we goed in zijn, is het in Europa een manier om ervoor te zorgen dat er kansen op je af komen. Dit gebeurt, zodra actoren in Brussel weten wie je bent, wat je kunt en waarom dat interessant is. Op die manier kunnen consortia die partners zoeken, je gemakkelijk vinden en zo ontsluit je andere kansen die uiteindelijk kunnen leiden tot partnerschappen en Europese projecten. Zo realiseren we Europese steun voor de regionale ambities.

Bureau Brussel profileert de regio op verschillende manieren en momenten. Allereerst bij de netwerken waar de regio lid van is in Europa. Bureau Brussel bezoekt werkgroepen, ledenbijeenkomsten van de netwerken, evenementen en congressen. Bureau Brussel netwerkt daar met relevante, wisselt gegevens uit, legt contacten met potentiële partners en geeft presentaties over ideeën uit de regio voor samenwerking.

Ten tweede bezoekt Bureau Brussel infodagen, European Innovation Partnership bijeenkomsten en andere evenementen van de Europese Commissie. Bureau Brussel stelt vragen, netwerkt, en ontmoet potentiële partners. Telkens wordt de regio genoemd en wordt uitgelegd wat we hier te bieden hebben.

Ten derde profileert Bureau Brussel de regio actief tijdens de European Week of Regions and Cities in oktober (voormalig Open Days), Design Days in september, de Sustainable Energy Week in juni en andere relevante Brusselse evenementen waarbij actoren uit de gehele Unie zich in Brussel verzamelen. In het verleden heeft Bureau Brussel studiebezoeken, workshops, presentaties en lunches/diners/borrels georganiseerd.

Ten vierde onderhoudt Bureau Brussel contacten met het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) door middel van een maandelijks "Uurtje Oost" (overleg in Oost Nederland verband op het HNP met alle mensen die voor Oost Nederland in Brussel werken), de lobbyisten van de regio Food Valley en de Cleantech Regio (Apeldoorn en stedendriehoek). Ook wordt er regelmatig samengewerkt met de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de Europese Unie, het Europees Parlement (m.n. de Nederlandse parlementariërs) en de Europese Commissie. Ook met andere partners zoals de

European Cyclists' Federation (ECF) waarmee de Velo-city 2017 conferentie mee wordt georganiseerd in de steden Arnhem en Nijmegen van 13-16 juni 2017.

Tot slot organiseert Bureau Brussel diverse lobby- en profileringsactiviteiten, zowel in de regio als in Brussel. Zo organiseert zij/draagt zij bij aan werkbezoeken van (hoge) EU ambtenaren en Nederlandse diplomaten aan de regio door daar actief over te adviseren en ze te benaderen. Zij organiseert werkbezoeken aan Brussel, evenementen van klein tot groot en begeleid zij partners bij netwerkgelegenheden in Brussel.

Profileren van de regio in 2017 & beyond

Ook in 2017 en de daarop volgende jaren zal Bureau Brussel de regio blijven profileren, middels verschillende activiteiten (dynamische lijst):

- Middels het lidmaatschap van het Partnership Urban Mobility (Urban Agenda) zullen we ons verder profileren op duurzame mobiliteit richting andere leden (DG's Europese Commissie, lidstaten en Europese steden en stakeholders) en andere betrokkenen (Europarlement, Europese en Nederlandse steden, etc.). Dit gebeurt tijdens werkgroepen en partnershipbijeenkomsten, maar ook conferenties en de European Week of Regions and Cities;
- We profileren Velo-city 2017 verder, onder meer door een interview in het blad "Thinking Cities" van Polis en d.m.v. het pitchen tijdens verschillende evenementen. Verder dragen we bij aan de betrokkenheid van Europese genodigden, ondermeer tijdens de Velo-city Mayor's Conference;
- We zijn betrokken bij de legacy van Velo-city 2017, ondermeer tijdens het Big Bike Event op 28 juni, te organiseren in Brussel samen met Nederland, België en Luxemburg;
- We organiseren verschillende evenementen tijdens de European Week of Regions and Cities en betrekken hier ambtenaren en bestuurders uit de regio bij. Dit betreft activiteiten op de thema's: duurzame mobiliteit, circulaire economie en toekomstige (arbeidsmarkt) ontwikkelingen op Food, Health & Energy;
- We verkennen aanknopingspunten voor de Citydeal Gelrestad en de Citydeal Kennissteden om dit profiel verder te koppelen aan vergelijkbare andere Europese initiatieven;
- We presenteren de regionale *best practice* op het gebied van regionale inkoop van duurzame energie tijdens de EU Sustainable Energy Week;
- We dingen mee naar de EU Sustainable Energy Award met het project regionale inkoop van duurzame energie;
- We zijn betrokken bij de organisatie van de EU Design Days, om de creatieve/design sector over het voetlicht te brengen en om het 'design denken' in andere sectoren (bijv. Health) verder te profileren;
- We lobbyen voor de succesvolle invulling van Nijmegen Green Capital 2018. Dit krijgt o.a. invulling door contacten te leggen met Europese partners, het ondersteunen van het lobbytraject om Europese conferenties naar Nijmegen te halen, en het onder de aandacht brengen van Nijmegen Green Capital 2018 tijdens verschillende conferenties en bijeenkomsten;

- We werken mogelijke betrokkenheid bij de 9th European Innovation Summit (EIS) verder uit, onder meer om de regionale activiteiten op het gebied van startups en innovatie Europees verder te versterken;
- We organiseren, samen met Health Valley, een verkennende sessie met andere Europese regio's (Zuid Denemarken en Stavanger) met een sterk profiel op Health om onderlinge profiel te leren kennen en samenwerkingsmogelijkheden uit te werken;
- Bureau Brussel zal in 2017 verder verkennen of een actievere rol (bijvoorbeeld als co-leider) bij een werkgroep van ERRIN opportuun is;
- Bureau Brussel zal i.s.m. oa. the Economic Board verder werken aan de bredere profilering van de regio en wat het 'verhaal van de regio' is. Dit dient ook de profilering richting Noordrijn-Westfalen (NRW) en het Rijk.

Tot slot zal Bureau Brussel een blijvende rol spelen in de lobby rond Velo-City (2017), kandidatuur van Nijmegen voor de Europese Green Capital award (2018), Arnhem Trolley 2.0 en de Economic Board.

Ter versterking van het regionale profiel, doet Bureau Brussel de volgende voorstellen:

1. Op basis van de regionale ambitieagenda (in ontwikkeling), de Economic Board strategie en het profiel van de investeringsagenda één gezamenlijk profiel met daaronderhangende lobbythema's benoemen en uitdragen, bijv. in de vorm van een bookie/flyer ter promotie in Brussel in het engels;
2. Voort te bouwen op Velo-city 2017 en Nijmegen Green Capital 2018 door toe te werken naar een nieuw gezamenlijk doel (Europees icoonproject, Europese award, etc.).

4.3 Netwerk(en) in de regio en in Brussel (Partners)

Alle bovenstaande activiteiten gedijen alleen maar met een goed netwerk, zowel in de regio als in Brussel. Bureau Brussel fungeert hierbij als vooruitgeschoven post, om te zorgen dat in Brussel de deuren voor de regio open gaan en we goed weten met wie we kunnen en willen samenwerken. Dit netwerk wordt ingezet op de volgende manieren:

- Bij projectontwikkeling. Het is van belang dat Bureau Brussel goed weet welke projecten er in de regio zijn met mogelijke Europese potentie. Tevens is het van belang dat er in Brussel een netwerk is van potentiële partners. Het gaat dus om het koppelen van regionale partners aan Europese partners.
- Bij kennisdisseminatie. Om de kennis op te halen in Brussel is het van groot belang dat je op actuele ontwikkelingen wordt gewezen. Daarvoor is een goed netwerk onontbeerlijk. Anderzijds, om de kennis effectief in de regio te verspreiden is het hebben van een netwerk in de regio minstens zo belangrijk.
- Bij profileren. Profileren is alleen maar nuttig als je een duidelijke boodschap hebt, je doelstelling helder geformuleerd is en je publiek kent. Ook maken we hierbij vaak massa door samen te werken regionale/Nederlandse en Brusselse gelijkgestemde partners.

Netwerken in Brussel in 2017 & beyond

In Brussel is de Regio Arnhem Nijmegen lid van een heel aantal netwerken. Een uitgebreid verslag hiervan is te vinden in Bijlage 2: overzicht netwerken Regio Arnhem Nijmegen.

De Regio Arnhem Nijmegen is lid van ERRIN (European Regions Research and Innovation Network). ERRIN is bij uitstek een netwerk bedoeld voor de Brusselse kantoren van regio's en daardoor uitermate geschikt voor Bureau Brussel, onder andere voor projectontwikkeling en partners vinden. We verkennen of een actievere houding binnen het netwerk - bijv. door (co-)leiden van een bepaalde werkgroep - gewenst en realistisch is.

We zijn actief in verschillende werkgroepen (oa. Transport, Energie, Health, Design&Creativity). Zo zal in de ERRIN werkgroep Energie 2017 de samenwerking voortgezet worden met andere regio's en steden, de Europese commissie en andere Europese instellingen dit het thema energie en klimaat hoog op hun agenda's hebben staan. Onderwerpen zoals klimaat beleid en lokale maatregelen, energie systemen en actieprogramma's om bv. CO2 uitstoot te verminderen worden besproken in werkgroepverband. Kennisuitwisseling wordt gestimuleerd door het organiseren van events (o.a. tijdens Sustainable Energy Week) en het profiel van de regionale dimensie van klimaatbeleid wordt hierdoor meer zichtbaar gemaakt.

Op het thema duurzame mobiliteit schakelen we naast de partners in ERRIN, ook met het secretariaat en leden van Polis. In 2017 is de Regio Arnhem Nijmegen lid van de Polis Managing Committee, waardoor we in het voorportaal zitten voor informatie en kansen binnen Polis. Ook is de samenwerking met European Cyclist's Federation versterkt (Velo-city 2017), wordt er samengewerkt met de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de EU en blijven we gebruik maken van het lidmaatschap van HyER (netwerk voor waterstof en elektrische mobiliteit). Deze activiteiten worden versterkt door het lidmaatschap van Nijmegen van het Urban Agenda Partnership over Urban Mobility. Hier heeft Bureau Brussel actief voor gelobbyd en is nog steeds betrokken bij deze samenwerking, contacten met partners en adviseert over activiteiten hierbinnen.

Naast deze netwerken heeft Bureau Brussel ook het eigen netwerk bij de Europese Commissie, het Europees Parlement, de Permanente Vertegenwoordig van Nederland bij de EU, etc. Ook hebben we veel structurele contacten met andere Europese steden en regio's om daar gezamenlijke samenwerkingskansen mee uit te werken (projects).

Netwerken in de regio in 2017 & beyond

Naast het netwerk bij de deelnemende gemeenten, onderhoudt Bureau Brussel veel netwerken in de Regio Arnhem Nijmegen en bredere regio. Sinds afgelopen jaar wordt er actief samengewerkt met the Economic Board. We werken gezamenlijk aan de profilering van de regio, zowel daarbinnen als daarbuiten (in ons geval Brussel). Ook adviseren we actief over projectmogelijkheden die passen in de strategie van the Economic Board en daaraan gelieerde triple helix partners. Daarnaast schakelen we veel met kennisinstellingen en andere partners als Radboud Innovation, ArtEZ, ROC's, de DAR, het IPKW, etc.

Voorts is Bureau Brussel zijdelings betrokken bij het netwerk van de Euregio. Bureau Brussel zet haar kennis van de regio graag in voor samenwerking met de Duitse partners in NRW en verwijst partners uit de regio door naar o.a. het Euregio kantoor in Kleef waar dat nodig is. We maken ook onderdeel uit van het Gelrestad EU netwerk, waar ook de euregio in participeert.

Ook met de subsidiebureaus die in de regio gelieerd aan de gemeenten zijn (IGS5, Subsidienetwerk Nijmegen etc.) heeft Bureau Brussel een intensieve band. Bureau Brussel maakt graag gebruik van hun expertise en kennis van projecten die in de regio spelen. Andersom, wijst Bureau Brussel hen op kansen die zich vanuit Brussel voordoen in de hoop dat dit tot nieuwe projectontwikkeling kan leiden.

Tot slot wil Bureau Brussel in 2017 actiever aansluiten bij regionale overleggen als de PFO's, de Groene Hub, duurzame mobiliteit, etc om daar op te halen en te adviseren wat Europese activiteiten zouden kunnen zijn. Ook is de samenwerking met de verschillende ambtelijke organisaties belangrijk, voor projecten maar ook voor de gezamenlijke regionale agenda. Hiervoor organiseren we onder andere een werkbezoek van de gemeentesecretarissen naar Brussel.

4.4 Lobby (Public Affairs)

Niet los te zien van profilering (profileren is ook een vorm van lobbyen), werkt Bureau Brussel ook aan de lobby van de regio. Uiteraard focust de lobby zich rondom de thema's waarop Bureau Brussel aan het werk is. Zo probeert Bureau Brussel het belang van Smart Energy, Sustainable Mobility, Health en grensoverschrijdende samenwerking op de agenda van het Rijk en de EU te krijgen, ten einde hiervoor meer economische kansen, subsidies en beleid te genereren.

Lobby in 2017 & beyond

Bureau Brussel gaat door met deze lobby functie. Dit doet zij door middel van de bij "profileren" genoemde evenementen, maar ook door mee te werken aan nieuwe trajecten en lobbyprocessen. Ook onderhoudt Bureau Brussel nauw contact met het Huis van de Nederlandse Provincies om -waar mogelijk- aan te haken bij relevante beleidsbeïnvloeding waar zij mee bezig zijn. Dit heeft vanaf 2017 ook een meer eigenstandige vorm op het thema mobiliteit door het lidmaatschap van het Urban Mobility Partnership, de uit Velo-city 2017 voortvloeiende lobby voor een EU Fiets strategie en de betrokkenheid bij de lobby voor behoud en versterking van de ICE. Bureau Brussel houdt zich bezig met de lobby voor stedelijk beleid in Europa. Dit doet zij gezamenlijk, met de andere partners uit de netwerken ERRIN, POLIS en HyER, maar ook apart in gesprekken met de Europese Commissie en Europarlementariërs. Daarnaast is Bureau Brussel betrokken bij de lobby rondom Nijmegen Green Capital 2018 en het succesvol maken van dat jaar door het binnenhalen van (internationale) conferenties.

Vanaf 2017 zal een groot deel van de lobby bestaan uit lobby/profilering van de nieuwe samenwerkingsvorm(en) waarbinnen de regio Arnhem Nijmegen samenwerkt. De Economic Board

en het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen ontwikkelen zich in 2017 verder door. Bureau Brussel draagt actief bij aan (positieve) aandacht voor de regio en het belang dat het weer de vierde economische motor van Nederland wordt. Arnhem Nijmegen moet een voorbeeld worden voor anderen, van hoe *light* en effectief samenwerken in de praktijk werkt en wat het een regio kan opleveren. Tevens is het van groot belang dat de boodschap naar buiten gezamenlijk "geframed" wordt zodat de ontvangers continue dezelfde boodschap horen en zien (zie voorstel bij 4.2 Profilering). Hiervoor werkt Bureau Brussel samen met the Economic Board, waar ook nog aparte lobbypunten uit voort kunnen komen.

4.5 Kennisdisseminatie van, en advies over EU beleid in de regio (Policy)

Bureau Brussel is de *vooruitgeschoven post* van de regio in Brussel. In deze rol verdiept zij zich in relevant EU beleid en geeft zij hierover advies aan beleidsmakers/bestuurders in de regio. Het ophalen van kennis gebeurt op verschillende manieren:

Kennisdisseminatie en advies in 2017 & beyond

- *Desk research* en informerende en adviserende memo's/nota's voor bestuurders uit de regio over Europese ontwikkelingen.
- Via *de Europese netwerken* waar de regio is aangesloten. Op dit moment is de Regio Arnhem Nijmegen aangesloten bij verschillende Europese netwerken (zie Bijlage 2). Deze netwerken zijn een ideale bron van kennis, contacten, netwerk en actuele *inside information.*
- Via *de nationale netwerken/contacten* van Bureau Brussel. Zo werkt Bureau Brussel intensief samen met de subsidiebureaus van Arnhem en Nijmegen, is zij aangesloten bij het VNG Europanetwerk en is zij actief betrokken bij de CityDeal en de Gelrestad partners.

Deze kennis verspreidt Bureau Brussel op verschillende manieren:

- Bureau Brussel probeert elke week één dag op het gemeentekantoor in Arnhem en één dag op het gemeentehuis in Nijmegen te werken.
- Bureau Brussel heeft regulier overleg met voorzitter Carol van Eert.
- Bureau Brussel informeert op onregelmatige basis wethouders en burgemeesters. Ook met de portefeuillehouders Mobiliteit (wethouder Boone uit Westervoort) en Duurzaamheid (wethouder Schaap uit Wijchen) is regelmatig contact over de werkzaamheden van BB op deze thema's.
- Bureau Brussel heeft een zeswekelijks overleg met de strategen van Arnhem en Nijmegen.
- Bureau Brussel organiseert "bijpraatsessies" met bestuurders en ambtenaren uit de hele regio.
- Bureau Brussel heeft een driewekelijks overleg met IGS5 (InterGemeentelijk Subsidiebureau) en regulier overleg met het subsidienetwerk in Nijmegen.
- Bureau Brussel is agendalid bij de Groene Hub en het regionale overleg Duurzame Mobiliteit. Op basis van concrete ontwikkelingen adviseren en participeren we actief.
- Bureau Brussel informeert actief over Europese ontwikkelingen, onder meer via de nieuwsbrief Brussels Lof en via Twitter. **U kunt zich aanmelden via de website www.regioan.nl (kopje Bureau Brussel 'blijf op de hoogte').**

5. Terugblik en vooruitblik naar de toekomst.

Zoals op te maken is uit dit stuk, spelen er veel thema's en activiteiten in de regio en in Brussel. Dit jaarplan is dan ook niet zozeer een overzicht van activiteiten van Bureau Brussel zelf, maar vooral een blik op hoe we schakelen tussen partijen uit de regio die in Europa en Brussel actief zijn. Daarom worden in dit jaarplan voorstellen gedaan hoe Bureau Brussel meer en concreter gevoed kan worden.

De afgelopen tijd signaleert Bureau Brussel een groeiend besef in de regio dat de regio veel te bieden heeft: in een Europese context, maar ook in een regionale context waar meer samengewerkt wordt en resultaten behaald worden. De gezamenlijke ambitie groeit, en is al veel zichtbaarder en sterker geworden door activiteiten van de Economic Board in de regio. Bureau Brussel probeert dit proces actief door Europa te laten ondersteunen om zo de regio weer een stuk verder te brengen. Het gaat daarbij dus om verbinding en wederzijdse versterking, of in onze woorden: "Act local, think global".

Bijlage 1 Overzicht Europese projecten Arnhem Nijmegen

Het onderstaande overzicht bevat een weergave van Europese projecten en project voorstellen vanuit de Regio Arnhem Nijmegen die in 2016 zijn goedgekeurd en ontwikkeld. Het geeft daarmee een blik op de concrete resultaten waartoe Europese activiteiten vanuit de regio kunnen leiden. Dit overzicht geeft resultaten weer die voortkomen uit de samenwerking met subsidieadviseurs en vakinhoudelijke collega's in onze regio. Zoals bekend werkt Bureau Brussel ook aan profilering, partners, policy en public affairs. Daarnaast heeft Bureau Brussel bij de genoemde projecten in het overzicht (slechts) een verkennende, aanjagende, verbindende en/of adviserende rol gehad.

Europese projecten (in voorbereiding / in uitvoering) <u>waar de gemeente Arnhem / Nijmegen '(Lead)Partner' is:</u>

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Charge & Go	E-mobility	EFRO - OP Oost	Ontwikkelen van samenhangende producten en bouwstenen voor (toekomstige) Elektrisch Vervoer	**Arnhem is projectpartner** **Overige partners** RU, Allego, CaseMaster Solutions, Industriepark Kleefse Waard, Lochem Energie, Parkagent, Van der Sijs Green Label **Deelnemers regio Arnhem** IPKW, Allego, CMC	Radboud Universiteit	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016-2020	**Totaal project** Investering € 4,7 mln. Financiering Partners € 2,8 mln., EFRO € 1,9 mln. **Arnhem** Investering € 0,12 mln. Financiering Arnhem € 0,07 mln.

E-Bus 2020, In Motion Charging (Trolley 2.0)	**Energie en CO2-arme economie (Prioriteit 1)** E-mobility, smart grid	INTERREG V Deutschland-Nederland	Schoner milieu door emissieloos openbaar vervoer	**Arnhem is projectpartner** **Overige partners** EU: diverse Nederlandse en Duitse MKB bedrijven en kennisinstellingen **Deelnemers regio Arnhem:** gemeente Renkum en diverse Nederlandse MKB bedrijven, HAN	Vossloh Kiepe (D)	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016-2020	**Totaal project** Investering € 8,6 mln. Financiering Partners € 3,8 mln., INTERREG D-NL € 4,8 mln. **Arnhem** Investering € 1,5 mln. Financiering Arnhem € 0,4 mln., INTERREG D-NL € 1,1 mln.

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investerings-volume en financiering
De fruitallee in de Euregio Rhein-Waal: op weg naar een gezonde toekomst!	**Natuur, landschap en milieu (Prioriteit 2)** Biodiversiteit, ecologische verbindingen	INTERREG V Deutschland-Nederland	Haalbaarheidsstudie voor het realiseren van een fruitbomenlint in de Euregio Rijn-Waal	**Arnhem is projectpartner** **Overige deelnemers:** EU: ECNC, Overbetuwe, Rheinberg, KMU-Xanten, RBT Rivierenland	ECNC (European Centre for Nature Conservation), Kleve	Project is goedgekeurd; looptijd 1.10.2016 - 31.03.2017 Project vormt de 1e stap op weg naar een investeringsproject	**Totaal project** Kosten € 50.000 Financiering partners € 25.000, INTERREG D-NL € 25.000 **Arnhem** Kosten € 5.000 Financiering € 5.000

CAN (Climate Active Neighbourhoods)	**Low Carbon** Realisatie CO2-reductie (duurzaamheids-doelstellingen) door stimuleren wijkinitiatieven	INTERREG V North-West Europe (NWE)	Ondersteunen wijkinitiatieven gericht op vermindering energieconsumptie en koolstofemissie met als doel deze initiatieven tot realisatie te laten komen (en dus bijdrage aan grotere opgave). Tevens bepalen rol van gemeente en partners in die proces van sociale innovatie.	**Arnhem is projectpartner** **Overige partners** EU: diverse Duitse, Belgische en Franse en Engelse gemeenten en kennisinstellingen **Deelnemers regio Arnhem**: waterschappen, provincie, Alliander, HAN, Radboud, Alterra, REIJE, corporaties, wijkinitiatieven (in ontwikkeling)	Climate Alliance (D)	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016 - 2019	**Totaal project** Investering € 7,8 mln. Financiering Partners € 3,1 mln., INTERREG NWE € 4,7 mln. **Arnhem** Investering € 0,87 mln. Financiering Arnhem € 0,35 mln., INTERREG NWE € 0,52 mln.

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
CleanMobilEnergy	**Low Carbon** E-mobility, duurzame energieopwekking en ICT, Smart grid	INTERREG V North-West Europe (NWE)	Minder CO2-productie door optimale benutting van duurzame energiebronnen op lokaal niveau (ontwikkeling energie management systemen, efficiënte energieopslag, smart grids en EV-facilteiten)	**Arnhem is leadpartner** **Overige deelnemers:** Londen, Nottingham, Schwäbisch Gmünd, Seraing, Nijmegen, kennisinstellingen (TNO, LIST), netwerkorganisaties (Polis, Avere) **Deelnemers regio Arnhem:** gemeente Nijmegen, MKB bedrijven	**Arnhem**	Step 1 proposal is goedgekeurd Step 2 proposal in voorbereiding (deadline 30.06.2017, beslissing medio september 2017)	Indicatief **Totaal project** Investering € 6,4 mln. Financiering Partners € 2,6 mln., INTERREG NWE € 3,8 mln. **Arnhem** Investering € 1,5 mln. Financiering Arnhem € 0,6 mln., INTERREG NWE € 0,9 mln.
RAINBOW (Resilient Adaptation by Innovative Nature-Based Solutions: Opportunities for Urban Climate and Water Management)	**Smart and Sustainable Cities**	Horizon 2020	Bepalen effecten van groen-blauwe maatregelen (natural based solutions), zowel direct (klimaat, energie) als indirect (beleving, gezondheid etc.)	**Arnhem is projectpartner samen met Nijmegen** **Overige deelnemers:** **EU:** Europese Green Capitals zijnde de frontrunner cities Nijmegen, Ljubljana en Essen, diverse Europese follower cities, kennisinstellingen (w.o. RU en VHL) en bedrijven	Universiteit Duisburg-Essen (D)	Definitieve projectaanvraag is ingediend; project is niet gehonoreerd, maar op de reservelijst gezet	**Totaal project** Investering € 10 à 11 mln. **Arnhem** Investering € 0,3 mln. zijnde 100% Horizon 2020 (geen cofinanciering vereist)

				Overige: steden en kennisinstellingen in China (Shangzhou en Wuhan) en Indonesia (Bandung)			
RAINBOW (vervolg)				**Deelnemers regionaal,** RU, VHL, Radboud, later aan te vullen met lokale en regionale partijen **Totaal 35 partners**			

'PTP Commute' **(**Personalised Travel Planning for the Digital Commuter Generation)	Smart, Green and Integrated Transport	Horizon 2020	PTP (='Persoonlijk Reis Advisering') is in diverse steden zeer succesvol gebleken. Doel is nu om in 50 EU steden 'PTP Commute' toe te passen om zo duurzame mobiliteit te stimuleren; 1. Ervaring en kennis delen en toepassen. 2. Een innovatieve app ontwikkelen.	**(Regio) Arnhem is project-partner (Champion City)** **Overige deelnemers:** EU: diverse partners uit NL (Utrecht, Tilburg) UK, Norway, Tjechië, België, Slovenië, Polen, Spanje, Frankrijk, Duitsland	London Council - LEPT (London European partnerschip for Transport)	Step 1 proposal is ingediend; beslissing april 2017	**Totaal project:** € 2-5 miljoen euro verspreid over 36 maanden.

SMARTIES **(**Smart MAnagement for Renewables and storage Technology Integration into a sustainable Energy System**)**	Duurzame energieopwekking en ICT, Smart grid	Horizon 2020	Kennis en simulaties hoe duurzaam regionaal energiesysteem verder op te bouwen, met behulp van ICT, wanneer er verscheidende bronnen zijn (wind, zon, etc.), incl. lokale pilot Windpark A15 gericht op duurzamer en efficiënter energiemanage-ment.	**Gemeente Nijmegen is projectpartner** 1. (Coordinator) EDF Energy R&D UK Centre 2. Manchester City Council 3. Fundacio Institut De L'Energia De Catalunya (IREC) 4. Electricite de France (EDF SA) 5. Area Metropolitana De Barcelona (AMB) 6. Gemeente Nijmegen 7. Skelleftea Kommun (Zweden) 8. Skelleftea Kraft AB (Zweden)	EDF Energy R&D UK Centre	Voorstel Ingediend 14 Februari 2017 (single-stage)	**Totaal project** €3,3 mln. **Nijmegen** €170.000 + ca. €200.000 voor 32 arbeidsmaanden verspreid over 3 jaar

CLINSH **CLean INland SHipping**	**Milieu** Air quality	Life	Schonere binnenvaart door het verminderen van de uitstoot (testen vernieuwende technieken, alternatieve brandstoffen en walstroom); verbetering luchtkwaliteit in stedelijke gebieden bij	**Nijmegen is projectpartner** **Overige deelnemers:** EU: diverse partners uit Nederland, België, Duitsland en UK (overheden, bedrijven, onderzoeks-instellingen) Deelnemers regionaal:	Provincie Zuid-Holland	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016-2020	**Totaal project** Investering € 8,8 mln. Financiering Partners € 3,7 mln., Life € 5,1 mln. **Nijmegen** Investering € 0,25mln. Financiering Nijmegen € 0,1 mln., Life € 0,15 mln.

			haven en aan waterwegen	Nijmegen			

Liberation Route Europe - Next Level	**Toerisme**	COSME	Verbinden belangrijke plaatsen van de bevrijding van de Tweede Wereldoorlog met elkaar vanuit meerdere historische perspectieven, i.c.m. interactief toerisme	**Regio Arnhem Nijmegen is projectpartner** **Overige deelnemers:** EU: diverse partners uit Nederland, België, Duitsland, UK, Frankrijk, Polen (overheden, bedrijven, musea, bureaus voor toerisme) Deelnemers regionaal: Regio Arnhem Nijmegen	Liberation Route Europe Foundation	Project is goedgekeurd en in uitvoering	**Totaal project** Investering Financiering Cosme € 0,25 mln.

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
H2Nodes	**Transport** Waterstof	CEF-Transport	Inzicht in alle technische, economische en gebruiksaspecten t.a.v. de ontwikkeling en het gebruik van een water-stofinfrastructuur voor de vervoerssector	**Arnhem is projectpartner** **Overige deelnemers:** EU: diverse partners uit Nederland, Letland en Estland (overheden, bedrijven) Deelnemers regionaal: Arnhem, provincie Gelderland	Rigas Satiksme Riga, Letland	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2014-2018	**Totaal project** Investering € 29,0 mln. Financiering Partners € 14,5 mln., CEF-Transport € 14,5 mln. **Arnhem** Investering Financiering € 0,2 mln.
MTPP (migrants Training and Placement Programme)	Integratie en Migratie	AMIF (Asylum, Migration and Integration Fund) - call december 2016	Bevorderen van de arbeidsparticipatie van migranten door het in beeld brengen van vraag en aanbod in steden, gerichte trainingen van migranten én in bedrijven, begeleiding van plaatsing, monitoring en evaluatie	**Arnhem is projectpartner** **Overige deelnemers:** EU: The Hague Proces (NGO - leadpartner), Moers (D), Maastricht University, KIT	The Hague Process, Den Haag	Projectaanvraag is in voorbereiding (single state, deadline 28.2.2017); beslissing juli 2017	**Totaal project** Investering € Financiering Partners 10%, AMIF 90% met max. van € 0,75 mln. **Arnhem**

Europese projecten (in voorbereiding / in uitvoering) <u>waar de gemeente Arnhem / Nijmegen 'deelnemer' is:</u>

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
CHIPS (Cycle Highways Intelligent Planning System)	**Low Carbon** Afname CO2 uitstoot, versterking overstap fiets-OV, sustainable transport for cities	INTERREG North-West Europe (NWE)	Governance, samenwerkings- en financieringsmodellen snelfietsroutes; Afstemming netwerk fiets-OV. Van lokaal OV los van fiets naar inter-regionaal OV dat wordt versterkt door de fiets. Marketing/promotie: promoten van gebruik van snelfietsroutes door E-bike pilots, campagnes of andere zaken	**Provincie Gelderland is projectpartner** **Overige deelnemers:** Regionalverband FrankfurtRheinMain Regionalverband Ruhr Verband Region Rhein-Neckar European Cyclists' Federation Flanders' Bike Valley vzw Sustrans Stichting NHTV internationale hogeschool Breda **Deelnemers regionaal:** Nijmegen, Arnhem, RU, VHL, bedrijven, OV-bedrijven	Provincie Vlaams-Brabant (B)	Project is goedgekeurd en in uitvoering Looptijd 2016-2019	**Totaal project** Investering € 4,5 mln. Financiering Partners € 1,8 mln., INTERREG NWE € 2,7 mln.

Europese initiatieven/ projecten waar de gemeente Arnhem /Nijmegen overweegt/heeft overwogen '(Lead)Partner of Associated Partner' te worden:

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Smart Creativity Hubs Made4Life	**Innovation** Vergroten innovatie- en businesskracht in de creatieve industrie	INTERREG North-West Europe (NWE)	Het opzetten van 'Smart Creativity Hubs' die de creatieve sector stimuleren in het gebruik van digitale technologie	**Arnhem overweegt associated partner te worden** **Overige deelnemers** EU: diverse Belgische, Engelse Franse KvK's, MKB bedrijven en kennisinstellingen **Deelnemers regio Arnhem** ArtEZ	ERNACT (European Regions Network for Application of Communication Technologies)	Step 2 proposal is afgewezen.	

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
ISLAND (Integrated Solutions Low-carbon and Adaptive Neighbourhood Development)	**Low Carbon** Blijvende afname CO2-uitstoot door veranderde methoden stedelijke planning.	INTERREG North-West Europe (NWE)	Stedelijke gebieden in NWE hebben te maken met effecten van klimaatverandering en moeten hun ruimtelijke plannen hierop aanpassen. De meeste strategieën bevatten mitigatiemaatregelen, een integrale aanpak met adaptatie en mitigatie ontbreekt. ISLAND wil barrières voor gecombineerde technische oplossingen waarin mitigatie en adaptatie worden geïntegreerd opheffen. ISLAND vindt plaats in NL, F, DE en UK met een beoogde spin-off naar overige NWE gebieden.	**Nijmegen is leadpartner** **Overige deelnemers:** Conseil départemental du Loiret, Radboud Universiteit - Faculteit der Managementwetenschappen, Ecole des Ingénieurs de la Ville de Paris, Communauté d'agglomération Orléans Val de Loire, Gemeente Dordrecht, University of Ulster, The Built Environment Research Institute	**Nijmegen**	Step 1 proposal is afgewezen. Er wordt gewerkt aan nieuw voorstel.	

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Zero Emissie Mobiliteits Campussen / Electrische deelauto's 2.0 (werktitels)	**Urban Mobility**	UIA (Urban Innovative Actions) - call december 2016	Versterken van (de aantrekkelijkheid van) het gebruik van duurzaam (elektrisch) vervoer door het realiseren van een adequate infra-structuur	**De gemeenten Arnhem en Nijmegen** **Beoogde partners:** Provincie Gld, Clean Mobility Center, bedrijven, kennis-instellingen (o.a. HAN)	Arnhem of Nijmegen	Er is geen aanvraag ingediend *Toelichting* De mogelijkheden van het indienen van een aanvraag zijn samen met relevante stake-holders uitgebreid verkend. Binnen de beschikbare tijd ontbreken structuur en menskracht voor het ontwikkelen van een kansrijk (regionaal) voorstel. De verzamelde ideeën worden in portefeuille gehouden voor gebruik bij toekomstige EU-calls of andere subsidieregelingen.	n.v.t.

Europese initiatieven/ projecten waar Arnhemse / Nijmeegse instellingen bij betrokken zijn

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Plug-in	Versterking van de sociaal-culturele en territoriale cohesie.	INTERREG V Deutschland-Nederland	een zichzelf dragende, ondernemende regionale infrastructuur voor beeldende kunst – producten op te zetten.	**6 NL-D tentoonstellings-inrichtingen** Museum Arnhem, Museum Nijmegen, ArtEZ, Tetem Enschede, Westfälischer Kunstverein	Gemeinde Haminkeln	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2015-2019	**Totaal project** Investering € 0,8 mln. Financiering Partners € 0,4 mln., INTERREG D-NL € 0,4 mln.
De Ler(n)ende Euregio doet het!	Werk- Versterking van de sociaal-culturele en de territoriale cohesie	INTERREG V Deutschland-Nederland	structurele versterking en verbetering van het NL/D beroeps-onderwijs in de grensregio	**10 ROC's en 34 Berufskolleg's**	ROC Nijmegen	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2015-2019	**Totaal project** Investering € 4,0 mln. Financiering Partners € 1,0 mln., INTERREG D-NL € 3,0 mln.
Cleantech Energy Crossing	Innovatie	INTERREG V Deutschland-Nederland	grensoverschrijdend meer en betere samenwerking te realiseren in de ontwikkeling van cleantech innovaties (elektrische mobiliteit, smart-homes & smart-grids en duurzame en decentrale opwek.	**KiEMT, Energieagentur NRW, 10-20 (MKB) bedrijven**	KiEMT	Projectaanvraag is in behandeling (besluitvorming december 2016)	**Totaal project** Investering € 5,9 mln. Financiering Partners € 2,9 mln., INTERREG D-NL € 3,0 mln.

Benaming Project	Thema	EU- Programma	Beoogd resultaat	Betrokken partners	Leadpartner	Stand van zaken project	Investeringsvolume en financiering
Zorg verbindt	Zorg - Verminderen van de barrièrewerking van de grens	INTERREG V Deutschland-Nederland	grensoverschrijdend zoeken naar oplossingen voor vraagstukken voor de burger, de verzekerde, de patiënt en aan de andere kant een optimaal inzetten en economisch gebruik van de zorgfaciliteiten.	**Gezondheids-instellingen en universtiteiten in de Euregio Rijn-Waal**	Euregio Rijn-Waal	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2015-2019	**Totaal project** Investering € 4,6 mln. Financiering Partners € 2,3 mln., INTERREG D-NL € 2,3 mln.
IJCA (International Junior Councillor Advisor)	Versterking van de sociaal-culturele en de territoriale cohesie	INTERREG V Deutschland-Nederland	Bevorderen samen-werking tussen raden van Nijmegen en Duisburg door begeleiding en met ondersteuning van NL en D studenten	**Stadt Duisburg, Gemeente Nijmegen, Radboud Universiteit, Universität Duisburg-Essen**	Stadt Duisburg	Project is goedgekeurd en in uitvoering	**Totaal project** Kosten € 50.000 Financiering partners € 25.000, INTERREG D-NL € 25.000
M4M Mensen voor Mensen	Versterking van de sociaal-culturele en de territoriale cohesie	INTERREG V Deutschland-Nederland	grensoverschrijdende uitwisseling van kennis en ervaringen tussen (semi)vrijwilligers-organisaties die actief zijn op het gebied van integratie van vluchtelingen en migranten	**zes 100.000+steden Euregio Rijn-Waal (Düsseldorf, Duisburg, Moers, Arnhem, Nijmegen, Ede) + (semi)vrijwilligers-organisaties op het gebied van vluchtelingen en migranten**	Stadt Duisburg (i.s.m. andere steden)	Project is goedgekeurd en in uitvoering; looptijd 2016	**Totaal project** Kosten € 50.000 Financiering partners € 25.000, INTERREG D-NL € 25.000

Bijlage 2: Overzicht Europese netwerken

Netwerkorganisaties in Brussel: waar is Bureau Brussel wel en niet actief in?

Naam netwerk	Geografisch of thematisch	Als thematisch: welk thema	Regio lid?	Kosten	Beleids-beïnvloeding	Projectonwikkeling
ERRIN	Geografisch – regio's		Ja	€2700,- per jaar	Ja, zij het marginaal.	Ja, hier ligt de focus op.
POLIS	Thematisch	Mobiliteit (in brede zin)	Ja	€9240,- per jaar	Ja.	Ja. Zij helpen mee en zijn bereid zelf ook in projecten te gaan en mee te helpen.
HyER	Thematisch	Waterstof en elektrische mobiliteit	Arnhem lid	€5000,- per jaar	Ja	Ja. Zitten zelf ook in verschillende H2020 projecten. Organiseren niet specifiek voor leden.
ICLEI	Thematisch	Klimaat	Nijmegen lid	-	Ja	Nee.
Covenant of Mayors	Thematisch	Klimaat	Arnhem, Nijmegen en Lingewaard signataires	-	Ja	Nee
Eurocities	Geografisch - steden met >250.000 inwoners		Geen lid	€15840,- per jaar of €4420,- per forum	Ja	Ja
CIVITAS/CIVINET	Thematisch en Geografisch. CIVINET =	Mobiliteit	Geen lid	-	Ja	Ja

	alleen voor NL/Vlaanderen					
International Research Universities Network	Geografisch – onderzoeksuniversiteiten	Onderzoek	Radboud Universiteit is lid	-	Nog niet	Nog niet

European Regions Research Innovation Network (ERRIN)

Regio lid

ERRIN is een groot Europees netwerk dat haar kantoor in Brussel houdt. Er zijn inmiddels meer dan 100 verschillende regio's lid van het netwerk. Vanuit Nederland zijn Arnhem Nijmegen, Food Valley, Utrecht, de Randstad, Eindhoven, Leeuwarden en Twente lid. ERRIN tracht de regionale R&D-capaciteit te ontwikkelen en doet dat middels vier speerpunten, de vier *P's*: *Policy, Partnerships, Projects and Profile* (Beleid, Partnerschappen, Projecten en Profilering). Dit doet zij via verschillende thematische werkgroepen.

Deze werkgroepen worden allen geleid door een regio en zij drijven op de actieve participatie van de leden van de werkgroep. Op dit moment is Arnhem Nijmegen City Region lid van de werkgroepen Bioeconomy, Design & Creativity, Energy & Climate Change, Health, Smart Cities en Transport. Zij vervult binnen geen van de werkgroepen een erg actieve of leidende rol. Iedere werkgroep organiseert werkgroep bijeenkomsten. Deze bijeenkomsten hebben tot doel te werken aan de vier P's van ERRIN. Zo zijn er bijeenkomsten waar ambtenaren van de Europese Commissie uitgenodigd worden om het relevante EU-beleid op dat thema uit te leggen, maar ook bijeenkomsten waar regio's de kans krijgen te presenteren (profilering) of zogenaamde *brokerage events* (makelaars-evenementen) waarbij regio's elkaar kunnen ontmoeten en hun projectideeën kunnen bespreken (partnerschappen en projecten).

ERRIN kent een jaarlijkse contributie van €2700,- en is daarmee een relatief goedkoop netwerk. Dit valt af en toe terug te zien aan de professionaliteit van het netwerk. Ondanks dit, is ERRIN voor een regio zoals de onze een ideale plek om mensen te ontmoeten, kennis op te doen van lopende zaken op EU- en subsidiegebied en meetings te organiseren/onszelf te profileren. Vanuit het lidmaatschap bij ERRIN zijn in het verleden projectaanvragen gedaan, evenementen georganiseerd en kennis opgedaan. Ons voorstel is dan ook het lidmaatschap van ERRIN te continueren.

POLIS Netwerk

Regio lid

Naast ERRIN is de regio ook (weer) lid geworden van het POLIS netwerk. Ook dit is een *Brussel-based* netwerk, maar POLIS is in tegenstelling tot ERRIN een thematisch afgebakend netwerk: *"POLIS tracht lokale/regionale transportsystemen te verbeteren door integrale strategieën m.b.t. economische, sociale en duurzame dimensies van transport te helpen ontwikkelen".* POLIS is een oud netwerk, dat in 1989 door de Europese Commissie is opgericht om een regionale stem richting de Europese Commissie op mobiliteitsgebied te kunnen zijn. Sinds die datum hebben POLIS-leden samengewerkt om tot innovatieve en nieuwe transportoplossingen te komen.

Ook POLIS heeft verschillende werkgroepen: Environment and Health in Transport (Milieu en Gezondheid in Transport), Mobility and Traffic Efficiency (Mobiliteits- en verkeersmanagement), Transport Safety and Security (Veiligheid en Beveiliging) en Social and Economic Aspect of Transport (Sociaaleconomische aspecten van Transport). De provincie Gelderland is voorzitter van de werkgroep Environment and Health in Transport.

Polis is een waardevol netwerk omdat zij veel ervaring en expertise hebben op het gebied van beïnvloeding en projectontwikkeling. POLIS participeert zelf ook in een veelheid aan projecten. Sinds december 2016 is de regio Arnhem Nijmegen lid van het Management Committee van POLIS (ambtelijke vertegenwoordiging door Bureau Brussel). Hierdoor zitten we nog meer in het voorportaal van informatie en projectvorming.

HyER

Arnhem lid

De *European Association for Hydrogen and fuel cells and Electro-mobility in European Regions* (HyER) is een Europees netwerk op het gebied van waterstof en Electro mobiliteit. Met meer dan 35 deelnemende regio's en een heel aantal geassocieerde partners is het een belangrijk netwerk op het gebied. Zij doet aan beleidsbeïnvloeding, representatie en disseminatie van waterstof en elektromobiliteit.

ICLEI

Nijmegen lid

ICLEI is een mondiaal netwerk van meer dan 1200 steden en regio's. Het netwerk focust zich op het realiseren van een duurzame toekomst. ICLEI kent ook een Europese tak: ICLEI Europe. ICLEI doet aan beleidsbeïnvloeding bij de VN en de EU, op meerdere fronten (Europese Commissie, Committee van de regios, Europees Parlement). De focus ligt dus niet op projectbeïnvloeding, maar wel op het verspreiden van kennis, het ondersteunen van lokale overheden op weg naar een duurzame toekomst en het profileren van duurzame steden op mondiaal niveau.

Covenant of Mayors

Arnhem, Nijmegen & Lingewaard lid

Het Covenant of Mayors is een beweging van lokale en regionale overheden in de strijd tegen klimaatverandering. Het gaat hier om een vrijwillige ondertekening van deze overheden om het doel van 20% CO2 reductie te realiseren in 2020. Het idee is dat degenen die getekend hebben een zogenaamd *sustainable energy action plan* inleveren, waarin ze uitleggen hoe ze denken dit te bereiken.

Dit netwerk is erg goed te gebruiken om een publiek statement te maken dat je als gemeente de CO2 reductie van belang vindt. Ook is het goed om door de Europese Unie herkent te worden als een gemeente die deze problematiek hoog op de agenda heeft. Het kan derhalve helpen bij het aanvragen van projectsubsidies op klimaatgebied.

Partnership Urban Mobility (Urban Agenda)

Nijmegen lid

In het kader van de Europese Urban Agenda zijn meerdere thematische partnerships opgezet waarbinnen steden samen met de Europese Commissie, lidstaten en stakeholdernetwerken werken aan betere Europese regelgeving, betere Europese kennisuitwisseling en betere Europese financiering. Vanuit het regionale focuspunt duurzame mobiliteit heeft Bureau Brussel in 2016 actief gelobbyd voor lidmaatschap van het partnership Urban Mobility. Zo zit de regio in het voorportaal voor Europese financiering en kennis voor de ambities op het gebied van duurzame mobiliteit. Nijmegen heeft het lidmaatschap opgepakt en Bureau Brussel blijft actief in de advisering over participatie in dit netwerk. In 2018 vormt het partnership een Actieplan, wat daarna uitgevoerd zal worden.

Eurocities

(Nog) geen lid

Eurocities is het netwerk van grote steden in Europa. Met 130 van Europa's grootste steden als lid, spreekt zij inmiddels namens 130 miljoen inwoners in 35 landen. Ook Eurocities werkt met thematische fora, werkgroepen, projecten en evenementen om kennis te verspreiden en leden kans tot netwerken te geven. Via Eurocities wordt aan beleidsbeïnvloeding en samenwerking gedaan.

Eurocities geeft de regio een profiel: dat van internationaal georiënteerde, ambitieuze en stedelijke regio. Dit profiel kan via Eurocities op nationaal zowel als internationaal (Europees) niveau worden uitgevent. Voorts kan lidmaatschap helpen richting te geven aan het EU beleid. Tot slot tap je met lidmaatschap van Eurocities potentieel in een pool van grote steden, waarmee je samen aan EU fondsenwerving kan doen.

Vanuit Nederland zijn Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven *full member.* Twente en Almere zijn *associated member*. Dit heeft te maken met de regels binnen Eurocities. Oorspronkelijk was netwerk slechts bedoeld voor steden met >250.000 inwoners. Metropolitane gebieden kunnen ook lid worden, maar dan moet de administratieve kern van het gebied >200.000 inwoners hebben (zie Brabandstad). Andere metropolitane gebieden kunnen *associated member* zijn (zie Twente), en hebben dan feitelijk dezelfde privileges, behalve dat ze niet in het bestuur kunnen. Lidmaatschap kost €15.820 per jaar. Dit zou kunnen worden omgeslagen over de regionale gemeenten, of in Gelrestad verband opgepakt kunnen worden. Voorwaarde hiervoor is wel dat georganiseerd is wie op welk thema actief is in Eurocities, zeker ook omdat samenwerking op inhoud plaats vindt (waardoor Bureau Brussel zelf slechts kan coördineren en algemene lobby kan doen).

CIVITAS

Geen lid

CIVITAS is een platform voor politici, ambtenaren en experts op het gebied van stedelijke mobiliteit. Meer dan 200 steden zijn inmiddels lid en delen via het platform hun ervaringen. Vanuit Nederland zijn Rotterdam en Utrecht lid. Lid worden van CIVITAS kan door het tekenen van een niet-bindende

verklaring *the CIVITAS Declaration.* Na ondertekening kun je als stad gaan profiteren van de opgebouwde kennis en ervaringen van andere partners. CIVITAS organiseert verschillende studiereizen, trainingen en events om deze kennisuitwisseling te faciliteren. Ook is er ruimte voor deelnemende politici om in het *Political Advisory Committee* zitting te nemen en zo aan beleidsbeïnvloeding op Europese schaal te doen.

Ook heeft CIVITAS nationale netwerken. Voor ons zou dat het CIVINET Nederland-Vlaanderen zijn. Hiervan zijn onder andere Tilburg, Eindhoven, Den Bosch, Antwerpen, Kortrijk en Leuven lid. Als lid kun je je profileren, meedingen in subsidies en leren van andermans' *best practices*.

Conclusie en aanbevelingen

Netwerkorganisaties in Brussel hebben in het verleden bewezen van grote toegevoegde waarde te kunnen zijn. Wel geldt voor netwerken: hoe meer energie/tijd je erin steekt, hoe meer je eruit haalt. Aangezien veel netwerkorganisaties óf thematisch zijn, óf zich via thematische werkgroepen organiseren is expertise uit de regio van groot belang.

ERRIN is een netwerk van en voor Brusselse vertegenwoordigen, dus daar kan Bureau Brussel redelijk goed zelf in participeren, maar alle andere netwerken brengen pas wat op bij voldoende inzet vanuit de regio. Bij de ERRIN werkgroepen worden ook andere partners uit de regio betrokken zoals de Economic Board, Health Valley en de kenninstellingen.

Voor een actieve deelname in deze netwerken moet wel capaciteit beschikbaar zijn en moeten experts, beleidsadviseurs de mogelijkheid krijgen om tijd en energie in Europese projecten te stoppen. Dit blijft een continue punt van aandacht.

https://www.regioan.nl/bureau-brussel/

Bijlage 3

Gemeente	Inwonertal 2015	Inwonertal 2016	Inwonertal 2017
Arnhem	152.506	153818	155721
Berg en Dal	34.248	34574	34803
Beuningen	25.261	25289	25426
Doesburg	11.391	11336	11345
Druten	18.294	18407	18561
Duiven	25.466	25433	25399
Heumen	16.363	16360	16468
Lingewaard	45.808	45950	46173
Montferland	35.152	35173	35311
Mook en Middelaar	7.747	7755	7770
Nijmegen	170.943	172064	173592
Overbetuwe	46.838	47002	47388
Renkum	31.328	31254	31405
Rheden	43.535	43824	43650
Rijnwaarden	10.896	10866	10848
Rozendaal	1.502	1498	1495
Westervoort	15.011	15001	14985
Wijchen	40.870	40814	40878
Zevenaar	32.210	32269	32374
Totaal	731.121	768.687	773.592

Bron: CBS

Regio Arnhem Nijmegen
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
026-3773410
info@regioan.nl
www.regioan.nl
@regioAN

Arnhem Nijmegen City Region
Brussels Office
3 Avenue Palmerston, B-1000 Brussels
www.regioan.nl
@BureauBrussel

cecile.de.boer@arnhemnijmegen.eu
+31 6 214 93 637
arnout.smit@arnhemnijmegen.eu
+31 6 439 85 688

Cijfers en prestaties over 2016

Samen voor een krachtige regio!

Vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg op 6 april 2017

Inrichting van het Gemeenschappelijk orgaan Regio Arnhem Nijmegen

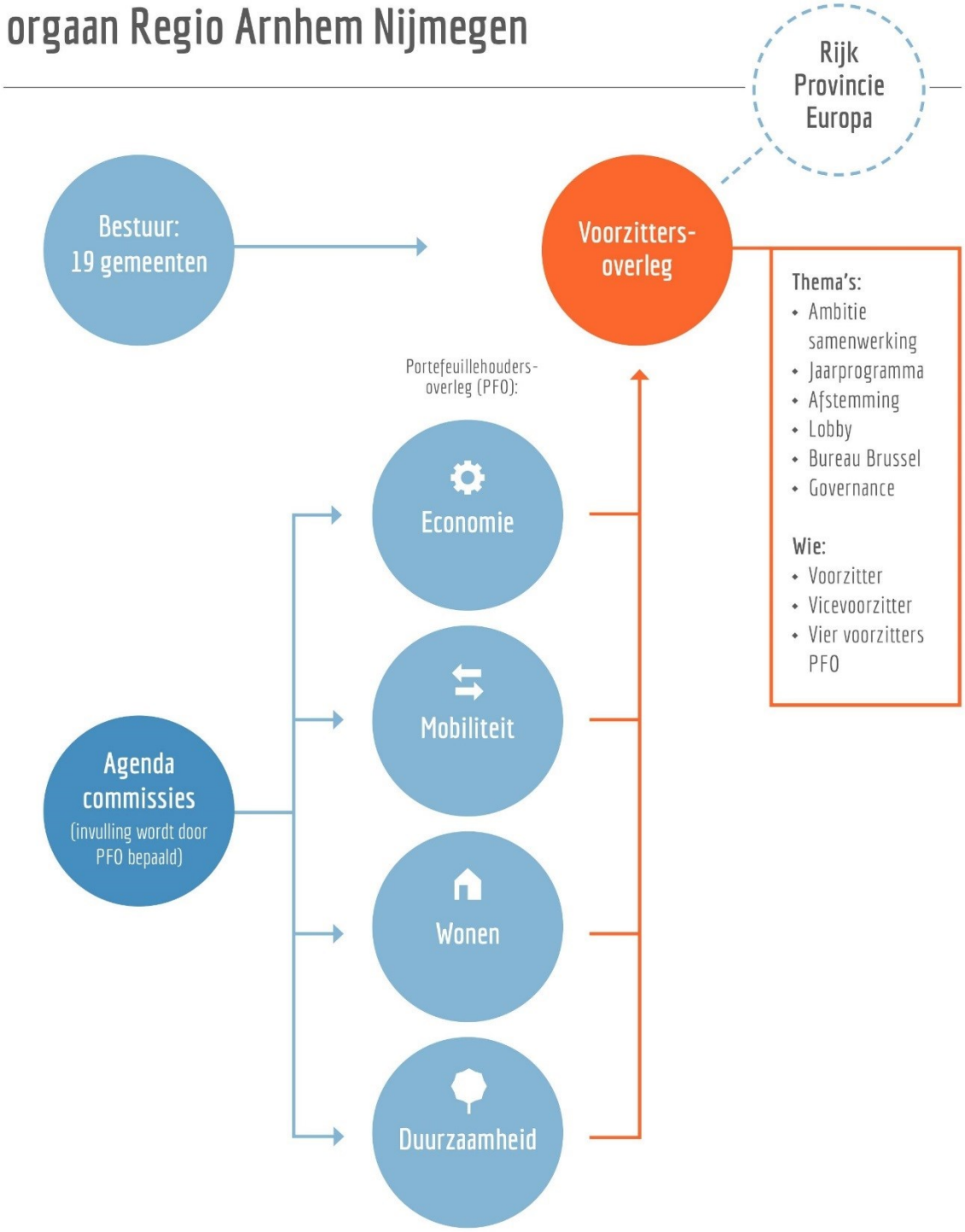

Begroting 2016 <=> realisatie: 5% overschot

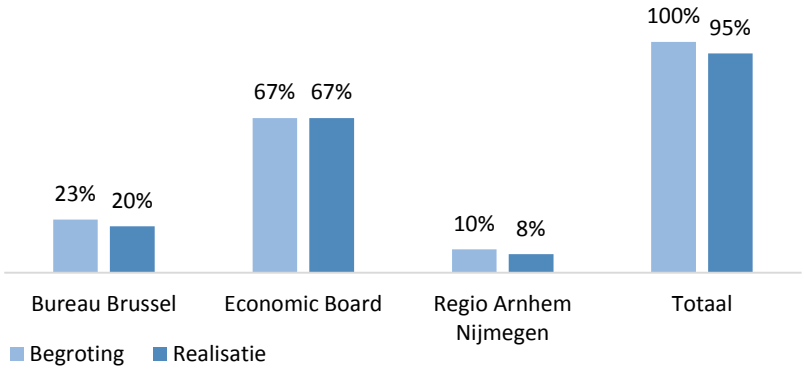

Realisatie Regio Arnhem Nijmegen

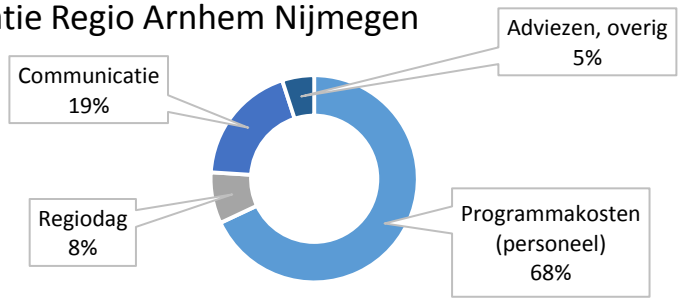

- 4 Bestuurlijke Overleggen, 4 Voorzittersoverlegen, 10 DB's
- vaststellen Reglement van Orde BO en Pfo
- Regiodag 17 november 2016
- start periodieke ontmoetingen VO - college GS Gelderland
- lancering website én nieuwsbrief gericht op gemeenteraadsleden
- wisseling fungerend voorzitterschap door ziekte burgemeester Kaiser
- vaststellen begroting 2017
- vaststellen aanpak evaluatie regionale samenwerking

DUURZAAMHEID

- 4 bijeenkomsten
- Gelders Energie Akkoord
- Energieloket
- Investeringsagenda
- Energie inkoop

ECONOMIE

- Regionaal Programma Werklocaties
- 6 bijeenkomsten
- The Economic Board
- Investeringsagenda Stedelijk Netwerk Arnhem-Nijmegen
- wijziging voorzitterschap

WONEN

- 2 bijeenkomsten
- themabijeenkomst over 'huisvesting statushouders'
- themabijeenkomst over 'bijzondere woonvormen'
- WoON2015
- wijziging voorzitterschap

MOBILITEIT

- Oprichting BVO DRAN
- 5 bijeenkomsten
- Beter Benutten
- Snelfietsroutes
- MIRT-agenda

Jaarrekening 2016 - Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

Baten		**Begroting**	**Realisatie**
Gemeenschappelijke bijdrage		€ 1.148.054	€ 1.148.054
Totaal baten		**€ 1.148.054**	**€ 1.148.054**

Lasten		**Begroting**	**Realisatie**
Economic Board		€ 765.369	€ 765.365
Bureau Brussel		€ 267.076	€ 230.974
Programmakosten		€ 76.545	€ 63.924
Regiodag 2016		€ 20.000	€ 7.611
Overig:		€ 20.100	
	Communicatie		€ 17.982
	Adviezen		€ 3.626
	Overig		€ 1.415
Totaal lasten		**€ 1.149.090**	**€ 1.090.896**
			€ 58.194 *

***) Voorstel: overschot schuift door naar 2017.**

Toelichting Jaarrekening

Gemeenschappelijk Orgaan

Conform begroting is van alle 19 gemeenten de inwonerbijdrage, groot € 1,50, gebaseerd op het inwoneraantal per 1 januari 2015, ontvangen.

Conform begroting is het bedrag aan €1.00 per inwoner in twee termijnen, overgemaakt aan de Stichting Economic Board. Voor de overdracht van dit bedrag is een besluit genomen door het Bestuurlijk Overleg en een subsidiebeschikking door de gemeente Arnhem. Hierin is ondermeer de verantwoording over de besteding van de regiobijdrage vastgelegd *[verwacht medio maart; nog toe te voegen].*

De 'Programmakosten', zijnde m.n. de kosten van de secretaris, zijn voordeliger uitgepakt dan begroot.

De kosten van de Regiodag 2016, op 17 november 2016 in Elst, zijn lager dan begroot door een eenvoudig(-er) en uitgekiend programma én door inzet van gemeentelijke medewerkers bij de organisatie en tijdens het evenement.

De uitgaven die onder 'Communicatie' zijn verantwoord, zijn de kosten voor ontwikkeling van de website www.regioan.nl Bij dit project is intensief samengewerkt met bvo DRAN om aanbestedingsvoordeel te behalen. Hieraan voorafgaande is de huisstijl ontworpen door Simons&Boom. Een belangrijke uitgave zijn de kosten voor het verkrijgen van de toegankelijkheidsverklaring voor de website. Het bedrag voor 'Adviezen' is besteed aan een fiscaal advies inzake de fiscale en financiële relatie van het Gemeenschappelijk Orgaan en de 19 deelnemende gemeenten met de Stichting Economic Board.

Bureau Brussel

De uitgaven van Bureau Brussel laten dit jaar zien dat er iets minder is uitgegeven dan geraamd in de begroting voor 2016. De programmakosten (personeel) zijn dit jaar iets lager uitgekomen aangezien er 3 maanden (van juni t/m augustus) 1.0 fte minder in dienst was vanwege vertrek van de jr. adviseur Europese Zaken. De nieuwe medewerker is per 1 september 2016 in dienst getreden en sinds die datum is Bureau Brussel op sterkte. Ook zijn er nog geen financiële middelen uitgegeven aan nieuwe Engelstalige brochures/informatiemateriaal aangezien het nieuwe regionale ambitiedocument, dat in de loop van 2017 wordt verwacht, hier de basis voor moet leggen. Voor 2017 is dit opgenomen in de begroting.

Bureau Brussel in 2016

Projects:	in 2016 zijn in totaal 5 Europese projecten goedgekeurd (zie bijlage jaarplan BB) in het Interreg programma en het LIFE programma. Er zijn een aantal projecten niet goedgekeurd (3) en bij 3 projecten is besloten dat er nog meer tijd nodig is om het projectvoorstel goed uit te werken en dat ze later ingediend worden in 2017 (Horizon 2020, ELENA aanvraag).
Profilering:	tijdens het Nederlands voorzitterschap (eerste helft 2016) is er, in samenwerking met een aantal andere Nl. steden en regio's, een groot event georganiseerd over de "The Urban Agenda: the Dutch Approach" op de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging in Brussel. De Regio Arnhem Nijmegen heeft dit initiatief genomen en samen met Nederlandse partners georganiseerd. Tijdens de "European Week of Regions and Cities" is er een workshop georganiseerd over "Urban Mobility en de Urban Agenda for the EU". Dit was onderdeel van de lobby om lid te worden van het *European Partnership on Urban Mobility* waar Nijmegen een plek heeft gekregen (bekend gemaakt in januari 2017 door de Europese Commissie) en de regio voor de komende drie jaar vertegenwoordigd. Ook de Velo-city 2017 conferentie en het binnenhalen van de European Green Capital Award 2018 voor Nijmegen wordt gebruik in de profilering in Europa.
Partners:	de regio Arnhem Nijmegen is lid van het Europese POLIS netwerk (duurzame mobiliteit) en van het ERRIN netwerk (zie voor meer informatie jaarplan BB). In de regio wordt samengewerkt met de 19 gemeenten, kennisinstellingen en bedrijven. Ook met de Economic Board wordt samengewerkt en kansen en mogelijkheden gezocht voor concrete projectontwikkeling en gezamenlijke lobby.
Public Affairs:	er is in 2016 hard gewerkt aan de lobby voor de Urban Agenda en het European partnership on Urban Mobility (zie hierboven onder P van profilering). Ook lobby voor Velo-city 2017 en European Green Capital Nijmegen 2018 is vervolg aangegeven en wordt in 2017, o.a. in samenwerking met andere Europese partners, Europese Commissie en PV verder vervolg aan gegeven. Gezamenlijk met Economic Board is de lobby voor de ICE opgezet, is samenwerking met steden en provincie Gelderland.
Policy:	De PFO's (zowel ambtelijk als bestuurlijk) worden geïnformeerd over Europees beleid en kansen en mogelijkheden te verkennen en om projecten te ontwikkelen. In de Investeringsagenda en het strategisch plan van de Economic Board zijn Europese dimensies aangebracht en wordt er continue aansluiting gezocht om de regio en Europa met elkaar te verbinden.

The Economic Board.com
Food, Health, Energy

Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem-Nijmegen
T.a.v. Bestuurlijk Overleg
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Nijmegen, 18.04.2017

Betreft: jaarverslag en jaarrekening 2016

Geachte bestuurders,

In navolging van de brief van 27 maart jl. sturen wij u met genoegen de definitieve versies van het jaarverslag en de jaarrekening met accountantsverklaring. Het jaarverslag is ten opzichte van de conceptversie op een aantal plekken tekstueel aangepast. Deze wijzigingen zijn minimaal te noemen.

De leden van The Economic Board hebben het jaarverslag en de jaarrekening goedgekeurd tijdens de vergadering van 12 april.

Wij kiezen ervoor een ongetekende versie van de jaarrekening te versturen en te publiceren op onze website, om onrechtmatig gebruik van de handtekeningen te voorkomen. De getekende versie van het jaarverslag is in te zien op het kantoor van het projectbureau.

Wij verwachten u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Wij zijn u zeer erkentelijk voor het beschikbaar stellen van de financiële middelen. U ontvangt op een later moment een aangepaste begroting voor 2017 met toelichting. Op een prettige voortzetting van de samenwerking!

Met vriendelijke groet,

Sigrid Helbig

Drs. S. Helbig
Directeur
+31(0)651598632

de administratiekamer
administraties & trainingen

JAARREKENING 2016

STICHTING ECONOMIC BOARD REGIO ARNHEM-NIJMEGEN

NIJMEGEN

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 48

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT

A.	Opdracht	pagina 3
B.	Samenstellingsverklaring	pagina 3
C.	Algemeen	pagina 4
D.	Resultaten	pagina 4
E.	Financiële positie	pagina 5

JAARREKENING

1.	Balans per 31 december 2016	pagina 6
2.	Staat van baten en lasten over 2016	pagina 8
3.	Kasstroomoverzicht 2016	pagina 9
4.	Grondslagen voor waardering en bepaling exploitatiesaldo	pagina 10
5.	Toelichting op de balans per 31 december 2016	pagina 12
6.	Toelichting op de staat van baten en lasten	pagina 13

Overige gegevens

1.	Ontbreken van de verklaring	pagina 16
2.	Statutaire regeling bestemming exploitatiesaldo	pagina 16
3.	Voorstel bestemming exploitatiesaldo	pagina 16

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 48

Stichting Economic Board regio Arnhem-Nijmegen
Toernooiveld 300
6525 EC Nijmegen

Wijchen, 24 maart 2017

Geacht bestuur,

A. Opdracht

Ingevolge uw opdracht hebben wij de jaarrekening 2016 van Stichting Economic Board regio Arnhem-Nijmegen te Nijmegen samengesteld.

Het bestuur van de stichting is op grond van wettelijke bepalingen verantwoordelijk voor de jaarrekening.

B. Samenstellingsverklaring

Ingevolge uw opdracht hebben wij de jaarrekening 2016 van Stichting Economic Board regio Arnhem-Nijmegen te Nijmegen samengesteld op basis van de door u verstrekte gegevens. De verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van die gegevens en de hierop gebaseerde jaarrekening berust bij het bestuur van de stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een samenstellingsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Onze werkzaamheden bestonden, overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot samenstellingsopdrachten, in hoofdzaak uit het verzamelen, verwerken, rubriceren en samenvatten van financiële gegevens. De aard en omvang van deze werkzaamheden brengen met zich mee dat zij niet kunnen resulteren in die zekerheid omtrent de getrouwheid van de jaarrekening die aan een accountantsverklaring of beoordelings-verklaring kan worden ontleend.

Op basis van de ons verstrekte gegevens hebben wij de jaarrekening samengesteld in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaglegging en met de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in Titel 9, Boek 2 BW.

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 4[illegible]

C. Algemeen

Bedrijfsgegevens

De stichting is opgericht op 16 februari 2016 en heeft ten doel het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden op de groeisectoren Health, Energy en Food en d cross-overs daartussen om daarmee de economische slagkracht van de regio Arnhem-Nijmegen verder te ontwikkelen en de regionale groeikansen te benutten met alle voor dat doel dienstige middelen.

Directie

Per balansdatum wordt de directie gevoerd door mevrouw S.M. Helbig.

D. Resultaten

Het exploitatiesaldo over 2016 bedraagt € 362.091.
De vergelijking van de staat van baten en lasten ten opzichte van de begroting ziet er als volgt uit:

	Gerealiseerd		Begroot		Verschil
	€	%	€	%	€
Baten	**765.365**	**100,0**	**765.365**	**100,0**	**0**
Personeels- en salariskosten	275.733	36,0	328.451	42,9	-52.718
Huisvestingskosten	711	0,1	3.000	0,4	-2.289
Reiskosten	9.159	1,2	10.000	1,3	-841
Events	18.673	2,4	15.000	2,0	3.673
Communicatie / Media	71.112	9,3	36.668	4,8	34.444
Advieskosten	3.353	0,4	45.000	5,9	-41.647
Administratiekosten	9.611	1,3	10.000	1,3	-389
Afschrijvingskosten	3.515	0,5	5.000	0,7	-1.485
Kantoorkosten	11.407	1,5	6.500	0,8	4.907
Totaal Lasten	**403.274**	**52,7**	**459.619**	**60,1**	**-56.345**
Resultaat	**362.091**	**47,3**	**305.746**	**39,9**	**56.345**

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 49

E. FINANCIËLE POSITIE

Het volgende overzicht geeft een beeld van de ontwikkeling van de financiële positie:

	31-12-2016	16-2-2016
Beschikbaar op lange termijn:	€	€
Continuïteitsreserve	50.000	0
Bestemmingsreserve	312.091	0
		0
Vastgelegd op lange termijn		
Materiële vaste activa	24.216	0
Werkkapitaal	337.875	0
Als volgt aangewend:		
Vorderingen	407	0
Liquide middelen	468.335	0
af: kortlopende schulden	130.867	0
	337.875	0

Tot het verstrekken van nadere toelichting zijn wij gaarne bereid,

Hoogachtend,
De Administratiekamer

Twan Wijers

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 49

1. BALANS PER 31 DECEMBER 2016

(na verwerking exploitatiebestemming)

	31-12-2016	16-02-2016
	€	€
Vaste activa		
Materiële vaste activa	**24.216**	**0**
Vlottende activa		
Nog te ontvangen bedragen	0	0
Overige vorderingen	407	0
	407	**0**
Liquide middelen	**468.335**	**0**
Totaal	**492.958**	**0**

REITH & TEN BOHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 4[illegible]

	31-12-2016 €	16-02-2016 €
Vermogen		
Continuïteitsreserve	50.000	0
Bestemmingsreserve	312.091	0
	362.091	**0**
Kortlopende schulden		
Crediteuren	108.759	0
Belastingen	10.079	0
Overige schulden	12.029	0
	130.867	**0**
Totaal	**492.958**	**0**

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 49

2. STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2016

	2016 €
Baten	**765.365**
Personeels- en salariskosten	275.733
Huisvestingskosten	711
Reiskosten	9.159
Events	18.673
Communicatie / Media	71.112
Advieskosten	3.353
Administratiekosten	9.611
Afschrijvingskosten	3.515
Kantoorkosten	11.407
Totaal Lasten	**403.274**
Exploitatiesaldo	**362.091**

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 86
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 49

3. KASSTROOMOVERZICHT OVER 2016

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

	2016	
	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat	362.091	
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen	3.515	
Veranderingen in het werkkapitaal:		
Mutatie vorderingen	-407	
Mutatie kortlopende schulden	130.867	
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		496.066
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investeringen in materiële vaste activa		-27.731
		468.335

Samenstelling geldmiddelen

	2016	
	€	€
Liquide middelen per 16 februari 2016	0	
Mutatie liquide middelen boekjaar	468.335	
Geldmiddelen per 31 december 2016		468.335

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 49

4. GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN BEPALING EXPLOITATIESALDO

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld conform de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Waarderingsgrondslagen voor de balans

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschaffingswaarde of vervaardigingskosten, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de aanschaffings- of vervaardigingskosten, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

De materiële vaste activa waarvan de vennootschap krachtens een financiële lease-overeenkomst de economische eigendom heeft, worden geactiveerd. De uit de financiële lease-overeenkomst voortkomende verplichting wordt als schuld verantwoord. De in de toekomstige leasetermijnen begrepen interest wordt gedurende de looptijd van de financiële lease-overeenkomst ten laste van het resultaat gebracht.

Vorderingen

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde, onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 [illegible]

Waarderingsgrondslagen voor de staat van baten en lasten

Baten

De baten bestaan uit subsidiebijdragen van €1 per inwoner van de deelnemende gemeenten.

Afschrijvingen

De afschrijvingen op materiële vaste activa zijn berekend door middel van vaste percentages van de aanschaffingswaarde, op basis van economische levensduur. Boekwinsten en - verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen, boekwinsten alleen voor zover deze niet in mindering zijn gebracht op vervangende investeringen.

Bestemming exploitatiesaldo 2016
Het exploitatiesaldo over 2016 bedraagt € 362.091.
De voorgestelde bestemming is opgenomen onder de overige gegevens.

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 48

5. TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2016

	31-12-2016	16-02-2016
	€	€
Inventaris		
Stand 1 januari	0	0
Investeringen	27.731	0
Afschrijving	3.515	0
Stand 31 december	24.216	0
Overige vorderingen		
Vooruitbetaalde kosten	407	0
Liquide middelen		
Rabobank	168.335	0
Rabobank spaarrekeningen	300.000	0
	468.335	0
Continuïteitsreserve		
Stand 1 januari	0	0
Dotatie boekjaar	50.000	0
Stand 31 december	50.000	0
Bestemmingsreserve		
Stand 1 januari	0	0
Resultaat boekjaar	312.091	0
Stand 31 december	312.091	0

In 2016 is de Stichting Economic Board regio Arnhem-Nijmegen opgericht en zijn de activiteiten gestart. Het beschikbare budget is in het oprichtingsjaar niet volledig benut. Het overgebleven budget zal in 2017 benut worden voor diverse activiteiten die aansluiten bij de doelstelling van de Stichting, zoals vastgelegd in het strategisch plan.

Crediteuren		
Crediteuren	108.759	0
Belastingen		
Loonbelasting	10.079	0
Overige schulden		
Voorziening vakantiegeld	9.213	0
Rente en bankkosten	17	
Overige te betalen kosten	2.799	0
	12.029	0

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN

Er zijn géén niet uit de balans blijkende verplichtingen voor de Stichting.

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 49

6. TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2016

	2016
	€
Opbrengsten	
Subsidie gemeenten	765.365
Overige opbrengsten	0
	765.365
Personeels- en salariskosten	
Brutolonen- en salarissen	132.529
Ingehuurd personeel	106.921
Voorziening vakantiegeld	11.341
Sociale verzekeringen	13.875
Ziekengeldverzekering	2.782
Reiskostenvergoedingen	957
Werkkostenregeling vrije ruimte	968
Scholingskosten	1.712
Overige personeelskosten	4.648
	275.733
Huisvestingskosten	
Schoonmaakkosten	703
Kosten verhuizing	8
	711
Reiskosten	
Declaratie zakelijke kilometers	5.243
Reis- en verblijfkosten	2.764
Parkeerkosten	1.152
	9.159
Events	
Events	18.673
Communicatie / Media	
Internet en automatiseringskosten	10.915
Telefoon	3.653
Content website	20.025
Communicatie	25.025
Advertentie- en reclamekosten	11.494
	71.112
Advieskosten	
Advieskosten	3.353

REITH & TEN BÖHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 48

	2016
	€
Administratiekosten	
Administratiekosten	8.772
Salarisadministratie	839
	9.611
Afschrijvingskosten	
Afschrijvingskosten	3.515
Kantoorkosten	
Kantoorartikelen	2.376
Verzekeringen	1.518
Kleine aanschaffingen	2.555
Contributies en abonnementen	797
Representatiekosten	2.798
Rente en bankkosten	132
Overige kantoorkosten	1.231
	11.407

Bij de stichting waren in 2016 4 werknemers werkzaam. De brutolonen- en salarissen over het boekjaar 2016 voldoen aan de bezoldingingsmaxima voor topfuntionarissen, zoals vastgelegd in de Wet Normering Topinkomens (WNT)

REITH & TEN BOHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 49

ONDERTEKENING BESTUUR VOOR AKKOORD

Nijmegen, ... 2017

Directeur:	Mevrouw S. Helbig
Voorzitter:	De heer H. Bruls
Voorzitter financiële auditcommissie:	De heer A. van Asseldonk
Leden:	De heer R. König
	De heer C. Boele
	De heer P. van Dongen
	De heer B. Geerdink
	De heer L. van Halder
	De heer G. Meijer; afgetreden 01-01-2017
	De heer M. Hielkema
	De heer P. Molengraaf
	Mevrouw M. Noomen
	De heer E. de Rooij
	De heer C. Smit

REITH & TEN BOHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 49

1. OVERIGE GEGEVENS

1 Ontbreken van de verklaring

Conform artikel 15.3 van de oprichtingsakte wordt de accountantsverklaring door de directie van de stichting aan deze jaarrekening toegevoegd.

2 Statutaire regeling exploitatiebestemming

In de statuten is geen regeling opgenomen over de bestemming van het exploitatieresultaat.

3 Voorstel exploitatiebestemming

De directie stelt voor om € 312.091 van het exploitatiesaldo over 2016 toe te voegen aan de bestemmingsreserve en € 50.000 te doteren aan de continuïteitsreserve. Vooruitlopend op de vaststelling door de bestuursvergadering is dit voorstel reeds in de jaarrekening verwerkt.

REITH & TEN BOHMER
Accountants en Belastingadviseurs
Postbus 85
6670 AB ZETTEN
Tel. 0488 - 47 33 47
Fax 0488 - 47 33 4

The Economic Board.com

Food, Health, Energy

Hier leeft het

Jaarverslag The Economic Board
2016

inhoudsopgave

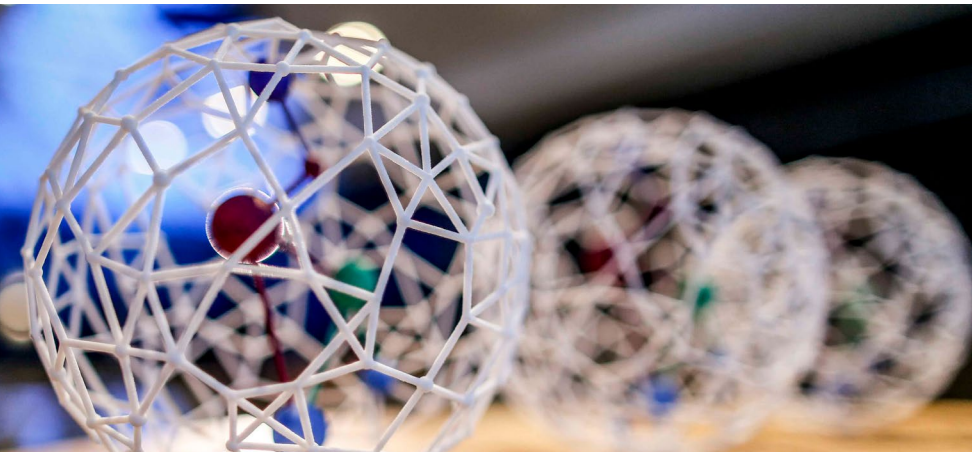

WOORD VOORAF **2**

1. RESULTATEN **4**
- Totstandkoming en oprichting 5
- Missie 5
- Activiteiten 6
- Projecten 8
- Potentiële Projecten – Work in progress 11

2. ORGANISATIE **12**
- De board 13
- Boardleden 14
- Projectbureau 15
- Huisvesting 16

3. FINANCIËN **17**
- Basisfinanciering 18
- In kind bijdragen 18
- Inkoop diensten en producten 19
- Financiële kerngegevens 20

woord vooraf

In 2016 maakte The Economic Board een vliegende start. Dankzij de financiering door een aantal gemeenten die een *'coalition of the willing'* smeedden en mede door ruimhartige *in kind* bijdragen, van met name de Radboud Universiteit, Alliander en VNO-NCW Midden evolueerde The Economic Board van een idee aan de tekentafel tot een slagvaardige organisatie.

Als echte start-up zijn wij met een professioneel en multidisciplinair team van enthousiaste medewerkers aan de slag gegaan om de regio op de kaart te zetten, projecten aan te jagen en reeds bestaande organisaties en initiatieven met elkaar te verbinden. Daarbij heb ik persoonlijk mogen ervaren dat het concept van samenwerking stevig in het DNA van de regio is verankerd. Het is mooi dat er mensen en organisaties zijn die de verbinding zoeken in een tijd waarin dit steeds minder vanzelfsprekend is en waarin velen zich op hun eigen erf terugtrekken.

Het doet me denken aan een parabel die ik in mijn kinderjaren hoorde en die me altijd is bijgebleven: Een man – het zou natuurlijk ook een vrouw kunnen zijn maar vooruit –, een man klopt aan de hemelpoort en Petrus laat hem binnen. De man vraagt om een rondleiding. Petrus stemt toe en opent de poort naar de hel. De hel is prachtig versierd, overal hangt kunst en er speelt mooie muziek. De tafels zijn gedekt met volle schalen en verrukkelijke spijzen. Toch is de sfeer bedrukt en diep bedroefd. De man kijkt naar de mensen. De meeste liggen apathisch langs de kant, anderen jammeren en weeklagen. Nu ziet de man de reden: alle mensen hebben lange lepels en vorken in hun handen die ze niet los kunnen laten. Zij kunnen weliswaar het voedsel op de tafel bereiken maar niet naar hun mond brengen. De man is ontzet. "Kom," zegt Petrus, "ik laat je de hemel zien." Hij opent de poort. De man ziet hetzelfde tafereel: een prachtig versierde ruimte met overvolle tafels. Ook hier hebben de mensen lange lepels en vorken in hun handen. Maar nu klinkt er gelach. Er staan groepjes mensen ontspannen met elkaar te praten en plezier te hebben. En ondertussen voeden zij *elkaar.*

Sigrid Helbig
Directeur

resultaten

2016 stond in het teken van de oprichting van de board, het bepalen van de werkwijze en het aanbrengen van focus.

totstandkoming en oprichting

Samenwerking in de regio is niet nieuw. De oorsprong van samenwerking tussen Arnhem en Nijmegen ligt in de oprichting van het Stedelijk Knooppunt Arnhem-Nijmegen (KAN) in 1988, later voortgezet onder de naam Stadsregio Arnhem-Nijmegen. Deze samenwerking is uitsluitend bestuurlijk van aard. Kennisinstellingen en bedrijfsleven zijn partners, maar niet rechtstreeks aangehaakt. Wanneer de wettelijke status van dit verbond verdwijnt, bezinnen de overheden zich op een nieuwe vorm van samenwerking.

In 2015 stemmen de 19 deelnemende gemeenten in met de oprichting van twee organen. De eerste is het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) regio Arnhem-Nijmegen, waarin de overheden op vier thema's (wonen, economie, duurzaamheid en mobiliteit) met elkaar afstemming zoeken. Het tweede orgaan is The Economic Board, waarin ondernemers, kennisinstellingen en overheden gezamenlijk werken aan de economische ontwikkeling van de regio. Begin 2016 zijn de laatste voorbereidingen voor beide organen afgerond. Dit betekent dat 2016 voor zowel het GO als The Economic Board in het teken stond van het opstarten en uitbouwen van de nieuwe samenwerkingsvorm.

missie

Bij de oprichting van de stichting Economic Board is in de statuten als doelstelling geformuleerd:

"Het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden op de groeisectoren Health, Energy en Food en de cross-overs daartussen om daarmee de economische slagkracht van de regio Arnhem-Nijmegen verder te ontwikkelen en regionale groeikansen te benutten."

In de loop van het jaar is deze algemene doelstelling verder geconcretiseerd. In het strategisch plan voor de periode 2016-2018 is onze missie als volgt opgeschreven:

"In 2025 is de regio Arnhem-Nijmegen, met Wageningen the place to be voor Food, Health, Energy en de cross-overs daartussen!"

De bijbehorende doelstellingen zijn terug te vinden in het strategisch plan.

activiteiten

Veel activiteiten zijn in het teken van het opstarten van The Economic Board uitgevoerd. Van praktische zaken (zoals het regelen van huisvesting en het ontwikkelen van beeldmerken) tot het maken van strategische keuzes (zoals het aanbrengen van focus en het bepalen van de doelgroepen). We zien 2016 als het jaar waarin wij zijn begonnen met zaaien. De komende jaren gaan wij door met zaaien, maar kunnen we ook gaan oogsten.

Onze activiteiten zijn onder te verdelen in drie categorieën: communiceren, verbinden en aanjagen.

- *Communiceren:* Eén van de belangrijkste taken van The Economic Board is de regio als place to be op de kaart zetten. We vertellen en laten zien waar de regio in uitblinkt en waar kansen liggen;
- *Verbinden:* The Economic Board fungeert als matchmaker met een uitgebreid netwerk die partijen met elkaar in contact brengt en houdt. We stimuleren samenwerking tussen partijen, zodat kennis en ideeën met elkaar worden gedeeld;
- *Aanjagen:* The Economic Board is aanjager van nieuwe initiatieven en innovaties op de cross-overs. We agenderen en concretiseren kansen.

Op de volgende pagina is een overzicht weergegeven van de activiteiten die in 2016 hebben plaatsgevonden. Het overzicht is niet uitputtend. Enkele hoogtepunten lichten we verder toe.

Hubert Bruls
Burgemeester gemeente Nijmegen,
voorzitter The Economic Board

"In het eerste jaar hebben we onze opdracht bepaald. De grootste valkuil is dat we alles aanpakken. Alles doen is tegelijk niets doen. In onze regio kiezen we ervoor om economische ontwikkeling aan te jagen in drie sectoren. Op die focus ben ik trots. In food, health en energy zien we binnen de regio cross-overs ontstaan die elkaar versterken."

Peter Molengraaf
Voorzitter Raad van Bestuur Alliander

"We moeten onze regio beter op de kaart zetten. Tot nu toe staken we 'in bescheidenheid' boven het maaiveld uit. Dat siert, maar het weerhoudt ons er ook van om te vertellen wat we te bieden hebben. Daar gaat The Economic Board wat aan doen."

Leesinstructie: klik op de blauwe bollen voor meer achtergrondinformatie.
Let op: deze extra informatie wordt niet getoond na printen van het jaarverslag.

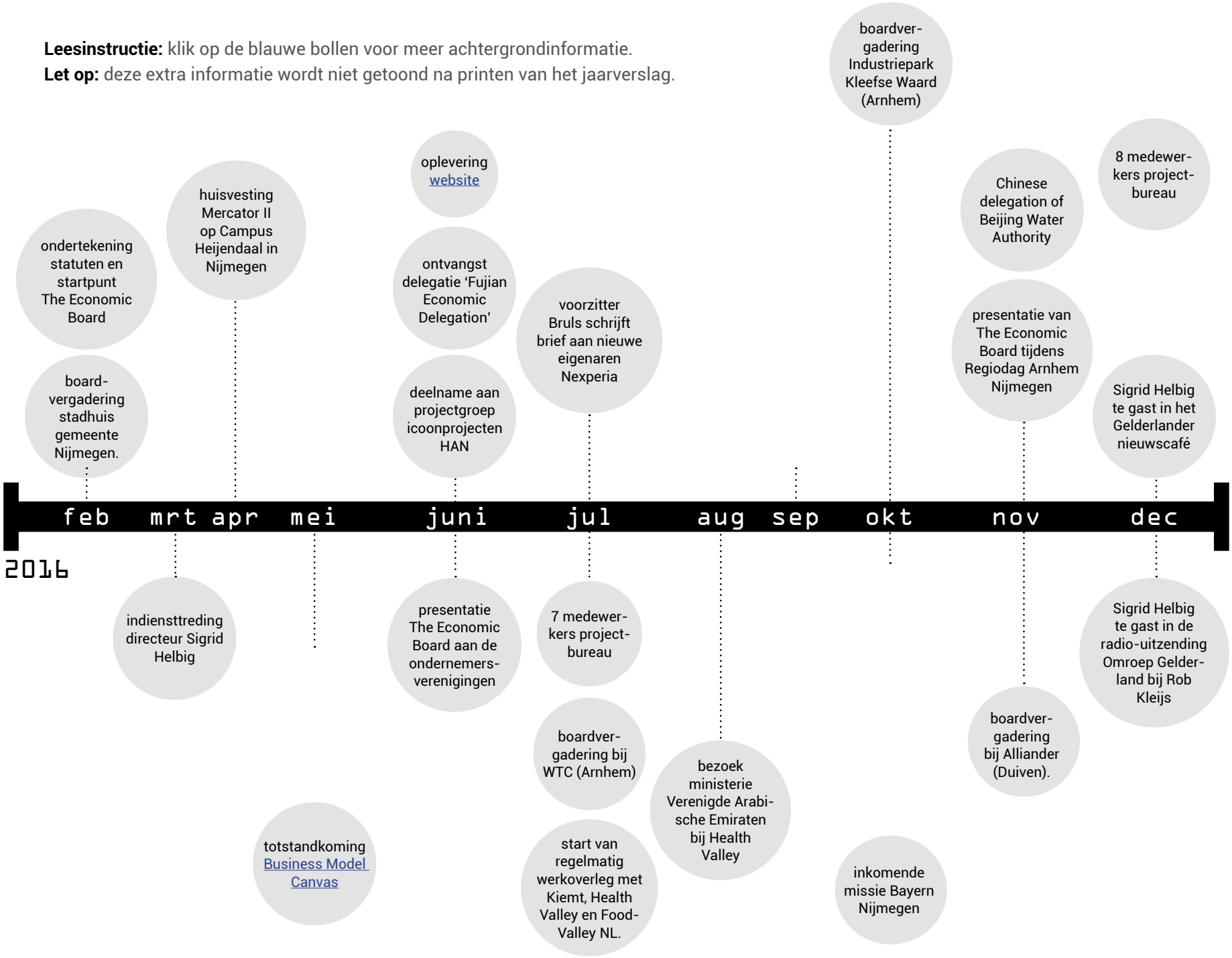

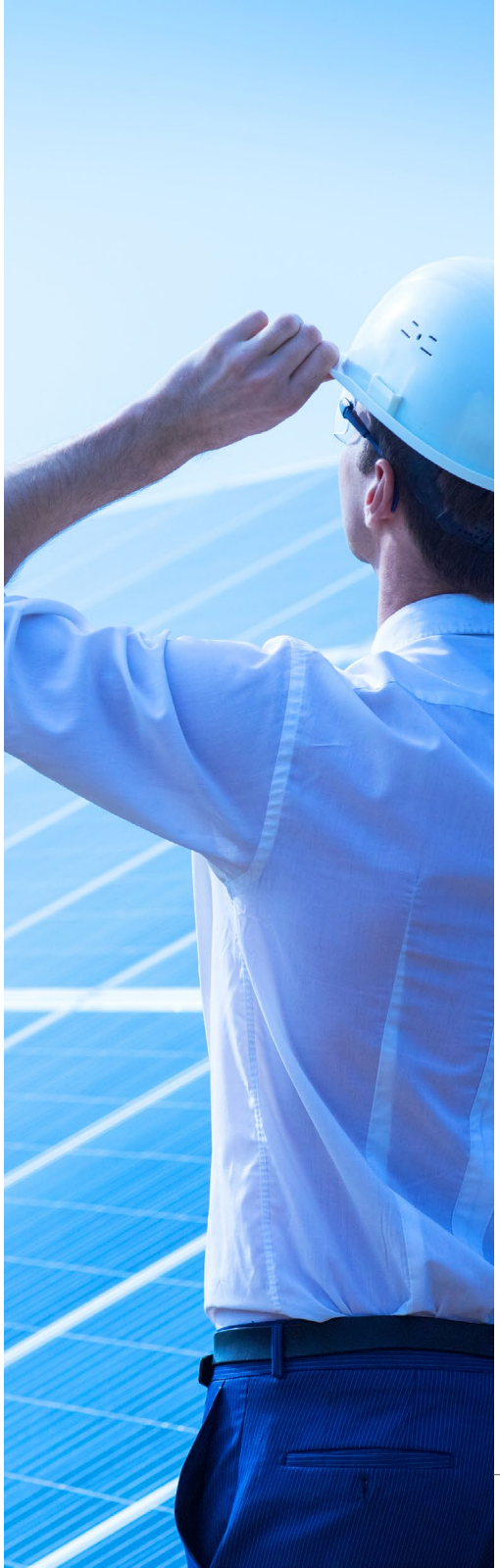

projecten

In het oprichtingsjaar 2016 is een begin gemaakt met het samenstellen van een projectenportefeuille. Een aantal projecten is in 2016 actief ondersteund. Een aantal andere is als potentiële projecten benoemd. Hiermee gaan wij in 2017 verder aan de slag.

The Economic Board kan projecten verder brengen door promotie, de inzet van ons netwerk of financiering. De betrokkenheid van The Economic Board kan per project verschillen. Wij hebben drie labels, die iets zeggen over de mate van betrokkenheid bij de projecten die wij ondersteunen. De labels zijn:

- **Recommended by:** Dit label gebruiken wij bij projecten en activiteiten die niet één-op-één vallen binnen onze speersectoren, maar wel daarmee raakvlakken hebben en belangrijk zijn voor de regionale economie. Wij bieden deze projecten en activiteiten bijvoorbeeld een podium, dragen bij aan de profilering ervan en brengen het onder de aandacht van ons netwerk;

- **Supported by:** Dit label gebruiken wij bij projecten en ideeën die wij actief ondersteunen, bijvoorbeeld door het vinden van procesgeld of projectgeld of het ter beschikking stellen van onze kennis of ons netwerk;

- **Approved by:** Dit label gebruiken wij uitsluitend bij projecten waarvan The Economic Board penvoerder is en waarvan de uitvoering onder leiding van The Economic Board plaatsvindt.

Hieronder staat een overzicht van projecten die wij hebben ondersteund in 2016. Een meer uitgebreide bedrijving per project vindt u op onze website.

Roger van Hoesel
directeur Food Valley NL

"Bedrijven, kennisinstellingen en overheden hebben elkaar nodig om gave dingen te doen. We zien in onze sector op grote schaal nieuwe combinaties ontstaan. Ook met buitenlandse partijen. Ik ben nieuwsgierig naar de rol die The Economic Board gaat innemen."

Health & Techniek: Techniekpact en Zorgpact

Er ontstaat zowel in de techniek als in de zorg een mismatch tussen vraag naar en aanbod van arbeidskrachten. Dit heeft grote gevolgen voor de innovatiecapaciteit van onze regio. Om te werken aan oplossingen zijn er voorjaar 2016 de projecten Zorgpact en Techniekpact gelanceerd.

The Economic Board ondersteunt dit initiatief en heeft in 2016 opgetreden als subsidieaanvrager. Wij hebben deelgenomen aan de Werktafel om met name cross-overprojecten tussen health en techniek te agenderen en ook om zeker te stellen dat het bedrijfsleven goed aangehaakt blijft.

Food, Health, Energy & Legal: Legal Valley

De aanwezigheid van de juridische infrastructuur in de regio (onder andere met het Gerechtshof Arnhem) is een belangrijke factor voor ondernemerschap en innovatie in leidende branches zoals Food, Health en Energy. Zo zijn er bijvoorbeeld allerlei ontwikkelingen rond gepersonaliseerde data in de gezondheidszorg die tot jurisprudentie zullen leiden.

The Economic Board heeft binnen dit project een rol gespeeld bij het leggen van inhoudelijke verbindingen tussen de juridische sector en de speerpunten Food, Health en Energy. Het eerste congres heeft plaatsgevonden op 7 maart 2017.

Food & Health en andere cross-overs:
Business Generator Health & High Tech

De aanwezigheid van het cluster semiconductors in de regio is voorwaardenscheppend voor het flagship 'concepts for a healthy life'. Dit project is een uitvoeringsprogramma dat gericht is op het vergroten van werkgelegenheid in de (top)sectoren Life Sciences & Health (LSH), High Tech Systemen & Materialen (HTSM) en chemie. Hierdoor ontstaat een integraal totaalaanbod voor innovatieve start-ups, scale-ups en gevestigde MKB-bedrijven die actief zijn in de genoemde (top)sectoren.

The Economic Board heeft het programma in 2016 actief ondersteund.

Chris Doomernik
directeur van Health Valley

"Health Valley heeft veel overeenkomsten met The Economic Board. Wij verbinden ook partijen aan elkaar en hebben aandacht voor profilering. We kunnen elkaar versterken. Het helpt als The Economic Board projecten en cross-overs stimuleert. Dát geeft Health Valley en de regio meer impact."

Food, Health en Energy: InScience Festival

Op het Dutch International Science Film Festival worden de allerbeste wetenschapsfilms vertoond, die in het voorgaande jaar wereldwijd zijn verschenen. Het festival heeft een aantal toonaangevende partners aan zich weten te binden zoals Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Rondom het festival is een randprogrammering. De themalijnen van het programma hebben raakvlakken met de speersectoren van onze regio, Food, Health en Energy. De tweede editie InScience vond plaats in Nijmegen van 2 tot en met 6 november 2016. Het festival heeft de potentie uit te groeien tot een toonaangevend (inter)nationaal festival. Het is daardoor een goede drager om onze regio te profileren. Daarnaast biedt InScience kansen de speersectoren Food, Health en Energy vanuit een wetenschappelijk perspectief te belichten.

The Economic Board heeft het festival in diverse media uitgedragen en onder de aandacht gebracht van haar netwerk. Voor komende edities wordt uitgewerkt hoe onze speersectoren nog zichtbaarder terug kunnen komen in het programma.

Economische Kwartaalbarometer

De Radboud Universiteit (RU), VNO-NCW Midden en The Economic Board startten zomer 2016 in samenwerking met lokale ondernemersverenigingen een doorlopend onderzoek naar de economie in de regio. Hoogleraar Joris Knoben meet met deze Kwartaalbarometer de sterktes en zwaktes van de regio. Ieder kwartaal ontvangen ruim 1100 ondernemers uit de regio Arnhem Nijmegen een korte vragenlijst: de Kwartaalbarometer.

The Economic Board heeft input geleverd voor de vragenlijsten, heeft bijgedragen aan het verspreiden van de uitkomsten en heeft de cijfers gebruikt voor de profilering van de regio. Joris Knoben kreeg een podium tijdens het openingsevent van The Economic Board om de uitkomsten van de eerste Kwartaalbarometer te presenteren.

Jérôme Dangerman
directeur van Stichting kiEMT

"Er zijn vele overeenkomsten tussen ons, we zoeken nog naar de optimale manier van samenwerken. Gelukkig hebben we een zelfde manier van denken. Dat helpt als je samen aan de slag wilt."

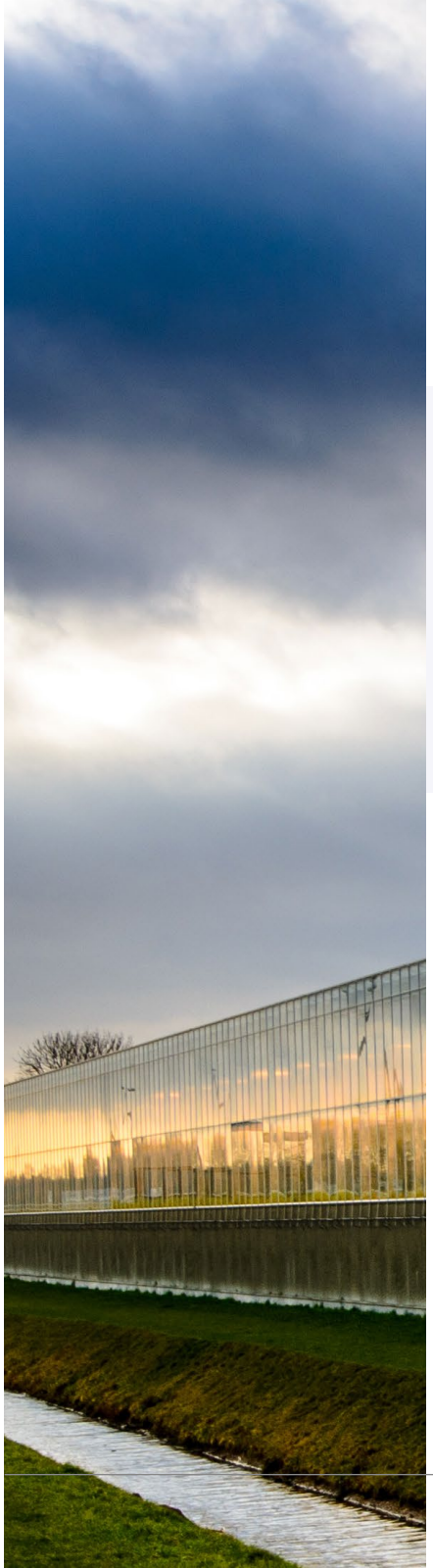

potentiële projecten - work in progress

Food & Energy: Next Garden in Bergerden (gemeente Lingewaard)
In dit project werken bedrijven en overheden aan een state-of-the-art energiemix om warmte en elektriciteit te leveren aan de bedrijven en bewoners. De ambitie is om het eerste klimaatneutrale tuinbouwgebied ter wereld te worden. Dit project kan uitgroeien tot iconisch project voor de regio.
The Economic Board heeft Next Garden in 2016 op strategische momenten een podium geboden, bijvoorbeeld tijdens de directeurenconferentie van het ministerie van Economische Zaken en de regiodag van het Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem Nijmegen.

Food & Health: Food & Cognition Programme
Dit cross-overproject is een samenwerking op het gebied van fundamenteel onderzoek. Het wordt getrokken door een aantal universiteiten en onderzoeksinstellingen. Het moet inzicht geven in de correlatie tussen voeding en gezonde hersenen, een belangrijk vraagstuk in het kader van vergrijzing en het groeiend aantal Alzheimerpatiënten. Dit project kan uitgroeien tot iconisch project voor de regio.
Er is samen met partner Radboud Innovation onderzocht welke toegevoegde waarde The Economic Board kan hebben: het laten aanhaken van het bedrijfsleven. Dit wordt in 2017 verder uitgewerkt. Tot slot hebben wij het project op diverse plekken onder de aandacht gebracht. Zo is het programma bij het Donders Institute gepresenteerd aan het ministerie van Economische Zaken.

organisatie

The Economic Board is een jonge organisatie. De stichting zelf is in februari formeel opgericht. De board is vanaf dat moment actief, terwijl het projectbureau in maart van start is gegaan. Sinds april 2016 heeft het projectbureau een vaste locatie op campus Heijendaal in Nijmegen.

de board

De board is begin 2016 opgericht en bestaat uit vijftien leden die het regionale bedrijfsleven, overheden, onderwijs- en kennisinstellingen vertegenwoordigen. De Triple Helix samenstelling over de sectoren heen zorgt voor slagkracht. Op de volgende pagina staat de samenstelling van de board in 2016.

De board heeft veel expertise op het gebied van Food, Health en Energy en is zeer ervaren in strategische vraagstukken. Daarnaast is er gedegen kennis over innovatie, (risico) kapitaal, export en arbeidsmarkt. De board is een serieuze gesprekspartner die haar invloed kan aanwenden in Den Haag, Brussel, Düsseldorf en andere regio's. De kracht van de board zit met name in de kwaliteit en de samenstelling van de leden. Zij hebben allen een groot, veelal internationaal, netwerk. Zij committeren zich aan de regio en hebben vanaf 2016 hun naam verbonden aan het succes van de board.

Kees Boele
Voorzitter College van Bestuur Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

"We moeten in ons gedrag laten zien dat het menens is. Enerzijds qua uitstraling en imago, anderzijds qua inhoud. We moeten ervoor zorgen dat het curriculum actueel is en aansluit bij de buitenwereld. Daarover gaan we in gesprek met bedrijven in The Economic Board."

Toon van Asseldonk representeert het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) van de Regio Arnhem en Nijmegen en neemt deel aan het portefeuillehouderoverleg Economie van de regiogemeenten. Hij is tevens voorzitter van de financiële auditcommissie van The Economic Board;

Gerard Meijer heeft eind 2016 een andere functie gekregen, waardoor hij afscheid heeft genomen als boardlid. Wilma de Koning, afkomstig uit het College van Bestuur van de Radboud Universiteit, is benoemd als nieuw bestuurslid. Zij heeft vanaf 1 januari 2017 deelgenomen aan de board;

Regioambassadeur Oost Nederland Edwin Ouwejan van het ministerie van Economische Zaken is in het najaar benoemd tot bijzonder agendalid. Hij ontvangt de agenda en verslagen van de vergaderingen en kan op uitnodiging aanschuiven bij de vergaderen. Hiermee wordt de goede relatie met het ministerie verstevigd.

boardleden

Hubert Bruls
Burgemeester gemeente Nijmegen, voorzitter The Economic Board

Toon van Asseldonk
Burgemeester gemeente Overbetuwe

Kees Boele
Voorzitter College van Bestuur Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Peter van Dongen
Voorzitter College van Bestuur Van Hall Larenstein University of Applied Sciences

Cees van der Knaap
Burgemeester gemeente Ede, voorzitter Triple Helix Food Valley

Gerard Meijer
Voorzitter College van Bestuur Radboud Universiteit

Ron König
Wethouder Economische Zaken gemeente Arnhem

Peter Molengraaf
Voorzitter Raad van Bestuur Alliander

Monique Noomen
Managing director Eiffel

Marcel Hielkema
Managing director Dirkzwager advocaten & notarissen, voorzitter VNO-NCW Gelderland, vice voorzitter The Economic Board

Edwin de Rooij
Deputy CEO Synthon

Michiel Scheffer
Gedeputeerde Provincie Gelderland

Ben Geerdink
Voorzitter College van Bestuur Rijn IJssel

Leon van Halder
Voorzitter Raad van Bestuur Radboudumc

Charles Smit
Vice President NXP Nederland

projectbureau

Het projectbureau faciliteert de board en geeft uitvoering aan de strategische agenda met de daaruit voortkomende activiteiten en projecten. De medewerkers komen uit de verschillende geledingen, hun talenten zijn complementair aan elkaar. Een aantal medewerkers is in kind beschikbaar gesteld door organisaties achter de leden van de board. Het bureau wordt aangestuurd door de directeur die haar wortels heeft in het bedrijfsleven. In- en extern is de directeur het boegbeeld van het bureau en in die hoedanigheid zichtbaar in de relevante private en publieke netwerken.
De samenstelling van het team zoals hieronder te zien, is in de loop van 2016 gerealiseerd. Eind 2016 waren er 8 personen werkzaam voor het projectbureau, gelijk aan 5,5 fte.

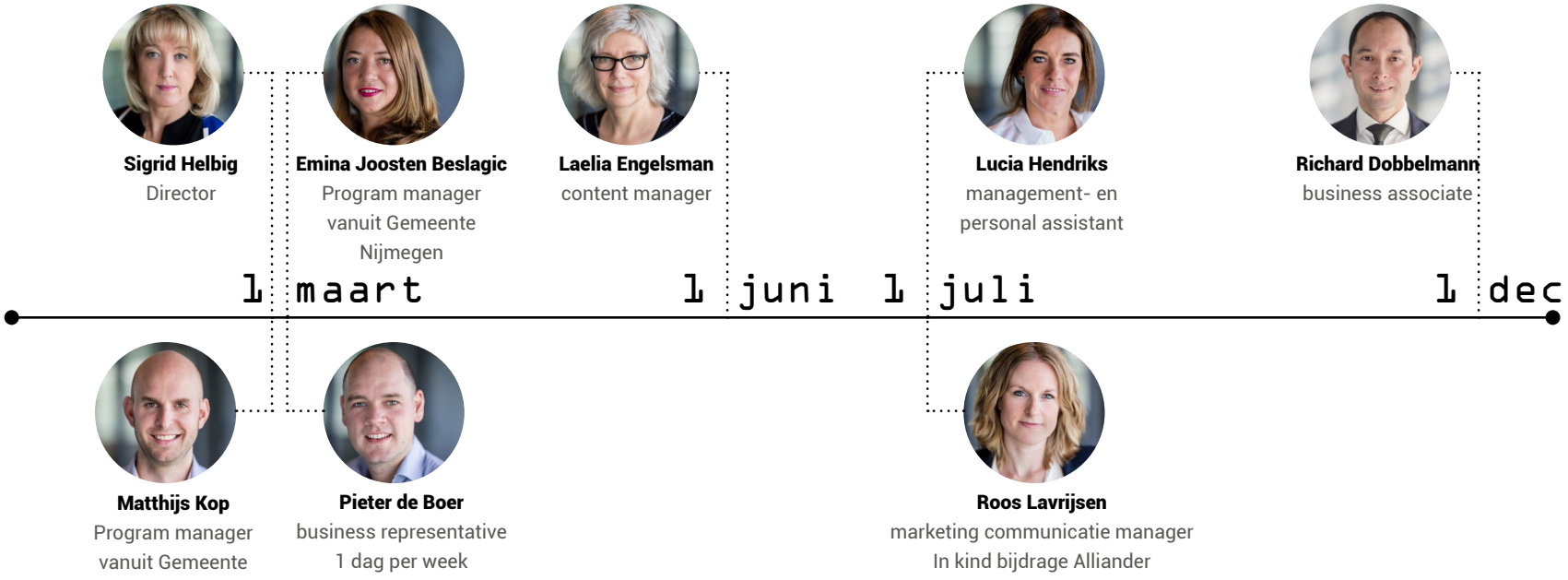

huisvesting

The Economic Board wil in de regio herkenbaar zijn en is daarom gevestigd op een vaste en goed (per OV) bereikbare plek. Er is gezocht naar een aanspre-kende laagdrempelige locatie waar kennisinstellingen, bedrijven en overheden elkaar makkelijk vinden. Thuisbasis is per april 2016 het gebouw Mercator II op Campus Heijendaal in Nijmegen. Het gebouw staat in een inspire-rende omgeving waar studenten brainstormen en cross-overs en innovaties ontstaan. Nabije buren zijn Radboud Innovation, de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, de Radboud Univer-siteit, het Radboudumc en ROC Nijmegen. De Radboud Universiteit heeft de kantoor-ruimte als in kind bijdrage ter beschikking gesteld.

financiën

Naast de basisfinanciering van de regiogemeenten hebben diverse partners in kind bijdragen geleverd aan The Economic Board. De belangrijkste financiële kerngegevens zijn opgenomen.

basisfinanciering

De belangrijkste inkomsten van The Economic Board komen van de 19 deelnemende gemeenten in het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) regio Arnhem-Nijmegen. Deze gemeenten hebben in 2015 besloten € 1,- per inwoner via het GO beschikbaar te stellen aan The Economic Board. Dit heeft in 2016 geresulteerd in een bedrag van € 765.365,-. De basisfinanciering voor The Economic Board is door de gemeenten toegezegd voor 5 jaar, met uitzondering van enkele gemeenten die zich voor een kortere periode hebben gecommitteerd.

in kind bijdragen

Diverse partners hebben in kind bijdragen geleverd aan The Economic Board, bijvoorbeeld via het beschikbaar stellen van personeel, huisvesting, faciliteiten (zoals vergaderruimtes) en diensten (zoals de inzet van adviseurs). Hieronder staat een overzicht van de bijdragen in 2016.

Bedrijf	Bedrag in euro's
Alliander	€ 45.740,00
Eiffel	€ 880,00
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN)	€ 4.500,00
Industriepark Kleefse Waard (IPKW)	€ 150,00
Rabobank	€ 4.200,00
Radboud Universiteit	€ 42.666,60
VNO-NCW Midden	€ 12.280,00
Totaal	**€ 110.416,60**

In kind bijdragen vanaf operationele start 1 maart 2016

inkoop diensten en producten

Ons inkoopbeleid is erop gericht om zo veel mogelijk diensten en producten van partijen uit de regio af te nemen. Daarnaast wordt er prudent met de (overheids-) gelden omgegaan. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de inrichting van onze kantoorruimte waar het kantoormeubilair in bruikleen is of tweedehands. Hieronder staat een overzicht van de belangrijkste ingekochte diensten en producten:

- **ICT:** Hallo Morgen *(voorheen: GKO)* uit Wijchen
- **Administratie:** De Administratiekamer uit Elst
- **Salarisadministratie:** Van Deelen uit Wijchen
- **Website:** LinkU uit Nijmegen
- **Verzekeringen:** Smale Assurantiën uit Elst
- **Film en foto's van de regio:** ArtEffects uit Arnhem
- **Meubilair kantoor:** Radboud Universiteit *(bruikleen)*, kringloopwinkel Radboud Universiteit en Mauron *(tweedehands)* uit Nijmegen
- **Duurzame koffie en thee:** Peeze uit Arnhem
- **Bloemen:** Bloemensalon Flora uit Nijmegen
- **Locatie openingsevent:** Van der Valk Nijmegen Lent
- **Catering:** Radboud Universiteit uit Nijmegen
- **Drukwerk:** Drukkerij Luxor uit Nijmegen

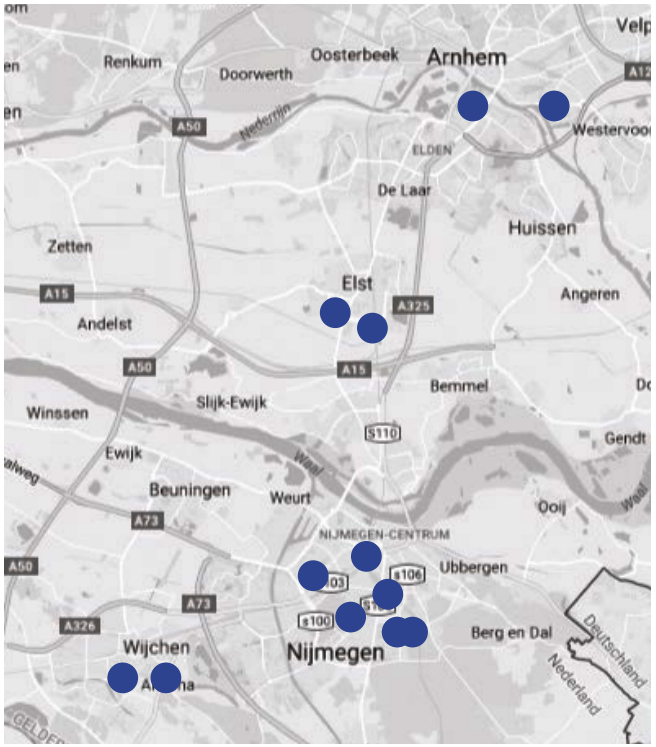

financiële kerngegevens

De jaarrekening 2016 van The Economic Board is te vinden op de website. Voor een toelichting op de cijfers zoals hieronder genoemd, verwijzen wij u naar de jaarrekening.

Toon van Asseldonk
Burgemeester gemeente Overbetuwe
voorzitter financiële auditcommissie

"Ik ben gevraagd om te fungeren als voorzitter van de financiële auditcommissie van de board. Zo worden de belangen van de regiogemeenten behartigd en houden we zicht op de besteding van de (overheids) middelen."

Balans per 31 december 2016 (na verwerking exploitatiebestemming)

Vaste activa	31-12-16	16-02-16
Materiële vaste activa	€ 24.216	€ 0
Vlottende activa		
Handelsdebiteuren	€ 0	€ 0
Overige vorderingen	€ 407	€ 0
	€ 407	
Liquide middelen	€ 468.335	€ 0
Totaal	**€ 492.958**	**€ 0**

Vermogen	31-12-16	16-02-16
Stichtingsvermogen	€ 362.091	€ 0
Kortlopende schulden		
Crediteuren	€ 108.759	€ 0
Belastingen	€ 10.079	€ 0
Overige schulden	€ 12.029	
Liquide middelen	€ 130.867	€ 0
Totaal	**€ 492.958**	**€ 0**

Staat van baten en lasten over 2016

Opbrengsten	**€ 765.365**
Personeels- en salariskosten	€ 275.733
Huisvestingskosten	€ 711
Reiskosten	€ 9.159
Events	€ 18.673
Communicatie / Media	€ 71.112
Advieskosten	€ 3.353
Administratiekosten	€ 9.611
Afschrijvingskosten	€ 3.515
Kantoorkosten	€ 11.407
Totaal kosten	**€ 403.274**
Exploitatiesaldo	**€ 362.091**

Carol van Eert
Burgemeester gemeente Beuningen, vicevoorzitter
Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem-Nijmegen

"De bijdrage van € 1,00 aan The Economic Board maakt onderdeel uit de inwonerbijdrage die het G0 ontvangt van de deelnemende gemeenten. Het is begrijpelijk dat The Economic Board in haar oprichtingsjaar niet het gehele bedrag heeft gebruikt. Zij mag het overgebleven budget meenemen en in 2017 inzetten voor een duurzame ontwikkeling van de regio."

Regio Arnhem Nijmegen
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
026-3773410
info@regioan.nl
www.regioan.nl
@regioAN

Arnhem Nijmegen City Region
Brussels Office
3 Avenue Palmerston, B-1000 Brussels
www.regioan.nl
@BureauBrussel

cecile.de.boer@arnhemnijmegen.eu
+31 6 214 93 637
arnout.smit@arnhemnijmegen.eu
+31 6 439 85 688

agendapunt 8

Datum : 1 december 2015

Aan : bestuurlijk overleg gemeenschappelijk orgaan

Van : Henk van den Berg

Betreft : Vaststellen begroting 2016

Voorstel : **vaststellen van de begroting 2016.**

Toelichting : door de Stuurgroep Regionale Samenwerking is aan de gemeenten voor het zomerreces de notitie "Uitganspunten en spelregels begroting opbouw gemeenschappelijk orgaan" (juli 2015) toegezonden. In deze notitie is de begroting voor 2016 opgenomen.

Formeel dient deze begroting door het bestuurlijk overleg te worden vastgesteld. De begroting is gelijk aan de begroting in genoemde notitie.

Begroting 2016 Gemeenschappelijk Orgaan regionale taken			
Baten		Lasten	
Gemeentelijke bijdrage[1]	€ 1.148.053,50	Triple Helix	€ 765.369,00
		Bureau Brussel	€ 266.040,00
		Programmakosten G.O.	€ 76.545,00
		Out of pocket / regiodag	€ 20.000,00
		overig	€ 20.099,50
Totaal ontvangsten	€ 1.148.053,50	totaal uitgaven	€ 1.148.053,50
Totaal	€ 1.148.053,50		€ 1.148.053,50

[1] (Bron aantal inwoners per 1-1-2015 en 1,50 per inwoner)

Titel/onderwerp: **Begroting 2018 en jaarrekening 2016 Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Ron van der Linden
Portefeuillehouder:	G. Ritsema	Telefoonnr:	3773902
		E-mailadres:	ron.van.der.linden@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief en meningsvormend		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel: "Begroting 2018 en jaarrekening 2016 Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen" aan, om vast te stellen. **Inleiding** Het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Arnhem Nijmegen stuurt cf. art. 35 van de WGR de concept-begroting naar de deelnemende gemeenten, minstens 8 weken voordat deze definitief wordt vastgesteld. De gemeenteraad is gevraagd voor 15 juni een zienswijze op deze begroting in te dienen. Het GO verwacht deze op 1 juli vast te stellen. Daarnaast heeft het GO de raad uitgenodigd voor 15 juni een eventuele zienswijze in te dienen m.b.t. de jaarrekening 2016. **Voorstel** Begroting De begroting van het GO is geheel in lijn met de vastgestelde financiële en beleidsmatige kaders en qua opbouw identiek aan de eerdere begrotingen van 2016 en 2017. De gevraagde bijdrage van € 1,50 per inwoner (voor Arnhem totaal € 233.582,-) past binnen onze begroting. In de zienswijze wordt verwoord dat eventuele intensivering van activiteiten, die tot meer inzet van financiële middelen kunnen leiden door de gemeente Arnhem separaat zullen worden beoordeeld. Jaarrekening Er wordt kennis genomen van het voorstel het overschot over 2016 toe te voegen aan het budget 2017 om dit te kunnen gebruiken voor o.a. de kosten van de evaluatie. Ook wordt kennis genomen van het exploitatieoverschot 2016 van de Economic Board. Voorstellen voor toevoeging aan het budget 2017 met bestedingsvoorstellen in meerjarenperspectief worden afgewacht. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. U bent in de gelegenheid informatieve vragen te stellen aan (eventuele) insprekers en aan de portefeuillehouder. Na afronding van de informatieve fase wordt gestart met de meningsvormende fase. Deze fase bestaat uit twee termijnen: 1e termijn: fracties geven hun standpunt weer, te beginnen met de fracties die tegen het voorstel zijn of het voorstel willen wijzigen. Interrupties zijn toegestaan. 2e termijn: Na de reactie van de portefeuillehouder wordt de discussie gevoerd.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel Begroting 2018 en jaarrekening 2016 Gemeenschappelijk			

Orgaan Arnhem Nijmegen			
Concept-zienswijzebrief gemeenteraad Arnhem inzake Begroting 2018 en jaarrekening 2016 GO Arnhem Nijmegen			
Aanbiedingsbrief 'Concept-begroting 2018 Regio Arnhem Nijmegen' d.d. 13-04-2017			
Concept-begroting 2018 regio Arnhem Nijmegen, vastgesteld 06-04-2017			
Aanbiedingsbrief 'Voorlopige jaarrekening 2016'			
Jaarrekening 2016, vastgesteld 06-04-2017			
Vastgestelde begroting 2016, d.d. 17-12-2015			

Begroting 2018 en jaarrekening 2016 Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	19 juni 2017
Zaaknummer:	149465
Portefeuillehouder:	R. König

Raadskameradvies:

Aan de gemeenteraad, 19 juni 2017

Proces
De informerende en meningsvormende vergadering is afgerond.

Moties en amendementen
Er zijn geen moties en amendementen aangekondigd.

Conclusie
De voorzitter van de raadskamer concludeert dat het raadsvoorstel, als hamerstuk, doorgeleid kan worden naar de besluitvormende vergadering.

De griffier, De voorzitter,

J.G.M. Kersten H.E. de Vroome

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **136846**

ONDERWERP: Jaarstukken 2016 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2016)

Voorstel

Voorgesteld wordt om:

1. de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2016 overeenkomstig vast te stellen;
2. het college van burgemeester en wethouders decharge te verlenen voor het gevoerde beleid en beheer in 2016;
3. de resultaatbestemming volgend uit de toepassing van reeds genomen raadsbesluiten vast te stellen;
4. het resultaat van € 14.890.000 ten gunste van de Algemene Reserve te brengen;
5. kennis te nemen van het bij de jaarrekening behorende accountantsverslag, opgesteld door Deloitte;
6. kennis te nemen van de bij het jaarverslag behorende vertrouwelijke Bijlage Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2016 met daarin de geactualiseerde (grond)exploitaties, waarbij geheimhouding wordt opgelegd op grond van artikel 25, tweede lid en 86, tweede lid van de Gemeentewet;
7. de meerjarenprogrammabegroting aan te passen overeenkomstig de bij dit voorstel behorende begrotingswijziging met betrekking tot de FJP 2016.

Inleiding

Jaarstukken 2016

Volgens de wettelijke kaders, zijnde het Besluit Begroting en Verantwoording voor Provincies en Gemeenten (BBV), zijn wij verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag en de jaarrekening.

Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat:

- de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven;
- de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen.

De Verordening Financieel Beleid en Beheer van de gemeente Arnhem verplicht ons om ieder jaar op uiterlijk 1 mei de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening en de controleverklaring van de accountant aan te bieden aan de raad. De Gemeentewet verplicht ons om ieder jaar op uiterlijk 15 juli het

door de gemeenteraad vastgestelde jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening aan te bieden aan het ministerie van BZK, de provincie Gelderland en het CBS.

Accountant

Verantwoordelijkheid accountant

De controleverordening vormt de basis waarop de accountant de controle over de boekjaren uitvoert. In de verordening wordt de reikwijdte van de controle, de geldende normstellingen en de te hanteren goedkeurings- en rapporteringtolerantie vermeld. De bij de controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten.

Accountantsverslag en controleverklaring Deloitte

In het accountantsverslag doet Deloitte verslag van de uitkomsten van de controle. Daarbij gaan zij nader in op de scope en reikwijdte van de accountantscontrole en geven zij een nadere toelichting op de controleverklaring bij de jaarrekening op getrouw- en rechtmatigheid. Het accountantsverslag is integraal onderdeel van de rapportage aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) inzake de SiSa-verantwoording.

FJP 2016

Als bijlage bij het jaarverslag verschijnt ieder jaar de vertrouwelijke Nota Financiële Jaarrapportage Projecten 2016 (FJP). De FJP bevat het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties en projecten (‘herzieningen’ genoemd), de toekomstige winstverwachting, de getroffen voorzieningen (= te verwachten verliezen), de stand van de reserves en het benodigde weerstandsvermogen. De paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag is openbaar. De bijlagen van de FJP met financiële projectinformatie bevat vertrouwelijke informatie. Daarom wordt de vertrouwelijke bijlage FJP 2016 onder geheimhouding aan u ter kennisname aangeboden.

Beoogd effect

Jaarstukken 2016

Decharge verlenen aan het college van burgemeester en wethouders voor het gevoerde beleid en beheer door middel van uw vaststelling van de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2016.

FJP 2016

Inzicht verschaffen in de ontwikkeling van de grondexploitaties en de investeringsprojecten. Daarnaast is het doel om de herzieningen zo snel mogelijk te verwerken in de begroting, zodat in de projecten gewerkt wordt met een actueel (financieel) kader.

Argumenten

1 Jaarstukken 2016

Met de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2016, leggen wij verantwoording af over de realisatie van de door u in de begroting vastgelegde beleidsvoornemens. Hiermee kan u beoordelen of wij in

overeenstemming met de in de begroting gestelde kaders hebben geopereerd, ook als het gaat om de beoordeling van de rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid en beheer.

2 Resultaatbestemming

In de afgelopen jaren zijn over diverse mutaties van reserves reeds raadsbesluiten genomen. In de jaarrekening is in paragraaf 2.2.9 *per reserve* aangegeven wanneer het raadsbesluit is genomen. In het jaarverslag is *per programma* onder de mutaties reserves opgenomen wanneer het onderliggende raadsbesluit is genomen.

3 Resultaatverrekening via de Algemene Reserve

In 2016 is een voordelig totaal van saldo van baten en lasten gerealiseerd van € 2.059.000. Vervolgens zijn voor een bedrag van € 12.831.000 aan voordelige mutaties via de reserves bestemd. Uiteindelijk resteert een voordelig gerealiseerd resultaat van € 14.890.000. Hiervan is het voorstel dit te verrekenen met de Algemene Reserve (AR). De totstandkoming van dit resultaat staat inhoudelijk toegelicht in paragraaf 1.2 van de jaarrekening. Het beeld ligt in lijn met de Turap 2-2016.

Echter, deze positieve ontwikkelingen moeten worden bezien in samenhang met eerdere negatieve financiële ontwikkelingen. De jaren 2015 en 2016 werden in de begroting als moeilijke overbruggingsjaren bestempeld, voornamelijk veroorzaakt door verwachte tegenvallers in de rijksuitkeringen en de

bedrijfsvoering. Om de begroting 2015 en 2016 ondanks deze tegenvallers sluitend te krijgen, zijn door middel van voorgaande MJPB's voornamelijk de volgende maatregelen genomen:

- MJPB 2015-2018: Het besluit tot het in de begroting inzetten van de incidentele middelen in de bestemmingsreserves voor Musis en het Ondergronds Afval Transport (2015: € 8 miljoen, 2016: € 9 miljoen);
- MJPB 2016-2019: Het besluit tot de vrijval van € 20 miljoen in 2016 via de BR GRP - Dekking kapitaallasten, omdat de toekomstige kapitaallasten van de GRP-II aangelegde riolering vanaf 2017 in de exploitatie worden opgenomen.

Doordat deze maatregelen moesten worden genomen, is ondanks het positieve resultaat over 2016 nog steeds een dalende trend is te zien in het eigen vermogen over de afgelopen jaren (na resultaatbestemming):

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015	1-1-2015
			Bedragen x €1.000
Algemene reserve	28.805	50.131	53.645
Bestemmingsreserves	91.837	100.740	97.463
Gerealiseerd resultaat boekjaar	14.890	-17.398	3.439
Totaal	**135.532**	**133.473**	**154.547**
Mutatie t.o.v. vorige jaar	2.059	-21.074	
Solvabiliteit	14,7%	14,6%	16,7%

De solvabiliteit (het eigen vermogen afgezet tegen het vreemde vermogen) is nog niet op het niveau van begin 2015 (16,7%, na herrekening van de erfpacht), en ook niet op het niveau dat de VNG wenselijk acht (20%).

Grafisch ziet de solvabiliteit over de afgelopen jaren er als volgt uit:

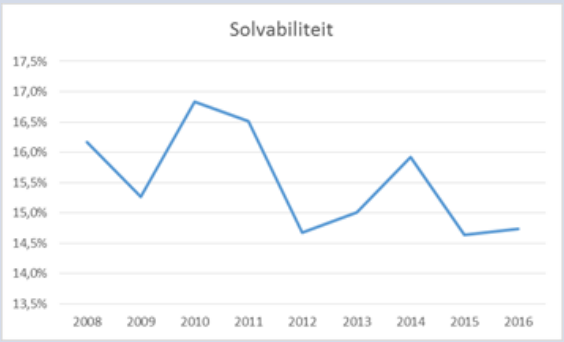

De netto schuldquote heeft zich ook positief ontwikkeld. Die is gedaald naar 88% (2015: 93%). Een percentage van tussen de 90 en 100 wordt gezien als 'aan de hoge kant' en boven 100 is voorzichtigheid

geboden (code oranje). Door de VNG wordt een percentage van meer dan 80 als (te) hoog gekwalificeerd. Grafisch ziet de schuldquote over de afgelopen jaren er als volgt uit:

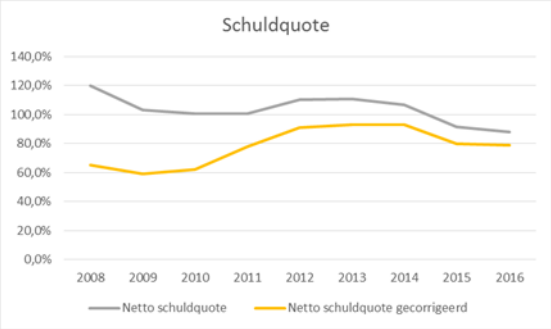

Dankzij het positieve resultaat is het weerstandsvermogen zodanig gegroeid dat de gemeente Arnhem voldoende in staat is om financiële en budgettaire tegenvallers op te vangen. Er is sprake van € 15,2 miljoen ruimte (Turap 2-2016: € 9,5 miljoen). Dit komt overeen met een weerstandsfactor van 1,44, waarbij voor een bedrag van € 4,8 miljoen ruimte is voor nieuw beleid, zijnde het meerdere op basis van een factor van 1,3.

De mogelijke ruimte voor aanpassingen in het financiële beleid zijn verder vertaald door middel van de Perspectiefnota 2018-2021. Hierin is het voorstel opgenomen om € 9,6 miljoen te doteren aan de Bestemmingsreserve Noodfonds inzake Presikhaaf Bedrijven ten laste van de Algemene Reserve. Hiermee blijft de weerstandsfactor tussen de 1,0 en de 1,3 en is er geen ruimte voor ander nieuw beleid.

4 Accountantsverslag

De accountant heeft geen controleverschillen ten aanzien van getrouw- en rechtmatigheid geconstateerd, met uitzondering van een onzekerheid in de Persoonsgebonden budgetten (PGB). De PGB bestedingen van de gemeente zijn verplicht belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft, net als over 2015, een afkeurende controleverklaring verstrekt bij de verantwoordingen over 2016. Deze onzekerheid valt binnen de toleranties en heeft daarmee geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2016. Deloitte zal een goedkeurende controleverklaring verstrekken voor zowel getrouw- als rechtmatigheid.

Voor een nadere toelichting op de bevindingen van de accountant wordt verwezen naar het accountantsverslag.

5 & 6 FJP 2016, geheimhouding en begrotingswijziging

Het algemene, publieke overzicht van de grondexploitaties is terug te vinden in de paragraaf Grondbeleid van het jaarverslag. Deze FJP 2016 is een verdieping daarop met gedetailleerde projectinformatie en risicobeschrijvingen. Wij raden u aan eerst de paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag te lezen en pas daarna deze bijlagen. In verband met de vertrouwelijkheid van de bijlagen FJP 2016 wordt geheimhouding opgelegd op grond van artikel 25, tweede lid en 86, tweede lid van de Gemeentewet.

Op basis van de in het jaarverslag vastgestelde boekwaarden en de marktontwikkelingen zijn de individuele projectbegrotingen geactualiseerd. Hiervoor is bij het raadsvoorstel een begrotingswijziging opgenomen. U wordt gevraagd in te stemmen met deze begrotingswijziging.

Kanttekeningen

Jaarstukken 2016

Voor de financiële risico's en onzekerheden wordt verwezen naar de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' in de jaarstukken.

FJP 2016

De vertrouwelijke bijlagen FJP 2016 geven inzicht in de projectrisico's. Het meest risicovolle deel van een grondexploitatie wordt gevormd door de grondopbrengsten. Dit betreft de hoogte van de grondopbrengsten, maar ook het moment waarop de inkomsten daadwerkelijk worden gerealiseerd. Op dit moment kent het project Schuytgraaf het grootste financiële risico vanwege de nog te realiseren grondopbrengsten. Voor de uitvoering van de projecten is het weerstandsvermogen bepaald. Dit is opgenomen in het jaarverslag en de FJP 2016.

Financiën

Jaarstukken 2016

Hiervoor wordt verwezen naar het onderdeel 'Argumenten' hierboven, punt 3 'Resultaatverrekening via de Algemene Reserve'.

FJP 2016

De (grondexploitatie)projecten worden gefinancierd uit de te verkopen gronden, subsidies en andere bijdragen (van derden).

Het jaarresultaat van de grondexploitatie en de investeringsprojecten wordt behandeld in het jaarverslag 2016, waaronder de daaruit voortkomende financiële consequenties (zoals bijvoorbeeld het aanpassen van financiële voorzieningen).

Het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties en projecten heeft daarnaast ook budget neutrale consequenties die in de begroting moeten worden aangepast. Het gaat hier om een verschuiving van planningen door de jaren heen. Bijgaande begrotingswijziging wordt bij dit voorstel ter goedkeuring voorgelegd.

De sturing op de projecten door de raad vindt plaats op de in de nota Zicht op Gegronde Keuzes (herijking Grondbeleid 2013) afgesproken momenten in de controlcyclus.

Uitvoering

Jaarstukken 2016

De accountant geeft op 15 mei 2017 een toelichting aan de auditcommissie over het accountantsverslag en de controleverklaring, behorende bij de jaarrekening.

Communicatie

Er wordt geen separaat persbericht gemaakt voor de jaarstukken. Met de afdeling communicatie wordt een kort persbericht opgesteld ten behoeve van de externe publicatie van de Perspectiefnota 2018-2021. Hierbij wordt door middel van verwijzing een vermelding gemaakt van de publicatie van de jaarstukken 2016.

Bijlagen

- Jaarstukken 2016 (boekwerk, website te bekijken via http://financien.arnhem.nl/)
- Accountantsverslag 2016, opgesteld door Deloitte.
- Financiële Jaarrapportage Projecten 2016 (geheim)
- Begrotingswijziging Financiële Jaarrapportage Projecten 2016

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

N.v.t.

Besluit van

Zaaknummer 136846

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 april 2017, Cluster Intern Advies, zaaknummer: 136846 ;

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet en artikel 197;

besluit:

1. de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2016 overeenkomstig vast te stellen;
2. het college van burgemeester en wethouders decharge te verlenen voor het gevoerde beleid en beheer in 2016;
3. de resultaatbestemming volgend uit de toepassing van reeds genomen raadsbesluiten vast te stellen;
4. het resultaat van € 14.890.000 ten gunste van de Algemene Reserve te brengen;
5. kennis te nemen van het bij de jaarrekening behorende accountantsverslag, opgesteld door Deloitte;
6. kennis te nemen van de bij de jaarstukken behorende vertrouwelijke Bijlage Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2016 met daarin de geactualiseerde (grond)exploitaties;
7. de meerjarenprogrammabegroting aan te passen overeenkomstig de bij dit besluit behorende begrotingswijziging met betrekking tot de FJP 2016;

De griffier, De voorzitter,

Inhoudsopgave

Jaarverslag

1. HOOFDLIJNEN VAN BELEID 3
2. OPZET JAARSTUKKEN 2016..... 5
3. PROGRAMMA'S MET VERANDEROPGAVEN 6
4. REGULIERE PROGRAMMA'S 18
5. PARAGRAFEN 88

Jaarrekening

6. JAARREKENING 2016.....149

Overige gegevens

7. BIJLAGEN 216

1. Hoofdlijnen van beleid

In 2016 waren de krachtinspanningen vooral gericht op de verdere uitwerking van de ambities en afspraken uit het Coalitieakkoord 2014-2018 inclusief het addendum van 2015 en de hoofdlijnen van beleid die zijn opgenomen in de veranderopgaven vanuit de nieuwe programma's Van Wijken Weten en Stad op de kaart.

Uitwerking Coalitieakkoord 2014-2018 'MET DE STAD''

De ontwikkelingen in de samenleving en de bijbehorende financiële opgaven vragen om een nieuwe koers, een nieuwe manier van denken en een nieuwe manier van werken, samen met de partijen en inwoners in de stad. Dit is het gedachtegoed van het Coalitieakkoord 2014-2018 'Met de Stad!', waarin samenwerking met de Arnhemse samenleving wordt gezocht voor de maatschappelijke opgaven, waarvoor Arnhem staat.

De bijeenkomsten voor de Arnhem Agenda in 2015 lieten zien dat de Arnhemse samenleving haar toekomst zelf vorm wil geven. De gemeente is daarbij een partner, maar niet de hoofdrolspeler. Inwoners, bedrijven en instellingen leveren een steeds grotere inzet voor het algemene maatschappelijke belang. Dit vraagt om nieuwe verhoudingen, om een andere verdeling van rollen en verantwoordelijkheden.

In de Zomernota 2016-2019 en MJPB 2016-2019 is hieraan concrete invulling gegeven met twee nieuwe programma's met veranderopgaven. Deze programma's staan niet los van elkaar en kennen een onderlinge samenhang. De doelen vanuit de veranderopgaven zijn richtinggevend voor de reguliere programma's (bestaand beleid) zowel beleidsinhoudelijk als financieel en voor de gemeentelijke organisatie (wijksturing, uitbesteding van taken, regionalisering etc). In de verantwoording over 2016 wordt daarom ook specifiek ingegaan op de invloed van de veranderopgaven op de reguliere programma's.

Het financiële vooruitzicht voor Arnhem voor de begrotingsperiode 2016-2019 werd sterk beïnvloed door de impact van de financiële verdeelmodellen van het rijk op het sociaal domein. Nieuwe bezuinigingen waren voor deze begrotingsperiode onontkoombaar en leidden tot een bezuinigingsopgave van € 17 miljoen.
De bezuinigingsrichtingen zijn opgepakt vanuit de vraag hoe we samen met de Arnhemse samenleving het anders kunnen doen met minder geld. Dit vraagt om scherpe keuzen en efficiënte uitvoering, maar ook om een kritische afweging wat wel of niet een positieve bijdrage oplevert voor de stad en de wijken.

In verband met de financieel gunstige positie in 2016 was het mogelijk om in de MJPB 2017-2020 de bezuinigingstaakstelling van € 10 miljoen op Wijksturing (vanaf 2017) te laten vervallen.

Programma Van Wijken Weten

De veranderopgaven in dit programma hebben een belangrijke bijdrage gegeven aan de nieuwe koers.

V1 Wijksturing
- de wijkbenadering van Arnhem wordt vanaf 2017 fundamenteel gewijzigd. Het jaar 2016 was het jaar van voorbereiding om gemeentelijke taken en bevoegdheden te decentraliseren naar de wijken;
- Arnhem telt 24 wijken, geclusterd in acht gebieden. In 2016 zijn de Wijkactieplannen 2016-2017 tot stand gekomen. De wijkactieplannen zijn samengesteld met bewoners en instellingen via wijkgesprekken en afgestemd binnen de gemeentelijke organisatie;
- in 2016 zijn pilots in bepaalde wijken gehouden om met wijksturing ervaring op te doen. Er is gestart met een aantal teams Leefomgeving in deze wijken en zij kregen de ruimte voor innovatie en experimenten. Deze ervaring is de basis geweest voor de nieuwe werkwijze vanaf 2017;
- de wijk/gebiedssturing op de besteding van budgetten vanaf 2017 is gerealiseerd in de 8 Wijkprogramma's in de in 2016 vastgestelde MJPB 2017-2020.

V2 Innovatie & recombineren van centraal aanbod naar de wijkvraag

V3 Versterken participatie en zelforganiserend vermogen van inwoners.
Deze beide veranderopgaven zijn in de MJPB 2017-2020 samengevoegd tot één veranderopgave, namelijk de Transformatie sociaal domein.

In 2016 is de transformatie van het sociaal domein verder voortgezet om te komen tot een duurzaam sociaal stelsel, mede gebaseerd op de kracht van burgers in de wijken en de mantelzorg. Hierbij spelen de sociale wijkteams en straks de teams Leefomgeving in de wijken een cruciale rol. Deze transformatie is ook van invloed op de preventieve jeugdzorg en de ketensamenwerking Maatschappelijke opvang.

Programma Stad op de kaart

Arnhem wil zich nadrukkelijk positioneren als een vitale economische stad en als het bestuurlijk en cultureel centrum van Oost-Nederland. De gemeente wil deze potentie meer uitdragen en benutten in Nederland, Noordrijn-Westfalen en in Euregioverband. Dit vraagt om intensieve, grensoverschrijdende samenwerking met partners in het bedrijfsleven, onderwijs, investeerders en instellingen.

De veranderopgaven in dit programma hebben bijgedragen aan de versterking van het sociaal economisch profiel van Arnhem, meer werk opgeleverd, een impuls voor de Binnenstad en profilering van de stad gegeven, waaronder op het unieke terrein van energie. In 2016 zijn belangrijke resultaten bereikt, onder andere:

- beeldbepalende evenementen: in 2016 stond Arnhem op de kaart met haar aandeel aan de Giro d'Italia (startdag en finishdag) en Sonsbeek 2016, de internationele beeldententoonstelling.
  De evaluatie van de start van de 99e Giro d'Italia door de HAN (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) laat zien dat de vooraf gestelde doelen zijn gehaald;
- Binnenstad: meer bezoekers, nieuwe (winkel/horeca) formules in de binnenstad; lancering PasArnhem (customer loyalty card Arnhem), meer vastgoedtransacties, het aantrekkelijker maken van de openbare ruimte in de binnenstad (o.a. Rijnkade);
- Citydeal Gelrestad: met Nijmegen, Ede, Apeldoorn, Provincie Gelderland, de Rijksoverheid en diverse partners is in 2016 hard gewerkt aan de citydeal die in 2017 van kracht wordt. De citydeal is bedoeld om de Gelrestadregio met de topsectoren Food, Health en Energy te profileren als economisch waardevol gebied met bevordering van de samenwerking en cross-overs tussen verschillende partners;
- succesvolle handelsmissie naar Wuhan in China. De relatie is nieuw leven ingeblazen;
- de doorontwikkeling van het regionaal Werkgeversservicepunt;
- samenwerking tussen de Hogescholen in Arnhem Studiestad;
- samenwerking Lauwersgracht Alliantie. Dit samenwerkingsverbond is gesloten voor de podiumkunsten tussen HGO, Introdans, Oostpool MSA, gemeente en provincie;
- schone mobiliteit met de Trolley 2.0 (Europese subsidie).

Overige resultaten

Andere in het oog springende resultaten in 2016 zijn:

- ontwikkelrecht voor peuters: in 2016 is het ontwikkelrecht voor peuters vanaf 2017 verder voorbereid. Hiermee kunnen alle peuters in de stad naar de peuteropvang, dus ook de peuters waarvan ouders niet werken. Arnhem is een van eerste gemeenten die dit aanbod heeft!;
- vluchtelingenproblematiek: de Arnhemse samenleving heeft positief gereageerd op de extra voorzieningen voor de opvang van vluchtelingen. De ketenaanpak in de vluchtelingenproblematiek heeft erin geresulteerd dat meer statushouders zich in Arnhem hebben gevestigd;
- Arnhemse Woonprincipes: samen met de stad zijn de Arnhemse woonprincipes tot stand gekomen. Dit is de basis voor de prestatie-afspraken met de corpotaties inclusief afspraken op het terrein van duurzaamheid;
- restauratie Eusebiuskerk (realisatie in 2019): het budget voor de restauratie van dit beeldbepalende gebouw midden in Arnhem is met meerdere partijen (rijk en provincie Gelderland) tot stand gekomen;
- Stadsblokken-Meinerswijk: het gehouden referendum en het raadsbesluit daarna hebben bijgedragen aan de toekomstige ontwikkelingen van Meinerswijk;
- het castellum in Meinerswijk, Castra Herculis, is het enige Romeinse fort in Gelderland dat archeologen hebben opgegraven;
- fietspaden: snelfietspad Arnhem-Nijmegen en de schitterende fietspaden in Meinerswijk.

Financieel resultaat

Het jaarresultaat 2016 is positief afgesloten met een voordelig resultaat van € 14.890.000. Hiervan is € 9.235.000 als incidenteel voordeel en € 5.656.000 als structureel voordeel aangemerkt. Voorgesteld wordt om de bedragen te verrekenen met de Algemene Reserve.

Meer informatie is te vinden in de Jaarrekening 2016, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten.

2. OPZET JAARSTUKKEN 2016

In de jaarstukken wordt zowel beleidsinhoudelijk als financieel verantwoording afgelegd over de resultaten die in 2016 zijn behaald. De verantwoording is gebaseerd op de kaders die zijn vastgesteld in de MJPB 2016-2019, aangevuld met de ambities en afspraken uit het Coalitieakkoord 2014 -2018 Met de Stad! inclusief het Addendum bij het coalitieakkoord van november 2015.

De jaarstukken 2016 bestaan uit het Jaarverslag en de jaarrekening en is digitaal beschikbaar op http://financien.arnhem.nl.

De opzet van het Jaarverslag 2016 is als volgt:

- **Programma's met veranderopgaven**
  De programma's met veranderopgaven uit de MJPB 2016-2019 komen voort uit de vastgestelde Zomernota 2016-2019 en worden in dit jaarverslag verantwoord. Sommige opgaven worden in een andere vorm voortgezet in de programma's met veranderopgaven 'Van Wijken Weten' en 'Stad op de kaart!' in de vastgestelde MJPB 2017-2020.

- **Reguliere programma's**
  In de reguliere programma's met de diverse onderliggende producten gaat het om de verantwoording van de reguliere/ wettelijke taken en taken die gerelateerd zijn aan de behoefte van de stad. In de meeste programma's is een tabel met prestatie-indicatoren inclusief toelichting opgenomen.
  Daarnaast wordt de samenhang met de veranderopgaven in het programma aangegeven.

- **Paragrafen**
  In de paragrafen worden onder andere inzicht gegeven in de financiële positie van de gemeente.

  Paragrafen BBV (wettelijk voorgeschreven):
  Op grond van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is een aantal paragrafen in het jaarverslag opgenomen:
  - Stresstest: financiële status en weerbaarheid;
  - Lokale heffingen;
  - Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
  - Onderhoud kapitaalgoederen;
  - Financiering;
  - Verbonden partijen;
  - Grondbeleid.

  Paragrafen gemeente Arnhem (Verordening financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2016):
  - Bedrijfsvoering;
  - Investeringen;
  - Subsidies;
  - Integriteit.

De opzet van de **Jaarrekening 2016** is als volgt conform de vereisten vanuit het Besluit begroting en verantwoording (BBV):
- Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting;
- Balans en de toelichting;
- Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel);
- Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.

De opzet van de **Overige gegevens (bijlagen bij de Jaarstukken)** is als volgt:
- overzichten Basisgegevens;
- overzicht Verbonden partijen;
- overzicht Verstrekte subsidies 2016;
- overzicht Bezuinigingstaakstellingen;
- afkortingenlijst.

3. Programma's met veranderopgaven

In de MJPB 2016-2019 zijn twee programma's met acht veranderopgaven opgenomen die voortvloeien uit de Zomernota 2016-2019.

PROGRAMMA 'VAN WIJKEN WETEN'

VAN WIJKEN WETEN betekent een radicaal keerpunt in de verhouding tussen de gemeente en de wijken. Het perspectief vanuit de bewoners en de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in de Arnhemse wijken worden uitgangspunt. Hiermee ligt de focus op wat nodig is voor een decentrale uitvoering en een aanpak die met minder middelen inzet op kwaliteit vanuit het perspectief van bewoners en uitvoerende professionals. We vergroten onze kennis van de wijken en werken naar een nieuw duurzaam stelsel van zorg en maatschappelijke ondersteuning. We bieden ruim baan voor initiatief van burgers en bedrijven via een structurele regeling van burgerinitiatieven.

Veranderopgaven

V1 Wijksturing (vanaf 2017)

Voor deze veranderopgave zijn in 2016 pilots in een aantal Arnhemse wijken gehouden om hiermee ervaring op te doen en ruimte te geven voor innovatie en experimenten. Dit als voorbereiding op de invoering van Wijksturing vanaf 2017.

V2 Innovatie & recombineren van centraal aanbod naar de wijkvraag

V3 Versterken participatie en zelforganiserend vermogen van inwoners

PROGRAMMA 'STAD OP DE KAART'

STAD OP DE KAART betekent werken aan een vitale stad. Dat is een stad die aan het werk is, aantrekkelijk is voor bezoekers, bewoners, bedrijven, studenten en die duurzaamheid in de praktijk brengt. 'Be good and tell it' staat centraal. Stad op de kaart werkt vanuit de kracht en kwaliteiten van de stad (groen, creatief, innovatief, ondernemend) en wil meer investeringen van allerhande partijen en meer (passende) werkgelegenheid te weeg brengen. Dit vraagt om intensieve samenwerking met partners in bedrijfsleven, onderwijs, investeerders en instellingen. We versterken onze inzet op het snijvlak van economie, werk en onderwijs, op de binnenstad en onze ligging aan de Rijn, op Energy made in Arnhem en op de marketing en lobby.

Veranderopgaven

V4 Werk!

V5 Vitale centrumstad en het Rijngoud

V6 Energy made in Arnhem, ElectriCity

V7 Marketing van Arnhem

De beide programma's met de daarin opgenomen veranderopgaven staan niet los van elkaar en kennen een onderlinge samenhang. De ambitie en de doelen vanuit de veranderopgaven zijn richtinggevend voor de reguliere programma's zowel beleidsinhoudelijk als financieel.

V1 Wijksturing

Coördinerend wethouder: Martijn Leisink

Beoogd resultaat

- frontlijnsturing op wijkgerelateerde budgetten maakt een betere en efficiëntere besteding van middelen mogelijk. In het kader van de bezuinigingsopgave wordt aangenomen dat dit een besparing van 10% oplevert;
- in de Arnhemse wijken (georganiseerd naar 8 gebieden) worden medewerkers van de gemeente verbonden aan de gebieden om samen met burgers en bedrijven vorm te geven aan de uitvoering van het beleid in de betreffende wijken. De wijkteams zijn bevoegd tot het fiatteren van uitgaven op hun domein. Hiermee geven zij richting aan grote delen van de gemeentelijke begroting.

Samenhang met reguliere programma's

In 2016 is het uitvoeringsprogramma vastgesteld waarin de samenhang wordt gelegd tussen wijksturing en de reguliere programma's in de vorm van een herschikking van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden ten aanzien van budgetten die onder de wijksturing komen te vallen.

Resultaat 2016

Koersnota 'Van Wijken Weten'

- in de koersnota 'Van Wijken Weten' van februari 2016 zijn voor Wijksturing de kernpunten beschreven die in de Perspectiefnota 2017-2020 en de MJPB 2017-2020 nader zijn uitgewerkt. Vanaf 1 januari 2017 zijn in de MJPB acht wijkprogramma's opgenomen, waarin de Arnhemse 24 wijken worden geclusterd in acht gebieden;
- met ingang van 1 januari 2017 zijn verschillende gemeentelijke producten en diensten met de bijbehorende budgetten - in totaal circa € 101 miljoen - overgeheveld naar de acht wijkprogramma's. De teams Leefomgeving hebben zeggenschap over deze budgetten. Zij beslissen hierover, in samenspraak met inwoners en andere betrokkenen. Hierdoor kan met een ontschot wijkprogrammabudget gewerkt worden. Alle aan de wijkprogramma's gerelateerde budgetten vallen onder het mandaat van de teams Leefomgeving. Ook niet-financiële mandaten zijn overgegaan naar de teams Leefomgeving;
- in de MJPB 2017-2020 is de beoogde taakstelling vanaf 2017 (€ 10 miljoen) geschrapt, die in de MJPB 2016-2019 nog op de veranderopgave Wijksturing van toepassing was.

Pilots Wijksturing

- voor de invoering van Wijksturing is in de MJPB 2016-2019 ten laste van de algemene middelen een incidenteel invoeringsbudget van € 1,5 miljoen opgenomen. De verantwoording van dit invoeringsbudget is terug te vinden in het onderdeel Financiën bij deze veranderopgave;
- in de Zomernota 2016-2019 is besloten twee pilotgebieden aan te merken voor de veranderopgave Wijksturing. De pilots zijn beperkt tot twee gebieden die van elkaar verschillen om zoveel mogelijk te leren van de verschillen voor de implementatie stadsbreed. De pilotgebieden zijn geselecteerd uit Arnhem Noord en Arnhem Zuid. Daarnaast is gekozen voor een wijk die ook een heel gebied is, maar ook een wijk die een deel is van een gebied. De keuze voor de pilotgebieden heeft zich gericht op het onderscheid tussen veel traditie en actuele opgaven enerzijds en minder urgente opgaven anderzijds in wijken, die - qua bewonersinitiatief en burgerparticipatie - wat meer naar binnen zijn gericht;
- in september 2015 gingen de eerste teams Leefomgeving van start in de wijken Presikhaaf en Elden / De Laar. Later volgden Malburgen en Rijkerswoerd / Vredenburg / Kronenburg. Vanaf oktober 2016 zijn in alle Arnhemse wijken (acht gebieden) teams Leefomgeving actief;
- om in de pilotgebieden ervaring op te doen met wijksturing is in de MJPB 2016-2019 onder de veranderopgave Wijksturing, voor de pilotgebieden Presikhaaf en De Laar/Elden een aantal budgetten aangewezen die onder de wijksturing komen te vallen. De geselecteerde budgetten geven de wijkteams Leefomgeving in 2016 mogelijkheden om op een breed terrein ervaring op te doen met de afwegingen en prioritering in de uitvoering op basis van deze budgetten. De budgetten hebben betrekking op zowel het welzijnsbeleid als op het gebied van onderwijs, cultuur, sport, openbare ruimte, groen, spelen en afval. Alle budgetten met betrekking tot het vastgoed in de wijken zijn hier niet in betrokken; evenals de budgetten met betrekking tot GREX, GRP en BGB. De sturing op de budgetten in het kader van de Wmo en de Jeugdwet zijn al belegd bij de Sociale wijkteams voor jeugd en volwassenen;
- Amendement ChristenUnie/15A43 'De winst van de pilots inzichtelijk': in het aangenomen amendement bij de vaststelling van de MJPB 2016-2019 is opgenomen dat "*per pilotwijk de niet-uitgenutte budgetten ten goede zouden komen aan een te creëren aparte post, waarmee de pilotwijk een doel kan financieren ten voordele van het algemeen belang in die wijk*." Door het onderbrengen van budgetten in de pilots is onderzocht op welke wijze meer samenhang en synergie aangebracht kon worden in de uitvoering passend bij het profiel van de betreffende wijken en om te ontdekken in welke mate en op welke manier wijksturing toegevoegde waarde heeft voor de sturing op de gekozen budgetten.

- Dit heeft ertoe geleid dat in 2016 een betere verdeling van de gemeentelijke budgetten voor de 8 wijkprogramma's is gerealiseerd die de basis is geweest voor de budgetten van de 8 wijkprogramma's in de MJPB 2017-2020. Het uitgangspunt van het amendement dat 'niet uitgenutte budgetten ten goede komen aan de wijk' is weliswaar niet in het pilotjaar 2016 bij de pilotgebieden meegenomen, maar in de uitwerking van Wijksturing in acht wijkprogramma's vanaf 2017.

Teams Leefomgeving
- op basis van de opgedane ervaringen is stadsbreed gestart met teams Leefomgeving van 4-6 personen. De werving & selectie hiervoor is in 2016 doorgezet en afgerond. Sinds oktober 2016 zijn zeven teams Leefomgeving van 4-6 personen gestart en gepositioneerd in de gebieden. De stad is verdeeld in acht gebieden, maar één van deze teams neemt twee gebieden voor haar rekening;
- de teams Leefomgeving worden samen met de huidige afdelingen Klantenservice & Internet (KS&I) en Klant Contact Centrum (KCC) van het cluster Publieke Dienstverlening in één eenheid gepositioneerd: het cluster Wijken en Dienstverlening;
- ten behoeve van de personele aansturing van de leden van de teams Leefomgeving is een clustermanager Wijken & Dienstverlening aangesteld. Hij/zij stuurt verder op de doorontwikkeling van de visie op Wijksturing;
- op strategisch niveau is een stedelijk manager Wijken aangesteld die de Teams Leefomgeving; vertegenwoordigt op dat niveau en die gepositioneerd wordt bij het cluster Strategie en Beleid. Daarmee wordt de inhoudelijke aansluiting tussen de wijkprogramma's enerzijds en stedelijke programma's en regulier beleid anderzijds, op inhoud en capaciteit geborgd;
- in het bedrijfsplan Wijken is de positionering van de teams Leefomgeving binnen de gemeente, c.q. ten opzichte van de Kernorganisatie, beschreven;
- in de 'opdracht Teams Leefomgeving 2017' is het kader geschetst waarbinnen de teams hun werkzaamheden uitvoeren, om zodoende helder te maken wat er - op dit moment - van hen wordt verwacht. Voor de invoering van Wijksturing is de samenwerking met de sociale wijkteams - deze bestaan sinds 1 januari 2015 - cruciaal. De opdracht Teams Leefomgeving is daarom afgestemd met de opdracht voor de Sociale wijkteams. Aansluiting tussen de teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams heeft als doel effectiviteit en efficiency te realiseren en om de algemene voorzieningen in de wijk te versterken ten opzichte van de specialistische zorg;
- de teams Leefomgeving en de Kernorganisatie werken aan de onderlinge verbinding en afstemming met als instrument een Schakelteam. Het Schakelteam heeft als opdracht om de samenwerking tussen de teams Leefomgeving en de Kernorganisatie te ontwikkelen en te versterken.

Beoogde doelen
- effectiever en efficiënter uitvoeren van gemeentelijk beleid door meer ruimte te bieden voor keuzes en prioriteiten die bij de wijk passen;
- inwoners hebben indirect meer invloed op de keuzes bij de besteding van gemeentelijke middelen;
- beter inzicht in de besteding van middelen op wijkniveau.

Behaalde doelen
De doelen voor de programma's met veranderopgaven zijn over het algemeen geen harde, meetbare doelen. De resultaten die in 2016 zijn bereikt dragen allemaal bij aan de doelen zoals die hier zijn geformuleerd.
Het jaar 2016 is ook het jaar geweest waarin de Wijksturing vanaf 2017 is voorbereid.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Veranderopgave 1. Van Wijken weten	Rekening 2015	Begroot 2016 Geamendeerd	Begroot 2016 Definitief	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	0	0	903	**679**	224	V
Baten totaal	0	0	0	**11**	11	V
Totaal saldo van baten en lasten	0	0	-903	**-668**	235	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	0	0	560	**797**	-237	N
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	**0**	0	
Mutaties reserves	0	0	-560	**-797**	**-237**	N
Resultaat	0	0	-1.463	**-1.465**	-2	N

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Onderbesteding extra mee te nemen als niet-bestede middelen	237	V
- Diversen	-13	N
Totaal afwijking lasten	***224***	V
Baten		
- Diversen	11	V
Totaal afwijking baten	***11***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**235**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
BR Taakmut. gem.fonds - overl: wijksturing (Rb 19-12-2016)	647	-237	
BR Taakmut.gem.fonds - overl.: innovatiefonds (Rb 14-12-2015)	150	0	
Totaal mutaties toevoegingen	***797***	***-237***	N
Onttrekkingen			
Totaal mutaties onttrekkingen	***0***	***0***	
Totaal mutaties reserves	**-797**	**-237**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

V2 Innovatie & recombineren van centraal aanbod naar de wijkvraag

Coördinerend wethouder: Anja Haga

Beoogd resultaat
- eigen initiatief en zelfredzaamheid van burgers moet gestimuleerd worden;
- vermindering van een beroep op specialistische voorzieningen;
- de overheid en professionals dragen altijd de verantwoordelijkheid voor een vangnet voor mensen die niet in staat zijn om te voorzien in de basisbehoeften;
- integratie van beschut werk en arbeidsmatige dagbesteding voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Samenhang met reguliere programma's
In 2016 is een uitvoeringsprogramma vastgesteld waarin de verschillende domeinen waarop gecontracteerd wordt, uitgewerkt zijn in budgetten voor de algemene voorzieningen in de wijken, de sociale wijkteams en de specialistische voorzieningen. Daarin is de relatie met de reguliere programma's R4 Educatie, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R7 Volksgezondheid en milieu opgenomen.

Resultaat 2016
Innovatie sociaal domein
Via het innovatiefonds (2015 en 2016) is een groot aantal projecten gestart. Deze projecten zijn enerzijds gericht op transformatie van het aanbod specialistische zorg en maatwerkvoorzieningen en anderzijds op innovatie van algemene voorzieningen om een beroep op specialistische zorg te voorkomen.
Samenwerking Sociale wijkteams en teams Leefomgeving (programma Van Wijken Weten)
Vanaf 2017 beschikken wijkteams Leefomgeving over innovatiebudget voor algemene voorzieningen. In samenwerking met de Sociale wijkteams wordt per wijk gekeken aan welke algemene voorzieningen behoefte is en hoe dit zou kunnen helpen in het verminderen van het beroep op specialistische voorzieningen.
De veranderopgave 'Innovatie & recombineren van centraal aanbod naar de wijkvraag' is in 2016 in het programma Van Wijken Weten opgenomen als veranderopgave 'Transformatie sociaal domein'.

Beoogde doelen
- van individuele specialistische inzet naar meer algemene voorzieningen;
- effectievere nieuwe arrangementen die meer aansluiten op de zelfredzaamheid van burgers ter vervanging van de honderden huidige producten in zorg en welzijn;
- minder professionele voorzieningen en meer door burgers georganiseerde voorzieningen;
- integrale contractering van aanbod van gemeente, instellingen en bedrijven op basis van de wijkvraag.

Behaalde doelen
De doelen voor de programma's met veranderopgaven zijn over het algemeen geen harde, meetbare doelen. De resultaten die in 2016 zijn bereikt dragen allemaal bij aan de doelen zoals die hier zijn geformuleerd.

V3 Versterken participatie en zelforganiserend vermogen van inwoners

Coördinerend wethouder: Anja Haga

Beoogd resultaat

- de gemeente geeft inwoners de ruimte goede ideeën te verwezenlijken en invloed te hebben op de juiste wijze van aanwending van budgetten;
- samen met de bewoners benoemen welke regels écht nodig zijn en op welke punten onze steun echt nodig is;
- wijken met elkaar verbinden en door onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring, met name op het gebied van de woon- en leefomgeving;
- stimuleren van onderlinge zorgzaamheid en zelfwerkzaamheid van onze inwoners;
- buurtrechten en de buurtwet worden verankerd in het gemeentelijke beleid.

Samenhang met reguliere programma's

In 2015/16 zijn de kadernota Van Wijken Weten en het uitvoeringsprogramma vastgesteld waarin de samenhang wordt gelegd tussen wijksturing en de reguliere programma's. Het gaat hierbij om een herschikking van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden ten aanzien van het maken en uitvoeren van beleid en de aanwending van de budgetten die onder de wijksturing komen te vallen. In de MJPB 2017-2020 zijn de wijkprogramma's met de daarbij behorende budgetten opgenomen.

Resultaat 2016

In 2016 heeft er een inventarisatie van de opgaven plaats gevonden, die inwoners zien in hun eigen woon- en leefomgeving. Dit heeft geleid tot de Wijkactieplannen 2016-2017 en bijbehorende wijkbegroting vanaf 2017 in de MJPB 2017-2020. Hierdoor worden inwoners in de gelegenheid gesteld (meer) invloed uit te oefenen op de besteding van middelen en op hun woon- en leefomgeving.
De veranderopgave 'Versterken participatie en zelforganiserend vermogen van inwoners' is in 2016 opgenomen in de veranderopgave 'Wijksturing in uitvoering'.

Beoogde doelen

- wijken worden leuker, aantrekkelijker en veiliger en bewoners krijgen meer contact;
- gedeelde verantwoordelijkheid met bewoners voor de kwaliteit van de eigen woon- en leefomgeving.

Behaalde doelen

De veranderopgave Versterken participatie en zelforganiserend vermogen is opgegaan in de veranderopgave Wijksturing. In de uitvoering van de veranderopgave Wijksturing wordt per gebied gekeken naar de passende manier om buurtafspraken te maken, betrokkenheid te vergroten en draagvlak te creëren. De motie "Instellen buurtrechten/buurtwet" is door deze werkwijze verankerd in de veranderopgave 'Wijksturing'.

V4 Werk!

Coördinerend wethouder: Ine van Burgsteden

Beoogd resultaat

- meer werk in Arnhem;
- meer Arnhemmers aan het werk.

Samenhang met reguliere programma's

Voor beide componenten 'Meer werk in Arnhem' en 'Meer Arnhemmers aan het werk' is een uitvoeringsprogramma ontwikkeld. Dit heeft een inhoudelijke relatie met de reguliere programma's economie, onderwijs, werk en inkomen, cultuur en mogelijk openbare ruimte.

Resultaat 2016

In samenhang met regulier programma R3 Economie zijn de volgende resultaten bereikt:

- ten behoeve van de werkgelegenheid en bedrijvigheid in Arnhem en directe omgeving is binnen de gemeente een team geformeerd en een vrijgestelde acquisiteur aangenomen. Dit team is aan de slag gegaan met het werven van nieuwe bedrijven en het behoud van bestaande bedrijven in samenwerking met andere ondernemers in de stad;
- ook werd een start gemaakt met het aanhalen van de contacten met de 100 grootste bedrijven in Arnhem via beter relatiebeheer. Zo zijn er afgelopen jaar fors meer bedrijfsbezoeken afgelegd dan afgelopen jaren;
- in maart 2016 is de Economic Board Arnhem- Nijmegen officieel van start gegaan. De Economic Board heeft in 2016 een strategisch plan ontwikkeld voor de komende jaren, waarbij het accent wordt gelegd op het tot stand brengen van projecten op het terrein van food, health en energy en de crossovers daartussen. In september 2016 organiseerde de Economic Board een startevent;
- samen met de Hogeschool Arnhem-Nijmegen (HAN) en Industriepark Kleefse Waard (IPKW) is een Innovatiehub op het gebied van Energie en Milieutechnologie (EMT) op IPKW van start gegaan. In deze hub werken leerwerktrainees, stagiairs en afstudeerders van de HAN en andere instellingen aan EMT-gerelateerde vraagstukken van bedrijven;
- De Human Capital agenda heeft verder vorm gekregen door het programma 'Arnhem Studiestad' met de drie hogescholen in Arnhem en het afsluiten van onder andere het Techniekpact en het Zorg- en Welzijnspact. Deze hebben als doelstelling om de aansluiting tussen opleiding en arbeidsmarkt te dichten.

Meer inhoudelijke toelichting is te vinden in het reguliere programma R3 Economie.

In samenhang met regulier programma R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning zijn de volgende resultaten bereikt:

- het regionaal WerkeversServicePunt (WSP) is verder doorontwikkeld conform het Uitvoeringsplan Participatie. Extra inzet via accountmanagers is gepleegd om in overleg met werkgevers vacatures passend te maken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt;
- aanvullend op de samenwerking binnen het WSP werkt de gemeente Arnhem samen in het Werkbedrijf. Het Werkbedrijf is een bestuurlijk samenwerkingsverband met VNO-NCW-Midden, UWV, regiogemeenten en vakbonden. De partners zijn tevreden over de samenwerking. Er loopt een communicatiecampagne (gaan/staan voor een baan) richting werkgevers om hen te stimuleren meer uitkeringsgerechtigden in dienst te nemen met specifieke afspraak voor de banenafspraak;
- de doorontwikkeling van Presikhaaf & Bedrijven is nog niet afgerond. De onderhandelingen met een andere sociale onderneming zijn helaas afgebroken. De gemeente Arnhem is gestart met het ontwikkelen van een Arnhems Werkbedrijf, waarin werkgelegenheid wordt georganiseerd voor SW-ers en mensen met een uitkering vanuit de Participatiewet.

Meer inhoudelijke toelichting is te vinden in het reguliere programma R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning.

Beoogde doelen

- versterken van de strategie om te komen tot meer werkgelegenheid, in intensief samenspel met partners (bedrijfsleven en onderwijs);
- meer benutten aanwezige innovatieve vermogen;
- versterken regionale samenwerking;
- meer investeringen binnenhalen (onder meer acquisitie);
- effectievere (re)integratie;
- ontwikkelen tot een van de beter presterende werkbedrijven.

Behaalde doelen

De doelen voor de programma's met veranderopgaven zijn over het algemeen geen harde, meetbare doelen. De resultaten die in 2016 zijn bereikt dragen allemaal bij aan de doelen zoals die in de veranderopgave zijn geformuleerd.

V5 Vitale centrumstad en het Rijngoud

Coördinerend wethouder: Gerrie Elfrink

Beoogd resultaat

De Rijn is het goud van onze stad en ons centrum; dit willen we economisch, ruimtelijk en cultureel tot uitdrukking laten komen, waarbij we laten zien dat:

- de Rijn de verbinding is tussen Noord en Zuid;
- de Rijn de plek is om te vertoeven en ontmoeten;
- de Rijn de economische motoren Arnhems Buiten, Binnenstad en Kleefse Waard verbindt;
- de Rijn de verbinding is tussen het culturele en creatieve van Museum en Artez in het Coehoornkwartier en het stadspark Stadsblokken/Meinerswijk;
- de binnenstad aan de Rijn een topplek is om te wonen, werken en verblijven, met het gezicht naar de Rijn.

Samenhang met reguliere programma's

In 2016 ligt hiervoor een uitvoeringsprogramma, waarin de inhoudelijke samenhang wordt gelegd met reguliere programma's op het gebied van economie; cultuur, erfgoed en sport; mobiliteit, openbare ruimte en milieu.

Resultaat 2016

Rijngoud is gestart waarbij de insteek niet is om allemaal plannen te maken voor nieuwe ontwikkelingen en activiteiten, maar een sfeer te creëren waarin mensen en organisaties enthousiast worden en zich aangemoedigd voelen om meer langs de Rijn te ondernemen. Daarvoor is een ‘Rijngroep’ geformeerd. Deze bestaat uit deelnemers die hart hebben voor Arnhem, hart voor de Rijn, invloed hebben en die over een netwerk beschikken. Het is een brainstormgroep die tevens initiatieven neemt, activiteiten kan stimuleren, verbindingen kan leggen. Op basis van een inventarisatie van de huidige situatie, nieuwe ontwikkelingen maar ook wensen en ambities zijn de zogenaamde *oeverprofielen* geformuleerd die kunnen helpen om Arnhem nog beter met de Rijn te verbinden.
In de Zuidelijke Binnenstad heeft zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan zoals:

- de bouw 2e fase Paradijs is gestart;
- verbouw van het paviljoen aan de Rijnkade tot Airborne at the bridge en realisatie van de trappartij;
- verplaatsen van de warenmarkt van het kerkplein naar De Markt;
- het verkennen van de Creatieve Corridor, het gebied tussen Roermondsplein, de Blauwe Golven, Oude Kraan en de Mandelabrug, waar in wisselende coalities wordt gewerkt en nagedacht over de inrichting van het gebied. Kwaliteit verbeteren van de openbare ruimte , de ontknoping van het Roermondsplein, meer groen ook in het gebied tussen de binnenstad en het museum, de ideeën voor huisvesting van CASA/Showroom onder de brug bij de Oude Kraan;
- begin 2016 is het Ambitiedocument Lauwersgracht Alliantie ondertekend door toneelgroep Oostpool, Introdans, het Gelders Orkest, Musis Stadstheater, gemeente Arnhem en provincie Gelderland. Doel is om de productie en presentatie van de podiumkunsten in Oost Nederland en specifiek in Arnhem te verbinden en steviger te positioneren.

Beoogde doelen

- versterken positie van culturele hoofdstad van het oosten;
- meer ruimte en minder kaders;
- meer initiatieven rondom de Rijn.

Vitalere binnenstad door:

- koesteren en versterken ruimtelijke kwaliteit;
- een gastvrijere en bereikbaardere binnenstad;
- creatieve en aantrekkelijke programmering.

Behaalde doelen

De doelen voor de programma's met veranderopgaven zijn over het algemeen geen harde, meetbare doelen. De resultaten die in 2016 zijn bereikt dragen allemaal bij aan de doelen zoals in de veranderopgave zijn geformuleerd.

V6 Energy made in Arnhem, ElectriCity

Coördinerend wethouder: Anja Haga

Beoogd resultaat

- Transformatie naar een duurzame en onafhankelijke energievoorziening;
- Een brede laag van buurtinitiatieven tot bedrijven, van startups tot gevestigd is nodig voor de transformatie;
- Bewoners en woningbouwcorporaties bruisen van de ideeën en samen met hen gaan we voor lagere woonlasten en een duurzame autonome energievoorziening. Dat is Arnhem; creatief, ruimte voor experimenten en gewoon doen;
- De Arnhemse energiesector loopt voorop in de toepasbare kennis en krijgt volop kansen. Kansen om te innoveren, studenten te trekken, showcases en banen;
- Met Trolley 2.0 laten we met Arnhemse technologie zien wat vooruitgang is;
- De kracht van de stad wordt benut om energieneutraal te worden en we bouwen door op het bestaande netwerk van Energie made in Arnhem. We geven zelf het goede voorbeeld;
- De eerste periode van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) is begin dit jaar afgelopen. De gemeente Arnhem heeft de ambitie om het luchtprogramma voort te zetten en kan daardoor aansluiten bij het landelijk Actieplan Luchtkwaliteit. Om de luchtkwaliteit verder te verbeteren zetten we maatregelen in op het gebied van verkeer (doorstroming en milieuzone) en mobiliteit (schoon vervoer).

Samenhang met reguliere programma's

In 2016 ligt hiervoor een uitvoeringsprogramma, waarin de inhoudelijke samenhang wordt gelegd met reguliere programma's op het gebied van economie, mobiliteit, openbare ruimte en milieu.

Resultaat 2016

Deze opgave heeft raakvlakken met meerdere beleidsterreinen waarop veel resultaten zijn geboekt.

Duurzame economie (energie en elektriciteit)

- het bidbook Energie en Milieutechnologie: "New Energy Made in Arnhem" is gelanceerd;
- het Clean Mobility Centre, innovatiecentrum voor schone mobiliteit is geopend;
- "Generation E" op Kleefse Waard, een groeiversnellingsprogramma voor bedrijven in energietechnologie is gestart.

Duurzaam vervoer

- de nieuwbouw van het hoofdkantoor van Hygear is gestart, inclusief tijdelijk waterstoftankstation;
- de aanleg van 35 extra laadpalen is gestart en de aanleg van een laadplein aan de Trans;
- de eerste fase EU aanvraag Interreg NWE project CleanMobilEnergy is goedgekeurd;
- de waterstofbus Syntus Hymove is gepresenteerd.

Trolley 2.0

- een bijzonder project hierin is Trolley 2.0. Hiervoor is Arnhem dit jaar door veel (inter)nationale delegaties bezocht, voorbeelden hiervan zijn: EU-commissie, Düsseldorf, Berlijn, RTL7, Oberhausen, etc.

Projectplan E-bus 2020

- een projectplan is hiertoe ingediend bij de Euregio Rijn-Waal. Als coalitie (10 partners) is een subsidie ontvangen van *€ 4,6 miljoen subsidie en daarbij € 4 miljoen cofinanciering* van projectpartners;
- binnen het project is *een organisatie en een samenwerking* opgezet binnen een Triple-Helix (Bedrijfsleven, Overheid en Kennisinstellingen). Dat is al bijzonder, maar ook nog een Triple-Helix dat bestaat uit Duitse en Nederlandse partners;
- E-bus 2020 is één van de 4 projecten geweest die zijn genomineerd door de Nederlands-Duitse Handelskamer voor de "*Duits-Nederlandse economieprijs 2016";*
- op 5 oktober 2016 is het eerste internationale VOC-symposium *"Duurzaam Openbaar vervoer"* georganiseerd in Arnhem. Jaarlijks zijn er zo'n 50-100 gasten aanwezig op dit symposium. Maar omdat Arnhem duurzaam openbaar vervoer belangrijk vindt en we het belangrijk vonden om onze internationale netwerken uit te nodigen, hebben we er een internationale twist aangegeven. Met meer dan 300 (!) internationale aanwezigen, een goede website, een strak vormgegeven en professioneel inhoudelijk programma kijken we tevreden terug op dit symposium. Een symposium waar Arnhem en Trolley 2.0 internationaal stevig op de kaart zijn gezet.

Duurzaam bouwen en wonen

- prestatieafspraken over duurzaamheid met corporaties zijn gemaakt en hebben corporaties duurzame woningen (waaronder Nul op de Meter) gebouwd;
- een regionaal energieloket (www.elmg.nl) geopend en een innovatieve aanpak is gestart om inwoners energiebewust te maken en te ondersteunen in het verduurzamen van hun woning. Duurzame buurtinitiatieven zijn opgebloeid en ondersteund;
- een duurzaam, energieneutraal ontwerp voor het nieuwe Focus Filmtheater gemaakt.

In het kader van de voorbeeldfunctie:

- zijn op drie MFC's in totaal 1.400 zonnepanelen gelegd;
- is zwembad de Grote Koppel aangesloten op het stadswarmtenet.

Verbeteren luchtkwaliteit

- als het gaat over verbeteren luchtkwaliteit is er nog één knelpunt, te weten aan de Eusebiusbuitensingel en nog twee bijna-knelpunten (Nieuwe Plein en Apeldoornseweg).

Energy Cafés

- Maandelijks zijn er Energy Cafés georganiseerd, waarvan drie keer op locatie bij deelnemers van het netwerk, bij IPKW, bij Alliander en bij DNV GL.

Beoogde doelen

- versterken van Arnhem als een toonaangevend EMT-cluster, en zich profileren als dé elektriciteitsstad (ElektriCity) van Nederland;
- vergroten voorbeeldfunctie van de gemeente Arnhem;
- geen overschrijdingen van de grenswaarden fijn stof en stikstofdioxide langs de wegen in Arnhem.

Doorzetten en verbeteren inzet op energietransitie:

- energieneutraliteit in 2050;
- 1,5% energiebesparing per jaar;
- 14% duurzame opwekking energie in 2020.

Behaalde doelen

De doelen voor de programma's met veranderopgaven zijn over het algemeen geen harde, meetbare doelen. De resultaten die in 2016 zijn bereikt dragen allemaal bij aan de doelen zoals in de veranderopgave zijn geformuleerd.
Voor wat betreft het programmaplan New energy made in Arnhem wordt separaat een monitoring uitgevoerd.

V7 Marketing

Coördinerend wethouder: Ron König

Beoogd resultaat

- gericht bewoners, bezoekers, bedrijven, studenten en andere overheden behouden en aantrekken;
- meer investeringen (van anderen) in een aantrekkelijke stad en werkgelegenheid;
- meer studenten in de stad die hier ook blijven na hun studie, mede vanwege de unieke verbindingen tussen onderwijs en bedrijfsleven;
- door aanwezigheid in meer relevante netwerken ook meer invloed.

Samenhang met reguliere programma's

In 2016 ligt hiervoor een uitvoeringsprogramma waarin de inhoudelijke samenhang wordt gelegd met de reguliere programma's op het gebied van economie, cultuur, onderwijs, en bijvoorbeeld openbare ruimte.
Maar zeer zeker ligt er ook een relatie met de veranderopgaven Vitale centrumstad en het Rijngoud, Werk en Energy Made in Arnhem.

Resultaat 2016

Citymarketing
Doelgerichte citymarketing, afgestemd op:

- het behouden van bewoners en aantrekken/verbeteren woonklimaat met focus op hoogopgeleiden, modale en bovenmodale inkomens en creatievelingen uit heel Nederland;
- het vasthouden en aantrekken van bezoekers uit de regio en toeristen, bezoek en bestedingen in de binnenstad vergroten met focus op mode en shopping door geïnteresseerden uit heel Nederland;
- het behouden van bedrijven en aantrekken/economie en werkgelegenheid versterken met focus op Energie Milieutechnologie, Mode en creatieve sector en start up en scale up;
- studenten/innovatiekracht en aanwas high potentials vergroten met focus op HBO studenten die in Arnhem studeren en wonen of in Arnhem wonen en elders studeren.

Marketing Studiestad

- vanuit de werkgroep marketing Studiestad is concreet een start gemaakt om een gezamenlijke studieportal op te zetten (voor en deels door studenten) die bijdraagt aan het imago van Arnhem Studiestad. Deze wordt voor de zomer van 2017 gelanceerd. Ook zijn Fashion & Design Festival Arnhem en Innovatie editie 2016 als beeldbepalend event vanuit citymarketing gefaciliteerd en ondersteund;
- start uitvoering gezamenlijk Actieprogramma Arnhem Studiestad. In 2016 is de samenwerking rond Arnhem Studiestad geïntensiveerd tussen hogescholen en Arnhem. Inmiddels zijn ruim 50 partijen (ondernemers, studenten, huisvesters etc) aangesloten op de uitvoering van het programma.

Spraakmakende evenementen

- In 2016 vond een aantal grote evenementen plaats waarmee Arnhem zich landelijk en zelfs wereldwijd profileerde zoals Giro d'Italia, internationale Sonsbeekstentoonstelling, Innovate, Fashion & designfestival.

Het "nieuwe herdenken"
De publieke belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) en de Slag om Arnhem groeit nog altijd. De Airborne gemeenten ontvangen jaarlijks een grote stroom belangstellenden, nabestaanden en toeristen uit binnen- en buitenland. De vier Airborne gemeenten (Arnhem, Ede, Overbetuwe en Renkum), de provincie Gelderland, vfonds (het Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg) en organisaties in het veld hebben geconstateerd dat er nog veel te winnen is als het aanbod verder op elkaar wordt afgestemd en de samenwerking met betrekking tot promotie en marketing wordt geïntensiveerd.

Na het ondertekenen van een intentieverklaring in september 2016 wordt er hard samengewerkt aan:

- afstemmen van initiatieven en programma's, zowel inhoud als marketing;
- afstemmen en faciliteren van gemeenschappelijke activiteiten, ook educatie;
- afstemmen en versterken van overkoepelende communicatie en marketing;
- vanzelfsprekende deelname in de Liberation Route Europe (LRE);
- samenwerken in benodigde fondsenwerving.

De vier Airborne gemeenten zijn vanaf oktober 2016 gezamenlijk lid van de LRE. De LRE is een internationale herdenkingsroute die belangrijke mijlpalen uit de Tweede Wereld Oorlog met elkaar verbindt, de Airborneregio is hier onderdeel van. De LRE is gespecialiseerd in het thema herinneringstoerisme. Met partners uit acht landen zorgt zij voor dit thema voor diepgaande promotie op de Europese en Noord-Amerikaanse markt.

Beoogde doelen

- doelgerichte citymarketing, afgestemd op toeristische marketing;
- meer studenten en intensievere verbindingen met en grotere zichtbaarheid van de kennisinstellingen;
- terugkerende beeldbepalende evenementen;
- ontwikkeling van het 'nieuwe herdenken';
- versterken van onze (inter)nationale positionering en lobbykracht.

Behaalde doelen

De doelen voor de programma's met veranderopgaven zijn over het algemeen geen harde, meetbare doelen. De resultaten die in 2016 zijn bereikt dragen allemaal bij aan de doelen zoals in de veranderopgave zijn geformuleerd.

Specifiek kan hierbij de intensivering van de samenwerking tussen partijen rond Arnhem Studiestad worden genoemd, waarbij een groot aantal partijen is aangehaakt. Dit leidt tot een betere zichtbaarheid van de kennisinstellingen.

4. REGULIERE PROGRAMMA'S

De diverse taken waar de gemeente voor verantwoordelijk is, zijn opgenomen in 10 reguliere programma's:

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

R1 Veiligheid

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

R3 Economie

R4 Educatie

R5 Cultuur, recreatie en sport

R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

R7 Gezondheid en milieu

R8 Wonen en ruimte

R9 Financiën en bedrijfsvoering

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

College en raad streven naar transparantie en duidelijkheid omtrent te realiseren idealen en doelen alsmede heldere verantwoording van besteding van de middelen. Met de stad hierin samenwerken is een randvoorwaarde om te komen tot succes. Door bestuurlijke verbindingen in bovenlokale en regionale netwerken werkt Arnhem aan ruimtelijke- en economische ontwikkeling en duurzaamheid. Publieke dienstverlening ontwikkelt steeds meer richting professionele ondersteuner die vraaggericht de burger bediend.

Realisatie

Beoogd resultaat

Rekenkamer
- inrichting nieuwe rekenkamerfunctie op basis van de in 2015 uitgevoerde Evaluatie Rekenkamer Arnhem;
- voorstel voor onderzoeksprogramma.

Bovenlokale en regionale organen
In de paragraaf Verbonden Partijen wordt ingegaan op algemene (bestuurlijke) organen en lidmaatschappen. Wegens stopzetting van de plus-variant binnen de Wet gemeenschappelijke regelingen is de Stadsregio Arnhem Nijmegen in liquidatie. Nieuwe samenwerkingsvormen zijn:
- een gemeenschappelijk orgaan om het regionale beleid aangaande economie, wonen en verkeer vorm te kunnen geven. Mogelijk ook op andere terreinen zoals milieu;
- een modulaire gemeenschappelijke regeling om bijvoorbeeld regionale aanbesteding van doelgroepenvervoer te kunnen regelen;
- een economic board (Triple Helix) met partners uit de overheid, onderwijs- en onderzoek en ondernemerswereld;
- samenwerking in Euregioverband en met Duitse steden in de deelstaat Nordrhein-Westfalen.

Arnhem versterkt zijn positionering in de landelijke netwerken G32 en VNG. Verwacht wordt dat de G32 een belangrijke gesprekspartner blijft voor het Rijk voor Agenda Stad. De burgemeester is portefeuillehouder Agenda Stad in het dagelijks bestuur van de G32.

Publieke dienstverlening: Klant Contact Centrum (KCC), Burgerzaken en Klantenservice en Internet (KS&I)
- het KCC vervolgt de ingeslagen weg en zet steeds meer in op digitale dienstverlening. Het is een belangrijke weg om de in 2014 ingezette bezuiniging die oploopt tot € 700.000 vanaf 2017 te halen;
- een tweede belangrijke pijler zijn investeringen in de medewerkers om het kennisniveau op orde te krijgen en te behouden.

Samenhang met veranderopgave(n)

Raad
- programma Van wijken weten: veranderopgaven Wijksturing en Versterken participatie en zelforganiserend vermogen van inwoners;
- de raad heeft een voorbereidingsgroep 'Van Wijken Weten' in het leven geroepen. Deze werkgroep volgt de implementatie van de nieuwe werkwijze vanuit Wijksturing.

Resultaat 2016

Verkiezingen
In 2016 hebben twee referenda plaatsgevonden. Beide referenda zijn organisatorisch succesvol verlopen en er zijn geen calamiteiten gemeld.

Raad en griffie
- de gemeenteraad boog zich op 35 Politieke Maandagen over 89 raadsvoorstellen en ontving 102 insprekers. Gemiddeld keken ruim 300 kijkers naar de live uitzendingen van de vergaderingen;
- een tweetal (raads)werkgroepen hield zich bezig met twee voorname onderwerpen: Van Wijken Weten en de Rekenkamer;
- door middel van vier specifieke raadsactiviteiten versterkte de gemeenteraad zijn informatiepositie;
- er is een nieuw bestuurlijk informatiesysteem ingericht (Ibabs);
- de leden van de Procedurecommissie verkenden op de heidag de mogelijkheden om onderlinge relaties te versterken en de vergaderwijze aan te passen;

- door middel van het programma 'Leuk om te leren' en de cursus 'Politiek actief' werden jeugd en oudere bewoners betrokken bij de lokale politiek;
- door vaststelling van een nieuwe systematiek voor de toekenning van fractiekostenvergoedingen werd zeker gesteld dat deze uitgaven ook op middellange termijn binnen de ramingen blijven.

Voor meer informatie wordt verwezen naar het Jaarverslag 2016 van de Raad & Griffie.

Rekenkamer
- per 31 december 2015 stopte de Rekenkamer van de gemeente Arnhem zijn activiteiten. Dit is begin 2016 geëvalueerd in de gemeenteraad. Na deze evaluatie zijn er nieuwe doelen gesteld alsmede een budget;
- er zijn nieuwe Rekenkamerleden geworven, die op 11 juli 2016 zijn benoemd;
- de Rekenkamer heeft onder andere een eerste onderzoek inzake informatiebeveiliging en privacy in het sociaal domein opgestart en is bezig met het ontwikkelen van een onderzoeksprogramma.

College B&W
- gedurende 2016 is wethouder A. Mink vervangen door wethouder G. Ritsema;
- burgemeester H. Kaiser is als gevolg van ziekte in de loop van het jaar waargenomen door burgemeester B. Staal.

Bovenlokale en regionale organen
- Stadsregio Arnhem Nijmegen in liquidatie loopt volgens plan;
- Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen City Region is actief in vier gebieden: Wonen, Economie, Mobiliteit en Duurzaamheid, alsmede Bureau Brussel. Inmiddels is al veel regionaal opgepakt en verder uitgewerkt;
- Bureau Brussel: heeft de workshop Urban Agenda georganiseerd in het kader van de European Week of Regions and Cities. Arnhem participeert momenteel in 6 Europese subsidietrajecten;
- Economic Board regio Arnhem Nijmegen is opgericht en een openingsevent voor regiopartners heeft plaatsgevonden;
- VNG, G32: mede is vorm gegeven aan de lobby op deze terreinen;
- Euregio Rijn-Waal: het opbouwen van het netwerk 100.000+ steden verloopt gestaag;
- Gelrestad: lobbynetwerk richting Den Haag en Europa heeft eerste resultaten opgeleverd;
- Investeringsagenda: bestuursakkoord is gesloten voor stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen

Publieke Dienstverlening
- het Klant Contact Centrum (KCC) en de Klantenservice bieden steeds meer diensten digitaal aan. Voor de minder digivaardigen zijn alternatieve kanalen beschikbaar;
- extra aandacht is besteed aan de investering in medewerkers, zowel op het vlak van gastvrijheid als kennis;
- de uitvoering van het convenant tussen gemeente, COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers) en IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst) om de inschrijving van de vluchtelingen in de Basisregistratie Personen (BRP) te versnellen, is voortvarend opgepakt en loopt uitstekend. De uitvoering sluit naadloos aan bij de oorspronkelijke uitgangspunten voor versnelde inschrijving. Ook andere gemeenten hebben zich inmiddels bij deze dienstverlening aangesloten.

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Raad en Griffie
- het jaar sloot voor de raad af met een zeer klein nadeel ten opzichte van de begroting (€ 3.000). Extra uitgaven waren onvermijdelijk in verband met de vervanging wegens ziekte en zwangerschap van een tweetal raadsleden. De uitgaven voor de fractiekostenvergoedingen vertoonden een voordeel;
- het resultaat op de Griffie laat een incidenteel voordeel zien van circa € 50.000. Dit voordeel houdt verband met lagere loonkosten.

Bovenlokale en regionale organen
De Stadsregio Arnhem Nijmegen - in liquidatie - heeft in 2016 een bedrag ter grootte van de half jaarlijkse contributie teruggegeven aan de deelnemende gemeenten en heeft voor 2016 afgezien van een contributieheffing. Onvoorzien positief: circa € 200.000.

Publieke dienstverlening
Organisatorische maatregelen zijn getroffen om de flexibiliteit verder te vergroten, zodat optimaal kan worden ingespeeld op de voortdurende fluctuerende vraag om diensten en producten, die via het KCC en Klantenservice worden afgenomen.

Bezuinigingstaakstelling 2016

Publieke dienstverlening
Klant Contact Centrum (KCC): de beoogde bezuinigingen voor 2016 vanuit de bezuinigingstaakstelling 2014-2017 zijn gerealiseerd. Verdere digitalisering is noodzakelijk om de vanaf 2017 volledig doorgevoerde taakstelling van € 700.000 per jaar te kunnen realiseren.

Prestatie-indicatoren

Gelet op de aard van de meeste producten in dit programma zijn er geen prestatie-indicatoren benoemd.

R0007 Publieke dienstverlening

- Bezoekers aan de balie in het Stadhuis kunnen na hun bezoek aan de balies aangeven hoe tevreden zij zijn met de verleende diensten. Met name de onderdelen wachttijd (gemiddeld cijfer: 8,6), het welkom voelen (8,3) en het gevoel dat men prettig en vriendelijk is geholpen (8,9) scoren in 2016 hoog. De tevredenheid over de behandeling van de klantvraag scoort gemiddeld (6,5). De gemiddelde score is beïnvloed wegens het feit dat in het voorjaar een nagenoeg volledige nieuwe ploeg van talentvolle jonge professionals de dienstverlening aan de balies heeft overgenomen. Vanaf medio 2016 vertoonde het tevredenheidscijfer een stijgende lijn, waardoor de tevredenheid in december naar alle verwachting boven de 8,0 zal uitkomen;
- In 2016 is onderzoek gestart om aansluiting te zoeken bij het landelijk ontwikkelde dashboard Dienstverlening op de website Waarstaatjegemeente.nl. In 2017 zal dit onderzoek zijn afgerond.

Financiën per programma

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 0. Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	Rekening	Begroot 2016		**Rekening**	Afwijking	V / N
	2015	Geamendeerd	Definitief	**2016**		
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	10.931	9.689	11.250	**11.789**	-539	N
Baten totaal	3.204	2.457	3.604	**4.764**	1.160	V
Totaal saldo van baten en lasten	-7.727	-7.232	-7.646	**-7.025**	621	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	40	0	0	**73**	-73	N
Onttrekkingen aan reserves	13	0	125	**125**	0	
Mutaties reserves	-27	0	125	**52**	-73	N
Resultaat	-7.754	-7.232	-7.521	**-6.973**	548	V

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Meer rijksleges in verband met hogere afzet ID bewijzen (zie ook baten)	-439	N
- Doorbelasting kosten in verband met inschrijfstraat	-346	N
- Diversen	246	V
Totaal afwijking lasten	***-539***	N
Baten		
- Liquidatie Stadsregio Arnhem Nijmegen (restitutie bijdrage)	232	V
- Doorbelasting kosten in verband met inschrijfstraat	346	V
- Hogere afzet ID bewijzen (zie ook lasten)	454	V
- Diversen	128	V
Totaal afwijking baten	***1.160***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**621**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
BR Onderzoek rekenkamer: resultaat 2016 (Rb 13-12-2010)	73	-73	N
Totaal mutaties toevoegingen	***73***	***-73***	N
Onttrekkingen			
AR: realisatie rekenkamerfunctie cf addendum coalitieakkoord (Rb 30-05-2016)	85	0	
BR Taakmut. gem.fonds - Overl.: opzetten regiotafels Herv. Langd. Zorg (HLZ) (Rb 14-12-2015)	40	0	
Totaal mutaties onttrekkingen	**125**	**0**	
Totaal mutaties reserves	**52**	**-73**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Verkiezingen		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R001	Verkiezingen	262	155	328	308	21	V
R002	Raad	1.321	1.422	1.273	1.286	-13	N
R003	Griffie	584	655	664	620	43	V
R004	Rekenkamer	127	115	202	129	73	V
R005	College van B. en W.	2.263	1.898	1.866	1.822	44	V
R006	Bovenlokale / Regionale organen	1.374	757	2.216	2.040	176	V
R007	Publieke dienstverlening	4.999	4.687	4.702	5.584	-881	N
Gerealiseerd resultaat		**10.931**	**9.689**	**11.250**	**11.789**	**-539**	**N**

R1 Veiligheid

Veilig zijn en zich veilig voelen is voor alle mensen erg belangrijk. Leven in een veilige omgeving levert een wezenlijke bijdrage aan vrijheid, expressie en ontwikkeling. De gemeente heeft een regierol op het terrein van de brede veiligheid: veilig ondernemen, veiligheid in de wijk, veilig uitgaan, veiligheid op straat en veilig in huis. In nauwe samenwerking met partners in veiligheid werkt de gemeente aan integrale aanpak voor veiligheid en aan een positiever veiligheidsbeleving van haar inwoners en bezoekers van de stad.

Realisatie

Beoogd resultaat

In Arnhem vraagt veiligheid continue aandacht: in uitgaansgebieden, in de wijken, achter de voordeur. Dat vraagt een blijvende investering in het netwerk van veiligheid- en zorgpartijen. Naast de onderwerpen inclusief prioritering (veilige woon- & leefomgeving; jeugd) in de kadernota Veiligheid wordt in 2016 specifiek ingezet of ingespeeld op:

- bestrijding maatschappij ondermijnende activiteiten;
- bestrijding radicalisering;
- ontwikkelingen rond prostitutie en mensenhandel;
- ontwikkelingen rond de 'achterdeur-problematiek' (coffeeshops);
- ontwikkelingen het horeca concentratiegebied;
- verdere ontwikkeling werken in de wijken, ook in samenhang met het Veiligheidshuis;
- doorontwikkeling repressieve organisatie (DRO) (Brandweer);
- preventie bij brand en calamiteiten (Brandweer).

Samenhang met veranderopgave(n)

- programma Van Wijken Weten: veranderopgaven Wijksturing en Versterking participatie en zelforganiserend vermogen van inwoners;
- programma Stad op de kaart: veranderopgave Vitale centrumstad en het Rijngoud.

Resultaat 2016

Openbare orde en veiligheid

- het rapport Leefbaarheid en veiligheid 2015 is afgerond. Tweejaarlijks wordt het onderzoek Leefbaarheid en veiligheid uitgevoerd om het resultaat van en de ontwikkelingen in het veiligheidsbeleid te meten. Het onderzoek Leefbaarheid en veiligheid zorgt tevens voor een vergelijk tussen steden onderling en meet daarnaast ontwikkelingen in de verschillende Arnhemse wijken;
- het coffeeshopbeleid is herschreven en zal medio 2017 worden vastgesteld door de burgemeester;
- er is een stijgende maatschappelijke vraag naar 'veiligheid' en het veiligheidsterrein is breed. In 2016 is gebleken dat de intensieve afstemming, zorgvuldigheid en samenwerking een groot beroep doet op de beschikbare capaciteit. Vooral omdat de gemeenten een regierol hebben en krijgen op de verschillende veiligheidsthema's.

Voorkomen en bestrijden van rampen

In 2016 was er geen sprake van grote incidenten of calamiteiten.

Brandbestrijding

- op 13 januari 2016 is de nieuwe Brandweerkazerne geopend;
- hoewel de regionalisering en de Doorontwikkeling Repressieve Organisatie de afgelopen jaren tot incidentele voordelen hebben geleid, is het niet de verwachting dat dit de komende jaren ook het geval zal zijn.

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Brandbestrijding

De resultaatbestemming 2015 van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM) leidt tot een incidentele uitkering aan de gemeente Arnhem van € 703.000, waaronder € 430.000 voordeel op de brandweer.

Bezuinigingstaakstelling 2016

In goed overleg met de Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM) is de bezuinigingstaakstelling 2014-2017 ad € 400.000, in het bijzonder Brandweer, in 2016 gerealiseerd.

Prestatie-indicatoren

Een tabel met prestatie-indicatoren wordt achterwege gelaten.

R0101 Openbare veiligheid
Tweejaarlijks wordt het onderzoek Leefbaarheid en veiligheid uitgevoerd om het resultaat van en de ontwikkelingen in het veiligheidsbeleid te meten. Het onderzoek Leefbaarheid en veiligheid zorgt tevens voor een vergelijk tussen steden onderling en meet daarnaast ontwikkelingen in de verschillende Arnhemse wijken. In het najaar van 2015 is dit onderzoek wederom uitgevoerd; het onderzoeksresultaat was begin 2016 bekend. Doordat het onderzoek door de jaren heen in eenzelfde vorm wordt gehouden zijn de uitkomsten goed bruikbaar om zowel als indicator te gebruiken als ook om beleid te ontwikkelen.

R0102 Voorkomen en bestrijden van rampen
Reguliere monitorgegevens komen terug in de periodieke cijfers van de politie en brandweer.

R0103 Brandbestrijding
Reguliere monitorgegevens komen terug in de periodieke cijfers van de brandweer.
In het bijzonder gaat de aandacht uit naar de ontwikkeling van het aantal uitrukken van de brandweer. Het aantal inzetten (2016: 1.436) is licht gedaald.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 1. Veiligheid	Rekening	Begroot 2016		**Rekening**	Afwijking	V / N
	2015	Geamendeerd	Definitief	**2016**		
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	13.620	14.939	15.462	**15.358**	104	V
Baten totaal	1.375	1.805	1.646	**2.203**	557	V
Totaal saldo van baten en lasten	-12.245	-13.134	-13.816	**-13.155**	661	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	50	0	57	**57**	0	
Onttrekkingen aan reserves	0	0	50	**50**	0	
Mutaties reserves	-50	0	-7	**-7**	0	
Resultaat	-12.295	-13.134	-13.823	**-13.162**	661	V

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Brandweerkazerne: niet geraamde beheerslasten	-117	N
- Diversen	221	V
Totaal afwijking lasten	***104***	V
Baten		
- Afrekening 2015 VGGM (onderdeel brandweer)	430	V
- Brandweerkazerne: lagere huuropbrengsten	-226	N
- Diversen	353	V
Totaal afwijking baten	***557***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**661**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	Rekening 2016	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
BR Taakmut. gem.fonds - Overl.: versterkingsgelden radicalisering (Rb 19-12-2016)	57	0	
Totaal mutaties toevoegingen	***57***	***0***	
Onttrekkingen			
BR Taakmut. gem.fonds - Overl.: verbet.Horeca Conc. Gebied (Rb 14-12-2015)	50	0	
Totaal mutaties onttrekkingen	**50**	**0**	
Totaal mutaties reserves	**-7**	**0**	

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Openbare veiligheid		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R101	Openbare veiligheid	2.729	3.162	3.735	3.564	171	V
R102	Voorkomen en bestrijden van rampen	0	16	99	74	25	V
R103	Brandbestrijding	10.890	11.761	11.627	11.720	-93	N
Gerealiseerd resultaat		**13.620**	**14.939**	**15.462**	**15.358**	**104**	**N**

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

In 2016 is Arnhem blijven werken aan haar ambitie om een goed bereikbare, toegankelijke en aantrekkelijke stad te blijven. Om de bereikbaarheid te waarborgen is, naast efficiënt beheer en onderhoud, ingezet op het verbeteren van de voorzieningen voor fietsers, voetgangers en OV-reizigers, het verdelen van schaarse parkeerruimte in en rond de binnenstad en op de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de stad. De focus ligt ook op de samenhang tussen mobiliteit en milieu/duurzame energie.

Realisatie

Beoogd resultaat

Mobiliteit en openbare ruimte: ontwikkeling

Fiets
- kandidatuur fietsstad van het jaar 2016;
- verdere voorbereiding van Velocity 2017;
- realisatie fietsverbinding Arnhem-Velp langs het spoor;
- invulling snelfietsroute Arnhem-Wageningen en Arnhem-Dieren;
- verkenning capaciteitsuitbreiding gratis fietsenstalling Gele Rijders Plein.

Openbaar vervoer
- vormgeving Trolley 2.0.;
- uitwerking (pilot) watertaxi;
- uitrol HOV-Arnhem-Wageningen;
- herinrichting omgeving Velperpoortstation in combinatie met verbeterinvesteringen Prorail aan station en spoordijk;
- verplaatsing NS-station Presikhaaf passend in ontwikkeling Science Park;
- exploitatie van de Regiotaxi door de provincie Gelderland aan de regio Arnhem Nijmegen;
- meer goederentreinen door Arnhem door aanleg van het derde spoor in Duitsland.

Gebiedsontwikkeling en onderhoud hoofdwegen
- vervolg herinrichting stationsgebied Arnhem Centraal;
- kwaliteitsimpuls aan de zuidelijke binnenstad met kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte;
- autoluw/autovrij maken van het Gele Rijders Plein en de Markt in 2016;
- herinrichting Velperweg 2016-2017;
- verbetermaatregelen centrumring, waaronder logischer strookindeling, herkenbaarheid;
- verbetering ontsluiting parkeergarages Musis en Velperplein;
- integrale aanbod van diensten (water, electra-aansluitpunten, afname afval) aan passagiersschepen langs Nieuwe kade en Boterdijk, mede om de geluidsoverlast van generatoren op de schepen terug te dringen;
- verhogen aantrekkelijkheid van Arnhem als aanlegplaats voor passagiersschepen.

Mobiliteit en openbare ruimte: beheer
- sober en doelmatig onderhoud van de openbare ruimte (schoon, heel en veilig) om kapitaalvernietiging te voorkomen. Op enkele locaties in de stad ligt het ambitieniveau hoger: in het centrum/binnenstad (vier Rode Lopers), het vernieuwde stationsgebied en rondom winkelcentra;
- Buiten Gewoon Beter (BGB): inhaalslag om wijkgericht alle Arnhemse wijken eind 2022 op het vereiste kwaliteitsniveau te hebben. In 2017 zal het werk aan de vijfde ronde BGB-wijken worden afgerond. Het effect op BGB vanuit het programma Van Wijken Weten wordt onderzocht in de pilotwijken Van Wijken Weten;
- Inrichting en beheer nieuw stationsgebied: het beheer van dit complexe en intensief gebruikte gebied op een hoger ambitieniveau dan voorheen vraagt naar verwachting om meer budget.

Parkeren
- evaluatie betaald avondparkeren;
- uitbreiden mogelijkheden voor digitaal parkeren, digitale handhaving en digitalisering van parkeerproducten zoals vergunningen en ontheffingen (noodzakelijk in verband met taakstelling op mobiliteit);
- verbetering uitstraling, veiligheid en toegankelijkheid parkeergarages;
- invoering van vennootschapsbelasting voor de parkeergarages;
- afschaffing proces-verbaalvergoeding van het rijk (circa € 254.000) opvangen door lagere onderhoudskosten en hogere opbrengsten binnen het saldo van parkeeropbrengsten;
- uitbreiding gebieden betaald parkeren (bv. Nieuwe Kadekwartier, Spijkerkwartier, Spoorhoek, Sint Marten en Sonsbeekkwartier-Zuid; onderzoeksresultaat bewonersinitiatief in Heijenoord of wel of geen uitbreiding zinvol is);
- evaluatie invoering parkeerregime in Transvaal in nauw overleg met de belanghebbenden;

- de twee fietsenstallingen in Arnhem Centraal worden de eerste 24 uur gratis.

Oppervlaktewater en havenbeheer
- waterbeheer: adequaat beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen, ecozones, oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas en Malburgerhaven. Ook civieltechnische watergerelateerde werken, zoals duikers, en fonteinen horen in deze categorie (zie ook paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen);
- aanpak wateroverlast Arnhem-Noord: gevolgen van toekomstige extreme regenbuien verminderen;
- havenbeheer: het exploiteren van en het toezicht houden op het gebruik van de havens en kaden.

Samenhang met veranderopgave(n)

Programma Van wijken weten
Veranderopgave Wijksturing:
- het principe van Wijksturing zal grote invloed hebben op de wijze waarop middelen in de wijken vanaf 2017 worden ingezet. Doel is de wijken meer zeggenschap te geven over hun eigen de woon- en leefomgeving en daarmee ook over de openbare ruimte. In de pilots Wijksturing in 2016 is samen met bewoners en wijkgebonden bedrijven gezocht naar hoe zij meer zeggenschap kunnen krijgen over de (kwaliteit van) de openbare ruimte.

Programma Stad op de kaart
Veranderopgave Vitale binnenstad en het Rijngoud:
- een goed toegankelijke en aantrekkelijke openbare ruimte. Het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte is één van de speerpunten voor de Arnhemse binnenstad (koersdocument);
- aantrekkelijke ligplaatsen voor de cruisevaart.

Veranderopgave: Energy made in Arnhem, ElectriCity:
- Trolley 2.0 levert vanuit mobiliteit een bijdrage aan de doelstellingen.

Resultaat 2016

Openbaar vervoer
- start Trolley 2.0, E-bus 2020-In Motion Charging: een Europees samenwerkingsproject waarin Arnhem twee Trolley 2.0-bussen bouwt die 10 km bovenleidingloos kunnen rijden. Daarnaast wordt het laden van elektrische auto's via remenergie van trolleybussen voorbereid;
- de uitwerking voor het houden van een pilot watertaxi is opgepakt, maar heeft nog niet geleid tot besluitvorming;
- realisatie Hoogwaardige Openbaar-Vervoerlijn Arnhem-Wageningen. Deze verbinding - lijn 352 - kent door deze opwaardering een aanzienlijke reizigersgroei;
- Velperpoortstation: Planontwikkeling afgerond; realisatie in 2017;
- Breng-flex: Hermes/ Connexxion heeft een nieuwe vervoersmogelijkheid geboden - per app een rit bestellen van iedere halte in Arnhem naar iedere willekeurige andere halte in Arnhem voor € 3,50 per rit- waar Arnhem een kansrijke uitbreiding van vervoermogelijkheden in ziet. Evaluatie volgt in 2017.

Fiets
- Giro d'Italia: in samenwerking met de gemeenten Apeldoorn en Nijmegen en de provincie Gelderland was in 2016 de start van de wielerronde Giro d'Italia in Arnhem (zie Programma 5: cultuur, recreatie en sport;
- 2016 stond in het teken van de voorbereiding van het wereldcongres Velo-city 2017. Dit vindt in de gemeenten Nijmegen en Arnhem in juni 2017 plaats;
- Arnhem is niet (samen met Nijmegen) verkozen tot Fietsstad 2016. Wel zijn Arnhem en Nijmegen verkozen tot "best samenwerkende fietsregio";
- fietsverbinding Arnhem-Velp: deze verbinding langs het spoor bereiden Arnhem en Rheden samen voor. In 2016 heeft dit geleid tot vergunningverlening door ProRail en overeenstemming met betrokken eigenaren over grondaankopen. realisatie in 2017-2018;
- snelfietsroutes Arnhem-Wageningen en Arnhem-Dieren: in 2016 is bestuurlijke overeenstemming bereikt tussen betrokken gemeenten en provincie over tracé en financiering. Uitvoering in 2017-2019;
- fietsstalplekken binnenstad: in de eerste fase zijn 350 (van de 1.000 in het coalitieakkoord genoemd) plekken gerealiseerd. Tweede fase met 250 plekken is in voorbereiding;
- in 2016 is de voorbereiding gestart voor het verdubbelen van de capaciteit van de gratis, bewaakte fietsenstalling op het Gele Rijders Plein;
- december 2016 is besloten om de fietsenstalling onder Rozet te sluiten. Voor deze 100 fietsstalplekken zal bovengronds in de omgeving van Rozet een alternatief gezocht moeten worden.

Auto
- centrumring: deze is in 2016 wederom op enkele plaatsen aangepast, zowel op het gebied van bewegwijzering als een logischer aansluiting van de rijstroken. Voor de knoop Roermondsplein is een

verkenning gestart naar het verkorten van de linksafbeweging Nieuwe Plein-Weerdjesstraat;
- de openbare ruimte rondom Arnhem Centraal (incl.Willemsplein) is afgerond. De Trans is volledig heringericht en als parkeerterrein weer beschikbaar;
- diverse verkeersbesluiten zijn genomen en voorbereidingen gestart om herinrichtingen als de Jansbeek bovengronds en de Weerdjesstraat te realiseren.

Bereikbaarheidsaanpak-binnenstad
- in 2016 is de voorbereiding van het opstellen van de Bereikbaarheidsaanpak-binnenstad gestart. Ondernemers en bewoners hebben in pamfletvorm hun wensen/ideeën kenbaar gemaakt. Planpresentatie in maart 2017.

Beter-benutten-vervolg
- Beter Benutten-Vervolg is een samenwerking tussen rijk, provincie, bedrijfsleven en gemeenten Arnhem en Nijmegen om het aandeel zwaar vertraagde ritten in de spitsen terug te dringen. In tegenstelling tot Beter Benutten-1 - waarin de nadruk lag op maatregelen aan de infrastructuur - ligt in Beter Benutten-vervolg de nadruk op gedragsbeïnvloeding. In vier gebieden in Arnhem wordt hieraan gewerkt. In de 2e helft 2016 heeft het team Beter Benutten veel participatie-overleg gehad met ondernemers, onderwijsinstellingen en bewoners om de vraag op te halen over de mobiliteitproblematiek. Het ging dan om oplossingen gericht op verbeteren van de doorstroming en vooral om minder auto's in de spits op bepaalde corridors te laten rijden;
- op landelijk niveau worden de mogelijkheden van het steeds intelligenter maken van de werking van verkeersregelsystemen (de verkeerslichten) onderzocht, bijvoorbeeld door voertuigen en verkeersregelsystemen "met elkaar te laten praten". Ook in Arnhem onderzoeken we de mogelijkheden op concrete kruispunten hiertoe. Dit project loopt door in 2017.

Regio Arnhem Nijmegen
- ook in 2016 heeft Arnhem het regioportefeuillehoudersoverleg-Mobiliteit ondersteund en het regionaal contactambtenarenoverleg-Mobiliteit voorgezeten. Wat zich in 2016 steeds meer ging wreken, is dat de regionale mobiliteitsvisies/-plannen verouderd zijn. De regio voelt een dringende behoefte om een eigen mobiliteitsvisie op te stellen. De regio onderkent dat daarvoor capaciteit en geld nodig zijn. In 2016 is hier naar gezocht en deze zoektocht gaat in 2017 verder;
- doelgroepenvervoer: in 2016 is de bestuurlijke en ambtelijke organisatie die doelgroepenvervoer voorbereidt, aanbesteedt en aanbiedt in de regio Arnhem Nijmegen gerealiseerd. Arnhem is hierin deelnemer. De regio werkt hierin samen met de provincie Gelderland.

Overige ontwikkelingen
- doortrekken A15: bestuurlijk en ambtelijk is Arnhem ook in 2016 nauw aangesloten op de voorbereiding van de doortrekking van de A15. Arnhem ziet erop toe dat de tolheffing geen negatieve gevolgen heeft voor Arnhems wegennet;
- trajectcontrole A12 Waterberg-Velperbroek: samen met de gemeenten Rheden en Rozendaal onderzoekt Arnhem de mogelijkheid tot terugplaatsing van de trajectcontrole op de A12 tussen Waterberg en Velperbroek. Een studie van de GGD over de luchtkwaliteit vormde hiertoe de aanleiding. Inspanningen lopen in 2017 door.

Parkeren (auto)
- een werkgroep uit Spijkerkwartier heeft een concept-parkeerplan voor de wijk opgesteld. Het College heeft ingestemd met enkele maatwerkoplossingen voor deze wijk. De wijk is nu aan zet om draagvlak te creëren, waarna zij het definitieve plan in 2017 aan college en raad voorlegt;
- er zijn verder diverse parkeerplannen door de wijken in voorbereiding: Sint Marten, Sonsbeekkwartier-zuid, Burgemeesterswijk. De nieuwe teams Leefomgeving in de wijk stroomlijnen deze;
- in 2016 is de financiële evaluatie van de invoering van het betaald avondparkeren per 1 januari 2015 gepresenteerd. Totale netto-meeropbrengst ervan in 2015 bedraagt € 880.000. Deze meeropbrengst is nodig ter dekking van bezuinigingen en tegenvallers in het Bereikbaarheidsfonds;
- in 2016 is het college gestart met het uitvoeren van de motie van de raad om € 200.000 te besteden aan parkeertariefmaatregelen in de daluren. Dit is gebeurt in nauw overleg met de binnenstadsondernemers;
- de aanbesteding van de uitvoering van de parkeertaken is in 2016 voorbereid en per 1 januari 2017 gegund.

Beheer openbare ruimte
- de gemeente onderhoudt de openbare ruimte (zoals veilige wegen, fietspaden en stoepen, bruggen, viaducten, goed werkende openbare verlichting en riolen; zie hiervoor programma R7) met als doel deze schoon, heel en veilig te houden. Bij de prestatie-indicatoren wordt ingegaan op de afgesproken onderhoudsniveaus en de resultaten;
- in 2016 is de dekking voor het beheer van het nieuwe station structureel geregeld in de MJPB 2017-2020;
- in 2016 is de volledige jaarschijf van het BGB budget besteed. Een deel van de geprognosticeerde onttrekking uit de bestemmingsreserve is niet nodig gebleken omdat een aantal werkzaamheden zijn vertraagd. Dit budget wordt derhalve doorgeschoven naar 2017;

- bij de voorbereiding van het groot onderhoud in het Spijkerkwartier ontstond in eerste instantie veel weerstand in de wijk over met name het kappen van bomen ten behoeve van de benodigde rioolvervanging. In 2016 is door de projectleider in nauwe samenwerking met de wijk een werkwijze opgezet waardoor waar mogelijk de bomen worden behouden. Deze werkwijze is als pilot in een straat al uitgetest en succesvol bevonden;
- bij het uitvoeren van de rioolvervanging in de Geitenkamp, die in 2016 is gestart wordt in samenwerking met de bewoners en de coöperaties naast de fysieke aspecten ook aandacht besteed aan de economische en sociale aspecten. In het project "Ruimte geven" worden bewoners en bedrijven uit de wijk actief betrokken bij de grootschalige rioolvervanging in de wijk en worden de bewoners bewust gemaakt van de mogelijkheden die ze zelf hebben om wateroverlast te verminderen;
- het verbeteren van de aantrekkelijkheid of beleving van de binnenstad is één van de speerpunten voor de Arnhemse binnenstad (koersdocument). In het afgelopen jaar is samen met PBA (Platform Binnenstad Arnhem en de bewonersvertegenwoordiging Arnhem6811) gestart met het benoemen van waarop het beste kan worden ingezet. De kwaliteit van de openbare ruimte speelt daarin een belangrijke rol. In de loop van 2017 zal dit resulteren in een visie voorzien van een concrete uitvoeringsagenda vanuit de gezamenlijke verantwoordelijkheid van ondernemers, bewoners en gemeente;
- in 2016 is een vervolg gegeven aan het tegengaan van verrommeling door onnodige bebording. In november is het 1000e bord opgeruimd. In nieuwe ontwerpen wordt veel bewuster wordt omgegaan met het plaatsen van borden, en zo mogelijk voorkomen. In 2016 zijn 10 wijken gescreend op onnodige bebording. Elderveld en Alteveer Cranevelt waren wijken met een behoorlijke score, in Malburgen was de score bijna nihil Hier was al duidelijk de invloed van de herinrichting zichtbaar. Totaal zijn in 2016 ca 250 borden en ca 40 andere objecten verwijderd.

Water
- in 2016 zijn er 5 slechte duikers en een beekriool vervangen;
- in overleg met bewoners van de haven van Coers zijn de voorbereidingen gestart voor het baggeren van de haven. Het werk is aanbesteed en gaat in 2017 in uitvoering. Mede hierdoor was in 2016 sprake van een onderbesteding op het jaarbudget voor groot onderhoud openbare ruimte. Door toevoeging aan de bestemmingsreserve 'groot onderhoud en vervanging openbare ruimte' blijft het budget voor dit doel beschikbaar;
- in lijn met de 'Aanpak wateroverlast in Arnhem-Noord' worden bij alle projecten in de openbare ruimte daar waar mogelijk, en ook financieel haalbaar binnen het beschikbare budget, maatregelen genomen om de wateroverlast ter plekke te verminderen.

Havenbeheer
Analyse van de kansen voor de Arnhemse kades en haven:
- voor het aantrekkelijker maken van de Rijnkade zijn in 2016 met de stad ideeën opgehaald die worden uitgewerkt op technische en financiële haalbaarheid;
- in 2017 wordt de betekenis van havens en kades voor Arnhem met de mogelijke kansen en belemmeringen in kaart gebracht. Er is een directe relatie met de veranderopgave Vitale centrumstad en het Rijngoud. Vervolgacties worden onder de vlag van deze veranderopgave verder uitgewerkt;

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Parkeren
- in de begroting 2016 is een aantal besluiten verwerkt zoals de vervallen procesverbaalvergoeding en bijdrage aan fietsenstalling Rozet die niet waren voorzien;
- in de begroting 2016 is nog geen rekening gehouden met de meerkosten voor het avond parkeren. Deze bestaan vooral uit inzet bewaking, schoonmaak en energie. In 2017 is de begroting hierop aangepast;
- vanaf 1 januari 2015 zijn de procesverbaalvergoedingen vanuit het Rijk komen te vervallen. Bij de MJPB 2017 is besloten om deze weggevallen inkomsten binnen het bereikbaarheidsfonds op te vangen.

Havenbeheer
- het aantal passagiersschepen dat Arnhem heeft aangedaan is minder afgenomen dan verwacht. Dit is een gevolg van het feit dat steeds meer rederijen de faciliteiten die Arnhem op de kades en in de haven te bieden heeft, gebruiken voor de herinrichting van hun schepen, het organiseren van trainingen en als winterligplaats. Per saldo is het voor 2016 eerder verwachte tekort van € 100.000 beperkt gebleven tot € 70.000.

Bezuinigingstaakstelling 2016

Mobiliteit
- de taakstelling van € 800.000 structureel op mobiliteit vanaf 2016 is deels gehaald door € 500.000 hogere parkeeropbrengsten. De resterende € 300.000 is nog niet behaald. Voor € 100.000 is een besparing door digitaliseringstraject vanuit parkeren mogelijk. Voor € 200.000 besparing moet nog een oplossing worden gezocht binnen mobiliteit.

Parkeren

- het parkeerbedrijf heeft de taakstelling op de lasten (€ 100.000) die is gekoppeld aan het digitaliseringstraject, in 2016 nog niet kunnen invullen. In 2016 is veel tijd besteed aan het voorbereiden van de aanbesteding van de parkeertaken. In 2017 wordt het project digitaliseren van de parkeerproducten opgestart;
- oplossing voor het afschaffen rijksvergoeding processen verbaal (€ 254.000): de opgenomen taakstelling door het wegvallen van de baten uit deze boetes is opgevangen binnen het parkeerresultaat en daarmee ten laste van de BR Bereikbaarheidsfonds gebracht.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren R2	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijking
R2.1 Mobiliteit en openbare ruimte: Ontwikkeling	*Ritsema*				
Bereikbaarheid centrum (cijfer) uit Binnenstadsmonitor					
> fiets			**8**	8,3	+0,3
> OV			**8**	8,1	+0,1
> auto			**7**	6,2	-0,8
R2.2 Mobiliteit en openbare ruimte: Beheer	*v.Burgsteden*				
% hoofdwegen minimaal op B-norm		83	**100**	83	-17
% fietspaden op A-norm		77	**100**	76	-24
% oppervlak OR op basisniveau		77	**85**	83	-1
R2.3 Parkeren	*Ritsema*				
Aantal verkochte parkeertickets x 1000 (garageparkeren)		1.272	**1.004**	1.466	+462
Aantal verkochte parkeertickets x 1000 (straatparkeren)		1.344	**1.304**	1.256	-48
R2.4 Oppervlaktewater en havenbeheer	*v.Burgsteden*				
Aantal passagiersschepen			**700**	874	+174

Toelichting

R2.2 Mobiliteit en openbare ruimte: Beheer

- per 2016 is de ambitie voor hoofdwegen B niveau (zie ook paragraaf kapitaalgoederen). Bij 17 % van de hoofdwegen ligt de kwaliteit hier onder. Dit is het zelfde beeld als vorig jaar. Dit komt vooral doordat een aantal grote samenloop-projecten (zoals Oude Zevenaarseweg, Velperweg, Apeldoornseweg, Zuidelijke-Binnenstad) nog in voorbereiding of in uitvoering zijn is. De slechte staat van deze wegvakken telt zwaar mee in de cijfers ;
- van de fietspaden ligt 24 % onder A niveau. Net als hoofdwegen is dit hetzelfde beeld als vorig jaar en wordt dit voor het een groot deel veroorzaakt door grote samenloop projecten. Ook van invloed is dat een deel van het hoofdfietsroutenetwerk over wijkwegen loopt die onderhouden zijn op C niveau.

R2.3 Parkeren

- stijging ten opzichte van het aantal verkochte tickets in parkeergarage is onder meer een resultaat van de invoering van avondparkeren.

R2.4 Oppervlaktewater en havenbeheer

- toelichting op de ontwikkeling is te vinden onder 'ontwikkelingen op het resultaat 2016'.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat	Rekening 2015	Begroot 2016 Geamendeerd	Begroot 2016 Definitief	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	27.821	34.173	38.587	**36.757**	1.830	V
Baten totaal	14.890	14.048	18.035	**18.780**	745	V
Totaal saldo van baten en lasten	-12.931	-20.125	-20.552	**-17.977**	2.575	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	3.891	3.374	3.422	**4.456**	-1.034	N
Onttrekkingen aan reserves	1.257	7.803	7.486	**6.006**	-1.480	N
Mutaties reserves	-2.634	4.429	4.064	**1.550**	-2.514	N
Resultaat	-15.565	-15.696	-16.488	**-16.427**	61	V

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Vertraging jaarprogramma Buiten Gewoon Beter (zie ook baten)	1.695	V
- Openbare verlichting schakelsysteem en energiekosten	225	V
- Parkeerresultaat: niet realiseren taakstelling compensatie omzet boetes (mulder feiten) (zie baten)	-254	N
- Parkeerresultaat: niet gerealiseerde taakstelling parkeren (deel van 800.000) (zie baten)	-200	N
- Parkeerresultaat: overig (zie baten)	-302	N
- Vertraging jaarprogramma groot onderhoud openbare ruimte	1.212	V
- Havenbeheer (zie baten)	-199	N
- Diversen	-347	N
Totaal afwijking lasten	***1.830***	V
Baten		
- Vertraging jaarprogramma Buiten Gewoon Beter (zie ook lasten)	-255	N
- Parkeerresultaat: extra omzet kort parkeren straat en garages (zie lasten)	671	V
- Parkeerresultaat: niet gerealiseerde taakstelling parkeren (deel van 800.000) (zie lasten)	-100	N
- Parkeerresultaat: overig (zie lasten)	-187	N
- Havenbeheer (zie lasten)	129	V
- Diversen	487	V
Totaal afwijking baten	***745***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**2.575**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	Rekening 2016	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
BR Bereikbaarheid: resultaat parkeren (Rb 02-11-2015)	3.337	-444	N
BR Bereikbaarheid: dotatie kap.lasten garage Rijnboog (Rb 03-11-2014)	529	0	
BR Groot onderhoud en vervanging op. ruimte: program. Water - Haven Coers (Rb 28-10-2013) (zie onttr.)	312	-312	N
BR Vastgoed: resultaat beheer gem. vastgoed (Rb 19-12-2011) (zie onttr.)	278	-278	N
Totaal mutaties toevoegingen	***4.456***	***-1.034***	N
Onttrekkingen			
BR Buiten Gewoon Beter: meerjarenprogrammering (Rb 07-11-2016)	906	-1.440	N
BR Bereikbaarheid: kapitaallasten mobiliteit (Rb 11-11-2013)	1.600	0	
BR Bereikbaarheid: visie bereikbaarheid binnenstad (Rb 11-11-2008)	26	26	V
BR Bereikbaarheid: bijdrage aan onderhoud hoofdwegen (Rb 11-11-2013)	150	0	
BR Bereikbaarheid: vrijval niet benodigd budget (Rb 02-11-2015)	800	0	
BR Bereikbaarheid: bezuinigingsvoorstel (Rb 02-11-2015)	800	0	
BR Bereikbaarheid: onttr. rentevoordeel verlaging renteomslag (Rb 07-11-2016)	750	750	V
BR Bereikbaarheid: invoeren bet. parkeren coalitie-akkoord E5 (Rb 03-11-2014)	200	0	
BR Bereikbaarheid: beheer fietsenstalling AC (Rb 02-11-2015)	100	0	
BR Bereikbaarheid: extra onttrekking coalitie-akkoord F10 (Rb 03-11-2014)	75	0	
BR Bereikbaarheid: onttrekking ivm inkooptaakstelling (Rb 07-11-2016)	50	50	V
BR Bereikbaarheid: saldo van mutatie op kapitaallasten (Rb 02-11-2015)	0	-10	N
BR Groot ond. en verv. op. ruimte: program. Kunstwerken (Rb 07-11-2016)	38	-67	N
BR Groot ond. en verv. op. ruimte: program. Wegen-fietspaden (Rb 07-11-2016)	-12	-195	N
BR Groot ond. en verv. op. ruimte: kosten renovatie BV gemaal (Rb 29-02-2016)	49	49	V
BR Groot ond. en verv. op. ruimte: program. Water - Haven Coers (Rb 28-10-2013) (zie toev.)	0	-638	N
BR Evenementen: Velocity (Rb 15-12-2014)	35	0	
BR Risico en beheer AC: vertraging verkeersregelinstallaties (Rb 07-11-2016)	0	-55	N
BR Risico en Beheer AC: beheer en onderhoud AC (Rb 07-11-2016)	199	0	
BR Vastgoed: resultaat beheer gem. vastgoed (Rb 19-12-2011) (zie toev.)	50	50	V
BR Vastgoed: kosten renovatie Brinkman Visser gemaal (Rb 29-02-2016)	140	0	
BR Taakmut. gem.fonds - Overl.: trolleyinfrastructuur Nachtnet (Rb 24-11-2014)	25	0	
BR Taakmut. gem.fonds - Overl. Koningsoord/Johannahoeveweg (Rb 14-12-2015)	25	0	
Totaal mutaties onttrekkingen	**6.006**	**-1.480**	N
Totaal mutaties reserves	**1.550**	**-2.514**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Mobiliteit en openbare ruimte: Ontwikkel		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R201	Mobiliteit en openbare ruimte: Ontwikkel	3.929	3.505	3.362	3.638	-276	N
R202	Mobiliteit en openbare ruimte: Beheer	11.620	18.704	23.082	20.915	2.168	V
R203	Parkeren	9.877	8.838	9.074	9.911	-837	N
R204	Oppervlaktewater en Havenbeheer	2.394	3.126	3.069	2.293	777	V
Gerealiseerd resultaat		**27.821**	**34.173**	**38.587**	**36.757**	**1.830**	**V**

R3 Economie

De Arnhemse economie is volop in beweging: behoud van de basiskwaliteit en een vitale centrumstad met evenementen, maar tevens investeren in sterke en kansrijke economische sectoren. De focus van Arnhem ligt op een betere match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en passend onderwijsaanbod. Nieuwe, bestaande en lokale initiatieven waar de gemeente, ondernemers en onderwijs samenwerken zorgen voor nieuwe innovatiekracht, groeikansen en werkgelegenheid.

Realisatie

Beoogd resultaat

Uitvoering van dit reguliere programma vindt in nauwe samenwerking (financieel en beleidsmatig) plaats met het programma 'Stad op de kaart' en de daarbij behorende veranderopgaven:

- Werk!;
- Vitale centrumstad en het Rijngoud;
- Energy made in Arnhem, ElectriCity;
- Marketing van Arnhem.

Vanuit de veranderopgaven zet Arnhem in op:

- handhaven van de basiskwaliteit van het ondernemersklimaat;
- betere dienstverlening aan ondernemer;
- bereikbaarheid op niveau;
- behoud en waar mogelijk uitbreiding van werkgelegenheid;
- een betere match van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt (minder werkloosheid, minder schooluitval; ontwikkelen van talenten);
- een bij de arbeidsmarkt passend onderwijsaanbod door het versterken van de samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid en onderwijs (Triple Helix en Economic Board). Tevens wordt in Arnhem samen met andere partners een International School gerealiseerd, waarmee de aantrekkelijkheid van de regio voor het bedrijfsleven wordt vergroot;
- versterken van sterke economische sectoren: zakelijke dienstverlening, toerisme en vrije tijd en zorg en welzijn;
- extra inzet op de kansrijke economische cluster Energie en Milieu technologie (EMT) om te komen tot meer gerealiseerde duurzaamheidsambities en creatieve industrie/mode en vormgeving (M&V);
- een sterke en vitale binnenstad (een hogere plaats van de Arnhems sociaal-economische positie in 2019 ten opzichte van andere 100.000+ gemeenten, uitgedrukt in een hoger cijfer voor de positie van onze binnenstad);
- een aantrekkelijke evenementenstad met minimaal een beeldbepalend evenement per jaar. In 2016 zijn dit de doorkomst van de Giro d'Italia en de Sonsbeektentoonstelling;
- een eigentijdse manier van herdenken, waarbij recht wordt gedaan aan de oorlogsgeschiedenis van de stad, o.a. door het Brugevent en investeren op BAAK (Battle of Arnhem Aanbod Keten). De kosten van de exploitatie worden verantwoord op regulier programma R5 Cultuur, recreatie en sport;
- exploitatie warenmarkten: het streven om samen met de marktkooplieden de aantrekkelijkheid van de markten in Arnhem te vergroten. Belangrijk aandachtspunt hierbij is een zo aantrekkelijk.

Samenhang met veranderopgave(n)

Programma Stad op de kaart met de diverse veranderopgaven.

Resultaat 2016

Economische ontwikkeling

Algemeen

- ook in Arnhem was afgelopen jaar een voorzichtig positieve economische trend waarneembaar. De vraag naar bedrijfsruimte nam toe, evenals het aantal bedrijfsvestigingen en arbeidsplaatsen. De binnenstad van Arnhem trok meer bezoekers dan voorgaande jaren. De transformatie van lege panden werd voortgezet en nieuwe mode-en horecaformules wisten Arnhem te vinden. Met in het oog springende evenementen zoals de Giro d'Italia, de Sonsbeek Beeldententoonstelling en het Fashion & Designfestival, slaagde Arnhem erin zich nationaal en internationaal op de kaart te zetten. Deze evenementen trekken meer bezoekers naar de stad wat weer goed is voor winkeliers, hoteliers en horeca;
- op verzoek van ondernemers in de stad en de Arnhemse gemeenteraad is dit jaar de Economische Koers herijkt. De gemeente organiseerde verschillende sessies met ondernemers en kennisinstellingen waarbij uitgebreid werd stilgestaan over de economische kracht van Arnhem en hoe deze te versterken. De accenten zijn steviger komen te liggen op versterking van het energie-cluster en groeiende bedrijven in Arnhem. Daarbij vormen verschillende sectoren een crossover met het cluster Energie. Mode en Vormgeving wordt

gezien als belangrijk onderscheidend cluster voor Arnhem
https://www.arnhem.nl/Ondernemers/Economische_visie/Economische_Koers ;
- ook de Detailhandels- en Horecavisie zijn herijkt en vastgesteld door het college en inmiddels ook door de Raad. De visies die in nauw overleg met betrokken partijen in de stad tot stand zijn gekomen, moeten een impuls geven aan de retail en beleving in de stad, waarbij de binnenstad prioriteit krijgt en Arnhem weer gaat behoren tot de Top-10 van meest aantrekkelijke binnensteden van Nederland. Voor meer info: https://www.arnhem.nl/Ondernemers/horeca/horeca_beleid_en_wetgeving/Arnhemse_detailhandelvisie https://www.arnhem.nl/Ondernemers/horeca/horeca_beleid_en_wetgeving/Arnhemse_horeca_visie_2017/Horecavisie_Mise_en_place .

Relatiebeheer en acquisitie
- ten behoeve van de werkgelegenheid en bedrijvigheid in Arnhem en directe omgeving is binnen de gemeente een team geformeerd en een vrijgestelde acquisiteur aangenomen. Dit team is aan de slag gegaan met het werven van nieuwe bedrijven en het behoud van bestaande bedrijven in samenwerking met andere ondernemers in de stad;
- ook werd een start gemaakt met het aanhalen van de contacten met de 100 grootste bedrijven in Arnhem via beter relatiebeheer. Zo zijn er afgelopen jaar fors meer bedrijfsbezoeken afgelegd dan afgelopen jaren.

Regionale en internationale samenwerking
- eind december werd een meerjarig investeringsakkoord gesloten tussen de provincie Gelderland, Nijmegen en Arnhem. Dit akkoord moet leiden tot een extra investeringsimpuls voor de regio op het gebied van:
  1. kennis, werk, innovatie op het gebied van health and energy
  2. slimme energie
  3. binnensteden

  Via concrete projecten wordt samengewerkt met de Provincie, Nijmegen en spelers uit het bedrijfsleven en onderwijs aan de economische versterking van onze regio;
- de samenwerkende gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen zijn in 2015 een proces gestart om het aanbod van Regionale Werklocaties (bedrijven, kantoren en perifere detailhandel) beter in balans te brengen met de teruggelopen en veranderde vraag. Dit initiatief moet in 2017 leiden tot afspraken die het regionale overaanbod van deels versnipperde en verouderde locaties terugdringt. Dit creëert weer ruimte voor nieuwe ontwikkelingen die inspelen op andere behoeften;
- in maart 2016 is de Economic Board Arnhem- Nijmegen officieel van start gegaan. De Economic Board heeft in 2016 een strategisch plan ontwikkeld voor de komende jaren, waarbij het accent wordt gelegd op het tot stand brengen van projecten op het terrein van food, health en energy en de crossovers daartussen. In september 2016 organiseerde de Economic Board een startevent;
- er vond een handelsmissie naar Wuhan plaats, waarbij de zusterstadrelatie werd bevestigd en voor een aantal deelnemers de omzet aanwijsbaar steeg. Voor de Arnhemse regio werden 2 nieuwe bedrijven aangetrokken en recent werd een Chinese handelspost in het World Trade Centre geopend;
- start van Euregionaal NL- Duits stedenoverleg voor de zes 100.000 Plus steden Arnhem, Nijmegen, Ede, Duisburg, Moers en Düsseldorf. Op het gebied van economie, duurzaamheid en mobiliteit wordt de onderlinge samenwerking aangehaald;
- Expatdesk Wageningen sinds 2016 ook beschikbaar voor Arnhemse expats.

Innovatie en human capital
- op profilering van duurzame mobiliteit en innovatie ging in 2016 het Clean Mobility Centre van start in 2016. De opening gebeurde onder landelijke belangstelling;
- samen met de Hogeschool Arnhem-Nijmegen (HAN) en Industriepark Kleefse Waard (IPKW) is een Innovatiehub op het gebied van Energie en Milieutechnologie (EMT) op IPKW van start gegaan. In deze hub werken leerwerktrainees, stagiairs en afstudeerders van de HAN en andere instellingen aan EMT-gerelateerde vraagstukken van bedrijven;
- de Human Capital agenda heeft verder vorm gekregen door het programma 'Arnhem Studiestad' met de drie hogescholen in Arnhem en het afsluiten van onder andere het Techniekpact en het Zorg- en Welzijnspact. Deze hebben als doelstelling om de aansluiting tussen opleiding en arbeidsmarkt te dichten.

Markt
- in 2016 is de vrijdag- en zaterdagmarkt in het centrum verplaatst van het kerkplein naar locatie de markt. Bij de opzet is getracht een zo aantrekkelijk mogelijk opstelling te realiseren, brede gangpaden, een goed doorzicht door de paden heen en betere voorzieningen voor de marktkooplieden;
- de gemeentelijke inkomsten uit de markt bleven achter bij de verwachting (€ 127.000). Dit werd veroorzaakt door een daling van het aantal marktkooplieden dat een landelijke trend is.

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Economische ontwikkeling
Na zeven magere jaren groeit de Nederlandse economie weer over een breed front. Dit is ook waar te nemen in de Arnhemse economie. De gemeentelijke focus voor 2016 op economische gebied lag op het aantrekken en behouden van bedrijvigheid en werkgelegenheid, op prioriteit voor de Arnhemse binnenstad en op het afsluiten van het investeringsakkoord met de provincie en de gemeente Nijmegen. Ook de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het aantrekken en binden van talent waren belangrijke thema's. Om gelijke tred te houden met deze ontwikkelingen lag er de noodzaak voor meer personele inzet dat heeft geleid tot een nadeel op dit programma. Meer informatie hierover is te vinden in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Bezuinigingstaakstelling 2016
Niet van toepassing.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren R3	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijking
R3.1 Economisch beleid	König				
A. Basis op orde houden					
Begeleide starters 'ik-start-smart' (1)		59	p.m.	**3**	n.v.t.
Aantal actieve bedrijfsbezoeken (2)		114	100	**234**	+134
Aantal zelf georganiseerd hospitalitybijeenkomsten		5	4	**10**	+6
B. Versterken wat sterk is					
Aantal Arnhemse bedrijven aangesloten bij RBT		174	175	**172**	+2
Aantal beeldbepalende evenementen (3)		0	1	**2**	+1
C. Inzet op kansrijke clusters					
Energie Made in Arnhem: aangesloten Arnhemse bedrijven en organisaties		120	100	**122**	+2
EMT bedrijvigheid: begeleide nieuwe ideeën, bedrijven en starters		5	30	**30**	0
M&V-bedrijvigheid: begeleide nieuwe ideeën, bedrijven en starters		7	20	**20**	0

Toelichting

A. Basis op orde houden
(1) Het project Gelderland Valoriseert is een samenwerkingsverband van bedrijven, kennis- en onderzoeksinstellingen, maatschappelijke organisaties en overheid. Het heeft als doel om in en rond kennisinstellingen een valorisatie-infrastructuur in te richten en te professionaliseren. Vanuit het Rijk (via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, de RVO) zijn gelden beschikbaar gesteld. Het project heeft een looptijd van zes jaar, waarbij de laatste twee jaar (2016 en 2017) de uitloopjaren zijn.

- Vanuit de RVO moesten de vanuit het project beschikbaar gestelde leningen de eerste vier jaar zijn toegekend aan bedrijven. Enkele trajecten zijn nog in 2016 van start gegaan.
- Van de innovatieve starters zijn er 43 uit Arnhem. Samen hebben zij een bedrag van circa € 1,3 miljoen aan leningen en vouchers ontvangen. Daarnaast zijn er ook starters die geen lening of voucher hebben, maar wel vanuit Gelderland Valoriseert begeleiding hebben gekregen. Van deze starters uit Arnhem is een groot deel uit de creatieve industrie (circa 60%), een redelijk deel uit de sector energie (circa 30%). De andere starters (circa 10%) komen uit overige sectoren.

- Momenteel is nog niet duidelijk of en op welke wijze een vervolg wordt gegeven aan het programma.

(2) Toename aantal bedrijfsbezoeken is grotendeels te verklaren door ingezette acquisitiebeleid van de gemeente Arnhem.

B. Versterken wat sterk is

(3) Twee beeldbepalende evenementen; Sonsbeek Beeldententoonstelling en Giro d'Italia. Daarnaast vier potentieel beeldbepalende evenementen; Fashion & Design Festival, Innovate, Bridge to Liberation Experience, Ruimtekoers.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 3. Economie	Rekening	Begroot 2016		**Rekening**	Afwijking	V / N
	2015	Geamendeerd	Definitief	**2016**		
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	2.516	4.707	4.923	**6.091**	-1.168	N
Baten totaal	442	558	708	**893**	185	V
Totaal saldo van baten en lasten	-2.074	-4.149	-4.215	**-5.198**	-983	N
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	26	0	155	**150**	5	V
Onttrekkingen aan reserves	0	400	428	**510**	82	V
Mutaties reserves	-26	400	273	**360**	87	V
Resultaat	-2.100	-3.749	-3.942	**-4.838**	-896	N

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Urenoverschrijding economisch beleid	-864	N
- Marktbeheer (zie ook baten)	-53	N
- Diversen	-251	N
Totaal afwijking lasten	***-1.168***	N
Baten		
- Marktbeheer (zie ook lasten)	-74	N
- Diversen	259	V
Totaal afwijking baten	***185***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**-983**	N

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	Rekening 2016	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
BR Sociaal Economisch Fonds: overschot budget Fonds Bedrijfsleven (Rb 19-12-2005)	53	-53	N
BR Energy Made In Arnhem: overschot op budget (Rb 19-12-2016)	33	-33	N
BR Taakmut. gem.fonds - Overl.: Slag om Arnhem niet-bestede middelen (Rb 19-12-2016)	64	91	V
Totaal mutaties toevoegingen	***150***	***5***	V
Onttrekkingen			
BR Evenementen: dekking Giro d'Italia (Rb 02-11-2015)	387	37	V
BR Evenementen: Cultureel evenement Sonsbeek 2016 (Rb 02-11-2015)	50	0	
BR Evenementen: exploitatieresultaat evenementen en kermis 2016 (Rb 19-12-2005)	27	27	V
BR Sociaal Economisch Fonds: dekking formatie Economie (Rb 14-11-2016)	46	18	V
Totaal mutaties onttrekkingen	**510**	**82**	V
Totaal mutaties reserves	**360**	**87**	V

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Economisch beleid		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R301	Economisch beleid	2.205	4.428	4.642	5.757	-1.115	N
R302	Exploitatie markten	311	279	281	335	-53	N
Gerealiseerd resultaat		**2.516**	**4.707**	**4.923**	**6.091**	**-1.168**	**N**

R4 Educatie

Arnhem zet in op invoering van het leerrecht vanaf 2,5 jaar en streeft naar passend onderwijs zo dicht mogelijk bij huis. Samen met de onderwijspartners wordt invulling gegeven aan de overdracht onderwijshuisvesting, het bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen, zoals schoolbegeleiding, schoolzwemmen, natuureducatie en leerlingenvervoer (waaronder bevordering zelfredzaamheid in het openbaar vervoer). Inzet op het voorkomen van taalachterstand en voortijdige schooluitval vindt in nauwe samenwerking met de wijkteams plaats. Volwasseneneducatie richt zich samen met de regiogemeenten op het tegengaan van laaggeletterdheid.

Realisatie

Beoogd resultaat

Leerrecht vanaf 2,5 jaar
- invoering van het leerrecht vanaf 2,5 jaar (speerpunt in het Coalitieakkoord 2014-2018);
- invoering leerrecht in het schooljaar 2017/2018 samen met aanbieders in 2016 voorbereiden, waardoor peuters vier dagdelen naar een voorschoolse voorziening gaan. In 2016 wordt het budget (deels) eenmalig ingezet om te voorkomen dat het peuterspeelzaalwerk ruimte moet afstoten, terwijl in 2017 het leerrecht voor alle kinderen vanaf 2,5 jaar wordt ingevoerd, waardoor deze ruimte juist weer nodig is;
- evaluatie subsidieregeling Voorschools aanbod in 2016;
- extra inzet € 0,5 miljoen vanaf 2016 voor het realiseren van passende kinderopvang en peuterspeelzaalwerk om te stimuleren dat meer kinderen instromen in regulier onderwijs in plaats van speciaal onderwijs.

Overdracht onderwijshuisvesting
- overdracht verantwoordelijkheid onderwijshuisvesting naar schoolbesturen (PO, VO en (V)SO) in 2017: samen met de schoolbesturen wordt in de periode 2015-2017 hieraan uitwerking gegeven;
- verkoop gemeentelijk vastgoed: op basis van de ingezette reductie overcapaciteit en de ambitie gemeentelijk bezit zo beperkt mogelijk te laten zijn, wordt de verkoop van gemeentelijk vastgoed voortgezet. Dit levert naar verwachting in de periode 2016-2020 incidenteel € 1 miljoen per jaar op.

Passend Onderwijs
- Met de invoering van Passend Onderwijs per augustus 2014 hebben de schoolbesturen een zorgplicht voor leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte. De komende jaren zal duidelijk worden welke gevolgen Passend Onderwijs heeft op huisvestingsbehoefte, tegengaan van schooluitval etc.

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen
- de in 2014 doorgevoerde harmonisatie van het aanbod 0-4 jaar is een eerste stap richting het vormen van IKC voor 0-12 jaar;
- met ingang van 2016 wordt de subsidie Brede scholen stopgezet om onder meer in te zetten voor het voorkomen van voortijdige schooluitval;
- verzelfstandiging van Natuurcentrum Arnhem vanaf 2017.

Aanpak onderwijsachterstanden
- intensief voorschools aanbod voor alle peuters (2,5- 4 jarigen);
- ondersteuning ouders met jeugdhulpvragen: goede afstemming met de wijkteams, jeugdgezondheidszorg en aanbieders van jeugdhulp;
- kinderen met een risico op onderwijsachterstand: subsidiëring van diverse vormen van leertijdverlenging (schakelklassen, opvang van nieuwkomers, activiteiten verlengde schooldag, een Zomer- en Weekendschool).

Aanpak onderwijsachterstanden (Voor- en Vroegschoolse Educatie/VVE)
- passend en effectief VVE-aanbod aan alle peuters met een VVE- indicatie: streven is gericht op 90% in de periode 2016-2019 en hierover resultaatafspraken te maken met de schoolbesturen;
- vroegsignalering en doorverwijzing van kinderen met een hulpvraag: per voorschoolse locatie is er een maatwerkafspraak tussen wijkcoach, locatie en jeugdgezondheidszorg;
- ouderprogramma's VVE sluiten aan op het aanbod laaggeletterdheid vanuit Volwasseneneducatie.

Zorgstructuren voor het onderwijs
- Arnhem staat binnen de groep van 38 grote gemeenten, in rangorde van de gemeenten met het hoogste Vsv-percentage, op de zesde plaats met een Vsv-percentage van 3,2%. De ambitie is om het Vsv-percentage te reduceren tot 2,7% in 2019;
- voorkomen voortijdige schoolverlating: met ingang van schooljaar 2017-2018 wordt € 0,8 miljoen toegevoegd aan de sociale wijkteams om vanuit de wijk en samen met de scholen beter te kunnen sturen op jongeren die dreigen vroegtijdig het onderwijs te verlaten.

Leerlingenvervoer

- leerlingenvervoer zal zo mogelijk voor het schooljaar 2016/2017 onderdeel gaan uitmaken van de bundeling van het doelgroepenvervoer;
- bevordering zelfredzaamheid in het OV: de ambitie is om een deel van de kinderen dat nu gebruik maakt van het maatwerkvervoer, de overstap te laten maken naar het openbaar vervoer (met (tijdelijke) ondersteuning). Deze beweging in zelfredzaamheid zal in samenspraak met de betrokkenen (ouders, kinderen, scholen en vervoerders) verder worden ontwikkeld.

Volwasseneneducatie

In de transitieperiode 2015-2017 is de ambitie om samen met de betrokken partijen in de arbeidsmarktregio te zorgen voor:

- meer gespreid en laagdrempelig taalaanbod van formele en non formele aanbieders;
- ruimte voor vernieuwing en experimenten, waaronder meer keuzevrijheid en aanbod cursussen digitale vaardigheden;
- inzet op het bereiken van de laaggeletterde autochtone doelgroep;
- verbetering van de kwaliteit van het aanbod door vrijwilligers door scholing, training en betere afstemming;
- aansluiting bij wijkaanpak (bijv. door een pilot zoals het To-Taal-plan in Presikhaaf/'t Broek).

Samenhang met veranderopgave(n)

Programma Van Wijken Weten met de daarin opgenomen veranderopgaven.

Resultaat 2016

Ontwikkelrecht voor peuters en passende kinderopvang

- de gemeente bekostigt opvang en educatie van peuters op basis van de Subsidieregeling Voorschools Aanbod. Dit aanbod wordt door meerdere partijen gerealiseerd en is daardoor breed in de stad beschikbaar, met keuzevrijheid voor ouders. Het VVE-aanbod (Voor- en Vroegschoolse Educatie) voor doelgroeppeuters is in 2016 uitgebreid;
- in 2016 is het besluit genomen en zijn voorbereidingen getroffen om het Ontwikkelrecht voor peuters al per 1 januari 2017 (dus eerder dan gepland) in te voeren. Daardoor kunnen peuters straks vanaf twee jaar gedurende vier dagdelen per week deelnemen aan een voorschools educatief aanbod;
- met inzet van een deel van het extra budget van € 0,5 miljoen is in 2016 in drie wijken vanuit vijf voorschoolse organisaties het concept Passende Kinderopvang geïntroduceerd Het doel is om meer kinderen door te laten stromen naar het reguliere onderwijs in plaats van het speciaal (basis)onderwijs. Het concept wordt in 2017 verder over de stad uitgerold. Het resterende deel van het budget is benut om de capaciteit peuteropvang op peil te houden. Dit met het oog op de invoering vanaf 2017 van het ontwikkelrecht voor peuters.

Onderwijshuisvesting (inclusief overdracht)

- in samenwerking met schoolbesturen en voorschoolse partijen is het strategisch kader voor een (beleidsrijk) Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs (IHP PO) 2017-2026 opgesteld. Aansluitend bij de uitgangspunten van dat strategisch kader wordt in 2017 een uitvoeringsplan (operationeel deel) uitgewerkt voor de opgaven per wijk en een prioritering voor wat betreft te nemen maatregelen. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de fysieke opgave ('de stenen'), maar ook naar de inhoudelijke context, zoals de samenwerking van scholen en kinderopvangpartijen in brede scholen of (integrale) kindcentra;
- in het kader van de ontwikkeling van het IHP PO is met de besturen van de basisscholen gesproken over het voornemen tot doordecentralisatie, als neergelegd in het coalitieakkoord. De besturen hebben daarbij aangegeven dit voornemen niet zonder meer te delen omdat dit een grote nieuwe taak voor ze betekent. Zij zetten liever in op behoud van ieders verantwoordelijkheden via goede samenwerking en eenduidige afspraken in de vorm van een integraal huisvestingsplan. Nu dat er ligt, zien de besturen geen meerwaarde in doordecentralisatie en achten wij realisatie ervan niet mogelijk. Mede op basis van de uitvoerige discussie in de Raad willen wij verder afzien van het streven tot doordecentralisatie;
- aansluitend bij de uitkomsten van de heroverweging in 2015 van de eerdere plannen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs (v)so, zijn in 2016 haalbaarheidsonderzoeken uitgevoerd voor de huisvesting van de (v)so-scholen in de gemeente;
- medio 2016 is met De Onderwijsspecialisten (stichting met scholen voor (v)so) overeenstemming bereikt over de vervanging/renovatie van hun panden. De voorbereidingen hiervoor zijn gestart.
  Met Kentalis (onderwijs voor kinderen met een beperking in gehoor en communicatie) hebben de gesprekken nog niet tot een akkoord geleid;
- na de investeringen in eerdere jaren beschikken de meeste VO-scholen (voorgezet onderwijs), zeker die in Arnhem-Noord, over voldoende en geschikte gebouwen. Quadraam (stichting met scholen voor voortgezet onderwijs) heeft de wens geuit om nieuwbouw te realiseren in of nabij Schuytgraaf. De mogelijkheden hiervoor worden verkend;
- voor de Rivers International School of Arnhem is, met financiële bijdragen van derden, een nieuw gebouw gerealiseerd;

- als gevolg van de grote toestroom van vluchtelingen heeft het onderwijs aan 'neveninstromers', kinderen van vluchtelingen en nieuwkomers met een verblijfsstatus, die korter dan 1 jaar in Nederland zijn en (nog) geen Nederlands spreken, een flinke groei doorgemaakt. In het primair onderwijs wordt dit onderwijs in speciale opvanggroepen gegeven op de Paulusschool (voor Arnhem-Noord) en basisschool Het Mozaïek (voor Arnhem-Zuid). Voor Het Mozaïek zijn met de naastgelegen Johannesschool afspraken gemaakt om deze groei op te vangen binnen de bestaande, onevenredig verdeelde onderwijscapaciteit. Daarmee zijn beide locaties wel vol, zodat eventuele verdere groei op andere locaties gerealiseerd zal moeten worden.
  Voor de kinderen uit het AZC Elderhoeve is ruimte gecreëerd op de locatie van de Hugo de Grootschool (gelegen in Het Broek).
  Voor kinderen in de leeftijd van het voortgezet onderwijs (alle niveau's) zijn er internationale schakelklassen (ISK's) onder auspiciën van VMBO 't Venster, tijdelijk gehuisvest aan de Middachtensingel. Oudere jeugd kan terecht bij ROC RijnIJssel;
- de taakstelling van € 1 miljoen per jaar op de verkoop van gemeentelijk vastgoed is in 2016 gerealiseerd (zie de bijlage 'Taakstellingen' van de jaarrekening).

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen
- per medio 2016 is de subsidie aan de stichting Rijnstad voor de functie coördinatie brede scholen (volgens plan) stopgezet;
- in 2016 is de besluitvorming over de ontvlechting en verzelfstandiging van het Natuurcentrum (de twee stadsboerderijen) per 1 januari 2017 afgerond.

Zorgstructuren voor het onderwijs
- aansluitend bij de geïntensiveerde landelijke aanpak van voortijdig schoolverlaten (Vsv) zijn een nieuw regionaal en tevens een lokaal Vsv-programma opgesteld. Speerpunten in die programma's zijn onder meer dat jongeren in een kwetsbare positie tenminste een startkwalificatie behalen door onderwijs dat bij hem of haar past of dat zij uitstromen naar werk. Daarvoor moet ook worden gewerkt aan de verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en arbeid. In het lokale plan is aandacht voor het vergroten van de ouderbetrokkenheid en voor het versterken van de jeugdhulp in en om de school.

Leerlingenvervoer
- het leerlingenvervoer is ondergebracht bij het doelgroepenvervoer. Ook in 2016 is ingezet op het terugdringen van het gebruik van aangepast vervoer ten gunste van het reizen met openbaar vervoer;
- er is een inventarisatie verricht naar de kwaliteit van het leerlingenvervoer in relatie tot de kosten.

Volwasseneneducatie
- in 2016 is de makelaarsfunctie van het ROC verder vormgegeven, zodat er een sluitend leeraanbod van formele en non-formele educatie ontstaat. Hiervoor is een transformatiebudget beschikbaar gesteld;
- nieuwe vormen van (non-formele) educatie worden gestimuleerd in de wijken bij buurthuizen en bibliotheken. Non-formele educatie wordt niet afgesloten met een erkend diploma en kan worden bekostigd vanuit de WEB (indien wordt voldaan aan de standaarden en eindtermen van de WEB), vanuit andere middelen of niet bekostigd. Formele educatie dient afgesloten te worden met een erkend diploma en is gebaseerd op de standaarden en eindtermen volwasseneneducatie en wordt bekostigd vanuit de WEB;
- in het kader van experimenteren en vernieuwen is het Fonds Nieuwe Initiatieven gevormd. Het is een aanzet om een nieuw aanbod non-formele taal te faciliteren. In 2016 is het vooral ingezet om verschillende maatschappelijke partijen bij elkaar te brengen om invulling te geven aan de lokale aanpak laaggeletterdheid;
- in 2016 is gestart met het aanbod Taal op de werkvloer (bij Presikhaaf bedrijven volgen werknemers tijdens werktijd Nederlandse taallessen) en ToTaal-plan in de wijk Presikhaaf.

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Ontwikkelrecht voor peuters en passende kinderopvang
- door het aantrekken van de economie neemt het gebruik van kinderopvang toe.

Huisvesting onderwijs
De exploitatie van de MFC's is structureel niet sluitend en heeft geleid tot een nadeel. Door het nemen van maatregelen in de organisatie en exploitatie van de MFC's kan het financiële beeld van de MFC's aanzienlijk worden verbeterd. In de MJPB 2017-2020 zijn deze maatregelen hiertoe verder uitgewerkt en financieel vertaald. Meer informatie wordt nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Aanpak onderwijsachterstanden
- ook in 2016 is onduidelijkheid blijven bestaan over het financiële kader voor onderwijsachterstandenbeleid (OAB) vanuit het Rijk. Het Ministerie van OCW werkt aan een nieuwe bekostigingsgrondslag en systematiek voor de verdeling van OAB-middelen over de gemeenten;
- de verhoogde asielinstroom heeft ertoe geleid dat het aantal leerlingen op de Internationale Schakelklas (ISK) in 2016 sterk groeide. In 2016 is éénmalig € 20.000 gereserveerd voor oud ISK-leerlingen.

Bezuinigingstaakstelling 2016

Niet van toepassing.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren R4	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijking
R4.1 Regulier peuterspeelzalen	*König*				
Aantal peuters in Arnhem			2560	**2720**	+160
Aantal plekken voor reguliere peuters gesubsidieerd		478	359	**235**	-124
Waarvan aantal reguliere peuters dat gebruikmaakt van het leerrecht van 4 dagdelen				**0**	n.v.t.
R4.2 Huisvesting onderwijs	*König*				
Aantal te huisvesten leerlingen					
- Primair onderwijs (PO)		647	12.795	**12.711**	-84
- Voortgezet onderwijs		9.084	10.323	**9.425**	-898
- (Voortgezet) speciaal onderwijs		1.680	1.751	**1.279**	-472
Totaal		23.913	24.869	**23.415**	-1.454
Verplichte klokuren bewegingsonderwijs (gymlokatie)					
- Primair onderwijs		647	643	**614**	-29
- Voortgezet onderwijs		1.047	920	**869**	-51
- (Voortgezet) speciaal onderwijs		444	428	**461**	+33
R4.3 Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen	*König*				
Benutting aanbod natuur- en milieueducatie: aantal scholen		71	82	**71**	-11
Afname Anne Frankkrant (vredeseducatie): aantal		19	30	**0**	-30
Aantal leerlingen schoolzwemmen		2.717	2.700	**2.967**	267
R4.4 Aanpak onderwijsachterstanden	*König*				
Aantal peuters in Arnhem			2560	**2720**	+160
% peuters met een VVE- indicatie			22	**19**	-3
% peuters waar gemeente VVE- plek voor subsidieert			20	**18**	-2
Aantal OAB-scholen			17	**17**	0
R4.5 Zorgstructuren onderwijs	*König*				
% voortijdig schoolverlaters (definitie Min. OCW) -		2,8	3,1	**2,8**	-0,3
Aantal nieuwe thuiszitters					
R4.6 Leerlingenvervoer	*König*				
Deelnemers leerlingenvervoer in het					
- aangepast vervoer		580	617	**609**	- 8
- openbaar vervoer		106	72	**104**	+32
- eigen vervoer		73	69	**70**	+1
R4.7 Volwasseneneducatie	*König*				
Aantal groepscontacturen (=lesuren) formele educatie		3.940	3.500	**3.237**	-263
Aantal deelnemers non-formele educatie			PM	**77**	n.v.t.

Toelichting

4.1. Regulier peuterspeelzalen
Door het aantrekken van de economie neemt het gebruik van kinderopvang toe en komen meer ouders in aanmerking voor een kinderopvangtoeslag van de Belastingdienst. Het aantal ouders dat gebruik maakt van gesubsidieerde peuteropvang neemt mede daardoor af.

4.2. Huisvesting onderwijs
- de afspraken die alle scholen voor regulier en speciaal onderwijs hebben gemaakt binnen het regionale samenwerkingsverband voor Passend Onderwijs hebben geleid tot een daling van het aantal leerlingen bij de Arnhemse onderwijsinstellingen (voortgezet) speciaal onderwijs;
- het aantal te huisvesten leerlingen bij VO is in vergelijking met 2015 gestegen, maar de stijging is lager dan verwacht. De prognoses inzake de ontwikkeling van te huisvesten leerlingen blijken vaak aan de optimistische kant;
- VSO houdt in hun nieuwbouw en renovatieplannen rekening met minder te huisvesten leerlingen, een gevolg van afspraken binnen het regionale samenwerkingsverband voor Passend onderwijs.

4.3. Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen
Er was in 2016 geen budget meer beschikbaar voor de aanschaf van de Anne Frankkrant.

4.6. Leerlingenvervoer
Dit schooljaar is een groot aantal leerlingen van het voortgezet speciaal onderwijs uit het leerlingenvervoer gestroomd. Veelal leerlingen die met het openbaar vervoer reisden. De nieuwe instroom bestond vooral uit jonge leerlingen, die gebruik maken van het aangepast vervoer.

4.7. Volwasseneneducatie
Het aantal deelnemers voor de formele educatie is 408.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 4. Educatie	Rekening	Begroot 2016		**Rekening**	Afwijking	V / N
	2015	Geamendeerd	Definitief	**2016**		
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	38.499	42.216	40.180	**39.619**	561	V
Baten totaal	7.468	14.509	15.368	**15.259**	-109	N
Totaal saldo van baten en lasten	-31.031	-27.707	-24.812	**-24.360**	452	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	8.550	3.976	6.488	**9.242**	-2.754	N
Onttrekkingen aan reserves	7.308	540	832	**2.519**	1.687	V
Mutaties reserves	-1.242	-3.436	-5.656	**-6.723**	-1.067	N
Resultaat	-32.273	-31.143	-30.468	**-31.083**	-615	N

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Onderbesteding kapitaallasten onderwijs (zie BR Onderwijs)	1.170	V
- Voordeel budget speciaal onderwijs	549	V
- MFC's exploitatie en beheer (zie ook baten)	-526	N
- Sturing onderwijshuisvesting: Extra capaciteit voor extra slagkracht (zie ook baten)	-335	N
- Boulevard Heuvelink 48: extra beheer- en verkoopkosten (zie ook baten)	-207	N
- Nieuwbouw Kringloop (zie ook baten)	-90	N
- Diverse exploitatievoordelen onderwijs (zie ook baten)	78	V
- RBL MiddenGelre (zie ook baten)	-592	N
- Diversen	514	V
Totaal afwijking lasten	***561***	V
Baten		
- RBL MiddenGelre (zie ook lasten)	592	V
- MFC's exploitatie en beheer (zie ook lasten)	216	V
- Boulevard Heuvelink 48: verkoopopbrengsten ter dekking van kosten (zie ook lasten)	207	V
- Deels ingevulde taakstelling verhuur panden en accommodaties	-820	N
- Nieuwbouw Kringloop (zie ook lasten)	-798	N
- Diverse exploitatievoordelen onderwijs (zie ook lasten)	298	V
- Diversen	196	V
Totaal afwijking baten	***-109***	N
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**452**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	Rekening 2016	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
BR Onderwijs: actualisatie MIP 2016-2019 (Rb 02-11-2015)	4.537	-1.170	N
BR Onderwijs: aframing kapitaallasten MIP i.v.m. actualisatie MIP (Rb 30-05-2016)	1.068	0	
BR Onderwijs: toevoeging budget Kringloop (tijdelijke huisvesting) Rb 26-05-2015)	708	0	
BR Onderwijs: voordeel op speciaal onderwijs (Rb 30-09-2013)	549	-549	N
BR Onderwijs: extra exploitatiekosten vs budgetten (Rb 30-09-2013)	376	-376	N
BR Onderwijs: onderuitputting kapitaallasten (Rb 30-09-2013)	3	0	
BR Onderwijs: van BR verzelfstandiging Domein (Rb 03-11-2014)	83	0	
BR Vastgoed: compensatie sloopkst ikv verkoop B. Heuvelink 48 (Rb 14-11-2016)	859	0	
BR Vastgoed: resultaat beheer gemeentelijk vastgoed (Rb 19-12-2011)	530	-530	N
BR Taakmutaties gem.fonds - overloop: passende kinderopvang (Rb 19-12-2016)	400	0	
BR Taakmutaties gem.fonds - overloop: 2GetThere (Rb 19-12-2016)	129	-129	
Totaal mutaties toevoegingen	***9.242***	***-2.754***	N
Onttrekkingen			
BR Onderwijs: niet behaalde inkomstentaakstellingen (Rb 30-09-2013)	666	666	V
BR Onderwijs: ruimte t.g.v. de algemene middelen (Rb 02-11-2015)	500	0	
BR Onderwijs: extra capaciteit via G&V slagkr. sturing ond.huisv (Rb 19-12-2016)	295	295	V
BR Onderwijs: extra capaciteit via B&R slagkr. sturing ond.huisv (Rb 19-12-2016)	198	40	V
BR Onderwijs: haalbaarh.ond. toek. huisvesting spec. onderwijs (Rb 25-01-2016)	88	-37	N
BR Onderwijs: actualisatie kapitaallasten onderwijs (Rb 02-11-2015)	0	0	
BR Onderwijs: correctie kapitaallasten bestaande activa (Rb 14-11-2016)	9	0	
BR Onderwijs: van BR Investering brede scholen (Rb 03-11-2014)	40	0	
BR Onderwijs: onttrekking budget Kringloop (tijdelijke huisvesting) Rb 26-05-2015)	708	708	V
BR Vastgoed: resultaat beheer gemeentelijk vastgoed (Rb 19-12-2011)	15	15	V
Totaal mutaties onttrekkingen	**2.519**	**1.687**	V
Totaal mutaties reserves	**-6.723**	**-1.067**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Reguliere peuterspeelzalen		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R401	Reguliere peuterspeelzalen	88	1.417	1.005	835	170	V
R402	Huisvesting onderwijs	30.035	25.905	24.820	24.180	639	V
R403	Bovenwettelijk onderwijsaanb en voorzien	1.724	2.107	2.015	1.959	55	V
R404	Aanpak onderwijsachterstanden	3.048	8.243	8.320	8.789	-469	N
R405	Voorzien in zorgstructuren vh onderwijs	146	1.214	1.068	1.108	-39	N
R406	Verzorgen leerlingenvervoer	1.864	1.744	1.274	1.203	71	V
R407	Volwasseneneducatie	1.595	1.586	1.678	1.545	133	V
Gerealiseerd resultaat		**38.499**	**42.216**	**40.180**	**39.619**	**561**	**V**

R5 Cultuur, recreatie en sport

Arnhem is een creatieve en levendige stad met een gevarieerd aanbod aan (top)cultuur en evenementen. Creatieve innovatie krijgt in Arnhem ruim baan. Arnhem wil hierbij de identiteit en eigenheid van Arnhem versterken, zowel landelijk als regionaal. Cultuurhistorie zoals De slag om Arnhem en het Arnhemse erfgoed spelen hierbij een grote rol. Arnhem als groene stad met haar unieke ligging aan de Rijn geeft prioriteit aan speel- en ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken, buurtgroen en op pleinen. Arnhem stimuleert sport en beweging zowel topsport als sport in de wijken.

Realisatie

Beoogd resultaat

Cultuur
De kadernota wordt in 2016 geëvalueerd en hangt nauw samen met de veranderopgave Vitale centrumstad en het Rijngoud. In 2016 wordt ook de subsidieregeling Programmatische Activiteiten Cultuur (PAC) geëvalueerd op haar doelstellingen, effecten en werking. De ambitie voor cultuur voor 2016 en verder is:

- Arnhem positioneren als culturele hoofdstad van Oost-Nederland;
- de verzelfstandiging van het gemeentelijke onderdeel Musis Sacrum Schouwburg Arnhem per 1 januari 2016 en een naamswijziging in stichting Musis Stadstheater Arnhem";
- de ver- en nieuwbouw van concertgebouw Musis;
- de nieuwbouw van Focus Filmtheater op het Kerkplein;
- een uitbreiding van Museum Arnhem op de huidige locatie;
- renovatie/verbouwing van Stadstheater Arnhem;
- doorontwikkeling en verankering van Kunstbedrijf Arnhem als expertisecentrum voor cultuureducatie in Rozet;
- doorontwikkeling van het gebouw Rozet;
- Sonsbeek beeldententoonstelling in 2016;
- groot mode-evenement in 2018.

Stadsbeeld, architectuur, monumenten, archeologie, bouwkwaliteit
Het Arnhems erfgoedbeleid richt zich op behoud en versterking van de aanwezige cultuurhistorische waarden en hiermee bij te dragen aan een aantrekkelijke stad om in te wonen, werken, winkelen en te recreëren. Dit wordt bereikt:

- door cultuurhistorie als inspiratiebron en kans mee te nemen in ontwerpopgaven en gebiedsprocessen, hier vorm aan te geven in (ruimtelijke) plannen en projecten, waardoor cultuurhistorie zichtbaar en beleefbaar wordt gemaakt (bijvoorbeeld Meinerswijk, omgeving John Frostbrug);
- door (her-)bestemming van cultuurhistorisch erfgoed, dit erfgoed een duurzame functie te geven en daarmee voor de stad te behouden (bijvoorbeeld steenfabriek Elden, Eusebius);
- door het cultuurhistorisch erfgoed duurzaam te beschermen, waar de kwetsbaarheid dit noodzakelijk maakt (bijvoorbeeld plantoetsing, vergunningverlening);
- door de kennis over het Arnhemse erfgoed toegankelijk te maken en daarmee het publieksbereik en draagvlak voor het behoud van cultuurhistorisch erfgoed te vergroten (bijvoorbeeld advisering, Erfgoedbrief).

Groen, ecologie, spelen
De focus is erop gericht dat

- gebieden bestemd als natuur en bos hun bestemming behouden;
- het totale areaal aan groen in de stad ten minste gelijk blijft en wel bij voorkeur per wijk;
- groen wordt ingezet voor het bestrijden van hitteplekken. Samen met de stad, in samenspraak met de wijken, wordt hiervoor in de komende jaren een plan van aanpak opgesteld. Vanuit het Groenfonds en via crowdfunding is cofinanciering van de groene initiatieven mogelijk;
- het beheer van het groen in de wijken in samenhang met het beheer van de gehele openbare ruimte, zoals verhardingen, wordt uitgevoerd (zie ook het reguliere programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat, onderdeel Mobiliteit en openbare ruimte: Beheer);
- met het programma Van Wijken Weten de lijn wordt uitgezet voor meer zeggenschap door de wijk(en) over de eigen woon- en leefomgeving en daarmee de openbare ruimte en het groen. In de pilotwijken Presikhaaf en De Laar/Elden wordt onderzocht hoe hieraan samen met de stad invulling kan worden gegeven;
- bij "spelen" meer wordt ingezet op natuurlijk spelen, gebundeld op grote, natuurlijke speel- en ontmoetingsruimten. De insteek hierbij is om het percentage openbare buitenruimte dat te gebruiken is voor buitenspelen en ontmoeten, onveranderd te laten.

Dierenwelzijn
- resultaat onderzoek over hoe en wat de Arnhemse inwoner vindt van dierenwelzijn;
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020 opstellen.

(Dierenwelzijn is van R7 Gezondheid en milieu verplaatst naar het reguliere programma R5 Cultuur, recreatie en sport, waar natuurbehoud onder valt)

Sport
De gemeente faciliteert de sportinfrastructuur, waarbij de sportverenigingen een cruciale rol spelen. Daarnaast stimuleert Arnhem talentontwikkeling. Het sportbeleid is in 2016 gericht op:
- sporten in de wijk in aansluiting op de gebiedsgerichte aanpak sociaal domein;
- het stimuleren van een gezonde leefstijl voor de jeugd (Jongeren op gezond gewicht/JOGG);
- het stimuleren van een gezonde leefstijl voor volwassen (vijf dagen per week een half uur actief);
- het realiseren van open sportparken en beweegvriendelijke schoolpleinen alsmede het ontwikkelen van een ruim aanbod aan sport- en beweegarrangementen in de stadsparken en openbare ruimte i.s.m. de wijken, sportverenigingen en sportaanbieders;
- de zelforganisatie van wijkbewonersinstellingen om te komen tot een maatschappelijke vitale sportvereniging;
- energiebesparende maatregelen en duurzame opwekking op sportaccommodaties en elektrische dienstauto's voor onderhoud en beheer sportaccommodaties;
- verzelfstandiging van het Sportbedrijf Arnhem met ingang van 1 januari 2017;
- Giro d'Italia: samenwerking met de gemeenten Apeldoorn en Nijmegen en de provincie Gelderland voor de start van de wielerronde Giro d'Italia in mei 2016. De economische spin-off is geraamd op € 11,25 miljoen euro.

Samenhang met veranderopgave(n)
- Programma Stad op de kaart: veranderopgaven Vitale centrumstad en het Rijngoud en Marketing van Arnhem;
- Programma Van wijken weten: veranderopgave Wijksturing, pilots in 2016.

Resultaat 2016

Cultuur
Als hoofdstad van Gelderland heeft Arnhem een belangrijke functie voor de regio. De gemeente vervult daarbij diverse rollen: initiërend, faciliterend, deels uitvoerend en regisserend. Op de jaarlijkse ranglijst van de Atlas voor gemeenten komt Arnhem uit op de 13e plaats; op het onderdeel cultureel aanbod scoort Arnhem in 2016 op de tiende plaats.

Enkele belangrijke resultaten op het gebied van cultuur zijn:
- Musis Stadstheater Arnhem is vanaf 1 januari 2016 verzelfstandigd;
- de nieuwbouw van Musis heeft vertraging opgelopen door de vondst van asbest, wat leidde tot hogere kosten (zie ook de jaarrekening). Daardoor is er voor de programmering van onder andere Het Gelders Orkest uitgeweken naar de Eusebiuskerk en andere locaties. Opening van de nieuwe zaal is voorzien in mei 2017;
- in 2016 is gewerkt aan de voorbereidingen voor de nieuwbouw van Focus Filmtheater op het Kerkplein;
- begin 2016 is een besluit genomen over de uitbreiding van Museum Arnhem op de huidige locatie. In juni 2016 is een architect geselecteerd;
- de ondertekening van het Ambitiedocument Lauwersgracht Alliantie door Toneelgroep Oostpool, Introdans, Het Gelders Orkest, Musis Stadstheater Arnhem, gemeente Arnhem en provincie Gelderland met als doel de productie en presentatie van de podiumkunsten sterker te verbinden en steviger te positioneren;
- het in april 2015 door de gemeenteraad geaccordeerde Herstelplan Kunstbedrijf Arnhem is in januari 2016 in werking getreden. De uitwerking leidde tot hogere kosten (zie ook de jaarrekening);
- Kunstbedrijf, Bibliotheek Arnhem en Stichting Beheer Rozet zijn in augustus 2016 bestuurlijk gefuseerd. Er is gewerkt aan één huur- en subsidierelatie met de stichting Rozet. De bestaande lening is verhoogd met daarin opgenomen de aanlooptekorten tot 2019 waarin de exploitatie sluitend is;
- over de toekomst van de functie en activiteiten van popcentrum Jacobiberg zijn in 2016 een advies en een second opinion verschenen. Voor 1 maart 2017 komen de Arnhemse popinstellingen met een toekomstplan voor een mogelijk 'popcluster';
- Sonsbeek 2016 was zowel inhoudelijk als qua bezoekersaantallen een succes en wordt financieel met een neutraal resultaat afgerond. Sonsbeek en State of Fashion worden nu bij regelmaat georganiseerd;
- een groot deel van de circa 2.000 overgebleven kunstwerken uit de voormalige BKR-regeling (Beeldende Kunst Regeling) is geveild. Deze kunstwerken hebben jarenlang in ons gemeentelijke depot gestaan en hebben nu weer een plek in de samenleving gekregen. De eerste drie online veilingen hebben in totaal zo'n € 50.000 opgebracht. In 2017 vindt nog een laatste online veiling plaats. De gehele opbrengst van de vier veilingen komt ten goede aan de Voedselbank in Arnhem.

Erfgoed, archeologie en beeldkwaliteit
De aantrekkelijkheid van de stad is vergroot, mede door het behouden en versterken van cultuurhistorische waarden. Dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar door de onderstaande resultaten:

- door een gemeenschappelijke inspanning van het Rijk, de provincie Gelderland en de gemeente Arnhem zijn voldoende middelen beschikbaar om de restauratie van de toren van de Eusebius in 2019 af te kunnen ronden. Dit is ook het 75e herdenkingsjaar is van de Slag om Arnhem. Het is wenselijk dat de toren dan uit de steigers is;
- cultuurhistorische waarden zijn opgenomen in herbestemmingsprojecten, waaronder de voormalige garage Zijm aan de Boulevard Heuvelink, de Heilig Hartkerk, het Brinkman Vissergemaal, Huis der Provincie, de Eusebiuskerk en Jansstraat 31;
- als onderdeel van de realisatie van de zuidelijke binnenstad is op meerdere locaties (grootschalig) archeologisch onderzoek verricht voorafgaand aan de bouw: Kerkplein, Bartok e.o. en Helstraat.
- er zijn diverse archeologische publicaties verschenen, waaronder een boek over de Arnhemse gasfabriek;
- in het erfgoedcentrum van Rozet is de ArcheoHotspot geopend, een frontoffice voor de Arnhemse archeologie waar inwoners van de stad op de hoogte kunnen raken van actuele archeologische projecten en daaraan ook zelf mee kunnen werken. De ArcheoHotspot is mogelijk gemaakt door financiering vanuit het project zuidelijke binnenstad;
- de visualisatie van Castellum Meinerswijk is geopend; teksten voor te plaatsen informatieborden in Stadsblokken en Meinerswijk zijn geschreven en afgestemd met vormgevers.

Groen, ecologie en spelen

- talloze ontwikkelingen hebben bijgedragen aan het in stand houden en verbeteren van het groen in Arnhem. Een belangrijke ontwikkeling vindt plaats in Stadsblokken en Meinerswijk. Over de kaderstellende nota voor Stadsblokken en een deel van Meinerswijk heeft in een referendum plaatsgevonden, waarin 64,7% van de stemmers deze kaders steunden. Daarmee kan de ontwikkeling van het gebied de komende jaren verder uitgewerkt worden;
- vanuit het groenfonds zijn diverse bewonersinitiatieven ondersteund ter bestrijding van hitte en ter vergroening van de stad. Dit zijn zowel grote als kleine initiatieven, die de leefomgeving aangenamer maken voor de bewoners. Het niet bestede deel van het budget wordt toegevoegd aan de Bestemmingsreserve Groenfonds;
- alle parken in Arnhem hebben een grote aantrekkingskracht en worden goed bezocht. Dit jaar was de beeldententoonstelling Sonsbeek in Park Sonsbeek. Dit trok zo'n 150.000 bezoekers. Verder is park Sonsbeek door het Arnhemse architectuurcentrum CASA verkozen tot beste openbare ruimte van Arnhem en won daarmee de Petprijs. Verder wordt het park gebruik door spelers van het spel Pokémon en door steeds meer verschillende soorten groepen sporters. Al deze activiteiten roepen ook vragen op over draagkracht van het park;
- in 2016 is het Platform Arnhem Klimaatbestendig opgericht op initiatief van CASA. Doel van het Platform is om alle Arnhemmers bewust te laten worden van hun eigen rol en verantwoordelijkheid in klimaatbestendig maken van Arnhem. Daarvoor wordt ingezet op kennisdelen (middels Klimaatcafés), communicatie en het ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan ons stadsklimaat en het verminderen van wateroverlast. Inzetten op vergroening is daarin hoofdprioriteit. Bij het Platform hebben zich aangesloten Natuurcentrum Arnhem, Netwerk Groen Arnhem en de beide waterschappen. De gemeente ondersteunt en faciliteert het platform.

Dierenwelzijn
In september 2016 is de Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016 - 2020 vastgesteld in de raad. Hierin zijn concrete actiepunten benoemd, waar in 2016 voor een deel uitvoering aan gegeven is.
Een selectie:

- elk jaar wordt beoordeeld of de overeenkomst met de stichting Dierenborg nog voldoet;
- de teams Leefomgeving ondersteunen waar mogelijk initiatieven die gericht zijn op meer biodiversiteit;
- de informatie op de website van de gemeente Arnhem over honden en opruimplicht is actueel;
- slopers worden bij sloopmelding standaard geïnformeerd over de zorgplicht met betrekking tot de wet Natuurbescherming.

Eind 2017 wordt de uitvoeringsagenda geëvalueerd. Conform de motie bij de behandeling van de MJPB 2017-2020 "Opnemen budget voor dierenwelzijn in de MJPB" wordt vanaf 2017 de specifieke budgetten voor dierenwelzijn, die verspreid staan in de begroting, bij programma R5 inzichtelijk gemaakt.

Sport

- de wielerwedstrijd Giro d'Italia was een sportief hoogtepunten in Arnhem. Voorafgaand aan de Giro waren er al veel activiteiten in de 99 dagen van de opwarmfase. Er waren 77.000 deelnemers en 226.000 bezoekers. De Giro d'Italia zelf startte op 5 mei jl. met de ploegenpresentatie in Apeldoorn. Op 7 mei klonk het startschot in Arnhem op het Kerkplein. Op 8 mei, de laatste dag van de Giro d'Italia in Gelderland, startte de rit in Nijmegen;
- in 2016 is de verzelfstandiging van het Sportbedrijf voorbereid. De ontvlechting van de moederorganisatie was op onderdelen complex. De verzelfstandiging is van kracht per 1 januari 2017;

- ten behoeve van de breedtesport faciliteert Arnhem de sportinfrastructuur, waarbij de sportverenigingen een cruciale rol spelen. Voor de nieuwbouw van zwembad Valkenhuizen zijn in 2016 middelen beschikbaar gesteld. Daarnaast is het Programma van eisen opgesteld en is de selectie van een architect voor het zwembad gestart;

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Cultuur
- het landelijke cultuurbestel is aan verandering toe, ingegeven door de bezuinigingen in het verleden en door veranderingen in de samenleving. Het belang van de stedelijke regio neemt toe. Met onder andere de samenwerking in de Lauwersgracht Alliantie wordt hierop reeds voorgesorteerd. Dit vergt de komende jaren extra inspanning. Dat gebeurt onder andere via overleggen in G9- en Landsdeel-Oostverband;
- de nadelen op diverse onderdelen bij de culturele basisvoorzieningen (Musis: vondst van asbest; terugkoop Musis Sacrum Schouwburg Arnhem/ MSSA: een aantal posten is onterecht overgedragen aan MSSA en worden gecorrigeerd; frictiekosten verzelfstandiging Kunstbedrijf: worden vanuit de ontstaansgeschiedenis verantwoord binnen het programma R5; Rozet: onderhoud- en servicekosten vallen hoger uit dan geraamd). De begrotingsafwijkingen worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Sportcomplexen
- uitspraak rechtbank (geschil uit 2003) inzake herstel constructiefouten van Het Gelders Stadion B.V. heeft tot een nadeel van € 257.000 geleid.;
- de brand in de loods op sportcomplex Valkenhuizen heeft tot € 240.000 schade geleid. Er is € 54.000 uitgekeerd door de verzekeraar. Dit leidt tot een netto schade van € 186.000.

Bezuinigingstaakstelling 2016

Cultuur
De invulling van een bezuinigingstaakstelling van € 400.000 structureel op cultuur is vanaf 2016 geëffectueerd door met name een korting van 4% te hanteren op de subsidies voor de culturele basis- en meerjarenvoorzieningen (met uitzondering van de instellingen die in de laatste jaren al een taakstelling hadden). Het raadsbesluit hierover is op 25 mei 2015 genomen.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren R5	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijkingen
R5.1 Culturele basisvoorzieningen	*Elfrink*				
Leden bibliotheek		46.000	38.000	**45.409**	+7.409
Bezoekers Musis Stadstheater		151.000	115.000	**91.500**	-23.500
Bezoekers Focus Filmtheater		73.000	60.000	**65.285**	+5.285
Gebruikers Archief			2.500	**2.547**	+47
Bezoekers Museum Arnhem		83.000	60.000	**62.181**	+2.181
Bezoekers Luxor Live		63.000	60.000	**76.213**	+16.213
Cursisten Kunstbedrijf		0	0	**0**	
R5.2 Meerjarenvoorzieningen cultuur	*Elfrink*				
Aantal gezelschappen		3	3	**4**	+1
Aantal instellingen		9	6	**8**	+2
Aantal grote culturele festivals		2	2	**1**	-1
R5.3 Programmatische activiteiten cultuur	*Elfrink*				
Aantal programma's		22	pm	**21**	n.v.t.
Prestatie-indicatoren R5	**Bestuurder**	**JV 2015**	**MJPB 2016**	**JV 2016**	**Afwijkingen**
R5.4 Incidentele culturele activiteiten	*Elfrink*				

Rapportcijfer kwaliteit Arnhems cultuuraanbod			pm	**7,4**	n.v.t.
R5.5 Erfgoed, archeologie en beeldkwaliteit	*Elfrink*				
Indicatoren zijn in ontwikkeling					n.v.t.
R5.6 Parken, bossen en ecologie	*vBurgsteden*				
Groenbalans/ontwikkeling oppervlak bossen en natuur t.o.v. 2014 in ha.		1.748	+ 4,5	**1.896**	n.v.t.
Groenbalans/ontwikkeling oppervlak stadsparken t.o.v. 2014 in ha.		322	0	**322**	n.v.t.
R5.7 Stedelijk groen	*vBurgsteden*				
Groenbalans/ontwikkeling wijkgroen tov 2014 in ha		*698*	+1	**727**	n.v.t.
Groenbalans/aantal waardevolle bomen:			15		n.v.t.
- particulier		484	pm	**898**	n.v.t.
- gemeente		324	15	**435**	+420
Aantal verleende kapvergunningen en aanlegvergunningen		29	15	**8**	-7
R5.8 Spelen	*vBurgsteden*				
Behoud % (groene) gebruiksruimte per netto speeloppervlak		10	10	**10**	0
Jaarlijks min. 1 grote formele ruimte aanleggen met verhouding van 80% natuurlijke speelaanleidingen en 20% speeltoestellen		1	1	**1**	0
R5.9 Zwembaden	*Elfrink*				
Bezoekers Valkenhuizen x 1.000		86	95	**80**	- 15
Bezoekers de Grote Koppel x 1.000		300	315	**309**	- 6
R5.10 Binnensport	*Elfrink*				
Zijn in ontwikkeling					n.v.t.
R5.11 Buitensport	*Elfrink*				
Zijn in ontwikkeling					n.v.t.
R5.12 Sportbeleid en sportontwikkeling	*Elfrink*				
% Sportparticipatie (ouder dan 5 jaar)		70	75	**64**	-11
% Bevolking lid van sportvereniging (ouder dan 5 jaar)		21	40	**26**	-14
% Voldoet aan beweegnorm (ouder dan 5 jaar)			50	**39**	-11
% Voldoet aan fitnorm (ouder dan 15 jaar)			36	**Niet gemeten**	n.v.t.

Toelichting

R5.1 Culturele basisvoorzieningen

- de daling van het aantal bezoekers aan Musis Stadstheater is incidenteel en een gevolg van de verbouwing van Musis Sacrum, die in 2016 begonnen;
- het aantal bezoekers van Focus Filmtheater in 2015 was een uitschieter. In 2016 trok het filmtheater meer bezoekers dan begroot;
- het aantal bezoekers aan Museum Arnhem van ruim 62.000 in 2016 is exclusief de bezoekers aan het Erfgoedcentrum (ruim 21.000) en vergelijkbaar met 2015.

R5.5 Erfgoed, archeologie en beeldkwaliteit
Gelet op de aard van de diverse activiteiten zijn er geen concrete prestatie-indicatoren uitgewerkt.

R5.7 Groen
In de Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen wordt bij het onderdeel bomen ingegaan op ontwikkelingen in het aantal gemeentelijke bomen.

R5.8 Spelen
Park Kinderkamp is samen met buurtbewoners en buurtwerkgroepen ontwikkeld tot een groene natuurlijke speel en ontmoetingsruimte voor alle leeftijden.

R5.12 Sportbeleid en sportontwikkeling
Het percentage fitnorm wordt voortaan niet meer gemeten, we beperken ons, vanwege de vergelijkbaarheid tot uitsluitend de beweegnorm.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 5. Cultuur, recreatie en sport	Rekening	Begroot 2016		**Rekening**	Afwijking	V / N
	2015	Geamendeerd	Definitief	**2016**		
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	57.285	54.605	55.623	**63.578**	-7.955	N
Baten totaal	15.699	10.676	10.729	**12.394**	1.665	V
Totaal saldo van baten en lasten	-41.586	-43.929	-44.894	**-51.184**	-6.290	N
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	11.267	2.273	2.790	**3.730**	-940	N
Onttrekkingen aan reserves	15.227	10.347	12.061	**12.667**	606	V
Mutaties reserves	3.960	8.074	9.271	**8.937**	-334	N
Resultaat	-37.626	-35.855	-35.623	**-42.247**	-6.624	N

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Asbestkosten investeringsproject Musis Sacrum (zie ook baten)	-2.362	N
- Terugkoop MSA vastgoed	-1.439	N
- Actualisatie voorziening frictiekosten verzelfstandiging Kunstbedrijf	-1.143	N
- Kosten verzelfstandiging Musis Sacrum / Schouwburg Arnhem	-184	N
- Rozet: meer onderhoudskosten	-153	N
- Gelders archief	-59	N
- Groenfonds: overgebleven middelen (zie ook baten)	270	V
- Kosten MFC's	-280	N
- Bijdrage in herstel constructiefouten Het Gelders Stadion op basis vonnis rechtbank	-257	N
- Brand loods Valkenhuizen: vervangingskosten (zie ook baten)	-240	N
- Capaciteitskosten en inhuur diverse sportprojecten: meer dan begroot (zie ook baten)	-305	N
- Meerkosten extra gebruik Studentensport en werksportkaart (zie ook baten)	-327	N
- Diversen	-1.476	N
Totaal afwijking lasten	***-7.955***	N
Baten		
- Bijdrage investeringsproject Musis Sacrum via BR Cultureel Vastgoed (zie ook baten)	200	V
- Rozet: mindere doorbelasting servicekosten	-149	N
- Groenfonds: bijdragen derden	93	V
- Brand loods Valkenhuizen: verzekeringsbijdage (zie ook lasten)	54	V
- Meeropbrengsten Studentensport en werksportkaart (zie ook lasten)	433	V
- Capaciteitskosten en inhuur diverse sportprojecten: meer bijdragen en subsidies (zie ook lasten)	193	V
- Diversen	841	V
Totaal afwijking baten	***1.665***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**-6.290**	N

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
AR: herstelplan stichting Kunstbedrijf Arnhem (Rb 13-04-2015)	369	0	
AR: verzelfstandiging MSSA: frictiekosten (Rb 29-06-2015)	40	0	
BR Groot onderh. en verv. openb. ruimte: herijking progr. Spelen (Rb 07-11-2016)	83	-83	N
BR Cultureel vastgoed: actualisatie kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	1.411	-453	N
BR Cultureel vastgoed: actualisatie rentetoevoeging (Rb 28-09-2015)	578	-88	N
BR Cultureel vastgoed: actualisatie begroting Vastgoed (Rb 29-06-2015)	200	430	V
BR Cultureel vastgoed: vrijval kapitaallaten t.g.v. BR CiR (Rb 29-06-2015)	140	0	
BR Cultureel vastgoed: aframing kap.lasten MIP ivm act. MIP (Rb 30-05-2016)	136	0	
BR Cultureel vastgoed: effect kapitaallasten activeringen (Rb 29-06-2015)	129	0	
BR Cultureel vastgoed: kap.lst. Budget Kunstbedrijf t.b.v. Rozet (Rb 02-11-2015)	27	0	
BR Cultureel vastgoed: actualisatie MIP (Rb 02-11-2015)	-129	0	
BR Beeldbep. cult. man.: saldo budget beeldbep. cult.evenem. (Rb 29-09-2014)	7	-7	N

BR Groenfonds: saldo expl.budget overlopende Groenfondsproj. (Rb 19-12-2005)	722	-722	N
BR Vastgoed: resultaat beheer gemeentelijk vastgoed (Rb 19-12-2011)	17	-17	N
Totaal mutaties toevoegingen	***3.730***	***-940***	N
Onttrekkingen			
AR: verzelfstand. MSSA: voeding eigen vermogen MSSA (Rb 29-06-2015)	684	0	
AR: scholing ouderen op het gebied van ICT (Rb 02-11-2015)	50	0	
BR Groot Onderhoud: herijking programmering Groen en Bomen (Rb 28-10-2013)	262	-195	N
BR Cultureel vastgoed: inramen Musis in exploitatie (Rb 02-11-2015)	8.891	0	
BR Beeldbep. cult. manifestaties: cult. even. Sonsbeek 2016 (Rb 02-11-2015)	100	0	
BR Beeldbep. cult. manifestaties: stroomversneller cultuur (Rb 07-11-2016)	50	0	
BR Beeld. en monum. kunsten: verrekening saldo expl.budget (Rb 24-11-2008)	79	79	V
BR Beeld. en monum. kunsten: project cult. bruggenbouwer (Rb 04-07-2011)	23	0	
BR Groenfonds: actualisatie lopende Groenfondsprojecten (Rb 19-12-2005)	597	235	V
BR Vastgoed: resultaat beheer gemeentelijk vastgoed (Rb 19-12-2011)	487	487	V
BR Taakmut. gem.fonds - Overl.: niet-best. mid. Gelders Archief (Rb 14-12-2015)	61	0	
BR Kapitaallasten: maatregelen duurzame energie (Rb 29-06-2015)	28	0	
BR Kapitaallasten: dekking extra invest. Sport (Saksen Weimar) (Rb 30-05-2016)	85	0	
BR Kapitaallasten: aanleg kunstgrasvelden (Rb 29-06-2015)	70	0	
BR Frictiekosten verzelfstandigingen: St. Kunstbedrijf (Rb 30-05-2016)	1.200	0	
Totaal mutaties onttrekkingen	**12.667**	**606**	V
Totaal mutaties reserves	**8.937**	**-334**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Culturele basisvoorzieningen		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R501	Culturele basisvoorzieningen	25.401	21.991	23.477	29.294	-5.817	N
R502	Meerjarenvoorzieningen	1.420	2.122	2.200	2.303	-102	N
R503	2-jaarlijkse cult activ (programmatisch)	653	609	611	631	-20	N
R504	Incidentele culturele activiteiten	0	159	160	165	-5	N
R505	Erfgoed, archeologie en beeldkwaliteit	2.127	1.988	2.060	2.079	-19	N
R506	Parken, bossen en ecologie	2.418	2.051	2.038	2.152	-113	N
R507	Stedelijk groen	3.587	4.401	5.052	4.623	429	V
R508	Spelen	423	969	751	694	57	V
R509	Zwembaden	3.427	3.235	3.317	3.504	-187	N
R510	Binnensport	7.829	7.340	6.775	7.530	-754	N
R511	Buitensport	3.487	3.681	3.630	3.856	-227	N
R512	Sportbeleid en sportontwikkeling	6.514	6.058	5.552	6.748	-1.196	N
Gerealiseerd resultaat		**57.285**	**54.605**	**55.623**	**63.578**	**-7.955**	**N**

R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

Arnhem richt zich op een sterkere deelname - waar mogelijk geheel op eigen kracht - van de Arnhemse burger aan de samenleving. De nieuwe gedecentraliseerde taken maken een substantieel deel uit van het gemeentelijk takenpakket. De gebiedsgerichte werkwijze wordt in 2016 verder geïmplementeerd met de focus op een samenhangend aanbod om de zelfredzaamheid te bevorderen. De wijkteams spelen hierin een cruciale rol. Arnhem zet in op preventie en vroegsignalering (vroeg erop af benadering) en maatwerkvoorzieningen. Het bevorderen van onderlinge redzaamheid in een wijk wordt in samenhang met de veranderopgaven in het programma Van wijken weten uitgewerkt. Hierbij spelen burgerinitiatieven en vrijwilligerswerk een belangrijke rol.

Realisatie

Beoogd resultaat

Participatie naar werk
Via het programma 'Stad op de kaart', veranderopgave Werk!:
- meer (passend) werk in Arnhem. De uitdaging is om met gelijkblijvende reïntegratiemiddelen de groter wordende doelgroep (toename vanuit Wsw en Wajong) naar werk te begeleiden;
- meer Arnhemmers aan het werk te hebben. Omdat de arbeidsmarkt regionaal is, is regionale samenwerking hierbij cruciaal.

Het Programmaplan Uitvoeringsstructuur Participatie Arnhem kent drie speerpunten:
- werkgeversbenadering en werkgeversoffensief. Hierin wordt onder andere het Werkgeversservicepunt Midden Gelderland (WSP) versterkt. Onderdelen van Presikhaaf Bedrijven worden aan het WSP toegevoegd;
- ombouw van achterblijvende onderdelen van Presikhaaf Bedrijven;
- arbeidsmatige dagbesteding en beschut werk worden verder geïntegreerd.

Armoede en schulddienstverlening
De Armoedeagenda 2015-2018 ‘Samen actief tegen armoede' zet in op een aantal ontwikkelingen:
- versterking van verbindingen met het maatschappelijk middenveld;
- interventie op budgetoverschrijding;
- herijking Armoedeagenda en implementatie van de nieuwe werkwijze;
- gerichte inzet op participatie en wijkgericht werken om het beroep op inkomensondersteuning, vooral bijzondere bijstand voor bewindvoering terug te dringen;
- gerichte inzet op preventie en vroegsignalering bij schulddienstverlening die vanaf 2016 is belegd bij de wijkteams, Rijnstad en Plangroep.

Stimuleren initiatieven met vangnet
- In 2016 wordt verder gebouwd aan een duurzaam stelsel in het sociaal domein. De gemeente zet in op het stimuleren van eigen initiatieven (wijkgericht), vermindering van een beroep op specialistische voorzieningen. Samen met burgers gaan overheid en professionals zorgen voor een adequaat vangnet voor mensen die niet in staat zijn om te voorzien in hun basisbehoeften.

Van Wijken Weten in het sociaal domein
Het doel is om het zelf organiserend vermogen actief te bevorderen via het wijkgericht werken.
- in 2016 starten pilots in Presikhaaf en De Laar/Elden, ook gericht op het sociaal domein. De bestaande sociale wijkteams spelen hierin een belangrijke rol;
- doelgerichte ondersteuning aan verenigingen (aangenomen motie bij de Perspectiefnota 2016-2019) wordt geboden door Vrijwillige Inzet Arnhem (VIA), Volare, Arnhemse Uitdaging en Adviesbrigade;
- inwoners met de diagnose Beperkte loonwaarde (< 40%): zij worden doorverwezen naar de wijkteams, zodat zij maatschappelijk kunnen participeren (vrijwilligerswerk of dagbesteding). In de toekomst zal naar verwachting (een deel van) deze diagnose in de wijken worden uitgevoerd.

Preventie in plaats van specialistische jeugdvoorzieningen
Binnen het preventief jeugdbeleid (ondersteuning opgroeien en opvoeden) worden het kinder-, tiener- en jongerenwerk als belangrijke instrumenten ingezet, samen met de Verwijsindex risicojongeren regio Arnhem (VIRA). De focus ligt op:
- preventieve jeugdhulp als integraal onderdeel van het jeugdstelsel;
- betere verbinding van het preventief jeugdbeleid met de specialistische jeugdhulp via de wijkteams;
- meer inzet op preventie om de inzet van specialistische jeugdhulp te verlagen.

Maatschappelijke ondersteuning (wonen, welzijn en zorg)
De toegang tot het voorzieningenniveau is wijkgericht opgezet, waarbij via een integrale intake op basis van de zelfredzaamheidsmatrix de verbinding wordt gemaakt naar andere terreinen op het sociaal domein.
Uitgangspunten voor de transformatie van het sociaal domein hierbij zijn:
- meer eigen verantwoordelijkheid, beroep op sociaal netwerk en informele zorg;
- meer collectieve arrangementen en minder inzet van individuele voorzieningen.

Maatschappelijke opvang/verslavingszorg
Als centrumgemeente heeft Arnhem voor deze terreinen een regionale functie. De focus ligt op
- meer eigen verantwoordelijkheid, beroep op sociaal netwerk en informele zorg;
- vermindering inzet individuele voorzieningen naar meer collectieve arrangementen;
- zorgen voor een vangnet voor inwoners die niet in staat zijn om te voorzien in de basisbehoeften.

(Nood)opvang asielzoekers/integratie
- noodopvang uitgeprocedeerde asielzoekers: waar mogelijk de doorstroomtijd in de noodopvang te verkorten van uitgeprocedeerde asielzoekers die willen terugkeren naar land van herkomst;
- (nood)opvang van asielzoekers in verband met de hoge instroom van vluchtelingen (vanaf 2015);
- opvang en integratie van minderjarige vreemdelingen (AMV-ers);
- het realiseren van de taakstelling van huisvesting van statushouders;
- integratie in de Arnhemse samenleving van vluchtelingen in de Arnhemse opvang en statushouders die gehuisvest worden in Arnhem.

Vrouwenopvang en huiselijk geweld
Als centrumgemeente heeft Arnhem op deze terreinen een regionale functie. Naast de aanpak van huiselijk geweld en vrouwenopvang behoren ook de aanpak ouderenmishandeling, eergerelateerd geweld, loverboys en de wet meldcode tot dit beleidsterrein. De focus ligt in de komende jaren op:
- doorontwikkeling van het ingezette beleid. Kindermishandeling krijgt een plaats binnen 'Veilig Thuis';
- de accentverschuiving bij de vrouwenopvang naar preventie, tijdige signalering en het bevorderen van ambulante hulp en nazorg, waardoor het aantal vrouwen in de vrouwenopvang kan afnemen;
- het versterken van de ketensamenwerking en het vergroten van vaardigheden van professionals in signaleren en handelen, waarmee escalatie en herhaling van huiselijk geweld kan worden voorkomen.

Samenhang met veranderopgave(n)
- programma 'Stad op de kaart', veranderopgave Werk!;
- programma 'Van Wijken Weten' met de daarin opgenomen veranderopgaven die alle betrekking hebben op het sociale domein.

Resultaat 2016

Participatie naar werk
In 2016 is de Participatiewet uitgevoerd conform het Uitvoeringsplan Participatie, waardoor meer Arnhemmers aan het werk moeten komen. Het volgende is gerealiseerd:
- het regionaal WerkgeversServicePunt (WSP) is verder doorontwikkeld. Extra inzet via accountmanagers (uiteindelijk 31 fte voor de hele regio inclusief UWV) is gepleegd om in overleg met werkgevers vacatures passend te maken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit heeft geresulteerd tot meer plaatsingen (968), ook voor de doelgroep van de Banenafspraak;
- de leerlingnetwerken Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) en Praktijkonderwijs functioneren goed, waarbij jongeren worden begeleid van stage naar passend werk. Alle Arnhemse schoolverlaters zijn in beeld en krijgen een passende vervolgstap richting werk, vervolgopleiding of hulpverlening;
- aanvullend op de samenwerking binnen het WSP werkt de gemeente Arnhem samen in het Werkbedrijf. Het Werkbedrijf is een bestuurlijk samenwerkingsverband met VNO-NCW-Midden, UWV, regiogemeenten en vakbonden. De partners zijn tevreden over de samenwerking. Vanuit het Werkbedrijf loopt een communicatiecampagne (gaan/staan voor een baan) richting werkgevers om hen te stimuleren meer uitkeringsgerechtigden in dienst te nemen. Daarbij is specifiek aandacht voor mensen met een arbeidshandicap die vallen onder de banenafspraak. Ook dit leidt tot meer plaatsingen van uitkeringsgerechtigden vanuit de Participatiewet;
- het beleid voor Social Return on Investment (SROI) is aangepast. Het beleid biedt meer ruimte voor maatwerk en is ook van toepassing op kleinere aanbestedingen (vanaf € 50.000);
- de mogelijkheden van PW-ers (uitkeringsgerechtigden met een Participatiewetuitkering) zijn verder in beeld gebracht via het systeem SZeebra (eind 2016 5.500 mensen; in 2017 wordt de screening van alle uitkeringsgerechtigden afgerond);
- de integratie van arbeidsmatige dagbesteding (Wmo 2015) en beschut werk (Wsw) is tot stand gebracht via Activerend werk. Via een algemene voorziening Activerend werk worden passende werkplekken gezocht voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Doel is dat mensen arbeidsvaardigheden opdoen en stappen zetten op de Participatieladder. Passende werkplekken en maatwerktrajecten worden via een (regionale) inkoop gerealiseerd;

- de doorontwikkeling van Presikhaaf & Bedrijven is in 2016 nog niet afgerond. De onderhandelingen met een andere sociale onderneming zijn helaas afgebroken. De gemeente Arnhem is gestart met het ontwikkelen van een Arnhems Werkbedrijf, waarin werkgelegenheid wordt georganiseerd voor SW-ers en mensen met een uitkering vanuit de Participatiewet. Daarnaast is het doel om de financiële risico's te beperken.

Armoede en schulddienstverlening

- Armoedebeleid en schulddienstverlening zijn onderdelen van het sociaal domein en hebben een overlap met verschillende beleidsvelden, zoals onderwijs, (jeugd)zorg, sport en gezondheid. Met de maatwerkvoorziening bestaanszekerheid wordt rondom de Bijzondere Bijstand een verbinding gelegd tussen sociale wijkteams en het cluster Werk en Inkomen. Ditzelfde geldt voor de taken rondom schulddienstverlening;
- in 2016 is uitwerking gegeven aan de Armoedeagenda 2015-2018. Daarnaast is in juni 2016 de 'nota 'Doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening' vastgesteld door de raad. In de doorontwikkelingsagenda is er sprake van enkele inhoudelijke en financiële wijzigingen in het beleid;
- het aantal inwoners in Beschermingsbewind is in 2016 verder toegenomen. Eén van de interventies op de oplopende kosten voor beschermingsbewind is het project BooM. Doel van dit project is het realiseren van een besparing op kosten bewindvoering door het nemen van eigen klanten in beheer en overname van klanten van commerciële bewindvoeringskantoren;
- niet alle doelgroepen zijn volledig bereikt als het gaat om de regelingen Individuele studietoeslag, Individuele Inkomenstoeslag, Tegemoetkoming Collectieve Ziektekostenverzekering. Nadere intensivering om doelgroepen te bereiken vindt plaats;
- er zijn meer kosten gemaakt op het gebied van Bijzondere Bijstand. Bijzondere Bijstand betreft een 'open-einde regeling'; inwoners in financiële problemen hebben vanuit de Participatiewet recht om gebruik te maken van deze regeling indien zij voldoen aan de gestelde voorwaarden;
- sinds 2016 zijn alle taken op het gebied van schulddienstverlening extern belegd (aanmelding/intake via sociale wijkteams; Rijnstad/stabilisatiefase en PLAN-groep/schuldbemiddeling, schuldregeling, budgetbeheer, Wsnp). De verschillende partijen hebben ingezet op de onderlinge samenwerking en zijn hierover tevreden;
- bij vaststelling van de nota 'Doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening' is besloten schulddienstverlening ook aan te bieden aan ondernemers/ZZP'ers en een aanpak voor vroegsignalering van risicovolle schulden te ontwikkelen;
- na de zomer is een onderzoekspilot gestart naar een aanpak voor jongeren met schulden. Het gaat hier om het voorkomen van schulden, maar ook het bereiken en helpen van de groep jongeren die al schulden heeft. De eerste resultaten hiervan komen in 2017.

Van Wijken Weten in het sociaal domein

De veranderopgaven in het programma Van Wijken Weten zijn van invloed op de transformatie van het sociaal domein. Uitwerking is gegeven aan het uitvoeringsplan 'Transformatie sociaal domein'(april 2016), waaronder:

- herpositionering sociale wijkteams:
  Op grond van de Jeugdwet, de Wmo 2015 en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening heeft de gemeente de verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor ondersteuning, hulp en zorg aan haar inwoners. Vanaf 2015 was de uitvoering van deze werkzaamheden belegd bij de sociale wijkteams, dit onder verantwoordelijkheid van de gemeente. Het bestuur van de gemeente Arnhem heeft ervoor gekozen om vanaf 1 januari 2017 een Stichting Sociale Wijkteams op te richten. Gedurende het jaar 2016 is de herpositionering van de sociale wijkteams voorbereid en vanaf 1 januari 2017 worden de uitvoeringstaken vanuit de Jeugdwet, Wmo en Wet gemeentelijke schuldhulpverlening belegd bij de stichting Sociale wijkteams. Dit brengt met zich mee dat de stichting vanaf 1 januari 2017 haar diensten in opdracht van de gemeente verleent en dat hieraan een dienstverleningsovereenkomst (DVO) ten grondslag ligt;
- transformatie zorgaanbod:
  Op verschillende manieren is gewerkt aan de transformatie van het huidige zorgaanbod. De transformatie is grotendeels gericht op de verschuiving van individuele maatwerkvoorzieningen naar collectieve voorzieningen en/of gecombineerd aanbod van het zorgaanbod. Door de inzet van de huidige zorg te veranderen wat betreft vorm, intensiteit, duur of inzet van alternatieven worden mogelijk besparingen bereikt;
- inkoop- en aanbestedingstraject:
  In 2016 is een nieuwe aanbesteding gestart. Hierbij is het aantal bestaande voorzieningen vereenvoudigd en teruggebracht in aantal. Ook is een aantal nieuwe voorzieningen toegevoegd. Daarnaast worden tussen de gemeenten en aanbieders afspraken gemaakt over nieuwe zorgvormen om te komen tot een afschaling van zorg. De aanbestedingsprocedure is per 1 januari 2017 afgerond zodat vanaf 2017 wordt gestart met de nieuwe werkwijze.

Stimuleren initiatieven met vangnet

- in Arnhem is sterk ingezet op stimulering en ondersteuning van deelname van Arnhemse burgers aan de samenleving. Zelfredzaamheid en zelforganiserend vermogen van Arnhemse burgers vormen hierin de centrale doelen, met burgerinitiatieven, vrijwilligerswerk, vrijwillige thuishulp en mantelzorg als resultaat;
- er is een toename van sociaal ondernemerschap in de wijk, al dan niet in combinatie met de inzet van gemeentelijk gefinancierde uitvoerende organisaties, zoals Rijnstad (Vrijwilligers Centrale, Arnhemse Uitdaging, Volare), SWOA, MVT en De Helling;

- eind 2016 is een project gestart ter verbetering van de ondersteuning van de naar schatting 30.000 Arnhemse mantelzorgers.

Preventie in plaats van specialistische jeugdvoorzieningen
- de gemeente Arnhem investeert al jarenlang in een integraal preventief jeugdbeleid. Met de invoering van de Jeugdwet zijn specifieke projecten en activiteiten gestart, vooral gericht op preventie;
- preventieve aanpak van Jeugd GGZ problematiek (in het onderwijs) en dyslexiezorg in het onderwijs zijn hierbij belangrijke thema's;
- naast specifieke projecten streeft de gemeente naar het inrichten en in stand houden van goede algemene voorzieningen (jeugdgezondheidszorg, kinder-, tiener- en jongerenwerk, bestrijding kindermishandeling en huiselijk geweld en voorschoolse voorzieningen.

Maatschappelijke ondersteuning (wonen, welzijn en zorg)
- in 2016 wordt een verschuiving bij de individuele maatwerkvoorzieningen geconstateerd van Pgb-zorg (PGB) naar Zorg in natura (ZIN), met name bij Hulp bij het huishouden;
- in 2016 is de aanbesteding Hulp bij huishouden afgerond, waarbij rekening is gehouden met de gewenste signaleringsfunctie en de hogere inschaling van de thuiszorgmedewerkers in schaal 15 CAO VVT (onderdeel van het Coalitieakkoord 2014-2018 Met de Stad!);
- er is een forse toename in 2016 voor de Huishoudelijke hulp toelage/HHT (van ca 18.000 uur in 2015 naar ca 61.000 uur in 2016). In 2016 is het beleid voor de HHT 2017 in samenwerking met de thuiszorgaanbieders voorbereid, waarin wordt voorgesteld om in 2017 te starten met een algemene voorziening HHT. Met een toegankelijke en ook voor lage inkomens betaalbare, algemene voorziening kunnen inwoners hun ondersteuning eenvoudig zelf regelen. De HHT ondersteunt het behoud van werkgelegenheid in de huishoudelijke ondersteuning;
- in 2016 is gestart met de pilot Combinatie-ondersteuning (Begeleiding met Hulp bij huishouden) in twee wijken die in 2017 verder wordt uitgerold naar de overige wijken.

Maatschappelijke opvang/verslavingszorg
- in 2016 is ingezet op versterking van de keten rondom dak- en thuislozen/OGGz. De sociale wijkteams en de particuliere laagdrempelige opvanginstellingen zijn aangehaakt bij de OGGz-structuur. Deze structuur is herijkt en aangepast op de behoefte. Met de particuliere laagdrempelige opvanginstellingen is een proces van professionalisering gestart. Dit alles moet leiden tot een sluitende keten;
- voor de aanpak van verwarde personen is ingezet op een wijkgerichte aanpak. De sociale wijkteams en de vanaf 2017 opererende teams Leefomgeving hebben hierin een leidende rol. De aandacht is richt zich vooral op preventie en vroegsignalering. Versterking van de crisisketen wordt opgepakt door VGGM.

Integratie, interculturalisatie, antidiscriminatie
Activiteiten op het gebied van integratie en antidiscriminatie:
- de focus is gelegd om de beleidsterreinen die met integratie te maken hebben, te verbinden. Een haalbaarheidsonderzoek is naar tevredenheid uitgevoerd. De bevindingen hiervan worden meegenomen in de te herijken Integratieagenda (in 2017);
- op basis van de PvdA-motie "Bewustwording als middel tegen discriminatie" (november 2015) is in maart 2016 jaar gestart met de pilot 'anoniem solliciteren'. Deze proef loopt tot 31 december 2016 en maakt deel uit van de brede aanpak over bewustwording over (verborgen) vooroordelen rondom afkomst. Met deze pilot wordt bekeken of discriminatie op afkomst wordt tegengegaan. De pilot liep in eerste instantie tot 1 januari 2016 waarbij besloten is tot verlenging tot 1 januari 2017. De behaalde resultaten worden in de loop van het voorjaar 2017 besproken met de raad (zie ook paragraaf Bedrijfsvoering);
- er is regelmatig overleg gevoerd met zelforganisaties; daarnaast zijn er verschillende integratie-activiteiten gesubsidieerd;
- er is een pool van jong volwassen migrantenkinderen gerealiseerd die willen fungeren als rolmodel. Deze functie komt nadrukkelijker terug in de te herijken Integratieagenda.

Aandacht voor seksuele diversiteit is gelegd bij:
- onderwijs en sport: via voorlichting (30x) en theatervoorstellingen; 2 grote manifestaties voor het voortgezet onderwijs in het Centrum en Geitenkamp; Paarse-vrijdagkrant verspreid onder Quadraam-scholen en ISK; 2 keer een fototentoonstelling; primair en voortgezet onderwijs gewezen op de voorlichtingspakketten van GGD/ VGGM;
- het jongerenwerk: 10 gesprekken met ambulante jongerenwerkers;
- ouderen en mensen met een beperking: 6 keer Roze Kookworkshops; training vrijwilligers SWOA; oriënterende gesprekken met instellingen over Roze loper; Roze Dansvoorstellingen in samenwerking met Introdans;
- migranten: 6 keer een bezoek aan het AZC; 2 keer een bezoek aan de Koepel; Theatervoorstellingen ISK; gesprekken met participatiemedewerkers in diverse wijken;
- wijkprofessionals: 2 keer een manifestatie voor wijkprofessionals; gesprekken met sociale wijkteams en teams leefomgeving.

De laagdrempelige melding van klachten heeft erin geresulteerd dat steeds meer mensen de weg weten te vinden naar de Artikel 1 - procedure.

(Nood)opvang asielzoekers/integratie

- doorstroomtijd noodopvang voor uitgeprocedeerden verkorten:
  De investering in meer ketensamenwerking voor uitgeprocedeerden heeft geresulteerd dat het aantal cliënten in de noodopvang is gedaald van 19 personen eind 2015 naar 15 personen eind 2016;
- (nood)opvang van asielzoekers in verband met de hoge instroom van vluchtelingen:
  In 2016 zijn naast de al bestaande 259 plekken op de POL Locatie Vreedenburgh (POL is procesopvanglocatie voor vreemdelingen die bij de IND de algemene asielprocedure doorlopen) in totaal 830 plekken gecreëerd voor de opvang van vluchtelingen.
  In de Koepel is opvang voor 400 personen geregeld; het COA heeft deze opvang in oktober 2016 weer gesloten, omdat de instroom van vluchtelingen op dat moment laag was.
  In april 2016 is het AZC Elderhoeve geopend met opvangcapaciteit voor 350 personen. Met het COA is hierover een bestuursovereenkomst afgesloten voor 5 jaar;
- de bestaande POL-lokatie Vreedenburgh kreeg uitbreiding van 80 plekken;
- opvang en integratie van minderjarige vreemdelingen (AMV-ers):
  In 2016 zijn in totaal 89 minderjarigen mét verblijfsstatus, en 35 minderjarigen zonder verblijfsstatus opgevangen. In vergelijking met andere steden heeft Arnhem hiermee bovengemiddeld opvang verleend aan deze doelgroep.
- taakstelling huisvesting van statushouders:
  In 2016 is de achterstand in de taakstelling die ontstaan was in 2014, ingehaald. Eind 2016 liep Arnhem ruim voor op de taakstelling huisvesting statushouders;
- integratie van vluchtelingen in de opvang en Arnhemse statushouders
  In mei 2016 heeft de gemeenteraad de visie op de integratie in de Arnhemse vluchtelingenketen vastgesteld en ingestemd met een aantal quick wins om de integratie van vluchtelingen en statushouders te bevorderen.
  In oktober 2016 heeft het college het Uitvoeringsplan "Statushouders, onze nieuwe Arnhemmers" vastgesteld. In dit uitvoeringsplan zijn de genoemde quick wins verder uitgewerkt in een sluitende integrale aanpak voor vluchtelingen en statushouders. Deze integrale aanpak wordt sinds oktober uitgevoerd.

Vrouwenopvang en huiselijk geweld

In 2016 is uitvoering gegeven aan de regiovisie die Arnhem als centrumgemeente met de gemeenten in de regio Arnhem en de Achterhoek heeft opgesteld. Naast de aanpak van huiselijk geweld en vrouwenopvang behoren ook de aanpak ouderenmishandeling, eergerelateerd geweld, mensenhandel en de wet Meldcode tot dit beleidsterrein. Het resultaat:

- onder het motto 'minder opvang, meer ambulant' is het accent verder verschoven naar meer preventie en meer ambulante hulpverlening vanuit de sociale wijkteams. Ingezet wordt op het versterken van de eigen kracht van de cliënten waarbij de sociale context wordt betrokken. De sociale wijkteams en aandachtsfunctionarissen zijn geschoold inzake de wet Meldcode;
- indien sprake is van opvang worden vrouwen gestimuleerd zo spoedig mogelijk zelfstandig te wonen. In dit kader is een pilotproject "Moviera in de wijk" afgerond: een nieuwe, kleinschalige vrouwenopvang in Malburgen die ook aansluit bij de ontwikkeling om meer wijkgericht te werken;
- de organisatie van Veilig Thuis Midden-Gelderland is verder doorontwikkeld en de overdracht van onderneming door VGGM is voorbereid;
- twee loverboy-acties op de Korenmarkt zijn uitgevoerd. In het kader van een landelijke bewustwordingscampagne heeft een reizende tentoonstelling met 30 portretten van slachtoffers mensenhandel plaatsgevonden;
- de aanpak van mensenhandel en uitbuiting is bestendigd en aangescherpt. Dit zal in een uitvoeringsplan (2017) worden uitgewerkt.

Decentralisatie sociaal domein (Participatiewet; Wmo 2015 en Jeugdwet)

- Activerend werk (Wmo en Wsw):
  Activerend werk is bedoeld voor inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt (loonwaarde < 40%) die willen participeren maar voor wie betaald werk (nog) een stap te ver is. Activerend werk is een nieuwe vorm voor de huidige arbeidsmatige dagbesteding. Daarnaast gaan alle Arnhemse Swers bij Presikhaaf & Bedrijven met een loonwaarde <25% vanaf 2017 onder Activerend Werk vallen. Deze activerende werkplekken kunnen en zullen naar verwachting ook grotendeels bij Presikhaaf & Bedrijven worden ingevuld. De gemeente Arnhem geeft op deze wijze invulling aan een alternatief voor Nieuw beschut werk.
- Beschermd wonen:
  De gemeenten in de regio Centraal Gelderland, zorgkantoor Menzis, woningcorporaties, zorgaanbieders en sociale wijkteams gaan de handen ineen slaan om te komen tot een gezamenlijke aanpak van 'Beschermd wonen naar Beschermd Thuis'. De uitgangspunten hierbij zijn:
  - zo zelfstandig mogelijk wonen in de eigen woonomgeving (24 uurs zorg in de wijk);
  - herstelgerichte benadering (meer eigen kracht dan nu wordt gedacht);
  - begeleiding & behandeling met een flexibele intensiteit (op- en afschalen);
  - vraaggerichte, integrale (levens brede) benadering;
  - laagdrempelige voorzieningen en lokaal netwerk belangrijk;
  - spaarzaam gebruik beschermd wonen, als ‘vangnet’;
  - samenwerking met essentieel partijen (keten en financieel).

- Jeugdzorg:
  Belangrijke opgave ligt er om te komen tot afschaling van dure, hoog specialistische jeugdzorg (bovenregionale inkoop bij veelal regionale, provinciale of landelijke instellingen) naar goedkopere jeugdzorg dicht in de woonomgeving. Ingezet wordt op de samenwerking van de sociale wijkteams - huisartsen - vrijgevestigden om te komen tot een sluitende keten (basishulp door de wijkteams en specialistische jeugdhulp op doorverwijzing van wijkteams, huisartsen, jeugdartsen en gecertificeerde instellingen).

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Participatie
- in 2016 zijn de activiteiten om mensen naar werk toe te leiden uitgevoerd binnen het beschikbare Participatiebudget;
- in 2016 is een tekort ontstaan op het Inkomensdeel (I-deel) waaruit de Participatiewet-uitkeringen worden betaald. Het tekort op het I-deel is vrijwel geheel toe te rekenen aan het door het Rijk gewijzigde Verdeelmodel. Een analyse hierover is door de raad unaniem aanvaard en zal de basis vormen voor een Arnhemse aanvraag Vangnetregeling BUIG 2016. Vanuit deze vangnetregeling wordt een deel van het tekort afgedekt;
- de voordelen op het resultaat vanuit het Participatiebudget en de rijksmiddelen BUIG worden uitgebreid toegelicht in de Jaarrekening 2016, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening;
- ESF subsidie actie Jeugdwerkloosheid: de subsidie van het Europees Sociaal Fonds (ESF-J) voor het jaar 2015 (€ 575.000) is in 2016 uitgekeerd, waarmee in de begroting geen rekening is gehouden. De subsidie van het ESF-I (€ 590.000) voor fase 2015/2016 is aangevraagd, waarvoor in 2016 een voorschot ad € 280.000 is ontvangen en het resterende bedrag is geboekt als vordering;
- Bijstand/ terugbetaling onterechte boetes: in de raad van 22 maart 2016 is de motie 'Terugbetalen onterechte boetes bijstand' aangenomen op basis van een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep (CRvB). De CRvB oordeelde begin 2016 dat de hoogte van een boete zo moet worden vastgesteld, dat rekening wordt gehouden met draagkracht. Deze werkwijze is in Arnhem inmiddels ingevoerd. Met de motie is besloten om eerdere opgelegde boetes waarbij geen rekening werd gehouden met draagkracht te compenseren. Deze compensatie leidt tot een incidenteel nadeel van in totaal € 351.000;
- in 2016 komen de regionale bijdragen van gemeenten aan Presikhaaf Bedrijven uit op een bedrag van € 73.613.000. Het Arnhemse aandeel bedraagt € 38.551.000 (52,37%). Door dit aandeel te verrekenen met de ontvangen Rijkssubsidie WSW en het bedrag dat in de Arnhemse begroting voor Presikhaaf Bedrijven is opgenomen, resteert een nadeel van € 4.585.000. Met de ontwikkeling van het Werkbedrijf Arnhem wordt o.a. getracht het financiële tekort terug te dringen.

Armoedebestrijding
- Armoedeagenda 2015-2018:
  Het resultaat van de totale Armoedeagenda over 2016 komt - in tegenstelling tot veel voorgaande jaren - overeen met de begroting; zie voor nadere uitwerking hoofdstuk 3 van de 'nota 'Doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening'. Onderdelen van de Armoede Agenda (exclusief Bewindvoering en BooM) heeft per saldo € 381.000 voordeel. Dit financiële voordeel is behaald doordat niet alle doelgroepen volledig bereikt zijn.
- Beschermingsbewind en project BooM:
  Het aantal inwoners in beschermingsbewind is in 2016 verder toegenomen (per saldo een toename van 203 klanten in 2016). Dit heeft tot een nadelig resultaat geleid op dit terrein van € 569.000. Eén van de interventies op de oplopende kosten voor beschermingsbewind is het project BooM (Budgetondersteuning op Maat). Doel van dit project is het realiseren van een besparing op kosten beschermingsbewind door het bieden van een lichter alternatief in de vorm van budgetbeheer eventueel gecombineerd met budgetcoaching naar financiële zelfredzaamheid. Daarnaast is actief ingezet op het benaderen van en samenwerken met beschermingsbewindvoerders om doorstroom naar BooM te stimuleren. De eerste opheffingsverzoeken zijn toegekend door de rechtbank, maar de samenwerking levert nog niet het verwachte resultaat op. Het project is in de loop van 2016 geïntensiveerd, maar later dan waar in de businesscase rekening mee was gehouden. Hierdoor zijn niet alle financiële middelen binnen BooM ingezet en is de uitnutting van het budget BooM achtergebleven met een bedrag van € 244.000. Per saldo resteert een nadeel van € 325.000;
- Het resultaat over het totale beleidsveld Armoedebestrijding laat een voordeel zien van € 56.000.

Sociale Bank Centraal Gelderland (SBCG)
- opbrengst kredietvergoeding: er is een nadeel ontstaan van € 605.000 door minder rente-inkomsten, complexere schulden, oplopende betalingsachterstanden, waardoor de voorziening dubieuze debiteuren moest worden verhoogd;
- beëindiging WSNP activiteiten: als gevolg van het beëindigen van de dienstverlening vanuit de Wet schuldsanmering natuurlijke personen (WSNP) en de daarmee gepaard gaande afbouw van formatie is een incidenteel tekort ontstaan van € 250.000.

Sociale wijkteams
Jaarlijks is extra budget beschikbaar voor eventueel extra benodigde capaciteit voor herindicaties. In 2016 zijn de herindicaties door de wijkteams uitgevoerd en is nauwelijks extra inzet nodig geweest. Dit leidt tot een voordeel van € 600.000.

Maatschappelijke opvang/verslavingszorg
Sinds 2015 wordt de decentralisatie uitkering Maatschappelijke Opvang opgehoogd met gedecentraliseerde middelen uit de (voormalige) AWBZ. Het gaat hierbij om het budget AWBZ functie begeleiding en persoonlijke verzorging die in het verlengde van begeleiding wordt geboden. Er is een voordeel op dit budget.

(Nood)opvang asielzoekers/integratie
- de verhoogde instroom van vluchtelingen die vanaf eind 2015 zichtbaar werd, is in de loop van 2016 gedaald. Dit heeft in Arnhem ertoe geleid dat de noodopvang in de Koepel voortijdig is gesloten;
- de verhoogde instroom van nieuwe asielzoekers kan de komende jaren leiden tot een stijging van uitgeprocedeerde asielzoekers die een beroep gaan doen op de noodopvang in Arnhem. In 2016 heeft de gemeente Arnhem actief meegedacht over een aanvullend bestuursakkoord Bed, Bad, Brood tussen Rijk en gemeenten. De gesprekken hierover zijn in november door het Rijk afgebroken. Het is onzeker of deze gesprekken opnieuw opgestart zullen worden;
- met het NIDOS, verantwoordelijk voor de opvang van AMV-ers, is in oktober 2016 afgesproken om het totale aantal AMV-ers mét verblijfsvergunning in Arnhem te laten dalen tot 50 jongeren. Eveneens is besloten om het aantal AMV-ers zonder verblijfsvergunning (nu 35 jongeren) niet te laten stijgen.

Vrouwenopvang en huiselijk geweld
- door de (stapsgewijze) invoering van een nieuw landelijk verdeelmodel heeft Arnhem als centrumgemeente te maken met een forse terugloop van de rijksmiddelen. Samen met de drie andere Gelderse centrumgemeenten zijn afspraken gemaakt hoe deze korting kan worden opgevangen. Dit ligt op koers door o.a. het aantal opvangplaatsen te verminderen en meer ambulante hulp te bieden;
- per 1 januari 2018 is het objectief verdeelmodel volledig ingevoerd. Om de risico's met betrekking tot de terugloop van de rijksmiddelen op te kunnen vangen heeft Arnhem financiële reserve opgebouwd in de bestemmingsreserve Bescherm en Weerbaar.

Decentralisatie sociaal domein (Participatiewet; Wmo 2015 en Jeugdwet)
- op de nieuwe taken Wmo en Jeugd is in 2016 een positief financieel resultaat behaald dat gedoteerd wordt aan het Noodfonds. Het resultaat heeft in belangrijke mate een incidenteel karakter;
- één van de belangrijkste afwijkingen 2016 betreft het incidentele voordeel op het budget Innovatiefonds;
- voor de komende jaren wordt een toenemende druk op het resultaat verwacht, onder andere door de indexering van de tarieven en de overgangsregeling kapitaallasten Beschermd wonen. Ook was het budget in 2016 hoger dan in de komende jaren beschikbaar zal zijn.

Bezuinigingstaakstelling 2016
Niet van toepassing.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren R6	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijkingen
R6.1 Participatie sociaal deelfonds	*vBurgsteden*				
Prognose aantal PW-ers		7.130	7.200	**7.634**	+434
Aantal PW-ers met een reïntegratietraject		1.500	2.000	**1.197**	-803
% succesvol gereïntegreerde PW-ers		35	32	**58**	+26
Aantal succesvol beëindigde trajecten re-integratie naar werk of onderwijs < 27 jaar		128	117	**133**	+16
Aantal Wsw-ers regionaal (in arbeidsjaren)			2.455	2.416	-39

Prestatie-indicatoren R6	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijkingen
R6.2 Bijstand	*vBurgsteden*				
Aantal Wsw-ers Arnhem (in arbeidsjaren)			1.235	1.215	-20
% bij bedrijven geplaatste Wsw-ers			54	**54**	0
% Wsw-ers op een beschutte werkplek			46	**46**	0
Aantal Wwb-uitkeringen levensonderhoud		7.130	7.200	**7.364**	+164
% uitkeringen onder beroepsbevolking (CBS)		8,8	8.3	**7,2**	-1,1
Gemiddelde uitkeringshoogte in € p.p.		14.121	14.300	**13.632**	-668
R6.3 Armoedebestrijding	*Elfrink*				
De inkomensgrens van de Gelrepas is vanaf 2015 verhoogd van 110% naar 120%					
Huishoudens met een GelrePas		13.827	14.500	**14.336**	-164
% bereik van de doelgroep		88	93	**91**	-2
% benutting voorzieningen door GelrePashouders		72	80	**67**	Zie toelichting
R6.4 Schulddienstverlening	*Elfrink*				
Nieuwe indicatoren worden ontwikkeld i.v.m. extern geplaatste schuldienstverlening					Zie toelichting
R6.5 Samenlevingsopbouw	*Haga*				
Nieuwe indicatoren worden ontwikkeld voor: zelfredzaamheid bewoners; actief burgerschap					Zie toelichting
R6.6 Wijkgericht werken	*Haga*				
Nieuwe indicatoren worden ontwikkeld i.r.t. het nieuwe programma Van Wijken Weten					
R6.7 Ondersteuning opgroeien en opvoeden	*Leisink*				
Bereik kinderen, tieners, jongeren		10.758	33.000	**14.207**	Zie toelichting
Meldingen VIRA		2.162	3.000	**522**	Zie toelichting
R6.8 Maatschappelijke ondersteuning	*Haga*				
Nieuwe indicatoren worden ontwikkeld die aansluiten op het nieuwe Wmo-beleid vanaf 2015 en het nieuwe programma Van wijken weten					Zie toelichting
R6.9 Ondersteuning vrijwilligers	*Haga*				
Vrijwillige inzet Arnhemse bevolking		35	40	**35**	-5
R6.10 Integratie, interculturalisatie en antidiscriminatie	*König*				
Zelforganisaties actief bij actering van moeilijk bereikbare groepen		15	15	**15**	0
Grote gesubsidieerde instellingen met diversiteitsbeleid		6	6	**6**	0
R 6.11 Maatschappelijke opvang, OGGz en verslavingszorg	*Haga*				
Aantal opvangplaatsen (bedden in Doorstroomvoorziening)		35	35	**35**	0
Aantal dak- en thuislozen met een integraal traject rondom wonen, zorg, inkomen en activering		172	150	**261**	+111
R6.12 Asielzoekers en vluchtelingen	*Haga*				
Aantal mensen in noodopvang		19	25	**15**	-10
Aantal mensen in de BBB			8	**1**	-7

Prestatie-indicatoren R6	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijkingen
R6.13 Vrouwenopvang en huiselijk geweld	*Haga*				
Aantal trajecten in de vrouwenopvang		134	308	**315**	+7
Aantal huisverboden regionaal		65	90	**64**	-26
R6.15 Wmo 2015 sociaal deelfonds	*Haga*				
Aantal beschermd wonen ZIN		1124	1.286	**1.130**	-156
Aantal beschermd wonen Pgb		290	253	**438**	+185
R6.16 Jeugd sociaal deelfonds	*Leisink*				
% jongeren met jeugdhulp (% van totaal aantal jongeren tot18 jaar)		*7,7*	5,8	***7,8***	+2
% jongeren met jeugdbescherming (% van totaal aantal jongeren tot 18 jaar)		1,2	1,2	**1,1**	-0,1
% jongeren met jeugdreclassering (% van totaal aantal jongeren tussen 12-23 jaar)		0,5	0,6	**0,7**	+0,1

Toelichting

R6.1 Participatie

- aantal PW-ers met een reïntegratietraject: in 2016 is het bestand via SZeebra verder in beeld gebracht. De Arnhemse bijstandsgerechtigden blijken meer problemen op diverse leefdomeinen te hebben dan vooraf ingeschat. De trajecten richting werk vanuit de cluster Werk & Inkomen blijken niet altijd passend voor deze doelgroep te zijn. Daardoor zijn er minder reïntegratietrajecten ingezet dan vooraf verwacht. De trajecten die wel passend waren en zijn ingezet, zijn relatief succesvoller geweest (zie indicator: % succesvolle gereïntegreerde PW-ers).
  In 2017 worden meer trajecten Activerend werk ingezet voor de doelgroep met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt;
- Wsw-arbeidsjaar: een arbeidsjaar is een voltijds SW-plek.

R 6.2. Bijstand

- de landelijke volumegroei in de bijstand wordt volgens het CBS voor de helft verklaard door de instroom van statushouders. In Arnhem zijn in 2016 377 statushouders ingestroomd in de bijstand dat heeft geleid tot een toename van 310 uitkeringen ofwel 62% van de volumegroei. Arnhem heeft verhoudingsgewijs veel alleenreizende statushouders opgevangen, waardoor er relatief meer uitkeringen voor levensonderhoud zijn verstrekt. Dit bijvoorbeeld in vergelijking met gemeenten die meer gezinnen hebben opgevangen;
- andere verklaringen voor de volumegroei zijn de verkorting van de WW-uitkeringsduur en verhoging van de AOW leeftijd en instroom in de WAJONG is niet meer mogelijk;
- % van uitkeringen onder beroepsbevolking (CBS): de omvang van de potentiële beroepsbevolking is in het verleden blijkbaar niet goed ingeschat. Daarom is het percentage gedaald, terwijl het bijstandsvolume jaarlijks blijft stijgen.

R6.3 Armoedebestrijding

- verklaring voor de afwijking: in het verleden waren er geen harde cijfers over het % gebruik van de GelrePas beschikbaar. Door aanpassingen in het administratieve systeem zijn deze er nu wel. Om die reden is het percentage nu exacter dan in het verleden, maar wijkt deze ook af.

R6.4 Schuldhulpverlening

- er is nog geen managementinformatie over 2016 vanuit de sociale wijkteams. Vanaf 2017 zijn deze gegevens beschikbaar om daarmee de ontwikkelingen op wijkniveau goed te kunnen volgen;
- het aantal inwoners dat een vorm van ondersteuning door Rijnstad en PLANgroep ontvangt, is wel bekend. In totaal zijn 1.052 inwoners/huishoudens ondersteund door Rijnstad; 945 ontvangen een vorm van langdurige schulddienstverlening door PLANgroep. Deze laatste groep zal groeien, omdat een traject schuldregelring drie jaar duurt.

R6.5 Samenlevingsopbouw

In verband met de transformatie van het sociaal domein zijn er nieuwe prestatiedoelen vanaf 2017 ontwikkeld. Enkele gegevens over 2016:

- er is reeds jaren een stabiel aandeel (circa 35 %) vrijwilligers actief in stad en wijk;
- 40 % van de Arnhemmers actief in het verenigingsleven;

- de verbetering van de Subsidieregeling Burgerkracht leidde in 2016 tot circa 80 gehonoreerde subsidie aanvragen voor burgerkracht; een verdrievoudiging ten opzichte van 2015;
- het aandeel mantelzorgers is de afgelopen 10 jaar gegroeid en bedraagt nu circa 20 %. Het aantal uitgereikte mantelzorgcomplimenten steeg in 2016 met circa 600 tot een totaal van 2.281.

R6.7 Ondersteuning opgroeien en opvoeden
- VIRA: significant minder meldingen ten opzichte van vorige jaren. Verklaringen voor minder gebruik zijn mogelijk de ontwikkelingen en wisselingen in het sociale domein. In 2017 gaat de regio het gebruik van VIRA actief stimuleren;
- Tiener- en jongerenwerk: lichte stijging ten opzichte van vorig jaar, geen duidelijke verklaring;
- Kinderwerk: vorig jaar niet meegenomen in het jaarverslag 2015.

R6.8 Maatschappelijke ondersteuning
- in verband met de verdere doorontwikkeling van wijkgericht werken (sociale wijkteams) vanuit het programma Van Wijken Weten is het opzetten van prestatie-indicatoren voor dit onderdeel doorgeschoven naar 2017;
- er wordt in 2016 een verschuiving geconstateerd van Pgb-zorg naar Zorg in natura, met name bij Hulp bij huishouden;
- er is een forse toename in 2016 te constateren voor de Huishoudelijke hulp toelage (van ca 18.000 uur in 2015 naar ca 61.000 uur in 2016);
- in 2016 is gestart met de pilot Combinatie-ondersteuning (Begeleiding met Hulp bij huishouden) in twee wijken die in 2017 verder wordt uitgerold naar de overige wijken.

R6.11 Maatschappelijke opvang, OGGz en verslavingszorg

Doorstroomvoorziening:
- het aantal bedden in de Doorstroomvoorziening dat via subsidie-afspraken gefinancierd wordt is 35. Bij vorst, als het winterprotocol van kracht is, worden hier maximaal 10 bedden bijgeplaatst. Afrekening hiervan vindt separaat plaats;
- in 2016 heeft IrisZorg na het aflopen van het winterprotocol de hiervoor bestemde bedden laten staan en bezet met nieuwe cliënten, dit zonder financiering. In gezamenlijk overleg is besloten het aantal bedden geleidelijk weer af te bouwen tot 35.

Integraal traject dak- en thuislozen:
- het aantal dak- en thuislozen met een integraal traject bedroeg 261. Dit is een grote afwijking van het aantal van 150 integrale trajecten dat begroot was. Dit heeft diverse oorzaken. M.b.t. volwassen dak- en thuislozen (123 actieve trajecten) geldt dat via subsidieverlening opdracht is gegeven tot inzet van extra trajecten door IrisZorg, die de trajecten in de doorstroomvoorziening en de crisisopvang verzorgt. Ook heeft een beter functionerende OGGz-overlegstructuur geresulteerd tot inzet van meer trajecten. Dit is een positieve ontwikkeling: opvang zonder traject komt in principe niet meer voor;
- m.b.t. zwerfjongeren (138 actieve trajecten) geldt dat integrale trajecten in een zo vroeg mogelijk stadium, zo mogelijk al bij dreigende thuisloosheid, worden ingezet, en een lange doorlooptijd kennen. Ook dit is positief: jongeren worden pas 'losgelaten' als hun situatie op alle leefgebieden stabiel is en terugval zoveel mogelijk uitgesloten is;
- een gebrek aan geschikte en betaalbare woonruimte belemmert de uitstroom en daarmee de instroom en inzet van nieuwe trajecten. Dit wordt meegenomen in het project 'Langer Zelfstandig Wonen', waarbij ingezet wordt op huisvesting van kwetsbare doelgroepen in brede zin.

R6.12 Asielzoekers en vluchtelingen
- zowel het aantal personen in de noodopvang voor uitgeprocedeerden als het aantal uitgeprocedeerden in de BBB-voorziening is in 2016 verder gedaald.

R6.15 Wmo sociaal deelfonds
- er is bij Beschermd wonen een verschuiving waar te namen van zorg in natura (ZIN) naar het Persoonsgebonden budget (PGB). Cliënten zijn vrij om deze keuze te maken.

R6.16 Jeugd Sociaal Deelfonds
- de bron van de realisatiecijfers voor 2015 en 2016 komt van de website Waarstaatjegemeente.nl.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 6. Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening	Begroot 2016		Rekening	Afwijking	V / N
	2015	Geamendeerd	Definitief	**2016**		
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	333.759	357.852	367.565	**368.608**	-1.043	V
Baten totaal	115.454	114.874	118.841	**130.167**	11.326	V
Totaal saldo van baten en lasten	-218.305	-242.978	-248.724	**-238.441**	10.283	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	18.938	2.300	5.631	**14.498**	-8.867	N
Onttrekkingen aan reserves	18.072	146	7.282	**10.914**	3.632	V
Mutaties reserves	-866	-2.154	1.651	**-3.584**	-5.235	N
Resultaat	-219.171	-245.132	-247.073	**-242.025**	5.048	V

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Subsidie ESF actie Jeugdwerkloosheid (zie ook baten)	-305	N
- Participatiebudget (zie ook baten)	1.718	V
- Presikhaaf bedrijven	-4.495	N
- BUIG: aanpassingen additionele vangnetregelingen (zie ook baten)	-2.236	N
- Bijstand: zelfstandigen regeling (zie ook baten)	-513	N
- Armoedebeleid: onderuitputting budget BooM ivm achter blijven klantaantal	244	V
- Armoedebeleid: toename bewindvoeringskosten	-569	N
- Armoedebeleid: nadelen agenda (zie ook baten)	-250	N
- Budget voor herindicaties	517	V
- Budget Advies Centrum (BAC): contractvoord.schulddienstverl. (zie ook baten)	145	V
- Frictiekosten als gevolg van aanbest. schulddienstverl. (dekking via BR Frictiekosten)	-116	N
- Sociaal domein: niet bestede AWBZ-MO middelen	1.322	V
- Sociaal domein (via BR Pakketmaatregelen WMO): invoeringskosten decentralisaties	-477	N
- Budgetresultaat Vrouwenopvang (via BR Beschermd en Weerbaar)	412	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, overig): innovatiefonds	2.922	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, overig): wijkteams	556	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, overig): onvoorzien	900	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, overig): overig (zie ook baten)	131	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, WMO): zorg in Natura	951	V

- Sociaal domein (via BR Noodfonds, WMO): PGB	850	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, WMO): mantelzorgcompliment	835	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, WMO): overig (zie ook baten)	119	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, Jeugd): PGB	2.210	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, Jeugd): bescherming/reclassering	646	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, Jeugd): zorg in Natura	-5.471	N
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, Jeugd): overig (zie ook baten)	15	V
- Diversen	-1.104	N
Totaal afwijking lasten	***-1.043***	V
Baten		
- Subsidie ESF actie Jeugdwerkloosheid (zie ook lasten)	1.472	V
- Participatiebudget (zie ook lasten)	118	V
- BUIG: aanpassingen additionele vangnetregelingen (zie ook lasten)	5.551	V
- BUIG: aanvullende rechten vangnetregeling 2015	1.135	V
- Bijstand: terugbetaling onterechte boetes	-351	N
- Bijstand: zelfstandigen regeling (zie ook lasten)	541	V
- Armoedebelei: voordelen agenda (zie ook lasten)	631	V
- Budget Advies Centrum (BAC): afboeking resterende budgetten (zie ook lasten)	-219	N
- Beëindiging WSNP activiteiten (zie ook lasten)	-255	N
- Sociale Bank Centraal Gelderland (SBCG) opbrengst kredietvergoeding	-605	N
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, overig): overig (zie ook lasten)	230	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, WMO): eigen bijdragen	759	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, WMO): overig (zie ook lasten)	100	V
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, Jeugd): ouder bijdragen	-300	N
- Sociaal domein (via BR Noodfonds, Jeugd): overig (zie ook lasten)	-18	N
- Diversen	2.537	V
Totaal afwijking baten	***11.326***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**10.283**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
BR Beschermd en weerbaar: actualisatie resultaat 2016 (Rb 13-12-2010)	412	-412	N
BR Noodfonds: voeding t.l.v. zorg (Rb 03-11-2014)	700	0	
BR Noodfonds: voeding t.l.v. overig sociaal domein (Rb 03-11-2014)	4.739	-4.739	N
BR Noodfonds: voeding t.l.v. WMO (Rb 03-11-2014)	5.214	-3.614	N
BR Wijkfondsen: niet bestede gelden wijken 2016 (Rb 19-12-2005)	63	-63	N
BR Toezicht peuterspeelzalen: actualisatie (Rb 07-11-2016)	78	-78	N
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: participatie begeleiding SW-er (Rb 19-12-2016)	520	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: participatie werkbedrijf (Rb 19-12-2016)	600	-90	N
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: 2GetThere (Rb 19-12-2016)	80	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: 2GetThere (Rb 19-12-2016)	0	129	V
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: huishoudelijke hulp toelage (Rb 19-12-2016)	1.400	0	

BR Taakmut.gem.fonds - overloop: asielzoekers en vluchtelingen (Rb 12-12-2016)	692	0	
Totaal mutaties toevoegingen	***14.498***	***-8.867***	N
Onttrekkingen			
AR: budget 2GetThere (Rb 30-05-2016)	288	0	
AR: consequenties stijging bijstandsklanten (Rb 30-05-2016)	176	0	
AR: armoede-agenda (Rb 30-06-2015)	743	0	
AR: consequenties stijging klanten AVI (Rb 30-06-2015)	216	0	
AR: extra capaciteit vluchtelingenstroom	100	0	
BR Bewonersbudgetten: resultaat 2016 (Rb 13-12-2010)	83	83	V
BR Pakketmaatregelen WMO: invoeringskosten decentralisaties (Rb 30-01-2012)	477	477	V
BR Noodfonds: onttrekkning tgv t.l.v. Jeugd (Rb 03-11-2014)	2.546	2.546	V
BR Burgerinitiatieven Sociaal Domein (Rb 25-4-2016)	444	-28	N
BR Wijkfondsen: meer bestede gelden wijken 2016 (Rb 19-12-2005)	184	184	
BR Toezicht peuterspeelzalen: actualisatie (Rb 07-11-2016)	60	0	
BR Vastgoed: resultaat beheer gemeentelijk vastgoed (Rb 20-12-2011)	10	10	V
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: ID-regeling (Rb 14-12-2015)	1.000	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: sectorplan werkvrz Midden Gld (Rb 14-11-2016)	899	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: overheveling participatiebudget (Rb 14-12-2015)	809	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: rijksmiddelen werkbedrijf (Rb. 28-09-2015)	240	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: jeugdwerkloosheid (Rb 14-12-2015)	70	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: loonwaardemeting Werkbedrijf (Rb 14-12-2015)	61	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: loonwaardemeting werkbedrijf (Rb 14-12-2015)	60	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: middelen inburgering (Rb 09-3-2015)	51	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: voorb.kosten ESF-subsidie (Rb 29-09-2014)	7	-12	N
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: huishoudelijke hulp toelage (Rb 14-12-2015)	1.200	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: innovatieprojecten mobiliteit (Rb 14-12-2015)	300	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: begeleidingskost.statushouders (Rb 14-12-2015)	300	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: tijdelijke voorz. bed/bad/brood (Rb 14-12-2015)	131	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: DU faciliteitenbesluit opv.centra (Rb 14-12-2015)	71	0	
BR Kapitaallasten: dekking Terrein van Diemenhof (Rb 29-06-2015)	16	0	
Totaal mutaties onttrekkingen	**10.914**	**3.632**	V
Totaal mutaties reserves	**-3.584**	**-5.235**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Participatie (minder afst t arbeidsmrkt)		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R601	Participatie (minder afst t arbeidsmrkt)	47.225	50.266	56.734	61.570	-4.837	N
R602	Bijstand	112.274	115.186	115.402	118.322	-2.921	N
R603	Armoedebestrijding	13.201	12.435	14.041	14.337	-296	N
R604	Schuldhulpverlening	4.356	3.551	4.188	4.300	-113	N
R605	Samenlevingsopbouw	163	5.178	5.030	5.006	24	V
R606	Wijkgericht werken	2.232	1.784	1.713	1.695	17	V
R607	Ondersteuning opgroeien en opvoeden	931	4.624	5.013	4.525	488	V
R608	Maatschappelijke ondersteuning	16.318	19.325	19.694	19.549	145	V
R609	Ondersteuning vrijwilligers	50	1.014	1.004	934	70	V
R610	Integratie, interculturalis antidiscrimi	2	296	787	725	62	V
R611	Maatsch opvang, OGGz en verslavingszorg	7.802	11.112	10.737	8.870	1.867	V
R612	Asielzoekers en vluchtelingen	288	314	275	714	-439	N
R613	Vrouwenopvang en huiselijk geweld	5.606	5.503	5.787	5.092	695	V
R614	Algemeen sociaal deelfonds	10.142	11.226	10.336	7.125	3.211	V
R615	Wmo 2015 sociaal deelfonds	79.281	80.856	81.630	76.988	4.642	V
R616	Jeugd sociaal deelfonds	33.889	35.182	35.196	37.015	-1.820	N
Gerealiseerd resultaat		**333.759**	**357.852**	**367.565**	**366.768**	**797**	**N**

R7 Gezondheid en milieu

Op het terrein van de publieke gezondheidszorg zet Arnhem zich in op preventie (bevorderen gezonde leefstijl) en gezondheidsbeschermende en -bevorderende maatregelen. Specifieke aandacht is er voor de jeugd tot 18 jaar en ouderen vanaf 65 jaar alsmede aansluiting op de nieuwe taken en werkwijze in het sociaal domein. Milieutaken gericht op gescheiden afvalverwerking, op het gebied afgestemde stadsreiniging, goed functionerende riolering, voorkomen van wateroverlast, milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem, geluid, geur, energie en klimaat) dragen bij tot een gezonde leefomgeving.

Realisatie

Beoogd resultaat

Algemene publieke gezondheidszorg en Jeugdgezondheidszorg (JGZ)
In 2015 is de regionale visie op publieke gezondheid vanuit de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (GR VGGM) ontwikkeld. De Arnhemse lokale ambitie is gericht op:

- een verschuiving van zorg van de tweede naar de eerste en nulde lijn. Dit vraagt om aansluiting op de wijkteams en afstemming tussen preventie, zorg en ondersteuning samen met de andere actoren in het veld;
- het bevorderen van een gezonde leefstijl, zodat inwoners beter voor zichzelf kunnen zorgen en langer kunnen participeren in de samenleving;
- het bevorderen van gezond gedrag en gezondheidsvaardigheden en het stimuleren van een gezonde fysieke en sociale omgeving.

Op basis van de Wet publieke gezondheidszorg (Wpg) beschermt, bevordert en bewaakt de JGZ de publieke gezondheid en veiligheid van alle kinderen. Binnen de regio Arnhem wordt een visie geformuleerd over de bijdrage van de JGZ aan de transformatie van het jeugdstelsel met de insteek om te komen tot:

- een effectievere en efficiëntere uitvoering van het basisaanbod JGZ voor de 0-4 jarigen als mede om te komen tot een andere vorm van bekostiging JGZ 0-4-jarigen;
- betere aansluiting tussen de uitvoerders JGZ, de wijkteams jeugd en de huisartsen;
- een structurele bezuiniging (vanaf 2017) door te voeren op de VGGM (brandweer en volksgezondheid).

Dierenwelzijn

- resultaat onderzoek over hoe en wat de Arnhemse inwoner vindt van dierenwelzijn;
- uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020 opstellen.

(Dierenwelzijn is verplaatst naar het reguliere programma R5 Cultuur, recreatie en sport, waar natuurbehoud onder valt)

Afval en stadsreiniging

- volgens het Afvalbeleidsplan voldoen aan de totstandkoming van de afvalscheidingsdoelen 2020 (een scheidingspercentage van 60 % en ruim 160 kg restafval per inwoner per jaar);
- volgens de Nationale doelstelling van het rijk voldoen aan 75% hergebruik van huishoudelijk afval in 2020;
- omgekeerd inzamelen in de periode 2016-2018 gefaseerd uitrollen in heel Arnhem;
- financiële kader voor de werkzaamheden van 2-Switch in 2016 met € 200.000 verlagen;
- per 1 juli 2015 wordt vanuit het rijk een afvalstoffenbelasting/export belasting geheven op restafval. Vanaf 2019 moeten deze kosten uit de afvalbegroting gedekt worden. Tot die tijd komen de hogere lasten in de begroting ten laste van de algemene middelen;
- voor de Stadsreiniging openbare ruimte een sober en doelmatig onderhoud. Op enkele locaties in de stad ligt het ambitieniveau hoger (Centrum, vernieuwde stationsgebied en rondom winkelcentra). De kwaliteitsniveaus van de stadsreiniging zijn opgenomen in paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen. De reiniging in bossen en parken valt onder regulier programma R5.

Riolering

- realisatie van alleen de technisch noodzakelijke rioolvervangingen;
- maatregelen om knelpunten op het gebied van wateroverlast en oppervlaktewaterkwaliteit op te lossen zijn niet in het GRP5 opgenomen. Naar aanleiding van de wateroverlast 2014 wordt een Actieplan Wateroverlast opgesteld;
- sinds 2015 wordt de rioolheffing jaarlijks met maximaal de inflatie verhoogd. Om de ambitie voor het GRP5 (periode 2014-2018) te kunnen realiseren is een herschikking van middelen voor het onderhoud van kapitaalgoederen noodzakelijk(zie paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen).

Milieubeheer
Binnen milieubeheer is er een aantal thema's te onderscheiden:
Energie en luchtkwaliteit:

- zie veranderopgave 6 Energie made in [Arnhem].

Geluidhinder:
- de aanpak voor bestaande woningen en wegen bestaat uit het Actieplan Omgevingslawaai (2013) en het saneringsprogramma (ODRA). De aanpak van nieuwe situaties bestaat uit het voorkomen van nieuwe geluidhinder door bij bouwplannen en bestemmingsplannen maatregelen voor te stellen;
- geluidhinder wordt de komende jaren steeds meer via een programmatische aanpak onder controle gehouden. Het Actieplan Omgevingslawaai was daar de eerste stap in. De volgende stap is het aanpassen van het geluidbeleid aan deze aanpak en het veranderen van de saneringsopdracht aan de ODRA;
- het aantal afgesproken saneringen van de A-lijst is al gehaald. Vanaf 2015 zal de gemeente Arnhem zich vooral richten op geluidgevoelige objecten die meer dan de grenswaarde voor weg verkeerslawaai uit de Wet Geluidhinder op de gevel krijgen (63 dB).

Bodem en ondergrond:
Voor de periode 2016-2020 is er sprake van een nieuw landelijk convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020, waarin de transitie van Bodem (sanering) naar (beheer van de) Ondergrond verder is uitgewerkt. In Arnhem hebben we hiervoor de Visie op de ondergrond en de diverse uitwerkingen (bodemenergie, gebiedsgericht grondwaterbeheer, etc). De ambitie voor de periode 2016-2020 is verder:
- verdere aanpak spoedlocaties. De locaties met bodemverontreiniging die een risico vormen voor mens en milieu, zijn de afgelopen jaren in beeld gebracht. Hiervoor zijn saneringsmaatregelen in gang gezet (door gemeente of eigenaren);
- vóór 2016 zijn in ieder geval de risico's voor de mens weggenomen. Hiermee voldoet de gemeente Arnhem aan de landelijke afspraken voor de periode 2010-2015;
- in de periode 2016-2020 richt de aandacht zich vooral op de resterende spoedlocaties (milieu-risico's) en op de ontwikkellocaties;
- voor de minder spoedeisende verontreinigde locaties "natuurlijke momenten" zoals verkoop, nieuwbouw of herinrichting aangrijpen om de bodemkwaliteit te verbeteren;
- actualiseren van het bodembeheer in aanloop naar de nieuwe Omgevingswet en duurzaam gebruik van de ondergrond.

Externe veiligheid:
- in 2015 is het beleidsplan externe veiligheid van de gemeente Arnhem met nogmaals 4 jaar verlengd. Hierdoor zal het veiligheidsniveau blijven bestaan en zullen er geen nieuwe risicovolle situaties of knelpunten ontstaan. In woonwijken zal aandacht zijn voor de risico's door het transport van gevaarlijke stoffen en de opslag ervan bij bedrijven.

Milieuvergunning, -toezicht en -handhaving
- de verwachte legesinkomsten uit vergunningverlening voor het leggen van kabels en leidingen zijn in 2014 naar beneden bijgesteld. De bijstelling blijkt nog te positief te zijn en dat resulteert in 2016 in een structureel tekort. Het tekort wordt deels gedekt uit de verhoging van de leges en invoering van een staffel in de legestarieven waarmee deze kostendekkend worden (zie paragraaf 4.2 Lokale heffingen). Het resterende tekort komt ten laste van het totaalbudget openbare ruimte (R2);
- milieutoezicht en -handhaving: met ingang van 2015 is de ODRA gestart met het registreren van het naleef gedrag bij bedrijven. Dit naleef gedrag kan gebruikt worden in het bepalen van de bezoekfrequentie van bedrijven: een bedrijf wordt dan minder vaak gecontroleerd, wanneer het de zaken op orde heeft en vice versa. Op deze manier kan de beschikbare capaciteit ingezet worden waar deze het meeste effect heeft.

Samenhang met veranderopgave(n)

Volksgezondheid en Jeugdgezondheidszorg
- programma Van Wijken Weten, veranderopgaven Innovatie & recombineren van centraal aanbod naar wijkvraag en Versterken participatie en zelforganiserend vermogen van inwoners.

Milieu
- programma Van Wijken Weten, veranderopgave Wijksturing (pilots Wijksturing in 2016);
- programma Stad op de kaart, veranderopgave Energy made in [Arnhem].

Resultaat 2016

Algemene publieke gezondheidszorg
- in 2016 is verder gewerkt aan de aansluiting van het preventieve gezondheidsbeleid op de sociale wijkteams en de teams leefomgeving;
- daarnaast op de afstemming tussen preventie, zorg en andere actoren in het veld. Vanuit diverse projecten is verder gewerkt aan het bevorderen van de gezonde leefstijl.

Jeugdgezondheidszorg
- in 2016 is de VGGM verantwoordelijk geworden voor de jeugdgezondheidszorg 0-18 jaar voor heel Gelderland Midden (regio Arnhem: vanaf 1 januari 2015; regio West Veluwe Vallei: vanaf 1 januari 2016);
- de VGGM heeft in 2016 samen met beide regio's gewerkt aan meer efficiency en kwaliteit binnen de jeugdgezondheidszorg. Ter ondersteuning van bovenstaand proces is een aantal documenten opgeleverd,

namelijk: Groeidocument JGZ in het jeugdstelsel (2015); Addendum Taakherschikking JGZ (2015); Addendum Prenatale zorg (2015/ 2016); Addendum VVE (2016); Addendum Leidraad producten JGZ (2016).

Afval en stadsreiniging
- in juni 2016 is besloten om het systeem Omgekeerd Inzamelen in 2017 (juni 2017) gerealiseerd te hebben;
- de prestatie-indicatoren voor hergebruik en restafval liggen in lijn met de doelstellingen uit het afvalbeleidsplan. Voor hergebruik ligt de ambitie hierin op 60% in 2020. De ambitie om aan te sluiten op de nationale doelstelling van het rijk van 75% wordt met de huidige maatregelen niet gehaald en vraagt om doorontwikkeling in 2017;
- het gerealiseerde resultaat op het product afval over 2016 komt uit op € 440.000. Dit positieve resultaat is gerealiseerd door hogere opbrengsten voor herbruikbare fracties en een daling van de verwerkingskosten voor restafval;
- in 2016 is veel energie gestoken in het versterken van de aansturing van 2Switch. Er zijn scherpe prestatieafspraken geformuleerd; afspraken over de verschillende taken die 2Switch voor de gemeente uitvoert, zijn gebundeld in een nieuwe integrale concessie, ingaande op 1 januari 2017, voor een periode van 3 jaar. Ook de bezuinigingstaakstelling van €200.000 is gerealiseerd.

Riolering
- er is 6,5 km aan riolering vervangen of hersteld;
- er is 65 km riolering geïnspecteerd;
- het bij het tot stand komen van de MJPB 2016-2019 nog op te stellen actieplan wateroverast is eind 2015 onder de naam "Aanpak wateroverlast in Arnhem-noord" vastgesteld door de raad. In lijn met deze aanpak worden bij alle projecten in de openbare ruimte daar waar mogelijk, en ook financieel haalbaar binnen het beschikbare budget, maatregelen genomen om de wateroverlast ter plekke te verminderen.

Energie en luchtkwaliteit
Zie veranderopgave 6 Energy made in Arnhem/ ElectriCity.

Geluidhinder
Het verminderen van het aantal geluidgehinderden is een taak die beschreven is in het Actieplan Omgevingslawaai. In dit kader is een bijdrage geleverd aan het stille asfalt op de Amsterdamseweg in 2015. In 2016 is alleen een geluidsaneringssubsidie aangevraagd voor de Wichard van Pontlaan. Hierdoor kon ook hier stil asfalt aangelegd worden. Hiermee zijn 150 woningen geholpen: dat komt overeen met 360 geluidgehinderden.

Bodem en ondergrond
Naast de reguliere wettelijke taken is in 2016 het volgende gerealiseerd:
- afronding actieve fase van de sanering van het gasfabrieksterrein (spoedlocatie); aansluitend is de fase van monitoring opgestart;
- uit het onderzoek naar de resterende spoedlocaties (milieurisico's) is één nieuwe verontreinigde locatie met risico's voor de mens aan het licht gekomen. Deze wordt in 2017 gesaneerd. Er zijn geen nieuwe locaties met milieurisico's aan het licht gekomen;
- de (extra en reguliere) bodemgelden zijn ingezet voor onderzoek en sanering op verontreinigde locaties op 'natuurlijke momenten' i.c. stedelijke ontwikkeling en infrastructurele werken. Omdat er bij stedelijke ontwikkeling en infrastructurele werken vooral sprake is van deelsanering, levert dit een milieuresultaat op, maar heeft dit geen invloed op de prestatie-indicatoren;
- er is gestart met actualiseren van het bodembeheer in aanloop naar de nieuwe Omgevingswet en duurzaam gebruik van de ondergrond. Dit is nog niet afgerond, omdat de planning afhankelijk is van het gemeentebrede project richting de komst van de Omgevingswet.

Milieuvergunningverlening, -toezicht en -handhaving
De Omgevingsdienst ODRA voert deze taken uit voor de gemeente. De resultaten zijn:
- geplande reguliere bedrijfscontroles: 403 stuks. Realisatie ligt vrijwel op het niveau van de afgesproken planning;
- hercontroles: er waren 107 hercontroles nodig bij bedrijven waar bij het eerste bezoek niet alle zaken op orde waren;
- meldingen: ODRA heeft in totaal 788 meldingen afgehandeld, een stijging van zo'n 25% ten opzichte van 2015. Een groot deel van de klachten betreft geluidhinder van horeca.

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Publieke gezondheidszorg:
- er is een regionale visie op publieke gezondheidszorg vastgesteld door het Bestuurlijk Overleg Publieke Gezondheid regio Gelderland-Midden. In Arnhem is besloten het lokaal gezondheidsbeleid daar waar mogelijk wijkgericht vorm te geven;
- in 2016 zijn de programma's JOGG en de GO!-aanpak (terugdringen overgewicht jeugd) uitgezet naar een aantal andere wijken. De in Arnhem ontwikkelde GO!-aanpak gaat meedoen met de landelijke proeftuinen;

- in de lokale werkagenda met Menzis zijn afspraken gemaakt omtrent het vormgeven van ketenfinanciering van de aanpak van overgewicht onder de jeugd;
- in 2016 is een start gemaakt met de gezondheidsbevordering statushouders.

Jeugdgezondheidszorg
De VGGM heeft in 2016 samen met de regio Arnhem en de regio West Veluwe Vallei gewerkt aan meer efficiency en kwaliteit binnen de jeugdgezondheidszorg. Dit verbeterproces is in 2015 gestart, loopt door in 2017 en wordt naar verwachting in 2018 afgerond. Het doel is te komen tot een integrale jeugdgezondheidszorg:
- de jeugdgezondheidszorg is één integrale organisatie;
- de jeugdgezondheidszorg biedt continuïteit van zorg (-9 maanden tot 18 jaar);
- de jeugdgezondheidszorg zet vraag & zorgbehoefte klant centraal met flexibel & gedifferentieerd aanbod;
- de jeugdgezondheidszorg is goed gepositioneerd in het jeugdstelsel en toont daar meerwaarde.

In 2016 hebben de volgende ontwikkelingen plaatsgevonden:
- er heeft een taakherschikking plaatsgevonden binnen de jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar;
- er is gewerkt aan flexibilisering van de contactmomenten (vorm en aantal);
- er is een eerste stap gezet richting integrale teams van 0-18 jaar;
- er is een start gemaakt met de harmonisatie van de werkprocessen en bedrijfsvoering;
- samenhang met veranderopgave Van Wijken Weten: de jeugdgezondheidszorg valt niet onder verantwoordelijkheid van de teams leefomgeving of sociale wijkteams; de samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams is wel van belang.

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM)
De jaarrekening/resultaatbestemming 2015 VGGM leidt tot een incidentele uitkering aan de gemeente Arnhem van € 703.000, waaronder € 273.000 voordeel op de GGD.

Afval
- als gevolg van het uitstel van de invoering van de verbrandings- en exportheffing door het rijk is over 2016 een bedrag van € 546.000 aan lagere kosten gerealiseerd.

Riolering
- samen met de waterschappen wordt gewerkt aan het opstellen van een watervisie als opvolger van het waterplan. Dit plan zal op hoofdlijnen de (middel) lange termijn ambities benoemen met betrekking tot klimaatbestendigheid en waterveiligheid. De watervisie zal mede richting geven aan het nieuwe Gemeentelijke Rioleringsplan 2019-2023.

Energie en luchtkwaliteit
- zie veranderopgave 6 Energy made in Arnhem/ElectriCity;
- energiekosten voor DRIS bij bushaltes: de betaalde voorschotten aan energiekosten voor DRIS bij bushaltes vallen aanzienlijk hoger uit (€ 245.000). De verwachting is dat een groot deel van dit bedrag in 2017 terug zal worden ontvangen, aangezien het werkelijk verbruik lager lijkt.

Geluidhinder
- in 2016 heeft Prorail aangegeven dat zij als gevolg van de vastgestelde Geluidproductieplafonds in Arnhem nóg een saneringsoperatie moeten uitvoeren. De gemeente Arnhem is gevraagd om een visie op geluidsschermen langs het spoor. Daar is in 2016 een begin mee gemaakt en deze zal in 2017 afgerond worden. De saneringsoperatie is niet eerder te verwachten dan 2019.

Externe veiligheid
- sinds de ramp in Enschede in 2000 is er ingezet op de ontwikkeling van wetgeving met betrekking tot opslag en transport van gevaarlijke stoffen. Sinds 2016 is dit gereed. Zo is er voor bedrijven/inrichtingen het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi), voor transportroutes het Besluit externe veiligheid transportroutes (Bevt) en voor ondergrondse (aardgas)leidingen het Besluit externe veiligheid buisleidingen (Bevb). In deze besluiten worden milieukwaliteitseisen vastgelegd die doorwerken in onze ruimtelijke planvorming.

Bodem en ondergrond
- overdracht aandelen van Nazorg Bodem BV aan de landelijke organisatie Stichting Bodembeheer Nederland (SBN); hiermee is onze relatie met deze verbonden partij beëindigd;
- eind 2015 is in het kader van Kwaliteitsbewaking bodemtaken (Kwalibo) een risicoanalyse van alle bodemtaken binnen de gemeente Arnhem gemaakt en zijn acties benoemd om risico's op te vangen of te voorkomen. In 2016 zijn alle acties afgerond en/of in gang gezet.Er is gestart met het actualiseren van het beleidskader voor bodemenergie welke nodig is als kader voor een goede vergunningverlening en optimalisatie door ordening van de bodemenergiesystemen. Dit zal in 2017 worden vastgesteld.

Bezuinigingstaakstelling 2016

Volksgezondheid

- de bezuinigingstaakstelling VGGM € 750.000 (vanaf 2017) betreft een taakstelling op zowel de brandweer als de volksgezondheid van de VGGM, waaronder ook jeugdgezondheidszorg valt. In 2016 heeft VGGM voorstellen gedaan voor de invulling van de bezuinigingstaakstelling. Een deel van de bezuinigingen is gerealiseerd in de MJPB 2017-2020. Inmiddels heeft VGGM nieuwe voorstellen ter invulling van de resterende taakstelling aangedragen.

Afval

- in de nieuwe contractvorm met 2Switch is de financiële taakstelling van € 200.000 behaald door gunstiger opbrengstprijzen van herbruikbare materialen.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren R7	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijkingen
R7.1 Algemene publieke gezondheidszorg	*Haga*				
% ambulanceritten binnen 15 minuten		97,2	98	**97,4**	-0,6
% kinderen met overgewicht (1)					
5/6 jarigen		6,6	7,6	**7,2**	-0,4
10/11 jarigen		13,9	15,9	**13,5**	-2,4
13/14 jarigen		18,2	21	**17,6**	-3,4
Het % jongeren dat alcohol gebruikt onder de 18 jaar (2)					
VMBO			17		
HAVO/VWO			9		
% jongeren dat > 5 drankjes op 1 gelegenheid drinkt			20		
% jongeren dat regelmatig softdrugs gebruikt (2):					
Klas 4 VMBO			11		
Klas 4 HAVO/VWO			8		
(1) Cijfers JGZ-registratie Gelderland-Midden (jaarlijks); *(2) Cijfers EMOVO van GGD Gelderland Midden (4-jaarlijkse meting)*					
R7.2 Jeugdgezondheidszorg	*Haga*				
Minimaal bereik kinderen 0-4 jaar (%)			95		Zie Toelichting
Minimaal bereik kinderen 5-18 jaar (%)			90		Zie Toelichting
R7.3 Afval	*vBurgsteden*				
% Hergebruik		51	52	**51**	-1
Hoeveel kg restafval/inwoner		216	209	**207**	-2
R7.4 Stadsreiniging	*vBurgsteden*				
% schouwresultaten die aan de eisen voldoen		96	100	**97**	-3
R7.5 Riolering	*vBurgsteden*				
Aantal km te herstellen riolering		3	8	**6,5**	-1,5
Aantal km te inspecteren riolering		61	65	**65**	0

Prestatie-indicatoren R7	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijkingen
R7.6 Milieubeheer	*vBurgsteden*				
Luchtkwaliteit					
Aantal personen blootgesteld boven de NO2 norm		25	0	**25**	+25
Km wegvak boven de NO2 norm		0,2	0	**0,2**	+0,2
Percentage verlaging concentratie roet/NO2 tov 2015			2	**0**	-2
Geluidhinder					
Aantal geluidgevoelige objecten > 63 dB 1			1.500	**1.500**	0
Bodem en ondergrond					
Aantal bodemverontreinigingen met risico's (mens en) milieu*			11	**22**	+11
Externe veiligheid					
Aantal maal afgeweken van het externe veiligheidsrisico in woonwijken			0	**0**	0
R7.7 Milieuhandhaving	*Ritsema*				
% van de bedrijven waarvoor B&W Arnhem bevoegd gezag is heeft een actuele vergunning			82	**80**	-2
% van de geïnspecteerde bedrijven dat bij de 1e controle volledig aan de voorschriften voldoet (naleefgedrag)		50	70	**68**	-2

Toelichting

R7.1 Publieke gezondheidszorg

- in het kader van landelijke en regionale kwaliteits-, financierings- en planningscriteria is een zogenoemde 95%-norm gesteld voor A1-ritten. Gemiddeld over de zestien gemeenten in regio Gelderland-Midden dient de ambulance in 95% van de gevallen binnen 15 minuten ter plaatse te zijn. Arnhem zit ruim boven deze norm;
- met ingang van het schooljaar 2014-2015 wordt een nieuwe meetmethode met andere parameters gehanteerd voor de cijfers m.b.t. alcohol/softdrugsgebruik onder jongeren. In de tabel van prestatie indicatoren wordt nog uitgegaan van de oude meetmethode met andere parameters. Om deze reden zijn de gerealiseerde cijfers voor 2016 niet ingevuld. Bij de MJPB 2018-2021 zullen de nieuwe indicatoren worden opgenomen.

R7.2 Jeugdgezondheidszorg (bereik wordt anders gemeten)

- 1 jarigen: 98% (cohort 2015);
- 3 jarigen: 98% (cohort 2013);
- 5-6 jarigen: 93% (cohort 2009), dit percentage wordt nog hoger, omdat kinderen ook nog na 1 januari 2017 worden gezien;
- 10-11 jarigen: 88% (cohort 2004), dit percentage wordt nog hoger, omdat kinderen ook nog na 1 januari 2017 worden gezien;
- 13-14 jarigen:. 95% (cohort 2000), dit percentage wordt nog hoger, omdat kinderen ook nog na 1 januari 2017 worden gezien;
- 15-16 jarigen: voor dit onderzoek VO klas 3-4 kan (nog) niet gerapporteerd worden op cohorten, omdat het onderzoek nog niet zo lang geleden is ingevoerd en de jongeren niet per cohort maar per klas worden opgeroepen. Het bereik van schooljaar 2015-2016 is 90%. Maar dit is een onderschatting, omdat een deel van de kinderen alsnog in schooljaar 2016-2017 de check invullen of worden gezien.

R7.3 Afval

- de prestatie-indicatoren hergebruik en restafval liggen in lijn met de doelstellingen in het Afvalbeleidsplan;
- hergebruikspercentage voor huishoudelijk afval is 1% lager dan geraamd door een andere wijze van nasorteren van grofvuil;
- de absolute hoeveelheid restafval ligt lager dan begroot en daarmee in lijn van de verwachtingen die de invoering van Omgekeerd Inzamelen gaat opleveren.

7.4 Stadsreiniging

- het kwaliteitsniveau van stadsreiniging in de woonwijken en de parken (uitgezonderd de parken Presikhaaf en Sonsbeek) is vastgesteld op C-niveau. In 2016 voldoet 98% aan dit kwaliteitsniveau. De A-locaties zoals het centrum, wijkwinkelcentra en NS stations voldoen voor 95% aan het gestelde kwaliteitsniveau;
- in de tabel met prestatie-indicatoren zijn bovengenoemde resultaten gemiddeld. Een afwijking tot maximaal 10% wordt als een realistische afwijking gezien. Doordat de hoeveelheid straatvuil van dag tot dag en per plek in de stad snel wijzigt kan het voorkomen dat op verschillende plekken het beeld niet altijd voldoet aan het gestelde kwaliteitsniveau op het moment van schouwen.

7.5 Riolering

- de hoeveelheid vervangen riolering ligt iets lager dan gepland (8 km) omdat de voorbereiding voor een aantal rioolvervangingen langer heeft geduurd dan verwacht. De werkzaamheden en het daarbij behorende investeringsbudget schuiven door naar 2017.

7.6 Milieubeheer

- luchtkwaliteit: Het luchtkwaliteitsknelpunt aan de Eusebiusbuitensingel is hardnekkig. Pas in 2017 wordt enige verbetering verwacht met de verscherpte handhaving via camera's;
- geluidhinder: De indicator voor geluidhinder wordt één keer per vijf jaar vastgesteld, op het moment dat er een wettelijke verplichting is om de geluidkaarten en het Actieplan Omgevingslawaai te publiceren. De volgende keer is in 2017 resp. 2018. In het jaarverslag 2017 kan een nieuwe waarde worden genoemd;
- bodem en ondergrond: In 2016 zijn enkele verontreinigde locaties door onderzoek en sanering van de spoedlijst afgevoerd, maar ook is een aantal locaties 'administratief' toegevoegd. Het gaat hier om locaties die al in een vergevorderd stadium van saneren zijn (nazorg en monitoring); de risico's zijn beheerst, maar er worden de komende jaren nog wel kosten/uren aan besteed. Op deze manier worden deze locaties in beeld gehouden bij het ministerie van I&M, voor het toekennen van (extra) budgetten.

7.7 Milieuhandhaving

- cijfers van de ODRA.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 7. Gezondheid en milieu	Rekening	Begroot 2016		**Rekening**	Afwijking	V / N
	2015	Geamendeerd	Definitief	**2016**		
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	38.700	39.331	42.270	41.411	859	V
Baten totaal	5.304	3.946	5.726	7.512	1.786	V
Totaal saldo van baten en lasten	-33.396	-35.385	-36.544	**-33.899**	2.645	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	3.686	172	1.036	1.578	-542	N
Onttrekkingen aan reserves	3.617	21.741	23.022	22.958	-64	N
Mutaties reserves	-69	21.569	21.986	**21.380**	-606	N
Resultaat	-33.465	-13.816	-14.558	**-12.519**	2.039	V

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Afval: Uitstel invoering verbrandings- en exportheffing	546	V
- Afval (via BR Huishoudelijk afval): inzamelen en verwerken (zie ook baten)	41	V
- Riolering (via BR groot onderh en verv.openb.ruimte): lagere kosten voorbereiding, adm. & toezicht	250	V
- Energiekosten voor DRIS bij bushaltes (hoger doordat per DRIS aansluitkosten moet worden betaald)	-245	N
- Diversen	267	V
Totaal afwijking lasten	***859***	V
Baten		
- Afrekening 2015 VGGM	273	V
- Afval (via BR Huishoudelijk afval): inzamelen en verwerken (zie ook lasten)	399	V
- Diversen	1.114	V
Totaal afwijking baten	***1.786***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**2.645**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	Rekening 2016	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
AR: Aandelenoverdracht Nazorg Bodem (Rb 14-11-2016)	54	0	
BR Groot onderh en verv.openb.ruimte: progr. groot onderh. riolering (Rb 07-11-2016)	50	-50	N
BR Energy Made in Arnhem: overschot budget (opwekken en besparen) (Rb 19-12-2016)	193	-193	N
BR Energy Made in Arnhem: Niet-bestede deel BR Taakm.gem.f. - Overl. (Rb 19-12-2016)	152	0	
BR Energy Made in Arnhem: inkoop Elektriciteit en gas (Rb 14-11-2016)	30	0	
BR Startersleningen: Vergroten budget tlv BR Stimulering woningbouw (Rb 30-05-2016)	255	0	
BR Duurzaamheidsleningen: vanuit BR Duurzaamheids- en starterslen. (Rb 19-12-2016)	450	0	
BR Huishoudelijk afval: expl. omgekeerde afvalinzameling (Rb 30-05-2012)	190	-190	N
BR GRP-dek.kap.lasten: GRP III (Rb 09-11-2011, 29-06-2015, 28-09-2015, 02-11-2015)	95	0	
BR Vastgoed: resultaat beheer gemeentelijk vastgoed (Rb 20-12-2011)	109	-109	N
Totaal mutaties toevoegingen	***1.578***	***-542***	N
Onttrekkingen			
BR Groot onderh en verv.openb.ruimte: progr. groot onderh. riolering (Rb 07-11-2016)	0	-200	N
BR GRP-dek.kap.lasten: GRP III (Rb 09-11-2011, 29-06-2015, 28-09-2015, 02-11-2015)	20.888	0	
BR Energy Made in Arnhem: Overschrijding op budget EMIA (algemeen) (Rb 19-12-2016)	23	23	V
BR Huishoudelijk afval: expl. omgekeerde afvalinzameling (Rb 30-05-2012)	0	-250	N
BR Startersleningen: Naar BR Duurzaamheidsleningen (Rb 19-12-2016)	450	0	
BR Omgevingslawaai: Bestrijding Spoorlawaai (Rb 07-11-2016)	34	-101	N
BR Vastgoed: resultaat beheer gemeentelijk vastgoed (Rb 19-12-2011)	638	638	V
BR Risico en Beheer AC: beheer en onderhoud AC (Rb 07-11-2016)	111	-59	N
BR Stimulering woningbouw: Vergroten budget startersleningen (Rb 30-05-2016)	260	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: Waterstofeconomie (Rb 14-12-2015 en 14-11-2016)	500	0	

BR Taakmut.gem.fonds - overloop: Climate Active Neighbourhoods (Rb 14-12-2015)	54	0	
BR Taakmut.gem.fonds - overloop: Gezond in de stad (Rb 14-12-2015)	0	-115	N
Totaal mutaties onttrekkingen	**22.958**	**-64**	N
Totaal mutaties reserves	**21.380**	**-606**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Algemene publieke gezondheidszorg		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R701	Algemene publieke gezondheidszorg	3.205	3.070	3.290	3.183	107	V
R702	Jeugdgezondheidszorg	333	2.519	2.489	2.474	15	V
R703	Afval	12.262	12.217	12.990	12.374	616	V
R704	Stadsreiniging	3.013	3.404	3.200	3.146	54	V
R705	Riolering	14.841	13.277	13.269	13.041	228	V
R706	Milieubeheer	4.719	4.755	6.938	6.756	182	V
R707	Milieuhandhaving	327	89	95	437	-342	N
Gerealiseerd resultaat		**38.700**	**39.331**	**42.270**	**41.411**	**859**	**N**

R8 Wonen en ruimte

In de Arnhemse Woonprincipes 2016-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken. De nieuwe Omgevingswet, te verwachten in 2019, wordt voorbereid, de nieuwe werkwijze van de Welstand is uitgevoerd en de werkprocessen van de ODRA worden verbeterd. De Arnhemse visie op de fysieke ruimte is richtinggevend, maar flexibel om de eigen Arnhemse kwaliteiten te benutten en ruimte te geven aan creativiteit en ondernemerschap. Het Grondbedrijf kan worden ingezet om de strategische doelen op midden- en lange termijn te realiseren.

Realisatie

Beoogd resultaat

Wonen
- versterking van Arnhem als aantrekkelijke woonstad in de regio;
- uitvoeren van de Arnhemse Woonprincipes 2016-2025 door het ontwikkelen en actueel houden van de woningbouwplanning en regionale afstemming daarover en met de woningcorporaties prestatie-afspraken maken op basis van de Woonprincipes.

Ruimtelijke ontwikkeling en beheer
- ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen;
- evenwicht tussen het volgen van een heldere ruimtelijke koers op hoofdlijnen en het flexibel benutten van kansen en de energie vanuit de stad. Flexibiliteit in de uitvoering vraagt wel om robuuste en heldere kaders op hoofdlijnen zoals bestemmingsplannen.

Grondexploitatieprojecten
- situationeel grondbeleid (maatwerk per situatie en locatie);
- de al onder handen zijnde gemeentelijke grondexploitaties tot een goed einde brengen. Het gaat onder andere om Arnhem Centraal, de zuidelijke binnenstad en Schuytgraaf;
- exploitatiegronden die nog in handen zijn van de gemeente, maar waar nog geen plan voor is, zo goed mogelijk (zowel beleidsmatig als opbrengstmatig) inzetten voor ontwikkeling van de stad.

Niet-grond exploitatieprojecten
- ruimte geven aan creativiteit en ondernemerschap door de partijen die aan de slag zijn of willen gaan met de ontwikkeling van de stad, te stimuleren en (kostenneutraal) te begeleiden;
- lopende gemeentelijke investeringsprojecten (zoals Malburgen en Presikhaaf) afronden.

Bezuinigingsopdracht
- Coalitieakkoord 2014-2018 Met de Stad! waarin is opgenomen om binnen het programma Wonen en ruimte ieder jaar taakstellend € 250.000 structureel te bezuinigen;
- Zomernota 2016-2019 met daarin de verwachting dat door verlaging van het gemeentelijk bezit en het realiseren van een hogere opbrengst voor gemeentelijk bezit van vastgoed en grond de komende vier jaar per jaar incidenteel € 1 miljoen kan worden gegenereerd.

Samenhang met veranderopgave(n)
- programma Stad op de kaart: veranderopgave Vitale centrumstad en het Rijngoud. De ambities vallen volledig samen met de belangrijkste ambities van het reguliere programma Wonen en Ruimte;
- programma Van wijken weten: veranderopgave Versterken participatie en zelforganiserend vermogen van inwoners. Het ruim baan geven aan initiatief vanuit burgers en bedrijven sluit goed aan op de ambities.

Resultaat 2016

Wonen
- het Volkshuisvestelijk kader 2016-2018 is door de raad vastgesteld voor de sociale huursector als beleidskader voor de te maken prestatieafspraken met woningcorporaties;
- de Uitvoeringsagenda 2017-2018 van de Arnhemse Woonprincipes 2025 is door de gemeenteraad vastgesteld;
- de prestatieafspraken voor 2017 tussen gemeente, de woningcorporaties Mooiland, Omnia, Portaal, Vivare en Volkshuisvesting en hun huurdersorganisaties zijn ondertekend;
- de individuele prestatieafspraken tussen gemeente en de woningcorporaties De Woonplaats, SSH&, WBVG en Woonzorg Nederland en de huurdersorganisaties (voor zover van toepassing) zijn ondertekend;
- er is gestart met de uitvoering van het procesplan langer zelfstandig wonen, De uitvoering wordt in 2017 afgerond;

- de Woonmonitor is afgerond. Daarin zijn alle cijfers terug te vinden met betrekking tot de bestaande voorraad. Publicatie zal in het eerste kwartaal van 2017 plaats vinden;
- er is gestart met de woningmarktanalyse vanuit WooN2015. Wat is de vraag naar nieuwbouw voor de komende jaren in Arnhem, maar ook binnen de gehele regio Arnhem- Nijmegen. De analyse wordt in het eerste kwartaal van 2017 afgerond;
- 2016 is het jaar geweest waarin de gewijzigde Woningwet effect heeft gehad op de relatie gemeente en woningcorporaties. Enkele voorbeelden zijn: aanwijzing door de minister van de regiogemeenten als woningmarktgebied waarbinnen corporaties werkzaam mogen zijn; splitsing van Diensten van Algemeen Belang (DAEB) en niet-DAEB door corporaties; een nieuwe samenwerking met corporaties in de wijkaanpak.

Ruimtelijke ontwikkeling en beheer
- Arnhem is grotendeels belegd met actuele bestemmingsplannen. Voor een aantal 'witte vlekken' is dit nog niet het geval;
- een start is gemaakt met de oriëntatie op de gevolgen van de nieuwe Omgevingswet die naar verwachting in 2019 van kracht wordt. Hier zal in 2017 een vervolg aan worden gegeven, waarbij ook de gemeenteraad wordt betrokken.

Grondexploitatie
- er is grond verkocht voor ongeveer 400 woningbouwkavels, hoofdzakelijk in Schuytgraaf;
- het bedrijventerrein Kleefse Waard BASF is verkocht aan IPKW (Industriepark Kleefse Waard);
- er is geen grond verkocht voor kantoren of leisure.

Begeleiden bouwplannen van derden
- het herstel van de economie, dat al in 2015 goed merkbaar was in de Arnhemse markt voor vastgoed en projectontwikkeling, heeft zich in 2016 krachtig doorgezet. Marktpartijen zijn bereid om te investeren in Arnhem en doen dat ook;
- aansprekende voorbeelden zijn de verkoop van het Cobercoterrein door FrieslandCampina aan BPD, het ING-gebouw aan de Velperweg dat gekocht is door Borghese voor transformatie naar appartementen en de verkoop van het voormalige Mozaiëkcolege aan de Boulevard Heuvelink aan Klok;
- Kondor Wessels Projecten kan aan de slag kan in Stadsblokken en Meinerswijk, na de positieve uitslag van het referendum over dit gebied;
- niet alleen in wonen wordt geïnvesteerd. Zo is Wereldhave begonnen met de renovatie en herontwikkeling van Winkelcentrum Presihaaf.

Gemeentelijke investeringsprojecten
- 2016 stond voor het Centraal Station, na de opening in 2015, in het teken van afwikkeling en nazorg. Zie tevens de jaarrekening ten aanzien van de financiën van de terminal;
- Fase 1 van het uitvoeringsplan Stadsblokken en Meinerswijk is voltooid (de gebiedsvisie: de investeringen van overheden). Fase 2 wordt conform gebiedsvisie door de private grondeigenaar Kondor Wessels opgepakt.

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Herstel economie
Door het herstel van de economie is er sprake van een inhaaleffect voor wat betreft het aantal stadsontwikkelingsprojecten. De verwachting is dat dit zich na de huidige piek vanaf 2017 op een iets lager niveau zal stabiliseren.

Arnhem Centraal: OV Terminal
Prorail heeft de (voorlopige) eindbalans opgemaakt met betrekking tot de transferhal. Er is een bedrag van € 3.000.000 over, waarvan 45% toekomt aan de gemeente Arnhem. Dit levert een voordeel op van € 1.350.000.

Bedrijventerreinen
De gemeente Arnhem heeft tegelijkertijd steeds minder gronden in bezit die ontwikkeld kunnen worden tot bedrijventerreinen. De verwachting is daarom dat de komende jaren de verkoop van grond voor bedrijventerreinen zal gaan afnemen.

Gemeentewerf
In de Zomernota 2016-2019 is opgenomen dat de Gemeentewerf in park Klarenbeek zal worden afgeboekt en gesaneerd ten laste van de algemene reserve (dit is gebeurd). Hierdoor is geen woningbouw nodig ter compensatie van het verlies en blijft de volledige parkfunctie behouden.

WABO-leges

- de lagere opbrengst van de bouw- en sloopleges ad € 2.632.000 is vooral toe te schrijven aan het tegenvallende volume van de gerealiseerde bouwprojecten. De grote bouwprojecten genereren bij de bouwleges de hoogste legesinkomsten. In 2016 waren er vooral kleinere bouwprojecten;
- een tweede oorzaak voor de niet gerealiseerde begroting is dat in gebieden met een bestemmingsplan ouder dan 10 jaar geen bouwleges meer mogen worden geheven. Dit is pas in 2016 duidelijk geworden. In 2016 waren er 11 van dergelijke gebieden in de stad. In de tweede helft van 2016 is om deze reden een bedrag van € 120.000 niet in rekening gebracht. In de eerste helft van 2016 is niet bijgehouden wat de gederfde inkomsten waren.

Ligplaatsen woonschepen

Via het raadsbesluit van 25 juni 2012 is een bedrag van € 1.500.000 beschikbaar gesteld om te komen tot een uitgewerkt voorstel voor de nieuw te creëren ligplaatsen en om de nodige maatregelen voor de tijdelijke locaties te kunnen uitvoeren. Op dit moment moet nog voor 1 woonark een definitieve oplossing komen. Aan budget resteert nog € 236.000. Gezien de beperkte kosten die hiervoor nog worden verwacht, is besloten dit bedrag te laten vrijvallen en de toekomstige kosten ten laste van de algemene middelen te brengen.

Bezuinigingstaakstelling 2016

De taakstellingen op dit programma zijn gerealiseerd.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren R8	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijkingen
R8.1 Voldoende woningen van juiste kwaliteit	*Ritsema*				
Nieuwbouw (bruto)		671	800	1.264	464
Sloop		3	300	335	35
Netto aantal woningen o.b.v. planvoorraad		668	500	929	429
R8.2 Ruimtelijke ontwikkeling en beheer	*Ritsema*				
Indicatoren zijn in ontwikkeling					
R8.3 Grondexploitatieprojecten	*Leisink*				
Grex-programma woningbouwkavels		433	488	393	-95
Grex-programma bedrijven m2 uitgeefbaar		0	21.315	53.000	31.685
Grex-programma kantoren m2 bvo		0	6.900	0	-6.900
Grex-programma detailhandel/leisure m2 vvo		15.573	7.800	0	-7.800
Grex-programma maatschappelijke functies		5.000	17.413	439	-16.974
R8.4 Niet-grondexploitatie-projecten	*Ritsema*				
Aantal begeleide bouwplannen van derden		25	~20	30	10

Toelichting

R8.1 Voldoende woning van juiste kwaliteit

- aantal woningen: de cijfers zijn nog voorlopig, omdat het CBS pas in maart komt met de definitieve cijfers. Het zal dan worden aangepast. Nieuwbouwcijfers zijn inclusief transformaties kantoren naar woningen (en overige toevoegingen). Sloop is inclusief overige onttrekkingen en correcties;
- het aantal nieuwbouw woningen is ongeveer gelijk aan gepland. Daarentegen zijn er opnieuw veel kantoren e.d. getransformeerd naar woningen.

R8.3 Grondexploitatieprojecten (Grex-programma)

- de verkoop van gronden voor bedrijven is fors meer vanwege de verkoop van Kleefse Waard BASF;
- de verkoop van gronden voor maatschappelijke functies is achtergebleven vanwege het niet in 2016 realiseren van een school.

R8.4 Niet-grondexploitatieprojecten

- er is sprake van een (toenemend) inhaaleffect in 2015 en 2016 in het aantal begeleide bouwplannen van derden. De verwachting is dat vanaf 2017 de vraag naar begeleiding van stadsontwikkelingsprojecten zal stabiliseren.

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 8. Wonen en ruimte	Rekening	Begroot 2016		**Rekening**	Afwijking	V / N
	2015	Geamendeerd	Definitief	**2016**		
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	86.840	56.030	87.918	**59.032**	28.886	V
Baten totaal	73.717	54.164	80.566	**53.550**	-27.016	N
Totaal saldo van baten en lasten	-13.123	-1.866	-7.352	**-5.482**	1.870	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	2.503	1.204	527	**952**	-425	N
Onttrekkingen aan reserves	10.098	1.199	6.957	**4.386**	-2.571	N
Mutaties reserves	7.595	-5	6.430	**3.434**	-2.996	N
Resultaat	-5.528	-1.871	-922	**-2.048**	-1.126	N

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- ODRA: hogere voorziening dubieuze debiteuren WABO-leges (zie ook baten)	-314	N
- ODRA: meerkosten als gevolg van hogere bouwaanvraag	-200	N
- ODRA: lagere programmakosten	395	V
- Jaarresultaat Grondexploitatie (zie paragraaf Grondbeleid) (zie baten)	-1.986	N
- Jaarresultaat Erfpachten (onderdeel van Grondexploitatie) (zie baten)	-115	N
- Erfpacht: bijstelling door BBV-wijzigingen (zie baten)	-959	N
- Mutatie onderhanden werk Grex: verschuiving in de tijd doorlopende projecten (zie baten)	20.578	V
- Taakstelling R08 (ingevuld via ontrekking 'BR Herstructureringsgebieden)	-500	N
- Lagere kosten plan park Klarenbeek	234	V
- Mutatie onderhanden werk Niet-Grex: verschuiving in de tijd van de projecten (zie baten)	8.269	V
- Doorgeschoven ontwikkeling OV Terminal Arnhem Centraal	4.265	V
- Diversen	-781	N
Totaal afwijking lasten	***28.886***	V
Baten		
- ODRA: WABO leges (zie lasten)	-2.318	N
- Jaarresultaat Grondexploitatie (zie paragraaf Grondbeleid) (zie lasten)	1.968	V
- Jaarresultaat Erfpachten (onderdeel van Grondexploitatie) (zie lasten)	960	V

- Erfpacht: bijstelling door BBV-wijzigingen (zie lasten)	564	V
- Mutatie onderhanden werk Grex: verschuiving in de tijd doorlopende projecten (zie lasten)	-20.578	N
- Mutatie onderhanden werk niet-Grex: verschuiving in de tijd van de projecten (zie lasten)	-8.269	N
- Vrijval woonschepen	236	V
- Diversen	421	V
Totaal afwijking baten	***-27.016***	N
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**1.870**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
AR: FJP Resultaat niet Grex-projecten (Rb 11-07-2016)	0	7	V
BR Volkshuisvesting: voordeel op rente financiering startersleningen (Rb 26-06-2012)	60	0	
BR Startersleningen: bijdragen derden (Rb 19-12-2016)	18	0	
BR Grondexploitatie: dotatie resultaat grondexploitatie (Rb 19-12-2005)	0	340	V
BR Voorstudies: voordeel op budget (Rb 19-12-2005)	33	-33	N
BR Strategische posities: voordeel op budget (Rb 19-12-2005)	739	-739	N
BR Frictiekosten: ODRA (Rb 14-11-2016)	102	0	
Totaal mutaties toevoegingen	***952***	***-425***	N
Onttrekkingen			
AR: Park Klarenbeek (Rb 02-11-2015)	216	-234	N
BR Stimulering Woningbouw: Kavelwinkel en Koperssubsidie (Rb 19-10-2009)	42	17	V
BR Volkshuisvesting: Realiseren doelen woonvisie (Rb 25-06-2012)	48	-27	N
BR Volkshuisvesting: Afwikkeling WOS fraude (Rb 14-12-2015)	1	-39	N
BR Startersleningen: Dekking van lasten leningen (Rb 26-06-2012)	211	-12	N
BR Startersleningen: Bijstelling Herallocatie startersleningen (Rb 02-11-2015)	50	0	
BR Herstructureringsgebieden: invulling taakstelling (Rb 14-12-2015)	500	500	V
BR Risicobeheer AC: dekking verliesvoorziening AC (Rb 25-06-2012)	1.535	1.535	V
BR Risicobeheer AC: lagere kosten OV Terminal (Rb 20-11-2016)	1.350	1.350	V
BR Risicobeheer AC: kosten Oversteek Arnhem Centraal (Rb 13-12-2010)	139	139	V
BR Risicobeheer AC: doorgeschoven afwikkeling OV Terminal (Rb 11-07-2016)	0	-5.800	N
BR Taakmutaties gemeentefonds - overloop: woonschepen (Rb 14-12-2015)	294	0	
Totaal mutaties onttrekkingen	**4.386**	**-2.571**	N
Totaal mutaties reserves	**3.434**	**-2.996**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Voldoende woningen vd juiste kwaliteit		Rekening 2015	Begroting 2016 Geamendeerd	Begroting 2016 Definitief 2016	**Rekening 2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R801	Voldoende woningen vd juiste kwaliteit	2.121	1.022	2.027	2.038	-11	N
R802	Ruimtelijke ontwikkeling en beheer	6.176	6.416	5.832	6.319	-487	N
R803	Grondexploitatieprojecten	63.059	31.090	50.021	34.175	15.846	V
R804	Niet-grondexploitatieprojecten	15.485	17.502	30.038	16.500	13.538	V
Gerealiseerd resultaat		**86.840**	**56.030**	**87.918**	**59.032**	**28.886**	**V**

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Financiën en bedrijfsvoering faciliteert de andere programma's in de begroting en stelt kaders voor de gemeentelijke financiële huishouding en de gemeentelijke organisatie. Het gaat hierbij om leningen, verzekeringen, beleggingen en de niet direct aan de andere programma's toe te rekenen kosten, zoals ICT, huisvesting, facilitaire zaken en kapitaallasten. Inzicht wordt gegeven hoe het gemeenschapsgeld wordt ingezet: zorgvuldig en transparant. Hierbij gaat het om de verantwoording van de baten uit het gemeentefonds en het heffen van gemeentelijke belastingen met een evenwichtige lastenverdeling.

Realisatie

Beoogd resultaat

Gemeentefonds
- volgen van de ontwikkelingen van het Gemeentefonds en de impact op de gemeentelijke bedrijfsvoering.

Belastingen en heffingen
- evenwichtige lastenverdeling tussen burgers en ondernemers;
- evenwichtige lastenverdeling tussen burgers onderling, waaronder mogelijkheden voor kwijtschelding;
- indexering belastingen: belastingen worden vanaf 2016 ingevolge de verwachte consumentenprijsindex (CPI) van het Centraal Plan Bureau (CPB), met 0,4% geïndexeerd.

Vennootschapsbelasting (Vpb)
- onderzoek naar omvang te verwachten Vpb over ondernemingsactiviteiten van Arnhem;
- in de begroting is voorlopig rekening gehouden met een bedrag van € 600.000 per jaar.

Verlaging omslagrente
- de omslagrente van 5,25% wordt verlaagd naar een meer marktconform tarief (4%).

Indirecte personeelskosten
- reductie loonkosten mobiliteitskandidaten: per 2017 zullen de resterende mobiliteitskandidaten als gevolg van de reorganisatie in 2012 overgaan op wachtgeld. De doelstelling is om de wachtgeldverplichting te laten reduceren tot nihil.

Huisvesting
- onderzoeksresultaat toekomstige huisvesting van ambtenaren die nu in het Stadskantoor gehuisvest zijn. Hierbij worden de ontwikkelingen ten aanzien van wijksturing vanuit het programma Van Wijken weten betrokken.

ICT
De focus op ICT-gebied vanuit de veranderopgaven is gericht op:
- flexibilisering in investeringen (van aanschaf naar huur, ofwel van investeren naar exploitatie);
- regionalisering en samenwerking;
- verlies van banen door krimpen van de organisatie in samenhang met het uitbesteden van onderdelen van de ICT- infrastructuur.

Stelposten
- voor de jaren 2016 tot en met 2019 is een stelpost opgenomen voor de verkoop van bezit (vastgoed) van € 1 miljoen per jaar.

Samenhang met veranderopgave(n)
Programma Van Wijken Weten: veranderopgave Wijksturing.

Resultaat 2016

Gemeentefonds
- in het gemeentefonds hebben naast de positieve ontwikkeling van het accres, de ontwikkelingen op de diverse maatstaven van de algemene uitkering in 2016, de verrekeningen over oudere jaren en de forse bijstelling van de IU Sociaal Domein voor positieve resultaten gezorgd. De bijstelling van de IU Sociaal Domein levert ditmaal voor Arnhem positieve herverdeeleffecten op;
- de in 2016 ontvangen decentralisatie- en integratie-uitkeringen zijn of worden veelal verrekend met de reguliere programma's waarop de intensiveringen of extra lasten zich hebben voorgedaan of in het komende jaar gaan voordoen.

Belastingen en heffingen
- een evenwichtige belastingverdeling tussen burgers en ondernemers, burgers onderling met de mogelijkheid van kwijtschelding heeft plaatsgevonden;
- de indexering belastingen was in 2016 0,4% gebaseerd op consumentenprijsindex (CPI) van het Centraal Plan Bureau (CPB);
- er is een nadelig resultaat op de belastinginkomsten (zie Ontwikkelingen op het resultaat 2016);
- meer informatie is over belastingen en heffingen is te vinden in de paragraaf Lokale heffingen.

Vennootschapsbelasting (Vpb)
Het onderzoek naar omvang te verwachten Vpb over ondernemingsactiviteiten van Arnhem loopt nog. Vooralsnog is een bedrag van € 128.000 opgenomen.

Verlaging omslagrente
- het resultaat van de geldleningen is zowel op begrotingsbasis als in de realisatie fors gedaald ten opzichte van 2015. Dit is het gevolg van de verlaging van de omslagrente van 5,25% naar 4%;
- er zijn ruim 20% minder rentekosten doorberekend aan de programma's. Dit nadeel voor de financieringsfunctie heeft als tegenhanger een even groot voordeel in de gezamenlijke programma's. Voor de begroting van de gemeente als geheel is de verlaging van de omslagrente een budgettair neutrale operatie geweest;
- het resultaat op het product Geldleningen wordt nader toegelicht in de paragraaf Financiering.

ICT
- het project zaakgericht werken (EDDIE) wordt in 2018 afgerond. Zakelijke rechtvaardiging is een vanzelfsprekendheid geworden in projecten;
- de mogelijkheden worden onderzocht om het samenwerken digitaal verder te ondersteunen (s@men);
- om beleid te ondersteunen is nieuwe managementinformatie gerealiseerd;
- veel capaciteit is aangewend om te werken aan een goede start van het onderdeel ICT van de Connectie. Hierdoor ontstond druk op de beheercapaciteit wegens de veroudering van apparatuur en toenemende vraag naar vernieuwing in de organisatie. De bedrijfsvoering is hierdoor niet in gevaar geweest. Er zijn investeringen uitgesteld om in 2017 geharmoniseerd in de regio te investeren.

Indirecte personeelskosten
- ultimo 2016 is het Sociaal Plan Gemeente Arnhem afgelopen. Nog niet alle medewerkers die onder dit plan vielen zijn geplaatst;
- voor de overige medewerkers, die ontslagen worden of waarvoor verlenging geldt, is een voorziening gevormd ter grootte van de verwachte toekomstige vergoeding. De dotatie aan deze voorziening is de voornaamste reden van de overschrijding van ruim € 2 miljoen;
- meer informatie is te vinden in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Kapitaallasten indirect
- als gevolg van de onderuitputting van investeringen in 2015, blijven de daaruit voortvloeiende kapitaallasten in 2016 fors achter op de begroting. Hierdoor is een voordeel gerealiseerd van € 2,4 miljoen;
- in de paragraaf Investeringen worden dit nader toegelicht.

Huisvesting en facilitaire zaken
- in 2016 is een onderzoek gestart naar de gewenste toekomstige huisvesting van de gemeentelijke organisatie. Dit onderzoek is nog niet afgerond en zal in de komende jaren een vervolg krijgen;
- huisvesting laat over 2016 een voordelig resultaat zien van € 1,2miljoen. Dit voordeel is grotendeels toe te schrijven aan de verkoop van gemeentelijke panden (per saldo € 789.000).

Stelposten
- verkoop van bezit (vastgoed): zie ook onder Huisvesting en facilitaire zaken; de verkooptaakstelling vastgoed is in 2016 bereikt. Het meerdere is via de niet-bestede middelen doorgeschoven naar volgende jaren.

Ontwikkelingen op het resultaat 2016

Belastingen en heffingen
Het nadeel van ca € 1,4 miljoen op de gemeentelijke belastingen wordt veroorzaakt door het volgende:
- de waarde voor niet-woningen is te hoog ingeschat. De werkelijke waarde ligt op een lager niveau en betekent voor 2016 een lagere opbrengst dan begroot. Daarnaast liggen de kosten van de financiële afwikkeling van bezwaren hoger dan begroot. Per saldo leidt dit tot een nadelig resultaat van € 0,8 miljoen;
- als gevolg van de toegenomen leegstand van niet-woningen zijn er minder opbrengsten OZB en rioolheffing gerealiseerd dan begroot. Dit heeft tot een nadelig resultaat geleid van € 350.000;

- de regie op de openstaande vorderingen is strakker georganiseerd. Oude en opmerkelijke posten zijn met voorrang afgewikkeld, waarbij ook de inzet van de deurwaarder nadrukkelijker is bewaakt. Het effect is een afname van oude vorderingen, maar ook meer afboekingen/oninbaarheid van vorderingen. Dit veroorzaakt een nadelig resultaat van € 245.000.

Doorbelasting uren
- het nadelig resultaat op de doorbelaste uren ontstaat vanuit meerdere kleinere afwijkingen. De grootste afwijking heeft betrekking op het reguliere programma R3 Economie, waar de afwijking nader wordt toegelicht;
- er is een voordelig resultaat op onvoorzien/ strikt onvermijdbaar van € 1 miljoen, doordat er geen gebruik van deze middelen in 2016 is gemaakt;
- de indexatie van de salariskosten over 2016 heeft pas in 2016 plaatsgevonden (na definitieve vaststelling van de nieuwe CAO). Dit leidt tot een negatieve afwijking tussen de begroting en de realisatie van € 2,6 miljoen;
- meer informatie is te vinden in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Verzekeringen en beleggingen
Het kleine voordeel op verzekeringen en beleggingen wordt verklaard door enerzijds een nadeel als gevolg van schadevergoedingen en schadeherstel aan rijdend materieel, die niet worden begroot maar ten laste van de algemene middelen worden gebracht, en anderzijds een voordeel van € 106.000 wegens een hogere uitkering van dividend van de BNG.

Bezuinigingstaakstelling 2016

Bezuinigingstaakstelling 2016-2019
- taakstelling ten behoeve van dekking frictiekosten verzelfstandiging MSSA ad € 330.000: voor het jaar 2016 is deze taakstelling opgevangen binnen de exploitatie;
- verkoop bezit (vastgoed): in de begroting is hiervoor € 1 miljoen over 2016 opgenomen. Deze taakstelling is behaald.

De overige bezuinigingstaakstellingen die op dit programma van toepassing zijn, zijn gerealiseerd.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren R9	Bestuurder	JV 2015	MJPB 2016	JV 2016	Afwijkingen
R9.1 Geldleningen (1)	*Leisink*				
Rente-risiconorm in %		13,4	**3,8**	3,5	-0,3
R9.5 Indirecte personeelskosten (2)	*Ritsema*				
% verhouding direct/indirect					
- aantal FTE direct			971	**838**	-133
- aantal FTE indirect			513	**485**	-28
Totaal aantal FTE ambtelijke organisatie		1.386	1.484	**1.323**	-161
% indirect van het totaal			35	**36,7**	+1,7

Financiën

Afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Regulier Programma 9. Financiering en bedrijfsvoering	Rekening 2015	Begroot 2016 Geamendeerd	Begroot 2016 Definitief	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Lasten totaal	88.379	94.994	97.588	**97.205**	383	V
Baten totaal	478.373	472.218	478.899	**496.653**	17.754	V
Totaal saldo van baten en lasten	389.994	377.224	381.311	**399.448**	18.137	V
Mutaties reserves:						
Toevoegingen aan reserves	10.158	10.513	25.023	**27.559**	-2.536	N
Onttrekkingen aan reserves	5.856	917	15.596	**15.788**	192	V
Mutaties reserves	-4.302	-9.596	-9.427	**-11.771**	-2.344	N
Resultaat	385.692	367.628	371.884	**387.677**	15.793	V

Verklaring van de afwijkingen Begroot definitief t.o.v. Rekening 2016

Afwijking totaal saldo van baten en lasten	Afwijking	V / N
Bedragen x € 1.000		
Lasten		
- Rentemanagement (zie baten)	7.528	V
- Belastingen: hogere oninbaarheid vorderingen	-245	N
- Belastingen: meer leegstand niet woningen	-350	N
- Belastingen: lagere taxatiewaarde niet woningen	-860	N
- Extra inzet personeel projecten (zie baten)	-805	N
- Extra inzet via inhuur (zie baten)	-247	N
- Begeleiding mobiliteitskandidaten en verhoging voorziening inactieven (SPGA) (zie baten)	-3.921	N
- ICT: hogere personeelskosten en inhuur (zie baten)	-841	N
- Lagere kapitaallasten agv onderuitputting geplande investeringen 2015	2.362	V
- Indexatie loonkosten obv nieuwe cao	-2.646	N
- Strikt onvermijdbaar	767	V
- Onvoorzien	272	V
- Diversen	-631	N
Totaal afwijking lasten	***383***	V
Baten		
- Rentemanagement (zie lasten)	-371	N
- Gemeentefonds: circulaires (waaronder IU Sociaal Domein)	12.698	V
- Gemeentefonds: afrekening oude jaren (2014 en 2015)	1.118	V
- Extra inzet personeel projecten (zie lasten)	825	V
- Doorbelasting extra inhuur (zie ook lasten)	771	V

- Begeleiding mobiliteitskandidaten en verhoging voorziening inactieven (SPGA) (zie ook lasten)	749	V
- Dividend BNG	106	V
- Hoger verkoopresultaat verkochte gemeentelijke panden	614	V
- Diversen	1.244	V
Totaal afwijking baten	***17.754***	V
Afwijking totaal saldo van baten en lasten	**18.137**	V

Toelichting resultaatbestemmingen

Mutaties reserves	**Rekening 2016**	Afwijking	V / N
Toevoegingen			
AR: actualisatie rentetoevoeging (Rb 11-11-2013)	654	151	V
AR: Vrijgekomen ISV-gelden (Rb 03-11-2014)	5.381	0	
AR: Ingroei weerstandsvermogen naar 75% (Rb 11-11-2013)	2.459	0	
AR: Ingroei vermogenspositie (Rb 02-11-2015)	500	0	
AR: Ingroei naar 90% weerstandsvermogen (Rb 05-11-2012)	462	0	
AR: Reservering rampenoefening (Rb 09-11-2009)	5	0	
BR Vastgoed: resultaat beheer gemeentelijk vastgoed (Rb 20-12-2011)	134	-134	N
BR Frictiekosten: geen toevoeging ivm beëindiging mobiliteitscontracten (Rb 28-10-2013)	0	406	V
BR Frictiekosten Verzelfstandigingen: instelling tlv AR (Rb 30-05-2016)	10.731	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Verhoogde asielstroom (Rb 08-02-2010)	1.719	-1.719	N
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Uitvoeringsplan statushouders (Rb 19-12-2016)	445	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Green Deal (Rb 08-02-2010)	338	-338	N
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Individuele studietoeslag (Rb 03-11-2014)	290	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: faciliteitenbesluit opvangcentra (Rb 08-02-2010)	195	-195	N
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Faciliteitenbesluit asielzoekers (Rb 19-12-2016)	108	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Gezond in de stad (Rb 03-11-2014)	106	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Gezond in de stad (Rb 02-11-2016)	84	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Armoedebestrijding ouderen (Rb 08-02-2010)	53	-53	N
BR Taakmutaties gem.fonds-overl.: Innovatieve aanpak energiebesparing (Rb 08-02-2010)	50	-50	N
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: EED (Rb 08-02-2010)	46	-46	N
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop WE CAN Young (Rb 02-11-2016)	0	15	V
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: open data innovaties (Rb 20-12-2016)	17	0	
BR Taakmut.gem.fonds-overl.: res.verkochte gem.panden tbv taakst. 2016 (Rb 19-12-2016)	2.362	-573	N
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: informatieveiligheid (Rb 19-12-2016)	60	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: Individueel Keuzebudget (Rb 14-12-2015)	1.305	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: kwartiermaker Connectie (Rb 14-12-2015)	55	0	
Totaal mutaties toevoegingen	***27.559***	***-2.536***	N
Onttrekkingen			
AR: vorming BR Frictiekosten Verzelfstandigingen (Rb 30-05-2016)	10.731	0	
AR: kasschuif (Rb 03-11-2014)	564	0	
AR: diversen (Rb 02-11-2015)	0	-2	N
BR Vastgoed: resultaat gemeentelijk vastgoed (Rb 20-12-2011)	33	33	V
BR Vastgoed: vrijval deel boven toegestane plafond van € 900.000 (Rb 19-11-2011)	150	150	V

BR Frictiekosten: inzet saldo ivm beëindiging mobiliteitscontracten (Rb 28-10-2013)	750	750	V
BR Frictiekosten Verzelfstandigingen: afbouw overhead (Rb 30-05-2016)	116	-409	N
BR Frictiekosten Verzelfstandigingen: Frictie MSSA (Rb 30-05-2016)	0	-330	N
BR ICT: kapitaallasten ICT server (Rb 03-11-2014)	61	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: individuele studietoeslag (Rb 03-11-2014)	290	0	
BR Taakmutaties gem.fonds-overloop: faciliteitenbesluit asielzoekers (Rb 19-12-2016)	33	0	
BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop: individueel Keuzebudget (Rb 30-05-2015)	3.060	0	
Totaal mutaties onttrekkingen	**15.788**	**192**	V
Totaal mutaties reserves	**-11.771**	**-2.344**	N

Majeure begrotingsafwijkingen zowel in positieve als in negatieve zin worden nader toegelicht in de jaarrekening, onderdeel Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening.

Kosten per product

Geldleningen		Rekening	Begroting 2016		**Rekening**		
		2015	Geamendeerd	Definitief 2016	**2016**	Afwijking	V/N
Bedragen x € 1000							
Middelen							
R901	Geldleningen	-18.279	-2.953	-3.664	-11.192	7.528	V
R903	Belastingen en heffingen	9.141	5.738	6.058	7.480	-1.422	N
R904	Doorbelasting uren	21.765	21.216	21.790	23.770	-1.980	N
R905	Indirecte personeelskosten	48.656	42.933	43.054	48.165	-5.110	N
R906	Verzekeringen en beleggingen	167	68	68	104	-36	N
R907	Huisvesting en facilitaire zaken	17.179	16.932	17.073	16.882	192	V
R908	ICT	7.795	7.005	7.673	7.247	426	V
R909	Kapitaallasten indirect	54	1.833	226	226	0	N
R910	Algemene stelposten	1.901	2.223	5.309	4.524	786	V
Gerealiseerd resultaat		**88.379**	**94.994**	**97.588**	**97.205**	**383**	**V**

5. PARAGRAFEN

Paragraaf 1	Stresstest: financiële status en weerbaarheid
Paragraaf 2	Lokale heffingen
Paragraaf 3	Weerstandsvermogen en risicobeheersing
Paragraaf 4	Onderhoud kapitaalgoederen
Paragraaf 5	Financiering
Paragraaf 6	Bedrijfsvoering
Paragraaf 7	Verbonden partijen
Paragraaf 8	Grondbeleid
Paragraaf 9	Investeringen
Paragraaf 10	Subsidies
Paragraaf 11	Integriteit

Paragraaf 1
Stresstest: financiële status en weerbaarheid

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële status (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er in financieel moeilijke tijden). Het BBV schrijft voor dat er in de paragraaf Weerstandsvermogen een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen wordt opgenomen, vooral bedoeld om de financiële positie van de gemeente inzichtelijker te maken. In Arnhem kiezen we ervoor deze kengetallen en beoordelingen in de paragraaf Stresstest op te nemen en toe te lichten.

Overzicht kengetallen BBV

	1A. Netto schuldquote	**rek. 2015**	**begr. 2016**	**rek. 2016**
				Bedragen x € 1.000
A	Vaste schulden (cf art. 46 BBV)	667.872	716.271	664.945
B	Netto vlottende schuld (cf art. 48 BBV)	52.055	46.149	54.399
C	Overlopende passiva (cf art. 49 BBV)	48.484	45.000	50.324
D	Financiële activa (cf art. 36 lid d, e en f)	12.054	72.456	12.593
E	Uitzettingen < 1 jaar (cf art. 39 BBV)	58.455	60.000	102.465
F	Liquide middelen (cf art. 40 BBV)	6.184	0	1.369
G	Overlopende activa (cf art. 40a BBV)	10.943	1.000	2.272
H	Totale baten (cf art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	727.574	689.255	742.186
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	**93,57%**	**97,78%**	**87,71%**

	1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	**rek. 2015**	**begr. 2016**	**rek. 2016**
				Bedragen x € 1.000
A	Vaste schulden (cf art. 46 BBV)	667.872	716.271	664.945
B	Netto vlottende schuld (cf art. 48 BBV)	52.055	46.149	54.399
C	Overlopende passiva (cf art. 49 BBV)	49.703	45.000	50.324
D	Financiële activa (cf art. 36 lid b, c, d, e en f)	92.119	73.697	79.602
E	Uitzettingen < 1 jaar (cf art. 39 BBV)	58.455	60.000	102.465
F	Liquide middelen (cf art. 40 BBV)	6.184	0	1.369
G	Overlopende activa (cf art. 40a BBV)	10.943	1.000	2.272
H	Totale baten (cf art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	727.574	689.255	742.186
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	**82,73%**	**97,60%**	**78,68%**

	2. Solvabiliteitsratio	**rek. 2015**	**begr. 2016**	**rek. 2016**
				Bedragen x € 1.000
A	Eigen vermogen (cf art. 42 BBV)	133.473	113.009	135.532
B	Balanstotaal	911.963	926.995	919.318
	Solvabiliteit (A/B) x 100%	**14,64%**	**12,19%**	**14,74%**

	3. Kengetal grondexploitatie	**rek. 2015**	**begr. 2016**	**rek. 2016**
				Bedragen x € 1.000
A	Niet in exploitatie genomen bouwgronden	19.853	0*	0*
B	Bouwgronden in exploitatie (cf art. 38 lid b BBV)	67.444	75.758	52.580
C	Totale baten (cf art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	727.574	689.255	742.186
	Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	**12,00%**	**10,99%**	**7,08%**

* De categorie niet in exploitatie genomen bouwgronden (NIEGG) is per 1 januari 2016 is afgeschaft overeenkomstig een wijziging van de BBV in 2016. Dit bedrag wordt vanaf 2016 niet meer onder de voorraden (grondexploitatie) gepresenteerd, maar als materiële vaste activa (investeringen waarvoor ter bestrijding van de kosten geen heffing kan worden geheven). Derhalve maakt dit bedrag met ingang van 2016 geen onderdeel meer uit van het kengetal grondexploitatie.

4. Structurele exploitatieruimte		rek. 2015	begr. 2016	rek. 2016
				Bedragen x € 1.000
A	Totale structurele lasten	644.077	641.817	638.467
B	Totale structurele baten	624.633	607.540	630.580
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	19.925	10.170	10.347
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	1.988	14.051	1.932
E	Totale baten	727.574	689.255	742.186
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/E x 100%	**-5,14%**	**-4,41%**	**-2,20%**

5. Belastingcapaciteit		rek. 2015	begr. 2016	rek. 2016
				Bedragen x € 1.000
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	330	331	331
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	165	166	166
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	244	245	245
D	Eventuele heffingskorting	0	0	0
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	739	742	742
F	Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in t-1	705	716	716
	Belastingcapaciteit t.o.v. landelijk gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%	**104,82%**	**103,63%**	**103,63%**

Toelichting

- opvallend in deze kengetallen is de positieve ontwikkeling van de netto schuldquote. Deze wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt doordat in de begroting 2016 uitgegaan is van een volledige realisatie van het meerjareninvesteringsplan. In 2016 zijn echter flink minder investeringen gerealiseerd dan begroot. Dit is terug te zien in de lagere post vaste schulden. De uitzettingen korter dan een jaar vallen een stuk hoger uit. Ten opzichte van de hogere totale baten dan begroot ontstaat de positieve ontwikkeling van de schuldquote;
- de solvabiliteit ontwikkelt zich in deze jaarrekening positief. Dit wordt veroorzaakt door de stijging van het eigen vermogen als gevolg van het bereikte positieve resultaat over 2016;
- de daling van niet in exploitatie genomen bouwgronden samen met de bouwgronden in exploitatie zorgt voor een gunstiger kengetal op de grondexploitatie;
- de structurele exploitatieruimte is ook verbeterd door het positieve resultaat over 2015, dat voor een groot deel ook structureel is;
- de gemiddelde belastingcapaciteitwijkt weinig af van de begroting over 2016.

Uitkomst Stresstest in dashboard

Daarnaast is binnen de 100.000+ gemeenten een eigen stresstest ontwikkeld, die in de MJPB 2014-2017 voor het eerst voor Arnhem is opgenomen. Deze stresstest geeft door middel van indicatoren inzicht in de financiële status en weerbaarheid.

De meerwaarde van de test zit vooral ook in het periodiek invullen van de stresstest, zodat op alle indicatoren een trend zichtbaar wordt en er geanalyseerd kan worden. Bij een aantal indicatoren is door middel van een pijl aangegeven welke ontwikkeling zichtbaar is ten opzichte van vorig jaar of ten opzichte van de begroting. De verschillende items in de stresstest zijn ook (vaak meer in detail) terug te vinden in de overige paragrafen.

De uitkomst van de test staan in de vorm van een dashboard in de volgende figuur.

Samenvatting				
Indicatorgroep	**Indicator**	**Voldoende**	**Attentie/kwetsbaar**	**Kwetsbaar**
1. Schuldpositie (vreemd vermogen)	1.1 Schuldratio			
	1.2 Netto schuld / exploitatie (netto schuldquote)			
	1.3 Netto schuld per inwoner			
	1.4 Schuldevolutie			
	1.5 Netto rentelasten / exploitatie			
	1.6 Rentereserve			
	1.7 Omslagrente - werkelijke rente			
2. Reservepositie (eigen vermogen)	2.1 Ratio weerstandsvermogen			
	2.2 Mogelijkheden om beschikbare weerstandscapaciteit te verbeteren			
3. Grondexploitaties	3.1 Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting			
	3.2 Winstverwachting grondexploitaties (meerjarig)			
	3.3 Algemene reserve grondbedrijf en risicoreserve grondbedrijf versus risico's			
	3.4 Toekomstig nog te realiseren baten en lasten in relatie tot de BIE (Bouwgrond In Exploitatie)			
4. Leningen, garantstellingen en waarborgen	4.1 Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen			
5. Meerjarig onderhoud kapitaalgoederen	5.1 Toereikendheid onderhoudsbudgetten, incl. vervangingsinvesteringen			
6. Lokale lasten	6.1 Lokale lastendruk			
	6.2 Onbenutte belastingcapaciteit OZB			
	6.3 Derving OZB i.v.m. leegstand			
	6.4 Kostendekkendheid leges			
7. Meerjarig financieel evenwicht	7.1 Ombuigingen, taakstellingen			
	7.2 Verhouding Structurele / Incidentele baten en lasten			
	7.3 Meerjarig sluitende begroting			

Zoals te zien is aan de pijlen, verschuift de Arnhemse positie op een aantal onderdelen van (attentie)/kwetsbaar naar voldoende. Hierna wordt dit per onderdeel nader toegelicht.

Schuldpositie, vreemd vermogen

Schuldratio

- de schuldratio zegt welk aandeel van de bezittingen van de gemeente is belast met schulden. Deze ratio is de som van de kortlopende en de langlopende schulden gedeeld door het balanstotaal. Hoe lager de uitkomst hoe gunstiger dit is;
- Arnhem beschikt niet over een groot eigen vermogen en financiert van oudsher investeringen met vreemd vermogen (schulden). Door de VNG wordt een factor van 80% of hoger gezien als een hoge mate van financiering met vreemd vermogen. Arnhem heeft een factor van 84% en is hierop onverminderd kwetsbaar, hoewel de factor lager uitvalt dan begroot (87%);
- de schuldpositie is vanaf begrotingsjaar 2016 een onderdeel van het financieel toezicht en van de beoordeling van artikel 12-gemeenten. Dit geeft aan dat de schuldpositie steeds belangrijker wordt in de beoordeling van de totale financiële positie van de gemeente.

Netto schuld / exploitatie

De schuld als aandeel van de exploitatie geeft een indicatie van de druk van de rentelasten op de exploitatie. De VNG geeft aan dat bij een score van meer dan 90% voorzichtigheid is geboden. Een score van minder dan 90% is gunstig.
Arnhem heeft een score van 78% en scoort daarmee voor het eerst sinds de invoering van de stresstest goed. Er is een verbetering opgetreden ten opzichte van de score van 98% bij de begroting 2016.

Netto schuld per inwoner
Deze indicator spreekt voor zich, de netto schuld gedeeld door het aantal inwoners. Het gemiddelde in Nederland ultimo 2014 is € 1.889. Binnen een afwijking van 20% van dit gemiddelde is de score voldoende, daarbuiten goed (-20%, € 1.511) of onvoldoende (+20%, € 2.267). De schuld per inwoner van Arnhem bedraagt € 3.784 en scoort daarmee net als vorig jaar onvoldoende.

Schuldevolutie
De schuldevolutie geeft aan in welke mate de schuld per inwoner in een jaar is toegenomen of afgenomen. Een afname van 15% of meer wordt beschouwd als gezond en een toename van 15% of meer als ongezond. In Arnhem was in 2016 de afname 4%.

Netto rentelasten / exploitatie
Deze indicator geeft aan welk deel van de exploitatie gebonden is door het betalen van rente (aan banken). De indicator hangt heel sterk samen met de netto schuld / exploitatie (1.2). En dus ook hier scoort Arnhem net als vorig jaar neutraal met een score van 2,13%, waar een percentage van lager dan 1 als gezond wordt beschouwd.

Rentereserve
Arnhem heeft sinds het jaarverslag 2012 geen aparte rentereserve meer. De middelen zijn opgenomen in de Algemene Reserve. Dit wordt in de stresstest beschouwd als onvoldoende. Echter, Arnhem heeft een structurele rentebuffer in de begroting opgenomen om renteschommelingen op te kunnen vangen. Dit is veel robuuster dan een reserve. Vandaar de positieve score.

Omslagrente - werkelijke reserve
In Arnhem ligt de omslagrente boven de werkelijk betaalde rente aan de banken, 4% versus 2,39%. Daarmee scoort Arnhem voldoende.

Reservepositie, eigen vermogen

Ratio weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen geeft de mate aan waarin de gemeente in staat is om de nadelige gevolgen van risico’s op te vangen zonder dat het beleid moet worden gewijzigd. Het geeft inzicht in de robuustheid van de financiële positie van de gemeente. De score voor Arnhem is 1,44 en daarmee positief (verbetering ten opzichte van de begroting 2016). In de paragraaf Weerstandsvermogen wordt meer in detail ingegaan op de ontwikkelingen die daarin spelen.

Mogelijkheden om beschikbare weerstandscapaciteit te verbeteren
De algemene reserve vormt het directe weerstandsvermogen, bedoeld om risico’s af te dekken. Daarnaast is sprake van indirect weerstandsvermogen (post onvoorzien, onbenutte belastingcapaciteit en bestemmingsreserves die niet worden gebruikt ter dekking van kapitaallasten voor investeringen met economisch nut). Deze kunnen worden gebruikt om de weerstandscapaciteit te verbeteren. De gemeente heeft deze mogelijkheden waardoor de score goed is. Dat is in Arnhem ook in deze jaarrekening het geval.

Grondexploitatie

Afhankelijkheid grondexploitatie voor sluitende begroting
Zodra in de meerjarenbegroting rekening wordt gehouden met winsten vanuit de grondexploitaties bestaat er een bepaalde druk op de exploitaties om deze winsten daadwerkelijk te realiseren. Geen realisatie betekent immers een direct dekkingsprobleem in de begroting. Lagere grondverkopen hebben dan direct effect op de reguliere exploitatie. In de meerjarenbegroting van Arnhem zijn dergelijke winsten niet ingeboekt in de exploitatie en sinds de jaarrekening 2013 wordt bij het bepalen van het weerstandsvermogen geen rekening meer gehouden met de winstpotentie op de grondexploitatie. Er is dus geen afhankelijkheid meer. Dit verklaart de goede score op dit onderdeel.

Winstverwachting grondexploitaties
Op het moment dat er positieve resultaten uit de grondexploitaties worden gerealiseerd heeft de gemeente middelen die kunnen worden ingezet of gespaard voor moeilijke tijden. De meerjarige winstverwachting van de grondexploitaties is positief (ook binnen de eerstkomende 4 jaar), zodat de gemeente op deze indicator goed scoort.

Algemene reserves Grondbedrijf en risicoreserve Grondbedrijf versus risico's
De Algemene Reserve van het Grondbedrijf en de bestemmingsreserve ter afdekking van algemene economische risico's zijn reserves om risico's van het Grondbedrijf op te vangen. De reserve moet zodanig zijn dat de risico's kunnen worden opgevangen. In Arnhem is de reserve Grondbedrijf eind 2016 nihil en daarom wordt op deze indicator een onvoldoende gescoord.

Toekomstig nog te realiseren baten en lasten i.r.t. BIE (balanspost Bouwgronden in exploitatie)
Dit kengetal geeft aan wat de gemeenten nog aan lasten en baten moet realiseren bij de actuele boekwaarde van de BIE (Bouwgronden In Exploitatie). Als dit te hoog is, dan zegt dat iets over de nog te verrichten inspanningen. Als de geraamde baten en lasten samen drie keer groter zijn dan de huidige boekwaarde dan is de score onvoldoende. Dit was de afgelopen jaren in Arnhem aan de orde.

Uitstaande leningen, garantstellingen en waarborgen

Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen
Een gemeente loopt mogelijk risico's bij het uitzetten van leningen, het geven van garanties of waarborgen. Het risico vermindert als zekerheden zijn gesteld, zoals het 1e recht van hypotheek, een bankgarantie of als een lening uitstaat bij partijen met minimaal een AA-rating qua kredietwaardigheid. In Arnhem bedraagt het gewogen percentage zekerheden voor leningen en garantstellingen circa 95% en ligt daarmee op een voldoende niveau (net als begroot).

Meerjarig onderhoud kapitaalgoederen

Toereikende onderhoudsbudgetten
- Om de financiële soliditeit te verbeteren is op basis van het raadsbesluit d.d. 7 november 2016 'Resultaten onderzoek financiële positie gemeente Arnhem' afgesproken om de ondergrens van het benodigde vermogen voortaan te berekenen met een zekerheidspercentage van 90%. De 90% norm kan worden uitgedrukt in een factor, de weerstandsfactor;
- De factor wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de gewenste weerstands-capaciteit bij een zekerheidspercentage van 90%. Bij de weerstandsfactor wordt een bandbreedte gehanteerd tussen de 1 en 1,3;
- Door het hanteren van een weerstandsfactor die tussen de 1 en de 1,3 moet liggen, moet een hoger weerstandsvermogen worden aangehouden en kunnen reserves minder snel kunnen worden aangewend voor (nieuw) beleid. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,3 dan kunnen reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid.

Lokale lastendruk

Lokale lastendruk
De lokale lastendruk is de druk van de lasten van rioolheffing, afvalstoffenheffing en OZB. Het gemiddelde van Nederland is € 716 (op basis van de berekening van het COELO). Binnen een afwijking van 5% van dit gemiddelde is de score voldoende, daarbuiten goed (-5%) of onvoldoende (+5%). Arnhem heeft een lokale lastendruk van € 742 en scoort daarmee neutraal.

Onbenutte belastingcapaciteit
Landelijk mag de OZB opbrengst jaarlijks voor alle gemeenten gezamenlijk maar een beperkte stijging laten zien. Dit komt tot uitdrukking in de zogenaamde macronorm. Onze onbenutte belastingcapaciteit voor 2016 komt daardoor uit op 0,1% van de exploitatie (baten). Een deel van de belastingcapaciteit is dus nog niet benut. Hierdoor is de score neutraal. Er is immers enige belastingcapaciteit onbenut die in financieel moeilijke tijden benut zou kunnen worden.

Inkomstenderving OZB door leegstand niet-woningen
Leegstand kost de gemeente geld. Er bestaat een directe relatie tussen de opbrengst OZB gebruikers niet-woningen en leegstand. Verder wordt bij de korting die de gemeente krijgt in de algemene uitkering geen rekening gehouden met eventuele leegstand. De gemeente wordt gekort op basis van de WOZ-waarde van de panden.

Natuurlijk bestaat er ook een indirecte relatie met derving inkomsten afvalstoffenheffing en rioolrecht. In de bepaling van deze tarieven wordt tot een aantal jaren terug rekening gehouden met leegstand, de laatste jaren echter niet.
De gemeentelijke derving van de OZB op basis van de leegstand komt uit op 1,8% van de totale OZB-opbrengst van de niet-woningen. Hiermee scoort Arnhem volgens de norm neutraal.

Kostendekkendheid leges
Deze indicator geeft aan in hoeverre de lasten worden gedekt door de baten. Bepaalde leges mogen maximaal 100% kostendekkend zijn (de baten de kosten niet overstijgen). Als de kostendekkendheid lager is, is er mogelijk ruimte om meer baten te realiseren. Bij het bepalen van de extra ruimte is rekening gehouden met wettelijk vastgestelde maxima tarieven van de producten. De extra ruimte komt in de begroting uit op circa 0,3% van de totale exploitatie (baten) en krijgt hiermee volgens de norm ook een neutrale score. De kostendekkendheid van de leges wordt alleen bepaald op basis van de (primitieve) begroting.

Financieel evenwicht

Ombuigingen

Bij de begroting 2012 is een bezuinigingsactie Toekomstgericht bezuinigen ingezet. De daaruit voortvloeiende bezuinigingen zijn in de begroting verwerkt. In de jaren daarna zijn op een aantal beleidsvelden nieuwe taakstellingen opgenomen. Bij het merendeel van de bezuinigingen zijn de budgetten in de begroting afgeraamd. Daarmee wordt de bezuiniging voor deze stresstest als gerealiseerd beschouwd. Er is nog een gering aantal algemene taakstellingen/stelposten in de begroting opgenomen, die nog concreet ingevuld moeten worden. Deze worden afgezet tegen de totale lasten in de begroting. De score (op basis van de begroting 2017) laat zien dat Arnhem hierop goed scoort (de eerste jaarschijf van de begroting is hierin bepalend).

Verhouding structurele lasten en structurele baten

Structurele lasten moeten worden afgedekt door structurele baten. Andersom mogen incidentele lasten worden afgedekt door incidentele baten. De structurele lasten zijn in het jaar 2016 op basis van de realisatie voor meer dan 98% afgedekt door structurele baten. Ten opzichte van de begroting voor 2016 is dit een verbetering.

Sluitende begroting

De meerjarige begroting is in de jaren 2017 tot en met 2020 sluitend. Daarnaast worden vanaf 2017 de structurele lasten volledig afgedekt door structurele baten, dus is er ook sprake van structureel evenwicht van de begroting.

Paragraaf 2
Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in belastingen, leges en retributies. Bij belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Bij retributies is ook sprake van een gedwongen bijdrage, maar hier wordt door de overheid wél een individuele tegenprestatie tegenover gesteld (zoals riool- en afvalstoffenheffing). Leges zijn vergoedingen voor diverse administratieve en andersoortige diensten die de overheid verstrekt (zoals bouwvergunningen, verstrekken paspoort of rijbewijs).

Uitgangspunten van beleid

- Coalitieakkoord 2014-2018 'Met de stad!':
  in het coalitieakkoord zijn afspraken gemaakt die met ingang van 2015 zijn doorgevoerd;
- Algemene regel: alle belastingen, heffingen, leges en parkeertarieven worden jaarlijks met maximaal de inflatie (CBS consumentenprijsindex) verhoogd. De toegepaste verhoging voor 2016 is 0,4%.

Uitgangspunten tarieven 2016

Evenwichtige lastenverdeling tussen burgers onderling (draagkracht)

De gemeenteraad heeft in het Coalitieakkoord 2014-2018 afspraken gemaakt over de lokale lastenontwikkeling. De tarieven voor de inwoners zijn op meerdere fronten onder de loep genomen. Afspraken op het gebied van de OZB leiden bijvoorbeeld tot een andere verdeling van lasten voor eigenaren en gebruikers van onroerend goed, waarbij de totale belastingopbrengst voor de gemeente gelijk blijft.

De instrumenten die Arnhem hiervoor inzet zijn:

- de grondslag van de belastingen;
- de OZB en de rioolheffing hebben met de WOZ-waarde een grondslag met een lasten verdelende werking. Zo geldt voor eigenaren van woningen en bedrijfsgebouwen en huurders van bedrijfsgebouwen: ‘hoe hoger de waarde van de woning / het gebouw, hoe hoger de te betalen belasting’;
- kwijtschelding van gemeentelijke belastingen.

De gebruiker betaalt

Bij de afvalstoffenheffing wordt een relatie gelegd tussen de mate van gebruik en de belasting die iemand betaalt. Daarom werkt de gemeente bij de afvalstoffenheffing met twee tarieven voor particulieren, één voor eenpersoonshuishoudens en één voor meerpersoonshuishoudens.

Belangrijke ontwikkelingen 2016

Kwijtschelding belastingen

- sinds 2016 worden de kwijtscheldingsverzoeken getoetst aan de gegevens van het Inlichtingenbureau. Het Inlichtingenbureau ondersteunt gemeenten bij de beoordeling van een aanvraag voor kwijtschelding van lokale belastingen. Op basis van enkele basale gegevensvergelijkingen toetst het Inlichtingenbureau of huishoudens voldoen aan de opgestelde normstelling voor inkomen en vermogen.;
- als een huishouden aan deze normen voldoet kan de gemeente direct een positief besluit nemen op een aanvraag voor kwijtschelding, zonder daar verder een uitgebreide rechtmatigheidsbeoordeling op uit te voeren. Indien uit de geautomatiseerde toets blijkt dat het huishouden niet voldoet aan één of meer van de gestelde normen, dan kan het recht op kwijtschelding niet zonder meer kan worden gegund. Het Inlichtingenbureau levert dan gegevens waarmee door middel van een uitgebreide (handmatige) beoordeling en uitvraag van aanvullende gegevens kan worden vastgesteld of al dan niet kwijtschelding kan worden verleend. De huidige toets is zorgvuldiger en levert de aanvrager minder administratieve lasten op.

Bouwleges

- in de wet is vastgelegd dat de gemeente geen bouwleges mag heffen bij projecten die liggen in een gebied met een bestemmingsplan ouder dan 10 jaar. In Arnhem zijn dit momenteel 11 gebieden. Dit heeft een negatief effect op de opbrengst van de bouwleges. Er wordt momenteel gewerkt aan een inhaalslag.

Opbrengsten 2016 Lokale heffingen

Onderstaande tabel geeft inzicht in de opbrengsten van de gemeentelijke belastingen en heffingen, afgezet tegen de begroting 2016.

Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016	Afwijking
Bedragen x € 1.000			
Belastingsoorten			
Onroerend Zaakbelasting	50.709	49.405	-1.304
Afvalstoffenheffing	15.142	15.163	21
Rioolheffing	15.647	15.337	-310
	81.498	***79.905***	***-1.593***
Overige heffingssoorten			
Parkeerbelasting	6.129	6.666	537
Leges burgerlijke stand	2.261	2.741	453
Bouw- en sloopvergunningen	4.478	2.296	-2.191
Overige heffingen	1.449	1.546	97
	14.317	***13.249***	***-1.104***
Totaal	**95.815**	**93.154**	**-2.697**

Toelichting

Onroerend Zaakbelasting en rioolheffing

- de afwijking tussen begroting en realisatie van de onroerend zaakbelasting en de rioolheffing is in 2016 relatief groot. Enerzijds heeft dit te maken met de inschatting van de waardeontwikkeling van de niet-woningen bij het vaststellen van de tarieven. De werkelijke waarde ligt op een lager niveau en betekent voor 2016 een lagere opbrengst dan begroot;
- als gevolg van de toegenomen leegstand van niet-woningen is er een tegenvallende opbrengst;
- de kosten van de financiële afwikkeling van bezwaren liggen hoger dan begroot;
- de regie op de openstaande vorderingen is strakker georganiseerd. Oude en opmerkelijke posten zijn met voorrang afgewikkeld, waarbij ook de inzet van de deurwaarder nadrukkelijker is bewaakt. Het effect is een afname van oude vorderingen, maar ook meer afboekingen/ oninbaarheid van vorderingen

Leges burgerlijke stand

De hogere opbrengst op de leges burgerlijke stand is toe te schrijven aan het hogere aantal dan begroot uitgegeven paspoorten, rijbewijzen en identiteitskaarten. Hierbij wordt aangetekend dat een groot deel van de ontvangen leges direct weer worden afgedragen aan het Rijk.

Bouw- en Sloopleges WABO

- de lagere opbrengst van de leges is vooral toe te schrijven aan het tegenvallende volume van de gerealiseerde bouwprojecten;
- een tweede oorzaak voor de niet gerealiseerde begroting is dat in gebieden met een bestemmingsplan ouder dan 10 jaar geen bouwleges meer mogen worden geheven. Dit is pas in 2016 duidelijk geworden. In 2016 waren er 11 van dergelijke gebieden in de stad. In de tweede helft van 2016 is om deze reden een bedrag van €120.000 niet in rekening gebracht. In de eerste helft van 2016 is niet bijgehouden wat de gederfde inkomsten waren.

Parkeerbelasting

- de hogere opbrengst is vooral het gevolg van toename van het aantal parkeerders (4% meer ten opzichte van 2015). De economische opleving in het algemeen zal daarbij een rol hebben gespeeld maar bijvoorbeeld ook de doorwerking van de opening Pathé en Primark.
- in beperkte mate heeft de uitbreiding van het gebied betaald parkeren (Nieuwe Kade kwartier) effect gehad;
- het aantal opgelegde fiscale naheffingen is ten opzichte van 2015 gestegen; mede daardoor is de betalingsbereidheid licht gestegen

Lokale lastendruk en kwijtscheldingsbeleid

Ontwikkeling lokale lastendruk in landelijk perspectief

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (Coelo) meet jaarlijks de lokale lastendruk van de Nederlandse gemeenten. De indicator 'woonlasten meerpersoonshuishouden' geeft inzicht in de ontwikkeling van de Arnhemse woonlasten in relatie tot die van de overige gemeenten. De indicator bestaat uit de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

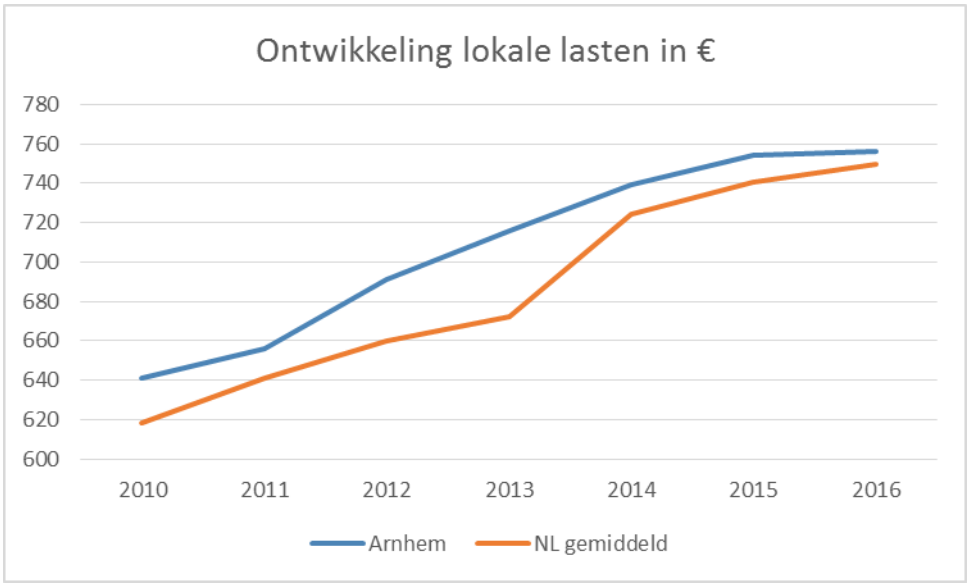

NB: De door Coelo berekende cijfers wijken iets af van de door Arnhem gehanteerde cijfers. Het verschil zit in het gehanteerde begrippenkader voor onroerend-zaakbelasting voor een 'gemiddelde' woning.

Kwijtscheldingsbeleid

Inwoners van Arnhem komen in aanmerking voor kwijtschelding als het zogenaamde gecorrigeerde inkomen lager uitvalt dan 100% van het bijstandsniveau. Arnhem kiest met het hanteren van een bovengrens van 100% van het bijstandsniveau voor de maximale invulling van het kwijtscheldingsbeleid die de wet biedt.
In 2016 is in totaal € 2,21 miljoen kwijtgescholden.

Overzicht kwijtschelding	Begroot 2015	Realisatie 2015	Afwijking
Bedragen x € 1.000			
Afvalstoffenheffing en rioolheffing	2.150	2.180	-30
Totaal	**2.150**	**2.180**	**-30**

OVERZICHT SOORTEN BELASTING/HEFFING MET KORTE TOELICHTING

Onroerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom hebben van onroerende zaken in de gemeente Arnhem.
De grondslag van de belasting is de WOZ-waarde van de woning of niet-woning. Het geldende tarief voor eigenaars van woningen of eigenaars en gebruikers van niet-woningen is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van een onroerende zaak.

Afvalstoffenheffing
Betreft een heffing voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De heffing wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar gebruiker is van een woning (waarvoor een verplichting tot inzamelen geldt). De grondslag voor de heffing is het aantal inwoners (betreft twee categorieën: eenpersoons- of meerpersoonshuishouden). De heffing is een tijdvak-belasting en komt in aanmerking voor de ontheffingsregeling. Bij verhuizing naar een woning binnen of buiten Arnhem wordt ontheffing verleend voor de resterende volle maanden, dat de inwoner verhuisd is. Zodra er nieuwe bewoners ingeschreven worden, ontvangen deze bewoners een aanslag afvalstoffenheffing voor de resterende maanden.

Parkeerbelasting
Betreft een belasting voor het parkeren van een voertuig op een plaats waar volgens de belastingverordening parkeerbelasting verschuldigd is. De grondslag is de duur van het parkeren. De parkeertijd maal het tarief bepaalt de hoogte van het bedrag. De belasting wordt geheven door in te loggen op een centrale computer via een GSM, het kopen van een parkeerticket of een parkeervergunning.

Roerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom van roerende zaken, zoals woonboten in de gemeente Arnhem.
De grondslag van de belasting is een percentage van de RZB- waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van de roerende zaak.
APV-leges
Leges zijn vergoedingen voor het genot van diensten of producten, die de gemeente levert. Dat zijn bijvoorbeeld paspoorten, uittreksels uit registers, vergunningen e.d. Daarbij geldt dat de totale opbrengst van de leges niet hoger mogen zijn dan de kosten die de gemeente voor het geheel van de legesplichtige diensten of producten maakt. De leges worden in rekening gebracht bij de aanvrager van de dienst of het product. Voor sommige leges geldt een wettelijk maximum tarief (bijvoorbeeld voor paspoorten).

Paragraaf 3
Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om financiële en budgettaire tegenvallers op te vangen. Het weerstandsvermogen wordt berekend door de benodigde weerstandscapaciteit, de risico's, af te zetten tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, de middelen.

Uitgangspunten van beleid

- de benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang en impact van de risico's. Onder beschikbare weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om risico's te kunnen dekken. De hoogte van de beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald door de reserves van de gemeente, o.a. de algemene reserve, de bestemmingsreserves grondexploitatie en strategische projecten. In de nota 'weerstandsvermogen en risicomanagement 2006' is vastgelegd dat ten aanzien van de risico's een zekerheidspercentage wordt gehanteerd van 75-90%;
- het beleid van de gemeente Arnhem is gericht op een proactieve risicosturing, waarbij voortdurend de relatie met de beschikbare weerstandscapaciteit in ogenschouw wordt genomen. Het doel is daarbij om niet iedere tegenvaller direct van invloed te laten zijn op het lopende beleid, waardoor de reguliere dienstverlening niet in het gedrang komt.
- om de robuustheid van de financiële positie goed te beoordelen is het van belang om niet alleen naar het weerstandsvermogen te kijken, maar ook naar ratio's als de solvabiliteit en de netto schuldquote. Beide maken net als de weerstandsratio onderdeel uit van de met ingang van 2015 ingevoerde set van financiële kengetallen, die in de paragraaf Stresstest met elkaar in verband worden gebracht.

Op basis van het raadsbesluit d.d. 7 november 2016 'Resultaten onderzoek financiële positie gemeente Arnhem' is in lijn met de conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek besloten om de financiële soliditeit te verbeteren door:
- een weerstandsfactor vast te stellen met een bandbreedte (van 1 - 1,3);
- het stellen van een bovengrens van de netto schuldquote op 100%;
- het toevoegen van een positief treasuryresultaat aan de bestemmingsreserve kapitaallasten.

In de gemeentelijke verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2017 (artikel 11) zijn deze drie spelregels opgenomen.

Zekerheidspercentage en Weerstandsfactor

- om de financiële soliditeit te verbeteren is op basis van het raadsbesluit d.d. 7 november 2016 'Resultaten onderzoek financiële positie gemeente Arnhem' afgesproken om de ondergrens van het benodigde vermogen voortaan te berekenen met een zekerheidspercentage van 90%. De 90% norm kan worden uitgedrukt in een factor, de weerstandsfactor;
- de factor wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de gewenste weerstands-capaciteit bij een zekerheidspercentage van 90%. Bij de weerstandsfactor wordt een bandbreedte gehanteerd tussen de 1 en 1,3;
- door het hanteren van een weerstandsfactor die tussen de 1 en de 1,3 moet liggen, moet een hoger weerstandsvermogen worden aangehouden en kunnen reserves minder snel kunnen worden aangewend voor (nieuw) beleid. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,3 dan kunnen reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid.

Benodigde versus beschikbare weerstandscapaciteit

- het weerstandsvermogen geeft de mate aan waarin de gemeente in staat is om financiële en budgettaire tegenvallers op te vangen;
- op basis van de Jaarrekening 2016 beschikt de gemeente over voldoende weerstandsvermogen. De beschikbare weerstandscapaciteit van € 50,1 miljoen is groter dan de benodigde weerstandscapaciteit van € 34,9 miljoen (90%). Ten opzichte van de 90%-grens is er sprake van € 15,2 miljoen ruimte.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	MJPB 2016-2019	Turap 2-2016	Jaarrekening 2016
	90%	90%	90%
			bedragen x € 1.000,-
Benodigde weerstandscapaciteit			
Gemeentebrede risico's	8.291	15.984	25.009
Risico's grondexploitatie	32.295	16.417	7.770
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	2.314	2.799	2.107
Totaal	**42.900**	**35.200**	**34.886**
Beschikbare weerstandscapaciteit			
Algemene reserve	25.850	28.765	28.805
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	1.151	0	772
Vrijval voorziening Grex agv. verlaging omslagrente	1.900	0	0
Netto contante waarde ISV-middelen	5.381	0	0
Begroting	1.039	1.039	5.665
Resultaat 2016	0	14.908	14.890
Totaal	**35.321**	**44.712**	**50.133**
Verschil benodigd versus beschikbaar (ruimte irt aanzuivering)	**-7.579**	**9.512**	**15.247**
Weerstandsfactor		**1,27**	**1,44**
Ruimte voor nieuw beleid (> factor 1,3)			**4.782**

Toelichting

De weerstandsfactor komt bij de opmaak van deze jaarrekening 2016 bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,44, waarbij voor een bedrag van € 4,8 miljoen ruimte is voor nieuw beleid, zijnde het meerdere op basis van een factor 1,3.

Het weerstandsvermogen is ten opzichte van de Turap 2-2016 en de MJPB 2016-2019 gestegen. Het weerstandsvermogen bij de 90%-grens is € 5,7 miljoen hoger opzichte van het Turap 2-2016. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

a. gemeentebrede risico's -/- € 9 miljoen
De benodigde weerstandscapaciteit voor de gemeentebrede risico's is toegenomen met € 9,0 miljoen. Deze toename wordt voor een groot deel veroorzaakt door nieuwe risico's met betrekking Presikhaaf bedrijven en De Connectie.

b. de afname van de GREX risico's +/+ € 9,3 miljoen
De risico's van de GREX zijn met € 9,3 miljoen verminderd, enerzijds door de afname van het volume (ca. € 7 miljoen) en anderzijds door gewijzigde parameters (ca. € 2,5 miljoen).

c. toename beschikbare weerstandscapaciteit +/+ € 5,4 miljoen
De stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit wordt vooral veroorzaakt door een toevoeging van de begrote mutaties aan de algemene reserve. Anderzijds ontstaat er een stijging doordat de bestemmingsreserves grondbedrijf, die nihil waren, in 2016 weer opgebouwd zijn.

Benodigde weerstandscapaciteit

- voor het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit is inzicht nodig in de omvang en de kans van voorkomen van de actuele risico's. Deze risico's zijn zo breed mogelijk geïnventariseerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de gemeentebrede risico's en de risico's die voortvloeien uit de grondexploitatie en grote projecten (zie ook paragraaf grondbeleid);
- niet alle risico's doen zich echter tegelijkertijd en in volle omvang voor. Bij de kansberekeningen wordt dan ook een groot aantal schattingen van de totale schadelast van het gehele risicoprofiel gemaakt waarbij rekening wordt gehouden met de kans op optreden van een risico en met het feit dat het schadebedrag per risico kan variëren;
- een zekerheidspercentage van 90% bij het huidige risicoprofiel wil zeggen dat in 90% van alle schattingen van de totale schadelast van het risicoprofiel de totale schadelast kleiner is dan of gelijk aan het bedrag van € 34,9 miljoen. 10% Van de uitkomsten van de schattingen zijn groter dan dit bedrag.

In de volgende tabel is samenvattend de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen.

Benodigde weerstandscapaciteit	**MJPB 2016-2019**	**Turap 2-2016**	**Jaarrekening 2016**
	90%	90%	90%
			bedragen x € 1.000,-
Gemeentebrede risico's	8.291	15.984	25.009
Grondexploitatie projecten	28.825	14.932	6.345
Materiële Vaste Avtiva	3.470	1.485	1.425
Totaal Risico's grondexploitatie	32.295	16.417	7.770
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	2.314	2.799	2.107
Benodigde weerstandscapaciteit	**42.900**	**35.200**	**34.886**

Gemeentebrede risico's

- het risicoprofiel is voortdurend aan verandering onderhevig. Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de benodigde weerstandscapaciteit voor de gemeentebrede risico's met € 16,7 miljoen is gestegen ten opzichte van de MJPB 2016-2019 en met € 9,0 miljoen is gestegen ten opzichte van Turap 2-2016;
- bij de Turap 2-2016 is ten opzichte van de MJPB 2016-2019 een stijging van de benodigde weerstandscapaciteit te zien van € 7,7 miljoen. De belangrijkste oorzaak van deze stijging was een toename door risico's met betrekking tot niet te realiseren taakstellingen, taakstelling verzelfstandigingen en frictiekosten verzelfstandigingen. Een deel van de risico's met betrekking tot niet te realiseren taakstellingen zijn komen te vervallen. Voor de frictiekosten verzelfstandigingen is een bestemmingsreserve gevormd.

De verandering in de benodigde weerstandscapaciteit is het gevolg van het inventariseren van nieuwe risico's, het treffen van beheersmaatregelen, het actualiseren van de risicoscore op basis van nieuwe inzichten en/of gebeurtenissen en veranderingen in de in- en externe omgeving.

Dit laat de volgende vergelijking zien:
- het risicoprofiel in de MJPB 2016-2019 omvatte 62 risico's. Dat steeg tot 72 risico's in de Turap 2-2016 en is gedaald tot 65 in de huidige jaarrekening;
- wanneer er een vergelijking wordt gemaakt met Turap 2-2016 (het laatst actuele rapportagemoment) en het nu voorliggende Jaarverslag 2016, hebben de volgende mutaties in de risico's plaatsgevonden. In het risicoprofiel zijn 6 nieuwe risico's toegevoegd, 13 risico's zijn komen te vervallen en 11 risico's zijn gewijzigd.

De belangrijkste veranderingen zijn in de volgende tabel aangegeven.

Stijgers en dalers gemeentebrede risico's	t.o.v. Turap 2-2016	Stijging/ Daling	Risicoscore	
			Turap 2-2016	JV 2016
Presikhaaf Bedrijven	gewijzigd/ nieuw	↑	20	25
De Connectie	nieuw	↑	0	15
Doelgroepenvervoer	nieuw	↑	0	20
Armoedeagenda	gewijzigd	↑	15	20
Reorganisatie Wachtgeld	gewijzigd	↓	25	10
Niet realiseren taakstelling (20-40 fte)	vervallen	↓	15	0

Toelichting op de belangrijkste stijgers en dalers:

Nieuwe risico's (+):
- *Presikhaaf Bedrijven:* Gemeente Arnhem is van start gegaan met de ontwikkeling en uitwerking van Werkbedrijf Arnhem. De verwachte op- en inrichtingskosten van de arbeidsontwikkelfunctie van Werkbedrijf Arnhem zijn geraamd op circa € 4 miljoen, en zijn nog niet in de begroting opgenomen.
- *De Connectie:* De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden die een risico vormen. Het grootste deel van het risico betreft vertraging bij het realiseren van de taakstelling ICT door de Connectie.
- *Doelgroepenvervoer:* Het budget doelgroepenvervoer 2017-2020 is mogelijk niet toereikend om de vervoerskosten te dekken.

Gewijzigde risico's (+):
- *Presikhaaf Bedrijven:* De frictiekosten die gepaard gaan met de transitie van Presikhaaf Bedrijven zijn niet in de begroting van Presikhaaf Bedrijven opgenomen. Het Arnhemse aandeel in de verwachte frictiekosten is meegenomen in de risico's.
- *Armoedeagenda:* Het aantal inwoners in beschermingsbewind loopt mogelijk harder op dan verwacht. Het risico is dat het project BooM mogelijk vertraging oploopt.

Gewijzigde risico's (-):
- *Reorganisatie Wachtgeld:* Het sociaal plan van de reorganisatie is afgelopen op 31 december 2016. Dit betekent voor een aantal medewerkers ontslag. Er is een voorziening gevormd voor het verwachte wachtgeld dat moet worden betaald, echter de opgebouwde rechten van deze medewerkers zijn hoger. Voor het verschil is een risico opgenomen.

Vervallen risico's (-):
- *Niet realiseren taakstelling (20-40 fte):* De taakstelling 20/40 fte is nu ingevuld in de begroting.
- *Presikhaaf bedrijven:* De risico's met betrekking tot cao-loonsverhoging WSW, en de kosten van de nieuwe cao-ambtenaren, hogere huur gebouwen, van Presikhaaf bedrijven zijn vervallen. Voor Presikhaaf bedrijven zijn nu nieuwe risico's opgenomen.

In de volgende risicokaart zijn de 65 risico's gerangschikt op basis van risicoscore.

geld

Score 5: x > € 1.000.000	1	1	3	1	2
Score 4: €500.000 < x < €1.000.0000	1	1		1	2
Score 3: € 200.000 > x < € 500.000	3	5	5		1
Score 2: € 50.000 > x < € 200.000	5	2	5		2
Score 1: < €50.000	1			1	
Geen geldgevolgen	22				
kans	Kans 1: 10%	Kans 2: 30%	Kans 3: 50%	Kans 4: 70%	Kans 5: 90%

In de beleidsnota 'Weerstandsvermogen en risicomanagement' zijn afspraken gemaakt over welke risico's in de beleidscyclus documenten aan de Raad worden gerapporteerd en specifiek worden toegelicht. Het gaat om risico's met een risicoscore gelijk aan of groter dan 15, de risico's rechtsboven in de risicokaart.

Deze worden in onderstaande tabel gerangschikt op "percentage invloed" (mate waarin risico bijdraagt in de totale benodigde weerstandscapaciteit) en nader toegelicht.

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risicoscore	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. Turap 2 2016
Presikhaaf Bedrijven						
De onderhandelingen met een sociale firma gericht op integrale overname van bedrijfsactiviteiten Presikhaaf Bedrijven) zijn eind 2016 gestopt. Gemeente Arnhem is van start gegaan met de ontwikkeling en uitwerking van Werkbedrijf Arnhem. De frictiekosten die gepaard gaan met de transitie van Presikhaaf Bedrijven zijn nog niet in de begroting van Presikhaaf Bedrijven opgenomen. Naar verwachting bedragen de frictiekosten € 15-20 mln.Het Arnhemse aandeel hierin is 53%.	5	5	10.000.000	25	35,82%	Gewijzigd
De verwachte op- en inrichtingskosten van de arbeidsontwikkelfunctie van Werkbedrijf Arnhem worden geraamd op circa € 4 mln., en zijn nog niet opgenomen in de begroting.	5	5	5.000.000	25	17,92%	Nieuw
Taakstelling verzelfstandigingen						
Toekomstige taakstellingen agv verzelfstandigingen (totaal bedrag € 5 miljoen in 2020). De verzelfstandigingen van het Natuurcentrum, het Sportbedrijf, het Parkeerbedrijf, het BAC, BVO De Connectie en de wijkteams leiden er toe dat er binnen de organisatie een afbouw van overhead moet plaatsvinden. Het speciaal hiervoor ontwikkelde rekenmodel overhead geeft hiervoor een gedetailleerde onderbouwing. Deze afbouw van overhead loopt op naar in totaal € 5 miljoen structureel vanaf het jaar 2020. Het risico bestaat dat de afbouw van de overhead echter niet volgens deze planning gerealiseerd kan worden.	3	5	5.000.000	15	9,35%	Ongewijzigd

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risicoscore	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. Turap 2 2016
De Connectie						
De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden die een risico vormen: • ICT: Het niet realiseren van de taakstelling ICT door De Connectie (maximaal financieel gevolg € 3.500.000,-) • BTW: Het risico op kostprijsverhogende BTW als gevolg van de verzelfstandiging van De Connectie (maximaal financieel gevolg € 170.000) • Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; verschillen in persoonlijke -en functieschaal; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (ongekwantificeerd) • Desintegratie Huisvesting: risico als gevolg van leegstaande panden doordat De Connectie een ander vestigingsplaats kiest. (ongekwantificeerd).	4	5	3.700.000	20	8,03%	Nieuw
Bouwleges (niet realiseren van de verwachte hogere leges inkomsten):						
Het risico bestaat dat het positieve beeld van hogere inkomsten uit bouwleges zich niet zal voortzetten. De binnengekomen inkomsten tot nu toe vallen erg tegen. De hogere geraamde inkomsten zijn het gevolg van een combinatie van enkele grote projecten, het aantrekken van de bouw in algemene zin en een inhaalslag wegens veranderende regelgeving.	3	5	2.000.000	15	3,74%	Ongewijzigd
Buig						
Bij de vaststelling van het vangnet moet rekening gehouden worden met de niet-rechtmatige verstrekkingen die in mindering moeten worden gebracht. Het gevolg hiervan is dat de niet-rechtmatige verstrekkingen voor het eigen risico van de gemeente komen. Met de niet-rechtmatige verstrekkingen is geen rekening gehouden in de meerjarenbegroting.	4	4	1.000.000	16	3,49%	Ongewijzigd
Armoedeagenda						
Het aantal inwoners in beschermingsbewind loopt mogelijk harder op dan verwacht. (In 2015 leek de instroom te stabiliseren, maar in 2016 is sprake van een verdere stijging). Hierdoor ontstaat een verhoogd risico vanaf 2017 op hogere kosten van bijzondere bijstand voor beschermingsbewind. Eén van de interventies op de oplopende kosten voor beschermingsbewind is het project BooM. Doel van dit project is het realiseren van een besparing op kosten bewindvoering door het nemen van eigen klanten in beheer en overname van klanten van commerciële bureaus. Het risico is dat dit project mogelijk vertraging oploopt.	5	4	750.000	20	3,05%	Gewijzigd
Lokatie K7' Arnhem Centraal						
Het ontwikkelen van deze lokatie is zeer complex en omgeven met risico's rond verwerving van benodigde gronden, omvang uitgeefbaar terrein, parkeervoorzieningen en afzet van gronden met kantoorbestemming. Het risico bestaat dat de kantoorontwikkeling op deze lokatie niet wordt gerealiseerd.	3	5	1.480.000	15	2,47%	Ongewijzigd
Doelgroepenvervoer						
Het budget doelgroepenvervoer 2017-2020 is niet toereikend om de vervoerskosten te dekken, doordat het bundelingsvoordeel mogelijk anders is dan verwacht en dit leidt voor wat betreft het aandeel van gemeente Arnhem tot tekorten en doordat de Provincie haar bijdrage afbouwt.	5	4	650.000	20	2,16%	Nieuw

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risicoscore	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. Turap 2 2016
Niet vergoede indexering						
In veel contracten is opgenomen dat aannemers jaarlijks een indexering in rekening mogen brengen in verband met stijgende prijzen (vaak ongeveer 2%). Als gevolg van een recente bezuiniging wordt deze prijsstijging niet gecompenseerd. Hierdoor ontstaat er een tekort dat kan oplopen tot een nadeel van enkele tonnen.	5	3	320.000	15	0,72%	Ongewijzigd

Toelichting

- in het risicoprofiel zijn 18 niet gekwantificeerde risico's opgenomen. Bij deze risico's is nog niet duidelijk of en in welke mate ze zich zouden kunnen voordoen. Deze risico's worden in het risicoprofiel meegenomen met een risicoscore 0;
- het bij dit jaarverslag opgenomen nieuwe, nog niet-gekwantificeerde risico's is het mogelijke faillissement van Presikhaaf Bedrijven. Het risico is verlies van werkgelegenheid.

Risico's Grondexploitatie- en grote projecten (zie ook paragraaf Grondbeleid)

Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties, grote infrastructurele werken en herontwikkeling van stadsdelen zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook exogene risico's, zoals de huidige economische omstandigheden, waarop de gemeente niet of nauwelijks kan sturen.

Op de lopende projecten worden regelmatig analyses uitgevoerd om risico's te identificeren die het bereiken van de projectdoelen in de weg kunnen staan. Daar hoort ook bij het formuleren en doorvoeren van maatregelen om de effecten van die risico's voor het project te verkleinen.

De risico's en onzekerheden rond de begrote inkomsten en uitgaven, maar ook rond de projectplanningen, worden binnen bandbreedtes op basis van simulatie gekwantificeerd in de benodigde weerstandscapaciteit. Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario's van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.

Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitatie	MJPB 2016-2019	Turap 2-2016	Jaarrekening 2016
	90%	90%	90%
			bedragen x € 1.000,-
Risico's grondexploitatie			
Grondexploitatie projecten	28.825	14.932	6.345
Materiële Vaste Avtiva	3.470	1.485	1.425
Totaal	**32.295**	**16.417**	**7.770**
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	2.314	2.799	2.107
Benodigde weerstandscapaciteit	**34.609**	**19.216**	**9.877**

De Turap 2-2016 laat een daling zien van de benodigde weerstandscapaciteit voor het grondbedrijf met € 15,4 miljoen (90%) ten opzichte van de MJPB 2016-2019. Dit had te maken met:

- de afwaardering Kleefse Waard;
- de afname van de overige GREX risico's door afname van het volume en aanpassingen bandbreedte;
- een daling van het risico op de niet in exploitatie genomen gronden.

Een duidelijke daling is in dit jaarverslag te zien van de benodigde weerstandscapaciteit voor de risico's grondexploitatie, € 9,3 miljoen bij 90% ten opzichte van de Turap 2-2016. Het risico is fors afgenomen door enerzijds de afname van het volume (ca. € 7 miljoen) en anderzijds door gewijzigde parameters (ca. € 2,5 miljoen).

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen die kunnen worden ingezet voor het afdekken van negatieve financiële effecten als gevolg van risico's die manifest zijn. De beschikbare weerstandscapaciteit ziet er als volgt uit (zie navolgende tabel).

Beschikbare Weerstandscapaciteit	**Totaal**
	bedragen x € 1.000,-
Algemene reserve per 1-1-2016	32.733
Gerealiseerde lasten Algemene reserve in 2016	9.925
Gerealiseerde baten Algemene reserve in 2016	13.853
Algemene reserve per 31-12-2016	**28.805**
Resultaat 2016	**14.890**
BR Voorstudies	33
BR Strategische posities	739
BR Grondexploitatie	0
Toekomstige winstpotentie Grondbedrijf	0
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	**772**
Rente over de stand per 1-1	575
Rampenoefening (MJPB 2006-2009 / MJPB 2010-2013)	5
Ingroei naar 90% weerstandsvermogen (MJPB 2013-2016)	462
Ingroei weerstandsvermogen 75% (MJBP 2014-2017)	2.589
Sluitend maken jaarschijf 2016 (MJPB 2015-2018)	563
Herstelplan Stichting Kunstbedrijf Arnhem (Rb 13 april 2015)	369
Verzelfstandiging MSSA (Rb 29 juni 2015)	40
Correctie BR GRP tot 0 (MJPB 2016-2019)	70
Dekking t.l.v. de AR (MJPB 2016-2019)	-1.830
Scholing ouderen op het gebied van ICT (Zomernota) (MJPB 2016-2019)	-50
Afronding (MJPB 2016-2019)	-1
Correctie (MJPB 2016-2019)	-2
Budget 2GetThere (Rb 30 mei 2016)	288
VGGM (MJPB 2017-2010)	-121
Sluitend maken begroting (MJPB 2017-2010)	1.669
Totaal begrote mutaties 2017 in de Algemene Reserve	4.627
Strikt onvermijdbaar 2017	767
Onvoorzien 2017	272
Begroting 2017	**5.665**
Beschikbare weerstandscapaciteit	**50.133**

Met deze middelen kunnen de tegenvallers bekostigd worden. De overige bestemmingsreserves, de stille reserves, de onbenutte belastingcapaciteit en vanaf 2013 de toekomstige winstpotentie Grex worden niet meegenomen voor het bepalen van de beschikbare weerstandscapaciteit.

De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 50,1 miljoen.
Dit is ten opzichte van de Turap 2-2016 een toename van ca. € 5,4 miljoen.

De stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van Turap 2-2016 wordt vooral veroorzaakt door de toevoeging van de begrote mutaties 2017 in de algemene reserve aan de beschikbare weerstandscapaciteit.
Anderzijds ontstaat er een stijging doordat de bestemmingsreserves grondbedrijf, die nihil waren, in 2016 weer opgebouwd zijn.

Hieronder worden de verschillende onderdelen nader uiteengezet.

Algemene reserve

In de volgende tabel is de ontwikkeling van de Algemene Reserve weergegeven.

Algemene reserve	**Totaal**
	bedragen x € 1.000,-
Algemene reserve per 1-1-2016	32.733
2% rente over de stand per 1-1	654
Rampenoefening (MJPB 2006-2009 / MJPB 2010-2013)	5
Ingroei naar 90% weerstandsvermogen (MJPB 2013-2016)	462
Ingroei weerstandsvermogen 75% (MJBP 2014-2017)	2.459
Correctie ISV-gelden 2016 (MJPB 2015-2018)	5.381
Sluitend maken jaarschijf 2016 (MJPB 2015-2018)	-563
Herstelplan Stichting Kunstbedrijf Arnhem (Rb 13 april 2015)	369
Resultaat (Niet-Grex) project SB / Meinerswijk (Rb 29 juni 2015)	0
Verzelfstandiging MSSA (Rb 29 juni 2015)	40
Verzelfstandiging MSSA (Rb 29 juni 2015)	-684
Ingroei vermogenspositie (MJPB 2016-2019)	500
Park Klarenbeek (Zomernota) (MJPB 2016-2019)	-216
Scholing ouderen op het gebied van ICT (Zomernota) (MJPB 2016-2019)	-50
Budget 2GetThere (Rb 30 mei 2016)	-288
Aandelenoverdracht Nazorg Bodem (Rb 14 november 2016)	54
Vorming BR Frictiekosten verzelfstandigingen (Perspectiefnota 2016 Rb 30 mei 2016)	-10.731
Extra capaciteit vluchtelingenstroom (Perspectiefnota 2016 Rb 30 mei 2016)	-100
Extra budget Rekenkamer (Perspectiefnota 2016 Rb 30 mei 2016)	-85
Armoede-agenda (Perspectiefnota 2016 Rb 30 mei 2016)	-743
Consequenties stijging bijstandsklanten (Perspectiefnota 2016 Rb 30 mei 2016)	-176
Consequenties stijging klanten AVI (Perspectiefnota 2016 Rb 30 mei 2016)	-216
Diversen (afrondingen)	0
Stand per 31-12-2016	**28.805**
Resultaat 2016	14.890
Algemene reserve per 31-12-2016	**43.695**

De stand van de Algemene Reserve bedraagt € 43,7 miljoen na verwerking van het resultaat 2016.

In de Algemene reserve zijn de volgende grote mutaties meegenomen:

- *Bestemmingsreserve frictiekosten verzelfstandigingen*
  bij de Perspectiefnota 2016 is besloten tot vorming van een bestemmingsreserve voor de Frictiekosten verzelfstandigingen. Hiervoor is een bedrag van € 10,7 miljoen ten laste van de algemene reserve gebracht;
- *ISV middelen*
  ISV middelen in 2016 zijn in de voorgaande begrotingen gepresenteerd ten gunste van het beschikbare weerstandsvermogen Grondexploitatie. Gezien de bredere mogelijkheid tot inzet op de diverse beleidsvelden vanuit de Algemene Reserve zijn deze middelen in 2016 voor een bedrag van € 5,4 miljoen ten gunste van de Algemene Reserve gebracht.

BR Grondexploitatie, BR Voorstudies en BR Strategische projecten

Deze reserves hebben nog geen specifieke doelbestemming en worden derhalve wel betrokken in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Het grondbedrijf had in 2015 geen reserves. Aangezien in 2016 een positief resultaat is behaald binnen het grondbedrijf kunnen daarmee ook de reserves weer worden opgebouwd om eventuele financiële tegenvallers in de toekomst eerst zelf op te kunnen vangen, voordat een beroep wordt gedaan op de Algemene reserve.

De bestemmingsreserve voorstudie wordt ten eerste aangevuld tot € 33.000. Daarnaast wordt € 740.000 toegevoegd aan de bestemmingsreserve strategische posities.

Begroting

In de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit worden de begrote dotaties en onttrekkingen in de Algemene reserve meegenomen. Daarnaast bestaat de begrote beschikbare weerstandscapaciteit uit de post onvoorzien en de post strikt onvermijdbaar.

Paragraaf 4
Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad alsmede installaties van zwembaden, sportvelden en gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Samenvattend beeld

De paragraaf geeft inzage in omvang en besteding:
- per type kapitaalgoederen wordt er inzicht gegeven in geldende kaders, ambitieniveau van het onderhoud, feitelijke onderhoudssituatie en geplande inzet voor de komende jaren;
- de kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

In de MJPB 2016-2019 is met het programma "Van Wijken Weten" een nieuwe weg ingeslagen. Dit heeft zijn weerslag op de manier waarop de openbare ruimte en de kapitaalgoederen onderhouden worden. De in de in 2016 gehouden pilots in de twee gebieden Presikhaaf en De Laar/Elden hebben nog nauwelijks invloed gehad op het onderhoud van de kapitaalgoederen. In de MJPB 2017-2020 is de gebiedsgerichte uitwerking verder vormgegeven. Voor het begrotingsjaar 2016 zijn deze veranderingen nog niet zichtbaar.

Het verslagjaar 2016 laat het volgende beeld zien:
- de laatste tien jaar is de onderhoudstoestand van kapitaalgoederen, mede door het programma Buiten Gewoon Beter (BGB), op veel onderdelen verbeterd;
- met gerichte en integrale programmering van het groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte worden de beschikbare middelen zo goed en efficiënt mogelijk ingezet;
- meer focus op de regiefunctie bij het beheer en het uitbesteden van de uitvoering van onderhoud hebben tot aantoonbare verbeteringen geleid. Uitgangspunten hierbij zijn vooral het voorkómen van kapitaalvernietiging en van onveilige situaties.Extra aandacht gaat uit naar het beheerbewust ontwerpen. Doel is op een zo vroeg mogelijk moment zicht te krijgen op de kosten van het beheer en onderhoud van de (ver)nieuw(d)e openbare ruimte.

Overzicht basisniveau onderhoudsobjecten

	centrum	*winkel centra*	*wijken BGB*	*wijken BGB*	*bedrijfs-terreinen*	*bossen/ parken*	*hoofdinfra*	*fietspaden*
groen	A	A	C	C	C	B		
speelvoorzieningen	B	B	B	C	B	B		
recreatievoorzieningen	A	A	B	C	B	B		
verhardingen	A	A	C	C/D	B	B	B	A/B
verkeersvoorzieningen	B	B	B	C	B	B	B	B
kunstwerken	B	B	B	C	B	B	B	B
beeldende kunst	B	B	B	C	B	B	B	B
zwerfvuil en onkruid	A	A	C	C	C	C	C	C
overige stadsreiniging	A	A	C	C	C	C	C	C
openbare verlichting	B	B	B	C	B	B	B	B
riolering	B	B	B	B	B	B	B	B
water	B	B	B	C	B	B		

In het voorgaande overzicht zijn de in Arnhem gehanteerde basisniveaus (CROW) voor de diverse onderhoudsobjecten met ingang van 2016 op hoofdlijnen weergegeven. Meer gedetailleerd wordt daarop ingegaan bij de diverse objecten van onderhoud.
Bij alle onderhoudsobjecten wordt in deze paragraaf een planning gegeven van de werkzaamheden voor 2016-2019. Hierbij is het goed te weten dat vanaf 1 januari 2017 binnen het programma Van Wijken Weten met inwoners afspraken kunnen worden gemaakt over de besteding van de 'wijkgerelateerde budgetten openbare ruimte'. Hierdoor kunnen de onderhoudsniveaus in de wijken gaan afwijken van de niveaus die in de bovenstaande tabel zijn aangegeven. Dat kan vervolgens weer gevolgen hebben voor de planning van veel van de in deze paragraaf genoemde werkzaamheden.

Wegen

Actuele kaders
- Beleidsnota Wegenonderhoud (raadsbesluit 2008);
- Besluitvorming bezuinigingen (raadsbesluiten 2012, 2013) .

Ambitie
De ambities liggen volgens de nota Wegenonderhoud op:
- niveau B voor hoofdwegen en voor 90 % van de wegen in wijken;
- niveau A voor fietspaden.

Vanaf 2012 zijn de volgende bezuinigingen doorgevoerd:
- 2013: structurele verlaging van de norm voor wegen in wijken met elementenverharding van B naar C (met name rijbanen) en D (vooral parkeervakken);
- 2013: een bezuiniging van € 300.000 op de hoofdwegen door werken niet meer ‘s nachts en in de weekeinden uit te voeren en door het accepteren van kleinschalige reparaties (impact op de beeldkwaliteit; het ziet er minder mooi uit);
- 2016: structurele verlaging van het onderhoudsniveau van asfaltverhardingen in wijkwegen van B naar C.

In 2012 is het basisniveau voor fietspaden verlaagd naar niveau B en de hoofdstructuur naar C voor de duur van 3 jaar. Met ingang van 2016 is het basisniveau weer respectievelijk A en B niveau.

Planning 2016-2019
Het beheerplan 2016, dat in het najaar van 2015 is geactualiseerd, is qua planning bepalend voor het groot onderhoud. Waar mogelijk wordt – met name voor wijkwegen – samenloop gecreëerd met ander groot onderhoud en de uitvoering van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP).

Resultaat 2016
De beschikbare middelen in 2016 zijn besteed op het inlopen van onderhoudsachterstanden bij wegenonderhoud met de volgende resultaten.

	Resultaat 2016
Hoofdwegen	17% slechter dan B
Wijkwegen	16% slechter dan C
Fietspaden	24% slechter dan A

Hoofdstructuur
- het uitvoeringsplan op basis van de integrale programmering groot onderhoud van de openbare ruimte is uitgevoerd of voorbereid;
- er is onderhoud aan de IJssellaan uitgevoerd;
- een aantal grote samenloop projecten (Apeldoornseweg en Oude Zevenaarseweg is in voorbereiding.

Wijkwegen en fietspaden
- er is groot onderhoud uitgevoerd aan de Agnietenstraat en in de buurt het Hazegrietje;
- de paden in park Sonsbeek zijn aangepakt;
- op diverse fietspaden (o.a. Rosendaalsestraat) is groot onderhoud uitgevoerd;

Verkeer infrastructuur
- bij de verkeersinfrastructurele projecten is in de uitvoering vertraging ontstaan door enerzijds een keuze voor bewuste fasering in uitvoering (fietsparkeerplekken) en anderzijds een langere voorbereidingsduur in verband met overleg over bijdragen van derden (Velperpoortstation en Snelfietspaden richting Dieren en Wageningen). Hierdoor is er over 2016 een onderbesteding ontstaan.

Openbare verlichting

Actuele kaders
Voor beheer algemeen:
- alle openbare verlichting wordt in LED-verlichting uitgevoerd (nieuwe aanleg en groot onderhoud).

Ambitie
- met het oog op de sociale veiligheid en verkeersveiligheid voldoet de openbare verlichting aan de verlichtingsklassen van de Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV). Deze klassen zijn afgeleid van de Europese norm EN13.201;
- voor de kwaliteit van de verlichting in woonwijken gaat het om de laagste verlichtingsklassen van de NSVV, die overeenkomen met het Politiekeurmerk Veilig Wonen;

- met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 30% tot 50 % op de energiekosten. Meerkosten van LED-verlichting ten opzichte van conventionele verlichting moeten financieel opwegen tegen de besparingen die optreden bij gebruik gedurende 20 jaar.

Planning 2016-2019
De vervanging van de masten, armaturen en kabels wordt met ingang van 2016 gedaan vanuit het investeringsbudget. Hierbij worden vaste termijnen gehanteerd:
- LED-armaturen, LED-behuizingen en masten: elke 20 jaar;
- Kabels: elke 25 jaar.

Resultaat 2016
De geplande investeringen (vervanging van lichtmasten en armaturen) zijn vertraagd, doordat de fabrikant niet tijdig de benodigde LED-armaturen kon leveren. Dit was het gevolg van een productieprobleem waarvan de oplossing meerdere maanden in beslag heeft genomen.

Verkeersregelinstallaties

Actuele kaders
- 'Licht op groen'/ over de exploitatie (raadsbesluit 2004);
- 'Het Groen Goed Verdeeld' (collegebesluit 2006).

Ambitie
- doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI);
- een goede technische staat en functionaliteit. De functionaliteit is vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid. Daarnaast spelen leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer, een rol.

Planning 2016-2019
De vervanging van de verkeersregelinstallaties wordt gedaan vanuit het investeringsbudget. Hierbij worden vaste termijnen gehanteerd:
- verkeersregelautomaat en LED-lantaarns: elke 15 jaar;
- masten en kabels: elke 30 jaar.

Resultaat 2016
- er is gekozen om de vervanging van 2015-2016 en 2017 in één groot bestek onder te brengen. Hiermee ontstaat een redelijke omvang en dus een aanbestedingsvoordeel. Het bestek zal in het eerste kwartaal 2017 worden aanbesteed;
- de provinciale VRI van de Ir Molsweg is vervangen, waarvan 1 arm van de gemeente Arnhem is. De financiële bijdrage wordt in 2017 gedaan. De financiële definitieve afwikkeling was gepland in 2016, maar is door de Provincie doorgeschoven naar 2017.

Civieltechnische Kunstwerken

Actuele kaders
Beleidskader Buiten Gewoon Beter en Buitengewoon doorgaan (raadsbesluit 2002)

Ambitie
Er zijn op dit moment 885 civieltechnische kunstwerken (bijv. trappartijen, bruggen, tunnels en viaducten) en bij stadsuitbreiding neemt dit aantal verder toe. Ambitie is deze kunstwerken op basisniveau (kwaliteitsniveau B) te brengen en houden.

Planning 2016-2019
- begin 2015 is aan de hand van de nieuwe inspecties een nieuw beheerplan, leidend voor het onderhoud in de komende jaren, in werking getreden;
- op basis van bestaande inspecties staat voor 2016-2019 in ieder geval groot onderhoud aan het viaduct Apeldoornseweg-Cattepoelseweg, de fiets- voetgangersbrug 'Het Hoefijzer' en uitgesteld onderhoud (uit 2015) aan het viaduct Schelmseweg-Cattepoelseweg op het programma.

Resultaat 2016
- het geplande onderhoud is conform het beheerplan civieltechnische kunstwerken grotendeels uitgevoerd;
- voor het viaduct Schelmseweg-Cattepoelseweg, viaduct het Hoefijzer en viaduct Apeldoornseweg-Cattepoelseweg zal groot onderhoud in 2017 plaats vinden;
- groot onderhoud aan de Willemstunnel is uitgevoerd.

Riolering

Actuele kaders
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2014-2018 (vastgesteld door raad eind 2015).

Ambitie
- uitgangspunt voor het GRP5 is uitvoering van wettelijk verplichte taken en een herstel- en vervangingsprogramma, waarmee de risico's op bezwijkende riolen minimaal zijn;
- alleen riolen met een levensduur van minder dan vijf jaar worden vervangen. Riolen met een levensduur minder dan 10 jaar worden alleen vervangen als ze in een projectgebied liggen;
- in het GRP5 zijn geen middelen opgenomen voor de aanpak van bekende plekken met wateroverlast op straat.
- naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is "Aanpak wateroverlast in Arnhem -Noord" opgesteld. Dit plan is eind 2015 gelijk met het GRP5 door de raad vastgesteld. De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen).. Bij alle projecten in de openbare ruimte wordt, daar waar mogelijk en financieel haalbaar binnen het beschikbare budget, maatregelen genomen om de wateroverlast te plekken te verminderen. Eind 2016 is de evaluatie van de aanpak naar de Raad gestuurd.

Planning 2016-2019
- de gemiddelde theoretische, technische levensduur van een rioolstreng is 60 jaar. Belangrijke bepalende factoren voor de levensduur zijn de stabiliteit van de ondergrond, het gebruik van de buitenruimte boven het riool en het gebruik van het riool zelf. In de praktijk is de gemiddelde levensduur in Arnhem iets langer is dan 60 jaar;
- in de komende planperiode worden alleen nog maar die riolen vervangen die op technische gronden ook echt vervangen móéten worden. In de loop van 2017 zal worden gestart met de voorbereiding van het nieuwe Gemeentelijk RioleringsPlan 2019-20-23(GRP 6).

Resultaat 2016
- in 2016 is ca. 6,5 km riool vervangen en 65 km riool geïnspecteerd;
- omdat de uitvoering van een deel van de in 2016 geplande rioolvervanging is vertraagd ten gevolge van een langere voorbereidingstijd, komen de geprognostiseerde investeringen in 2016 lager uit dan opgenomen in de MIP. Deze uitgestelde investeringen zullen binnen de looptijd van het huidige GRP alsnog plaatsvinden.

Water

Actuele kaders
- Waterplan Arnhem 2009 – 2015 (raadsbesluit 2009): gezamenlijk beleidsplan van gemeente en beide waterschappen.
- aanpak wateroverlast Arnhem-Noord (raadsbesluit 2015).

Ambitie
- het watersysteem op orde brengen en houden. Bij het beheer en onderhoud gaat het onder meer om afkoppelvoorzieningen, eco-zones, moerassen, sloten, beschoeiingen, paddenpoelen en oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Malburgerhaven, Defensiehaven, Haven van Coers en de dijkdoorbraakkolken in Arnhem. Ook het onderhoud aan civieltechnische watergerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers en fonteinen behoort bij dit onderwerp;
- voor het hydraulisch profiel zijn de twee waterschappen verantwoordelijk.

Planning 2016-2019
- de onderhoudstoestand van alle duikers en beekriolen (er zijn circa 100 duiker- en beekrioolkruisingen met de hoofd- en ontsluitingswegen, provinciale wegen en het spoor) worden in deze planperiode in beeld gebracht;
- door reiniging en inspectie van de duikers en beekriolen kan de fysieke conditie (het schadebeeld) worden beoordeeld en de onderhoudsbehoefte in beeld worden gebracht. Op basis daarvan worden ook in deze planperiode de beheersmaatregelen uitgezet;
- het achterstallig onderhoud aan de AKU-fontein (monument) wordt meegenomen in de planontwikkeling van het Gelerijdersplein;
- in verband met de planontwikkeling rond de "Creatieve Corridor" is besloten geen groot onderhoud meer uit te voeren aan de Roermondspleinfontein (op de blauwe golven).

Resultaat 2016

- in 2016 is van 12 grote duikers en 5 beekriolen de onderhoudstoestand bepaald;
- in 2016 zijn 5 slechte duikers en een beekriool vervangen;
- samen met de bewoners en bedrijven van de haven van Coers zijn de voorbereidingen voor het baggeren van de haven uitgevoerd en vergund aan een aannemer. De start van de uitvoering stond gepland voor eind 2016 maar schuift in verband met aanvullend onderzoek door naar 2017.
- in 2016 is het Platform Arnhem Klimaatbestendig opgericht op initiatief van CASA. Het platform - waar het Netwerk Groen Arnhem, het Natuurcentrum en de beide waterschappen zich al snel aansloten - heeft als doel elke Arnhemmer bewust te maken van zijn of haar eigen verantwoordelijkheid in het verminderen van de gevolgen van extreme regenval. De gemeente ondersteunt en faciliteert het platform. Eén van de eerste activiteiten is het organiseren van Klimaatcafé's. In de concretisering van het doel wordt nauw opgetrokken met Amsterdam Rainproof.
- in 2016 is gestart met de voorbereidingen voor een nieuwe watervisie die samen met de beide waterschappen zal worden opgesteld. In de visie worden de hoofdambities voor het watersysteem benoemd wat mede input zal zijn voor het nieuwe Gemeentelijke Rioleringsplan 2019-2023 (GRP6).

Wijkgroen

Actuele kaders

- Groenplan 2004-2007/2015 (raadsbesluit 2004).

Ambitie

Het Groenplan bevat een samenhangende visie op de ontwikkeling, inrichting en beheer van het groen in en om de stad Arnhem, voor de korte (2004 – 2007) en de middellange termijn (2015). Het is een uitwerking van de ‘groen’-ontwikkelingsvisie uit het toenmalige structuurplan en een kader voor het groenbeheer.
Wijkgroenbeheer is gericht op de realisatie en instandhouding van de gewenste streefbeelden. Op de ene plaats leidt dit tot meer natuurlijk groen en op een andere plaats tot meer cultuurlijk groen.
De ambitie is als volgt:

- de onderhoudsambitie voor het groen in de binnenstad en winkelcentra ligt op A-niveau;
- de onderhoudsambitie voor groen in de woonwijken ligt op B/C niveau. Een aantal onderdelen van het groenonderhoud wordt op B niveau uitgevoerd en een aantal op C niveau wegens de bezuinigingstaakstelling in de MJPB 2012-2015;
- de in het vigerende coalitieakkoord opgenomen groene ambities, zoals het vergroenen van de stad ter vermindering van hitteplekken, kunnen mogelijk gevolgen hebben voor de visie op het Arnhemse groen.

Planning 2016-2019

- dagelijks onderhoud: wordt uitgevoerd conform de in 2015 gevolgde lijn nl. A-, B- dan wel C-niveau;
- vervangingen: worden zoveel mogelijk in samenloop met maatregelen aan andere onderhoudsobjecten en in integrale projecten geprogrammeerd en opgepakt.

Resultaat 2016

Dagelijks onderhoud

- het dagelijks onderhoud van het groen in de wijken is opgenomen in een bestek en is conform de afgesproken ambitieniveaus uitgevoerd.

Vervangingen

- de opknapbeurt van Park Kinderkamp is afgerond. Dit is combinatie met de aanleg van een grote centrale speelplek gerealiseerd. Er is intensief met bewoners gewerkt en ook in het beheer en onderhoud zullen bewoners een belangrijke rol spelen;
- het wegwerken van het achterstallig onderhoud in de bosstroken rondom de Viottatraat is gestart en zal in het voorjaar 2017 worden afgerond;
- de conditie van de paddenpoelen zijn geïnventariseerd. Naar aanleiding van de resultaten zullen in 2017 werkzaamheden uitgevoerd worden zodat de paddenpoelen weer geschikt zijn voor de doelsoorten;
- het opknappen van de Groene Weide is voorbereid; uitvoering vindt plaats in het 1^{e} kwartaal 2017.

Speelvoorzieningen

Actuele kaders

- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010-2020 (raadsbesluit 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (raadsbesluit 2013).

Ambitie
- speelvoorzieningen in de (semi-) openbare ruimte moeten voldoen aan de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS);
- de onderhoudsambitie voor speelvoorzieningen is niveau B;
- vanuit het oogpunt van kostenbeheersing voor het onderhoud wordt gestreefd naar grotere centrale speelplekken met meer spelaanleidingen en natuurlijk spelen. Deze grotere centrale speelplekken zijn uitdagender en sluiten beter aan bij de wensen van de kinderen.

Planning 2016-2019
Voortzetting van het bestaande niveau van onderhoud en beheer. Dat impliceert ook het verder toegroeien naar centrale speelplekken per wijk.

Resultaat 2016

Dagelijks onderhoud
- het dagelijks onderhoud is conform de planning uitgevoerd.

Vervangingen
- 14 oude speeltoestellen zijn vervangen. Deze toestellen waren de investering van het repareren niet meer waard. Daarnaast zijn 5 oude speeltoestellen verwijderd en nog niet vervangen, omdat hierover binnen de betreffende wijken nog afstemming plaatsvindt. In het kader van Van Wijken Weten is de stem van de wijk belangrijk. Op het moment dat speeltoestellen aan vervanging toe zijn, ontstaat de mogelijkheid voor de wijk om hierover hun stem te laten horen en keuzes te maken.

Aanleg grote centrale speelplek
- er is 1 grote centrale speelplek in park Kinderkamp gerealiseerd. Samen met buurtbewoners en buurtwerkgroepen is het totale park opgeknapt (zie ook resultaten wijkgroen).

Inspectie speelvoorzieningen
- alle inspecties zijn conform de planning uitgevoerd.

Bomen

Actuele kaders
Groenplan 2004-2007/2015 (raadsbesluit 2004).

Ambitie
- de gemeente als boomeigenaar dient volgens het Burgerlijk Wetboek de algemene zorgvuldigheidsnormen in acht te nemen, de zorgplicht. Beheer- en onderhoudsmaatregelen zijn gericht op duurzame instandhouding van het bomenbestand en de bomenstructuur. Hierbij is speciale aandacht voor waardevolle bomen;
- het ambitieniveau voor het onderhoud aan individuele bomen is B.

Planning 2016-2019
- alle noodzakelijke maatregelen naar aanleiding van de periodieke veiligheidsbeoordelingen zullen worden uitgevoerd;
- het dagelijks onderhoud van de individuele bomen wordt blijvend gedaan op B-niveau;
- in de periode 2014-2016 wordt de huidige staat van de bomenlanen geïnventariseerd. Hierin wordt het percentage uitgevallen bomen in beeld gebracht.

Resultaat 2016

Dagelijks onderhoud
- het dagelijks onderhoud bestaat voornamelijk uit snoeiwerkzaamheden. Dit is conform planning uitgevoerd.

Vervangingen en aanplant
- in 2016 zijn 233 gemeentelijke individuele straatbomen verwijderd. Het overgrote deel omdat ze dood, ziek of ernstig beschadigd waren en zo een risico vormden voor de omgeving. Twee bomen zijn verwijderd, omdat inwoners veel overlast van de boom ondervonden. Overlast komt voor als een boom bijvoorbeeld te dicht bij een woning staat. Hierdoor groeien takken tegen de gevel of drukken de wortels de fundering op. Voordat op een dergelijk verzoek wordt ingegaan, wordt niet alleen zorgvuldig het belang van de boom voor de buurt/straat bezien, maar ook of er draagvlak is in de buurt voor de overlast die wordt ervaren. De te kappen straatbomen worden jaarlijks gepubliceerd middels de boombeheerlijst;
- van de 233 bomen zijn 88 bomen direct herplant. Dat niet alle bomen direct zijn herplant heeft twee redenen. Ten eerste dat de boom in een laanverband stond waarbij vervanging pas aan de orde is als 60% van de bomen is uitgevallen. Ten tweede omdat er op de locatie binnenkort een project start. Herplant vindt in dat geval op een later moment plaats binnen het project of als dat niet mogelijk is op een andere plek ter compensatie;

- om de voornoemde twee redenen zijn in 2016 (naast de 88) nog minimaal 300 bomen bijgeplant. Dan gaat het onder andere over het herstel van de bomenlanen in de Gelderse Rooslaan, Huijghenslaan en Thomas à Kempislaan. De laatste twee projecten zullen overigens pas in 2017 afgerond zijn. Een precies aantal aangeplante bomen is nog niet te geven omdat nog niet alle bomen in het beheersysteem zijn verwerkt. In 2016 zijn hierdoor meer straatbomen zijn aangeplant dan er zijn verwijderd. Dit beeld is al jaren zo.

Wettelijke zorgplicht
alle wettelijk controles zijn volgens planning uitgevoerd en werkzaamheden die hieruit volgen zijn of worden uitgevoerd;
- iepenziekte is volgens planning bestreden, waardoor er maar 12 iepen gerooid zijn, dat is 0,6% van het totaal aantal iepen;
- eikenprocessierups is volgens planning bestreden;
- als gevolg van deze kastanjebloedingsziekte zijn de Kastanjes aan de Thomas á Kempislaan vervangen voor een ander soort. Daarnaast zijn er nog 12 Kastanjes ten gevolge van deze ziekte gerooid.

Parken en Bossen

Actuele kaders
- Groenplan 2004-2007/2015 (raadsbesluit 2004);
- Gebiedsvisie Moscowa 2007-2030 (raadsbesluit 2007);
- Gebiedsvisie Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem 2008-2018 (raadsbesluit 2008.

Ambitie
- ruimte voor recreatie, sport en samenleven én de instandhouding en verbetering van erfgoed en ecologische systemen;
- concreet bij onder meer de instandhouding van de rijksmonumenten Moscowa, Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem:
    - instandhouding leempaden en slijtlagen, trappen, zitbanken, ligweides (sport, recreatie, ontmoeting);
    - instandhouding weidehekwerken, herinrichting van bospercelen, laanvervanging (ecologie);
    - instandhouding poorten, monumentale weidehekwerken en follies zoals de Belvedère en de IJskelder in Sonsbeek (erfgoed).
- een en ander tenminste op B-kwaliteitsniveau.

Planning 2016-2029
In 2016/ 2017 wordt grootschalig onderhoud gepleegd aan de Barokkelaan.

Resultaat 2016
De werkzaamheden zijn conform planning uitgevoerd.

Sportvelden

Actuele kaders
- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).

Ambitie
- integraal en efficiënt beheer, exploitatie en onderhoud van de buitensportaccommodaties, passend bij de wensen en behoeften van de huidige en potentiële gebruikers. Bij het integrale en efficiënte beheer wordt uitgegaan van de kwalificatie “voldoende tot goed” op basis van de uitgangspunten in het kwaliteitssysteem voor sportvelden (KYBYS);
- uitgangspunt is voorts dat een deel van het uitvoerende werk wordt uitgevoerd door medewerkers met een blijvende of tijdelijke achterstand tot de arbeidsmarkt.

Planning 2016-2019
- in het kader van een bezuinigingsoperatie is per 1 januari 2015 10% van de buitensportvelden afgestoten. Dit heeft een structurele besparing van € 130.000 opgeleverd;
- het reguliere onderhoud aan de overblijvende sportparken zal op het huidige kwaliteitsniveau worden uitgevoerd vanuit de normale onderhoudsbudgetten;
- noodzakelijke renovaties en vervangingen zijn voor de periode 2016–2019 voorgedragen in de meerjarige investeringsplanning.

Resultaat 2016

- het reguliere onderhoud aan de buitensportvoorzieningen is op het geplande kwaliteitsniveau uitgevoerd vanuit de normale onderhoudsbudgetten;
- in 2016 is een aantal renovaties uitgevoerd conform de meerjarenplanning, waarbij steeds wordt getracht, gezien het beperkte budget, de levensduur van de buitensportvoorzieningen te verlengen tot voorbij de economische vervangingsdatum;
- in 2016 zijn bijna alle geplande renovaties uitgevoerd en is conform de planning een grasveld omgebouwd naar kunstgras en is een parkeerplaats aangelegd. Eén renovatie die al was doorgeschoven van 2015 naar 2016 is opnieuw verplaatst naar 2017 in verband met de noodzakelijke medefinanciering vanuit Papendal.

Installaties zwembaden

Actuele kaders

- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).

Ambitie

De kwaliteit zoals gedefinieerd in het (ambtelijke) “Onderhoudsplan Installaties Zwembaden” van de afdeling zwembaden van het Sportbedrijf Arnhem is uitgangspunt voor goed functionerende installaties.

Planning 2016-2019

- voortzetting van het reguliere onderhoud conform genoemd onderhoudsplan;
- tijdige vervanging van installaties in de periode 2016-2019 is voorgedragen voor de meerjarige investeringsplanning.

Resultaat 2016

- in 2016 zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd en gerealiseerd waarbij de inventaris, zwembadinstallaties en meet- en regeltechniek zijn geoptimaliseerd om de duurzaamheid te vergroten;
- de onderwaterverlichting is vervangen door LED verlichting;
- ook hebben er diverse onderhoudswerkzaamheden plaatsgevonden aan de golfslag installatie;
- er is ook een nieuwe zuuropslag gebouwd conform de nieuwe wet en regelgeving BRL903/08.

Inzamelvoorzieningen voor afval- en grondstoffen

Actuele kaders

- Afval- grondstoffenbeleidsplan 2012-2020 (raadsbesluit 2012);
- uitrol omgekeerd inzamelen (raadsbesluit juni 2015);
- overeenkomst voor het Ondergronds Afval Transportsysteem (OAT).

Ambitie

- het realiseren van meer hergebruik van het huishoudelijk afval (60% hergebruik in 2020);
- zorg voor een geborgde functionaliteit (geen storingen);
- veiligheid voor gebruikers en passanten nabij de inzamelvoorzieningen en het gebruik van de voorzieningen.

Planning 2016-2019

- uitrol inzamelsysteem omgekeerd inzamelen 2016 t/m medio 2017 ;
- behoud van de uitgangssituatie;
- jaarlijkse evaluatie of op basis van de controles de onderhoudsovereenkomst nog voldoende actueel is of aangevuld moet worden;
- noodzakelijke investeringen in het OAT zijn voorzien in de exploitatie, ook na 2019.

Resultaat 2016

In 2016 is het noodzakelijk onderhoud aan reguliere inzamelmiddelen conform planning uitgevoerd.

Vastgoed

Actuele kaders

- het uitvoeringsbeleid Vastgoedbedrijf is op 17 januari 2017 vastgesteld;
- voor alle panden in (permanent) beheer zijn er 40-jarige onderhoudsplannen die jaarlijks worden geactualiseerd en vervolgens worden vastgelegd in de meerjarenprogrammabegroting;

Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles brandbestrijding (R1), vastgoed in de openbare ruimte inclusief parkeren (R2), onderwijsgebouwen (R4), culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen (R5), huisvesting sociaal domein (R6), welzijnsvoorzieningen en milieubeheer (R7), gemeentelijke huisvesting (R9).

Ambitie

- de ambitie is, behalve voor stedelijke ontwikkelingsprojecten, over het geheel genomen een NEN2767-conditie score 3 of beter. Dit gebeurt door middel van een vastgelegde meet- en registreermethode. Deze inspectie geschiedt (het streven is één keer per drie jaar) door een gecertificeerde inspecteur. Deze stelt van ieder materiaal, elk element en iedere detaillering vast wat de eventuele gebreken zijn, de omvang daarvan en de intensiteit. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Een conditiescore van 3 is naar de maatstaf van de meeste eigenaren en gebruikers voldoende. Afwijkingen van conditiescore 3 zijn mogelijk al naar gelang de functie;
- zo onderhoudt de gemeente vastgoed wat aangekocht is voor stedelijke ontwikkelingsprojecten niet op een conditiegerichte manier, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.

Planning 2016-2019
Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting. Jaarlijks wordt er gemiddeld ongeveer € 1,4 miljoen uitgegeven aan investeringen zoals daken en installaties. Daarnaast wordt er jaarlijks gemiddeld € 3,2 miljoen uitgegeven aan kosten voor onderhoud.

In de begroting 2016 - 2019 is een niet structurele taakstelling voor te verkopen vastgoed van € 4 miljoen opgenomen. Met name door de verkoop van het pand Boulevard Heuvelink 48 is de taakstelling voor dit jaar ruim behaald en wordt de meeropbrengst doorgeschoven naar de toekomstige jaren. De resterende taakstellingen zullen voornamelijk worden ingevuld door de verkoop van overtollig geworden schoolgebouwen.

Resultaat 2016

Exploitatie
In 2016 bedroegen de exploitatiekosten over alle programma's heen € 32 miljoen, waarvan ruim € 27 miljoen aan kapitaallasten. De (verhuur) inkomsten bedroegen € 10 miljoen en de overige goederen en diensten bedroegen € 17 miljoen. De grootste uitgavenpost hiervan is huur: deze bedroeg ruim € 7 miljoen.

Onderhoud
Aan onderhoud werd er in 2016 € 3,5 miljoen uitgegeven (exclusief onderhoudsinvesteringen) en aan belastingen € 3,4 miljoen. De panden met de grootste onderhoudsposten in 2016 zijn Rozet € 0,3 miljoen, MFC Omnibus € 0,2 miljoen en Parkeergarage AC € 0,2 miljoen.

Investeringen
In 2016 is er voor € 3,3 miljoen uitgegeven aan investeringen. De panden met de hoogste investeringen in 2016 zijn 't Cranevelt voor € 1,6 miljoen, Stadhuis € 0,9 miljoen en Sportcentrum Elderveld € 0,1 miljoen.

Overzicht onderhoudskosten kapitaalgoederen

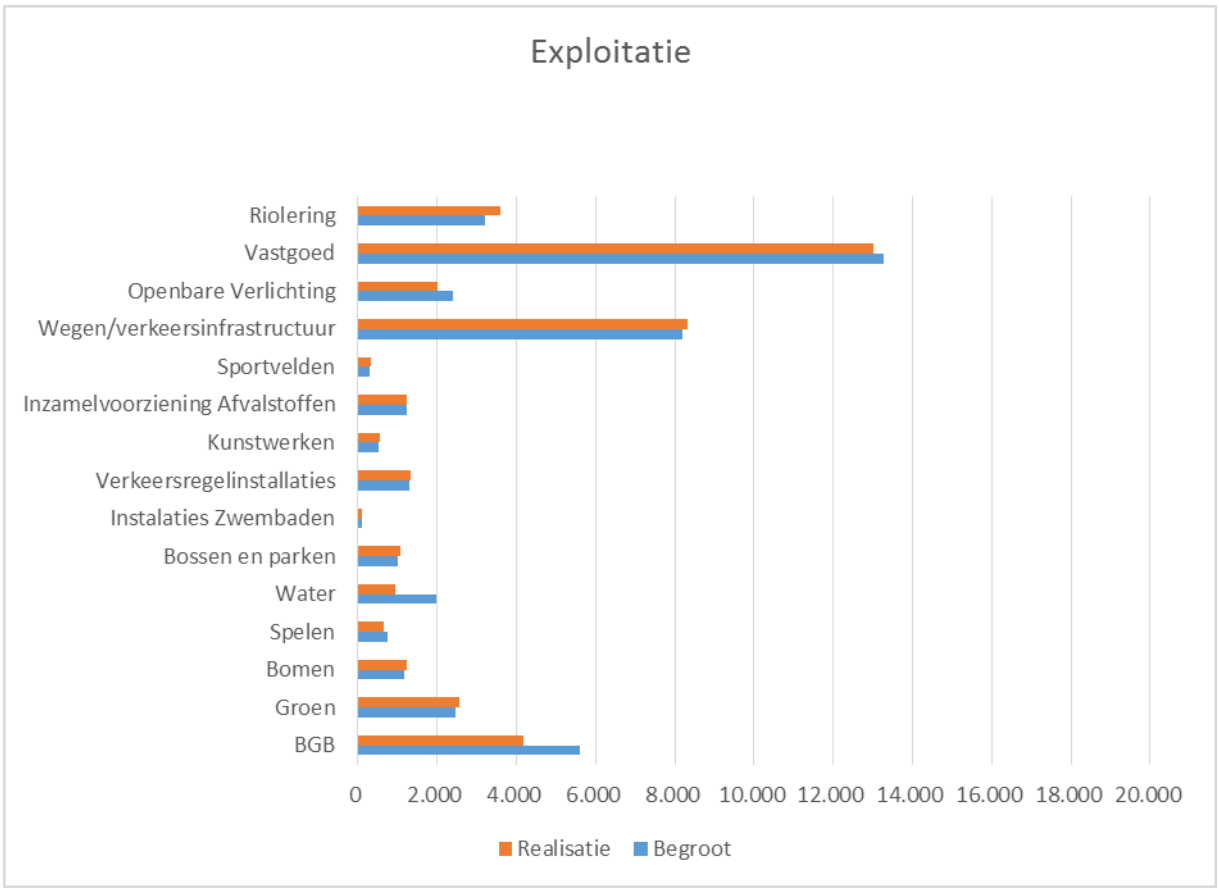

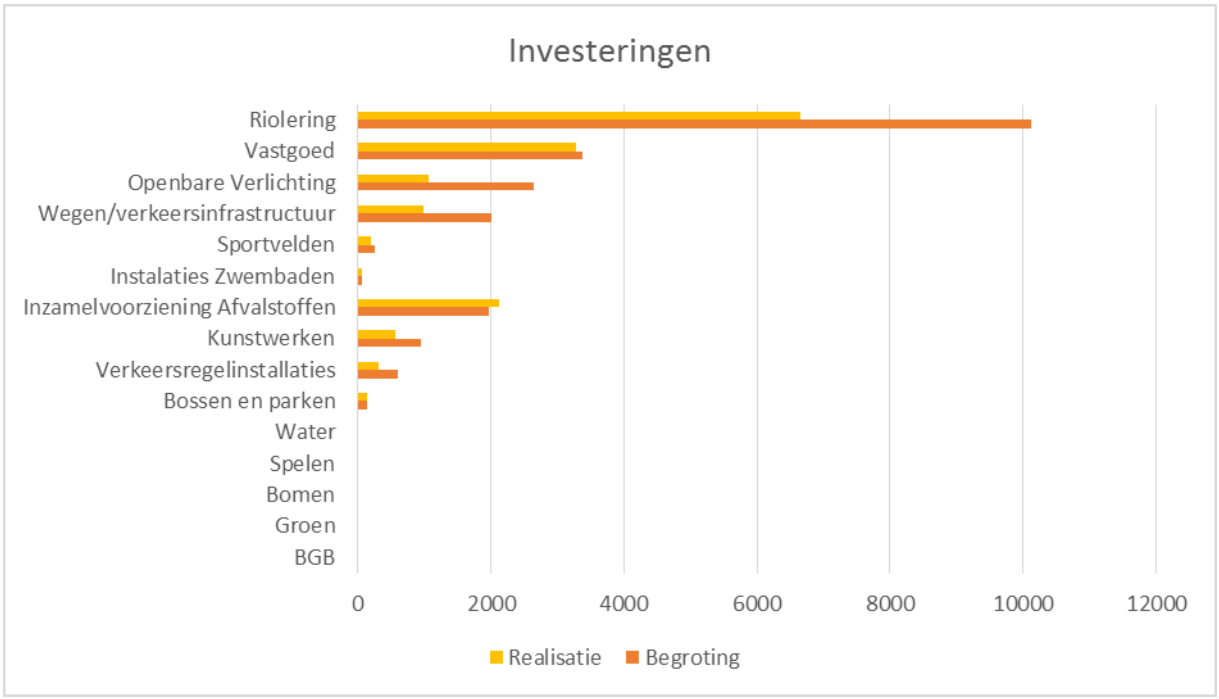

Paragraaf 5 Financiering

De gemeentelijke financieringsfunctie voorziet in de vermogensbehoefte van de gemeente. Hieronder valt het aantrekken van geldleningen en het uitzetten van overtollige geldmiddelen, maar ook het beheersen van de financiële risico's. Doel is ervoor te zorgen dat er altijd voldoende geld is om aan de verplichtingen te kunnen voldoen, zoals het betalen van uitkeringen, maar ook het doen van investeringen in de stad.

Resultaten treasury

De werkzaamheden zijn alle binnen de kaders van het treasurystatuut uitgevoerd.
De primaire doelstelling van de treasury is een goede financiering van de gemeentelijke organisatie tegen zo laag mogelijke kosten, waarbij rekening moet worden gehouden met wettelijke voorschriften en beperkingen. Tevens is het van belang rekening te houden met gevolgen in de toekomst van financieringsbeslissingen. Dit vereist alert reageren op ontwikkelingen in de financiële markten in het kader van een meerjarig financieringsbeleid.

Voor kortlopende financiering trekt de gemeente geld aan bij banken en (via geldmakelaars) bij andere partijen die voor korte looptijden geld beschikbaar stellen. Als vangnet is bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) een arrangement gesloten, waardoor de gemeente altijd de beschikking heeft over voldoende kasgeld. Langlopende financiering wordt aangetrokken van vooral binnen- en buitenlandse banken.

Het resultaat 2016 op de financieringsfunctie is als volgt opgebouwd.

Progr.	Financiering	Bedrag	V/N
		Bedragen x € 1.000	
R.09	Resultaat financiering langlopende leningen, stadsbank en vlottende financiering	12.127	V
R.09	Resultaat financiering woningbouw en volkshuisvesting	0	
R.09	Dividend BNG	506	V
Totaal Resultaat		**12.633**	**V**

Afgezet tegen het begrote resultaat in de MJPB voor 2016 van € 11,3 miljoen voor de producten R9.1 (financiering, € 10,9 miljoen) en R9.6 (beleggingen en verzekeringen, onderdeel beleggingen, € 400.000) is sprake van een extra positief resultaat van € 1.350.000. Dit extra resultaat wordt in de volgende tabel verklaard.

Progr.	Financiering	Bedrag	V/N
		Bedragen x € 1.000	
R.09	Resultaat vaste financiering	671	N
R.09	Resultaat kortlopende financiering	573	V
R.09	Resultaat deelneming BNG	106	N
Totaal Resultaat		**1.350**	**V**

Toelichting

- het voordelig resultaat op de vaste financiering wordt verklaard door het achterblijven van investeringen ten opzichte van de planning in 2015 en 2016. Hierdoor is aan rentekosten een bedrag van € 1,2 miljoen bespaard. Daarnaast zijn als gevolg van de (toen) nog steeds dalende rente de wel aangetrokken leningen € 700.000 goedkoper dan begroot. Het niet in de omslagrente doorberekenen van de onderuitputting investeringen in 2015 van € 31,4 miljoen geeft een nadeel van € 1,256 miljoen. Per saldo het genoemde voordeel van ruim € 600.000;
- het resultaat op de kortlopende financiering wordt volledig verklaard door de lage rente. In de begroting is rekening gehouden met de (lage) gemiddelde kasgeldrente van recente jaren terwijl de uiteindelijke rente in 2016 het hele jaar negatief is geweest. Voor lenen van kasgeld hoefde de gemeente geen rente te betalen, maar heeft rentevergoedingen ontvangen;
- het uitgekeerde dividend van de BNG heeft betrekking op het jaar 2015. De hoogte ervan is vastgesteld in de algemene vergadering van aandeelhouders in april 2016 en wordt daarom in het jaarverslag 2016 verantwoord. Vergeleken met het jaar 2014, waarop de begrotingsraming van het dividend is gebaseerd, heeft de BNG in 2015 een goed jaar gedraaid met een resultaat dat vergelijkbaar is met 2013. Dit vertaalt zich in een hogere dividenduitkering dan begroot.

Financieringsvolume

Jaarlijks neemt de gemeenteraad bij vaststelling van de MJPB een besluit over het financieringsvolume in het begrotingsjaar. In dit besluit stelt de gemeenteraad het maximale niveau vast waarvoor door het college van burgemeester en wethouders vaste middelen kunnen worden aangetrokken. Daarnaast neemt de raad gelijktijdig een besluit over de maximale hoogte van te verstrekken leningen aan in Arnhem opererende woningbouwcorporaties en aan andere instellingen in de regio Arnhem.

Het college van burgemeester en wethouders is door de gemeenteraad gemandateerd tot het aantrekken van financieringsmiddelen voor de korte en de lange termijn tot de in de MJPB vastgestelde niveaus. Voor de langlopende financiering is door de raad voor het jaar 2016 een bovengrens vastgesteld van € 250 miljoen. In 2016 is slechts één nieuwe vaste lening aangetrokken voor een bedrag van € 25 miljoen, waarmee de vastgestelde bovengrens niet is overschreden.

Voor de maximaal aan te trekken kortlopende financiering wordt door de gemeenteraad geen plafond vastgesteld, hiervoor is de kasgeldlimiet (zie hierna) bepalend.

Financiering met vast geld in het jaar 2016

Voor de financiering van de investeringen en projecten wordt, naast aangetrokken leningen, gebruik gemaakt van de interne mogelijkheden om reserves en voorzieningen in te zetten als financieringsmiddel. Het volume van de voor dit doel aangewende reserves en voorzieningen bedroeg per 1 januari 2016 respectievelijk € 133,5 miljoen en € 8,9 miljoen:

Reserves en voorzieningen als financieringsbron	Volume	Rente
		Bedragen x € 1.000
Voorzieningen: 0%	8.862	0
Reserves:		
- Rente: 0%	51.914	0
- Rente: 2%	37.306	746
- Rente: 4%	44.254	1.770
Subtotaal reserves	***133.474***	***2.516***
Totaal	**142.336**	**2.516**

Volumes en mutaties leningenportefeuille 2016

Nadat de eigen middelen volledig zijn aangewend moet de gemeente voor de financiering van activa op de balans op zoek naar vreemd vermogen, van andere partijen aangetrokken leningen.

In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste volume- en stroomgegevens met betrekking tot de vaste financiering (met daarin de financiering van de sociale woningbouw) en de door de gemeente aan derden verstrekte financiering opgenomen:

Leningen portefeuille	Stand 1-1-2016	Opname	Aflossing	Stand 31-12-2016
				Bedragen x € 1.000
Leningen O/G				
Vaste financiering regulier en woningbouw	662.295	25.000	-27.126	660.169
Totaal leningen O/G	**662.295**	**25.000**	**-27.126**	**660.169**
Leningen U/G				
- Portaal	2.926	0	-2926	0
- Vivare	11.000	0	-11000	0
- Woningstichting Omnia	13		-1	12
Subtotaal leningen aan woningcorporaties:	13.939	0	-13.927	12
Vaste leningen uitstaand	44.891	7.836	-3.949	48.778
Totaal leningen U/G	**58.830**	**7.836**	**-17.876**	**48.790**

Opmerking:
In dit overzicht van uitgezette leningen zijn de leenbijstand leningen en de door de Stadsbank verstrekte leningen niet opgenomen. Deze leningen zijn niet verstrekt vanuit de financieringsfunctie, waarover in deze paragraaf verantwoording wordt afgelegd.

Kortlopende financiering

Bij de kortlopende financiering gaat het om het lenen en uitlenen van geld voor een periode van maximaal één jaar. Specifiek gaat het hierbij om de volgende financieringsactiviteiten:

Opereren in de kasgeldmarkt

- de gemeente trekt actief kasgeld aan op de geldmarkt, deels via geldmakelaars en deels rechtstreeks bij banken, ten behoeve van de financiering van de dagelijkse activiteiten. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor de liquiditeitsprognose, de verwachting van de ontwikkelingen in inkomsten en uitgaven van de gemeente;
- daarnaast heeft de gemeente voor kasgeld een arrangement bij de BNG, in feite een rekening courant met speciale voorwaarden, waarbij de debet- en creditrente dicht liggen tegen het niveau dat wordt berekend over kasgeldleningen. De aanwezigheid van het arrangement geeft de zekerheid dat de gemeente altijd kan beschikken over voldoende kasgeld;
- evenals bij langlopende leningen gaat de gemeente heel terughoudend om met verstrekken van kortlopende leningen. Bij eventuele kasgeldleningen UG (uitgezet geld) wordt als rente de rekening-courantrente van de BNG gehanteerd met een opslag ter dekking van kosten en het risico dat de gemeente loopt.

Het aanhouden van een zeer beperkt aantal rekeningen-courant ten behoeve van derden

Voor de bewuste derde partijen worden rentedragende rekeningen courant aangehouden. Het gaat hierbij om een aantal aan het beleid van de gemeente Arnhem gelieerde instellingen en instellingen die in het verleden onderdeel zijn geweest van de gemeente Arnhem.

Kasgeldlimiet en schatkistbankieren

Kasgeldlimiet

De wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) geeft concrete richtlijnen voor het beheersen van de renterisico's. De kasgeldlimiet is een wettelijke norm (plafond) voor de netto vlottende financiering van de gemeente. De bovengrens voor op te nemen kortlopende financieringsmiddelen is bij ministeriële regeling voor het jaar 2016 vastgesteld op 8,5% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Het begrotingstotaal voor 2016 bedroeg bij vaststelling van de MJPB 2016 - 2019 door de gemeenteraad € 708 miljoen. De kasgeldlimiet voor het jaar 2016 bedroeg dus € 60 miljoen.
De kasgeldlimiet wordt als gemiddelde per kwartaal berekend en de gemeente Arnhem is in 2016 alle kwartalen onder het plafond van de kasgeldlimiet gebleven.

Schatkistbankieren

Sinds het najaar van 2013 zijn gemeenten en andere decentrale overheden verplicht tijdelijk overtollige middelen, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën, het zg. schatkistbankieren. Voor de gemeente Arnhem bedroeg de drempelwaarde in 2016 € 4,17 miljoen.
Omdat inkomende en uitgaande kasstromen een afwijkend ritme hebben kunnen hoge positieve of negatieve kassaldi ontstaan. Om enigszins ruimte te bieden voor zulke schommelingen hoeft niet de dagelijkse stand van de banksaldi te worden afgezet tegen de drempelwaarde, maar het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Door de gemeente Arnhem is de drempelwaarde voor schatkistbankieren in 2016 niet overschreden.

Renterisiconorm

- in de wet FIDO is een norm vastgesteld voor de risicobeoordeling van de rente op de langlopende financiering, de zogenaamde renterisiconorm. Deze norm geeft feitelijk aan voor welk deel van het begrotingstotaal de gemeente een zogenaamd renterisico mag lopen. Dit renterisico bestaat eruit dat bij een tussentijdse herziening van de rente of bij de noodzaak om een herfinanciering toe te passen de actuele marktrente kan zijn gestegen waardoor op de begroting hogere lasten moeten worden opgenomen. Voor 2016 was de renterisiconorm vastgesteld op 20% van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting bij aanvang van het jaar;
- in 2016 is voor eigen financiering € 25 miljoen aan nieuw langlopend geld aangetrokken terwijl voor een bedrag van € 27,1 miljoen is afgelost. Hierdoor is voor de genoemde € 25 miljoen een renterisico gelopen. De toegestane renterisiconorm was 20% van € 708 miljoen: € 141,7miljoen. Het werkelijk gelopen renterisico van € 25 miljoen is 3,5 % van € 708 miljoen De gemeente Arnhem is dus met betrekking tot de renterisiconorm ruim onder de wettelijke limiet gebleven.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft het risicomanagement financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:
- de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
- de financiering van de sociale woningbouw;
- de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte

- bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van alle investeringen die worden gedaan door de gemeente Arnhem. Deze financiering vindt plaats door middel van eigen en vreemd vermogen. Als eigen financieringsmiddel worden de reserves en voorzieningen ingezet. Aan een beperkt aantal bestemmingsreserves wordt rente vergoed. Vreemd vermogen wordt aangetrokken in de vorm van langlopende leningen;
- de rentekosten van financiering van gemeentelijke investeringen en projecten worden doorberekend in de vorm van een zogenaamde omslagrente: op basis van langjarige gemiddelden van rentes van aangetrokken geldleningen en andere kosten van de treasuryfunctie wordt dit rentepercentage bepaald. Omdat de gemiddelde marktrente de afgelopen jaren continu is gedaald, is de rente-omslag in 2016 verlaagd van 5,25% naar 4%. Het beleid van de gemeente is om de omslagrente over een reeks van jaren constant te houden, wat vraagt om een stabiele mix van eigen en vreemd vermogen op de balans;
- voor het opvangen van rentefluctuaties -om de genoemde omslagrente stabiel te houden- wordt geen specifieke bestemmingsreserve aangehouden. Dit risico is sinds 2012 opgenomen in het grote gemeentelijke risicoprofiel, dat wordt gedekt door de weerstandscapaciteit. Daarmee is aangegeven dat het risico van rentefluctuaties een normaal bedrijfsvoeringsrisico is, dat geen speciale positie vraagt;

Financiering van de sociale woningbouw

- op het gebied van de financiering van de sociale woningbouw heeft de gemeente de actieve rol uit het verleden op een haar na volledig afgebouwd. Per 31 december 2016 bedraagt de schuld van corporaties aan de gemeente Arnhem nog maar € 12.000. Vergeleken met de stand van € 248 miljoen per 1 januari 2010 is duidelijk dat de risico's voor de gemeente hier fors zijn afgenomen. Corporaties hebben leningen in eigen beheer genomen met borging door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW), waarbij de gemeente Arnhem als intermediair tussen de bank en de corporatie is verdwenen, of hebben leningen volledig afgelost;
- de verhoging van de achtervang jegens het WSW is weliswaar toegenomen, maar dit risico is veel kleiner dan wanneer de gemeente zelf borg staat voor de leningen of deze zelf heeft verstrekt;
- in het licht van de toegenomen risico's, waarmee de corporaties zelf geconfronteerd worden (o.a. de verhuurdersheffing en de nieuwe Woningwet), is deze afname voor de gemeente heel welkom;
- voor het aan deze financiering verbonden risico zal -indien nodig- een beroep worden gedaan op de BR Volkshuisvesting, stand per 1 januari 2016 € 259.000. De woningcorporatie in kwestie, Omnia Wonen, is financieel solide en de verwachting is dat er geen beroep op de BR Volkshuisvesting nodig zal zijn in verband met de uitstaande lening.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen

- bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen en derden gaat het om activiteiten die passen binnen het beleid van de gemeente Arnhem. De gemeente heeft hierbij gekozen voor een terughoudend beleid. Slechts in bijzondere gevallen en soms als voortzetting van een bestaande relatie verstrekt de gemeente leningen aan derde partijen;
- bij de financiering van activiteiten van de instellingen heeft de gemeente Arnhem een gericht toezicht op het reilen en zeilen van de betreffende instellingen. Door aan de te verstrekken leningen waarborgen te verbinden kan bij calamiteiten direct worden gereageerd om een eventueel verlies voor de gemeente zoveel mogelijk te beperken;
- het risico is aanwezig dat een instelling niet aan de contractuele verplichting van betaling van rente en/of aflossing kan voldoen. Dit probleem wordt in eerste instantie ("aan de voorkant") beheerst door financiering te bieden die het best past bij de financiële mogelijkheden van de instelling. Voor het geval er toch problemen mochten ontstaan eist de gemeente garanties en/of waarborgen, bijvoorbeeld het recht van 1e hypotheek of pandrecht. Ook wordt bij leningen aan instellingen/derden een risico-opslag van (als regel) 0,1% op de te betalen rente gehanteerd. De risico's zelf zijn -net als de risico's van rentefluctuaties- ondergebracht in het gemeentelijk risicoprofiel.

Overige risico's

Conform de wettelijke voorschriften en de kaderstelling vanuit het treasurystatuut trekt de gemeente alleen leningen aan in Euro's. Beleggen van middelen is niet aan de orde vanwege de verplichting om overtollige middelen aan te houden in de schatkist van het Ministerie van Financiën (schatkistbankieren). Overigens heeft Arnhem geen overtollig kapitaal, ook niet in de Schatkist. Er is binnen de gemeente Arnhem dus geen sprake van valutarisico of koersrisico.

De economie en ontwikkelingen in de rente

Binnen de financieringsfunctie is het zaak om alert te blijven op de ontwikkelingen om de gemeentelijke activiteiten zo goedkoop mogelijk veilig te kunnen blijven financieren en ook voor toekomstige jaren goedkope financiering zeker te stellen.
Met de volgende ontwikkelingen wordt rekening gehouden:

- na jaren van recessie en economisch kwakkelweer zit de economie, zowel Europees als in Nederland, weer in de lift. Opvallend hierbij is dat het algemene prijsniveau niet of nauwelijks stijgt. Algemeen aanvaard in de economische theorie is dat een jaarlijkse prijsstijging van ongeveer 2% goed is voor een stabiele groei en dat bij een lagere inflatie de economische groei labiel blijft;
- om de inflatie in Europa opwaarts in de richting van 2% te duwen heeft de Europese Centrale Bank (ECB) in stappen de toch al lage rente verlaagd tot negatieve waarden en is een omvangrijk programma opgezet, waarin de ECB grote hoeveelheden (staats-)obligaties opkoopt. De ECB heeft aangekondigd verdere maatregelen te nemen wanneer de inflatie niet oploopt.
  De inflatie is momenteel licht aan het oplopen, maar de door de ECB gewenste 2% is nog niet in zicht. Dit betekent dat op korte termijn de rente naar alle waarschijnlijkheid laag zal blijven, wat voor de kosten van financiering voor de gemeente gunstig uitpakt;
- de rente voor langlopende leningen is sinds het laagtepunt in de zomer van 2016 weer heel voorzichtig aan het stijgen, maar is nog steeds erg laag. Met zekerheid zal het moment komen dat de stijging sneller zal gaan, maar dat moment kan niemand voorspellen.

Paragraaf 6 Bedrijfsvoering

Voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn bedrijfsmiddelen nodig om de geformuleerde doelen van de verschillende programma's te kunnen bereiken. Het gaat met name om de uitgaven voor personeel en organisatie, informatie en automatisering, auditing en risicomanagement.

Personeel en organisatie

Totaal aantal FTE	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016
Bestuur				
Aantal FTE Raad	39	39	39	39
Aantal FTE College B&W	5,6	7	7	7
Personeel				
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	1.402	1.386	1.413	1.323
Aantal FTE mobiliteitskandidaten	60	47	0	27
Aantal FTE St. Kunstbedrijf	22	0	0	11
Totaal personeel gemeente Arnhem	**1.484**	**1.433**	**1.413**	**1.360**

Toelichting

Ambtelijk personeel
Dit jaar stond voor een belangrijk deel in het teken van verandering en ontwikkeling.

Verzelfstandigingen/gemeenschappelijke regelingen i.o.
- in 2016 is toegewerkt naar een verzelfstandiging van het Sportbedrijf en het Natuurcentrum op 1 januari 2017;
- in 2016 zijn de voorbereidingen getroffen voor de oprichting van de gemeenschappelijke regeling De Connectie, samen met de gemeenten Renkum en Rheden (1 juli 2017);
- de medewerkers van de sociale wijkteams zijn ondergebracht in een nieuwe juridische entiteit.

Wijksturing versus gemeentelijke organisatie
- de wijkteams Leefomgeving zijn in de loop van het jaar uitgebreid naar alle wijken;
- de beweging richting regiegemeente maakte het ook noodzakelijk om de transitie van de kernorganisatie voor te bereiden. Ook hier zijn in 2016 de noodzakelijke voorbereidingen voor getroffen.

Anoniem solliciteren
- op basis van de PvdA-motie "Bewustwording als middel tegen discriminatie" (november 2015) is in maart 2016 jaar gestart met de pilot 'Anoniem solliciteren'. Deze proef loopt tot 31 december 2016 en maakt deel uit van de brede aanpak over bewustwording over (verborgen) vooroordelen rondom afkomst. Met deze pilot wordt bekeken of discriminatie op afkomst wordt tegengegaan. De behaalde resultaten worden in de loop van het voorjaar 2017 besproken met de raad;
- tegelijkertijd is een start gemaakt met een trainingsprogramma gericht op de vaak latente vooroordelen met betrekking tot de selectie van sollicitanten. Het trainingsprogramma is georganiseerd in samenwerking met het College van de Rechten van de Mens en richtte zich op P&O-adviseurs en leidinggevenden. Dit trainingsprogramma krijgt in 2017 een vervolg.

Instroom jongeren en leeftijdbewust personeelsbeleid
- de gemiddelde leeftijd in de gemeentelijke organisatie stijgt nog altijd. Beperkte mogelijkheden voor de instroom van jongeren worden veroorzaakt door een vastzittende externe arbeidsmarkt en - in relatie hiermee - een niet in beweging komend personeelsbestand;
- in 2016 toonde de arbeidsmarkt beweging, die zich echter nog niet direct vertaalde in mobiliteit binnen de eigen gemeentelijke organisatie.

Trainees en andere kanalen voor leeftijdbewust personeelsbeleid
- trainees: om invloed te krijgen op de leeftijdsopbouw van het personeelsbestand is in 2015 gestart met een traineeprogramma. Tien trainees zijn voor een periode van 2 jaar aangesteld en doen opdrachten binnen de organisatie met een wisseling van 8 maanden. Met de komst van deze trainees wordt de organisatie voorzien van vers bloed. Het traineeprogramma loopt door tot in 2017;

- ook via andere kanalen wordt ingezet op leeftijdbewust personeelsbeleid. De aanzetten hiervoor zijn in 2016 gemaakt en gaan in 2017 vorm krijgen in de vorm van dakpanconstructies, verdere ontwikkeling van stagebeleid, een nieuw traineeprogramma en onderzoek naar mogelijkheden om oudere medewerkers duurzaam inzetbaar te houden.

	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Afwijking t.o.v. begroot
Aantal FTE ambtelijke organisatie	***1.386***	***1.413***	***1.323***	***90***
Bedragen in € 1.000				
Personeelslasten ambtelijke organisatie	101.129	93.633	89.191	4.442
Inhuur dekking uit vacatureruimte	3.565	2.385	3.478	(1.093)
Inhuur dekking uit overige budgetten	9.097	7.811	13.633	(5.822)
af: inhuur uit andere budgetten dan personeel	(4.089)		(3.430)	3.430
Saldo personeelsbudget	**109.702**	**103.830**	**102.872**	**958**

Ontwikkelingen formatie

Aantal FTE ambtelijke organisatie geamendeerde MJPB 2016-2019	***1.457***	***1.401***	***1.377***	***1.376***
Bij: formatie uitbreiding vanuit Stadsregio subsidiebureau	2	2	2	2
Bij: formatie uitbreiding vanuit Stadsregio i.v.m. liquidatie Stadregio	4	3	1	0
Bij: omzetten inhuur naar formatie veiligheidsdiensten	2	2	2	2
Af: Wijkteamcoaches formatie i.p.v. Sociaal Domein	-13	0	0	0
Af: verzelfstandiging Schulddienstverlening	-27	-27	-27	-27
Af: reductie Ontwerp en Projectleiding	-4	-4	-4	-4
Af: reductie Project- en Interimmanagement	-2	-2	-2	-2
Af: reductie a.g.v. knelpunt formatie en energie	-4	0	0	0
Af: verzelfstandiging Sportbedrijf	pm	pm	pm	pm
Af: reductie overheadfuncties / indirecte functies a.g.v. verzelfstandigingen	pm	pm	pm	pm
Af: inrichting De Connectie	pm	pm	pm	pm
Diversen	3	0	0	0
Aantal FTE ambtelijke organisatie Ontwerpbegroting MJPB 2017-2020	**1.418**	**1.375**	**1.349**	**1.347**

Toelichting

Uitplaatsingen

- veel energie en tijd is gestoken in de afronding van een aantal verzelfstandigings- en uitplaatsingstrajecten, te weten Sportbedrijf, Parkeerbedrijf, Natuurcentrum en Sociale wijkteams;
- per 1 januari 2017 zijn het Sportbedrijf en het Natuurcentrum verzelfstandigd en zijn de Sociale wijkteams herpositioneerd. De uitbesteding van de uitvoerende taken van het Parkeerbedrijf krijgt nog een vervolg in 2017;
- daarnaast is in 2016 volop gewerkt aan de totstandkoming van De Connectie waarin ondersteunende bedrijfsvoeringsfuncties van de gemeenten Rheden, Renkum en Arnhem samengebracht worden. Start van de Connectie wordt voorzien voor 1 juli 2017.

Inhuur externen

Inhuur externen

	2013	2014	2015	2016
Bedragen x € 1.000				
Inhuur externen	9.463	11.412	12.662	17.128
financiering derden	(2.151)	(3.396)	(4.089)	(3.430)
per saldo	**7.312**	**8.016**	**8.573**	**13.698**

Toelichting

De stijging van de inhuur is voornamelijk te verklaren door het verzelfstandigen van een aantal onderdelen, waardoor de organisatie intern anders wordt. Dit leidt tot vacatures die (nog) niet worden ingevuld of inhuur van specialisten. Daarnaast is een gedeelte van de inhuur afhankelijk van het aanbod, als gevolg van de flexibele schil. Ook zorgen specifieke projecten voor extra inhuur.

Sociaal Plan gemeente Arnhem

- het jaar 2016 was het laatste jaar van het Sociaal Plan Gemeente Arnhem (SPGA). In 2011 heeft de gemeente Arnhem een aantal bestuurlijke keuzes gemaakt met betrekking tot bezuinigingen en organisatieontwikkeling die uiteindelijk tot een uitstroom van ruim 300 medewerkers in vier jaar tijd (tot 1 januari 2017) moest leiden. Het werd noodzakelijk geacht hiervoor afspraken tussen werkgever en de werknemersorganisaties (GO) in de vorm van een Sociaal Plan gemeente Arnhem te maken.
- ter ondersteuning van de mobiliteitskandidaten en bevordering van de algehele mobiliteit binnen de organisatie is in de loop van 2012 het Bureau voor Loopbaanontwikkeling en Mobiliteit (BLoeM) opgericht. Per 1 januari 2017 is het SPGA afgelopen en is BLoeM in de huidige vorm opgeheven. Het SPGA en de werkwijze van BLoeM is geëvalueerd en op basis hiervan is een nieuwe werkwijze ontwikkeld.

Verloop mobiliteitskandidaten

	Realisatie 2013		Realisatie 2014		Realisatie 2015		Realisatie 2016	
	Aantal	FTE's	Aantal	FTE's	Aantal	FTE's	Aantal	FTE's
Niet geplaatst	60	54	57	47	45	37	29	23
Mentoren	14	12	10	9	9	7	3	2
Tijdelijk geplaatst	81	68	31	29	6	5	4	4
Totaal	**155**	**133**	**98**	**85**	**60**	**49**	**36**	**28**

Toelichting

Van de 305 mobiliteitskandidaten zijn uiteindelijk 18 personen ontslagen. Van de resterende groep heeft ongeveer een kwart een nieuwe baan buiten de gemeente gevonden en is driekwart binnen de gemeente uiteindelijk op een nieuwe functie beland.

Frictiekosten

- als frictiekosten worden alle kosten aangemerkt die samenhangen met de gevolgen van de formatie reductie uit het dossier Toekomst Gericht Bezuinigen en daaruit volgend het Sociaal Plan Gemeente Arnhem;
- voor 2016 is € 2,0 miljoen begroot. De werkelijke kosten bedragen € 5,2 miljoen, dat wil zeggen € 3,2 miljoen meer dan begroot.

De kosten zijn als volgt gespecificeerd in de volgende tabel.

Frictiekosten

	Begroting 2016	Rekening 2016	Afwijking
Bedragen in € 1.000			
Loonkosten mobiliteitskandidaten		2.726	
Loonkosten mentoren		134	
Loonkosten loopbaanbegeleiders en coordinator		216	
Regeling met afdelingen		401	
Wachtgeldvergoedingen / vertrekregelingen		106	
Opbrengst detachering		(420)	
Ophoging voorziening inactieven		1.863	
Advieskosten en opleiding		175	
Totale frictiekosten	**2.030**	**5.201**	**(3.171)**

Toelichting

In 2013 is € 21,5 miljoen beschikbaar gesteld om het totaal van de frictiekosten te financieren. Het verloop is in de volgende tabel weergegeven.

Verloop frictiekosten versus begroting

	2013	2014	2015	2016	totaal
Bedragen in € 1.000					
Begroting	9.513	6.481	3.555	2.030	21.579
- inzet begrotingsruimte 2013	(1.492)		1.492		
Per saldo beschikbaar	*8.021*	*6.481*	*5.047*	*2.030*	***21.579***
Werkelijke lasten	7.944	6.287	5.091	5.201	24.523
Per saldo	**77**	**194**	**(44)**	**(3.171)**	**(2.944)**

Toelichting

De bestemmingsreserve frictie is voor wat betreft het SPGA geheel opgemaakt in 2016. Het resultaat is namelijk meer negatief dan de reserve. Er heeft een dotatie plaatsgevonden voor de ODRA, maar geen dotatie voor het SPGA. Dit leidt tot het verloop zoals weergegeven in de volgende tabel.

BR frictiekosten

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	**Rekening 2016**	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
bedragen x € 1.000								
Saldo per 01-01				*750*	***750***	*102*	*457*	*829*
Toevoegingen:								
R8	14-11-2016	Frictiekosten ODRA	I	102	**102**	0	0	0
R9	28-10-2013	Afbouw begeleiding en ontwikkeling SPGA	S	406	**0**	406	406	406
Totaal toevoegingen				508	**102**	406	406	406
Onttrekkingen:								
R8	07-11-2016	ODRA	S	0	**0**	51	34	17
R9	28-10-2013	Inzet saldo BR Frictie i.v.m. beëindiging mobiliteitscontr.	I	0	**750**	0	0	0
Totaal onttrekkingen				0	**750**	51	34	17
Saldo per 31-12				*1.258*	***102***	*457*	*829*	*1.218*

Toelichting
Door het niet toevoegen van € 406.000 aan de reserve, maar wel onttrekken van € 750.000 is de afwijking in de baten en lasten ten opzichte van de begroting geen € 3,2 miljoen, maar (afgerond) € 2 miljoen. Dit bedrag is verantwoord en toegelicht in de jaarrekening.

Informatie en automatisering

- een betrouwbare informatievoorziening is essentieel voor het goed functioneren van de processen van de gemeente. Informatiebeveiliging is het proces dat deze betrouwbare informatievoorziening borgt. Het opnemen van informatiebeveiliging als normaal kwaliteitscriterium voor een gezonde bedrijfsvoering is tegenwoordig niet langer een keuze, maar een noodzaak;
- zowel informatiebeveiliging als privacy hebben ook in 2016 bijzondere aandacht gekregen. De bijbehorende governancestructuur voor beide onderwerpen is in elkaar geschoven, omdat is deze onderwerpen niet los van elkaar gezien kunnen worden;
- aanvallen op ICT systemen (cyber attacks) worden steeds verraderlijker en nemen in aantal sterk toe. In vele werkprocessen zijn verbeteringen aangebracht waardoor de beveiliging van de informatie sterk verbeterd is. Dit onderwerp krijgt onverminderd veel aandacht;
- Arnhem werkt actief mee aan het project ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) en heeft deelgenomen aan de pilot voor deze nieuwe manier van verantwoorden over informatiebeveiliging. Tegelijk is gewerkt aan het verbeteren van de PDCA-cyclus door implementatie van speciale software hiervoor. Hierdoor is op ieder moment inzicht in de kwaliteit van de informatiebeveiliging;
- het bewaken van de privacy van de Arnhemse burgers is een belangrijk uitgangspunt bij de inrichting van onze bedrijfsvoering. Veel aandacht is besteed aan de verbetering van het veilig gebruik van Suwinet;
- eind 2015 is gestart met de implementatie van de Wet Meldplicht Datalekken.

De toegenomen verantwoordingslast en fragmentatie in de verantwoording naar het Rijk op het gebied van informatieveiligheid neemt de auditlast sterk toe. Afgelopen jaar zijn de volgende audits en (verplichte) zelfonderzoeken uitgevoerd:
- EDP audit Beaufort en Decade (in het kader van de controle op de jaarrekening);
- DigiD audit;
- Archiefinspectie;
- zelfevaluatie BRP (Basisregistratie personen, vervangt de GBA audit);
- zelfevaluatie P-Nik (waardepapieren en reisdocumenten);
- zelfevaluatie SUWI.

Auditing en risicomanagement

In de gemeente Arnhem is de expertise (met bijbehorende bevoegdheden en verantwoordelijkheden) op het gebied van auditing en risicomanagement en de subsidieverantwoording bij elkaar gebracht. De onafhankelijke rol en de verantwoordelijkheden van de discipline Auditing en Risicomanagement zijn vastgelegd in het auditstatuut. De rapportages vervullen vooral een rol binnen de ambtelijke organisatie.

Auditing en risicomanagement zijn geen doel op zich, maar hulpmiddelen voor het management en het college om 'koers te houden'. De uitvoering is gericht op zicht houden op kansen en sturen op de belangrijkste risico's; dit om 'risico regelreflex' te voorkomen, zodat de gemeentelijke organisatie niet verlamd wordt door mogelijke risico's. Auditing en Risicomanagement maakt het mogelijk:
- te leren van eerdere ervaringen;
- zicht op risico's te houden of te krijgen, waardoor maatregelen getroffen kunnen worden om doelstellingen te bereiken, processen beter te beheersen en projecten beter te laten functioneren;
- het risicobewustzijn te vergroten door de belangrijkste spelers bij bepaalde onderwerpen bij elkaar te brengen en gezamenlijk de koers te laten bepalen.

Team Auditing & Risicomanagement
- het team Auditing & Risicomanagement helpt door het uitvoeren van risicoanalyses, het begeleiden van bijeenkomsten om maatregelen te inventariseren om risico's te beheersen zodat de organisatie haar doelstellingen beter bereikt. Dat gebeurt ook door te evalueren (auditen) en te kijken welke leer- en verbeterpunten op te pakken zijn. De rol van dit team is met name intern in opdracht van het management van de ambtelijke organisatie. In een aantal gevallen heeft ook de gemeenteraad direct van de uitkomst van de onderzoeken kennis kunnen nemen (risicoanalyses verzelfstandigingen) of indirect door verwerking van de risico's in de raadsnota's;
- het team stimuleert ook het risicobewustzijn in de organisatie door het geven van trainingen;
- in 2016 heeft ook een externe beoordeling van het risicomanagement van de gemeente Arnhem plaatsgevonden. Hieruit is naar voren gekomen dat de gemeente Arnhem een sterk ontwikkeld risicomanagement heeft met een brede scope en een integrale aanpak.

Belangrijke onderzoekthema's in 2016

De belangrijkste onderzoeksthema's in 2016 waren:

- risicoanalyses verzelfstandigingen (Natuurcentrum Arnhem, de Connectie, sociale wijkteams);
- risicoanalyses en evaluaties organisatie ontwikkeling;
- risicoanalyse Grex-Schuytgraaf;
- bijdrage aan de ontwikkeling Van Wijken Weten door evaluaties en onderzoeken;
- diverse overige risicoanalyses en evaluaties (o.a. zaakgericht werken, opdrachtgeverschap openbaar vervoer, risicoanalyse Giro Gelderland).

Financial audits

De financial audits vinden hun basis in de Verordening financieel beleid en beheer, waarbij getrouwheid en rechtmatigheid de belangrijkste invalshoeken zijn. De keuze van de onderwerpen wordt bepaald door het ingeschatte risico en door de omvang ("materialiteit") van de uitgaven en inkomsten die hiermee samenhangen. De belangrijkste processen die in 2016 zijn onderzocht, zijn:

- Sociaal Domein;
- inkoop en aanbesteding;
- personeelskosten;
- subsidieverstrekking aan derden;
- belastingen;
- verbonden partijen, zoals de Woning Onderhoud Stichting.

Frauderisico- analyse

De frauderisico-analyse is gericht op het onderkennen van bedrijfsrisico's. Het geeft inzicht in de mogelijk aanwezige prikkels naar medewerkers en aanwezigheid van gelegenheid die leiden tot frauduleus handelen door medewerkers, maar ook inzicht in de genomen maatregelen ter voorkoming van frauduleus handelen.

Het college is verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van frauduleus handelen. Het vastleggen van de analyse ondersteunt het college bij het aansturen van de interne beheersing en het uitoefenen van toezicht daarop. De interne beheersing heeft o.a. betrekking op de aanwezigheid van een interne controlefunctie en risicomanagement, of sprake is van voldoende functiescheiding, autorisaties, mandatering en de effectiviteit van (IT-) beveiliging.

Weerstandsvermogen

Een belangrijk ijkpunt voor de financiële positie vormt het noodzakelijk te reserveren weerstandsvermogen voor de risico's. Auditing en Risicomanagement zorgt steeds voor een zo actueel mogelijk beeld; zie de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

IT- audit en informatiebeveiliging

- in 2016 is gestart met het inrichten van de IT-auditfunctie vanuit de gedachte dat IT onlosmakelijk is verbonden met de bedrijfsvoering en de financiële vastlegging. Ook wordt onderkend dat IT-auditing kan en moet adviseren en toetsen als het gaat om informatiebeveiliging;
- informatie is één van de belangrijkste bedrijfsmiddelen van een gemeente. Toegankelijke en betrouwbare overheidsinformatie is essentieel voor een gemeente, die zich verantwoordelijk gedraagt, aanspreekbaar en servicegericht is, die transparant en proactief verantwoording aflegt aan burgers en raadsleden en die met minimale middelen maximale resultaten behaalt. De bescherming van waardevolle informatie is hetgeen waar het uiteindelijk om gaat. Hoe waardevoller de informatie is, hoe meer maatregelen er getroffen moeten worden;
- het project ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) wordt vanuit de overheid in 2017 voor het eerst uitgerold en heeft tot doel het verantwoordingsproces bij gemeenten te vereenvoudigen. In eerste instantie ligt de nadruk op het verantwoordingsproces rondom informatieveiligheid;
- om het project ENSIA zo goed mogelijk te voeden is de gemeente Arnhem bezig met het inrichten van een ISMS-proces (Information Security Management System) voor informatiebeveiliging. Dit proces beoogt een gestructureerde, continue aantoonbare kwaliteitsverbetering van de informatiebeveiliging van de gemeente Arnhem.

Paragraaf 7 Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen, zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee, zowel politiek/bestuurlijk als financieel. De opzet van deze paragraaf sluit aan bij het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Overzicht van verbonden partijen

In onderstaande tabel wordt aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem in 2016 deelnam en aan welke programma's daarmee een bijdrage werd geleverd.

Rechtsvorm	*Naam*	*Bijdrage aan regulier programma*
Gemeenschappelijke regelingen	1. WGR+ Stadsregio Arnhem Nijmegen(in liquidatie) 2. GO Arnhem Nijmegen City Region	P2 Stad op de Kaart R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening R3 Economie R8 Wonen en ruimte
	3. GR Veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland- Midden (VGGM)	R1 Veiligheid R7 Gezondheid en milieu
	4. GR Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
	5. GR Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief	R5 Cultuur, recreatie en sport
	6. GR Onderwijszaken	R4 Educatie
	7. GR Euregio Rijn-Waal	R3 Economie
	8. GR Lingezegen	R5 Cultuur, recreatie en sport
	9. GR Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)	R7 Milieuhandhaving R8 Wonen en ruimte
	10. GR Regio Centraal Gelderland (in oprichting)*	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Bedrijfsvoerings-organisatie (BVO)	11. GR BVO de Connectie (in oprichting)* 12. GR BVO Doelgroepenvervoer regio Arnhem Nijmegen (DRAN)	R9 Financiën en bedrijfsvoering R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Stichtingen	13. St. Economic Board regio Arnhem-Nijmegen	R3 Economie
	14. St. Stedenlink	R9 Financiën en bedrijfsvoering
	15. St. Samenwerkingsverband Glasvezelnetwerk Arnhem	R9 Financiën en bedrijfsvoering
	16. St. Het Veluwse Bosbrandweer Comité	R1 Veiligheid
	17. St. Parkeerbeheer Arnhem	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat
	18. St. Dataland 19. St. Natuurcentrum (in oprichting)*	R9 Financiën en bedrijfsvoering R
Besloten Vennootschappen	20. BV Facility Point	R3 Economie
	21. BV Nazorg Bodem Holding 22. BV Sportbedrijf (in oprichting)*	R7 Gezondheid en Milieu R5 Cultuur, recreatie en sport
Naamloze Vennootschappen	23. NV Bank Nederlandse Gemeenten	R9 Financiën en bedrijfsvoering

** Deze verbonden partijen waren in 2016 nog in oprichting.*

Meer informatie is te vinden in Bijlage 2 Overzicht Verbonden partijen.

Actuele kaders

Opdrachtgevende rol en eigenaarsrol

- verbonden partijen (publiekrechtelijk of privaatrechtelijk) zijn organisaties waarin gemeenten een bestuurlijk én een financieel belang hebben. De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van opdrachtgever en van eigenaar;
- in de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede *eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking)organisatie;
- de gemeente is daarnaast ook afnemer/*opdrachtgever* van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten/producten, is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk) pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voort vloeien kan een spanningsveld bestaan;
- het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen;
- de verantwoording in de paragraaf Verbonden partijen vindt plaats vanuit de positie als eigenaar van deze verbonden partijen. Opmerking hierbij is dat de gemeente Arnhem in bijna alle gevallen mede-eigenaar is in de verbonden partij, hetgeen betekent dat er meerdere deelnemers zijn. De verantwoording vanuit de rol als opdrachtgever is terug te vinden in de desbetreffende programma's.

Actuele kaders

Wet gemeenschappelijke regeling
Op 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Hiermee is een aantal wijzigingen doorgevoerd die erop gericht zijn de invloed van de raad op het samenwerkingsverband te versterken. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- de algemene en financiële kaders voor het volgende begrotingsjaar moeten door het samenwerkingsverband uiterlijk vóór 15 april aangeboden worden aan de raden van de deelnemers (artikel 34b Wgr). Voor de gemeente Arnhem is hierdoor deze informatie beschikbaar tijdens de behandeling van de perspectiefnota;
- de jaarrekening en het verslag van de accountant moet eveneens uiterlijk 15 april worden aangeboden aan de raad;
- de termijn waarbinnen de raad een zienswijze kan indienen op de ontwerpbegroting van een samenwerkingsverband wordt met twee weken verlengd naar acht weken. De vastgestelde begroting van het samenwerkingsverband moet daarom uiterlijk 1 augustus toegezonden worden aan de provincie. In de praktijk betekent dit in verband met het zomerreces dat de huidige termijn van 6 weken uitgangspunt blijft;
- lokale rekenkamers en rekenkamercommissies krijgen meer mogelijkheden om onderzoek te doen samenwerkingsverbanden die op grond van de Wgr zijn ingesteld;
- een bestuur van een samenwerkingsverband kan de overgedragen bevoegdheden niet zelf uitbreiden;
- bij een openbaar lichaam dat uitsluitend is ingesteld door de raad, is het niet langer toegestaan dat leden van het college zitting nemen in het algemeen bestuur;
- een nieuwe samenwerkingsvorm is ingevoerd: de bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO).

Gemeentelijke kaders
De herziene kadernota Verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem (raadsbesluit november 2016)
In bovengenoemde gemeentelijke kadernota is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governance code.

Governance code

Het Risicokompas is een jaarlijkse risicoanalyse waarmee de bestuurlijke en financiële risico's van de verbonden partijen in beeld worden gebracht. Deze risicoanalyse bepaalt op welke verbonden partijen de nadruk in de paragraaf verbonden partijen komt te liggen.

Het Risicokompas wordt eenmaal per jaar uitgevoerd, als onderdeel van de begrotingssamenstelling. Voor het jaarverslag 2016 is gebruik gemaakt van de laatste actualisatie van het Risicokompas, zoals die gemaakt is voor de Meerjarenprogrammabegroting 2016 - 2019. Daaruit komen 2 verbonden partijen naar voren met een hoog risicoprofiel, waarover in de paragraaf Verbonden partijen specifiek verantwoording wordt afgelegd aan de hand van de ontwikkelingen, gesignaleerde risico's en de beheerstrategie.

Resultaten

GR Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)

- op grond van de huidige GR staan deelnemende gemeenten naar rato van hun aandeel in de SW-populatie, garant voor de exploitatie van Presikhaaf Bedrijven. De som van salaris- en additionele personeelsgebonden kosten SW is hoger dan de ontvangen bijdragen van het Rijk. Voor de gemeente Arnhem leidt dit tot een negatief resultaat. Het resultaat van de bijdrage in de Gemeenschappelijke regeling is en blijft negatief en niet/nauwelijks beïnvloedbaar;
- als invulling van de transitie Presikhaaf Bedrijven is een verkenningsopdracht “Transitie Presikhaaf Bedrijven” uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn op 10 en 18 mei 2016 aan de betrokken gemeenteraden toegelicht. De verkenning meende een kansrijke oplossingsrichting te bieden, namelijk: bedrijfsactiviteiten in samenhang vervreemden/verzelfstandigen(=social firm). De vermeende oplossingsrichting is in 2016 nader onderzocht. De oplossing betrof het integraal over laten gaan van de begeleiding en productie activiteiten van Presikhaaf Bedrijven naar een andere sociale onderneming. Hierdoor verschuift het huidige exploitatierisico van de deelnemende gemeenten naar een externe derde partij;
- het resultaat van de onderhandeling met deze sociale onderneming is in het Algemeen Bestuur van Presikhaaf Bedrijven op 23 december 2016 nader toegelicht. Het Algemeen Bestuur van Presikhaaf Bedrijven besloot vervolgens om de onderhandelingen met de externe partij gericht op een integrale overname van de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven stop te zetten. Reden hiervan is dat het plan van de externe partij in de uitwerking te licht was om, onder de gemeentelijke voorwaarden, de kwantitatieve en kwalitatieve opgave van een integrale overname van de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven te dragen;
- het college van B&W van de gemeente Arnhem heeft op 20 december 2016 besloten over te gaan tot de ontwikkeling en uitwerking van een publieke sociale firma 'Werkbedrijf Arnhem'. Met het lokale Arnhemse alternatief 'Werkbedrijf Arnhem' wil de gemeente Arnhem in de positie komen om de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven over te nemen. Werkbedrijf Arnhem richt zich in de basis op de Arnhemse doelgroep van de Participatiewet en de Arnhemse SW-medewerkers, maar weet dat de propositie sterker wordt als gelijkgestemde gemeenten uit de regio (onder nader te bepalen voorwaarden) aansluiten;
- vanwege de beschreven transitie is de onrust op de werkvloer binnen Presikhaaf Bedrijven groot. Presikhaaf Bedrijven zet daarom in op communicatie om helderheid te verschaffen in de strategie en voortgang van besluitvorming.

GR Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

- ODRA is een regionale uitvoeringsorganisatie voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) op het gebied van milieu en mogelijk ook voor bouwen, natuur en water op basis van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo);
- ODRA en partners hebben in 2016 voorbereidingen getroffen voor de omschakeling naar outputfinanciering. Bij de oprichting van ODRA is afgesproken dat deze per 2017 ingaat. Weliswaar is de hiervoor benodigde producten- en dienstencatalogus opgesteld, er is echter ook geconstateerd dat een overgang nog niet verantwoord is. Probleem is dat met name de kengetallen van producten nog onvoldoende onderbouwd zijn. Daarom is besloten om in 2017 schaduw te draaien en zodoende de broodnodige ervaring op te doen met outputfinanciering;
- in 2016 zijn wederom veel bouwaanvragen afgehandeld. Anders dan in 2015 zaten hier geen bouwwerken tussen in de allerhoogste categorie en vielen veel aanvragen in de laagste categorie (lage bouwsom). Daardoor heeft ODRA in 2016 relatief veel kosten gemaakt en vallen de inkomsten uit bouwleges juist tegen.

Overige ontwikkelingen verbonden partijen

WGR+ Stadsregio Arnhem Nijmegen (in liquidatie)

- de Stadsregio heeft in 2015 het besluit genomen zichzelf op te heffen en is alleen nog bezig met de vereffening/uitfasering van enkele regelingen. Naar verwachting kan in de Stadsregio in de Stadsregioraad van juni 2017 definitief worden opgeheven;
- de werkzaamheden van de Stadsregio zijn over provincie en (individuele of gezamenlijke) gemeenten verdeeld. Arnhem heeft daarbij de verantwoordelijkheid voor de plaatsing van de resterende in dienst zijnde medewerkers/sociaal Plan van de Stadsregio overgenomen en hiervoor budget van de Stadsregio gekregen;
- naar verwachting zal de laatste medewerker in 2017 worden geplaatst, passend binnen de hiervoor verkregen middelen. Na afwikkeling van alle schulden/betalingen zal er waarschijnlijk een batig saldo overblijven. In 2016 is er reeds een bedrag terug ontvangen (€ 200.000 ter grootte van een half jaar contributie); over 2016 is er door de Stadsregio géén contributie meer bij de deelnemende gemeenten geheven.

Relatie met paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Paragraaf 8 Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geeft de gemeente aan hoe het grondbeleid wordt ingezet om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. Het grondbeleid houdt rekening met de te bereiken doelen voor de stad, afgezet tegen de (financiële) risico's die dat met zich meebrengt. Maatwerk per locatie wordt geboden.

Inleiding

- nadat binnen de gemeente Arnhem, ten aanzien van ruimtelijke projecten, jarenlang de nadruk heeft gelegen om geen nieuwe programma's toe te voegen, is nu waar te nemen dat de gemeente op de (middel)lange termijn nog maar weinig eigen locaties heeft waar een gevarieerd programma kan worden aangeboden. Dit geldt vooral voor woningbouw, maar ook voor de commerciële markt is het aanbod van nieuwe locaties in de toekomst laag. Dit is duidelijk terug te zien in de grafieken over woningbouw en niet-woningbouw die het Grondbedrijf jaarlijks opstelt;
- het zelf aanbieden van locaties is geen doel op zich, maar het kan duidelijk een toegevoegde waarde opleveren. Met eigen ontwikkelingen kan maximaal sturing worden gegeven aan gewenste ruimtelijke ontwikkelingen. Vooral als hierbij samengewerkt kan worden met bijvoorbeeld projecten in de openbare ruimte, zoals in de Zuidelijke Binnenstad gebeurt. Vervanging van riolering, opknappen van de openbare ruimte en nieuwe vastgoedontwikkelingen trekken daar samen op;
- de afgelopen jaren stonden vooral in het teken van 'achterom' kijken en projecten op orde brengen. Nu kan en mag de blik naar voren. Welke regie gaat de gemeente voeren om Arnhem nog mooier en krachtiger te laten zijn en welke rol kan het Grondbedrijf hierin spelen?

Grondbeleid

- het beleidsmatige kader voor het Grondbeleid is verwoord in de nota Zicht op Gegronde Keuzes.
  In 2013 heeft de laatste herijking plaatsgevonden. De belangrijkste aanpassing was daarbij dat er nu meer uit wordt gegaan van een situationeel grondbeleid, terwijl tien jaar geleden het kompas op een actief grondbeleid gericht stond. De keuzes die, zeker in de komende jaren, gemaakt worden zullen meer afhankelijk gesteld worden van wat in concrete situaties het meest wenselijk is om ruimtelijke ontwikkelingen van de grond te krijgen. Per locatie zal dus maatwerk worden verricht;
- het genoemde maatwerk komt tot uitdrukking bij de vaststelling van bestemmingsplannen of bestemmings-planwijzigingen, waarbij de raad via de achterliggende (deels vertrouwelijke) exploitaties deelgenoot wordt gemaakt van mogelijke financiële implicaties. De raad heeft daarnaast in een amendement besloten dat een voornemen tot het openen van een nieuwe grondexploitatie vooraf wordt afgestemd met de raad.

Strategische aankopen

- ondanks dat de focus van het grondbeleid van de gemeente is gewijzigd van actief, tenzij naar situationeel grondbeleid, betekent dit niet dat er geen strategische aankopen meer gedaan mogen worden. Er kunnen zich namelijk ruimtelijke kansen voordoen, waarbij een belangrijk onderdeel is de afweging van de financiële risico's die met een aankoop gemoeid zijn. Door vooraf een budget ter beschikking te stellen, kan snel worden gehandeld;
- in de MJPB 2017-2020 is voor de jaarschijf 2017 vastgesteld dat het maximale financiële kader voor strategische aankopen € 10 miljoen is. De totale waarde aan strategisch bezit mag maximaal € 50 miljoen bedragen. Deze bedragen zijn niet gewijzigd ten opzichte van het afgelopen jaar. In 2016 zijn er geen strategische aankopen gedaan.

Ontwikkelingen vastgoedmarkt

- een toename van het aantal woningtransacties, stijgende vierkante meter- en woningprijzen, verkorte looptijden van woningverkopen en een dalend aanbod van te koop staande woningen: de trends die de Arnhemse woningmarkt in 2016 domineren. Vooral op goede locaties, zoals in de binnenstad, is de vraag groter dan het aanbod. De toegenomen dynamiek op de Arnhemse woningmarkt resulteert bij verscheidene woningtypen in schaarste. Verkoopprijzen van specifieke woningtypen boven de vraagprijs zijn in Arnhem-Noord zelfs geen uitzondering meer. De onderscheiden trends op de Arnhemse woningmarkt sluiten aan bij het totaalbeeld van de Nederlandse woningmarkt;
- bij de overige vastgoedmarkten is waar te nemen dat deze op onderdelen aantrekken. Op Arnhem Centraal bijvoorbeeld zijn de voorbereidingen getroffen om een hotel en daaraan gerelateerde functies te realiseren. Dit zijn positieve signalen, maar vooral de nieuwbouwmarkt van het commercieel vastgoed heeft het nog steeds lastig.

Ontwikkeling Grondbedrijf afgelopen jaar en vooruitblik komende jaren

- het Grondbedrijf heeft over 2016 een bescheiden positief resultaat behaald van € 1,3 miljoen. Belangrijkste bijdrage komt van het onderdeel erfpachten. Bij de overige onderdelen binnen het Grondbedrijf zijn er weinig grote afwijkingen. Dit betekent dat het Grondbedrijf definitief in rustiger vaarwater is gekomen (zie ook de grafieken over Ontwikkeling boekwaarde en Nog te realiseren kosten en opbrengsten);
- de risico's binnen het Grondbedrijf zijn daarnaast nog verder verkleind in 2016. Een groot deel van Kleefse Waard is namelijk verkocht. Dit is onder andere ook terug te zien in een verdere daling van het benodigde weerstandsvermogen. Verder is de winstpotentie van de grondexploitatie projecten verbeterd in 2016;

Uit onderstaande grafieken komt naar voren dat ook in 2016 meer opbrengsten binnen zijn gekomen in het Grondbedrijf dan er aan kosten zijn gemaakt. In totaal is er voor ca.€ 17 miljoen aan kosten gemaakt, terwijl er voor ca. € 29 miljoen aan opbrengsten binnen zijn gekomen. Dit vertaalt zich in ook in een teruglopende boekwaarde voor het Grondbedrijf.

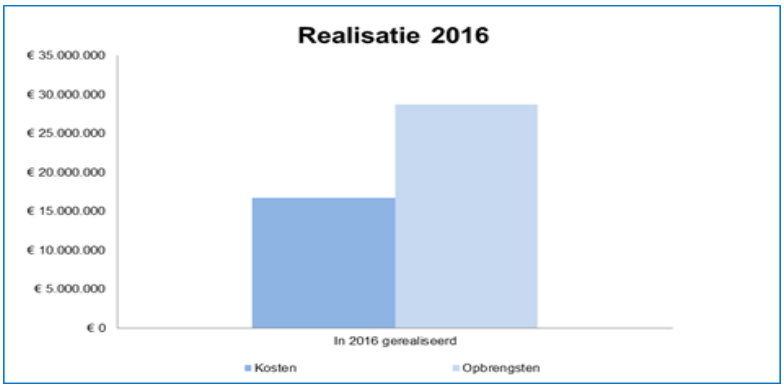

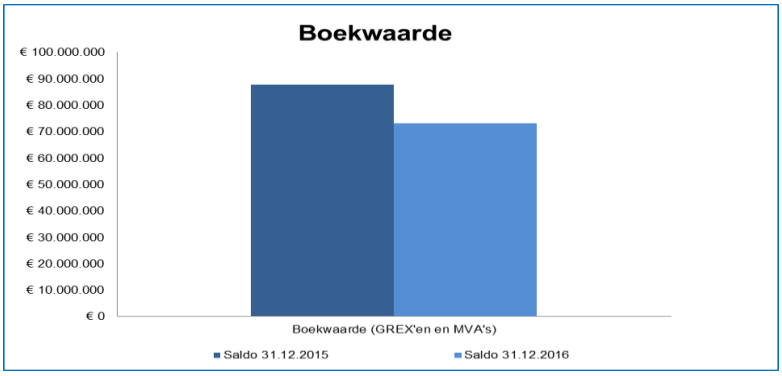

In de volgende grafiek zijn de kosten en opbrengsten (een optelling van grondopbrengsten en overige opbrengsten / subsidies) weergegeven.

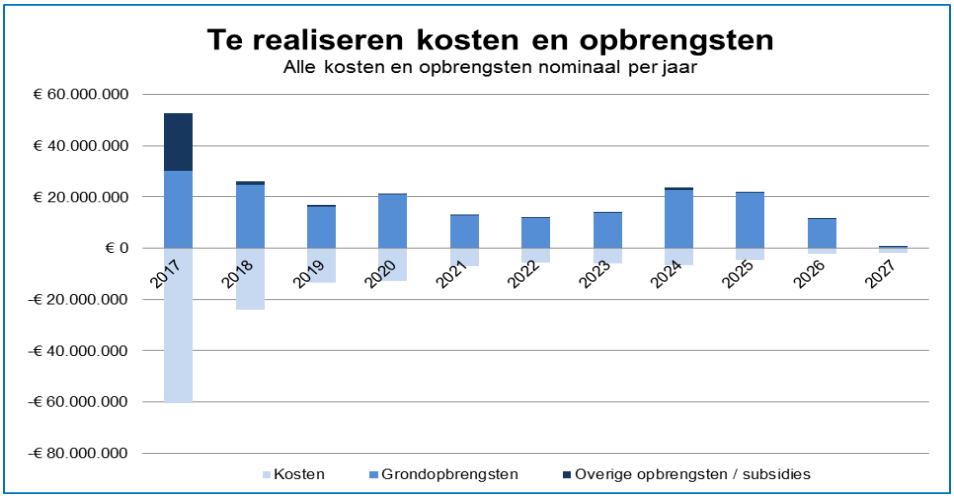

Toelichting

- per saldo wordt er in totaal nog voor ca. € 114 miljoen geïnvesteerd in de lopende grondexploitaties en komt er nog voor ca. € 193 miljoen aan opbrengsten binnen;
- ter vergelijking: vorig jaar bedroeg het totaal aan nog te realiseren investeringen ca. € 140 miljoen en de nog te realiseren opbrengsten ca. € 232 miljoen. De wijzigingen zijn terug te voeren op gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2016 en eventuele mutaties in projecten (programma, planning, afboekingen).

Het Grondbedrijf staat er dus gezond voor en is klaar om in de toekomst een bijdrage te kunnen leveren aan een mooier en krachtiger Arnhem. Daarbij is het belangrijk om te leren van de lessen die tijdens de crisis zijn geleerd. Zorg dat de projecten *beheersbaar* zijn door bijvoorbeeld de uitgaven en inkomsten zo dicht mogelijk bij elkaar te houden. Zorg daarnaast voor *faseerbaarheid* bij een locatie ontwikkeling. Als er (economische) veranderingen zijn, dan kan daar vervolgens beter op worden ingespeeld. Ook hoeven veranderingen niet altijd te gebeuren door alles zelf op te kopen en op die manier veranderingen in gang te zetten, maar kan het ook door samen te werken met particuliere ontwikkelingen (*situationeel grondbeleid*).

De grondexploitatie

- hierna worden de resultaten van de grondexploitaties op hoofdlijnen doorgenomen. In een vertrouwelijke bijlage (Financiële Jaarrapportage Projecten) wordt per project nader ingegaan op de wijzigingen. Het resultaat van de grondexploitaties komt tot stand door de projecten te actualiseren/herzien op het gebied van kostenramingen, opbrengstenramingen en de fasering;
- in de Najaarsrapportage is al aangegeven met welke parameters, die extern getoetst zijn, de herzieningen van de grondexploitaties uitgevoerd worden. De parameters voor de kosten- en opbrengstenstijgingen zijn beperkt gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Voor woningbouw in de vrije sector wordt uitgegaan van een stijging van 2,5% in 2017 en 3% in 2018 en 2019. Voor de overige opbrengstcategorieën worden lagere percentages aangehouden, variërend van 0% voor kantoren tot 1% à 1,5% voor bedrijventerreinen. Bij de kostenstijgingen liggen de percentages tot en met 2018 tussen de 1% en 2%. Vanaf 2020 worden geen verschillen tussen de kosten- en opbrengstenstijging verwacht (beide 2%);
- de rente is ook bij de herziening aangepast. De gemeente moet vanaf heden verplicht uitgaan van een gewogen marktrente. Op basis daarvan is in de gemeentebegroting de rekenrente voor het Grondbedrijf bepaald op 2% (was 4%). Het rekenen met 2% heeft voor een aantal projecten een positief effect. Degene met een negatieve boekwaarde en nog een lange looptijd hebben, zoals Gaardenhage. Voor projecten met een positieve boekwaarde geldt het omgekeerde en heeft verlaging van de rente een negatief effect (Zuidelijk Binnenstad). Totaal was het positieve effect van de aanpassing van de rente voor de projecten in het Grondbedrijf circa € 1,4 miljoen. De afwijkingen als gevolg van het aanpassen van de rente zijn binnen de projecten verwerkt, samen met andere aanpassingen, en dus verder niet meer apart inzichtelijk gemaakt. De rente aanpassing zorgt dus op papier soms voor aanpassingen van het resultaat, maar de risico's van de projecten veranderen hierdoor uiteraard niet.

Jaarresultaat Grondbedrijf 2016

Over 2016 is er een positief resultaat voor het Grondbedrijf Arnhem van circa € 1,3 miljoen.
Dit wordt in de volgende tabel gespecificeerd.

Resultaat Grondbedrijf 2016	*Lasten*	*Baten*	*Totaal*
*Bedragen * € 1.000,=*			
Afgesloten projecten	7.165	7.490	325
Vastgestelde grondexploitaties	2.620	2.233	-387
Strategisch bezit (MVA)	2.044	1.950	-94
Voorstudies	17	0	-17
Overige kosten & opbrengsten	66	0	-66
Erfpachten	1.436	2.991	1.555
Totaal resultaat Grondbedrijf voor bestemming	**13.348**	**14.664**	**1.316**
Winstverwachting grondexploitatie			*25.957*

Toelichting op resultaat
De belangrijkste kosten- en opbrengstenposten worden hierna op hoofdlijnen nader toegelicht.

Afgesloten projecten

- in 2016 is één project afgesloten, namelijk Kleefse Waard. Met de verkoop van een groot deel van de gronden, in huidige staat, aan IPKW is het project namelijk anders van opzet geworden. Het positieve resultaat van deze afsluiting bedraagt € 0,32 miljoen.

Vastgestelde grondexploitaties

- grond- en opstalexploitaties waarop een verwacht financieel tekort zit, dienen vooraf te worden afgedekt. Dit wordt aangeduid als het voorzichtigheidsprincipe. Bij de projecten met tekorten worden voorzieningen (nadelig resultaat) getroffen om de tekorten af te dekken;
- ten opzichte van vorig jaar zijn de totale voorzieningen met ca. € 0,39 miljoen toegenomen. Voor de meeste projecten (o.a. Spijkerbroek en Gaardenhage) zijn de voorzieningen afgenomen. Dit komt onder meer door dat de rente is verlaagd van 4% naar 2%. Daarnaast is voor Oude Veerweg een extra voorziening opgenomen van € 1 miljoen. Op dit moment is het namelijk onduidelijkheid of de provincie nog toestaat dat Oude Veerweg tot bedrijventerrein ontwikkeld kan worden. Bij Arnhem Centraal is verder nog een administratieve handeling uitgevoerd die verder geen financieel effect heeft. De voorziening neemt hierdoor wel met € 1,54 miljoen toe, maar ter dekking staat daar een zelfde bedrag uit de reeds aanwezige bestemmingsreserve Arnhem Centraal tegenover.

Strategisch bezit

- de rentelasten en eventuele beheerslasten van het strategisch bezit worden niet bij de boekwaarde opgeteld. Jaarlijks worden deze kosten dus afgeboekt. Totaal zijn er in 2016 voor ruim € 2 miljoen aan lasten geweest op het strategisch bezit;
- het strategisch bezit wordt ook zo goed mogelijk verhuurd of verkocht als het niet ingezet gaat worden voor toekomstige ontwikkelingen. Het batige saldo bij de inkomsten bedraagt ruim € 1,9 miljoen;
- over 2016 komt daarmee het totale negatieve saldo van het strategisch bezit uit op iets minder dan € 0,1 miljoen.

Voorstudies en overige kosten grondexploitatie

- de totale kostenpost van deze categorieën bedraagt ruim € 80.000.

Erfpachten

- het netto erfpachtresultaat heeft in 2016 duidelijk bijgedragen aan het postieve resultaat van het Grondbedrijf. Dit komt vooral door (eenmalige) afkopen. Het resultaat is € 1,55 miljoen positief.

Grondexploitatie en Weerstandsvermogen

Grondexploitatie

Hiervoor is beschreven hoe het jaarresultaat Grondbedrijf per ultimo 2016 tot stand is gekomen. Hierin zijn voor alle projecten de laatste (financiële) effecten meegenomen. Echter zegt dit nog niets over de totale omvang van alle investeringen en opbrengsten en de risico's die daarbij voor de toekomst aanwezig zijn. Deze paragraaf gaat eerst in op de totalen van de grondexploitatie en de effecten daarvan op het weerstandsvermogen voor het Grondbedrijf.

Grondexploitatie in voorbereiding/strategisch bezit

Dit betreffen gronden e.d. waar nog geen definitieve kaders voor zijn vastgesteld, zoals bijvoorbeeld het project Centrum-Zuid. Per ultimo 2016 bedroeg de totale boekwaarde van het strategisch bezit € 18,9 miljoen.
Deze boekwaarde bestaat uit de volgende elementen:

- voor een bedrag van circa € 6,65 miljoen betreft het bebouwde gronden. Deze panden (incl. ondergrond) zijn gewaardeerd tegen een bedrag van maximaal 80% van de oorspronkelijke aanschafprijs of, indien dit lager is, de getaxeerde marktprijs. De panden zijn aangekocht met het oog op mogelijke toekomstige ontwikkelingen. Voor panden die in het kader van Rijnboog zijn aangekocht, worden/zijn een aantal panden verkocht die niet meer tot het project behoren. Echter de panden in Coehoorn-Noord bijvoorbeeld, blijven nog wel strategisch bezit (nu in gebruik bij Coehoorn Centraal). In 2017 zal meer duidelijk worden wat met deze panden zal gebeuren. In 2016 is de boekwaarde van het vastgoed met ca. € 0,35 miljoen gedaald, mede als gevolg van een aantal verkopen. Overigens staat dit dus los van de verkopen die door het Vastgoedbedrijf worden uitgevoerd;
- naast de gebouwen heeft de gemeente ook nog voor circa € 12,25 miljoen aan onbebouwde terreinen als strategisch bezit. Deze gronden hebben een boekwaarde van gemiddeld € 19 per m2. In 2016 is niets aangekocht, maar is bijvoorbeeld wel Akzo-haven verkocht aan IPKW. Hierdoor is de totale boekwaarde in 2016 verlaagd met € 0,55 miljoen.

Vastgestelde grondexploitatie

In de onderstaande tabel is het totaal van alle grondexploitaties weergegeven. Totaal bedraagt de boekwaarde ca. € 53 miljoen (in 2015 € 68 miljoen). Daarnaast moeten er nog voor ca. € 114 miljoen aan investeringen plaatsvinden (in 2015 € 140 miljoen) en voor ca. € 193 miljoen aan totale opbrengsten (in 2015 € 232 miljoen) gerealiseerd worden. Door een forse daling van zowel de investeringen als de grondopbrengsten in de projecten, bijvoorbeeld Kleefse Waard is nog maar beperkt aanwezig, is het risicoprofiel ten opzichte van 2015 verder verbeterd. Daarnaast zijn er in 2016 geen nieuwe grondexploitaties geopend.

Vastgestelde grondexploitaties	Boekwaarde	Nog te realiseren	Totaal
*Bedragen * € 1.000.000,=*			
Kosten			
Verwervingen	215	4	219
Civiele kosten	137	62	199
Overige kosten	29	17	46
Plankosten en VTU	118	31	149
Totaal kosten	***499***	***114***	***613***
Opbrengsten			
Grondopbrengsten	280	184	464
Subsidies / bijdragen	151	9	160
Voorziening Grondbedrijf	62	0	62
Totaal opbrengsten	***493***	***193***	***686***
Rente / Kosten- en opbrengstenstijging	47	-5	42
Resultaat (op eindwaarde)	**-53**		**31**
Resultaat op contante waarde per 01-01-2017			**26**

Programma woningbouw en niet-woningbouw

Onderstaande grafieken geven het programma aan van woningbouw en niet-woningbouw die opgenomen is in de vastgestelde grondexploitaties. Voor de korte termijn zijn op verschillende plekken in de stad nog diverse woningbouwontwikkelingen. Voor de langere termijn heeft de gemeente, buiten Schuytgraaf, geen eigen woningbouwontwikkelingen in de pijplijn.

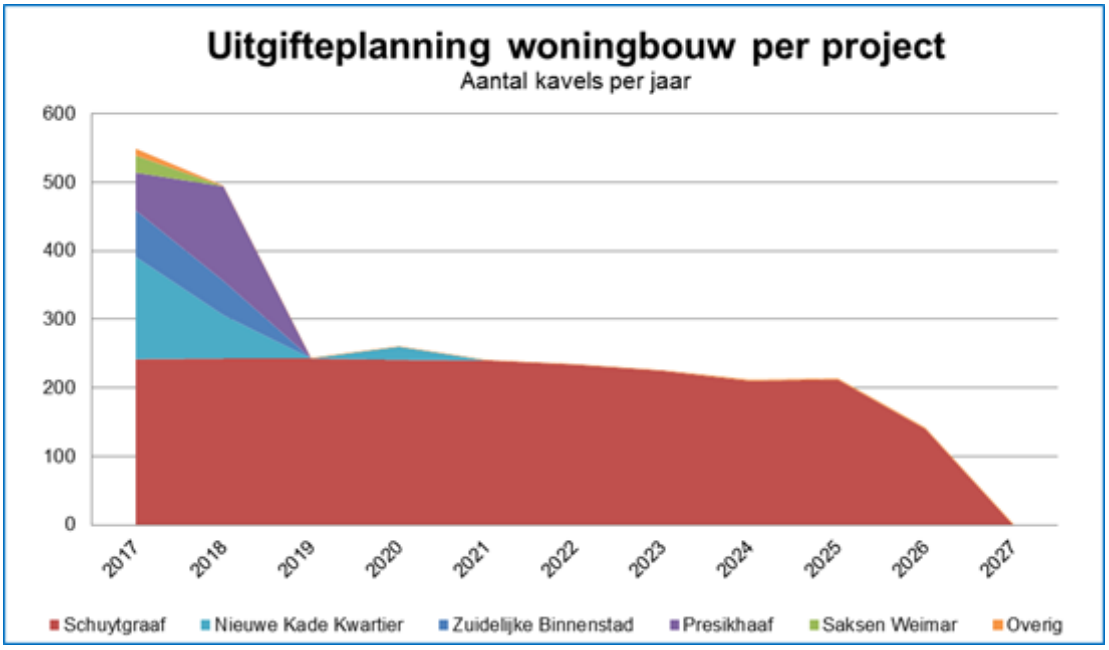

Voor bedrijven, kantoren en ander commercieel programma geldt ook dat na 2021, met uitzondering van uitgifte voor bedrijven op Oude Veerweg, er verder geen gemeentelijke gronden meer beschikbaar zijn in de huidige projecten.

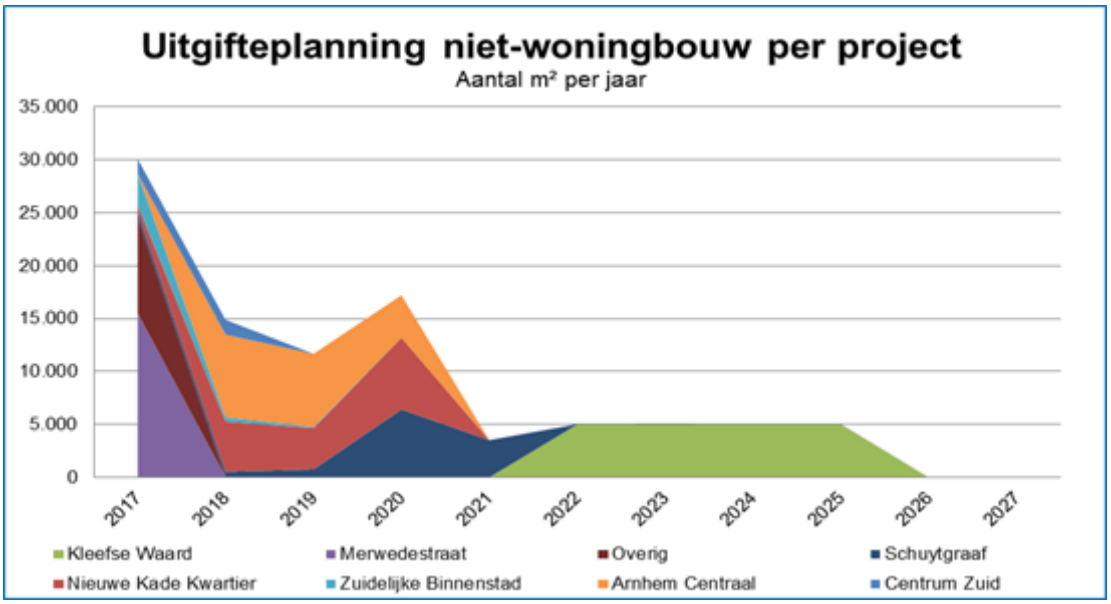

Reserves en begroting

- het Grondbedrijf had in 2015 geen reserves. Maar aangezien in 2016 een positief resultaat is behaald binnen het Grondbedrijf, kunnen daarmee ook de reserves weer worden opgebouwd. Eventuele financiële tegenvallers in de toekomst dienen eerst zelf door het Grondbedrijf opgevangen te worden, voordat een beroep kan worden gedaan op de Algemene reserve;
- er is ook nog een winstpotentie van ca. € 26 miljoen. Dit is een toename ten opzichte van vorig jaar, toen was de winstverwachting nog ca. € 23,3 miljoen. De winstpotentie binnen het Grondbedrijf wordt niet meegenomen voor de weerstandscapaciteit. Aangezien deze middelen pas in de toekomst tot onze beschikking komen is vanuit het voorzichtigheidsprincipe aangehouden om die niet in te zetten als dekking voor de weerstandscapaciteit.

Ontwikkeling bestemmingsreserves Grondbedrijf	*Saldo per 31-12-2015*	*Saldo per 31-12-2016*
Bedragen * € 1.000,=		
Bestemmingreserve grondexploitaties	0	0
Bestemmingreserve voorstudies	0	33
Bestemmingreserve strategische posities	0	739
Totaal bestemmingsreserves Grondbedrijf	**0**	**772**

Toelichting

In bovenstaande tabel staat aangegeven hoe de verschillende bestemmingsreserves zich ontwikkelen:

- dit jaar kan de bestemmingsreserve Voorstudies aangevuld worden met € 33.000;
- ca. € 0,74 miljoen wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve Strategische posities;
- van het totale positieve resultaat (€ 1,3 miljoen) in 2016 van het Grondbedrijf € 0,59 miljoen naar de Algemene reserve. In de begroting was rekening gehouden met een negatief resultaat voor het Grondbedrijf van ca. € 50.000 (zie de volgende tabel).

Grondexploitatie en begroting 2016	
*Bedragen * € 1.000,=*	
Aanpassing voorzieningen op vastgestelde grondexploitaties	0
Resultaat op afgesloten projecten en naijl	340
Kosten aanhouden strategisch bezit (MVA)	-1.433
Voorstudies	-50
Algemene kosten	-13
Subtotaal resultaat op grondexploitatieprojecten	***-1.156***
Subtotaal op erfpachten	***1.109***
Totaal begroot resultaat grondexploitatie	**-47**
Totaal werkelijk jaarresultaat Grondbedrijf	**1.316**
Afwijking werkelijk resultaat t.o.v. begroting	**1.363**

Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen grondexploitaties en grote projecten

- ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties, grote infrastructurele werken en herontwikkeling van stadsdelen zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook exogene risico's, zoals grote schommelingen in de (economische) markt. Op deze laatste risico's kan de gemeente niet of nauwelijks sturen;
- jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan op voorhand wordt verondersteld;
- risico's die optreden kunnen het financiële beeld ten opzichte van die basis aanmerkelijk wijzigen. Daarom heeft de gemeente een weerstandsvermogen nodig om die onzekerheden in financieel opzicht het hoofd te bieden;
- op de lopende projecten worden regelmatig analyses uitgevoerd om risico's te identificeren die het bereiken van de projectdoelen in de weg kunnen staan. Daar hoort ook bij het formuleren en doorvoeren van maatregelen om de effecten van die risico's voor het project te verkleinen;
- daarnaast worden risico's en onzekerheden rond de begrote inkomsten en uitgaven, maar ook rond de projectplanningen binnen bandbreedtes op basis van simulatie gekwantificeerd in het benodigde weerstandsvermogen. Het resultaat hiervan wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Gewenste weerstandscapaciteit Grondbedrijf	*FJP 2016*	*FJP 2015*
*Bedragen * € 1.000,=*		
Zekerheidspercentage	*90%*	*90%*
Grondexploitaties	6.345	14.932
Strategisch bezit (MVA)	1.425	1.485
Benodigd weerstandsvermogen Grondbedrijf	**7.770**	**16.417**
Grote projecten niet zijnde grondexploitaties	2107	2799
Benodigd weerstandsvermogen	**9.877**	**19.216**

Toelichting

- het gewenste weerstandsvermogen ultimo 2016 komt uit op € 9,9 miljoen bij een zekerheidspercentage van 90%. Hieraan ligt een simulatie van de grondexploitaties op onzekerheden rond kosten, opbrengsten en planning ten grondslag;
- ten opzichte van het jaarverslag 2015 daalt het benodigde weerstandsvermogen (bij 90%) fors met ruim € 9 miljoen. Voor het grootste deel komt dit doordat de totale volumes aan investeringen en nog te realiseren opbrengsten hard zijn gedaald. Deze zijn respectievelijk met ca. € 26 miljoen en ca. € 39 miljoen gedaald. De dalingen worden voor een groot deel verklaard doordat Kleefse Waard is verkocht in huidige staat. Daarnaast zijn er dit jaar de nodige inkomsten geweest uit andere projecten (o.a. Schuytgraaf en Saksen Weimar) die ervoor zorgen dat de totale inkomsten die nog uit grondexploitaties binnengehaald moet worden sowieso autonoom al zou verlagen. Daarnaast zijn de parameters ter bepaling van het weerstandsvermogen ook aangepast naar de huidige risico inschattingen van de projecten. Dit zorgt ook nog voor een positief effect op het benodigde weerstandsvermogen.;
- al deze ontwikkelingen zorgen dus tezamen voor de afname van ruim € 9 miljoen;

- ook al is in 2016 winst gemaakt, de Bestemmingsreserve Grondexploitatie is nog niet aangevuld. Daarmee wordt voor het volledige bedrag van € 9,9 miljoen beslag gelegd op de weerstandscapaciteit van de gemeente.

Weerstandsvermogen en scenario's

Om de uitkomsten van de simulatie, het gewenste weerstandsvermogen van € 9,9 miljoen (90% zekerheid), betekenis te geven en de noodzaak te onderstrepen van een weerstandsvermogen dat aansluit op het risicoprofiel van de gehele portefeuille schetsen we hieronder enkele extreme scenario's, in overeenstemming met de aanbevelingen uit de audit op de grondexploitatie.

In onderstaande tabel zijn de scenario's weergegeven en afgezet tegen het resultaat op netto contante waarde van de vastgestelde grondexploitaties per 1 januari 2017 (ca. € 26 miljoen).

Scenario's Grondbedrijf

*Bedragen * € 1.000.000*

Scenario	Omschrijving	Effect op resultaat	Resultaat
FJP 2016	Basis	0,0	26,0
Scenario 1	Drie jaar vertraging	-4,6	21,4
Scenario 2	Grondopbrengsten 10% lager	-18,5	7,6
Scenario 3	Ontwikkeling staken		-74,5

Toelichting

- Scenario 1 geeft het effect weer als de geraamde opbrengsten met een vertraging van drie jaar gerealiseerd worden en de rest blijft gelijk. Dit houdt in dat er drie jaar extra rentekosten (2% p/j) worden berekend over de huidige boekwaarde;
- Scenario 2 geeft weer wat het effect op het basisresultaat grondexploitatie is van toekomstige grondopbrengsten als die 10% lager liggen dan nu aangenomen;
- Scenario 3 geeft weer welk financieel resultaat er volgt uit het staken van alle ontwikkelingen. Om dit scenario inzichtelijk te maken wordt de huidige boekwaarde van de grondexploitaties en het strategisch bezit weergegeven en gepresenteerd als resultaat.

Paragraaf 9 Investeringen

Investeringen zijn uitgaven die gedurende meerdere jaren nut opleveren. Te onderscheiden zijn investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Investeringen met economisch nut zijn alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheden voor de gemeente om middelen te verwerven, of betreffen investeringen die verhandelbaar zijn. Voor deze investeringen geldt dat er tegenover de lasten op de gemeentebegroting ook baten (kunnen) staan. Alle andere investeringen zijn investeringen met maatschappelijk nut. De baten liggen bij burgers en bedrijven. Onderhoudsuitgaven zijn geen investerings-uitgaven.

Activeringen / onderhanden activa 2016

Op de volgende bladzijde staat de tabel Activeringen / Onderhanden activa 2016

Uit de tabel blijkt dat van de voorgenomen investeringen van € 45,7 miljoen in 2016 63,7% is geactiveerd, €29,1 miljoen. De resulterende onderuitputting van € 16,6 miljoen wordt grotendeels verklaard door achterblijven van investeringen de programma's R3. Economie (€ 5,1 miljoen) en R9. Financiën en bedrijfsvoering (€ 10,2 miljoen).

Van de investeringen in 2016 springt een aantal in het oog:

Regulier programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat
Parkeren Trans

Krediet	€	0
Activering	€	4.503.000
Overschrijding	€	4.503.000

Voor de aanleg van het parkeerterrein aan De Trans is in de jaarschijf 2017 van de MJPB 2017 - 2020 een krediet van € 4,5 miljoen beschikbaar gesteld. Afgezien van de timing (de investering is een jaar te vroeg gerealiseerd) wordt het krediet niet overschreden.

Regulier programma 3. Economie
Arnhem International School

Krediet	€	3.500.000
Activering	€	0
Onderschrijding	€	3.500.000

Mede dankzij de investeringsbijdrage van de gemeente Arnhem en de provincie is de nieuwbouw van de Arnhem International School gerealiseerd. In dit jaarverslag is de bijdrage van Arnhem (die grotendeels al is voldaan) nog niet geactiveerd, omdat de financiële afwikkeling nog moet plaatsvinden. Deze investering is dus formeel nog niet gedaan.

Regulier programma 7. Gezondheid en milieu
Gemeentelijk RioleringsPlan

Krediet	€	10.125.000
Activering	€	6.654.000
Onderschrijding	€	3.471.000

Omdat de uitvoering van een deel van de in 2016 geplande rioolvervanging zijn vertraagd ten gevolge van een langere voorbereidingstijd komen de geprognosticeerde investeringen lager uit dan opgenomen in het MIP. Deze uitgestelde investeringen zullen binnen de looptijd van het huidige GRP alsnog plaatsvinden.

Regulier programma 7. Gezondheid en milieu
Omgekeerd Afval inzamelen

Krediet	€	1.200.000
Activering	€	1.960.000
Overschrijding	€	760.000

In het afvalplan 2012-2020 zijn investeringen voorzien tot en met het jaar 2019. Omgekeerd afval inzamelen wordt nu versneld ingevoerd en investeringen worden versneld gerealiseerd. De overschrijding in 2016 wordt gedekt ten laste van reeds geplande investeringskredieten voor de jaren 2017 en verder.

Activeringen / Onderhanden activa 2016							
							bedragen x € 1.000
Regulier programma		Begroot 2016 MIP 2016-2020 MJPB '17-'20	Onderhanden activa 2015	Bestedingen 2016	Activering 2016 Totaal	Over- / onder-schrijding	Onderhanden activa 2016
Nr.	Omschrijving	1	2	3	4	5 (=1-4)	6
R1	Veiligheid	131	0	71	71	60	
R2	Verkeer,vervoer en waterstaat	8.200	1.951	6.000	7.951	249	
R3	Economie	5.143	0	0	0	5.143	
R4	Educatie	2.268	1.725	774	2.499	-231	
R5	Cultuur, recreatie en sport	6.002	2.083	4.280	6.133	-131	230
R6	Participatie en zorg	10	0	0	0	10	
R7	Gezondheid en milieu	12.274	72	8.878	8.950	3.324	
R8	Wonen en ruimte	0	0	1.879	1.879	-1.879	
R9	Financiën en bedrijfsvoering	11.701	538	1.066	1.604	10.097	
	Totaal	45.729	6.369	22.948	29.087	16.642	230

Onderuitputting kapitaallasten

- als gevolg van het (nog) niet activeren van gepleegde investeringen (onderhanden activa) of nog niet realiseren van investeringen, waarvoor krediet beschikbaar is, zal in 2017 een onderuitputting optreden van de begrote kapitaallasten. Conform besluit van de gemeenteraad terzake zal deze onderuitputting worden toegevoegd aan de Algemene Reserve;
- uitzondering hierop vormt de onderuitputting van kapitaallasten voor investeringen in het onderwijs. Deze worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve "kapitaallasten onderwijs";
- de verwerking in begroting 2017 zal plaatsvinden in een verzamelbesluit in 2017, die formeel ter vaststelling aan de gemeenteraad zal worden voorgelegd.

Paragraaf 10 Subsidies

Subsidies zijn financiële bijdragen aan burgers en/of organisaties voor activiteiten die bijdragen aan de realisatie van de – door de gemeenteraad vastgestelde - beleidsdoelen van de gemeente. De gemeente Arnhem heeft een subsidieverordening, die de spelregels bevat. De subsidielijst, een bijlage bij de begroting, geeft een overzicht van verleende en nog te verlenen subsidies.

Verlenen van subsidies

Het verlenen van subsidies is een van de instrumenten die de gemeente kan inzetten om haar doelstellingen te realiseren. De gemeente Arnhem heeft met bijna 400 instanties een subsidierelatie. Subsidies kunnen op twee manieren worden verleend:

- *Subsidies op basis van subsidieregelingen*
  op basis van de Algemene Subsidieverordening (ASV) worden verschillende subsidieregelingen vastgesteld. Hiermee is een wettelijke en rechtmatige grondslag gecreëerd voor de subsidies. Op basis van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verdeeld en toegewezen aan betrokken instellingen.

- *Begrotingssubsidies*
  wanneer in de begroting een subsidieontvanger vermeld staat én het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld, is er geen nader wettelijk voorschrift nodig. Dit is vastgelegd in de Algemene Wet Bestuursrecht (AWB). Met name de subsidies aan de 'grote' instellingen worden op deze wijze verstrekt.

In 2013 is de Nota Hoofdlijnen subsidiebeleid gemeente Arnhem vastgesteld. Hierin zijn de uitgangspunten voor het gemeentelijk subsidiebeleid en het toetsingskader voor de daadwerkelijke uitvoering vastgelegd. De beleidsregels zijn, tezamen met onder andere aanpassingen aan Europese regelgeving, in 2016 geformaliseerd in de Algemene Subsidieverordening Arnhem 2016.

Subsidiebedragen 2016

In 2016 heeft Arnhem in totaal voor € 70,3 miljoen aan subsidies verstrekt; ruim € 10 miljoen meer dan in 2015 en ook ruim € 10 miljoen meer dan oorspronkelijk begroot. Dat komt met name door de verzelfstandiging van Musis en Stadstheater Arnhem, extra subsidie voor de Arnhemse Musea en het Kunstbedrijf en de eenmalige investeringssubsidie voor de bouw van de internationale school, waartoe gedurende het jaar is besloten.

In het volgende overzicht is de verdeling van de subsidies over de verschillende programma's vermeld.

Toegekende bedragen per programma

Subsidies
Toegekende bedragen per programma

Programma	Begroot	Realisatie
bedragen x € 1000		
V1 Wijksturing	0	0
V2 Innovatie en recombineren van centraal aanbod naar wijkvraag	0	0
V3 Versterken participatie en zelorganiserend vermogen van inwoners	0	0
V4 Werk!	0	-4
V5 Vitale Centrumstad en het Rijngoud	0	0
V6 Energy made in Arnhem, ElectriCity	0	-120
V7 Marketing	0	0
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	802	800
R1 Veiligheid	214	74
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	0	0
R3 Economie	2.309	2.153
R4 Educatie	9.640	8.616
R5 Cultuur, recreatie en sport	22.034	20.800
R6 Participatie en Maatschappel Ondersteuning	28.853	26.712
R7 Gezondheid en Milieu	2.556	2.833
R8 Wonen en Ruimte	225	127
R9 Financien en bedrijfsvoering	223	506
INVR3 Economie	3.500	7.408
INVR5 Cultuur, recreatie en sport	0	386
Totaal	**70.356**	**70.290**

Toelichting

Uit het overzicht blijkt dat de gemeente de meeste subsidie verstrekt in de programma's R5 en R6. Op deze terreinen worden enkele grote instellingen gefinancierd, die met hun activiteiten invulling geven aan gewenst gemeentelijk beleid. In concreto:

- *Programma R5 Cultuur, recreatie en sport:*
  Stichting Musis en Stadstheater Arnhem, Stichting Musea Arnhem, Stichting Kunstbedrijf Arnhem en Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek.

- *Programma R6 Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning*:
  Stichting Rijnstad, Stichting Iriszorg en stichting Moviera.Stichting Welzijn Ouderen en VGGM.

Al deze instellingen ontvingen in 2016 ieder meer dan € 1 miljoen subsidie. Dat geldt, zoals blijkt uit het volgende overzicht, voor in totaal 15 organisaties in Arnhem. Een deel van de nog als subsidie verwerkte bijdragen betreft in feite inkopen vanuit de sociale deelfondsen Algemeen, Wmo en Jeugd.

Subsidiebedragen meer dan € 1 miljoen

Subsidies Subsidies van meer dan één miljoen euro		
Subsidiebedrag per subsidieontvanger; subsidies > € 1.000.000		
Naam subsidieontvanger	**Begroot**	**Realisatie**
Bedragen x € 1.000		
Arnhem International School (investeringssubsidie)		7.408
Stichting Peutercentra Arnhem		1.952
SKAR		1.248
Stichting Pas		2.540
ROC Rijn IJssel College		1.127
Stichting Musis en Stadstheater Arnhem		5.432
Stichting Musea Arnhem		3.200
Stichting Arnhemse Openbare & Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek		4.521
Stichting Kunstbedrijf Arnhem		2.406
Stichting Rijnstad		8.902
Stichting MOVIERA		4.594
Stichting IrisZorg		4.085
MEE Gelderse Poort		1.764
Stichting Welzijn Ouderen Arnhem		2.330
VGGM		2.304
Totaal	**0**	**53.813**

Toelichting

- in de kolom 'Begroot' zijn geen bedragen ingevuld. Afgezien van enkele specifiek begrote subsidies aan instellingen, worden veel bijdragen verstrekt uit brede programmabudgetten voor specifieke gemeentelijke doelen. Daaruit financiert de gemeente meerdere initiatieven;
- een deel van de vermelde subsidiebedragen betreft in feite inkoop vanuit sociale deelfondsen.

Subsidiebedragen 2016, totaaloverzicht

In de bijlage Totaaloverzicht verstrekte subsidies zijn alle begrote en verstrekte subsidiebedragen opgenomen. Subsidiebedragen zijn begroot per programma en soms ook per instelling, met vermelding van het programma of de programma's waarbinnen de instelling werkzaam is. Het totaaloverzicht in dit jaarverslag is ingedeeld naar programma's. Het geeft onder andere inzicht in de besteding van de op programmaniveau begrote bedragen. Instellingen kunnen een bijdrage leveren aan verschillende programma's en daardoor kan het voorkomen dat zij meerdere keren in het overzicht voor komen.

Paragraaf 11 Integriteit

Het Arnhemse Integriteitsbeleid gaat uit van gedragscodes voor zowel bestuurders, raads- en commissieleden als voor het ambtelijk apparaat om misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie te voorkomen.

Ambtenaren

Actuele kaders

Ambtenarenwet
In de wet is de verplichting tot het voeren en handhaven van integriteitsbeleid opgenomen. Het college moet een integriteitsbeleid voeren dat is gericht op het bevorderen van goed ambtelijk handelen en dat in ieder geval aandacht besteedt aan het bevorderen van integriteitsbewustzijn en aan het voorkomen van misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie.

Gedragscode voor ambtenaren bij de gemeente Arnhem
In deze gedragscode zijn de voorwaarden voor goed ambtelijk handelen opgenomen.

Arbeidsvoorwaarden gemeente Arnhem
In de arbeidsvoorwaarden is de basis voor de regeling Melding vermoeden misstanden (voorheen Klokkenluidersregeling) vastgelegd.

Wet Huis voor Klokkenluiders
Deze wet is ingegaan op 1 juli 2016 en geldt voor werkgevers en werknemers (inclusief Zzp'ers, vrijwilligers, flexwerkers en stagiairs) en regelt de mogelijkheden en bescherming van hen die een misstand met een maatschappelijk belang willen melden.

Ambitie

Integriteitsbeleid maakt een vast onderdeel van het personeelsbeleid uit:
- door in functioneringsgesprekken en werkoverleggen het integriteitsbewustzijn te bevorderen;
- door het aanbieden van scholing en vorming op het gebied van integriteit.

Planning 2016

- naleven van de gedragscode;
- vertrouwenspersoon ambtelijke integriteit/melding vermoeden misstanden;
- maatregelen uitwerken en invoeren op het gebied van informatiebescherming;
- actualiseren van de ceremonie voor het afleggen van de ambtseed/belofte;
- maatregelen uitwerken met betrekking tot onderzoeken bij werving en selectie.

Resultaat 2016

Naleven van de gedragscode
Via een trainee-opdracht is specifiek aandacht besteed aan integriteitsbewustzijn. Met name door middel van het geven van voorlichting over integriteitsaspecten en het bediscussiëren van dilemma's in de werkoverleggen van een groot aantal afdelingen.Ook zijn er thema-bijeenkomsten over integriteit gehouden voor alle leidinggevenden en de medewerkers van de afdeling P&O.
Voor de ceremonie bij het afleggen van de ambtseed/belofte is een nieuwe vorm ontworpen om in 2017 te gaan toepassen.

Vertrouwenspersoon ambtelijke integriteit/melding misstanden
Medewerkers kunnen -indien gewenst anoniem- integriteitsschendingen of vermoedens daarvan melden. De gemeente hanteert een onderzoeksprotocol dat in werking treedt bij melding of constatering van niet integer gedrag van een medewerker, alsmede een richtlijn aanhouding en inbeslagname. De vertrouwenspersoon ontving in het verslagjaar drie meldingen die betrekking hadden op het vermoeden van een misstand.

Maatregelen, gericht op informatiebescherming
- er is een overlegstructuur opgezet waarin verschillende disciplines ambtelijke integriteit in relatie tot zowel interne als externe kwetsbaarheid bespreken;
- er is een aanzet gemaakt voor beleid op het gebied van informatievoorziening om in 2017 verder uit te werken.

Politiek - Bestuurlijk

Bestuurlijke integriteit houdt in dat de verantwoordelijkheid die met de bestuurlijke functie samenhangt wordt aanvaard en dat er de bereidheid is om daarover verantwoording af te leggen. Verantwoording wordt intern afgelegd aan het college en de gemeenteraad, maar ook extern aan organisaties en burgers voor wie bestuurders hun functie vervullen.

Actuele kaders

- Verordening gedragscode integriteit raads- en commissieleden gemeente Arnhem;
- Gedragscode integriteit burgemeester en wethouders gemeente Arnhem.

Beide gedragscodes bevatten bepalingen over onder meer belangenverstrengeling, opgave van financiële belangen en nevenfuncties, geheimhouding, geschenken, giften en gunsten.

Planning 2016

- naleving Gedragscode integriteit raads- en commissieleden gemeente Arnhem;
- naleving Gedragscode integriteit burgemeester en wethouders gemeente Arnhem.

Resultaat 2016

College van burgemeester en wethouders

- de leden van het college hadden in 2016 geen financiële belangen in ondernemingen;
- de leden van het college hadden in totaal 47 nevenfuncties, waarvan 39 ambtshalve. Voor één niet-ambtshalve nevenfunctie wordt een vergoeding ontvangen;
- er zijn door het college in 2016 geen geschenken, giften of gunsten aangenomen.

De opgave van nevenfuncties en financiële belangen in ondernemingen is openbaar en door derden te raadplegen op de website van de gemeente Arnhem.

6. JAARREKENING 2016

Dit onderdeel gaat in op het behaalde resultaat en de financiële positie van de gemeente Arnhem.

De Jaarrekening bestaat uit de volgende onderdelen:

6.1 Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting

Inclusief het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld

6.2 Balans en de toelichting

6.3 Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel)

6.4 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

6.1 Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting

6.1.1 Overzicht van de begrote en gerealiseerde baten en lasten per taakveld

Begroot en rekening per programma

Nr.	Omschrijving	Begroot 2016 definitief					Rekening 2016					Afwijking	V / N
		Lasten	Baten	Begroot totaal saldo van baten en lasten	Beoogd saldo toevoegingen en onttrekkingen	Geraamd resultaat	Lasten	Baten	Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	Werkelijk saldo toevoegingen en onttrekkingen	Gerealiseerd resultaat		
												Bedragen X € 1.000	
Veranderopgaven													
V.01	Van Wijken weten	903	0	-903	-560	-1.463	679	11	-668	-797	-1.465	-2	N
V.02	Stad op de kaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Reguliere programma's													
R.00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	11.250	3.604	-7.646	125	-7.521	11.789	4.764	-7.025	52	-6.973	548	V
R.01	Veiligheid	15.462	1.646	-13.816	-7	-13.823	15.358	2.203	-13.155	-7	-13.162	661	V
R.02	Verkeer, vervoer en waterstaat	38.587	18.035	-20.552	4.064	-16.488	36.757	18.780	-17.977	1.550	-16.427	61	V
R.03	Economie	4.923	708	-4.215	273	-3.942	6.091	893	-5.198	360	-4.838	-896	N
R.04	Educatie	40.180	15.368	-24.812	-5.656	-30.468	39.619	15.259	-24.360	-6.723	-31.083	-615	N
R.05	Cultuur, recreatie en sport	55.623	10.729	-44.894	9.271	-35.623	63.577	12.394	-51.183	8.937	-42.246	-6.623	N
R.06	Participatie en Maatschappelijke ondersteuning	367.565	118.841	-248.724	1.651	-247.073	368.607	130.167	-238.440	-3.584	-242.024	5.049	V
R.07	Gezondheid en milieu	42.270	5.726	-36.544	21.986	-14.558	41.411	7.512	-33.899	21.380	-12.519	2.039	V
R.08	Wonen en ruimte	87.918	80.566	-7.352	6.430	-922	59.031	53.550	-5.481	3.434	-2.047	-1.125	N
R.09	Financien en bedrijfsvoering	97.591	478.898	381.307	-9.426	371.881	97.208	496.653	399.445	-11.771	387.674	15.793	V
Totaal		**762.272**	**734.121**	**-28.151**	**28.151**	**0**	**740.127**	**742.186**	**2.059**	**12.831**	**14.890**	**14.890**	**V**

6.1.2 Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening

In 2016 is een voordelig totaal van saldo van baten en lasten gerealiseerd van € 2.059.000. Vervolgens zijn voor een bedrag van € 12.831.000 aan voordelige mutaties via de reserves bestemd. Uiteindelijk resteert een voordelig gerealiseerd resultaat van € 14.890.000 dat zal worden verrekend met de Algemene Reserve.

Totaal van saldo van baten en lasten op hoofdlijnen

Omschrijving	Bedrag 2016	V/N
	Bedragen x € 1.000	
Totaal van saldo van baten en lasten	2.059	V
Bestemming totaal van saldo van baten en lasten via reserves	12.831	V
Begroot saldo van baten en lasten	0	
Gerealiseerd resultaat	**14.890**	**V**

De verklaring van het voordelig gerealiseerd resultaat is hieronder opgenomen. Hierna volgt per afwijking – op volgorde van programma – een korte toelichting. Van het voordelig resultaat van € 14,9 miljoen is € 9,2 miljoen als incidenteel voordeel aangemerkt en € 5,7 miljoen als structureel voordeel. Voor de incidentele en structurele mutaties in de reserves die hiervan onderdeel uitmaken, wordt verwezen naar de verloopoverzichten van de reserves in de paragraaf 6.2.2.9 Eigen vermogen.

Specificatie voor- en nadelen

Progr.	Omschrijving	Afwijking	Incidenteel	Structureel
				Bedragen x € 1.000
	Voordelen (voor bestemming via de algemene reserve):			
R.00	Liquidatie Stadsregio Arnhem Nijmegen	232	232	
R.01/R.07	Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM) resultaat 2015	703	703	
R.06	ESF subsidie actie Jeugdwerkloosheid	1.155	1.155	
R.06	Participatiebudget	1.836	1.836	
R.06	BUIG: aanpassingen additionele vangnetregelingen	3.315	3.315	
R.06	BUIG: aanvullende rechten vangnetregeling 2015	1.135	1.135	
R.06	Budget voor herindicaties	517	517	
R.06	Budget AWBZ-MO middelen	1.322	1.322	
R.07	Afval	546	546	
R.08	Arnhem Centraal: OV Terminal	1.350	1.350	
R.08	Woonschepen vrijval	236	236	
R.09	Rente en rentemanagement	7.308		7.308
R.09	Gemeentefonds: meicirculaire (inclusief IU Sociaal Domein)	11.564	11.564	
R.09	Dividend BNG	106	106	
R.09	Lagere kapitaallasten agv onderuitputting geplande investeringen 2015	2.362	2.362	
R.09	Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	1.039	1.039	
	Totaal voordelen (voor bestemming via de algemene reserve)	**34.726**	**27.418**	**7.308**
	Nadelen (voor bestemming via de algemene reserve):			
R.01	Brandbestrijding	343		343
R.02	Havens	70	70	
R.03	Marktbeheer	127	127	
R.03	Urenoverschrijding economisch beleid	864	864	
R.04/R.05	MFC's exploitatie en beheer	590	125	465
R.05	Musis asbest	2.162	2.162	
R.05	Terugkoop MSA vastgoed	1.439	1.439	
R.05	Frictiekosten verzelfstandiging Kunstbedrijf	1.143	1.143	
R.05	Rozet: onderhoud en servicekosten	302	302	
R.05	Herstel constructiefouten Het Gelders Stadion B.V.	257	257	
R.05	Sportcomplex Valkenhuizen brand loods	186	186	
R.06	Presikhaaf bedrijven	4.585	4.585	
R.06	Bijstand terugbetaling onterechte boetes	351	351	
R.06	Armoedebeleid beschermingsbewind en Budgetondersteuning op Maat (BooM)	325	325	
R.06	Sociale Bank Centraal Gelderland (SBCG): opbrengst kredietvergoeding	605	605	
R.06	SBCG - beëindiging WSNP activiteiten	255	255	
R.07	Energiekosten voor DRIS bij bushaltes	245	245	
R.08	Leges WABO	2.632	2.632	
R.09	Belastingopbrengsten: leegstand	1.455	1.455	
R.09	ICT	841	841	
R.09	Sociaal plan gemeente Arnhem	2.016	2.016	
R.09	Indexatie loonkosten obv nieuwe cao	2.646		2.646
	Totaal nadelen (voor bestemming via de algemene reserve)	**23.439**	**19.985**	**3.454**
Divers	Diverse kleine afwijkingen (voordelen)	3.603	1.802	1.802
	Totaal saldo van voor- en nadelen	**14.890**	**9.235**	**5.656**

Toelichting op de voordelen

R.00 Liquidatie Stadsregio Arnhem Nijmegen - Voordeel € 232.000
De liquidatie van de Stadsregio Arnhem Nijmegen leidt tot een voordeel van € 232.000.

R.01/R.07 Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM) resultaat 2015 - Voordeel € 703.000
Op 22 juni 2016 is in het Algemeen Bestuur van VGGM de jaarrekening 2015 inclusief resultaatbestemming vastgesteld. De resultaatbestemming leidt tot een incidentele uitkering aan de gemeente Arnhem van € 703.000. Dit bestaat uit € 430.000 voordeel op de brandweer (R.01 Veiligheid) en € 273.000 voordeel op de GGD inclusief facilitaire zaken (R.07 Gezondheid en milieu).

R.06 ESF subsidie actie Jeugdwerkloosheid - Voordeel € 1.155.000
In verband met een subsidie die is aangevraagd bij het Europees Sociaal Fonds (ESF) is een voordeel ontstaan op de personele inzet voor Werk en Inkomen. Aangezien de doelen van de subsidie zijn gerealiseerd vanuit de bestaande bezetting zijn er geen extra personeelslasten. Hierdoor ontstaat een voordeel ten opzichte van de begroting.
Het voordeel bestaat uit 2 hoofdcomponenten. De eerste component betreft een subsidie van het Europees Sociaal Fonds voor het jaar 2015 inzake de aanpak jeugdwerkloosheid (ESF-J). Bij de einddeclaratie is geconstateerd dat gemeente Arnhem aanspraak maakt op een bedrag van € 575.000. De subsidie is in 2016 uitgekeerd door het agentschap SZW. Mede vanwege onzekerheid over de hoogte van het subsidiebedrag, is dit bedrag in 2015 niet geboekt als vordering en resulteert dit tot een voordeel in 2016.
De andere component van € 590.000 betreft een subsidie Jeugdwerkloosheid van het Europees Sociaal Fonds voor de fase 2015/ 2016 (ESF-I). De einddeclaratie en controle vindt plaats in 2017. Op basis van prognoses is de verwachting dat gemeente Arnhem € 590.000 ontvangt. Een bedrag van € 280.000 is in 2016 reeds als voorschot ontvangen. Het resterende bedrag is geboekt als vordering.

R.06 Participatiebudget - Voordeel € 1.836.000
Vanuit de niet-bestede middelen 2015 is € 1.289.000 toegevoegd aan het budget 2016 onder andere om incidenteel de taakstelling op de ID regeling (€ 1.000.000) op te kunnen vangen. In de realisatie van het participatiebudget is echter gebleken dat deze taakstelling reeds in het kader 2016 is opgevangen. Dit wordt veroorzaakt doordat de kosten voor de ID regeling harder zijn teruggelopen dan verwacht door een grotere uitstroom uit de regeling.
Daarnaast is het aantal PW-ers met een reïntegratietraject via SZeebra verder in beeld gebracht. De Arnhemse bijstandsgerechtigden blijken meer problemen op diverse leefdomeinen te hebben dan vooraf ingeschat. De trajecten richting werk vanuit de cluster Werk & Inkomen blijken niet altijd passend voor deze doelgroep te zijn. Daardoor zijn minder reïntegratietrajecten ingezet dan vooraf verwacht. De trajecten die wel passend waren en zijn ingezet, zijn relatief succesvoller geweest (zie indicator: % succesvolle gereïntegreerde PW-ers). In 2017 worden meer trajecten Activerend werk ingezet voor de doelgroep met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Tot slot is in 2016 terughoudend omgegaan met het aangaan van nieuwe langlopende trajecten (verplichtingen) op het gebied van participatie. Dit om de teams leefomgeving maximale invloed te geven op de inzet van het budget.

R.06 BUIG: aanpassingen additionele vangnetregelingen - Voordeel € 3.315.000
In 2016 is eenmalig sprake van een additioneel vangnet. Dit vangnet houdt in dat het risico van de gemeente wordt beperkt tot een bedrag van € 30 per inwoner. In de begroting is rekening gehouden met een tekort op de BUIG van € 7.900.000. Op basis van het additioneel vangnet is het maximaal tekort € 4.600.000. Hierdoor ontstaat een voordeel van ruim € 3.300.000.

R.06 BUIG: aanvullende rechten vangnetregeling 2015 - Voordeel € 1.135.000
Bij de berekening van het vangnet wordt rekening gehouden met de door een gemeente niet-rechtmatig verstrekte BUIG-uitkeringen. Deze uitkeringsbedragen worden in mindering gebracht op de vangnet-uitkering. Tijdens de aanvraag in 2016 is een foutenpercentage van 0% vastgesteld bij de berekening van het vangnet over 2015. Dit leidt tot een extra vangnet-bedrag van € 1.135.000.

R.06 Budget voor herindicaties - Voordeel € 517.000
Jaarlijks is bijna € 700.000 aan budget beschikbaar voor eventueel extra benodigde capaciteit voor herindicaties. In 2016 zijn de herindicaties door de wijkteams uitgevoerd en is nauwelijks extra inzet nodig geweest. Dit leidt tot een voordeel van € 517.000.

R.06 Budget AWBZ-MO middelen - Voordeel € 1.322.000
Sinds 2015 wordt de decentralisatie uitkering Maatschappelijke Opvang (MO) opgehoogd met gedecentraliseerde middelen uit de (voormalige) AWBZ. Het gaat hierbij om het budget AWBZ functie begeleiding en persoonlijke verzorging die in het verlengde van begeleiding wordt geboden.
De centrumgemeente Arnhem kreeg hiervoor extra middelen vanuit het Rijk. In 2015 en 2016 heeft zichtbare uitnutting van dit budget maar ten dele voorgedaan, mogelijk is een deel van deze kosten binnen de Wmo 2015 ook onder de producten Begeleiding en Persoonlijke verzorging geboekt.

R.07 Afval - Voordeel € 546.000
Als gevolg van het uitstel van de invoering van de verbrandings- en exportheffing is over 2016 een bedrag van € 546.000 aan lagere kosten gerealiseerd. Dit incidentele voordeel wordt ten gunste van de algemene middelen gebracht.

R.08 Arnhem Centraal: OV Terminal - Voordeel € 1.350.000
Prorail heeft de (voorlopige) eindbalans opgemaakt met betrekking tot de transferhal. Er is een bedrag van € 3.000.000 over waarvan 45% toekomt aan de gemeente Arnhem. Dit levert een voordeel op van € 1.350.000.

R.08 Woonschepen vrijval - Voordeel € 236.000
Via het raadsbesluit van 25 juni 2012 is een bedrag van € 1.500.000 beschikbaar gesteld om te komen tot een uitgewerkt voorstel voor de nieuw te creëren ligplaatsen en om de nodige maatregelen voor de tijdelijke locaties te kunnen uitvoeren. Op dit moment moet nog voor 1 woonark een definitieve oplossing komen. Aan budget resteert nog € 236.000. Gezien de beperkte kosten die hiervoor nog worden verwacht, is besloten dit bedrag te laten vrijvallen en de toekomstige kosten ten laste van de algemene middelen te brengen.

R.09 Rente en rentemanagement - Voordeel € 7.308.000
Het voordeel op rentemanagement wordt grotendeels bepaald door twee componenten. De buffer rentemanagement is in 2016 niet aangesproken, dit omdat de rente constant laag is gebleven. Dit leidt tot een voordeel van € 6.000.000. Daarnaast is ten opzichte van de begroting een voordeel behaald, omdat de rente is achtergebleven. Dit geeft een treasuryresultaat van € 1,3 miljoen.
In de MJPB 2017-2020 is het voordeel op rentemanagement als structureel bestempeld en structureel ingezet. Op basis van doorrekeningen met een pessimistisch scenario van rentestijging, bleek dat een structureel lagere rentelast in de MJPB 2017-2020 kon worden opgenomen.

R.09 Gemeentefonds: meicirculaire (inclusief IU Sociaal Domein) - Voordeel € 11.564.000
De begroting van het gemeentefonds is gebaseerd op de raming in de meicirculaire 2015. In de circulaires die daarop volgen wordt deze raming telkens naar boven of beneden bijgesteld. De definitieve stand over het jaar 2016 wordt pas verrekend in 2017 op basis van de meicirculaire 2017.
Het accres over 2016 is in de septembercirculaire 2015 ten opzichte van de meicirculaire 2015 flink naar boven bijgesteld (effect voor Arnhem circa € 3.000.000). Vervolgens is het accres in de meicirculaire 2016 weer licht naar beneden bijgesteld. Dit is het resultaat van een veelheid aan mutaties op de rijksbegroting. In de septembercirculaire 2016 is het accres over 2016 weer licht naar boven bijgesteld.
Besloten is tot een nieuwe verdeling van de budgetten voor Beschermd Wonen. Voor Arnhem betekent dit een verhoging van het budget voor Beschermd Wonen (onderdeel van de IU Sociaal Domein WMO) van € 3.500.000 miljoen. Aangezien vorig jaar op basis van de meicirculaire 2015 de verlaging op Beschermd Wonen (evenals de andere onderdelen van de IU Sociaal Domein) verrekend zijn met de algemene middelen, komt de positieve aanpassing op dit budget vanaf 2016 weer ten gunste van de algemene middelen. Daarnaast valt de IU Sociaal Domein in de meicirculaire 2016 als gevolg van aanpassingen in het macrobudget en toepassing van objectieve verdeelmodellen voor Arnhem flink gunstig uit (effect in 2016 circa € 3.000.000).
Naast de ontwikkelingen op het accres hebben de ontwikkelingen op de diverse maatstaven van de algemene uitkering in 2016 voor positieve resultaten gezorgd. De in 2016 ontvangen decentralisatie- en integratieuitkeringen zijn of worden veelal verrekend met de reguliere programma's waarop de intensiveringen of extra lasten zich hebben voorgedaan of in het komende jaar gaan voordoen.Het definitief accres over 2015 is in de meicirculaire 2016 bekend gemaakt en dit is een verbetering van 0,3%, ofwel € 50.000.000. Voor Arnhem betekent dit een voordeel van circa € 500.000 dat is ontvangen in 2016. Daarnaast zijn er meerdere afrekeningen geweest over 2015 en 2014. In totaal is in 2016 € 11.100.000 ontvangen die niet begroot was. De oorzaak ligt voornamelijk in het bijstellen of definitief vaststellen van de maatstaven en het accres.

R.09 Dividend BNG - Voordeel € 106.000
De BNG heeft bekendgemaakt dat de netto winst van de bank over 2015 € 226.000.000 bedraagt. Het voorstel aan de aandeelhouders is om evenals in voorgaande jaren 25% hiervan als dividend uit te keren, € 57.000.000. Voor Arnhem betekent dat een bedrag van € 506.000. Ten opzichte van de raming in de MJPB (€ 400.000) betekent dit een voordeel € 106.000. Over het jaar 2016 is nog geen voorstel van de aandeelhouders van de BNG bank beschikbaar.

R.09 Lagere kapitaallasten agv onderuitputting geplande investeringen - Voordeel € 2.362.000
Op basis van de werkelijk gerealiseerde investeringen is berekend hoe groot de kapitaallasten in 2016 zijn. Afgezet tegen de eerder gemaakte raming voor de begroting van 2016, ontstaat een incidenteel voordeel van € 2.362.000.

R.09 Onvoorzien en strikt onvermijdbaar - Voordeel € 1.039.000
Jaarlijks is in de begroting een budget opgenomen voor onvoorzien en strikt onvermijdbaar. In 2016 is hier geen beroep op gedaan.

Toelichting op de nadelen

R.01 Brandbestrijding - Nadeel € 343.000
In 2016 is de brandweerkazerne opgeleverd. Er is met de brandweer een kostprijsdekkende huur afgesproken. Door twee oorzaken ontstaat een structureel nadeel in de begroting:
1. Bij de bepaling van de kostprijsdekkende huur wordt uitgegaan van annuïtair afschrijven, terwijl de gemeente lineair afschrijft. De lineaire afschrijving is in de eerste periode van de afschrijvingstermijn hoger dan een afschrijving op annuïteitenbasis. Hierdoor dekt de gehele huur in de beginperiode alleen de kapitaallasten en is er geen budget meer voor de beheerslasten van 2016 ad € 117.000.
2. De werkelijke investering in de kazerne is lager uitgevallen dan begroot. De kapitaallasten vielen hierdoor lager uit en de huur kon hierdoor voor de huurder worden verlaagd. Het voordeel ontstaan op de kapitaallasten is bij het opstellen van de MJPB 2017-2020 in plaats van ten gunste aan de huuropbrengst, ten gunste van de algemene middelen gebracht. Dit geeft een nadeel van € 226.000 in 2016.

R.02 Havens - Nadeel € 70.000
Het aantal passagiersschepen dat Arnhem heeft aangedaan is minder afgenomen dan verwacht. Dit is een gevolg van dat steeds meer rederijen de faciliteiten die Arnhem op de kades en in de haven te bieden heeft, gebruiken voor de herinrichting van hun schepen, het organiseren van trainingen en als winterligplaats. Het aantal passagiersschepen dat Arnhem met passagiers aan boord aandoet is als verwacht nagenoeg gelijk gebleven als in 2015. Per saldo is het voor 2016 eerder verwachte tekort van € 100.000 beperkt gebleven tot € 70.000. In 2017 wordt de betekenis van havens en kades voor Arnhem met de mogelijke kansen en belemmeringen in kaart gebracht.

R.03 Marktbeheer - Nadeel € 127.000
In 2016 is het aantal marktkooplieden verder teruggelopen. De teruggang is een trend die al jaren in den lande zichtbaar is en ook in Arnhem doorzet. In financiële zin betekent dit dat de inkomsten van de markt achterblijven bij de begrote bedragen. Daarnaast heeft de verplaatsing van de vrijdag- en zaterdagmarkt in het centrum - van het kerkplein naar locatie de markt - extra kosten met zich meegebracht. Het nieuwe marktterrein is bij de inrichting voorzien van goede faciliteiten (water, elektriciteit) voor de markt.

R.03 Urenoverschrijding economisch beleid - Nadeel € 864.000
De Arnhemse economie is volop in beweging: behoud van de basiskwaliteit en een vitale centrumstad met evenementen, maar tevens investeren in sterke en kansrijke economische sectoren. In het afgelopen jaar bleek het noodzakelijk dat er binnen het cluster Beleid en Regie meer inzet werd gepleegd op deze opgave wegens de grote veranderingen die hier spelen. Om mee te kunnen gaan in deze beweging was een grote mate van flexibele inzet van mankracht noodzakelijk.
Deze overschrijding wordt gedeeltelijk gedekt door baten uit detacheringen en diverse uitkeringen die zijn verantwoord op R.09. Deze baten vallen gefragmenteerd uiteen in kleine bedragen, waardoor ze niet separaat als afwijking staan vermeld.

R.04/R.05 MFC's exploitatie en beheer - Nadeel € 590.000
De exploitatie van de MFC's is structureel niet sluitend. Als gevolg van onduidelijkheid over de beleidskaders en onvolledige afspraken met de gebruikers heeft geen afrekening van de servicekosten plaatsgevonden, waardoor de tekorten niet zichtbaar waren. Het nadeel bedraagt in totaal € 590.000 (€ 465.000 structureel + btw € 125.000 incidenteel).
Door het nemen van maatregelen in de organisatie en exploitatie van de MFC's kan het financiële beeld van de MFC's aanzienlijk worden verbeterd. In de MJPB 2017-2020 zijn deze maatregelen hiertoe verder uitgewerkt en financieel vertaald.

R.05 Musis asbest - Nadeel € 2.162.000
Dit nadeel is veroorzaakt door de onverwachte vondst van asbest bij de vernieuwing van Musis onder een betonvloer en ingemetselde ruimte. In 2016 is € 933.000 aan kosten gerealiseerd. Daarnaast is een voorziening getroffen voor € 1.425.000 voor nog te verwachten asbestkosten. In totaal leidt dit tot een nadeel van € 2.358.000. Dit is in overeenstemming met de melding in de Najaarsrapportage Grondexploitatie en Investeringsprojecten gebouwen 2016. Door een bijdrage vanuit het project Musis van € 200.000 (onttrekking BR Cultureel Vastgoed), is het nadeel € 2.162.000.

R.05 Terugkoop MSA vastgoed - Nadeel € 1.439.000
Per 1-1-2016 is het voormalig cluster Musis Sacrum Schouwburg Arnhem verzelfstandigd en verder gegaan als stichting Musis en Stadstheater Arnhem (MSA). In het raadsvoorstel Verzelfstandiging (mei / juni 2015) is vastgelegd dat de gebouwen (Musis en Stadstheater) in eigendom van de gemeente Arnhem blijven. Voor wat betreft de inrichting en inventaris is door middel van een demarcatielijst vastgelegd welke activa in eigendom van de gemeente blijven en welke overgaan naar de zelfstandige stichting. Bij de eerste accountantscontrole van het zelfstandige MSA blijkt dat op de balans een aantal posten staat dat onderdeel is van het gebouw. Deze activa zijn onterecht overgedragen van gemeente aan MSA. Bovendien gaat het bij drie posten om onderdelen van het gebouw Musis, die bij de verbouwing/ nieuwbouw zijn gesloopt. De correctie in de vorm van terugkoop van de activa, vervroegde aflossing van de lening en vervolgens afboeken van de activa levert een incidenteel nadeel op van € 1.439.000. De verlaging van de subsidie leidt tot structureel voordeel in de kapitaallasten, aflopend van € 130.000 in 2017, € 127.000 in 2018, naar € 124.000 in 2019.

R.05 Frictiekosten verzelfstandiging Kunstbedrijf - Nadeel € 1.143.000
Het Kunstbedrijf heeft met de uitvoering van het herstelplan ingrijpende veranderingen ondergaan. De eigen organisatie is veel kleiner en flexibeler geworden en ze richten zich vooral op hun rol als intermediair en expertisecentrum. Ze kunnen met een flexibel aanbod goed inspelen op de vragen van de klanten. In 2015 is het detacheringscontract tussen gemeente en Kunstbedrijf beëindigd. Het voormalig gedetacheerd personeel is boventallig geworden en zal uiterlijk per 1-9-2017 uit dienst treden. Er is in 2015 een voorziening getroffen ter dekking van de gedeeltelijke kosten. De voormalig medewerkers van Kunstbedrijf blijken echter moeilijk herplaatsbaar. De bestaande voorziening blijkt na actualisering en herberekening van de te verwachten kosten op basis van de totale opgebouwde rechten van de betreffende medewerkers, te laag te zijn. Met deze ophoging van de voorziening is in de begroting 2016 nog geen rekening gehouden.
Dit betreft een nadeel op het gebied van personeel, dat vanwege de ontstaansgeschiedenis binnen het programma R.05 Cultuur verantwoord wordt.

R.05 Rozet: onderhoud en servicekosten - Nadeel € 302.000
Het verschil ontstaat vooral doordat het gebouw duurder in onderhoud is dan vooraf geraamd. Daarnaast blijven de verwachte opbrengsten uit servicekosten die bij de huurders kunnen worden ondergebracht achter. Er is een nieuwe huurovereenkomst waarin betere afspraken zijn gemaakt. Verwacht wordt dat geen nadeel meer optreedt.

R.05 Herstel constructiefouten Het Gelders Stadion B.V. - Nadeel € 257.000
De gemeente is veroordeeld door de rechtbank tot het betalen van schade in verband met Het Gelders Stadion B.V. De oorzaak van dit geschil stamt uit 2003. In dat jaar is het Gelredome door de gemeente verkocht. De rechtszaak handelde over gebreken van bouwkundige aard.

R.05 Sportcomplex Valkenhuizen brand loods - Nadeel € 186.000
De brand in de loods op sportcomplex Valkenhuizen heeft tot € 240.000 schade geleid. Er is € 54.000 uitgekeerd door de verzekeraar. Dit leidt tot een netto schade van € 186.000.

R.06 Presikhaaf Bedrijven - Nadeel € 4.585.000
De gewijzigde begroting van Presikhaaf Bedrijven (met een gewijzigde opzet) is door middel van een separaat raadsvoorstel voorgelegd aan de raad (ter instemming). In deze gewijzigde begroting is de meest actuele stand opgenomen van het totale resultaat Presikhaaf Bedrijven voor het jaar 2016. De bijdragen van gemeenten komen uit op een bedrag van € 73.613.000. Het Arnhemse aandeel hierin bedraagt € 38.551.000 (52,37%). Door dit aandeel te verrekenen met de ontvangen Rijkssubsidie WSW en het bedrag dat in de Arnhemse begroting voor Presikhaaf Bedrijven is opgenomen, resteert een nadeel van € 4.585.000.
De belangrijkste oorzaken van dit nadeel, die reeds vermeld zijn aan de raad zijn, zijn vertraging Bresdo, nieuwe cao WSW en ambtenaren, frictiekosten lopende reorganisatie, stijging overige bedrijfskosten en voorziene transitiekosten 2016.

R.06 Bijstand terugbetaling onterechte boetes - Nadeel € 351.000
In de raad van 22 maart 2016 is de motie 'Terugbetalen onterechte boetes bijstand' aangenomen op basis van een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep (CRvB). De CRvB oordeelde begin 2016 dat de hoogte van een boete zo moet worden vastgesteld, dat rekening wordt gehouden met draagkracht. Deze werkwijze is in Arnhem inmiddels ingevoerd. Met de motie is besloten om eerdere opgelegde boetes waarbij geen rekening werd gehouden met draagkracht te compenseren. Deze compensatie leidt tot een incidenteel knelpunt en bedraagt in totaal € 351.000.

R.06 Armoedebeleid beschermingsbewind en Budgetondersteuning op Maat (BooM) - Nadeel € 325.000
Het aantal inwoners in beschermingsbewind is in 2016 verder toegenomen (per saldo een toename van 203 klanten in 2016). Dit heeft tot een nadelig resultaat geleid op dit terrein van € 569.000. Eén van de interventies op de oplopende kosten voor beschermingsbewind is het project BooM. Doel van dit project is het realiseren van een besparing op kosten beschermingsbewind door het bieden van een lichter alternatief in de vorm van budgetbeheer eventueel gecombineerd met budgetcoaching naar financiële zelfredzaamheid. Daarnaast zetten we in op actief benaderen van en samenwerken met beschermingsbewindvoerders om doorstroom naar BooM te stimuleren. De eerste opheffingsverzoeken zijn toegekend door de rechtbank, maar de samenwerking levert nog niet het verwachte resultaat op.
Het project is in de loop van 2016 geïntensiveerd, maar later dan waar in de businesscase rekening mee was gehouden. Hierdoor zijn niet alle financiële middelen binnen BooM ingezet en is de uitnutting van het budget BooM achtergebleven met een bedrag van € 244.000.

R.06 Sociale Bank Centraal Gelderland (SBCG): opbrengst kredietvergoeding - Nadeel € 605.000
Het aantal kredietaanvragen is de afgelopen jaren nagenoeg hetzelfde gebleven. De gemiddelde kredietsom is echter licht gedaald, wat resulteert in minder rente inkomsten. De aanvragen zijn echter complexer geworden door meer schulden. Het werk is daardoor niet minder geworden. Door de digitalisering blijft het met de huidige bezetting acceptabel. De betalingsachterstanden nemen eveneens toe, zodat ook op het gebied van debiteurenbeheer alle inzet nodig blijft. Daarnaast is door oplopende betalingsachterstanden noodzakelijkerwijs de voorziening dubieuze debiteuren verhoogd, waardoor de kosten zijn gestegen.

R.06 SBCG: Beëindiging WSNP activiteiten - Nadeel € 255.000
Als gevolg van het beëindigen van de dienstverlening WSNP en de daarmee gepaard gaande afbouw van formatie is een incidenteel tekort ontstaan van € 250.000.

R.07 Energiekosten voor DRIS bij bushaltes - Nadeel € 245.000
De energiekosten voor DRIS bij bushaltes vallen aanzienlijk hoger uit. Dit zijn betaalde voorschotten aan de energieleverancier. De verwachting is dat een groot deel van dit bedrag in 2017 terug zal worden ontvangen, aangezien het werkelijk verbruik lager lijkt.

R.08 Leges WABO - Nadeel € 2.632.000
De leges inkomsten uit de bouw zijn tegengevallen. De grote bouwprojecten genereren bij de bouwleges de hoogste legesinkomsten. In 2016 waren er vooral kleinere bouwprojecten.

R.09 Belastingopbrengsten: leegstand - Nadeel € 1.455.000
Het nadelig resultaat bij belastingen wordt veroorzaakt door de volgende onderdelen:
Waardeontwikkeling niet-woningen
De verordening 2016 is opgesteld op basis van een inschatting van de WOZ-waarden voor een nieuwe peildatum. De waarde voor niet-woningen is hierbij te hoog ingeschat. De werkelijke waarde ligt op een lager niveau en betekent voor 2016 een lagere opbrengst dan begroot. Daarnaast liggen de kosten van de financiële afwikkeling van bezwaren hoger dan begroot. Per saldo leidt dit tot een nadelig resultaat van € 800.000.
Leegstand niet-woningen
Als gevolg van de toegenomen leegstand van niet-woningen zijn minder opbrengsten OZB en rioolheffing gerealiseerd dan begroot. Dit heeft tot een nadelig resultaat geleid van € 350.000.
Oninbaarheid en verhogen voorziening dubieuze debiteuren
De regie op de openstaande vorderingen is strakker georganiseerd. Oude en opmerkelijke posten zijn met voorrang afgewikkeld, waarbij ook de inzet van de deurwaarder nadrukkelijker is bewaakt. Het effect is een afname van oude vorderingen, maar ook meer afboekingen van vorderingen. Dit veroorzaakt een incidenteel nadeel van per saldo € 245.000.

R.09 ICT - Nadeel € 841.000
In aanloop naar de samenwerking binnen de Connectie is door de ICT afdelingen van de 3 deelnemende gemeenten (Arnhem, Renkum en Rheden) een bedrijfsplan opgesteld. In het bedrijfsplan is aangegeven dat in 2016 extra capaciteit nodig is om de taken bij ICT goed uit te kunnen voeren. De vertraging in de besluitvorming inzake de regionale samenwerking en extra werkzaamheden als gevolg van ontwikkelingen binnen de gemeente zijn hier debet aan. Het betreft een oude taakstelling die nu is geborgd in het bedrijfsplan.
Daarnaast vergt de invoering van het zaakgericht werken de nodige extra inspanningen op het gebied van functioneel beheer. Deze extra inspanningen worden zowel in het project zaakgericht werken als in de beheersituatie geleverd en leidt tot inhuur boven de structurele formatie. Op het moment dat het systeem volledig is geïmplementeerd (verwacht begin 2018) zal de inhuur ten behoeve van het zaakgericht werken zijn afgebouwd.

R.09 Sociaal plan gemeente Arnhem - Nadeel € 2.016.000
Ultimo 2016 is het Sociaal Plan Gemeente Arnhem (SPGA) afgelopen. Nog niet alle medewerkers die onder dit plan vielen zijn geplaatst. Voor de overige medewerkers, die ontslagen worden of waarvoor verlenging geldt, is een voorziening gevormd ter grootte van de verwachte toekomstige vergoeding. De dotatie aan deze voorziening is de voornaamste reden van de overschrijding.

R.09 Indexatie loonkosten obv nieuwe Cao - Nadeel € 2.646.000
Daarnaast hebben de VNG en de vakbonden op 27 januari 2016 een akkoord over de Cao Gemeenten gesloten. Per 1 januari 2016 zijn de salarissen met 3%, en per 1 januari 2017 met 0,4% gestegen. In de begroting 2016 is hier nog geen rekening mee gehouden, maar dit is wel verwerkt in MJPB 2017-2020.

6.1.3 Onvoorzien / strikt onvermijdbaar

In de primitieve begroting is in Regulier Programma 9 Financiën en Bedrijfsvoering een bedrag opgenomen voor zowel incidentele als structurele onvoorziene uitgaven. Voor de incidentele onvoorziene uitgaven (= onvoorzien) wordt jaarlijks een bedrag opgenomen van € 272.000. Voor de post voor structurele onvoorziene uitgaven (= strikt onvermijdbaar) wordt jaarlijks een bedrag van € 767.000 gereserveerd.

In 2016 zijn de beschikbare middelen voor onvoorziene uitgaven niet ingezet.
Specificatie onvoorzien / strikt onvermijdbaar

Omschrijving	Onvoorzien (incidenteel)	Strikt onvermijdbaar (structureel)
		Bedragen x € 1.000
Raming 2016 Ontwerp-MJPB 2016-2019	272	767
Totaal	**272**	**767**

6.1.4 Begrotingsanalyse 2016

Hieronder volgt een overzicht van alle door de raad vastgestelde begrotingswijzigingen in 2016 vanaf de vaststelling van de MJPB 2016-2019.

Specificatie vastgestelde begrotingswijzigingen

Begr. wijz.nr.	Raadsver-gadering	Onderwerp	Exploitatie 2016			Reserves 2016		Saldo
			Lasten	Baten	Saldo	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen	
								Bedragen x € 1.000
	2-11-2015	Geamendeerde MJPB 2016-2019 (Boekwerk)	708.537	689.254	-19.283	23.811	42.792	-302
Geamendeerde MJPB 2016-2019			**708.537**	**689.254**	**-19.283**	**23.811**	**42.792**	**-302**
16-094	Diverse	Meerjarige effecten besluitvorming na gereedkoming boekwerk MJPB 2015-2018	6.729	2.771	-3.958	783	5.043	302
16-002	25-01-2016	Onderzoek toek. huisvesting Speciaal Onderwijs	125	0	-125	0	125	0
16-001	29-02-2016	Slag om Arnhem	300	300	0	0	0	0
16-003	29-02-2016	Brinkman Visser Gemaal	480	340	-140	0	140	0
16-004	25-04-2016	Subs.reg. Burgerkracht Sociaal Domein Arnhem	472	0	-472	0	472	0
16-009	30-05-2016	Perspectiefnota 2017-2020	3.425	0	-3.425	10.731	14.156	0
16-012	30-05-2016	Integrale aanpak Jihadisme	400	400	0	0	0	0
16-010	30-05-2016	Verzamelbesluit-1	9.027	8.342	-685	3.008	3.693	0
16-011	11-07-2016	Financiële Jaarraportage Projecten (FJP) 2015	31.107	24.511	-6.596	-796	5.800	0
16-014	18-07-2016	Aanvullend Bodembudget 2016	295	295	0	0	0	0
16-020	14-11-2016	Verzamelbesluit-2	3.383	3.052	-331	870	1.201	0
16-017	19-12-2016	Uitvoeringsplan Statushouders	653	653	0	0	0	0
16-031	19-12-2016	Voorlopige fin. afsluiting 2016: Niet bestede mid.	-4.655	2.002	6.657	6.772	115	0
16-032	19-12-2016	Voorlopige fin. afsluiting 2016: Best.reserves	-152	0	152	602	450	0
16-030	19-12-2016	Verzamelbesluit-3	2.146	2.201	55	-91	-146	0
Begroot 2016 Definitief			**762.272**	**734.121**	**-28.151**	**45.690**	**73.841**	**0**

6.1.5 Begrotingsrechtmatigheid

Het budgetrecht is een recht dat de raad toekomt. Het budgetrecht van de raad houdt in dat het college in principe alleen uitgaven kan doen en verplichtingen kan aangaan na toestemming ofwel autorisatie van de raad. Met de vaststelling van de begroting geeft de raad het college deze toestemming. Begrotingsrechtmatigheid houdt in dat de financiële beheershandelingen bij de gemeente binnen de begroting dienen te passen. Begrotingsoverschrijdingen die niet bij de raad bekend zijn, beschouwt de accountant als onrechtmatig. Derhalve legt het college aan de raad daarom deze overschrijdingen voor. Na instemming van de raad met deze overschrijdingen is formeel geen sprake meer van "overschrijdingen" en geen begrotingsonrechtmatigheid in het kader van de controleverklaring.
Formeel is het voldoende alleen de overschrijdingen aan de lastenkant te laten vaststellen om deze alsnog als rechtmatig te laten beschouwen.

Deze paragraaf omvat een overzicht van alle afwijkingen in de lasten tussen de definitieve begroting 2016 en de rekening 2016 in de lasten. Binnen elk programma met een totale nadelige afwijking groter dan € 100.000 (vet gedrukt) zijn de belangrijkste afwijkingen toegelicht.

Voor een gedetailleerde toelichting op de afwijkingen per programma wordt naar het jaarverslag verwezen. In het jaarverslag is per programma een toelichting opgenomen over de afwijkingen in de rekening ten opzichte van de definitieve begroting.

De afwijkingen in de lasten ten opzichte van de begroting kunnen in vier categorieën ingedeeld worden. In de toelichting wordt per overschrijding door middel van een cijfer vermeld tot welke categorie deze behoort:

1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten
2. Passend binnen bestaand beleid
3. Open einde regeling
4. Overige

Specificatie begrotingsrechtmatigheid

Nr.	Omschrijving	Lasten begroot 2016 definitief	Lasten rekening 2016	Afwijking	V / N
				Bedragen x € 1.000	
Veranderopgaven					
V.01	De Arnhemse binnenstad klaar voor de toekomst	903	679	224	V
V.02	Arnhem groene en duurzame stad	0	0	0	V
Reguliere programma's					
R.00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	11.250	11.789	**-539**	**N**
R.01	Veiligheid	15.462	15.358	104	V
R.02	Verkeer, vervoer en waterstaat	38.587	36.757	1.830	V
R.03	Economie	4.923	6.091	**-1.168**	**N**
R.04	Educatie	40.180	39.619	561	V
R.05	Cultuur, recreatie en sport	55.623	63.577	**-7.954**	**N**
R.06	Participatie en Maatschappelijke ondersteuning	367.565	368.607	**-1.042**	**N**
R.07	Gezondheid en milieu	42.270	41.411	859	V
R.08	Wonen en ruimte	87.918	59.031	28.887	V
R.09	Financien en bedrijfsvoering	97.591	97.208	383	V
Totaal		**762.272**	**740.127**	**22.145**	**V**

Toelichting belangrijkste overschrijdingen R.00

Meer rijksleges in verband met hogere afzet ID bewijzen - € 439.000
1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten
Dit betreft een overschrijding die direct gecompenseerd wordt door hogere direct gerelateerde meeropbrengsten met betrekking tot de afzet van ID bewijzen.

Toelichting belangrijkste overschrijdingen R.03

Uren overschrijding Economie - € 864.000
4. Overige
De Arnhemse economie is volop in beweging: behoud van de basiskwaliteit en een vitale centrumstad met evenementen, maar tevens investeren in sterke en kansrijke economische sectoren. In het afgelopen jaar bleek het noodzakelijk dat er binnen het cluster Beleid en Regie meer inzet werd gepleegd op deze opgave wegens de grote veranderingen die hier spelen. Om mee te kunnen gaan in deze beweging was een grote mate van flexibele inzet van mankracht noodzakelijk.
Deze overschrijding wordt gedeeltelijk gedekt door baten uit detacheringen en diverse uitkeringen die zijn verantwoord op R.09. Deze baten vallen gefragmenteerd uiteen in kleine bedragen, waardoor ze niet separaat als afwijking staan vermeld.

Toelichting belangrijkste overschrijdingen R.05

Musis asbest - € 2.162.000
4. Overige
Dit nadeel is veroorzaakt door de onverwachte vondst van asbest bij de vernieuwing van Musis onder een betonvloer en ingemetselde ruimte. In 2016 is € 933.000 aan kosten gerealiseerd. Daarnaast is een voorziening getroffen voor € 1.425.000 voor nog te verwachten asbestkosten. In totaal leidt dit tot een nadeel van € 2.358.000. Dit is in overeenstemming met de melding in de Najaarsrapportage Grondexploitatie en Investeringsprojecten gebouwen 2016. Door een bijdrage vanuit het project Musis van € 200.000 (onttrekking BR Cultureel Vastgoed), is het nadeel € 2.162.000.

Terugkoop MSA vastgoed - € 1.439.000
4. Overige
Per 1-1-2016 is het voormalig cluster Musis Sacrum Schouwburg Arnhem verzelfstandigd en verder gegaan als stichting Musis en Stadstheater Arnhem (MSA). In het raadsvoorstel Verzelfstandiging (mei / juni 2015) is vastgelegd dat de gebouwen (Musis en Stadstheater) in eigendom van de gemeente Arnhem blijven. Voor wat betreft de inrichting en inventaris is door middel van een demarcatielijst vastgelegd welke activa in eigendom van de gemeente blijven en welke overgaan naar de zelfstandige stichting. Bij de eerste accountantscontrole van het zelfstandige MSA blijkt dat op de balans een aantal posten staat dat onderdeel is van het gebouw. Deze activa zijn onterecht overgedragen van gemeente aan MSA. Bovendien gaat het bij drie posten om onderdelen van het gebouw Musis, die bij de verbouwing/ nieuwbouw zijn gesloopt. De correctie in de vorm van terugkoop van de activa, vervroegde aflossing van de lening en vervolgens afboeken van de activa levert een incidenteel nadeel op van € 1.439.000. De verlaging van de subsidie leidt tot structureel voordeel in de kapitaallasten, aflopend van € 130.000 in 2017, € 127.000 in 2018, naar € 124.000 in 2019.

Frictiekosten verzelfstandiging Kunstbedrijf - € 1.143.000
4. Overige
Het Kunstbedrijf heeft met de uitvoering van het herstelplan ingrijpende veranderingen ondergaan. De eigen organisatie is veel kleiner en flexibeler geworden en ze richten zich vooral op hun rol als intermediair en expertisecentrum. Ze kunnen met een flexibel aanbod goed inspelen op de vragen van de klanten. In 2015 is het detacheringscontract tussen gemeente en Kunstbedrijf beëindigd. Het voormalig gedetacheerd personeel is boventallig geworden en zal uiterlijk per 1-9-2017 uit dienst treden. Er is in 2015 een voorziening getroffen ter dekking van de gedeeltelijke kosten. De voormalig medewerkers van Kunstbedrijf blijken echter moeilijk herplaatsbaar. De bestaande voorziening blijkt na actualisering en herberekening van de te verwachten kosten op basis van de totale opgebouwde rechten van de betreffende medewerkers, te laag te zijn. Met deze ophoging van de voorziening is in de begroting 2016 nog geen rekening gehouden.
Dit betreft een nadeel op het gebied van personeel, dat vanwege de ontstaansgeschiedenis binnen het programma R.05 Cultuur verantwoord wordt.

Meerkosten extra gebruik Studentensport en werksportkaart - € 327.000
1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten
Dit betreft een overschrijding die direct gecompenseerd wordt door hogere direct gerelateerde meeropbrengsten met betrekking tot Studentensport en de werksportkaart.

Capaciteitskosten en inhuur diverse sportprojecten: meer dan begroot - € 305.000
1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten
Dit betreft een overschrijding die direct gecompenseerd wordt door hogere direct gerelateerde bijdragen en subsidies.

MFC's exploitatie en beheer - € 280.000
4. Overige
De exploitatie van de MFC's is structureel niet sluitend. Als gevolg van onduidelijkheid over de beleidskaders en onvolledige afspraken met de gebruikers heeft geen afrekening van de servicekosten plaatsgevonden, waardoor de tekorten niet zichtbaar waren. Het nadeel bedraagt in totaal € 590.000 (€ 465.000 structureel + btw € 125.000 incidenteel), waarvan € 280.000 bij programma R.05 en het overige bij R.04.
Door het nemen van maatregelen in de organisatie en exploitatie van de MFC's kan het financiële beeld van de MFC's aanzienlijk worden verbeterd. In de MJPB 2017-2020 zijn deze maatregelen hiertoe verder uitgewerkt en financieel vertaald.

Herstel constructiefouten Het Gelders Stadion B.V. - € 257.000
4. Overige
De gemeente is veroordeeld door de rechtbank tot het betalen van schade in verband met Het Gelders Stadion B.V. De oorzaak van dit geschil stamt uit 2003. In dat jaar is het Gelredome door de gemeente verkocht. De rechtszaak handelde over gebreken van bouwkundige aard.

Sportcomplex Valkenhuizen brand loods - € 240.000
4. Overige
De brand in de loods op sportcomplex Valkenhuizen heeft tot € 240.000 schade geleid. Er is € 54.000 uitgekeerd door de verzekeraar. Dit leidt tot een netto schade van € 186.000.

Toelichting belangrijkste overschrijdingen R.06

Presikhaaf Bedrijven - € 4.585.000
4. Overige
De gewijzigde begroting van Presikhaaf Bedrijven (met een gewijzigde opzet) is door middel van een separaat raadsvoorstel voorgelegd aan de raad (ter instemming). In deze gewijzigde begroting is de meest actuele stand opgenomen van het totale resultaat Presikhaaf Bedrijven voor het jaar 2016. De bijdragen van gemeentenHet resultaat komen uit op een bedrag van € 73.613.000. Het Arnhemse aandeel hierin bedraagt € 38.551.000 (52,37%). Door dit aandeel te verrekenen met de ontvangen Rijkssubsidie WSW en het bedrag dat in de Arnhemse begroting voor Presikhaaf Bedrijven is opgenomen, resteert een nadeel van € 4.585.000.
De belangrijkste oorzaken van dit nadeel, die reeds vermeld zijn aan de raad zijn, zijn vertraging Bresdo, nieuwe cao WSW en ambtenaren, frictiekosten lopende reorganisatie, stijging overige bedrijfskosten en voorziene transitiekosten 2016.

BUIG: aanpassingen additionele vangnetregelingen - € 2.236.000
1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten
In 2016 is eenmalig sprake van een additioneel vangnet. Dit vangnet houdt in dat het risico van de gemeente wordt beperkt tot een bedrag van € 30 per inwoner. In de begroting is rekening gehouden met een tekort op de BUIG van € 7.900.000. Op basis van het additioneel vangnet is het maximaal tekort € 4.600.000. Hierdoor ontstaat een extra last € 2.236.000, maar ook een extra bate van € 5.551.000, en daarmee per saldo dus een voordeel van ruim € 3.300.000.

6.1.6 Algemene dekkingsmiddelen

Specificatie algemene dekkingsmiddelen

Omschrijving	Begroot 2016		Rekening 2016	Afwijking
	Geamendeerd	Definitief		
			Bedragen x € 1.000	
Algemene uitkering & overige integratie- en decentralisatieuitkeringen	188.162	188.162	195.686	7.524
Decentralisatieuitkering sociaal domein	159.765	159.765	166.057	6.292
Overige integratie- en decentralisatieuitkeringen	0	0	0	0
Gemeentefonds	347.927	347.927	361.743	13.816
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	51.365	52.179	52.267	88
Dividend	400	400	506	106
Saldo financieringsfunctie	5.278	10.900	12.127	1.227
Overige algemene dekkingsmiddelen	5	5	5	0
Totaal	**404.975**	**411.411**	**426.648**	**15.237**

De beleidsuitgangspunten en de realisatie van het beleid worden nader in het jaarverslag toegelicht in Regulier programma 9 en in de paragrafen Lokale heffingen en Financiering van het jaarverslag.

6.2 Balans en de toelichting

6.2.1 Balans per 31-12-2016

Activa	31-12-2016	31-12-2015	Passiva	31-12-2016	31-12-2015
					Bedragen x € 1.000
Vaste activa			**Vaste passiva**		
Immateriële vaste activa	**8.764**	**0**	**Eigen vermogen**	**135.532**	**133.473**
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	8.764	0	Algemene Reserve	28.805	50.131
			Bestemmingsreserves	91.837	100.740
			Gerealiseerd resultaat boekjaar	14.890	-17.398
Materiële vaste activa	**686.544**	**661.572**	**Voorzieningen**	**14.118**	**8.862**
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten geen heffing kan worden geheven	469.084	451.985	Voorzieningen voor egalisatie van groot onderhoudslasten van een kapitaalgoed	1.460	1.056
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven	155.841	152.217	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	12.658	7.806
Investeringen met een maatschappelijk nut	61.619	57.370			
Financiële vaste activa	**80.843**	**99.017**	**Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar**	**664.945**	**667.871**
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	1.241	1.241	Obligo's	1.363	2.031
Leningen aan woningbouwcorporaties	12	13.939	Onderhandse leningen van:		
Overige langlopende leningen u/g	66.997	66.126	- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	580.169	582.295
Nog te ontvangen erfpacht canon	12.506	11.942	- binnenlandse bedrijven	0	0
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	0	5.657	- buitenlandse instellingen, fondsen, banken e.d.	80.000	80.000
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	87	112	Waarborgsommen	294	314
			Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht	3.119	3.231
Totaal vaste activa	**776.151**	**760.589**	**Totaal vaste passiva**	**814.595**	**810.206**
Vlottende activa			**Vlottende passiva**		
Voorraden	**37.061**	**75.792**	**Schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar**	**54.399**	**52.055**
Grond- en hulpstoffen:			Kasgeldleningen	35.000	30.000
- niet in exploitatie opgenomen bouwgronden	0	19.853	Rekening courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	337	348
- grond- en hulpstoffen	1	1	Overige schulden aan publiekrechterlijke lichamen	10.310	11.017
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	36.734	55.612	Overige schulden	8.752	10.690
Gereed product en handelsgoederen	326	326			
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**102.465**	**58.455**	**Overlopende passiva**	**50.324**	**49.703**
Vorderingen op publiekrechterlijke lichamen	51.983	34.096			
Verstrekte kasgeldleningen	0	0			
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	506	806			
Overige vorderingen	49.976	23.554			
Liquide middelen	**1.369**	**6.184**			
Banksaldi	1.258	6.061			
Kassaldi	111	123			
Overlopende activa	**2.272**	**10.943**			
Totaal vlottende activa	**143.167**	**151.374**	**Totaal vlottende passiva**	**104.723**	**101.758**
Totaal generaal	**919.318**	**911.963**	**Totaal generaal**	**919.318**	**911.963**

Per 31 december 2016 is voor een bedrag van € 1.153 miljoen aan borgstellingen en garanties afgegeven en leningen voor derden gegarandeerd. Per 31 december 2015 was dit bedrag € 1.146 miljoen.

6.2.2 Toelichting balans

6.2.2.1 Waarderingsgrondslagen

Algemeen
De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen of schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenprogrammabegroting, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld reorganisaties) wordt wel een verplichting opgenomen.

Vernieuwing BBV
Vanuit het thema 'Vernieuwing BBV' hebben met ingang van balansdatum 01-01-2016 de volgende BBV besluiten en publicaties effect:
- notitie grondexploitaties 2016;
- notitie Faciliterend grondbeleid 2016;
- Winstbelasting per 01-01-2016.

De consequenties van de bovenstaande besluiten en publicaties zijn verwerkt in de grondslagen hieronder en de jaarcijfers van 2016.

Immateriële vaste activa
Met ingang van 1 januari 2016 zijn in overeenstemming met de BBV de bijdragen aan activa in eigendom van derden vanuit de post financiële vaste activa geherrubriceerd naar de post immateriële vaste activa.

De bijdragen aan activa in eigendom van derden worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op basis van de afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa.

Materiële vaste activa met economisch nut
Deze materiële vaste activa worden gesplitst in 2 categorieën:
- investeringen waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
- investeringen waarvoor ter bestrijding van de kosten geen heffing kan worden geheven.

De waardering is tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht voor zover die de voorlopige kosten van de investering niet overstijgen.

Slijtende investeringen worden vanaf het eerste boekjaar na het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur. Op grondbezit met economisch nut wordt niet afgeschreven.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen in jaren zijn hieronder opgenomen.

Tabel afschrijvingstermijnen

Activasoort	Afschrijvingstermijn in jaren
Gronden en terreinen	
Grond	0
Bedrijfsgebouwen en woonruimten	
Parkeergarages	50
Permanente gebouwen & Verbouwingen, renovaties en restauraties	40
Semi – permanente gebouwen	20
Installaties, leidingen en voorzieningen	20
Dak en/of dakbedekking	15
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	
Bruggen en viaducten (verkeerstechnische kunstwerken)	75
Verkeersinfrastructuur	30
Verkeersvoorzieningen & Verkeersregelingen	20
Parkeermaatregelen	10
Openbare verlichting: kabels	25
Openbare verlichting: masten & LED-armaturen	15
Openbare verlichting: LED-behuizingen	10
Bouwkundige voorzieningen	20
Kunstgrasvelden – onderlaag	20
Kunstgrasvelden – bovenlaag	10
Sport grasvelden	15
Herinrichting wijken (niet meer in gebruik per 01.01.2011)	20
Lage Kade	60
Rioleringen	40
Beschoeiingen & Voorzieningen in bossen en parken / hekwerk	10
Vervoermiddelen	
Tractoren - landbouwvoertuigen	10
Vrachtauto’s	5
Fietsen en scooters	5
Personenauto’s	5
Machines, apparaten en installaties	
Telecommunicatie voorzieningen & Glasvezelbekabeling	10
Parkeerapparatuur	10
Datacommunicatie voorzieningen & Hard- en software	5
Machines en installaties (niet vast aan/in gebouwen)	10
Gereedschappen	5
Overige materiële vaste activa	
Ondergronds afvaltransportsysteem	30
(ondergrondse) Afvalcontainers	10
Inrichting van gebouwen en inventaris	15
Speelvoorziening	10
Invalidentoiletten	10

Voor de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde.

Onder de materiële vaste activa zijn onderhanden activa (activa in uitvoering) opgenomen. Het betreft vooruitbetaalde termijnen en gemaakte kosten (inkopen en personeelskosten) op investeringen in kapitaalwerken die nog niet zijn opgeleverd. Na gereedmelding worden deze activa ondergebracht in één van de bovengenoemde rubrieken.

Materiële vaste activa met maatschappelijk nut
Dit betreft infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals wegen, pleinen, bruggen, viaducten en parken. Voor zover in voorkomende gevallen een snellere budgettaire dekking mogelijk is, wordt op dergelijke activa extra afgeschreven. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht voor zover die de voorlopige kosten van de investering niet overstijgen.

Financiële vaste activa
De post financiële vaste activa omvat zowel deelnemingen in een aantal vennootschappen als langlopende leningen u/g. Het aandelenbezit is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. De leningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Zonodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

De jaarlijks ontvangen canon bij eeuwigdurend in erfpacht uitgegeven gronden zijn opgenomen tegen contante waarde. Het uitgangspunt daarbij is de interne rekenrente bij uitgifte, die gedurende de duur van de overeenkomst ongewijzigd blijft.

Voorraden
Met ingang van 1 januari 2016 zijn de nog niet in exploitatie genomen bouwgronden (NIEGG) afgeschaft in overeenstemming met een BBV wijziging in 2016. Dit betekent dat deze gronden zijn aangemerkt als materiële vaste activa.

De overige grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs.

De als onderhanden werken opgenomen grondexploitatieprojecten en overige onderhanden werken zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend overeenkomstig de kostensoortenlijst van het Besluit ruimtelijke ordening (zoals grondaankopen en kosten bouw- en woonrijp maken). Daarnaast omvat de vervaardigingsprijs de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen.

Winsten uit de grondexploitatieprojecten en overige onderhanden werken worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Indien uit de prognoses blijkt, dat de boekwaarde niet kan worden gecompenseerd met verwachte toekomstige opbrengsten, wordt voor het tekort een voorziening getroffen.
De vooruitontvangen bijdragen voor het onderhanden werk worden in mindering gebracht op de vervaardigingskosten, ook de bijdragen die de voorlopige kosten overstijgen.

Gereed product wordt gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich met name voor indien voorraden incourant worden. De kostprijs bestaat uit de verkrijgingsprijs van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Uitzettingen en overlopende activa
De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht.

Liquide middelen
Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves. De algemene reserve is vrij besteedbaar. Bestemmingsreserves zijn reserves die de gemeenteraad voor specifieke doelen heeft ingesteld of die dienen om schommelingen op te vangen in aan derden in rekening te brengen tarieven.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De onderhoudsegalisatievoorzieningen stoelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen die is opgenomen in het jaarverslag, is het beleid ter zake nader uiteengezet.
De voorzieningen voor pensioenen wethouders zijn op contante waarde gewaardeerd.

Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar
Van de langlopende schulden is de oorspronkelijke looptijd een jaar of langer. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De vooruitontvangen afkoopsommen bij tijdelijk in erfpacht uitgegeven gronden vallen vrij ten gunste van het resultaat naar gelang de looptijd van het erfpachtcontract.

Schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar
Van de langlopende schulden is de oorspronkelijke looptijd een jaar of korter. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vlottende passiva
De onder de noemer vlottende passiva gepresenteerde schulden en vooruitontvangen bedragen hebben betrekking op een resterende looptijd van minder dan een jaar en zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De ontvangen bijdragen die de voorlopige kosten van investeringen overstijgen, worden gepresenteerd als vooruitontvangen bedragen en als specifieke voorschotten ontvangen van het Rijk of Provincie.

Bedragen
Alle bedragen in de jaarrekening zijn X € 1.000, tenzij anders aangegeven.

6.2.2.2 Immateriële vaste activa

Verloopstaat immateriële vaste activa

Omschrijving	31-12-2015	Herrubri-cering	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrijving	31-12-2016
						Bedragen x € 1.000
Bijdrage activa eigendom derden	0	5.657	306	-13	-562	5.388
Bijdrage onderhanden activa eigendom derden	0	0	3.376	0	0	3.376
Totaal	**0**	**5.657**	**3.682**	**-13**	**-562**	**8.764**

6.2.2.3 Materiële vaste activa

Specificatie materiële vaste activa

Omschrijving	31-12-2016	01-01-2016	31-12-2015
			Bedragen x € 1.000
Investeringen met een economisch nut,waarvoor ter bestrijding van de kosten geen heffing kan worden geheven.	469.084	471.838	451.985
Investeringen met een economisch nut,waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven: gemeentelijke riolering	155.841	152.217	152.217
Investeringen met een maatschappelijk nut	61.619	57.370	57.370
Totaal	**686.544**	**681.425**	**661.572**

6.2.2.3.1 Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten geen heffing kan worden geheven

Verloopstaat Investeringen met een economisch nut: geen heffing

Omschrijving	31-12-2015	Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrijving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	31-12-2016
								Bedragen x € 1.000
Gronden en terreinen	61.414	19.853	997	-1.252	0	0	0	81.012
Bedrijfsgebouwen	345.984	0	4.691	-2.890	-11.472	21	0	336.334
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	9.352	0	2.185	-3	-906	0	0	10.628
Machines, apparaten en installaties	12.468	0	1.836	-571	-3.334	-124	0	10.275
Vervoersmiddelen	1.580	0	203	-44	-314	0	0	1.425
Overige materiële vaste activa	16.714	0	1.530	0	-993	-1.550	0	15.701
Onderhanden activa	4.473	0	16.350	0	0	-7.114	0	13.709
Totaal	**451.985**	**19.853**	**27.792**	**-4.760**	**-17.019**	**-8.767**	**0**	**469.084**

De herrubricering bij gronden en terreinen is gepresenteerd omdat de categorie niet in exploitatie genomen bouwgronden (NIEGG) per 1 januari 2016 is afgeschaft overeenkomstig een wijziging van de BBV in 2016. Een bedrag van € 19,9 miljoen wordt gepresenteerd als investeringen waarvoor ter bestrijding van de kosten geen heffing kan worden geheven in plaats van NIEGG.

6.2.2.3.2 Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven

Verloopstaat investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven

Omschrijving	31-12-2015	Herrubr.	Inves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en sub-sidies	31-12-2016
						Bedragen x € 1.000
Gronden en terreinen	289	0	0	0	0	289
Bedrijfsgebouwen	161	0	0	-8	0	153
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	146.888	0	6.906	-4.447	-252	149.095
Overige materiële vaste activa	4.868	0	1.959	-678	155	6.304
Onderhanden activa	11	0	-11	0	0	0
Totaal	**152.217**	**0**	**8.854**	**-5.133**	**-97**	**155.841**

De afschrijvingslasten van het Gemeentelijk Rioleringsplan worden gedeeltelijk gefinancierd uit de bestemmingsreserve GRP.

6.2.2.3.3 Investeringen met een maatschappelijk nut

Verloopstaat investeringen met een maatschappelijk nut

Omschrijving	31-12-2015	Inves-teringen	Desinvesteringen	Afschrijving	Bijdragen en sub-sidies	31-12-2016
						Bedragen x € 1.000
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	55.432	9.466	0	-2.725	-1.611	60.562
Overige materiële vaste activa	53	0	0	-17	0	36
Onderhanden activa	1.885	0	-668	0	-196	1.021
Totaal	**57.370**	**9.466**	**-668**	**-2.742**	**-1.807**	**61.619**

6.2.2.4 Financiële vaste activa

Verloopstaat financiële vaste activa

Omschrijving	31-12-2015	Herrubricering	Verhoging	Aflossing	31-12-2016
					Bedragen x € 1.000
Kapitaalverstrekkingen deelneming	1.241	0	0	0	1.241
Leningen woningbouwcorporaties	13.939	0	0	-13.927	12
Overige leningen u/g	66.126	0	10.751	-9.880	66.997
Nog te ontvangen erfpacht canon	11.942	0	873	-309	12.506
Overige uitzettingen > 1 jaar	112	0	118	-143	87
Bijdrage activa eigendom derden	5.657	-5.657	0	0	0
Totaal	**99.017**	**-5.657**	**11.742**	**-24.259**	**80.843**

Specificatie kapitaalverstrekkingen deelnemingen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
	Bedragen x € 1.000	
Bank Nederlandse Gemeenten	1.241	1.241
BV Facility Point Arnhem	0	0
Totaal	**1.241**	**1.241**

Op de deelneming BV Facility Point is een 100% voorziening in mindering gebracht.

Specificatie leningen woningbouwcorporaties

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
	Bedragen x € 1.000	
Vivare	0	11.000
Portaal Centraal Kantoor	0	2.926
Woningstichting Omnia	12	14
Totaal	**12**	**13.940**

Specificatie overige leningen u/g

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
	Bedragen x € 1.000	
Kredieten Stadsbank	16.020	18.396
Voorziening kredieten Stadsbank	-2.032	-1.894
Gelderse Hogeschool	8.423	9.529
Stichting DrieGasthuizenGroep	11.092	11.475
Leenbijstand	6.886	7.075
Voorziening leenbijstand	-2.655	-2.309
SVn-startersleningen	10.508	9.390
SVn-duurzaamheidsleningen	752	195
Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting	66	65
Moscowa	2.674	2.811
Stichting Behouden Steden	2.235	2.235
Stichting Oostpool	1.718	1.742
Luxor	832	901
Kunstbedrijf	153	183
Voorziening oninbaarheid m.b.t. Kunstbedrijf	0	0
Facility Point	17	33
Voorziening oninbaarheid m.b.t. Facility Point	-17	-33
Rozet	300	300
Museum Arnhem	162	212
Zwembad Klarenbeek	329	0
Stichting MSA	3.565	0
Diverse sport- en culturele instellingen	5.969	5.820
Totaal	**66.997**	**66.126**

Specificatie overige uitzettingen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
	Bedragen x € 1.000	
Regelingen werknemers (fiets)	86	105
Waarborgsommen	1	7
Totaal	**87**	**112**

6.2.2.5 Voorraden

Specificatie voorraden

Omschrijving	31-12-2016	01-01-2016	31-12-2015
			Bedragen x € 1.000
Grond- en hulpstoffen:			
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	0	0	19.853
Overige grond- en hulpstoffen	1	1	1
Overige voorraden:			
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	36.734	55.612	55.612
Gereed product en handelsgoederen	326	326	326
Totaal	**37.061**	**55.939**	**75.792**

Specificatie onderhanden werk

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Grondexploitatieprojecten	114.966	135.398
Voorzieningen verliezen grondexploitatie	-62.386	-67.954
Overig onderhanden werk	-15.846	-11.832
Totaal	**36.734**	**55.612**

Verloop grondexploitatie

Omschrijving	31-12-2015	Kosten 2016	Bijdrage gemeente	Bijdragen van derden	Afwaardering duurzame waar-devermindering	31-12-2016
					Bedragen x € 1.000	
Grondexploitatie	135.398	-22.071	2.045	-406	0	114.966
Overig onderhanden werk	-11.832	9.221	-7.526	-5.706	0	-15.846
Totaal	**123.566**	**-12.850**	**-5.481**	**-6.115**	**0**	**99.120**

Verklaring saldo grondexploitatie

Omschrijving	Gemaakte kosten	Bijdrage gemeente	Ontvangen subsidies	Bijdragen van derden	31-12-2016
					Bedragen x € 1.000
Schuytgraaf	69.789	-5.618	-157	-5.900	58.114
Arnhem Centraal	105.063	-909	-4.541	-43.987	55.626
Koningspley	892	1.990	-547	-1.437	898
Presikhaaf	7.904	-5	0	-8	7.891
Merwedestraat	6.724	-310	-231	-20	6.163
De Maten	6.493	0	0	-43	6.450
Hoogstedelaan	2.814	-2.111	-49	-303	351
Saksen Weimar	-4.331	-523	-22	-5	-4.881
Spijkerbroek	10.050	-7.963	-110	-986	991
Centrum Zuid	820	-1.553	0	-4	-737
Wassenaarweg	-213	0	0	-2	-215
Oostelijk Centrum Gebied	30.600	-7.817	-2.141	-18.245	2.397
Zuidelijke binnenstad fase 1	13.982	-7.912	-23.997	0	-17.927
Overig	1.663	-1.309	-60	-449	-155
Totaal	**252.250**	**-34.040**	**-31.855**	**-71.389**	**114.966**

Verklaring saldo overig onderhanden werk

Omschrijving	Gemaakte kosten	Bijdrage gemeente	Ontvangen subsidies	Bijdragen van derden	31-12-2016
					Bedragen x € 1.000
Arnhem Centraal	53.570	-8.825	-22.671	-19.802	2.272
Malburgen	22.151	-17.120	-245	-15.866	-11.080
Zuidelijke binnenstad	6.740	-5.785	-5.099	0	-4.144
Presikhaaf	24.775	-10.957	-6.087	-8.555	-824
Overig	52.670	-20.884	-21.422	-12.434	-2.070
Totaal	**159.906**	**-63.571**	**-55.524**	**-56.657**	**-15.846**

Nadelige resultaten
Jaarlijks worden de resultaten van alle projecten doorgerekend. Indien deze doorrekening tot een nadelig resultaat leidt en er geen andere compenserende maatregelen in het project getroffen kunnen worden, wordt daartoe een voorziening ingesteld of de bestaande voorziening verhoogd.
Verliezen bij afsluiting van projecten, naast reeds getroffen voorzieningen, komen ten laste van het resultaat van het boekjaar.

Ramingen toekomst

Vastgestelde grondexploitaties	Boekwaarde	Nog te realiseren	Totaal
			Bedragen x € 1.000.000
Kosten			
Verwervingen	215	4	219
Civiele kosten	137	62	199
Overige kosten	29	17	46
Plankosten en VTU	118	31	149
Totaal kosten	***499***	***114***	***613***
Opbrengsten			
Grondopbrengsten	280	184	464
Subsidies / bijdragen	151	9	160
Voorziening Grondbedrijf	62	0	62
Totaal opbrengsten	***493***	***193***	***686***
Rente / Kosten- en opbrengstenstijging	47	-5	42
Resultaat (op eindwaarde)	**-53**		**31**
Resultaat op contante waarde per 01-01-2017			**26**

Specificatie gereed product en handelsgoederen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Bovenleiding materiaal trolley	326	326
Totaal	**326**	**326**

6.2.2.6 Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Vorderingen op openbare lichamen	51.983	34.096
Rekening courant verhoudingen niet-financiële instellingen	506	806
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	49.976	23.554
Totaal	**102.465**	**58.455**

Specificatie vorderingen op openbare lichamen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
BTW-Compensatiefonds	21.953	19.082
Rc-verhouding Ministerie van financien: schatkistbankieren	26.200	10.000
Overige	3.830	5.014
Totaal	**51.983**	**34.096**

Specificatie rekening courant niet-financiële instellingen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
	Bedragen x € 1.000	
Stichting Horeca MSSA	5	680
Stichting Musis en Stadstheater Arnhem	501	0
Bezoekerscentrum Sonsbeek	0	126
Totaal	**506**	**806**

Specificatie overige uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
	Bedragen x € 1.000	
Vorderingen m.b.t. lokale heffingen	3.190	4.584
Voorziening oninbaarheid m.b.t. lokale heffingen	-350	-380
Vorderingen m.b.t. sociale zekerheid	12.045	12.796
Voorziening oninbaarheid m.b.t. sociale zekerheid	-8.691	-9.197
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	45.127	16.655
Voorziening oninbaarheid mbt overige uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	-1.345	-904
Totaal	**49.976**	**23.554**

6.2.2.7 Liquide middelen

Specificatie liquide middelen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
	Bedragen x € 1.000	
Banksaldi	1.258	6.061
Kassaldi:		
Kas Burgerzaken	3	60
Kas Stadsbank	73	38
Overige kas	35	25
Totaal	**1.369**	**6.184**

De vastgestelde jaarschijf 2016 van de MJPB 2016-2019 heeft een lastenniveau van € 708,5 miljoen (2015: € 709,1 miljoen). Op basis daarvan is een drempelwaarde bepaald voor buiten de schatkist aan te houden tegoeden van € 4,2 miljoen (2015: € 4,2 miljoen) gemiddeld per kwartaal.

Gemiddeld saldo banken per kwartaal 2016

Kwartaal	Drempelbedrag 2016	Realisatie 2016	Over-/onderschrijding 2016
			Bedragen x € 1.000,--
1	4.167	3.141	-1.026
2	4.167	2.665	-1.502
3	4.167	2.447	-1.720
4	4.167	1.645	-2.522

In alle kwartalen heeft de gemeente ruim minder tegoeden aangehouden bij banken dan maximaal is toegestaan.

6.2.2.8 Overlopende activa

Specificatie overlopende activa

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Vooruitbetaalde bedragen	2.010	10.731
Kruisposten	262	212
Totaal	**2.272**	**10.943**

6.2.2.9 Eigen vermogen

Specificatie eigen vermogen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Algemene reserve	28.805	50.131
Bestemmingsreserves	91.837	100.740
Gerealiseerd resultaat boekjaar	14.890	-17.398
Totaal	**135.532**	**133.473**

In de mutaties 2016 van de algemene reserve zijn alle begrote dotaties en onttrekkingen verwerkt. De afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn meegenomen in het gerealiseerd resultaat.

Verloopstaat eigen vermogen

Omschrijving	Algemene reserve	Bestemmings-reserves	Totaal
			Bedragen x € 1.000
Saldo 31-12-2015	50.131	100.740	150.871
Gerealiseerd resultaat voorgaand boekjaar	-17.398	0	-17.398
Saldo 01-01-2016	**32.733**	**100.740**	**133.473**
Gerealiseerde toevoegingen	9.925	53.167	63.092
Gerealiseerde onttrekkingen	13.853	62.070	75.923
Saldo 31-12-2016	**28.805**	**91.837**	**120.642**
Gerealiseerd resultaat boekjaar	14.890	0	14.890
Saldo 01-01-2017	**43.695**	**91.837**	**135.532**
Mutaties 2016	10.962	-8.903	2.059

6.2.2.9.1 Algemene reserve

Specificatie begrote en gerealiseerde mutaties op de algemene reserve

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo JV per 31-12				*50.131*	***50.131***
R9	01-01-2016	Bestemming resultaat	I	-17.398	**-17.398**
Saldo per 01-01				*32.733*	***32.733***
Toevoegingen:					
R5	13-04-2015	Herstelplan stichting Kunstbedrijf Arnhem	S	369	**369**
R5	29-06-2015	Verzelfstandiging MSSA: frictiekosten	S	40	**40**
R5	30-05-2016	Kapiltaallasten MSSA versus Subsidie MSSA	I	0	**0**
R6	30-05-2016	Budget 2GetThere	I	0	**0**
R7	14-11-2016	Aandelenoverdracht Nazorg Bodem	I	54	**54**
R8	29-06-2015	FJP 2014 Resultaat niet Grex-projecten	I	8	**0**
R9	03-11-2014	Vrijgekomen ISV-gelden toevoegen aan AR 2016	I	5.381	**5.381**
R9	11-11-2013	Ingroei weerstandsvermogen naar 75%	S	2.459	**2.459**
R9	11-11-2013	Rente ob.v. de stand per 1-1	S	805	**654**
R9	02-11-2015	Ingroei vermogenspositie	I	500	**500**
R9	05-11-2012	Ingroei naar 90% weerstandsvermogen	I	462	**462**
R9	09-11-2009	Reservering t.b.v. rampenoefening	S	5	**5**
R9	02-11-2015	Verrekening tekort 2017 en overschotten 2018 en 2019	S	0	**0**
R9	03-11-2014	Sluitend maken jaarschijf	I	0	**0**
R9	02-11-2015	Afronding	I	0	**1**
Totaal toevoegingen				10.083	9.925
Onttrekkingen:					
R0	30-05-2016	Extra budget Rekenkamer	I	85	**85**
R1	07-11-2016	VGGM	I	0	**0**
R5	29-06-2015	Verzelfstandiging MSSA: voeding eigen vermogen MSSA	I	684	**684**
R5	02-11-2015	Scholing ouderen op het gebied van ICT	I	50	**50**
R6	30-05-2016	Armoede-agenda	I	743	**743**
R6	30-05-2016	Budget 2GetThere	I	288	**288**
R6	30-05-2016	Consequenties stijging klanten AVI	I	216	**216**
R6	30-05-2016	Consequenties stijging bijstandsklanten	I	176	**176**
R6	30-05-2016	Extra capaciteit vluchtelingenstroom	I	100	**100**
R8	02-11-2015	Park Klarenbeek	I	450	**216**
R9	30-05-2016	Vorming BR Frictiekosten verzelfstandigingen	I	10.731	**10.731**
R9	03-11-2014	Sluitend maken jaarschijf	I	563	**563**
R9	02-11-2015	Afronding	I	3	**1**
Totaal onttrekkingen				14.089	**13.853**
Saldo per 31-12				*28.727*	***28.805***

6.2.2.9.2 Bestemmingsreserves (BR)

Verloopstaat bestemmingsreserves

Prog.	Omschrijving	31-12-2015	Toevoegingen	Onttrekkingen	31-12-2016
					Bedragen x € 1.000
R0	Onderzoek Rekenkamer	163	73	0	236
R0	Raad	40	0	0	40
R1	Veilig ondernemen	103	0	0	103
R2	Buitengewoon Beter	4.928	0	906	4.022
R2	Bereikbaarheid	3.897	3.866	4.551	3.212
R2	Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	2.335	445	337	2.443
R3	Sociaal Economisch Fonds	454	53	46	461
R3	Evenementen	803	0	499	304
R4	Onderwijs	2.526	7.323	2.504	7.345
R5	Beeldbepalende culturele manifestaties	789	7	150	646
R5	Beeldende en Monumentale Kunst	102	0	102	0
R5	Cultureel Vastgoed	13.178	2.492	8.891	6.779
R5	Groenfonds	362	722	597	487
R6	Participatie	492	0	0	492
R6	Maatschappelijke opvang	179	0	0	179
R6	Wijkfondsen	412	63	184	291
R6	Bewonersbudgetten	319	0	83	236
R6	Pakketmaatregelen WMO	500	0	477	23
R6	Beschermd en Weerbaar	1.729	412	0	2.141
R6	Herstructurering OGGz	456	0	0	456
R6	Noodfonds	8.976	10.653	2.918	16.711
R6	Burgerinitiatieven sociaal Domein	1.889	0	444	1.445
R7	Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang	227	78	60	245
R7	Huishoudelijk afval	1.366	190	0	1.556
R7	GRP-dekking kapitaallasten	27.465	95	20.888	6.672
R7	Energy Made In Arnhem (EMIA)	10	408	23	395
R7	Duurzaamheidsleningen	0	450	0	450
R8	Omgevingslawaai	135	0	34	101
R8	Risicobeheer Arnhem Centraal	7.553	0	3.334	4.219
R8	Grondexploitatie	0	0	0	0
R8	Voorstudies	0	33	0	33
R8	Strategische posities	0	739	0	739
R8	Herstructureringsgebieden	1.010	0	500	510
R8	Zuidelijke Binnenstad	2.700	0	0	2.700
R8	Volkshuisvesting	259	60	49	270
R8	Startersleningen	2.392	273	711	1.954
R8	Stimulering woningbouw	898	0	302	596
R8	Vastgoed	496	1.927	1.523	900
R8	Bouw- en sloopleges	0	0	0	0
R9	Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	7.896	11.972	9.631	10.237
R9	Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling	750	102	750	102
R9	Frictiekosten Verzelfstandigingen	0	10.731	1.316	9.415
R9	ICT	354	0	61	293
R9	Kapitaallasten	2.597	0	199	2.398
	Totaal	**100.740**	**53.167**	**62.070**	**91.837**

6.2.2.9.2.1 BR R.00

BR Onderzoek rekenkamer (R.00)
In het jaarbudget van de Rekenkamer is ruimte voor het uitvoeren van ongeveer twee grote onderzoeken per jaar. Echter de rekenkamer is de afgelopen jaren, mede door een actieve gemeenteraad, op ad-hoc basis verzocht aanvullende onderzoeken uit te voeren Het karakter van dit soort onderzoeken in combinatie met de gewenste korte doorlooptijd noodzaken inhuur van externen. Toevoeging van onderbestedingen op het reguliere onderzoeksbudget en eventueel positief saldo op het product Rekenkamer geven Raad en Rekenkamer iets meer ruimte om snel en adequaat onderzoeken op te pakken, zonder zich eerst over de 'Wie-betaalt- waarvan" vraag te hoeven buigen.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*163*	***163***
Toevoegingen:					
R0	13-12-2010	Resultaat 2016	I	0	**73**
Totaal toevoegingen				0	**73**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*163*	***236***

BR Raad (R.00)
Ervaringen in den lande wijzen uit dat de kosten voor het uitvoeren van een raadsonderzoek / enquête een veelvoud bedragen van het budget dat de Griffie jaarlijks hiervoor te besteden heeft van € 15.000. Zodoende wordt dit budget, voor zover het niet wordt aangewend, jaarlijks toegevoegd aan de bestemmingsreserve totdat het plafond (ingesteld op € 75.000) hiervoor is bereikt. Als er zich dan in enig jaar een raadsonderzoek wordt uitgevoerd, dan kan deze reserve hiervoor aangewend worden.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*40*	***40***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*40*	***40***

6.2.2.9.2.2 BR R.01

BR Veilig ondernemen (R.01)
Deze bestemmingsreserve is ingesteld met het aangenomen Amendement Fonds Veilig Ondernemen (raadsbesluit 05-11-2012). Een collectief van ondernemers kan op deze reserve een beroep doen om op basis van cofinanciering de veiligheid van hun winkelstraat of winkelgebied te verbeteren.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*103*	***103***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*103*	***103***

6.2.2.9.2.3 BR R.02

BR Buiten Gewoon Beter (R.02)
De middelen uit deze bestemmingsreserve zijn ter financiering van de incidentele component van het Buiten Gewoon Beter Programma (€ 19,4 miljoen) voor de periode 2009-2019. Tevens dient de bestemmingsreserve om tempoverschillen in de uitvoering op te kunnen vangen. Het programma bestaat uit een scala aan meerjarige projecten. Bij een jaarovergang blijven de geoormerkte middelen zo beschikbaar voor het programma Buitengewoon Beter.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*4.928*	***4.928***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R2	07-11-2016	Herijking BGB-regulier	I	2.346	**906**
R2	07-11-2016	Herijking Presikhaaf	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				2.346	**906**
Saldo per 31-12				*2.582*	***4.022***

BR Bereikbaarheid (R.02)
Deze bestemmingsreserve is ingesteld ten behoeve van het verhogen van de bereikbaarheid van de binnenstad, het ontwikkelen van parkeervoorzieningen en het onderhoud van de hoofdwegen die betrekking hebben op de bereikbaarheid van het stadscentrum (Besluit MJPB 2009-2012).

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*3.897*	***3.897***
Toevoegingen:					
R2	02-11-2015	Parkeerresultaat 2016 (zie ook onttr.)	I	2.894	**3.337**
R2	03-11-2014	Kapitaallasten maatregelen parkeren Trans e.o	I	0	**0**
R2	02-11-2015	Bezuinigingsvoorstel bereikbaarheid	I	0	**0**
R2	03-11-2014	Dotatie kap.lasten voor garage Rijnboog	I	529	**529**
Totaal toevoegingen				3.423	**3.866**
Onttrekkingen:					
R2	03-11-2014	Kapitaallasten maatregelen parkeren Trans e.o.	I	0	**0**
R2	02-11-2015	Parkeerresultaat - overig	I	10	**26**
R2	03-11-2014	Coalitieakkoord - Bijdr. kosten veerstoepen (E3 pilot watertaxi)	I	0	**0**
R2	02-11-2015	Vrijval niet benodigd budget	I	800	**800**
R2	02-11-2015	Bezuinigingsvoorstel bereikbaarheid	I	800	**800**
R2	03-11-2014	Coalitieakkoord - Invoeren betaald avondparkeren (E5)	I	200	**200**
R2	05-11-2012	Aanvullen begroting oa vrdl schrappen garage Rijnb.	I	1.600	**1.600**
R2	11-11-2013	Bijdrage aan onderhoud hoofdwegen	I	150	**150**
R2	02-11-2015	Dekking meerkosten exploitatie fietsenstalling AC	I	100	**100**
R2	03-11-2014	Coalitieakkoord - Extra onttrekking verkeer (F10)	I	75	**75**
R2	07-11-2016	Borgen budgetneutr. ivm verlag. omslagrente (begroot in park.result)	I	0	**750**
R2	07-11-2016	Invulling inkooptaakstelling in parkeerexpl. (begroot in park.result)	I	0	**50**
R2	07-11-2016	Compensatie nadeel alg.mid. door schrappen doorbelasting overhead	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				3.735	**4.551**
Saldo per 31-12				*3.585*	***3.212***

BR Groot onderhoud en vervanging Openbare ruimte (R.02)
Op 28 oktober 2013 heeft de Raad besloten een egalisatiereserve in te stellen voor het flexibeler inzetten van exploitatiebudgetten voor groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte. Door minder gebonden te zijn aan vaste en gelabelde budgetten kan beter worden geanticipeerd op de onderhoudsbehoefte in de stad. De flexibiliteit wordt verkregen door de schotten tussen onderwerpen (Riolering, Buitengewoon Beter, Wegen, Groen, Spelen, Bomen, Verkeersregelinstallaties, Civieltechnische Kunstwerken, Openbare Verlichting, Water) en jaren weg te halen.

Daarnaast is ultimo 2013 de BR Fietspaden voormalig recreatieschap Veluwe (€ 183.000) binnen deze bestemmingsreserve geïntegreerd. De gemeente Arnhem heeft namelijk van de Recreatiegemeenschap Veluwe 8,9 km fietspad overgenomen (raadsbesluit 27-9-2010). De reserve diende voor het op niveau brengen en gedurende een aantal jaren houden van de betreffende fietspaden.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*3.897*	***3.897***
Toevoegingen:					
R2	02-11-2015	Parkeerresultaat 2016 (zie ook onttr.)	I	2.894	**3.337**
R2	03-11-2014	Kapitaallasten maatregelen parkeren Trans e.o	I	0	**0**
R2	02-11-2015	Bezuinigingsvoorstel bereikbaarheid	I	0	**0**
R2	03-11-2014	Dotatie kap.lasten voor garage Rijnboog	I	529	**529**
Totaal toevoegingen				3.423	**3.866**
Onttrekkingen:					
R2	03-11-2014	Kapitaallasten maatregelen parkeren Trans e.o.	I	0	**0**
R2	02-11-2015	Parkeerresultaat - overig	I	10	**26**
R2	03-11-2014	Coalitieakkoord - Bijdr. kosten veerstoepen (E3 pilot watertaxi)	I	0	**0**
R2	02-11-2015	Vrijval niet benodigd budget	I	800	**800**
R2	02-11-2015	Bezuinigingsvoorstel bereikbaarheid	I	800	**800**
R2	03-11-2014	Coalitieakkoord - Invoeren betaald avondparkeren (E5)	I	200	**200**
R2	05-11-2012	Aanvullen begroting oa vrdl schrappen garage Rijnb.	I	1.600	**1.600**
R2	11-11-2013	Bijdrage aan onderhoud hoofdwegen	I	150	**150**
R2	02-11-2015	Dekking meerkosten exploitatie fietsenstalling AC	I	100	**100**
R2	03-11-2014	Coalitieakkoord - Extra onttrekking verkeer (F10)	I	75	**75**
R2	07-11-2016	Borgen budgetneutr. ivm verlag. omslagrente (begroot in park.result)	I	0	**750**
R2	07-11-2016	Invulling inkooptaakstelling in parkeerexpl. (begroot in park.result)	I	0	**50**
R2	07-11-2016	Compensatie nadeel alg.mid. door schrappen doorbelasting overhead	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				3.735	**4.551**
Saldo per 31-12				*3.585*	***3.212***

6.2.2.9.2.4 BR R.03

BR Evenementen (R.03)
In de begroting is budget beschikbaar gesteld voor bijdragen in evenementen. De uitgaven worden gebruikt voor evenementen waarvan een groot deel al vastligt. Het overige deel is voor bijdragen welke op ad-hoc basis beschikbaar worden gesteld. Verschillen tussen werkelijkheid en budget worden met deze reserve verrekend.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*803*	***803***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R2	15-12-2014	Velocity	I	35	**35**
R3	02-11-2015	Dekking Giro D'Italia	I	350	**387**
R3	02-11-2015	Cultureel evenement Sonsbeek 2016	I	50	**50**
R3	19-12-2005	Exploitatieresultaat evenementen en kermis 2016	I	0	**27**
Totaal onttrekkingen				435	**499**
Saldo per 31-12				*368*	***304***

BR Sociaal Economisch Fonds (R.03)
Deze reserve is bestemd voor uitgaven in het kader van het faciliteren van economische stimuleringsprojecten. Verschillen tussen het jaarlijkse budget en werkelijke kosten worden met de reserve verrekend.

Prog. P / R	**Datum besluit**	**Omschrijving**	**Inc./ struct.**	Begroting 2016	**Rekening 2016**
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*454*	***454***
Toevoegingen:					
R3	19-12-2005	Overschot op budget Fonds Bedrijfsleven	I	0	**53**
Totaal toevoegingen				0	**53**
Onttrekkingen:					
R3	14-11-2016	Dekking formatie cluster Beleid & Regie	I	28	**46**
Totaal onttrekkingen				28	**46**
Saldo per 31-12				*426*	***461***

6.2.2.9.2.5 BR R.04

BR Onderwijs (R.04)
In het raadsbesluit van 30 september 2013 heeft de raad ingestemd met het doteren van de onderuitputting kapitaallasten onderwijs en overige onderwijshuisvestingsbudgetten aan de BR Onderwijs. De bestemmingsreserve zal ingezet worden ter dekking van de kapitaallasten voor de nieuwbouwprojecten basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs. Met het jaarverslag 2014 is besloten om de bestemmingsreserve kapitaallasten onderwijs te hernoemen naar de bestemmingsreserve onderwijs. Per 1 januari 2015 is de BR Investering brede scholen samengevoegd met de BR Onderwijs. Dit geeft flexibiliteit. Vrijvallende onderwijsmiddelen worden bijvoorbeeld in deze reserve geboekt. Het wordt mogelijk om gelden voor het speciaal onderwijs, die in de betreffende jaarschijf niet nodig zijn voor bovengenoemde projecten, in te zetten voor bijvoorbeeld het primair onderwijs. Onderwijsprojecten worden hierdoor de komende jaren gerealiseerd zonder dat het extra geld kost. Verder worden met ingang van 2017 kapitaallasten structureel overgedragen aan de schoolbesturen, onder voorbehoud van hun medewerking. Deze overdracht wordt gefinancierd worden vanuit deze nieuwe bestemmingsreserve.

Prog. P / R	**Datum besluit**	**Omschrijving**	**Inc./ struct.**	Begroting 2016	**Rekening 2016**
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*2.526*	***2.526***
Toevoegingen:					
R4	02-11-2015	Actualisatie MIP 2015-2019	S	3.366	**4.536**
R4	30-05-2016	Aframing kapitaallasten MIP i.v.m. actualisatie MIP	S	1.068	**1.068**
R4	26-05-2015	Nieuwbouw basisschool De Kringloop	I	708	**708**
R4	30-09-2013	Voordeel speciaal onderwijs	I	0	**549**
R4	30-09-2013	Extra exploitatiekosten vs budgetten	I	0	**376**
R4	30-09-2013	Onderuitputting kapitaallasten	I	3	**3**
R4	03-11-2014	Van BR Verzelfstandiging Domein	I	83	**83**
R4	02-11-2015	Effect verzekeringsbijdr. herbouw De Kringloop	I	0	**0**
R4	07-11-2016	Actualisatie MIP 2016-2020	S	0	**0**
Totaal toevoegingen				5.228	**7.323**
Onttrekkingen:					
R4	30-09-2013	Niet behaalde inkomstentaakstellingen	I	0	**666**
R4	02-11-2015	Ruimte t.g.v. de algemene middelen	I	500	**500**
R4	19-12-2016	Extra capaciteit slagkracht sturing ond.huisv	I	158	**493**
R4	25-01-2016	Haalbaarheidsonderzoek toek. huisvesting Spec. onderwijs	I	125	**88**
R4	02-11-2015	Actualisatie MIP 2015-2019	I	40	**40**
R4	14-11-2016	Correctie kapitaallasten bestaande activa	I	9	**9**
R4	26-05-2015	Herbouw basisschool De Kringloop	I	0	**708**
R4	02-11-2015	Campus Schuytgraaf	I	0	**0**
R4	07-11-2016	Actualisatie MIP 2016-2020	S	0	**0**
Totaal onttrekkingen				832	**2.504**
Saldo per 31-12				*6.922*	***7.345***

6.2.2.9.2.6 BR R.05

BR Beeldende en Monumentale kunst (R.05)
Op 4 juli 2011 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om maximaal € 93.000 te reserveren voor een projectaanvraag voor een cultureel bruggenbouwer voor de Arnhemse beeldende kunstsector. Ook heeft de raad besloten dit bedrag te dekken uit de bestemmingsreserve voor beeldende kunst en vormgeving. Het bedrag van € 93.000 is over meerdere jaren te besteden. Ook is deze reserve bedoeld voor het dekken van projecten in het kader van de meerjarige 1%-regeling. Daarnaast dient deze reserve ter financiering van de uitvoering van gemeentelijke projecten op het gebied van kunst in openbare ruimte. Dotaties aan deze reserve komen voort uit eventuele onderbesteding op het budget voor monumentale kunsten. Projecten in de openbare ruimte kennen een andere dynamiek dan de gemeentelijke begrotingscyclus. Verschillen tussen het jaarlijkse budget en werkelijke kosten worden met de reserve verrekend.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*102*	***102***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R5	04-07-2011	Project culturele bruggenbouwer	I	23	**23**
R5	24-11-2008	Verrekening saldo expl. monumentale kunsten	I	0	**79**
Totaal onttrekkingen				**23**	**102**
Saldo per 31-12				*79*	***0***

BR Cultureel Vastgoed (R.05)
Onder de BR Cultureel Vastgoed (voorheen BR Cultuur in Rijnboog) worden 4 projecten verstaan: een filmtheater in de zuidelijke binnenstad: Focus Filmhuis Arnhem (1), uitbreiding van het museum aan de Utrechtseweg: Museum Arnhem (2), onderhoud Schouwburg Arnhem (3) en verbouw en uitbreiding Musis Sacrum (4).
Het doel van deze bestemmingsreserve is om deze gebouwen om gedurende een periode van 40 jaar te beheren en exploiteren. Om dit te realiseren worden eenmalige bijdragen, opbrengsten vertreklocaties en onderbesteding kapitaallasten gedoteerd aan de reserve. De voeding van de reserve wordt ingezet ter dekking van de exploitatietekorten van de projecten die onderdeel uitmaken van Cultureel Vastgoed.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*13.178*	***13.178***
Toevoegingen:					
R5	28-03-2011	Actualisatie kapitaallasten	I	958	**1.411**
R5	28-09-2015	Actualisatie rentetoevoeging	S	490	**578**
R5	29-06-2015	Actualisatie begroting Vastgoed	S	630	**200**
R5	29-06-2015	Vrijval kapitaallaten t.g.v. BR CiR	I	140	**140**
R5	30-05-2016	Aframing kapitaallasten MIP i.v.m. actualisatie MIP	S	136	**136**
R5	29-06-2015	Effect kapitaallasten activeringen	S	129	**129**
R5	02-11-2015	Kapitaallasten Budget Kunstbedrijf t.b.v. Rozet	I	27	**27**
R5	02-11-2015	Actualisatie MIP	I	-129	**-129**
Totaal toevoegingen				2.381	**2.492**
Onttrekkingen:					
R4	07-11-2016	Actualisatie MIP 2016-2020 (Museum Arnhem)	I	0	**0**
R5	02-11-2015	Inramen Musis in exploitatie	I	8.891	**8.891**
R5	29-06-2015	Verzelfstandiging MSSA	I	0	**0**
R5	29-06-2015	Focus Filmtheater Arnhem	I	0	**0**
R5	29-06-2015	Renovatie en nieuwbouw Musis	I	0	**0**
R5	19-12-2016	Actualisatie kapitaallasten	S	0	**0**
Totaal onttrekkingen				8.891	**8.891**
Saldo per 31-12				*6.668*	***6.779***

BR Beeldbepalende culturele manifestaties (R.05)
Deze reserve dient ter financiering van beeldbepalende culturele evenementen. Dit betreft hoogwaardige mode-evenementen en Sonsbeek Internationaal, conform raadsbesluit 29-09-2014.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*789*	***789***
Toevoegingen:					
R5	29-9-2014	Saldo budget beeldbep. cult. evenementen	I	0	**7**
Totaal toevoegingen				0	**7**
Onttrekkingen:					
R5	02-11-2015	Cultureel evenement Sonsbeek 2016	I	100	**100**
R5	07-11-2016	Stroomversneller cultuur	I	50	**50**
Totaal onttrekkingen				150	**150**
Saldo per 31-12				*639*	***646***

BR Groenfonds (R.05)
Deze reserve is bij raadsbesluit op 28 juni 2004 ingesteld. De reserve wordt ingezet om investeringen mogelijk te maken in gebieden die dringend aan een impuls toe zijn, maar waarvoor geen middelen beschikbaar zijn. Tevens geldt voor particulieren met een perceel > 1500 M2 een herplantplicht voor bomen, die gekapt worden. Wanneer herplant niet mogelijk of wenselijk is, dient de waarde van de bomen gestort te worden in het Groenfonds. In het groenplan zijn een groot aantal projecten benoemd, die voor uitvoering in aanmerking komen. Wanneer er subsidies beschikbaar komen moeten er ook eigen middelen beschikbaar zijn (co-financiering).

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*362*	***362***
Toevoegingen:					
R5	19-12-2005	Saldo expl.overlopende Groenfondsprojecten	I	0	**722**
Totaal toevoegingen				0	**722**
Onttrekkingen:					
R5	19-12-2005	Actualisatie lopende Groenfondsprojecten	I	362	**597**
Totaal onttrekkingen				362	**597**
Saldo per 31-12				*0*	***487***

6.2.2.9.2.7 BR R.06

BR Participatie (R.06)
De bestemmingreserve is gevormd om diverse risico's op te kunnen vangen die samenhangen met de uitvoering van de WWB en het bereiken van de doelstellingen. De risico's die afgedekt worden door de reserve zijn:
A. In 2015 is nieuwe wetgeving ingevoerd, waarbij de doelgroep die door de gemeente gereïntegreerd moet worden, wordt uitgebreid (Wajong en WSW). Met de invoering van de nieuwe wet zijn invoeringskosten gemoeid, die niet uit het Participatiebudget kunnen worden gedekt.
B. De door het Rijk verstrekte budgetten voor reïntegratie zijn de afgelopen jaren sterk teruggelopen. Tegelijkertijd blijft verhoogde inzet op participatie en re-integratie nodig om de doelstellingen te realiseren. Dit belang wordt versterkt door de recessie.
C. Niet nominatief te verantwoorden kosten inzake de reïntegratie: Bij besteding van het Participatiebudget is een groot knelpunt dat niet direct tot personen te herleiden kosten hieruit niet mogen worden betaald. Deze kosten komen ten laste van de reserve.
D. Risicobeheersing: Voor de declaratie van het Participatiebudget geldt een foutmarge van 0%. Niet te declareren kosten van reïntegratie komen ten laste van de gemeente. Dekking is mogelijk binnen deze reserve. De omvang van het mogelijke risico is moeilijk in te schatten.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*492*	***492***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*492*	***492***

BR Beschermd en Weerbaar (R.06)
De bestemmingsreserve betreft regionale middelen (regio Arnhem en Achterhoek) voor de voorbereiding en uitvoering van de wetcode huiselijk geweld en kindermishandeling in het kader van het Rijksprogramma Beschermd en Weerbaar (wettelijke taak) en voor de voorgenomen activiteiten op het gebied van voorkoming en bestrijding van geweld in de privésfeer, ook in het kader van het Rijksprogramma Beschermd en Weerbaar.
In de Regiovisie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, die in de tweede helft van 2014 door de 19 gemeenteraden is vastgesteld, is afgesproken dat Arnhem de besteding van de regiomiddelen op hoofdlijnen aan de regiogemeenten voorlegt.
Tussen 2015 en 2018 wordt gefaseerd een nieuw landelijk verdeelmodel voor de Decentralisatie-Uitkering (DU) Vrouwenopvang ingevoerd. Dit houdt voor de regio Arnhem/Achterhoek een afname in van de DU. Arnhem is als centrumgemeente ontvanger van de DU. Arnhem wil de bestemmingsreserve reserveren voor het afdekken van de risico's die de taakstelling in verband met de afname van de DU met zich meebrengt.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*1.729*	***1.729***
Toevoegingen:					
R6	13-12-2010	Actualisatie resultaat 2016	I	0	**412**
Totaal toevoegingen				0	**412**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*1.729*	***2.141***

BR Bewonersbudgetten (R.06)
Medio 2008 heeft de Tweede Kamer bepaald dat er extra middelen moesten komen voor inwoners van krachtwijken en andere wijken in de 31 grote steden. Deze middelen hebben het doel bewoners meer zeggenschap te geven over hun eigen leefomgeving en om bewonersparticipatie een impuls te geven. De middelen zijn noodzakelijk om uitvoering te geven aan dit beleid.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*319*	***319***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R6	13-12-2010	Resultaat 2016	I	0	**83**
Totaal onttrekkingen				0	**83**
Saldo per 31-12				*319*	***236***

BR Herstructurering Oggz (R.06)
Deze bestemmingsreserve is ingesteld per 13-12-2010 en dient ter dekking voor de in het Masterplan Herstructurering MO/OGGZ/VZ nader te specificeren acties en maatregelen voor de realisatie van een structurele bezuiniging op dit beleidsveld vanaf 2012. Deze bestemmingsreserve wordt aangehouden vanwege de opdrachte van de raad dat geen gezinnen (met kinderen) op straat komen staan ook al hebben ze op basis van de bestaande afspraken geem toeganf tot de reguliere maatschappelijke opvang en ontbreekt het perspectief op reguliere huisvesting in het kader van de woningwet. Om in incidentele gevallen te kunnen voorzien in maatwerkoplossingen of investering in tijdelijke voorzieningen is de instandhouding en inzet van deze bestemmingsreserve noodzakelijk.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*456*	***456***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*456*	***456***

BR Maatschappelijke opvang (R.06)
Deze reserve wordt vanaf 2012, in het kader van de herstructurering van de MO-OGGZ-VZ ingezet. Een belangrijk deel van de risico's en de knelpunten die zich in eerdere jaren hebben voorgedaan bij de uitvoering van het masterplan Minder Opvang Beter Leven, zijn afgedekt door een beroep te doen op de BR Herstructering Oggz, BR Beschermd en weerbaar en BR Pakketmaatregelen Wmo.
Een aantal van de risico's en knelpunten kunnen zich ook in 2017 en volgende jaren nog manifesteren, o.a. in de doorstroomvoorziening, crisisopvang of gezinsopvang.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*179*	***179***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*179*	***179***

BR Pakketmaatregelen Wmo (R.06)
Tot nu toe ontbreken (op lokaal niveau) de middelen om de verdere invoeringsopgaven (transitie / transformatie) van de jeugdzorg en de Wmo te begeleiden. Het betreft hier dan de dekking van de extra kosten zoals projecten, extern advies, pilots en dergelijke. In lijn met eerdere besluitvorming door de raad wordt voorgesteld het (restant)saldo van deze reserve hiervoor aan te wenden en beschikbaar te stellen.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*500*	***500***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R6	30-01-2012	Invoeringskosten decentralisaties	I	0	**477**
Totaal onttrekkingen				0	**477**
Saldo per 31-12				*500*	***23***

BR Burgerinitiatieven Sociaal Domein (R.06)
De Raad heeft conform de uitwerking van het coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een sociaal noodfonds. Met het raadsbesluit van 15 december 2014 heeft de raad ingestemd met de nadere uitwerking van de afspraken inzake de toegang tot het noodfonds. Het noodfonds is opgesplitst in twee aparte reserves: één voor de realisatie van het zorgniveau (BR Noodfonds) en één voor de burgerinitiatieven (BR Burgerinitiatieven sociaal domein).
De BR Burgerinitiatieven sociaal domein is bedoeld voor het stimuleren en organiseren van activiteiten door inwoners/en of organisaties die zich richten op het versterken van de zelfredzaamheid van de inwoners van Arnhem.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*1.889*	***1.889***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R6	25-04-2016	Subsidieregeling Burgerkracht Sociaal Domein Arnhem	S	472	**444**
Totaal onttrekkingen				472	**444**
Saldo per 31-12				*1.417*	***1.445***

BR Noodfonds (R.06)
De Raad heeft conform de uitwerking van het coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een sociaal noodfonds. Met het raadsbesluit van 15 december 2014 heeft de raad ingestemd met de nadere uitwerking van de afspraken inzake de toegang tot het noodfonds. Het noodfonds is opgesplitst in twee aparte reserves: één voor de realisatie van het zorgniveau (BR Noodfonds) en één voor de burgerinitiatieven (BR Burgerinitiatieven sociaal domein).
De BR Noodfonds is bedoeld voor het handhaven van het zorgniveau met betrekking tot Jeugd en Wmo. Het primaire doel is daarmee het borgen van de zorg(continuïteit) van klanttrajecten. Het is niet bedoeld voor correcties op tarieven of om problemen met betrekking tot de bedrijfsvoering van organisaties op te lossen.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*8.976*	***8.976***
Toevoegingen:					
R6	03-11-2014	Voeding BR Noodfonds t.l.v. WMO	I	1.600	**1.600**
R6	03-11-2014	Voeding BR Noodfonds vanuit resultaat WMO	I	0	**3.614**
R6	03-11-2014	Voeding BR Noodfonds t.l.v. Zorg	I	700	**700**
R6	03-11-2014	Voeding BR Noodfonds vanuit resultaat overig soc.domein	I	0	**4.739**
Totaal toevoegingen				2.300	**10.653**
Onttrekkingen:					
R6	03-11-2014	Onttrekking BR Noodfonds t.g.v. Jeugd	I	0	**2.918**
Totaal onttrekkingen				0	**2.918**
Saldo per 31-12				*11.276*	***16.711***

Eigen bijdrage CAK
Bij de Wmo vraagt de gemeente een eigen bijdrage aan de burger. De oplegging en inning is landelijk belegd bij het Centraal Administratie Kantoor (CAK). Middels een Third Party Mededeling van de huisaccountant van het CAK heeft de gemeente voldoende zekerheid over de juistheid van de eigen bijdrages. Echter, over de volledigheid bestaat onvoldoende zekerheid. Eventuele niet verantwoorde eigen bijdragen worden ingeschat als niet materieel.

Woonplaatsbeginsel
Bij iedere zorgtoewijzing op basis van de Jeugdwet wordt, voordat de toewijzing definitief plaatsvindt gecontroleerd of het woonplaatsbeginsel juist is toegepast. Er vindt alleen een zorgtoewijzing plaats als gemeente

Arnhem op basis van het woonplaatsbeginsel de verantwoordelijke gemeente is. Het is echter mogelijk dat ná de toewijzing de woonplaats van de jeugdige of het gezag wijzigt, waardoor de verantwoordelijkheid bij een andere gemeente komt te liggen en de declaratie dus niet meer bij gemeente Arnhem terecht hoort te komen. Dit kan betekenen dat de gemeente Arnhem een deel van de declaraties moet doorberekenen aan andere gemeenten. Andersom is het mogelijk dat de gemeente Arnhem ook een vordering van andere gemeenten kan verwachten. Om het risico van onterechte betalingen te verkleinen, wordt bij de duurdere vormen van zorg bij de declaraties nogmaals een controle op het woonplaatsbeginsel uitgevoerd, aanvullend op toets bij de toewijzing. Op basis van deze maatregelen worden de eventuele niet verantwoorde vorderingen en schulden worden per saldo ingeschat als niet materieel.

BR Wijkfondsen (R.06)
In uitzondering op reguliere begrotingsuitgangspunten is budgetoverheveling voor de wijkbudgetten naar een volgend jaar toegestaan. Jaarlijks wordt het surplus of tekort op de wijkbudgetten toegevoegd, respectievelijk onttrokken aan de reserve.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*412*	***412***
Toevoegingen:					
R6	19-12-2005	Niet bestede gelden wijken 2016	I	0	**63**
Totaal toevoegingen				0	**63**
Onttrekkingen:					
R6	19-12-2005	Meer bestede gelden wijken 2016	I	0	184
Totaal onttrekkingen				0	184
Saldo per 31-12				*412*	***291***

6.2.2.9.2.8 BR R.07

BR Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang (R.07)
Deze reserve is nodig om komende jaren de kwaliteit van toezicht en handhaving in de kinderopvang te kunnen continueren en waar nodig ook op een andere wijze te gaan organiseren.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*227*	***227***
Toevoegingen:					
R6	07-11-2016	Actualisatie	S	0	**78**
Totaal toevoegingen				0	**78**
Onttrekkingen:					
R6	07-11-2016	Actualisatie	S	60	**60**
Totaal onttrekkingen				*60*	***60***
Saldo per 31-12				167	**245**

BR GRP Dekking kapitaallasten (R.07)
Deze bestemmingsreserve dient ter financiering van de toekomstige kapitaallasten van de rioleringsprogramma's. De GRP projecten worden geactiveerd en afgeschreven. Om de hieruit volgende kapitaallasten, gedurende 40 jaar te dekken valt er jaarlijks een gedeelte van de reserve vrij.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				27.465	**27.465**
Toevoegingen:					
R7	09-11-2011	Dotatie	S	112	**112**
R7	29-06-2015	Kasschuif	I	42	**42**
R7	02-11-2015	GRP-Rioolheffing-MIP	I	18	**18**
R7	02-11-2015	Correctie vertaling College 2-daagse	I	0	**0**
R7	28-09-2015	Herijking GRP nov. 2014	S	-77	**-77**
Totaal toevoegingen				95	**95**
Onttrekkingen:					
R7	02-11-2015	Vrijval Bestemmingsreserve	I	26.254	**26.254**
R7	11-11-2013	Kapitaallasten GRP III	S	837	**837**
R7	03-11-2014	Kapitaallasten GRP III	S	22	**22**
R7	02-11-2015	Correctie vrijval Bestemmingsreserve	I	-6.225	**-6.225**
R7	29-06-2015	Kasschuif	I	0	**0**
R7	02-11-2015	GRP-Rioolheffing-MIP	I	0	**0**
R7	02-11-2015	Vervallen onttrekking	I	0	**0**
R7	02-11-2015	Vervallen onttrekking	I	0	**0**
R7	02-11-2015	Terugdraaien vervallen onttrekking	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				20.888	**20.888**
Saldo per 31-12				6.672	**6.672**

BR Huishoudelijk afval (R.07)
Deze reserve is ingesteld om niet begrote prijsontwikkelingen op te kunnen vangen en de kosten van specifieke projecten op het gebied van afvalstoffen af te dekken. Op dit moment loopt het project "omgekeerde afvalinzameling". De eerste jaren veroorzaakt dit project een exploitatietekort van € 700.000. Dit tekort wordt conform raadsbesluit (Rb 30-05-2012) gedekt uit de BR Huishoudelijk afval.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*1.366*	***1.366***
Toevoegingen:					
R7	30-05-2012	Exploitatieoverschot omgekeerde afvalinzameling	I	0	**190**
Totaal toevoegingen				0	**190**
Onttrekkingen:					
R7	30-05-2012	Exploitatietekort omgekeerde afvalinzameling	I	250	**0**
R7	07-11-2016	Omgekeerd afval inzamelen	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				250	**0**
Saldo per 31-12				*1.116*	***1.556***

BR Omgevingslawaai (R.07)
De middelen worden ingezet voor maatregelen om het omgevingslawaai terug te dringen. De gemeente Arnhem heeft deze middelen van het ministerie van Infrastructuur & Milieu ontvangen om het Actieplan Omgevingslawaai te maken en uit te voeren. Dit is een wettelijke verplichting. Een deel van deze middelen wordt uitgegeven aan stil asfalt. Bij de vaststelling van het definitieve Actieplan Omgevingslawaai heeft het college besloten deze middelen in te zetten voor de maatregelen in het actieplan.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*135*	***135***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R7	07-11-2016	Bestrijding Spoorlawaai	I	53	**34**
R7	16-12-2013	Projecten Huissense- en Utrechtsestraat	I	82	**0**
Totaal onttrekkingen				135	**34**
Saldo per 31-12				*0*	***101***

BR Duurzaamheidsleningen (R.07)
De duurzaamheidslening is bedoeld voor maatregelen op gebied van energiebesparing en duurzame opwekking bij particuliere woningen. Uit de bestemmingsreserve worden de jaarlijkse beheerskosten en rentelasten van de duurzaamheidsleningen gedekt.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*0*	*0*
Toevoegingen:					
R7	19-12-2016	Vanuit BR Duurz.- en starterslen. naar BR Duurzaamheidslen.	I	450	450
Totaal toevoegingen				450	**450**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	0
Saldo per 31-12				*450*	***450***

BR Energy Made in Arnhem (R.07)
De bestemmingsreserve dient ter dekking van grotere (toekomstige) uitgaven in het kader van de veranderopgave "Energy Made in Arnhem" (vanaf 2017 "Arnhem ElektriCity"), waaronder de inrichting van een waterstoftankstation. Hiermee worden tevens fluctuaties in het uitgavenpatroon van de veranderopgave "Energy in Arnhem" (vanaf 2017 "Arnhem ElektriCity") opgevangen.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*10*	***10***
Toevoegingen:					
R3	19-12-2016	Overschot op budget EMIA (EMT)	I	0	**33**
R7	19-12-2016	Overschot op budget EMIA (Opwekken en besparen)	I	0	**193**
R7	19-12-2016	Niet-bestede deel BR Taakmut. Gemeentefonds - Overl.	I	152	**152**
R7	14-11-2016	Inkoop Elektriciteit en gas	I	30	**30**
R7	07-11-2016	Inkoop Elektriciteit en gas	I	0	**0**
R7	07-11-2016	Inkoop Elektriciteit en gas	I	0	**0**
Totaal toevoegingen				182	**408**
Onttrekkingen:					
R7	19-12-2016	Overschrijding op budget EMIA (Algemeen)	I	0	**23**
R7	07-11-2016	Inkoop Elektriciteit en gas	I	0	**0**
R7	07-11-2016	Inkoop Elektriciteit en gas	I	0	**0**
R7	19-12-2016	Niet-bestede deel BR Taakmut. Gemeentefonds - Overl.	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				0	**23**
Saldo per 31-12				*192*	***395***

6.2.2.9.2.9 BR R.08

BR Bouw en sloopleges (R.08)
Egalisatie van exploitatiesaldi Wabo-leges. De opbrengsten zijn afhankelijk van het investeringsklimaat en kunnen sterk fluctueren. Deze bestemmingsreserve is nihil, maar besloten is om niet op te heffen om toekomstige schommelingen op te vangen.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*0*	***0***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				0	**0**

BR Herstructureringsgebieden (R.08)
Deze reserve dient ter financiering van de bijdrage aan de verhoging van de volkshuisvestelijke kwaliteit in het herstructureringsgebied Malburgen. Deze reserve is gevoed uit de meeropbrengst van het in 1999 afgesloten volkshuisvestingsconvenant.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*1.010*	***1.010***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	0
Onttrekkingen:					
R8	14-12-2015	Vrijval en invulling taakstelling R8	I	0	500
R8	03-11-2014	Project Malburgen	I	0	0
Totaal onttrekkingen				0	**500**
Saldo per 31-12				*1.010*	***510***

BR Zuidelijke binnenstad (R.08)
Deze reserve dient ter dekking van de boekwaarde van projecten in de zuidelijke binnenstad vanaf 2017 tot en met het einde van het project.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*2.700*	***2.700***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R8	02-11-2016	Dekking boekwaarde project	I	0	**0**
R8	02-11-2016	Terugdraaien primitief 2010 projecten	S	0	**0**
R8	02-11-2016	Dekking boekwaarde project	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*2.700*	***2.700***

BR Risico beheer Arnhem Centraal (R.08)
Deze bestemmingsreserve dient voor de beheerkosten van de transferhal, de kosten van het 2e deel van het ondergrondsafvaltransportsysteem, dekking risico's met financiële tegenvallers en andere onverwachte ontwikkelingen binnen het project Arnhem Centraal.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*7.553*	***7.553***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R8	25-06-2012	Dekking verliesvoorziening AC	I	0	**1.535**
R2	07-11-2016	Beheer en onderhoud AC	I	199	**199**
R2	07-11-2016	Vertraging verkeersregelinstallaties	I	55	**0**
R2	07-11-2016	t.b.v. BR Groot onderhoud Onderh. en verv. Openbare Ruimte	I	0	**0**
R7	02-11-2015	Beheer en onderhoud AC	I	358	**299**
R7	07-11-2016	Beheer en onderhoud AC	I	-188	**-188**
R8	25-06-2012	Vrijval reserve: lagere kosten AC (naj.rapp. Raadsbr. 21-11-2016)	I	0	**1.350**
R8	25-06-2012	Afwikkeling kosten Oversteek AC	I	0	**139**
R8	11-07-2016	FJP 2015	I	5.800	**0**
R8	07-11-2016	Ondergrondsafvaltransportsysteem	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				6.224	**3.334**
Saldo per 31-12				*1.329*	***4.219***

BR Startersleningen (R.08)
De starterslening is bedoeld voor starters op de woningmarkt. Uit de bestemmingsreserve worden de jaarlijkse beheerskosten en rentelasten van de startersleningen gedekt.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				2.392	**2.392**
Toevoegingen:					
R7	30-05-2016	Vergroten budget duurzaamheidsleningen t.l.v.BR Stimulering woningbouw	I	255	255
R8	19-12-2016	Startersleningen: bijdragen derden	I	18	18
R8	29-09-2014	Actualisatie en verruiming startersleningen	I	0	0
R8	02-11-2015	Knelpunt Volkshuisvesting	S	0	0
R8	19-12-2016	Correctie adm. verwerking BR Starterslen. ipv BR Volksh.	S	0	0
R8	07-11-2016	Actualisatie ikv samenstelling Ontwerp MJPB 2017-2020	I	0	0
Totaal toevoegingen				273	**273**
Onttrekkingen:					
R7	19-12-2016	Naar BR Duurzaamheidsleningen	I	450	450
R8	26-06-2012	Rente en beheersvergoeding Startersleningen	S	223	211
R8	02-11-2015	Bijstelling Herallocatie startersleningen	S	50	50
R8	07-11-2016	Actualisatie ikv samenstelling Ontwerp MJPB 2017-2020	S	0	0
R8	07-11-2016	Actualisatie ikv samenstelling Ontwerp MJPB 2017-2020	S	0	0
Totaal onttrekkingen				723	**711**
Saldo per 31-12				1.942	**1.954**

BR Stimulering woningbouw (R.08)
De kredietcrisis heeft geleid tot een forse economische recessie, met grote gevolgen voor de vastgoedmarkt. Om de bouw-productie door te laten gaan op het gewenste niveau stimuleringsmaatregelen voorzien. Voor de dekking daarvan is deze reserve gevormd. De bedragen zijn vooral bedoeld voor projecten met prioriteit voor de gemeente alsmede die van groot belang zijn voor de stedelijke ontwikkeling en grootschalige herstructurering.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				898	**898**
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R7	30-05-2016	Vergroten budget duurz.len. tlv BR Stimulering woningbouw	I	260	**260**
R8	19-10-2009	Stim.maatregelen: Kavelwinkel/Vastgoedplein en koperssubs.	I	25	**42**
Totaal onttrekkingen				285	**302**
Saldo per 31-12				613	**596**

BR Strategische posities (R.08)
Deze reserve dient ter financiering van de verwachte kosten voor het beheren en onderhouden van een eigendomssituatie in een gebied (vooruitlopend op beslissingen om te gaan ontwikkelen).

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*0*	***0***
Toevoegingen:					
R.08	19-12-2005	Voordeel tov budget strategische posities	I	0	**739**
Totaal toevoegingen				0	**739**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*0*	***739***

BR Volkshuisvesting (R.08)
Deze reserve is het uitvoeringsinstrument van de Nota Wonen. Overeenkomstig besluit van de raad d.d. 30 juni 2014, wordt deze reserve deels ingezet om een redelijke compensatie te bieden voor de gedupeerden van de fraude bij de Woning Onderhoud Stichting (WOS). De reserve wordt jaarlijks gevoed met het renteresultaat dat wordt behaald op de uit te zetten Startersleningen.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*259*	**259**
Toevoegingen:					
R8	26-06-2012	Rente startersleningen	S	60	**60**
R8	19-12-2016	Correctie adm.verwerking BR Starterslen. ipv BR Volksh.	S	0	**0**
R8	07-11-2016	Uitvoering Arnhemse woonprincipes 2015	I	0	**0**
Totaal toevoegingen				60	**60**
Onttrekkingen:					
R8	25-06-2012	Realiseren doelen woonvisie	S	75	**48**
R8	14-12-2015	Afwikkeling WOS-fraude	I	40	**1**
Totaal onttrekkingen				115	**49**
Saldo per 31-12				*204*	**270**

BR Vastgoed (R.08)
Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van onvoorziene uitgaven bij onderhoud vastgoed. Bijvoorbeeld bij calamiteiten. Voeding van de bestemmingsreserve kan de komende jaren door toevoeging uit verkoopopbrengsten en eventuele positieve resultaten op het onderhoudsbudget als gevolg van gunstige aanbestedingen. De reserve is ingesteld bij Raadsbesluit van 19 december 2011 en mag een maximum van € 900.000 gaan bedragen.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*496*	***496***
Toevoegingen:					
R2	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**278**
R4	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**530**
R4	14-11-2016	Verkoop Boulevard Heuvelink 48	I	859	**859**
R5	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**17**
R7	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**109**
R9	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**134**
Totaal toevoegingen				859	**1.927**
Onttrekkingen:					
R2	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**50**
R2	29-02-2016	Brinkman Visser gemaal	I	140	**140**
R4	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**15**
R5	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**487**
R6	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**10**
R7	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**638**
R9	19-12-2011	Resultaat beheer gemeentelijk vastgoed	I	0	**33**
R9	19-12-2011	Vrijval deel boven het plafond van € 900.000	I	0	**150**
Totaal onttrekkingen				140	**1.523**
Saldo per 31-12				1.215	**900**

BR Grondexploitatie (R.08)
De reserve grondexploitatie is de beschikbare weerstandscapaciteit van het grondbedrijf. Deze bestemmingsreserve is conform raadsbesluit 30 juni 2014 niet opgeheven, maar zal blijven bestaan om toekomstige schommelingen in de grondexploitatie op te vangen (voor zover er weer sprake is van een positief saldo).

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*0*	***0***
Toevoegingen:					
R8	02-11-2015	Effecten FJP 2014	I	1.034	**0**
R8	19-12-2005	Resultaat grondexploitatie 2016	I	0	**0**
R8	11-07-2016	FJP 2015	I	-694	**0**
Totaal toevoegingen				340	**0**
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*340*	***0***

BR Voorstudies (R.08)
Deze reserve dient ter financiering van schommelingen bij uitgaven tijdens de initiatieffase van de projecten. De niet bestede budgetten van voorstudies worden ten gunste van deze reserve gebracht. Indien er in één jaar hogere kosten voor voorstudies worden gemaakt dan het jaarbudget, komt dit ten laste van deze reserve.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*0*	***0***
Toevoegingen:					
R.08	19-12-2005	Voordeel tov budget voorstudies	I	0	**33**
Totaal toevoegingen				0	33
Onttrekkingen:					
Totaal onttrekkingen				0	**0**
Saldo per 31-12				*0*	***33***

6.2.2.9.2.10 BR R.09

BR Frictiekosten (R.09)
Deze bestemmingsreserve dient ter egalisatie van de frictiekosten als gevolg van de reorganisatie in 2012. Voor een nadere toelichting op de frictiekosten en de ontwikkelingen wordt verwezen naar de paragraaf Bedrijfsvoering in het jaarverslag.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*750*	***750***
Toevoegingen:					
R8	14-11-2016	Frictiekosten ODRA	I	102	**102**
R9	28-10-2013	Afbouw begeleiding en ontwikkeling SPGA	S	406	**0**
Totaal toevoegingen				508	**102**
Onttrekkingen:					
R8	07-11-2016	ODRA	S	0	**0**
R9	28-10-2013	Inzet saldo BR Frictie i.v.m. beëindiging mobiliteitscontr.	I	0	**750**
Totaal onttrekkingen				0	**750**
Saldo per 31-12				*1.258*	***102***

BR Taakmutaties gemeentefonds - Overloop (R.09)
Conform de spelregels gemeentefonds wordt bij elke toevoeging van nieuwe middelen (taakmutaties, decentralisatie- en integratie-uitkeringen) aan de raad voorgelegd of deze middelen ingezet mogen worden voor een onderliggend beleidsdoel of dat de middelen deel uitmaken van de algemene middelen in het gemeentefonds. In deze bestemmingsreserve worden nieuwe toegevoegde middelen aan het Gemeentefonds gereserveerd die gedurende het jaar niet aan de raad voorgelegd kunnen worden. Vooral van de nieuwe toevoegingen die bekend gemaakt zijn in de septembercirculaire en in de november/decembercirculaire is het niet altijd mogelijk om voor het einde van het jaar een raadsvoorstel met begrotingswijziging aan de raad voor te leggen. In het daarop volgende jaar doen de betreffende beleidsvelden een beroep op deze middelen via een raadsvoorstel en een begrotingswijziging, waarbij voorgesteld wordt de middelen aan de bestemmingsreserve Taakmutaties gemeentefonds te onttrekken. Middelen die na een jaar nog niet via een raadsvoorstel geclaimd zijn voor uitvoering van een bepaald beleid, vallen vrij ten gunste van de Algemene reserve (raadsbesluit 8 februari 2010).
In 2010 is het doel van deze bestemmingsreserve uitgebreid ten behoeve van niet bestede budgetten die gereserveerd moeten blijven om bestaand beleid uit te voeren in volgende jaren (raadsbesluit 13 december 2010).

Prog. P / R	**Datum besluit**	**Omschrijving**	**Inc./ struct.**	Begroting 2016	**Rekening 2016**
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*7.896*	***7.896***
Toevoegingen:					
R9	03-11-2014	Individuele Studietoeslag	I	290	**290**
R9	03-11-2014	DU Gezond in de Stad	I	106	**106**
R9	02-11-2016	DU Gezond in de stad	I	84	**84**
R9	02-11-2016	DU WE CAN Young	I	15	**0**
V1	14-12-2015	Nbm Innovatiekosten Wijksturing	I	150	**150**
V1	19-12-2016	Nbm Van Wijken Weten	I	410	**647**
R1	19-12-2016	Nbm Versterkingsgelden radicalis.	I	57	**57**
R3	19-12-2016	Nbm Subsidie Stichting Airbornemuseum Slag om Arnhem	I	155	**64**
R4	19-12-2016	Nbm Passende kinderopvang	I	400	**400**
R6	19-12-2016	Nbm Huishoudelijke hulp toelage	I	1.400	**1.400**
R6	19-12-2016	Nbm Asielzoekers en vluchtelingen	I	692	**692**
R6	19-12-2016	Nbm Participatie Werkbedrijf	I	510	**600**
R6	19-12-2016	Nbm Participatie begeleiding SW-er	I	520	**520**
R4/R6	19-12-2016	Nbm Participatie 2GetThere	I	62	**62**
R6	19-12-2016	Nbm Participatie 2GetThere	I	80	**80**
R4/R6	19-12-2016	Nbm Participatie 2GetThere	I	67	**67**
R9	19-12-2016	Nbm Opbrengst verkoop Vastgoed	I	1.789	**2.362**
R9	19-12-2016	Nbm Uitvoeringsplan Statushouders	I	445	**445**
R9	19-12-2016	Nbm Faciliteitenbesluit Opvang	I	108	**108**
R9	19-12-2016	Nbm Inf. Ontw. Open data innovaties	I	60	**60**
R9	19-12-2016	Nbm Inf. Ontw. Open data innovaties	I	17	**17**
R9	14-12-2015	Nbm Kwartiermakers IGUO	I	55	**55**
R9	30-05-2016	Reserv. vakantiegeld i.v.m. invoering Ind.keuzebudget	I	1.305	**1.305**
R9	08-02-2010	Decembercirculaire: verhoogde asielstroom	I	0	**1.719**
R9	08-02-2010	Decembercirculaire: Green Deal	I	0	**338**
R9	08-02-2010	Decembercirculaire: faciliteitenbesluit opvangcentra asielzoekers	I	0	**195**
R9	08-02-2010	Decembercirculaire: armoedebestrijding ouderen	I	0	**53**
R9	08-02-2010	Decembercirculaire: Innovatieve aanpak energiebesparing	I	0	**50**
R9	08-02-2010	Decembercirculaire: EED	I	0	**46**
Totaal toevoegingen				8.777	**11.972**

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Onttrekkingen:					
R2	24-11-2014	Trolleyinfrastructuur voor Nachtnet	I	25	**25**
R6	28-09-2015	Rijksmiddelen Werkbedrijf	I	240	**240**
R6	09-03-2015	Middelen Inburgering	I	51	**51**
R6	29-09-2014	Voorbereidingskosten ESF-subsidie	I	20	**7**
R6	02-11-2016	Wijz. van Verander naar Regulier	I	0	0
R7	02-11-2015	LHTB midelen emancipatiebeleid: Uitvoeringsplan Seksuele diversiteit 2015-2017	I	0	**0**
R9	03-11-2014	Individuele studietoeslag	I	290	**290**
R0	14-12-2015	Nbm Regiotafels HLZ	I	40	**40**
R1	14-12-2015	Nbm Korenmarkt verbetering HCG	I	50	**50**
R2	14-12-2015	Nbm Koningsoord/Johannahoeveweg	I	25	**25**
R5	14-12-2015	Nbm Gelders Archief	I	61	**61**
R6	14-12-2015	Nbm Huishoudelijke Hulp Toelage	I	1.200	**1.200**
R6	14-12-2015	Nbm ID-regeling 2016	I	1.000	**1.000**
R6	14-12-2015	Nbm Participatiebudget	I	809	**809**
R6	14-12-2015	Nbm Innovatieprojecten Mobiliteit	I	300	**300**
R6	14-12-2015	Nbm Begeleidingskosten Statushouders	I	300	**300**
R6	14-12-2015	Nbm Jeugdwerkeloosheid	I	70	**70**
R6	14-12-2015	Nbm Loonwaardemeting Werkbedrijf	I	60	**60**
R7	14-12-2015	Nbm Waterstofeconomie	I	235	**235**
R7	14-12-2015	Nbm Climate Active Neighbourhoods	I	54	**54**
R8	14-12-2015	Nbm Woonschepen	I	294	**294**
R6	14-12-2015	Tijdelijke voorziening Bed/Bad/Brood	I	131	**131**
R6	14-12-2015	DU Faciliteitenbesluit Opvangcentra	I	71	**71**
R6	14-12-2015	DU Jeugdwerkeloosheid	I	61	**61**
R6	14-11-2016	Sectorplan Sociale werkvoorziening arbeidsregio Midden-Gelderland	I	899	**899**
R7	14-11-2016	Ontwikkeling Waterstofeconomie	I	265	**265**
R9	30-05-2016	Reservering vakantiegeld i.v.m. invoering Individueel Keuzebudget	I	3.060	**3.060**
R9	19-12-2016	Faciliteitenbesluit asielzoekers	I	33	**33**
R1	19-12-2016	Nbm Versterkingsgelden radicalis.	I	0	**0**
R4	19-12-2016	Nbm Passende kinderopvang	I	0	**0**
R6	19-12-2016	Nbm Gezond in de Stad	I	115	**0**
R6	19-12-2016	Nbm Huishoudelijke hulp toelage	I	0	**0**
R6	19-12-2016	Nbm Asielzoekers en vluchtelingen	I	0	**0**
R6	19-12-2016	Nbm Participatie Werkbedrijf	I	0	**0**
R6	19-12-2016	Nbm Participatie 2GetThere	I	0	**0**
R6	19-12-2016	Nbm Participatie begeleiding SW-er	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Van Wijken Weten	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Inf. Ontw. Open data innovaties	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Informatieveiligheid	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Opbrengst verkoop Vastgoed	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Uitvoeringsplan Statushouders	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Uitvoeringsplan Statushouders	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Uitvoeringsplan Statushouders	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Uitvoeringsplan Statushouders	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Uitvoeringsplan Statushouders	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Uitvoeringsplan Statushouders	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Faciliteitenbesluit Opvang	I	0	**0**
R9	19-12-2016	Nbm Subsidie Stichting Airbornemuseum	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				9.759	**9.631**
Saldo per 31-12				*6.914*	***10.237***

BR ICT (R.09)
Deze BR dient om de ICT omgeving up-to-date en stabiel te houden.
Er worden twee centrale ambities onderkend:

1. Betrouwbare IT (basis op orde)
   Snel, Safe & Simpel IT voorziening. Door werken onder Architectuur wordt gewerkt aan een belangrijke voorwaarde voor vereenvoudiging en vergroting van de flexibiliteit van de IT, een volwassen IT-organisatie en veilige informatievoorziening door voortvarende maatregelen te nemen. Om deze ambitie te realiseren is gebleken dat een investeringsimpuls nodig is op de deels verouderde hardware. Een deel van de reserve zal dan gebruikt worden om toekomstige kapitaallasten van deze investering te dekken met afloop in 2019.
2. Klant centraal (inwoner, ondernemer en medewerker)
   Versterking samenwerking, ruimte op innovatie en oriëntatie op klant. Er is een strategie ontwikkeld langs deze ambitie met een focus op een beperkt aantal projecten. Deze worden verdeeld in 4 prioriteitsgroepen. Voor ieder project wordt een business gemaakt. De belangrijkste projecten zijn:

• Zaakgericht werken,
• Ondersteuning van samenwerking,
• Informatieveiligheid,
• Informatievoorziening van regionale samenwerking (regionale belastingsamenwerking, ICT-diensten, digitale dienstverlening aan inwoners/ ondernemers).

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*354*	***354***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R9	03-11-2014	Kapitaallasten ICT server	S	61	61
Totaal onttrekkingen				61	**61**
Saldo per 31-12				*293*	***293***

BR Kapitaallasten (R.09)
Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van diverse kapitaallasten. Het bedrag van de dotatie is gelijk aan het bedrag van de investering. Het bedrag van de onttrekkingen is gelijk aan het bedrag van de afschrijvingen. Om ook de rentelasten te kunnen dekken wordt de reserve aangemerkt als een rentedragende reserve.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*2.597*	***2.597***
Toevoegingen:					
Totaal toevoegingen				0	**0**
Onttrekkingen:					
R5	29-06-2015	Dekking aanleg kunstgrasvelden	S	70	**70**
R6	29-06-2015	Dekking Terrein van Diemenhof	S	16	**16**
R5	29-06-2015	Dekking maatregelen duurzame energie	S	28	**28**
R5	30-05-2016	Dekking extra investeringen Sport (Saksen Weimar)	S	85	**85**
Totaal onttrekkingen				199	**199**
Saldo per 31-12				*2.398*	***2.398***

BR Frictiekosten Verzelfstandigingen (R.09)
De verzelfstandigingen van MSSA, het Natuurcentrum, het Sportbedrijf, het Parkeerbedrijf, het budgetadviescentrum, de intergemeentelijke uitvoeringsorganisatie en de sociale wijkteams leiden er toe dat er binnen de organisatie een afbouw van overhead moet plaatsvinden. Het is onvermijdelijk dat er hierbij frictiekosten zullen ontstaan. Voorgesteld wordt om specifiek voor deze kosten in 2016 een bestemmingsreserve in te stellen, waaruit de toekomstige kosten vervolgens gedekt kunnen worden.

Prog. P / R	Datum besluit	Omschrijving	Inc./ struct.	Begroting 2016	Rekening 2016
Bedragen x € 1.000					
Saldo per 01-01				*0*	***0***
Toevoegingen:					
R9	30-05-2016	Instellen BR Frictiekosten Verzelfstandigingen (t.l.v. de AR)	I	10.731	**10.731**
Totaal toevoegingen				10.731	**10.731**
Onttrekkingen:					
R5	30-05-2016	St. Kunstbedrijf	I	1.200	**1.200**
R9	30-05-2016	Afbouw overhead	I	525	**116**
R9	30-05-2016	MSSA	I	330	**0**
R9	07-11-2016	Reductie contributiemarge	I	0	**0**
R9	07-11-2016	Afbouw overhead	I	0	**0**
R9	07-11-2016	Verzelfstandiging MSSA	I	0	**0**
Totaal onttrekkingen				2.055	**1.316**
Saldo per 31-12				*8.676*	***9.415***

6.2.2.10 Voorzieningen

Verloopstaat voorzieningen

Omschrijving	31-12-2015	Toevoegingen	Onttrekkingen	Vrijval	31-12-2016
					Bedragen x € 1.000
Voorzieningen voor egalisatie van groot onderhoudslasten van een kapitaalgoed	1.056	2.248	-1.844	0	1.460
Verplichtingen , verliezen en risico's	7.806	6.615	-1.757	-6	12.658
Totaal	**8.862**	**9.600**	**-4.338**	**-6**	**14.118**

Verloopstaat onderhoudsvoorzieningen

Omschrijving	31-12-2015	Toevoegingen	Onttrekkingen	Vrijval	31-12-2016
					Bedragen x € 1.000
Onderhoud vastgoedbeheerplan	556	1.997	-1.460	0	1.093
Onderhoud parkeergarages	500	251	-384	0	367
Totaal	**1.056**	**2.248**	**-1.844**	**0**	**1.460**

Voorziening vastgoedbeheerplan
Deze voorziening dient voor de gelijkmatige verdeling van de toekomstige onderhoudskosten van het vastgoed.

Voorziening parkeergarages
Deze voorzieningen strekken tot gelijkmatige verdeling van onderhoudskosten van de parkeergarages Rozet, Arnhem Centraal en Musis Sacrum.
Verloopstaat voorzieningen voor verliezen, verplichtingen en risico's

Omschrijving	31-12-2015	Toevoegingen	Onttrekkingen	Vrijval	31-12-2016
					Bedragen x € 1.000
Spaarverlof	736	23	-102	-6	651
Personele risico's	688	2.516	-688	0	2.516
Pensioen wethouders	5.091	309	-199	0	5.201
Asbestkosten Musis	0	1.425	0	0	1.425
BAC pensioenafdracht	100	0	0	0	100
Kunstbedrijf	1.191	2.342	-768	0	2.765
Totaal	**7.806**	**6.615**	**-1.757**	**-6**	**12.658**

Voorziening spaarverlof
Dit betreft een voorziening ter dekking van de kosten die samenhangen met de mogelijkheid voor werknemers om verlof te sparen voor nader omschreven doelen. Zodra het opgespaarde verlof wordt opgenomen ontstaat een capaciteitstekort dat opgevangen wordt door de hiertoe gevormde voorziening.

Voorziening personele risico's
Deze voorzieningen zijn gevormd ten behoeve van getroffen afvloeiingsregelingen met personeelsleden en reorganisaties.

Voorziening pensioen wethouders
De gemeente is verantwoordelijk voor de uitbetaling van ouderdoms- en nabestaandenpensioen voor zittende en ex-wethouders op grond van de wet Appa. Deze voorziening dient voor de toekomstige verplichtingen.

Voorziening Asbestkosten Musis
Deze voorziening is gevormd, ter dekking van de kosten die veroorzaakt worden door de vondst van asbest bij de verbouwing van Musis Sacrum.

Voorziening BAC pensioenafdracht
In november 2014 heeft de raad ingestemd met het gefaseerd extern plaatsen van schulddienstverlening. Dit betekent onder meer de overgang van de medewerkers van het Budget Advies Centrum naar Rijnstad. De gemeente Arnhem is als gevolg van deze overgang geconfronteerd met de afkoop van pensioenlasten.

Voorziening Kunstbedrijf
Deze voorziening is gevormd ten behoeve van uitvoering van het reorganisatieplan Stichting Kunstbedrijf Arnhem die van toepassing is op de door de gemeente bij de stichting gedetacheerde werknemers.

6.2.2.11 Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar

Specificatie schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Obligo's aan het Rijk	**1.363**	**2.031**
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	580.169	582.295
Buitenlandse instellingen	80.000	80.000
Onderhandse leningen	**660.169**	**662.295**
Waarborgsommen	**294**	**314**
Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht	**3.119**	**3.231**
Totaal	**664.945**	**667.871**

Specificatie onderhandse leningen binnenlandse banken en overige financiële instellingen

Omschrijving	31-12-2015	Vermeerderingen	Aflossingen	31-12-2016
				Bedragen x € 1.000
BNG	472.309	25.000	-27.101	470.208
Nederlandse Waterschapsbank	66.739	0	-25	66.714
Triodos Bank	30.000	0	0	30.000
Provincie Limburg	10.000	0	0	10.000
Overig	3.247	0	0	3.247
Totaal	**582.295**	**25.000**	**-27.126**	**580.169**

Specificatie onderhandse leningen buitenlandse banken en overige financiële instellingen

Omschrijving	31-12-2015	Vermeerderingen	Aflossingen	31-12-2016
				Bedragen x € 1.000
Deutsche Bank	80.000	0	0	80.000
Totaal	**80.000**	**0**	**0**	**80.000**

De totale rentelast voor het jaar 2016 met betrekking tot de langlopende leningen bedraagt € 15,7 miljoen (2015: € 16,6 miljoen).

6.2.2.12 Schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Kasgeldleningen	35.000	30.000
Niet financiële instellingen	337	348
Schulden aan publiekrechtelijke lichamen	10.310	11.017
Schulden aan derden	8.752	10.690
Overige schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**19.062**	**21.707**
Totaal	**54.399**	**52.055**

Specificatie rekening courant niet-financiële instellingen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Milieu Samenwerking MRA	151	161
Voorzieningsfonds	187	187
Totaal	**338**	**348**

Specificatie overige schulden aan publiekrechterlijke lichamen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Loonheffing salarissen	4.860	4.774
Loonheffing uitkeringen	1.579	1.741
Sociale lasten salarissen en uitkeringen	1.596	1.778
VPB	128	0
BTW	2.147	2.724
Totaal	**10.310**	**11.017**

Specificatie overige schulden aan derden

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Privaatrechtelijke crediteuren	7.899	8.184
Diversen	853	2.506
Totaal	**8.752**	**10.690**

6.2.2.13 Overlopende passiva

Specificatie overlopende passiva

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Vooruitontvangen bedragen	3.763	6.088
Nog te betalen bedragen	44.049	40.127
Specifieke voorschotten ontvangen van het Rijk of Provincie	2.512	3.488
Totaal	**50.324**	**49.703**

Specificatie vooruitontvangen bedragen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Renovatie/nieuwbouw regulier en speciaal onderwijs	0	0
Diversen economisch nut	128	175
Diversen maatschappelijk nut	517	425
Onderhanden activa	645	600
Seweex Efrosubsidie	0	486
Overige vooruitontvangen bedragen	3.118	5.002
Totaal	**3.763**	**6.088**

Specificatie nog te betalen bedragen

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000
Nog te betalen zorgkosten	16.218	5.138
Rente leningen	9.566	10.088
Vakantiegeld	2.896	0
Nog te betalen subsidies	2.890	1.337
Nog te betalen Stichting MSA	1.439	0
Nog te betalen verbouwing Musis	1.000	0
Nog te betalen Presikhaaf bedrijven	650	7.649
Hulp bij huishouden	139	626
Diversen	9.251	15.289
Totaal	**44.049**	**40.127**

Verloopoverzicht specifiek ontvangen voorschotten Rijk en Provincie

Omschrijving	31-12-2015	Ontvangen subsidies	Uitgaven	31-12-2016
				Bedragen x € 1.000
GSO-gelden	1.312	3.161	-3.831	641
Één voor allen, allen voor één	579	0	-102	477
Regionaal meldpunt en coördinatie	525	0	-20	505
OHV Asielzoekers	315	0	-298	17
Onderwijsachterstandenbeleid	226	51	-25	253
Jongeren op gezond gewicht	187	0	-133	54
Transitie jeugdzorg	167	0	0	167
Volwasseneneducatie	53	249	0	302
E-facts	51	0	0	51
Uitstapprogramma prostituees	15	7	-22	-0
Opzetten regiotafels	32	0	0	32
Integrale begeleiding en jeugdzorg	13	0	-13	0
Electronisch Kinddossier	13	0	0	13
Totaal	**3.488**	**3.469**	**-4.445**	**2.512**

6.2.2.14 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De gemeente Arnhem heeft de volgende niet in de balans opgenomen verplichtingen.
Specificatie personele verplichtingen

Omschrijving	31-12-2016		31-12-2015	
Uren x 1.000, Bedragen x € 1.000	*uren*	*€*	*uren*	*€*
Verloftegoeden personeel	121	4.514	132	4.845
Tegoed vakantiegeld personeel		0		2.940
Wachtgeldverplichting per maand voormalige wethouders		22		17
Wachtgeldverplichting per maand voormalige raadsleden		0		2
Totaal	**121**	**4.536**	**132**	**7.804**

Specificatie garantiebedragen geldleningen

Instelling	Garantie afgegeven voor	31-12-2016	31-12-2015
		Bedragen x € 1.000	
St. Waarborgfonds Sociale Woningbouw	Geldleningen coörporaties	1.121.821	1.128.273
394 begunstigden (2015: 398)	Hypothecaire leningen	13.777	14.867
2 begunstigden (2015: 2)	Hypotheekrecht Schuytgraaf	1.767	1.767
St. Stimuleringsfonds Volkshuisvesting	Geldleningen organisaties en personen	261	356
60 begunstigden (2015: 60)	Woningverbeteringen Malburgen en Presikhaaf	225	277
Totaal		**1.137.851**	**1.145.540**

Specificatie garantiebedragen uit borgstellingen

Instelling	Datum raadsbesluit	Oorspronkelijk bedrag	% Borgstelling	31-12-2016	31-12-2015
				Bedragen x € 1.000	
Sportcentrum Papendal	B&W 20-09-2016	15.000	100	15.000	0
St Pleyade (v/h Hestia, Braamberg)	B&W 01-06-2004	2.216	100	0	51
VV Eldenia	B&W 17-12-2013	200	50	87	87
RKVV VDZ	B&W 10-07-2012	190	50	60	70
St.Sportparken de Hoogkamp	B&W 08-11-2011	195	50	57	62
Stichting Zwembad Klarenbeek	23-03-2010	180	50	68	72
ABC Taxus	23-05-2006	68	50	4	5
Totaal				**15.276**	**347**

Specificatie waarde resterende contractbedragen huurovereenkomsten

Gehuurd item	Gehuurd van	Startdatum contract	Einddatum contract	31-12-2016	31-12-2015
				Bedragen x € 1.000	
Eusebiusbuitensingel 53	EusebiusBS (Arnhem)	1-1-2008	30-6-2020	8.342	10.676
Eusebiusbuitensingel 49-51	60E Sachwert Rendite Fonds	1-7-2005	30-6-2020	7.872	10.068
Boulevard Heuvelink 2, Eusebiusveste	HSA BV	1-4-2011	31-3-2021	4.653	5.294
Olympus	St. Quadraam/Olympus College	1-10-2002	31-7-2020	1.537	1.922
Johnny van Doornplein 8	IEF Berlage Arnhem BV	15-4-2016	14-4-2026	1.115	0
Eusebiusbuitensingel 53, parkeerpl.	EusebiusBS (Arnhem)	1-1-2008	31-7-2020	568	517
Eusebiusbuitensingel 49-51, parkeerpl.	60E Sachwert Rendite Fonds	1-1-2008	31-7-2020	558	680
Eusebiusbuitensingel 43	Eusebiusburg BV	1-7-2007	30-6-2017	222	658
Bovenbeekstraat 21	Vereniging Hendrick de Keyser	1-4-1995	31-3-2025	222	247
Rijnkade 150	Louk Heimans Beheer BV	1-4-2015	31-3-2019	181	257
Koningsweg 13C (Bunker)	Rijksvastgoedbedrijf	1-1-2014	onbepaald	54	52
Kronenburggalerij 3	Wereldhave NV	1-4-2008	31-3-2018	48	81
Hazenkamp 66	Brassa B.V.	1-2-2015	onbepaald	47	47
Heijenoordseweg 9	De Onderwijsspecialisten	1-1-1977	1-7-2017	35	68
Batavierenweg 25	BV Exploitatiemaatschappij Gelredome	8-3-2007	onbepaald	25	25
Cabaret 1	De Hoge Dennen Holding BV	1-9-1996	1-7-2016	0	46
Croydonplein 388	Stichting Woonzorg Nederland	1-1-2015	31-12-2016	0	23
Mr. D.U. Stikkerstraat	Stichting Pleyade	1-1-2015	31-12-2016	0	35
Spijkerstraat 185A (PBNL)	St Progr. & Beh. de Nieuwe Lommerd	1-12-2014	31-12-2016	0	26
Totaal				**25.479**	**30.722**

Specificatie uitstaande verplichtingen inkoopovereenkomsten

Naam leverancier	Contract item	Startdatum contract	Einddatum contract	31-12-2016
				Bedragen x € 1.000
SUEZ Recycling and Recovery Netherlands	Afvalinzameling en -verwerking	diverse	diverse	9.657
Combinatie Hoornstra Infrabouw - GIVIB Civiel B.V.	Project St. Jansbeek	01-12-2016	30-11-2017	4.745
Jan van den Boomen B.V.	Wijkreconstructie	06-04-2016	onbekend	2.366
P1 Holding B.V.	Parkeergarages en straatparkeren	01-01-2017	31-12-2020	9.714
Hoornstra Infrabouw	Onderhoud infrastructuur	04-04-2016	21-07-2017	1.222
Mertens Bouwbedrijf B.V.	Musis Sacrum	26-10-2015	01-09-2017	1.215
PHB Deventer BV	Nieuwbouw school	02-06-2016	01-04-2017	1.150
Totaal				**30.069**

6.2.2.15 Gebeurtenissen na balansdatum

Verzelfstandiging Sportbedrijf Arnhem

Op 18 juli 2016 heeft de raad besloten in te stemmen met verzelfstandiging van het Sportbedrijf Arnhem per 1-1-2017. Het sportbedrijf heeft een eigen dynamiek en opereert in een dynamische omgeving van sport en bewegen met diverse concurrenten. Met de verzelfstandiging wordt ruimte geboden voor ontwikkeling en ondernemerschap.

De activiteiten van het cluster Sportbedrijf worden per 1-1-2017 overgedragen aan de zelfstandige BV Sportbedrijf Arnhem. Sportbedrijf Arnhem biedt in opdracht van de gemeente een breed scala aan sportactiviteiten en -mogelijkheden aan in de zwembaden, sporthallen en-zalen en op de sportparken en speelplaatsen.

Per 1-1-2017 wordt de balansoverdracht aan de BV Sportbedrijf Arnhem geëffectueerd op basis van het raadsbesluit d.d. 18-1-2016. De materiële vaste activa worden overgedragen aan de BV Sportbedrijf Arnhem. Dit wordt gefinancierd door de BV door middel van een lening van de gemeente aan de BV.

Verzelfstandiging Natuurcentrum

Op 18 juli 2016 heeft de raad ingestemd met de verzelfstandiging van het Natuurcentrum Arnhem op 1 januari 2017. Het natuurcentrum draagt zorg voor exploitatie van de Arnhemse stadsboerderijen; leveren een bijdrage aan de natuureducatie in de stad en bieden beschermde, zinvolle werkplekken midden in de samenleving voor kwetsbare mensen.

Om het Natuurcentrum toekomstbestendig te houden, zal de focus van het Natuurcentrum moeten liggen op het vraaggericht ontwikkelen en het makelen van lessen en activiteiten voor basisscholen en op het in verbinding brengen van verschillende partijen en wijkbewoners op het gebied van duurzaamheid en natuurbeleving (burgerparticipatie/ -initiatieven). Met het op afstand zetten wordt meer ruimte gegeven om deze doelen te behalen.

Per 01-01-2017 worden de activiteiten overgedragen aan de zelfstandige stichting Natuurcentrum Arnhem en wordt de balansoverdracht aan de stichting geëffectueerd. De materiële vaste activa worden overgedragen aan de Stichting Natuurcentrum Arnhem. Dit wordt gefinancierd door de Stichting door middel van een lening van de gemeente Arnhem aan de Stichting.

Oprichting Stichting Sociale Wijkteams

De sociale wijkteams zijn 1 januari 2015 bij de gemeente, via een tijdelijk samenwerkingsverband, van start gegaan. In de Koersnota van Wijken Weten is als uitgangspunt opgenomen om de sociale wijkteams per 1-1-17 te herpositioneren als opdracht nemende organisatie van de gemeente. In mei 2016 heeft het college de businesscase Sociale wijkteams Arnhem vastgesteld en op 8 november heeft het college vervolgens definitief besloten tot het oprichten van de Stichting Sociale Wijkteams. Op 6 december heeft het college het Bedrijfsplan, de begroting en het concept opdracht die voorziet in heldere afspraken tussen gemeente en de Stichting Sociale Wijkteams Arnhem.
De gemeentelijke bijdrage voor de uitvoering van de stichting Sociale Wijkteams is voor 2017 vastgesteld op € 14,7 miljoen. Dit bedrag is inclusief € 0,3 miljoen kostprijsverhogende BTW, die met de Belastingdienst nog moet worden afgestemd.

Uitbesteding taken Parkeerbedrijf

- met ingang van 1 januari 2017 is een aantal uitvoerende taken van het parkeren op basis van een aanbesteding overgedragen aan een externe organisatie (zie raadsbrief dd 14-10-2016);
- bij deze uitbesteding worden uitvoerende taken overgedragen, maar blijft de gemeente Arnhem opdrachtgever en eindverantwoordelijk voor de uitvoering van deze taken. Omzetten worden opgehaald en ontvangen door P1 maar maandelijks afgedragen aan de gemeente. De gemeente blijft deze omzetten op dezelfde wijze administreren als voorheen;
- voor wat betreft de uitgaven zal het aantal grootboekrekeningen in de administratie bij de gemeente minder worden, omdat veel uitvoerende taken zijn uitbesteed. Hier komen facturen voor verleende dienstverlening voor terug (gesplitst naar straatparkeren en parkeergarages);
- alle activa blijft bij de gemeente. Er gaat ook personeel over van de gemeente naar P1 maar dit zal in de loop van 2017 gaan plaatsvinden.

Oprichting Bedrijfsvoering organisatie De Connectie

- het college heeft op 20-12-2016 het voornemen uitgesproken om taken op het gebied van bedrijfsvoering per 1 juli 2017 over te dragen aan de intergemeentelijke uitvoeringsorganisatie (afgekort BVO) De Connectie. De oorspronkelijke startdatum was 1 januari 2017, maar is inmiddels verlaten om meer tijd uit te trekken voor de bedrijfsplanfase. Het gaat hierbij om de volgende taken: Inkoop en aanbesteding; Facilitaire Zaken en Frontoffice; Documentaire Informatievoorziening; Personeels- en Salarisadministratie; Financiële administratie; Verzekeringen; Belastingen; Basisregistraties; Secretariaat;
- De Connectie is de bedrijfsvoering organisatie van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden. De Connectie komt voort uit een gezamenlijk gevoelde noodzaak én behoefte van de gemeenten om de krachten te bundelen op bedrijfsvoeringsgebied;
- naast het bedrijfsplan is een concept begroting 2017 en een concept meerjarenraming 2018-2020 opgesteld. De concept begroting 2017 gaat uit van totaal € 35,9 miljoen. Het aandeel van gemeente Arnhem is 73% (Rheden en Renkum resp. 16,9% en 10,1%) en komt daarmee op € 26,3 miljoen;
- de totale inbreng aan personeel is voor Arnhem 253,95 fte;
- De Connectie bereikt een besparing van 7,9% in 2020 en 11,21 in 2021. Naast deze besparing is er in het bedrijfsplan een forse taakstelling op ICT ingeboekt van € 0,6 miljoen, in 2017 en oplopend naar € 1,7 miljoen in 2020. De besparing is € 4,8 miljoen over de jaren 2017 t/m 2020, waarbij het aandeel van de gemeente Arnhem € 3,5 miljoen is (73%).

Ontwikkelingen Presikhaaf bedrijven

- Presikhaaf Bedrijven heeft de gemeente Arnhem bij brief d.d. 9-1-2017 geïnformeerd over het besluit van het Algemeen Bestuur d.d. 23-12-2016 om de onderhandelingen met GoedWerkt gericht op een integrale overname van de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven stop te zetten;
- het college van B&W heeft voorafgaand op 20-12-2016 besloten over te gaan tot de ontwikkeling en uitwerking van een publieke sociale firma 'Werkbedrijf Arnhem'. Dit is de consequentie van het inzicht dat een overeenkomst tussen Presikhaaf Bedrijven en GoedWerkt gericht op een integrale overname van bedrijfsactiviteiten vermoedelijk uit zal blijven;
- met het lokale Arnhemse alternatief 'Werkbedrijf Arnhem' wil de gemeente Arnhem in de positie komen om rechtsopvolger te worden van de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven. Werkbedrijf Arnhem richt zich in de basis op de Arnhemse doelgroep van de Participatiewet en de Arnhemse SW-medewerkers, maar weet dat de propositie sterker wordt als gelijkgestemde gemeenten uit de regio (onder nader te bepalen voorwaarden) aansluiten;
- de mogelijke transitie van Presikhaaf Bedrijven naar Werkbedrijf Arnhem gaat gepaard met frictiekosten en tevens investeringslasten ten gevolge van het op- en inrichten van een lokaal werkbedrijf. Deze kosten worden in 2017 in beeld gebracht. Bij brief d.d. 17-01-2017 is de gemeenteraad hierover geïnformeerd.

6.2.2.16 Wet Normering Topinkomens

- per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Gemeente Arnhem van toepassing zijnde regelgeving;
- het bezoldigingsmaximum in 2016 voor Gemeente Arnhem is € 179.000 (2015: € 178.000). Het weergegeven individuele WNT-maximum is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte;
- voor een functionaris zonder dienstbetrekking geldt een andere regeling. De eerste twaalf kalendermaanden waarin de functie wordt vervuld geldt een separate normering voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking. Na deze twaalf kalendermaanden is de reguliere WNT-normering van toepassing. Dit is afwijkend van 2015.

In de onderstaande tabel worden de beloningen conform de vereiste indeling toegelicht.
Bezoldiging leidinggevende topfunctionarissen.

Omschrijving	**R. van Wuijtswinkel**	**C.M. van de Wiel**	**J.G.M. Kersten**	**E.R.M. Hesen**
				Bedragen x € 1
Functie(s)	Gemeentesecretaris	Gemeentesecretaris	Griffier	Voormalig griffier
Gegevens 2016				
Duur dienstverband	15/5 - 31/12	1/1 - 30/4	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1	1	1	1
Gewezen topfunctionaris?	Nee	Nee	Nee	Ja
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Ja	Nee	Ja	Ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?		Ja		
Individueel WNT-maximum	113.285	59.340	179.000	179.000
Bezoldiging				
Beloning	75.318	55.809	90.562	99.552
Belastbare onkostenvergoedingen				
Beloningen betaalbaar op termijn	9.545		11.980	13.750
Subtotaal[4]	*84.863*	*55.809*	*102.542*	*113.302*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-	-
Totaal bezoldiging 2016	**84.863**	**55.809**	**102.542**	**113.302**
Gegevens 2015				
Duur dienstverband		1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)		1	1	1
Individueel WNT-maximum		230.474	178.000	178.000
Bezoldiging				
Beloning		168.721	85.903	98.241
Belastbare onkostenvergoedingen				
Beloningen betaalbaar op termijn			11.407	14.623
Totaal bezoldiging		**168.721**	**97.310**	**112.864**

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT
Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen hebben geen overige functionarissen in 2016 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum ontvangen. Er zijn in 2016 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (WOPT) of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

6.3 Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

OCW	D9	Onderwijsachterstanden beleid 2011-2017 (OAB) Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstanden beleid 2011-2017 Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9/01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9/02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9/03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D9/04*		
			€ 4.154.567	€ 1.054.167	€ 448.989	€ 137.903		
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9/05*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9/06*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9/07*	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9/08*		
OCW	D10	(Volwassenen) Onderwijs 2015-2017 Participatiewet Contactgemeenten	Verstrekte uitkering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10/01*	Besteding (jaar T) van educatie bij roc's *Aard controle R* *Indicatornummer: D10/02*	Besteding (jaar T) van educatie bij andere aanbieders dan roc's *Aard controle R* *Indicatornummer: D10/03*	Besteding (jaar T) van educatie totaal (automatisch) *Aard controle nvt* *Indicatornummer: D10/04*	Ten minste 50% besteed aan roc's ja/nee (automatisch) *Aard controle nvt* *Indicatornummer: D10/05*	
			€ 1.469.952	€ 1.127.000	€ 93.499	**€ 1.220.499**	**ja**	
			Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10/06*	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10/07*				
			€ 249.453	€ 0				
I&M	E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaai Subsidieregeling sanering verkeerslawaai Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3/01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3/02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3/03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3/04*	Correctie over besteding (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3/05*	
			1 IenM/BSK-2016/220353	€ 59.674	€ 0	€ 0	€ 0	
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3/06*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3/07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3/08*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3/09*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3/10*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3/11*
			1 IenM/BSK-2016/220353	€ 0	€ 59.674	€ 0	€ 0	Ja
I&M	E25	Beleidsregeling subsidies Budget Investeringen Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK) Beleidsregeling subsidies budget investeringen ruimtelijke kwaliteit (BIRK) Provincies en gemeenten	Besteding (jaar T) exclusief bestedingen uit baten exploitatie *Aard controle R* *Indicatornummer: E25/01*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E25/02*	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) exclusief bestedingen uit baten exploitatie Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie. *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E25/03*	Berekende bate boven drempelwaarde ten behoeve van benefit sharing Alleen in te vullen na afloop project *Aard controle R* *Indicatornummer: E25/04*	Aantal gerealiseerde kwaliteitsdragers afspraak Alleen in te vullen na afloop project *Aard controle R* *Indicatornummer: E25/05*	Aantal gerealiseerde kwaliteitsdragers realisatie Alleen in te vullen na afloop project *Aard controle R* *Indicatornummer: E25/06*
			€ 8.146.653	Nee	€ 54.548.026			
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2016 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/06*
			€ 102.914.852	€ 1.641.428	€ 5.425.442	€ 40.060	€ 310.442	€ 231
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2/11*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: G2/12*
			€ 231.984	€ 36.336	€ 11.047	€ 77.219	€ 0	Ja
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2016 Besluit	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3/01*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3/02*	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3/03*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3/04*	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3/05*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicatornummer: G3/06*
			€ 433.241	€ 336.571	€ 91.102	€ 366.479	€ 60.620	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3/07*	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 *Aard controle R* *Indicatornummer: G3/08*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G3/09*			
			€ 0	€ 0	Ja			
VWS	H1	Ministeriele regeling heroinebehandeling Gemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H1/01*					
			€ 632.975					

6.4 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

7. BIJLAGEN

In de bijlagen is het volgende opgenomen.

1. Overzichten Basisgegevens op 31 december 2016

1. Fysieke basisgegevens van de stad;
2. College van burgemeester en wethouders met portefeuilleverdeling;
3. Overzicht raadsleden.

2. Overzicht Verbonden partijen 2016

In het overzicht wordt per verbonden partij ingegaan op:

- algemene gegevens;
- financiële gegevens;
- resultaat risicokompas inclusief toelichting op de ontwikkelingen in 2016;
- informatie inzake Wet normering topinkomens.

3. Overzicht Verstrekte subsidies 2016

4. Overzicht Bezuinigingstaakstellingen 2016

5. Afkortingenlijst

BIJLAGE 1 Basisgegevens

1. Fysieke basisgegevens per 31 december 2016

Stand per	1 januari 2016	31 december 2016
Aantal woningen		
Aantal woningen	72.709	73.640
Aantal inwoners		
Aantal inwoners	153.817	155.694
Aantal inwoners naar anciënniteit	**153.817**	**155.694**
- 0 tot 14 jaar	25.410	25.429
- 15 tot 24 jaar	19.915	20.392
- 25 tot 34 jaar	23.649	23.930
- 35 tot 49 jaar	34.071	33.975
- 50 tot 64 jaar	28.649	29.176
- 65 jaar en ouder	22.123	22.792
Aantal inwoners naar etniciteit	**153.817**	**155.694**
- Nederland	107.305	107.424
- Turkije	8.283	8.353
- Marokko	3.421	3.468
- Suriname	3.204	3.267
- Antillen	2.483	2.595
- Overige niet-Westerse landen	11.459	12.727
- Overige Westerse landen	17.662	17.860
Oppervlakte gemeente in hectares	**10.156**	**10.156**
- land	9.800	9.800
- binnenwater	356	356

2. College van burgemeester en wethouders

Boele Staal, wnd burgemeester

Portefeuilles
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen en dagelijks bestuur

Martijn Leisink, wethouder D66

Portefeuilles
- Financiën
- Grondzaken
- Bedrijfsvoering
- Privacy
- Jeugd en jeugdzorg
- Van Wijken Weten
- 2e loco

Wijkwethouder voor
- Hoogkamp
- Burgemeesterskwartier
- Transvaal
- Schaarsbergen
- De Laar
- Elden

Gerrie Elfrink, wethouder SP

Portefeuilles
- Cultuur en erfgoed
- Sport
- Evenementen
- Armoedebeleid (inclusief schulddienstverlening)
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- 1e loco

Wijkwethouder voor
- Alteveer
- Cranevelt
- Vredenburg
- Kronenburg
- Holthuizen
- Immerloo
- Het Duifje

Ine van Burgsteden, wethouder CDA

Portefeuilles
- Publieke dienstverlening
- Openbare ruimte
- Toerisme en recreatie
- Werk en inkomen (inclusief Participatiewet)
- Project Kleefse Waard
- Project Centrum Zuid
- Communicatie
- Dierenwelzijn
- 3e loco

Wijkwethouder voor
- Presikhaaf
- Schuytgraaf
- Lombok
- Heijenoord
- Klingelbeek
- Het Dorp
- Mariëndaal

Ron König, wethouder D66

Portefeuilles
- Economische Zaken
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en Volksuniversiteit)
- Diversiteit, emancipatie en integratie
- Project Oostelijk Centrumgebied
- Stadsblokken Meinerswijk
- 5e loco

Wijkwethouder voor
- Binnenstad
- Elderveld
- Spijkerkwartier

Anja Haga, wethouder Christenunie

Portefeuilles
- Zorg en Welzijn (Wmo)
- Wijkzaken
- Vluchtelingenzaken
- Duurzaamheid/Energie Made In Arnhem
- Park Lingezegen
- 4e loco

Wijkwethouder voor
- Het Arnhemse Broek
- Geitenkamp
- Monnikenhuizen
- Velperweg e.o.
- Klarendal

Geert Ritsema, wethouder SP

Portefeuilles
- Ruimtelijke ordening
- Wonen en vastgoed
- G32 Fysieke pijler
- Vergunningen en handhaving
- Mobiliteit
- Personeel en organisatie
- 6e loco

Wijkwethouder voor
- St. Marten
- Sonsbeek
- Rijkerswoerd
- Malburgen

3. Overzicht raadsleden per 31 december 2016

Gemeenteraad per 31 december 2016		
Raadsleden	**Politieke groepering**	**Zetels**
Mevr. S.A. Andeweg, fractievoorzitter	D66	8
Dhr. W. Kaatee	D66	
Mevr. S. van Ommen	D66	
Mevr. Y. van Hamersveld	D66	
Dhr. M.S. Loor	D66	
Dhr. H.E. de Vroome, vice voorzitter raad	D66	
Dhr. M.P. Venhoek	D66	
Dhr. I. Güven	D66	
Dhr. J. Elfrink, fractievoorzitter	SP	8
Dhr. C.A.M.J. Lenting	SP	
Dhr. L.L. van Geffen	SP	
Dhr. J.P. Kusters	SP	
Mevr. P.G.M. Lunter	SP	
Dhr. R.W. van Sprang	SP	
Dhr. A. Çentintaş	SP	
Dhr. G.R.J. Noordzij	SP	
Mevr. M. Louwers, fractievoorzitter	PvdA	5
Mevr. M.A. A-Kum	PvdA	
Dhr. E.J. Greving	PvdA	
Mevr. Aylward-Straatsma	PvdA	
Mevr. M.L. de Vries	PvdA	
Dhr. L.J.J.H. Combée, fractievoorzitter	VVD	4
Mevr. C.J.M Kalthoff	VVD	
Dhr. R.C.M. van der Zee	VVD	
Dhr. U.S. Kelderman	VVD	
Mevr. C.C. Bouwkamp, fractievoorzitter	Groen Links	4
Dhr. T. de Groot	Groen Links	
Mevr. M.J.A. Peters	Groen Links	
Dhr. M.W.K. Coenders	Groen Links	
Dhr. G.A. Karssenberg, fractievoorzitter	CDA	3
Mevr. C.K. van Dillen - Koorn	CDA	
Dhr. H.H. Montfrooy	CDA	
Mevr. L.R. Manders, fractievoorzitter	Zuid Centraal	2
Dhr. A.D.M. van der Laak	Zuid Centraal	
Mevr. A.P. Plieger-Bos, fractievoorzitter	ChristenUnie	2
Dhr. D. Becker	ChristenUnie	
Dhr. K. Bal, fractievoorzitter	Verenigd Arnhem	1
Dhr. A.G.M. van Beers, fractievoorzitter	Arnhemse Ouderen Partij	1
Dhr. L.C.M. de Groot, fractievoorzitter	Partij voor de Dieren	1
Totaal		**39**

BIJLAGE 2 Overzicht verbonden partijen

STADSREGIO ARNHEM NIJMEGEN

Verbonden partij:	**Stadsregio Arnhem Nijmegen**	
Vestigingsplaats	Nijmegen	
Rechtsvorm	WGR+	
Opgericht	1988	
Type samenwerking	Samenwerking gemeentelijke overheden	
Deelnemers in de samenwerking	18 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen	
Vertegenwoordiging Arnhem	Leden in de Stadsregioraad. Ambtelijk: G. Zwaal.	
Doelstelling	Samenwerking gemeenten in regio Arnhem-Nijmegen op het gebied van vervoer, wonen en economie.	
Bijdrage aan programma	P2 (Stad op de Kaart): RO Algemeen bestuur en publieke dienstverlening R2 Verkeer, vervoer en waterstaat R3 Economie R8 Wonen en ruimte	
Herbeoordeling en toezichtarrangement		
	Financiële gegevens 2016	
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	4.442	n.n.b.
Vreemd Vermogen	3.186	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat (o.b.v. begroting en begrotingswijziging van december 2016)	0	-240
Bijdrage Arnhem	0	0
	Risicokompas	
Laag c.q. beperkt.		
Toelichting ontwikkelingen 2016		
De Stadsregio heeft in 2015 het besluit genomen zichzelf op te heffen en is alleen nog bezig met de vereffening/ uitfasering van enkele regelingen. Naar verwachting kan in 2017 de Stadsregio in de Stadsregioraad van juni a.s. definitief worden opgeheven. De werkzaamheden van de Stadsregio zijn over provincie en (individuele of gezamenlijke) gemeenten verdeeld. Arnhem heeft daarbij de verantwoordelijkheid voor de plaatsing van de resterende in dienst zijnde medewerkers/sociaal Plan van de Stadsregio overgenomen en hiervoor budget van de Stadsregio gekregen. Naar verwachting zal de laatste medeweker in 2017 worden geplaatst, passend binnen de hiervoor verkregen middelen. Na afwikkeling van alle schulden/betalingen zal er waarschijnlijk een batig saldo overblijven. In 2016 is reeds een bedrag terugontvangen (€ 0,2 miljoen; ter grootte van een half jaar contributie); over 2016 is door de Stadsregio géén contributie meer bij de deelnemende gemeenten geheven.		
Wet Normering Topinkomens (WNT)		
Niet van toepassing.		

GEMEENSCHAPPELIJK ORGAAN ARNHEM NIJMEGEN CITY REGION

Verbonden partij:	**Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem-Nijmegen City Region**
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijk Orgaan (WGR)
Opgericht	2015
Type samenwerking	Samenwerking tussen gemeentelijke overheden
Deelnemers in de samenwerking	19 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen
Vertegenwoordiging Arnhem	Burgemeester Kaiser is voorzitter, wethouder Ritsema lid bestuur. Het GO is onderverdeeld in 4 portefeuillehoudersoverleggen (PFO Economie, Mobiliteit, Duurzaamheid en Wonen). Wethouder König is voorzitter van het PFO Economie. Wethouder Ritsema is lid van het PFO Mobiliteit en Wonen. Wethouder Haga is lid van het PFO Duurzaamheid.
Doelstelling	Samenwerken aan goed wonen, werken en leven in de regio Arnhem-Nijmegen.
Bijdrage aan programma	P2 (Stad op de Kaart): RO Algemeen bestuur en publieke dienstverlening R2 Verkeer, vervoer en waterstaat R3 Economie R7 Gezondheid en milieu R8 Wonen en ruimte
Herbeoordeling en toezichtarrangement	

Financiële gegevens 2016

Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	0	n.n.b.
Vreemd Vermogen	0	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b.
Bijdrage Arnhem Van deze Arnhemse bijdrage (ad € 1,50 per inwoner) gaat € 152.506,- (zijnde € 1,- per inwoner) als subsidie naar stichting Economic Board regio Arnhem-Nijmegen.	229	229

Risicokompas

Toelichting ontwikkelingen 2016

Al voor de feestelijke oprichting in december 2015 waren de verschillende portefeuillehoudersoverleggen (PFO's) actief: duurzaamheid (uitwerken projecten op het gebied van energietransitie, biobased/circulaire economie, duurzame mobiliteit), economie (versterking van het vestigingsklimaat, ruimte voor bedrijvigheid, inclusief afstemming inzake de programmering van bedrijventerreinen, detailhandel en kantoren etc., stimuleren werkgelegenheid, externe financiering), wonen (opstellen modelverordening, een regionale woningbouwplanning, uitwerking van WoON 2015 naar de regiogemeenten, aanwijzing woningmarktgebied, waarbinnen de woningcorporaties werkzaam mogen zijn), mobiliteit (doelgroepenvervoer, openbaar vervoer, beter benutten, bevordering fietsverkeer etc.).
Bij de start van het GO is reeds besloten, dat een evaluatie van het functioneren zal plaatsvinden in 2017. In 2016 is de werkwijze hiervoor afgesproken.
Onder het GO hangt ook Bureau Brussel (BB), dat de belangen behartigt van de Regio Arnhem-Nijmegen in Europa. BB zorgt voor de verbinding van stakeholders uit overheid, onderwijs en bedrijfsleven en projecten in de regio aan Europese instellingen, partners en fondsen. Advisering over Europese thema's en ontwikkelingen. Profilering van de regio in Europa. Lobby voor regionale thema's, projecten en evenementen. In 2016 heeft BB tijdens de European Week of Regions and Cities een workshop georganiseerd over de Europese Urban Agenda, die de banden van de regio met de Europese Commissie heeft verstevigd. Verder heeft BB bijgedragen aan het binnenhalen van verschillende Europese projecten voor Arnhem. Arnhem neemt momenteel in maar liefst 6 Europese projecten deel.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Niet van toepassing.

VEILIGHEIDS- EN GEZONDHEIDSREGIO GELDERLAND-MIDDEN (VGGM)

Verbonden partij:	**Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden**
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met rechtspersoon (WGR). Tevens (aanvullend) functionerend als opdrachtnemer voor opdrachten die vanuit diverse gemeenten worden verstrekt voor aanvullende diensten.
Opgericht	3-1-2001
Type samenwerking	Overlegorgaan, beleidsontwikkeling en (beperkt) productiebedrijf.
Deelnemers in de samenwerking	16 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: Burgemeester van Arnhem is voorzitter van het Algemeen Bestuur VGGM en de wethouder Zorg (volksgezondheid) mevr. Anja Haga is lid van het Dagelijks Bestuur. Ambtelijk: dhr. P. van Hoof (Veiligheid), mw. B. Willaert (publieke gezondheidszorg), M. Meurs (jeugdgezondheidszorg), R. Martens en A. Vervaart (afdeling Businesscontrol).
Doelstelling	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 16 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.
Bijdrage aan programma	1.2 Voorkomen en bestrijden van rampen 1.3 Veiligheid, Brandbestrijding 7.1 Algemene publieke gezondheidszorg 7.2 Jeugdgezondheidszorg
Herbeoordeling en toezichtarrangement	

Financiële gegevens 2016		
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	7.819	n.n.b.
Vreemd Vermogen	42.816	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b. (in 2015: 4.546)
Bijdrage Arnhem	- bijdrage BRW: 11.022 - bijdrage VGZ: 1.897 (€12,58 per inwoner) - bijdrage DVO-VGZ incl. addenda: 976 (excl. toezicht kinderopvang, lijkschouwing en toezicht Wmo)	n.n.b.

Risicokompas
Laag tot beperkt.
Toelichting ontwikkelingen 2016
Voor wat betreft het voorkomen en bestrijden van rampen en de veiligheid/brandbestrijding kan worden gemeld dat de Doorontwikkeling Repressieve Organisatie (DRO) van de VGGM heeft geleid tot een robuuste organisatie. Door de reorganisatie/regionalisering is van ontstane ruimte gebruik gemaakt om te komen tot slimmere afstemming van werkzaamheden en taken. Hierdoor is ook een effciency bereikt die deels structureel is. In 2017 zal hier wel het nodige inzicht in komen. Vanaf 1 januari 2015 heeft de VGGM de jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar voor de regio Arnhem overgenomen van de Stichting Thuiszorg Gelderland Midden. Vanaf 1 januari 2016 heeft de VGGM ook de jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar voor de regio West Veluwe Vallei overgenomen van Icare. Daarmee is VGGM in 2016 verantwoordelijk geworden voor de jeugdgezondheidszorg 0-18 jaar voor heel Gelderland Midden. De VGGM heeft in 2016 samen met de regio Arnhem en de regio West Veluwe Vallei gewerkt aan meer efficiency en kwaliteit binnen de jeugdgezondheidszorg. Dit verbeterproces is in 2015 gestart, loopt door in 2017 en wordt naar verwachting in 2018 afgerond. In 2016 hebben de volgende ontwikkelingen plaatsgevonden: - er heeft een taakherschikking plaatsgevonden binnen de jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar - er is gewerkt aan flexibilisering van de contactmomenten (vorm en aantal) - er is een eerste stap gezet richting integrale teams van 0-18 jaar - er is een start gemaakt met de harmonisatie van de werkprocessen en bedrijfsvoering. Op het gebied van de publieke gezondheidszorg hebben in 2016 de volgende ontwikkelingen plaatsgevonden: - de onderzoek/informatie/adviesfunctie is verder doorontwikkeld: er worden instrumenten ontwikkeld, waarmee het effect van gezondheidsinterventies gemeten kan worden. - bijdragen aan het versterken van de informatiepostie van gemeenten door het ontsluiten, verbinden en duiden van in- en externe informatiebronnen. - verder vormgeven van de verbinding tussen publieke gezondheid en (sociale) veiligheid. - stevig verankeren van de infectieziektenbestrijding door waar mogelijk aangaan van bovenregionale samenwerkingsverbanden. Bezuinigingstaakstelling gemeente Arnhem: tijdens de behandeling van de Zomernota d.d. 13 juli 2015 is voorgesteld om vanaf 2017 structureel €750.000,-te bezuinigen op de VGGM. Het besluit om vanaf 2017 €750.000,- op VGGM te bezuinigen is bij de vaststelling van de MJPB 2016-2019 bekrachtigd. De bezuinigingstaakstelling betreft een taakstelling op zowel de brandweer als de volksgezondheid van de VGGM. In 2016 heeft VGGM voorstellen gedaan voor de invulling van de bezuinigingstaakstelling. Het college is tijdens de college 2-daagse vorig jaar akkoord gegaan met een deel van deze voorstellen. Inmiddels heeft VGGM nieuwe voorstellen ter invulling van de resterende taakstelling aangedragen.
Wet Normering Topinkomens (WNT)
Niet van toepassing. In de jaarrekening VGGM zijn de 2 directeuren (als topfunctionaris) opgenomen. Beiden zitten onder de grens.

PRESIKHAAF BEDRIJVEN

Verbonden partij:	**Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)**
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met rechtspersoon en daaronder holding met B.V.'s.
Opgericht	Raadsbesluit 11 mei 1970, goedgekeurd door GS op 20 januari 1971 en in werking getreden op 18 februari 1971.
Type samenwerking	De GR is opdrachtgever en eigenaar van Presikhaaf Bedrijven. Binnen Presikhaaf Bedrijven wordt werkgelegenheid geboden aan SW medewerkers middels eigen productiefaciliteiten, daarnaast vindt begeleiding plaats van de doelgroep of bedrijven, zodat de doelgroep bij bedrijven deelneemt aan het arbeidsproces. Tevens vindt verloning plaats van de ruim 2.400 SW medewerkers.
Deelnemers in de samenwerking	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: het raadslid mw. P. Lunter en de wethouders mw. A. Haga in het Algemeen Bestuur (AB) en de wethouders mw. I van Burgsteden en dhr. M. Leisink in het AB en het Dagelijks Bestuur (DB).
Doelstelling	Deze regeling is in het leven geroepen voor het uitvoeren van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW). De kernactiviteit is het bieden van werk onder aangepaste omstandigheden aan personen die (nog) niet kunnen re-integreren in een reguliere baan.
Bijdrage aan programma	6. Participatie
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Op basis van de Participatiewet die per 1-1-2015 in werking is getreden, de beleids- en uitvoeringskaders die de deelnemende gemeenten binnen dit kader hebben vastgesteld en de consequenties die deze bijgestelde kaders hebben voor Presikhaaf Bedrijven, is vastgesteld dat de Gemeenschappelijke Regeling moet worden herzien, dat de governance van de Presikhaaf Bedrijven moet worden herijkt en dat de samenwerkingsafspraken moeten worden geactualiseerd. In 2016 heeft dit geleid tot onderhandelingen met de social firm Goed Werkt. De onderhandelingen hebben als doel: het overnemen van de bedrijfsactiviteiten, zodat werkgelegenheid behouden blijft en het ondernemersrisico wordt verminderd.

Financiële gegevens 2016		
Bedragen x € 1.000	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	0	851
Vreemd Vermogen	35.067	21.995
	Begroot (gewijzigde begroting PHB 2016)	**Realisatie** (nog vast te stellen jaarrekening PHB 2016)
Exploitatieresultaat	0	851
Bijdrage Arnhem	38.551	38.551

Risicokompas
Hoog.
Toelichting ontwikkelingen 2016
Op grond van de huidige Gemeenschappelijke Regeling staan deelnemende gemeenten naar rato van hun aandeel in de SW-populatie, garant voor de exploitatie van Presikhaaf Bedrijven. De som van salaris- en additionele personeelsgebondenkosten SW is hoger dan de ontvangen bijdragen van het Rijk. Voor de gemeente Arnhem leidt dit tot een negatief resultaat. Het resultaat van de bijdrage in de Gemeenschappelijke regeling is en blijft negatief en niet/nauwelijks beïnvloedbaar. Als invulling van de transitie Presikhaaf Bedrijven is een verkenningsopdracht “Transitie Presikhaaf Bedrijven” uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn op 10 en 18 mei aan de betrokken gemeenteraden toegelicht. De verkenning meende een kansrijke oplossingsrichting te bieden, namelijk: bedrijfsactiviteiten in samenhang vervreemden/verzelfstandigen(=social firm). De vermeende oplossingsrichting is in 2016 nader onderzocht. De oplossing betrof het integraal over laten gaan van de begeleiding en productie activiteiten van Presikhaaf Bedrijven naar een andere sociale onderneming. Hierdoor verschuift het huidige exploitatierisico van de deelnemende gemeenten naar een externe derde partij. Het resultaat van de onderhandeling met deze sociale onderneming is in het Algemeen Bestuur van Presikhaaf Bedrijven op 23-12-2016 nader toegelicht. Het Algemeen Bestuur van Presikhaaf Bedrijven besloot vervolgens om de onderhandelingen met de externe partij gericht op een integrale overname van de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven stop te zetten. Reden hiervan is dat het plan van de externe partij in de uitwerking te licht was om, onder de gemeentelijke voorwaarden, de kwantitatieve en kwalitatieve opgave van een integrale overname van de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven te dragen. Het college van B&W van de gemeente Arnhem heeft op 20 december 2016 besloten over te gaan tot de ontwikkeling en uitwerking van een publieke sociale firma 'Werkbedrijf Arnhem'. Met het lokale Arnhemse alternatief 'Werkbedrijf Arnhem' wil de gemeente Arnhem in de positie komen om de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven over te nemen. Werkbedrijf Arnhem richt zich in de basis op de Arnhemse doelgroep van de Participatiewet en de Arnhemse SW-medewerkers, maar weet dat de propositie sterker wordt als gelijkgestemde gemeenten uit de regio (onder nader te bepalen voorwaarden) aansluiten. Vanwege de beschreven transitie is de onrust op de werkvloer binnen Presikhaaf Bedrijven groot. Presikhaaf Bedrijven zet daarom in op communicatie om helderheid te verschaffen in de strategie en voortgang van besluitvorming.
Wet Normering Topinkomens (WNT)
Op basis van het (nog vast te stellen) jaarverslag 2016 niemand.

GELDERS ARCHIEF

Verbonden partij:	Gelders archief	
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met rechtspersoon	
Opgericht	11 maart 2002	
Type samenwerking	Productiebedrijf/archief	
Deelnemers in de samenwerking	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk vanaf 2016: twee leden van het college van burgemeester en wethouders hebben zitting in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. Tot en met 2015: een collegelid en een raadslid. Ambtelijk: Dhr. H. Hilbrand	
Doelstelling	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.	
Bijdrage aan programma	R5 Cultuur, recreatie en sport	
Herbeoordeling en toezichtarrangement	n.v.t.	
	Financiële gegevens 2016	
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	229	n.n.b.
Vreemd Vermogen	21.301	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b. (2015: - 135)
Bijdrage Arnhem	1.118	n.n.b. (2015: 1.125)

Risicokompas
Laag c.q. beperkt.
Toelichting ontwikkelingen 2016
Risico's, waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie van de gemeente Arnhem (zie paragraaf weerstandsvermogen): De begroting, jaarplannen en rekening worden door het Gelders Archief jaarlijks voorgelegd aan de deelnemers van de G.R. Evt. exploitatieverliezen worden binnen de exploitatie van het Gelders Archief opgevangen. In uitzonderlijke gevallen kunnen tegenvallers worden omgeslagen t.l.v. de deelnemende gemeenten, echter het merendeel van de inkomsten komt van rijkswege, wat de risico's voor de deelnemende gemeenten verkleint. Daarnaast is er sprake van een eigen organisatie en momenteel een solide financiële basis. De Raad heeft in april 2011 i.h.k.v. de bezuinigingen besloten de bijdrage aan Gelders Archief vanaf 2013 te korten met € 105.000. Deze korting wordt t/m 2016 ingevuld door een BTW-meevaller (teruggave BTW op de kosten van nieuwbouw archief in 2013). Daarna wordt de korting deels (- € 50.000) verrekend met de jaarlijkse bijdrage. Daarvoor is overeenstemming met de partners in de G.R. Het tweede deel (- € 50.500) zal in de loop van 2017 vorm krijgen door verplaatsing van het gemeentelijk archief van de Diogenesbunker naar het Gelders Archief. Hiermee zal een besparing gerealiseerd worden. De prijscompensatie die door het Rijk wordt toegepast is in de laatste jaren hoger gebleken dan de gemeentelijke compensatie, maar dient door de gemeente overgenomen te worden. Dit heeft geleid tot een verschil tussen de beschikbare middelen en door het college toe te kennen bijdrage van circa € 25.000. Dit heeft in 2016 een nadelig effect binnen programma R5 Cultuur. Een structurele oplossing is hiervoor nog niet gevonden. Het vreemde vermogen per eind 2015 is bovenal een gevolg van het aangaan van een lening ten behoeve van nieuwbouw van het archief/depot (opgeleverd in 2013). Als onderdeel hiervan is o.a. in 2010 grond aangekocht. De gemeenschappelijke regeling is recent aangepast aan de wensen van het Rijk. Dat impliceert dat er geen vertegenwoordiging meer vanuit de gemeenteraad, maar enkel vanuit ons college is in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling.
Wet Normering Topinkomens (WNT)
In het jaarverslag van de gemeenschappelijke regeling* wordt verantwoording afgelegd in het kader van de Wet Normering Topinkomens. Hieruit blijkt dat het WNT-maximum niet wordt overschreden.

** jaarverslag 2015;*
2016 is nog niet beschikbaar

ONDERWIJSZAKEN

Verbonden partij:	Onderwijszaken
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling zonder rechtspersoon
Opgericht	Opgericht, 6 mei 1996 BBO 96/173N
Type samenwerking	Voor volwasseneneducatie: overlegorgaan bevoegd tot vaststellen hoofdlijnen van beleid en regionale strategie voor inkoop educatie. Voor leerplicht en RMC (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten): bestuurlijke aansturing en gezamenlijke uitvoering van leerplicht en RMC.
Deelnemers in de samenwerking	Gemeenten Arnhem, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: Wethouder Onderwijs dhr. H. König is lid van het dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling voor Onderwijszaken (GRO). Ambtelijk: N. Fowkes.
Doelstelling	De Gemeenschappelijke Regeling voor Onderwijszaken (GRO) bestaat uit drie percelen: volwasseneneducatie, leerplicht en RMC (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten). Op 30 mei 2012 heeft de raad van Arnhem haar goedkeuring gegeven tot het treffen van de regeling voor de onderdelen volwasseneneducatie en leerplicht en op 26 mei 2014 voor het perceel RMC. Doelstelling volwasseneneducatie: behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de volwasseneneducatie. Doelstelling leerplicht en RMC: gezamenlijke bestuurlijke aansturing en gezamenlijke uitvoering van de wettelijke taken. Voor leerplicht betreft het de taken zoals vermeld in de Leerplichtwet. Voor RMC betreft het de taken zoals beschreven in artikel 8.3.2 lid 3 Wet Educatie en Beroepsonderwijs, artikel 162 b lid 3 Wet op de Expertise Centra en artikel 118 h lid 3 Wet op het Voortgezet Onderwijs.
Bijdrage aan programma	Regulier programma 4 Educatie
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Uitkomsten herbeoordeling: Welk vervolg is afgelopen jaar gegeven aan de uitkomsten? N.v.t. Stand van zaken toezichtsarrangement: n.v.t.

Financiële gegevens 2016

Bedragen x €1.000,-	1-1-2016	31-12-2016
Eigen Vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Vreemd Vermogen	n.v.t.	n.v.t.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b.
Bijdrage Arnhem	664	n.n.b.

Risicokompas

Laag c.q. beperkt.

Risico's:
- Risico's, waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie van de gemeente Arnhem (zie paragraaf Weerstandsvermogen).
- Risico van uittreding van een deelnemende gemeente:
  Een deelnemende gemeente dient het voornemen tot uittreding uiterlijk 12 maanden voor de datum van uittreding, schriftelijk gemotiveerd mede te delen aan het algemeen bestuur.

Alle rechten en verplichtingen van het gemeenschappelijk orgaan gaan bij uittreding over naar de uittredende gemeente naar evenredigheid van de grootte van de bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling in het jaar voorafgaande aan de uittreding.

- Risico van liquidatie van de regeling (wanneer tenminste twee derde van het aantal gemeenten hiertoe besluiten).
  Het liquidatieplan voorziet in de verplichting van de deelnemende gemeenten tot deelneming in de financiële gevolgen van de opheffing. Alle rechten en verplichtingen van het gemeenschappelijk orgaan gaan na opheffing over naar de deelnemers aan de regeling, naar evenredigheid van de grootte van hun bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling in het jaar voorafgaande aan de opheffing.
- Financieel risico van onrechtmatige besteding RMC middelen:
  De financiële risico's van onrechtmatige besteding zijn voor rekening van de gemeenten die hebben ingetekend op het perceel RMC naar rato van het percentage dat bij de berekening van het subsidiebedrag van de RMC middelen door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor de betreffende gemeente is gehanteerd.
- Risico van afwijking van de begroting:
  Indien sprake is van een afwijking van het dan geldende begrotingskader dan wordt de conceptbegroting bij iedere gemeente afzonderlijk ter goedkeuring aangeboden. De ontwerpjaarrekening met toelichting wordt uiterlijk op 15 april aan de deelnemende gemeenten toegezonden. Het algemeen bestuur stelt de jaarrekening vast uiterlijk 1 juli in het jaar volgende op het jaar waarop deze betrekking heeft.

Toelichting ontwikkelingen 2016

Geen bijzonderheden.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Niet van toepassing.

EUREGIO RIJNWAAL

Verbonden partij:	**Euregio RijnWaal**
Vestigingsplaats	Kleve (D)
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling onder Duits recht (conform het Verdrag van Anholt van 23 mei 1991)
Opgericht	1971, huidige rechtsvorm 1 november 1993 (laatste statutenwijziging 1 maart 2007)
Type samenwerking	Openbaar lichaam, overlegorgaan en ondersteunende organisatie voor grensoverschrijdende activiteiten en samenwerking
Deelnemers in de samenwerking	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 kamers van koophandel
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: burgemeester van Arnhem; C. Bouwkamp, raadslid; K. Bal, raadslid; M. Venhoek, raadslid Ambtelijk: H. Bosvelt, beleidsadviseur (contactpersoon)
Doelstelling	Regionale grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij verbeteren en intensiveren
Bijdrage aan programma	Regulier programma 3 Economie
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Uitkomsten herbeoordeling 201x: er heeft geen herbeoordeling plaatsgevonden. Welk vervolg is er afgelopen jaar gegeven aan de uitkomsten? N.v.t. Stand van zaken toezichtsarrangement: Er is geen toezichtsarrangement.

Financiële gegevens 2016		
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	1.314	1.315
Vreemd Vermogen	2.814	2.392
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	7	1
Bijdrage Arnhem	27	27

Risicokompas

Laag c.q. beperkt.

Toelichting ontwikkelingen 2016

De Euregio Rijn-Waal heeft in 2016 gewerkt aan de verdere uitwerking en uitvoering van haar Strategische Agenda 2020 door:

- het bevorderen van de grensoverschrijdende samenwerking in het algemeen in de vorm van presentaties, gerichte informatieverstrekking (o.a. via het GrensInfoPunt aan grensgangers die in het buurland willen wonen of werken), het verbinden van burgers, bedrijven en (kennis) organisaties, en het vertegenwoordigen van de Euregio's in het Actieteam grensoverschrijdende economie en arbeid.
- het uitvoeren van het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Deutschland-Nederland, het gericht ondersteunen van aanvragen voor grote en kleine projecten en het leiden van projecten zoals Zorg Verbindt, dat zich richt op bevordering van de grensoverschrijdende gezondheidszorg.

Voor Arnhem belangrijke ontwikkelingen in 2016 zijn:

- de instelling van het Euregio-platform voor raadsleden, bestaande uit vertegenwoordigers vanuit de (o.a. Arnhemse) politiek. Doel is meer betrokkenheid vanuit deze groep te creëren, een betere informatie-uitwisseling te realiseren en de ontwikkeling van nieuwe ideeën te stimuleren. In 2016 zijn thema's verkend en is een communicatie- en activiteitenplan opgesteld.
- de samenwerking van de grotere steden in de Euregio Rijn-Waal in het 100.000+ stedenoverleg van Düsseldorf, Duisburg, Moers, Arnhem, Nijmegen en Ede, met ondersteuning vanuit de Euregio. Er is gewerkt aan het opbouwen van de onderlinge relatie, het verkennen van thema's en relevante stedelijke vraagstukken voor uitwisseling, en het voorbereiden van een ontmoeting van de burgemeesters van de zes steden begin 2017. Een eerste concreet resultaat is het realiseren van een gezamenlijk project voor uitwisseling van kennis en ervaringen tussen Nederlandse en Duitse vrijwilligersorganisaties die actief zijn op het gebied van integratie van vluchtelingen en migranten.
- het opstellen van een bidbook EUREGIONALE NiederRheinLande 2022 door overheden en andere stakeholders in Niederrhein, tezamen met de Provincie Gelderland. De Regionale is een programma van de deelstaat Noordrijn-Westfalen voor versterking van economische positie van de regio's. De Euregio Rijn-Waal heeft de samenwerking gestimuleerd en financieel ondersteund. Het samen werken aan een sterkere positie van dit gebied aan beide zijden van de grens kan op termijn ook voor Arnhem positieve effecten hebben. Aan de samenwerkingspartners is daarom steun toegezegd.
- het toekennen van een INTERREG-subsidie voor het project "E-bus 2020, In Motion Charging" voor de ontwikkeling van trolleybussen die ook deels zonder bovenleiding kunnen rijden. Het project wordt geleid door Vossloh-Kiepe GmbH uit Düsseldorf. Arnhem stelt haar trolleynetwerk beschikbaar voor het testen van de nieuwe techniek.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

De salarissen volgen de Nederlandse rechtspositieregelingen voor ambtenaren en de vergelijkbare Duitse regelingen.

LINGEZEGEN

Verbonden partij:	GR Lingezegen	
Vestigingsplaats	Elst	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Opgericht	1 december 2010	
Type samenwerking	Realisatie en beheer van (toekomstig) park	
Deelnemers in de samenwerking	Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, gemeenten Lingewaard, Overbetuwe en Arnhem	
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk : Mevr. A. Haga Ambtelijk: Mevr. S. Hesseling	
Doelstelling	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).	
Bijdrage aan programma	R 05 Cultuur, recreatie en sport R 0506 Parken, bossen en ecologie	
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Er heeft geen herbeoordeling plaatsgevonden. De ontwikkelingen in het park en de financiën geven daar geen aanleiding toe.	
Financiële gegevens 2016		
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	23.197	18.226
Vreemd Vermogen	824	228
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	-7.365	-4.860
Bijdrage Arnhem	270	270
Risicokompas		
Laag c.q. beperkt. De belangrijkste risico's zijn: - Romeins lint zuid verliest functionaliteit - verkoop van overig deel basisuitrusting lukt niet - grip op beheer en beeld van het park gaan verloren.		
Toelichting ontwikkelingen 2016		
In 2016 is de uitvoering van de realisatie van het park verder vormgegeven. In de verschillende deelgebieden nadert het park haar voltooiing. Gedurende het jaar zijn de werkzaamheden voor de onderdelen Landbouwland en De Woerdt, op het onderdeel A-15 na, afgerond. Ook het onderdeel De Park is vrijwel afgerond op de spoorwegkruising na. Het onderdeel Waterrijk zal in 2018 worden afgerond. Daarna kan de beheerfase in gaan. Het jaar is afgesloten met een positief resultaat waardoor ongeveer € 0,7 miljoen kon worden toegevoegd aan de post "doorontwikkeling", die daarmee op circa € 4 miljoen uit komt.		
Wet Normering Topinkomens (WNT)		
Er zijn geen functionarissen die een beloning boven de norm hebben.		

OMGEVINGSDIENST REGIO ARNHEM (ODRA)

Verbonden partij:	Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Opgericht	2013
Type samenwerking	Uitvoeringsorgaan
Deelnemers in de samenwerking	Gemeenten Arnhem, Lingewaard, Renkum, Overbetuwe, Rijnwaarden, Rheden, Doesburg, Duiven, Zevenaar, Rozendaal, Westervoort, provincie Gelderland
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: Geert Ritsema Ambtelijk: Carel Eltingh, Leo den Uil
Doelstelling	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.
Bijdrage aan programma	R7 Milieuhandhaving R8 Wonen en ruimte
Herbeoordeling en toezichtarrangement	N.v.t.

Financiële gegevens 2016

Bedragen x €1.000,-	1-1-2016	31-12-2016
Eigen Vermogen	866	n.n.b.
Vreemd Vermogen	4.237	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b. (2015: 334)
Bijdrage Arnhem	4.278	n.n.b.

Risicokompas

Hoog.
Zie risico's NARIS (betreft bouwleges en bestemmingsplannen). Verder landelijke ontwikkelingen met impact op ODRA: Omgevingswet, wet kwaliteitsborging bouwen, impact daarvan is nu nog niet in te schatten.

Toelichting ontwikkelingen 2016

ODRA en partners hebben in 2016 voorbereidingen getroffen voor de omschakeling naar outputfinanciering. Bij de oprichting van ODRA is afgesproken dat deze per 2017 ingaat. Weliswaar is de hiervoor benodigde producten- en dienstencatalogus opgesteld, er is echter ook geconstateerd, dat een overgang nog niet verantwoord is. Probleem is dat met name de kengetallen van producten nog onvoldoende onderbouwd zijn. Daarom is besloten om in 2017 schaduw te draaien en zodoende de broodnodige ervaring op te doen met outputfinanciering. In 2016 zijn wederom veel bouwaanvragen afgehandeld. Anders dan in 2015 zaten hier geen bouwwerken tussen in de allerhoogste categorie en vielen veel aanvragen in de laagste categorie (lage bouwsom). Daardoor heeft ODRA in 2016 relatief veel kosten gemaakt en vallen de inkomsten uit bouwleges juist tegen.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Niet van toepassing.

DOELGROEPENVERVOER REGIO ARNHEM NIJMEGEN

Verbonden partij:	**Vervoersorganisatie Regio Arnhem-Nijmegen**	
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Bedrijfsvoeringsorganisatie (art.8, 3e lid WGR)	
Opgericht	14 april 2016	
Type samenwerking	Gemeenschappelijke belangenbehartiging m.b.t. tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van doelgroepenvervoer.	
Deelnemers in de samenwerking	19 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen	
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: A. Haga Ambtelijk: B. Lauriks	
Doelstelling	Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.	
Bijdrage aan programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning	
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Er is geen toezichtsarrangement.	
	Financiële gegevens 2016	
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	n.v.t.	n.n.b.
Vreemd Vermogen	n.v.t.	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b.
Bijdrage Arnhem	1.294	n.n.b.

Risicokompas

Risico's, waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie van de gemeente Arnhem (zie paragraaf Weerstandsvermogen):

- besluitvorming over begroting en bijdragen vindt plaats in het bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie. Hierdoor heeft de gemeente Arnhem geen eigen beslisruimte over de gemeentelijke bijdrage. Iedere deelnemende gemeente heeft 1 stem;
- de inrichting van het vervoer is gebaseerd op een 'open einde' systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen, wanneer een gemeente meer inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot;
- in de begroting is voor 2020 uitgegaan van dezelfde provinciale subsidie voor Wmo vervoer en bijdrage beheerkosten als voor 2019. De samenwerkingsovereenkomst met de provincie loopt formeel t/m 2019. Vanaf 2020 vormt dit voor de gemeente Arnhem een financieel risico van € 618.541 op jaarbasis.

Toelichting ontwikkelingen 2016

De bedrijfsvoeringsorganisatie is in 2016 opgericht en organiseert het vervoer met ingang van 01-09-2016.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Niet van toepassing.

ECONOMIC BOARD

Verbonden partij:	Stichting Economic Board regio Arnhem-Nijmegen	
Vestigingsplaats	Nijmegen	
Rechtsvorm	Stichting	
Opgericht	16-02-16	
Type samenwerking	Triple helix samenwerking tussen overheden, kennis/onderwijsinstelling en bedrijfsleven.	
Deelnemers in de samenwerking	15 deelnemers: 5 leden vanuit overheden (burgemeesters, wethouders, gedeputeerden), 5 vanuit bedrijfsleven en 5 vanuit onderwijs/kennisinstellingen.	
Vertegenwoordiging Arnhem	Wethouder R. König	
Doelstelling	Het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden op de groeisectoren health, energy en food en de cross-overs daartussen, om daarmee de economische slagkracht van de regio Arnhem-Nijmegen verder te ontwikkelen en regionale groeikansen te benutten met alle voor dat doel dienstige middelen.	
Bijdrage aan programma	P2, Stad op de kaart: 2.1 Werk! 2.3 Energy made in Arnhem/ElectriCity 2.4 Marketing van Arnhem)	
Herbeoordeling en toezichtarrangement		
	Financiële gegevens 2016	
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	-	n.n.b.
Vreemd Vermogen	-	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	-	375
Bijdrage Arnhem	0	0
	Risicokompas	
Laag.		
Toelichting ontwikkelingen 2016		
De Economic Board is formeel 16 februari 2016 gestart. De directeur, mevr. S. Helbig, is met de board en de medewerkers gestart met het profileren van de regio, het bieden van informatie (bijvoorbeeld over subsidies), het stimuleren van internationale connecties, matchmaking (partijen koppelen) en het werken aan de voorwaarden voor groei/versterken van het vestigingsklimaat (agenderen van mogelijke verbeteringen van de infrastructuur of van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt). 17 september 2016 heeft het grote openingsevent plaatsgevonden voor de partners in het nieuwe Van der Valk hotel in Lent.		
Wet Normering Topinkomens (WNT)		
Niet van toepassing.		

STEDENLINK

Verbonden partij:	**Stedenlink**	
Vestigingsplaats	Amsterdam	
Rechtsvorm	Stichting	
Opgericht	Besluit B&W 14 januari 2003	
Type samenwerking	Overlegorgaan	
Deelnemers in de samenwerking	Gemeenten Amersfoort, Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Eindhoven, Enschede, Helmond, Deventer, Tilburg en Utrecht.	
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: wethouder dhr. M.A.R. Leisink Ambtelijk: dhr. S.R. Does	
Doelstelling	Deze landelijk opererende stichting stelt zich ten doel ontwikkeling en uitwisseling van kennis en ervaring tussen Nederlandse gemeenten te stimuleren. Doelgroep vormen gemeenten die voorop lopen op integraal informatie communicatie technologie (ICT) beleid met een sterke relatie tussen ICT en stedelijke samenleving. Naast uitwisseling van kennis treedt het centrum ook op als belangenbehartiger van de deelnemende gemeenten en is vooral actief op het gebied van het verkrijgen van een open infrastructuur voor de burger. Dit wil zeggen dat in de toekomst de burger van één infrastructuur (glasvezelkabel) gebruik kan maken voor allerlei doeleinden zonder de thans nog bestaande (technische) belemmeringen. Met het Rijk en deelnemende Provincies is een convenant afgesloten.	
Bijdrage aan programma Herbeoordeling en toezichtarrangement	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
	Financiële gegevens 2016	
Bedragen x €1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	n.n.b.	n.n.b.
Vreemd Vermogen	n.n.b.	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	onbekend	n.n.b.
Bijdrage Arnhem	onbekend	n.n.b.
Risicokompas		
Laag c.q. beperkt.		
Toelichting ontwikkelingen 2016		
Reeds in 2015 heeft Arnhem ervoor gekozen haar actieve rol in de stichting Stedenlink te beëindigen en de stichting uitsluitend te steunen. De reden was dat Arnhem weliswaar de doelstelling van de stichting ondersteunde en zich verantwoordelijk voelde dit te blijven doen, maar dat de toegevoegde waarde voor de gemeente Arnhem zelf te gering was. Eind 2015 heeft het stichtingsbestuur besloten de stichting te liquideren en de taken elders te beleggen. Stichting Stedenlink zal dit jaar voor de zomer worden geliquideerd.		
Wet Normering Topinkomens (WNT)		
Niet van toepassing.		

VELUWS BRANDWEER COMITÉ

Verbonden partij:	**Veluws Brandweer Comité**	
Vestigingsplaats	Apeldoorn	
Rechtsvorm	Stichting	
Opgericht	1951	
Type samenwerking	De gemeente heeft geen directe werk- of aansturingsrelatie naar deze stichting. Beleidsinhoudelijk, bestuurlijk en financieel lopen deze contacten via onze verbonden partij VGGM. De financiële bijdrage van Arnhem bedraagt € 0,06 per inwoner en € 0,20 per hectare. Deze bijdrage is niet expliciet zichtbaar in de begroting van het VBC, omdat deze onderdeel is van het contractbedrag gemeentebrandweer met VGGM.	
Deelnemers in de samenwerking	Het bestuur van de stichting bestaat uit de brandweercommandanten van de regio Noord-Oost-Gelderland en VGGM. De raad van toezicht van de stichting bestaat uit het algemeen bestuur van de brandweerregio's Noord-Gelderland en Gelderland-Midden, in casu namens VGGM de burgemeester van Ede. De gemeente is 'deelnemer' en heeft uit hoofde van dit deelnemerschap voornamelijk een financiële verplichting.	
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: - Ambtelijk: dhr. P. van Hoof (Kabinet burgemeester)	
Doelstelling	De stichting heeft ten doel: het voorkomen en beperken van bos- en natuurbranden op de Veluwe en het verrichten van alle werkzaamheden die met het voorstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.	
Bijdrage aan programma	1.3 Veiligheid, Brandbestrijding	
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Uitkomsten herbeoordeling 2007: geen prioriteit. Welk vervolg is er afgelopen jaar gegeven aan de uitkomsten? Volgen op afstand als onderdeel van voortgang (financiële) prestaties brandweer/VGGM. Stand van zaken toezichtsarrangement: niet gemaakt.	
	Financiële gegevens 2016	
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	94	n.n.b.
Vreemd Vermogen	0	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b. (2015: 46)
Bijdrage Arnhem	€8,- (als onderdeel contractbedrag VGGM)	n.n.b.

Risicokompas
Laag c.q. beperkt.
Toelichting ontwikkelingen 2016
Geen noemenswaardige ontwikkelingen te melden in 2016. In 2017 wordt wel landelijk gekeken naar de grootschalige inzet bij natuurbranden. Onduidelijk is nog, welke consequenties dat regionaal kan hebben. Het voortbestaan van het VBC an sich kan hier natuurlijk ook een punt van ontwikkeling zijn.
Wet Normering Topinkomens (WNT)
De leden van de Raad van Toezicht en de leden van het bestuur hebben geen dienstverband met de stichting VBC, en verrichten hun werkzaamheden onbezoldigd.

STICHTING PARKEERBEDRIJF ARNHEM

Verbonden partij:	**Stichting Parkeerbeheer Arnhem (SPA)**	
Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Stichting	
Opgericht	27 november 2007	
Type samenwerking	College van B&W benoemt bestuurders en dient akkoord te gaan met een aantal in de statuten genoemde besluiten van het bestuur (o.a. goedkeuring begroting en jaarrekening). De samenwerking is geregeld in een dienstverleningsovereenkomst. Deze overeenkomst is in 2010 geactualiseerd.	
Deelnemers in de samenwerking		
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: de bestuurders worden benoemd door het college van B en W. Ambtelijk: Dhr. A. van Oirschot.	
Doelstelling	Het beheren van parkeervoorzieningen (garages) in Arnhem ten behoeve van de gemeente Arnhem, waarbij de stichting gebruik maakt van personeel dat daartoe bij haar in dienst is.	
Bijdrage aan programma	Regulier programma R02: Verkeer, vervoer en waterstaat	
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Uitkomsten herbeoordeling: Er heeft geen herbeoordeling plaatsgevonden. De stichting is pas per januari 2007 opgericht. Per 1 januari 2017 zijn de uitvoerende parkeertaken aanbesteed en gegund aan P1 Holding B.V. Het personeel van de stichting Parkeerbeheer is overgegaan naar P1. Als de jaarrekening 2016 is afgerond zal de stichting worden ontbonden. Stand van zaken toezichtsarrangement: Er is geen toezichtsarrangement; de stichting overlegt jaarlijks een verklaring van de externe accountant.	
	Financiële gegevens 2016	
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	0	n.n.b.
Vreemd Vermogen	109	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b.
Bijdrage Arnhem	790	n.n.b.
	Risicokompas	
Laag c.q. beperkt		
Toelichting ontwikkelingen 2016		
Per 1 januari 2017 zijn de uitvoerende parkeertaken aanbesteed en gegund aan P1 Holding B.V. Het personeel van de stichting Parkeerbeheer is overgegaan naar P1. Als de jaarrekening 2016 is afgerond zal de stichting worden ontbonden.		
Wet Normering Topinkomens (WNT)		
Niet van toepassing (directeur is in dienst van de gemeente en bestuursleden ontvangen geen bezoldiging).		

DATALAND

Verbonden partij:	Dataland
Vestigingsplaats	Gouda
Rechtsvorm	Stichting
Opgericht	2001
Type samenwerking	samenwerkingsverband van gemeenten
Deelnemers in de samenwerking	(Op 7 na) alle Nederlandse gemeenten. De rol van Dataland neemt toe; bijna alle gemeenten zijn inmiddels toegetreden.
Vertegenwoordiging Arnhem	bestuurlijk: wethouder financiën in de vergadering van certificaathouders ambtelijk: Dirk Grosman
Doelstelling	Het ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten op het gebied van geo-, woz- en vastgoedinformatie, oftewel objectinformatie.
Bijdrage aan programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Uitkomsten herbeoordeling 2011: Gemeente Arnhem neemt als certificaathouder deel in Dataland. Dataland is een instelling die vastgoedgegevens verzamelt van deelnemende gemeenten en dit tegen vergoeding beschikbaar stelt aan belanghebbenden. De herbeoordeling 2011 levert de volgende bevindingen op: - voortzetting van de deelname levert geen voordelen op en opzegging geen nadelen; - de komst van een Basisregistratie Adressen en Gebouwen kan deelname in Dataland overbodig maken en daarnaast bestaat het Kadaster als informatiebron; - de Gemeente Arnhem levert eenmaal per jaar gegevens voor Dataland aan; - deelname aan Dataland als niet-certificaathouder is ook mogelijk en daarmee is Dataland niet langer een verbonden partij voor de gemeente Arnhem. Een bestuurlijke beslissing hierover moet nog worden genomen. Welk vervolg is er afgelopen jaar gegeven aan de uitkomsten? Er zijn een aantal belangrijke redenen te noemen om de deelneming in de organisatie DataLand te behouden: 1. Gezamenlijkheid/draagvlak: gemeenten hebben zich sterk in samenwerking getoond door de opzet en het succes van DataLand als gemeentelijk loket voor bovenlokale publiek en private afnemers. Zelfs nu, in een landschap dat anders dan bij de oprichting gekenmerkt wordt door allerlei landelijke bronnen met gemeentelijke informatie (zoals de landelijke voorzieningen) wordt door afnemers zoals bijvoorbeeld veiligheidsregio's, provincies en ministeries nog altijd de toegevoegde waarde van het loket bij DataLand onderkent. DataLand vervult daarnaast een belangrijke ondersteunende rol bij de implementatie van de basisregistraties. DataLand kan deze rol enkel vervullen met voldoende draagvlak. Dat draagvlak wordt deels bereikt door de 400 deelnemende gemeenten. Uitgangspunt is altijd geweest dat de certificaten van de stichting daarnaast in handen van een deel van deze gemeenten zijn. Het moge duidelijk zijn, dat we op dit punt bij voorkeur niet in willen leveren. 2. Dividend: dit jaar zal een positief resultaat behaald worden. Dit betekent dat dit jaar dividend uitgekeerd gaat worden. Buiten de reguliere uitkering die Gemeente Arnhem tot op heden ontvangen heeft als vergoeding voor het leveren van de gegevens komt daar dit jaar dus een winstuitkering bij. De verwachting is dat deze lijn zich doorzet de komende jaren.

	3. Geen financieel risico: de deelneming in DataLand brengt geen risico's met zich mee. Het bedrijfsvoeringsrisico ligt bij de organisatie en niet bij de certificaathoudende gemeenten. Vanuit financieel perspectief loop je als certificaathouder geen financieel risico. Je ontvangt enkel de economische gunsten. Je bent niet aansprakelijk voor een eventueel verlies. 4. Gegevensknooppunt voor gemeenten: de VNG heeft DataLand de rol van data- en kennisknooppunt voor de Nederlandse gemeenten toebedeeld. Vanuit deze rol worden verschillende diensten aangeboden en ontwikkeld om gemeenten structureel te ontzorgen (bijv. analyse van het maatschappelijk vastgoed van gemeenten, kwaliteitsrapportages t.a.v. bijv. BAG en WOZ, kennisbijeenkomsten en opleidingen, secretarisrol bij het gemeentelijk geoberaad en beheerder van de bijbehorende kennisbank voor gemeenten). Op dit moment wordt hard gewerkt aan een oplossing om gemeenten te ondersteunen bij de ontsluiting van de basisregistraties (zoals bijv. NHR en BRK) door de opzet van een gemeentelijk gegevensknooppunt. Deze ontwikkeling (toegelicht in bijgaande notitie) past volledig bij de oorspronkelijke oprichtingsvisie en biedt gemeenten een belangrijk ondersteuning bij de realisatie van de inup verplichtingen. Meer en meer zullen data integratie en distributie een uitdaging van gemeenten worden. DataLand is als geen ander in staat om vanuit de bovenlokale positie die ze invult gemeenten hierbij te ondersteunen. Ze zal dit vanzelfsprekend voor alle gemeenten doen, maar het moge duidelijk zijn dat de certificaathoudende gemeenten hierin een doorslaggevende stem en buitengewone positie innemen. Stand van zaken toezichtsarrangement: n.v.t.

Financiële gegevens 2016

Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	949	n.n.b
Vreemd Vermogen	485	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	176	n.n.b.
Bijdrage Arnhem	0	0

Risicokompas

Laag c.q. beperkt

Toelichting ontwikkelingen 2016

Dataland:
- speelt in op de behoefte van de leden
- organiseert jaarlijks een congres over een actueel onderwerp (in 2016 over de omgevingswet)
- ondersteunt de gemeenten tijdens de overleggen van het gemeentelijk geoberaad
- verzorgt opleidingen voor de basisregistraties
- verzorgt een loket voor afnemers voor WOZ-waarden en gemeentelijke en kadastrale vastgoedgegevens van vrijwel geheel Nederland
- levert periodiek en op verzoek kwaliteitsrapportages aan en
- voert op verzoek een proefinspectie van de BAG uit.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Niet van toepassing.

FACILITY POINT

Verbonden partij:	Facility Point
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	B.V.
Opgericht	18 september 1999
Type samenwerking	Vastgoed exploitatie bedrijf
Deelnemers in de samenwerking	Gemeente Arnhem, N.V. Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij en Klaassen Vastgoed Ontwikkeling B.V.
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: directievoering bij Facility Point Arnhem B.V. wordt verzorgd door Regus, dat Color Business Centers heeft overgenomen. Ambtelijk: Dhr. T. Verschuren, Dhr. M. Wachtmeester (rol als aandeelhouder).
Doelstelling	De gemeente Arnhem nam in 1998 vanuit haar betrokkenheid bij de ontwikkeling van het bedrijvenpark IJsseloord 2 het initiatief om de mogelijkheden te onderzoeken tot het oprichten van een Business Foothold en Support Center, later bekend onder de naam Facility Point Arnhem. Uit het onderzoek kwam naar voren dat een rendabele exploitatie alleen mogelijk is in combinatie met een aanzienlijke overheidssubsidiering. In oktober 1999 werd de besloten vennootschap Facility Point Arnhem in het leven geroepen door de gemeente Arnhem (37,5% van de aandelen), N.V. Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij (37,5%) en Klaassen Vastgoed Ontwikkeling B.V. (25 %). In 2001 ging Facility Point Arnhem B.V. in het nieuw gebouwde kantoor op IJsseloord van start. Directievoering bij Facility Point Arnhem B.V. wordt verzorgd door Color Business Centers, dat in 2015 is overgenomen door Regus, een wereldwijde speler op het gebied van verhuur van kantoorruimte en flexibele werkplekken. De naam Color Business Center blijft (voorlopig) bestaan. Missie Color Business Centers ontwikkelt en beheert business centers op een open, mensvriendelijke en professionele manier. Visie Color Business Centers: - ontwikkelt een landelijk netwerk van business centers. De flexibele dienstverlening en expertise van Color Business Centers stelt ondernemers en medewerkers in staat te floreren; - biedt business centers die zo levendig en spraakmakend zijn dat men er graag deel van uit wil maken; - is betrokken bij wat ondernemers beweegt en doet er alles aan ondernemers zich thuis te laten voelen.
Bijdrage aan programma	Regulier Programma R03 Economie
Herbeoordeling en toezichtarrangement	

Financiële gegevens 2016		
Bedragen x €1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	1.657	n.n.b.
Vreemd Vermogen	1.780	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	0	n.n.b. (2015: 6)
Bijdrage Arnhem	0	0

Risicokompas
Laag c.q. beperkt.
Toelichting ontwikkelingen 2016
Risico's, waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie van de gemeente Arnhem (zie paragraaf weerstandsvermogen): - de gemeente heeft een rentevrije, achtergestelde lening verstrekt, waarvan per 31/12/2016 nog een restant schuld open staat van € 16.564. Daarnaast neemt de gemeente deel in het aandelenkapitaal voor 37,5% ofwel € 239.936. In geval van faillissement loopt de gemeente risico tot het bedrag van de lening en het aandelenkapitaal. Voor beide uitstaande bedragen zijn voorzieningen getroffen; - voor de jaren 2013, 2014 en 2015 is aan Facility Point opschorting van de aflossingsverplichting verstrekt. Ingaande 2016 moet Facility Point weer aflossen; - de achtergestelde lening is verstrekt uit een door de gemeente ontvangen subsidie in het kader van EFRO. De gemeente heeft voor de lening zelf geen lening hoeven aantrekken.
Wet Normering Topinkomens (WNT)
Niet van toepassing.

NAZORG BODEM

Verbonden partij:	**Nazorg Bodem B.V.**	
Vestigingsplaats	Ede	
Rechtsvorm	B.V.	
Opgericht	1998	
Type samenwerking	Aandeelhouder	
Deelnemers in de samenwerking	Diverse gemeenten en een waterschap	
Vertegenwoordiging Arnhem	Jan Baron/Peter Bouter	
Doelstelling	Nazorg Bodem neemt de nazorg van een vervuilde locaties over. Inclusief alle activiteiten, risico's en verantwoordelijkheden. Als overheids-BV nemen ze de zorg voor een vervuilde locatie uit handen van overheden en particuliere partijen.	
Bijdrage aan programma	R7 Gezondheid en Milieu	
Herbeoordeling en toezichtarrangement	n.v.t.	
Financiële gegevens 2016		
Bedragen x € 1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	337	n.n.b.
Vreemd Vermogen	357	n.n.b.
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat	25	n.n.b. (2015: -5)
Bijdrage Arnhem	0	0
Risicokompas		
Laag.		
Toelichting ontwikkelingen 2016		
Nazorg Bodem BV is in 2016 opgegaan in de landelijke organisatie SBN (Stichting Bodembeheer Nederland). Hiermee is op een zeer gunstige manier de afkoop en voorgang van de nazorg op bodemsaneringslocaties binnen de gemeente Arnhem blijvend geborgd. Tevens is Arnhem nu niet meer als aandeelhouder aan te spreken op financiële en/of inhoudelijke risico's van de afgekochte nazorglocaties van Nazorg Bodem/SBN.		
Wet Normering Topinkomens (WNT)		
Niet van toepassing.		

BANK NEDERLANDSE GEMEENTEN

Verbonden partij:	**Bank Nederlandse Gemeenten**
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	N.V.
Opgericht	1914
Type samenwerking	Productiebedrijf
Deelnemers in de samenwerking	
Vertegenwoordiging Arnhem	Bestuurlijk: wethouder dhr. M.A.R. Leisink. Ambtelijk: dhr. M.H. Wachtmeester (concerntreasurer) als gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.
Doelstelling	De BNG, opgericht in 1914, is de bank van de overheid en voor het maatschappelijk belang. De BNG voorziet in zo goedkoop mogelijke financiële dienstverlening en biedt zo toegevoegde waarde aan haar aandeelhouders en de Nederlandse publieke sector. De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', zoals gemeenten, provincies, gemeenschappelijke regelingen en met overheden verbonden instellingen en bedrijven op het terrein van volkshuisvesting, openbaar nut, onderwijs en gezondheidszorg.
Bijdrage aan programma	Regulier programma R09: Financiën en bedrijfsvoering
Herbeoordeling en toezichtarrangement	Uitkomsten herbeoordeling 2011: Aandelen behouden. Welk vervolg is er afgelopen jaar gegeven aan de uitkomsten? Aandelen behouden, geen toezichtsarrangement gemaakt. Stand van zaken toezichtsarrangement: Arnhem is aandeelhouder en oefent geen toezicht uit op de N.V. Er is derhalve geen toezichtsarrangement.

Financiële gegevens 2016		
Bedragen x €1.000,-	**1-1-2016**	**31-12-2016**
Eigen Vermogen	4.163.000	448.600
Vreemd Vermogen	145.348.000	149.483.000
	Begroot	**Realisatie**
Exploitatieresultaat		369.000
Bijdrage Arnhem	-400	-814

Risicokompas
Laag c.q. beperkt.
Toelichting ontwikkelingen 2016
De BNG publiceert het jaarverslag 2016 op 21 april 2017. Ruim na het opstellen van jaarverslag 2016 van de gemeente Arnhem. De genoemde cijfers incl. het uitgekeerde dividend in 2016 zijn gebaseerd op het persbericht van de BNG over het resultaat 2016 en nog niet op het definitieve jaarverslag. Risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie van de gemeente Arnhem (zie paragraaf weerstandsvermogen): - De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG. Met een nominale waarde van € 2,50 per aandeel bedraagt de totale waarde van het bezit € 1.241.175. De BNG is een goed presterend bedrijf. - Als reactie op de krediet- en bankencrisis zijn in het Basel III-akkoord de kapitalisatie-eisen voor alle banken verscherpt. Ook de BNG moet grotere buffers aanhouden op de balans in de vorm van meer eigen vermogen. Om dit te kunnen realiseren is in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders in 2012 besloten dat voorlopig niet meer 50%, maar nog maar 25% van de winst aan de aandeelhouders wordt uitgekeerd als dividend. Als gevolg hiervan ligt het dividend na 2011 op een lager niveau dan daarvoor, maar is nog steeds in vergelijking met de balanswaarde van de aandelen heel hoog. - De ratings van de BNG hangen sterk samen met de rating van de Nederlandse Staat. De rating door Standard & Poor's Corporation en Moody's is vastgesteld op AAA. Bij Fitch bedraagt de rating AA+.
Wet Normering Topinkomens (WNT)
Niet van toepassing.

BIJLAGE 3

Overzicht verstrekte subsidies 2016

VERSTREKTE SUBSIDIES 2016 INSTELLING	Begroting 2016	Realisatie 2016
Bedragen x 1.000,-		
Platform Onderwijs arbeidsmarkt *	0	-4
V4 Werk!	**0**	**-4**
Algemeen Energie Made in Arnhem *	0	-20
Subsidieregeling woningisolatie *	0	-1
Subsidie E-mobiliteit *	0	-99
V6 Energy made in Arnhem, ElectriCity	**0**	**-120**
Algemeen Bovenlokale / regionale organen	37	34
GO Arnhem Nijmegen City Region	765	765
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	**802**	**800**
Algemeen openbare veiligheid	56	56
Stichting Halt Gelderland	19	18
Veiligheidshuis	139	0
R1 Veiligheid	**214**	**74**
SBA projecten	52	50
Programmabudget Sociaal Economisch Fonds	52	0
Subsidie Euregio Rijn-Waal	28	28
Ondernemerschap	0	17
Algemeen Citymarketing	199	76
Mode en Vormgeving (Economische Agenda)	93	50
EMIA Energie en milieutechnologie (EMT)	0	72
Fonds bedrijfsleven	894	890
Exploitatie Infopunt Slag om Arnhem	164	164
Programmabudget toerisme	341	331
Sfeerbepalende evenementen budget	462	471
Springplankevenementen budget	18	4
Beeldbepalende evenementen budget	7	0
R3 Economie	**2.309**	**2.153**
Algemeen voor-vroeg-schools onderwijs	944	774
Algemeen Primair onderwijs	0	12
Onderwijshuisvesting asielzoekers	0	282
Ondersteunend personeel basisscholen	383	250
Inhoudelijke coordinatie brede scholen	232	224
Vredeseducatie	0	0
Algemeen aanpak onderwijsachterstanden	5.776	5.629
Voortijdig schoolverlaten	455	255
Voortijdig schoolverlaten RMC	323	0
Subsidie Stichting Nivon	11	10
Subsidie ROC's	47	0
Regionaal programma Volwasseneneducatie	1.469	1.179

VERSTREKTE SUBSIDIES 2016 INSTELLING	Begroting 2016	Realisatie 2016
R5 Cultuur, recreatie en sport	**9.640**	**8.616**
Algemeen Stichting Kunstbedrijf	3.559	2.281
Bibliotheek Arnhem	4.501	4.501
Stichting Museum Arnhem	3.201	3.200
Combifuncties Cultuur, School, Kunstbedrijf	125	125
Algemeen Musis en Stadstheater Arnhem	5.359	5.432
Filmkunst	260	260
Orgel en carrillonbespelen	11	10
Stichting Luxor live	465	355
Cultuurbeleid	32	27
RTV Arnhem	116	116
Amateurkunst	147	146
Arnhemse Federatie Muziekgezelschappen	5	5
Beeldende en monumentale kunsten	53	208
Het Grafisch Centrum	148	148
Beeldende kunst	26	0
Generale Oost	91	91
Introdans	107	107
Jacobiberg	204	172
Huis van Puck	194	194
Wintertuin	34	34
Toneelhuis Oostpool	62	62
Het Gelders Orkest	62	62
Atelier- en Werkplaatsvoorzieningen	184	183
KAB Posttheater	181	181
Stroomversneller	60	50
Cultuur Uitmarkt	25	0
Beeldbepalende culturele evenementen	582	525
Theater Het Hof	62	62
Algemeen 2-jaarlijkse culturele activiteiten	589	603
Algemeen Incidentele culturele activiteiten	160	151
Algemeen Erfgoed en welstand	0	25
Eusebius	525	524
Bezoekerscentrum De Watermolen	130	130
Groenfonds: verminderen hitteplekken	0	15
Groenfonds: wijk vergroen & stadlandbouw	0	20
Algemeen Spelen	3	0
Bouwspeelplaats	25	25
Aanschaf Onderdelen Speeltoestellen	0	1
Binnensport Spelzalen	21	10
Binnensport Sporthallen	128	155
Recreatievoorzieningen	298	297
Combifuncties Scholen, Sport en Cultuur	71	0
Subsidieregeling sport	29	29
Subsidie Sportbedrijf Arnhem	10	0
Spprtcentrum Rijkerswoerd	107	107

VERSTREKTE SUBSIDIES 2016 INSTELLING	Begroting 2016	Realisatie 2016
Algemeen Sportontwikkeling	74	43
Subsidies ASF	11	11
Uitvoering sportontwikkeling	0	115
R5 Cultuur, recreatie en sport	**22.034**	**20.800**
Implementatie diagnose en matching	0	6
ESF-subsidie scholen	840	916
ESF-subsidie regiogemeenten	1.961	2.124
Jongerenvouchers (subsidie Provincie)	238	249
Algemeen Toeleiding arbeid	0	305
2GetThere	221	350
Regionale aanpak Jeugdwerkloosheid	8	-89
Aansluiting Onderwijs en Arbeidsmarkt	0	18
Projecten naar betaald werk incl. IP subsidie	0	51
Formulieren Brigade	204	201
Maaltijdvoorziening	60	64
Schoolkostenregeling	234	234
Arnhemse jeugd doet mee (AJDM)	0	37
De Klup/Over Betuwe	16	14
Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten	134	134
Ondersteuning Ouderenbonden	6	3
Woontussenvoorzieningen Ouderen	4	0
Seniorenraad Arnhem	11	10
Vrijwillige terminale zorg	5	2
Rijnstad basisvoorziening	1.615	1.007
Ondersteuning jeugdwerk	27	27
Stichtin Welzijn Ouderen	1.891	2.289
Formatie inzet Rijnstad	1.059	1.162
Samenlevingsopbouw bewoners	190	0
Samenlevingsopbouw bewoners	0	0
Wijkverenigingen	103	87
Kinderopvang en Peuterspeelzalen	60	0
Pactum Rijnside	516	515
Jeugdland	62	62
Integraal jeugdbeleid	468	235
Preventief jeugdbeleid	533	90
Jongerenwerk Rijnstad	2.324	2.497
Algemeen maatschappelijke ondersteuning	43	0
Diensten Bij Wonen Met Zorg	52	51
Zorg Vernieuwingsprojecten Ggz	94	61
Coordinatie Vrijwillige Thuiszorg en Mantelzorg	233	223
Collectieve Preventie GGZ	102	99
Pakketmaatregel AWBZ	30	-35
Algemeen WMO	2	0
Rijnstad - Arnhemse uitdaging	141	138
Vrijwillige inzet Arnhem	351	339
Experimentele Werkplaats De Helling	80	80

VERSTREKTE SUBSIDIES 2016 INSTELLING	Begroting 2016	Realisatie 2016
Rijnstad Volare	158	134
Maatschappelijke stage	46	13
Meldpunt Vrijwillige Thuishulp	227	227
Doelgroepenvervoer - beleid&uitvoering	0	-1
Fonds Arnhems Samenlevingsbeleid	532	0
Rijnstad VKC Luna	79	76
Emancipatie en sexuele diversiteit	49	29
Vrede en Ontwikkeling	8	2
Voorziening Anti-Discriminatie	51	0
Burgerinitiatieven sociaal domein	0	445
Slachtofferhulp Arnhem-West Veluwe	30	30
Rijnstad MW en SR	905	878
Dak en thuislozen	443	296
Crisisopvang - gezinsopvang	291	321
Algemene verslavingszorg	1.093	837
Stoelenproject	80	79
Aanpak zwerfjongeren	646	753
24-uurs crisisopvang	126	426
Begeleid wonen	365	260
Toeleiding OGGZ	1.060	727
Doorstroomvoorziening	1.957	1.777
Heroïne-unit	839	735
AWBZ MO-middelen	450	166
Algemeen Assielzoekers en vluchtelingen	214	314
Algemeen Vrouwenopvang en huiselijk geweld	5.281	4.521
Wijkprojecten	0	108
Bewonersbudgetten Vogelaarsgelden	0	5
R6 Participatie en Maatschappel Ondersteuning	**28.853**	**26.712**
Algemeen gezondheidszorg	179	108
Gezond in de stad	144	90
Jeugdgezondheidszorg Maatwerk Deel	160	158
Jeugdgezondheidszorg Uniform Deel	1.973	1.892
Locatiekeuze investeringsprojecten	0	348
Regionaal energieloket	0	198
EMIA Algemeen	0	6
EMIA Opwekken en besparen	0	1
Subsidie electromobiliteit	100	33
R7 Gezondheid en Milieu	**2.556**	**2.833**
Wonen Overige Stimuleringsmaatregelen	200	0
Bijdrage CASA	25	0
Wonen Koperssubsidie	0	-2
Rijksbijdrageregelingen	0	7
GREX Fase beslisdocument realisatiefase	0	81
GREX Div.kosten/onvoorzien	0	11
NGREX initiatieffase algemeen	0	20
NGREX Kunstwerken	0	10

VERSTREKTE SUBSIDIES 2016 INSTELLING	Begroting 2016	Realisatie 2016
R8 Wonen en Ruimte	**225**	**127**
Algemeen Indirect personeel	223	506
R9 Financien en bedrijfsvoering	**223**	**506**
Arnhem International School	3.500	7.408
INVR03 Economie	**3.500**	**7.408**
Nieuwouw Focus Filmtheater	0	5
Eusebiuskerk	0	381
INVR05 Cultuur, recreatie en sport	**0**	**386**
Eindtotaal	**70.356**	**70.290**

** negatieve bedragen worden veroorzaakt door correcties over voorgaande jaren*

BIJLAGE 4 Totaaloverzicht bezuinigingen

Van het overzicht van taakstellingen (MJPB 20-16-2019 bijlage 3 en Perspectiefnota 2017-2020, paragraaf 3.4.1) in 2016 (€ 7,1 miljoen) is het merendeel (€ 6,6 miljoen) gerealiseerd in 2016.

Progr.	Bezuinigingsvoorstel	Besluit		Opgenomen in	Realisatie	Toelichting
		Coalitieakkoord (MJPB 2015-2018)	Bezuinigingen 2016-2019	MJPB 2016-2019	2016	
						*Bedragen * € 1.000*
R.00	F13 Het budget van de rekenkamer wordt met € 100.000 structureel verlaagd.	X		100	100	
R.02	F10 Binnen het programma Verkeer, vervoer en waterstaat wordt € 300.000 structureel bezuinigd, waarvan de helft op verkeer.	X		300	300	
R.02	E5 Om de leefbaarheid van de binnenstad te vergroten wordt betaald parkeren ingevoerd tot 23.00u tegen het reguliere tarief. Tegelijkertijd wordt het tarief in de parkeergarages tussen 18.00 en 6.00u verlaagd tot 50 cent per uur. Andere vormen van differentiatie worden hiermee niet uitgesloten.	X		200	200	
R.02	Oplossing zoeken voor afschaffen vergoeding processen verbaal		X	254	0	In 2017 wordt dit opgelost door een lagere dotatie aan de BR Bereikbaarheid.
R.02	Taakstelling bereikbaarheid		X	800	500	De niet behaalde taakstelling bestaat uit € 0,1 miljoen besparing door digitalisering en € 0,2 miljoen waarvoor nog oplossingen worden gezocht binnen mobiliteit. In 2017 wordt het project digitaliseren van de parkeerproducten opgestart. Vanwege de onzekerheid op deze besparing, is de te realiseren taakstelling gekoppeld aan de totale aanbesteding.

Progr.	Bezuinigingsvoorstel	Besluit		Opgenomen in	Realisatie	Toelichting
		Coalitieakkoord (MJPB 2015-2018)	Bezuinigingen 2016-2019	MJPB 2016-2019	2016	
R.04	O1 De kapitaallasten die in het ijkjaar 2014 beschikbaar zijn voor onderwijshuisvesting, worden uiterlijk met ingang van 2017 structureel overgedragen aan de schoolbesturen, onder voorbehoud van hun medewerking. Zo kan er door de schoolbesturen een integrale afweging gemaakt worden tussen onderhoud, renovatie en nieuwbouw. Daarbij zullen door de gemeente eisen gesteld worden aan het binnenklimaat. Dit betekent dat de bezuiniging op het onderwijshuisvestingsbudget in de MJPB 2014-2017 (€ 113.000 in 2016 en structureel € 228.000 vanaf 2017) zal moeten worden teruggedraaid. De gemeente blijft eigenaar van de gebouwen.	X		-113	-113	
R.06	Opvangen verlaging IU WMO		X	1.308	1.308	
R.06	Herprioriteren tbv dekking formatie Werk & Inkomen		X	153	153	
R.08	F7 Binnen het programma Wonen en ruimte wordt ieder jaar taakstellend € 250.000 structureel bezuinigd	X		500	500	Ingevuld via ontrekking 'BR Herstructureringsgebieden', sluit voldoende aan bij het doel van deze BR
R.08	Vrijval budget agv overcapaciteit door vermindering vraag bij ODRA		X	475	475	
R.08	Taken ODRA kostendekkend maken		X	160	160	
R.08	Verlaging harmonisatiekosten ODRA		X	20	20	
R.08	Afbouw formatie tbv wegvallen inkomsten GREX		X	479	479	
R.09	F11 Op het gemeentelijk vastgoed wordt € 150.000 structureel bezuinigd.	X		150	150	
R.09	F5 Budgetten voor goederen en diensten, binnen de gemeente en bij verbonden partijen, worden deze coalitieperiode niet aangepast aan de inflatie.	X		1.000	1.000	
R.09	Taakstelling tbv dekking frictiekosten verzelfstandiging MSSA		X	330	330	
R.09	Verkoop bezit (vastgoed)		X	1.000	1.000	
Totaal				**7.116**	**6.562**	

BIJLAGE 5 Afkortingenlijst

A.

- **AB** – Algemeen Bestuur
- **AMHK**r – Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling
- **AMK** – Advies en Meldpunt Kindermishandeling
- **APPA** – Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
- **APV** – Algemene Plaatselijke Verordening
- **AR** – Algemene Reserve
- **ArtEZ** – Hogeschool voor de kunst Arnhem Nijmegen
- **ASV** – Algemene Subsidieverordening Arnhem
- **AU** – Algemene uitkering (gemeentefonds)
- **AWB** – Algemene Wet bestuursrecht
- **AWBZ** – Algemene Wet bijzondere ziektekosten

B.

- **B&W** – Burgemeester & Wethouders
- **BAC** – Budget Advies Centrum
- **BBV** – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
- **Bevb -** Besluit externe veiligheid buisleidingen
- **Bevi -** Besluit externe veiligheid inrichtingen
- **Bevt -** Besluit externe veiligheid transportroutes
- **BGB** – Buiten Gewoon Beter
- **BGD** – Buiten Gewoon Doorgaan
- **BIBOB** – Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
- **BIE -** Bouwgronden In Exploitatie
- **BKD** – Bedrijven Kontactdagen
- **BLoeM** – Bureau voor Loopbaan en Mobiliteit
- **BNG** – Bank Nederlandse Gemeenten
- **BOA** – Buitengewoon Opsporingsambtenaar
- **BO GOW -** Bestuurlijk Overleg Georganiseerd Overleg Wonen
- **BooM -** Budgetondersteuning op Maat
- **BR** – Bestemmingsreserve
- **BUIG** – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
- **BV** – Besloten Vennootschap
- **bvo** – bruto vloer oppervlakte
- **BWS** – Besluit woninggebonden subsidies

C.

- **CAK** – Centraal Administratie Kantoor
- **CAO** – Collectieve arbeidsovereenkomst
- **CBS** – Centraal Bureau voor de Statistiek
- **CER** - Compensatie eigen risico zorgverzekeringswet
- **CIO** – Chief Information Officer
- **CIOS** – Centraal Instituut Opleiding Sportleiders
- **CJG** – Centrum voor jeugd en gezin
- **CJIB** – Centraal Justitieel Incasso Bureau
- **COELO** – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
- **CROW** – Netwerk waar gemeentelijke professionals kennis etc uitwisselen over openbare ruimten
- **CPB** – Centraal Plan Bureau
- **CPI** – Consumentenprijsindex
- **CTM** – Complete Tender Management
- **CV** – Coöperatieve verenging

D.

- **DAEB** - Dienst van Algemeen en Economisch Belang
- **DB** – Dagelijks Bestuur

- **DBFMO** – Design, Build, Finance, Maintain, Operate
- **DRIS -** Dynamisch Reizigers Informatie Systeem (bij een bushalte)
- **DRO** – Doorontwikkeling repressie organisatie
- **DU** – Decentralisatie Uitkering
- **DVO** – Dienstverleningsovereenkomst

E.
- **E-HRM** – Electronic Human Resource Management
- **EV** – Eigen Vermogen
- **E-MOVO** – Elektronische MOnitor VOlksgezondheid
- **EMT** – Energie en Milieu Technologie
- **EMU** – Economische en Monetaire Unie
- **EN** – Europese Norm
- **ENSIA** (Eenduidige Normatiek Single Information Audit)
- **EU** – Europese Unie
- **EZ** – Economische zaken

F.
- **FIDO** – Financiering Decentrale Overheden
- **FJP** – Financiële Jaarrapportage Projecten
- **FPU** – Flexibel Pensioen en Uittreden
- **fte** – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.
- **G31** – Stedennetwerk gericht op belangenbehartiging en kennisdeling
- **GGD** – gemeentelijke gezondheidsdienst
- **GGU** – gebiedsgerichte uitwerking
- **GMA** – Gemeente Musea Arnhem
- **GO** – Georganiseerd Overleg
- **GR** – Gemeenschappelijke Regeling
- **GRO** – Gemeenschappelijke Regeling voor Onderwijszaken
- **GRP** – Gemeentelijk Rioleringsplan
- **GSO** – Gelders Stedelijk Ontwikkelingsbeleid

H.
- **HAN** – Hogeschool Arnhem Nijmegen
- **HAVO** – Hoger algemeen voortgezet onderwijs
- **HGO** – Het Gelders Orkest

I.
- **IAS** - Interactief aankoopsysteem
- **ICT** – Informatie- en communicatietechnologie
- **IKC** – Integrale Kindcentra
- **IPKW** - Industriepark Kleefse Waard
- **IPO** – Interprovinciaal Overleg
- **ISV** – Investeringsbudget stedelijke vernieuwing
- **IU** – Integratie uitkering

J.
- **JGZ** – Jeugd Gezondheids Zorg
- **JOGG** – Jongeren Op Gezond Gewicht
- **JV** – Jaarverslag/ realisatie

K.
- **KCC** – Klant Kontact Centrum
- **KS&I** - Klantenservice en Internet
- **KHV** – kantoorhuisvesting
- **KING** – Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten
- **KVO-keurmerk** – Keurmerk Veilig Ondernemen

L.

- **LRE -**Liberation Route Europe

M.

- **M&V(bedrijvigheid)** – Mode en vormgeving
- **MBO** – Middelbaar beroepsonderwijs
- **MFC** – Multi Functioneel Centrum
- **Ministerie OCW** – Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- **Ministerie van BZK** – Ministerie van Binnenlandse Zaken
- **MIP** – Meerjaren Investeringsplan
- **MJPB** – Meerjaren Programmabegroting
- **MOBL** – Uitvoeringsprogramma Minder Opvang, Beter Leven
- **MRA** – Milieusamenwerking Regio Arnhem
- **MSSA** – Musis Sacrum-Schouwburg Arnhem
- **MoBa** – Mode Biënnale Arnhem

N.

- **NEN** – Nederlandse Norm
- **NICIS** – Nederlands instituut Kenniscentrum steden
- **NIEGG** – Niet in Exploitatie Genomen Gronden
- **NPP** – Nationaal programma preventie
- **NV** – Naamloze Vennootschap

O.

- **OAT** – Ondergronds Afval Transport
- **ODRA** – Omgevingsdienst Regio Arnhem
- **OCW** – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
- **OGGz** – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
- **OHP** – Onderwijshuisvestingsprogramma
- **OKE** – Wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie
- **OR** – Openbare Ruimte
- **OTO** – regionaal Opleidings-, trainings- en oefenplan
- **OV** – Openbaar Vervoer
- **OVL** – Openbare verlichting
- **OZB** – Onroerend Zaak Belasting
- **OZO** – Overleg Zorg en Overlast

P.

- **P&O** – Personeel & Organisatie
- **PB** – persoonlijk budget
- **PHB** – Presikhaaf bedrijven
- **PMB** – Project Management Bureau
- **PO** – primair onderwijs
- **POA** – Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt
- **POL -** Procesopvanglocatie voor vreemdelingen die bij de IND de algemene asielprocedure doorlopen.
- **PPS** – Publiek Private samenwerking
- **PSO** - Prestatieladder socialer ondernemen
- **P-wet** - Participatiewet
- **PW-er -** uitkeringsgerechtigde vanuit de Participatiewet

R.

- **RBT–KAN** – Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen
- **RB** – Raadsbesluit
- **Rfv** – Raad voor financiële verhoudingen
- **RIEC** – Regionaal Informatie en Expertise Centrum
- **RIVM** – Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
- **RMC** – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
- **RO** – regulier onderwijs

- **ROC** – regionaal opleidingscentrum
- **ROZ** – Raad voor Onroerende Zaken
- **RPC** – Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing

S.
- **SBNS** – Stichting bodemsanering NS
- **SHG** – Steunpunt Huiselijk Geweld
- **SEGV** – Sociaal economisch gezondheidsverschillen
- **SKAR** – Stichting Kinderdagverblijven Arnhem en regio
- **SPGA** - Sociaal Plan gemeente Arnhem
- **Slak** – Stichting Leniging Ateliernood Kunstenaars
- **SMART** – specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realistisch en tijdgebonden
- **SO** – speciaal onderwijs
- **SROI -** Social Return on Investment
- **SPA** – Stichting Peuterspeelzalen Arnhem
- **SSGA** – Stichting Samenwerkingsverband Glasvezelnetwerk Arnhem
- **STMG** – Stichting Thuiszorg Midden Gelderland
- **SULO** – Container leverancier
- **SW** – Sociale Werkvoorziening
- **SWOA** – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
- **SZW** – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.
- **TOM** – terugvordering op maat

U.
- **UWV** – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
- **VAT** – Voorbereiding, aanbesteding en toezicht
- **VE** – Volwassen educatie
- **vfonds** - het Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg
- **VGGM** – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden
- **VIRA Verwijsindex** – Verwijsindex Risicojongeren regio Arnhem
- **VMBO** – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
- **VNG** – Vereniging Nederlandse Gemeenten
- **VO** – Voortgezet Onderwijs
- **VRI** – Verkeersregeling installatie
- **VSO** – Voortgezet Speciaal Onderwijs
- **Vsv** – Voortijdig schoolverlaten
- **VTA** – Visual Tree Assessment (boomonderzoek)
- **VTH** – Vergunningverlening, toezicht en handhaving
- **VTV** – Volksgezondheid Toekomst Verkenning
- **VV** - Vreemd vermogen
- **VVE** – Voor- en vroegschoolse educatie
- **VWO** – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
- **VWS** – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
- **Wabo** – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- **Wajong** – Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten
- **W en I** – Afdeling werk en inkomen
- **Wet HOF** – Wet houdbare overheidsfinanciën
- **WEC** – Wet op de expertisecentra
- **WGR** – Wet gemeenschappelijke regelingen
- **Wgs** - Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
- **WKO** – warmte- en koude-opslag
- **Wlz** - Wet langdurige zorg

- **Wmo** – Wet maatschappelijke ondersteuning
- **WoON -** Woononderzoek Nederland
- **WOZ** – Wet waardering onroerende zaken
- **Wpg** – Wet publieke gezondheid
- **WPO** – Wet op het primair onderwijs
- **Wsnp** – Wet schuldsanering natuurlijke personen
- **Wsp** - Werkgeversservicepunt
- **Wsw** – Wet sociale werkvoorziening
- **WVO** – Wet op het voortgezet onderwijs
- **WWB** – Wet werk en bijstand
- **Wwnv** – Wet werken naar vermogen

Z.

- **Zzp -** zelfstandige zonder personeel; zorgzwaartepakket

Deloitte.

Accountantsverslag 2016

Gemeente Arnhem

20 april 2017

Deloitte.

Deloitte Accountants B.V.
Meander 551
6825 MD Arnhem
Postbus 30265
6803 AG Arnhem
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9777
www.deloitte.nl

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Datum
20 april 2017

Ons kenmerk
3114455240/2017.015715/TO

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2016 van de gemeente Arnhem aan. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2016 van de gemeente Arnhem.

Uw jaarrekening geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2016 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem. Bij deze jaarrekening hebben wij op 20 april 2017 een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt.

Wij bespreken onze bevindingen met de auditcommissie

Wij bespreken deze rapportage graag tijdens de bijeenkomst met de auditcommissie op 15 mei 2017 en zullen eventuele vragen die u heeft, beantwoorden. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de portefeuillehouder financiën en de betrokken medewerkers financiën.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

drs. M. Knip RA

C.c. college van burgemeester en wethouders

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.

Member of
Deloitte Touche Tohmatsu Limited

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting	1
De financiële positie	4
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	8
Interne beheersing	14
Overige aangelegenheden	16
Bijlagen	17

Bestuurlijke samenvatting

Dit onderdeel bevat een samenvatting van onze controle voor het jaar 2016

De controle voor 2016 is uitgevoerd

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2016 van gemeente Arnhem uitgevoerd en wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid bij deze jaarrekening.

Onze controleverklaring over 2016 is gebaseerd op nieuwe NBA-regelgeving. De controleverklaring doen wij u separaat toekomen.

Geen feitelijke, niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd die onze rapporteringsdrempel overschrijden

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van de gemeente.

Op basis van onze controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat alle financieel relevante aspecten van wetgeving en verordeningen, zoals opgenomen in uw normen- en toetsingskader, door het college zijn nageleefd en dat zowel de baten en lasten over 2016 als de balansmutaties in 2016 rechtmatig tot stand zijn gekomen. Er is geen sprake van controleverschillen (feitelijke afwijkingen) ten aanzien van rechtmatigheid. Dit met uitzondering van de Persoonsgebonden budgetten (PGB).

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als over 2015 – een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2016 verstrekt vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2016, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 16,2 miljoen. Deze onzekerheid valt binnen de tolerantie van € 24,1 miljoen en heeft daarmee geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2016.

Het (verplichte) overzicht van controleverschillen groter dan de rapportagetolerantie ad € 6,4 miljoen treft u aan in bijlage A1 en A2 van deze rapportage.

Geen significante wijzigingen in de reikwijdte van onze controle

Met de opdrachtbevestiging van 16 december 2016 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2016. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).

Wij verstrekken een goedkeurende controle-verklaring bij de jaarrekening 2016.

De onzekerheid van € 16,2 miljoen van de PGB-bestedingen valt binnen de tolerantie van € 24,1 miljoen en heeft geen invloed op de strekking van de controle-verklaring.

Terug naar de inhoudsopgave

- De Controleverordening gemeente Arnhem (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het aan de raad op 31 januari 2017 door het college ter kennisname aangeboden normenkader 2016.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle.

Tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke auditplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2016 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Geen wijzigingen in significante verslaggevingsgrondslagen

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2016. In 2016 hebben zich geen wijzigingen van materieel belang voorgedaan in toegepaste verslaggevingsgrondslagen (Bbv) die een aanzienlijke invloed hebben gehad op de financiële resultaten of positie van de gemeente. Wel heeft op grond van de wijzigingen in de verslaggevingsregels rondom grondexploitaties een herrubricering van de niet in exploitatie genomen bouwgronden naar de materiële vaste activa plaats-gevonden. Deze herrubricering van in totaal € 19,9 miljoen per 1 januari 2016 heeft geen effect op het vermogen of resultaat in de jaarrekening 2016.

Wij hebben vastgesteld dat de jaarverslaggeving 2016 voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften (Bbv) en dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening 2016.

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management: de grondexploitaties

De grondexploitaties bevatten aannames en oordelen en de post voorraden vormt daarmee een belangrijke schattingspost in de jaarrekening 2016.

Wij hebben het proces waarmee het management de grondexploitaties actualiseert beoordeeld en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden omvatten het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de realiteit van de aannames, de juistheid van de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen.

Wij zijn van mening dat de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt. De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd en bijgesteld en geven een getrouw beeld van de boekwaarde en verwachte resultaten. Uit de actualisaties van de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten blijkt een verwacht overschot van in totaal € 26,0 miljoen op contante waarde (2015: € 23,3 miljoen).

Weerstandsvermogen en risicomanagement

Wij constateren dat de financiële positie van uw gemeente ultimo 2016 is verbeterd in relatie tot eind 2015 en voldoende is, gelet op de door u onderkende risico's.

De interne financiële beheersing is adequaat in het kader van de jaarrekeningcontrole

Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens beoordeeld. Wij hebben geconcludeerd dat deze *handmatige* interne beheersingsmaatregelen voldoende functioneren.

Wij hebben de jaarrekening-controle 2016 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening:

- Voor fouten is de tolerantie 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 8.032.190**
- Voor onzekerheden is de tolerantie 3% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 24.096.570**

Als rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden geldt 80% van bovengenoemde bedragen (€ 6.425.750).

In het kader van onze jaarrekeningcontrole hebben wij een IT-audit uitgevoerd op de beheersomgeving (general IT controls). De bevindingen c.q. aanbevelingen op het gebied van informatiebeveiliging en wijzigingsbeheer hebben uitgewezen dat wij voor onze jaarrekeningcontrole 2016 géén gebruik (hebben) kunnen maken van de door uw gemeente getroffen geautomatiseerde beheersings-maatregelen, omdat die direct afhankelijk zijn van de betrouwbare en continue werking van de IT-omgeving. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de maatregelen die zijn opgenomen in de digitale workflow inkoopfacturen.

Om alsnog voldoende zekerheid te krijgen over de betrouwbare en rechtmatige verwerking en betaling van de inkoopfacturen, hebben wij aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Uit deze controle-werkzaamheden volgen geen bijzonderheden.

Door de gemeente is de afgelopen maanden veel capaciteit ingezet om de bevindingen op te pakken. Zowel ten aanzien van het rechtenbeheer alsook het wijzigingsbeheer zijn in opzet en bestaan aanvullende maatregelen getroffen. De toetsing van de werking van deze maatregelen is onderhanden.

Rechtmatigheid

De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn goed toegelicht.

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

Wel adviseren wij een preventieve beheersmaatregel te implementeren die adequaat toeziet op de naleving van de (gewijzigde) aanbestedingsregels.

SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage geconstateerd.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2016 niet strijdig zijn met de Wet normering bezoldiging top-functionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2016 van de gemeente Arnhem voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Onafhankelijkheid wordt continu gemonitord en wij bevestigen de onafhankelijkheid van Deloitte ten opzichte van de gemeente Arnhem

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectieve zuster- en/of dochterondernemingen en de vennootschap, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

Onze belangrijkste adviezen

De belangrijkste adviezen uit onze jaarrekeningcontrole, zoals opgenomen in deze rapportage, zijn:

- Interne controle op prestatielevering (getrouwheid) en rechtmatigheid van de persoonsgebonden budgetten (PGB's) vormgeven.
- Voor EU-aanbestedingen het op basis van een jaarlijks geraamde inkoopbehoefte en een actueel contract-register (CTM) vooraf (preventief) vaststellen dat de voorgenomen inkopen plaatsvinden volgens de juiste aanbestedingsprocedure en hierop interne controle uitvoeren.

Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de gemeente Arnhem en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voor-gedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.

De financiële positie

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een analyse van het vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente neemt toe

In het Bbv, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten 2016 bedraagt € 2,1 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 12,8 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2016 € 14,9 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in € 1.000)	**2016**	**2015**	**2014**	**2013**
Eigen vermogen per 1 januari	**133.473**	**145.030**	**140.635**	**137.484**
Tussentijdse resultaatbestemming	12.831	3.676	-956	-590
Gerealiseerde resultaat	14.890	-17.397	3.437	2.562
Totaal (*'saldo van baten en lasten'*)	**2.059**	**-21.073**	**4.393**	**3.152**
Herrubricering waardering erfpacht	-	9.517	-	-
Eigen vermogen per 31 december	**135.532**	**133.473**	**145.030**	**140.635**

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2016 14,7 % van het balanstotaal (2015: 14,6 % van het balanstotaal).

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaat-bestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende.

Exploitatieresultaat (in € 1.000)

Totale baten	742.186	
Totale lasten	740.127	
Gerealiseerde saldo van baten en lasten		**2.059**
Af: stortingen in reserves	63.092	
Bij: onttrekkingen aan reserves	75.923	
Saldo mutaties reserves		12.831
Gerealiseerd resultaat		**14.890**

Saldo van baten en lasten

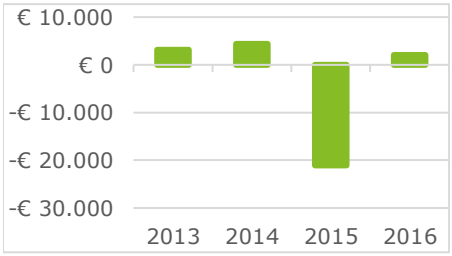

Mutaties in reserves

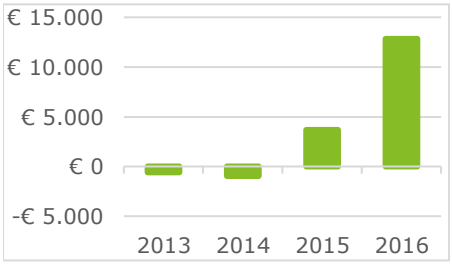

Gerealiseerd resultaat

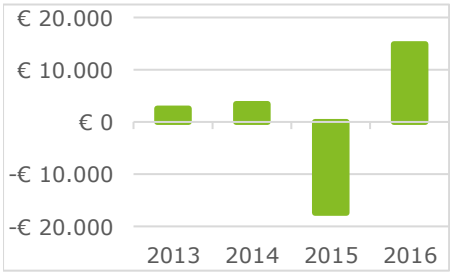

De exploitatie over 2016 laat een voordelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 2,1 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 28,2 miljoen. Dit is een voordeel van afgerond € 30,2 miljoen.

De grootste voordelen doen zich voor op het programma R.06 Participatie en Maatschappelijke ondersteuning (€ 12,1 miljoen) en R.09 Financiën en Bedrijfsvoering (€ 18,1 miljoen). In hoofdstuk 6.1.2 van de jaarstukken ("Toelichting overzicht van saldo van baten en lasten in de jaarrekening") wordt in hoofdlijnen een verklaring gegeven voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de begroting betreffen:

- Voordeel vangnetregeling BUIG (€ 4,5 miljoen).
- Voordeel op financieringskosten (€ 7,3 miljoen).
- Hogere algemene uitkering (€ 11,6 miljoen).
- Nadeel op het aan uw gemeente toerekenbare exploitatiesaldo van Presikhaaf Bedrijven ad € 4,6 miljoen.

In hoofdstuk 6.1.3 van de jaarstukken is toegelicht dat het merendeel van deze afwijkingen incidenteel van aard is.

Voor een nader gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de toelichtingen per programma, onderdeel "Financiën", zoals opgenomen in de programmaverantwoording in uw jaarstukken.

Op pagina 11 van deze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen begrote en werkelijke lasten in het kader van begrotingsrechtmatigheid.

Het weerstandsvermogen is gestegen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De beschikbare weerstandscapaciteit (voor samenstelling verwijzen wij naar hoofdstuk 5.3 in uw jaarverslag) bedraagt, inclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € 50,1 miljoen (2015: 42,1 miljoen). Er is dus sprake van een stijging van 19,0 % van de beschikbare weerstands-capaciteit in 2016 ten opzichte van 2015. Overigens merken wij hierbij op dat deze cijfers niet aan accountantscontrole of een beoordelingsopdracht zijn onderworpen.

De inventarisatie van risico's die in de paragraaf weerstandsvermogen (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een kans-inschatting van het voordoen van het geïdentificeerde risico, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen. Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente en welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van grootste risico's.

Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie door middel van een simulatie (Monte Carlo) berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is bij het vastgestelde zekerheidspercentage van 90%.

Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van afgerond € 34,9 miljoen (2015: € 37,3 miljoen), inclusief risico's van grondexploitaties van € 7,8 miljoen (2015: € 13,6 miljoen) die inhoudelijk worden toegelicht in de paragraaf grondbeleid (hoofdstuk 5.8 in het jaarverslag). Ten opzichte van 2015 is sprake van een daling van de gekwantificeerde risico's met per saldo € 2,4 miljoen, wat vooral wordt veroorzaakt door een daling van de risico's vanuit de grondexploitaties.

De stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit en de daling van de benodigde weerstandscapaciteit leiden ertoe dat de ratio van het weerstandsvermogen per ultimo 2016 gunstiger is (op zekerheidsniveau 90% is deze 1,44 ten opzichte van 1,13 in 2015) en dat deze zich met een 'overschot' van € 4,8 miljoen boven de door u gestelde bandbreedte van 1,0 – 1,3 bevindt. Op basis hiervan constateren wij dat de financiële positie van uw gemeente ultimo 2016 is verbeterd in relatie tot eind 2015 en voldoende is, gelet op de door u onderkende risico's.

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstands-positie verwijzen wij u naar hoofdstuk 5.3 "Weerstands-vermogen en risicobeheersing" in uw jaarverslag 2016. Hierbij merken wij aanvullend op dat uw gemeente in deze paragraaf op een transparante en toereikende wijze inzicht geeft in het weerstandsvermogen en het systeem van risicobeheersing.

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

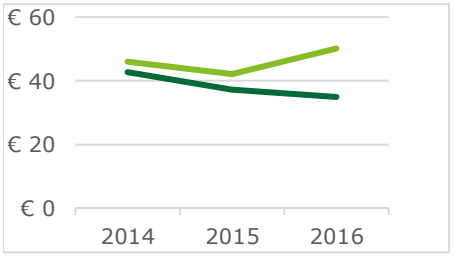

Ratio weerstandscapaciteit

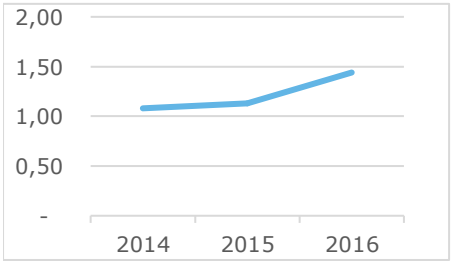

Terug naar de inhoudsopgave

Financiële structuur van uw gemeente toont een (beperkt) overschot

Uit de financiële structuur per jaareinde, zoals hiernaast gevisualiseerd, is op te maken dat de op lange termijn benodigde financiering daalt door afname van vooral de voorraad onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie, € 18,9 miljoen) en aflossing van aan woningbouwcorporaties verstrekte leningen (€ 13,9 miljoen). Daarnaast is de beschikbare financiering op lange termijn licht gestegen door het positieve resultaat 2016 en de stijging van het saldo van voorzieningen. Wij verwijzen u voor nadere informatie naar de paragraaf financiering (hoofdstuk 5.5 van het jaarverslag 2016).

In hoofdstuk 5.1 (stresstest – financiële status en weerbaarheid) zoals opgenomen in uw jaarverslag 2016 wordt een weergave van een aantal belangrijke financiële kengetallen verstrekt zoals de solvabiliteitsratio, de schuldratio (vreemd vermogen) en de 'netto schuldquote'. Hieruit is af te leiden dat uw financiële positie in termen van weerstandsvermogen, financiering en liquiditeit verder is verbeterd ten opzichte van 2015.

Financieringsstructuur (in miljoen)

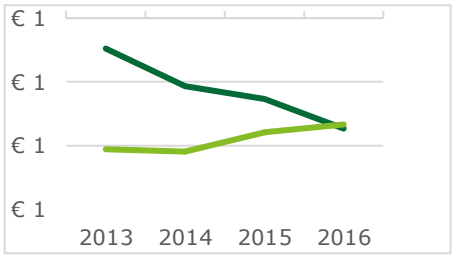

Financieringspositie (in miljoen)

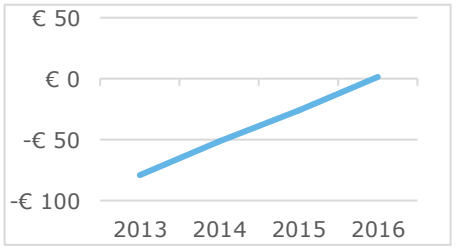

Financiering op lange termijn (in € 1.000)	**2016**	**2015**	**2014**	**2013**
Stand van de reserves	120.642	150.871	141.591	138.074
Gerealiseerd resultaat	14.890	-17.398	3.439	2.561
Voorzieningen	14.118	8.862	7.200	8.495
Schulden op lange termijn	664.945	667.872	642.910	647.826
Beschikbaar op lange termijn	**814.595**	**810.207**	**795.140**	**796.956**
Vaste activa	776.151	760.590	747.105	762.594
Voorraden	37.061	75.792	99.536	113.502
Vastgelegd op lange termijn	**813.212**	**836.382**	**846.641**	**876.096**
Financieringspositie	**1.383**	**-26.175**	**-51.501**	**-79.140**

Terug naar de inhoudsopgave

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Dit hoofdstuk bevat onze bevindingen die, volgens ons professionele oordeel, van belang zijn om te rapporteren

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2016. In 2016 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente, met uitzondering van de aanpassing in niet in exploitatie genomen bouwgronden.

Significante (beeldbepalende) verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en de directie dat zij zich een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevings-aspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2016 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2016 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2016 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

In het onderdeel “programmaverantwoording” van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij “marginaal getoetst”. Deze toetsing blijft beperkt tot het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening.

De accountantscontrole omvat daarom geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen.

Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar.

De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd

De veruit grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitaties). Door de invloed van de parameters (zoals kostenstijgingen, fasering, druk op verkoopprijzen, rente-effecten) die bepalend zijn voor de in de toekomst te realiseren opbrengsten, hebben wij bij onze controle de grondexploitaties diepgaand gecontroleerd.

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- *Planning*: is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- *Programmering*: in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- *Prijs*: de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in de Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) en zijn ook vermeld in de paragraaf grondbeleid van het jaarverslag 2016.

De grondexploitaties zijn voor de jaarrekening 2016 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen. Hierbij is rekening gehouden met de gewijzigde voorschriften op basis van de Notitie Grondexploitaties 2016 van de Commissie BBV.

Ultimo 2016 is op basis hiervan € 62,4 miljoen opgenomen in de voorziening negatieve plannen, om de naar verwachting niet meer met verkopen goed te maken kosten (2015: € 67,9 miljoen) te dekken. Een overzicht van de ontwikkeling in boekwaarden van de belangrijkste grondexploitaties en de omvang van de voorziening ter dekking van 'negatieve plannen' (verliezen) treft u hiernaast aan.

Voor een nadere onderbouwing van de hoogte van de voorziening verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid (hoofdstuk 5.8 van het jaarverslag) en de Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP), waar de belangrijkste complexen en de daarmee gepaard gaande risico's worden toegelicht.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken.
- Of de veronderstellingen onderling afhankelijk en intern consistent zijn.
- Of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.

Belangrijkste grexen (boekwaarde in miljoen)

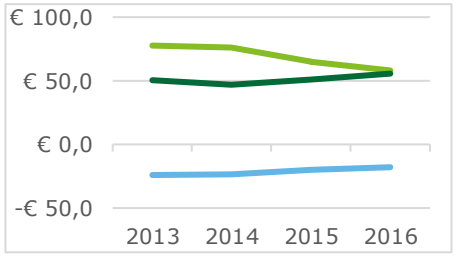

Schuytgraaf

Arnhem Centraal

Zuidelijke Binnenstad

Totaal grexen (boekwaarde in miljoen)

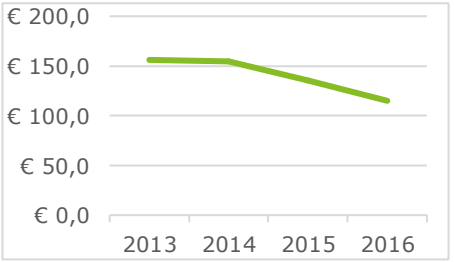

Voorziening grondbedrijf (in miljoen)

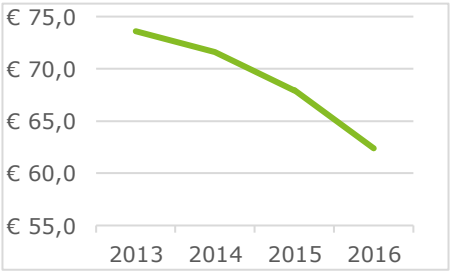

- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente.
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden, is historische informatie representatief voor toekomstige situaties).

Wij hebben vastgesteld dat de uitgangspunten en veronderstellingen redelijk zijn tegen de achtergrond van de werkelijke uitkomsten in voorafgaande verslagperiodes, de huidige economische ontwikkeling en niet strijdig zijn met voornemens van uw raad of het college en de directie.

Zoals blijkt uit de figuren hiernaast nemen de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten af en wordt een overschot van in totaal € 26,0 miljoen op contante waarde verwacht (2015: € 23,3 miljoen).

Herrubricering "niet in exploitatie genomen gronden"

De in het Bbv opgenomen tussencategorie van de Niet in Exploitatie Genomen (bouw)gronden (NIEGG) is met de Bbv-wijziging ingaande 1 januari 2016 vervallen. Deze gronden dienen te worden gekwalificeerd als materiële vaste activa (gronden en terreinen), of te worden ingebracht in een (nieuwe) grondexploitatie.

Op grond van de wijzigingen in de verslaggevingsregels rondom grondexploitaties heeft uw gemeente in de jaarrekening 2016 deze herrubricering van de niet in exploitatie genomen bouwgronden naar de materiële vaste activa verwerkt. Deze herrubricering per 1 januari 2016 van in totaal € 19,9 miljoen vindt plaats met inachtneming van een 'overgangsregeling' en heeft daarmee geen effect op het vermogen of resultaat in de jaarrekening 2016.

De overgangsbepaling heeft een looptijd van 4 jaar. Uiterlijk 31 december 2019 moet een definitieve toets plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets. Wordt daarbij een duurzame waardevermindering vastgesteld, dan moet dat uiterlijk 31 december 2019 leiden tot een afwaardering van deze gronden. Uw gemeente heeft hierop reeds geanticipeerd door de waardering per 31 december 2015 op basis van actuele taxaties te verantwoorden.

De kwaliteit van de onderbouwingen en inschattingen (met name voorzieningen) bij het opstellen van de jaarrekening is goed

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen. Binnen de voorzieningen maakt u conform het Bbv onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', ter 'egalisering van kosten' ('groot onderhoud') en 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is'.

Vooral de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egalisering van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college.
Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Omdat schattingen per definitie subjectief zijn, besteden wij als uw accountant nadrukkelijk aandacht aan de onderbouwing en redelijkheid van de aannames van het college en het management.

Nog te maken kosten (in miljoen)

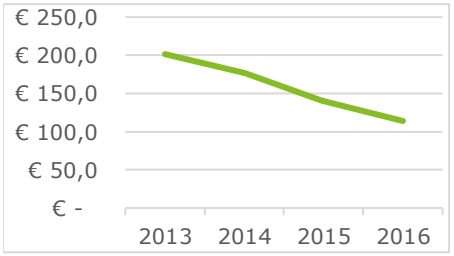

Te realiseren opbrengsten (in miljoen)

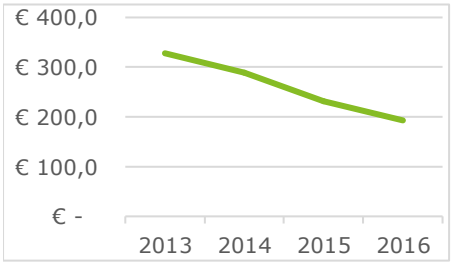

Resultaat (contante waarde in miljoen)

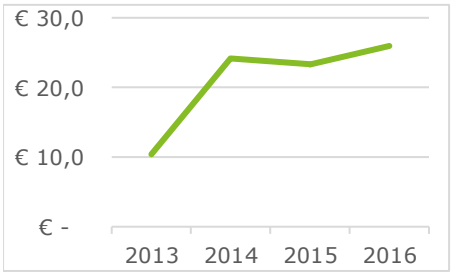

Terug naar de inhoudsopgave

Wij hebben als onderdeel van onze controle daarom uitvoerige gesprekken met het management, de directie en het college gevoerd over de aard van de risico's en de verwachtingen over de ontwikkelingen in de komende jaren. Daarbij zijn ook alternatieven voor de gehanteerde schattingen overwogen. Wij zijn van mening dat de gehanteerde uitgangspunten voor schattingen reëel en consistent zijn toegepast.

Sociaal domein (3 decentralisaties)

Voor de jaarrekeningcontrole 2016 hebben wij – met inachtneming van de Audit Alert Sociaal Domein van de beroepsorganisatie van accountants (NBA) – geconcludeerd dat uw gemeente toereikende maatregelen heeft getroffen om te komen tot een getrouwe en rechtmatige besteding van de zorg in natura (Wmo en Jeugd, exclusief PGB).

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als over 2015 – een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2016 verstrekt vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2016, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 16,2 miljoen.

Wij adviseren u voor de vaststelling van de getrouwheid (inclusief prestatielevering) en de rechtmatigheid van de PGB-bestedingen 2017 toereikende interne controle op te zetten en uit te voeren om voor de jaarrekening 2017 de onzekerheden zoveel mogelijk weg te nemen.

Begrotingsoverschrijdingen zijn goed toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2016, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd.

De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2016 van de Commissie BBV.
De belangrijkste inhoudelijke aanpassing betreft de vaststelling dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel.
Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

Verschillen tussen begrote en werkelijke lasten (in duizenden)

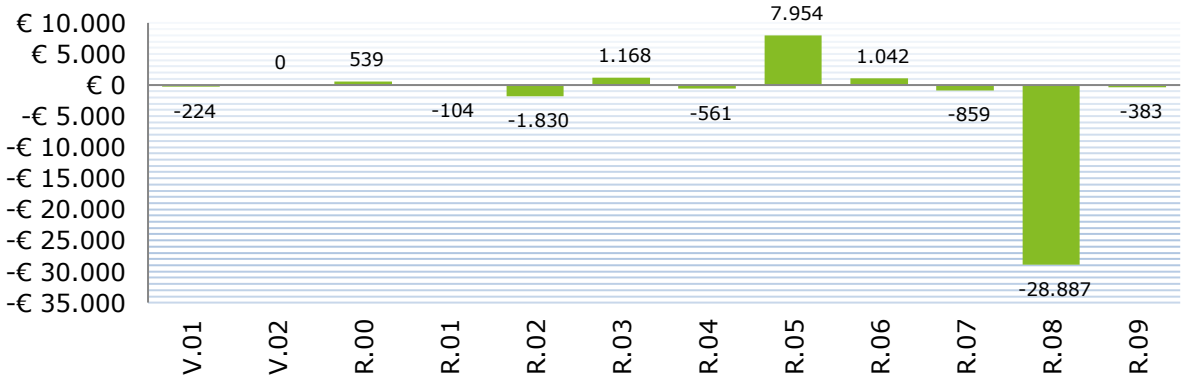

Terug naar de inhoudsopgave

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zoals blijkt uit voorgaand figuur is op 4 programma's een begrotingsoverschrijding op de lasten te constateren.

Begrotingsoverschrijdingen

R.00 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening (totaal € 0,5 miljoen)	Past binnen het bestaande beleid en wordt gecompenseerd door direct gerelateerde hogere opbrengsten. *Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.*
R.03 Economie (totaal € 1,2 miljoen)	Past binnen het bestaande beleid en wordt grotendeels veroorzaakt door urentoerekening (capaciteitsinzet). *Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.*
R.05 Cultuur, recreatie en sport *(totaal € 8,0 miljoen)*	Diverse uitgaven passend binnen het bestaande beleid. Grotendeels hogere lasten als gevolg van verslaggevings-technisch vereiste dotatie aan voorzieningen en afwaardering van de lening aan MSA. *Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.*
R.06 Participatie en Maatschappelijke ondersteuning *(totaal € 1,0 miljoen)*	Ontstaan door het nadeel op de exploitatie van Presikhaaf. Dit is reeds gemeld aan uw raad. *Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.*

Deze overschrijdingen zijn in te delen in categorieën zoals genoemd in de Kadernota Rechtmatigheid 2016 (paragraaf 3.3.3) en hierboven in de tabel ook door ons vermeld.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze overschrijding naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in hoofdstuk 6.1.6 van de jaarrekening 2016. Hiermee legt uw gemeente op een adequate wijze verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2016. De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt hebben – gezien de oorzaak en de adequate toelichting – geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Europees aanbesteden is rechtmatig

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

Wij hebben het college erop geattendeerd dat met de invoering van de nieuwe aanbestedingsrichtlijnen medio 2016 het eerdere onderscheid tussen IIA- en IIB-diensten is komen te vervallen. Bijvoorbeeld de inhuur van personeel kan hierdoor niet meer worden gekwalificeerd als IIB-dienst en daarmee is het volledige richtlijnenregime van toepassing geworden op deze 'voormalige' IIB-dienst. Voor overheidsopdrachten voor 'sociale en andere specifieke diensten' is daarentegen een nieuwe specifieke regeling ingevoerd met een hogere drempel (ad € 750.000).

Wij hebben het college geadviseerd om op basis van een jaarlijks te ramen inkoopbehoefte en een actueel contractregister (CTM) vooraf (preventief) vast te stellen dat de voorgenomen inkopen plaatsvinden volgens de juiste aanbestedingsprocedure. Dit advies is in toenemende mate relevant in verband met de voorgenomen uitbesteding van uw inkoopactiviteiten aan gemeenschappelijke regeling De Connectie.

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2016 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2016. Hierbij stellen wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren) vast.

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

De Wet Normering topinkomens (WNT) is nageleefd

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt.
De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2016 niet meer bedragen dan € 179.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten het salaris openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2016 is voor geen van de topfunctionarissen en overige medewerkers sprake van een overschrijding van de grensbedragen.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen van fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountants verkrijgen wij redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude hebben ontdekt.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Wij hebben op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden geen aanwijzingen van gevallen van materiële fraude.

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen uit onze boardletter 2016

De interne (financiële) beheersing is adequaat in het kader van onze jaarrekeningcontrole

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2016 een interim-controle uitgevoerd.
Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze boardletter 2016. Onderstaand hebben wij in samenvattende vorm onze belangrijkste bevindingen opgenomen.

"Wij hebben geconcludeerd dat de basis van de administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) binnen de gemeente Arnhem, met uitzondering van de 3 decentralisaties, voldoende op orde is om te komen tot betrouwbare financiële jaarverslaggeving. Slechts op enkele onderdelen in de opzet en uitvoering is nog een verdere kwaliteitsslag te maken. Daarmee is het fundament voor een adequate financiële beheersing en dito informatievoorziening aanwezig.

Voor een verdere kwaliteitsinjectie in de interne beheersing op procesniveau en een concrete koppeling naar uw risicomanagementsysteem hebben wij het college en de directie geadviseerd de 'key controls' (op basis van de zogenoemde "6 W-vragen": wie doet wat, waarom, wanneer, waarmee en met welk doel) van de belangrijkste financiële processen te actualiseren in de daarvoor door u gehanteerde referentiekaders."

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving verdient de nodige aandacht

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen een steeds dominantere plaats in binnen uw organisatie voor een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering. Wij hebben onze IT-specialisten een inventarisatie laten uitvoeren aangaande uw general computer controls.

De uitkomsten zijn door ons gerapporteerd in het accountantsverslag 2015. Voor 2016 is ons beeld ongewijzigd en op hoofdlijnen als volgt:

- Rechtenbeheer: er is geen workflow of vastgestelde procedure voor gebruikersaccountbeheer en er is geen (actuele) functiescheidingsmatrix (competentietabel) voorhanden. De huidige werkwijze voorziet niet in een integraal beeld van de uitgegeven bevoegdheden en hiermee ontbreekt het aan mogelijkheden om een goede afweging te maken tussen de inhoud van de rollen (bevoegdheden) en de (organisatorische) risico's die hiermee gepaard gaan.
- Wijzigingsbeheer: het testen van wijzigingen geschiedt niet op basis van een vastgesteld proces met standaard testplannen/scripts en wordt niet gedocumenteerd.

Door de gemeente is de afgelopen maanden veel capaciteit ingezet om de bevindingen op te pakken. Zowel ten aanzien van het rechtenbeheer alsook het wijzigingsbeheer zijn in opzet en bestaan aanvullende maatregelen getroffen:

- Er is beleid geformuleerd om de verantwoordelijkheden ten aanzien van de uitgifte en het onderhoud van bevoegdheden (het rechtenbeheer) centraal te beleggen.
- Er is inhoud gegeven aan het formaliseren van procedures voor rechten- en wijzigingsbeheer. Wijzigingen worden structureel gedocumenteerd.

De toetsing van de werking van de (aanvullend) getroffen maatregelen is onderhanden.

Deze bevindingen op het gebied van informatiebeveiliging en wijzigingsbeheer resulteren erin dat wij voor onze jaarrekeningcontrole 2016 géén gebruik (hebben) kunnen maken van de door uw gemeente getroffen geautomatiseerde beheersingsmaatregelen in applicaties, omdat die direct afhankelijk zijn van de betrouwbare en continue werking van de IT-omgeving. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de maatregelen die zijn opgenomen in de digitale workflow inkoopfacturen.

Om alsnog voldoende zekerheid te krijgen over de betrouwbare en rechtmatige verwerking en betaling van de inkoopfacturen hebben wij aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Uit deze controlewerkzaamheden volgen geen bijzonderheden.

Verder hebben wij geen zaken gesignaleerd betreffende de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking die in het kader van onze jaarrekeningcontrole voor rapportering in aanmerking komen.

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties.

Naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben geen kennis van het niet naleven van wet- en regelgeving waarover gerapporteerd zou moeten worden.

Onze communicatie met management

Bevestigingen van het management

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Verenigbaarheid jaarverslag en jaarrekening

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NV COS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag van de gemeente.

Wij hebben voor zover wij kunnen beoordelen vastgesteld dat verklaringen van het college van burgemeester en wethouders zoals opgenomen in het jaarverslag verenigbaar zijn met de bewerkingen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.

Bijlagen

Bijlage A1a – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen boven de rapportagedrempel van € 6.425.750.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	**N.v.t.**	**N.v.t.**
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	**N.v.t.**	**N.v.t.**
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	**N.v.t.**	**N.v.t.**
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	**N.v.t.**	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2016 en in het normenkader 2016 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Terug naar de inhoudsopgave

Bijlage A1b – Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle boven de rapportagedrempel van € 6.425.750.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid PGB-bestedingen 2016 (SVB)	€ 16,2 miljoen	€ 16,2 miljoen
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	**-**	**€ 16,2 miljoen**
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	**€ 16,2 miljoen**	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2016 en in het normenkader 2016 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A2 – In de controle opgenomen aanpassingen

De onderstaande tabel bevat alle afzonderlijk geïdentificeerde en gecorrigeerde afwijkingen boven de rapportagedrempel van € 6.425.750.

Aard van de gecorrigeerde controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Feitelijke controleverschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Inschattingverschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Geprojecteerde (inschattings)verschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	**N.v.t.**	**N.v.t.**

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2016 en in het normenkader 2016 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A3 – Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Terug naar de inhoudsopgave

Bijlage B – Bevindingen controle SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Onderstaand treft u deze tabel aan.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D10	(Volwassenen)Onderwijs (participatiewet) 2015-2017	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&M E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaai	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&M E25	Beleidsregeling subsidies Budget Investeringen Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet – gemeentedeel 2016	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) – gemeentedeel 2016	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			**€ 0**	

Bijlage C – Onafhankelijkheidsbevestiging

In deze bijlage geven wij onze bevestiging van onze onafhankelijkheid.

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen. Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of audit committee overwegen wij ook één van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

Terug naar de inhoudsopgave

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om komend boekjaar teamleden bij de gemeente te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Deloitte.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more about our global network of member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 245,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on Facebook, LinkedIn, or Twitter.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

© 2017 Deloitte Accountants B.V.

Wijziging jaarschijf 2017 MJPB 2017-2020

Nr. : **17-017**

Onderwerp : Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2016

Raad d.d. : 10 juli 2017

Documentnr. :

I / S : S

Toelichting : Zie raadsvoorstel Jaarverslag 2016

Wijken / Reguliere programma's		Stand na begrotingswijziging 17-016						Begrotingswijziging 17-017						Stand na begrotingswijziging 17-017					
Nr.	Omschrijving	Lasten	Baten	Exploitatie-Resultaat	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Explotaitie-Resultaat	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Exploitatie-Resultaat	Mutatie reserves		Saldo
					Toe-voegingen	Ont-trekkingen					Toe-voegingen	Ont-trekkingen					Toe-voegingen	Ont-trekkingen	
	Wijken																		
Geb1	Centrum Spijkerkwartier Arnhenhemse Broek (CSA)	33.100	8.974	-24.126	0	0	-24.126	0	0	0	0	0	0	33.100	8.974	-24.126	0	0	-24.126
Geb2	Noordwest	30.348	3.258	-27.090	0	0	-27.090	0	0	0	0	0	0	30.348	3.258	-27.090	0	0	-27.090
Geb3	Noordoost	25.054	3.048	-22.006	0	0	-22.006	0	0	0	0	0	0	25.054	3.048	-22.006	0	0	-22.006
Geb4	Presikhaaf	22.873	2.343	-20.530	0	0	-20.530	0	0	0	0	0	0	22.873	2.343	-20.530	0	0	-20.530
Geb5	Malburgen	34.333	4.471	-29.862	0	0	-29.862	0	0	0	0	0	0	34.333	4.471	-29.862	0	0	-29.862
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	18.490	1.932	-16.558	0	0	-16.558	0	0	0	0	0	0	18.490	1.932	-16.558	0	0	-16.558
Geb7	De Laar / Elden	17.026	2.142	-14.884	0	0	-14.884	0	0	0	0	0	0	17.026	2.142	-14.884	0	0	-14.884
Geb8	Vredenburg Kronenburg Rijkswoerd (VKR)	26.217	2.000	-24.217	0	0	-24.217	0	0	0	0	0	0	26.217	2.000	-24.217	0	0	-24.217
	Reguliere programma's																		
R0	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	10.969	3.589	-7.380	0	0	-7.380	0	0	0	0	0	0	10.969	3.589	-7.380	0	0	-7.380
R1	Veiligheid	13.934	1.484	-12.450	0	121	-12.329	0	0	0	0	0	0	13.934	1.484	-12.450	0	121	-12.329
R2	Verkeer, vervoer en waterstaat	20.386	6.041	-14.345	6.265	8.255	-12.355	0	0	0	0	0	0	20.386	6.041	-14.345	6.265	8.255	-12.355
R3	Economie	5.125	740	-4.385	0	0	-4.385	0	0	0	0	0	0	5.125	740	-4.385	0	0	-4.385
R4	Educatie	29.583	6.343	-23.240	4.677	1.198	-26.719	0	0	0	0	0	0	29.583	6.343	-23.240	4.677	1.198	-26.719
R5	Cultuur, recreatie en sport	45.637	11.087	-34.550	2.677	610	-36.617	0	0	0	0	0	0	45.637	11.087	-34.550	2.677	610	-36.617
R6	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	198.174	106.676	-91.498	1.200	538	-92.160	0	0	0	0	0	0	198.174	106.676	-91.498	1.200	538	-92.160
R7	Gezondheid en Milieu	32.206	2.337	-29.869	132	8.005	-21.996	0	0	0	0	0	0	32.206	2.337	-29.869	132	8.005	-21.996
R8	Wonen en Ruimte	46.728	47.623	895	1.837	2.865	1.923	26.791	26.196	-595	-587	8	0	73.519	73.819	300	1.250	2.873	1.923
R9	Financiën en bedrijfsvoering	90.571	481.578	391.007	6.915	7.199	391.291	0	0	0	0	0	0	90.571	481.578	391.007	6.915	7.199	391.291
	Totaal	**700.754**	**695.666**	**-5.088**	**23.703**	**28.791**	**0**	**26.791**	**26.196**	**-595**	**-587**	**8**	**0**	**727.545**	**721.862**	**-5.683**	**23.116**	**28.799**	**0**
						5.088						*595*						*5.683*	

Titel/onderwerp: Jaarstukken 2016 en nota Financiële Jaarrapportage Projecten

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 377408 katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	M. van der Meijden
Portefeuillehouder:	M. Leisink	Telefoonnr:	3775013
		E-mailadres:	Marieke.van.der.meijden@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatie		
Toelichting			

Jaarstukken 2016
Het jaarverslag en de jaarrekening 2016 zijn het sluitstuk van de planning & control-cyclus over 2016. Met genoemde jaarstukken legt het college verantwoording af over de realisatie van de door de raad in de begroting vastgelegde beleidsvoornemens. De raad beoordeelt op grond van de jaarstukken of het college in overeenstemming met de in de begroting gestelde kaders heeft geopereerd.

Jaarverslag en jaarrekening 2016
Met name het jaarverslag geeft volgens de indeling in programma's een samenhangend antwoord op de bekende drie W vragen. De jaarrekening heeft een meer financieel technisch karakter.

Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP)
Als bijlage bij de jaarrekening verschijnt er ieder jaar de vertrouwelijke Nota Financiële Jaarrapportage Projecten 2016 (FJP). De FJP bevat het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties en projecten, de toekomstige winstverwachting, de getroffen voorzieningen, de stand van de reserves en het benodigde weerstandsvermogen. De bijlage van de FJP met de financiële projectinformatie bevat vertrouwelijke informatie. Daarom is de vertrouwelijk bijlage FJP 2016 niet bij de stukken gevoegd, maar onder geheimhouding aan de raadsleden ter kennisname aangeboden. De raad wordt gevraagd in te stemmen met een begrotingswijziging met betrekking tot de FJP 2016.

Accountantsverslag Deloitte
In het accountantsverslag doet Deloitte verslag van de uitkomsten van de controle. De accountant heeft geen controleverschillen ten aanzien van getrouw- en rechtmatigheid geconstateerd, met uitzondering van een onzekerheid in de Persoonsgebonden budgetten (PGB). De PGB bestedingen van de gemeente zijn verplicht belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft, net als over 2015, een afkeurende controleverklaring verstrekt bij de verantwoording over 2016. Deze onzekerheid valt binnen de toleranties en heeft daarmee geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2016. Deloitte zal een goedkeurende controleverklaring verstrekken voor zowel getrouw- als rechtmatigheid. Een toelichting op de bevindingen van de accountant kunt u lezen in het bijgevoegde accountantsverslag.

Risico
Jaarstukken 2016
Voor de financiële risico's en onzekerheden wordt verwezen naar de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' in de jaarstukken.

FJP 2016
De vertrouwelijke bijlage FJP 2016 geven inzicht in de projectrisco's. Het meest risicovolle deel een grondexploitatie wordt gevormd door de grondopbrengsten. Dit betreft de hoogte van de grondopbrengsten, maar ook het moment waarop de inkomsten

	daadwerkelijk worden gerealiseerd. Op dit moment kent het project Schuytgraaf de grootste financiële risico vanwege de nog te realiseren grondopbrengsten. Voor de uitvoering van de projecten is het weerstandsvermogen bepaald. Dit is opgenomen in het jaarverslag en de FJP 2016. **Online presentatie van de jaarstukken** In lijn met de online publicatie van de MJPB 2016-2019 zijn de jaarstukken met een eigen website gepubliceerd. Op de website treft u een uitgebreider jaarverslag en jaarrekening aan dan de nu voorliggende boekwerken. Het jaarverslag is uitgebreid met informatie over de producten behorende bij een regulier programma en is de jaarrekening aangevuld met informatie over de materiële en financiële vaste activa, reserves, investeringen en financieringen. De website is te vinden op Financieel Portaal http://financien.arnhem.nl **Reslutaatbestemming** In de afgelopen jaren zijn over diverse mutaties van reserves reeds raadsbesluiten genomen. In de jaarrekening is in paragraaf 2.2.9 *per reserve* aangegeven wanneer het raadsbesluit is genomen. In het jaarverslag is *per programma* onder de mutaties reserves opgenomen wanneer het onderliggende raadsbesluit is genomen. **Reslutaatverrekening via de Algemene Reserve** In 2016 is een voordelig totaal van saldo van baten en lasten gerealiseerd van €2.059.000. Vervolgens zijn voor een bedrag van €12.831.000 aan voordelige mutaties voor de reserves bestemd. Uiteindelijk resteert een voordelige gerealiseerd resultaat van €14.89.000. Hiervan wordt de raad gevraagd dit bedrag te verrekenen met de Algemene Reserve (AR). De totstandkoming van dit resultaat staat inhoudelijk toegelicht in paragraaf 1.2 van de jaarrekening. Het beeld ligt in lijn met de turap 2-2016. **Dalende trend in eigen vermogen** Deze positieve ontwikkelingen moeten worden bezien in samenhang met eerder negatieve financiële ontwikkelingen. De jaren 2015 en 2016 werden in de begroting als moeilijke overbruggingsjaren bestempeld, voornamenlijk veroorzaakt door verwachte tegenvallers in de rijksuitkeringen en de bedrijfsuitvoering. Om de begroting 2015 en 2016 ondanks tegenvallers sluitend te krijgen is er in de MJPB 2015-2018 besloten tot het inzetten van incidentele middelen in de Bestemmingsreserves voor Musis en het Ondergronds Afval Transport. In de MJPB 2016-2019 is besloten tot vrijval van 20 miljoen in 2016 via de BR GRP dekking kapitaallasten, omdat de toekomstige kapitaallasten van de GRP-II aangelegde riolering vanaf 2017 in de exploitatie worden opgenomen. Doordat deze maatregelen genomen zijn, is ondanks het positieve resultaat over 2016 nog steeds een dalende trend te zien in het eigen vermogen over de afgelopen jaren. De solvabiliteit is nog niet op het niveau van begin 2015 en ook niet op het niveau dat de VNG wenselijk acht. **Auditcommissie 15 mei jl.** De auditcommissie heeft in haar vergadering van 15 mei jl. de jaarstukken besproken en toelichting van de accountant gekregen over het accountantsverslag en de controleverklaring. De auditcommissie heeft aangegeven een extra bijeenkomst voorafgaand aan de financiële jaarstukken 2016 (informatieve behandeling, onder voorbehoud, op 12 juni) op prijs te stellen, voor raadsleden en fractievolgers. Deze bijeenkomst vindt plaats op woensdagavond 7 juni waarbij de volgende onderwerpen aanbod zullen komen: 1) - besluit jaarstukken: waar beslist de raad over als het raadsbesluit wordt genomen; 2) - structuur jaarstukken: wat kan waar worden gevonden; * wat is een bestemmingsreserve en hoe daarmee om te gaan; * BBV wijzigingen. Bv. stelselwijzigingen en de gevolgen daarvan; * toepassing nieuwe financiële spelregels; * inzicht in rechtmatigheid: Kostenoverschrijdingen, rollen van gemeenteraad en college; 3) - grote lijnen uitkomsten: wat zijn de belangrijke bevindingen, hoe staat de gemeente er financieel voor, wat is de reactie van de accountant.

	Decharge college van B&W door gemeenteraad Met de vaststelling van het jaarverslag en de jaarrekening verleent de gemeenteraad decharge aan het college van burgemeester en wethouders voor het gevoerde beheer en beleid. **Provincie en BZK** De Provincie is toezichthouder op de gemeenten voor het financieel beheer. Een belangrijke (wettelijke) bepaling is dat de gemeente voor 15 juli aan het Ministerie van BZK, provincie en CBS de jaarstukken aanbiedt.
Beslispunten	Te beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase.
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Naar meningsvormende fase
Spreekrecht publiek	ja
Behandeladvies	U bent in de gelegenheid vragen te stellen aan portefeuillehouder. De voorzitter gaat er van uit dat alle technische vragen voor de vergadering gesteld zijn aan de behandelend ambtenaar, zodat de vergadering hiermee niet hoeft te worden belast. De FJP wordt als een geheim stuk behandeld. Indien er vragen gesteld gaan worden over de FJP dan zal de vergadering even geschorst moeten worden om de uitzending te laten stoppen, zodat daarna in geheim de vergadering kan worden voortgezet.
Bijlagen	

Jaarverslag 2016 (boekwerk en link (http://financien.arnhem.nl)
Jaarrekening 2016 (boekwerk en link (http://financien.arnhem.nl)
Raadsvoorstel "Jaarstukken 2016 inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2016 (FJP) en Begrotingswijziging FJP" en concept raadsbesluit
Begrotingswijzing Financiële Jaarrapportage Projecten 2016
NB: Financiële Jaarrapportage Projecten 2016 (geheime bijlage) is separaat in bezit gesteld van de raadsleden
Accountantsverslag opgesteld door Deloitte
Concept verslag auditcommissie 15 mei jl. (vastgesteld 26 mei 2016)
Link MJPB 2016-2019 https://www.arnhem.nl/Bestuur/financien/begroting/eerdere_begrotingen/begroting_2016_2019/MJPB_2016_2019_Definitief.pdf
Link Turap 2-2016 https://www.arnhem.nl/Bestuur/financien/Turap/Turap/Turap_2_2016.pdf

BEHANDELRESULTAAT

INFORMATIEVE VERGADERING 12 juni 2017

GEMEENTE Arnhem

Jaarstukken 2016 (inclusief Financiële Jaarrapportage projecten 2016)

Zaaknummer:	136846
Portefeuillehouder:	M. Leisink

Resultaat van bespreking:

Mededelingen voorzitter
De voorzitter meldt bij aanvang van de vergadering dat er een aanvraag was voor woordvoering door dhr. Barends namens de fractie van de Arnhemse PSP'92. Deze woordvoering is niet gehonoreerd vanwege het feit dat politieke partijen niet mogen inspreken.
Tevens meldt de voorzitter dat indien er vragen over de FJP zijn dit gemeld dient te worden i.v.m. met de maatregelen die moeten worden getroffen omtrent het in beslotenheid vergaderen over dit geheime stuk.

Insprekers en toezeggingen
Er waren geen insprekers en er zijn geen toezeggingen gedaan.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de raadskamer de informatieve ronde heeft afgesloten en het onderwerp doorgeleid kan worden naar de meningsvorming.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

R. de Vries

Documentnummer:
Zaaknummer:

Archief - Politieke Maandag (i/m)

Dossiernummer	266
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	12 juni 2017
Agendapunt	2.6.RS
Omschrijving	Gele Rijders Plein
Organisatieonderdeel	Cluster Strategie, Control en Ontwikkeling
Steller	Paul van Hoof, Kirsten van Rijen
Portefeuillehouder	Ine van Burgsteden
Fatale termijn	
Behandelresultaat	

Geagendeerd	Vergaderdatum
Archief - Politieke Maandag (i/m)	15 mei 2017
Politieke Maandag (i/m)	22 mei 2017
Archief - Politieke Maandag (i/m)	**12 juni 2017**
Archief - Politieke Maandag (b)	10 juli 2017

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **134574**

(2016-10-00628)

ONDERWERP: Gele Rijders Plein

Voorstel

1) Kennis te nemen van het Inspiratieboek "Plein zoekt Smoel!", de scenariostudie van RJ Kokke en de door de Raad vastgestelde visie op het Gele Rijders Plein 2011

2) In te stemmen met de Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017 en daarmee:

a) in te stemmen met het plan om de reuring aan de westzijde van het plein te versterken door de fontein op te knappen en nieuwe betekenis te geven en een ijsbaan in de fontein mogelijk te maken indien hiertoe de exploitatie rond is.

b) in te stemmen met het plan om de oostzijde van het plein te transformeren naar een luwteplek in de vorm van een sfeervol intiem plein waar het prettig wonen, werken en verblijven is door het plein te vergroenen en her in te richten.

c) in te stemmen met het verwijderen van de pergola en het doen van nader onderzoek naar (bebouwing als) roomdivider.

d) in te stemmen met de projectbegroting.

3) Een bedrag van maximaal € 500.000,= uit de bestemmingsreserve BGB te beschikbaar te stellen voor het Gele Rijdersplein

4) Akkoord te gaan met bijgaande begrotingswijziging

Inleiding

Binnensteden zijn het kloppend hart van de stad. Daar wordt gewerkt, gewinkeld, gewoond, we gaan er uit en we ontmoeten elkaar. Het lijkt zo vanzelfsprekend, een centrum vol beleving. Toch staan binnensteden onder druk. Waar tot voor kort de recreatieve winkelfunctie dominant was in de binnenstad, werken we in Arnhem aan de transformatie van “place to buy" naar “place to meet". Deze koers is in 2015 ingezet met de nota "De Arnhemse Binnenstad 2015".

De rode lopers naar het kernwinkelgebied verlangen een aanpak die moet voorkomen dat het kernwinkelgebied de aansluiting op de omgeving verliest. Juist in die aanloopgebieden pakt de gemeente een rol. Dit betekent dat we in Arnhem toewerken naar een compacter kernwinkelgebied en ruimte bieden voor nieuwe concepten en functies buiten het kernwinkelgebied. We zoeken daarbij naar functies die de

Gemeente Arnhem

attractiviteit van de binnenstad vergroten en een kwalitatieve toevoeging bieden aan de functie van het gebied.

Deze koers op de Arnhemse Binnenstad bevestigt de in 2011 vastgestelde visie op het Gele Rijders Plein waarin als doel werd gesteld: "Het Gele Rijders Plein moet op termijn weer een vitale plek worden in de binnenstad. We zetten een koers in die naar onze overtuiging er stap voor stap voor kan zorgen dat het op en aan het Gele Rijders Plein goed wonen, werken en verblijven wordt."

Desalniettemin vraagt de verdere ontwikkeling van het gebied een impuls, de leegstand is nog groot en initiatieven als de realisatie van een Mercado markthal en de herbouw van de HBS met woningen en ambachtelijk invulling in de plint zijn ter ziele gegaan. Actiever ingrijpen in openbare ruimte, faciliteren van transformaties naar wonen danwel nieuwe economische functies is derhalve noodzakelijk.

In 2016 lijkt momentum te ontstaan. Partijen in de stad pakken initiatief en zijn bereid mede te investeren. De Arnhemse binnenstad heeft de wind weer in de zeilen en als gemeente blijven we investeren in de openbare ruimte, in ruimtelijke en infrastructurele projecten.

Op basis van initiatief uit de stad heeft het college op 13 december 2016 besloten om voor de planuitwerking met betrokkenen 4 maanden uit te trekken. Tegelijkertijd is per 1 maart 2017 invulling gegeven aan het autovrij maken van het Gele Rijders Plein. Op weg naar een definitieve invulling van het plein is het tijdelijk ingericht als verblijfplaats met bomen, banken en speelaanleidingen en is de capaciteit van het fiets- en scooterparkeren vergroot. Hierbij is rekening gehouden met evenementen die nog gaan komen.

Deze nota geeft een weergave van de planuitwerking in de afgelopen 4 maanden

Beoogd effect

Het Gele Rijders Plein een nieuwe toekomst geven door de reuring aan de westzijde van het plein te versterken en aan de oostzijde van het plein transformatie te faciliteren naar een luwteplek in de vorm van een sfeervol intiem plein waar het prettig wonen, werken en verblijven is.

Argumenten

1. Inspiratieboek, Scenariostudie en vastgestelde Visie Gele Rijders Plein 2011

Deze nota geeft een weergave van de planuitwerking in de afgelopen 4 maanden. Naast inspiratie uit eerdere jaren waar al veel gesproken is over het plein, is op 25 maart en 27 maart een meet up geweest met bezoekers, bewoners en ondernemers. Parallel aan het ophalen van inspiratie uit de stad is een scenariostudie uitgevoerd. Samen met de vastgestelde visie Gele Rijders Plein 2011 vormt dit de basis voor de planuitwerking Gele Rijders Plein 2017.

2. Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017

a) Het gebied aan de kant van het Willemsplein is het dynamische deel van het plein. Met functies als Stan en Co, Mam's, Perplex en Workstation zien we dat deze plek een andere dynamischere activiteit kent dan het luwere deel van het plein. Hier ligt ook een belangrijke entree van de binnenstad vanaf het Willemsplein via de Janspoort die onvoldoende kwaliteit heeft.

De fontein biedt een basis voor dynamiek en is in de zomerperiode ook een gewaardeerde plek, maar heeft een jaarronde functie nodig. Indien financieel haalbaar (investering en exploitatie) is het mogelijk om een

schaatsbaan te realiseren voor het winterseizoen. Het beeld van Tajiri verdient veel meer aandacht en valt nu weg tegen de achtergrond van de pergola waar door de waardering beperkt is.

Een jaarronde functie is ook nodig omdat dit deel van het plein een belangrijke functie heeft als rode loper naar de binnenstad en een schakelpunt is tussen Zypsepoort, Willemsplein en Janspoort. Een modernisering en upgrading van functionaliteit is daarom ook nodig.

b) Het gebied van Gele RijdersPlein en Looierstraat is een gebied dat in een transformatie zit van leegstaande winkels naar een woon-/werkgebied in relatieve luwte aan de rand van het kernwinkelgebied. Het plein met haar mooie bomen kan daarmee het centrum worden van een prettig verblijfgebied in een woonomgeving in plaats van een winkelgebied. Er is veel vraag naar wonen in de binnenstad, de trek naar binnensteden is overal te zien, zowel bij alleenstaanden als bij gezinnen. Dat vraagt ook om kwaliteit in de openbare ruimte.

Door het opheffen van de parkeerfunctie op het plein en de tijdelijke inrichting ontstaat al een sfeer die meer uitnodigt om te verblijven en waar ook ruimte is voor ontmoeten. De omgeving verandert al en wonen krijgt steeds meer aandeel in dit gebied. De eerste aanvragen voor transformaties van winkelpanden naar woningen liggen er al, wat bevestigt dat ook de markt ziet dat dit gebied kansen biedt voor wonen.

c) De pergola vormt de scheiding tussen de twee pleindelen. Deze heeft in feite nooit gefunctioneerd. Het is een unheimische plek in de stad geworden, waar niemand zich graag ophoudt. Maar die wel als roomdivider werkt tussen de pleindelen. De meest gehoorde opmerking is dat de pergola ook in gerestaureerde vorm geen enkele betekenis zal geven aan het gebied en daarmee is het ook in onze optiek noodzakelijk om de pergola te verwijderen en studie te verrichten naar een roomdivider die recht doet aan het functioneren van het gebied. Om goed te kunnen voelen wat de ruimtes nodig hebben is een onderzoek ter plaatse nodig om in de tijdelijkheid te kunnen voelen wat werkt en wat niet werkt.

3 en 4. Financiële gevolgen

Zie paragraaf financiën.

Kanttekeningen

2. Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

De fontein en pergola zijn aangewezen als rijksmonument. Gedurende het onderzoeksproces van de afgelopen maanden is overleg geweest met de rijksdienst voor cultureel erfgoed (RCE). De RCE heeft aangegeven de wens te begrijpen om het monument nieuwe betekenis te geven. De RCE geeft in een eerste ambtelijk overleg aan dat de Akufontein uniek is voor Nederland. Uniek als voorbeeld van een inrichting van een stadsplein uit de wederopbouwperiode en als een van de weinige voorbeelden van een integraal ontworpen plein uit deze periode. De fontein staat symbool voor het denken over gemeenschapszin tijdens de wederopbouw in het algemeen. Fontein en pleininrichting zijn een uitdrukking van de eigentijdse ideeën over modernistische bouwkunst qua opzet en vormgeving. Van belang is het samenspel van architectonische en sculpturale elementen. Er bestaat een onlosmakende samenhang tussen fontein inclusief terras met opstallen en het kunstwerk van Tajiri. Er is een nagenoeg gaaf gebleven visuele relatie tussen de fontein en de bebouwing rondom het Gele Rijdersplein. Er zou gestreefd moeten worden naar zoveel mogelijk behoud van authentiek materiaal. Aanpassingen zijn daarmee slechts zeer beperkt mogelijk zijn. Er is nog geen formeel advies van de RCE, maar de verwachting is dat bij adviesaanvraag de RCE niet

positief zal adviseren, omdat het monument teveel wordt aangetast. Technisch betekent dit dat de RCE bezwaar kan maken tegen het besluit van de gemeente tot aanpassing van de fontein en het verwijderen van de pergola.

2d. Marktinvesteringen

Indien er geen externe partijen gevonden worden die bereid zijn mee te investeren in de aanleg en de exploitatie van de ijsbaan op zich te nemen (en daarmee dus de marktinvesteringen van €233.000 niet tot stand komt) dan wordt de ijsbaan niet aangelegd.

2d. Provinciale bijdrage

In de investeringsagenda Arnhem Nijmegen is door de Provincie Gelderland ten behoeve van de Bruisende Binnensteden een reservering opgenomen binnen het programma Steengoed Benutten van €1 miljoen euro voor het Gele Rijders Plein. Er bestaat evenwel de mogelijkheid dat deze bijdrage toch niet komt. Indien

deze subsidie niet (of niet volledig) komt, kunnen wij geen uitvoering geven aan dit plan en zullen wij u informeren over de ontstane situatie en mogelijke alternatieven.

Financiën

Kostenopstelling:

Renovatie Fontein	€ 500.000
IJsbaan in fontein	€ 500.000
Vergroenen en inrichten plein	€ 200.000
Sloop pergola en afbreken muurtjes	€ 25.000
Nader onderzoek inclusief tijdelijke invulling	€ 200.000
Halfverdiept fietsparkeren	€ 400.000
Totaal:	*€1.825.000*

Dekking:

Bijdrage Provincie (Steengoed Benutten)	€ 912.000
Reservering fonteinonderhoud	€ 80.000
Reservering fietsenstalling mobiliteit	€ 100.000
Bestemmingsreserve BGB	€ 500.000
Marktinvesteringen	€ 233.000
Totaal:	*€1.825.000*

De kosten voor het plan voor het Gele Rijders Plein bedragen €1,8 miljoen euro. Hierin is €500.000 opgenomen om de fontein in de winterperiode te laten functioneren als ijsbaan. Voorwaarde hiervoor is dat dit ook geëxploiteerd kan en gaat worden door externe partijen en deze partijen ook bereid zijn om bij te dragen in de investering. Voor het overige bevatten de investeringen bedragen voor de sloop van de pergola en het herinrichten van het plein met meer groen en een vriendelijker fietsverbinding.

Voor het onderzoek naar de invulling van de roomdivider en het tijdelijk invullen zijn plankosten opgenomen. Voor de definitieve invulling is in ieder geval rekening gehouden met het halfondergronds realiseren van de

fietsenstalling. Voor het overige wordt ervan uitgegaan dat de invulling zichzelf kan dekken, doordat hier bijvoorbeeld bebouwing met een opbrengst komt.

Ter dekking van de kosten worden meerdere bronnen aangewend.

De provincie heeft bij het ondertekenen van de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen aangegeven in het programma Steengoed benutten een bedrag te reserveren van maximaal 1 miljoen euro voor het Gele Rijders Plein waarbij het programma Steengoed Maximaal 50% van de kosten dekt. Om die reden is in de dekkingsvoorstellen rekening gehouden met een bedrag van 912.000 (=50% van de kosten).

Er wordt voorgesteld een bedrag van €500.000 euro beschikbaar te stellen uit de bestemmingsreserve Buiten Gewoon Beter. Dit budget is hier beschikbaar omdat dit overblijft bij het project Buiten Gewoon Beter in Malburgen dat financieel en inhoudelijk is afgerond. Indien blijkt dat er andere dekking mogelijk is (bijvoorbeeld uit grondopbrengsten), dan wordt dit in mindering gebracht op de bijdrage uit BGB

Reeds in de begroting beschikbaar zijn: Een bedrag van €80.000 euro gereserveerd in de begroting voor onderhoud van de fontein en een bedrag van €100.000 uit het bestaande investeringskrediet voor Verkeersinfrastructuur en bestemd voor de realisatie van de fietsenstalling.

Ook wordt uit de markt een bedrag van €233.000 verwacht. Hiervoor zijn partijen in beeld die tegenover de eenmalige investering dan ook de mogelijkheid van exploitatie op zich willen nemen.

Alleen de bijdrage van 1 ton voor het investeringskrediet voor Verkeersinfrastructuur is reeds opgenomen in de begroting. Voor zover het baten en lasten in 2017 betreft wordt dit opgenomen in bijgaande begrotingswijziging; voor zover het baten en lasten in 2018 betreft wordt dit opgenomen in de Meerjaren Programma Begroting 2018-2020.

Uitvoering

Uitvoering zal plaatsvinden na besluitvorming.

Communicatie

Naast inspiratie uit eerdere jaren waar al veel gesproken is over het plein, is op 25 maart en 27 maart een meet up geweest met bezoekers, bewoners en ondernemers. Dit is vastgelegd in het bijgevoegde inspiratieboek.

Over dit besluit zijn betrokkenen persoonlijk geïnformeerd (initiatiefnemer, erven, RCE etc.) en is een persbericht worden opgesteld.

Bijlagen

1) Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017
2) Inspiratieboek "Plein zoekt Smoel!"
3) Scenariostudie van RJ Kokke
4) De door de raad vastgestelde visie op het Gele Rijders Plein
5) Begrotingswijziging

Stukken voor gemeenteraad

1) Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017
2) Inspiratieboek "Plein zoekt Smoel!"
3) Scenariostudie van RJ Kokke
4) De door de raad vastgestelde visie op het Gele Rijders Plein
5) Begrotingswijziging

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

n.v.t.

Besluit van	
Zaaknummer	134574

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 april 2017, Cluster Strategie, Control en Ontwikkeling nummer: 134574;

besluit:

1) Kennis te nemen van het Inspiratieboek "Plein zoekt Smoel!", de scenariostudie van RJ Kokke en de door de Raad vastgestelde visie op het Gele Rijders Plein 2011

2) In te stemmen met de Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017 en daarmee:

a) in te stemmen met het plan om de reuring aan de westzijde van het plein te versterken door de fontein op te knappen en nieuwe betekenis te geven en een ijsbaan in de fontein mogelijk te maken indien hiertoe de exploitatie rond is.

b) in te stemmen met het plan om de oostzijde van het plein te transformeren naar een luwteplek in de vorm van een sfeervol intiem plein waar het prettig wonen, werken en verblijven is door het plein te vergroenen en her in te richten.

c) in te stemmen met het verwijderen van de pergola en het doen van nader onderzoek naar (bebouwing als) roomdivider.

d) in te stemmen met de projectbegroting.

3) Een bedrag van maximaal € 500.000,= uit de bestemmingsreserve BGB te beschikbaar te stellen voor het Gele Rijdersplein

4) Akkoord te gaan met bijgaande begrotingswijziging

De griffier, De voorzitter,

Plan uitwerking Gele Rijders Plein 2017

Inleiding

De Arnhemse Binnenstad
Binnensteden zijn het kloppend hart van de stad. Daar wordt gewerkt, gewinkeld, gewoond, we gaan er uit en we ontmoeten elkaar. Het lijkt zo vanzelfsprekend, een centrum vol beleving. Toch staan binnensteden onder druk. Waar tot voor kort de recreatieve winkelfunctie dominant was in de binnenstad, werken we in Arnhem aan de transformatie van “place to buy" naar “place to meet". Deze koers is in 2015 ingezet met de nota "De Arnhemse Binnenstad 2015".

Compact Kernwinkelgebied
De rode lopers naar het kernwinkelgebied verlangen een aanpak die moet voorkomen dat het kernwinkelgebied de aansluiting op de omgeving verliest. Juist in die aanloopgebieden pakt de gemeente een rol. Dit betekent dat we in Arnhem toewerken naar een compacter kernwinkelgebied en ruimte bieden voor nieuwe concepten en functies buiten het kernwinkelgebied. We zoeken daarbij naar functies die de attractiviteit van de binnenstad vergroten en een kwalitatieve toevoeging bieden aan de functie van het gebied.

Visie Gele Rijders Plein 2011
Deze koers op de Arnhemse Binnenstad bevestigt de in 2011 vastgestelde visie op het Gele Rijders Plein waarin als doel werd gesteld: "Het Gele Rijders Plein moet op termijn weer een vitale plek worden in de binnenstad. We zetten een koers in die naar onze overtuiging er stap voor stap voor kan zorgen dat het op en aan het Gele Rijders Plein goed wonen, werken en verblijven wordt. De essentie van de visie van 2011 is dat we:

- Duidelijkheid willen geven over positie van het plein in de binnenstad.
- Anno 2011 geen ruimte zien om een omvangrijk aantal extra vierkante meters kantoren en detailhandel toe te voegen. Goede commerciele functies zien wij dan ook met name waar het Gele Rijders Plein aansluit op het Willemsplein.
- Waar nodig actief ingrijpen in openbare ruimte.
- Initiatieven faciliteren en stimuleren die bijdragen aan economische vitaliteit en beleving van het plein.

Momentum
Dat de koers die voor de Arnhemse binnenstad is ingezet zijn vruchten begint af te werpen blijkt onder andere door de 20% stijging van het aantal transacties in 2016 ten opzichte van 2015 (Retailscan 2017, Strijbosch Thunnissen). Arnhem is nieuwe concepten rijker en ook de horeca zit in de lift. Op de kop van het Gele Rijders Plein is Stan & Co een gevierd succes, wat nieuwe horecaconcepten aanjaagt. Wonen in de binnenstad is weer hip en de toevoeging van woningen neemt een vlucht. De transformatie van het oude bankgebouw naar appartementen op het Gele Rijders Plein is daar een goed voorbeeld van.

Desalniettemin vraagt de verdere ontwikkeling van het gebied een impuls, de leegstand is nog groot en initiatieven als de realisatie van een Mercado markthal en de herbouw van de HBS met woningen en ambachtelijk invulling in de plint zijn ter ziele gegaan. Actiever ingrijpen in openbare ruimte, faciliteren van transformaties naar wonen danwel nieuwe economische functies is derhalve noodzakelijk.

In 2016 lijkt momentum te ontstaan. Partijen in de stad pakken initiatief en zijn bereid mede te investeren. De Arnhemse binnenstad heeft de wind

weer in de zeilen en als gemeente blijven we investeren in de openbare ruimte, ruimtelijke en infrastructurele projecten.

Dit is bekrachtigd met het door provincie Gelderland en Arnhem - Nijmegen ondertekenen van de Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen. Doel is om fors in te zetten op de Bruisende Binnensteden. De provincie heeft voor transformatie Gele Rijders Plein dit jaar 1,0 miljoen gereserveerd. Deze overheidsinvesteringen lokken private investeringen uit en moeten zorgen voor nieuwe dynamiek en een prettige verblijfsomgeving.

Op basis van initiatief uit de stad heeft het college op 13 december 2016 besloten om voor de planuitwerking met betrokkenen 4 maanden uit te trekken. Tegelijkertijd is per 1 maart 2017 invulling gegeven aan het autovrij maken van het Gele Rijders Plein. OP weg naar een definitieve invulling van het plein is het tijdelijk ingericht als verblijfplaats met bomen, banken en speelaanleidingen en is de capaciteit van het fiets- en scooterparkeren vergroot. Hierbij is rekening gehouden met evenementen die nog gaan komen.

Deze nota geeft een weergave van de planuitwerking in de afgelopen 4 maanden. Naast inspiratie uit eerdere jaren waar al veel gesproken is over het plein, is op 25 maart en 27 maart een meet up geweest met bezoekers, bewoners en ondernemers (bijlage 1). Parallel aan het ophalen van inspiratie uit de stad is een scenariostudie (bijlage 2) gestart met de volgende opdracht:

- Maak een integrale (stedebouwkunidge, programmatische, als op inrichting- en gebruiksniveau) visie op hoofdlijnen voor het gebied Willemsplein-Johnny van Doornplein waarin via een aantal keuzemodellen gekomen wordt tot uitgangspunten voor het gebied.
- Tegelijkertijd en in samenhang hiermee te komen tot voorstellen voor een nieuwe betekenis voor het monument.
- En maak consequenties van keuzes op bovenstaande onderdeleninzichtelijk.

De resultaten van deze trajecten zijn integraal opgenomen in bijlage 1 en 2 en samengevat in hoofdstukken 2, en 3. Deze hebben geleidt tot een plan en vervolg aanpak zoals beschreven in hoofdstuk 4.

Collage historischekaarten en foto's

1600

1854

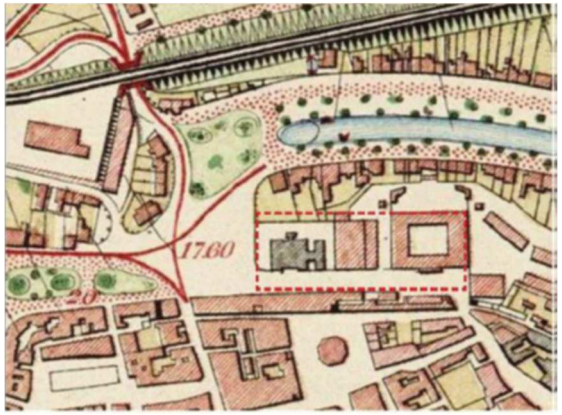

1873

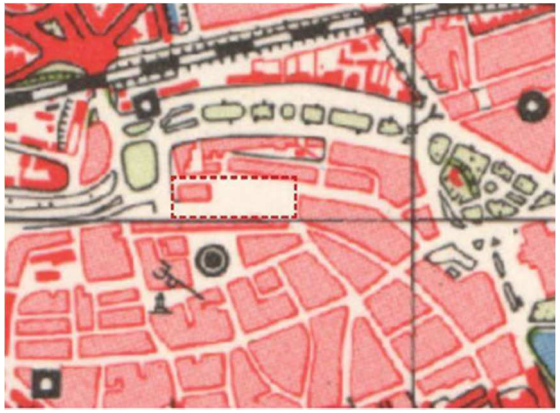

1950

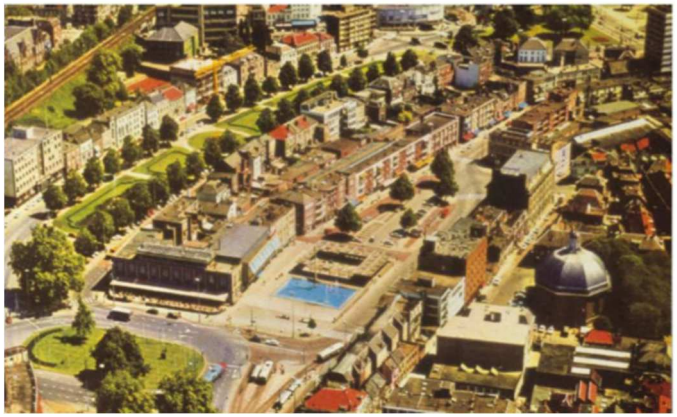

1961

1980

Het Gele Rijders Plein

Het Gele Rijders Plein is anders dan veel andere plekken in de binnenstad door de jaren heen niet altijd dezelfde ruimte geweest en heeft daarmee geen vaste geschiedenis of identiteit om op terug te vallen. In de middeleeuwen lag het gebied nog buiten de stad. In de 19e eeuw kwam er de kazerne voor de Gele Rijders. Ook werd in deze periode de HBS gebouwd. De kazerne werd in de oorlog vernietigd en niet meer herbouwd. De HBS is nog tot eind jaren 50 in stand gebleven. Pas begin jaren 60 ontstond het Gele Rijders Plein zoals we dat nu kennen met het wederopbouwmonument. Ten behoeve van de visie Gele Rijders Plein van 2011 (bijlage 3) en het Scenario onderzoek (bijlage 2) zijn analyses uitgevoerd die ten grondslag liggen aan onderhavig voorstel. Anno 2017 komen een aantal aspecten naar voren die we als rode draad zien voor de vervolg aanpak:

Entree binnenstad: Reuring

Het westelijk deel is een dynamisch gebied. Het bussenplein, de fietser, recente econmische ontwikkelingen liggen aan deze entree van de binnenstad. Hier is enerzijds Sonsbeek voelbaar en vormt anderzijds de entree tot het kernwinkelgebied via de Janspoort en de Jansstraat.

Monument

Het monument is verpauperd en, ondanks dat het als een ensemble is ontworpen functioneert de pergola niet. Het beeld, het water en de openbare ruimte erom heen worden gewaardeerd, maar mist naast reparatie ook functionaliteit door het hele jaar heen.

Oostelijk deel: luwte

Bij het oostelijk deel van het plein wordt, zeker nu de auto's er niet meer mogen parkeren, voelbaar dat dit een luwtedeel is waar het groen van de platanen voor binnenstedelijke begrippen een grote kwaliteit is. Naast een aantal transformaties naar wonen domineert de leegstand.

Fietser

Zowel fietsroute als fietsenstalling zijn functioneel van belang. De eenvoudige fietsenstalling draagt bij aan verrommeling van het gebied en de huidige inrichting van de fietsroute belemmert een samengang van de verkeerstromen voetgangers en fietsers, zoals dit bij een plein past.

Inspiratie uit de stad

Na wat is komt altijd wat kan zijn
dus spreek ik mijn verlangen uit,
voor het vooruitzicht van dit plein.

Jesse Laport, 2017
Stadsdichter Arnhem

Met nevenstaand gedicht riepen we iedereen op hun inspiratie voor het plein in te brengen. Dat kon op meerdere manieren. Op zaterdag 25 maart is een meet-up op het plein zelf georganiseerd. Daar kon iedereen zijn ideeën inbrengen en bracht een sneltekenaar de suggesties in beeld. Maandag 27 maart was er, mede op verzoek van ondernemers uit de binnenstad, een bijeenkomst waar ondernemers hun ideeën kwijt konden. Voor mensen die hun ideeën liever digitaal wilden delen was er de website meedoeninarnhem.nl. Ook op de Facebook-pagina en op het Instagram-account van de gemeente zijn ideeën binnengekomen. In bijlage 1 zijn alle ideeën gebundeld in het inspiratieboek "Plein zoekt smoel!".

Opbrengst van sneltekenaar Sjoerd Verbeek

Scenario's

Om inzicht te krijgen in de verschillende mogelijkheden voor het plein en de effecten van verschillende keuzes, is een aantal scenario's uitgewerkt.

Restauratie of beperkte aanpassing:

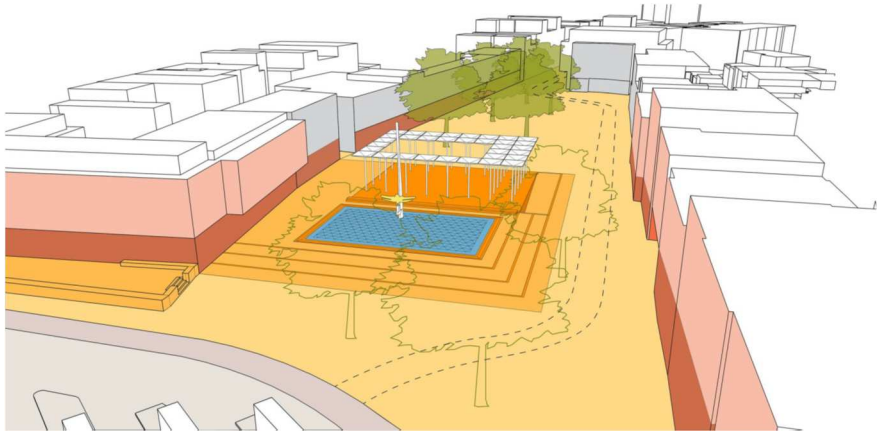

Een allereerste scenario is restauratie van het monument in oorspronkelijke staat. Voordeel van dit scenario is dat het wederopbouw monument in zijn oude luister hersteld wordt. Met enkele aanpassingen met respect voor het monument zoals het beter beloopbaar maken van de bestrating rondom de fontein, het verwijderen van muurtjes en het aanbrengen van een verhoogde vloer in de fontein waardoor de fontein in de winter als schaatsbaan en bij festiviteiten als podium of vloer te gebruiken is, kan de fontein een nieuwe betekenis krijgen.

Belangrijkste nadeel is echter dat er geen geloof is dat de patio met de pergola bij enkel restauratie een nieuwe functie kan krijgen. Door de jaren heen zijn er meerdere pogingen gedaan, zoals een terrasfunctie voor omliggende horeca of evenementenruimte, maar deze hebben nooit geleid tot een goed functioneren van de plek. Ook aanpassingen van de pergola ,door hem bijvoorbeeld te verhogen, geven onvoldoende vertrouwen bij zowel initiatiefnemer JMA als gemeente dat hier tot een volwaardige exploitatie kan worden gekomen. De vele kolommen van de pergola en het feit dat hij niet volledig overdekt is, maken dat de ruimte vrijwel niet te programmeren is voor bijvoorbeeld een muziekbandje of boekenmarkt.

Bebouwing voor op het plein (HBS-variant)

Een ander scenario is herstel van de singelwand door verwijdering van het monument en toevoegen van bebouwing. Deze variant is stedenbouwkundig een goede oplossing. Naast complete verwijdering van het monument geeft deze variant minder ruimte voor een verblijffunctie aan Willemsplein en zicht op de Janspoort.

Scenarios met een roomdivider tussen de pleindelen

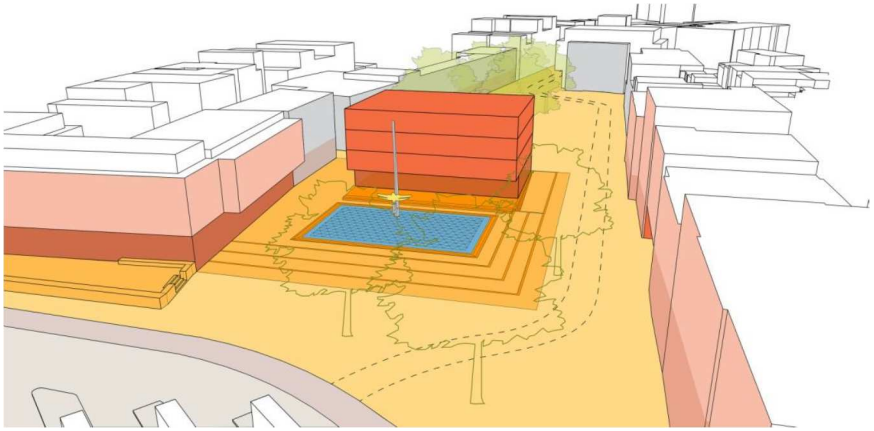

Er zijn diverse scenario's onderzocht met een "roomdivider" tussen de twee pleindelen. In deze varianten wordt de reuring aan de Willemspleinzijde kant gescheiden van de luwteplek aan de achterzijde van het plein. Hier is ook meer woonruimte denkbaar door bebouwing. Aan de achterzijde ontstaat een intiem plein waar met groen of een parkachtige

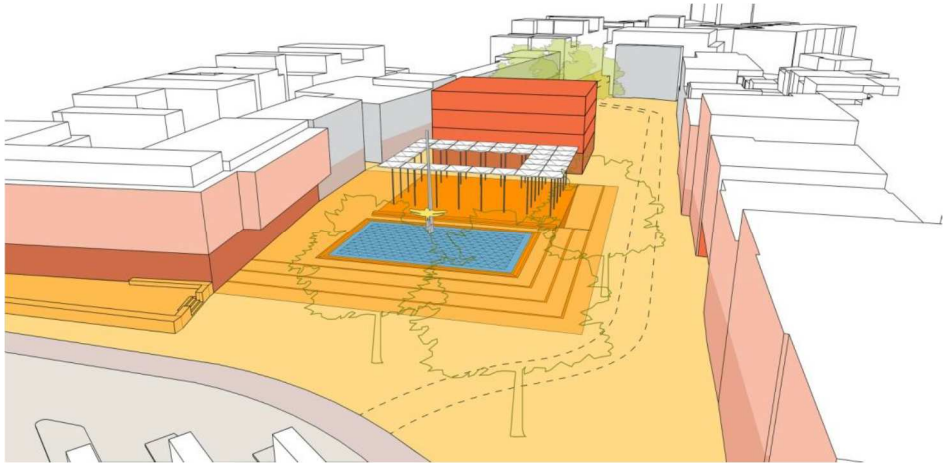

invulling een sfeervol luwteplein kan worden ingericht. Aan de voorzijde krijgt de fontein een decor of achterwand waardoor de fontein ook een bepaalde intimiteit krijgt die het plein tot een volwaardig horecaterras in dynamische invulling kan omvormen. In deze varianten kan de fontein worden gerestaureerd evenals het beeld van Tajiri. De aanpassingen zoals omschreven bij de eerste variant om de fontein het hele jaar door interessant te maken, kunnen ook bij deze scenario's worden uitgevoerd. Aan de Willemspleinzijde kan het plein mogelijk worden vergroot door een herschikking van de busperrons en de voorruimte rondom de fontein met meer bomen aan te kleden, waardoor de fontein beter in de ruimte komt te liggen en de entree naar de Janspoort meer zichtbaar kan worden. Dit is afhankelijk van (on-)mogelijkheden vanuit Openbaar vervoer die hier niet strijdig mee mogen zijn. De fietsroute wordt gastvrijer vormgegeven om de verschillende verkeerstromen beter te begeleiden en onderling te kruisen.

Scenario met bebouwing achterop het plein

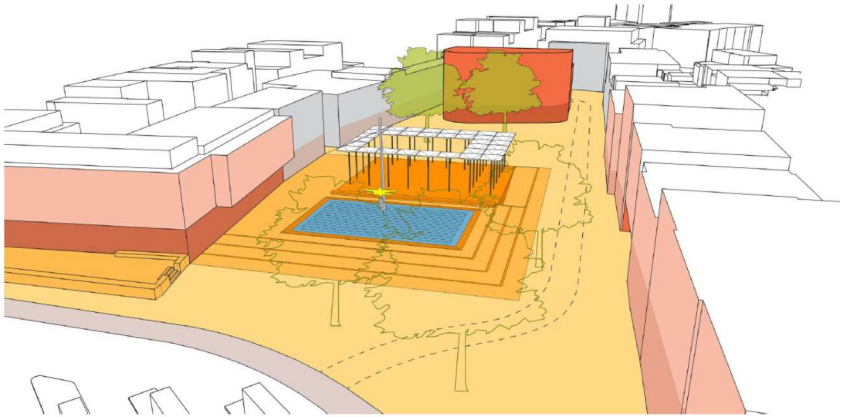

Bij restauratie van het monument in enige vorm kan achterop het plein een bouwvolume worden toegevoegd. Dit volume dat bijvoorbeeld uit woningen kan bestaan maakt het totale plein kleiner en geeft het daardoor meer intimiteit. Nadeel hiervan is dit geen oplosisng geeft om de pergola een nieuwe betekenis te geven en doet het minder recht aan het uitgangspunt van reuring en luwte gebied.

Plan en aanpak

Al in de visie op Gele Rijders Plein uit 2011 constateren we dat het gebied tussen Willemsplein en Johnny van Doornplein aan het verkleuren is. In de visie op de Binnenstad uit 2015 is deze analyse herbevestigd: "Het Gele Rijdersplein doorgaat een transformatie van detailhandel naar meer wonen, werken en verblijven".

Het kernwinkelgebied wordt compacter en de Looierstraat en het Gele Rijders Plein zijn daarmee niet meer een primair winkelgebied. Het Willemsplein vormt via de Janspoort en Jansstraat een belangrijke entree van binnenstad met reuring en dynamiek. Aan het andere uiteinde van het gebied vormt het Johnny van Doornplein ook een entree en rode loper naar de binnenstad.

Het gebied aan de kant van het Willemsplein is het dynamische deel van het plein. Met functies als Stan en Co, Mam's, Perplex en Workstation zien we dat deze plek een andere dynamischere activiteit kent dan het luwere deel van het plein. Hier ligt ook een belangrijke entree van de binnenstad vanaf het Willemsplein via de Janspoort die onvoldoende kwaliteit heeft.

De fontein biedt een basis voor dynamiek en is in de zomerperiode ook een gewaardeerde plek, maar heeft een jaarrond functie nodig. Het beeld van Tajiri verdient veel meer aandacht en valt nu weg tegen de achtergrond van de pergola waardoor waardering beperkt is.

Een jaarronde functie is ook nodig omdat dit deel van het plein een belangrijke functie heeft als rode loper naar de binnenstad en een schakelpunt is tussen Zypsepoort, Willemsplein en Janspoort. Een modernisering en upgrading van functionaliteit is daarom ook nodig.

Het gebied van Gele RijdersPlein en Looierstraat is een gebied dat in transformatie zit van leegstaande winkels naar een woon-/werkgebied in relatieve luwte aan de rand van het kernwinkelgebied. Het plein met haar mooie bomen kan daarmee het centrum worden van een prettig verblijfgebied in een woonomgeving in plaats van een winkelgebied. Er is veel vraag naar wonen in de binnenstad, de trek naar binnensteden is overal te zien, zowel bij alleenstaanden als bij gezinnen. Dat vraagt ook om kwaliteit in de openbare ruimte.

Door het opheffen van de parkeerfunctie op het plein plein en de tijdelijke inrichting ontstaat al een sfeer die meer uitnodigt om te verblijven en waar ook ruimte is voor ontmoeten. De omgeving verandert al en wonen krijgt steeds meer aandeel in dit gebied. De eerste aanvragen voor transformaties van winkelpanden naar woningen liggen er al, wat bevestigt dat ook de markt ziet dat dit gebied kansen biedt voor wonen.

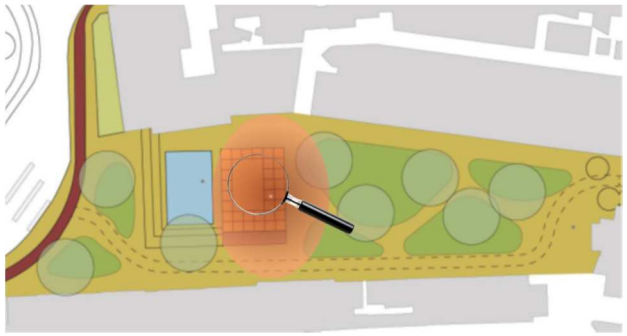

De pergola vormt de scheiding tussen de twee pleindelen. Deze heeft in feite nooit gefunctioneerd. Het is een unheimische plek in de stad geworden, waar niemand zich graag ophoudt. Maar die wel als roomdivider werkt tussen de pleindelen. De meest gehoorde opmerking is dat de pergola ook in gerestaureerde vorm geen enkele betekenis zal geven aan het gebied en daarmee is ook in onze optiek noodzakelijk om de pergola te verwijderen en studie te verrichten naar een roomdivider die recht doet aan het functioneren van het gebied.

Reuring en Dynamiek Westzijde

Aan de westelijk zijde van het plein worden de volgende maatregelen uitgewerkt in een ontwerp:

- Het gebied zal ontdaan worden van functieloze muurtjes en verrommeling.
- In de fonteinbak zal een verhoogde vloer worden geplaatst waardoor er meer functionaliteit is als de fontein uit staat. Hierdoor ontstaat meer ruimte bij bijvoorbeeld evenementen.
- Tevens zal indien financieel haalbaar een vriesinstallatie aangebracht worden om in de winter functie toe te voegen. Dit is mede afhankelijk van een exploitant en medefinancier.
- Het beeld zal gerestaureerd worden en meer uitgelicht worden door bijvoorbeeld een verlichtingsplan.
- De kiezels worden hergebruikt en verwerkt in een geslepen steen.
- Door verlegging en betere inpassing van de fietsroute ontstaat een vriendelijker gebied voor voetganger en fietser.
- De Janspoort, als entree van het kernwinkelgebied, wordt meegenomen in het ontwerp.
- De fietsenstalling als functie is waardevol en zal afhankelijk van keuzes ter plaatse de van roomdivider zijn definitieve plek krijgen
- Bij de voorgestelde ingrepen wordt zo veel mogelijk ingespeeld op de monumentale kwaliteiten van de fontein en omgeving en wordt waar mogelijk, oorspronkelijk materiaal hergebruikt.

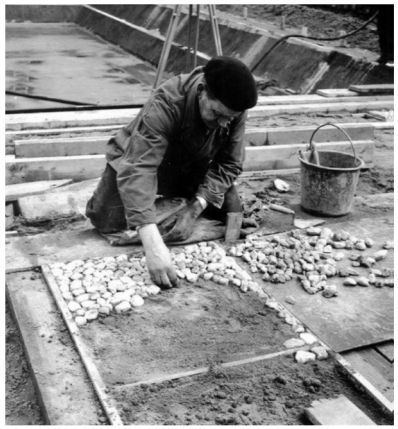

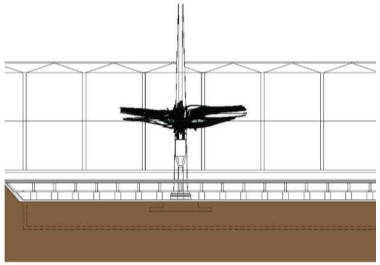

Luwte en ontmoeten in het groen oostzijde

Aan de oostelijke zijde van het plein worden de volgende maatregelen uitgewerkt:

- Het plein wordt groener ingericht waarbij aandacht is voor spelende kinderen.
- Hierbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheid om op het plein kleine evenementen te houden zoals boeken- en brocantemarkten, foodtruckfestivals etc.
- Transformaties naar wonen of andere niet-winkelfuncties in de Looierstraat en aan het plein worden gestimuleerd door inzet van het transformatieteam.
- Bij de inrichting van het plein moet ook rekening worden gehouden met transformaties naar woningen.

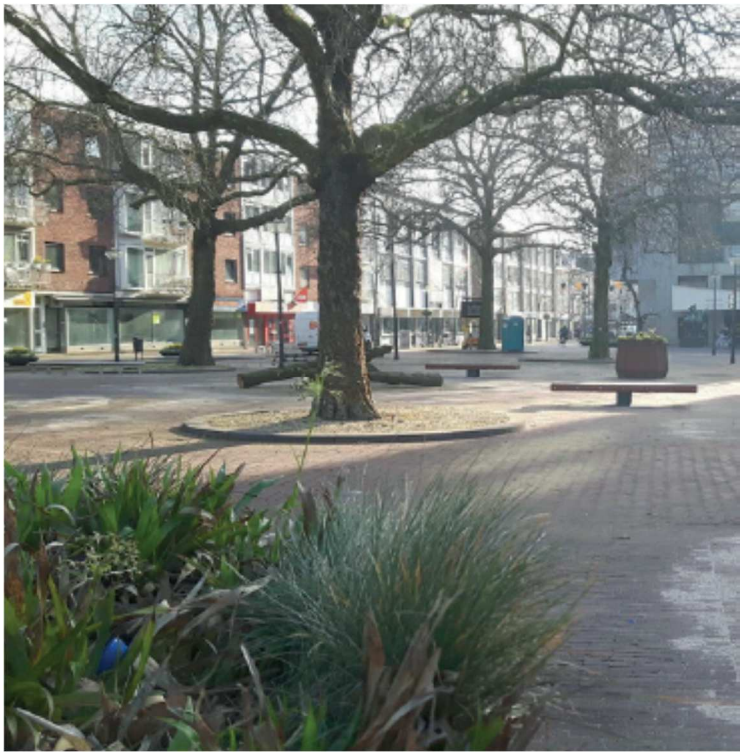

Roomdivider

Een roomdivider die recht doet aan aan het functioneren van het gebied.

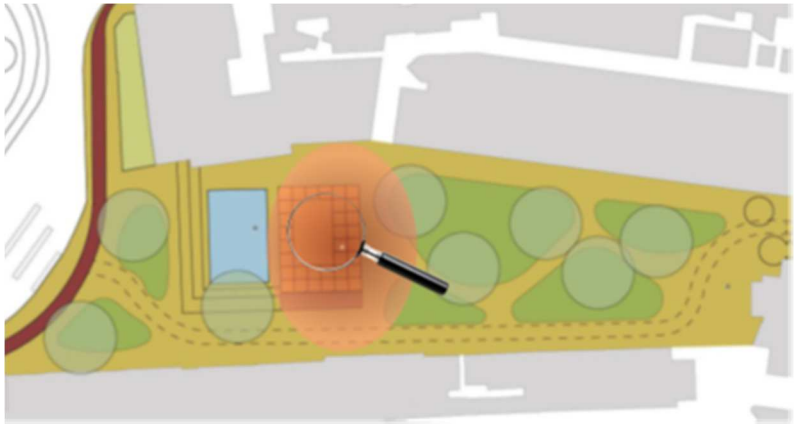

Het tussengebied waar nu de pergola staat wordt nader onderzocht. Deze locatie moet werken als een roomdivider tussen de twee pleindelen en daarmee tussen de reuring en de dynamiek aan de ene zijde en de luwte aan de andere zijde. Een eventueel gebouw of andere invulling moet een goede achtergrond geven voor het beeld van Tajiri en deze beter zichtbaar en tot zijn recht laten komen als in de huidige situatie. De fontein moet een prettige omgeving krijgen en een zekere intimiteit waardoor het plezierig vertoeven is aan de fontein. Eventuele bebouwing moet tweezijdig zijn: een achtergrond voor het beeld en een voorkant naar het achterliggende luwteplein. Aan deze zijde zou wellicht wonen een goede invulling zijn.

Om goed te kunnen voelen wat de ruimtes nodig hebben is een onderzoek ter plaatse nodig om in de tijdelijkheid te kunnen voelen wat werkt en wat niet werkt.

De volgende maatregelen worden genomen:

- De pergola wordt verwijderd.
- Ter plekke wordt een tijdelijke roomdivider gecreeerd die onderdeel is van het nader onderzoek naar toekomstige invulling.
- Een nader onderzoek naar de roomdivider waarbij gedacht wordt aan bebouwing met tweezijdigheid naar reuring en luwte. Hierbij worden in ieder geval aspecten meegenomen als; programma (Wonen, Horeca), kwaliteit openbare ruimte, architectuur, het beeld van Tajiri en wordt zo veel mogelijk ingespeeld op de monumentale kwaliteiten van de fontein en omgeving en wordt waar mogelijk, oorspronkelijk materiaal hergebruikt.

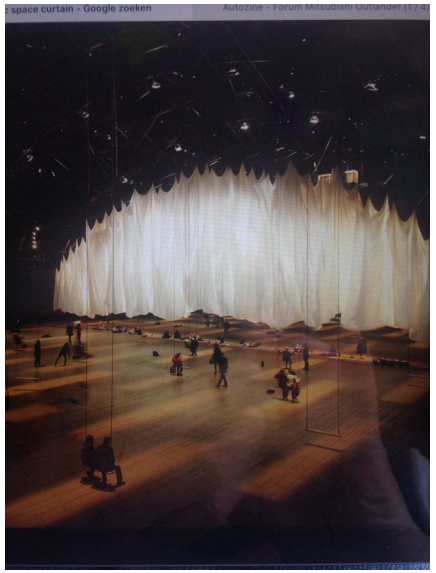

Plein zoekt smoel!

Inspiratieboek

Gemeente Arnhem

Voorwoord

Het Gele Rijders Plein verdient beter. Dat schreven we half maart in een oproep aan Arnhemmers om hun ideeën voor dit plein met ons te delen. Arnhem lijkt een haat/liefde verhouding met het plein te hebben. Het is in ieder geval een plein dat emoties oproept en waar mensen zich betrokken bij voelen. Die betrokkenheid moeten we koesteren. Maar we moeten ook keuzes durven te maken. Keuzes die mogelijk niet voor eeuwig zijn maar die wel duidelijkheid geven.

Het plein ontbeert feitelijk een eigen identiteit. Het heeft in het verleden al verschillende functies gehad. Zo stond er de Willemskazerne, heeft het Thorbeckelyceum er gestaan en heeft het tot voor kort gefunctioneerd als parkeerplaats en evenemententerrein. Kortom een verscheidenheid aan functies die niet voor eeuwig bleken.

Om iedereen de kans te geven hun inspiratie voor het plein met ons te delen zijn verschillende mogelijkheden georganiseerd. Zo was er op zaterdag 25 maart een meet-up op het plein zelf. Daar kon iedereen die dat wilde zijn ideeën delen en bracht een sneltekenaar de suggesties in beeld. Maandag 27 maart was er, mede op verzoek van ondernemers uit de binnenstad, een bijeenkomst waar ondernemers hun ideeën kwijt konden. Voor mensen die hun ideeen liever digitaal wilde delen was er de website meedoeninarnhem.nl. Maar ook op de Facebook-pagina en op het Instagram-account van de gemeente kwamen ideeën binnen.

Bijgaand inspiratieboek biedt een overzicht van de ideeën die zijn opgehaald. Ik wil iedereen die zijn of haar inspiratie met ons gedeeld heeft bedanken. De opbrengst van alle suggesties zijn waardevol en dragen daarmee bij aan ons doel om het Gele Rijders Plein te verbeteren.

Ine van Burgsteden,
Projectwethouder Gele Rijdersplein
April 2017

Foto-impressie 25 maart

BEZOEKERS

Groen, groen en nog eens groen
Het meeste genoemde idee van allemaal. Het Gele Rijders Plein zou meer groen moeten krijgen. Maak er een stadspark van, zet er meer (fruit)bomen en planten neer, leg er gras in, laat er water lopen. Het zijn toekomstbeelden van bezoekers.

21 deelnemers vinden dit een goed idee

Werkplekken op het plein
Je laptop openklappen en gebruik maken van een wifi-verbinding. Terwijl je zit op een stoel of bank met daarvoor een tafel, werk je aan een studieopdracht of ben je met je werk bezig. In de zon en in de buitenlucht.

4 deelnemers vinden dit een goed idee

Meer horeca
Er mag meer horeca gevestigd worden op en rond het plein. Als de zon schijnt, dan heeft het hele plein zonlicht. Ideaal voor horeca met een terras. Maak er meer restaurants, meer cafés en meer koffietenten.

4 deelnemers vinden dit een goed idee

Foodtrucks & live muziek
Het plein leent zich uitstekend voor foodtrucks vinden bezoekers. Daarnaast zouden ze graag live muziek in de weekenden willen.

9 deelnemers vinden dit een goed idee

Markt
Bezoekers zien het Gele Rijders Plein ook als ideale plek voor de warenmarkt, een boekenmarkt, een vrijmarkt of een rommelmarkt.

7 deelnemers vinden dit een goed idee

Wederopbouwplein
Maak van het Gele Rijders Plein een echt wederopbouwplein en geef het een zwaartepunt. Plak de voorgevel van Royal aan een overdekte versmarkt noord/zuid gericht. Het plein krijgt beslotenheid intimiteit en eenheid van stijl.

7 deelnemers vinden dit een goed idee

Vermaak voor kinderen
De binnenstad is voor jong en oud. Het plein is een mooie plek voor kinderen die willen spelen. Zet een (duurzame) speeltoestellen neer zodat kinderen die in de binnenstad komen of wonen ook buiten kunnen spelen. Een mooie plek voor een speeltuin.

7 deelnemers vinden dit een goed idee

Parkeren
De één wil juist wel parkeren op het Gele Rijders Plein de ander geeft juist aan blij te zijn dat er niet meer geparkeerd kan worden. Er zijn zowel voorstanders als tegenstanders.

7 deelnemers vinden dit een goed idee

Een tribune
Bouw een tribune op het plein zodat mensen plaats kunnen nemen als er mensen optreden.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Fietsenstalling
Fijn dat er een fietsenstalling is. Alleen mag deze minder prominent aanwezig zijn. In Rotterdam hebben ze het al; een verlaagde fietsenstalling met daaromheen veel groen. Mensen kunnen hun fiets parkeren en het plein heeft toch een groene uitstraling.

4 deelnemers vinden dit een goed idee

Houd er een duurzaamheidsexpositie
Een plein waar beelden staan die gemaakt zijn van afval.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Een stadsstrand
Stadsstranden zijn kunstmatig aangelegde stranden in een stad. Het is hierbij de bedoeling om de stad meer uitstraling te geven en om de bewoners van de stad toch een beetje van een strand te kunnen laten genieten, zonder dat ze hiervoor ver weg hoeven te gaan. Stadsstranden zijn redelijk nieuw, maar toch al gebruikt in veel steden zoals Amsterdam en Parijs.

3 deelnemers vinden dit een goed idee

Aardvarken naar het Gele Rijders Plein
Het aardvarken ligt nu bij Rozet. Dit is tijdelijk. Geef het aardvarken een nieuwe plek op het Gele Rijders Plein. Een bezoeker gaf aan dat het een mooie verbinding tussen Burgers Zoo en de binnenstad van Arnhem zou zijn.

2 deelnemers vinden dit een goed idee

Een schaatsbaan
In de koude maanden een schaatsbaan op het Gele Rijders Plein. Jong en oud die lekker aan het schaatsen zijn. Lampjes die branden en mensen die genieten van een warme choco.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Skateplein
Maak er faciliteiten voor skaters. Op dit moment gaan veel skateboarders naar Arnhem Centraal. Hier wordt zowel positief als negatief op gereageerd. Door er halfpipes of quaterpipes te plaatsen hebben skaters hun eigen plek.

4 deelnemers vinden dit een goed idee

Fontein
Restaureer de fontein en laat het water verschillende kleuren spuiten. Oranje tijdens Koningsdag. Geel/zwart als Vitesse een belangrijke wedstrijd speelt etc.

6 deelnemers vinden dit een goed idee

Fontein opknappen
De fontein opknappen en verplaatsen naar het midden van het plein.

4 deelnemers vinden dit een goed idee

Kleinschalige evenementen
Een foodtruck, een koffiestand, iemand die een instrument bespeelt, kleinschalig vermaak voor omwonenden en passanten van het Gele Rijders Plein.

8 deelnemers vinden dit een goed idee

Geen hangplek
Een omwonende geeft aan niet dat het geen hangplek moet worden.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Pergola
De pergola mag verdwijnen van het plein. Het is geen toegevoegde waarde meer en het doet afbreuk aan de uitstraling van het plein.

6 deelnemers vinden dit een goed idee

Parkeren
Maak er parkeerplaatsen van voor omwonenden. Een omwonende geeft aan dat het ‘s avonds of ‘s nachts een onguur plein is wat een onveilig gevoel geeft. Nu er niet meer geparkeerd kan worden, moeten omwonenden een stuk lopen voor hun auto. Een andere omwonende geeft aan dat er een parkeergarage mag komen.

2 deelnemers vinden dit een goed idee

Bezoekers inspiratiedag 25 maart

Restaureer het monument
Restaureer het monument zodat het een visitekaartje voor het plein wordt.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Maak een park met daaronder een parkeergarage
Zowel groen als een plein waar mensen hun auto kunnen parkeren. De parkeergarage moet ondergronds gebouwd worden. Het park is bovengronds en een plek waar mensen kunnen werken en studeren.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Terras
Meer terrassen realiseren op het plein. Het plein vangt de hele dag zon.

4 deelnemers vinden dit een goed idee

Fietsenstalling
Een ondernemer vindt dat het pand van de Bristol zeer geschikt is om er een fietsenstalling van te maken. Het is goedkoper dan een ondergrondse fietsenstalling te maken.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Auto's in de Looierstraat
Laat de auto's weer toe in de Looierstraat. Laat ze draaien op de kop van het Gele Rijders Plein. De ondernemer ziet dan weer toekomst voor zakelijke dienstverlening zoals uitzendbureaus en winkels.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Realiseer een aantrekkelijke looproute
Vanuit het station, de Looierstraat of via andere wegen een aantrekkelijke route creëren richting het Gele Rijders Plein.

1 deelnemer vindt dit een goed idee

Bezoekers inspiratiedag 25 maart

Foto-impressie 25 maart

Inspiratie ondernemersavond

Fietsenstalling
Ondernemers hebben de voorkeur voor een spreiding van de mogelijkheden om fietsen te stallen over de gehele binnenstad. Indien er toch gekozen wordt voor een grote bewaakte stallingsplek, maak er dan iets bijzonders van! Neem als voorbeeld Alphen aan de Rijn. Zie inspiratiebeeld op pagina 14.

Fontein
Fontein met het monument is van toegevoegde waarde voor het gebied! Dit water beter uitnutten voor de openbare ruimte
(Zie pagina 11).

Pergola
Pergola functioneert nu niet en is een sta-in-de-weg. Maak er een bijzonder bouwwerk van (inspiratie Sevilla op pagina 10 en 15) die een optimale toevoeging geeft aan de publieksruimte. Geeft een mooie scheiding tussen reuring/luwte kant van het plein met een functie voor de openbare ruimte (concert, overdekte antiek/boeken etc markt). Daarnaast kan bij grote evenementen de “luwte zijde” betrokken worden, waardoor het plein multifunctioneel kan worden gebruikt.

Attractie
Stad als attractie. De binnenstad gaat meer dan alleen om shoppen. Beleving staat voorop en ook na 18.00 uur is er een binnenstad. Inspiratie: reuzenrad. Zie pagina 13.

Luwte versus reuring
Plein bestaat uit een reuringzijde op de “kopse kant” van het plein en “luwte gebied” aan de achterzijde. Luwtezijde geschikt voor rommel en antiekmarkten.

Scheiding
Afscheiding tussen luwte- en reuringzijde is wenselijk, pas echter op voor mono-functionaliteit van het totaal. Zoek niet direct in de bebouwing van “gezochte toevoegingen”, maar benadruk het gebruik van de openbare ruimte.

Janspoort
Graag veel aandacht voor de Janspoort als toegang tot de binnenstad. Moet veel beter uitgelicht worden en nu de kans om hier aandacht op te vestigen.

Parkeren & flitsparkeren
Ondernemers zien graag mogelijkheden voor bewonersparkeren in het gebied, bijvoorbeeld in het Bristolpand. Flitsparkeren is een wens in de Looierstraat.

Inspiratie: Metropole Parasol, Sevilla

Redevelopment of Plaza de la Encarnacion, Seville, Spain
Function: archeological site, farmers market, elevated plaza, multiple bars and restaurants
Site area: 18,000 square meters
Building area: 5,000 square meters
Total floor Area: 12,670 square meters
Number of floors: 4
Height of the building: 28.50 meters
Structure: concrete, timber and steel
Principal Exterior: timber and granite
Principal interior material: concrete, granite and steel
Designing period: 2004-2005
Construction period: 2005-2011
Building/Cost: 90 Million Euro

Maar dan op kleinere schaal

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

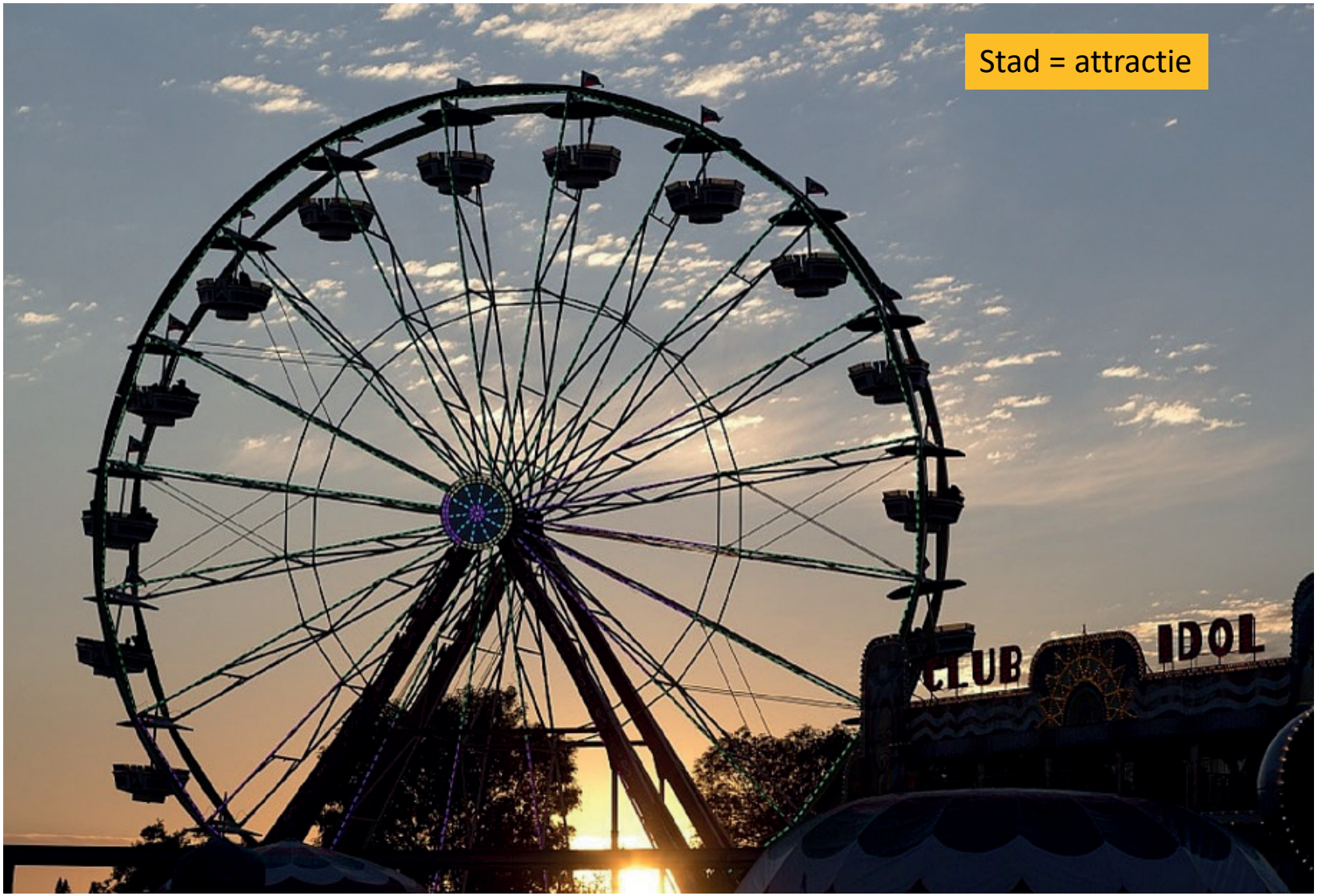

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

En / of: een fietsenstalling, maar dan zó dat die in het beeld iets bijdraagt

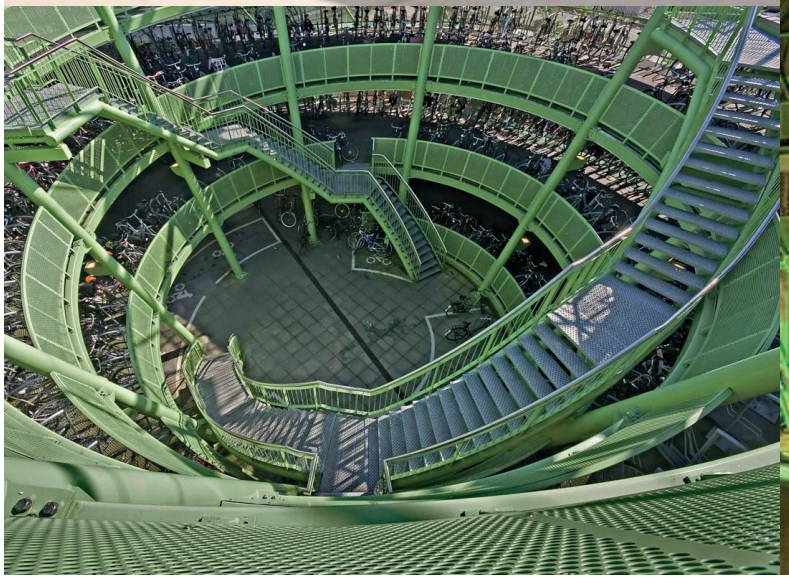

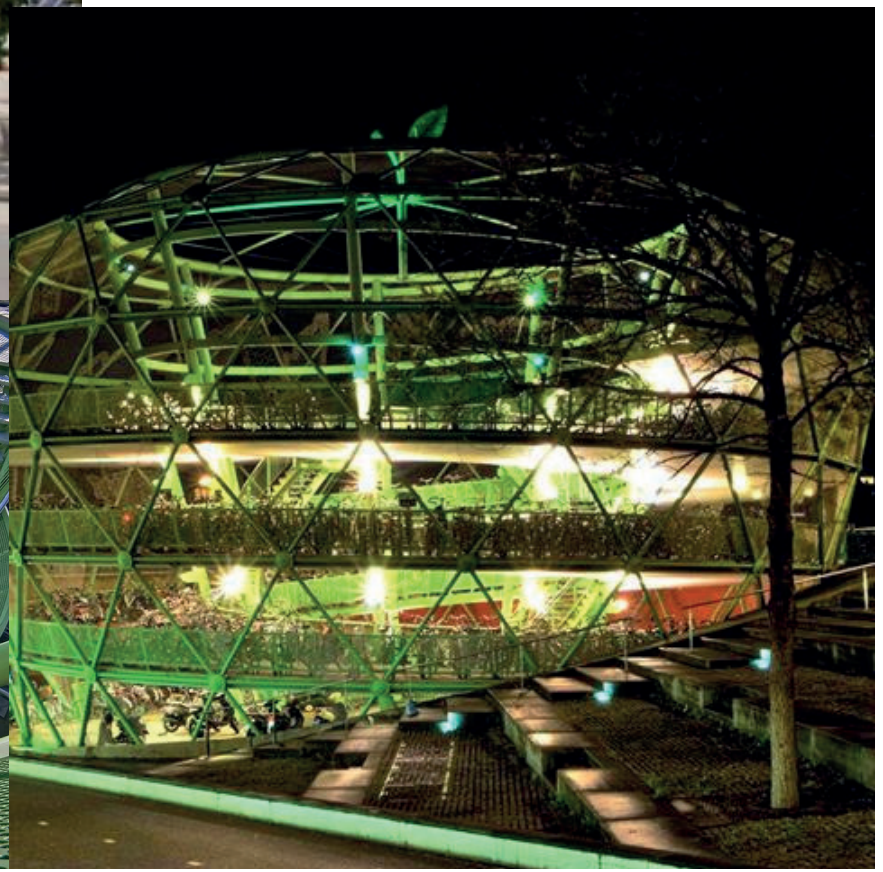

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

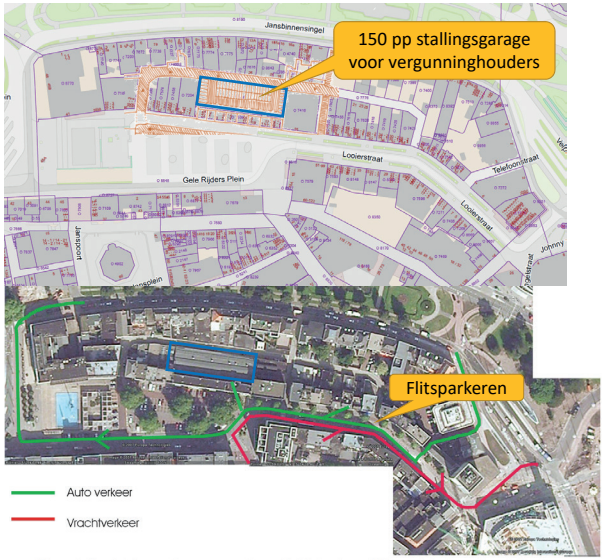

Figuur 1: Eenrichtingsverkeer voor auto's en afwikkelen langs Willemsplein (bron Google Earth).

Maar in elk geval:
toevoegen parkeren t.b.v. vergunningen voor huidige en nieuwe bewoners noordschil Binnenstad, en ondernemers.

Stel 150 plaatsen (is mogelijk op Bristol-kavel)

Flitsparkeren brengt de plint weer tot leven (geen retail, maar dienstverlening / commerciële ruimte / praktijkruimte)

Zondagmiddagconcert, openluchtmarkt, buitenpodium, stedenbouwkundige scheiding, eye catcher, ...

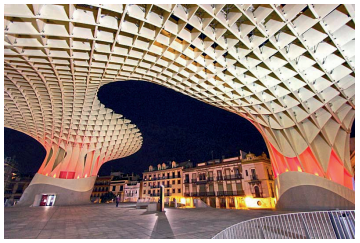

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

colofon

City Centrum Arnhem

Zetta Stichting voor maatschappelijk vastgoed

SAB Stedenbouwkundig adviesbureau Arnhem

Orke Management bv

Rejoko beheer bv

D&M architecten

Lay out folder SAB Arnhem

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

Aanleiding

Over het Gele Rijders Plein wordt al heel lang en heel veel gepraat. Niet alleen door de gemeentelijke politiek, maar ook door bewoners en ondernemers op en rond het plein en elders in de stad. Daar is ook aanleiding toe. Was het plein vroeger, samen met de karakteristieke omringende gebouwen, van ondermeer de HBS, een plaats van betekenis, tegenwoordig ligt het plein min of meer geïsoleerd tussen de Jansbuitensingel en de lange zuidelijke pleinwand naar de binnenstad. Dit komt onder meer doordat het plein niet meer bereikbaar is voor doorgaand verkeer en ook de ruimtelijke en functionele verbinding met de rest van de binnenstad ontbreekt. Dit heeft onder andere leegstand tot gevolg, onlangs geïllustreerd door het vertrek van de EkoPlaza, die stelt "meer in het zicht te willen zitten, het Gele Rijders Plein is een achteraftplek" (De Gelderlander 15 maart 2014).

De ligging van het Gele Rijders Plein aan de rand van de binnenstad biedt kansen om het plein en de bebouwing weer een functie te geven die niet alleen vernieuwend is voor de binnenstad van Arnhem, maar ook sociaal-maatschappelijk verbonden is met de stad. Eerste aanzetten hiervoor zijn er al:

- De herbouw van de HBS;
- Plannen voor een hotel in het voormalige gebouw van de ABN-AMRO;
- Mobiele units voor startende ondernemers;
- Leer- en werkplaatsen in bestaande winkelpanden.

Maar er is meer nodig. Het Gele Rijders Plein moet zich kunnen laten zien en moet herkenbaar zijn als kenmerkende en mooie plek in de stad. Daar willen Arnhemse ondernemers mee aan de slag. Nu niet meer praten, maar doen. In dit document laten wij zien hoe we dit gaan doen en wat ons voor ogen staat.

De Groene Fabriek

Arnhemse stadstuin voor wonen, werken en winkelen

De Groene Fabriek haalt het groen en ondernemend Arnhem naar de binnenstad. Het is een uniek 'Arnhems' plein. Enerzijds dynamisch met economische activiteit, anderzijds een groene plek in de binnenstad waar het fijn verblijven is.

De Groene Fabriek biedt ondernemende mensen de mogelijkheid om op het plein een eigen bedrijf te starten in een levendige omgeving met andere startende ondernemers. Met de geboden faciliteiten ontstaat er voor starters een laagdrempelige toegang tot De Groene Fabriek. Daarnaast worden op De Groene Fabriek ook ambachtelijke beroepen beoefend en is sprake van opleidingen in de trend van "meester-gezel" verhoudingen, waarmee een nieuwe bron van economische activiteit wordt aangeboord. Deze kan variëren van fietsenmakers tot bakkers, slagers en brouwers van "Arnhemsch" bier.

De Groene Fabriek vormt ook bij uitstek de plaats waar de plek van Arnhem als regionale hoofdstad van een sterk op regionaal en biologisch geteeld aanbod aan voedsel, tot uitdrukking komt. De economische activiteiten zijn op een innovatieve wijze ingebed in een vergroende omgeving. Duurzame, innovatieve keuzes bij deze inrichting zijn hierbij de standaard.

Organisatie

Op en rond het Gele Rijders Plein is sprake van een groot aantal verschillende soorten partijen met uiteenlopende en soms tegengestelde belangen. Om een ontwikkeling van het plein vorm te geven vinden wij kennis over en begrip van de verschillende rollen en partijen nodig, samen vormen zij immers de bouwstenen voor de totstandkoming van een effectieve samenwerking op en rond het plein.
Dit pleit in de voorbereiding en bij de verdere uitwerking van bestaande ideeën voor een grondige lokale en misschien wel regionale krachtenveldanalyse en het helder beschrijven van de belangen en rollen van betrokkenen, op basis waarvan een gebiedsspecifiek samenwerkingsverband kan worden gebouwd en de hierbij behorende strategieën en een plan van aanpak kunnen worden gemaakt.
Voor de vormgeving van een samenwerkingsverband ten behoeve van de ontwikkeling en exploitatie van De Groene Fabriek staat ons een publiek-private samenwerking voor ogen.

Wij zien de ondernemers als de primaire drijvende kracht voor het plein. Daarom stellen wij voor om onder de parapluie van City Centrum Arnhem een professionele en onafhankelijke beheerorganisatie te vormen, die De Groene Fabriek als 'bedrijvigheidsterrein' op een bedrijfsmatige manier beheert, promoot en verder ontwikkelt. Wij nodigen, naast de huidige gebruikers van het Gele Rijders Plein, de gemeente Arnhem, de provincie Gelderland en ook de vastgoedeigenaren uit om actief binnen deze organisatie te participeren.

De samenwerking vindt plaats op basis van gelijkwaardigheid en gezamenlijk worden middelen ingezet ter realisatie van de gestelde doelen. Binnen de beheeractiviteiten werkt iedere participant vanuit zijn eigen rol. Gemeentelijke participatie is gewenst vanwege de nodige doorzettingsmacht, de borging van informatiestromen en het uitwisselen van kennis.

Deze beheerorganisatie zal een intermediaire organisatie zijn, dat wil zeggen dat zij tussen de partijen staat en niet het eigendom is van of opereert namens, één of meerdere van de deelnemende partijen op of rond De Groene Fabriek.
Om als legitieme organisatie in het beheer van De Groene Fabriek te kunnen functioneren, zal de gemeente deze organisatie bij voorbaat als gesprekspartner moeten accepteren.

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

Aansluiting beleid gemeente

Een eerste analyse van het gemeentelijk beleid laat zien dat ons idee voor het plein past binnen het gemeentelijke beleid, zoals verwoord in de Structuurvisie en Koers Binnenstad. Onderstaand hebben we enkele citaten uit deze gemeentelijke beleidsstukken weergegeven, zodat snel inzichtelijk is waarop onze ideeën aanhaken.

- ‘Ruimte voor initiatieven van onderaf’;
- ‘Initiatieven faciliteren en stimuleren, die bijdragen aan economische vitaliteit en beleving van het plein’;
- ‘Waar nodig actief ingrijpen in de openbare ruimte’;
- ‘Geen toevoeging van winkels of kantoren’;
- ‘Inhaken op nieuwe thema’s als energie, klimaat, etc.’;
- ‘Herstellen stadspassage als verbindende schakel’;
- ‘Pleinen vragen aandacht’;
- ‘Dooradering beken (beekherstel)’;
- ‘Duurzaamheid’;
- ‘Opwarming tegengaan’;
- ‘Geen concurrentie, maar eigen stedelijk milieu’;
- De ligging in de binnenstad met alle voordelen daarvan, gecombineerd met overige delen van de binnenstad zoals Gele Rijders Plein en het noordoostelijk deel van de binnenstad moeten hier niet de concurentie mee aangaan maar een eigen stedelijk milieu bieden: menging met stedelijk wonen, kleinschalige creatieve bedrijvigheid met een ‘etalagefunctie’, met bepaalde winkelmilieus die als niches aanvullend zijn op het kernwinkelapparaat’;
- ‘de relatieve rust en luwte ervan, biedt kansen voor het creëren van een bijzonder woon- en werkmilieu dat een waardevolle aanvulling is op de bestaande binnenstad. Verstilde stedelijke sfeer’;
- ‘Ruimte voor transformatie’;
- ‘Leefbaarheid betekent onder meer optimale afstemming arbeidsmarkt-onderwijs’.

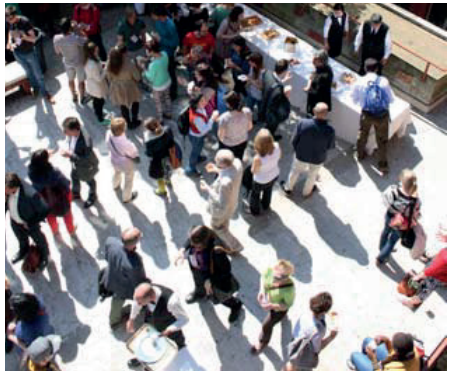

De Groene Fabriek anno 2020

Na mijn studie Tuin- en Landschapsarchitectuur (2015) ben ik teruggegaan naar mijn geboorteplaats in het westen van het land. Inmiddels 5 jaar ouder en samenwonend, besluit ik met mijn vriendin een weekendje naar Arnhem te gaan. Om ‘oude’ vrienden weer eens te ontmoeten, maar ook om te zien hoe Arnhem de afgelopen jaren veranderd is.

Het valt ons, bij aankomst op station Arnhem op, dat de bouwput verdwenen is en de stad een station van allure heeft. De looproute naar het centrum is fraai vormgegeven en leidt ons naar de entree van de binnenstad bij de Jansstraat. Maar ineens valt ons oog op een nieuw karakteristiek gebouw op de kop van het Gele Rijders Plein. We zien een creatieve broedplaats van jong ondernemerschap en studenten in, zo blijkt uit navraag, het herbouwde karakteristieke gebouw van de HBS. En wat schetst onze verbazing als we voorbij het gebouw lopen, het plein heeft een ware metamorfose ondergaan. Het is een groen plein geworden, waarop diverse mobiele units staan, van waaruit het jong ondernemerschap in de praktijk wordt gebracht (nu De Groene Fabriek lees ik). Het plein oogt relaxed. Op de bankjes en muurtjes zitten jongeren, gezinnen en ouderen te genieten van de groene ruimte in de stad.

En hé, wordt daar nou een bank verplaatst en zien we dat daar bloembakken verreden worden? Het blijkt waarheid. Het plein is flexibel ingericht. Mensen kunnen bij elkaar in het zonnetje zitten, of het bankje weer verschuiven om een kopje koffie bij een mobiele unit te drinken. Door deze flexibele inrichting blijkt het plein ook zeer geschikt voor evenementen.

Aan de overzijde van het plein is het voormalige ABN-AMRO gebouw omgetoverd tot nieuwe ‘hotspot’.Verder valt ons op dat de aanpalende panden eveneens verkleuren. De gebruikers haken in op de dynamiek van het plein en de rust die het plein biedt in een toch al drukke binnenstad.
Al pratende met bovenal jonge ondernemers horen we dat het plein ‘Made in Arnhem’ is. De ondernemers komen van Arnhemse scholen en worden ter plekke begeleid. De inrichting van het plein is uitgedacht en gemaakt door Arnhemmers. Het plein blijkt verankerd in de stad en dat geeft direct het succes weer!

Eén ding weten we zeker: De Groene Fabriek is een geweldige creatieve broedplaats in de binnenstad geworden! Wij komen gauw nog eens terug!

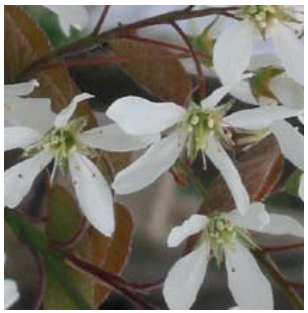

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

Gele Rijders Plein: De Groene Fabriek

Sonsbeek tot in de stad

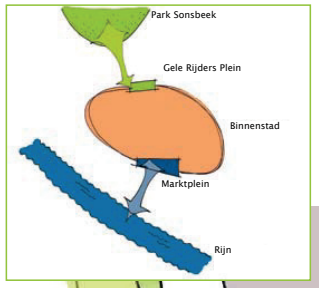

Regionaal en biologisch

Bedrijvigheid en ondernemen

Verblijfsklimaat en evenementen

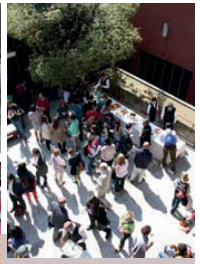

concept

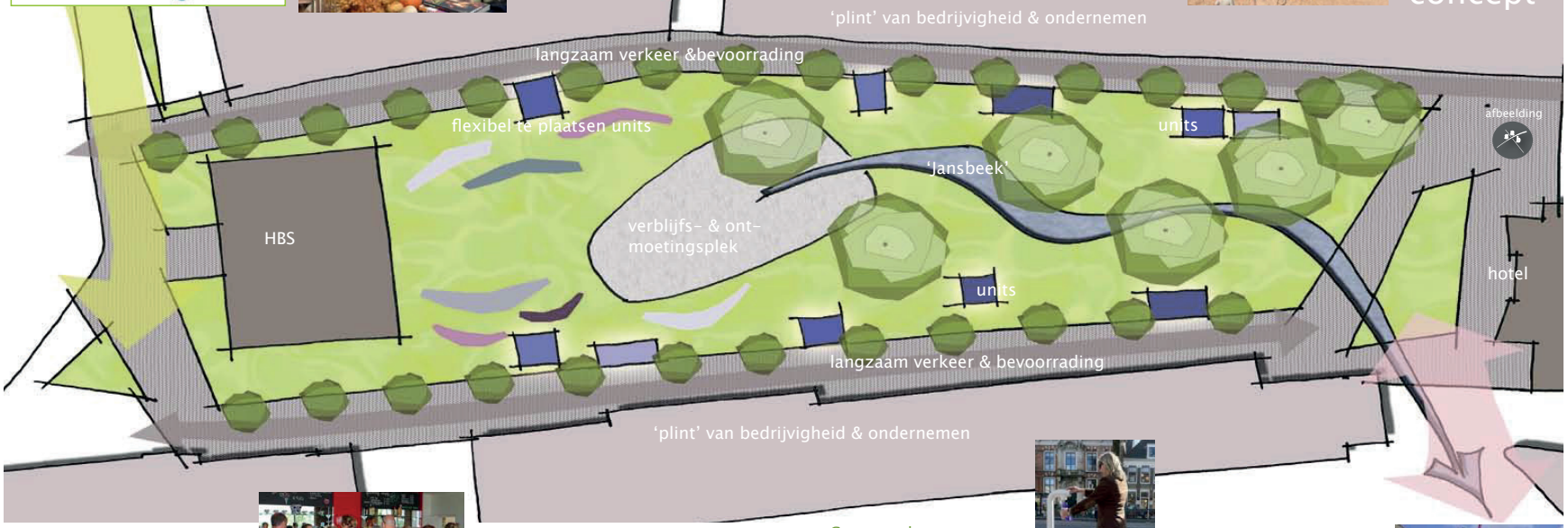

Levendig

Groen en duurzaam

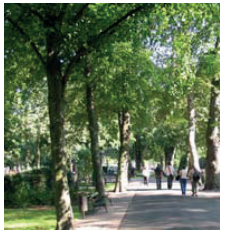

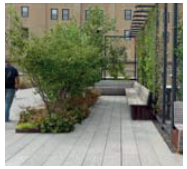

Creatief

Inspiratie ondernemersavond 27 maart 2017

Urban playground en park. Voor zowel kinderen als volwassenen.

28 6 reacties

door: **bever**

Arnhem is een bruisende en creatieve stad. Het gele rijders plein is een mooie locatie met veel potentie. Als ik naar de stad kijk dan heeft de stad weinig plekken waar je zonder dat je op een terrasje gaat zitten even je rust kunt pakken.

De AKU fontein op het plein trekt in de zomer al veel winkelend publiek dat graag even een pauze neemt van het shoppen. Ik denk dat een urban playground / natuurspeeltuin / park een goede optie is voor het gele rijders plein. Het sluit goed aan op de AKU fontein en het creëert en mooie extra groene plek in Arnhem. Zo heeft het winkelend publiek een plek waar het even uit kan rusten.

open originele afb. in nieuw venster

Deel op Delen Tweet

Reacties (6)

vivian79 vrijdag 17 maart 2017 om 20:36
Goed idee! Een plek voor kinderen en volwassenen in de stad! Er zijn nu eigenlijk geen leuke plekken voor kids in de stad! Maak er dan wel een echte leuke speeltuin met park van! Een glijbaan, schommel, klauterbaan. Heel tof!

briek zaterdag 18 maart 2017 om 09:10
Goed idee groene plek in de stad. Maar kinderen? Wonen die er?

colette24 zaterdag 18 maart 2017 om 21:33
Ik woon tegenover de aku fontein maar helaas trekt deze over het algemeen geen winkelend publiek aan maar jeugd die er een grote rotzooi van maakt

allroundarnhem zondag 26 maart 2017 om 17:46
Goed plan en breng het Aardvarken ook naar dit plein. Dit Feestvarken ligt nu aan het Bartokplein maar moet daar op termijn weg. Trekt heel veel ouders met kinderen.

allroundarnhem zondag 26 maart 2017 om 17:49
En in de winter natuurlijk een schaatsbaan op de plaats van de fontein.

caro zondag 26 maart 2017 om 20:15
Meer groen in de stad is zeker fijn! Helpt ook bij het hitte eiland effect.

En een groene speeltuin is nog beter! Misschien net als in een stadspark in Toulouse waar ik eens was, met in het midden een afsluitbare 'Japanse tuin', zodat daar overdag van genoten kan worden en 's nachts geen hangjongeren in kunnen. Zou weer een mooie trekpleister zijn voor mensen op zoek naar rust of toeristen.

Het groene plein

1 0 reacties

door: **roos**

Een parkje! Gras, bomen en bloemen. Het is de perfecte plek voor een mooi parkje.

open originele afb. in nieuw venster

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Gemeente Arnhem

Waardevolle cultuur!

0 reacties

door: **antonius**

Het herstellen van de fontein in zijn oude glorie met een verlichte onderkant van de pergola en het herstellen van de stoepen daaromheen zal een theatrale ruimte creëren waar uitvoeringen gehouden kunnen worden. Een mooi voorbeeld zijn de Prinsengracht concerten. Maar dans kan ook (Introdans) Stoeltje meenemen in de bus en genieten..... En op het plein een kinderspeeltuin, slim aangelegd zoals er zoveel te vinden zijn b.v. A'dam....

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Gemeente Arnhem

Verdiepte fietsenstalling

2 reacties

door: **allroundarnhem**

De bestaande fietsstalling is uitgebreid naar de kopse kant van de patio. Hierdoor wordt de helft van de fontein en patio afgeschermd door fietsen. Dit maakt de fontein en de patio niet alleen slecht bereikbaar voor voetgangers maar geeft ook nog eens een erg rommelige indruk.

Een verdiepte fietsenstalling zou een oplossing kunnen zijn. Leg er eventueel aan de zijde van het Jansplein een voetgangers (boog) bruggetje overheen en de patio en fontein zijn ook weer via dit plein bereikbaar. Tenslotte een leuke haag eromheen en de fietsen zijn goed afgeschermd en aan het oog onttrokken.
.

open originele afb. in nieuw venster

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Speeltuin met aardvarken

1 0 reacties

door: **allroundarnhem**

Het aardvarken in het Bartokpark en is een cadeau van de Koninklijke Burgers' Zoo aan Arnhem. Dit "Feestaardvarken" is ontworpen door Florentijn Hofman en is 30 meter lang, 15 meter breed, 9 meter hoog en heeft een totaalgewicht van 150 ton. Het ontwerp kan worden opgedeeld in 23 stukken. De opdeling was noodzakelijk omdat het een verplaatsbaar en dus demontabel kunstwerk moest worden.

Kinderen weten het aardvarken maar al te goed te vinden. Het is een ideaal speel- en klim object waar zelfs een spel als verstoppertje goed gespeeld kan worden. Ouders wachten geduldig op de kids totdat ze zijn uitgeravot .

Het aardvarken ligt vanaf juli 2013 op een tijdelijke plek in het Bartokpark. Spannend is het wel hoe lang het feestaardvarken nog op deze plek blijft liggen. Nu de economie weer aantrekt en ook de zuidelijke binnenstad steeds verder wordt ontwikkeld zal de huidige eigenaar van de grond dit terrein wellicht ook verder willen ontwikkelen tot het oorspronkelijke plan van een woon- en winkelgebied. Arnhem heeft ten opzichte van vergelijkbare steden relatief weinig binnenstadbewoners en er is dus een groot gebrek aan woonruimte.

Misschien een idee om op het Gele Rijdersplein een stukje Veluwe te realiseren met daarin het aardvarken en bijbehorende zandbak. Het Bartokplein kan dan verder worden ontwikkeld tot een woongebied en het Aardvarken krijgt een nieuwe stek in het stukje Veluwe op het Gele Rijdersplein. Eventueel aangevuld met speelfontein en speeltoestellen. Rond het terrein kan dan horeca komen waar de ouders op het terras kunnen zitten terwijl de kinderen zich vermaken in de tuin.

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Gele Rijdersplein = gele fietsenplein

1 1 reactie

door: **jild**

Om op het verbindingsidee in te haken, waarom niet een gele fietsenroute van het Openlucht museum naar het Gele Rijdersplein? Zet een OV-fietsenstalling bij het Openlucht museum en op de Gele Rijdersplein (en evt van ingang Park de Hoge Veluwe). Zet dan een VVV-kiosk op het Gele Rijdersplein en zet een gele fietsroute uit langs alle mooie plekjes in de stad. Zorg er daarnaast voor dat de twee cafés en restaurant een mooi terras aanleggen. En dat er grote glazen etalages staan waar de creaties van Artez tentoongesteld kunnen worden. En dat de winkelpanden vol met creatieve en lokale ondernemers. Je kunt tijdens de Tour de France ook een groot scherm neerzetten en je kunt ook Arnhem neerzetten als wielerstad.

Deel op Delen Tweet

Reacties (1)

allroundarnhem zondag 26 maart 2017 om 17:42
Gele OV-fietsroute is een prima alternatief voor als de historische tram van het Willemsplein naar Openluchtmuseum toch weer niet haalbaar blijkt te zijn.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

Groen parkje met terrasjes en klein vijvertje.

4 0 reacties

door: **mel**

Een klein parkje met een pleintje voor een terras of meerdere terrasjes. In dat parkje moet een levendig vijvertje komen (met evt een klein fonteintje zodat je het water hoort lopen, mos voor de geur, wat riet en evt een klein bruggetje. Dat maakt het anders dan andere pleinen. De plek moet vooral een groene oase worden De rest van de pleinen in de binnenstad zijn nl voornamelijk beton. Deze moet anders. Gezellig en kneuterig en groen. Het kan zo'n toffe plek worden daar. Ik denk zelf aan Japanse stijl. Als inspiratie een mix tussen de Japanse Tuin in Den Haag op Landgoed Clingendael én met de Millinger Theetuin? Zoiets dus. Beste idee ooit. Kost wel wat. Go for it! ;-) Arnhem verdiend dat.

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

GEMEENTE Arnhem

terras met cultuur ernaast.

1 0 reacties

door: **welkom123**

Een leuk terras voor mams. Ze hebben bij mams nu al een moderne manier van denken, veel jongeren die daar studeren of werkende mensen onder het genot van lekker koffie. Het enige wat ze daar missen is een zonnig terras. Perfecte werk/studie plaats met koffie. Stan en co is ook leuk maar heeft al een terras en is meer op de alcohol gericht. Juist een leuke plek waar mensen geen alcohol drinken. Met ernaast was cultureels om te doen of te luisteren. Bijvoorbeeld: Leuke bands of optredens (dansers van dansscholen als De Vloer), en in de winter mooie tentoonstellingen van amateur art. Een plek voor de wat hoog opgeleiden mensen die willen werken of iets van cultuur willen werken/studeren of cultuur willen beleven. Dat lijkt mij een super tof idee!

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Gemeente Arnhem

klaagmuur

door: **klaagmuur**

maak in het toekomstige groene park ook een klaagmuur voor al die azijnzeikers.

0 reacties

open originele afb. in nieuw venster

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Gemeente Arnhem

Skate(parkje)

door: **shmupz**

3 reacties

Jongeren uit Arnhem skaten nu bij Centraal Station, is ook heel gezellig, maar ik denk dat er voor deze mensen misschien wat meer wensen zijn. Daarnaast kan het dienen als een ontmoetingsplek voor skatende jongeren! :)

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Gemeente Arnhem

Op naar een echt mooi plein!

3 0 reacties

door: **arnhem en ik**

Stan en Co wilde een terras op het plein, goed plan omdat het een cafe is wat super loopt, geef hen de ruimte! De fietsenstalling verplaatsen naar achteren. Nieuwe tegels leggen en het gehele plein egaliseren. De dinsdagmarkt verplaatsen en uitbreiden naar het plein. Nadruk leggen op een uitnodigend en open plein, groen en verbindend naar de verschillende richtingen. Maar voorkomen dat het hangplekken worden!

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Gemeente Arnhem

Place to meet

2 0 reacties

door: **arnhems hart**

Alhoewel wij ons afvragen of het GRP dan nog steeds als evenementen lokatie zal worden gebruikt zijn er diverse uitvoeringen mogelijk.

Ten eerste dat er niet aan de huidige bomen getoornd word. En het AKU fontein eindelijk onderhanden wordt genomen, al is het alleen eerst de omliggende bestrating.

Van de pergola een soort podium maken waar koren, dichters, en kleine (huis) orkestjes kunnen spelen.

Verder heerlijk alles groen aankleden met bloeiende struiken en vaste planten die ook wat hufterproof zijn. Aangrenzende winkels/bewoners kunnen ook bijdragen met (meer) groen voor hun deur te zetten en balkonbakken.

Er staat nog steeds een plan om later de Sint Jansbeek er langs te laten lopen dus nu al iets met dat plan beginnen zou fijn zijn. En vooral de verbinding met het AKU fontein maken en het GRP.

Denk wel er aan dat aangrenzende bewoners geen last verder krijgen van hangjongeren en uitgaanspubliek wat er langs komt om even rotzooi te trappen.

Bewonersgroep Arnhems Hart,
www.arnhemshart.nl.

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Foto-impressie 25 maart

Gemeente Arnhem

Bestaande kwaliteiten liggen voor het oprapen

1 0 reacties

door: **hansvanloon**

Het Gele Rijders Plein moet weer een uitvalbasis worden naar de binnenstad.
Dit door samen met vastgoed-eigenaren de plinten van de bebouwing weer levendig te krijgen.
Maar ook er voor te zorgen dat in de avonduren dit plein aantrekkelijk is en blijft.
Hierbij kan lichtarchitectuur een prachtige rol inspelen door de kwaliteiten aan te lichten en door licht nieuwe gebouwen te maken. Dit maakt het Gele Rijders Plein anders dan de andere pleinen van Arnhem.
Voor het volledige document gemaakt dat al is gepresenteerd in 2013 zie Youtube: youtu.be/4oyzLLxFJIY

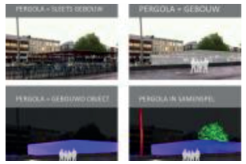

open originele afb. in nieuw venster

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Gemeente Arnhem

Leg verbindingen

7 3 reacties

door: **varwijk**

De binnenstad van Arnhem moet veel meer de verbindingen leggen met de unieke omgeving. De Veluwe, de parken, Burgers Zoo en het Openluchtmuseum.
Veel bezoekers komen nu via de A-12 naar Burgers Zoo en het Openluchtmuseum en vertrekken weer via diezelfde A12 zonder onze mooie parken en binnenstad te bezoeken. Daarnaast hebben we een schitterend nieuw station. Leg verbindingen. Het bovengronds halen van de Jansbeek is al een goed begin. Wandelen langs de Jansbeek. Al wandelend vanuit de Veluwe naar onze binnenstad. Het aardvarken is ook al een goede aanzet. Stukje Burgers Zoo in de binnenstad. Maar er is nog veel meer mogelijk. In samenwerking met het Openluchtmuseum een bierbrouwerij op de Korenmarkt en oude steenfabriek op Meinerswijk bijvoorbeeld. Gele Rijdersplein, kinderplein in Samenwerking met Burgers Zoo. Aardvarken verhuizen naar Gele Rijdersplein met daarnaast veel speeltoestellen in de vorm van dieren. Onderzoek of er misschien toch een historische tram kan rijden vanuit het gele Rijdersplein naar Burgers Zoo en het Openluchtmuseum via Watermuseum, Sonsbeek en Zijpendaal. Door verbindingen te leggen zie je pas hoeveel Arnhem te bieden heeft. Binnenkort gaat de grensoverschrijdende, regionale treinverbinding tussen Nederland en Duitsland rijden. Zorg dat de bezoekers naar Burgers Zoo en Openluchtmuseum met de trein komen en een weekeindje Arnhem boeken. Kom Arnhem, pak die kans. Leg verbindingen en verkoop Arnhem als een totaalplaatje van cultuur en natuur. Het is nu of nooit.

Deel op Delen Tweet

Reacties (3)

laurainarnhem — maandag 20 maart 2017 om 15:29
Mooi idee. Vergeet ook niet: verbindingen met Arnhems Museum, Artez, Kröller Muller. Kunst (en mode) zit in het dna van Arnhem en GRP zou een mooie plek kunnen zijn om dat te tonen. (bijv. deel reserveren voor openbare exposities o.i.d.)

varwijk — maandag 20 maart 2017 om 20:02
Bedankt Laura. Je hebt gelijk. Er zijn heel veel verbindingen te leggen. Door de juiste verbindingen te leggen kun je met een totaalverhaal “Arnhem” komen en dit als geheel presenteren. Daarvoor dien je wel eerst van te voren met z’n allen te bepalen (politiek, ondernemers en bewoners) welke kant je met de stad op wilt. En dat gaat dan veel verder dan het Gele Rijdersplein alleen.
Arnhem, de stad met de Betuwe en uiterwaarden in het zuiden en de Jansbeek, de parken en de hoogten van de Veluwe in het noorden. Dit alles verbonden door de rivier de Rijn is een unieke combinatie. Daarnaast kent Arnhem ook een bewogen geschiedenis waaronder een beruchte reputatie in het laatste jaar van WO II en de oude koloniale wereld met landgoederen van belangrijke regenten. Arnhem was ooit het Haagje van ’t oosten.
Arnhem is van oorsprong geen Rijnstad, maar is ontstaan langs beken vanuit de Veluwe. De Nederlander en de buitenlandse toerist kent Arnhem vooral van de slag om Arnhem, Kröller Müller, het Openluchtmuseum en Burgers Zoo. Arnhem is echter veel meer.
Denk ook aan de schitterende parken, de trolleybus, het Arnhems Museum, Musis Sacrum, Watermuseum, Artez en het centraal station. Maar denk ook aan de naoorlogse monumenten zoals de wederopbouw, het Provinciehuis, Stadhuis, Eusebiuskerk en de John Frostbrug. Deze veelzijdigheid in en om de stad hoort naar onze mening een aanzuigende werking te hebben op de binnenstad.
Er zijn veel manieren en plekken in de binnenstad waarop en w

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Gemeente Arnhem

Werkplek/terras met kiosk en bomen

13 0 reacties

door: **bakkerts**

Maak het een buiten-werkplek waar mensen in de zomer lekker buiten kunnen werken aan (picknick)tafels en bankjes op verschillende hoogten. Plaats er een kiosk bij voor koffie en oplaadpunten voor laptops, dit geeft meteen sociale controle zodat het geen hangplek wordt. In de winter kan deze plaats gebruikt worden als winterterras voor de ijsbaan iets verderop. En plaats wat kersenbloesem bomen! Die zijn supermooi en fleuren de stad helemaal op in de lente.

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Gemeente Arnhem

Arnhem Metrostation Gele Rijdersplein

8 1 reactie

door: **lunarts**

Afgezien van een soort bovengronds park is het misschien een idee om midden op het plein een ondergronds Metrostation (undergound) te bouwen waarbij, na de afdaling twee perrons zijn.
Op beide perrons staat een treinstel en dan kan men uit twee bestemmingen kiezen.
De ene trein neemt je mee naar het verleden van Arnhem en de andere naar de toekomst. Met virtual reality is dat goed te realiseren. Er rijden dus geen echte treinen.
Ook kunnen er virtuele themaritten worden bedacht. Te denken valt aan bijvoorbeeld 'De Slag om Arnhem', culturele manifestaties enzovoorts.
Het is misschien wel zinnig om fictieve stations aan te doen waarbij ook de geografische kenmerken van Arnhem worden gevisualiseerd.
Bouwtechnisch is het goed te realiseren, er hoeven geen echte treinstellen worden neergezet maar met een goed uitgewerkte vormgeving kan het levensecht lijken.
Een moderne attractie voor toeristen en Arnhemmers die weinig ruimte inneemt en die qua kosten, mits goed uitgewerkt, zichzelf kan terug verdienen.

Deel op Delen Tweet

Reacties (1)

allroundarnhem zondag 26 maart 2017 om 17:37
We hebben al een mooie tunnel onder het Willemsplein. Helaas is deze al vele, vele jaren afgesloten. Misschien toch maar weer toegankelijk maken voor dit mooie plan?

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Gemeente Arnhem

Maak het gezellig en betrek de stad erbij

1 reactie

door: **colette24**

Meer horeca en terras! Een speelplaats waaronder bijvoorbeeld jeu des boules en een tafeltennistafel.. als bewoner van her grp hoop ik dat er nu serieus iets mee gedaan wordt! En geen hangplek voor jeugd wordt die s'avonds zoveel rotzooi achter laten.
Door meer horeca zal de leegstand ook terug nemen, want het hele plein is bijna leeg

Deel op Delen Tweet

Reacties (1)

allroundarnhem zondag 26 maart 2017 om 17:51
Juist, een speeltuin voor jong en oud.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Gemeente Arnhem

plein een plein laten

5 reacties

door: **amh**

Op zich leuke ideeën voorbij zien komen als parkje of urban speelplaats. Als bewoner van het GRP koppel ik dat echter direct aan termen als hondenuitlaatplek en hangplek (m.n. voor figuren die zich nu bij de AKU-fontein bevinden).

Waarom niet het plein een plein laten? Zoveel pleinen zijn er niet meer in Arnhem. Een met een open karakter, zonder het te overladen met van alles en nog wat? Plaats er mooie (prijsvraag voor kunstzinnig ontwerp!) bloembakken, Jansbeek erbij. Klaar.

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Gemeente Arnhem

Focus op innovatie!

2 0 reacties

door: **leo**

De markt van vrijdag en zaterdag naar het Gele Rijders plein verplaatsen, met b.v. 4 permanente glazen (Apple) gebouwtjes of zoals het gebouwtje op de Jansplaats, voor b.v. bloemen, vis, kaas, groenten enz. Kerkplein voor evenementen en horeca. De aantrekkingskracht van de markt brengt loop van uit de binnenstad naar dit reeds parkachtige (mooie bomen) beschutte plein. Ondernemers raken dan ook weer geïnteresseerd in de panden in de Looierstraat door het creëren van traffic naar de ingang van de stad aan het Velperplein. Voordelen van het plein: de bussen stoppen voor de deur, het station is om de hoek, en in het pand van Bristol 1500m2 (staat te koop, te huur) een fietsenstalling openen. Business creëren en in Sonsbeek lekker wandelen en genieten van het fantastisch Arnhem. Leo de Lobel

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Gemeente Arnhem

Gele Rijdersplein met markthal

6 0 reacties

door: **eroelof**

Wat zou het de boel daar enorm verlevendigen als er een markthal zou komen, evt. gecombineerd met wonen.
Een mooi transparant gebouw op de plek van de P-plaats, heerlijk.

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Urban playground en park. Voor zowel kinderen als volwassenen.

28 6 reacties

door: **bever**

Arnhem is een bruisende en creatieve stad. Het gele rijders plein is een mooie locatie met veel potentie. Als ik naar de stad kijk dan heeft de stad weinig plekken waar je zonder dat je op een terrasje gaat zitten even je rust kunt pakken.

De AKU fontein op het plein trekt in de zomer al veel winkelend publiek dat graag even een pauze neemt van het shoppen. Ik denk dat een urban playground / natuurspeeltuin / park een goede optie is voor het gele rijders plein. Het sluit goed aan op de AKU fontein en het creëert en mooie extra groene plek in Arnhem. Zo heeft het winkelend publiek een plek waar het even uit kan rusten.

open originele afb. in nieuw venster

Deel op Delen Tweet

Reacties (6)

vivian79 — vrijdag 17 maart 2017 om 20:36
Goed idee! Een plek voor kinderen en volwassenen in de stad! Er zijn nu eigenlijk geen leuke plekken voor kids in de stad! Maak er dan wel een echte leuke speeltuin met park van! Een glijbaan, schommel, klauterbaan. Heel tof!

briek — zaterdag 18 maart 2017 om 09:10
Goed idee groene plek in de stad. Maar kinderen? Wonen die er?

colette24 — zaterdag 18 maart 2017 om 21:33
Ik woon tegenover de aku fontein maar helaas trekt deze over het algemeen geen winkelend publiek aan maar jeugd die er een grote rotzooi van maakt

allroundarnhem — zondag 26 maart 2017 om 17:46
Goed plan en breng het Aardvarken ook naar dit plein. Dit Feestvarken ligt nu aan het Bartokplein maar moet daar op termijn weg. Trekt heel veel ouders met kinderen.

allroundarnhem — zondag 26 maart 2017 om 17:49
En in de winter natuurlijk een schaatsbaan op de plaats van de fontein.

caro — zondag 26 maart 2017 om 20:15
Meer groen in de stad is zeker fijn! Helpt ook bij het hitte eiland effect.

En een groene speeltuin is nog beter! Misschien net als in een stadspark in Toulouse waar ik eens was, met in het midden een afsluitbare 'Japanse tuin', zodat daar overdag van genoten kan worden en 's nachts geen hangjongeren in kunnen. Zou weer een mooie trekpleister zijn voor mensen op zoek naar rust of toeristen.

Maak er een parkje van

35 0 reacties

door: **kasteelheer**

Maak er een groen parkje van met bomen en een grasveld. Past helemaal in Arnhem Parkenstad. Is bovendien goed in kader van klimaatdoelstellingen. Vlakbij de Groene bushalte op het Willemsplein komt er dus het "Groene" Gele Rijdersplein

open originele afb. in nieuw venster

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

Een Cruyff Court

door: **trooding**

Ik vind het Gele Rijders Plein de perfecte plek voor een Cruyff Court. Mensen die in de buitenlucht aan het voetballen zijn, past precies in het beeld van Arnhem als sportstad.

2 **0** reacties

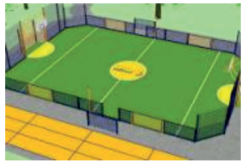

open originele afb. in nieuw venster

Deel op Delen Tweet

Reacties (0)

Er zijn nog geen reacties geplaatst.

Reageer op dit idee

Reactie:*

Log in of maak snel en eenvoudig een account

- ik wil inloggen
- ik wil inloggen met mijn account bij Google of Yahoo
- ik maak liever een nieuwe account aan op deze website

Inspiratie www.meedoeninarnhem.nl

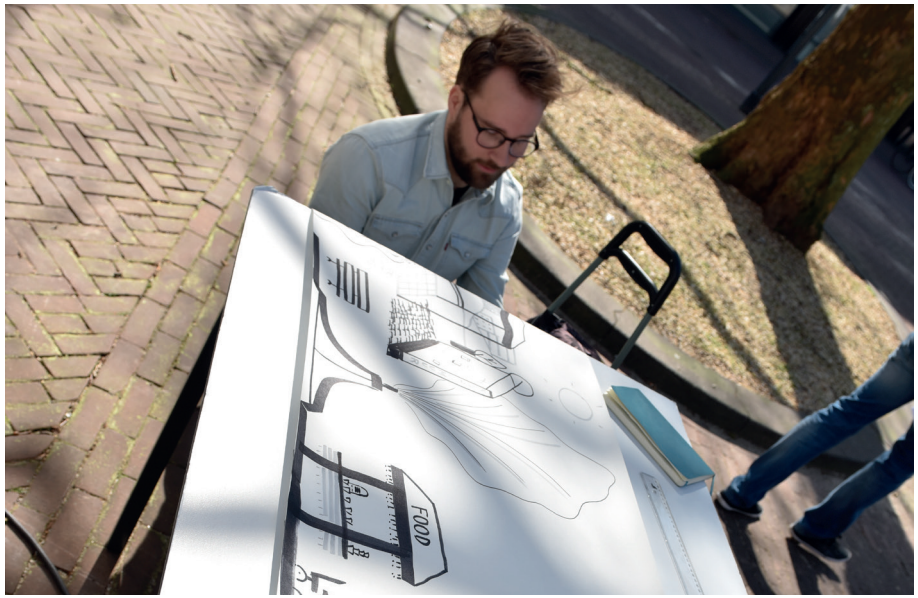

Foto-impressie 25 maart

Gemeente Arnhem
Gepubliceerd door Lianne Siebelt [?] · 23 maart om 9:34 ·

Een urban playground en skatepark. Of juist een rustige werklocatie met kiosk en bomen? Het Gele Rijdersplein zoekt smoel! Heb jij een briljant plan? Kom dan a.s. zaterdag tussen 11.00u en 15.00u naar het plein. Onder het genot van een kop koffie werkt een sneltekenaar het daar voor je uit. Een goed idee maar zaterdag geen tijd? Laat het dan achter op www.meedoeninarnhem.nl. Daar kun je ook de andere ingediende ideeen zien.

8.384 bereikte personen — Bericht promoten

Leuk · Reageren · Delen

Agnes Tenbroeke, Mir Vbk en 50 anderen — Chronologisch

Kiona Lois Millen https://www.facebook.com/banki.nl/
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 2 · 23 maart om 10:06

Marcel Lemstra Bouw er nog een mooie flat
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 23 maart om 10:18

Willy Schurink Henriette Visser: misschien iets voor jouw jongens?
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 1 · 23 maart om 11:13

Bas Jonker Rene Blom?
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 1 · 23 maart om 11:21

Mariska Willems-Jans Een stad speeltuin
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 23 maart om 11:50

Olaf Van de Kraats Shit kan er niet bij zijn, maak er mooi parkje van met paadjes net zoals bij musis
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 1 · 23 maart om 12:22

> **Gemeente Arnhem** Dag Olaf, dank voor je idee! Mocht je er zaterdag inderdaad niet bij kunnen zijn, dan kun je het ook indienen via www.meedoeninarnhem.nl. Dan wordt het ook in het project meegenomen. ^Lianne
> Vind ik leuk · Beantwoorden · Lianne Siebelt heeft hierop gereageerd [?] · 23 maart om 16:30

Manon Cornelissen Een waterplein zoals in Tiel.
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 23 maart om 12:30

William de Reuver Ik denk dat er voor skaters voldoende is in de stad.
Ik zou voor een wat grotere doelgroep hier een aangename plek maken om te verpozen.
Ik denk dat je moet beginnen met de bomen die op het plein staan te behouden en daarom heen het parkje inrichten.... Meer bekijken
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 3 · 23 maart om 17:02 · Bewerkt

> **Gemeente Arnhem** Dag William, dank voor je je idee! Dien het vooral bij ons in: a.s. zaterdag staan we tussen 11.00u en 15.00u op het plein om ideeen te verzamelen, en daarnaast kun je jouw idee ook indienen via www.meedoeninarnhem.nl. We horen het graag! ^Lianne
> Vind ik leuk · Beantwoorden · 1 · Lianne Siebelt heeft hierop gereageerd [?] · 23 maart om 16:33

Meer reacties weergeven

Hetty van Eldik Een groot terras met mobiele eet /koffie/
Vind ik leuk · Beantwoorden · Bericht sturen · 1 · 23 maart om 17:09

Inspiratie social media

Inspiratie social media

Foto-impressie 25 maart

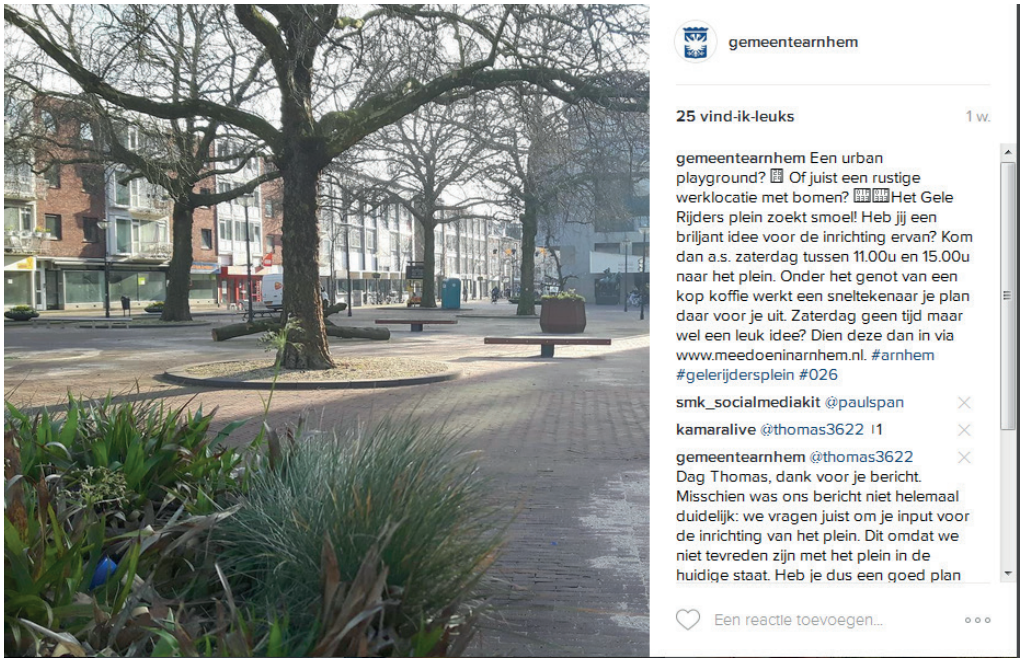

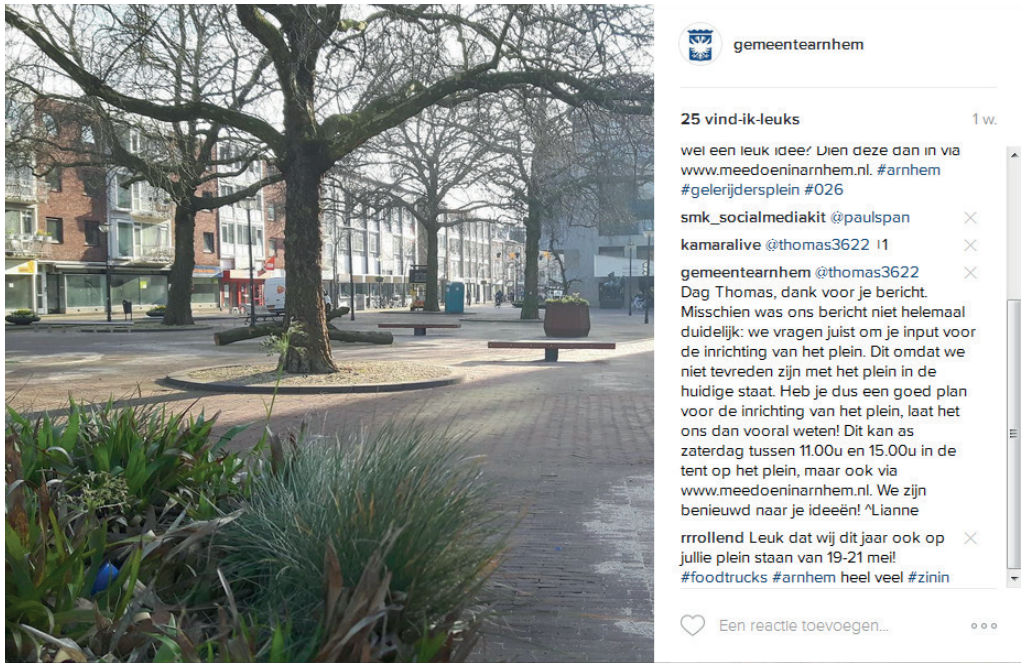

Inspiratie social media

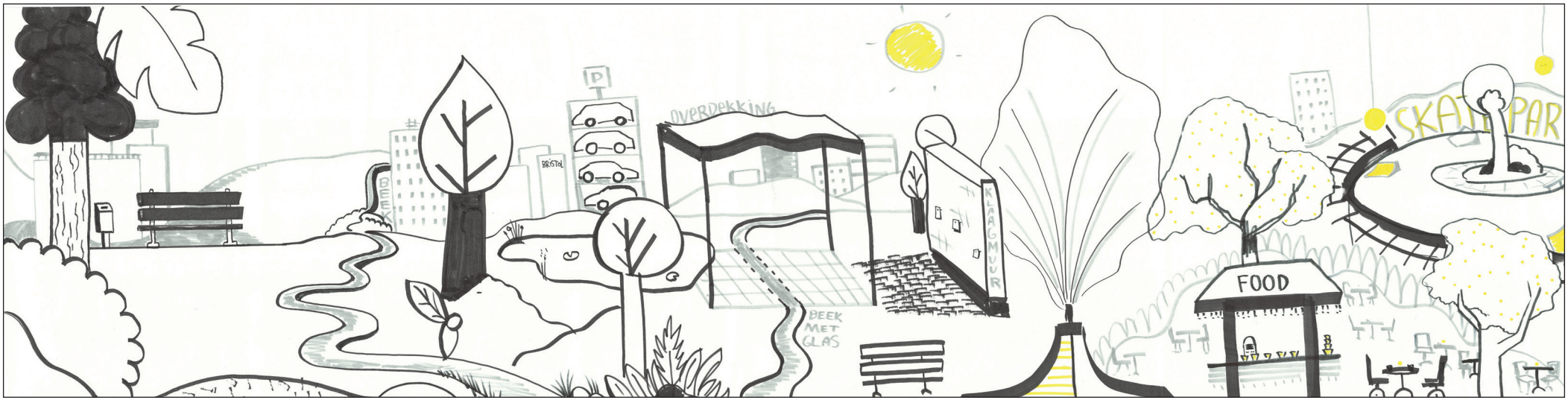

Schets sneltekenaar 25 maart

Colofon

April 2017
Uitgave gemeente Arnhem
Met dank aan alle inzenders

GEMEENTE Arnhem

Van Willem tot Johnny

Ontwerp opties voor de herwaardering van het monument en het aansluitende wederopbouwgebied

KoKKe

JUURLINK URBANISM [+] GELUK bv LANDSCAPE

0.

“De Scope”.

1.

“Arnhem is een stad met diverse lagen, als het Gele Rijdersplein wordt vernieuwd hoort het te passen in het oude en in het nieuwe elan van de stad, zoals het station en Rozet ”.

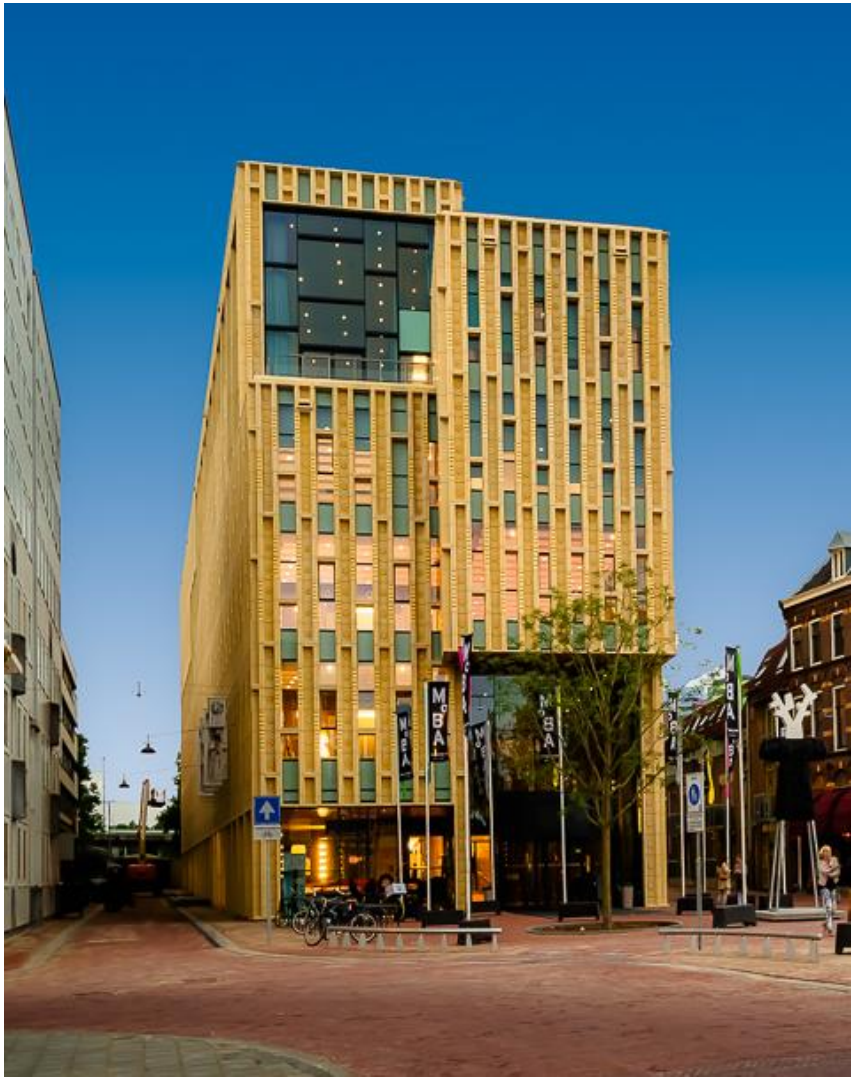
MBA
MBA
MBA

YACHT

Rabobank
WILLEMSPLEIN 1

2.

“Het Gele Rijdersplein is niet altijd dezelfde ruimte geweest, pas vanaf de jaren ‘60 van de vorige eeuw heeft het zijn huidige betekenis gekregen”

1600

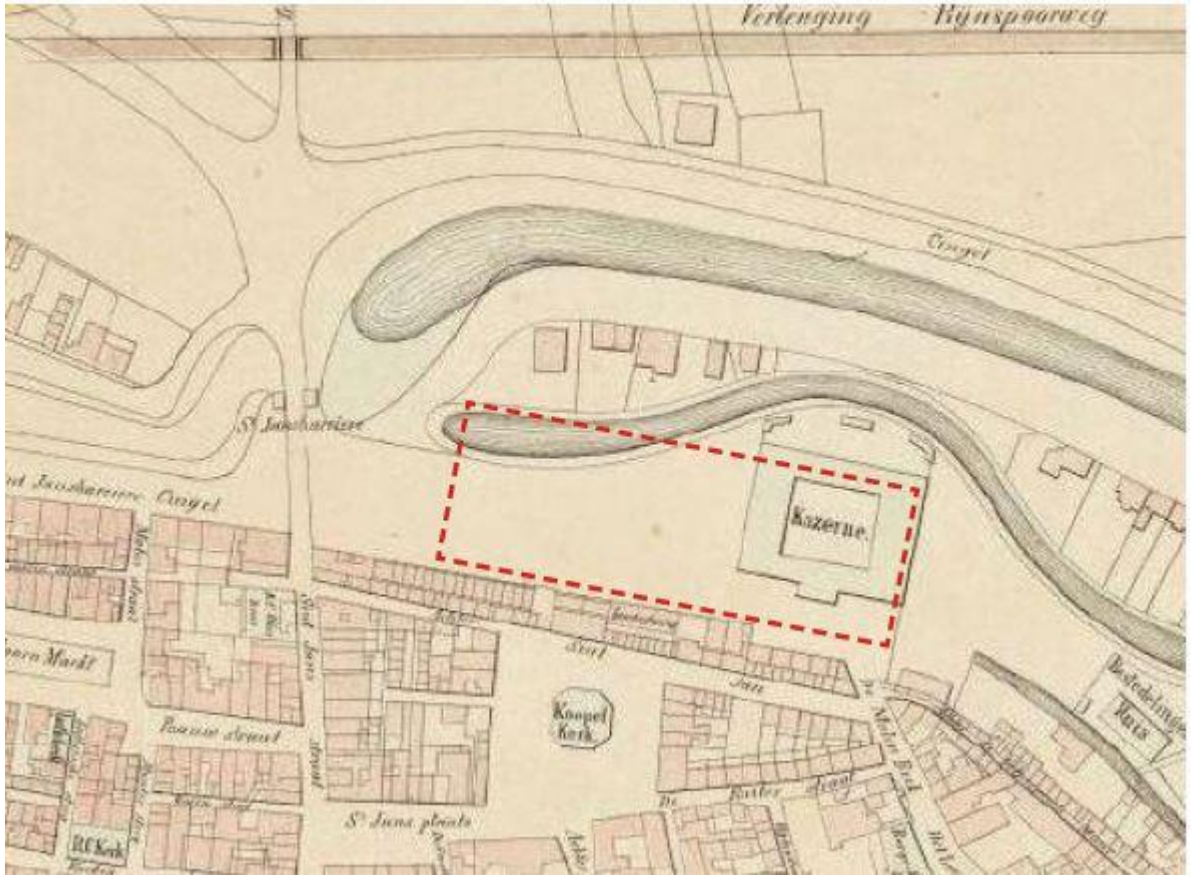
Verlenging Rijnspoorweg
Kazerne.
Koopel Kerk
St Juns plaats

1854

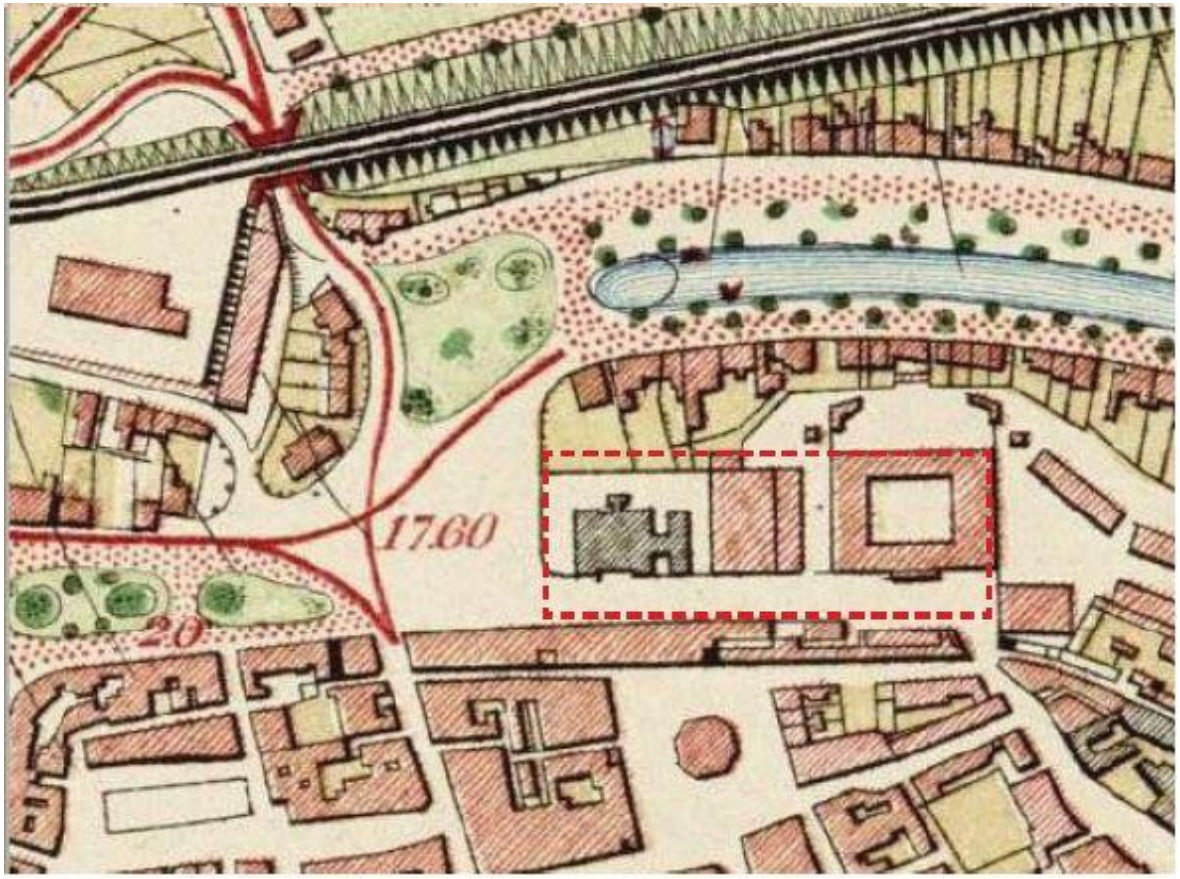

1873

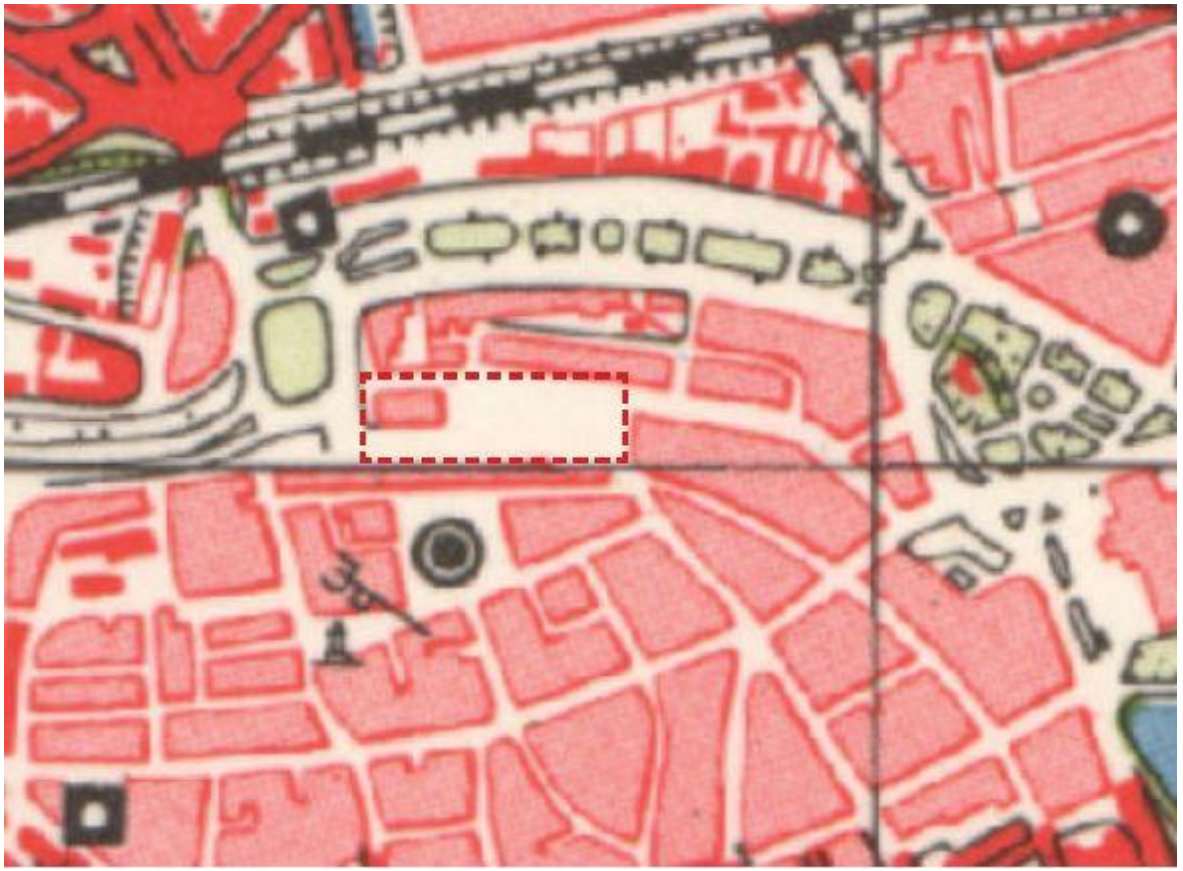

1950

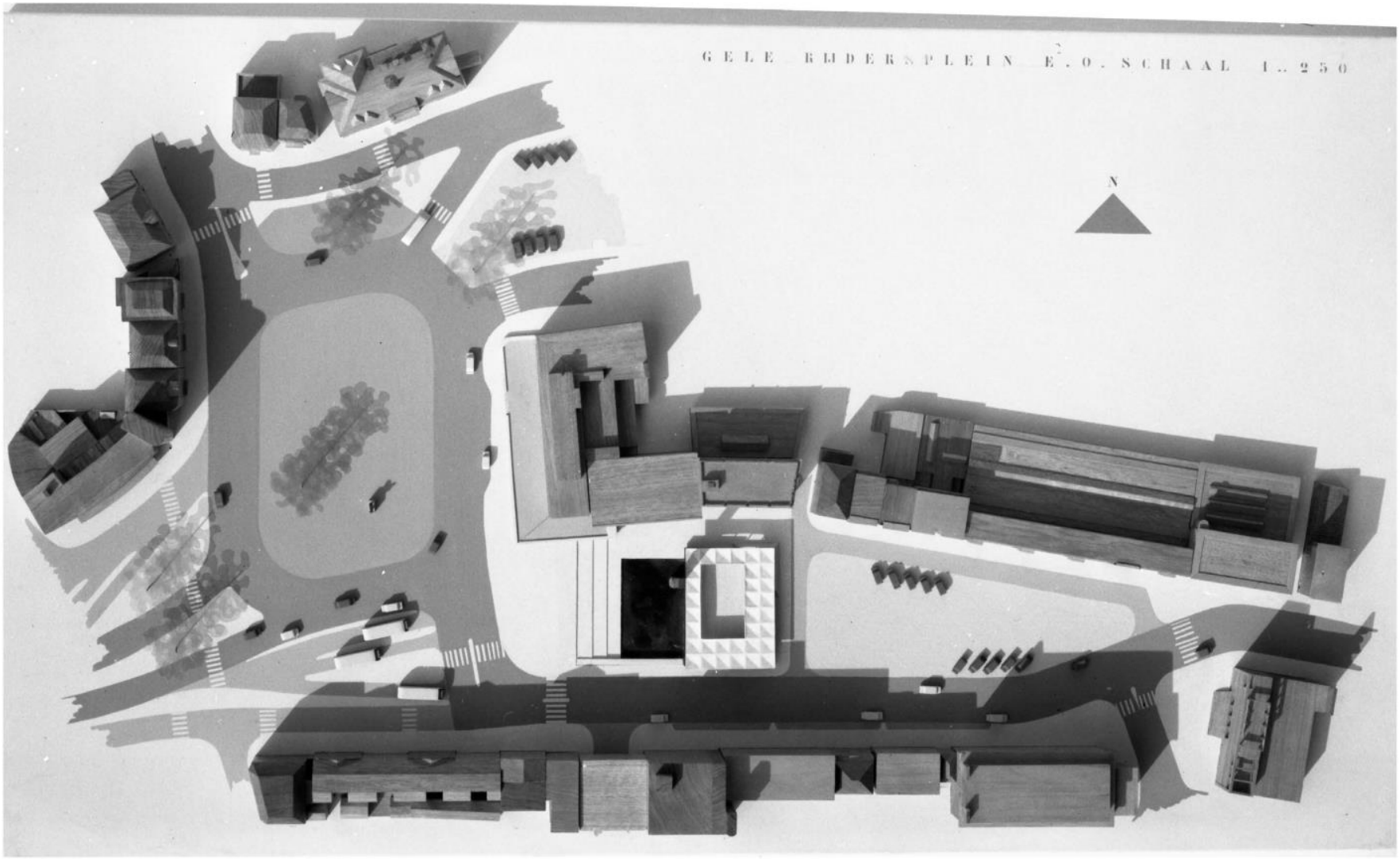
GELE ELDERSPLEIN E.O. SCHAAL 1:250
N

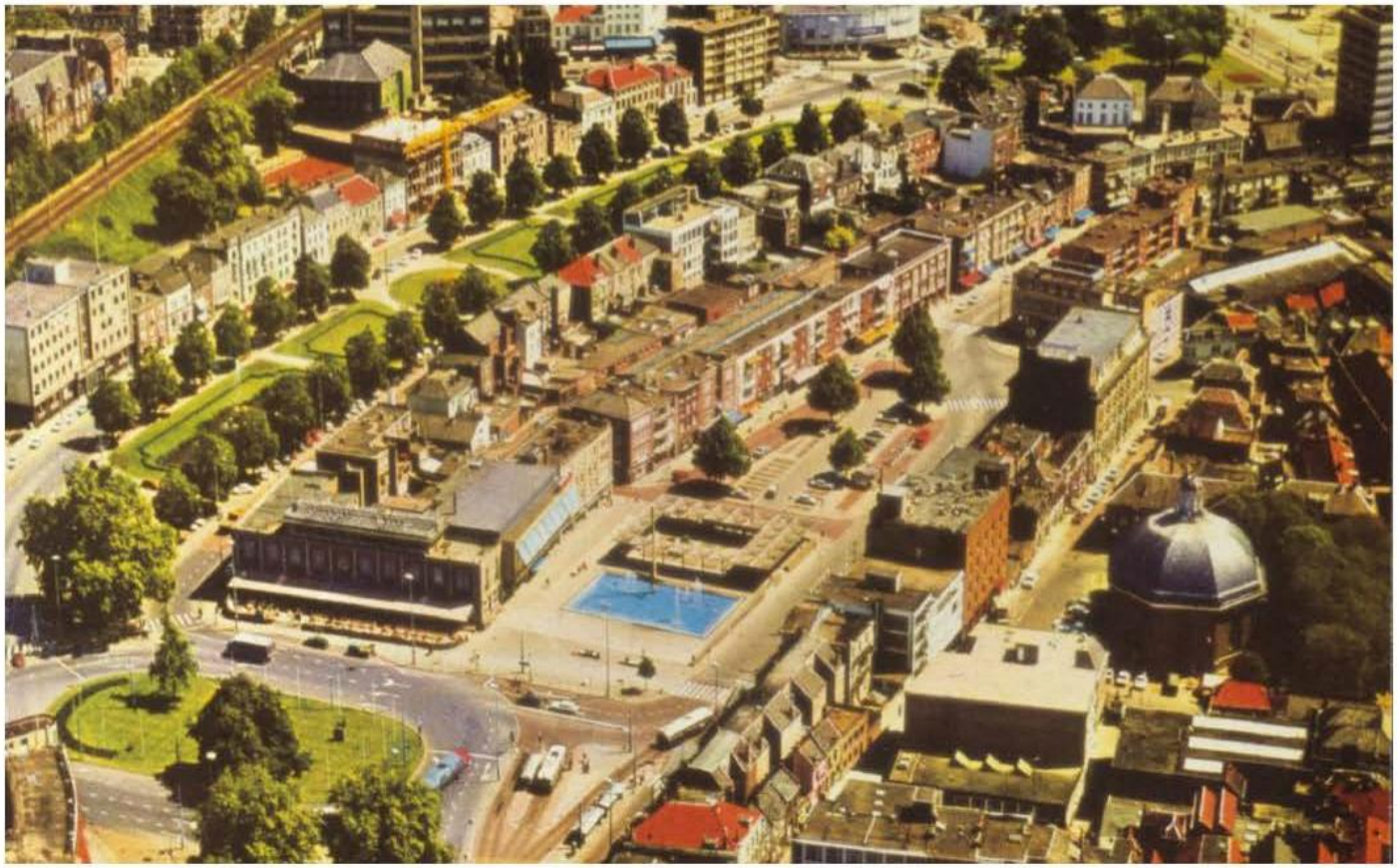

1961

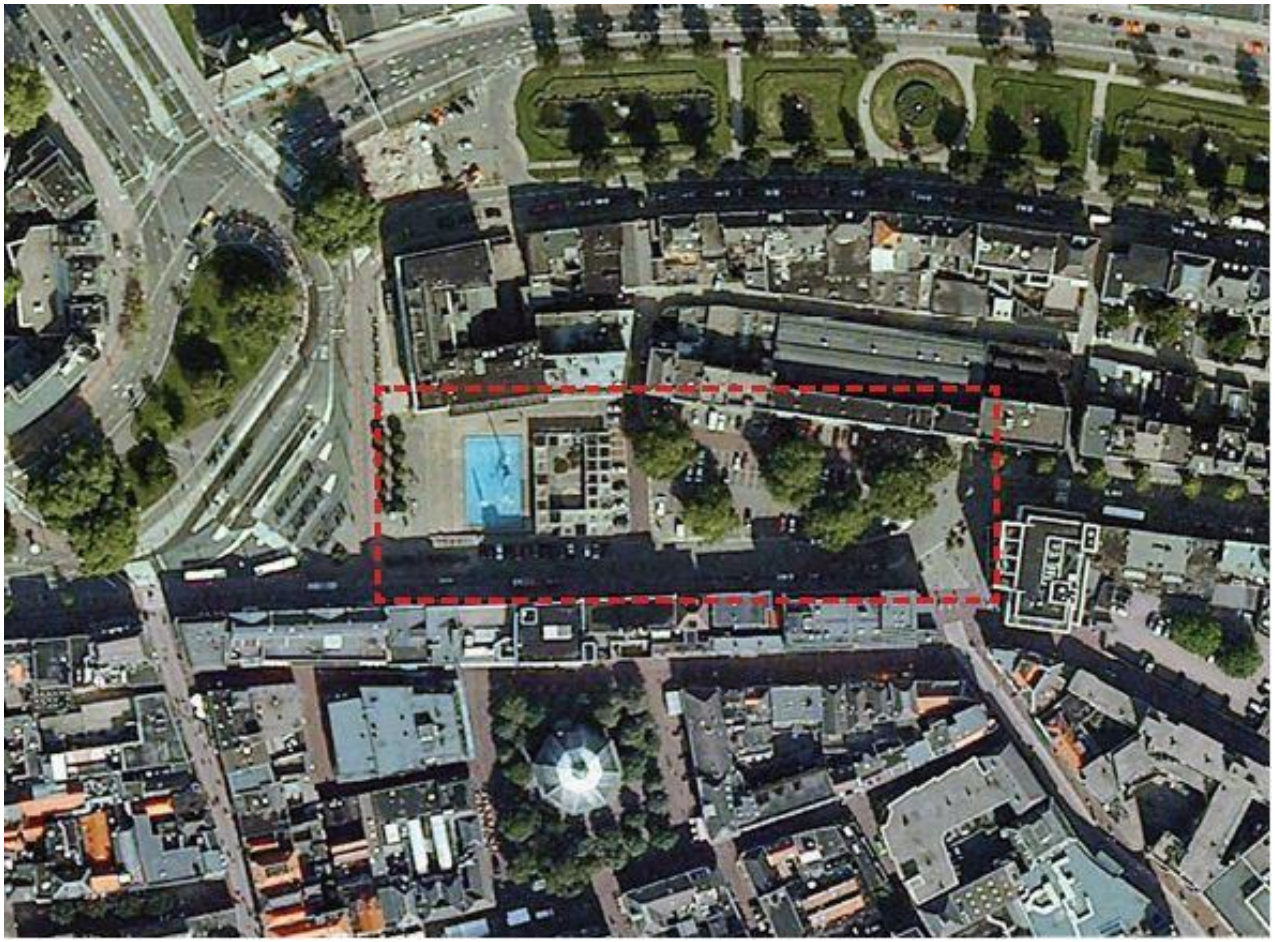

2017

3.

“Het huidige plein is in verval geraakt, soms is het mooi, meestal is het lelijk”

WWW.GELDERSARCHIEF.NL

STAN &CO
Food drinks friends

Winterfestijn

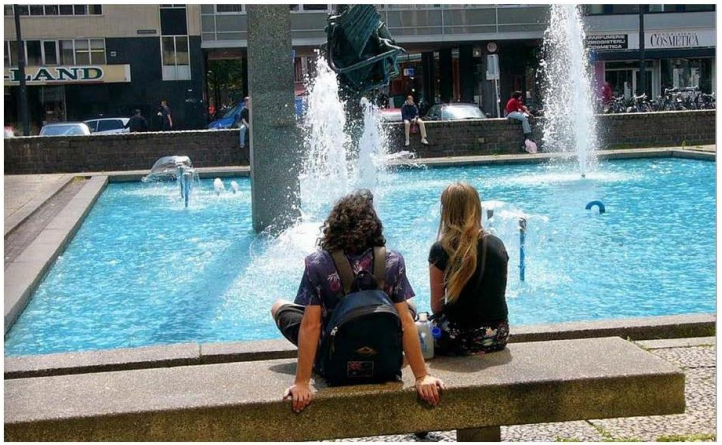
COSMETICA

“Het monument is één architectonische compositie van fontein, beeld en pergola. Dit schaduwrijke bouwsel naar Italiaans idee midden op een plein is niet functioneel. In Nederland zitten we graag in het zonnetje.”

NİŞANTAŞI LOUNGE & RESTAURANT

WORKSTATION

Fonteinvijver

Terrassen

Keermuur en fietsenstalling

4.

“ De reuring op het plein zit vooral aan de westzijde”

5.

“Het is eigenlijk niet 1 plein maar een serie geschakelde ruimtes waarbij het monument en de functionele opdeling zorgt voor fragmentatie”

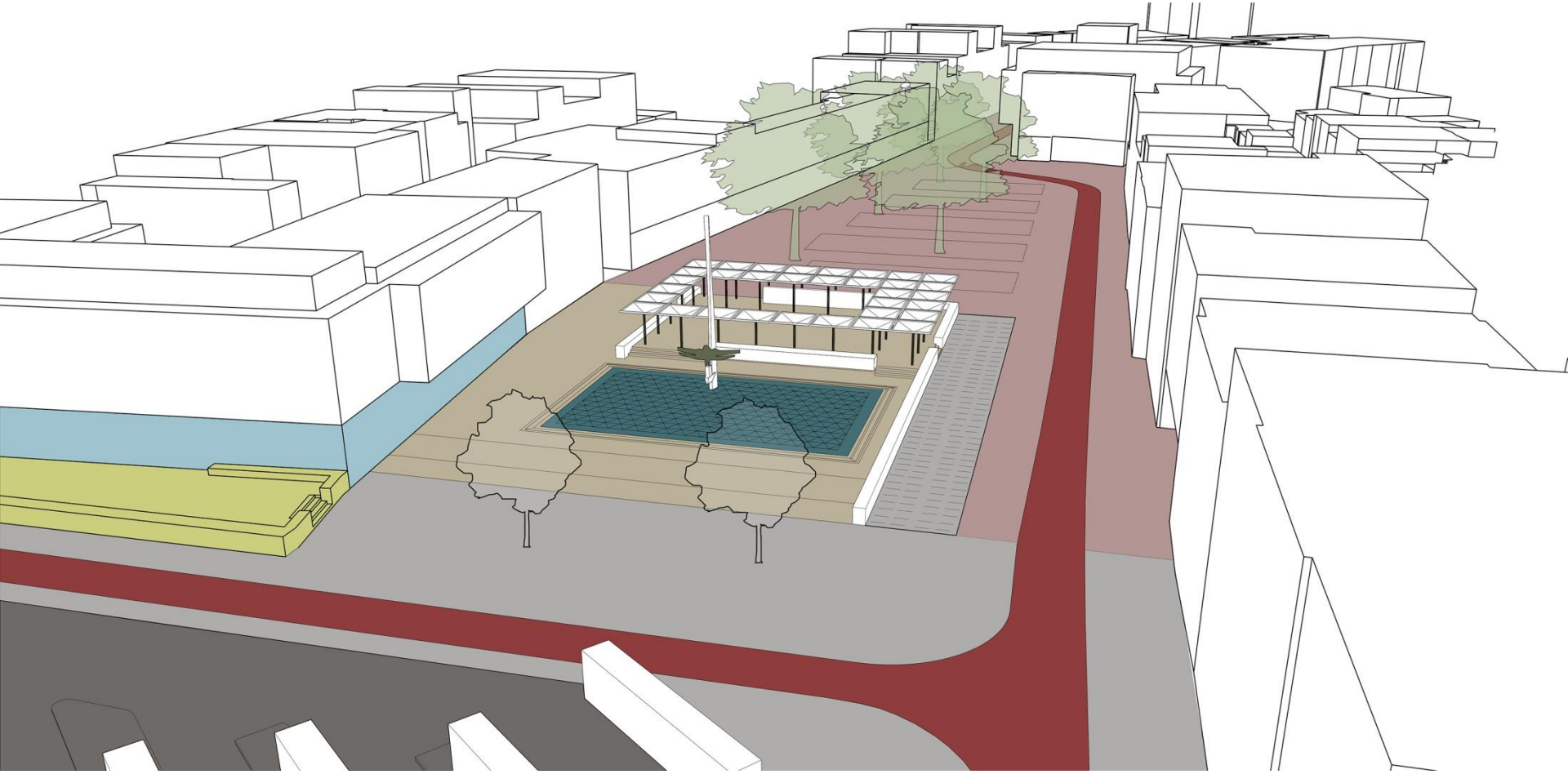

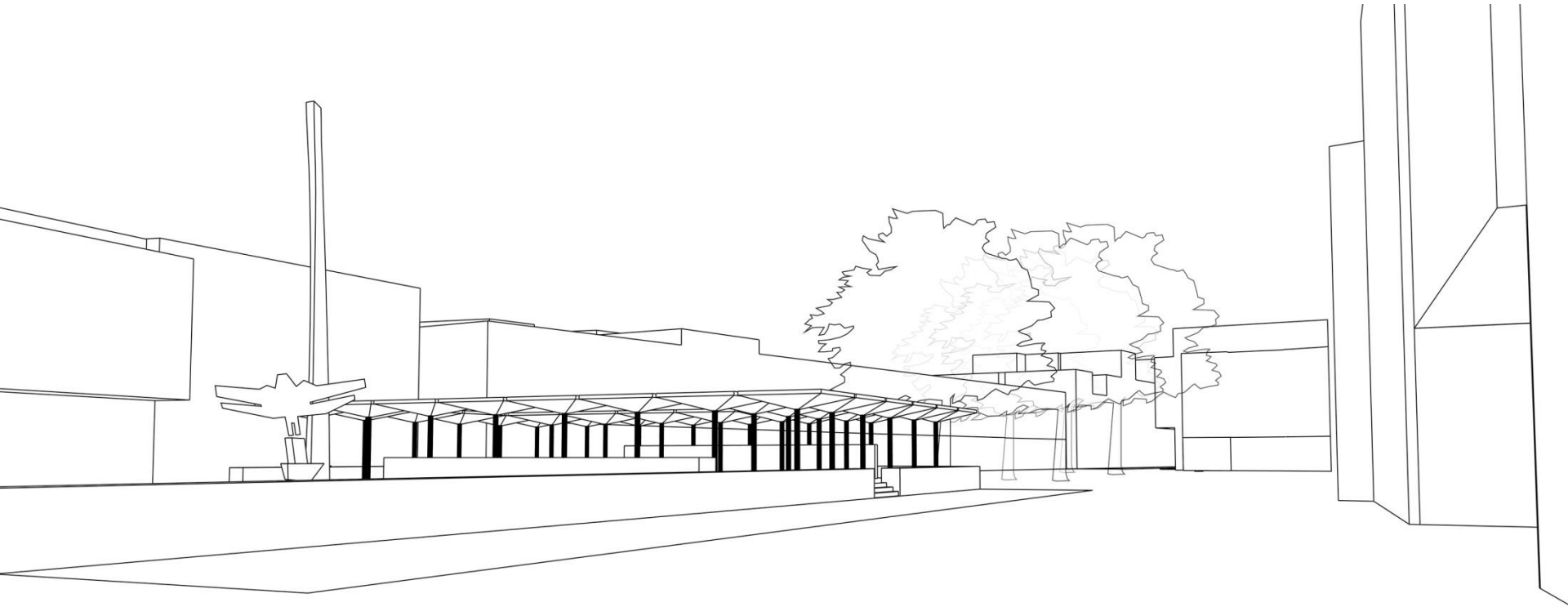

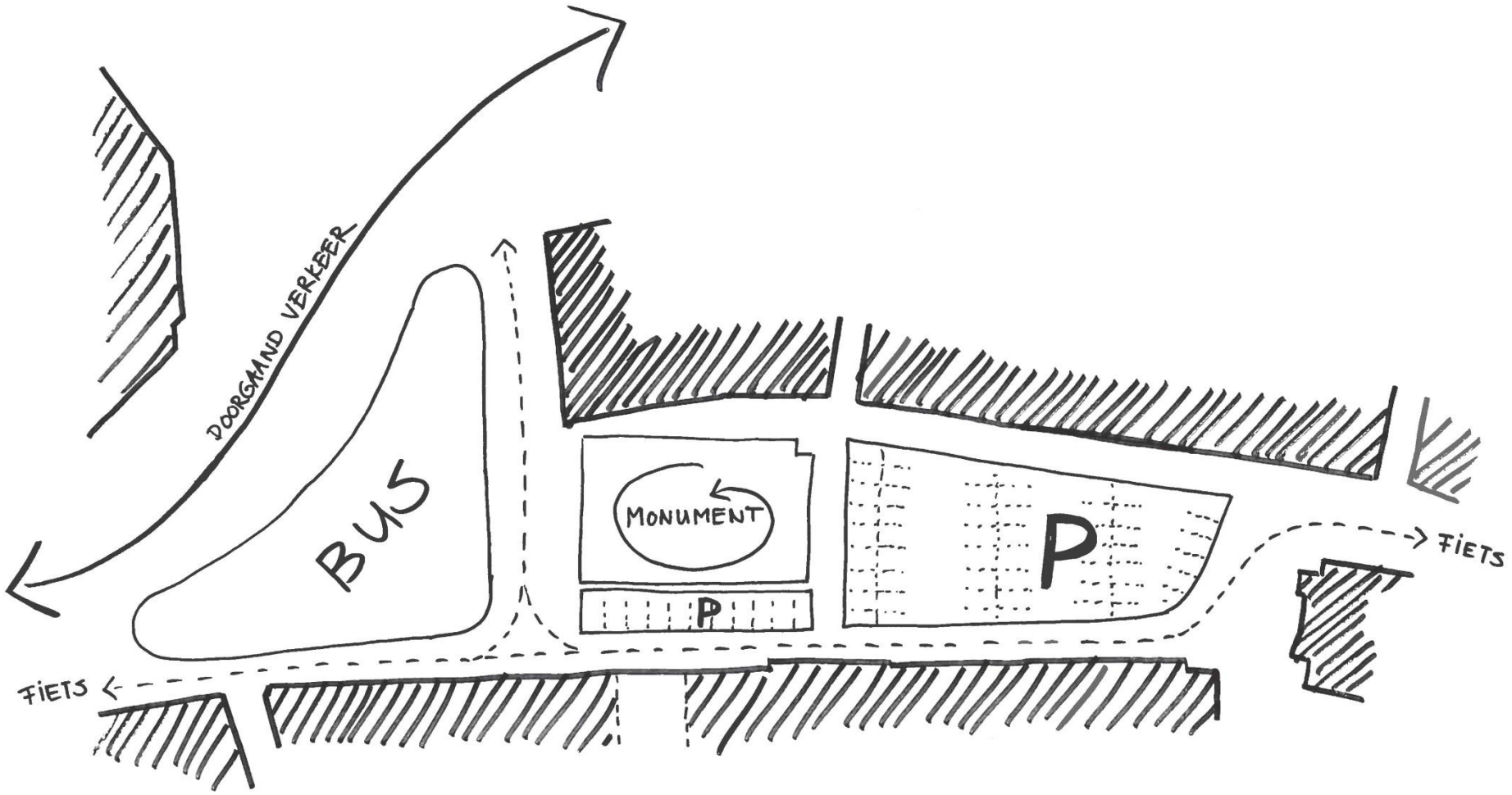
DOORGAAND VERKEER
BUS
MONUMENT
P
P
FIETS
FIETS

6.

“ Het monument is nu een functiescheider. Wat gebeurt er als we het gaan beschouwen als middelpunt met een alzijdig uitstraling”

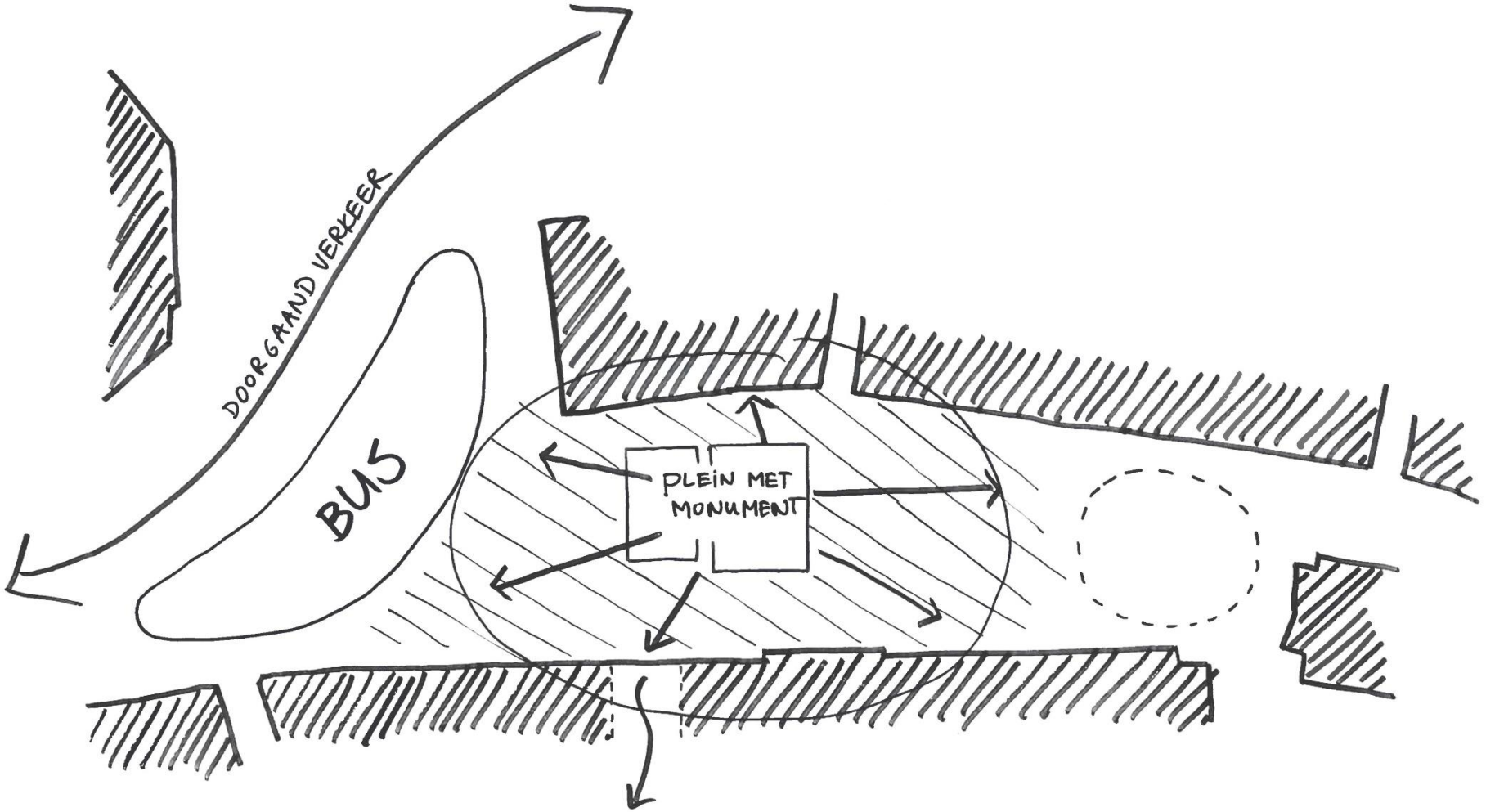
DOORGAAND VERKEER
BUS
PLEIN MET
MONUMENT

7.

“Optie 1, restauratie: het huidige monument kan transparanter worden gemaakt door de muren te verwijderen, een plateau te maken en de fietsen te verplaatsen verder op het plein”

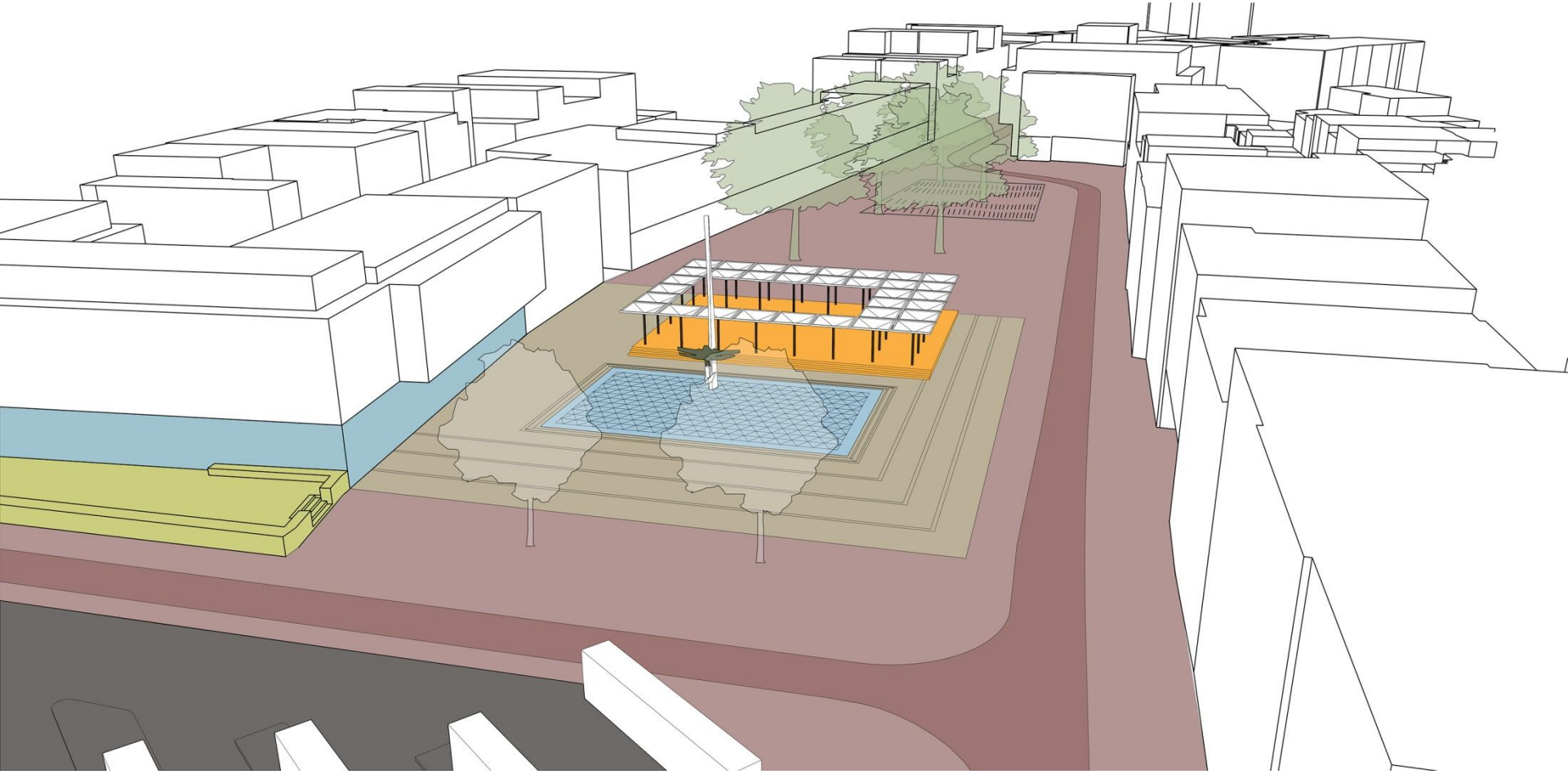

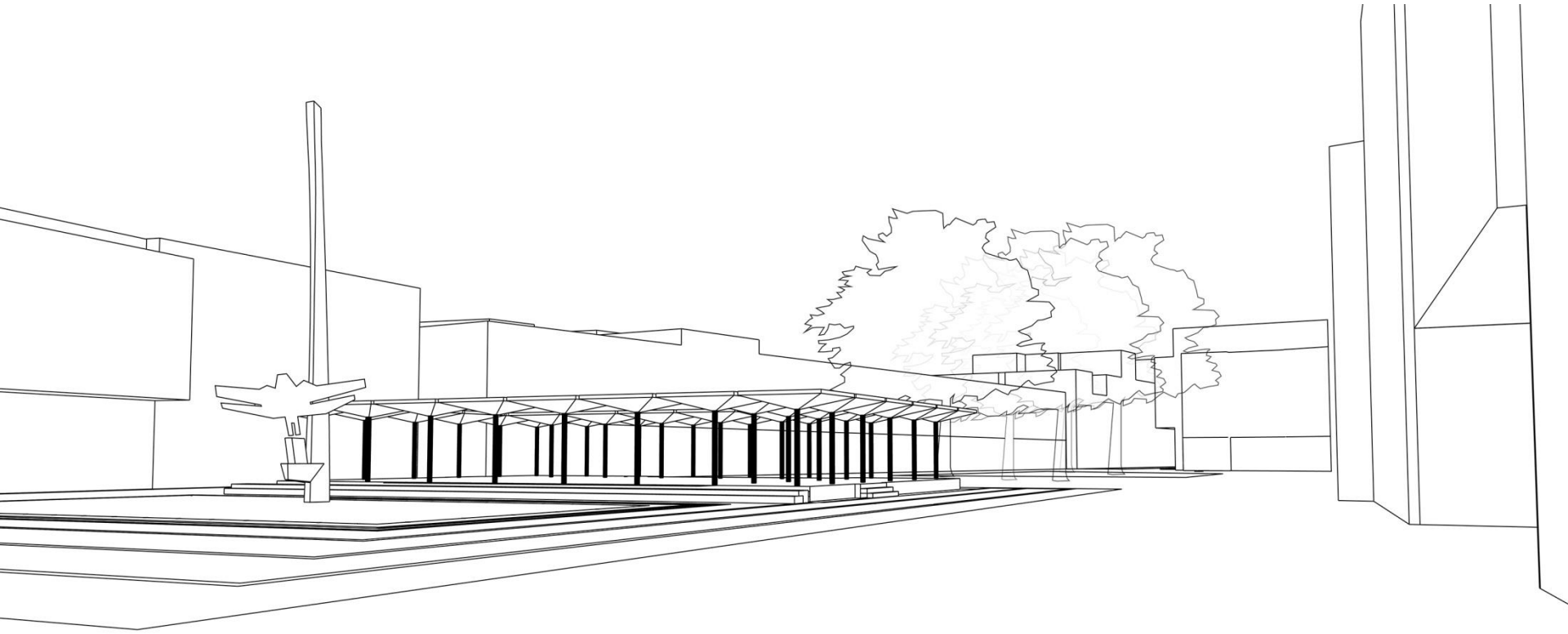

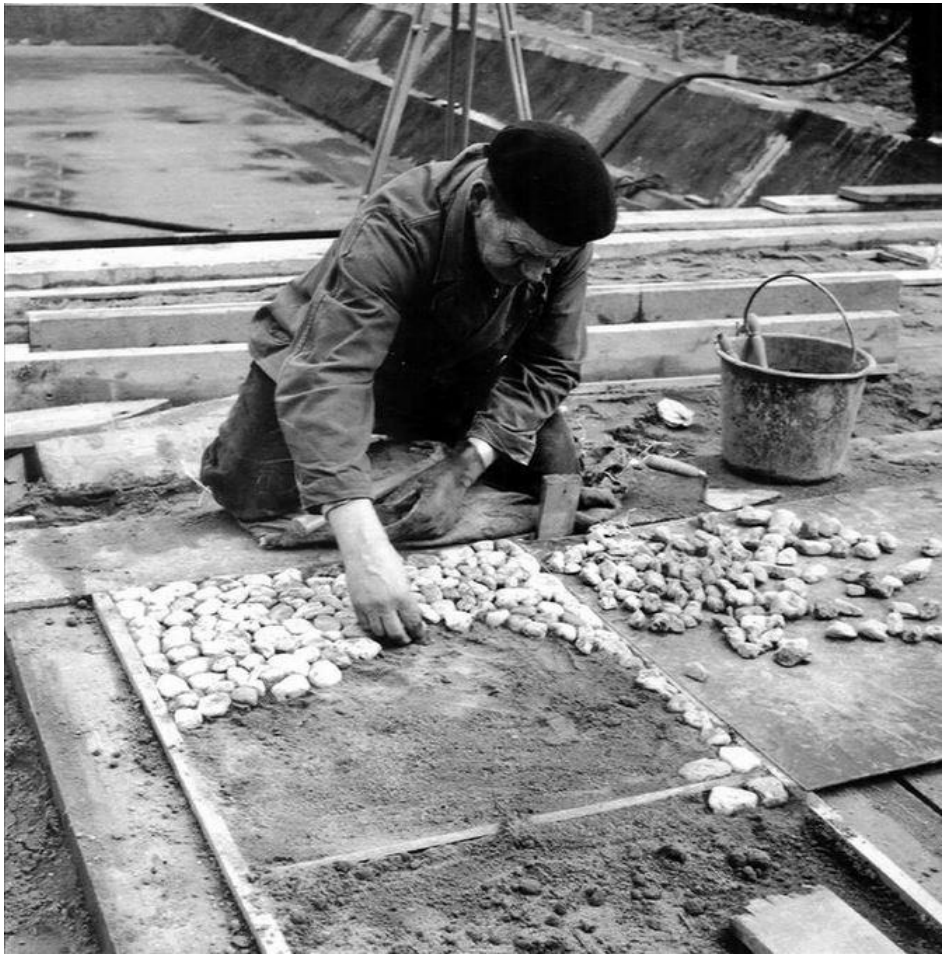

Voor- en nadelen optie 1.

+

- Restauratie monument met aanpassingen aan de patio, keermuur en terras.
- Open verbinding richting Janspoort.
- Horeca aan de fontein.
- Monument staat vrij op het plein zonder keermuur en fietsen.
- Plateau kan bijvoorbeeld gebruikt worden als verhoogde zitplek, marktplaats of podium.

-

- Fietsparkeren wordt verdubbeld achterop het plein naar 790 plaatsen. Kans op wildparkeren dicht bij de Janspoort neemt toe. Het plein is daardoor geen aangename verblijfsplek maar stallingsplek.
- De fontein is maar 6 maanden per jaar actief.
- Patio blijft donkere plek.
- Hoofdfietsroute is dominant.

8.

“Het plein wordt er beter van als de huidige fietsroute meer onderdeel van het plein gaat uitmaken: de fiets is te gast”

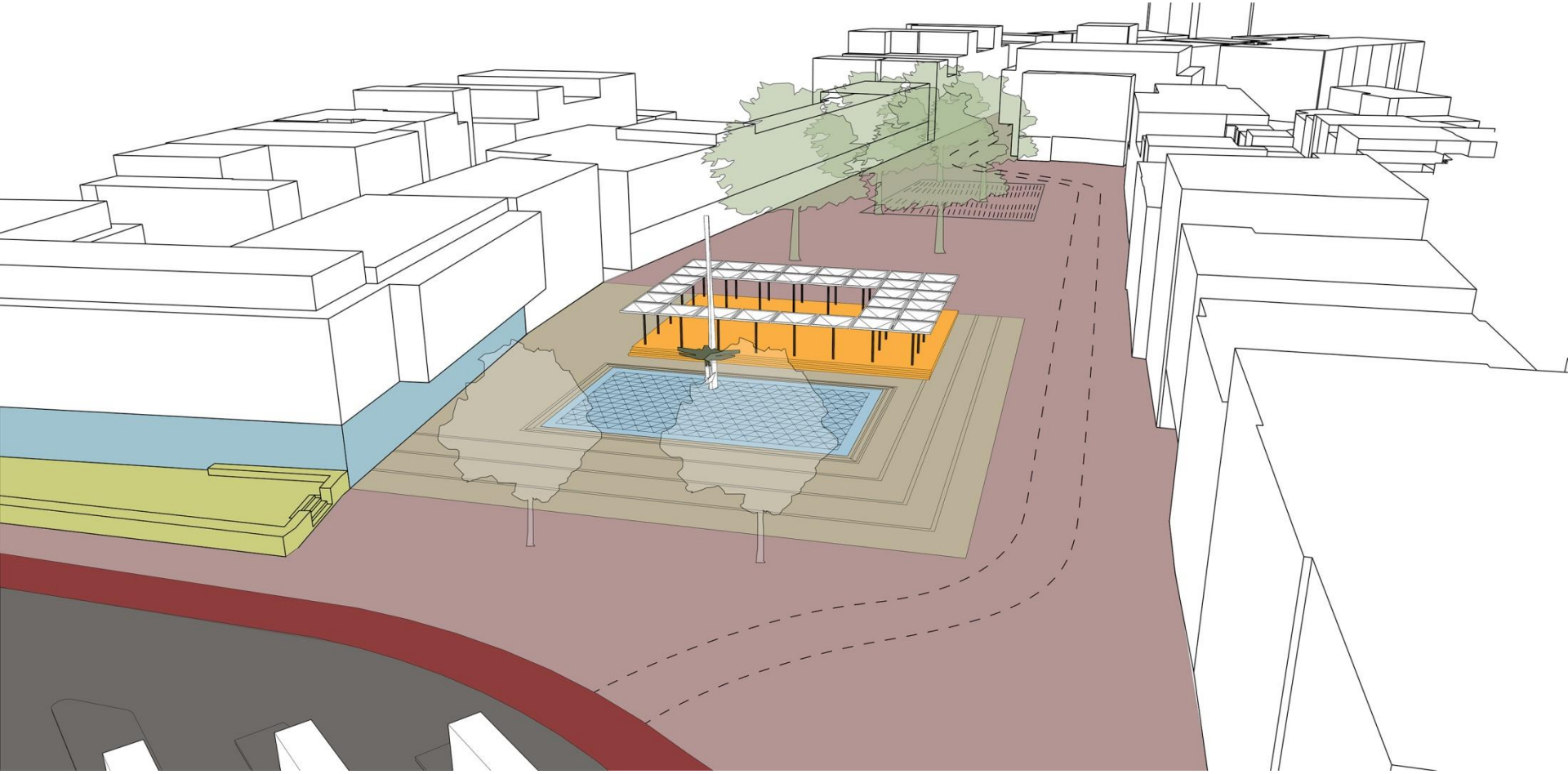

9.

“ Om het plein meer als geheel te laten functioneren en het monument hier een centrale rol in te laten spelen zou de pergola/ patio moeten worden opgetild; deze wordt monumentaler en het licht treedt naar binnen”

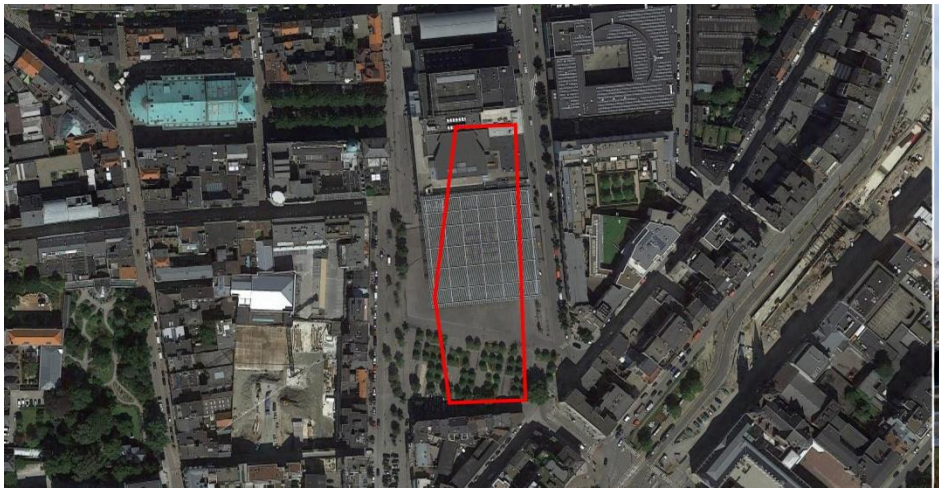

Antwerpen

Marseille

Barcelona

10.

“Optie 2, verhoogde patio met fietskelder: Om het plein vrij te spelen van zijn functionalistische uitstraling kan het fietsprogramma worden ondergebracht in een kelder onder een vernieuwd podium met een verhoogde pergola / patio, een lichte warme bestrating helpt de verblijfskwaliteit te vergroten”

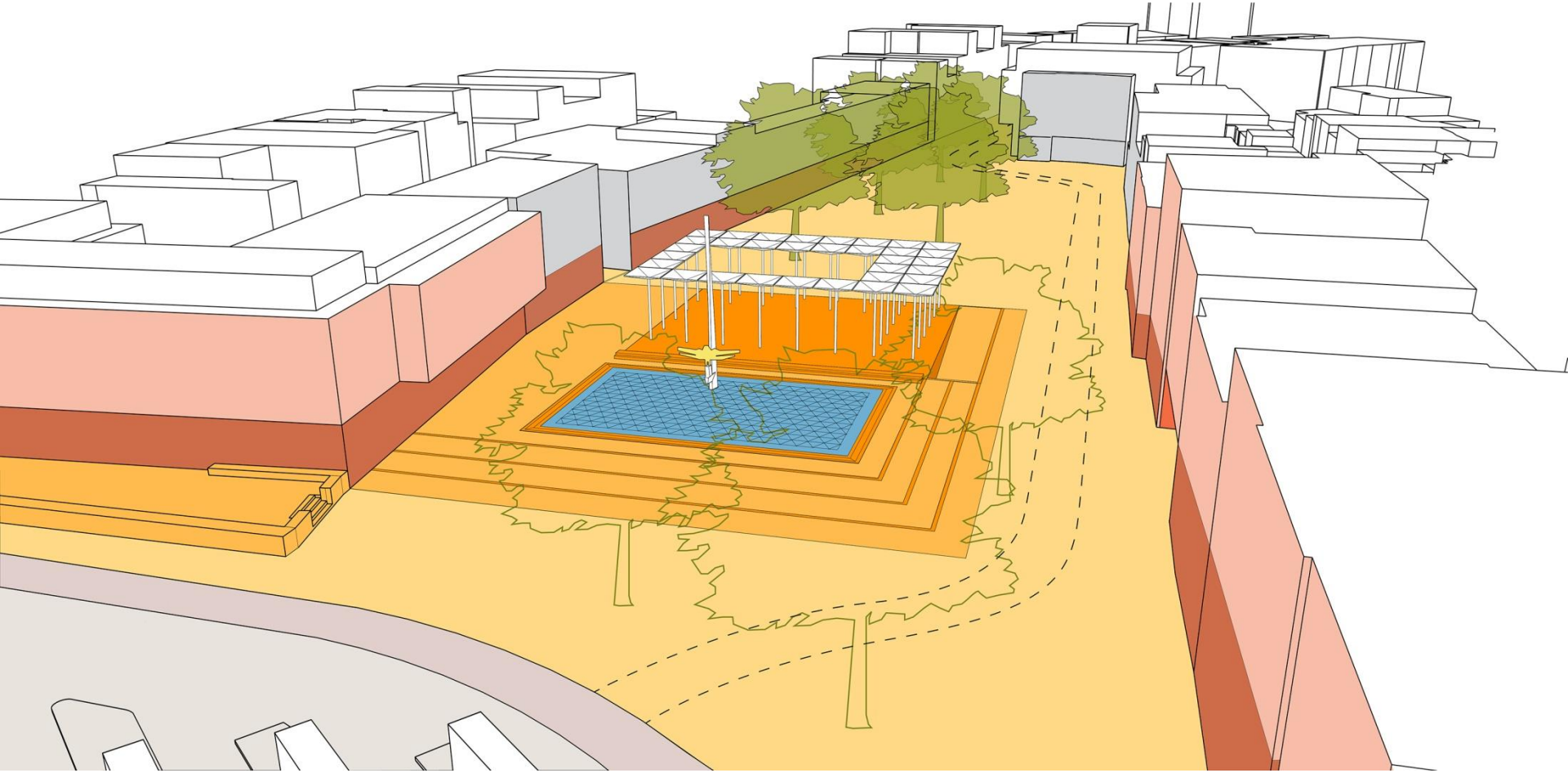

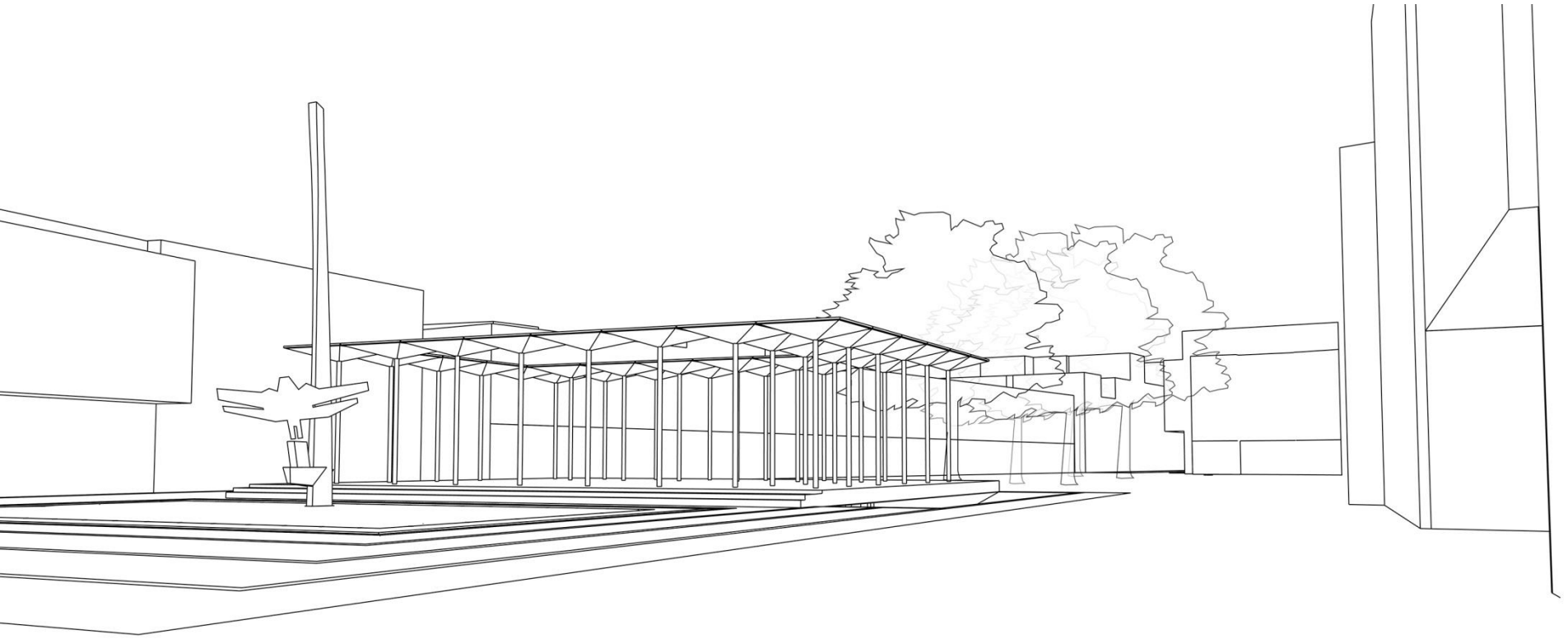

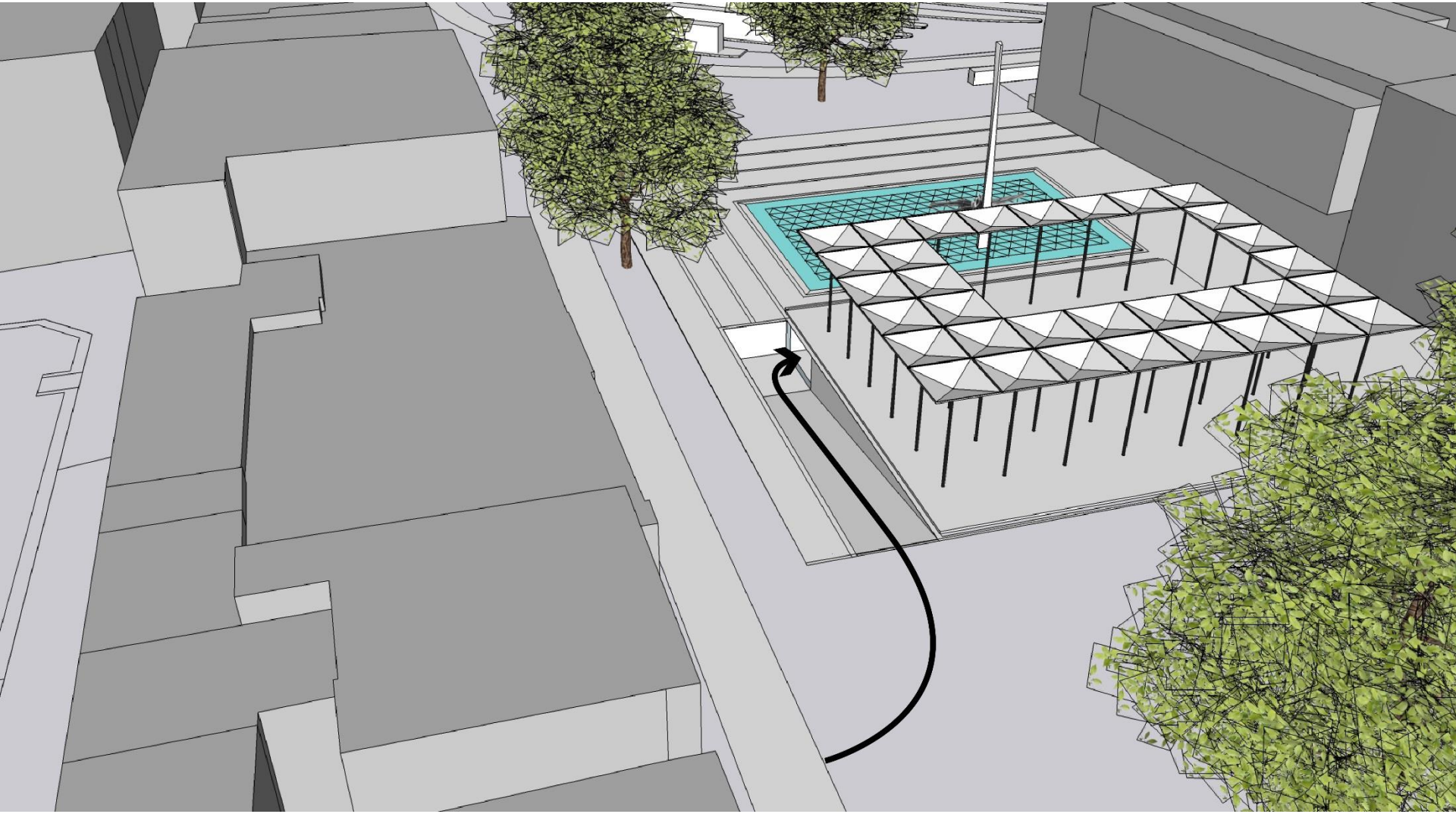

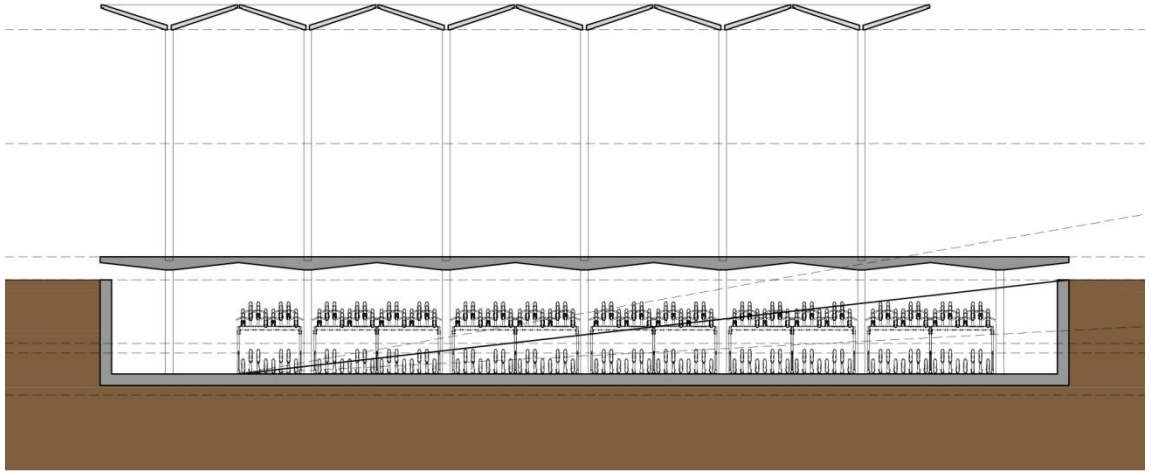

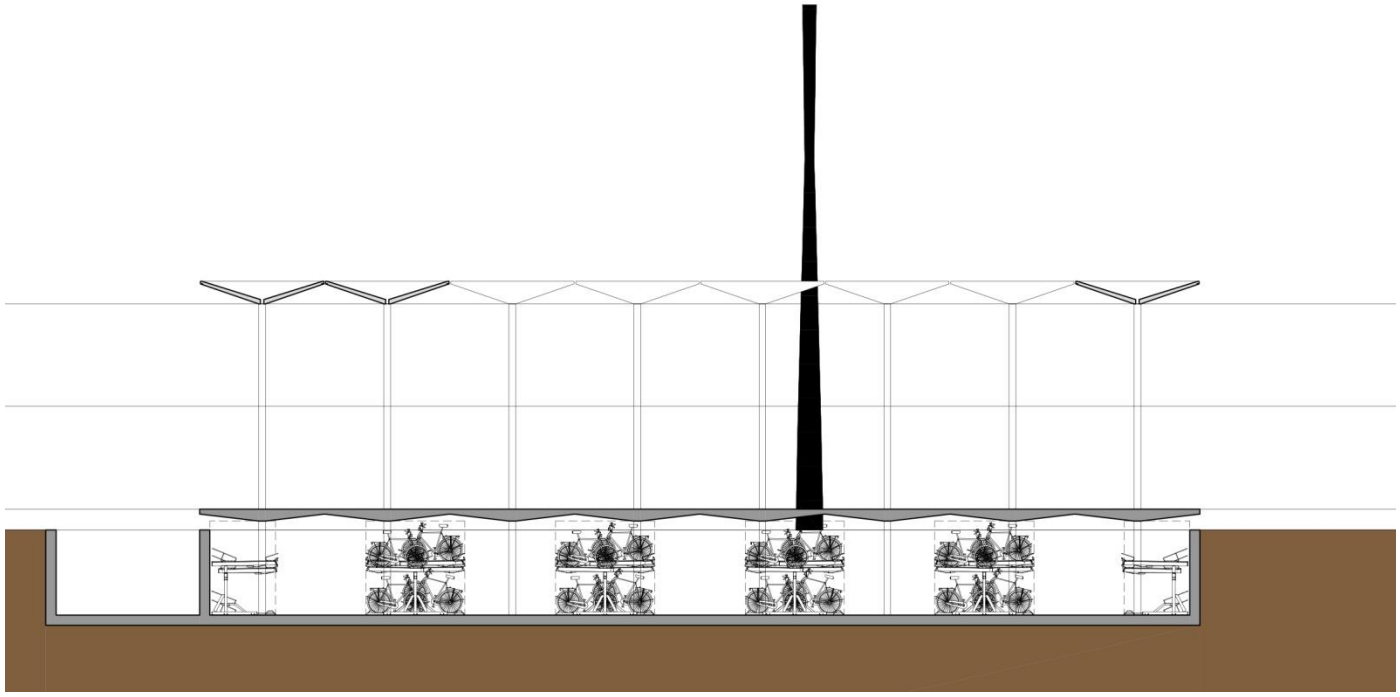

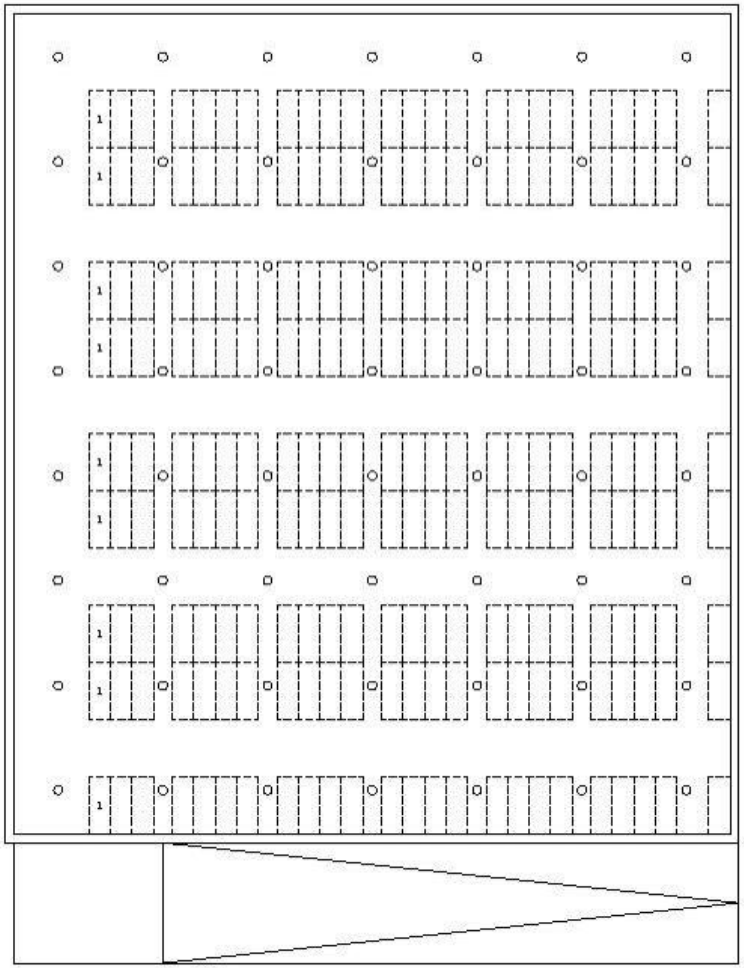

216 bromfietsen

0 fietsen

Voor- en nadelen optie 2.

+

- Centrale alzijdige ligging op het plein.
- Open verbinding richting Janspoort.
- Horeca aan de fontein.
- Hoge pergola wordt een bijzonder bouwwerk; door het licht en de ruimte geschikt voor diverse invullingen.
- Bewaakte fietsenstalling onder de patio dicht bij de Janspoort, 790 plaatsen.
- Het ‘tapijt’ van het plein kan met een lichtere steen bestraat worden.
- De fontein is twaalf maanden per jaar functioneel, zie 16.
- Fietser is te gast op het plein.

-

- De kwalitatief laagwaardige invulling van de plinten en de sombere uitstraling van met name het kopblok blijven een groot deel van plein domineren.

11.

“Optie 3, patio vervangen: Onderzocht is het vervangen van de pergola door een bouwmassa. Het monument is een architectonisch drieluik; de delen zijn onvervangbaar, van het monument als zodanig wordt afstand gedaan.

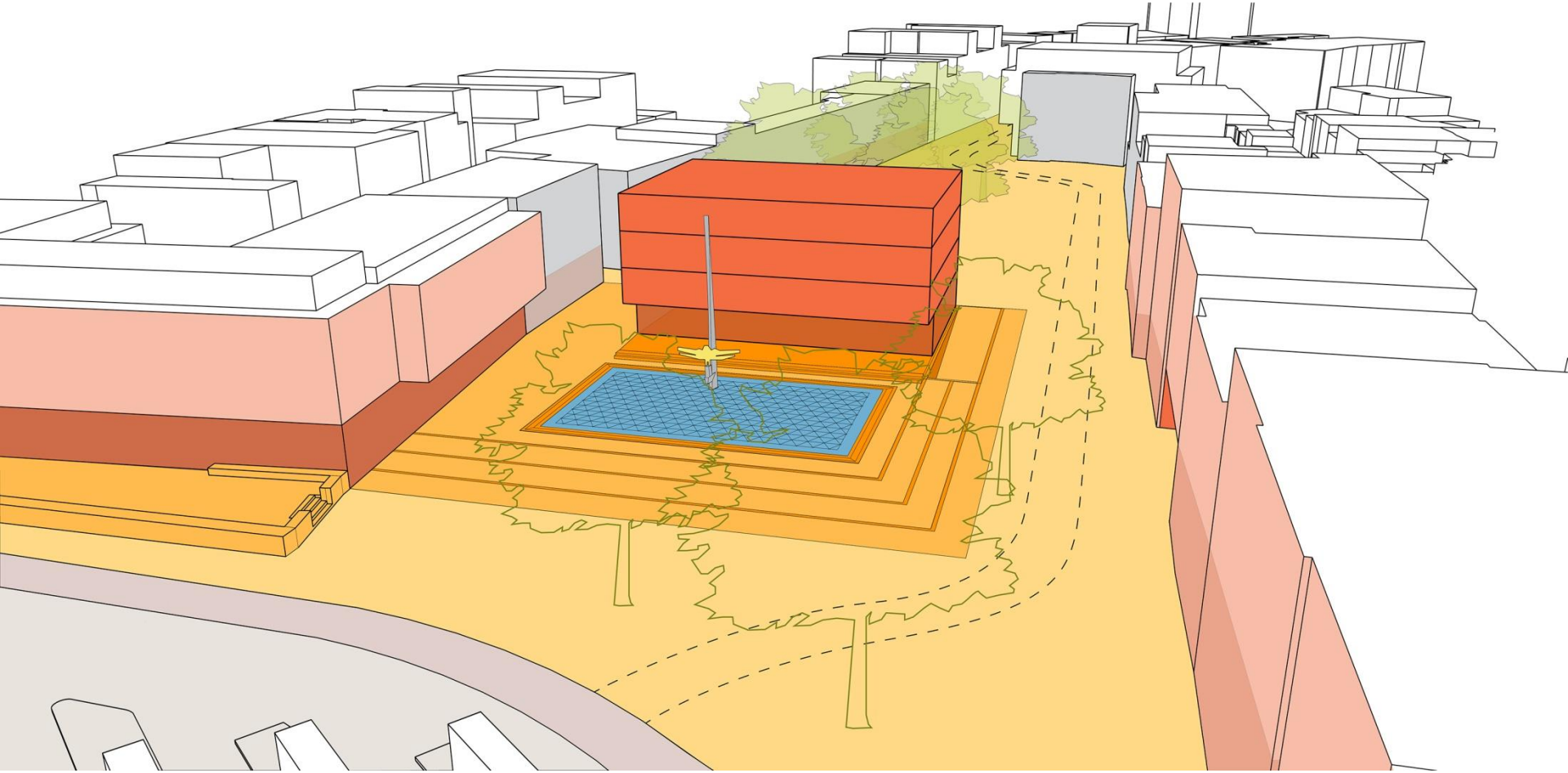

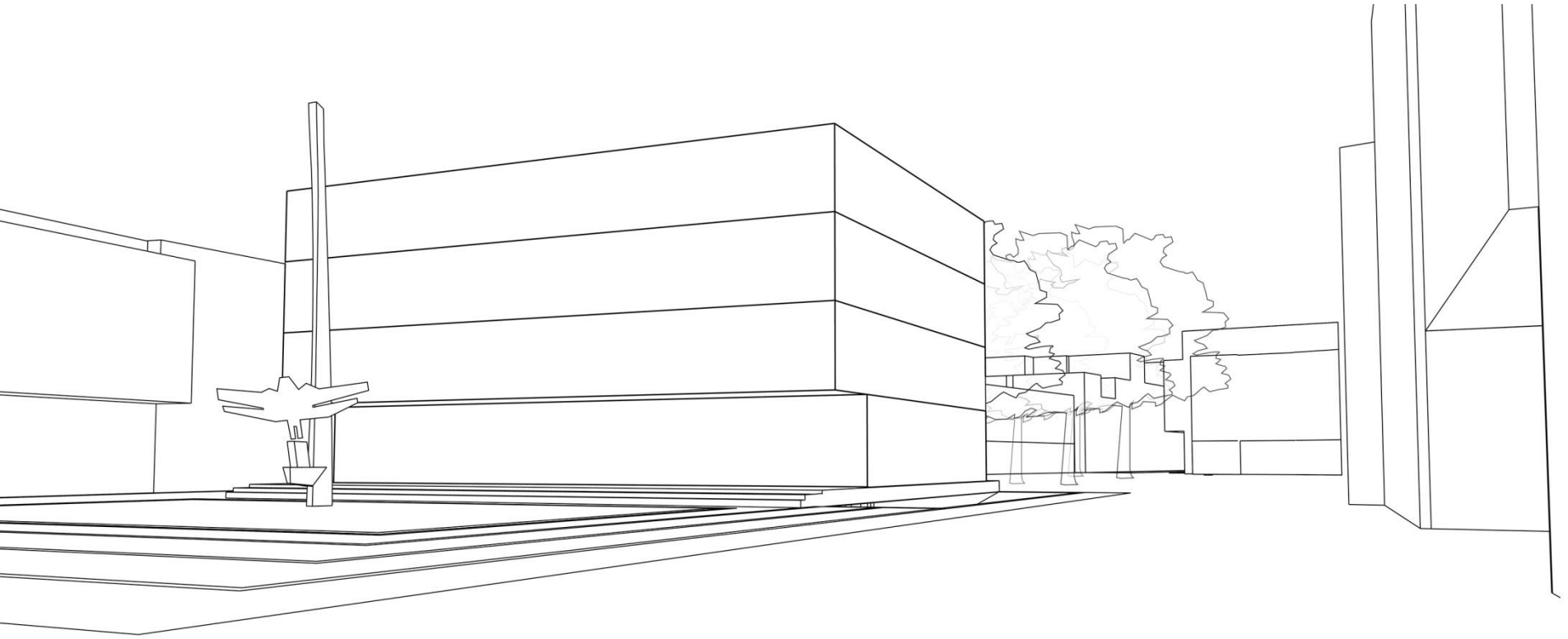

Voor- en nadelen optie 3.

+

- Centrale alzijdige ligging op het plein.
- Open verbinding richting Janspoort.
- Horeca aan de fontein.

-

- Geen monument meer.
- Verstoring van het evenwicht in wederopbouwgebied, het verliest zijn icoon.
- Fontein en Tajiri beeld worden vreemde en overbodige elementen.
- Het plein wordt opgedeeld in een “A” plek met fontein en een “B” plek waarbij de middelmatige uitstraling van de omringende panden de sfeer op het plein gaan domineren.

12.

“Optie 4, roomdivider: Het plaatsen van een bouwmassa achter de pergola zorgt voor een duidelijke scheiding en kan leiden tot een ruimtelijk en functioneel conflict.

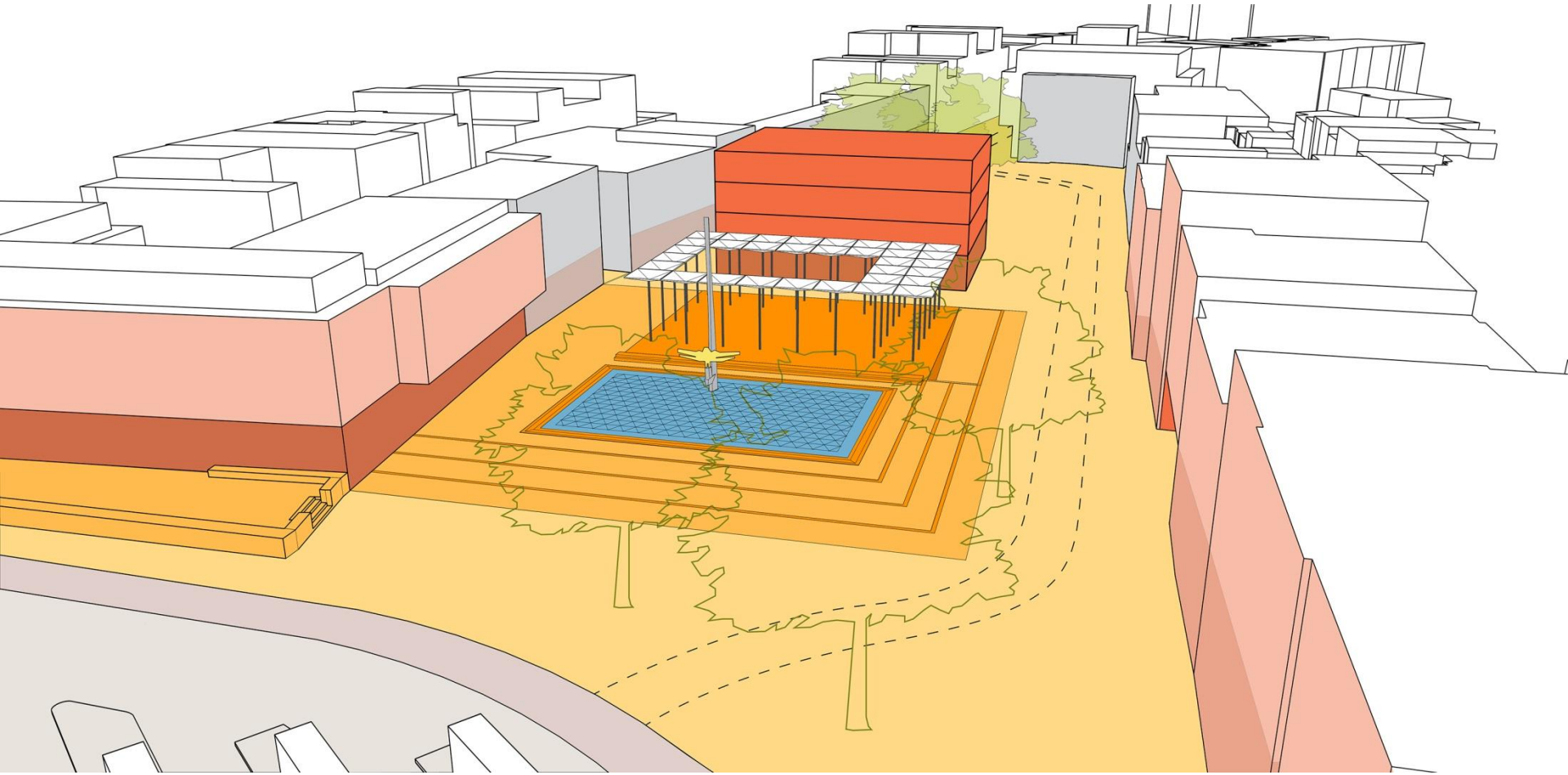

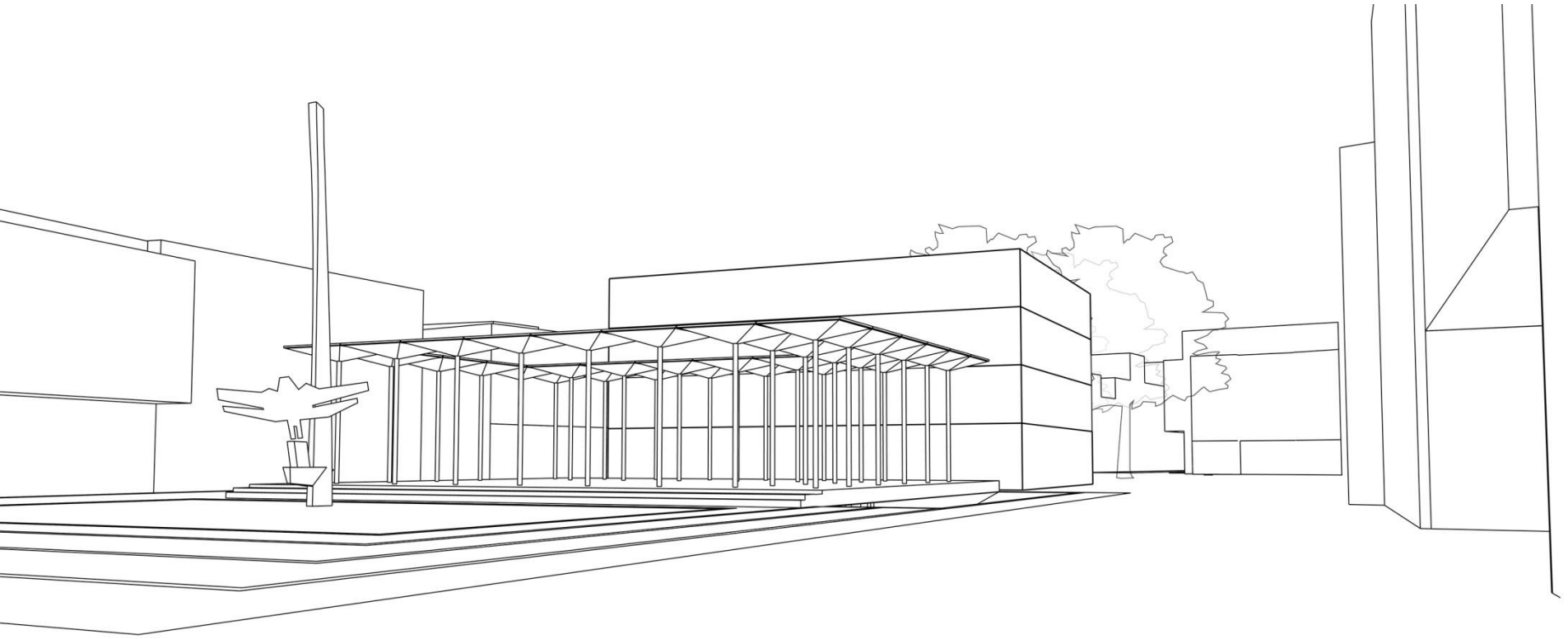

Voor- en nadele optie 4

+

- Open verbinding richting Janspoort.
- Horeca aan de fontein.

-

- Het monument is een autonoom kunstwerk en moet vrij in de ruimte staan. Het wordt nu een vierluik.
- Het gebouw staat te dicht op de Pergola. Ertussen in ontstaan twee achterkanten.
- Het achterste deel van het plein wordt afgesloten, het voorste deel wordt visueel te benauwd.
- Het plein wordt opgedeeld in een “A” plek met fontein en pergola en een “B” plek waarbij de middelmatige uitstraling van de omringende panden de sfeer op het plein gaan domineren.

13.

“ Optie 5, verhoogde pergola: De verhoogde pergola kan ook een gebouw zijn op hoge poten, een bijzonder horeca paviljoen”

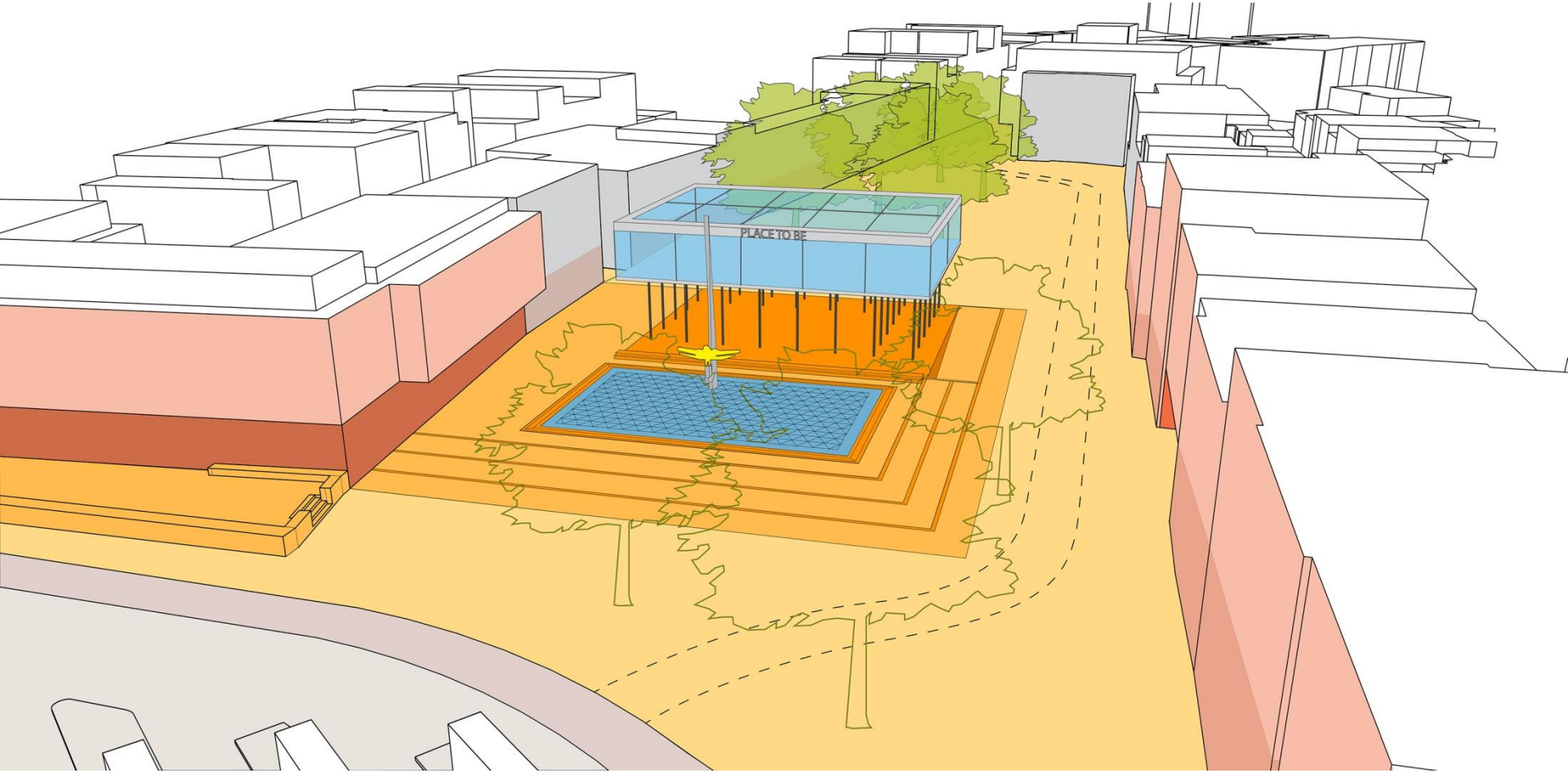
PLACE TO BE

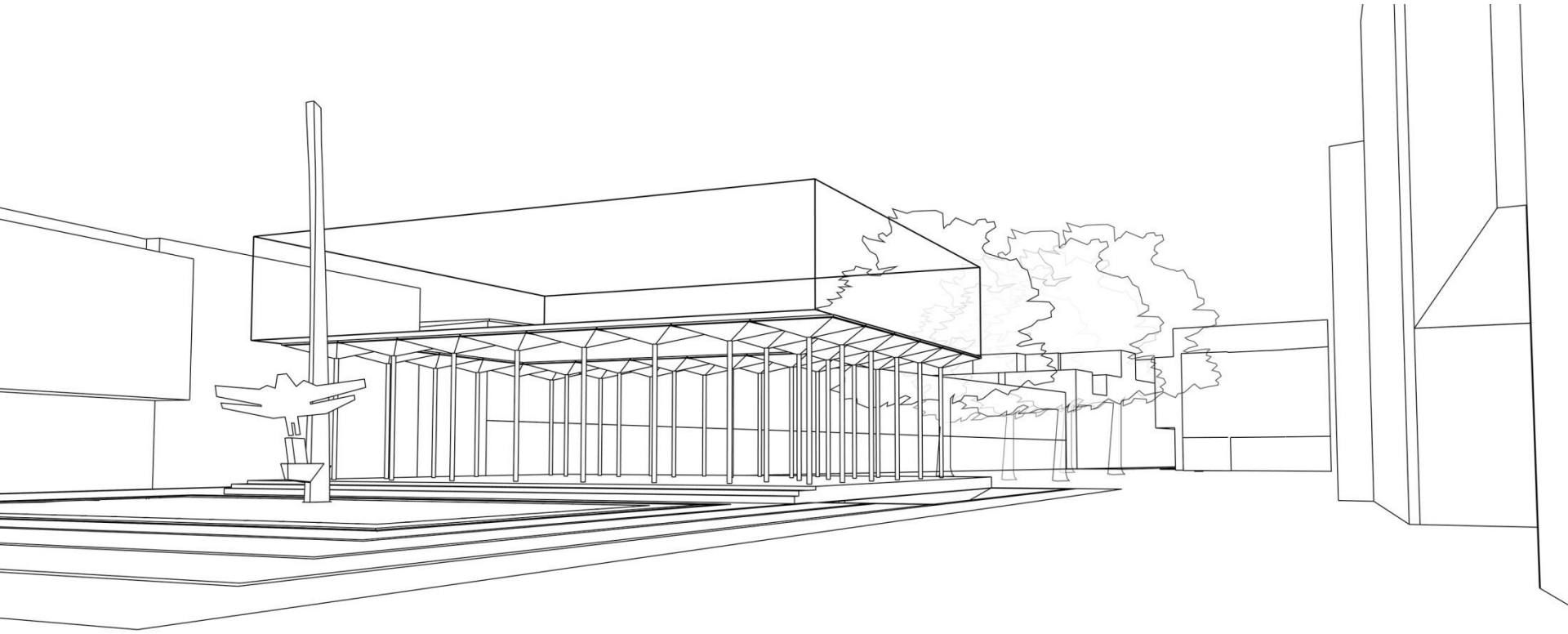

viet view
viet view
banh mi

Voor- en nadelen optie 5.

+

- Centrale alzijdige ligging op het plein.
- Transformatie pergola met behoud van de paraplu-elementen.
- Open verbinding richting Janspoort.
- Horeca aan de fontein.
- Een spectaculair bouwwerk met horeca boven en onder een ruimtelijk plateau geschikt voor diverse invullingen.
- Bewaakte fietsenstalling onder de patio dicht bij de Janspoort, 790 plaatsen.
- Het ‘tapijt’ van het plein kan met een lichtere steen bestraat worden.
- De fontein is twaalf maanden per jaar functioneel, zie 16.
- Het beeld gaat weer stralen, zie 17.

-

- Het bouwwerk op de pergola verandert het oorspronkelijke monumentale beeld van het monument ingrijpend.

14.

“Optie 6, stedelijk park met podium of parkcafé: Als je kijkt naar het gebruik van de ruimte zou een invulling als stedelijk parkje / groen plein tevens goed kunnen werken”

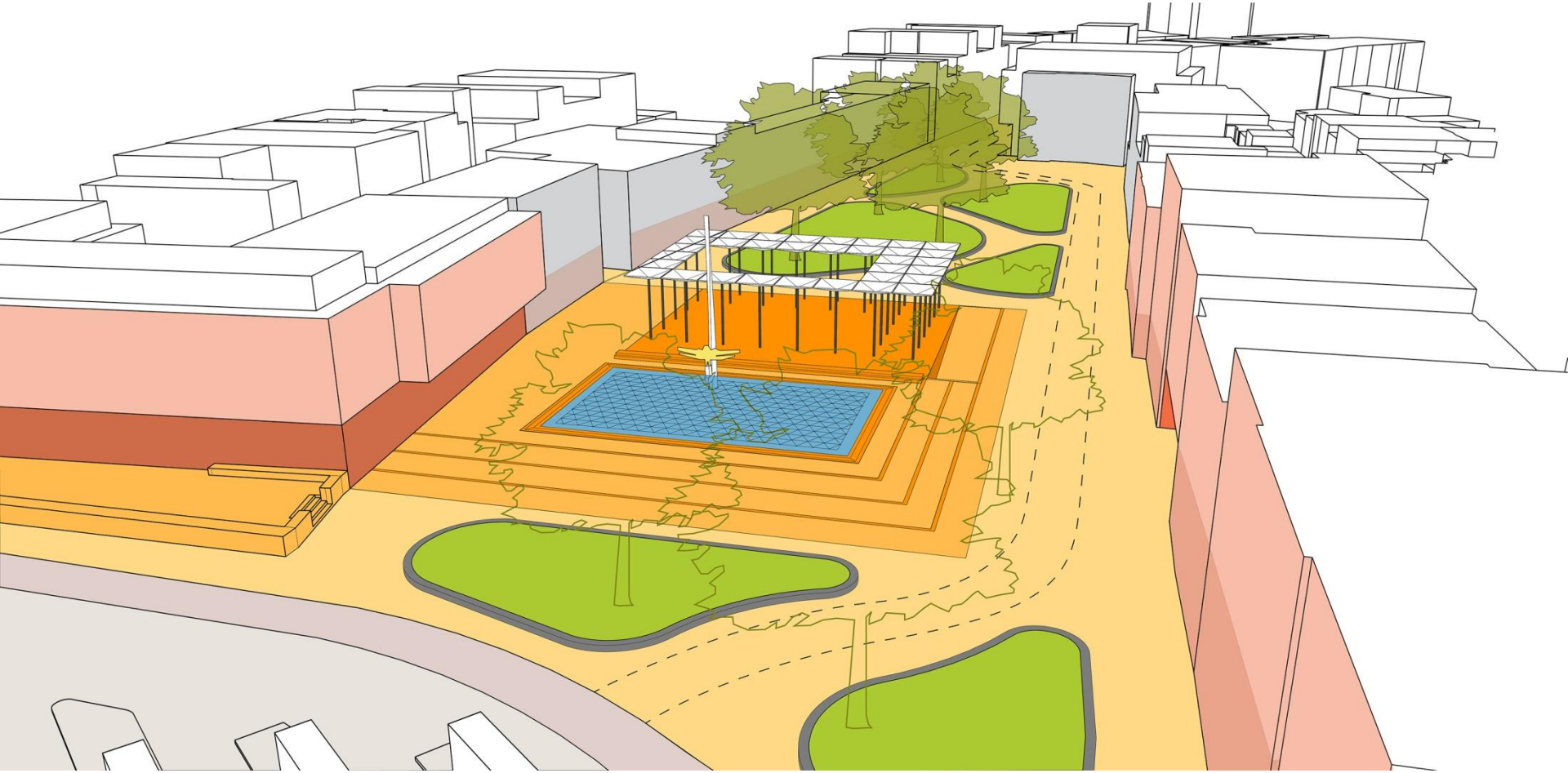

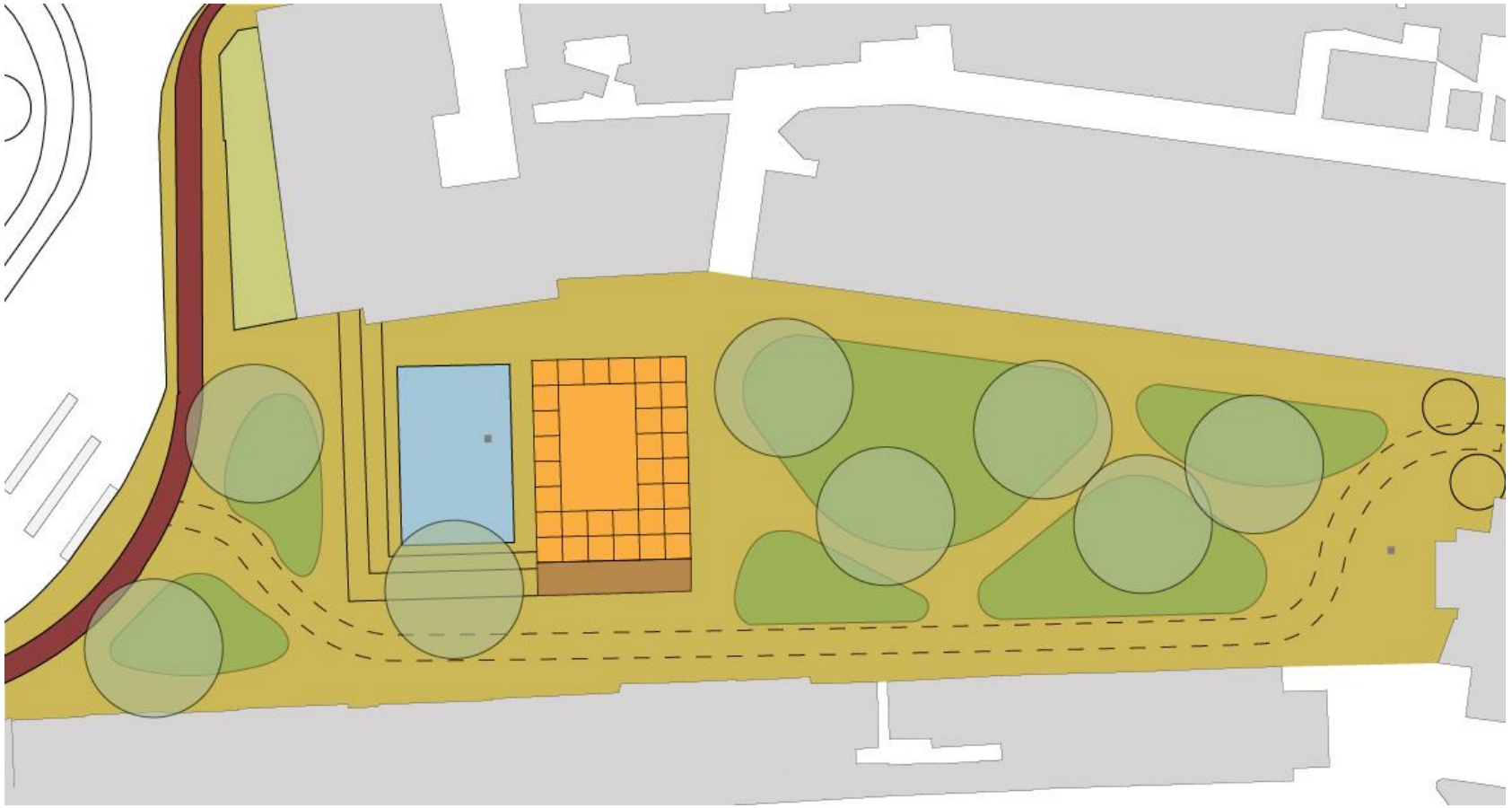

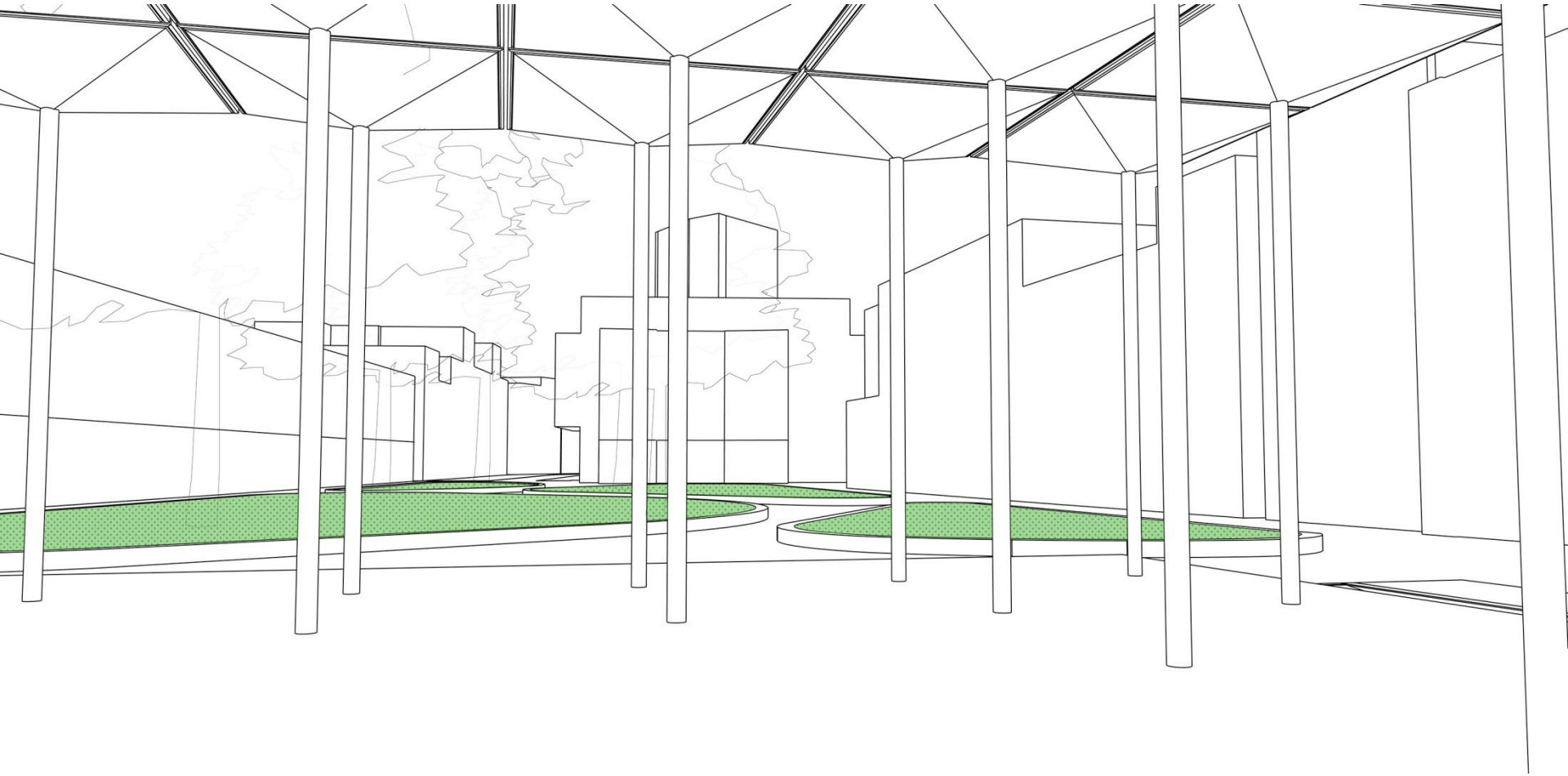

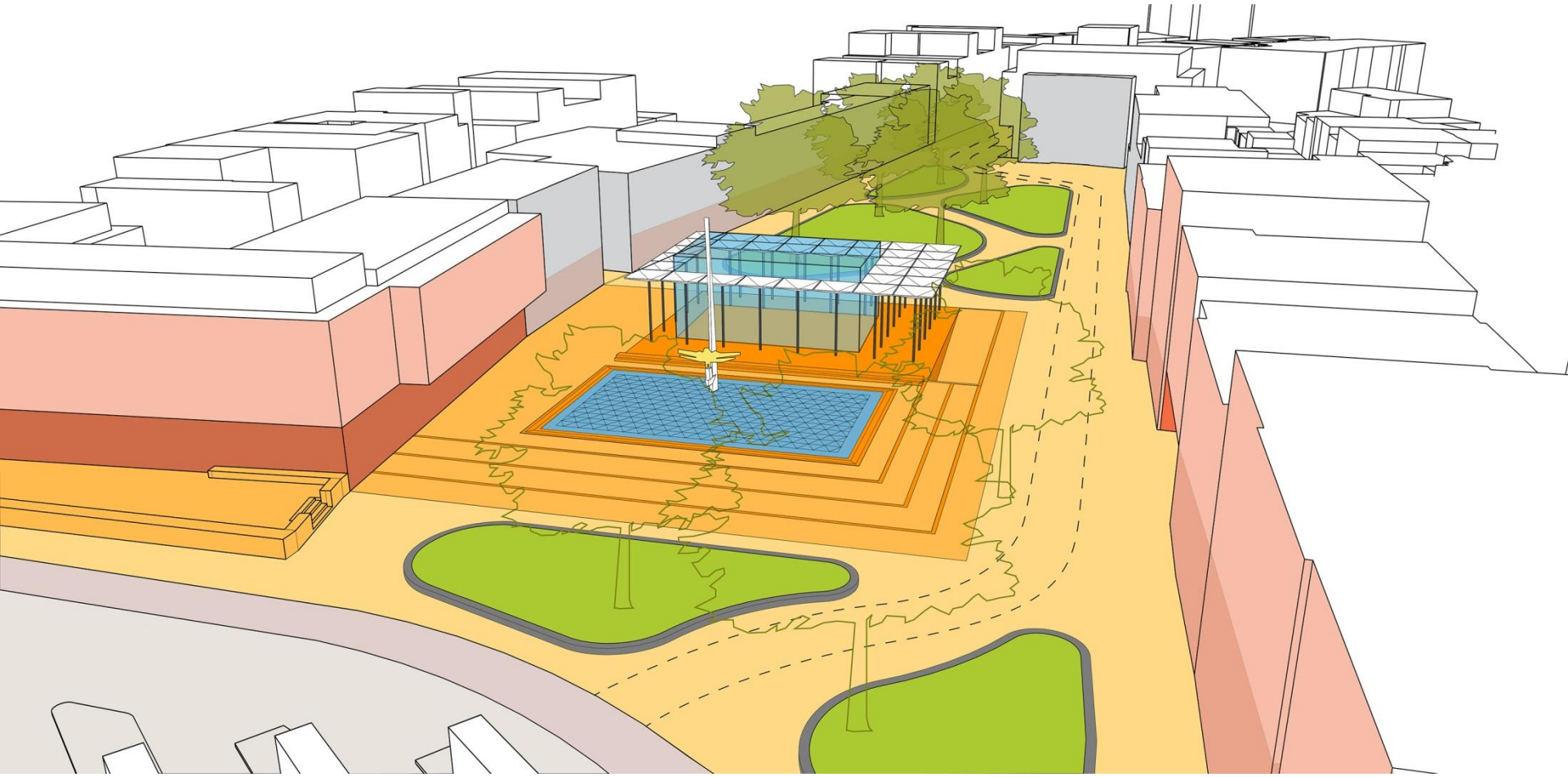

Voor- en nadelen optie 6.

+

- Centrale alzijdige ligging op het plein.
- Parkachtige invulling is aantrekkelijk met veel informele zit- en verblijfsruimte. De pleinsfeer wordt meer parkachtig. Hierdoor ligt het meer voor de hand dat de plinten gaan transformeren naar woningen. De middelmatige architectuur van de oostelijke pleinwand wordt minder kaal in de ruimte gezet.
- Transformatie pergola met behoud van de paraplu elementen.
- Duidelijker onderscheid tussen reuring en luwte zijde.
- Open verbinding richting Janspoort.
- Horeca aan de fontein.
- Het pergola plateau is geschikt voor diverse invullingen. Mogelijk als parkcafé.
- Bewaakte fietsenstalling onder de patio dicht bij de Janspoort, 790 plaatsen.
- De fontein is twaalf maanden per jaar functioneel, zie 16.
- Het beeld gaat weer stralen, zie 17.

-

- Het oorspronkelijke monument transformeert naar nieuwe functionaliteiten.

15.

“Optie 7, woonbebouwing achterop het plein: De vraag is of het plein wel zo diep moet zijn. Een nieuw gebouw aan de oostzijde van het plein maakt de ruimte intiemer en plaatst het monument meer in het middelpunt”

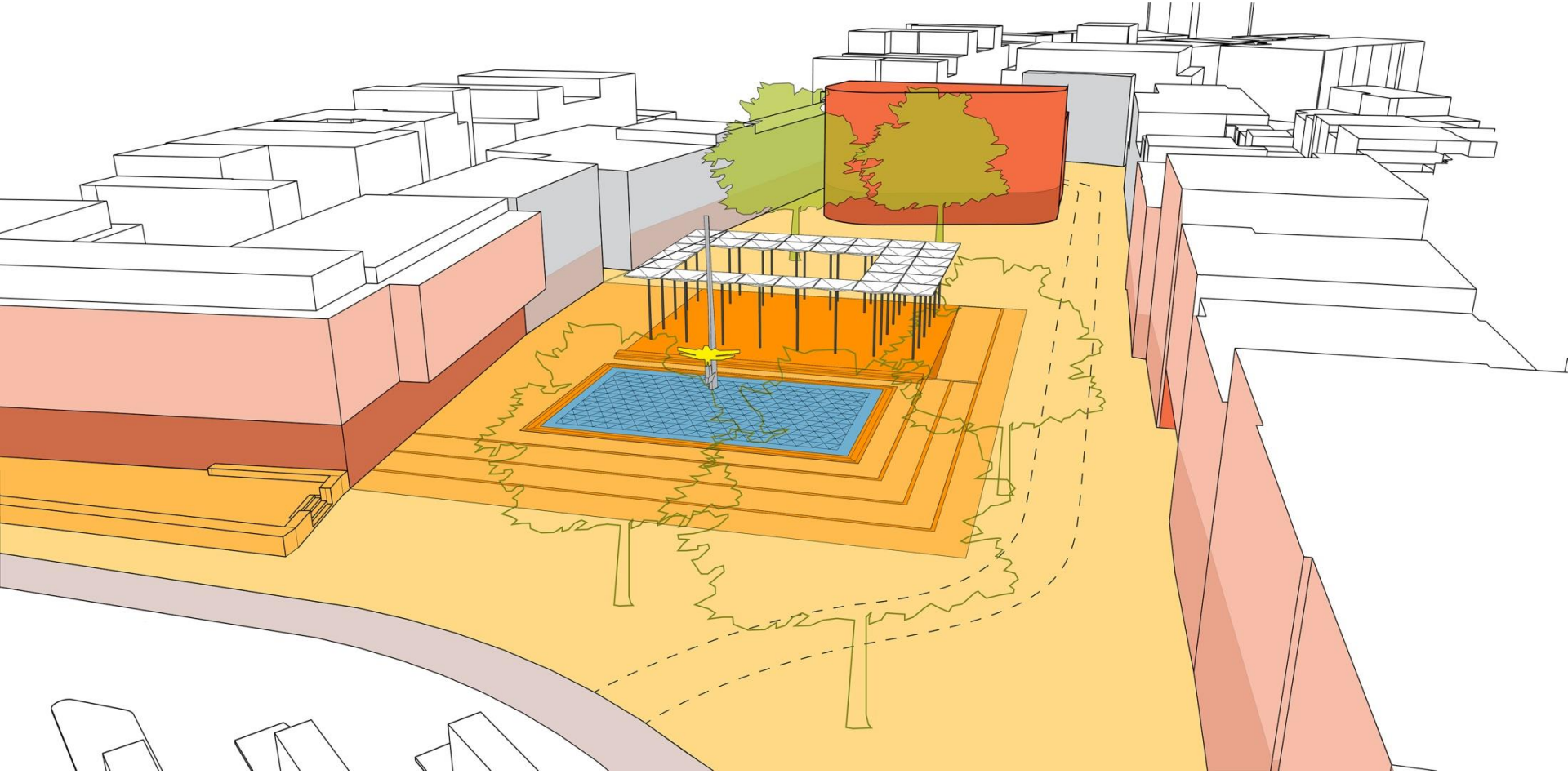

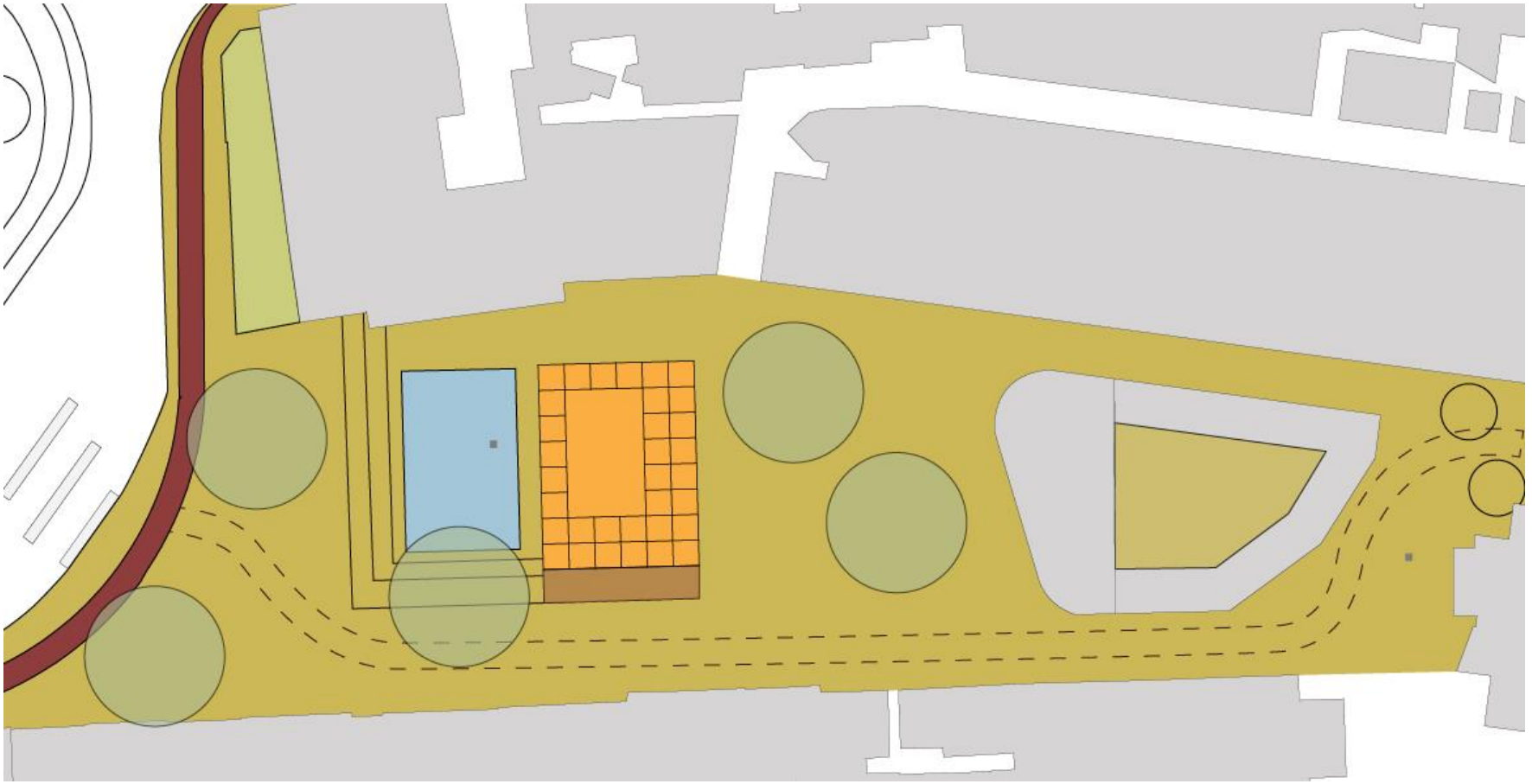

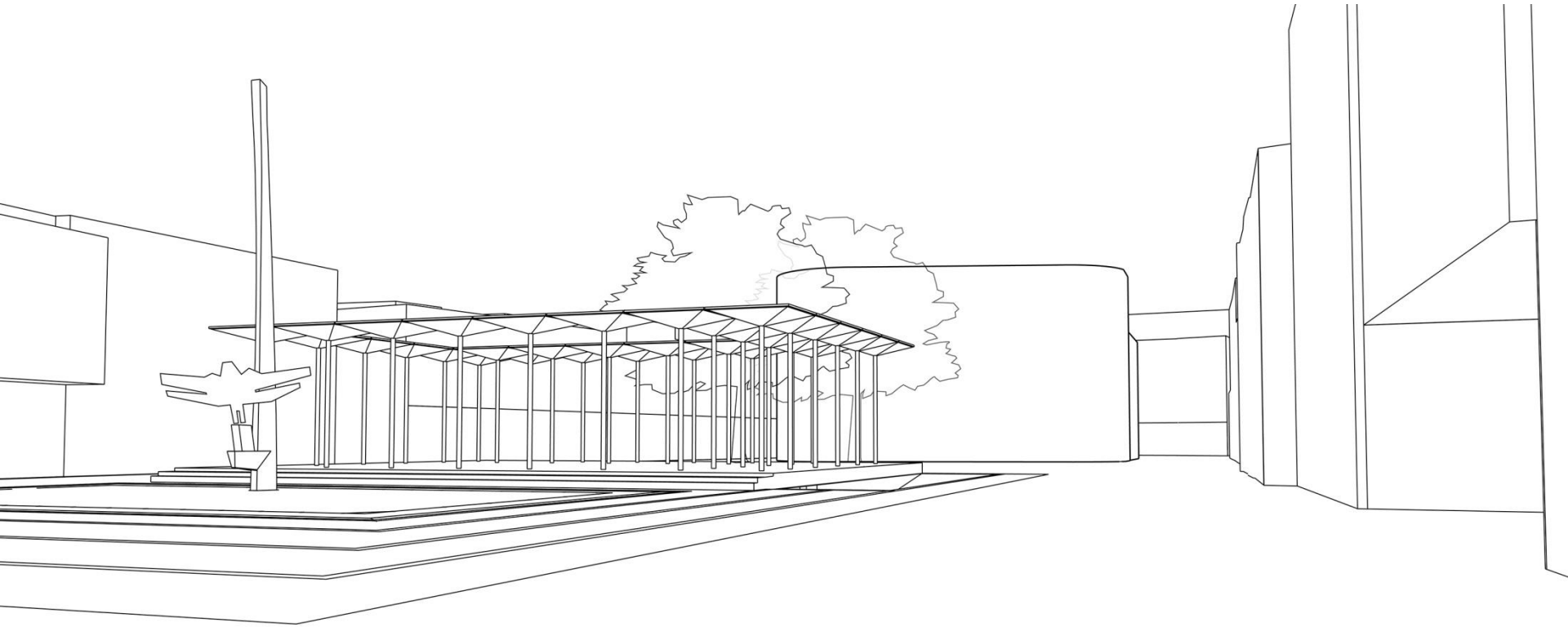

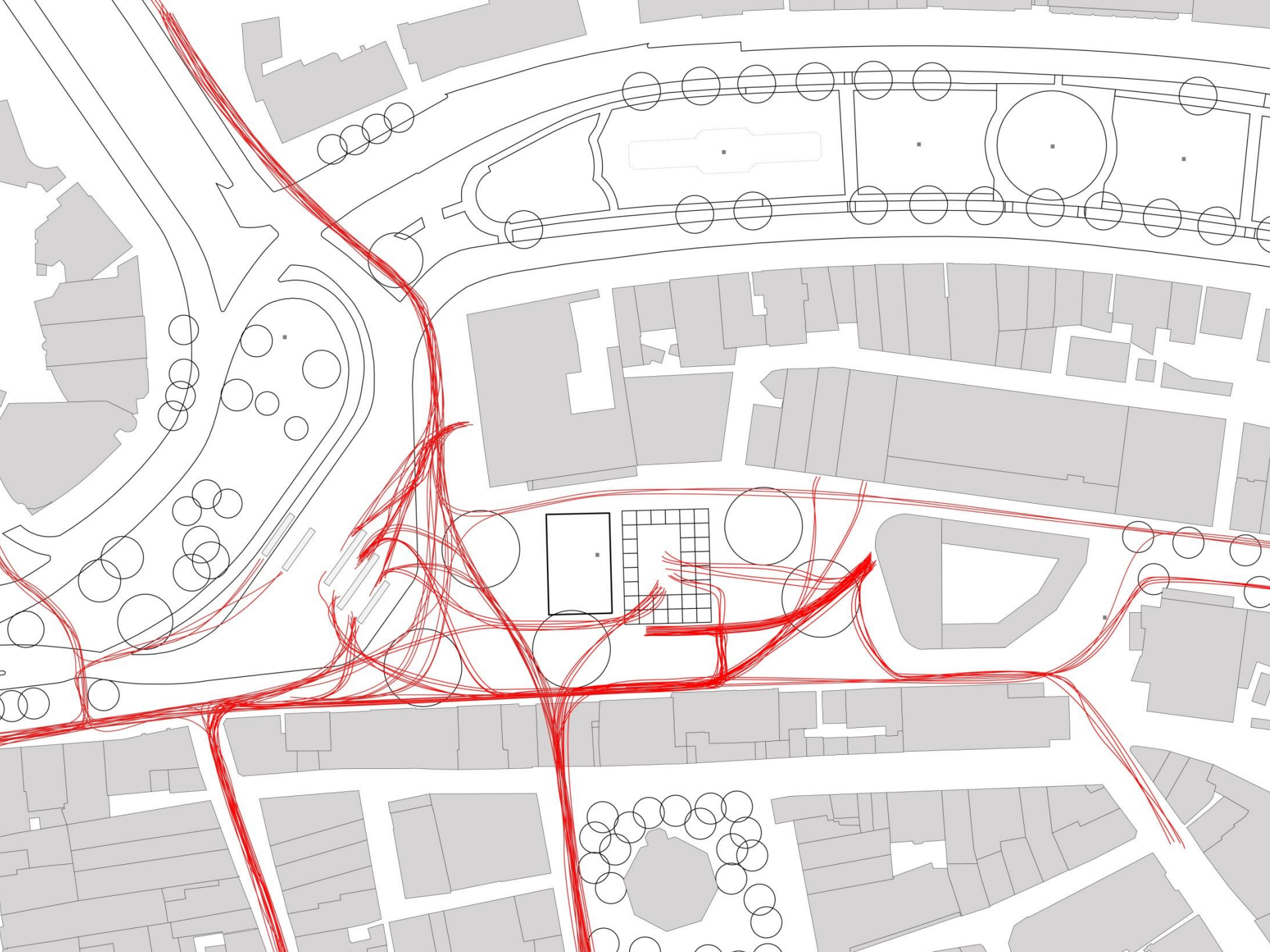

Voor- en nadelen optie 7.

+

- Een intiemer plein, centrale ligging blijft.
- Een nieuw gebouw aan de oostzijde geeft het plein een kwalitatieve verbetering op de zwakste plek. Hierdoor wordt de matige kwaliteit van de huidige pleinwand getransformeerd naar een nieuwe pleinsfeer.
- Bebouwen met nieuwe appartementen trekt (jonge) stadsbewoners aan.
- Transformatie pergola met behoud van de paraplu elementen.
- Duidelijker onderscheid tussen reuring en luwte zijde.
- Open verbinding richting Janspoort.
- Horeca aan de fontein.
- Het pergola plateau is geschikt voor diverse invullingen. Mogelijk als parkcafé.
- Bewaakte fietsenstalling onder de patio dicht bij de Janspoort, 790 plaatsen.
- De fontein is twaalf maanden per jaar functioneel, zie 13.
- Het beeld gaat weer stralen, zie 14.

-

- Het oorspronkelijke monument transformeert naar nieuwe functionaliteiten.

16.

“Niet alles hoeft anders, met een eenvoudige ingreep kan de huidige waterpartij beter functioneren”

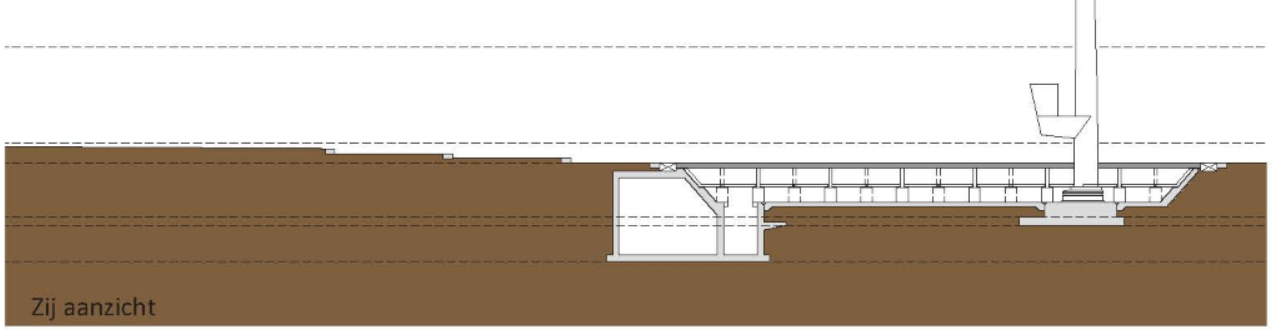

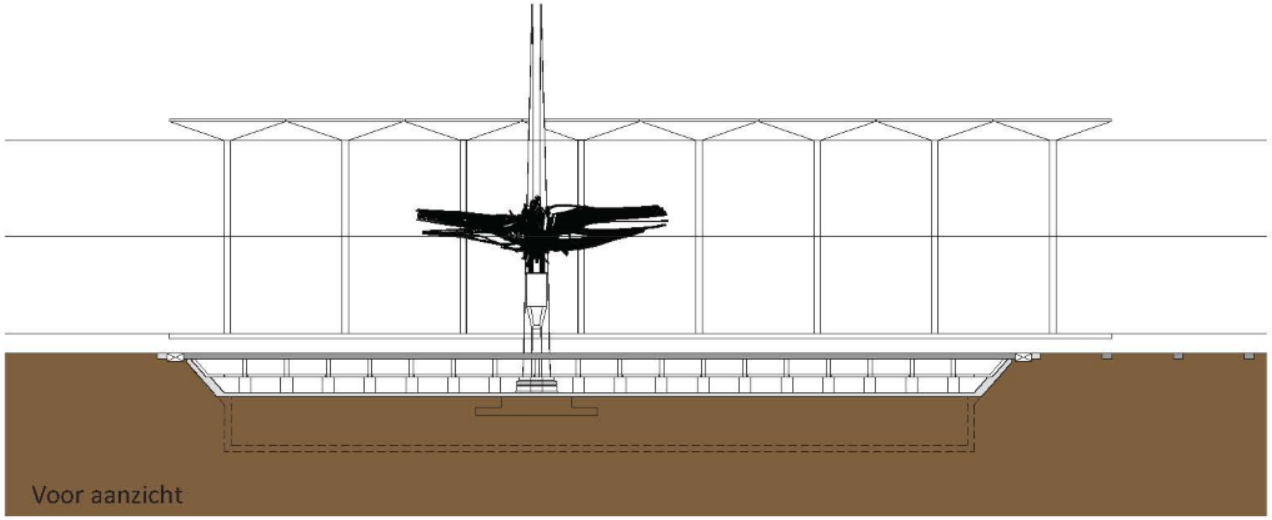

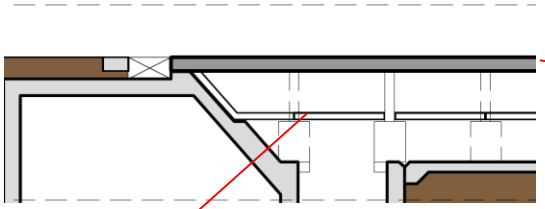

Nieuwe betonvloer met fonteinen/ waterfilm en in de winter een ijsbaan

Oorspronkelijke bodem van de fontein.

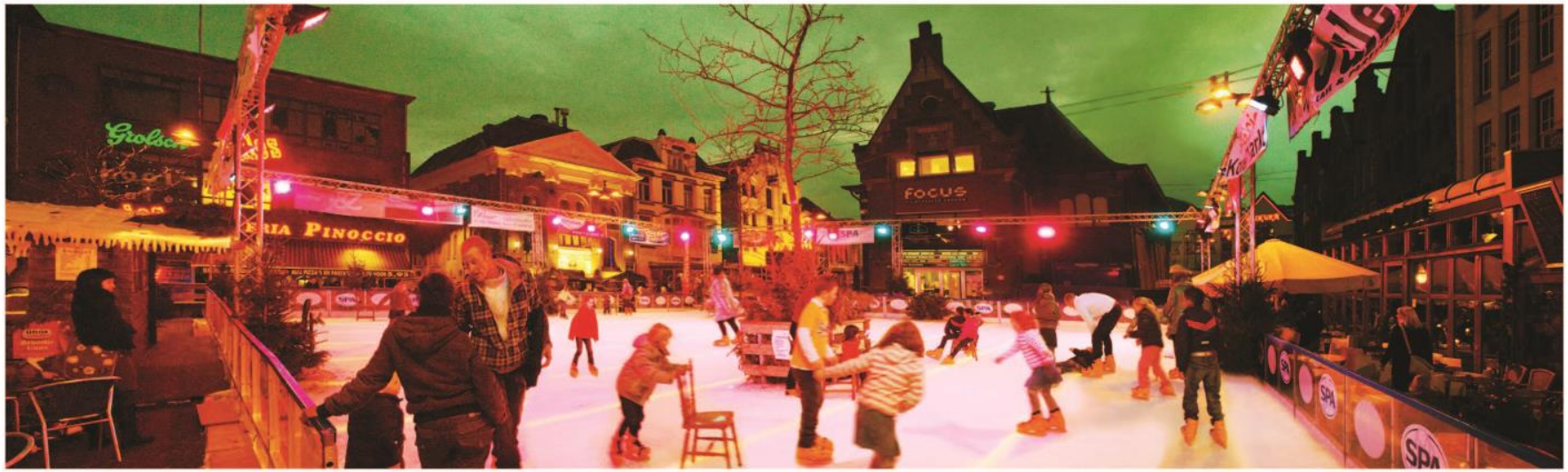
Grolsch
Pinoccio
focus
SPA

17.

“Het beeld mag weer gaan stralen”

Gratis
Fietsenstalling

NİŞANTAŞ

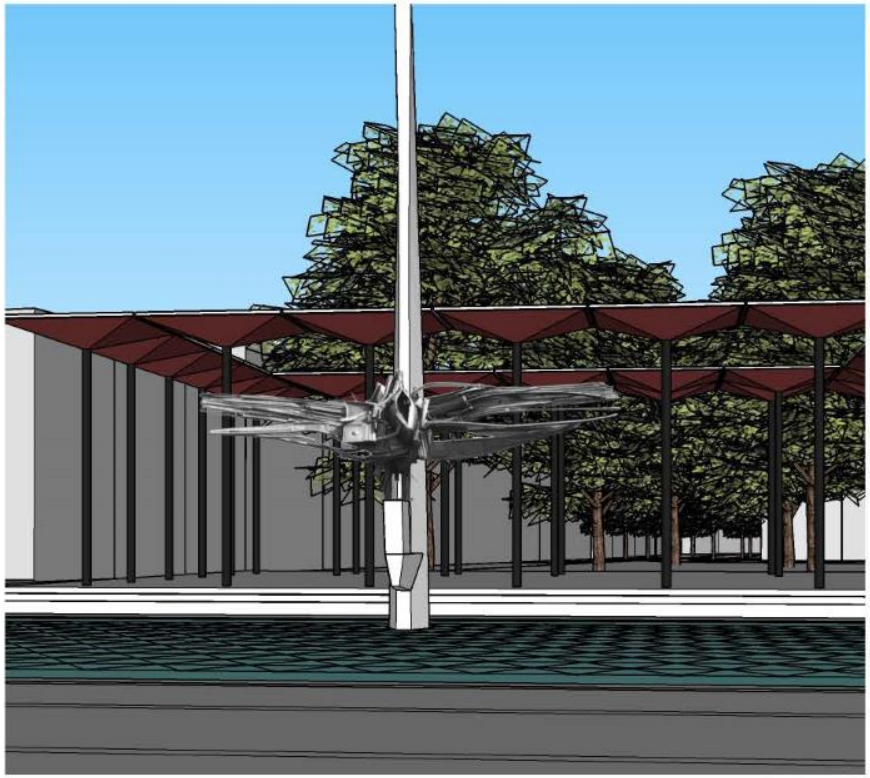

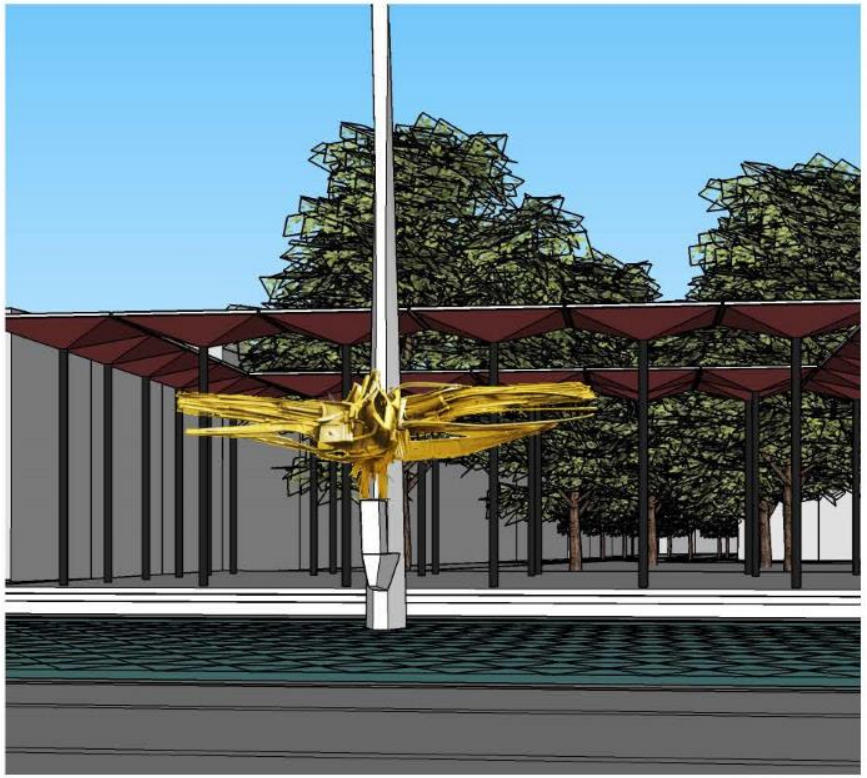

18.

“Ook de Janspoort hoort bij de opgave”

OOSTERSE TAPIJTEN
EXPOSITIE

ST. MARTEN

19.

“Voor de Looierstraat is de opgave is heel simpel, we vieren hier het fenomeen van het Wederopbouwstraatje”

RENAULT

BEDDEN

EKHANDEL

20.

Wonen en woonwerken:
“ stedelijke luwte trekt ander programma met een ander gebruik van de buitenruimte”

elle aime

volle kast

bodhi yoga

sue
sue

Persil

COLOURS

21.

“ Op het Johnny van Doornplein kan een veegaktie van al het meubilair en fietsen al heel veel opleveren”

Een overdosis aan functies

ROZET
ZONE
let op !!
afsluitpaal komt uit de grond

22.

“De opties voor het Gele Rijdersplein op een rij”

Restauratie

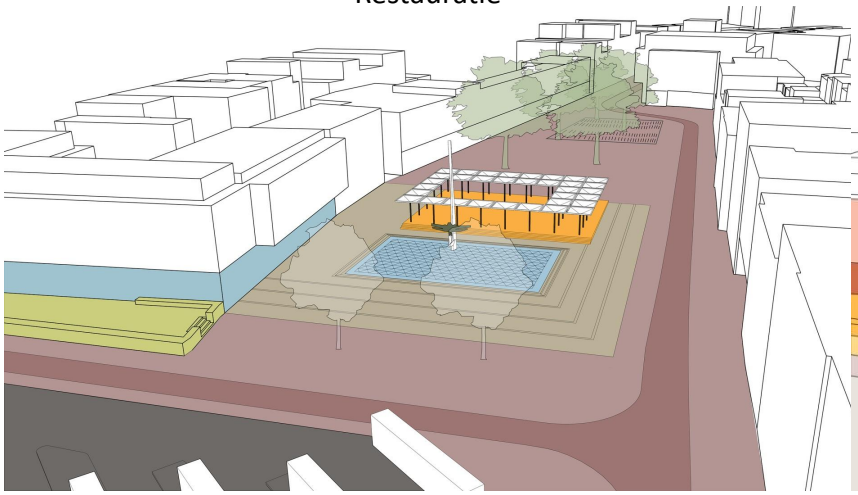

Verhoogde pergola en de fietser te gast

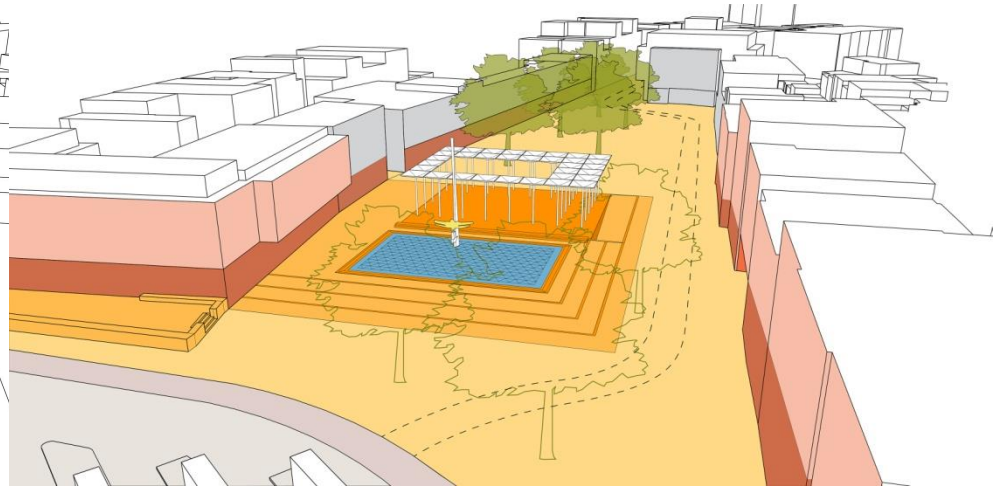

Bebouwing achter de pergola

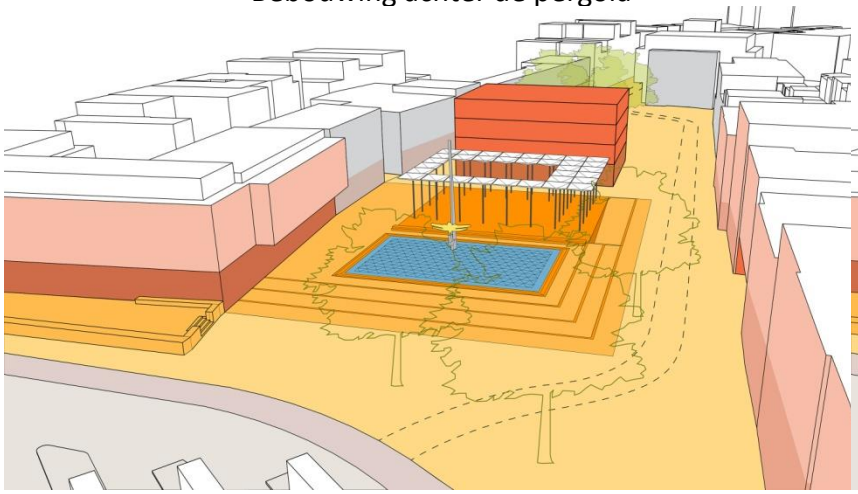

Pergola transformeert naar gebouw

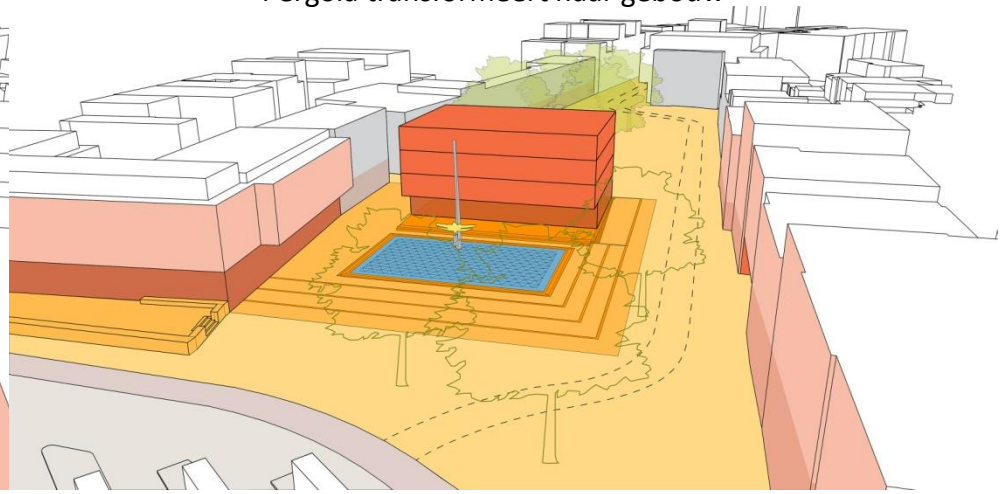

Pergola met bouwblok er bovenop

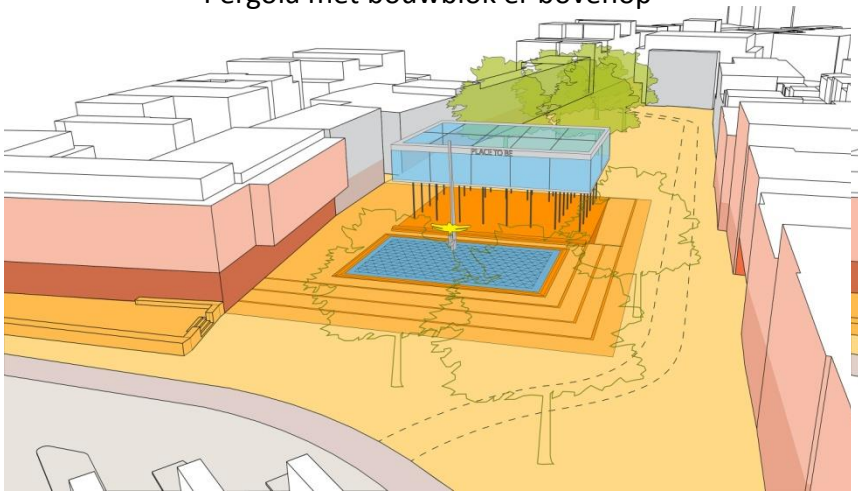

Bouwblok achter op het plein

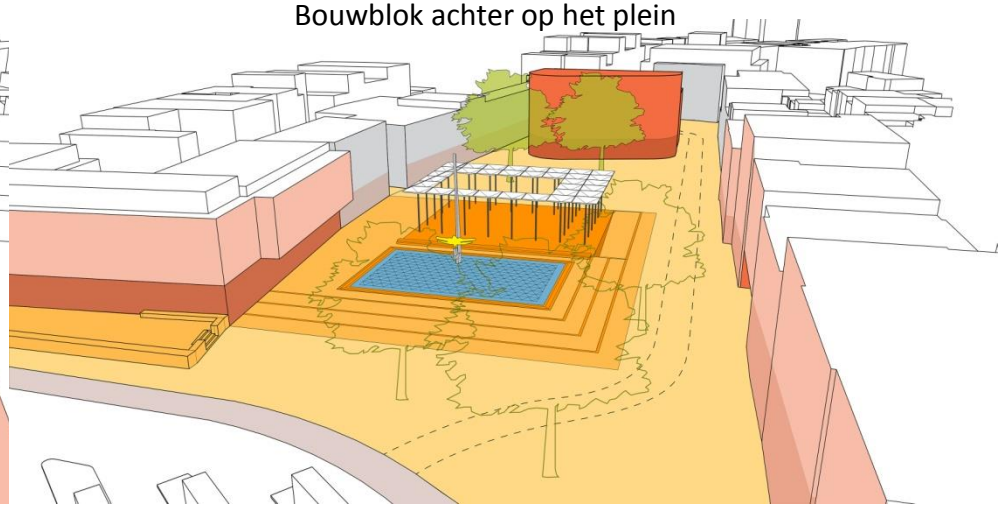

Parkachtige sfeer op het plein

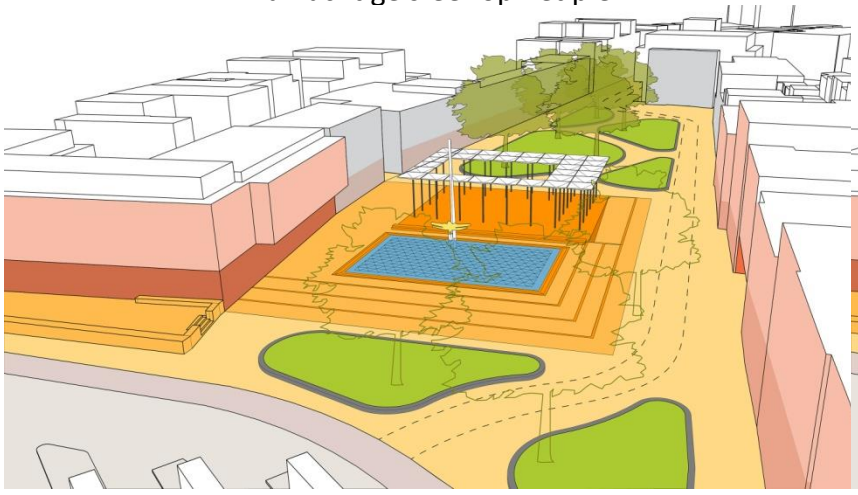

Parkachtige sfeer met park cafe

François
Labarbe

ONDERWERP: Gebiedsvisie Gele Rijders Plein
Naam: afdeling stedenbouw en landschap
Datum: 2 december 2010
Versie: 2.3

GEMEENTE Arnhem

Inhoud

1 Analyse

1.1 Zestig jaar Gele Rijders Plein 3
1.2 Samenhang Gele Rijders Plein met de stad 5
1.3 Ruimtelijke kwaliteit van het Gele Rijders Plein 7
1.4 Verkeer en parkeren 8
1.5 Historische betekenis Gele Rijders Plein 8

2 Visie

2.1Creëren van een bijzonder woon- en werkmilieu 9
2.2 Verkleining van de ruimte 9
2.3 Historie als inspiratiebron 10
2.4 Huidig verkeersregime handhaven 10
2.5 Maaiveldparkeren afbouwen 11
2.6 Nieuwe garage 11

1 Analyse

1.1 Zestig jaar Gele Rijders Plein

Voor de geschiedenis van het Gele Rijders Plein hoeven we niet zo heel ver terug in de tijd. Het bestaat pas sinds 1950. Tot in de negentiende eeuw bevond zich op de plek waar nu het plein ligt de middeleeuwse stadswal van Arnhem. Na de sloop van de wal werd hier in 1836 de Willemskazerne met bijbehorende paardenstallen gebouwd. Hier vestigde zich later het Korps Rijdende Artillerie, in de volksmond bekend als de Gele Rijders. In 1870 verrees naast de kazerne de Hogere Burger School. De HBS vormde samen met het rond 1930 gebouwde café-restaurant Royal de noordelijke wand van het Willemsplein, als onderdeel van de doorgaande singelstructuur.

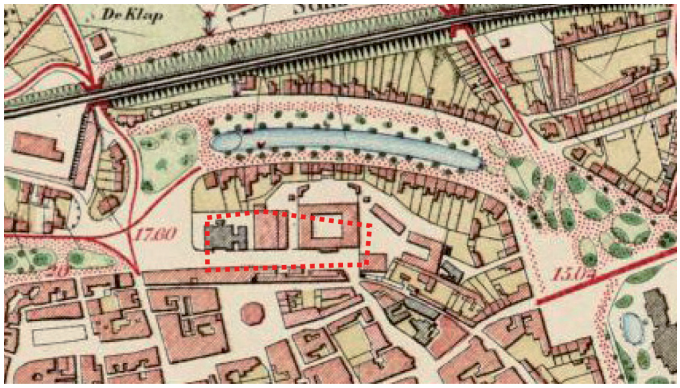

Kaart van Arnhem uit 1874 met daarop in rood aangegeven de contour van het huidige Gele Rijders Plein

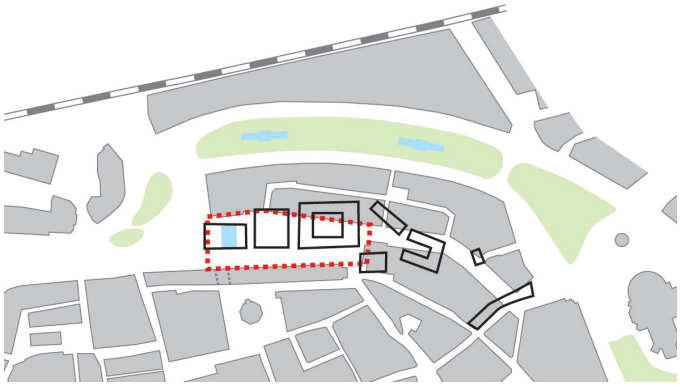

De vooroorlogse bebouwing zoals te zien op de kaart uit 1874, geprojecteerd op de huidige plaats van het Gele Rijders Plein en de Looierstraat

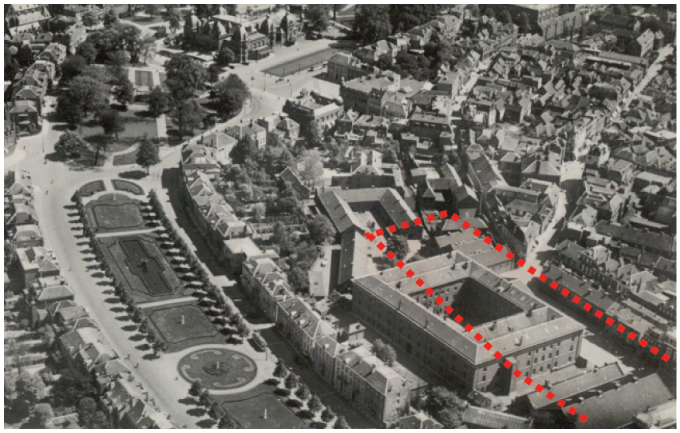

Luchtfoto van de Willemskazerne vlak voor de oorlog. In rood de contour van het latere Gele Rijders Plein. Het gebouw van de HBS

Bij bombardementen voorafgaand aan de slag om Arnhem aan in september 1944, raakten zowel de Willemskazerne als Royal zwaar beschadigd. In de wederopbouw na de oorlog werd het terrein van de kazerne en de bijgebouwen omgevormd tot een plein dat Gele Rijders Plein ging heten. Op het plein kwam de eveneens geheel nieuw aangelegde Looierstraat uit. Looierstraat en Gele Rijders Plein waren onderdeel van de verkeersdoorbraak die de stad vanaf de oostzijde beter moest ontsluiten, waar ook de Ing. J.P. van Muijlwijkstraat door ontstaan is. Het Gele Rijders Plein was aanvankelijk nog een min of meer besloten plein. Het wederopbouwplan voorzag namelijk in bebouwing (of een handhaving van de oude HBS) tussen het Gele Rijders Plein en het Willemsplein, waardoor langs de singels een gesloten bebouwingsfront zou blijven bestaan.

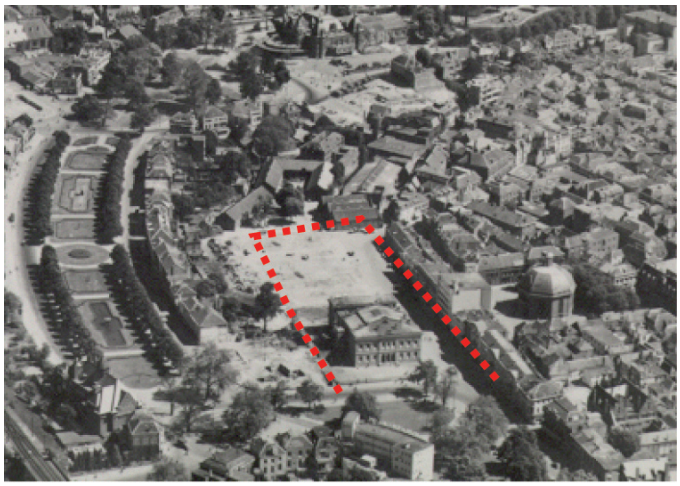

Luchtfoto van de situatie na de oorlog na het ruimen van het puin van de kazerne. De gespaarde HBS is nu wel goed te zien. In rood de contour van het huidige plein.

De bebouwing aan de Looierstraat en het Gele Rijders Plein was eind jaren ‘50 voltooid en is een bonte verzameling van allerlei naoorlogse wederopbouwstijlen geworden. De Looierstraat was hoofdzakelijk bedoeld als winkelstraat met een daar bij passende maat van bebouwing. In de straat vestigt zich ook bioscoop Saskia. Aan het Gele Rijders Plein was meer ruimte voor grootschaliger bebouwing, zoals de Rotterdamsche Bank, de Bondsspaarbank, een autogarage en een grootschalige meubelzaak met om de hoek het herbouwde Royal.

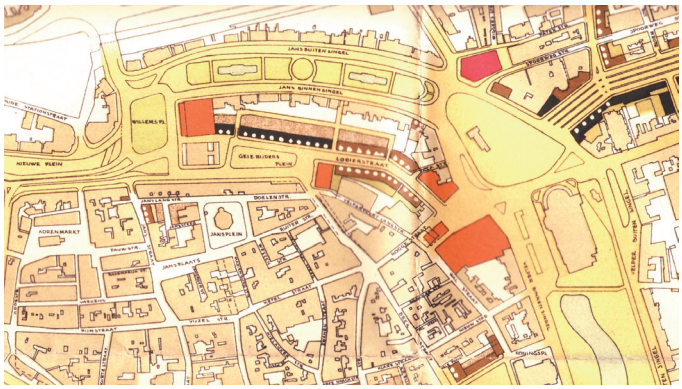

Fragment van het wederopbouwplan voor de Arnhemse binnenstad. Looierstraat en Gele Rijders Plein vormden samen met de Ing. J.P. van Muijlwijkstraat de verkeersdoorbraak die de stad vanaf de oostzijde beter moest ontsluiten.

De HBS vlak voor de afbraak in 1959. Op deze plaatst ligt nu de AKU-fontein.

In 1959 werd alsnog de HBS gesloopt om een zichtas op de het pand van de Rotterdamsche Bank te creëren (dat later werd vervangen door het veel grotere pand van de ABN-Amro). In de vrijgekomen ruimte werd een jaar later de 'AKU-fontein' geplaatst. De fontein en de pergola waren een geschenk aan de inwoners van Arnhem van de toenmalige Algemene Kunstzijde Unie, die later opging in AKZO-Nobel. Het was destijds een heel modern kunstwerk dat goed past in het tijdsbeeld.

De AKU-fontein in volle glorie, kort na de aanleg in 1961.

Functieverval in het gebied treedt al vrij snel op. De Looierstraat vindt geen goede aansluiting met de binnenstad en wordt al snel minder aantrekkelijk als winkelstraat. Veel winkels sluiten en de panden vullen zich met onder meer uitzendbureaus. Bioscoop Saskia sluit na ongeveer dertig jaar zijn deuren en is inmiddels niet meer herkenbaar als theater. Het Gele Rijders Plein heeft door zijn onduidelijke formule aan functies van meet af aan niet goed gefunctioneerd. Door de sloop van de HBS mist het plein beslotenheid aan de westzijde. De bescheiden omvang van de AKU-fontein vormt een onvolwaardige wand voor het plein.

Luchtfoto van het Gele Rijders Plein midden jaren '60.

De AKU-fontein kon de rol van pleinwand niet overnemen van de oude HBS, waardoor het plein beslotenheid mist. Een beeld uit begin jaren '80.

Na jaren van stil verval en toenemende verkeers- en parkeerdruk zijn in het kader van het project Arnhem Centraal in 2000 de bushalten op het Willemsplein aangelegd. Hierdoor was het plein voor autoverkeer niet meer bereikbaar vanaf het Willemsplein en was er ook geen doorgaand verkeer meer mogelijk via Gele Rijdersplein en Looierstraat richting Velperplein. In 2008 werd de herinrichting van de openbare ruimte in het gebied voltooid. Ondanks dat de verblijfskwaliteit en samenhang van het plein hierdoor sterk is verbeterd was dit onvoldoende om het verlies van functies een halt toe te roepen. Er is veel verloop en leegstand op het Gele Rijders Plein en investeringen in de gebouwen blijven uit. Ook de fontein met de pergola is in verval geraakt en staat nu symbool voor de algehele teloorgang van het plein.

De fontein als symbool voor de teloorgang van het plein

1.2 Samenhang Gele Rijders Plein met de stad

In tegenstelling tot de bedoeling tijdens de aanleg ervan is het Gele Rijders Plein, evenals de Looierstraat, nooit een herkenbaar onderdeel geworden van de binnenstad van Arnhem.

Aansluiting met het aangrenzende winkelgebied is er in zowel ruimtelijk als functioneel opzicht nauwelijks. Het Gele Rijders Plein is niet aangesloten op de hoofdstructuur van looproutes. De intensiteit van deze looproutes dooft richting het plein langzaam uit. Voor de zwakke samenhang met de stad kunnen drie oorzaken onderscheiden worden.

Matig herkenbare en rommelige poort naar de binnenstad

Onder: Looproutes winkelgebied binnenstad (rood, dikte naar intensiteit), toegangsroutes (blauw) en de 'luwtegebieden' (geel)

1: Zwakke verbindingen met het winkelgebied

De lange bebouwingswand aan de zuidkant van het Gele Rijders Plein isoleert het plein van de binnenstad. De opening richting Jansplaats is niet goed herkenbaar als 'poort' naar de binnenstad . De andere opening van het plein bij de Bovenbeekstraat is wel goed herkenbaar, maar takt aan op een hoek van de binnenstad dat op zijn beurt ook een perifeer en dus rustig deel van het winkelgebied is.

2: Het plein ligt in de 'luwte' van de toegangsroutes naar de binnenstad

Het Gele Rijders Plein ligt aan de rand van de binnenstad, precies tussen de twee belangrijkste toegangen van het winkelgebied bij de Janstraat en het Johnny van Doornplein (V&D). De ligging in de binnenstad is een grote kans voor het gebied, maar de positie tussen de twee 'poorten' van de binnenstad betekent zeker niet dat het makkelijk deel kan gaan uitmaken van het winkelgebied.

Integendeel zelfs, die positie is juist relatief ongunstig. Bezoekers kiezen namelijk doorgaans vanaf het punt van herkomst ('bronpunt') de dichtstbijzijnde geschikte toegang tot de stad. De Jansstraat en het Johnny van Doornplein zullen daarom ten opzichte van het Gele Rijders Plein altijd een intervening opportunity zijn voor bezoekers aan de binnenstad. Het is daardoor moeilijk er 'de loop in te krijgen'. Weliswaar vormt de poort naar het Jansplein met de aanliggende fietsenstalling ook een toegang tot de stad, maar deze is slechts van secundaire betekenis en ligt ook nog aan de uiterste rand van het Gele Rijders Plein.

Er zijn meer gebieden in Arnhem die in de luwte van de binnenstad liggen en die daardoor minder natuurlijke potentie hebben zich te ontwikkelen als deel van de binnenstad (zie kaart op de vorige pagina). Ten opzichte van deze andere gebieden heeft het Gele Rijders Plein een relatief slechte uitgangspositie. Het gebied ligt namelijk niet alleen min of meer geïsoleerd ten opzichte van de binnenstad, maar door de barrière van de Jansbuitensingel en spoorlijn kunnen er ook geen nieuwe verbindingen met het 'achterland' gelegd worden. In de omgeving Schouwburg en de Korenmarkt is het eenvoudiger om indien gewenst nieuwe logische toegangsroutes van buiten de binnenstad te creëren (respectievelijk het Spijkerkwartier en Arnhem Centraal). De Korenmarkt heeft bovendien al een heel sterk profiel en identiteit als horecaplein. De zuidelijke binnenstad heeft ook geen achterland, maar kan wel profiteren van de ligging aan de Rijn door als schakel tussen de oude binnenstad en de rivier te gaan fungeren. Een dergelijke aanleiding voor ontwikkeling is er voor het Gele Rijders Plein niet.

Het idee om het plein te ontwikkelen tot aanloopgebied naar de binnenstad of zelfs tot integraal deel van het winkelgebied is moeilijk te realiseren. Het zou in theorie hoogstens mogelijk zijn dit te doen als een trekker van het formaat HEMA, Bijenkorf of V&D zich hier zou vestigen waardoor het winkelgebied zich van binnen uit zou oprekken. Voor de binnenstad ligt het meer voor de hand het winkelgebied naar het zuiden op te rekken, mede vanwege met de wens om de zuidelijke binnenstad meer bij de stad te betrekken en om de stad met de rivier te verbinden. De stad is nu ook al relatief sterk op het zuidelijk deel georiënteerd (stegengebied, Bakkerstraat e.d).

Omdat voor het toevoegen van twee nieuwe 'polen' aan de binnenstad geen marktruimte is, wordt er in de visie voor het Gele Rijders Plein (hoofdstuk 2) van uitgegaan dat dit gebied slechts een ondergeschikte plaats in de winkelstructuur van de binnenstad kan innemen. In plaats daarvan zou de ligging in de 'luwte' van de binnenstad juist als kwaliteit uitgebuit moeten worden.

3: Er zijn geen functies op het plein die uitnodigen tot een omweg

Doordat het Gele Rijders Plein zwakke verbindingen heeft met het winkelgebied en in de luwte ligt van de toegangsroutes zullen functies die afhankelijk zijn van ´toevallige´ aanloop van winkelend of fietsend publiek hier niet gedijen. Er kan alleen publiek getrokken worden dat een sterk doelgericht bezoekmotief heeft. Dergelijke functies zijn nu nauwelijks aanwezig.

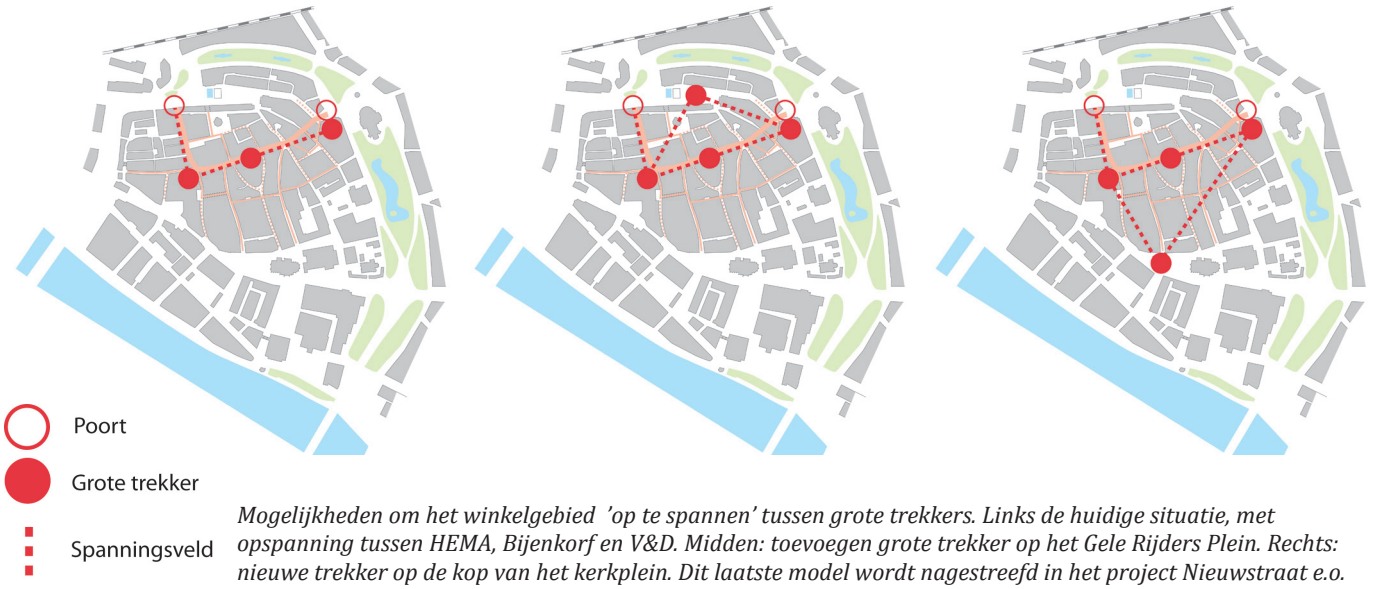

Mogelijkheden om het winkelgebied 'op te spannen' tussen grote trekkers. Links de huidige situatie, met opspanning tussen HEMA, Bijenkorf en V&D. Midden: toevoegen grote trekker op het Gele Rijders Plein. Rechts: nieuwe trekker op de kop van het kerkplein. Dit laatste model wordt nagestreefd in het project Nieuwstraat e.o.

1.3 Ruimtelijke kwaliteit van het Gele Rijders Plein

Het Gele Rijders Plein is als stadsplein niet geslaagd. Het werd destijds dan ook niet ontworpen als plein maar als parkeerplaats. Een goed functionerende openbare ruimte nodigt uit tot een diversiteit aan gebruik, is levendig, heeft een prettige uitstraling en goede verblijfskwaliteit. In het bijzonder voor een stadsplein geldt daar bovenop dat het bij voorkeur een herkenbare identiteit heeft, een samenhangend beeld geeft, bijzondere gebouwen en functies herbergt en een min of meer besloten karakter heeft.

Te weinig van de kenmerken van een goed plein gaan op voor het Gele Rijders Plein. In de huidige vorm biedt het plein weinig sfeer en activiteit, heeft het een matige uitstraling , een onduidelijke identiteit en functioneel profiel, is het gefragmenteerd van opzet, herbergt geen bijzondere gebouwen en functies en heeft door de opening aan de westkant en de te grote maat en schaal geen besloten karakter. Al met al is het daarmee beter te typeren als een lege ruimte dan als een plein.

Van deze lege ruimtes zijn er in Arnhem helaas meer te vinden (zie kaart hieronder), met name in delen van de binnenstad die het stempel van de wederopbouw dragen. Open ruimte in de stad was in de periode van de wederopbouw vooral bedoeld als verkeersruimte (rijbaan en parkeerplaats direct voor de winkel) en niet primair als aangename verblijfsruimte. Door de verschuiving van het parkeren op straat naar het parkeren in garages (in 10 jaar tijd 1100 plaatsen in garages erbij) en het uitbreiden van het autovrije kernwinkelgebied hebben veel open ruimten hun primaire functie verloren. De recente herinrichting van het Gele Rijders Plein heeft de verblijfskwaliteit en de samenhang op het plein sterk verbeterd en het opheffen van publiek parkeren heeft rust en ruimte gebracht. Toch heeft dit niet geleid tot een structurele opwaardering van het Gele Rijders Plein.

Te grote lege ruimtes in de binnenstad die weinig potentie hebben om een goed plein te worden (rood op de kaart) veroorzaken breuken in het stedelijk weefsel.

Er zijn echter ook kwaliteiten van het plein te noemen. De vijf grote platanen op het plein zijn heel bijzonder en geven het oostelijk deel van het plein een groen karakter. In het centrum zijn bomen van een dergelijk formaat zeldzaam. Een andere sterk punt is de historische gelaagdheid van de pleinwanden. Er is een variatie aan wederopbouwstijlen te vinden, maar met name aan de zuidwand ook gebouwen van voor de oorlog. Ten slotte moet de AKU-fontein genoemd worden die het plein met name in de zomer enige identiteit geeft.

De platanen zijn niet alleen een grote kwaliteit voor het Gele Rijders Plein zelf, maar zijn ook heel bijzonder in de verder sterk versteende Arnh emse binnenstad

1.4 Verkeer en parkeren

Tot begin jaren negentig hadden Gele Rijders Plein en Looierstraat een belangrijke verkeers-en parkeerfunctie. Met de auto was het mogelijk om op het Gele Rijdersplein, in de Looierstraat en op het Jansplein te parkeren. Ook bussen reden vanaf het Willemsplein via het Gele Rijders Plein en Looiersraat naar het Velperplein. Figuur 15: verkeersdrukte rond 1980 op de tegenwoordig zo rustige hoek van de Bovenbeekstraat en Gele Rijders Plein

Bij de herinrichting van het winkelgebied begin jaren negentig zijn de parkeerplaatsen op en rond het Jansplein verdwenen en zijn de buslijnen overgezet naar de Jansbinnensingel. In het kader van het project Arnhem Centraal zijn vervolgens in 2000 de bushalten op het Willemsplein aangelegd, waardoor het plein niet meer vanaf het Willemsplein bereikbaar was. Bij de aanpak van het Gele Rijders Plein in 2005 zijn de 115 betaald parkeerplaatsen omgezet in 25 flitsparkeerplaatsen en 90 plaatsen voor vergunninghouders. De opgeheven plaatsen zijn gecompenseerd in de vergrote Musis parkeergarage. Bij de herinrichting in 2008 zijn de flitsparkeerplaatsen opgeheven en zijn het Gele Rijders Plein en de Looierstraat onderdeel geworden van het fysiek afgesloten voetgangersgebied.

Door deze afsluiting verdween tevens de sluiproute Telefoonstraat-Looierstraat-Johnny van Doornplein-Velperbinnensingel, die veel overlast en gevaar opleverde voor voetgangers op het Johnny van Doornplein. Ook de drukke voetgangersoversteek Musis-V&D over de Velperbinnensingel is door het verdwijnen van deze sluiproute veel veiliger geworden.

Verkeersdrukte rond 1980 op de tegenwoordig zo rustige hoek van de Bovenbeekstraat en Gele Rijders Plein

1.5 Historische betekenis Gele Rijders Plein

Door de relatief korte geschiedenis, waarin het Gele Rijders Plein geen sterke identiteit heeft weten te ontwikkelen, is de historische betekenis van het plein als zodanig voor de stad beperkt. Alleen de verzameling van individuele panden en de bonte menging aan stijlopvattingen uit de wederopbouwperiode vertegenwoordigt als tijdsbeeld een zekere waarde in samenhang met de Looierstraat en de AKU-fontein. De fontein heeft daarnaast als icoon voor menig Arnhemmer ook een nostalgische waarde.

De 'Rotterdamsche Bank' aan het Gele Rijders Plein. Architectonisch gezien was het bankgebouw een van de meest interessante wederopbouwgebouwen in Arnhem. Het is eind jaren tachtig vervangen door het voormalige ABN AMRO kantoor, dat opvallend genoeg vandaag de dag meer gedateerd aandoet dan de bebouwing uit de periode van wederopbouw.

2 Visie

2.1Creëren van een bijzonder woon- en werkmilieu

De ligging aan de rand van de binnenstad met alle voordelen daarvan, gecombineerd met de relatieve rust en luwte ervan, biedt kansen voor het creëren van een bijzonder woon- en werkmilieu dat een waardevolle aanvulling is op de bestaande binnenstad. Dit milieu kan omschreven worden als een gebied met een ‘verstilde stedelijke sfeer’.

Referentie voor een woon- en werkmilieu met een ‘verstilde stedelijke sfeer’ is de Kerkstraat in Arnhem.

De leefstijlen van Motivaction waarvoor het gebied voor wat betreft wonen potentie heeft, sluiten voor een groot deel aan bij de leefstijlen die we daar nu ook zien. Het gaat daarbij om groepen die gericht zijn op de stad, en kiezen voor wonen in of goed gelegen ten opzichte van het centrum. Meer individualistisch ingesteld met een tolerante houding tegenover groepen met een andere levensstijl of afkomst. Bewoners die de spanning in een stedelijke omgeving zoeken en gecharmeerd zijn van huizen met een authentieke uitstraling, van onderscheidende of experimentele architectuur, maar ook genoegen nemen met een woning die dit niet heeft. In elk geval is er geen voorkeur voor eenvormige wijken waarin veel dezelfde woningen staan. De woonomgeving biedt drukte, gezelligheid en voorzieningen met het uitgaansleven dicht in de buurt. Men staat flexibel en actief in het leven en onderneemt in de vrije tijd veel buitenshuis. Woningen of woonvormen die hierbij passen zijn appartementen, wonen boven winkels, stadswoningen, herenhuizen, en getransformeerde functies. Bij de profilering kan bijvoorbeeld gedacht worden aan wonen met extra voorzieningen of woon-werkwoningen voor creatieve groepen. Ook kan gedacht worden aan een profilering gericht op ‘young urban’.

Het Gele Rijders Plein kan vanwege de ligging en de beperkte passantenstroom slechts een ondergeschikte plaats in de winkelstructuur van de binnenstad innemen. De ambitie is om het deel te laten uitmaken van het ‘slenter-circuit’ van de binnenstad. Goede commerciële mogelijkheden bestaan alleen daar waar het Gele Rijders Plein aansluit op het Willemsplein, waar een bronpunt is in de vorm van het bussenplein en de fietsenstalling. Extra parkeergelegenheid in de directe nabijheid zou de mogelijkheden vergroten. In de bestaande en eventuele nieuwe bebouwing op de overgang naar het Willemsplein kan gedacht worden aan horeca, een hotel en in beperkte mate winkels en diensten.
Op andere plaatsen is het gebied vooral kansrijk voor commerciële functies, die passen bij het profiel van het gebied en aanvullend zijn op het bestaande aanbod in de binnenstad. Door voorzieningen (winkels, horeca, diensten), die ook gebruikt worden door bewoners in het gebied en die aansluiten bij hun leefstijl en mentaliteit kunnen wonen en werken rondom het plein elkaar versterken. In het gebied moet ruimte zijn om in de plint van gebouwen dienstverlening en beperkte kleinere detailhandel te vestigen voor publiek met een ‘doelgericht bezoekmotief’. Transformatie van leegstaande panden, met name de solitaire kantoren, kan daaraan bijdragen. Toevoegen van nieuwe kantoren is ongewenst. De inrichting en het gebruik van de openbare ruimte voor kleinschalige evenementen (akoestische muziek, kunst, boekenmarkt kunnen het gewenste profiel en de sfeer van het Gele Rijders Plein versterken.

2.2 Verkleining van de ruimte

Het Gele Rijders Plein moet transformeren naar een aantrekkelijk stedelijk milieu voor bezoekers en omwonenden, met aangename diversiteit in vormen van openbare ruimte (straten, plekken) en bebouwing. Om een prettiger woon- en verblijfsklimaat in het gebied te realiseren moet er aansluiting gezocht worden op de structuur, maat, schaal en sfeer van de binnenstad. De oude binnenstad bestaat uit een hecht stedelijk weefsel, waar als het ware pleintjes zijn ‘uitgestanst’. Een plein dat beter aansluit bij de menselijke maat en schaal van de binnenstad, zal eerder ervaren worden als onderdeel van de pleinenreeks van de binnenstad.

Dit betekent voor het Gele Rijders Plein dat er meer beslotenheid gecreëerd zal moeten worden door de huidige overmaat aan open ruimte te verkleinen. Om dit te bereiken is het nodig worden aan het (visueel of fysiek) doortrekken van de gevelwand van de Singel bij het Willemsplein, het toevoegen van bomen, of aan het toevoegen van bouwmassa op het plein . Op de hoek van de singels en het Gele Rijders Plein kan een stedelijk accent gelegd worden met een bijzondere architectuur of functie. Dit vormt dan het startpunt van de binnenstad. Om de levendigheid te bevorderen moet het een alzijdig gebouw zijn met bijzonder functies in de plint. Maat, schaal en hoogte moet aansluiting vinden bij bebouwing van de singel, Willemsplein (Dudok- en Vestagebouw) en het Gele Rijders Plein. Doorzetten van het bordes (terras) van het voormalige ABN-AMRO gebouw aan Willemsplein naar een nieuw bouwblok kan de continuïteit van de singelwand versterken en de gebouwen aan de singel verbijzonderen.

Bij verkleining van het plein dient aansluiting gezocht te worden bij het bestaande stratenpatroon in de omgeving. Aan de oostkant kan het verkleinde plein het kruispunt vormen van straten. De Looierstraat krijgt hierdoor een betere beëindiging. Referentie voor de pleinomvang

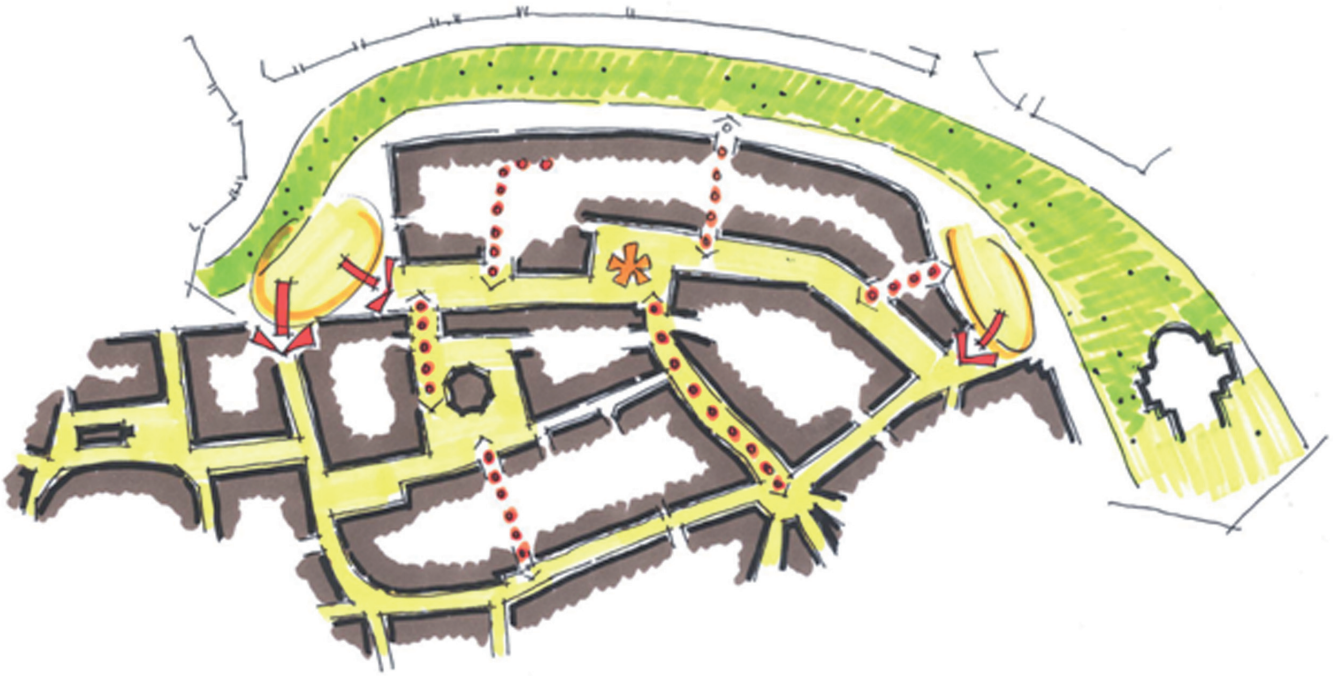

Voorkeursmodel in een studie van de gemeente uit 2005. De uitgangspunten van dit model gelden nog steeds.

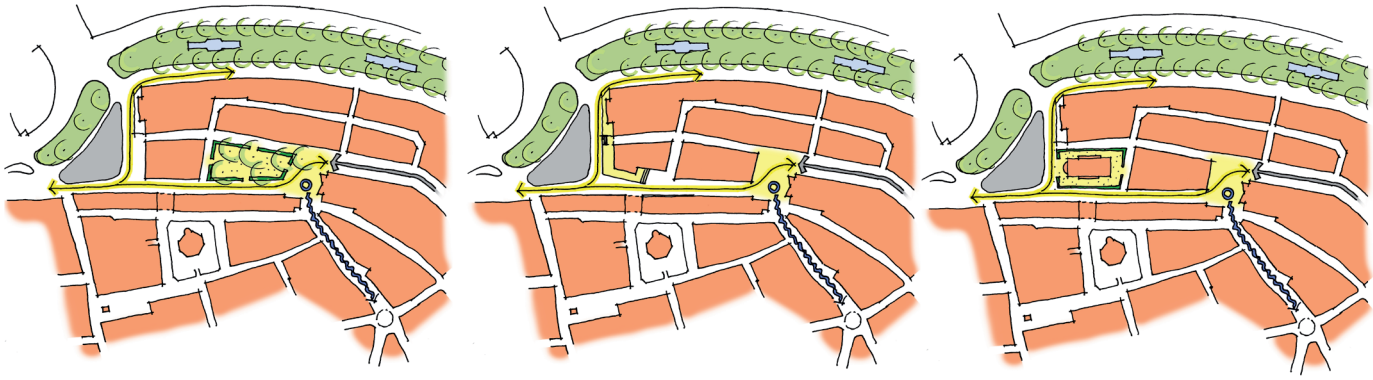

Drie voorbeelduitwerkingen in de visie voor de noordoostelijke binnenstad van de gemeente uit 2008. Ook de uitgangspunten voor deze modellen gelden nog steeds.

is het Jansplein. Het terugbrengen van de Jansbeek op deze plek kan aan dit verkleinde plein sfeer en Arnhemse identiteit geven.

Eventueel kan de Bastionstraat in de richting van de Jansbinnensingel worden doorgezet om het gebied van het Gele Rijder Plein beter te 'doorbloeden'. Die zou dan uitkomen bij een monumentaal pand aan Jansbinnensingel. De toegangsfunctie van de Janspoort tot de stad kan versterkt worden, door deze herkenbaarder te maken en door de ruimte vóór de poort als een verbrede straat vorm te geven met een logische beëindiging ter hoogte van de poort.

2.3 Historie als inspiratiebron

Het Gele Rijders Plein heeft een rijke historische gelaagdheid. Deze gelaagdheid dient als referentiekader en inspiratiebron bij verdere ontwikkeling. Deze gelaagdheid neemt nog verder toe door de Jansbeek bovengronds te halen. Het vormt het startpunt voor het stadstracé van de beek. Verder komen in aanmerking de oude vestingmuren met bastions, de Doelen (schietbaan van de schutterij) de verdwenen Willemskazerne, de kleur van het 'Arnhems blond', maar vooral ook de architectuur van de Wederopbouwperiode. De Looierstraat en het Gele Rijders Plein behoren tot de meer geslaagde stedenbouwkundige onderdelen van het wederopbouwplan. Een nieuwe ruimtelijke structuur, waarbij het plein verkleind wordt, dient met behoud van de aanwezige kwaliteiten uit de wederopbouwperiode uitgevoerd te worden.
De AKU-fontein op het plein is aangewezen als gemeentelijk monument. Dit betekent dat de fontein met respect behandeld moet worden. Onderdeel van het monument is ook de pergola en een gedeelte van het openbaar gebied om de fontein heen, inclusief de bestrating. Herontwikkeling van het Gele Rijders Plein met de uitgangspunten van onderhavige visie maken handhaving van de fontein op de huidige plek echter onmogelijk. Afhankelijk van de gekozen fasering zal op enig moment verplaatsing van de fontein en omliggend elementen aan de orde komen.

2.4 Huidig verkeersregime handhaven

Het huidige verkeersregime waarbij het Gele Rijders Plein en de Looierstraat onderdeel zijn van het fysiek afgesloten voetgangersgebied, blijft gehandhaafd. Het

enige autoverkeer dat hier rijdt, is expeditieverkeer tussen 6 uur en 11.00 uur en bewoners en ondernemers die op weg zijn naar hun parkeerplaats op eigen terrein. De bestaande hoogwaardige fietsroute Gele Rijders Plein-Looierstraat met fietsers in twee richtingen wordt als belangrijke schakel in de fietsring rond de binnenstad gehandhaafd. Ook de bestaande gratis bewaakte fietsstalling met 300 plaatsen op het Gele Rijders Plein wordt gehandhaafd.

2.5 Maaiveldparkeren afbouwen (als een nieuwe garage dat mogelijk maakt)

Parkeren voor bewoners

Op het Gele Rijders Plein bevinden zich 90 vergunninghoudersplaatsen die gebruikt worden door bewoners en ondernemers. Deze parkeerplaatsen doen afbreuk aan de ruimtelijke kwaliteit van dit gebied en bovendien is het plein nodig voor nieuwe functies. Daarom worden deze plaatsen opgeheven en in een nieuw te bouwen parkeergarage aan de rand van de binnenstad gecompenseerd. Indien op het Gele Rijders Plein nieuwe woningen komen, ligt het voor de hand de voor deze woningen noodzakelijk parkeergelegenheid ook in deze parkeergarage onder te brengen. Mogelijk dat in deze garage ook de plaatsen ondergebracht gaan worden die nodig zijn voor de woningen en kantoren die in het project Arnhem Centraal-oost komen. Omdat verkeer van en naar deze garage het voetgangersgebied niet mag belasten dient deze garage buiten de binnenstad gesitueerd te worden in het gebied rond de singel , met een directe aansluiting op de Centrumring.

Parkeren voor bezoekers

De tweejaarlijkse binnenstadmonitor geeft aan dat er in de binnenstad voldoende parkeerplaatsen voor bezoekers zijn. In de buurt van het Gele Rijders Plein liggen de parkeergarage Centraal (1050 plaatsen), de Musisgarage (700 plaatsen) en de Velperpleingarage (175 plaatsen). De aanleg van een bezoekersgarage is getalsmatig dan ook niet nodig. Wel zijn in dit deel van het winkelgebied op korte afstand alleen de 35 parkeerplaatsen op de Jansbinnensingel aanwezig. Indien blijkt dat gewenste functies op het Gele Rijders Plein alleen realiseerbaar zijn, wanneer op korte afstand een bronpunt in de vorm van een bezoekersgarage aanwezig is, moet onderzocht worden of combinatie met een bewonersgarage mogelijk is.

Nieuwe garage

Een nieuwe bewonersgarage, mogelijk in combinatie met een bezoekersgarage, is een onrendabele investering. Bij een ontwikkeling op het Gele Rijdersplein Plein zal een deel ten laste komen van de grondexploitatie van deze ontwikkeling. Het grootste deel van de financiering zal echter afkomstig moeten zijn uit het bereikbaarheidsfonds of uit andere publieke middelen. Bij geen ontwikkeling zelfs totaal uit deze middelen.

Wijziging jaarschijf 2017 MJPB 2017-2020

Nr. : **17-015**

Onderwerp : Ontwikkeling Gele Rijdersplein

Raad d.d. :

Documentnr. :

I / S 2017 en 2018

Toelichting : Zie raadsvoorstel ter zake

Wijken / Reguliere programma's		Stand na begrotingswijziging 17-014						Begrotingswijziging 17-015						Stand na begrotingswijziging 17-015					
Nr.	Omschrijving	Lasten	Baten	Exploitatie-Resultaat	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Explotaitie-Resultaat	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Exploitatie-Resultaat	Mutatie reserves		Saldo
					Toe-voegingen	Ont-trekkingen					Toe-voegingen	Ont-trekkingen					Toe-voegingen	Ont-trekkingen	
	Wijken																		
Geb1	Centrum Spijkerkwartier Arnhenhemse Broek (CSA)	33.100	8.974	-24.126	0	0	-24.126	0	0	0	0	0	0	33.100	8.974	-24.126	0	0	-24.126
Geb2	Noordwest	30.348	3.258	-27.090	0	0	-27.090	0	0	0	0	0	0	30.348	3.258	-27.090	0	0	-27.090
Geb3	Noordoost	25.054	3.048	-22.006	0	0	-22.006	0	0	0	0	0	0	25.054	3.048	-22.006	0	0	-22.006
Geb4	Presikhaaf	22.873	2.343	-20.530	0	0	-20.530	0	0	0	0	0	0	22.873	2.343	-20.530	0	0	-20.530
Geb5	Malburgen	34.333	4.471	-29.862	0	0	-29.862	0	0	0	0	0	0	34.333	4.471	-29.862	0	0	-29.862
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	18.490	1.932	-16.558	0	0	-16.558	0	0	0	0	0	0	18.490	1.932	-16.558	0	0	-16.558
Geb7	De Laar / Elden	17.026	2.142	-14.884	0	0	-14.884	0	0	0	0	0	0	17.026	2.142	-14.884	0	0	-14.884
Geb8	Vredenburg Kronenburg Rijkswoerd (VKR)	26.217	2.000	-24.217	0	0	-24.217	0	0	0	0	0	0	26.217	2.000	-24.217	0	0	-24.217
	Reguliere programma's																		
R0	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	10.969	3.589	-7.380	0	0	-7.380	0	0	0	0	0	0	10.969	3.589	-7.380	0	0	-7.380
R1	Veiligheid	13.510	1.484	-12.026	0	121	-11.905	0	0	0	0	0	0	13.510	1.484	-12.026	0	121	-11.905
R2	Verkeer, vervoer en waterstaat	20.211	6.041	-14.170	6.090	7.905	-12.355	175	175	0	0	0	0	20.386	6.216	-14.170	6.090	7.905	-12.355
R3	Economie	5.125	740	-4.385	0	0	-4.385	0	0	0	0	0	0	5.125	740	-4.385	0	0	-4.385
R4	Educatie	29.583	6.343	-23.240	4.677	1.198	-26.719	0	0	0	0	0	0	29.583	6.343	-23.240	4.677	1.198	-26.719
R5	Cultuur, recreatie en sport	45.637	11.087	-34.550	2.677	610	-36.617	0	0	0	0	0	0	45.637	11.087	-34.550	2.677	610	-36.617
R6	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	198.174	106.676	-91.498	1.200	538	-92.160	0	0	0	0	0	0	198.174	106.676	-91.498	1.200	538	-92.160
R7	Gezondheid en Milieu	32.206	2.337	-29.869	132	8.005	-21.996	0	0	0	0	0	0	32.206	2.337	-29.869	132	8.005	-21.996
R8	Wonen en Ruimte	46.728	47.623	895	1.837	2.865	1.923	0	0	0	0	0	0	46.728	47.623	895	1.837	2.865	1.923
R9	Financiën en bedrijfsvoering	90.571	481.154	390.583	6.915	7.199	390.867	0	0	0	0	0	0	90.571	481.154	390.583	6.915	7.199	390.867
	Totaal	**700.155**	**695.242**	**-4.913**	**23.528**	**28.441**	**0**	**175**	**175**	**0**	**0**	**0**	**0**	**700.330**	**695.417**	**-4.913**	**23.528**	**28.441**	**0**
						4.913						*0*						*4.913*	

Aan de gemeenteraad

Datum	:	13 december 2016
Uw kenmerk	:	2016.0.062.026/KD
Zaaknummer	:	2016-10-00628
Contactpersoon	:	Paul van Hoof
Telefoonnummer	:	026-3773710

Onderwerp : Gele Rijderplein

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van ons besluit om het monument Gele Rijdersplein te herontwikkelen en dit uit te werken tot een concreet plan.

Inleiding
In maart 2011 heeft Uw Raad de visie op het Gele Rijdersplein vastgesteld. Daarin werd de transformatie van de randen van het binnenstedelijk gebied gericht op detailhandel al ingezet.

Het plein kent 2 delen:
1) de kant van het Willemsplein en de route naar de binnenstad, station en Sonsbeek worden als hoogdynamisch benoemd
2) het plein en de Looierstraat worden als binnenstedelijk luwtegebied benoemd waar transformatie naar meer woon- en werkgebied als kansrijk wordt gezien.
Deze visie is vervolgens ook verankerd in de "De Arnhemse Binnenstad" die door Uw Raad op 30 maart 2015 is vastgesteld.

Binnen de visie op het Gele Rijdersplein is het monument benoemd als verpauperd en niet meer functionerend in deze tijd. Het enkel renoveren van de huidige situatie was dan ook geen duurzame oplossing. In de periode 2012 - 2015 is onderzocht of het initiatief van Stichting Volkshuisvesting Arnhem haalbaar was. Medio 2015 heeft Stichting Volkshuisvesting echter aangegeven onvoldoende maatschappelijk draagvlak te ervaren en heeft dit initiatief geen vervolg gehad. Het college is voornemens om het fietsparkeren uit te breiden en de parkeerfunctie op het Gele Rijdersplein op te heffen. Dit laatste wordt gekoppeld aan de uitkomsten van de aan de raad in voorjaar 2017 toegezegde bereikbaarheid- en parkeervisie Binnenstad.

Het plein kent een aantal recente succesvolle vastgoedontwikkelingen in 2016 en in het voorjaar van 2016 heeft de heer Janssen, eigenaar van Willemsplein 1 (pand Stan en Co) het initiatief genomen om betrokken partijen bij elkaar te brengen met als doel om consensus te bereiken over de toekomstige

invulling van het plein. Daarover heeft de heer Janssen op 22 november 2016 aan het college een brief gestuurd waarin hij vraagt of de gemeente zich aan wil sluiten bij dit initiatief.

Argumenten
Het voorstel van de heer Janssen sluit aan bij de visie op de Arnhemse binnenstad en het Gele Rijdersplein van respectievelijk 2015 en 2011, waarin nadruk wordt gelegd op het opnieuw betekenis geven van het huidige monument. Het plan van de heer Janssen heeft deze elementen in zich. Dat plan houdt in dat de fontein wordt gemoderniseerd, de fietsenstalling wordt uitgebreid en de fontein naast een zomerbestemming, ook een winterfunctie zal krijgen.

Tevens is een belangrijke basis gelegd voor draagvlak bij betrokkenen en het besef bij hen dat er iets moet gebeuren.

We zien bovendien dat eigenaren aan het plein weer investeren, Stan en Co heeft zich na ruim een jaar bewezen en heeft onlangs de prijs voor Beste Restaurant-Bar van 2016 gewonnen van de Entree Hospitality & Style Awards en geeft daarmee invulling aan het hoogdynamische deel van het plein. Ook zijn er vergevorderde plannen voor een goede restaurantinvulling voor het nu nog leegstaande deel van dit pand dat meer aan de fontein gelegen is. See You Apartments is een succesvolle transformatie van een ingewikkeld bankgebouw naar gewilde appartementen die passen bij het luwere deel van het plein.

Dit samen maakt dat het college het initiatief graag wil ondersteunen en het momentum lijkt te ontstaat om stappen te zetten naar concrete plannen voor het monument.

De basis voor draagvlak vraagt nog wel een vervolg. De raad heeft in 2011 uitgesproken het belangrijk te vinden dat bij een eventuele herontwikkeling op zorgvuldige wijze met het huidige monument om wordt gegaan. De ervaring leert dat het juist bij de nadere uitwerking nodig is om hier zorgvuldig over in gesprek te blijven en de opmerkingen van belanghebbenden een plek te kunnen geven.

Een nader uit te werken plan zou antwoord moeten geven op de vraag of het huidige monument op een zorgvuldige wijze ontwikkeld kan worden. Een tweede vraag betreft het bepalen en generen van de benodigde financiën. Een dekkingsvoorstel zal dus nadrukkelijk onderdeel maken van de planuitwerking.

Voor de planuitwerking met betrokkenen wordt 4 maanden uitgetrokken. Enerzijds om de voortgang erin te houden en anderzijds om ook helderheid te kunnen bieden aan initiatiefnemers binnen een realistische termijn.

Consequenties
Het plangebied betreft een gemeentemonument en de rijksmonumentale status is in procedure. Dat vraagt om zorgvuldige afwegingen binnen de uitwerking van het plan en heeft mogelijk gevolgen voor de monumentenstatus.

Voor de herontwikkeling van het huidige monument inclusief de fietsenstalling zijn op dit moment geen middelen gereserveerd in de begroting. Zonder sluitend financieringsvoorstel is het plan niet haalbaar. In de uitwerking van het plan zal naast gemeentelijke dekking ook nadrukkelijk gezocht worden naar private en publieke financiering elders.

Communicatie
Er is geregeld contact met de initiatiefnemer van de brief. De pers wordt via een persbericht geïnformeerd.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)

- Brief van JMA

Persbericht dinsdag 13 april 2017

Levendigheid én intimiteit op Gele Rijders Plein

Een plein met twee gezichten. Dat is zoals het college van burgemeester en wethouders het Gele Rijders Plein voor zich ziet. Door op de plek waar nu de pergola staat ruimte te maken voor een zogenaamde 'roomdivider' krijgt het plein letterlijk twee kanten. Door de AKU-fontein op te knappen en er in de wintermaanden eventueel een ijsbaan van te maken wordt de reuring aan de kant van het Willemsplein versterkt. De kant van het plein richting Looierstraat moet een intiem plein worden door het meer te vergroenen. Met de nieuwe inrichting van het plein is een investering van bijna 2 miljoen euro gemoeid. De gemeenteraad moet nog wel instemmen met het voorstel van het college.

In het plan van het college wordt de AKU-fontein opgeknapt en komt er een verhoogde vloer in, waardoor de fontein het hele jaar een functie heeft. Het plan voorziet ook in een vorm van bebouwing op de plek waar nu de pergola staat. Wat voor type bebouwing er komt wordt nog onderzocht, waarbij ook wordt gekeken naar wonen. Een functie die in de omgeving van het plein alsook in de binnenstad steeds meer ruimte krijgt. Ook fietsen krijgen in het plan ruimte. Er wordt bijvoorbeeld gedacht aan het aanleggen van een verdiepte fietsenstalling bij de geplande bebouwing.

'Plein zoekt Smoel'
Met het plan dat nu voorligt, komt het college tegmoet aan het idee dat eind vorig jaar naar voren is gebracht door een ondernemer op het Gele Rijders Plein. Die wil in samenspraak met andere betrokkenen van het plein weer een plek maken waar mensen graag vertoeven. In maart heeft het college van burgemeester en wethouder vervolgens onder de noemer 'Plein Zoekt Smoel' inwoners, omwonenden en bezoekers gevraagd om hun ideeën voor het plein te delen. Dat heeft uitiendelijk tot een inspiratieboek met tientallen ideeën geleid

Van en voor de stad
Verantwoordelijk wethouder Ine van Burgsteden: "Het plan dat er nu ligt voor het Gele Rijders Plein is een plan van en voor de stad. Met dit plan nemen we als overheid onze verantwoordelijkheid om te investeren in de toekomst van het plein. "Het Gele Rijders Plein verdient beter", schreven we in onze uitnodiging aan de stad om met ideeën te komen. Dit plan maakt het beter."

Compacte binnenstad
Het plan past naadloos in de visie van de gemeente op de ontwikkeling van de Arnhemse binnenstad. In die visie staat dat het kernwinkelgebied kleiner en compacter wordt. De gemeente ziet voor zichzelf vooral een actieve rol weggelegeld in de aanloopgebieden naar het kernwinkelgebied. Die actieve rol zit dus in een forse investering in de openbare ruimte van het gebied. De gemeente verwacht dat dit soort overheidsinvesteringen private investeringen uitlokt waardoor er een nieuwe dynamiek en prettige leefomgeving ontstaat.

Noot voor de redactie: voor meer informatie kunt u terecht bij Maurice Chattelin, woordvoerder gemeente Arnhem: 026 377 23 92

Platform Binnenstad Arnhem

Aan: gemeenraad Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Per mail: qriffie@arnhem.nl

Arnhem, 1mei 2017

Betreft: **Planuitwerking Gele Rijdersplein**

Geachte raadsleden,

De gezamenlijke ondertekenaars van deze brief, bestuur Platform Binnenstad Arnhem, JMA Real Estate B.V. en Comité revitalisering Gele Rijdersplein, zijn verheugd over de scenariostudie die het college heeft laten maken voor het Gele Rijdersplein, en *vooral over de keuze die het college u voorlegt om de patio-met-overkapping (de pergola) geheel te verwijderen.*

Door deze keuze ontstaat ruimte om te gaan werken aan structurele verbetering van het plein, aan verbetering van de uitstraling en aan de mogelijkheden om deze plek weer betekenis te geven.

Gezamenlijke conclusies bij raadsvoorstel

Wij hebben onlangs een bespreking met elkaar gehad, belegd door JMA Real Estate B.V. (de initiatiefnemer aan de westzijde van het plein), met vertegenwoordiging PBA-bestuur en met de individuele leden van het Comité revitalisering Gele Rijdersplein (vh. Comité behoud Aku-fontein). In dat gesprek kwamen wij tot eensluidende conclusies. Een resume van dit gesprek vindt u in de bijlage bij deze brief.

Heel kort samengevat zijn onze gezamenlijke conclusies:

- Wij ondersteunen de visie dat het Gele Rijdersplein in twee 'kamers' verdeeld wordt, waardoor de westzijde meer publieksfunctie en reuring kan krijgen en aan de oostzijde een meer luw gebied ontstaat voor wonen, werken en verblijven.
- Het verwijderen van de pergola is een strategische en noodzakelijke ingreep om ruimte te maken voor een goede vormgeving en opbouw van de gewenste visuele en stedenbouwkundige scheiding.
- Het verwijderen van de pergola is óók een strategische en noodzakelijke ingreep om een interessant overkapt podium te kunnen maken dat:
    - structureel gelegenheid biedt voor publieke activiteiten als culturele uitvoeringen en openluchtmarkten,
    - op een slimme manier ruimte biedt voor een grote fietsenstalling,
    - op zich een echte *eye catcher* is met recreatieve aantrekkingskracht.
- De zogenoemde *room dividerzou* in onze ogen niet een harde bouwmassa moeten zijn. Toevoeging van een woonblok zien wij niet als een goede oplossing *(too much).* Een goed vormgegeven verhoogd podium met overkapping zal het gewenste effect geven. Wij worden

daarbij, naast het referentiebeeld uit Marseille (par.9 scenariostudies Kokke), ook zeer geïnspireerd door beelden van de *Metropole Parasol* in Sevilla.

- Wij zijn heel enthousiast over het idee om het waterbassin zodanig aan te passen dat het structureel als schaatsbaan gebruikt kan worden in de winterperiode.

Erfgoed en monumentwaarde

h het raadsvoorstel is een kanttekening opgenomen over het standpunt van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

Platform Binnenstad Arnhem heeft studie gemaakt van de procedure waarmee de (voorgenomen) aanwijzing tot rijksmonument tot stand is gekomen. Daarbij hebben wij geconcludeerd dat:

- h de geldende 'Beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2013' (art.7) staat dat bij aanwijzing rekening gehouden moet worden met de mate waarin het monument:
  a. Een positief behoudperspectief heeft,
  b. Positieve invloed heeft op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving
- Wij objectief menen te kunnen vaststellen dat beide criteria wel gelden voor de fontein en het kunstwerk, maar zeer zeker niet voor de patio en de overkapping
- Aanwijzingen bij voorkeur plaatsvinden op grond van decentrale voordracht, maar dat de gemeente in dezen geen voordracht heeft gedaan
- De gemeente desgevraagd ook geen advies heeft gegeven aan de RCE
- De Raad voor Cultuur in haar advies een mooie tekst wijdt aan de fontein en het beeldhouwwerk, maar met geen woord spreekt over de patio en de overkapping
- h de beschrijving van het belang en de waardering van het monument (door RCE en Min.OCW) alle teksten gaan over de fontein en het beeldhouwwerk, maar dat nergens de patio met overkapping een spelen in de waarderingsaspecten

Financieel

Wij hebben kennis genomen van de financiële paragraaf in het raadsvoorstel.

Het bestuur van Platform Binnenstad Arnhem zal, bij een positief besluit van uw raad, met haar stakeholders in beraad gaan of het wenselijk is dat een aanvraag gedaan wordt bij de Stichting Ondernemersfonds Arnhem voor de substantiële bijdrage die nodig is voor de ijsbaan.

Verkeersaspecten

Het voorliggende raadsvoorstel gaat niet specifiek in op verkeerskundige aspecten, zoals bereikbaarheid, parkeren voor bewoners en ondernemers van de noordelijke binnenstad en de status van de Looierstraat. Daarom zullen wij separaat bij u terug komen op deze aspecten.

Tot slot

Wij hopen op uw instemming met het raadsvoorstel zoals door B&W voorgelegd. Na uw positieve besluit breekt een periode aan waarin onderzocht wordt met welke functionele en ruimtelijke

aanpassingen de leefbaarheid en betekenis van deze belangrijke plek versterkt kunnen gaan worden. Dat zijn doelstellingen die wij ten zeerste steunen.

Wij vertrouwen er op hiermee een zinvolle bijdrage te doen aan uw afwegingskader en wij zijn uiteraard bereid om nu of later met u van gedachten te wisselen over de gewenste planuitwerking die zal volgen.

Graag worden en blijven wij nauw betrokken bij de uitwerking van deze en verdere plannen.

Met vriendelijke groet,

Bestuur Stichting Platform Binnenstad Arnhem

G. Velthuizen
Voorzitter

ir. C. Wortmann MRICS
secretaris

JMA Real Estate B.V.

Comité revitalisering Gele Rijdersplein

H.A.S. Janssen

J.C.M. Wolthuis

Bijlage: ***erslag JMA Real Estate B.V. van bespreking 25 aprilJl***

kopie aan:
- college B&W gemeente Arnhem, mw l. van Burgsteden
- gemeente Arnhem, dhr. A. Roest, dhr. P. van Hoof, mw. K. van Rijen
- Erven Tajiri / erven Brouwer, mw. Ryu Tajiri, dhr. B. Brouwer

Bijlage bij brief PBA-JMA-AKU d.d. 28-4-'17

Verslag van bespreking 25 april 2017 met belanghebbenden

Inclusief toelichting door initiatiefnemer, JMA Real Estate 8.V.

Toelichting JMA

In navolging van het samengestelde inspiratieboek 'Plein zoekt Smoel', daaruit voorkomende gebiedsvisie 'Plan uitwerking Gele Rijders Plein 2017' en het opvolgende raadsvoorstel d.d. 11april jl met zaaknummer: 134574, hebben wij conform afspraak met wethouder Van Burgsteden de directbetrokkenen uitgenodigd voor een informeel gesprek.

Doel van dit gesprek was het bereiken van consensus en vinden van draagvlak met betrekking tot onderstaande punten:

- Versterken van de reuring aan de westzijde van het plein door de Aku-fonteinen en het voorliggende gebied op te knappen en tevens een nieuwe betekenis te geven en permanente voorzieningen voor een ijsbaan in de fontein mogelijk te maken.
- Transformeren van het oostelijke deel van het plein naar een luwteplek waar het prettig wonen, werken en verblijven is.
- Verwijderen van de pergola om in deze zone ruimte te creëren voor een goede vormgeving van de gewenste tweedeling van functies op het toekomstige plein.

Zoals bekend hebben wij als initiatiefnemer in het lange voortraject eerder onder andere met onderstaande betrokkenen overleg gevoerd:

1. JMA Real Estate - Royal
2. Erven Tajiri en Erven Brouwer
3. Platform Binnenstad Arnhem
4. Comité behoud AKU-fontein
5. Ondernemers Gele Rijdersplein
6. Vertegenwoordiging van Akzo-Nobel

Omwille van het indirecte overleg van Akzo met wethouder Van Burgsteden en van de vertegenwoordiging van de ondernemers op het plein door PBA, hebben wij ons in dit overleg beperkt tot de eerste drie genoemden.

Aanwezigen bespreking

Het gesprek met betrekking tot het voorliggende raadsvoorstel vond plaats op 25 april jl., ten kantore van JMA Real Estate.

1. **JMA Real Estate – Royal**

Zoals bekend, is JMA RE sinds eind 2014 eigenaar van Royal gelegen aan het Willemsplein 46. Met veel inspanning hebben wij het volledige object gerestaureerd, de naam Royal weer in ere hersteld en van deze locatie in het centrum weer een bloeiend geheel gemaakt. Naast de imposante voorzijde grenst Royal tevens met een beeldbepalende gevel aan het Gele Rijdersplein. Gezien deze prominente ligging aan de AKU-Fontein hebben wij begin 2016 het initiatief genomen ons in te zetten voor de revitalisering van het plein en bijbehorende fontein.

Om de Gele Rijderspleinzijde van Royal beter te laten aansluiten op de fontein en omliggend gebied, staan wij aan de vooravond om een substantiële investering te doen door de pui onder de uitkraging volledig te vervangen en te vernieuwen. De aansluitbaarheid van het ontwerp op de fontein en omliggend gebied is hier van essentieel belang. Met het beoogde resultaat en mogelijkheid van het plaatsen van terrassen aan de noord- en westzijde van de fontein, hebben wij reeds met een zeer gerenommeerde landelijke horecaformule overeenstemming bereikt over de exploitatie van de gehele begane grondverdieping. Net als bij Stan&Co belooft dit een zeer grote trekker te worden waar dit gebied zo hard om schreeuwt. Hiermee dragen wij ons steentje bij aan de gewenste reuring aan deze zijde van het plein!!

2. Erven Tajiri / Brouwer (niet aanwezig)

Vóór de berichtgeving in de diverse media op o.a. 14 april hebben wij telefonisch overleg gehad met de heer Bart Brouwer en mevrouw Ryu Tajiri. Hierin hebben wij een beknopte weergave gegeven welke stappen er in de afgelopen periode zijn gezet om hen vervolgens beide uit te nodigen om mee te praten in het vervolgtraject. Beide hebben daarbij aangegeven graag aan het overleg deel te nemen. Direct ná de genoemde berichtgeving hebben wij helaas van beiden het bericht ontvangen dat zij niet zullen deelnemen aan het overleg. Daarop hebben wij nog een poging gedaan beide vertegenwoordigers van de erven toch te betrekken, echter zij waren niet tot enige dialoog, positieve inbreng of suggestie van verbetering bereid. Hiermee isoleren zij zichzelf wat ons betreft in de discussie.

3. Platform Binnenstad Arnhem PBA (aanwezig)

Het Platform Binnenstad Arnhem bestaat uit de zeven ondernemersorganisaties die in de binnenstad actief zijn: Ondernemers Kontakt Arnhem, Vereniging City Centrum Arnhem, Koninklijke Horeca Nederland afd. Arnhem, Cultuur Netwerk Arnhem, Hotel Overleg Regio Arnhem, Vereniging van Eigenaren Citycenter Arnhem en vereniging Grootwinkelbedrijf Arnhem.

In het Platform zoeken de stakeholders in de Arnhemse binnenstad naar verbinding en samenhang tussen de vele individuele projecten, inspanningen en acties in de stad. PBA werd in het overleg vertegenwoordigd door haar secretaris de heer Caspar Wortmann.

4. Het Comité behoud AKU-fontein (aanwezig)

Dit comité behoeft een korte toelichting. Dit comité werd gevormd door de heren Ton Kuijpers en Johan Wolthuis en mevrouw Nanouk Jutte. Na het pareren van de herbouw van de HBS is dit comité in ruste gegaan. Gezien het feit dat deze betrokken Arnhemmers, die deels zitting hebben in het comité Jansbeek boven Water, zich altijd belangeloos hebben ingezet voor een mooi en sprankelend Gele Rijdersplein en behoud van de AKU-fontein, vonden wij het van belang hen in het overleg te betrekken. Zij laten zich thans aanmerken als 'Comité revitalisering Gele Rijdersplein'. Alle drie de vertegenwoordigers waren bij het overleg aanwezig.

<u>Resume en conclusies bespreking</u>

Nadat wij met de aanwezigen de presentatie van JMA d.d. 13 januari jl., het inspiratieboek 'Plein zoekt Smoel' en de gebiedsvisie 'Plan uitwerking Gele Rijders Plein 2017' stapsgewijs hebben doorgelopen is er een uitgebreide brainstormsessie/discussie gevoerd over de inhoud en het genomen collegebesluiten.

In grote lijnen hebben wij hierin consensus bereikt over onderstaande punten.

1. Partijen kunnen zich vinden in een luwte deel met wonen én werken aan de Oostzijde en een reuring deel aan de Westzijde van het plein.
2. De fontein met het beeld moet behouden blijven, echter het direct omliggende gebied moet ontdaan worden van obstakels als scheidingswanden, muurtjes, kapotte bestrating e.d.
3. De fontein kan gemoderniseerd worden met een mogelijkheid het permanent aanbrengen van voorzieningen t.b.v. een jaarlijks terugkerende ijsbaan op het plein. Wel is de wens te onderzoeken of er andere technische mogelijkheden zijn dan enkel omhoog brengen van de fonteinvloer. Denk hierbij aan een beweegbare bodem.
4. Het kunstwerk van Tajiri is eigenlijk te laag aangebracht om goed zichtbaar te zijn, het valt weg tegen de achtergrond. Suggestie zou zijn om de betonnen zuil met kunstwerk in z'n geheel te verhogen (bijvoorbeeld met een stalen onderzetter).
5. Fietsenstalling verwijderen van maaiveld en deze verdiept aanbrengen op de plek van de huidige pergola. Van wezenlijk belang is het aanbrengen van een uitnodigende entree.
6. Zichtlijn en wandelroute tussen Willemsplein - AKU-fontein en het Jansplein herstellen door rehabilitatie van de Janspoort. Deze plek is nu een unheimische onderdoorgang, maar heeft de potentie om weer een echte en zichtbare 'toegangspoort' tot de binnenstad te worden.
7. De beoogde *roomdivider* wordt als uitgangspunt van harte ondersteund. Echter deze verdeelfunctie moet niet gezocht worden in een massief (gesloten) bouwvolume. Deze plek vraagt om een culturele invulling met twee gezichten (oost en west). Belangrijke steekwoorden bij dit beoogde 'kamerscherm' zijn: culturele invulling, eigentijds, dynamisch, multifunctioneel, podium. Zonder direct een overkapping of pergola te projecteren is iedereen het er over eens dat het een permanent element (eyecatcher) moet zijn, voorzien van permanente technische faciliteiten, met de mogelijkheid van een wisselende invulling. 'Podium' is wel de centrale gedachte: een ophoging van de vloer achter de fontein zorgt er voor dat:
   1) sowieso de zichtlijnen tussen oostdeel en west-deel al gebroken worden,
   2) fietsenstalling niet 'echt' verdiept hoeft te worden,
   3) podiumfunctie ook echt uitstraling kan krijgen.
   De omvang en locatie zijn niet hard gebonden aan de huidige contouren van de patio. De nieuwe invulling kan iets meer naar achteren of groter in omvang gerealiseerd worden. Het podium op voldoende hoogte met een transparante kap-opbouw bewerkstelligt een voldoende scheiding tussen luwte en reuring.

Naschrift

Wij zijn zeer verheugd dat wij in het overleg in hoofdlijnen op één lijn zijn gekomen waarmee wij adhesie kunnen betuigen. U zult begrijpen dat de nadere uitwerking wellicht tot nuanceverschillen zal leiden waarbij een ieder zijn eigen interpretatie heeft. Deze punten samen vormen onzes inziens echter voldoende aanknopingspunten voor het geven van een ontwerp-/onderzoek opdracht.

Met dit verslag willen wij u de richting meegeven van de gedachten van onze achterban en willen wij de wethouder sterken in haar betoog in de raadsvergadering op 15 mei a.s.. Wij hopen dat de raad positief zal besluiten in de voortgang van de ingeslagen weg.

Graag zijn wij bereid tot het geven van een toelichting en onderschrijven deze brief als JMA, Comité revitalisering Gele Rijdersplein en PBA.

Van: P.H. van den Heuvel
Verzonden: vrijdag 5 mei 2017 12:46
Onderwerp: INSPRAAK NIEUW VOORSTEL AKU FONTEIN

Zeer Geachte geadresseerden,

Tot mijn schrik ontvang ik op 21 april 2017 van uw medewerker Rick Jansen een uitnodiging per email om eventueel in te spreken op 15 mei 2017 bij de behandeling van het raadsvoorstel "Gele Rijdersplein". Ik schrik daarvan omdat dat raadsvoorstel o.a. de sloop voorstelt van het **Patiogedeelte van het Rijksmonument AKU MONUMENT** . Ik kan dit niet geloven omdat ik op **18 oktober 2016** van de senior bestuursadviseur erfgoed van uw gemeente, per email, het bericht ontving dat de aanwijzing van het AKU MONUMENT als RIJKSMONUMENT inmiddels **ONHERROEPELIJK is geworden**. Dus van een voorstel waarin de sloop van een gedeelte van dit Rijksmonument wordt voorgesteld kan derhalve geen sprake zijn.

In het Besluit van de Minister MS-2014-1286 d.d.17 juni 2016 staat als OMSCHRIJVING van dit monument**: Fontein inclusief bassin, kunstwerk en de bijbehorende pleininrichting**. De patio hoort daar bij. Bovendien wordt in dat besluit nog vermeld dat: "Voor de overwegingen die aan dit besluit ten grondslag liggen, wordt verwezen naar de bij dit besluit gevoegde bijlage, die geacht moet worden in dit besluit te zijn herhaald en opgenomen, alsmede naar de bovengemelde omschrijving". In deze bijgevoegde bijlage staat :" **het BESCHERMINGSVOORSTEL betreft de AKU-fontein inclusief bassin, kunstwerk en bijbehorende pleininrichting (hierna: de AKU- fontein) aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. De begrenzing is zoals weergegeven op de bijgevoegde kaart". "Ook in de WAARDERING wordt de Patio expliciet genoemd".**

Ook wordt in dit besluit medegedeeld dat het College van B&W van de Gemeente Arnhem per brief d.d. 02 december 2014 in de gelegenheid is gesteld om advies te geven. Op 13 oktober 2015 (**Meer dan een jaar later!)** ontving het College een rappelbrief waarin het van de Minister nog een termijn krijgt van vier weken om alsnog advies te geven. Omdat **ook daaraan geen gevolg wordt gegeven**, vindt de **aanwijzing** nu (17 juni 2016) plaats **zonder het advies van het College**. Opgemerkt wordt nog dat in de besluitmotivering in "de overwegingen" nog wordt vermeld dat: "hoewel op rijksniveau over het al dan niet beschermen wordt beslist, **komt aan de adviezen van de lagere overheden een invloedrijke plaats toe. Slechts op zwaarwegende gronden zal**

de minister van die adviezen af kunnen wijken. In dit geval heeft het college van de gemeente Arnhem niet geadviseerd"

In dit aanwijzingsbesluit wordt de Gemeente echter voor de vierde maal **nogmaals** de mogelijkheid geboden om binnen zes weken bezwaar aan te tekenen. Wethouder Elfrink (SP) deelde bovendien in juni 2016 mede, naar aanleiding van vragen van de Partij ARNHEM CENTRAAL, **dat de Gemeente geen bezwaarschrift zal indienen en zich neerlegt bij dit besluit (ARNHEM DIRECT augustus 2016).**

Wellicht kunt u zich voorstellen dat diegenen die zich hebben ingespannen om het AKU MONUMENT voor de ondergang te behoeden zeer verbaasd zijn, gezien het hiervoor gestelde, dat de Gemeente in de periode van 17 juni 2016 tot 21 april 2017 toch **plannen heeft ontwikkeld die zouden kunnen leiden tot de sloop van een onlosmakelijk gedeelte van dit monument nl. de Patio.**

U mag weten dat ik niet alleen verbaasd ben maar dat het voor mij ook een zeer teleurstellende werkelijkheid is te moeten constateren dat dit in Arnhem tot de mogelijkheden kan horen. Hoe kan het bestuurlijk mogelijk zijn, dat waar de burgers ervan overtuigd mogen zijn dat het AKUMONUMENT gered is, door het ambtelijk apparaat gewoon aan plannen wordt gewerkt die strijdig zijn met een genomen ministerieel besluit. In de Raadsinformatie kan ik niets vinden dat hierover door de gemeente contact is opgenomen met instanties die cultuurtechnisch kunnen en mogen adviseren, bijvoorbeeld de Erfgoedvereniging Heemschut. Ook vind ik niets in de Raadsinformatie dat de Gemeenteraad om advies wordt gevraagd of men aan zo'n plan mag werken of dat men de Raad informeert dat men ondanks het genomen besluit van de Minister toch aan zo'n plan gaat werken. Ook vind ik in de Raadsinformatie geen mededeling aan de Minister dat men ondanks haar besluit toch gewoon met deze plannen doorgaat. Ik maak ook geen opmerking over de omvang van de kapitale inspanning van uw ambtelijke medewerkers. Ook zie ik in deze plannen geen raadpleging van of informatie aan de bij het behoud van het AKU MONUMENT betrokken burgers.

U zult tenslotte begrijpen wat mijn advies aan U, leden van de Gemeenteraad van Arnhem, moet zijn**: "GEEF OPDRACHT AAN HET COLLEGE DAT EINDELIJK HET AKU MONUMENT WEER IN VOLLE GLORIE GEBRACHT WORDT ,OPDAT HET WEER EEN MONUMENTALE EN TROTSE HERINNERING ZAL ZIJN AAN DE WEDEROPBOUWPERIODEVAN ARNHEM. "**

Het mag U duidelijk zijn dat ik , voor zover het nog in mijn vermogen ligt, bezwaar zal blijven maken tegen elke aantasting van de totale omvang van het AKU MONUMENT.

Het is mij door omstandigheden niet mogelijk om deel te nemen aan de inspraakavond op 15 mei a.s.. Ik verzoek U echter vriendelijk deze email te willen beschouwen als inspraakstuk en dit te voegen bij de ingekomen stukken die betrekking hebben op dit onderwerp.

Met de meeste hoogachting,

P.H. van den Heuvel
Oud Wethouder en LB van de Gemeente Amstelveen (1987-1998)
Ere voorzitter Cobra Museum voor Moderne Kunst Amstelveen
(4-5-2017; 22.44)

made in [Arnhem]

DE ARNHEMSE BINNENSTAD

FEBRUARI 2015

VOORWOORD

Opnieuw naar de beste binnenstad

Het jaar waarin Arnhem tot Beste Binnenstad van Nederland werd uitgeroepen, besloten wij in Arnhem te gaan wonen. Op een nazomeravond trok een verkennende wandeling door het stadshart ons definitief over de streep. Vanaf het station, met uitzicht op joggers tegen de achtergrond van de Witte Villa in het groene Sonsbeekpark, liepen we naar het uitzicht op de voorbij varende schepen op de Rijn tegen de achtergrond van Stadblokken en de Rijnbrug. Ondertussen werden we aangenaam verrast door het veelzijdigheid winkelaanbod en de afwisselende horeca. Overal was men klantvriendelijk. In een betaalbaar en gastvrij restaurant sloten we de middag met een heerlijk diner tevreden af.

De Beste Binnenstad van Nederland was hét visitekaartje voor de stad. “Een grote en veelzijdige stad zonder dat het te groot voelt”, vermeldt het juryrapport uit 2007. Ook de nauwe samenwerking tussen gemeente en andere stakeholders werd geprezen. Het Musiskwartier dat toen net was opgeleverd, oogstte veel lof en de diversiteit aan winkels was ook een sterk punt van de stad. Net als het veelzijdige culturele aanbod. Arnhem was trots op zijn stadshart.

Anno 2015 hebben vastgoedcrisis, financiële crisis, internetwinkelen, leegstand en recessie ons stadshart voor nieuwe uitdagingen geplaatst. Het idee van eindeloze groei en uitbreiding ligt achter ons. De tijd van de blauwdrukken is voorbij.

Om een koers uit te zetten moeten we eerst de vraag beantwoorden welke betekenis onze binnenstad in de toekomst zal hebben. Wat treffen we aan als we onze wandeling over pakweg 15 jaar voorstellen van het station door de Arnhems binnenstad naar de Rijnkade?

Zo’n wandeling voert ons bijna vanzelf langs de kabbelende Jansbeek. We herkennen direct de historische uitstraling van de binnenstad terug, met panden die in de klassieke staat zijn teruggebracht. We komen veel Arnhemmers tegen, jong en oud, die in de binnenstad zijn gaan wonen. Vanuit straten en pleinen met groen komen we bij gezellige terrassen, die worden bevolkt door mensen die rond het bestuurskwartier of in de kantoren rond het station hun boterham verdienen. Het vernieuwde Musis Sacrum, de gerenoveerde Schouwburg en het uitgebreide Museum trekken volop bezoekers. Detailhandel treffen we tijdens de wandeling veel minder aan dan anno 2007. De overgebleven winkeliers zijn onderscheidend, ze zorgen dat er altijd wat in hun zaak te beleven is. Later op de avond wordt de horeca eigendom van studenten die afleiding zoeken van hun studie in HBO-stad Arnhem.

We stellen ons dus een binnenstad voor die uitgaat van eigen Arnhemse kwaliteiten. Een binnenstad met een eigen identiteit. Onze kwartieren zijn de herkenbare ankerpunten in de binnenstad, die hun eigen karakter naar buiten toe blijven uitstralen, maar passen in een geheel dat goed met elkaar verbonden is. Ambachtelijkheid, beleving, creativiteit en kwaliteit zijn de sleutelwoorden. Een compact en levendig stadshart, waar afwisseling en creativiteit de bindende kracht is geworden, waar minder wordt gewinkeld en meer wordt gewoond. Het gebied binnen de singels en de Rijn is het kloppend hart van Arnhem gebleven. De plek waar Arnhemmers elkaar en anderen ontmoeten.

In deze nota vertellen we op hoofdlijnen hoe we daar willen komen. Het is geschreven vanuit het realisme dat we stappen moeten durven zetten, zonder dat we precies weten waar we uit zullen komen. Het succes van onze aanpak hangt minder af van het lettertype waarmee we onze ambities op papier zetten, maar des te meer van de bereidheid van alle betrokkenen, zoals bewoners, ondernemers, vastgoedeigenaren en de gemeente, om de handen ineen te slaan, samen te werken en focus aan te brengen.

Ook in en na 2025 blijft de Arnhemse binnenstad een plek van ontmoeting. Ook de stad van onze kinderen zal een hart nodig hebben. Maar wel een binnenstad die er heel anders uitziet dan in 2007. Daaraan willen we werken, opnieuw de beste binnenstad worden.

Namens het College,

Hans Giesing
Coördinerend wethouder Binnenstad

AERNHEM
RHENUS FLUVIUS.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 3

Inhoudsopgave 5

1. Introductie 7

2. Trends en Ontwikkelingen 9
- 2.1 Ontwikkelingen in de stad 9
- 2.2 Trends en ontwikkelingen in binnensteden 11
- 2.3 Trends nader beschouwd in Arnhemse context 11

3. Visie en Strategie 15
- 3.1 De structuur van de binnenstad 15
- 3.2 Hoe wordt die strategie ingevuld? 19
  - 3.2.1 Motto: Ieder zijn rol en werken vanuit vitale coalities 19
  - 3.2.2 Motto: Inzet op Arnhemse kwaliteiten 21

4. Agenda 23

HORECA-
REURING
LUWTE
WINKEL-
REURING
LUWTE
LUWTE
LUWTE
HORECA-
REURING
LUWTE
'ONTMOETING
NOORD ZUID'

1. INTRODUCTIE

"Ik heb een kledingwinkel in de stad, maar die loopt niet meer zo best. Ik heb denk ik een gat in de markt ontdekt. Mijn winkel wordt een werk- en ontmoetingsplek. Je kunt er samen een app ontwikkelen, kunstzinnig bezig zijn en je laptop openklappen om even te komen werken. Je drinkt er koffie of een biertje en eet er een ciabatta. 's Avonds heb je ruimte om op het podium lekker te improviseren. In de achtertuin lig je op lekkere stoelen rond een vijvertje 'aan het strand'. Van de ruimten boven wil ik hotelkamers maken.

Ik sprak iemand die vroeger bij de gemeente werkte en die verwacht dat zo'n mengeling met bier, podium, overnachten en winkel qua bestemmingsplan een onmogelijk idee is. Ik ben maar eens naar de gemeente gestapt en heb het er met een ambtenaar over gehad. Die zag mogelijkheden, want de gemeente wil cultureel ondernemerschap stimuleren en de leegstand van winkelpanden aanpakken."(uit: Coalitieakkoord 2014 – 2018; Met de stad!)

De stad verandert en wij veranderen mee. De gemeente, ondernemers en bewoners zien dit en zoeken elkaar in steeds wisselende samenstellingen steeds meer op. Dit experimenteren is nodig om dat een enkele oplossing niet te vinden is behalve dat de oplossing voor vandaag niet gevonden kan worden met de antwoorden van gisteren.

Uit de Arnhemse samenleving staat een denktank op die de gemeente maar ook de stad zelf adviseert en inspireert. Ondernemers slaan handen ineen en komen met een speerpuntenlijst. Vastgoedeigenaren verenigingen zich vanuit hun vastgoedbelang maar ook beseffend dat als het goed gaat met de Arnhemse binnenstad het ook goed gaat met hen. Ook in het kader van de totstandkoming van de Arnhem agenda worden allerlei suggesties vanuit de stad aangedragen. Groen, creativiteit, innovatie, menselijke maat en samenwerking zijn daarbij de genoemde thema's. Daarom heeft de gemeente met het uitvoeringsprogramma zuidelijke binnenstad een andere koers ingeslagen. Doelen blijven overeind maar de weg er naar toe vraagt in deze tijd een andere koers; nieuw realisme noemen we dat.

Allemaal initiatieven om de Arnhemse Binnenstad vitaal en veerkrachtig te houden en dat is nodig. De binnenstad zal nooit meer zijn zoals afgelopen decennia, tijden zijn verandert en vraagt om nieuwe inzichten. Het kernwinkelgebied zal verder krimpen en dat geeft kansen voor functies die vroeger uit de binnenstad zijn vertrokken. Arnhem heeft door haar ligging prima uitgangspunten, maar moet die zelf wel zien te verzilveren. Dat vraagt van de stad en de overheid inzet en innovatie in denken en doen, beseffende dat tijd van verandering steeds sneller gaat en dat we rekening moeten houden met een steeds grotere omwentelsnelheid van deze veranderingen. We moeten dan ook flexibel zijn in ons doen en laten, maar tegelijk een robuuste koers uitzetten die ervoor zorgt dat de Arnhemse binnenstad een topplek blijft om te wonen, werken en te verblijven.

Coördinerend Wethouderschap

De binnenstad vraagt om verbinding en samenhang tussen de vele individuele projecten, inspanningen en acties in de stad en binnen het gemeentehuis. Met de nota wordt een verbinding tussen die individuele richtingen gelegd. Hierbinnen kan eenieder aan de slag. De coördinerend wethouder binnenstad zal de samenhang bewaken en sturen op de voortgang. Het college als totaal wil met de inhoud aan de slag en meters maken.

Het doel van deze nota is om de richting aan te geven waarin dit college denkt dat de Arnhemse binnenstad zich moet begeven. Zij heeft zich daarin laten inspireren door Arnhemmers, maar beseft ook dat dit nooit volledig en af is. Naast een richting op basis waarvan het college haar eigen rol als overheid wil baseren is het dus tevens een agenda waarmee zij verdere gesprekken en samenwerkingsverbanden aan wil gaan met de stad.

Leeswijzer
In hoofdstuk 2 neemt deze nota u aan de hand van een aantal landelijke en lokale trends mee in de ontwikkeling van de binnenstad. De visie op de structuur en kwaliteiten van onze binnenstad in hoofdstuk 3 vraagt om een strategie, maar meer nog een attitude waarmee de gemeente invulling wil geven aan haar overheidsrol en samenwerking met de stad. Ondanks dat deze nota geen uitvoeringsprogramma is tracht hoofdstuk 4 inzichtelijk te maken welke operationele agendapunten zij voor zich ziet.

De kracht van de stad

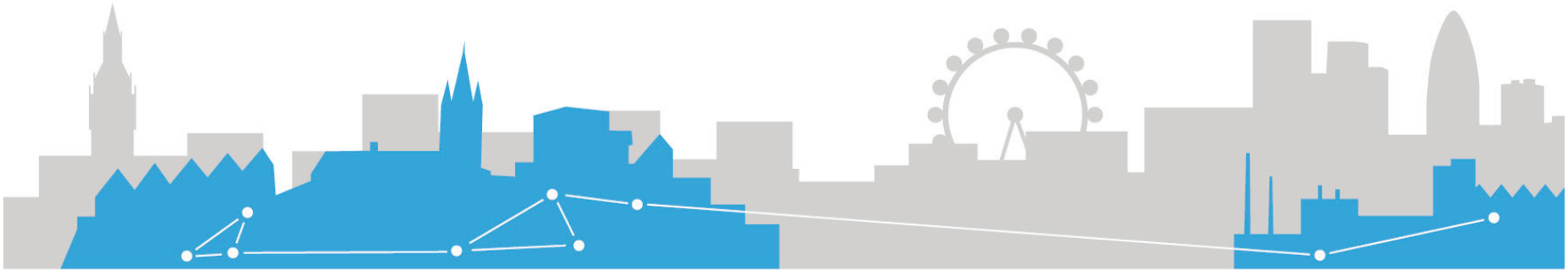

Zelforganisatie

Complementariteit

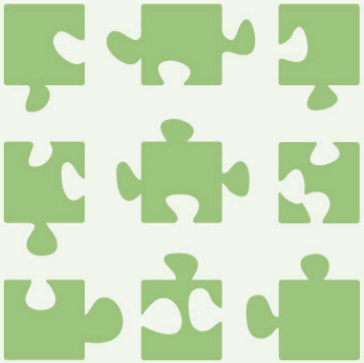

Herontwikkeling Benutting van het bestaande

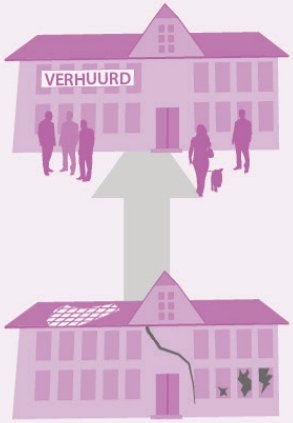

Goed bestuur

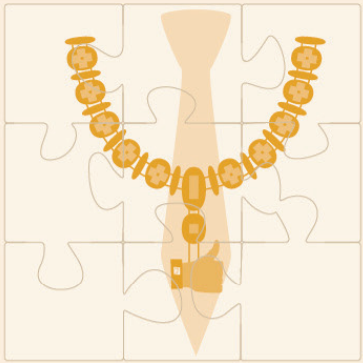

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

Slimme Financiering

2. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

2.1 Ontwikkelingen in de stad

De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli, 2014, De toekomst van de stad, de kracht van verbindingen) heeft vorige jaar een advies gegeven aan het rijk over de toekomst van de stad. Dat advies gaat over structurele veranderingen aan de vraagkant van de verschillende stedelijke programma's zoals detailhandel en kantoren. Maar ook over leegstand, transformatie de openbare ruimte, bereikbaarheid, transformaties en nieuwe rolverdelingen tussen overheid en partijen in de stad.

Zij bundelt haar aanbevelingen in 4 thema's:

1. Zelforganisatie

In het huidige vacuüm tussen een markt onder druk en een terugtredende overheid met minder financiële armslag ontstaat meer ruimte voor initiatief vanuit de samenleving. En die wordt benut: burgers, bedrijven, culturele instellingen gaan al dan niet met overheden nieuwe allianties aan; een 'zelforganiserend systeem'. De overheid is daarin mede-actor. De stad is het voortdurend veranderende resultaat van deze zelforganisatie. Niettemin blijft sturing daarin noodzakelijk: het gaat niet alleen om zelforganisatie, maar ook om organisatie. Oftewel: 'goede improvisatie vraagt om structuur en voorbereiding'.

2. Complementariteit

Steden moeten zich onderscheiden. Teveel is een situatie ontstaan waar gemeentelijke overheden dezelfde troeven inzetten om met elkaar de concurrentie aan te gaan voor het aantrekken van bedrijven, bewoners en bezoekers. Dit leidt tot meer van hetzelfde met risico's van overaanbod en leegstand ('race to the bottom'). Het antwoord moet liggen in het voorop stellen van de eigen specifieke kwaliteit en complementariteit in plaats van concurrentie.

3. Herontwikkeling

Het gaat niet om 'tabula rasa' maar om 'tabula scripta': veranderingen en ontwikkelingen in een bestaande stad. Benutten en transformeren van het bestaande staat voorop. Grootschalige gebiedsontwikkelingen met omvangrijke sloop en nieuwbouw maken plaats voor selectiviteit, adaptatie, hergebruik en kleinschalige projecten. Niet nieuwbouw is het trekpaard voor ontwikkeling maar transformatie.

4. Goed bestuur

'Goed bestuur' speelt in op de zelforganisatie van de stad, weet de omslag te maken van concurrentie naar complementariteit, heeft feeling voor stapsgewijze transformaties in de bestaande stad.

Zelforganisatie en organisatie zijn twee kanten van dezelfde medaille. Het vraagt grote lenigheid van stadsbesturen: wel loslaten, maar niet volledig; inspelen op burgerinitiatieven en ondernemers, maar niet 'doodknuffelen'. Het vraagt enerzijds een cultuuromslag: open staan voor nieuwe maatschappelijke initiatieven. Anderzijds vraagt het om een heldere koers in een democratisch gelegitimeerd kader. Inspanningen worden door initiatiefnemers alleen geleverd als er verwacht mag worden dat dit tot bloei kan komen. De samenleving verwacht daarover duidelijkheid van de overheid.

2.2 Trends en ontwikkelingen in binnensteden

Onze binnensteden maken Nederland aantrekkelijk. Een middeleeuws centrum met mooie pleintjes en smalle straatjes, prachtige panden en veel verrassende winkeltjes. Gezellige kroegjes, kunst en cultuur dicht bij elkaar, het liefst aan een blauw groene rivier. De binnenstad is het kloppende hart van de stad. Daar wordt gewerkt, gewinkeld, gewoond, we gaan er uit en we ontmoeten elkaar. Het lijkt zo vanzelfsprekend een centrum vol beleving. Ondanks de sterke verstedelijking staan de binnensteden onder druk van mondiale trends als digitalisering en schaalvergroting. De omzet van winkels en cafés loopt terug, steeds meer panden staan leeg en hoofdstraten worden steeds meer eenheidsworsten. De sfeer is minder bruisend, onveiligheid neemt toe, de kwaliteit van openbare ruimte gaat achteruit en voorzieningen verschralen.

De laatste jaren tekenen deze trends en ontwikkelingen[1] zich in steden en stadscentra steeds duidelijker af. Veranderingen aan:

- de vraagkant van verschillende stedelijke programma's zoals detailhandel en kantoren, het gaat om leegstand, transformatie van panden en gebieden,
- de kwaliteit openbare ruimte en,
- bereikbaarheid,
- economische en sociale transformatie, nieuwe rolverdeling tussen overheid en partijen in de stad.

Daarnaast staan steden met hun binnensteden voor opgaven van adaptatie die te maken hebben met klimaat en duurzaamheid: waterveiligheid (vooral voor riviersteden), wateroverlast en hitte, en het verduurzamen van de stad en energiebronnen op weg naar een energieneutrale stad binnen enige decennia: bij elkaar opgaven van formaat.

Het toenemend belang van de stad als motor voor de economie is nationaal aanleiding tot het opstellen van een 'Agenda stad' (oplevering medio 2015). Daarnaast wordt er gewerkt aan een Europese 'Urban Agenda', te presenteren in 2016 tijdens het EU voorzitterschap van Nederland.

1 De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) zet in haar recente advies over de toekomst van de stad trends, opgaven en aanbevelingen op een rij (De Toekomst van de stad, de kracht van nieuwe verbindingen, maart 2014). De trends zijn herkenbaar voor Arnhem en worden dan ook instemmend geciteerd door de Denktank Binnenstad Arnhem ('Arnhem, onze stad!, pleidooi voor een duurzame vitale binnenstad, september 2014.

2.3 Trends nader beschouwd in Arnhemse context

Stedelijke programma's

Detailhandel: De totale detailhandelsomzet in Nederland sinds 2008 is gedaald met 9%. Daarbij daalde de omzet van sommige non-food branches (in fysieke winkels) met meer dan 25% terwijl de omzet van webwinkels steeg sterk.
De totale online detailhandelsomzet is met 6% relatief nog bescheiden; een groei wordt ingeschat naar een aandeel van 12% in 2020.

Deze daling betekent dat leegstand in de binnenstad toeneemt. In Arnhem is de leegstand in hart van binnenstad redelijk, een frictieleegstand. Vooral in de aanloopstraten is een grotere leegstand die overeenkomt met het landelijke gemiddelde.

Tussen winkelgebieden ontstaan grote verschillen in aantrekkingskracht voor consumenten en daarmee in de hoogte van omzetten, vastgoedwaardes en huren. Op A1-locaties in de grotere steden neemt het aantal nationale en internationale winkelketenfilialen verder toe (veelal in vastgoed van institutionele beleggers). Waarbij schaalvergroting kan leiden tot een verschraling van het aanbod, en afname van de diversiteit en het onderscheidend vermogen ten opzichte van andere stadscentra. Op B- en C-locaties en in andere winkel-gebieden voltrekt zich een andere dynamiek. Een deel van deze winkelgebieden zal compacter (moeten) worden om goed te blijven functioneren en daarvoor moeten transformeren.

Hoge boekwaardes belemmeren transformatie, vastgoedeigenaren hebben de neiging betere tijden af te wachten. Het besef is echter aan het doordringen dat afwachten geen alternatief meer is. Transformatie van gebouwen en functies is dan een optie om leegstand tegen te gaan. Een belangrijke ontwikkeling die op dit terrein speelt is dat deze zich van grootschalig naar kleinschalig aan het verplaatsen is. Grootschalige sloop en nieuwbouw worden vervangen door selectiviteit en hergebruik. Dat vraagt om een andere manier kijken naar de ruimte en ook meer aandacht voor de kwaliteit van het bestaande. Een deel van deze winkelgebieden zal compacter (moeten) worden om goed te blijven functioneren. Het biedt ruimte voor andere functies: horeca, maatschappelijke voorzieningen, wonen, tijdelijk of permanent.

Horeca: In de horeca is een tendens naar minder concentratie en meer verspreiding over de binnenstad (kleinere clusters en solitair). Ook ontstaan er meer mengvormen van horeca met andere functies (bv. met detailhandel en cultuur). In geval van leegstand worden enkele panden ook ingevuld met horeca; nu met name gelegen in de aanloopstraten.

Kantoren: De binnenstad kent uiteenlopende kleinere en middelgrote kantoorlocaties. Kwaliteit: directe nabijheid van stedelijke voorzieningen en dankbaar gebruikmakend van de stedelijke ontmoetingsfunctie die de binnenstad biedt. Er is sprake van een afname van het kantoorquotiënt met name door het nieuwe werken, bezuinigingen en een efficiënter ruimtegebruik. De vraag richt zich vooral op kleinere kantoorruimte of ruimte met een eigen identiteit of flexibel en goedkoop.

Cultuur: In de binnenstad is het merendeel van onze culturele trekkers gehuisvest. Een gevarieerd cultureel aanbod van goede kwaliteit, dat zichtbaar en toegankelijk is en ook voor de regio een functie heeft. Tevens is de binnenstad het podium voor veel culturele en publieksevenementen.

Wonen: Voorheen was het aandeel van de woonfunctie in de binnenstad groter dan nu; veel actuele winkels zijn gevestigd in voormalige woonpanden. Het centrum heeft circa 5000 inwoners, waarvan relatief veel jongeren; met name 20-30 jarigen, studenten en alleenstaanden. De studenten zorgen voor veel verhuisbewegingen wat maakt dat de binding met het centrum als woongebied een andere dynamiek kent. Het woongebied bestaat vooral uit flats, appartementen en woningen boven winkels. Initiatieven als 'wonen boven winkels' heeft het bewonersaantal doen toenemen. Het aandeel particuliere huur is hoog. De terugtrekkende winkelbewegingen bieden kansen voor de (her)introductie van woonmilieus. Vooral in het hogere segment is vraag naar deze binnenstedelijke woonmilieus.

Kwaliteit openbare ruimte

De historische binnenstad voelt grotendeels prettig en geborgen. De maat van gebouwen en straten zorgt hier voor een prettig verblijfsklimaat. De kwaliteit van de openbare ruimte draagt bij aan de beleving van de bezoeker, maar staat onder druk. De zuidelijke binnenstad bestaat grotendeels uit het wederopbouwgebied, ontstaan als reparatie van de schade van de tweede wereldoorlog. Dit wederopbouwgebied is groter van schaal, de bebouwing is vaker van grotere schaal en snel tot stand gekomen. Er is een overmaat van grootschaliger openbare ruimte van een matige kwaliteit (de Markt vormt hierop een goede uitzondering).

Op de overgang tussen historische stad en wederopbouwgebied is een breukzone ontstaan die de aansluiting van de historische binnenstad op de Rijn in de weg zit.

Bereikbaarheid

De bereikbaarheid van de binnenstad is en blijft een onderwerp waar ondernemers, inwoners, media en politiek hoge prioriteit aan geven. De bereikbaarheid en vindbaarheid van een binnenstad waar al deze mensen in de stad samenkomen, staat hoog op de agenda. De bereikbaarheid en vindbaarheid van een binnenstad moet op orde zijn. Voor voetgangers zijn er doorgaans weinig problemen. Maar voordat je voetganger wordt moet je wel je fiets of auto kunnen parkeren. Voldoende gelegenheid om te parkeren voor zowel de bezoeker als de bewoner, voor de fiets en de auto is ook in Arnhem een thema dat niet altijd leidt tot overeenstemming. Het openbaar vervoer moet goed ontwikkeld zijn, betrouwbaar en veilig. En eenmaal in de stad moeten de te bezoeken plekken goed bereikbaar en vindbaar zijn. Daarbij is van belang dat maatregelen met effect op de openbare ruimte en routing in de stad ook invloed hebben op de detailhandelsomzet.

Nieuwe rolverdeling

In Arnhem wordt op vele plekken geëxperimenteerd met de nieuwe rolverdeling tussen overheid en maatschappij waarover veel gesproken, maar waarvan nog niemand het wiel compleet heeft uitgevonden. Inwoners, ondernemers, ambtenaren, bestuurders en politici moeten daar aan wennen en dat leidt tot schuring maar ook successen. Arnhem kent hierin ook al een langere geschiedenis en de wijkaanpak wordt hierin landelijk geroemd en de wijkteams in het sociale domein borduren hierop voort. Arnhem is gezegend met een creatieve bevolking en daar plukken we ook de vruchten van als stad. We zien dan ook een toenemend aantal initiatieven waarin dit samenspel wordt verkend. De raad heeft in Coehoorn het gebied teruggeven aan de stad voor een periode voor 5 jaar en met energie made in Arnhem bepaalt de stad grotendeels waar zij naar toe wil qua duurzaamheid. Maar ook op kleine schaal pakken ondernemers de handschoen op en creëren op een vrijdag een heel plan voor het stegenkwartier.

De trends zijn herkenbaar voor Arnhem en worden dan ook instemmend geciteerd door de Denktank Binnenstad Arnhem ('Arnhem, onze stad!, pleidooi voor een duurzame vitale binnenstad, september 2014).

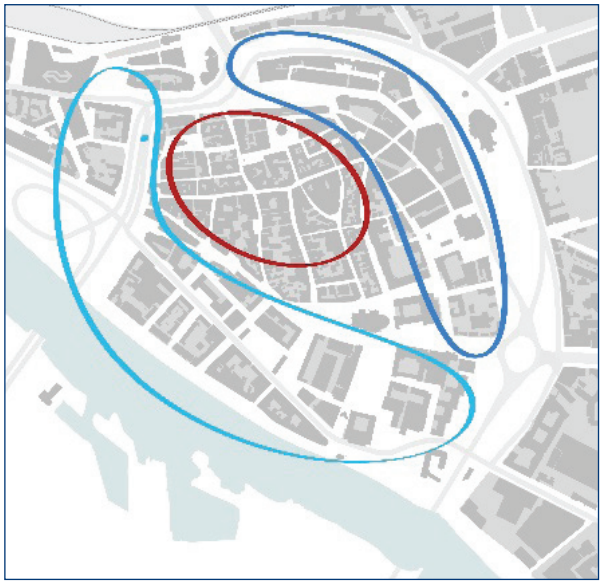

De omarming

Uiteenlopende gebiedskwaliteiten

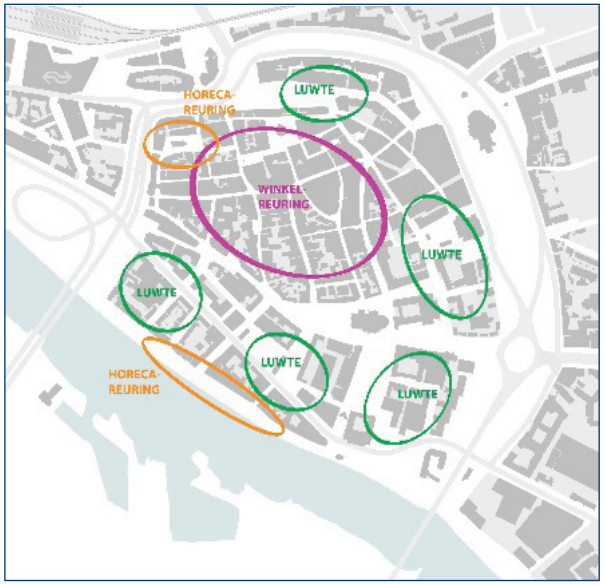

Luwte en reuring

3. VISIE EN STRATEGIE

3.1 De structuur van de binnenstad

Kijkend naar de ruimtelijke troeven van de Arnhemse binnenstad, neemt de historische stadskern met het kernwinkelapparaat letterlijk een centrale positie in. Maar naast bedreigingen voor het hart van de binnenstad zitten deze met name ook in de schil rondom deze kern:

- de wederopbouwgebieden aan de west- en zuidkant
- de noordoostzijde (Gele Rijders Plein en omgeving stadsschouwburg).

Daar stokt het stedelijk leven: leegstand, weinig verblijfskwaliteit in de openbare ruimte.

Kwaliteit

Als gevolg van landelijke en lokale trends en ontwikkelingen lopen de gebieds-kwaliteiten in de Arnhemse binnenstad dus ook sterk uiteen: een plus in de historische kern en aan de kade, slechtere scores in overige gebieden in de schil. Een Arnhemse kwaliteit is het naast elkaar bestaan van 'luwte-gebieden' en gebieden met 'reuring': rustig wonen met activiteit om de hoek.

Unieke ruimtelijke context:

De binnenstad is compact en kleinschalig, ligt aan de rivier, nabij Sonsbeek met het mobiliteitsknooppunt Arnhem-Centraal om de hoek. Kansen in verbindingen en openbare ruimte om deze kwaliteiten de versterken, moeten worden benut.

Kansen

Deze typering en waardering laat ook meteen de kansen zien:

- aanhechting van de historische stadskern aan zijn omgeving
- inspelen op de luwte en reuring verschillen.

Opgaves

Daarmee ontstaan opgaven voor de schil.

- de historische stadskern raakt onthecht van zijn omgeving, waardevolle relaties staan onder druk tussen binnenstad en rivier, binnenstad en Sonsbeek, binnen-stad en Coehoorn/Museum/Artez, binnenstad en Spijkerkwartier/ Mode-kwartier;
- doembeeld: 'de historische stadskern drijft als een eiland in de leegte'. Maar ook voor de historische kern ontstaan er opgaven om de beschreven kwaliteit te handhaven of te versterken.

Vier 'Rode lopers' verbinden de kern met de omgeving
De 'Blauwe loper' legt de verbinding over de rivier

De strategie voor de binnenstad
Inzet op Arnhemse kwaliteit gebeurt op basis van een aantal strategische principes:

Goed houden en versterken wat goed is

De historische binnenstad met kernwinkelapparaat, compact, een Arnhemse schaal en 'korrelgrootte', met het Arnhems 'DNA' zichtbaar en voelbaar, vertegenwoordigt letterlijk een kernkwaliteit. Handhaven van de hoge gebiedskwaliteit vraagt om blijvend investeren in de historische kern. Naar het principe van "ieder zijn rol" heeft de gemeente hier vooral de verantwoordelijkheid voor de openbare ruimte en het faciliteren en ondersteunen van ontwikkelingen. Hier ligt echter vooral een grote rol voor vastgoedeigenaars, winkeliers en andere, meest commerciële partijen. Het is immers ook een direct eigenbelang dat de historische kern kwaliteit uitstraalt, er een breed aanbod aan functies en evenementen voorkomt waardoor het gebied aantrekkelijk is voor een breed publiek.

Luwte en reuring

Een kwaliteit van de Arnhemse binnenstad is het naast elkaar bestaan van 'luwtegebieden', buiten de drukte, waar het goed wonen is, waar bijzondere winkels of ondernemingen zijn gevestigd en gebieden met 'reuring', gebieden met permanente activiteit, veel publiek en een rijke mix van functies. Het biedt een aantrekkelijke afwisseling in soorten verblijfsgebieden in de binnenstad en tegelijk bijzondere kansen: rustig wonen in de binnenstad met interessante voorzieningen om de hoek of andersom: even tot rust komen vanuit de hectiek van de activiteiten. In de luwte gebieden faciliteert de gemeente initiatieven en zorgt waar nodig weer voor een aantrekkelijke openbare ruimte. Het is daarbij van belang deze luwte als kwaliteit te koesteren en te laten floreren en geen activiteiten toe te laten die die luwte bedreigen (zoals bijvoorbeeld met omvangrijke detailhandel). De aard van de luwte kan per gebied verschillen van 'luw en groen stedelijk woongebied' tot 'broedplaats van creatieve bedrijven'.

Rode en blauwe lopers

Een hoofdrol is weggelegd voor de 'rode lopers', de belangrijkste corridors die de middeleeuwse binnenstad verbinden met de binnenstadsschil en -verder weg- naar de stedelijke en landschappelijke omgeving rond de binnenstad.

Deze corridors zijn van grote betekenis:
- de rode lopers verbinden de historische kern met zijn omgeving; de dreiging van een 'eiland in de leegte' moet worden geweerd;
- de rode lopers bieden kansen voor versterking van de zwakke delen in de schil door betere aanhechting van deze zwakke delen.

Het gaat daarbij om:
- De Nieuwstraatcorridor naar de Rijnkade met horeca-strip, uitmonding van de Sint Jansbeek en de stap over de Rijn (de 'blauwe loper')
- De Marktcorridor naar Rijnkade met groen balkon, witte vloot en 'Wo II-strip'
- De corridor met de verbinding naar Spijkerkwartier en Modekwartier
- De corridor met de verbinding naar Arnhem-Centraal

Het zijn verbindingen waarin een prettige mix van functies voorkomt. Het gaat daarbij om functies die aanvullend zijn op de meer commerciële functies in de historische kern.
De gemeente zet in op versterking van deze corridors en ziet deze versterking als haar belangrijkste opgave. Daar willen we actief zijn. Hier gaan we aan de slag om de kwaliteit van de openbare ruimte op orde te brengen en waar mogelijk te zorgen voor een creatieve en aantrekkelijke programmering of faciliteren dat die er komt. Een bijzondere loper is de blauwe loper die voor langzaam verkeer de verbinding over de rivier legt van binnenstad (Rijnkade) naar Stadsblokken Meinerswijk. Stadsblokken als aantrekkelijke groene en culturele bestemming vanuit de binnenstad, de plek waar 'noord' en 'zuid' elkaar ontmoeten en tegelijk de steppingstone naar Malburgen.
De gemeente zet in op de realisering van deze loper voor langzaam verkeer (trappen vanaf de hoge kade naar de Rijn, veerverbinding, routing langzaam verkeer).

3.2 Hoe wordt die strategie ingevuld?
De in hoofdstuk 2 opgenomen en door de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur genoemde 4 thema's –zelforganisatie, complementariteit, herontwikkeling, goed bestuur- zijn ook rode draden voor de Arnhemse binnenstad:

1. Zelforganisatie

Samenspel met vele en verschillende partijen in de binnenstad staat voorop; ondernemers, bewoners, Denktank Binnenstad Arnhem, Klankbordgroep Vastgoed Binnenstad en andere initiatief- en belangengroepen. Samenspel, dat organisatie vraagt. Tegelijk moet er duidelijkheid zijn over rollen en belangen. In deze nota wordt dit ingevuld door *motto 1: 'Ieder zijn rol en werken vanuit vitale coalities'.*

2. Complementariteit

De koers voor de binnenstad moet inzetten op datgene waarin Arnhem zich onderscheidt van andere steden.
In deze nota wordt dit ingevuld door *motto 2: 'Inzet op Arnhemse kwaliteit'.*

3. Herontwikkeling

Een stapsgewijze herontwikkeling wordt ook in Arnhem voorgestaan, vergelijkbaar met de eerder geformuleerde aanpak voor de Zuidelijke Binnenstad:

4. Goed bestuur

De aanpak voor de binnenstad wordt samengesteld uit de bovengenoemde ingrediënten en verwoord in deze nota voor de Binnenstad. Daarmee wordt een koers uitgezet, waar ieder vanuit zijn rol bij kan aanhaken en die ruimte geeft voor verdere dialoog en vooral aanpak.

Het college van B&W wil het niet alleen houden op woorden, zij willen aan de slag. Om de visie en strategie ook actief te hanteren wordt de gemeentelijke inzet beschreven aan de hand van twee motto's:

Motto 1 –'ieder zijn rol en werken vanuit vitale coalities'- gaat over het samenspel, de manier van werken, het 'HOE'.

Motto 2 –'inzet Arnhemse kwaliteit'- gaat over de inhoud van de koers, het 'WAT'.

3.2.1 Motto: Ieder zijn rol en werken vanuit vitale coalities

Ieder zijn rol

De gemeente treedt niet meer op als 'super-gebiedsontwikkelaar', maar stimuleert en faciliteert organische ontwikkeling vanuit haar kerntaken en eigen 'corebusiness': openbare ruimte, bereikbaarheid, de inzet van eigen vastgoed en een procesverantwoordelijkheid voor het samenspel van belangen en partijen.
Investeringen in de openbare ruimte en bereikbaarheid als cruciale schakels bij een organische ontwikkeling: investeringen die initiatieven en investeringen van andere partijen ondersteunen, stimuleren, uitlokken. In dezelfde lijn helpt een slimme strategische inzet van eigen gemeentelijk vastgoed mee aan een organische ontwikkeling 'in de goede richting', d.w.z. een wenselijke koers op basis van een gedeelde visie.
De gemeente pakt háár rol; investeerders, winkeliers, vastgoedeigenaren, bewoners en initiatiefnemers pakken hún rol.

Vitale coalities

De transitie van de binnenstad vindt plaats in dit samenspel van gemeente en een brede reeks van spelers in de stad: de goede vestigingscondities worden geboden voor de goede initiatieven, maatregelen en keuzes van alle spelers versterken elkaar. Vanuit een gedeelde visie op een toekomst van de binnenstad wordt er gewerkt vanuit vitale coalities.

Het is ook precies de aanpak die de Denktank Binnenstad bepleit waar zij haar manifest 'Arnhem, onze stad!' afsluit met een pleidooi onder de kop: 'samen de schouders eronder'.
De geschetste samenwerking vraagt een heldere aanspreekbaarheid en rolverdeling. Er is een uiteenlopende reeks van samenwerkingsvormen, permanent of tijdelijk, organisaties die zich richten op commerciële spelers, op specifieke sectoren daarbinnen, op evenementen, cultuurinstellingen, opleidingen, bewonersplatforms, verschillende gebieden (centrum, Coehoorn). In een aantal gevallen vraagt dit om verduidelijking en nadere afspraken. Onder 4. Agenda wordt daarop nader ingegaan ('Organisatiegraad binnenstad Arnhem').

3.2.2 Motto: Inzet op Arnhemse kwaliteit

De koers voor de binnenstad naar de toekomst is onmogelijk vast te leggen in exacte coördinaten. Het zal er vooral om gaan om steeds weer antwoorden te hebben op nieuwe ontwikkelingen en trends die zich aandienen.
De kunst is om niet 'zomaar' flexibel te zijn en 'zomaar' mee te bewegen met iedere trend en ogenschijnlijke kans. Het vraagt om een weerbaarheid en wendbaarheid 'vanuit eigen kracht': vertrekken vanuit eigen kracht, dat wil zeggen inzetten op de eigen Arnhemse kwaliteit.
Koesteren en versterken van datgene waarin Arnhem onderscheidend is, biedt kansen. Niet het kopiëren van recepten van elders. Dit motto over Arnhemse kwaliteit verloopt langs een drietal lijnen:

- *De Ruimtelijke kwaliteit van de binnenstad (de stenen) op orde*
  Het gaat hierbij om het totaal van de kwaliteit niet alleen de historische panden, maar ook de vernieuwing, de schaal, maat en verblijfskwaliteit van de openbare ruimte, het groen, etc.
- *Zorg voor een gastvrije, bereikbare binnenstad*
  Onder deze lijn rekenen we niet alleen gastvrijheid en bereikbaarheid in brede zin. Het welkom voelen, ontvangen worden, er makkelijk kunnen komen op allerlei manieren en voor alle doelgroepen (dus ook bewoners!), goede parkeervoorzieningen, aantrekkelijke entrees, maar ook evenementen, een breed winkelaanbod en een goeie functiemix in de binnenstad
- *Zorg voor Creatieve en aantrekkelijke programmering*
  Specifiek kenmerk van Arnhem is zijn brede creatieve sector en sterke culturele infrastructuur (complete keten educatie - productie - presentatie). Dat moet voelbaar zijn in aankleding van de openbare ruimte, assortiment in het aanbod, maar ook in evenementen.

In hoofdstuk 4 worden deze lijnen concreter uitgewerkt.

4. AGENDA

In dit hoofdstuk worden visie en strategie samengebracht tot een agenda. Sommigen acties zijn concreet, andere onderdelen zijn vooral agenderend voor de gemeente en de stad. Daarmee ontstaat naast een koers en richting ook de basis van een aanpak voor 2015 en verder. Met deze agenda gaan wij het gesprek aan met de stad op zoek naar vitale coalities, ieder zijn rol, maar het geeft ook de gemeentelijke inzet weer op de Arnhemse kwaliteit.

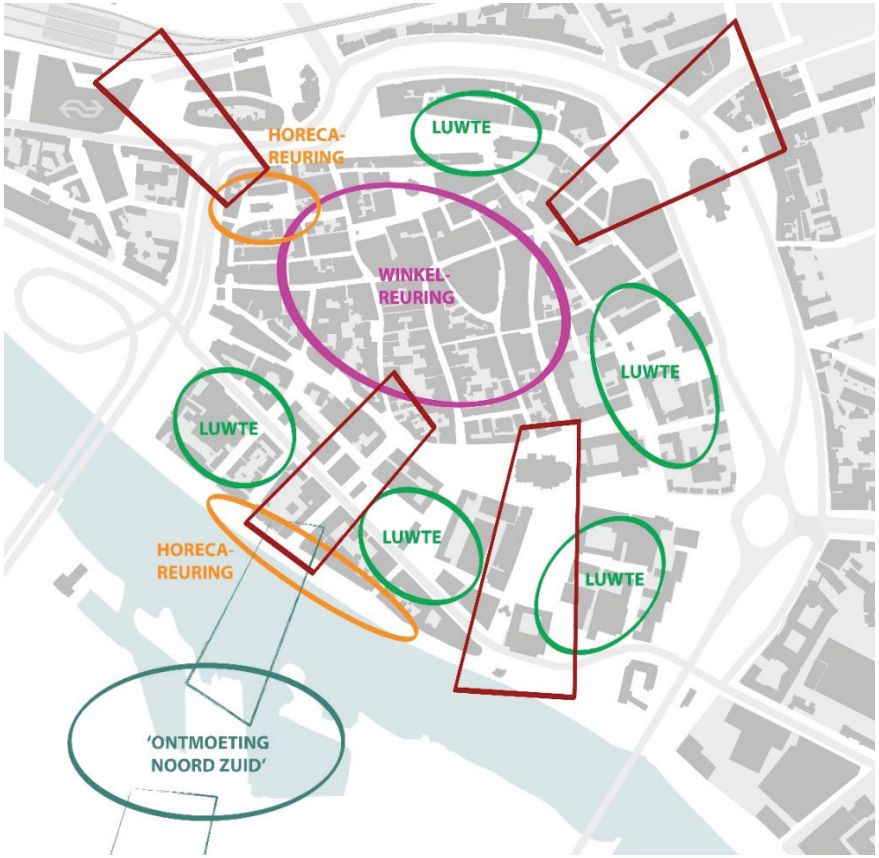

Inzet vraagt om keuzes en per gebied of thema in de binnenstad vraagt dat van de overheid een andere insteek.

Werken vanuit vitale coalities en ieder zijn rol:

- Met bewoners: wijkaanpak
- Met ondernemers en instellingen: organisatiegraad versterken en slagkracht verhogen

Inzetten op Arnhemse kwaliteit:

- De ruimtelijke kwaliteit van de binnenstad koesteren en versterken
- Zorg voor een gastvrije, bereikbare binnenstad
- Creatieve en aantrekkelijke programmering

Per onderdeel (gebied of thema) gaan we in op de rol van de overheid en de aanpak die hierbij hoort.

Uitvoering en evaluatie

Deze agenda geeft een richting op basis waarvan het college haar eigen rol als overheid invult is het dus tevens een agenda waarmee zij verdere gesprekken en samenwerkingsverbanden aan wil gaan met de stad. Het resultaat daarvan zal na een jaar worden gerapporteerd.

WINKELEN
WINKELEN
WINKELEN

RODE LOPERS

1. De Nieuwstraatcorridor naar de Rijnkade met horeca-strip, uitmonding van de (terug in het centrum gebrachte) Sint Jansbeek en de stap over de Rijn (de 'blauwe loper')
2. De Marktcorridor naar Rijnkade met groen balkon, witte vloot en 'Wo II-strip'
3. De corridor met de verbinding naar Spijkerkwartier en Modekwartier
4. De corridor met de verbinding naar Arnhem-Centraal

De gemeente Arnhem vindt inzet op de rode lopers haar belangrijkste opgave. Daar willen we actief zijn. Hier gaan we aan de slag om de kwaliteit van de openbare ruimte op orde te brengen en te zorgen voor een creatieve uitstraling en een creatieve en aantrekkelijke programmering. De eerste indruk van onze binnenstad begint bij de entree tot de binnenstad. Bezoekers betreden onze stad via de rode lopers of bronpunten zoals het Station, de parkeergarages en de fietsenstallingen. Deze bronpunten moeten goed bereikbaar en vindbaar zijn. Inzet op deze entrees is daarom van groot belang. De voetganger moet zich veilig en onthaald voelen.

In deze tijd van schaarste aan programma is transformatie een continu gegeven. Arnhem doet het op dit vlak goed en is een voorbeeld voor andere steden. De kracht ligt in het meedenken en inspelen op voorbijkomende initiatieven, partijen verbinden en regels als bestemmingsplan niet als in beton gegoten, maar als denkrichting te interpreteren.

Op de rode lopers van de binnenstad ontstaat een nieuw tussenmilieu waar initiatieven als Coming Soon, Pop-up stores, woon-werkcombinaties en ambachtelijke concepten een plek kunnen krijgen. We zien nieuwe winkelconcepten ontstaan die wij vanuit gemeente zullen stimuleren en faciliteren.

Mode, cultuur en creativiteit maakt Arnhem bijzonder. Deze functies passen goed in de rode lopers en fungeren vaak als aanjager van nieuwe invullingen. De ArtEZ Graduations shows en Finals in Building026 die zicht gaven op de mogelijkheden van het pand en de Koningstraat weer even lieten bruisen, Coming Soon en de pop-up concepten die zich bij succes definitiever kunnen vestigen, Ruimtekoers als aanjager voor transformatie, Roofgarden, voorbeelden te over, waarbij mode, cultuur en creativiteit aanjagers zijn.

Rode loper/blauwe loper	Stand van zaken	Vervolgstap
Zuidelijke binnenstad Nieuwstraatcorridor Marktcorridor	Integrale aanpak is opgenomen in Uitvoeringsprogramma Zuidelijke binnenstad september 2014	Ontwerpfase
Mode-/ spijkerkwartiercorridor	Johnny van Doornplein vraagt om doorkijk naar toekomst.	Initiatieffase
Arnhem centraal Corridor	Definitief ontwerp is klaar en besproken met stad.	Uitvoering 2015
Leegstand en transformatie	Wordt actief gefaciliteerd bij rode lopers en krimpgebied	Uitvoering continu. Visie 2015.

LUWTEGEBIEDEN

Maar ook in luwtegebied ziet de gemeente kansen. Een kwaliteit van de Arnhemse binnenstad is het naast elkaar bestaan van 'luwte-gebieden', buiten de drukte, waar het goed wonen is, waar bijzondere winkels of ondernemingen zijn gevestigd en gebieden met 'reuring', gebieden met permanente activiteit, veel publiek en een rijke mix van functies. In de luwte gebieden faciliteert de gemeente initiatieven en waar nodig zorgt zij weer voor een aantrekkelijke openbare ruimte. Door het beperkte aantal inwoners in de binnenstad is hier een uitgelegen kans om bestaand vastgoed te transformeren naar wonen en groen.

Afgelopen jaar hebben bewoners het initiatief genomen om met het bewonersplatform (BBA) te stoppen met een frisse start een nieuw bewonersplatform op te bouwen waarbij de wens is uitgesproken om samenwerking met de gemeente, ondernemers en andere professionals in de wijk te versterken. De wijkregisseur zal de verbinding blijven leggen en waar wenselijk of nodig is regisseren. Want belangrijk voor de bewoners van het centrum is het vertrouwen te krijgen van de mogelijkheid tot samenwerking en een goed gesprek.

De luwere gebieden zijn relatieve rustgebieden. We gaan op zoek naar partners in de stad om enkele bijzondere, aantrekkelijk plekken te versterken: pareltjes in en direct buiten het voetgangersgebied op bijvoorbeeld Jansplein, binnentuinen tussen Kerkstraat en Bakkerstraat en Bakkerstraat en Weverstraat (onbekende plekken in de binnenstad met de kwaliteit van de Spijkerkwartiertuinen).

1. De Zuidelijke binnenstad heeft tussen rode lopers ruimte voor wonen in groen.
2. Het Gele rijdersplein doorgaat een transformatie van detailhandel naar meer wonen, werken en verblijven.
3. De omgeving van de schouwburg en Lauwersgracht heeft potentie voor wonen en cultuur.
4. Bestuurskwartier en blijft op een positieve manier gedomineerd door bestuursfuncties.

Luwtegebied	Stand van zaken	Vervolgstap
Zuidelijke binnenstad Paradijs Bartok Trans	Integrale aanpak is opgenomen in Uitvoeringsprogramma Zuidelijke binnenstad september 2014	Ontwerpfase
Gele Rijdersplein	Visie Gele Rijdersplein vastgesteld 2011. Evaluatie 2013.	Diverse initiatieven vragen keuzes gemeentebestuur
Omgeving Schouwburg	Concept visie 2010	Initiatieffase
Bestuurskwartier	Justitie en provincie hebben beiden huisvestingsvraagstukken. Provincie start verbouwing. Relatie met zuidelijke binnenstad.	Uitvoering 2015

MUSISKWARTIER
TOMMY HILFIGER

B&O

KERN(WINKEL)GEBIEDEN

De historische binnenstad met een compact kernwinkelapparaat en een Arnhemse schaal en 'korrelgrootte' vertegenwoordigt letterlijk een kernkwaliteit. Hier is het Arnhems 'DNA' zichtbaar en voelbaar. Het gebied zal in nabije toekomst verder krimpen. Handhaven van de hoge gebiedskwaliteit vraagt dan ook om blijvend investeren in de historische kern. Naar het principe van "ieder zijn rol" heeft de gemeente hier vooral de verantwoordelijkheid voor de openbare ruimte en het faciliteren en ondersteunen en stimuleren van ontwikkelingen. Hier ligt vooral een grote rol voor vastgoedeigenaars, winkeliers en andere, meest commerciële partijen.

Het juridisch instrumentarium zal tegen het licht gehouden worden. Ook hier willen we innovatief naar kijken. Het bestemmingsplan wordt geactualiseerd en wellicht biedt het instrument van "stedelijke herverkaveling" mogelijkheden om de in omvang individueel groter wordende winkels een plek te geven.

Daarnaast zal gestart worden met een experiment "Aangename Aanloopstraten", waarbij de gemeente met ondernemers, eigenaren en bewoners, onder begeleiding van Platform 31 onderzoek doet naar de kansen en mogelijkheden van aanloopstraten en ervaringen opdoet bij vergelijkbare steden. Een creatieve uitstraling vormt hier een meerwaarde.

Op allerlei niveaus en in diverse verbanden wordt samengewerkt. Op thema's (zoals mode), gebiedsgewijs (stegenkwartier), vaksgewijs (horeca, winkeliers, vastgoedeigenaren), wordt samengewerkt, maar ook de onderwijsinstellingen en de cultuurinstellingen vinden elkaar in diverse verbanden.
Er zou nog meer slagkracht ontwikkeld kunnen worden als de samenwerking op een hoger en integraler niveau getild kan worden.

Van belang is hier om samen met ondernemers vitale coalities te sluiten en te bepalen waar samenwerking een bijdrage levert een aan vitale binnenstad.

Historische stadskern	Stand van zaken	Vervolgstap
Vitale coalities en samenwerking ieder zijn rol.	Op steeds meer terreinen vindt samenwerking plaats. Nieuwe relaties met verenigde vastgoedeigenaren, maar ook hernieuwde gesprekken met ondernemers vinden continu plaats.	Continu
Entrees	Daar waar de entrees niet samenvallen met de rode lopers (Rijnstraat, Kortestraat en Broerenstraat) vraagt dit om doorkijk naar de toekomst.	Initiatieffase
Historische kwaliteit	In stand houden en versterken	Kwaliteit beschrijven en uitdragen

HORECAGEBIEDEN

Het horecagebied rondom de Korenmarkt vraagt een actievere insteek. Ondernemer, eigenaren en gemeente moeten aan de slag. Naast de herbestemming van korenbeurs, de openbare ruimte, is de openbare orde en veiligheid een belangrijk speerpunt voor de gemeente.
De gemeente zal dan ook het voortouw nemen voor een visie op dit stuk Arnhemse binnenstad. Daarbij hoort een actieprogramma waarin zichtbaar is wat de gemeente daarin concreet gaat doen. Initiatieven zoals de aanpak van de Rozemarijnsteeg zien wij als voorbeeld en worden actief ondersteund en gefaciliteerd.
Het horecagebied rond Rijnkade heeft een duidelijke relatie met uitvoeringsprogramma zuidelijke binnenstad. In uitvoeringsprogramma zuidelijke binnenstad is verwezen naar de visie op de Rijnkade. Financiering is niet rond, maar daarmee is het wel geagendeerd voor gesprek en zoeken naar mogelijkheden.
Naast de horecagebieden is de aanwezigheid van verspreide horeca een belangrijke aanvulling op het winkelen en daarmee op de kwaliteit van de binnenstad. Ook mengvormen van horeca met andere functies komt steeds vaker voor.
Horeca komt ook als tijdelijke invulling van leegstand voor. Dit vormt vaak een verrijking van het aanbod maar moet niet leiden tot wildgroei, overaanbod of oneerlijke concurrentie. Naar aanleiding van het vorig jaar ingediende “Manifest tijdelijke horeca” zal op korte termijn aan het college worden voorgesteld hoe om te gaan met dergelijke initiatieven, mede in relatie tot evenementen of tijdelijke programma’s. Een herijking van het horeca-beleid is in voorbereiding. Deze herijking krijgt niet het karakter van een nauwkeurig geformuleerde set van regels, maar meer van een aantal leidende principes die maatwerk en flexibiliteit mogelijk maken.

Horecagebieden	Stand van zaken	Vervolgstap
Korenmarkt	Vraagt om doorkijk naar de toekomst	Initiatieffase
Rijnkade	Maakt onderdeel uit van uitvoeringsprogramma Zuidelijke binnenstad.	Initiatieffase
Binnenstad	Herijking horecabeleid	Set van leidende principes opstellen

ARNHEM

GASTVRIJ, VINDBAAR EN BEREIKBAAR

Dit thema overstijgt de indeling in type gebieden en wordt daarom hier overkoepelend behandeld.

Gastvrij zegt iets over een basishouding, als overheid, maar ook over de ruimte die overheid geeft bij initiatieven. Vindbaarheid heeft een fysieke kant maar ook een toeristische en digitale. Bereikbaarheid is een belangrijke component voor het economische functioneren van de binnenstad. Niet voor niets trekken provincie en gemeente hierin gezamenlijk op.
Op buurtniveau, binnenstadsniveau, maar ook daarbuiten. De komende jaren wordt hier fors in geïnvesteerd.

Met initiatieven die aansluiten bij de kernwaarden van Arnhem (creatief, groen, ondernemend) willen we het sociaal-economisch profiel ('het merk') van de binnenstad verder aanscherpen. Citymarketing heeft hierin een initiërende, verbindende en ondersteunende rol. Samen met een breed platform van partners die mee denken, mee uitvoeren en mee financieren, wordt in 2015 o.a. gewerkt aan het ondersteunen van 'Collectie Arnhem on Tour', Ruimtekoers, Fashion Festival Arnhem, Winter Arnhem en de verbindingen van en naar de binnenstad (o.a. Nationaal Park Hoge Veluwe, Papendal en Arnhem Centraal)

Vanuit de periferie van Arnhem is onze binnenstad snel ontsloten. Via de radialenstructuur ben je in een mum van tijd met de auto in de stad. Onze ring werkt soepel. In de basis werkt deze structuur goed. Op onderdelen behoeft dit verbetering. Vanaf het zuidelijk deel van de ring (Weerdjesstraat) is een directere ontsluiting van de parkeerzones gewenst. Sleetse delen van de structuur moeten aangepakt. Een wens is om de bocht van het Roermondsplein richting Weerdjesstraat af te snijden.

Het toevoegen van bronpunten voor bezoekers per OV (bus) aan de zuidkant van onze binnenstad is gewenst. Het goed ontsluiten van ook dit deel van de stad op de stadslijnen vanuit bijvoorbeeld Arnhem-Zuid is gewenst. Meer en betere fietsparkeerplaatsen is belangrijk speerpunt van dit college.

Gastvrij, vindbaar en bereikbaar	Stand van zaken	Vervolgstap
Marketing	Samen met stad het merk van de stad versterken en laden met projecten.	Uitvoeringlijst 2015 continu
Vindbaarheid	Aanpassing bewegwijzering binnenstad obv OPA	Ontwerpfase
Verbetering fietsparkeren	Coalitieakkoord	Uitvoering
Verbetering bereikbaarheid OV	Oversteek Arnhem centraal en mogelijke trollificering zuidelijke binnenstad	Onderzoeksfase
Verbetering bereikbaarheid auto	Voor zuidelijke binnenstad onderdeel Uitvoeringsprogramma Zuidelijke Binnenstad	Ontwerpfase
	Verbetering ringstructuur met doorsteek Apeldoornsestraat/ Musis	Uitvoering 2015
	Verbetering bereikbaarheid Velperpleingarage	Uitvoering 2015
	Invoeren gedifferentieerde parkeertarieven	Uitvoering 2015 e.v.
	Verbetering bewonersparkeren	Uitvoering 2015 e.v.
Verbetering bereikbaarheid OV	Mogelijke trollificering zuidelijke binnenstad	Initiatieffase
	Coalitieakkoord	Uitvoering
Vindbaar	Aanpassing bewegwijzering binnenstad	Ontwerpfase
Versterken identiteit deelgebieden	Creatieve uitstraling versterken	Ondersteunen en inspelen op uitkomsten "cadeau voor de

CULTUUR EN EVENEMENTEN

Arnhem is de cultuurhoofdstad van het Oosten en dat blijven we. De stad heeft een complete culturele keten waarin educatie, productie en presentatie van cultuur is geborgd. Met ArtEZ als bron van het creatief talent, de landelijke gezelschappen (Oostpool, Introdans en HGO) en diverse podia kan Arnhem zich sterk profileren.

In de binnenstad is het merendeel van onze culturele trekkers gehuisvest. Een gevarieerd cultureel aanbod van goede kwaliteit, dat zichtbaar en toegankelijk is en ook voor de regio een functie heeft. De (culturele) investeringen (o.a. Rozet, renovatie Musis Sacrum en Schouwburg, repetitieruimtes Toneelgroep Oostpool, Focus Film Theater) leiden tot een kwaliteitsimpuls voor de binnenstad en een aantrekkelijker omgevings- en vestigingsklimaat voor bedrijven.

Tevens is de binnenstad het podium voor veel culturele en publieksevenementen. Dit beperkt zich niet tot een van de type gebieden.

Evenementen zijn een belangrijk aantrekkingskracht van een binnenstad en laten de stad leven. Het evenementenbeleid is in ontwikkeling en daarover vind intensief contact plaats met de stad. De binnenstad kent een aantal creatieve milieus: met de ontwikkeling van het Coehoorn-gebied, tijdelijke initiatieven op verschillende andere plekken (o.a. Broerenstraat, Trans) wordt niet alleen bijgedragen aan ruimte voor creatieve bedrijvigheid, maar ook aan gebiedsontwikkeling, invulling leegstand en transformatie.

Cultuur en evenementen	Stand van zaken	Vervolgstap
Evenementen	Herijking evenementenbeleid	Vaststelling Beleid in 2015
Musis Sacrum Schouwburg Arnhem (MSSA)	Renovatie en uitbreiding Musis Sacrum	Uitvoering 2015-2016
	Schouwburg: start planvorming begin 2015	Uitvoering vanaf 2107
	Verzelfstandiging	Gereed 1-1-2017
Museum Arnhem Focus Filmtheater Arnhem	Op basis van het coalitie-akkoord Planontwikkeling voorjaar 2015 Locatiekeuze februari 2015 Integraal voorstel en investeringsbesluit (MA en FFA) mei 2015	Ontwerpfase
Rozet	Het gebouw functioneert als een stedelijke hotspot. Aantoonbare waardeontwikkeling in de directe omgeving en prikkelt ondernemers om te investeren. Krachtenbundeling diverse culturele functies heeft cultuurbereik vergroot, verruimd en verdiept.	2015 Doorontwikkeling (functies) Rozet
Onderwijs	Partnershipovereenkomst met ArtEZ	Initiatieffase Versterking aantrekkelijke studentenstad (samen met HAN, VHL)
Corridor Rozet - Coehoorn - ArtEZ - Museum Arnhem via Onderlangs	Vernieuwbouw museum en mogelijk 2de ontsluiting Onderlangs biedt potentie	Initiatieffase

made in [Arnhem]

Dossier Gele Rijdersplein in oude RIS [*vanaf 2006 tot mei 2016]*

Titel/onderwerp: Gele Rijders Plein

Raadsadviseur: E. Dirksen Telefoonnr: 3774712 elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Paul van Hoof/ Kirsten van Rijen
Portefeuillehouder:	I. van Burgsteden	Telefoonnr:	377 3710/3773583
		E-mailadres:	Paul.van.hoof@arnhem.nl Kirsten.van.Rijen@arnhem.n
Doel activiteit	Informatief		

Toelichting

Voorgeschiedenis
In **2011** is de visie op het Gele Rijders Plein door de raad vastgesteld. Hierin werd als doel gesteld: *"Het Gele Rijders Plein moet op termijn weer een vitale plek worden in de binnenstad. We zetten een koers in die naar onze overtuiging er stap voor stap voor kan zorgen dat het op en aan het Gele Rijders Plein goed wonen, werken en verblijven wordt."*
Vervolgens hebben de initiatieven zoals de realisatie van een Mercado markthal en de herbouw van de HBS de eindstreep nooit gehaald.
In **2015** is de nota 'De Arnhemse binnenstad 2015' door de raad vastgesteld waarin de koers werd ingezet om te werken aan de transformatie van de binnenstad van een 'place to buy' naar 'een place to meet'.
In **2016** ontstond er een initiatief in de stad voor de herontwikkeling van het Gele Rijders Plein. [*raadskamerbrief Gele Rijdersplein 13-12-2016*].

Voorstel
Het raadsvoorstel dat nu wordt aangeboden is een weergave van de planuitwerking van de afgelopen vier maanden, waarbij naast inspiratie uit voorgaande jaren ook letterlijk ideeën uit de stad zijn opgehaald (meetups op 25 en 27 maart).

Het voorstel vraagt de raad:
- in te stemmen met het plan om reuring aan de *westzijde* van het plein te versterken door de fontein op te knappen en nieuwe betekenis te geven en een ijsbaan in de fontein mogelijk te maken indien hiertoe de exploitatie rond is.
- in te stemmen met het plan om de *oostzijde* van het plein te transformeren naar een luwteplek in de vorm van een sfeervol intiem plein waar het prettig wonen, werken, en verbijven is door het plein te vergroenen en in te richten.
- in te stemmen met het *verwijderen van de pergola* en het doen van nader onderzoek naar (bebouwing als) een roomdivider.
- in te stemmen met de project begroting
- maximaal € 500.000 beschikbaar stellen uit de bestemmingsreserve van Buitengemwoon Beter (BGB).

Financiën
De kosten voor het plan voor het Gele Rijders Plein bedragen in totaal €1,8 miljoen euro. Dit bedrag wordt gefinancierd uit gemeentebudgetten (fonteinonderhoud, mobiliteit, BGB) en met geld van de provincie *(€ 912.000 van het programma Steengoed Benutten uit de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen)* en de markt. Hiervoor zijn partijen in beeld die tegenover de eenmalige investering ook de mogelijkheid van exploitatie op zich willen nemen.

Kanttekening
De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) heeft nog geen formeel advies gegeven, dit volgt bij het aanvragen van de omgevingsvergunning. Er is al wel ambtelijk contact geweest en de verwachting is dat bij een officiële adviesaanvraag de RCE niet positief

	zal adviseren op het weghalen van de pergola omdat het monument dan teveel wordt aangetast. Adviezen van de RCE zijn niet bindend. Belangstellenden en betrokkenen zijn inmiddels uitgenodigd om de behandeling bij te wonen en desgewenst in te spreken.
Beslispunten	Te beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase.
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Meningsvormende fase
Spreekrecht publiek	ja
Behandeladvies	U bent in de gelegenheid om politiek-informatieve vragen te stellen aan de portefeuillehouder en aan eventuele insprekers. Alle technische vragen kunnen voor de vergadering gesteld worden aan de behandelend ambtenaar, zodat de vergadering hiermee niet hoeft te worden belast.
Bijlagen	

Raadsvoorstel Gele Rijdersplein			
Bijlage: Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017			
Bijlage: Inspiratieboek "Plein zoekt smoel! "			
Bijlage: Scenariostudie R.J. Kokke			
Bijlage: Vastgestelde visie Gele Rijders Plein 2011			
Bijlage: Begrotingswijziging			
Raadskamerbrief Gele Rijdersplein *[13-12-2016]*			
Nota Arnhemse Binnenstad 2015			
Dossier Gele Rijdersplein in oude RIS *[vanaf 2006 tot mei 2016]*			

Gele Rijdersplein

	Inspreker	**Namens**
1.	Mevrouw. L.Kessler en mevrouw C. van Aggelen	bewoners
2.	De heer E.P. Machielse	Zichzelf (=bewoner van GRP)
3.	De heer J.C.M. Wolthuis	Stichting Jansbeek boven Water
4.	De heer B. Brouwer	Erven Brouwer en Tajiri
5.	De heer J. Reijnen	Erfgoed Heemschut
6.	De heer P. Kegels	namens ondernemers Gele Rijdersplein
7.	De heer C. Wortmann	PBA

Beste leden van de gemeenteraad,

Sinds twee jaar wonen wij aan het Gele Rijdersplein boven The Workstation. Hierdoor kijken wij dus direct op de pergola uit.

Er zijn een aantal dingen waar wij veel overlast van hebben als omwonenden van de pergola. Allereerst ondervinden wij veel hinder van de gigantische rotzooi die rondom de pergola wordt gemaakt. Er ligt regelmatig glas in de fontein, alle palen van de pergola zijn onder geklad, elke ochtend ligt het vol met plastic afvalresten, glas en zelfs helaas ook wel eens een spuit van drugsgebruik. Aangezien ik aan het Gele Rijdersplein woon en werk, heb ik een goed zicht op de personen die deze overlast veroorzaken. Dit zijn met name jongeren en "junks". Aangezien het plein vaak gebruikt wordt als speelplaats voor jonge kinderen, met name in de zomer, is het onverantwoord dat op diezelfde plek wordt gedeald, gebruikt en gedronken. Naast de risico's voor de kinderen, is het zeer hinderlijk dat wij iedere ochtend als wij het huis verlaten over een plas urine heen moeten stappen en aan het eind van de dag de deur moeten schoonmaken.

Wij hebben al een aantal pogingen gedaan de situatie te verbeteren. Wij zijn hiervoor in gesprek gegaan met de mensen die deze overlast veroorzaken. Omdat wij helaas vaak een grote mond als reactie daarop hebben gekregen en zelfs een keer zijn aangevallen, hebben wij dit allen opgegeven. Als laatste redmiddel hebben wij bedrijfsbordjes opgehangen en een matje voor de deur gelegd. Helaas verbetert de situatie niet, waardoor wij nog regelmatig genoodzaakt zijn de politie te bellen in verband met de (geluids)overlast.

Misschien is het een idee om de pergola op te knappen en de bankjes en muren om de pergola heen weg te halen, zodat de pergola niet meer aantrekkelijk is voor hangjongeren en "junks". Op deze manier creëer je de situatie dat de pergola een aanzicht wordt voor Arnhem, zoals dit ook ooit bedoeld was. De pergola is een monument en zal dus daarom ook niet worden gesloopt. Het is dus niet goed te verklaren waarom er op deze manier wordt omgegaan met dit monument. Het wordt verwaarloosd en verpauperd, terwijl monumenten in Nederland beschermd horen te worden.

Daarnaast ben ik moeder van een jong kind. Dat betekent dat wij vaak aan het sjouwen zijn met tassen, boodschappen, kinderwagens etc. naar onze auto. Wij vonden het dan ook verschrikkelijk dat onze parkeerplaats is vervangen door "niks". Ik begrijp niet waarom onze auto al vanaf maart weggezet moest worden, terwijl er in de periode daarna niets aan de oude situatie van het plein is veranderd. Vervolgens is er ook geen oplossing voor de bewoners gekomen, want wij als bewoners mogen niet eens een pasje om voor de deur te kunnen laden en te lossen. Als oplossing hiervoor zou het steegje achter onze woning (de Bastionstraat) bijvoorbeeld voor bewoners en ondernemers kunnen worden gereserveerd.

Het lijkt ons leuk als er een mooi parkje of een stadsspeeltuin voor de deur wordt gecreëerd. Het gerucht gaat dat er een plan is om recht voor ons huis te gaan bouwen en een ondergrondse fietsenstalling te maken. Als dit daadwerkelijk door zou gaan, zou dat betekenen dat wij of tegen een muur aankijken of bij elkaar naar binnen kijken. Daarnaast zou een fietsenstalling geheel overbodig zijn aangezien de huidige fietsenstalling nooit vol staat. Zelfs op zaterdagen en met evenementen (bijvoorbeeld het evenement

hand-in-hand diversiteit) in de stad staat de fietsenstalling nog leeg.

Ook ben ik werkzaam bij The Workstation. De palen voor het pand hebben wij al twee keer over moeten schilderen, omdat erop geklad is. Wij gaan per half mei open als lunch- en werkcafé met een groot en zonnig terras. Mocht er gebouwd worden is de kans groot dat dit terras continue in de schaduw zal liggen. Dit is niet erg aantrekkelijk voor de gasten/bezoekers.

Het wonen aan het Gele Rijdersplein begon heel mooi, maar het wordt een stuk minder aantrekkelijk en de drang om te verhuizen wordt steeds groter.

Het ergste van alles vind ik nog dat wij ons als bewoners/ondernemers niet serieus genomen voelen door de gemeente. Er werd voor ons gevoel niet geluisterd naar onze behoeftes of inbreng.

Ik hoop dat hier in de toekomst verandering in komt.

- Lynn Kessler
  Bewoner/ondernemer aan het Gele Rijdersplein

Idee t.a.v. inrichting Gele Rijdersplein

Allereerst wil ik mij voorstellen. Ik ben E (Ed) Machielse en woon sinds april 2007 op het Gele Rijdersplein. In deze periode heb ik 2 veranderingen (aanpassing parkeerplaatsen van betaald naar vergunninghouders en autoloos plein) meegemaakt en zeer uiteenlopende ideeën de revue horen passeren (o.a. Chinese wijk). Ik ben een geboren en getogen Arnhemmer en voel mij betrokken bij de stad en het Gele Rijdersplein in het bijzonder. Ik praat regelmatig met ondernemers en bewoners over het onderwerp “Gele Rijdersplein” en zie dit ook als een kans om het plein wil leven in te blazen.

Huidige situatie:

Op dit moment is het plein nagenoeg leeg op een paar bankjes, plantenbakken en bomen na. Veel winkelpanden staan leeg, voornamelijk door de te hoge huur die gevraagd wordt. Veel startende ondernemers kunnen dit niet opbrengen en vertrekken vaak binnen een jaar weer. Kortom op het plein is niks te vinden wat mensen zou aantrekken. Het kronkelige fietspad zorgt vaak voor gevaarlijke situaties, waarbij voetgangers bijna omver gereden worden door scooters of fietsers. Er mist een duidelijke scheidslijn tussen trottoir en fietspad.

Gelukkig zijn er op het plein een paar horecazaken die enige aantrekkingskracht hebben op de mens. Ook Bristol trekt nog mensen aan. Voor deze ondernemers is het ook zeer wenselijk dat het plein aantrekkelijker wordt.

Mijn idee t.a.v. het plein:

Een overkapping (klassiek/moderne stijl) met transparant dak, zonder zijwanden. En waarbij de Jansbeek midden doorloopt welke is afgedekt met glas, zodat de beek zichtbaar blijft en een geheel vormt met de overkapping.

Deze overkapping biedt verschillende mogelijkheden o.a.;

1. Plaats voor boeken- en kunstmarkten
2. Plaats voor “Smaakvol Arnhem” deze vond vaak plaats tijdens een regenachtige periode en daardoor minder publiek trok.
3. In de winter de plaats voor een ijsbaan
4. Plaats voor zondagmiddagconcerten (geen house, hiphop of dergelijke)

Ook zou het plein voorzien moeten worden van elektriciteitsaansluitingen. Het aggregaat (voor bijvoorbeeld ijsbaan) kan men ondergronds plaatsen met aansluitingen bovengronds. Dit heeft vele voordelen: geen lawaaioverlast, geen grote bouwwerken om het aggregaat heen. Netjes weggewerkt en goed bruikbaar.

Dit geeft het plein een multifunctioneel functie en zal aantrekkelijker worden om naar het Gele Rijdersplein te gaan. Het zal uiteindelijk ook meer ondernemers aantrekken, aangezien er meer publiek komt (potentiele klanten).

Om het plein buiten de markten e.d. nog aantrekkelijker te maken, zou men de mogelijkheid moeten bieden om kleine horeca de ruimte te geven lees; koffietentjes (open tot 20.00u) inclusief terras. Maar het moet geen 2de korenmarkt worden.

Het ruime trottoir aan de kant van Bristol biedt ruimte genoeg voor een paar terrasjes.

Ik ben van mening dat dit plan werkt en het plein aantrekkelijker maakt. Ik heb dit plan al met meerdere mensen gedeeld (ondernemers en bewoners) en deze stonden er ook zeer positief tegenover.

Mocht u naar aanleiding van deze uiteenzetting en de modeline toelichting (d.d. 15 mei) nog vragen hebben, kunt u mij bereiken via onderstaand mailadres en/of telefoonnummer

E.P. Machielse

Geachte leden van de gemeenteraad van Arnhem, geacht College,

Dank voor de gelegenheid hier te kunnen inspreken.

Het raadsvoorstel voor het Gele Rijders plein en in het bijzonder hoe het AKU-monument daar in te betrekken, geeft ons voldoende aanleiding om van deze gelegenheid gebruik te maken.

Revitalisatie van het Gele Rijders plein kunnen wij ons ook zeer wel voorstellen rondom een respectvol gerestaureerd AKU-monument!

Wij zijn zeker enthousiast als het gebied wordt verlevendigd, maar zien in de plannen van het raadsvoorstel alleen maar voorstellen die **ingrijpende aantastingen** van het monument inhouden.

Mogen wij u vragen, het in 2016 definitief bekrachtigde besluit van de minister ten aanzien van het AKU-monument en de benoeming tot Rijksmonument, nogmaals goed te lezen en in u op te nemen.
Want in het nu aangereikte raadsvoorstel wordt dit ministeriële besluit slechts als een kanttekening opgenomen.

Wij vragen ons dus af of de gemeenteraad zich goed laat adviseren bij aanpak van de plannen? Is er advies ingewonnen bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) of bij de erfgoedvereniging Heemschut?

Wij constateren dat:
- de gemeente, ten tijde van de bezwaarperiode (juni-juli 2016), zelf GEEN bezwaar heeft ingediend en nu vervolgens handelt alsof er geen benoeming tot rijksmonument heeft plaatsgevonden.

- dat het college derden laat meedenken over een herinrichting van een stedelijk gebied zonder daarbij te stellen dat één van de uitgangspunten zou moeten zijn, het integreren van een gerestaureerd rijksmonument.
Wij zien deze handelswijze feitelijk als een verspilling van energie en gelden van derden.

Wij constateren dat door het jarenlang nalaten van het plegen van onderhoud aan het AKU-monument, het al lang niet meer de functie heeft die het ooit had, namelijk die van een uitnodigend en prettig verblijfsplein.

Het college beschrijft, bij de argumentatie in dit raadsvoorstel, het als een ‘unheimische plek’. De gemeente droeg zelf bij aan het ontstaan van een 'unheimische plek' door verwijdering van de verlichting in de fontein en vooral de pergola, het nalaten van onderhoud, en recent door afsluiting van de toegang tot het terras in de patio door uitbreiding van de fietsenstalling, waardoor het geheel nu als onveilig wordt ervaren!
Dat het niet functioneert, ligt niet aan het ontwerp van het AKU-monument, maar aan de wijze waarop er al jarenlang mee is omgegaan, of beter gezegd men er NIET mee om is gegaan.

De RCE omschrijft het AKU-monument met de volgende onderdelen, namelijk fontein inclusief bassin, kunstwerk, patio en bijbehorende pleininrichting.
En zegt daarover, dat er een onlosmakende samenhang bestaat tussen fontein inclusief terras met opstallen en het kunstwerk van Tajiri.

Nu wordt u gevraagd in te stemmen met de afbraak van een rijksmonument op die oorspronkelijke onderdelen!

In het raadsvoorstel spreekt men onder **punt A** over het opknappen van het fontein-deel en het mogelijk maken van een ijsbaan in de fontein.
-Wij vragen ons af wat het renoveren van het fontein-deel inhoudt, als er ook een ijsbaan in gemaakt moet kunnen worden?

Punt B en C, behelzen de afbraak van de pergola, zonder dat daarbij een visie is ontwikkeld.

Bij **punt D** wordt u gevraagd in te stemmen met de projectbegroting.
Daarin worden de kosten van het aanpakken van het fontein-deel, de sloop van de pergola inclusief de bijbehorende muurtjes, aangegeven.
En tenslotte moeten er gelden vrijgemaakt worden voor onderzoek over tijdelijke invulling van de patio (het pergola-deel)!

Wij vragen ons af: 'Wat blijft er dan feitelijk nog over van dit bijzondere rijksmonument?'

Wij hebben inderdaad een uitnodiging ontvangen om mee te denken over een planontwikkeling. Daarin echter stond het uitgangspunt, namelijk het slopen van de pergola, al vast. Wij hebben als erven aangeven geen medewerking te verlenen aan een vergadering die sloop ten doel had.

Wij dringen er daarom bij u op aan, niet in te stemmen met het raadsvoorstel dat de sloop van dit bijzondere rijksmonument bewerkstelligt!

Hoogachtend,

Bart Brouwer
Namens de Erven Brouwer en Tajiri
15mei 2017

Aan deze inspreektekst voegen wij de bijlagen toe met de CV van Henk Brouwer, architect, en van Shinkichi Tajiri, kunstenaar.

Henk Brouwer (1920 -1974)

Alle informatie over de AKU-fontein is te vinden op de website www.akufontein.nl

Architect Henk Brouwer speelde een belangrijke rol in de stad Arnhem en liet in korte tijd een belangrijk oeuvre na, dat zeer divers is en varieerde van Het Huis der Provincie tot woonwijk, scholen, Nillmij woonflat, Belastingkantoor en AKU fontein. In Arnhem was hij betrokken bij het onderwijs aan de Academie van Bouwkunst.

Tijdens zijn studie aan de Technische Hogeschool was hij Assistent bij Prof. Van den Broek (van het latere bureau Van den Broek & Bakema).
Aan het begin van zijn carrière, toen zijn eigen architectenbureau Brouwer & Deurvorst een feit was, werd hij als jongste hoogleraar in de Architectuur (intree-rede 9 mei 1962 'de architectonische functie') prof. Ir. Henk Brouwer in Delft benoemd aan de toenmalige Technische Hogeschool, de huidige TU Delft. Hij speelde een vooraanstaande rol als hoogleraar aan de TU Delft en was mede oprichter van de Afdeling Volkshuisvesting. Verder was hij promotor van Professor Hugo Priemus.
Tijdens de democratisering was hij voorzitter van de afdeling Bouwkunde aan de TU Delft.
Op 54 jarige leeftijd is Henk Brouwer overleden in 1974

Curriculum Vitae met onder andere de belangrijkste werken:

- (Mede) architect Huis der Provincie 1950 -1954 Rijksmonument, bijzondere taak de integratie van alle kunstopdrachten in en aan het gebouw
- Oprichting eigen architectenbureau Brouwer & Deurvorst 1955
- AKU fontein ensemble waterbassin, zuil met sculptuur (eerste grote opdracht van Tajiri in de openbare ruimte), openbare plein inrichting inclusief patio met pergola als geschenk van de Algemene Kunstzijde Unie (voorganger van de Akzo) aan de burgers van de stad Arnhem. Intensieve samenwerking met Shinkichi Tajiri bij de totstandkoming van het ensemble van waterbassin, zuil en patio met pergola. Rijksmonument
- Nillmijflat, Arnhem 1961
- Watertoren, Leur 1960 Rijksmonument
- Watertoren Zaltbommel 1962-1964 Rijksmonument
- Woningbouw in Den Haag Zuidwest Wederopbouw periode en invulproject in Bezuidenhout, Den Haag Wederopbouw periode 1957-1960
- Woonwijk Elsweide in Arnhem 1963-1964
- Nillmij hoofdkantoor, Den Haag 1961
- Diverse raadhuizen zoals Gemeentehuis Opsterland, Beesterzwaag
- Centraal Belastingkantoor Arnhem 1973
- Rijks computer centrum Apeldoorn 1973
- Academisch Medisch Centrum Leiden, huidige LUMC
- Opdracht uitbreiding Vredespaleis, Den Haag vanaf 1971

Literatuur verwijzingen en links

Het Haagse werk van Henk Brouwer staat beschreven in onder andere

- Moderne Architectuur in Den Haag 'Guide to Modern Architecture in The Hague' Ulysses uitgeverij van Cees van Boven, Victor Freijser en Christiaan Vaillant
- Monumenten van de Wederopbouw Nederland 1940-1965 Opbouw en Optimisme, www.naibooksellers.nl
- Website AKU-fontein: www.akufontein.nl

Shinkichi Tajiri (1923-2009)

De historische betekenis van dit monument voor de Wederopbouw in Nederland en voor de stad Arnhem is uitgebreid beschreven. Naast de stedebouwkundige, architectonische en sociaal-culturele betekenis, heeft het ook een belangrijke en bijzondere kunsthistorische betekenis.

Shinkichi Tajiri wordt beschouwd als een van de vernieuwers van de Na-oorlogse Nederlandse beeldhouwkunst en is als vertegenwoordiger daarvan opgenomen in de vaste collectie van het in 2013 heropende Rijksmuseum te Amsterdam. Het beeld in het Rijksmuseum '*Made in the USA'* is de laatste in de reeks die gemaakt volgens dezelfde techniek als zijn beeld, *'De ontembare krachten van de natuur'*, onderdeel van het AKU- monument.
Deze techniek, namelijk gehamerd en gelast messing en brons, hanteerde hij tussen 1956-1965.

Ook andere beelden uit deze periode hebben bijzondere erkenning gekregen:
-in 1962 vertegenwoordigt hij Nederland op de Biënnale in Venetië, Italië
-in 1963 ontvangt hij de Mainichi Shibum Prijs voor Plastiek op de Biënnale van Tokyo, Japan
-in 1964 neemt hij deel aan de Dokumenta IV in Kassel, Duitsland.
-in 1965 wordt het monumentale beeld 'Endless Column for Meditation' (Dayton collection) geplaatst in de stad St. Paul, Minnesota, VS

***'De ontembare krachten van de natuur' (Explosive Forces Of Nature)* 1961, is zijn eerste opdracht in de openbare ruimte in Nederland.**

Ook vanuit zijn persoonlijke geschiedenis heeft dit beeld een bijzondere betekenis die verbonden is aan de stad Arnhem met zijn oorlogshistorie.
Shinkichi Tajiri heeft tijdens de WO II in het Amerikaanse leger gediend. Hij maakte deel uit van de 442nd Regimental Combat Team, een legereenheid die louter en alleen bestond uit Amerikanen van Japanse afkomst, zoals ook de 100th Infantry Battalion.
Het is de meest gedecoreerde Amerikaanse legereenheid en is in 2011 door president Obama onderscheiden (in vele gevallen postuum) met de 'Congressional Gold medal' (de hoogste Amerikaanse burgelijke onderscheiding) als erkenning voor hun toegewijde dienst tijdens de Tweede Wereldoorlog.
https://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_American_Nisei_Congressional_Gold_Medal

Dat met zijn achtergrond als WOII veteraan, het beeld *'De ontembare krachten van de natuur'* onderdeel is van het Rijksmonument voor de Wederopbouw in Nederland, is dus bijzonder te noemen.
Op de stoep voor het AKU-monument is een grote kei geplaatst die onderdeel uitmaakt van de 'Liberation route'. Op alle fronten komt de oorlogsgeschiedenis van Arnhem daar op het Gele Rijdersplein bij elkaar.

Het werk van Tajiri is in collecties van alle belangrijke musea in Nederland vertegenwoordigd en te zien in de openbare ruimte, o.a. bij Paleis Noordeinde en het Nassauplein in Den Haag.
Van 1969-1989 was hij professor aan de Hochschule der Künste in Berlijn, het tegenwoordige UdK (Universität der Künste).
Hij is meervoudig onderscheiden.

https://www.lup.nl/product/shinkichi-tajiri/
https://www.bol.com/nl/p/shinkichi-tajiri/9200000040867514/?suggestionType=typedsearch

P

ZONE
P
sector 4
houders
KY-37-T

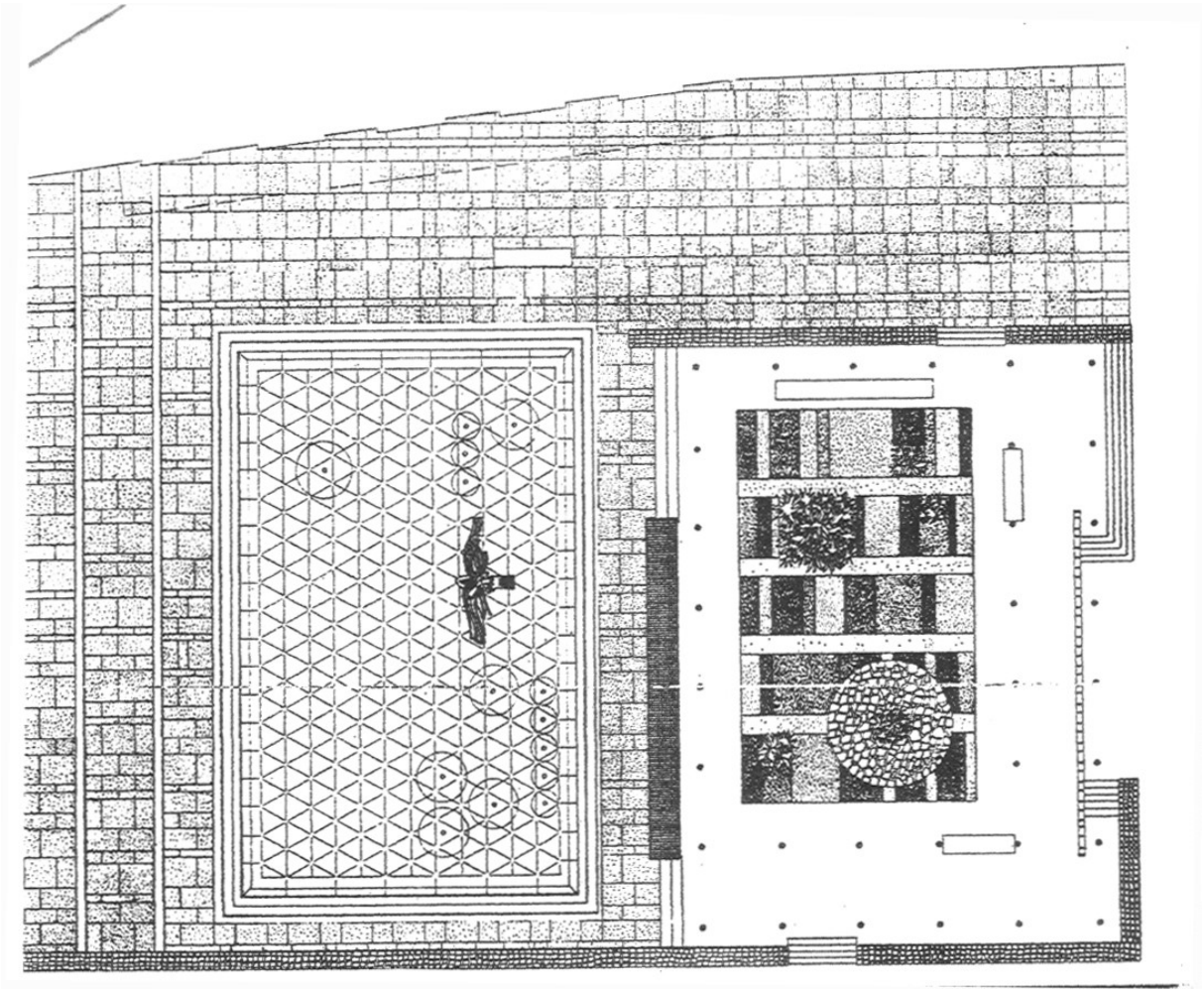

AKU Fontein: Spetterend middelpunt Gele Ruitersplein

© ir. Bart Brouwer & ir. Inoek Brouwer (stedenbouwkundige)

De Sint Jansbeek op het Gele Rijders Plein!

Geacht college van burgemeester en wethouders,

Met interesse nam het bestuur van Stichting Jansbeek boven Water kennis van het Plan uitwerking Gele Rijders Plein 2017. We zijn zeer positief over het vitaliseren, maar niet om te bebouwen. Net als het Platform Binnenstad, omdat wij het belangrijk vinden dat vanaf het Willemsplein de aan te leggen Jansbeek zichtbaar is als trekker richting Looierstraat en Bovenbeekstraat.

Het bevreemdt ons ten zeerste dat zowel in het plan als in het onderzoek van Kokke de Jansbeek compleet ontbreekt. In deze brief vragen wij aandacht voor de Jansbeek en brengen wij onder de aandacht dat naast de stichting ook burgers, ondernemers en gemeenteraad dit belangrijk vinden.

Het behoud van de platanen en zelfs verder versterken met groen werd door **menig burger** ingebracht eveneens het toevoegen van een fontein en de Jansbeek. Hiervan is echter nauwelijks iets van terug te vinden in het plan, wat niet getuigd van “Met de Stad!” ruimtelijk ontwikkelen:

Graag een groen plein

Berrie van Helden

Arnhem

Arnhemmers zien het Gele Rijdersplein in het hart van de stad het liefst veranderen in een groen plein of stadsparkje. En als het even kan, moet er een fontein bij.

Dat bleek zaterdag tijdens de gemeentelijke bijeenkomst waarop inwoners en bezoekers van de stad ideeën mochten spuien over de nieuwe inrichting van het voormalige parkeerterrein. Wethouder Ine van Burgsteden is blij dat vele tientallen Arnhemmers naar het plein toekwamen. „Mij is duidelijk dat er behoefte bestaat aan een rustplek. Mensen willen ergens kunnen zitten zonder dat ze verplicht zijn een consumptie te nemen, zoals op een terras.”

Meer groen was een grote wens, net als meer water. Daarbij werd gedacht aan de Jansbeek of een zwembad. Verder werden ideeën als een skateparkje, speelpark en foodmarkt geopperd. Enkele omwonenden pleitten voor het terug laten keren van parkeerplaatsen.

Het resultaat van de meet-up van zaterdag 25 maart 2017 in De Gelderlander.

Ondernemers hebben eerder het plan De Groene Fabriek gepresenteerd, waar de Jansbeek een prominente rol heeft. Daarom brengen wij deze visie hierbij onder de aandacht.

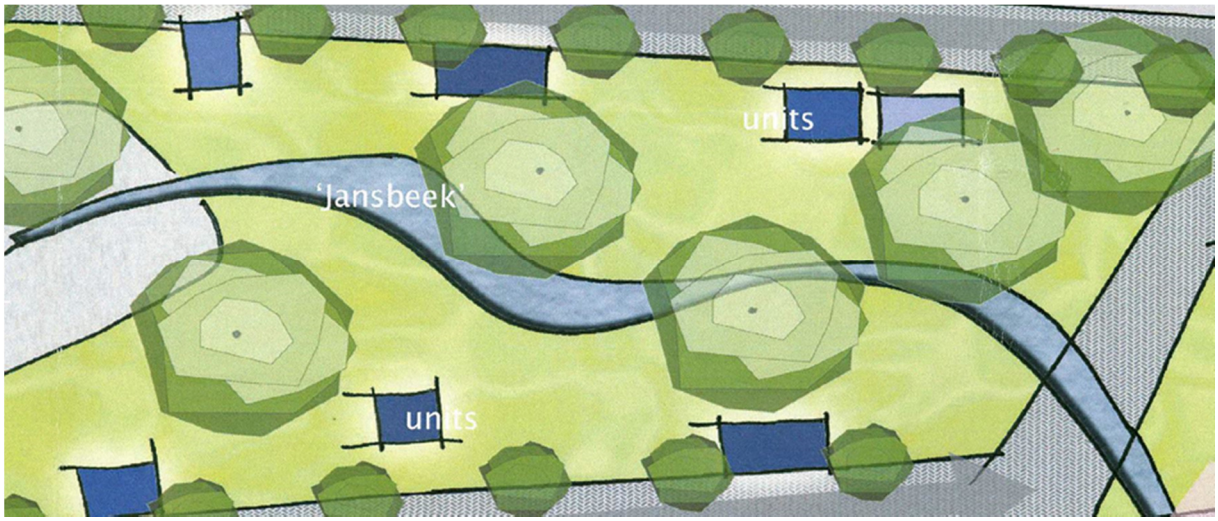

Meanderende uitvoering over luwte deel van het plein.

2017-05-12, Stichting Jansbeek boven Water

De raad heeft zich in 2008 al uitgesproken over het volledig in zicht brengen van de Jansbeek in de binnenstad en dat deze start op het Gele Rijders Plein. Het tracé is toen tevens vastgesteld.

Gebiedsvisie 2010 brengt het ook treffend: “Het Gele Rijdersplein heeft een rijke historische gelaagdheid. Deze gelaagdheid dient als referentiekader en inspiratiebron bij verdere ontwikkeling. **Deze gelaagdheid neemt nog verder toe door de Jansbeek bovengronds te halen**”.

Met de aanleg van de Jansbeek in volle gang in de zuidelijke binnenstad, komen de positieve reacties uit alle hoeken van de stad los. Dit mag de noordelijke binnenstad niet onthouden worden, de gehele binnenstad van Arnhem moet en kan met bijdrage van de Jansbeek aangenaam zijn om te verblijven.

Wij verzoeken u dan ook nadrukkelijk de Sint Jansbeek te betrekken in de ontwikkeling van het gedeelte luwte van het Gele Rijders Plein en niet te koppelen aan ontwikkeling van het gedeelte reuring om mogelijk vertraging te voorkomen.

Daarnaast roepen wij u op om tot het uiterste in te spannen om gelden uit het programma Steengoed Benutten en andere bronnen beschikbaar te krijgen om tevens het noordelijk deel van de Jansbeek aan te leggen.

Met vriendelijke groeten,
Namens **Stichting Jansbeek boven Water**

Folkert Rotshuizen, voorzitter
Johan C.M. Wolthuis, secretaris
Edwin R. Kemers, bestuurslid

Impressie Buro Poelmans Reesink start tracé Jansbeek, ***zie bijlage uit november 2011****.*

2017-05-12, Stichting Jansbeek boven Water

Gele Rijdersplein

Op de plek waar de Sint Jansbeek in het verleden de ommuurde stad binnen kwam, wordt ook nu het water weer zichtbaar. Het Gele Rijdersplein maakte deel uit van de vestigwerken en precies op de locatie waar voor de tweede wereldoorlog de Gele Rijders kazerne stond heeft in de 18e eeuw de Gelderse Toren gestaan met een ijskelder en een ondergrondse toegang voor de beek. In de wederopbouwplannen is er, op het standbeeld van de Gele Rijder na, niets meer zichtbaar van het verleden. Het terugbrengen van de Sint Jansbeek kan het historisch besef van het plein in de toekomst versterken.

Uitgangspunten:

A – Als onderdeel van het totale pleinontwerp en/of stedenbouwkundige plan
B – Voldoende maat ten opzichte van het bestaande waterwerk c.q. ten opzichte van het nieuwe stedenbouwkundige plan
C – Refererend aan de historie van de plek: op deze plek kwam de beek de ommuurde stad binnen onder de Gelderse Poort, die onderdeel uitmaakte van de vestingwerken
D – In de zichtlijn van de Bovenbeekstraat en het Land van de Markt, zoals ook de entree van de Gele Rijders kazerne - die op de plek van de Gelderse Toren is gebouwd - een prominente plaats had in het zicht van de straat

Hoogteligging en stroming

De plaats waar het water bovengronds komt op het Gele Rijdersplein ligt op ca. 15.5 m. hoogte. Het water wordt ondergronds vanaf de La Reijstraat aangevoerd en kan gezien het feit dat het waterniveau in de La Reijstraat ca. 15.3 m. is vrij hoog ten opzichte van het maaiveld worden aangelegd. Het water kan dan vervolgens dicht aan het oppervlak en daardoor goed zichtbaar door de Bovenbeekstraat naar beneden stromen.

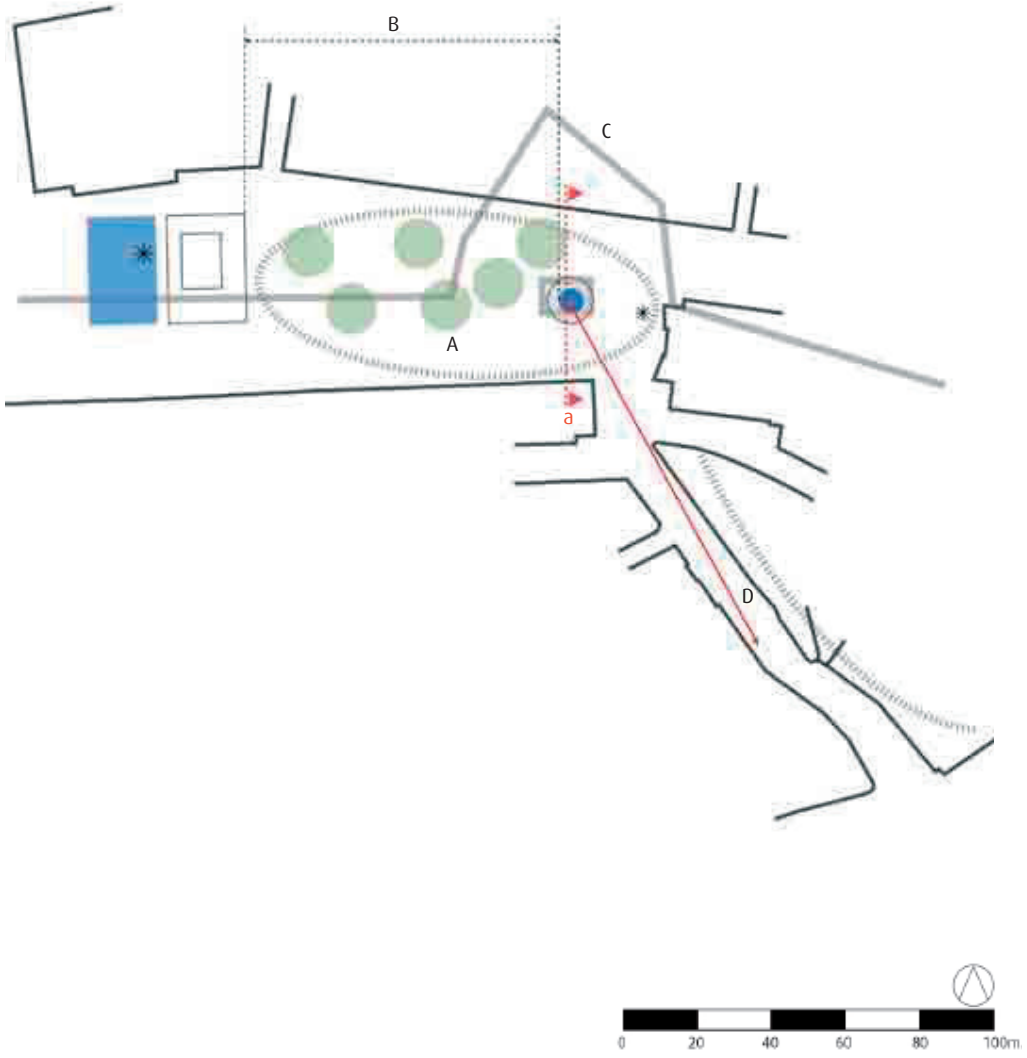

Legenda

- *Bestaande waterelement*
- *Lijnelement beek*
- *Beek in samenhang architectuur*
- *Schakelpunt beek*
- *Schakelpunt in samenhang architectuur*
- *Bijzondere plek*
- *Hoogte accent*
- *Relatie omgeving*
- *Maatvoering*
- *Zichtrelatie*
- *Doorsnede* (a)
- *Bebouwing, bestaand*
- *Bebouwing, nieuw*
- *Bebouwing, historische ligging*
- *Kunstwerk*
- *Brug/oversteek*
- *Duiker*
- *Bestaande bomen*

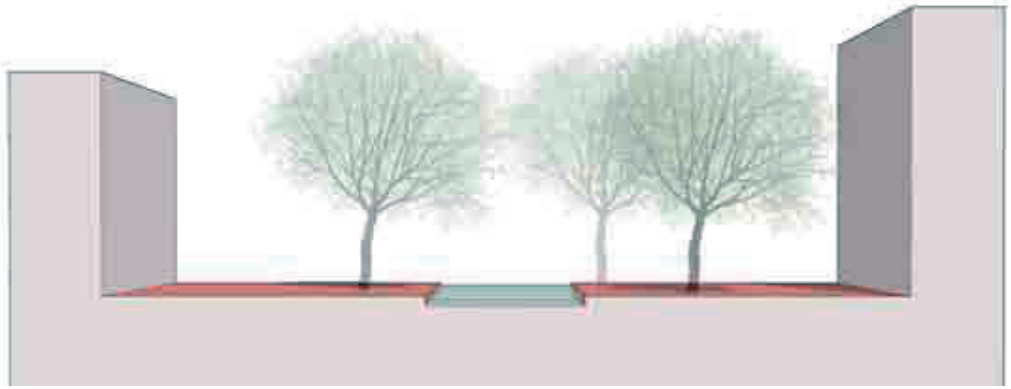

Aanzicht a-a'

Legenda

- *Minimaalprofiel beek*
- *Maximaalprofiel beek/ talud/ oeverzone*
- *verharding*
- *groen*
- *keuze mogelijkheid*
- *verharding overig*
- *hoogte indicatie*
- *positie waterloop*

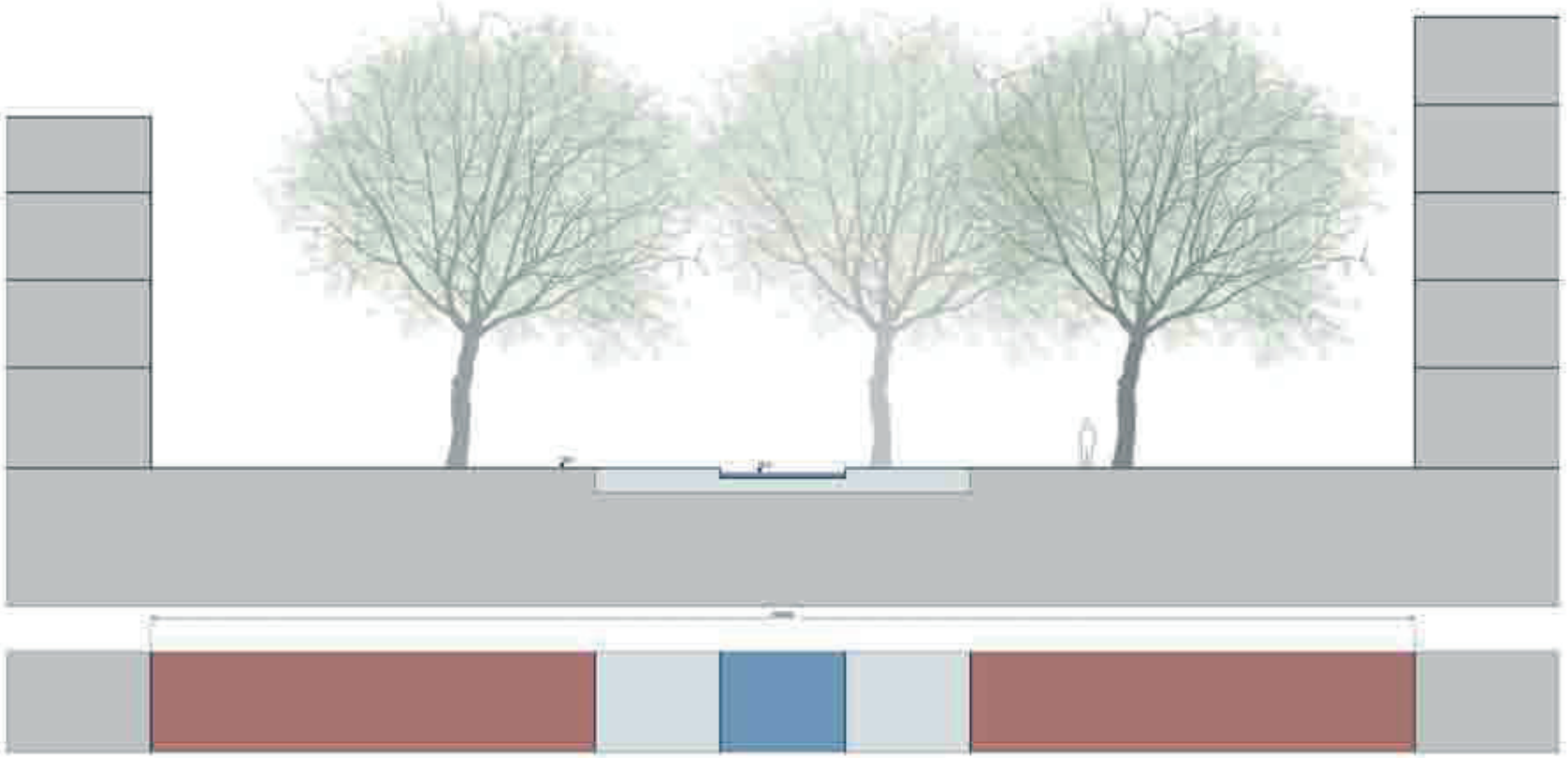

Doorsnede a-a'

Pleitnota
Gemeente Arnhem 15 mei 2017
Onderwerp AKU fontein en Gele rijdersplein te Arnhem

Geacht College,

Hedenmorgen heb ik aan de Griffie de brief van Erfgoedvereniging Heemschut gezonden die we aan uw Raad hebben aangeboden op 14 maart 2014.
We hebben hier toen een aantal gedachten aan u gezonden over de cultuurhistorische waarde van deze fontein.
En ook de motivatie van het behoud op deze plaats.
In 2016 is op advies van de Raad voor Cultuur deze door Rijksdienst Cultureel Erfgoed in 2016 op de lijst van Rijksmonumenten geplaats, daarmee werd de culturele waarde van dit complex bevestigd.

De beschrijving/waardestelling van 1 mei 2008 gaf aan dat deze een bijzonder monument zou kunnen zijn en uiteindelijk is geworden.
Punten uit deze beschrijving:
Stedebouw kundige waarde
Architectuur en kunst
Cultuurhistorische waarde
Historie van het tot stand brengen 1n 1961 vanwege 50 jaar bestaan van AKU in vestiging Arnhem
Een 30 tal directeuren van AKU hebben een petitie aangeboden in 2014 voor het integraal behoud van deze fontein, we hebben ook nog een morele plicht in deze.
De intinsieke cultuurhistorische waarde speelt voor Heemschut een grote rol.
Dit is echt iets bijzonders, een van de 200 topmonumenten van wederopbouw in Nederland, een van de weinige openbare ruimten waar deze fontein met de bebouwing uit de wederopbouw elkaar versterken.
Het Mo Mo van enige jaren geleden geeft aan als beleidsstuk dat een monument niet alleen maar de samenhang van de omgeving van groot belang is
Het is een plein met een eigen identiteit
Het is een aangename openbare ruimte, met water dat een aantrekkingskracht heeft, omdat water in de Arnhemse binnenstad schaars is.
Op deze singel is de fontein als prettige verblijfsruimte voor ieder wat wils.
Het is een schakel tussen Sonsbeek en binnenstad, schakel tussen singels en binnenstad

WE staan op een kantelpunt, de fontein als monument en de charme van de omgeving van dit plein, dat mogelijk nog voor een deel ontdekt moet worden.

Het enigste juiste beginsel is deze compleet te handhaven en zorgen voor een goed onderhoudsplan voor de toekomst, omdat verwaarlozing aanleiding is tot aantasting van het complex..
Vraag:
Is deze in de monumentencommissie aan de orde geweest en wat is het advies van deze
Er is ambtelijk contact met RCE geweest, deze was tegen de sloop van de delen van de fontein, adviezen zijn niet bindend, wat een opmerking gaat dat bij susidiering van monumenten dan ook zou.
RCE is geen vrijblijvende organisatie lijkt mij
De opgeknapte fontein in het wederopbouwgebied van Gele rijdersplein is straks een waardevolle parel in dit stukje van de stad Arnhem

Ik zou u nadrukkelijk willen vragen voor de juiste aandacht voor deze rijksmonumentale fontein in een bijzondere omgeving, een verbouwing dat aantasting geeft van dit complex vinden wij onaanvaardbaar.
Dank voor uw aandacht.
Erfgoed vereniging Heemschut
De commissie Gelderland
Namens deze, J.H.Reijnen technische adviseur

Gemeente Arnhem
t.a.v. de gemeenteraad
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

10 maart 2014

Gedachten bij mogelijke ontwikkelingen rond de AKU-fontein met het kunstwerk "de ontembare krachten van de natuur"

Geachte leden van de gemeenteraad,

Erfgoedvereniging Heemschut heeft kennis genomen van mogelijke ontwikkelingen rond de AKU-fontein. Mogelijke ontwikkelingen die maken dat schrik, verbazing en ongeloof bij ons om voorrang strijden. We willen onze gedachten graag met u delen in de hoop dat het voor een wending ten goede niet te laat is. Daarbij willen we nadrukkelijk niet alleen bezwaren opvoeren, maar in het bijzonder ook de grote kansen van deze plek voor het voetlicht brengen.

De gedachten van erfgoedvereniging Heemschut in het kort

Het ensemble van de AKU-fontein, het kunstwerk van Tajiri en de patio met pergola (kortweg de AKU-fontein) is een uniek ensemble met ongekende kunstzinnige waarde en een grote betekenis voor 'het verhaal van Arnhem'.

Het is nu in trieste staat, maar was ooit prachtig en kan dat vrij eenvoudig weer worden. Stedenbouwkundig zit deze plek doordacht in elkaar en kan zich zonder grote ingrepen uitstekend verder ontwikkelen. Het plan voor herbouw van de HBS ten behoeve van huisvesting voor jongeren (kortweg het HBS-project) is op zichzelf een sympathiek initiatief, maar op deze locatie niet verantwoord uitvoerbaar omdat daar nu eenmaal de prachtige AKU-fontein zijn plek heeft en verplaatsen niet realistisch lijkt en grote gevaren met zich meebrengt. De stad Arnhem dreigt door het HBS-project één van haar mooiste openbare ruimtes te verliezen als gevolg van een op zich goed initiatief, dat helaas op de verkeerde plaats dreigt te belanden; hier hangt de dreiging in de lucht van een foute beslissing die Arnhem voor altijd zal berouwen en waarop de volgende generatie Arnhemmers slechts met verbijstering terug zal kunnen kijken.

De juiste beslissing is om voor het HBS-project een alternatieve – misschien wel betere – plek te vinden en de AKU-fontein op zijn huidige locatie koesteren, te omarmen als Rijksmonument en één van de iconen van Arnhem en hem te restaureren tot een prachtige, levende openbare ruimte.

In Arnhem gebeurt veel goeds op het vlak van erfgoed

We kennen Arnhem als een stad die zorgvuldig met de dragers van haar historie om gaat, dragers uit het verre, maar ook uit het recente verleden. De zorg en creativiteit van Arnhem zien we aan succesvolle en spraakmakende projecten zoals de verplaatsing van de historische gevels van station Klarendal. Ook de toekenning van de status van gemeentelijk monument aan de AKU-fontein en de intentie om hem te erkennen als één van de topmonumenten van de wederopbouw, met de daarbij behorende status van rijksmonument, zien we als teken van de passende behoedzaamheid en trots waarmee Arnhem haar erfgoed benadert. Des te verbaasder zijn wij dat nu een uniek stuk erfgoed zo onoverdacht verloren zou kunnen gaan.

Door de trieste staat spreken de kwaliteiten van de AKU-fontein niet meer voor zichzelf

De AKU-fontein is zo'n 50 jaar geleden met veel zorg ontworpen en gebouwd. De mooie compositie, de plek om te verpozen, het spel van de fonteinen, de fleurige bloemen en de interessante in vitrines uitgestalde voorwerpen uit het gemeentelijk museum waren bij de toenmalige Arnhemmers erg geliefd. Zij waardeerden het geschenk van de Algemene Kunstzijde Unie - een bedrijf dat een grote rol speelde in de sociaal-economische geschiedenis van Arnhem – en hechtten ook veel waarde aan de betekenis als monument voor de voltooiing van de wederopbouw, en daarmee voor de afsluiting van de oorlog. Op deze wijze symboliseert het AKU-monument bij uitstek ook de nieuwe hoop en het optimisme van de jaren 60.

De band van Arnhem met de oorlog is sterk gebleven - getuige bijvoorbeeld de internationale Liberation Route, die ook het Willemsplein aandoet, maar de AKU-fontein is ten prooi gevallen aan een geleidelijk proces van aftakeling. Door verwaarlozing en ondoordachte ingrepen functioneert en bekoort het niet meer, waardoor het als waardevolle plek ook aan betekenis dreigt te verliezen. Wat niet gewaardeerd wordt heeft op termijn ook geen bestaansrecht en daardoor kunnen gedachten over sloop wortel schieten. De huidige staat en de beperkte waardering mogen echter absoluut niet als uitgangspunt voor de toekomst genomen worden; we moeten, om hier juist mee om te kunnen gaan, de prachtige betekenisvolle plek, die het was en weer kan worden, voor ons geestesoog oproepen!

HBS-project: een mooi initiatief, maar helaas op de verkeerde plek

Het plan om de gesloopte HBS te herbouwen voor en door jongeren is een sympathiek initiatief, dat ook een belangrijke sociale component heeft; betaalbare woonruimte en ontmoetingsplekken voor jongeren zijn enorm belangrijk voor een stad en Heemschut ondersteunt van harte goede, kwalitatieve ontwikkelingen en een levende geschiedenis. Er zijn echter ook argumenten voor het HBS-project die wij minder goed begrijpen. Het herstellen van een stuk Arnhem van voor de oorlog bijvoorbeeld is niet logisch op een plek waar een buitengewoon waardevol stuk Arnhem van ná de oorlog ligt. Ook de verwachting dat het Gele Rijdersplein eerst en alleen door de herbouwde HBS meer intimiteit zal krijgen en een sfeervol ontmoetingsplein wordt, delen wij niet. Aan intimiteit is dankzij de pergola van de AKU-fontein geen gebrek en sfeervol kan het juist ook worden met een kwalitatieve inrichting die aansluit bij het wederopbouwensemble.

De HBS is afgebroken, dat zouden we nu wellicht niet zo snel meer doen, maar nu een oneindig veel unieker monument slopen om de HBS te reconstrueren is de wereld op zijn kop. Bij een nieuwe ontwikkeling heb je de vrije hand in de locatie. Bovendien kan daar van geprofiteerd worden door bij te dragen aan herstructureringsopgaven of door een bestaand monumentaal pand een nieuwe toekomst te geven.

Op deze plek is de prijs, die voor het in wezen sympathieke HBS-project betaald wordt, simpelweg veel te hoog; door een verkeerde locatie worden de positieve aspecten zwaar overschaduwd door de negatieve.

Verplaatsen betekent voor altijd verloren gaan

Het idee om de monumentale AKU-fontein te verplaatsen is op zich begrijpelijk, zo lijken immers de kool en de geit gespaard te worden. Echter de intentie tot verplaatsing zonder nieuwe plek, plan en financiering staat feitelijk gelijk aan sloop en vernietiging. Het zou betekenen dat alle onderdelen voor lange tijd zorgvuldig opgeslagen moeten worden en dat er in de toekomst een plek gevonden moet worden. Een plek die groot genoeg en zo levendig is, dat het omvangrijke totale ensemble goed tot zijn recht komt en goed gebruikt wordt gebruikt wordt. En uiteraard moet er op dat moment geld zijn voor het opbouwen en restaureren. Dit zijn zoveel onzekere factoren dat we vrezen dat die niet op elkaar af te stemmen zijn en na lange jaren van opslag de onderdelen - en daarmee het monument - verloren zullen gaan.

De stedenbouwkundige opzet rond de AKU-fontein ís al klaar voor de toekomst

Een indruk die bij veel mensen leeft is dat de omgeving van de AKU-fontein een stedenbouwkundig knelpunt zou zijn. Wellicht komt dit door de bijzondere samenhang tussen de singels/het Willemsplein en het Gele Rijdersplein. Dit is een samenstel van ruimtes dat je in deze vorm niet zo vaak ziet. Dat betekent echter niet dat dit stedenbouwkundig niet functioneert. Daarnaast zal wellicht een rol spelen dat het Gele Rijdersplein in de huidige vorm geen aangename ruimte is, dit komt echter door het gebruik en de inrichting en niet door de ruimtelijke relaties.

De stedenbouwkundige opzet uit de jaren van de bouw van de AKU-fontein is juist zeer doordacht: de fontein is een ruimtelijke scheiding tussen het Willemsplein en het Gele Rijdersplein, die echter ook visueel contact laat bestaan. Hierdoor is er sprake van stedelijke plekken die een bijzondere ruimtelijke relatie tot elkaar hebben en in samenhang beleefd kunnen worden, zonder hun zelfstandige betekenis te verliezen. Daarnaast mag niet onvermeld blijven dat de AKU-fontein en de gebouwen in de omgeving in samenhang ontworpen zijn; de AKU-fontein is grotendeels omgeven door fraaie en gevarieerde wederopbouwarchitectuur. Dit is kortom een stedenbouwkundige opzet die zondermeer klaar is voor de toekomst, slechts de invulling van de ruimte en de staat van de AKU-fontein vragen om aandacht.

Bovendien heeft stedenbouwkundig teruggrijpen op de vooroorlogse situatie in de huidige context nog een belangrijk nadeel: door afsluiten met een gesloten bouwvolume ontstaat weliswaar een nadrukkelijk besloten Gele Rijdersplein, maar het Willemsplein verliest belangrijk aan kwaliteit omdat het eigenlijk de openbare ruimte ontnomen wordt, wat resteert is een busstation zonder noemenswaardige verblijfsruimte.

De AKU-fontein is een uniek ensemble met uitzonderlijke kwaliteiten en enorme potentie
Volgens de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is de AKU-fontein één van de topmonumenten van de wederopbouw, één van minder dan 100 in heel Nederland en binnen deze illustere selectie van grotendeels gebouwen, haast uniek als monumentale openbare ruimte. Het is een zeer geslaagd voorbeeld van een stadsplein uit de wederopbouwperiode en – ondanks het verval – in essentie gaaf bewaard gebleven en daarmee uitstekend en eigenlijk eenvoudig te restaureren.
Los van deze kunstzinnige kwaliteiten, die in de toekomst zeker nog aan betekenis zullen winnen, heeft de AKU-fontein ook grote betekenis voor 'het Arnhemse verhaal' het is bij uitstek een drager van de Arnhemse geschiedenis waarin de oorlog en de wederopbouw zo'n belangrijke plek innemen. Ook is het een symbool voor het denken over gemeenschapszin tijdens de wederopbouw, een gemeenschapszin waarnaar we in onze tijd juist ook weer sterk zoeken. Dit geeft de AKU-fontein ook een grote actuele betekenis. Hij was altijd bedoeld als een uitnodigende plek waar geborgenheid gevonden kan worden en dat kan hij ook bij uitstek weer worden.

Stelt u zich eens voor…
Over een aantal jaren is betaalbare woonruimte voor jongeren op diverse plekken in de stad gerealiseerd. Het combineren van het "HBS-project" met de herbestemming van één van de leegstaande historische gebouwen in de binnenstad was zo'n succes dat het direct navolging gevonden heeft.
De fontein en de patio zijn mooi gerestaureerd, het kunstwerk van Tajiri komt optimaal tot zijn recht. De gereconstrueerde vitrines tonen iedere maand een nieuwe boeiende tentoonstelling en de prachtig spuitende fontein trekt op mooie dagen mensen vanuit de hele stad; het bruist, het leeft het is een bijzondere plek en typisch Arnhem.
Op het gerevitaliseerde Gele Rijdersplein is van alles te krijgen en het is er aangenaam vertoeven. De fontein en de patio zijn de kroon op deze openbare ruimte en vormen de schakel van de binnenstad naar de groene singels en zelfs naar park Sonsbeek.
De stijl en de bouwwerken van de wederopbouw en de iconische jaren 60, kennen inmiddels een enorme waardering bij liefhebbers, maar ook bij het grote publiek en Arnhem heeft één van de mooiste en meest unieke monumenten uit deze periode, dat bovendien niet een gebouw is dat slechts bekeken kan worden, maar een openbare ruimte waar iedereen kan komen om er op zijn eigen manier van te genieten.

Met vriendelijke groeten, namens de Provinciale Commissie Gelderland,

Ir. J. Goudeseune
Landschapsarchitect,
adviseur van de PC Gelderland

Drs. G.J. Dorhout
Kunsthistorica,
secretaris van de PC Gelderland

Geachte raadsleden,

Sprekend namens de gezamenlijk horecaondernemers en evenementenorganisatoren van het Gele Rijdersplein kan ik u melden dat ook wij verheugd zijn over de stappen die het college wil maken met betrekking tot de toekomst van het Gele Rijdersplein.

De overweging om de patio/pergola in zijn huidige vorm te verwijderen is naar onze mening een noodzakelijke stap die moet worden gemaakt om het plein weer een goede toekomst te geven.
We ondersteunen de visie dat het Gele Rijdersplein in "twee delen" wordt gesplitst; het westelijke deel vol dynamiek en reuring en het oostelijke meer als een luwte gebied voor wonen, werken en ondernemen. Hierbij dient wel de toevoeging te worden gemaakt dat het oostelijke deel geschikt moet blijven voor evenementen (zoals bijvoorbeeld Koningsdag). De 'roomdivider' waarover wordt gesproken zien wij in deze setting dan ook als een toegevoegde waarde, maar enkel deze dienstbaar is aan de activiteiten van de twee delen van het plein. Dus geen woonblok, maar wel een “bouwwerk” dat bijvoorbeeld podium kan dienen, bij voorkeur met faciliteiten als stroom, water en sanitair. Het open karakter dient echter behouden te blijven. Hiermee sluiten wij ons volledig aan bij de brief die het Platform Binnenstad Arnhem (gedateerd op 1 mei 2017) u hierover heeft geschreven.

Hierbij wil ik wel de toevoeging maken dat het van belang is dat er spijkers met koppen worden geslagen! De horecaondernemers rondom het plein, met name aan de westzijde, doen er alles aan om er een bruisend geheel van te maken. Grote investeringen worden hierbij niet geschuwd en de inzet, betrokkenheid en bereidwilligheid is erg groot. Er moet nu echt iets moet gebeuren met het Gele Rijdersplein.

We begrijpen dat de plannen eerst moeten worden uitgewerkt en uitgetekend voordat deze daadwerkelijk kunnen worden uitgevoerd. Echter vooruitlopend op de definitieve uitvoering zijn er veel zaken die zowel voor de uiteindelijke opzet moeten plaatsvinden, maar die al wel geregeld kunnen worden. Zaken die direct bijdragen aan een bruisend plein. Denk hierbij aan het verplaatsen van de fietsenstalling, het verwijderen van muurtjes en obstakels rondom de patio en de fontein en het beter handhaven van de openbare orde waardoor de horecabedrijven gezamenlijk terrassen kunnen inrichten die vanaf alle kanten bereikbaar zijn.

Laten we met zijn allen snel de knopen doorhakken en aan de slag gaan!
Dank u voor uw aandacht.

Met vriendelijke groet,

Pierre Kegels, The Workstation

Mede namens:

Wim van der Poel, MAMS coffee&more

Michael Chen, Sushi Koi

Erik Hulsebos, Stan & Co

Adem Yildirim, Restaurant Nisantasi

Platform Binnenstad Arnhem

Politieke maandag 15 mei 2017 – inspreektekst Gele Rijdersplein

- Ik sta hier namens Platform Binnenstad Arnhem, daarmee ook namens de stakeholders in PBA, en mede namens – en op verzoek van – JMA Real Estate en Comité revitalisering Gele Rijdersplein.
- Wij zijn heel blij met de scenariostudie voor het Gele Rijdersplein, en vooral over de keuze van het college om de **patio-met-overkapping ('de pergola') geheel te verwijderen**. Hiermee steekt het college zijn nek uit en dat verdient sowieso waardering.
- Maar het is ook goede keuze! Door deze keuze **ontstaat de fysieke ruimte die nodig is** om te kunnen gaan werken aan structurele kans voor verbetering van het plein en zijn directe omgeving, en het tegengaan van de verpaupering die hier al even gaande is.
  Wij zijn er namelijk van overtuigd dat de *huidige* patio-met-overkapping (zoals de 'pergola' in de stukken heet) door zijn maatvoering, vorm, hoogte en afmetingen NIET de mogelijkheid biedt, of gaat bieden, voor de functionaliteit en de kwaliteit die we hier allemaal zoeken, hoeveel geld je er ook in zou stoppen om de boel op te knappen.
- Ik ga hier niet de brief opdreunen die wij u gestuurd hebben, ik vertrouw er op dat u die **goed zult lezen**. Wel haal ik nog graag een paar aspecten naar voren.
- Het verwijderen van de pergola is de **strategische en noodzakelijke ingreep** om te kunnen komen tot goede vormgeving van het ´kamerscherm´ tussen reuring en luwte, én om een interessant overkapt podium te kunnen maken dat:
  - structureel gelegenheid biedt voor publieke activiteiten als culturele uitvoeringen en openluchtmarkten,
  - op een slimme manier ruimte biedt voor een grote fietsenstalling,
  - op zich een echte *eye catcher* is met recreatieve aantrekkingskracht.
- De zogenoemde *room divider* zou in onze ogen alleen **niet een harde bouwmassa** moeten zijn. Toevoeging van een woonblok zien wij niet als een goede oplossing (*too much*). Een goed vormgegeven verhoogd podium met overkapping zal volgens ons het gewenste effect geven. Het referentiebeeld uit Marseille (zie scenariostudies Kokke) is inspirerend, maar kijkt u ook eens naar de beelden van de *Metropole Parasol* in Sevilla. In elk geval moeten we samen nu de ruimte zoeken om hier vrij in te denken en te komen tot iets moois.
- Wij zijn heel enthousiast over het idee om het **waterbassin structureel geschikt te maken als schaatsbaan in de winterperiode**. En laten we nu dan wel alles er uit halen wat er in zit, en samen kijken naar de mogelijkheid om het beste van drie werelden te bereiken: permanente faciliteiten op/in het podium zodat het gebruik laagdrempelig is, een deugdelijke en permanente ijsvloer in de winterperiode, én een echt beleefbaar waterbassin met sprankelende fontein in de andere maanden.
- De **huidige fietsenstalling** is van groot belang voor fietsers en voor de binnenstad, maar in haar huidige vorm een vreselijk onding. Dus wat een geweldige kans ligt hier om én een grotere stalling te maken én deze aan het zicht te onttrekken én deze toch uitnodigend (want niet geheel ondergronds) te laten zijn. Wij kunnen niet wachten.

- Er wordt ook gesproken over de **Janspoort**, de schakel tussen Willemsplein - AKU-fontein en het Jansplein. Daar zijn wij heel blij mee, want dit is nu een treurige plek die als 'toegangspoort' tot de binnenstad veel beter verdient.

Dan nog een paar woorden over ***erfgoed en monumentwaarde,*** waar sommige partijen u op zullen aanspreken.

Zoals wij schreven heeft Platform Binnenstad Arnhem studie gemaakt van de procedure waarmee de (voorgenomen) aanwijzing tot rijksmonument tot stand is gekomen.
Daarbij zijn ons een paar zaken opgevallen:

- In de geldende 'Beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2013' (art.7) staat dat bij aanwijzing rekening gehouden moet worden met de mate waarin het monument:
  a. Een **positief behoudperspectief** heeft,
  b. **Positieve invloed heeft op de kwaliteit** van de ruimtelijke omgeving
- Wij denken toch wel objectief te kunnen vaststellen dat beide criteria wél gelden voor de fontein en het kunstwerk, maar zeer **zeker níet voor de patio en de overkapping**
- De RCE schrijft dat aanwijzingen (en het starten van procedures daartoe) bij voorkeur plaatsvinden op grond van **decentrale voordracht** (lees: van de gemeente of andere lokale belanghebbenden). Dat is hier niet gebeurd. Het is de RCE zelf geweest die de AKU-fontein op de lijst heeft gezet.
- Ondanks dat de gemeente, ook bij rappel, geen 'advies' heeft gegeven, heeft RCE het traject toch doorgezet.
- De **Raad voor Cultuur** heeft in haar advies een mooie tekst gewijd aan de fontein en het beeldhouwwerk, maar zij **spreekt met geen woord over de patio en de overkapping**
- In de beschrijving van het belang en de waardering van het monument (door RCE en het ministerie) gaan alle teksten gaan over de fontein en het beeldhouwwerk, maar **nergens spelen de patio met overkapping een rol in de waarderingsaspecten**.
- Een van de insprekers stelt dat de status van Rijksmonument al in oktober 2016 onherroepelijk zou zijn geworden. Ik kan u vertellen dat dat niet waar is. Wij weten dat er in elk geval tot 18 april jongsleden nog een procedure liep gedurende welke de **monumentstatus niet onherroepelijk was**.
- Natuurlijk zal sloop (*of verplaatsing??*) van de pergola de nodige voeten in aarde hebben en moet er met instanties gesproken worden. Maar geachte gemeenteraad, **gaat u dit alstublieft niet uit de weg**. Wij zien téveel kansen

Gemeenteraad Arnhem,
Koningsstraat 38,
6811DG Arnhem

Arnhem, 15 mei 2017.

Geachte gemeenteraad,

Naast Focus, Blauwe Golven, De Markt hebben we binnen afzienbare tijd weer een behoorlijke discussiepunt erbij namelijk het Gele Rijdersplein. Een plein dat eerder zeer bruiste van ondernemers, uitzendbureaus, leuke kleine zelfstandigers en waar bewoners en bezoekers konden en mochten parkeren.

Nu is het een plein waar de parkeerstrepen zijn verwijderd (onnodig geldverspilling), waar een aantal gehandicapten hun eigen verkeersbord zagen verdwijnen in de gemeentewagenbak. Een plein dat momenteel veel meer hangjongeren aantrekt en die ook overlast veroorzaken naar de bewoners en de nog zittende ondernemers toe.

Een plein waar mensen hun ontlasting bij bewoners voor hun deur dumpen, straatwerk onder wordt gekalkt, gedeald wordt en ga maar zo door. Was dit de opzet van de gemeente Arnhem om van een bruisend plein een soort achterstandsplein te maken?

Zou men dit met het slopen van de pergola op kunnen krikken? Zou men dit met het verdiepen of ondergronds brengen van de fietsenstalling op kunnen krikken? Zou een parkje dit kunnen opkrikken? Zou een nieuw bouwblok dit kunnen op krikken? Zou meer terras aan de zijde van de sushi dit kunnen op krikken? Zou regelmatige controle door onze handhavers dit kunnen opkrikken?

Alvorens ook eigenlijk maar iets met het plein te gaan ondernemen zou men eerst de overlast aldaar aan moeten pakken. En niet nu dingen gaan bekijken en reeds al wat daarin gaan beloven. En zeer vreemd is ook dat afgelopen donderdag en vrijdag ambtenaren ineens te zien zijn op het plein om in gesprek te gaan met derden aldaar, waarom niet veel eerder? Of heeft de gemeenteraadsagenda hier een rol in gespeeld zodat men weer kan zeggen we zijn goed in gesprek geweest?

Ruim een jaar geleden haalde Arnhems Hart bij een overleg, de leegstand aan op het Gele Rijdersplein en wat de gemeente hier in kan betekenen. Eigenlijk waren we binnen 5 minuten klaar, het antwoordt was: we doen niets.

We adviseren wel dringend om het AKU monument op korte termijn onderhanden te nemen zodat een stuk trots weer netjes en behoorlijk getoond kan worden aan onze bewoners, ondernemers en vooral bezoekers. Wellicht kan met het Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed bekeken worden in hoever het AKU monument en er omheen, kan en mag worden aangepast.

De AKU-fontein een toepassing geven als vaste schaatsbaan zou in onze ogen een aantasting van het monument geven en dan nog te zwijgen over vaste toepassingen buiten de fontein die genomen moeten worden om het te realiseren. Tevens lijkt ons dit een zeer kostbare zaak welk weer ons Arnhems budget onnodig zal belasten. Men kan dan beter kijken om jaarlijks een dragende mobile schaatsbaan er overheen te plaatsen. Of maak een echte schaatsbaan van de Lauwersgracht.

Men heeft het over verdiepen of ondergronds maken van de bewaakte gratis fietsenstalling. Een fietsenstalling die volgens onze laatste insiders informatie op de plek van de huidige pergola zou moeten komen. Dit is dan verder weg van de bushaltes en hierdoor zullen er ook minder fietsen daar geplaatst worden.

www.ArnhemsHart.nl

Onlangs heeft deze fietsenstalling een uitbreiding gehad wat eigenlijk overbodig is geweest. Het oude formaat heeft nog nooit vol gestaan en er is altijd genoeg ruimte, dus waarom de uitbreiding welk weer onnodig geld heeft gekost? Of moest het plein gewoon maar even snel wat opgevuld worden?

Tevens zien we dagelijks rondom deze fietsenstalling erg veel fietsen staan bij het hekwerk aan het Willemsplein, onder de Janspoort en ook zien we fietsen en scooters vastgeketend buiten de fietsenstalling aan het hek staan. Bij een telling al ruim 100 stuks welk in de fietsenstalling hadden kunnen staan.

Waarom niet de ingang en de fietsenstalling aan de zijde van de bushaltes? Wat breder en meer vergroenen, misschien zo vergroenen dat men niets meer aan de buitenzijde kan vastketenen. Misschien met twee ingangen welke veilig te benaderen zijn?

U leest het goed, veilig. De huidige ingang ligt momenteel aan een hele drukke fiets- en scooterweg . Hier rijden ze vaak als zotten langs en met hoge snelheden dat dagelijks daardoor wel (bijna) ongelukjes gebeuren. Ook zien we auto's en kleine busjes langs de paal glijden on naar het Gele Rijdersplein te gaan.

Conclusie:
Gemeenteraad luister eerst eens naar de bewoners en zittende ondernemers van het Gele Rijdersplein. Betrek ze er eens echt bij, nodig ze uit om rond de tafel te gaan zitten. In onze rondgang daar bleek dat door de vele verhalen zij momenteel niet meer weten waar ze aan toe zijn en wat er zou en kan gebeuren met het plein.

En eigenlijk had het Gele Rijdersplein tot de transformatie nog gewoon als parkeerplaats gebruikt kunnen worden.

Samen met de stad was het toch? En schrap dat woord reuring eens uit jullie tablets, want reuring is er al genoeg zodra er weer een plan op tafel komt. Verander het eens echt in "Samen"!

Als het voorstuk rond het monument is aangepakt kan men ook pas verder kijken hoe het plein kan worden ingericht waarbij iedereen baat bij heeft. Zet er ondertussen eens van die mooie plantenschalen neer, en dan niet een of twee. En vraag de bewoners en ondernemers daar om mee te helpen ze in te planten. Arnhems Hart helpt heel erg graag mee en zorgt voor de koffie en thee.

Met vriendelijke groeten,

Arnhems Hart,
P/a Walburgisplein 45,
6811BZ Arnhem,
www.arnhemshart.nl,

www.ArnhemsHart.nl

Tel: 06-39872028.

www.ArnhemsHart.nl

BEHANDELRESULTAAT

INFORMATIEVE VERGADERING 15 mei 2017

GEMEENTE Arnhem

Gele Rijders Plein

Zaaknummer:	134574
Portefeuillehouder:	I. van Burgsteden

Resultaat van bespreking:

Insprekers
Tijdens de informatieve behandeling hebben de volgende personen ingesproken:
(hun bijdragen zijn, voorzover beschikbaar, aan de stukken toegevoegd).
Mevrouw L. Kessler (bewoner van het Gele Rijdersplein); De heer E. Machielse (bewoner van het Gele Rijdersplein); De heer J. Wolthuis (namens de stichting Jansbeek boven Water); de heer B. Brouwer (namens de erven Brouwer en Tajiri); de heer J. Reijnen (namens de Erfgoedvereniging Heemschut); de heer P. Kegels (namens ondernemers van het Gele Rijdersplein) en de heer C. Wortmann (namens het Platform Binnenstad Arnhem).

Conclusie
Nadat alle insprekers de raad hadden toegesproken en hun vragen beantwoord, sloot de voorzitter de vergadering met de conclusie dat informatieve behandeling een volgende keer wordt voortgezet. Dan zal de wethouder als eerste het woord krijgt om te reageren op de inbreng van de insprekers.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

M. Louwers

Documentnummer:
Zaaknummer:

Titel/onderwerp: Gele Rijders Plein

Raadsadviseur: E. Dirksen Telefoonnr: 3774712 elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Paul van Hoof/ Kirsten van Rijen
Portefeuillehouder:	I. van Burgsteden	Telefoonnr:	377 3710/3773583
		E-mailadres:	Paul.van.hoof@arnhem.nl Kirsten.van.Rijen@arnhem.n
Doel activiteit	Informatief		

Toelichting

Voorgeschiedenis
In **2011** is de visie op het Gele Rijders Plein door de raad vastgesteld. Hierin werd als doel gesteld: *"Het Gele Rijders Plein moet op termijn weer een vitale plek worden in de binnenstad. We zetten een koers in die naar onze overtuiging er stap voor stap voor kan zorgen dat het op en aan het Gele Rijders Plein goed wonen, werken en verblijven wordt."*
Vervolgens hebben de initiatieven zoals de realisatie van een Mercado markthal en de herbouw van de HBS de eindstreep nooit gehaald.
In **2015** is de nota 'De Arnhemse binnenstad 2015' door de raad vastgesteld waarin de koers werd ingezet om te werken aan de transformatie van de binnenstad van een 'place to buy' naar 'een place to meet'.
In **2016** ontstond er een initiatief in de stad voor de herontwikkeling van het Gele Rijders Plein. [*raadskamerbrief Gele Rijdersplein 13-12-2016*].

Voorstel
Het raadsvoorstel dat nu wordt aangeboden is een weergave van de planuitwerking van de afgelopen vier maanden, waarbij naast inspiratie uit voorgaande jaren ook letterlijk ideeën uit de stad zijn opgehaald (meetups op 25 en 27 maart).

Het voorstel vraagt de raad:
- in te stemmen met het plan om reuring aan de *westzijde* van het plein te versterken door de fontein op te knappen en nieuwe betekenis te geven en een ijsbaan in de fontein mogelijk te maken indien hiertoe de exploitatie rond is.
- in te stemmen met het plan om de *oostzijde* van het plein te transformeren naar een luwteplek in de vorm van een sfeervol intiem plein waar het prettig wonen, werken, en verbijven is door het plein te vergroenen en in te richten.
- in te stemmen met het *verwijderen van de pergola* en het doen van nader onderzoek naar (bebouwing als) een roomdivider.
- in te stemmen met de project begroting
- maximaal € 500.000 beschikbaar stellen uit de bestemmingsreserve van Buitengemwoon Beter (BGB).

Financiën
De kosten voor het plan voor het Gele Rijders Plein bedragen in totaal €1,8 miljoen euro. Dit bedrag wordt gefinancierd uit gemeentebudgetten (fonteinonderhoud, mobiliteit, BGB) en met geld van de provincie *(€ 912.000 van het programma Steengoed Benutten uit de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen)* en de markt. Hiervoor zijn partijen in beeld die tegenover de eenmalige investering ook de mogelijkheid van exploitatie op zich willen nemen.

Kanttekening
De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) heeft nog geen formeel advies gegeven, dit volgt bij het aanvragen van de omgevingsvergunning. Er is al wel ambtelijk contact geweest en de verwachting is dat bij een officiële adviesaanvraag de RCE niet positief

	zal adviseren op het weghalen van de pergola omdat het monument dan teveel wordt aangetast. Adviezen van de RCE zijn niet bindend. **Eerste informatievebehandeling op 15 mei** Zeven personen hebben gebruikgemaakt van het inspraakrecht. Hun bijdragen zijn voorzover ontvangen toegevoegd aan de stukken in Ibabs. De volgende behandeling begint met een reactie van de wethouder op de inbreng van de insprekers.
Beslispunten	Te beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende fase.
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Meningsvormende fase
Spreekrecht publiek	Nee (heeft plaats gevonden op 15 mei)
Behandeladvies	U bent in de gelegenheid om politiek-informatieve vragen te stellen aan de portefeuillehouder. Alle technische vragen kunnen voor de vergadering gesteld worden aan de behandelend ambtenaar, zodat de vergadering hiermee niet hoeft te worden belast.
Bijlagen	

Raadsvoorstel Gele Rijdersplein			
Bijlage: Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017			
Bijlage: Inspiratieboek "Plein zoekt smoel! "			
Bijlage: Scenariostudie R.J. Kokke			
Bijlage: Vastgestelde visie Gele Rijders Plein 2011			
Bijlage: Begrotingswijziging			
Raadskamerbrief Gele Rijdersplein *[13-12-2016]*			
Nota Arnhemse Binnenstad 2015			
Dossier Gele Rijdersplein in oude RIS *[vanaf 2006 tot mei 2016]*			
Behandelresultaat informatieve behandeling 15 mei			

BEHANDELRESULTAAT

INFORMATIEVE VERGADERING 22 mei 2017

GEMEENTE Arnhem

Gele Rijders Plein

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	I. van Burgsteden

Resultaat van bespreking:

Verloop
Als eerste reageert de wethouder op de 7 insprekers van de vorige keer. Daarna worden in drie rondes alle vragen gesteld en beantwoord.

Toezegging
Wethouder van Burgsteden zegt toe de subsidievoorwaarden van het programma Steengoed benutten uit de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen naar de raad te sturen.
[*Informatie is aan de stukken toegevoegd.]*

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de raadskamer de informatieve ronde heeft afgesloten en het onderwerp doorgeleid kan worden naar de Menigsvorming.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

M. Louwers

Documentnummer:
Zaaknummer:

provincie GELDERLAND

Bijlage bij Statenbrief - zaaknummer 2016-006073

Aanpak SteenGoed Benutten

Gelderland. Daar vind je Nederland in het klein. Met bruisende steden en kalm platteland, weelderige natuur en breed stromende rivieren. In dat Gelderland werken we samen aan een schone en gezonde provincie. Een provincie waar we grenzen verleggen, om ruimte te maken.

Met het programma SteenGoed Benutten dragen wij hieraan bij. We helpen bij het omvormen van gebieden met leegstand naar gebieden waar mensen kunnen wonen, werken, winkelen en op een prettige manier kunnen verblijven. Zo dragen wij bij aan de ruimtelijke kwaliteit, de leefbaarheid en de economische vitaliteit en dus aan een schoon en gezond Gelderland.

Kernboodschap SteenGoed Benutten

De essentie van SteenGoed Benutten is om - gezien vanuit leegstaand vastgoed, transformatie en overprogrammering - ruimtelijke kwaliteit te behouden en te versterken en Gelderland nog mooier, leefbaarder en economisch aantrekkelijker te maken.
Dat doen we door de aanpak in gebieden centraal te stellen. We zien leegstaand vastgoed in samenhang met de omgeving. Bijvoorbeeld: als in een mooi initiatief een leegstaand pand in een dorp tot multifunctioneel centrum wordt omgevormd, wat gebeurt er dan met de school, de bibliotheek, het dorpshuis dat achterblijft? Wat is de relatie met de groenstructuur? En wat is de relatie met andere opgaven? Wat is bijvoorbeeld de samenhang van ontwikkelingen in een stadscentrum met ontwikkelingen aan de randen van de stad? En wat zijn de relaties tussen steden en dorpen op regionale schaal? We sluiten aan bij het karakter en DNA van het gebied en maken keuzes die ook op lange termijn rendabel zijn.
De aanpak is elke keer anders. Het is maatwerk waarbij we in een open gesprek met onze partners de initiatieven verkennen en steeds opnieuw onze rol en inzet bepalen.
Als provincie dragen we graag een steentje bij in projecten die maatschappelijke impact hebben en die de ruimtelijke kwaliteit in Gelderland verbeteren.

provincie
GELDERLAND

Leeswijzer

Na de inleiding in paragraaf 1 staat in paragraaf 2 de aanleiding en opgave voor Steengoed Benutten. In paragraaf 3 vindt u een overzicht van de uitgangspunten die we voor SteenGoed Benutten hanteren en die de leidraad vormen voor het nader concretiseren van onze inzet in de komende periode. Hoe we SteenGoed Benutten in een nieuwe aanpak vorm geven leest u in paragraaf 4. En in paragraaf 5 staat welke instrumenten we daarvoor inzetten. In paragraaf 6 staat een beschrijving van het proces in de verschillende Gelderse regio's en afstemming met andere provinciale opgaven. Tot slot staat in paragraaf 7 welke financiële middelen we op de begroting van 2016 zetten en geven we een doorkijk voor 2017.

Inhoudsopgave

	Kernboodschap	*1*
	Leeswijzer en Inhoudsopgave	*2*
1.	Inleiding	3
2.	Aanleiding en Opgave	3
3.	Uitgangspunten SteenGoed Benutten	5
4.	Aanpak Steengoed Benutten	7
5.	Instrumenten	12
6.	Processen in de regio en afstemming met andere provinciale opgaven	17
7.	Financiële inzet en verantwoording	19
	Bijlagen: Zicht op projecten Steengoed Benutten	20

1. Inleiding

Deze notitie bouwt voort op de Statenbrief “Schets uitwerking Programma SteenGoed Benutten” [PS 2016-195] en vormt een nadere uitwerking van het Programma SteenGoed Benutten. Deze notitie is bijlage bij de Statenbrief “Aanpak SteenGoed Benutten”. Tot op heden maakten we onderscheid tussen de aanpak voor de korte termijn en de aanpak voor de lange termijn: dit onderscheid laten we nu los. In deze notitie beschrijven we de complete aanpak voor SteenGoed Benutten voor de komende coalitieperiode.

Met het Impulsplan Wonen heeft de provincie in de periode 2012-2014 in totaal meer dan 35 miljoen euro bijgedragen aan 86 binnenstedelijke woningbouwplannen; een projectbenadering met nadruk op de exploitatie en snelle uitvoering. In 2015 en 2016 is onder de vlag van Steengoed Benutten (korte termijn) de eerste stap gezet naar vernieuwing. Zo hebben Provinciale Staten de scope, naast woningbouw, verbreed naar de andere vastgoedsectoren zoals kantoren, bedrijven en winkelruimte met een focus op een goede invulling van de transformatieopgave. In de twee tranches (2015, 2016) gaat het om 35 projecten (met een beoogde provinciale inzet van € 13,2 mln.) die goed invulling geven aan de criteria van het programma Steengoed Benutten. De besluitvorming over de 2e tranche is voorzien in juni 2016.

In het afgelopen jaar hebben we samen met onze partners verkend hoe SteenGoed Benutten verder vorm te geven. Uiteraard uitgaande van de vele processen en projecten die er nu al lopen. We hebben workshops gehouden en expert meetings belegd om te verkennen wat er nodig is. We hebben ambtelijk en bestuurlijk overleg gehad over de nieuwe koers die we met SteenGoed benutten voor ons zien en de resultaten in onze aanpak verwerkt. Ook maken we dankbaar gebruik van de resultaten van het advies “Toekomst woon- werk- en winkellocaties” van de Provinciale Raad voor de Omgeving (PRO) en van het Gelders Debat “Hard zijn of hart tonen”.

2. Aanleiding en opgave

Aanleiding
De vastgoedmarkt is in transitie. Oorzaken zijn onder andere demografische ontwikkeling (krimp, vergrijzing), schaalvergroting en technologische ontwikkelingen (o.a. internetwinkelen en het nieuwe werken). Het faillissement van V&D, drogisterijketen DA en de schoenenwinkels Scapino, Dolcis en Manfield laat in veel binnensteden zijn sporen na. Veranderend koopgedrag raakt het winkelaanbod, evenals geplande outlets aan de stadsrand. We zien de komst van pop-up stores en broedplaatsen als de Honig-fabriek, vrijkomende (agrarische) gebouwen op het platteland, wijken in transitie zoals het mode-kwartier in Arnhem en studentenwoningen in kantoren in de steden. Maatschappelijke trends als “wonen in de stad”, “minder bezit en meer delen”, “tijdelijk in plaats van ‘voor het leven’” zullen steeds meer invloed hebben op de manier waarop wij met vastgoed omgaan.
De veranderingen in de vastgoedsector staan niet op zichzelf. Leegstand werkt negatief op de economische aantrekkingskracht en leefbaarheid in binnensteden en kleine kernen. Verpaupering vormt een bedreiging voor de ruimtelijke kwaliteit in onze prachtige provincie.

Opgave
In Statenbrief (PS2015-398) is een analyse gemaakt van de leegstand, de overprogrammering en de transformatieopgave in Gelderland: voor woningen, bedrijventerreinen, kantoren, detailhandel en binnensteden, agrarisch, maatschappelijk vastgoed, monumentale gebouwen, steenfabrieken, verblijfsrecreatie en rijksvastgoed. Uit deze analyse wordt duidelijk dat de opgave in vrijwel alle vastgoedsegmenten aanzienlijk is. Ook wordt duidelijk dat de accenten per regio verschillen.
U kent ze vast wel in uw eigen leefomgeving: de verloederde plekken, soms zelfs met hekken eromheen, die een negatief effect op de omgeving hebben. We zien de uitdaging om dit soort

gebieden waar mogelijk duurzaam te herontwikkelen. Gericht op de toekomst en passend bij de veranderende behoefte in de samenleving.
In het Coalitieakkoord en de Omgevingsvisie is ruimtelijke kwaliteit een belangrijk doel, waarbij leefbaarheid en economische dynamiek belangrijke aspecten zijn. In de Omgevingsvisie is dit uitgewerkt in mooi, divers en dynamisch Gelderland.

Dat doel van ruimtelijke kwaliteit, gecombineerd met leefbaarheid en economische dynamiek, bepaalt de essentie van SteenGoed Benutten. Gezien de opgave vanuit leegstaand vastgoed, de transformatie en de overprogrammering willen we de ruimtelijke kwaliteit behouden en versterken en Gelderland mooier, leefbaarder en economisch aantrekkelijker maken.

We richten ons op de toekomst, op de veranderende vraag van bedrijven en bewoners. Dat doen we door de aanpak in gebieden centraal te stellen (zie figuur 1) en door onze instrumenten en mogelijkheden daarop te richten (zie paragraaf 5, 6 en 7). We bezien een probleem of kans in de context van zijn omgeving: als er bijvoorbeeld een Multifunctioneel Centrum in een dorp wordt neergezet, wat gebeurt er dan met de school/ scholen, de bilbliotheek, het dorpshuis die achterblijven? Als leegstand in een “aanloopstraat” wordt aangepakt, wat is de invloed op andere aanloopstraten? Is er behoefte aan de voorgestelde woningen? Wat is de relatie met de groenstructuur? Wat is de relatie met het kernwinkelgebied en een in de buurt gelegen bedrijventerrein? En wat als een leegstaand kantoor wordt omgevormd tot een gezondheidscentrum, studentenwoningen of huisvesting voor asielzoekers? Welke invloed heeft een grootschalige “outlet” aan de rand van de stad op de binnenstad en wellicht zelfs de omringende binnensteden? Wat doen we met vrijkomende agrarische bebouwing? De aanpak is maatwerk waarbij we in een open gesprek met onze partners de initiatieven verkennen. We sluiten daarbij aan bij het karakter en DNA van het gebied.

Als provincie dragen we graag een steentje bij in projecten die maatschappelijke impact hebben en die de ruimtelijke kwaliteit in Gelderland verbeteren.

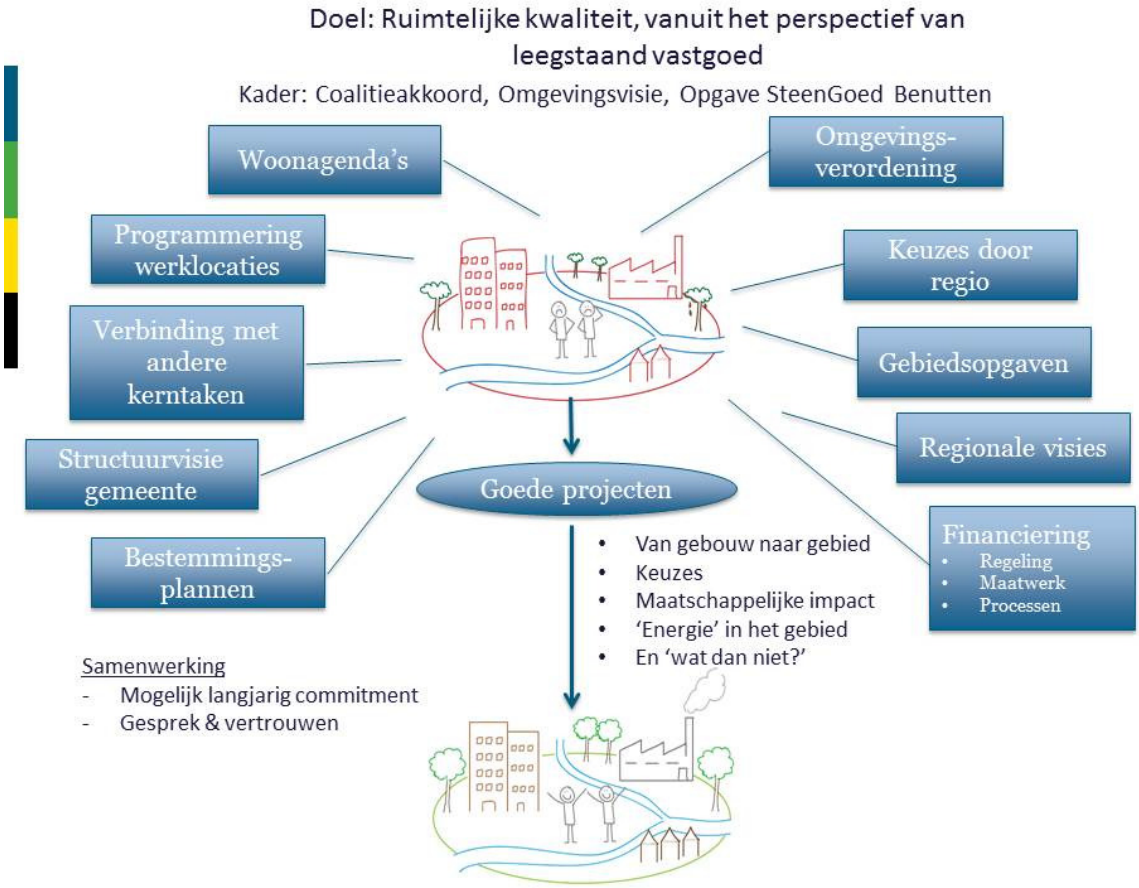

Figuur 1: Gebied centraal in "SteenGoed Benutten"

3. Uitgangspunten SteenGoed Benutten

Als provincie hebben we een regionale kijk op de verschillende vastgoed segmenten en ontwikkelingen in een gebied. We kennen de partijen in het veld, kunnen die met elkaar verbinden en we kunnen kennis ontsluiten. We beschikken over instrumenten waarmee we kunnen bijdragen aan oplossingen. Ook hebben we ervaring opgedaan met het Impulsplan Wonen en de regeling SteenGoed Benutten om (complexe) projecten te ondersteunen en daarin te participeren.

Het is niet realistisch om "alles overal" te willen. Keuzes op bovenlokaal niveau zijn nodig: welke functies en welk vastgoed op welke plek. We investeren alleen in gebieden die ook op langere termijn perspectief hebben. En we kijken wat deze keuzes betekenen voor de gebieden waar we niet voor kiezen, ook ten aanzien van de programmering.

Bescheiden zijn én verschil maken
De Gelderse vastgoedmarkt heeft een omzet van bij benadering 8,2 miljard euro (nieuwbouw, ontwikkeling, verhuur) en er zijn veel partijen actief. Met onze provinciale middelen zijn we financieel een kleine speler en past ook bescheidenheid. Maar we hebben belangrijke andere mogelijkheden tot onze beschikking (zie paragraaf 5: Instrumenten). Het is niet te verwachten dat alle leegstand op te

lossen is. Als provincie kunnen we wel op belangrijke –en zorgvuldig gekozen - locaties een steentje bijdragen en verschil maken.

Onze uitgangspunten
Bij het bepalen van onze mogelijke inzet bij initiatieven zijn, naast bestaande kaders en afspraken, ook de volgende uitgangspunten van belang:

1. Het doel is om met transformatie bij te dragen aan verbetering **van ruimtelijke kwaliteit,** waarbij leefbaarheid en economische dynamiek belangrijke aspecten zijn.
2. We zetten in op de **beweging van gebouw naar gebied**. Transformatie is niet enkel een kwestie van een nieuwe functie voor één leeg gebouw. Transformatie gaat over het uitvoeren van projecten waarbij verschillende vastgoedsegmenten, in een groter gebied, gecombineerd met bredere maatschappelijke doelen, in samenhang worden bezien.
3. Een gebiedsgerichte benadering in plaats van een objectgerichte benadering betekent ook dat het belangrijk is om een visie op het gebied te hebben en dat er bovenlokaal/regionaal gekeken wordt naar (lange termijn) vraag en aanbod van (allerlei) soorten vastgoed om zo desinvesteringen te voorkomen. Herontwikkeling op de ene plek hangt samen met ontwikkelingen (bijvoorbeeld sloop) op een andere plek (in het projectgebied, op het niveau van kern of stedelijk gebied en ook op -de programmering op- regionaal niveau). Daar waar betrokken partijen t.a.v. transformatieopgaven op (boven)lokaal of regionaal niveau **gezamenlijk keuzes maken**, laten we ook als provincie meer inzet zien;
4. Als provincie zijn we bereid mee te doen in gebieden waar **initiatief en inzet zit bij de betrokkenen**. Mensen die iets willen en ook bereid zijn bij te dragen en de kar te trekken. Daar richten we onze inzet op als provincie, of het nu gaat om steden, dorpen of het buitengebied
5. **Leegstand blijft in eerste instantie het probleem van de (vastgoed) eigenaar en ruimtelijke kwaliteit de verantwoordelijkheid van de gemeente**. We zijn ervan overtuigd dat de markt (op langere termijn) voor een groot deel in staat is om problemen aan te pakken en kansen te verzilveren. Bij projecten en processen met een grote maatschappelijke impact kan particpatie van de provincie aan de orde zijn. **We doen dat zonder de markt te verstoren en/of te bevoordelen** en zonder de problemen van eigenaren en gemeenten over te nemen.
6. **Duurzaamheid** is daarbij een vanzelfsprekende voorwaarde. Projecten die we nu en de komende jaren realiseren moeten uiteraard duurzaam zijn - milieutechnisch op orde en klaar voor de toekomst. Het gaat dan bijvoorbeeld om combinatie met de wateropgave of om (circulair) (her)gebruik van grondstoffen en toekomstbestendig en energiezuinig bouwen. We dragen waar mogelijk bij aan de ambitie van de provincie Gelderland: een energieneutrale gebouwde omgeving in 2050.
7. Het realiseren van **de beste projecten** op cruciale plekken staat centraal, ongeacht of het gaat om (combinaties van) woningbouw, bedrijventerreinen, kantoren, detailhandel, agrarisch of maatschappelijk vastgoed. We maken dus niet op voorhand een keuze welk segment de nadruk krijgt, omdat integraliteit hoort bij een gebiedsgerichte aanpak**. We sluiten goede projecten niet uit.**

4. Aanpak SteenGoed Benutten

Met Steengoed Benutten willen we ons verbinden aan goede Gelderse initiatieven die binnen de opgave voor SteenGoed Benutten vallen. We onderscheiden in willekeurige volgorde drie categoriën (zie figuur 2).

1. Projecten gericht op Kennis, Innovatie en Inspiratie en projecten gericht op uitvoering in gebieden, die procesondersteuning nodig hebben (“Onderzoeken en verkennen”)
2. Gebieden en projecten waar de opgave integraal, complex en nog niet helder is (“Ontwikkelen en realiseren”)
3. Projecten waar de opgave helder is (“Uitvoeringsgereed en realiseren”)

De opgaven waar we voor staan vragen steeds meer om maatwerk en ruimte in de aanpak. In onze aanpak geven we daarom op voorhand ruimte aan mogelijke initiatieven die bijdragen aan onze opgaven. We werken weinig met vooraf gestelde criteria. Ruimte voor creativiteit en het loskrijgen van goede projecten zijn belangrijk. Echter, niet bij alle initiatieven die zich richten op de aanpak van leegstand, herbestemming en transformatie staat commitment van de provincie vast. Ruimtelijke kwaliteit, maatschappelijke impact, brede gebiedsuitstraling zijn subjectieve maar belangrijke uitgangspunten voor onze betrokkenheid. Dit maatwerk en ruimte geeft spanning met de behoefte van partijen buiten aan duidelijkheid vooraf: aan welke criteria moet mijn project voldoen om te kunnen rekenen op de provincie?

De opgaven maken dus dat we deze duidelijkheid niet altijd vooraf kunnen en willen geven. Binnen SteenGoed gaan we bewust samen met onze partners de zoektocht in deze onzekerheid aan. In een evaluatie medio 2017 zullen we hier nadrukkelijk op terugkomen.
Voor een deel blijft ook de oude aanpak bestaan: Om de projecten in categorie 3 (“Uitvoeringsgereed en realiseren”) te kunnen faciliteren, voorzien we in een (doorontwikkelde) subsidieregeling SteenGoed Benutten.

Hieronder zijn de drie categoriën nader toegelicht.

Categorie 1: “Onderzoeken en verkennen”

De transitie in de vastgoedmarkt vraagt om nieuwe kennis en kunde. Het accent verschuift van nieuwbouw naar de bestaande voorraad van gebouwen die leeg staan of komen te staan. Dit vraagt om innovatieve oplossingen en nieuwe vormen van samenwerking.

We zoeken ruimte voor het experiment om de goede initiatieven te realiseren, bijvoorbeeld door op een vernieuwende manier met ruimtelijke knelpunten om te gaan. Dit doen we in samenwerking met andere programma’s, zoals Ruimte en Economie (o.a. rode loper-beleid), Wonen en de Gebiedsopgaven en we sluiten daar waar mogelijk aan bij het gedachtengoed van de nieuwe Omgevingswet.

Voorbeelden van kennisdeling en nieuwe instrumenten vanuit de provincie zijn:

- het proefprogramma Stedelijke Herverkaveling dat zich richt op het verder ontwikkelen van dit instrument en het toepassen in een aantal praktijkexperimenten.
- Het aanbieden van werksessies voor het toepassen van de ladder voor duurzame verstedelijking.
- Het bieden van juridische ondersteuning bij het omgaan met risico op planschade bij het schrappen van overcapaciteit in bestemmingsplannen.
- Delen van goede praktijkvoorbeelden met andere partijen, bijvoorbeeld van een tijdelijke invulling van lege panden .
- Onderzoeken wat “Big Data” voor ons kan betekenen in samenwerking en bij het maken van keuzes.

Veel partijen zoals gemeenten, kennisinstellingen, ondernemers, corporaties experimenteren met nieuwe instrumenten en doen ervaringen op in de praktijk. We willen een bijdrage leveren bij verdere kennisvorming en deling. Bijvoorbeeld door pilots te ondersteunen en door het organiseren van grote netwerkbijeenkomsten en kleinere werksessies waar ervaringen en goede voorbeelden gedeeld en verder verdiept kunnen worden. Onze inzet heeft altijd als doel om te komen tot uitvoerbare projecten in de praktijk. Bij mogelijke financiële inzet streven we naar een zo groot mogelijk multiplier-effect.

Daarnaast kunnen we op het oog kansrijke ontwikkelingen die zich richten op uitvoering in gebieden en die in een pril stadium zijn ondersteunen. Bijvoorbeeld als men worstelt met het proces.

Categorie 2: "Ontwikkelen en realiseren"

We zien steeds vaker projecten waarbij herbestemming en/of transformatie op de ene plek gevolgen heeft voor bestaand vastgoed of geplande ontwikkelingenop een andere plek, in dezelfde stad of kern, of juist in een buurgemeente. We geloven dat het belangrijk is om keuzes te maken: we kunnen niet altijd alles wat nu bestaat in stand houden. De uitdaging is om daarin de kansen te zien. Om het gebied klaar te maken voor de toekomst en in te richten naar de behoefte in de samenleving. Dit zijn keuzes waar gemeenten voor staan, voor afzonderlijke steden en kernen, maar ook op regionale schaal (in krimpgebieden heeft dit een hoge prioriteit).

Daarom is het van belang om de beweging van "gebouw naar gebied" verder te maken. Een aanpak waarin een groter gebied in samenhang bekeken wordt. Waarbij verschillende vastgoedsegmenten in samenhang worden bekeken én waarbij andere maatschappelijke (provinciale) opgaven betrokken worden. Zodat er meer kansen en oplossingen in beeld komen. En waarbij ook ruimte komt om afscheid te nemen van vastgoed waaraan geen behoefte meer is. Zowel transformatie als sloop kan daarbij aan de orde zijn.

Bij de aanpak van gebieden zijn lang niet altijd op voorhand de exacte doelen, de oplossingsrichtingen, de middelen, de uitkomst of zelfs de relevante partners, duidelijk in beeld. Het is daarom niet mogelijk om te werken met blauwdrukken. De weg naar het eindresultaat is een zoektocht die de partners gezamenlijk doorlopen. Het is een zoektocht naar welke partij iets moet, wil, kan in een gebied. Het is een zoektocht wat de markt aankan en waar overheidsingrijpen nodig is. En wat onze rol is als provincie. Dat is maatwerk per gebied, per situatie.

Onze inzet kan een ambtelijke bijdrage op inhoud, organisatie en proces zijn. Als sluitstuk kan het ook een financiële bijdrage zijn. Bijvoorbeeld een bijdrage ter ondersteuning van het proces, of het inzetten van revolverende middelen in de planvorming of uitvoering (zie ook paragrafen 5 en 7). We streven naar een zo groot mogelijk multiplier-effect. In elke fase van het traject bekijken we of onze betrokkenheid (nog) nodig is.

Categorie 3: "Uitvoeringsgereed en realiseren"

Er zijn ook projecten waar de opgave wel snel helder is. Waar de samenhang met andere gebieden, vastgoedsegmenten, maatschappelijke doelen in beeld is en waar duidelijk is wie wat moet doen. Het zijn projecten waar een heldere business case ligt. Mogelijk is de business case sluitend, mogelijk heeft de business case een zogenaamde "onrendabele top". Het zijn projecten die (bijna) klaar zijn om uitgevoerd te worden.

Onze inzet kan een bijdrage (subsidie) zijn voor de onrendabele top van het project. Ook is inzet van revolverende middelen denkbaar. We streven naar een zo'n groot mogelijk multiplier effect. Op dit moment (zie ook paragrafen 5 en 7) loopt onderzoek naar inzet van revolverende middelen.

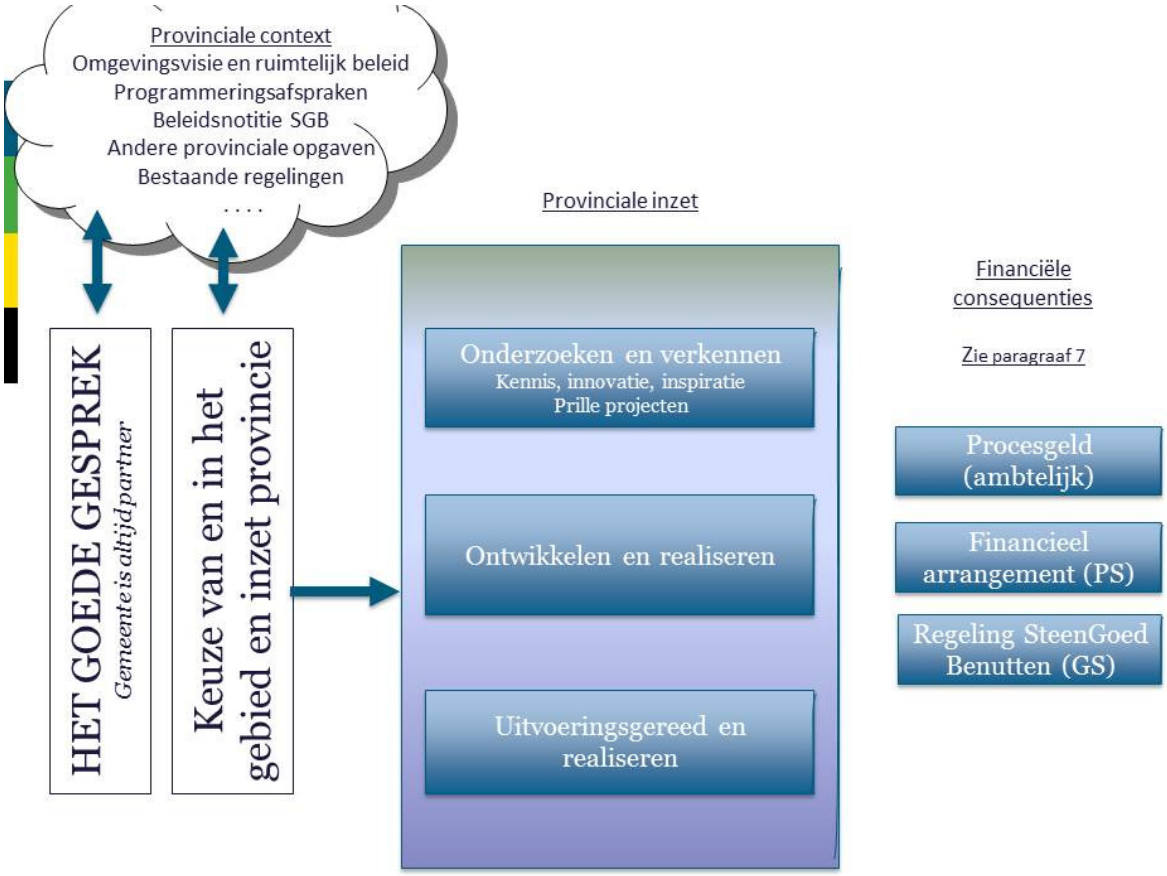

Figuur 2: Aanpak SteenGoed Benutten

Verkennen van projecten en bepalen rol provincie

Op basis van initiatieven van onze partners bepalen we in gesprek de inzet en rol van de provincie (zie figuur 2). Daarbij benutten we:

- de uitgangspunten zoals ze in paragraaf 3 van deze notitie zijn genoemd;
- de kaders in ons (ruimtelijk) beleid (Omgevingsvisie, Ladder duurzame verstedelijking, etc.);
- de afspraken bij het programmeren van woon- en werklocaties;
- de kaders en criteria van bestaande (subsidie)regelingen

In deze verkennende fase is het de kunst om samen met betrokkenen een goed beeld te krijgen van de opgaven. Daardoor ontstaat de mogelijkheid om met elkaar beter zicht te krijgen op de cruciale plekken waar iets kan en moet gebeuren.

Vervolgens bepalen we onze inzet. In eerste instantie kijken we hoe we kunnen bijdragen met het inbrengen van kennis, het bij elkaar brengen van partijen, het toelichten van onze kaders, het verbinden van verschillende initiatieven en het ondersteunen van het proces. Als sluitstuk bepalen we of we mee financieren. We bekijken ook of en hoe het initiatief samenhangt met andere provinciale opgaven en leggen de verbinding. Mogelijk dat er een link is met monumentaal erfgoed, doelen op het

gebied water, natuur, mogelijk dat er een bedrijfsverplaatsing aan de orde is of een bodemsanering. En mogelijk is er een link met nog andere (provinciale) doelen. De conclusie kan ook zijn dat we als provincie niet mee (hoeven) doen.

Projecten die helder zijn en passen binnen de criteria van de (nieuwe) regeling SteenGoed Benutten, kunnen direct via dat spoor (categorie 3) verder geholpen worden. Daarmee zetten we de lijn die al is ingezet met het Impulsplan Wonen en de Korte Termijnregeling SteenGoed voort. De gemeente hoeft niet per defintie aanvrager te zijn, maar is wel altijd betrokken bij het initiatief.

Samenwerking

We realiseren ons dat deze aanpak een nieuwe invulling vraagt van onze samenwerking met partners. Op voorhand is niet altijd duidelijk wat de rol en bijdrage van de provincie is. Er komt een ander soort gesprek waarbij we samen de zoektocht aangaan om te bepalen wat er in een bepaalde situatie nodig is en wie daarin welke rol heeft. Onzekerheid en vertrouwen hoort bij die zoektocht. Met andere woorden, we ontwikkelen door op de ziel en zakelijkheid, waar we in het kader van de Robuuste InvesteringsImpuls ervaring mee hebben opgedaan. Zowel in onze organisatie als voor onze partners zal deze werkwijze wennen zijn. Tijd en flexibiliteit is nodig om aan de nieuwe aanpak van de provincie te wennen en er in mee te doen.

We willen de creativiteit, kennis en kunde die bij gemeenten, burgers en ondernemers aanwezig is benutten. We nodigen partners en eigenaren van vastgoed uit te komen met initiatieven en innovatieve oplossingen voor flexibel en tijdelijk ruimtegebruik, functieverandering, transformatie of sloop. We verbinden partijen en stimuleren en ondersteunen initiatieven van partners.

We ondersteunen netwerkvorming en kennisdeling tussen partijen (gemeenten, Rijk, ondernemers, binnenstadmanagers en kennisinstellingen). Zodat partijen kunnen leren van elkaars ervaringen en ‘best practices’ bijvoorbeeld bij het opzetten van binnenstadmanagement, de aanpak van aanloopstraten en het zoeken naar een nieuwe invulling van lege winkels met nieuwe functies. Samen met binnenstadmanagers werken we aan een ondersteunende structuur in de vorm van een kennisplatform die partijen en lopende initiatieven met elkaar verbindt en informatie ontsluit. Voor het buitengebied participeren we in trajecten waar gezocht wordt naar creatieve oplossingen hoe om te gaan met vrijkomende agrarische bebouwing en ook mogelijke sloop daarvan.

Op basis van initiatieven van gemeenten, ontwikkelende partijen, vastgoedeigenaren en lokale betrokkenen identificeren we gebieden waar een opgave ligt en waar concrete uitvoeringsprojecten mogelijk zijn. Waar dit een helder gedefinieerde opgave oplevert, gaan we met elkaar een traject in om te verkennen wat er aan de hand is en wie welke rol kan of moet spelen (zie eerder in deze paragraaf). We onderzoeken wat gebieden en projecten nodig hebben (capaciteit in het proces, juridisch instrumentarium, versoepeling/ flexibele regels, (revolverende) financiering, subsidie, etc.). Als het een goed project is én we heben als provincie toegevoegde waarde, zijn wij een partner die zich langjarig committeert: door partijen bij elkaar te brengen, te ondersteunen in kennis en mogelijk ook door financieel een steentje bij te dragen.

Naast gemeenten zijn ook ontwikkelaars, (georganiseerde) burgers en bedrijven, vastgoedeigenaren, woningbouwcorporaties etc. mogelijke initiatiefnemers. De gemeente hoeft niet de initiatiefnemer te zijn, maar is altijd partner omdat zij in eerste instantie verantwoordelijk is voor de ruimtelijke ordening en kwaliteit van haar leefomgeving.

Communicatie

De nieuwe aanpak in Steengoed Benutten vraagt om duidelijke communicatie naar onze partners. Het is belangrijk om de aanpak, onze kaders en (on)mogelijkheden begrijpelijk te vertellen en te zorgen dat we als provincie bereikbaar zijn. Niet alleen voor gemeenten, maar voor alle mogelijke initiatiefnemers.

Het werken in cocreatie en flexibiliteit staat voorop: niet de provincie centraal, maar samenwerking mét partners door te zoeken naar gedeelde belangen en open te staan voor prikkels en ideeën van buiten, ook bijvoorbeeld via sociale media. De dialoog met de omgeving is essentieel voor het succes van cocreatie. We willen met de samenleving samen optrekken en open blijven staan voor veranderingen. De provincie is één van de netwerkpartners. Het accent verschuift naar: wat kan de samenleving zelf en hoe kunnen wij helpen? Dus geen eenrichtingsverkeer. Verkennen, monitoren, deelnemen aan de netwerken is waar het om gaat en daarop reageren.

Juist doordat SteenGoed Benutten over een langere periode acteert is de communicatie-inzet daar op ingericht. Niet een rotsvast gesteld plan, maar volgend op de dynamiek en kansen. Het gaat om de juiste communicatiemomenten. We gebruiken daar primair het interactieve forum ‘Gelderland Wonen en Ruimte’ voor. Hierop krijgt SteenGoed Benutten een prominente plaats en gaan we samen met inwoners en partners op zoek wat zij zou willen en kunnen doen in hun eigen leefomgeving om het samen te veranderen. Op het forum bieden we ook kennis, inspiratie en voorbeelden aan. Projecten maken we inzichtelijk door onder andere overzicht op een kaart te bieden. Daarnaast gebruiken we social media en bestaande provinciale communicatiemiddelen (twitter, website, nieuwsbrieven, etc).

De inzet van de provincie Gelderland en die van onze partners kan vergezeld gaan van een persbericht naar Omroep Gelderland, de verschillende edities van De Gelderlander en De Stentor en naar huis-aan-huiskranten. Onze inzet en die van onze partners kan ook interessant zijn voor vakbladen op het terrein van bouwen en wonen, zoals Cobouw en Binnenlands Bestuur. Naast de inzet via het interactieve forum ‘Gelderland Wonen en Ruimte’, is er ook de mogelijkheid om tweets te sturen vanuit @provgelderland en @Gldwonen, met de #SteenGoedBenutten en een verkorte link naar het nieuwsbericht op gelderland.nl en op het interactieve forum.

5. Instrumenten

Bovengenoemde aanpak vraagt om een breed scala aan werkvormen en instrumenten op het gebied van programmeren, ruimtelijke ordening, investeren en financiering. Bestaande en nieuwe instrumenten worden hieronder beschreven en kunnen op maat en flexibel ingezet worden. Vorm en inzet liggen niet voor de gehele periode vast; er is ruimte nodig om mee te bewegen en te leren van toepassing in de praktijk. Dat betekent ook dat (zie paragraaf 7) de financiële middelen voor 2016 nog niet gedetailleerd ingevuld zijn. Op basis van de dan opgedane ervaring (en na evaluatie) bepalen we de inzet voor de jaren 2017, 2018 en 2019.

In deze paragraaf staat een (niet uitputtend) overzicht van instrumenten die we kunnen inzetten om de door ons gewenste ontwikkelingen te faciliteren en waar nodig te sturen. De (financiële) instrumenten die vallen binnen SteenGoed Benutten staan beschreven in paragraaf 5.3.

5.1 Programmeren woon- en werklocaties

Programmering van woningbouw en Woonagenda's
In 2016 en 2017 zetten we in op het nog nadrukkelijker betrekken van de herstructurerings- en transformatieopgave bij programmeringsvraagstukken. De aantallendiscussies zijn afgerond en in de meeste regio's en gemeenten wordt gebruik gemaakt van een afwegingskader of stoplichtmodel voor het prioriteren van bouwplannen.
Er worden door gemeenten keuzes gemaakt. In de afwegingskaders spelen transformatiekansen in leegkomend vastgoed een steeds belangrijker rol. We vragen aandacht voor het scheppen van ruimte voor transformatiemogelijkheden en sturen bij actualisatie van analyses en afspraken op het verder betrekken van de bestaande voorraad. Daarnaast verdienen tijdelijke en flexibele oplossingen op de woningmarkt de komende jaren extra aandacht, gezien de grote piek in de vraag naar sociale huurwoningen.

Programmering werklocaties
In Arnhem-Nijmegen en FoodValley zetten we, samen met de regionale partners, in op samenhang tussen de economische ambities en economische kracht van de regio enerzijds en een samenhangende programmering van bedrijventerreinen, kantoren en detailhandel anderzijds. Dit moet landen in een Regionaal Programma Werklocaties, wat een vertaling richting ruimtelijke ordening krijgt d.m.v. de ruimtelijke verordening
In Rivierenland, Achterhoek, Noord-Veluwe en Stedendriehoek zit er minder overlap tussen de verschillende werklocaties. Het vraagstuk van kantoren en perifere detailhandel is daar minder groot. In deze regio's laten we de keuze of er een regionaal afsprakenkader voor werklocaties komt. In ieder geval zetten we in op een actualisatie van de bedrijventerreinenafspraken zodat optimaal ingespeeld kan worden op de vraag uit de markt. We zorgen voor een kwalitatief goed aanbod op de juiste plekken zodat de economische ambitie optimaal gefaciliteerd kan worden. Dit betekent dat vraag en aanbod zowel kwantitatief als kwalitatief in evenwicht gebracht moeten worden.

Programmering detailhandel
Wij stimuleren en faciliteren regionale programmering en vragen de samenwerkende gemeenten om bovenlokale ontwikkelen regionaal af te stemmen. In de meeste regio's (Achterhoek, Rivierenland, Stadsregio, FoodValley) zijn of worden op dit moment regionale afspraken gemaakt over detailhandel en binnensteden. De programmeringsopgave wordt ondersteund door het beleid in de omgevingsvisie en de omgevingsverordening. Op dit moment wordt in het beleidskader economie verder invulling gegeven aan het beleid en wordt de (aanvullende) provinciale inzet voor de komende jaren bepaald.

5.2 Ruimtelijke ordening

Ruimtelijk instrumentarium
In de provinciale omgevingsvisie is beleid voor stedelijke ontwikkelingen opgenomen. Via advisering en overleg zijn wij betrokken bij het opstellen van gemeentelijke bestemmingsplannen. Wij bezien deze in relatie tot onze provinciale beleidsdoelen, zoals beschreven in de Omgevingsvisie. En we letten op de juiste toepassing van normstelling, zoals vastgelegd in de Omgevingsverordening. Bij strijdigheid van bestemmingsplannen daarmee, kunnen wij bepaalde corrigerende instrumenten inzetten bijvoorbeeld een zienswijze of een aanwijzing. Het ruimtelijk instrumentarium is ook ondersteunend bij de regionale programmering.

Ladder Duurzame Verstedelijking
De ladder voor duurzame verstedelijking is een leidend principe binnen het provinciale verstedelijkingsbeleid. Het is zowel een filosofie als een juridisch instrument.
Het staat allereerst voor het denken vanuit de bestaande voorraad. Wat voegt echt iets toe aan hetgeen we al hebben?
Daarnaast is de ladder door het Rijk juridisch vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). In elk bestemmingsplan dat voorziet in een stedelijke ontwikkeling dient gemotiveerd te worden hoe de treden van de ladder zijn doorlopen. Is er behoefte aan de ontwikkeling, kan het binnenstedelijk en is de functie passend ontsloten?

Het Rijk heeft aangekondigd de ladder voor duurzame verstedelijking, na evaluatie, te willen aanpassen. In de huidige planning ligt er in het najaar van 2016 een voorstel en treedt de aangepaste ladder per halverwege 2017 in werking.
De provincie volgt de aanpassing nauwgezet en organiseert in het najaar van 2016 weer een ladderbijeenkomst voor gemeenten met een bijdrage van het ministerie van I&M.
Belangrijke vraag is welk effect de aanpassing op het provinciale verstedelijkingsbeleid heeft.

Nieuwe Omgevingswet en experimenten flexibel bestemmen
Visie en verordening zijn bekende RO-instrumenten die onder de nieuwe Omgevingswet tot onze beschikking blijven staan. Daarnaast wil de wet meer mogelijkheden bieden voor flexibel bestemmen. Dit komt voor een groot deel overeen met het gedachtengoed van de nieuwe Omgevingswet: niet dichttimmeren van plannen, maar ruimte bieden voor ontwikkelingen, benutten van kansen, denken vanuit de initiatiefnemer en de burger, uitnodigen en faciliteren met een open en invulbaar eindbeeld in plaats van een blauwdruk.
Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet (2018 of later) kunnen alle overheidslagen al ervaring daarmee opdoen. In een aantal gemeenten is begonnen met experimenten voor flexibele bestemmingsplannen. Bijvoorbeeld om ruimere mogelijkheden voor maatschappelijke functies of woonfuncties zodat makkelijker ingespeeld kan worden op onzekerheden en onvoorziene kansen.
Ook kunnen wij gemeenten ondersteunen, die een omgevingsplan willen opstellen in de vorm van een bestemmingsplan met ‘verbrede reikwijdte’. De verbrede reikwijdte kan gebruikt worden om meer zaken in het bestemmingsplan te betrekken dan onder reguliere wetgeving mogelijk is. Zoals: veiligheid, gezondheid, milieu, landschappelijke of stedenbouwkundige waarden, het uiterlijk van bouwwerken, duurzaamheid en natuurbescherming. Een dergelijke opzet biedt meer kansen voor een flexibele inrichting van een gebied. Zo kan beter worden ingespeeld op wisselende inzichten en gebruiksperspectieven. Bovendien worden allerlei juridische procedures daarmee vereenvoudigd.

5.3 Instrumenten SteenGoed Benutten

Ondersteuning en financiering bij “Ontwikkelen en realiseren” van projecten
Binnen de context van SteenGoed Benutten zien we dat soms ontwikkelingen in gebieden zo complex zijn dat ze niet of moeilijk door één partij gedragen kan worden. Deze integrale, complexe projecten in een groter gebied en met meerdere partijen willen we graag ondersteunen. We noemen dat

“Ontwikkelen en realiseren” (zie ook paragraaf 4, categorie 2). Projecten die hierom vragen, willen we dichterbij realisatie brengen door te helpen met het proces, met onze mensen en bevoegdheden. Daarbij willen wij voortbouwen op de ervaring opgedaan met het instrument Gebiedsontwikkeling bij onder andere natuurontwikkeling, waterveiligheid, tuinbouw, bedrijfsverplaatsingen en stedelijke transformaties. We verwachten de fasen van gebiedsontwikkeling ook bij de projecten “Ontwikkelen en realiseren” van SteenGoed te kunnen onderscheiden (verkennen, planvorming, realisatiefase). Provinciale middelen kunnen ingezet worden voor de verkenningsfase, de planvormingsfase (en mogelijk de uitvoeringsfase) in de vorm van verschillende financiële arrangementen. Inzet van financiële middelen bij uitvoering doen we bij voorkeur revolverend, zoals leningen en garanties. Een (begrotings)subsidie blijft een optie. En ook participatie in een publieke ontwikkelmaatschappij. Niet is uit te sluiten dat het gezamelijk doorlopen van dit proces ook voldoende is voor onze partners om zonder een financiële bijdrage tot uitvoering te komen.

In 2016 en 2017 zetten we in op het beschikbaar maken van onze kennis, bevoegdheden, bestuurlijke aandacht en middelen voor drie tot vijf SteenGoed Benutten projecten.

Inzet revolverende middelen
In februari 2016 zijn we een onderzoek gestart in hoeverre er in Gelderland behoefte is aan financiële ondersteuning t.a.v. de aanpak van leegstaand vastgoed. Het onderzoek richt zich daarbij ook nadrukkelijk op de inzet van revolverende middelen. De eerste resultaten geven aan dat er sprake lijkt te zijn van behoefte aan revolverende middelen (ten behoeve van planvorming en mogelijk ook uitvoering van projecten). Dit kan door bijvoorbeeld garantstellingen en leningen door de provincie. De omvang aan benodigde middelen, die bijvoorbeeld in een fonds beschikbaar zouden kunnen worden gesteld, is nog niet duidelijk, maar wordt geschat op € 10 miljoen in aanvang, mogelijk oplopend naar € 20 miljoen. We verkennen in 2016 of het meerwaarde heeft of om revolverende middelen in een fonds beschikbaar te stellen. Tot die tijd beoordelen we concrete vraag naar revolverende middelen per geval en stellen mogelijk geld beschikbaar via een begrotingssubsidie.

Fondsen
De provincie heeft in 2013 Topfonds Gelderland geïntroduceerd, waarmee samen met venture capitalists en private investeerders investeringen worden gedaan in nieuwe marktfondsen. De in februari 2015 opgerichte fondsen Herstructurering bedrijventerreinen Gelderland en Fonds voor Gelderse Cultuurleningen hebben een relatie met SteenGoed Benutten. Met het fonds Herstructurering Bedrijventerreinen wordt het herontwikkelen van bedrijventerreinen op privaat terrein gestimuleerd. Met het fonds Gelderse Cultuurleningen wordt de overgang in de culturele sector naar cultureel ondernemerschap bevorderd.

Subsidieregeling SteenGoed Benutten (“Uitvoeringsgereed en realiseren”)
De investeringsregeling van de korte termijn aanpak Steengoed Benutten van 2015 en 2016 willen wij doorontwikkelen tot een GS-regeling. De uitgangspunten uit deze notitie en de opgedane ervaringen van de eerste en tweede tranche, verwerken we in de regeling. We willen snelheid en flexibiliteit, met behoud van de kwalitatieve afweging en zullen het werken in tranches nader bezien. Medio 2016 willen we deze operationeel maken, zodat goede, uitvoerbare projecten kunnen worden gesteund. Wij streven ernaar om goede projecten te kunnen faciliteren met het accent op categorie 3, de ‘projecten waar de opgave helder is’ (projecten “Uitvoeringsgereed en realiseren”). Eventuele onderdelen uit de fasen van de projecten “Ontwikkelen en realiseren” kunnen ook een beroep doen op de regeling.

We investeren in de goede ontwikkeling op de juiste plek, dat steden en dorpen leefbaar en vitaal blijven en dat onze open ruimte gevrijwaard wordt/blijft van ongewenste ontwikkelingen. Een project zal daarom moeten passen binnen de programmatische regionale afspraken, gemeentelijke-, bovenlokale- en indien aanwezig- regionale visies. Primair is het op 'goede orde' houden van vastgoed een opgave voor de markt en de openbare ruimte voor conto gemeente. Echter het wegvallen van marktvraag en financieringsmogelijkheden leidt tot stagnaties bij ontwikkelingen waardoor verpaupering toeneemt en een kwalitatieve leefomgeving onder druk komt te staan.

De regeling SteenGoedBenutten gaat subsidiemogelijkheden bieden voor financiële tekorten bij concrete projecten die leiden tot een ruimtelijke kwaliteitsimpuls van de gebouwde omgeving en openbare ruimte met maatschappelijke meerwaarde ten bate van duurzame leefbaarheid.

Middelen voor de categorie "Onderzoeken en verkennen"
Om projecten op het gebied van kennis, innovatie, nieuwe concepten te ondersteunen en initiatieven en ontwikkelingen (in een vroeg stadium) verder te kunnen helpen, hebben we mensen en middelen ter ondersteuning vrijgemaakt. Ervaring bij gebiedsontwikkeling leert dat de inzet in een vroegtijdig stadium van een gebiedsproject substantieel kan zijn. Het gaat om procesondersteuning om bijvoorbeeld inzicht te krijgen welke belangen er spelen in een gebied, aan te sluiten bij het DNA van een gebied, het inzetten van een expert-team ter advisering om een project vlot te trekken, ondersteuning bij de goede gesprekken, etc.

Regeling Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO)
Burgers die het initiatief nemen en samen zelf willen bouwen vinden elkaar om verschillende redenen. De ene keer is dat bijvoorbeeld duurzaam bouwen, samen goedkoop bouwen, of samen wonen op die ene locatie of in dat mooie gebouw. Uit de werkwijze van initiatiefnemers is een rode draad te halen: met veel enthousiasme ziet men kansen en mogelijkheden en wil men graag snel hun droom gerealiseerd zien.

Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO) is een middel om bewoners samen en naar eigen wens zelf te laten bouwen. Het geeft toekomstige bewoners keuzevrijheid in hoe ze willen wonen. Bovendien raken de bewoners meer betrokken bij de woonomgeving en dit draagt positief bij aan de leefbaarheid en verbondenheid in de buurt. Samen zelf bouwen is door Motie 39 onderdeel geworden van SteenGoed Benutten.Daar waar bewoners samen het initiatief nemen hun eigen woning en woonomgeving te willen realiseren, en waar de gemeente en grond- of gebouweigenaar meewerken aan het realiseren van deze zelfbouwplannen in m.n. de betaalbare sector, wil de provincie het proces in zowel de haalbaarheids- als de ontwikkelfase ondersteunen.

Voorheen gebeurde dit met een subsidie. De provincie heeft onderzoek laten verrichten of deze subsidie ook in de vorm van een lening kan. De conclusie is dat een lening mogelijk is vanwege de positieve business case; de initiatiefnemers kunnen plankosten en procesbegeleidingskosten terugbetalen uit de later aan te trekken financiering. De groep vraagt dan in het voortraject bij de provincie een lening aan die wordt afgelost op het moment dat de individuele leden hun hypotheek afsluiten. Ook gaf het onderzoek het signaal dat een lening in plaats van een subsidie in het voortraject een goede keuze is, omdat het de eigen verantwoordelijkheid en betrokkenheid voor de investering van bewoners benadrukt. Dit geldt tevens voor de inbreng van eigen geld.

Om die reden werkt de provincie aan een aanpassing van de huidige CPO-regeling waarmee initiatiefnemers in aanmerking kunnen komen voor een subsidie en/of voor een lening:

- Een subsidie voor een deel van de kosten in de haalbaarheidsfase voor het opstellen van een projectplan door een deskundige, met een conclusie over de haalbaarheid van hun woningbouwproject. Een subsidie omdat de haalbaarheid van het initiatief nog niet zeker is.
- Een lening om een deel van de kosten in de ontwikkelfase te kunnen voorfinancieren. De ontwikkelkosten zijn de kosten voor het maken van het ontwerp en de kosten voor de begeleiding door deskundigen, zoals een architect of procesbegeleider.

Na het maken van het woningbouwplan is de woning financierbaar met een hypotheek. De start bouw en aflossing van de lening vindt plaats uiterlijk binnen 3 jaren.
Ook wordt ingezet op kennisuitwisseling via het Gelders forum en op locatie met bijvoorbeeld een excursie.

Separaat nemen Gedeputeerde Staten over deze doorontwikkeling van de CPO-regeling een besluit. Als de haalbaarheid is aangetoond stellen wij u voor per woningbouwproject een deel van de kosten in de ontwikkelfase onder nader te formuleren voorwaarden met een lening te kunnen voorfinancieren. Separaat nemen Gedeputeerde Staten over de inrichting van dit nieuwe leningsinstrument een besluit.

Stedelijke Herverkaveling
Stedelijke herverkaveling is het op een slimme manier ruilen van gronden tussen private partijen om nieuwe ontwikkelingen in stedelijk gebied mogelijk te maken. Het is een instrument dat gemeenten kunnen inzetten en wat wij als provincie willen stimuleren.

Om die reden heeft de Provincie in het najaar van 2014 heeft € 120.000 subsidie beschikbaar gesteld aan de Radboud Universiteit en NoordZuiden voor het realiseren van een proefprogramma Stedelijke herverkaveling. Het programma wordt in samenwerking met het Kadaster gerealiseerd en bevat zeven pilots die in drie tranches worden uitgevoerd en wordt in samenwerking met het Kadaster gerealiseerd. Tevens zorgen ambtelijke en bestuurlijke masterclasses voor kennisdeling tussen de pilots en zorgt een begeleidende community of practice voor kennisverspreiding richting de overige Gelderse gemeenten.

In 2016/begin 2017 ronden wij het proefprogramma Stedelijke Herverkaveling af. Voor de eerste tranche ligt er voor de zomer 2016 een ruilpropositie met advies over de kansrijkheid van herverkaveling en hoe je de ruiling het beste vorm kan geven. Voor de tweede tranche zijn de eerste gesprekken met eigenaren en gemeenten kortgeleden gestart om zo de wensen en mogelijkheden van het gebied te verkennen. De derde tranche start na de zomer 2016. Het proefprogramma sluit af met een symposium.

Vanuit SteenGoed Benutten bepalen we naar aanleiding van de uitkomsten hoe wij willen bijdragen aan het verder realiseren van deze pilots. Een herverkavelingsproject stopt namelijk niet bij een ruilpropositie, het daadwerkelijke ruilen moet dan nog plaatsvinden.

Subsidieregeling Tijdelijke Huisvesting
Voor de subsidieregeling Tijdelijke Huisvesting is € 1 miljoen beschikbaar. Hiermee kunnen subsidies worden verleend om de realisatie van tijdelijke en flexibele huisvesting in het sociale huursegment in bestaand vastgoed of op tijdelijke locaties te versnellen. De regeling is in werking getreden per 1 februari 2016 en in praktische zin kunnen relevante zaken vanaf 1 januari 2016 in een subsidie-aanvraag worden meegenomen. De regeling kent drie subsidiabele activiteiten:

1. Procesondersteuning gericht op het concretiseren van initiatieven voor tijdelijke huisvesting.
2. Investeringsbijdrage gericht op projecten tijdelijke huisvesting
3. Procesondersteuning gericht op een samenhangende integratieaanpak voor huisvesting van vergunninghouders, onderwijs en arbeidsparticipatie.

Per april 2016 zijn van de gemeenten Barneveld, Beuningen, Berg en Dal, Nijkerk en Lingewaard zes aanvragen ontvangen die zijn gehonoreerd of in behandeling zijn. Wij zullen de regeling lopende het jaar 2016 evalueren, en zo nodig aanpassen om goed in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen.

6. Processen in de regio en afstemming met andere provinciale opgaven

Met de beschreven aanpak voor het programma SteenGoed Benutten kunnen we de komende jaren, samen met gemeenten, vastgoedeigenaren en andere betrokkenen zorgen dat transformatieprojecten op cruciale plekken vooruitgang boeken. Dat vraagt maatwerk. Het is niet een kwestie van een lijst van projecten opstellen en die prioriteren. In de praktijk gaan we als provincie in gesprek om goed zicht te krijgen op de situaties die spelen en waar zich kansen voordoen om projecten te realiseren.

Het regionale schaalniveau is een praktische aanvliegroute voor het gesprek. Het is een behapbaar niveau om een goed netwerk op te bouwen met spelers op de vastgoedmarkt. Dat wil niet zeggen dat bij elke opgave de hele regio betrokken moet zijn, of dat die zich per definitie binnen de regio afspeelt. De inhoudelijke vraagstukken houden zich niet aan regiogrenzen en zijn vaak ook aan de orde in heel Gelderland, of juist alleen in één of enkele gemeenten. De opgave bepaalt de schaal en wie er betrokken (moeten) zijn.

Om zicht te krijgen op de situaties waaraan we vanuit SteenGoed Benutten een bijdrage kunnen leveren, bouwen we voort op de contacten die al jaren lopen met de Gelderse gemeenten en andere partners in regionaal verband rondom de woonagenda's, het Impulsplan Wonen en de regionale programma's bedrijventerreinen. We zijn en blijven in gesprek over de plekken waar transformatie-opgaven aan de orde zijn, zo mogelijk samen met andere belangrijke spelers in het veld. We starten dus niet blanco. Met het programma SteenGoed Benutten ontstaat de mogelijkheid om opgaven in de volle breedte te onderzoeken, integraal en met alle betrokkenen: overheden en anderen. Waar nodig kunnen we als provincie gemeenten helpen om opgaven scherper in beeld te krijgen waar duidelijkheid ontbreekt, of doorbraken helpen realiseren waar de problematiek bekend is.

Processen in de regio
In de bijlage 'Zicht op projecten SteenGoed Benutten' is per regio beschreven hoe die gesprekken plaatsvinden in de Gelderse regio's: *'voortgang van het gesprek'*.

Behalve een beschrijving van de gesprekken die gevoerd worden, is ook de inhoudelijke opgave per regio beschreven: '*wat hebben we te doen?*' (waarbij 'we' verwijst naar alle betrokkenen). Wat zijn de situaties die in beeld komen en die vragen om aandacht? Wat zijn projecten en gebieden die dat illustreren? Die zijn niet bedoeld als selectie van projecten die direct steun krijgen. De beschreven projecten zijn illustratief. We herhalen nogmaals dat de aanpak van SteenGoed Benutten maatwerk is. Of en zo ja hoe de provincie een bijdrage kan leveren is niet op voorhand duidelijk.

Op basis van de ervaringen met het Impulsplan Wonen en de Korte Termijn regeling SteenGoed in het afgelopen jaar valt te verwachten dat ook de komende jaren heel concrete projecten aan de orde kunnen zijn die verder geholpen kunnen worden met subsidie. Voor veel situaties biedt dat niet (direct) een oplossing.

Relatie met andere provinciale opgaven
Bij de verkennende gesprekken met gemeenten en anderen wordt ook gekeken of er andere provinciale opgaven aan de orde zijn. Voorbeelden zijn gebouwen die cultuurhistorisch interessant zijn, de programmering van woon- en werklocaties (in relatie met bijvoorbeeld het WFC), vrijkomende agrarische bebouwing en vitaal platteland (zie kader), het realiseren van bruisende binnensteden, bedrijfsverplaatsing, bodemsanering, vitale vakantieparken, het belang van infrastructuur bij transformatie en projecten om bijzondere gebouwen of hele wijken energieneutraal te maken. Deze brede blik sluit ook heel goed aan op de inzet van de provincie op de gebiedsopgaven en sterk bestuur.
Een belangrijk moment voor afstemming met deze opgaven zijn de eerste gesprekken met de partners bij de start van nieuwe initiatieven. In de eerder beschreven "Aanpak SteenGoed Benutten" is expliciet opgenomen om deze afstemming in een vroeg stadium vorm te geven.

SteenGoed en Vitaal Platteland

Dit gaat bijvoorbeeld over vrijkomende agrarische bebouwing en mogelijke transformatie of sloop. Bij leegstand is de eerste gedachte vaak transformatie en herbestemming. Dit is logisch redenerend vanuit de waarde van het onroerend goed (economische waarde, gebruikswaarde of emotionele waarde). Maar in de praktijk blijkt uiteindelijk de economische waarde, uitgedrukt door de marktwaarde, bepalend voor de reële transformatie en herbestemmingsmogelijkheden. Als de economische waarde te ver is gedaald, dreigt structurele leegstand en verpaupering. Sloop kan dan de enige optie zijn. Na sloop komt de betreffende locatie weer beschikbaar voor nieuwe bestemmingen, zoals bijvoorbeeld productie van zonne energie op agrarische erven (zon op erf). Bij een gebiedsgerichte benadering kunnen transformatie en sloop beide noodzakelijke onderdelen van een goede aanpak zijn.

Sterk Bestuur

De opgave staat centraal. We werken met partners met ambitie en energie die denken vanuit het belang van de opgave en dat kunnen koppelen aan het eigen belang. Vanuit onze provinciale kerntaak Kwaliteit Openbaar Bestuur en het Programma Sterk Bestuur hebben we daarbij een bijzondere verantwoordelijkheid ten aanzien van de gemeenten en regio's. Het is zaak dat gemeenten niet alleen de bedrijfsvoering op orde houden of brengen, maar ook in staat zijn een bijdrage te leveren aan maatschappelijke opgaven. Bestuurs- en samenwerkingskracht is noodzakelijk voor de verdere economische ontwikkeling van ons gebied. De bestuurskracht en samenwerkingskracht van Gelderse gemeenten behoeft op vele punten versterking. In het vervolg van Sterk Bestuur Gelderland zullen wij bestuurskracht en samenwerkingskracht niet alleen stimuleren. We zullen ook een faciliterende en activerende rol nemen bij de ontwikkeling van lokale bestuurs- en samenwerkingskracht.

7. Financiële inzet en verantwoording

7.1 Inschatting van benodigde financiële inzet voor 2016-2017

In onderstaande tabel is per genoemde categorie (zie paragraaf 4) een inschatting gegeven welke financiële inzet wij voorstellen. De inschatting is gemaakt op basis van de ervaringen met de regelingen “Impulsplan Wonen” en “SteenGoed Benutten korte termijn” én de gesprekken die het afgelopen jaar zijn gevoerd. In de tabel is aangegeven in welke vorm we de inzet van financiële middelen de komende jaren zien en waar de bevoegdheid/ het mandaat ligt.

Onze aanpak vraagt enerzijds flexibiliteit en snelheid. De inzet van middelen voor ontwikkelingen die we aan zien komen leggen we zo dicht mogelijk bij de praktijk (ambtelijk mandaat). Onze aanpak vraagt anderzijds ook financieringsvormen die we nu nog niet (volledig) kunnen voorzien. Het gaat dan bijvoorbeeld om inzet van revolverende middelen als garantstellingen en leningen, participatie in een ontwikkelbedrijf of inzet van begrotingssubsidies voor integrale projecten. Daarvoor ligt de bevoegdheid bij PS. De subsidieregeling SteenGoed Benutten korte termijn willen we doorontwikkelen. De bevoegdheid voor opstellen en uitvoeren van de regeling ligt bij GS.

	toelichting	**Bevoegd / mandaat**	**Middelen 2016 (*)**
Onderzoeken en verkennen	(proces) ondersteuning in kennis, innovatie en projecten die in een pril stadium zijn	ambtelijk	**1,2 mln euro** (beschikbaar stellen/ op begroting)
Ontwikkelen en realiseren	Bijdragen in integrale, complexe projecten in verschillende financiële arrangementen (bijvoorbeeld begrotingssubsidie, revolverende middelen als garantstelling en lening, participatie in een ontwikkelbedrijf)	PS	**10 mln euro** (reservering)
Uitvoerings-gereed en realiseren	Bijdragen in projecten waarbij opgave, aanpak helder is en de financiering onrendabele top kent (doorontwikkelde subsidie regeling op basis van de huidige subsidieregeling “SteenGoed Benutten”).	GS	**5 mln euro** (beschikbaar stellen/ op begroting)
	CPO (Collectief Particulier Opdrachtgeverschap)2016 / 2019 (*)	GS	**(**)**

Tabel 1: Schatting van in tezetten middelen SteenGoed Benutten 2016 (in miljoenen euros)

(*) Doorkijkend naar 2017 schatten we nu in dat 2.5 mln euro voor “Onderzoeken en verkennen” en 10 mln euro voor “Uitvoeringsgereed en realiseren” op de begroting zou kunnen worden gezet.
(**) Voor CPO wordt voor de periode 2016-2019 een bedrag van 2.0 mln euro beschikbaar gesteld (waarvan 0.475 mln euro subsidie en 1,525 mln euro leningen).

Noot bij de tabel:

1. Van het totale budget voor SteenGoed Benutten van 80 miljoen, resteert daarmee voor de jaren 2017, 2018 en 2019 gezamenlijk 48,8 miljoen euro. Een deel daarvan is/wordt reeds als lening ingezet. Voor de inzet van het beschikbare budget daarvan doen we eind 2016 nadere voorstellen.

2. Provinciale Staten hebben in 2015 middelen gereserveerd voor 2016 (PS 2015-398). Daarvan resteert 5,1 miljoen euro indien het voorstel “verdeelnotitie 2e tranche Steengoed benutten maart 2016” wordt overgenomen (agendering in commissie RLW van 11 mei 2016; PS2016-247). Dit bedrag reserveren we nu voor de projecten “Uitvoeringsgereed en realiseren”.

3. Over Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO): Voor initiatiefnemers die samen zelf willen bouwen is continuiteit in een mogelijke bijdrage van de provincie belangrijk. Het voornemen is om 2,0 miljoen euro voor de periode t/m 2019 beschikbaar te stellen voor Collectief Particulier Opdrachtgeverschap. Een groot deel hiervan is een lening die indien de gelden het programma in terugstromen, daarna opnieuw ingezet kunnen worden.

7.2 Verantwoording

Door middel van digitaal ontsloten projectbladen geven wij een doorlopend inzicht in de lopende projecten (in elke categorie). In de projectbladen (vergelijkbaar met MIAM) zijn ondermeer intiatiefnemer, betrokken partijen, doel van het project, (financiële) inzet van de provincie en de stand van zaken weergegeven. Op deze manier is voor GS, PS en voor onze partners steeds inzichtelijk waar we als provincie aan werken en wat de stand van zaken in projecten is.

Met de aanpak SteenGoed Benutten benutten we ervaring die in de loop der jaren is opgebouwd in het werken aan gebiedsontwikkeling en op andere dossiers. Toch vergt het in de praktijk andere gesprekken en een andere samenwerking met gemeenten en andere partners dan we (veelal) gewend zijn (zie paragraaf 4). Om scherp te blijven en de ervaringen die we opdoen optimaal te benutten stellen we voor om midden 2017 een evaluatie te doen naar de nu voorgestelde aanpak. Zo blijven wij ook met Provinicale Staten in gesprek over de opgedane ervaringen en over mogelijke doorontwikkeling van de aanpak.

Bijlage: zicht op projecten SteenGoed Benutten

Deze bijlage geeft een **illustratie** van de projecten en gebieden waarover wordt gesproken in het kader van SteenGoed Benutten. Wat zijn de situaties die in beeld komen en die vragen om aandacht? Wat zijn projecten en gebieden die dat illustreren? Er wordt daarbij verwezen naar concrete situaties in Gelderland. Dat is niet bedoeld als selectie van projecten die op basis van dit Statenvoorstel direct steun krijgen. De genoemde projecten zijn illustratief. We herhalen nogmaals dat de aanpak van SteenGoed Benutten maatwerk is. Of en zo ja hoe de provincie een bijdrage kan leveren is niet op voorhand duidelijk. De illustratie maakt ook inzichtelijk dat de gesprekken in de zes regio's niet allemaal even ver gevorderd zijn.

Achterhoek

1. Voortgang van het gesprek

In de regio Achterhoek hebben de afgelopen maanden verschillende ambtelijke en bestuurlijke overleggen plaatsgevonden over SteenGoed Benutten en de Gebiedsopgave Achterhoek. Daarin wordt de voorgestelde nieuwe aanpak, waarin gebieden centraal staan, breed ondersteund.

De gebiedsopgave Achterhoek wordt in samenwerking met de regio vormgegeven in de "Uitvoeringsagenda Achterhoek 2020". Deze uitvoeringsagenda kent drie speerpunten: Werken, Wonen en Bereikbaarheid. We zien nadrukkelijk verband tussen het programma SteenGoedBenutten en de gebiedsopgave, met name bij het speerpunt "Wonen" daarbinnen de programmalijn "Leegstaand Vastgoed". Het overleg en de afstemming voor SteenGoed Benutten vindt zoveel mogelijk plaats binnen de bestaande processen van Achterhoek 2020.

2. Wat hebben we te doen?

Om onze provinciale inzet (zowel uit SteenGoed als uit de Gebiedsopgave Achterhoek) zo effectief mogelijk te laten zijn, is van belang dat gemeenten en regio integrale, gedragen keuzes maken op welke plekken functies/ vastgoedontwikkelingen het beste kunnen plaatshebben. Voortbouwend op de beschikbare kernenfoto's en op de visies ten aanzien van bedrijventerreinen, wonen en detailhandel en gebaseerd op toekomstige behoefte.

De genoemde "programmalijn Leegstaand Vastgoed" in de Uitvoeringsagenda Achterhoek 2020 wordt de komende tijd door de regio, in samenwerking met de provincie verder vormgegeven. De programmalijn kent de volgende projecten/programma's:

- Zon op Erf: in dit project worden vrijkomende boerenerven benut voor zonne-energie. Er ligt een duidelijke relatie met provinciale doelen op het gebied van duurzame energie en rijksdoelen op het gebied van asbest. Bij het verwijderen van asbesthoudende daken kan ook een relatie met bodemsanering aan de orde zijn. Voor vrijkomend agrarisch vastgoed in algemene zin ligt er een relatie met Vitaal Platteland
- Vitale en compacte kernwinkelgebieden: in de gezamenlijke ambtelijke en bestuurlijke gesprekken ligt het accent voor SteenGoed Benutten op de problematiek in de kernen, op het kernwinkelgebied en de aanloopstraten. Duidelijk is dat op veel plekken nog nader geanalyseerd moet worden wat precies de mogelijkheden zijn in de kernen.
- Revitalisering bedrijventerreinen
- Transformatie, herbestemming en sloop (opzetten regeling "Úitbreding door sloop")
- Achterhoeks vastgoed in de etalage

Er zijn diverse concrete projecten waarover we in gesprek zijn, die de accenten in de Achterhoek illustreren:

- de herinrichting van kernen in de gemeente Bronckhorst om ter plekke een compact kernwinkelgebied te realiseren op basis van initiatieven van de ondernemersverenigingen in de betreffende kernen;
- het terugschroeven van woningbouw op de uitleglocaties zodat initiatieven in de kern gerealiseerd kunnen worden in Berkelland;
- stedelijke herverkaveling in Winterswijk, waar de rijksgebouwendienst het oude belastingkantoor om niet heeft ingebracht in een breed gebiedsproces waardoor zaken in beweging zijn gezet en 'ruildeals' gemaakt kunnen worden. Dit traject loopt volop met steun van BZK;
- In Doetinchem wordt gesproken over het gebied De Veentjes. Een ontwikkeling uit de jaren '70 met winkels en appartementen waar leegstand onstaat. Verkend wordt of de aanpak daarvan wordt vergemakkelijkt als van wordt afgezien.van uitbreidingsmogelijkheden op andere locaties.

Regio Arnhem Nijmegen

1. Voortgang van het gesprek

In de regio Arnhem Nijmegen betekent inzetten op Steengoed Benutten inzetten op versterking van het stedelijke netwerk en de twee steden Arnhem en Nijmegen, gecombineerd met aandacht voor de vitaliteit van kleine kernen en dorpen. Stad en ommeland kunnen elkaars functioneren versterken. Voor Steengoed Benutten is die complementariteit uitgangspunt. Beide zijden van de medaille zijn van belang.

De koers voor SteenGoed Benutten zoals verwoord in deze notitie is in het voorjaar van 2016 verkend en gedeeld tijdens de expertmeeting Steengoed Benutten (1 maart jl.) en de bestuurlijke regiobijeenkomst voor de regio Arnhem Nijmegen (17 maart jl.). Ook de reguliere contacten zoals periodiek ambtelijk overleg (wonen, ruimte), de woonagenda's en het Regionaal Programma Werken (RPW) leiden tot kleuring van initiatieven met betrekking tot SteenGoed Benutten.
De afstemming over de woonagenda's in de regio vindt plaats in drie subregio's: subregio Rijk van Nijmegen, omgeving Arnhem en de Liemers. In de wetenschap dat de grenzen niet hard zijn. Wat er in de gemeenten Westervoort en Duiven gebeurt bijvoorbeeld, heeft zijn weerslag op de Liemers, maar hangt ook wel degelijk samen met ontwikkelingen in de gemeente Arnhem. Voor Overbetuwe en Lingewaard geldt dat zowel Arnhem als Nijmegen hierin partners zijn.

Er is inhoudelijk samenhang met de gebiedsopgave Arnhem Nijmegen. Het versterken van de ruimtelijk economische ontwikkeling van het stedelijk netwerk wordt gezien als een belangrijk doel in het kader van de gebiedsopgave. Dit is neergelegd in de zogenaamde integrale MIRT-Agenda voor het stedelijke netwerk Arnhem Nijmegen (2015). In de bijbehorende Uitnodigingsagenda 2015 is gekozen voor drie icoonprogramma's: Campusontwikkeling, Bruisende Binnensteden aan de Rivier en Smart energy. Dit in de veronderstelling dat onverminderd wordt gewerkt aan de basis-voorwaarden van het stedelijk netwerk: vlotte en veilige bereikbaarheid, het zogenaamde 'Delta-proof' zijn van de regio en afstemming over de programmering van woon- en werklocaties. De invulling van SteenGoed Benutten loopt parallel met de gebiedsopgave (met name icoon Binnensteden), zowel nu, in de Voorjaarsnota 2016, als daarna.

2. Wat hebben we te doen?

De in 2015 ingezette koers: 'het vertrekpunt vitale steden en dorpen, waarbij we de ruimtelijke kwaliteit willen verbeteren en stimuleren zodat er geen 'verloederde; plekken ontstaan in het binnenstedelijk gebied' is in de regio opgepakt. We zien in deze regio dat de animo aanwezig is voor SteenGoed-opgaven nu en in de (nabije) toekomst met een bredere scope, in principe voor alle vastgoedopgaven. In de regio Arnhem Nijmegen geldt zeker dat naast uitvoerbare projecten, veel plekken en gebieden meer vragen dan alleen een financiële prikkel. Gebieden waar veel vastgoedsectoren en diverse betrokkenen in beeld zijn kunnen baat hebben bij een provincie die zich commiteert aan de opgave. Deze aanpak kennen we uit de gebiedsontwikkeling en levert gedurende het proces beslismomenten op over de exacte inzet van de kant van de provincie en van de andere partners. Welke opgaven tekenen zich op dit moment af in de regio Arnhem Nijmegen?

Stads- en dorpscentra, stationsomgevingen, woongebieden en bijzondere gebouwen (cultuurhistorie, maatschappelijk vastgoed) zijn bij uitstek gebieden of plekken die aandacht vragen. In enkele gevallen zijn deze tegen de bebouwde kom of in het buitengebied gelegen. Ook is er in meerdere gemeenten aandacht voor het duurzaam blijven functioneren van bedrijventerreinen, bijvoorbeeld in Wijchen (bedrijventerrein Oost). In de loop van 2016 wordt dit beeld scherper en komen locaties in het regionale vizier met de oplevering van de eerste resultaten uit het RPW-traject.

Met de transformatie-aanpak wil Nijmegen de leegstand in binnenstad aanpakken. De focus van de aanpak ligt in eerste instantie op de ringstraten, waar de meeste leegstand is. De gemeente wil, in samenspel met vastgoedeigenaren, gebruikers en andere belanghebbenden een transitie in gang

zetten. De aanpak baseert zich op gedegen voorwerk (onderzoek) en is verwoord in de nota “Visie op transformatie en aanpak Binnenstad Nijmegen uit 2015. De traditionele inzet is een belangrijke eerste stap, maar onvoldoende om de beoogde transitie te bereiken: aanpak van de openbare ruimte en het instrument bestemmingsplan. Aanvullende inzet is nodig: het proces van aanjagen, bijsturen, initiëren en ondersteunen is nodig. Nijmegen is begonnen met een aanpak in de Hertogstraat en de Bloemerstraat. Via ervaringen in deze straten komen concrete plannen in beeld voor herverkaveling, herinvulling en herbestemming. De Nijmeegse aanpak biedt kans voor kennisdeling en voorbeeldwerking naar andere Gelderse gemeenten en wij zullen voor SteenGoed Benutten het gesprek over onze rol aangaan.

Arnhem heeft een kader geformuleerd voor alle bij leegstand betrokken partijen voor de gehele gemeente: visie op transformatie-2015. Er zijn 4 prioriteitsgebieden vastgesteld waaronder de Arnhemse binnenstad en randen (singels), de Velperweg e.o, het Winkelcentrum Presikhaaf e.o., en het Winkelcentrum Kronenburg e.o. In deze prioriteitsgebieden wordt alleen in uitzonderingsgevallen niet meegewewerkt aan functieverandering. Juist omdat in deze gebieden leegstand direct zichtbaar is en omdat de kans dat de situatie snel verslechtert groot is. Anderzijds is de kans op succesvolle transformaties hier het grootst vanwege het multifunctionele karakter van de prioriteitsgebieden en de behoefte die daar is aan andere functies. Specifiek voor de binnenstad zullen we het gesprek over de startende aanpak van Arnhem aangaan (o.a. Gele Rijdersplein). Ook wordt prioriteit gegeven aan een aantal beeldbepalende panden die op belangrijke zichtlocaties van de stad staan.

De gemeente Zevenaar doet mee aan de pilot stedelijke herverkaveling. Samen met de Radboud Universiteit, het Kadaster, lokale ondernemers en de provincie onderzoekt de gemeente de gevolgen van de aanleg van een nieuwe op- en afrit Zevenaar Oost (en het sluiten van de oude).

Voor bijvoorbeeld De Liemers geldt dat het lastig is om in te spelen op herinvulling van maatschappelijk vastgoed haar functie verliest, terwijl er geen of nauwelijks vraag is naar nieuwe functies. De vraag die er nog is (woningen, bedrijventerreinen), is al geprogrammeerd. Dat betekent dat vanuit een voldoende breed perspectief naar de vrijkomende gebouwen en gebieden gekeken moet worden en dat daarbij een relatie wordt gelegd met reeds geprogrammeerde uitbreidingen elders in het gebied.

Stedendriehoek

1. Voortgang van het gesprek

In de Stedendriehoek is de afgelopen jaren flink geinvesteerd in de onderlinge samenwerking en is een gezamenlijke Omgevingsagenda opgesteld waarin 'Cleantech' als het centrale thema voor dit gebied nader is uitgewerkt. We zijn als provincie nauw aangesloten op dit traject vanuit gebiedsopgaven en diverse kerntaken en ook vanuit SteenGoed Benutten.
SteenGoed Benutten is een thema dat in de regio wordt besproken in de brede projectgroep voor het zogenaamde vliegwielproject 'Toekomstbestendige binnensteden'. Hierin zijn onder meer de gemeenten, de provincie en gebiedsontwikkelaar BPD vertegenwoordigd. In de loop van 2016 krijgt dit verder gestalte. Behalve de gesprekken in deze projectgroep, zijn er bilaterale gesprekken gevoerd met gemeenten en is SteenGoed Benutten bestuurlijk besproken in regionaal verband.

2. Wat hebben we te doen?

Het vliegwielproject Toekomstbestendige binnensteden en dorpscentra zet in op het versterken van het verblijfsklimaat en hiermee het vestigingsklimaat voor mensen en bedrijven. De plekken die voor de regionale ontwikkeling cruciaal zijn, worden op basis van een gezamenlijke methodiek bepaald. Deze cruciale plekken worden aangepakt, waar leegstand en dreigende verloedering het bedrijfsklimaat negatief beinvloedt. Het krijgt vorm aan de hand van zowel onderzoekstrajecten als concrete projecten. Het vergt nader onderzoek om te bepalen bij welke situaties de maatschappelijke impact het grootst is en welke inzet dat vraagt van betrokkenen. Aangezien de projecten vaak betrekking hebben op meerdere thema's (bijv. cleantech, erfgoed) vraagt de afstemming tussen provinciale programma's extra aandacht.

Er lopen zeven thema's als een rode draad door de onderzoeken en projecten heen:
- Herbestemming van lege plinten
- Binnenstadsplatforms
- Beken/sprengen, wasserijen en papier
- Klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie
- Vrijetijd: cultuur, sport, recreatie, evenementen, ontmoeting, toerisme
- Levendige dorpen
- Slim samenwerken

De thema's die het dichtst bij SteenGoed Benutten staan, worden hieronder kort toegelicht.

Herbestemming van lege plinten: vooral een vraagstuk in de grotere steden en plaatsen. Vaak een multiprobleem met verschillende belangen en dus een moeilijk pad naar een oplossing. Het gaat daarbij om vastgoed, de financiële setting, ontwerpkansen en programmaruimte. Bedoeling is dit vraagstuk verder te brengen in een soort 'werkplaats' met betrokken deskundigen, share- en stakeholders. In gezamenlijke werksessies met al die verschillende disciplines en belangen is de inzet om te komen tot praktische oplossingen waar de hele provincie en heel Nederland van kunnen leren. De Hogeschool Saxion heeft zich in dit verband gepresenteerd met visies (spontane / toekomstbestendige stad) en werkmethodes (stadslabs / living labs). Deze samenwerking in kennis en ondersteunend onderzoek wordt komende maanden verder vormgegeven.

Levendige dorpen. Drie thema's worden onder de aandacht gebracht. Ten eerste: extra aandacht voor de verandering van een dorp bij wegomlegging van doorgaande wegen. Ten tweede: juist de schaal van 'kleine' dorpen met ca 2000 inwoners is zowel kwetsbaar (aanbod voorzieningen) als krachtig (veel initiatief, zie bijvoorbeeld Almen en Eefde). Dat verdient aandacht en ondersteuning. Ten derde: juist ook dorpen kennen hun eigen centrumproblematiek, waarbij voorop staat dat er een dorpsplein / plek moet zijn voor ontmoeting. Steden hebben actieve dorpen nodig en dorpen.

De regio werkt momenteel ook aan de kwalitatieve programmering van bedrijventerreinen en woningbouw. Deze trajecten zullen informatie opleveren over de opgave in de bestaande voorraad. Bij woningbouw is het de uitdaging om ruimte in de programmering te creëren voor binnenstedelijke transformaties.

Illustratief is de zoektocht naar transformatie van het Achmea-gebouw tegen het centrum van Apeldoorn. Dit is een groot kantoor, dat gedeeltelijk een monument is, in een gebied met veel zichtbare kantorenleegstand. Woningbouw zou een optie kunnen zijn gezien de locatie, maar hangt samen met de totale regionale programmering. Het is een schoolvoorbeeld van een kans om niet alleen naar één kantoor, maar het hele gebied te kijken. De vraag ligt op tafel of we met SteenGoed Benutten het proces mogelijk verder kunnen helpen.

Niet in elke situatie is direct duidelijk of een bijdrage vanuit SteenGoed Benutten voor de hand ligt. Illustratief zijn situaties waarin de aanname is dat door het verbeteren van de openbare ruimte ook de omliggende panden beter in de markt komen te liggen. Dit speelt bijvoorbeeld in Apeldoorn rondom de Marktstraat en de Beekstraat. Dit is een verloederd achterafgebiedje in het centrum, waar de gemeente diverse panden in eigendom heeft. Het is al langere tijd een moeilijke plek. De wens van de gemeente is dat hier een organische ontwikkeling op gang komt. Dat zou kunnen starten met een eerste steen in de vijver en dat zou het opknappen van de openbare ruimte kunnen zijn.

Noord-Veluwe

1. **Voortgang van het gesprek**

In de regio Noord-Veluwe is de afgelopen maanden op ambtelijk en bestuurlijk niveau uitgebreid gesproken over SteenGoed Benutten. De voorgestelde aanpak wordt breed ondersteund.
Er ligt een relatie met de Gebiedsopgave Veluwe. Een kernopgave binnen de Veluwe is de kwaliteitsverbetering van de vakantieparken. Zorgen voor kansen voor ondernemers om te vernieuwen enerzijds, en sanering en revitalisering van verouderde parken anderzijds. Deze problematiek van herstructurering en transformatie van recreatieterreinen is er een waar SteenGoed Benutten een rol in kan spelen.
Tegelijkertijd ligt er een verbinding met de woonagenda van de regio. Het bieden van betaalbare huisvesting voor verschillende doelgroepen is een van de speerpunten van de regio. Ook dit raakt de gebiedsopgave, omdat een deel van de terreinen in de regio op dit moment bewoond wordt door de doelgroep. De regio onderzoekt de mogelijkheid en wenselijkheid om een deel van de saneringsopgave te combineren met legale, tijdelijke huisvestingsmogelijkheden voor verschillende doelgroepen (spoedzoekers, statushouders, starters, arbeidskrachten).

2. **Wat hebben we te doen**

Er is op basis van ambtelijk en bestuurlijk overleg in de regio én naar aanleiding van de expertmeeting op 1 maart jl., een eerste beeld van de situaties in de regio waarvoor SteenGoed Benutten een oplossing kan bieden. Dit is een brede waaier aan gebouwen en gebieden waarbij in een deel van de genoemde situaties een directe link is met de hierboven genoemde gebiedsopgave en woonagenda. In een aantal andere gevallen gaat het om binnenstedelijke herstructureringsopgaven van verschillende omvang.

Het project Vitale Vakantieparken is een actueel onderwerp in de regio. Samen met betrokken partijen zullen de inzet van deze instrumenten en de mogelijke rol van SteenGoed Benutten daarbij worden onderzocht.

Een illustratief project is Het Veen in Hattem. Dit is een bedrijventerrein dat aan meerdere zijden is ingesloten door woonbebouwing. Door het verplaatsen van bedrijven of het slopen van leegstaande bebouwing ontstaat er een kans om het gebied om te vormen tot een woon-werklandschap met een gemengde bestemming. De beoogde woningbouw past binnen de programmeringsafspraken.De huidige partijen slagen er (nog) niet in deze ontwikkeling tot stand te brengen. Hier ligt mogelijk een rol van SteenGoed benutten.

Verder spelen er in diverse gemeenten centrumontwikkelingen, waarbij de mogelijker rol van SteenGoed Benutten wordt onderzocht. Het gaat om het revitaliseren van delen van het centrum door het opknappen van verloederde leegstaande (winkel-) panden. Dit gaat vaak samen met het creëren van compacte(re) dorpscentra door bijvoorbeeld stedelijke herverkaveling, oplossen van verkeers- en parkeerproblematiek. Illustratief is het centrum van Heerde, waar meerdere leegstaande panden in samenhang in beeld zijn. Het gebied is te groot om in zijn geheel te herbestemmen en bovendien is een deel van het centrum een aantal jaren geleden al aangepakt, door de bouw van een multifunctioneel centrum en het opknappen van het Van Meurspark. Dit is voor de gemeente wellicht een opmaat naar de aanpak van de rest van het centrum, maar de omvang van het gebied is fors en er is nog geen zicht op een oplossing.

Food Valley

1. Voortgang van het gesprek

De afgelopen maanden zijn er diverse bilaterale gesprekken gevoerd en is SteenGoed Benutten zowel ambtelijk als bestuurlijk in een breed overleg besproken in de regio FoodValley. Naar aanleiding van die besprekingen is in juni een nieuwe werkbijeenkomst gepland over de (binnenstedelijke) transformatieopgave.

In de regio FoodValley lopen al trajecten voor de visievorming over agrarisch vastgoed en de programmering van werklocaties en wonen. De nadruk komt hierbij steeds meer te liggen op de kwalitatieve uitwerking. Waar is vraag naar welk type bedrijventerein of woningbouwlocatie? Welke mate van bebouwing in het buitengebied is wenselijk? Verder is vrijwel elke gemeente aan de slag met de vitaliteit van het stads- of dorpscentrum.

Opgaven vanuit SteenGoed Benutten vormen in de FoodValley geen expliciet onderdeel van de Gebiedsopgave. Wel is er op punten zorgvuldige afstemming. De ontwikkeling van het World Food Center dient bijvoorbeeld in nauwe samenhang met de regionale programmering van werklocaties te worden bezien.

2. Wat hebben we te doen

Inventarisatie transformatieopgave
In 2016 zal in de regio gestart worden met een inventarisatie van de (binnen)stedelijke transfomatie-opgave in aansluiting op het programma SteenGoed Benutten. Doel van deze exercitie is om:

- Beter gevoel te krijgen bij de opgave;
- Inzet en benodigde middelen te kunnen bepalen;
- Zicht te krijgen op kwesties om rekening mee te houden bij de programmeringstrajecten

Interessant is met name wat er voor nodig is om vastgoed waar een overschot aan is (zoals bijvoorbeeld kantoren), te transformeren naar segmenten waar een tekort aan is (betaalbaar/flexibel wonen).

Compacter maken van de dorps- en stadscentra
Veel centrumfuncties staan onder druk vanwege hoge percentages leegstand (in de regio tot wel 20 %), uitgestrekte aanloopstraten, RO- regelgeving die belemmerd werkt etc.
Om goed in te spelen op de veranderingen in het retaillandschap zijn gemeenten in de regio Food Valley daarom begonnen met programma's om hun binnensteden en dorpscentra compacter te maken. Een ruimtelijk spoor, dat een lange adem zal vragen. Waar iedereen tegenaan loopt is de daadwerkelijke aanpak: het stimuleren dat gebruikers verhuizen naar de concentratie gebieden, de herbestemming van de achterblijvende detailhandelsmeters en het omgaan met mogelijke financiële consequenties voor eigenaren. De mogelijkheden wil de regio samen onderzoeken waaronder het inzetten van een revolving fund voor het in beweging krijgen van deze keten. Hierbij wil de regio ook de mogelijkheden voor het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte betrekken. omdat deze van positieve invloed kan zijn op de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden. De Food Valley gemeenten gaan gezamenlijk een procesaanpak schrijven en hierover in gesprek met SteenGoed Benutten.
Daarnaast loopt er al een traject om het beleid voor perifere detailhandel te herijken. Belangrijk daarbij is dat ontwikkelingen in de periferie niet conflicteren met het functioneren van de dorps- en stadscentra.

*Vrijkomende agrarische bebouwing*De regio gaat ook verder aan de slag met de visie- en beleidsvorming voor het vele vrijkomend agrarisch vastgoed en vraagt hierbij om ondersteuning door de provincie. Dit is een onderwerp dat direct verbonden is met de kerntaak ‘Vitaal Platteland’ en niet los gezien kan worden van bedrijventerreinen- en woningbouwprogrammering. Ook vraagt het op onderdelen, zoals bijvoorbeeld fiscaliteit, het samen optrekken met partners buiten de regio om zaken op nationaal niveau geregeld te krijgen.

Vanuit het programma Vitale Vakantieparken zullen de opgedane ervaringen en te ontwikkelen instrumenten worden gedeeld met oa de regio FoodValley. Waar nodig zal SteenGoed Benutten een eventueel vervolgproces ondersteunen.

Rivierenland

1. Voortgang van het gesprek

In de regio Rivierenland hebben de afgelopen maanden verschillende ambtelijke en bestuurlijke overleggen plaatsgevonden over SteenGoed Benutten. In het “Ambitiedocument 2016-2020” van de regio Rivierenland heeft de aanpak van leegstaand vastgoed geen expliciete plaats, maar de diverse gemeenten in de regio zijn op lokale schaal bezig met concrete projecten op het gebied van leegstaand vastgoed. De grotere gemeenten bekijken de problematiek nadrukkelijk ook in relatie tot de vitaliteit en beleving van de (binnen)stad.

2. Wat hebben we te doen

Feitelijk is het traject in de regio om met elkaar in gesprek te gaan over plekken waar leegstand en transformatie aan de orde is nog op gang aan het komen. Er zijn over en weer wel situaties beschreven en projectideeën uitgewisseld. Maar van echt goed zicht op de gebouwen en gebieden die spelen is nog geen sprake.

Het betreft bijvoorbeeld projecten rondom multifunctionele gebouwen die spelen in de kernen. Daarbij lijkt er behoefte te zijn om de onderlinge samenhang zichtbaar te maken en daar (meer) naar te handelen. Dat er in Rivierenland nog gebouwd wordt en moet worden zet de transformatie-opgaven voor het gebied als geheel in een ander daglicht, dan op plekken waar er geen programma meer toegevoegd hoeft te worden.

Titel/onderwerp: Gele Rijders Plein

Raadsadviseur: E. Dirksen Telefoonnr: 3774712 elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Paul van Hoof/ Kirsten van Rijen
Portefeuillehouder:	I. van Burgsteden	Telefoonnr:	377 3710/3773583
		E-mailadres:	Paul.van.hoof@arnhem.nl Kirsten.van.Rijen@arnhem.n
Doel activiteit	Informatief		

Toelichting

Voorgeschiedenis
In **2011** is de visie op het Gele Rijders Plein door de raad vastgesteld. Hierin werd als doel gesteld: *"Het Gele Rijders Plein moet op termijn weer een vitale plek worden in de binnenstad. We zetten een koers in die naar onze overtuiging er stap voor stap voor kan zorgen dat het op en aan het Gele Rijders Plein goed wonen, werken en verblijven wordt."*
Vervolgens hebben de initiatieven zoals de realisatie van een Mercado markthal en de herbouw van de HBS de eindstreep nooit gehaald.
In **2015** is de nota 'De Arnhemse binnenstad 2015' door de raad vastgesteld waarin de koers werd ingezet om te werken aan de transformatie van de binnenstad van een 'place to buy' naar 'een place to meet'.
In **2016** ontstond er een initiatief in de stad voor de herontwikkeling van het Gele Rijders Plein. [*raadskamerbrief Gele Rijdersplein 13-12-2016*].

Voorstel
Het raadsvoorstel dat nu wordt aangeboden is een weergave van de planuitwerking van de afgelopen vier maanden, waarbij naast inspiratie uit voorgaande jaren ook letterlijk ideeën uit de stad zijn opgehaald (meetups op 25 en 27 maart).

Het voorstel vraagt de raad:
- in te stemmen met het plan om reuring aan de *westzijde* van het plein te versterken door de fontein op te knappen en nieuwe betekenis te geven en een ijsbaan in de fontein mogelijk te maken indien hiertoe de exploitatie rond is.
- in te stemmen met het plan om de *oostzijde* van het plein te transformeren naar een luwteplek in de vorm van een sfeervol intiem plein waar het prettig wonen, werken, en verbijven is door het plein te vergroenen en in te richten.
- in te stemmen met het *verwijderen van de pergola* en het doen van nader onderzoek naar (bebouwing als) een roomdivider.
- in te stemmen met de project begroting
- maximaal € 500.000 beschikbaar stellen uit de bestemmingsreserve van Buitengemwoon Beter (BGB).

Financiën
De kosten voor het plan voor het Gele Rijders Plein bedragen in totaal €1,8 miljoen euro. Dit bedrag wordt gefinancierd uit gemeentebudgetten (fonteinonderhoud, mobiliteit, BGB) en met geld van de provincie *(€ 912.000 van het programma Steengoed Benutten uit de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen)* en de markt. Hiervoor zijn partijen in beeld die tegenover de eenmalige investering ook de mogelijkheid van exploitatie op zich willen nemen.

Kanttekening
De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) heeft nog geen formeel advies gegeven, dit volgt bij het aanvragen van de omgevingsvergunning. Er is al wel ambtelijk contact geweest en de verwachting is dat bij een officiële adviesaanvraag de RCE niet positief

	zal adviseren op het weghalen van de pergola omdat het monument dan teveel wordt aangetast. Adviezen van de RCE zijn niet bindend. **Eerste informatieve behandeling op 15 mei** Zeven personen hebben gebruikgemaakt van het inspraakrecht. Hun bijdragen zijn voorzover ontvangen toegevoegd aan de stukken in Ibabs. De volgende behandeling begint met een reactie van de wethouder op de inbreng van de insprekers. **Tweede informatieve behandeling op 22 mei** In drie vragenronden werd deze informatieve fase afgerond. De toegezegde subsidievoorwaarden van het programma Steengoed benutten zijn inmiddels aan de stukken toegevoegd. [Zie ook behandelresultaat PM 22 mei].
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.
Spreekrecht publiek	Nee
Behandeladvies	De meningsvormende fase bestaat uit twee termijnen: 1e termijn: fracties geven hun standpunt weer, te beginnen met de fracties die tegen het voorstel zijn of het voorstel willen wijzigen. Interrupties zijn toegestaan. 2e termijn: Na de reactie van de portefeuillehouder wordt de discussie gevoerd.
Bijlagen	

Raadsvoorstel Gele Rijdersplein			
Bijlage: Planuitwerking Gele Rijders Plein 2017			
Bijlage: Inspiratieboek "Plein zoekt smoel! "			
Bijlage: Scenariostudie R.J. Kokke			
Bijlage: Vastgestelde visie Gele Rijders Plein 2011			
Bijlage: Begrotingswijziging			
Raadskamerbrief Gele Rijdersplein *[13-12-2016]*			
Nota Arnhemse Binnenstad 2015			
Dossier Gele Rijdersplein in oude RIS *[vanaf 2006 tot mei 2016]*			
Behandelresultaat informatieve behandeling 15 mei			
Behandelresultaat 2de informatieve behandeling 22 mei			
Subsidievoorwaarden van het programma Steengoed benutten uit de investeringsagenda Arnhem-Nijmegen van de provincie			

provincie
GELDERLAND

Bezoekadres
Gebouw Marktstate
Eusebiusplein 1a
6811 HE Arnhem

Postadres
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

telefoonnummer (026) 359 91 11
telefaxnummer (026) 359 94 80
e-mailadres post@gelderland.nl
internetsite www.gelderland.nl

Arnhem Centraal
T.a.v. Lea Manders

datum
7 juni 2017

zaaknummer
2016-006073

onderwerp
Reactie op email ‘discussie monument AKU-fontein, pergola’

Geachte mevrouw Manders,

Op 29 mei jl. heeft u per mail de vraag gesteld hoe de provincie staat tegenover het verwijderen van de Rijksmonumentale pergola op het Gele Rijders Plein in Arnhem en welk advies wij aan het College van B&W hebben gegeven.

Formeel hebben wij geen advies uitgebracht. De provincie kan gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen bij sloop en wijzigingen van Rijksmonumenten, maar ons advies is juridisch niet bindend. Op dit moment is nog geen sprake van een vergunningsaanvraag waarover wij kunnen adviseren.

Wij hechten veel waarde aan bruisende binnensteden waar het prettig wonen, werken en verblijven is. We hechten ook veel waarde aan ons Gelderse erfgoed. Wij zijn het met uw College eens dat een transformatie van het Gele Rijders Plein en omgeving nodig is voor een levendige en prettige binnenstad. Daarom zijn er vanuit SteenGoed Benutten financiële middelen gereserveerd voor het plein.

De provincie is in beginsel geen voorstander van demontage van Rijksmonumenten. Wij hebben dit in een gesprek met de gemeente Arnhem aangegeven, evenals onze verwachting dat de gemeente zorgvuldig omgaat met ons aller erfgoed. Mocht de gemeenteraad besluiten om de pergola te verwijderen, dan vragen wij om (onderdelen van) de pergola en/of een inhoudelijke verwijzing naar de pergola nadrukkelijk een plek te geven in het onderzoek naar het ontwerp van de roomdivider.

Hoogachtend,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Gedeputeerde mw. J.P.M. Meijers

inlichtingen bij Willemijn van den Berg

e-mailadres post@gelderland.nl

telefoonnummer (026) 359 93 31

BNG Bank Den Haag, rekeningnummer 28.50.10.824
IBAN-nummer: NL74BNGH0285010824
BIC-code van de BNG: BNGHNL2G

btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

Afschrift aan: College van B&W van de gemeente Arnhem, t.a.v. ine.van.burgsteden@arnhem.nl

ONTVANGEN 20 JUNI 2016

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Retouradres: Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Gemeente Arnhem
Postbus 99
6800 AB ARNHEM

2016-1016144

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Monumentenregistratie
T 033 42 17 421
F 033 42 17 799

Onze referentie
MS-2014-1286

Bijlagen
besluit met bijlagen

Datum 17 JUNI 2016
Betreft aanwijzing beschermd monument
Monumentnummer : 532276
Gemeente : Arnhem
Gele Rijders Plein tegenover 41 te Arnhem

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij wil ik u graag laten weten dat ik besloten heb het bovengenoemde object aan te wijzen als een door het rijk beschermd monument. U krijgt deze brief omdat u volgens het Kadaster de eigenaar of gerechtigde bent.

In een vorige brief heb ik u - of een vorige eigenaar of gerechtigde - al ingelicht over hoe de procedure verloopt. Een belangrijk punt uit die brief is de voorbescherming. Die houdt in dat u geen wijzigingen meer mag uitvoeren zonder vooraf toestemming aan de gemeente te vragen.

Nog niet definitief
Op dit moment is het besluit nog niet definitief. U (en eventueel ook een andere belanghebbende) kan namelijk nog bezwaar maken. Daarvoor hebt u 6 weken de tijd na de dagtekening van dit besluit. Onderaan het besluit staat hoe u, indien gewenst, bezwaar kunt maken.

Als niemand binnen 6 weken bezwaar heeft gemaakt, is het besluit onherroepelijk. Als er wel iemand bezwaar maakt, wordt eerst het bezwaar behandeld en een eventueel daarop volgend beroep.

De voorbescherming blijft van kracht tijdens de behandeling van een bezwaar of beroep. U moet dan dus nog steeds voor elke wijziging aan het object een vergunning aanvragen. Informatie over de vergunning kunt u bij de gemeente krijgen.

Definitieve bescherming
Zodra het besluit onherroepelijk is, laat ik het monument opnemen in het register van rijksmonumenten. De voorbescherming gaat dan over in een definitieve bescherming en de wettelijke bepalingen van de Monumentenwet 1988 worden dan blijvend van kracht.
Dit betekent dat voor wijzigingen aan het object een vergunning moet worden aangevraagd.

Zorgvuldigheid
Voor mijn besluit ben ik uitgegaan van het beleid voor het aanwijzen van beschermde rijksmonumenten. Verder heb ik de adviezen ingewonnen van de Raad voor Cultuur, de gemeente en zo nodig de provincie.

Vragen stellen of reageren
Meer informatie vindt u op www.cultureelerfgoed.nl, de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Daar vindt u ook de wettekst en de beleidsregel(s) voor de aanwijzing van beschermde monumenten.
U kunt ook mailen met info@cultureelerfgoed.nl of bellen met onze InfoDesk, telefoonnummer 033 42 17 456.

Hoogachtend,

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

drs. Cees van 't Veen
algemeen directeur

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Retouradres: Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van burgemeester en wethouders
van de Gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

ONTVANGEN 21 JUNI 2016

2014-12-00280

2016-1016275N

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Monumentenregistratie
T 033 42 17 421
F 033 42 17 799

Onze referentie
MS-2014-1286

Bijlagen
besluit met bijlagen

Datum 17 JUNI 2016
Betreft aanwijzing beschermd monument
Monumentnummer : 532276
Gemeente : Arnhem
Gele Rijders Plein tegenover 41 te Arnhem

Geacht college,

Hierbij stuur ik u een afschrift van mijn besluit het bovengenoemde object aan te wijzen als beschermd rijksmonument. Dit besluit is genomen op grond van artikel 3 van de Monumentenwet 1988 en het geldende beleid voor aanwijzing. Verder heb ik mij door verschillende partijen, waaronder u, laten adviseren. In het besluit zelf kunt u er meer over lezen.

Terinzagelegging
Ik verzoek u het besluit ter inzage te leggen en dit op de gebruikelijke wijze bekend te maken.

Nog niet definitief
Belanghebbenden hebben 6 weken de tijd om bezwaar te maken tegen het besluit. Gebeurt dit niet, dan is het besluit na het verstrijken van de bezwaartermijn onherroepelijk. Als wel bezwaar wordt aangetekend, is het besluit pas definitief na de volledige afhandeling van het bezwaar en het eventuele beroep.

Zolang het besluit niet definitief is, blijft de voorbescherming van kracht. Dat betekent dat voor wijzigingen aan het monument een vergunning noodzakelijk is.

Definitieve bescherming
Als het besluit onherroepelijk is, wordt het monument ingeschreven in het register van beschermde rijksmonumenten. De voorbescherming gaat dan over in definitieve bescherming.

Vragen stellen of reageren
Meer informatie vindt u op www.cultureelerfgoed.nl, de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Daar vindt u ook de wettekst en de beleidsregel(s) voor de aanwijzing van beschermde monumenten.

U kunt ook mailen met info@cultureelerfgoed.nl of bellen met onze InfoDesk, telefoonnummer 033 42 17 456.

Hoogachtend,

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

drs. Cees van 't Veen
algemeen directeur

BESLUIT
MS-2014-1286

2016-10162762

KOPIE BESLUIT

DATUM: 17 JUNI 2016

DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP.

Gelet op de artikelen 3 en 4 van de Monumentenwet 1988 (Staatsblad 1988 nr. 638);

Gehoord de gemeente waarin de hierna te noemen onroerende zaak is gelegen;
Gehoord gedeputeerde staten van de provincie waarin de hierna te noemen onroerende zaak is gelegen, indien dit zich bevindt buiten de in artikel 20a, eerste lid, van de Wegenverkeerswet 1994 (Staatsblad 1994 nr. 475) bedoelde bebouwde kom;
Gehoord de Raad voor cultuur;

BESLUIT

De als volgt aan te duiden onroerende zaak aan te wijzen als beschermd monument:

Provincie : Gelderland — Monumentnummer : 532276
Gemeente : Arnhem

PLAATSELIJKE AANDUIDING

Plaats : Arnhem
Straat : Gele Rijders Plein
Huisnummer : tegenover 41

KADASTRALE AANDUIDING
EN
KADASTRALE TENAAMSTELLING

Kad. Gemeente : Arnhem
Sectie : O
Nummer : 8848

Soort recht : Recht van eigendom

Gerechtigde : Gemeente Arnhem
Straat : Postbus 99
Woonplaats : 6800 AB ARNHEM

Soort recht : Verzoeker
Gerechtigde : RCE
Straat : Postbus 1600
Woonplaats : 3800 BP AMERSFOORT

OMSCHRIJVING

Fontein inclusief bassin, kunstwerk en de bijbehorende pleininrichting.

Voor de overwegingen die aan dit besluit ten grondslag liggen, wordt verwezen naar de bij dit besluit gevoegde bijlage, die geacht moet worden in dit besluit te zijn herhaald en opgenomen, alsmede naar de bovengemelde omschrijving.

Een afschrift van dit besluit zal, onder gelijke dagtekening, worden verzonden aan:

- Gemeente Arnhem
  Postbus 99
  6800 AB ARNHEM
- RCE
  Postbus 1600
  3800 BP AMERSFOORT
- Provincie Gelderland
- Gemeente Arnhem

Burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het monument is gelegen, leggen dit besluit op de secretarie ter inzage. De burgemeester maakt de terinzagelegging op de gebruikelijke wijze bekend.

Een belanghebbende kan tegen dit besluit binnen zes weken na de dag waarop het besluit hem is toegezonden schriftelijk bezwaar maken. De belanghebbende dient daartoe een bezwaarschrift in bij de minister van OCW, onder vermelding van "Bezwaar", ter attentie van DUO, Postbus 606, 2700 ML in Zoetermeer. Meer informatie over het maken van bezwaar vindt u op *www.bezwaarschriftenocw.nl*.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

w.g.

drs. Cees van 't Veen
algemeen directeur

BESLUITMOTIVERING

2016-1016277f

- maakt deel uit van het besluit

betreffende	: Fontein inclusief bassin, kunstwerk en de bijbehorende pleininrichting
naam	: AKU-fontein
gemeente	: Arnhem
plaats	: Arnhem
straat en huisnummer	: Gele Rijdersplein to 41
nummer	: 532276

==========

AANLEIDING

De aanwijzing gebeurt op voorstel van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), in het kader van het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965.
Op 2 december 2014 is de aanwijzingsprocedure, bedoeld in de Monumentenwet 1988 (artikel 3), gestart.

AANWIJZINGSBELEID

Vanaf 1 januari 2013 geldt de Beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2013, beleidsregel van de Minister van OCW van 15 februari 2013, Staatscourant 26 februari 2013, nr.5217 (hierna: Beleidsregel 2013).

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 5, eerste lid) vindt aanwijzing als beschermd monument plaats van een monument dat is vervaardigd vanaf 1940, indien:

a. het monument is opgenomen in een aanwijzingsprogramma, of
b. het monument
   1. vanwege zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde kan worden aangemerkt als een nationaal of internationaal erkend kenmerkend monument van de Nederlandse architectuur, stedenbouw, landinrichting, bouwtechniek of ruimtegebonden kunst, en
   2. vergelijkbare monumentale waarde heeft als de gebouwde monumenten die behoren tot de ongeveer 100 meest waardevolle monumenten die zijn gebouwd in de periode van 1940 tot en met 1958, bedoeld in de Tijdelijke beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2007 (artikel 3, onderdeel b).

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 5, tweede lid) is een aanwijzingsprogramma als bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, in elk geval het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965.

In dit geval is het monument opgenomen in het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965.

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 6, tweede lid) past de Minister bij het opstellen van een aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965, bedoeld in artikel 5, tweede lid, de volgende criteria toe:

a. het desbetreffende monument is een evidente mijlpaal in de ontwikkeling van de architectuur, stedenbouw, landinrichting, bouwtechniek of ruimtegebonden kunst in Nederland, wat onder meer blijkt uit een vooraanstaande positie en duiding in de nationale en internationale vakliteratuur, of
b. het desbetreffende monument is een essentieel toonbeeld van de cultuurhistorische of sociaalhistorische ontwikkelingen van de wederopbouwperiode in Nederland.

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 7), wordt bij de aanwijzing van een monument als beschermd monument rekening gehouden met de mate waarin het monument:

a. een positief behoudsperspectief heeft, zowel technisch als functioneel, en
b. een positieve invloed heeft op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving.

BESCHERMINGSVOORSTEL

Het beschermingsvoorstel betreft de AKU-fontein inclusief bassin, kunstwerk en bijbehorende pleininrichting (hierna: de AKU-fontein) aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. De begrenzing is zoals weergegeven op de bijgevoegde kaart.

WAARDERING

I Cultuurhistorische waarde: belang van het object/complex

De AKU-fontein verwijst naar de belangwekkende rol die de Nederlandse kunstzijdefabriek AKU (Algemene Kunstzijde Unie) heeft gespeeld in de sociaaleconomische geschiedenis van Arnhem. De AKU (opgericht in 1911) was zeer belangrijk voor de werkgelegenheid binnen Arnhem.

De AKU-fontein symboliseert het denken over gemeenschapszin tijdens de wederopbouw in het algemeen. De fontein met patio en overdekte overkappingen was uitnodigend voor het langslopende publiek en bood tegelijkertijd geborgenheid. Hier kon de Arnhemse bevolking op een prettige manier op een mooie locatie gezamenlijk verpozen.

De AKU-fontein staat samen met de bijbehorende pleininrichting symbool voor de wederopbouw van Arnhem. Het vormt een opvallende markering van het tijdens de Wederopbouw tot stand gekomen winkelgebied.

II Architectuur- en kunsthistorische waarde: (bijzonder) belang van het object/complex

De AKU-Fontein is een uitdrukking van de eigentijdse ideeën over modernistische bouwkunst qua opzet en vormgeving.

De AKU-Fontein is een goed voorbeeld in het oeuvre van architectenbureau Brouwer en Deurvorst. Ook het kunstwerk is een goed voorbeeld in het oeuvre van Shinkichi

Tajiri. Van belang is het samenspel van architectonische en sculpturale elementen. Er bestaat een onlosmakelijke samenhang tussen fontein inclusief, bassin met het kunstwerk van Tajiri, het terras en de pleininrichting.
Opmerkelijk is het gebruik vanuit de provincie afkomstige materiaal (zoals zwerfkeien). Verder is er veel beton toegepast.

III Situationele en ensemblewaarde

De AKU-fontein heeft een belangrijke stedenbouwkundige betekenis, omdat het object een markante en sterk in het oog vallende positie inneemt aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. Het is gerealiseerd als een visueel onderscheid tussen het Gele Rijdersplein en het Willemsplein.
Het Gele Rijdersplein is grotendeels (noord- en oostzijde) omgeven door wederopbouwarchitectuur. De bebouwing is zeer divers en geeft een idee van de diverse stijlopvattingen uit de wederopbouwperiode. De AKU-fontein heeft belangrijke stedenbouwkundige betekenis, omdat het object een markante en sterk in het oog vallende positie inneemt aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. Het is gerealiseerd als een visueel onderscheid tussen het Gele Rijdersplein en het Willemsplein.

IV Gaafheid en herkenbaarheid: belang van het object/complex

De AKU-Fontein is een nagenoeg gaaf bewaard gebleven voorbeeld van straatmeubilair uit de wederopbouwperiode. Ook is er nog sprake van een nagenoeg gaaf gebleven visuele relatie tussen de fontein en de bebouwing rondom het Gele Rijdersplein.

V Zeldzaamheid

De AKU-Fontein vormt een uniek voorbeeld van de inrichting van een stadsplein uit de wederopbouwperiode.

ADVIES GEMEENTE

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem is per brief d.d. 2 december 2014 in de gelegenheid gesteld om advies uit te geven. Op 13 oktober 2015 is een rappelbrief verstuurd, waarin een termijn van 4 weken is gegeven om advies uit te geven. Tot op heden is dit advies niet uitgebracht. Daarom vindt de aanwijzing nu plaats zonder het advies van het college.

HOREN VAN BELANGHEBBENDEN

De gemeente Arnhem is de enige belanghebbende. De gemeente heeft per e-mail aangegeven geen zienswijze te willen geven over de voorgenomen aanwijzing.

ADVIES PROVINCIE

- Ingevolge de Monumentenwet 1988 (artikel 3, tweede lid) is aan gedeputeerde staten niet gevraagd te adviseren, omdat het object niet buiten de krachtens de Wegenverkeerswet 1994 vastgestelde bebouwde kom ligt.

ADVIES RAAD VOOR CULTUUR

De Raad voor Cultuur heeft bij brief d.d. 9 mei 2016 positief geadviseerd ten aanzien van aanwijzing als beschermd monument.

OVERWEGINGEN

Aan de overwegingen van de Monumentenwet 1988 ligt onder meer ten grondslag het meer betrekken van lagere overheden bij het behoud van monumenten. In de Memorie van Toelichting wordt het grote belang gememoreerd dat in de huidige wet wordt gehecht aan de inbreng van vooral de gemeente over de aanwijzing. Hoewel op rijksniveau over het al dan niet beschermen wordt beslist, komt aan de adviezen van de lagere overheden een invloedrijke plaats toe. Slechts op zwaarwegende gronden zal de minister van die adviezen kunnen afwijken. In dit geval heeft het college van de gemeente Arnhem niet geadviseerd.

De AKU-fontein inclusief bassin, kunstwerk en de bijbehorende pleininrichting voldoet aan de aanwijzingscriteria zoals bedoeld in artikel 5, eerste lid onder a. en artikel 6, tweede lid onder b.
Het desbetreffende monument is opgenomen in het beschermingsprogramma Wederopbouw 1959-1965, omdat het een essentieel toonbeeld van de cultuurhistorische of sociaalhistorische ontwikkelingen van deze periode in Nederland vormt. De AKU-fontein is een essentieel toonbeeld, omdat het symbool staat voor de wederopbouw van Arnhem en het denken over gemeenschapszin tijdens de wederopbouw in het algemeen. Daarnaast is de AKU-fontein qua opzet en vormgeving een uitdrukking van de eigentijdse ideeën over modernistische bouwkunst en is ze een uniek voorbeeld van de inrichting van een stadsplein uit de wederopbouwperiode.

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 7), wordt bij de aanwijzing van een monument als beschermd monument rekening gehouden met de mate waarin het monument:
a. een positief behoudsperspectief heeft, zowel technisch als functioneel, en
b. een positieve invloed heeft op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving.

a 1. Momenteel zijn er geen concrete plannen die het voortbestaan van het monument bedreigen. Er lag een plan van Volkshuisvesting Arnhem om ter plaatse van de AKU-fontein nieuwbouw te realiseren. De AKU-fontein zou hiervoor moeten wijken. Omdat er onvoldoende maatschappelijk draagvlak voor dit initiatief was, heeft Volkshuisvesting het plan ingetrokken.
b 1. Het Gele Rijdersplein is grotendeels (noord- en oostzijde) omgeven door wederopbouwarchitectuur. De bebouwing is zeer divers en geeft een idee van de diverse stijlopvattingen uit de wederopbouwperiode. De AKU-fontein heeft belangrijke stedenbouwkundige betekenis, omdat het object een markante en sterk in het oog vallende positie inneemt aan de westzijde van het Gele Rijdersplein. Het is gerealiseerd als een visueel onderscheid tussen het Gele Rijdersplein en het Willemsplein. Derhalve heeft het een positieve invloed op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving.

CONCLUSIE

Geconcludeerd kan worden dat de in dit besluit aangegeven waarden bescherming op grond van de Monumentenwet 1988 rechtvaardigen.

De bijgevoegde kaart maakt deel uit van dit besluit.

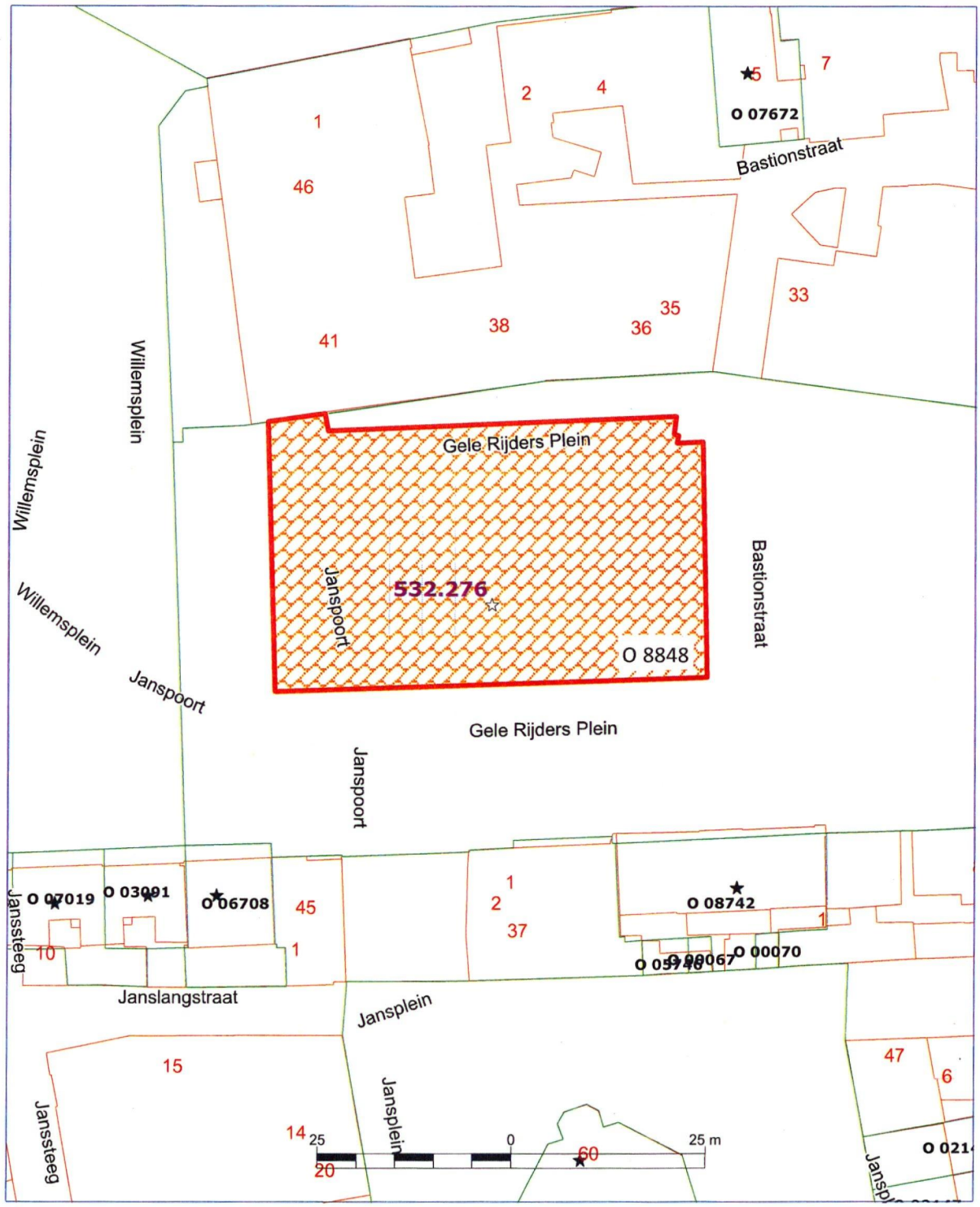

	rijksmonument	Scale 1: 750
999999	rijksmonumentnummer	
	kadastraal perceel	
A 00000	perceelnummer	printdatum: 18-11-2014

ChristenUnie
Arnhem

Amendement
Creatief

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op xx-xx-2017, bij de behandeling van het agendapunt *Gele Rijders Plein,*

Constaterende dat:

- Dat in het Plan Uitwerking Gele Rijders Plein staat dat er een nader onderzoek zal plaatsvinden naar de roomdivider waarbij gedacht wordt aan bebouwing met tweezijdigheid naar reuring en luwte;
- Diverse insprekers te kennen gegeven hebben dat extra bouwvolume op/aan het Gele Rijders Plein onwenselijk is;
- In het inspiratieboek staat dat bezoekers vooral een groen plein willen. (Groen, groen en nog eens groen.)
- Op de Inspiratie Ondernemersavond (27 maart jl.) over de afscheiding tussen luwte- en reuringzijde gezegd is: Zoek niet direct in bebouwing van 'gezochte toevoegingen', maar benadruk het gebruik van de openbare ruimte;

Overwegende dat:

- Het ruimtelijke karakter van het Gele Rijders Plein bewaard en beschermd moet worden;
- Groen, de grootste wens is van de bezoekers, aldus het Inspiratieboek;
- Dit alles gevaar loopt als er woon-/bouwvolume/bouwmassa aan het plan toegevoegd wordt;
- Een roomdivider met een open aanblik en beleving enerzijds het gewenste effect van tweedeling kan bieden en anderzijds uit kan nodigen tot ontmoeting, creativiteit en tot versterking van de kwaliteit van de (groene) openbare ruimte;

Besluit het raadsvoorstel, punt 2.c:
(…) en het doen van nader onderzoek naar (bebouwing als) roomdivider,

te wijzigen in:
(…) en het doen van nader onderzoek naar een vorm van een originele roomdivider, die uitnodigt tot ontmoeting en creativiteit en die de kwaliteit van de openbare (gewenste groene) ruimte versterkt;

Addy Plieger
ChristenUnie

Motie Zinvol onderzoek Gele Rijders Plein

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op @@ 2017 ter bespreking van het raadsvoorstel “Gele Rijders Plein”;

Overwegende dat:

- Voorgesteld wordt om nader onderzoek te doen naar “(bebouwing als) roomdivider” . Hierbij geen onderzoeksrichtingen of –doelen zijn geformuleerd.
- Er weerstand is tegen een gebouw als divider en er zich geen voorstanders hebben uitgesproken;
- De ondernemers in de omgeving duidelijke wensen hebben en graag betrokken blijven;
- Het doel moet zijn een gedragen en realistisch uitvoeringsplan met sluitende financiering;
- Voor de fietsenstalling een passende een mooie oplossing moet komen. De huidige fietsenstalling een grote belemmering vormt ter hoogte van de Janspoort en na de recente uitbreiding overcapaciteit heeft.

Draagt het college op:

1. Om in nauw overleg met ondernemers, vastgoedeigenaren en het PBA (Platform Binnenstad Arnhem) de onderzoeksvragen op te stellen. Hier maken de volgende onderwerpen in ieder geval deel uit:
   Gewenste vorm en omvang van de divider, oplossing voor de fietsenstalling, zicht-, loop- en fietslijnen, gebruiksmogelijkheden van zowel het gehele plein als de afzonderlijke delen, financiering, realistische planning.

2. Gelijk met de uitvoering van werkzaamheden in 2017, de fietsenstalling aan de Willemspleinzijde in te korten tot en met de Janspoort, waardoor loop- en zichtlijnen ontstaan en voor de horeca aan de zuidkant meer gelegenheid is voor terrasexploitatie.

En gaat over tot de orde van de dag.

VVD

Roeland van der Zee

Amendement: monumentale pergola handhaven

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op .., bij de behandeling van het agendapunt *Gele Rijders Plein:*

Overwegende dat:

- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed dit plein erkent als één van de top 180 monumenten 1945-1965 uit de wederopbouwperiode in Nederland.
- De RCE het AKU-monument omschrijft met de volgende onderdelen, namelijk fontein inclusief bassin, kunstwerk, patio en bijbehorende pleininrichting. En daarover zegt, dat er een onlosmakende samenhang bestaat tussen fontein inclusief terras met opstallen en het kunstwerk van Tajiri.
- De provincie Gelderland geen voorstander is van 'demontage van monumenten' en de gemeenteraad nadrukkelijk vraagt om bij eventuele demontage van de pergola 'om (onderdelen van) de pergola en/of een inhoudelijke verwijzing naar de pergola nadrukkelijk een plek te geven in het onderzoek naar het ontwerp van de roomdivider'.
- Dat het fraai opknappen van ook de pergola het monument weer in zijn volle glorie kan doen stralen en daarmee de stad een beetje meer op de kaart kan zetten.

Besluit de raad

In het raadsvoorstel bij punt 2c de volgende tekst te schrappen: **in te stemmen met het verwijderen van de pergola.**

Namens de fractie van Arnhem Centraal

Lea Manders

Amendement: geen bebouwing als roomdivider

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op .., bij de behandeling van het agendapunt *Gele Rijders Plein:*

Overwegende dat:

- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed dit plein erkent als één van de top 180 monumenten 1945-1965 uit de wederopbouwperiode in Nederland.
- De RCE het AKU-monument omschrijft met de volgende onderdelen, namelijk fontein inclusief bassin, kunstwerk, patio en bijbehorende pleininrichting. En daarover zegt, dat er een onlosmakende samenhang bestaat tussen fontein inclusief terras met opstallen en het kunstwerk van Tajiri.
- Het plein in de fontein met pergola nu al een soort roomdivider heeft en de rest van het plein niet erg groot is.
- Een interessant object of kunstwerk een meerwaarde kan geven aan het monument.

Besluit de raad

In het raadsvoorstel bij punt 2c het vetgedrukte woord te schrappen: en het doen van nader onderzoek naar **(bebouwing als)** roomdivider.

Namens de fractie van Arnhem Centraal

Lea Manders

GROENLINKS

(Concept) Motie Rijders aan de randen van het Gele Rijdersplein

De gemeenteraad van Arnhem, bijeen op 12 juni bij de behandeling van het agendapunt **"Gele Rijdersplein"**

Constaterende dat:

- Het college beoogd het Gele Rijdersplein te transformeren naar een plein met zowel reuring (het westelijke deel) als luwte (het oostelijk deel).
- Het college beoogd het gebruik door voetgangers van de doorgang van het Gele rijdersplein naar het Jansplein te stimuleren.
- Horeca ondernemers aangeven dat nieuwe plannen voor het Gele Rijdersplein zich goed lenen voor met name uitbreiding van horecaterrassen.
- Er zich aan de zuidelijke en westelijke zijde van het plein verbindende hoofdfietsroutes bevinden.

Van mening zijnde dat:

- De doorgaande hoofdfietsroutes aan de zuidelijke en westelijke zijde van het plein intensief gebruikt worden door fietsers.
- Met name de reuring aan de westzijde zal leiden tot meer verkeersbewegingen van voetgangers die zich naar- en van het westelijk deel van het plein bewegen, en daarbij de fietsroutes kruisen.
- De verbetering van de doorgang tussen Gele rijdersplein en Jansplein zal leiden tot intensiever gebruik door voetgangers die daarbij de fietsroute aan de zuidkant kruisen.
- Mogelijke uitbreiding van horecaterrassen zal leiden tot meer verkeersbewegingen van voetgangers naar- en van het plein die de fietsroutes zullen kruisen.
- De infrastructuur van de huidige hoofdfietsroutes behouden zou moeten blijven.
- De mogelijkheid van een fietsenstalling in het plan vraagt om een passende infrastructuur voor zowel voetgangers als fietsers.

Verzoekt het college:

Onderzoek te doen naar wat de nieuwe situatie van het Gele Rijdersplein betekent voor de verhouding in de verkeerssituatie tussen voetgangers en fietsers aan de westzijde en zuidzijde van het Gele rijdersplein.
Bij uitwerking van de plannen een zo optimaal mogelijke verkeersituatie te creeren wat betreft veiligheid, overzichtelijkheid en doorstroom voor zowel voetgangers als fietsers aan de westelijke en zuidelijke zijde van het Gele Rijdersplein.

En gaat over tot de orde van de dag

Tobias de Groot
GroenLinks

Partij voor de Dieren
Gemeenteraadsfractie Arnhem

Amendement “Geen roomdivider op Gele Rijdersplein”

De gemeenteraad van Arnhem, in vergadering bijeen op ……, ter bespreking van het "raadsvoorstel Gele Rijders Plein"

Constaterende dat:

- Het open karakter van het Gele Rijdersplein verder aangetast wordt, indien bebouwing voor afsluiting zorgt.
- Met het bebouwen van het Kerkplein ook al een grote open ruimte verloren gaat in de Arnhemse binnenstad.

Overwegende dat:

- Het belang van zichtlijnen in de stad ook meegewogen moet worden in de planvorming.
- Onvoldoende draagvlak onder omwonenden is voor (woon)bebouwing op het plein.

Besluit:

Uit punt c)
'in te stemmen met het verwijderen van de pergola en het doen van nader onderzoek naar(bebouwing als) roomdivider'.

Te schrappen:
'en het doen van nader onderzoek naar(bebouwing) als roomdevider'

Leo de Groot
Partij voor de Dieren

(concept) Motie: “Gele Rijders Plein boven Jan(sbeek)

De gemeenteraad van Arnhem in vergadering bijeen op xx xxxx 2017, bij het vaststellen van het raadsvoorstel 'Gele Rijders Plein'

Overwegende dat:

1. Het betreffend raadsvoorstel voorziet in een opdeling van het Gele Rijders Plein in een dynamisch gedeelte en een luw gedeelte gescheiden, door een 'room-divider'.
2. In het dynamische deel een waterpartij is gesitueerd in de vorm van de AKU fontein, die mede bijdraagt aan de dynamisch actieve beleving op dat deel van het plein.
3. Het Waterschap Rijn-IJssel in haar rapportage heeft aangegeven haar diensten te willen aanbieden bij onderzoek naar waterprojecten in de stad en als zodanig ook naar wat er mogelijk is met de Jansbeek op het Gele Rijders Plein.

Constaterende dat:

Het college naar aanleiding van vragen heeft aangegeven bereid te zijn onderzoek te doen naar de mogelijkheden van het bovenhalen van de Jansbeek op het Gele Rijders Plein als daarom wordt verzocht, maar dat daarvoor binnen het beschikbare budget geen ruimte voor is.

Van mening zijnde dat:

Een kalm meanderende Jansbeek op het luwe gedeelte van het Gele Rijders Plein, naast andere daar te realiseren zaken, een attractieve bijdrage kan leveren aan de rust die op dat deel van het plein wordt nagestreefd.

Verzoekt het college:

1. Onderzoek te starten naar de mogelijkheden om de Jansbeek op het luwe gedeelte van het Gele Rijdersplein naar boven te halen en daarbij relevante partijen die zich betrokken voelen (o.a. Waterschap Rijn-IJssel) actief te benaderen.
2. De resultaten en kosten ervan in beeld te brengen en voor het einde van het jaar met een voorstel naar de raad te komen.

CDA

H. Montfrooy